MAGYARORSZÁG

GEOGRAPHIAI SZÓTÁRA,

MELLYBEN MINDEN VÁROS, FALU ÉS PUSZTA, BETÜRENDBEN KÖRÜLMÉNYESEN LEIRATIK.

A BUDAPESTI-BELVÁROSI FERENCRENDI ZÁRDA KÖNYVTÁRÁBÓL

KIADTA

FÉNYES ELEK.

I. KÖTET.

PESTEN, 1851.
NYOMATOTT KOZMA VAZULNÁL.

Városi Könyvtár
1014561
Dunaharaszti

A.

Aba, magyar falu, Székesfejérvgyében, egy homokos térségen, 499 kath., 1245 ref., 18 evang., 98 zsidó lak.; kath. és ref. anyaszentegyházzal. Tágas legelőjén a marha- és birka-tartás virágzik; szőlőskerteket mivel; nádlórétjei vannak. F. u. többen. Fejérvárhoz $2\frac{1}{2}$ óra. Ut. p. Sár-Keresztúr.

Aba, puszta, Komárom vgyében, az ó-gyallai határral van egybeolvadva. 1655. Zsibrik Dániel, Pozsár Lukács magvaszakadtával Aba pusztába beigtattatik; ennek Csajághy György, mint Konkoly örökös ellenmondván. És ennélfogva Csajághy György többek magvaszakadtával fele pusztának birtokába beigtattatik.

Aba, puszta, Szabolcs vgyében, Nyir-Adonyhoz nem messze: 18 r., 106 g. kath., 25 ref. lak. F. u. Bégányi, Bezdédy, Désy, Finta, Gencsy, Guthy, Jósa, Jármy, Katona, Lónyay, Mészáros, Osváth, Péchy, Pálfy, Rövid, Somosy.

Abád, magyar falu, Heves vgyében, a Tisza partján, kevés homokdomboktól körülvétetve, ut. postája Bánhalma. Népessége 1700, kik 100 kath. kivéve reformátusok, anyatemplommal, egy czifra malommal 4 kőre, és vizhúzó géppel, sör- és pálinkagyárral. Határa 7887 hold és 723 □ öl, mellyből szántóföld 2821 h. 690 öl, közlegelő 1611 h. 1198 □ öl, szőlő 325 h. 873 □ öl, erdő semmi; a Tisza rétje, melly vizjárta 2097 h. 970 □ öl. Urbériség 563 h. szántó, $241\frac{1}{2}$ h. rét. Majorsági szántó 1347 h. 1135 □ öl. Földe fekete homok, melly rozsot és zabot legjobban terem. Birja $\frac{3}{4}$ ét b. Orczy László (s ezt Lejeune Arnold ur haszonbérli) $\frac{1}{4}$ részt a roffi Borbély család.

Abafalva, Gömör vármegyének volt putnoki járásában, rónaságon, Miskolcz felé vivő országúthoz közel nyugotra; a határán keresztül folyó Sajóviz keleti oldalán alólrúl Bánréve, felülről Szentkirály helységek szomszédságában fekszik. Diszesíti ezen helységet Abafi Károly kir. tan. kastélya, csinos épületekkel terhelt udvara, s szép izlésü kerte. Van itt a rom. katholikusoknak templomjok, kissé emelkedett dombon, a falu felső végén. Lakosok száma 468, ezek közül férfi 190, asszony 187, — r. kath. 380, evang. 22, református 6 (az összveg ki nem ütését a születteknek be nem számítása teszi) mindnyájan magyar nyelven beszélnek.

Van az egész helységben $5\frac{6}{8}$ urbéri házhely, $34\frac{4}{8}$ majorsági, 32 zsellér és 360 hold erdő s legelő. Igen jó búzatermő földe, s marhahizlaló legelője; a juh s más ehez hasonlók tenyésztése fénnyel üzetik. A helység nagyobb részit, az érdeklett országút nyugat oldaláni úgynevezett vigyorgó korcsmát is egészen Abafi Károly úr birja; a helység más részeinek pedig Abafi Gusztáv és Keviczki Károly urak tulajdonosai.

Abaj-Homok, puszta, Zemplén vgyében, szép kaszálló rétekkel,

Újhelyhez 2 óra, a sárospataki kath. plebánia birtoka.

Abaliget, magyar falu, Baranya vgyében, hegyek közt, St. Lőrinczhez 2 órányira, 702 kath., 2 zsidó lak., kik általában magyarok, de vannak köztök németajkuak is. Kath. paroch. templom, s jó karban levő iskola. Határa 3382⁵/ hold, mellyből 941 h. szántóföld, 221 hold rét, 132 hold szőlő, 149 hold legelő, 1938 hold erdő. Ebből majorság 5 h. belső telek, 19²/ h. szántóföld, 1938 h. erdő. Földje csak középtermésü, s főleg rozsot terem. Nevezetes e helység barlangjáról, friss kifolyó vizzel. Hossza ¾ óra járás, végén egy mérhetlen tó; a barlang köszikla, s paplyuknak neveztetik. — Van itt még más nevezetesség is, és ez az úgynevezett Sárkánykútja, mellynek vize majd teljesen elapad, majd megint főkép égiháború előtt nagy morajjal kitör és buggyan. A német lakosok közül többen faczipők készitésével foglalkodnak. Fája és köve jó mészégetésre használtatik. Lakói tejet, vajat, epret, gyümölcsöt sokat hordanak Pécsre, melly ide 3 óra. Abaliget már 1332-ben gazdag plebánia volt. Később elpusztulván, még 1721-ben puszta volt, csak régi templomának erős falai és födetlen tornya állott fön. 1757-ben ismét plebánia állittatott fel, s jelen csinos temploma 1796-ban épült. Birtokosa a pécsi káptalan.

Abara, magyar falu, Zemplén vgyében, a Latorcza mellett, Deregnyőhöz 1¼ mfdnyire: 39 r., 45 g. kath., 772 ref., 9 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal, termékeny róna határral, 624 hold szántófölddel, sok réttel. Ut. p. Velejte.

Abda, magyar falu, Győr vgyében, a Rábcza vize mellett, 629 kath. lak., kath. parochial. szentegyházzal Róna határa fekete agyag, s termékeny; sok rét és legelő; jövedelmes vámhidja volt a Rábcza vizén. F. u. a győri káptalan.

Abdalocz, (Edicz), horvát falu, Vas vgyében, Monyorókerék mellett, 181 kath. lak. Szőlőhegy, erdő. G. Erdődy birtoka.

Abelova, tót falu, Nógrád vármegyében, közép magas hegyháton, Losonczhoz 3, Gácshoz 2 mfd. Szántóföldjei, úgymint rétjei annyira kövesek, hogy a termőföldet rajtok csak egy negyed résznyire tehetni. Termesztetik búza, rozs, árpa, zab, burgonya, borsó, pohánka. Egyszer kaszálható rétjei jó hegyi szénát adnak. A határ kiterjedése 8000 hold, mellyből 2000 h. urbériség, 850 h. irtás, 5150 hold majorság. A föld sárgás agyag, fövennyel vegyitve, és köves. A lakosok nyáron át sok juhot tartanak, mellyeket őszszel eladnak, veszik pedig tavaszszal Erdélyben és a Bánságban. Továbbá magok készitik azon fekete és fehér posztót, mellyből a szinte maguk varrta kankó és kunya készül. Népessége 908 lélek, u. m. 894 evang., 8 r. kath., 6 zsidó. Az iskola jó állapotban. Evang. temploma új, mert a régi goth modorú paplakkal, iskolával és fél faluval együtt 1824. máj. 17-kén ismét leégett, mert 1722-ben a tűz már ezeket egyszer elemésztette. Anyakönyve kezdődik 1736-tól. Birtokosai: id. gr. Zichy Ferencz, mint a Zichy család legöregebbike és gr. Zichy Károly.

Abláz, orosz falu, Beregh vármegyében, Szelestóhoz ¼ órányira: 99 g. kath., lak. F. u. gr. Schönborn.

Ablonczka, puszta, Gömör és Kis-Honth vgyékben, N. Kalosa és Tamási közt: 5 kath., 21 ref. lak., jó földekkel s makkos erdővel. F. u. többen.

Abód, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolczhoz 2³/₁₆, Szendrőhöz ⁵/₁₆ állomásra. Van 143 háza, 81 római, 737 görög kath., 71 ref., 9 zsi-

dó lakosa, g. kath. anyatemploma. Határa 6559 hold, u. m. 81 h. belsőség, 1196 hold szántóföld, 216 hold rét, 5016 h. erdő, 50 h. haszonvehetlen. Földje sovány, köves, nehéz mivelésü. Egész urb. telek 26. Birtokosa gr. Csáky Zsigmond.

Abód, vagy Pereczsütő Abód, puszta, Borsod vgyében, Bódva határához tartozik.

Abony (Nagy), magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelyhez egy fertálynyira: 519 kath., 2 evang., 358 ref., 28 zsidó lak., egy csinos úri lakházzal és kerttel, kath. paroch. templommal. Földjei termékenyek; rétje nem sok, de jó szénát terem. F. u. több közbirtokosok és nemesek; az igen régi Csiba család innen veszi eredetét. Ut. p. Somorja.

Abony (Sik), magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelyhez 1 fertálynyira: 367 kath., 54 ref., 12 zsidó lak. F. u. többen.

Füzes-Abony, magyar falu, Heves vgyében, Egerhez 2 mfd., 2380 r. kath. lak., paroch. templommal. Sok szénája, és termékeny szántóföldjei vannak. Birja az egri érsek.

Szolnok-Abony, vagy Nagy-Abony, magyar mezőváros, Pest vgyében, Szolnokhoz 2, Pesthez 10 mértföldnyire a vaspálya mellett. Lakja 6352 r. kath., 1580 reform., 28 ágostai, 916 zsidó. Mind a három számosabb hitfelekezetnek helyben van temploma és papja. Első osztályu tagositott földjei rónaságon helyezvék, s a határnak csekély részét tevő szikest kivéve, felette termékenyek. Kiterjedése 30,540 hold, mellyből a lakosság kezein van 288 egész urb. telek után, szántó, kaszálló és legelőben 13,410 hold, szőlőskertben 300 hold, erdőben 29 hold. A többi majorság, u. m. szántó, kaszálló és legelő 15,877 h., erdő 560 h., szőlőskert 364 hold. Van itt postahivatal, vendégfogadó, kisdedóvoda, gyógyszertár, takarékmagtár, és sok privát lakház. Abony városában bir 30 közbirtokos, u. m. Urményi Ferencz, gr. Szapáry Ferencznő, Vigyázó Antal, Beöthy Sándor, Szily Istvánnő, báró Pongrácz Johanna, Andrásy István, Balogh Antal, gr. Wratislav Lajos, Rutkay József, Sivó János, Neppel Antal, Csernus örökösök, Szily Jánosnő, t. i. és Csernus Mária és Borbála, Andrássy Józsefnő, szül. Szily Mária, Gál Taddé ör., Tallián Istvánnő örököseivel u. m. Károly, Bertalan fiai és Francisca leányával, Baternay Imre, Kostyán János, és Imre és Borbála, Jeszenszky János, Dánielis János, Márton Lajos, Sohár Ferencz, Vida János, Paraicz Borbála és Antal, Kostyán Rozália, Tallián Ádám ör., u. m. Hunyady Lajos, Tallián László, Ferencz és Mária.

Abos, (Obisowce), tót falu, Sáros vgyében, Somoshoz $^1/_2$ mfd. 287 kath., 181 evang., 2 ref., 41 zsidó lak., Nagy erdő, mészégetés, vizimalom. F. u. Marjássy nemz., s a kamara.

Abrahám, puszta, Zala vgyében, a Balaton partján, jó bort termő szőlőhegygyel, savanyúviz-forrással, Rendes mellett, Tapolczához 1 óra.

Ábrahám (Sz.), tót m. v. Pozson vgyében, Diószegtől északra 1 óra járásra: 445 kath., 5 zsidó lak. Vizimalom. F. u. gr. Eszterházy.

Ábrahámfalva, tót falu, Sáros vgyében, Sóvárhoz délre 1 mfd. 205 római, 169 görög kath., 23 evang. lak. Görög kath. szentegyház. F. u. a kamara.

Abrahámfalva (Curial Abrahamovce), tót falu, Turócz vgyében, 1 fertálynyira Tóth-Prónától: 84 kath., 230 evang. lak. Földje termékeny; káposztája hires. F. u. többen.

Abrahámfalva, régi tót falu, Szepes vármegyében, ut. p. Horkához

északra $^1/_2$ órányira: 247 kath. lak. Termékeny határ. F. u. Detrich, Záborszky, s m.

Abraháza, puszta, Szathmár vgyében, Csáholy mellett.

Abránfalva, tót falu, Sáros vgyében, Bártfához délre 2 mfd. 112 kath., 145 evang., 9 zsidó lak. F. u. többen.

Abramova, puszta, Torontál vgyében, Hajdusicsa puszta, mellett, Margitához 2 óra.

Ábránka (Kis), falu, Beregh vgyében, A. Vereczkéhez délre 1 mérföldnyire: 118 g. kath., lak. F. u. gr. Schönborn.

Ábránka (Kis), Szamuligovicza, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre $2^1/_2$ mfdnyire: 124 g. kath. F. u. gr. Schönborn.

Ábránka (Nagy), Lokoti, orosz falu, Beregh vgyében, Nyiresfalvához 4 óra: 219 g. kath. lak.; görög kath. parochia. F. u. gr. Schönborn. A Botló hegy alatt fekszik, sovány, erdős határral.

Ábránka (Nagy), orosz falu, Beregh vgyében, 186 g. kath. lak. Köves földe trágyázás után is zabnál egyebet nem terem, rozsot ritkán; legelője meglehetős; fája mind a kétféle. F. u. gr. Schönborn. A. Vereczkéhez 3 órányira egy szűk völgyben fekszik.

Alsó-Abrány, magyar f., Borsod vgyében, Miskolczhoz $1^{11}/_{16}$ állomásra kies völgyoldalon, Felső-Ábrány helységgel összeforrva a pest-miskolczi országútban. Lakja 291 r. kath., 14 reform. A csinos kath. anyatemplom már 1332-ben fennálloti; az anyakönyv 1728-ban kezdődik. Van itt vendégfogadó is. Határa $1458^1/_2$ hold, mellyből 50 h. beltelek, $1044^1/_2$ h. szántóföld, 294 h. rét, 70 h. legelő, melly közös. Majorsági szántó és rétföld 486 hold. Fekete földje igen jó, s mindent megterem. Vizei: a daróczi patak, sályi viz, és a Csincse. A lakosok inkább lovakat tartanak, mint szarvasmarhát. Birja az egri káptalan.

Felső-Abrány, magyar falu, Borsod vgyében, Alsó-Ábránynyal összeforrva, 193 r. kath., 335 ref., 228 zsidó lak., egy régi ref. templommal és synagógával. M. Nyárad az itteni ref. anyaegyházhoz tartozik. Van itt vendégfogadó, Majthényi Mihály és Hosszufalusy Ignácz uraknak csinos lakházuk, 4 malom a határon átfolyó daróczi és sályi patakokon. Határa 2000 hold, mellyből 100 h. beltelek, 1597 h. szántóföld, 150 h. rét, 100 h. szőlő, 53 h. legelő. Mind majorsági birtok. Földje igen jó, s búza és rozs termésre alkalmas. Tagositva van. Birják Majthényi Pálné, és Mihály, Hosszufalusy Ignácz, Szalay Antal, Sebe József, Soltész Nagy János, Palóczy László, Bódog József, Nováky Mihály, s többen.

Budai-Ábrány, magyar falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez keletre $2^1/_2$ órányira: 50 r., 95 g. kath., 193 ref., 6 zsidó lak., ref. leány-gyülekezettel, melly Acsádhoz tartozik. F. u. Buday, Csókásy, Fráter, Gyertyai, Murányi.

Szent-György-Ábrány, magyar-tót falu, Szabolcs vgyében, Bihar vgye szomszédságában, Debreczenhez $2^1/_2$ mfdnyire: 313 r., 478 g. kath., 13 ref., 8 zsidó lak.; r. és g. kath. anyatemplommal. Ékesíti az uraság csinos kastélya s igen nagy és szép kertje. Határa sárga és fekete homokos; dinnyét, tengerit, burgonyát, rozsot, búzát terem; erdeje derék. F. u. Ábrányi Alajos, ki itt jeles gazdaságot folytat.

Felső-Ábrány, oláhul Abrámu de Szusz, magyar-oláh falu, egy térségen, Bihar vgyében, Margitához, melly utolsó postája, $^1/_2$ órára, 283 reform. 180 n. c. óhitű, 20 róm.

lak., ref. és óhitü anyatemplommal, 15 $^{2}/_{8}$ urbéri telekkel. Határa 4000 hold, mellyből a szántóföld 3 fordulóban 1645 h., kaszálló 1500 h., legelő 700 h., majorság erdő 155 h. Szántóföldből majorsági 325, kaszállóból 355 hold. Határa e környéken a legjobbak közé tartozik s jól mivelvetvén, terem tiszta búzát, kétszerest, zabot, tengerit; szarvasmarhája is szép. Vize a Berettyó, melly a határon keresztülfolyj; ebből a helység keleti részén levő gazdák földjei alatt kiszalad egy ága a vizimalmokon felül, s ez: Holt-Berettyónak nevezteiik. A szántóföldek közt pedig van egy Sástó nevü tava. Birtokosai: gr. Zichy Ferencz, a jászói prépostság, Komáromi Györgyné, Fráter Imre, Gedeon, Kecskés Lajos, Radácsy Károly, özv. Bogdán Lukácsné, Belcsy Sándor és Lajos.

Vedres-Abrány, oláh-magyar falu Bihar vgyében, Micskéhez 1 órányira, 260 g. kath.. 170 ref., 10 zsidó lak., g. kath. és ref. szentegyházakkal. Van meglehetős földe, szőleje és 23$^{4}/$ urbéri telke. Birja gr. Zichy Ferencz, s ut. postája Székelyhid.

Ábrihäza, puszta, Bihar vgyében, Oláh-Apáthi mellett, Váradhoz $1^{1}/_{2}$ óra.

Ács, derék magyar falu, Komárom, az uj rend. szer. Esztergom vármegyében, a buda-bécsi fő postautban, Komáromhoz $^{14}/_{16}$, Tatához $1^{11}/_{16}$, Győrhez $2^{3}/_{16}$ állomásra. Postahivatala és váltása van Gönyő és Uj-Szőny közt. Határa 18,952 hold és 87 □ öl, mellyből beltelek 265 hold 764 □ öl, mellyből ismét majorsági belsőség 87 h. 353 □ öl, curialista telek 19 h. 667 □ öl, curialis zsellértelkek 32 h. 957 □ öl, szabados telek (templom, paplak stb.) 8 h. 802 □ öl, földes jobbágytelek 106 hold 247 □ öl, zsellértelek 11 h. 132 □ öl. Szántóföld 10,605 hold; ebből 1774 hold 1015 □ öl uri majorság, 1117 h. 223 □ öl curialisták majorsága, 420 hold 1165 □ öl szabados föld, 7292 hold 573 □ öl urbériség. Rét 2673 h. 376 □ öl; ebből földesuri majorság 394 h. 68 □ öl, curialista majorság 248 h. 167 □ öl, szabados 418 h. 1154 □ öl, urbéri 1612 hold 187 □ öl. Haszonbérleti kert 59 hold 524 □ öl. Szőlő 633 hold 317 □ öl, mellyből majorsági 204 h. 168 □ öl, 429 h. 149 □ öl pedig dézmás. Majorsági erdők 461 hold 617 □ öl. Nádas a Czonczóban 36 h. 1120 □ öl. Közös legelő 3452 hold 359 □ öl; temető 18 h. 691 □ öl. Duna tiszta vize, erek, árkok 551 h. 738 □ öl; utak, utczák, 195 h. és 5 □ öl. A szántóföld többnyire fekete homok; fő terméke a tiszta búza, kevesbé a rozs, árpa inkább; a zab, kukoricza és köles rosz mivelés miatt kevés. A luczernát kerteikben a lakosok is termesztik, ezenkivül az uraság baltaczimet s más takarmányfüvet is miveltet. A rétek $^{2}/_{3}$ száraz, s jó szénát ad, de sarjut nem, $^{1}/_{3}$ vizenyös, és sásos szénával fizet. A lovadi rét azonban, melly mintegy 700 holdat foglal el, 8 mázsa sarjuval megad összesen holdanként 20 mázsa szénát, de ezt is néha a Duna járja. Bora igen közönséges kerti bor; de az ácsi cseresznye és sárgabaraczk dicséretet érdemel. Lakosai szép lovakat, sok tinót, és sok kétnyiretü birkát, a földesurak pedig sok nemesitett juhot tartanak. Herczeg Lichtenstein egy angoltelivér ménest is tart 35 darabból állót; ezenkivül a futtató lovak mintegy 15-en a hajdan szép angolkertet czikázzák be. Népessége 4000 lélek, kiknek $^{2}/_{3}$ reform., $^{1}/_{3}$ kath. csakhogy zsidó is találtatik vagy 300. Van itt 144 nemes család, 80 kézmüves, 628 ház, $231^{24}/_{32}$ urb. egész telek, 2 vendégfogadó, 15 curia, melly-

ből S-at Lichtenstein herczeg bir, r., kath. és reform. anyatemplomok, sinagóga, téres udvaru tisztilakok. Ácsnak birtokosa $^2/_3$ részben h. Lichtenstein, ki birt $186^{31}/_{32}$ urb. telket, aztán Högyészy Antalné $33^{18}/_{32}$ telket, végre a szentmártoni főapát $11^{17}/_{32}$ telket. A majorsági földek szinte csaknem illy arányban oszlanak fel; azonban ezekből curiák után e következők is birnak: Baranyai és Peöthe jogon két curia után Ghyczy Kálmán, Brogyáni és Ulman egy curiát, továbbá Lampert, Varga, végre b. Szopek jogon Uhlarik és Vrana családok. A határban sok római régiség találtatik. 1809. a győri ütközet után itt diadalmasan megütközött a vasmegyei lovas nemes ezred a francziákkal; az 1848 és 1849-ki függetlenségi háboruban pedig egy helynél sem történtek annyi és olly nagy ütközetek mint Ácsnál; különösen az ácsi kis erdőcske iszonyu harczoknak lőn szinhelye, s több százaknak, sőt ezreknek temetője.

Ács, puszta, Veszprém vármegyében, a pápai urad. tartozik, Pápához $^1/_4$ óra.

Ács, puszta, Pest vármegyében, Akasztó és Keczel helységek, Ökördi és Sz.-Király puszták közt. Kiterjedése 4000 hold leginkább lapályos kaszálló és zsombikos rét-földekből áll. Birja a kalocsai káptalan.

Ács-Teszér, magyar-német falu, Veszprém vgyében, 1054 kath., 12 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Határa igen hegyes és erdős. F. u. a gróf Eszterházy család, ut. p. Pápa.

Acsa, magyar falu, Somogy vármegyében, a koppányi völgyben, 790 kath., 9 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. Vizimalmok a Koppány vizén. Kövér rétek. Szőlőhegy. Erdő. F. u. a veszprémi püspök; ut. p. Szőlősgyörökhöz 4 óra.

Acsa, vegyes német-magyar falu, Székesfejér vgyében, Lovasberény és Al-Csút közt, 1394 kath., 300 ref. lak., kath. és ref. anyatemplomokkal. Határát apróbb hegyek, dombok hasitják. Buzája igen sikeres; rétjei jók; erdeje gyönyörü; gyümölcse sok; bora a legjobbak közül való a megyében. F. u. József cs. k. főherczeg, Magyarország volt nádora örökösei.

Acsa, tótul Jacsa, tót f., Pest vgyében, a Galga völgyében egy dombon, igen regényes vidéken, Váczhoz $1^1/_2$ órányira, Nográd vármegye szélén. Lakja 123 r. kath., 987 ágostai, 2 ref., 38 zsidó, ágostai anyaegyházzal. Diszesíti e helységet báró Prónay Gábornak igen pompás váralaku régi de jó izlésü kastélya, szép mint egy 12000 kötetnyi könyvtárral, jeles gomba és gyümölcsgyüjteménynyel, részint fábul, részint viaszbul, több régiségekkel, millyen a Báthory István vezéri kardja, Bethlen Gábornak egy nehéz ezüstből vert ostáblája nagy és szép kövekkel, stb. Maga a kastély alkalmasint legrégibb ép lak a megyében. Van itt b. Prónay Ágostonnak is derék emeletes lakháza, és a határban egy régi templomomladék. Határa 6483 hold, mellyből 2113 h. szántó, 589 h. rét, 494 h. legelő, 2927 h. erdő, 211 h. szőlő, 133 h. belsőség, 252 h. vizmosás. Urbéri föld és rét $56^2/_4$ telek után 1694 hold; 4449 hold pedig majorsági. Földje leginkább terem rozsot, zabot, kendert és burgonyát. Folyója a Galga, mellybe még más két forrásviz szakad. Birják báró Prónay Gábor és Ágoston.

Acsád, magyar falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez keletre $2^3/_4$ mfdnyire: 83 r., 1033 g. kath., 555 ref., 4 n. e. óhitü, 31 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal; dombos, homokos határral. Nagy és szép nyi-

res erdővel, 9 1/8 harmadik osztálybeli jobbágytelekkel. Itt Ábrányi Péternek igen jeles kertje van. F. u. gr. Bethlen, Ábrányi, Éles, gr. Kendeffy, gr. Nemesné, Ollik, Peley, Tisza, b. Vécsey.

Acsád, magyar falu, Vas vgyében, Szombathelyhez északra 2 óra, 161 kath., 300 evang. lak. Szép urasági kastély és kert. Gazdag búzatermő határ. F. u. Szegedy Ferencz.

Acsád, magyar falu, Veszprém vgyében 83 kath., 355 ref. lak., ref. anyatemplommal, róna s termékeny határral, a Tapolczán malommal. F. u. többen. Pápához 1/2 óra.

Kis-Acsád, puszta, Veszprém vármegyében, hasonnevű helység mellett.

Acsalag, magyar f., Sopron vármegyében, a Rábaközön, ut. postája Csorna. Róna határa fekete agyagos, lapályos, terem főleg tiszta buzát, kevesebb rozsot, árpát, zabot, tengerit, burgonyát. Van pedig 300 h. szántóföldje, 180 h. rétje, 400 h. legelője, 100 h. nádasa, 40 h. belsőtelek. Urbériség 11 2/8 telek. Lakja 538 r. kath. Birja: h. Eszterházy.

Ada, magyar-szerb m. v. Bács vgyében, a Tisza jobb partján, Zentától délre 3 órányira. Van 6000 magyar kath., 2000 szerb n. e. óhitű, 150 zsidó lakosa, kath. és óhitű anyatemploma, synagógája. Határa nyugatról dombos, a Tisza mentében lapályos, általában gazdag termékenységű. Kiterjedése 17983 bácsi hold (2200 □ ölével), mi 1600 □ ölre huzva 24,727 holdat tesz. Ebből urb. szántóföld 4616 bácsi hold, rét és belsőség 7251 h., jó legelő 4697 h., szőlőskert 306 h. Uradalmi 44 h. szántó és rét, 556 h. nádas, 392 h. mocsár, 121 h. utak. E város a koronai szabad tiszai kerülethez tartozik.

Adács, magyar falu, Heves vármegyében, Gyöngyöshöz délre 1 mfdnyire: 1809 kath., 2 zsidó lak., kath. paroch templommal. Róna határa fekete, s gazdag termékenységű; rétje sok; legelője elég; erdeje nincs; a Gyöngyös vizén malma van. F. u. gr. Batthyáni József, Miklós és Vinczéné, gr. Festetics Ignáczné, Kendelényi Ferencz.

Adacs, puszta, Pest vgyében, határos Kun-Sz.-Miklós, Szabadszállás városokkal, Peszér, Sarlósári, Baracs, Kerekegyháza és Kis-Balázsi pusztákkal. Kiterjedése 20,000 hold, s nagyobb részt kaszálló és legelő földekből áll; szántóföldje aránylag kevés. Birja a császári család, s a ráczkevei uradalomhoz tartozik.

Ádámfölde, Mossurow, tót falu, Sáros vgyében, Ternyéhez 1/4 órányira, a barátfai országutban: 167 kath. lak. Termékeny határ. F. u. Bornemisza.

Ádámhhóf, puszta, Nyitra vgyében, Brocskó fiókja, 6 kath., 8 evang. lak. Nagy majorság, juhtenyésztés, tehenészet. F. u. Ő cs. k. felsége.

Adámi, puszta, Bihar vármegyében, N. Kereki mellett, 4000 holdnyi gazdag szántóföldekkel és rétekkel. Birtokosai ugyanazok, kik N. Kerekit birják.

Adamócz, Kis-Bircóczczal együtt Trencsin vgyében, minthogy csak egy közbirájok van, egy helységnek tekintetvén, egykor Adamóczy nemes családnak birtoka volt, most pedig több nemes család birja, mellyek között Ambro család elökelőbb és legvagyonosb.

Adamócz és Kis-Birócz helységének határa egy, s földje minemüségére nézve, általában jó, ugy hogy két harmadrésze első osztályú, hanem a Vág ragadó vizének rohanásaitól napról napra többet szenved. Rétje kevés, azonban minthogy vize bőven

van, és akármikor öntöztethetik, kétszer kaszálható.

Bort is termeszt és pedig a szőlőhegynek jeles fekvése és meszes alaprétegénél fogva kitünő jóságú bort, azonban mivel a nép inkább a gyümölcstenyésztéssel, melly több hasznot hajt neki, mint a szőlőmiveléssel foglalkozik, a bortermesztés nagyon csökkent. A gyümölcs között leginkább a szilva kedveltetik, mivel ez mint szeszégetésre, mint pép-főzésre, mint szárításra legjobban fordítható és legjövedelmezőbb, és némelly években annyi van, hogy egy-egy telkes gazda 10—20 mázsa aszalt jó szilvát Morvaiaknak adhat el; azonban a szegényektől az adósság fejében a zsidóság potom áron elszedi és nagyobbára szesz-főzésre fölhasználja. — Második szinte kedvelt czikk a dió, mellyből 60—80 mérő évenként Morvába, nevezetesen Olmüczbe vitetik ki; — hanem a körte és alma mindenféle legnemesebb fajainak olly bőviben vagyon ezen vidék, hogy áldott években nem is tudnak vele mit csinálni, és masanczki és egyéb nemes almafajokból bort és eczetet készítenek, mert potom áron sem kell.

Legelője az ugy nevezett Szigetben van, melly amugy is a kevés barmainak olly csekély, hogy az alig tengrajta, és az is a Vág vizének gyakori kiáradásai által beiszapoltatván a baromnak ártalmassá sőt haszonvehetlenné válik.

Adamocz és Kis-Birócz savanyú viznek bőviben van, annyira, hogy nem csak a hegyek tövében, hol legerősebb, hanem majdnem a falunak minden kutjaiban található; ezen egész vidék, nevezetesen a tős szomszédságban fekvő Velósicz, Nagy Chocholna, Kontolna stb. helységek arról igen ismeretesek, hol egyszersmind a golyva is, a mint hiszik, ezen viz ivásától származó mutatkozik.

Erdeje, ha Ambró családnak kis csercsét kiveszszük, nincsen, mert a többi közbirtokosok részecskéjeiket erdőnek nevezni nem lehet; a nép valamint tüzi és az épitő fát is másutt venni kénytelen, a nemesek nagyobbára Velcsicz, szomszéd helységének nagy erdeiből hordatnak fát.

Maga a nép, egy két mesterembert kivévén, nagyobb részint földmivelők, kereskedést vagy fuvarozást vagy másféle keresetmódot nem szeret, általában szorgalmas, munkás, noha pálinka-ivásra hajló. Vallási tekintetben a telkes gazdák nagyobb részint ágostai protestans vallásuak, az urak pedig és szolgák r. kath. Szám szerint protestánsok vannak Adamoczon 36 férfi és 33 nőszemély és Kis-Bicóczon: ágostaiak 198. r. kath. 194., zsidó 33. Összesen 425. lakos. A nyelv tót.

Adánd, magyar m. v. Somogy vgyében, a Sió vize mellett, 598 kath., 783 ref., 173 zsidó lak. Ref. anya, kath. fiók szentegyházak. Synagóga. Határa nagy és termékeny; bort is termeszt. Csapody Pálnak itt telivér ménese van. F. u. Csapody s mások ut. p. Sió-Fokhoz 1 óra.

Aderján, puszta, lásd Apáthi falu Somogy vgyében.

Aderjás, magyar falu, Baranya vgyében, 7 kath., 172 ref. lak., ref. anyackklézsiával. Erdeje, rétje elég. A siklósi uradal. tartozik, és Siklóshoz 3 óra.

Adony (Tisza), magyar falu Beregh vgyében, a Tisza jobb partján: 32 r. kath., 69 g. kath, 300 ref., 32 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Határa szük: legelője, fája, gyümölcse elég: talpakkal, v. szálakkal kereskedik. F. u. Lónyay, Ördög, Bárczy s m. Ut. p. Beregszász.

Adony, magyar-német m. v. Székesfejér vgyében, a Duna jobb partján, Budához 3 postaállásnyira,

2752 kath., 2 ref., 2 evang., 108 n. e. óhitü, 31 zsidó lak., kath. paroch., és óhitü szentegyházzal. Postahivatal. Nagy vendégfogadó. Határa termékeny; szép szarvasmarhát nevel; bort termeszt; halászatot üz; fával kereskedik. A Dunán számos malmai vannak. F. u. gr. Zichy János örökösei, s feje egy uradalomnak, mellyhez még Czikola, Szentmihály, Szabolcs nevü puszták tartoznak. Néhány száz lépésnyire Adonytól állott hajdan Ptolomeo Salinum, vagy Vetus Salinum nevü római gyarmat, mint ezt a kiásott római régiségek mutatják. Ehhez a gyarmathoz, s még alább Tolnába a Duna part mellett vezetett egy országút, melly ámbár ezelőtt mintegy 1800 évvel épittetett, mégis sok helyt annyira használható, hogy ujabb időkben is a vármegye meghagyta.

Ér-Adony, magyar falu, Bihar vgyében, lapályos rónaságon az Érvize mellett; ut. postája Székelyhid. Van 513 ref., 180 g. kath., 120 r. kath., 30 zsidó lak. Mind a három felekezetnek van anyatemploma. Lapályos határa 4500 hold, mellyből 124 urbéri telek; a többi majorság; szőleje nincs, de rétjei kövérek, s hatalmas buzatermő földje van. Birják: Okolicsányi, Szlávy, Bujanovich, Szilágyi, Menszáras örök., Fekete, Dobsa, Barczikay, Dessewffy, Szodoray, Rátonyi.

Nyir-Adony, magyar-tót falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez kelet-északra $2\frac{1}{4}$ órányira: 338 r., 1035 g. kath., 12 ref., 16 zsidó lak., r. és g. kath. anyatemplommal. A g. katholikusok oláhok volnának, de elmagyarosodtak. Határa nagy részt homokos, rozsot, dinnyét, tengerit terem; nyir erdeje igen szép; van $18\frac{3}{8}$ harmadik osztálybeli egész telke; az uraság finom nemesitelt birkákat tenyészt. F. u. gr. Károlyi.

Adorján, magyar falu, Szathmár vgyében, Ugocsa vgye szélén: 12 római, 56 g. kath., 323 ref., 14 zsidó lak., régi formájú ref. anyatemplommal. Határát a Túr vize hasítja, s terem buzát, tengerit, rozsot, zabot; erdeje elég és makktermő. F. u. a Rálhonyiak, kik innen nevezik magukat, továbbá b. Vécsey, Sepsy, Jákó, Daróczy, stb. ut. p. Szathmár.

Adorján, régi vár Bihar vgyében, mellynek omladozott falai a rétségek közt maig is fennállnak Szalárd mellett.

Adorjánháza, magyar falu, Veszprém vgyében, a Marczal mellett, 50 kat., 28 evang., 648 ref., 14 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Földje fekete homok és termékeny; nádja van, de erdeje nincs. F. u. nemesek. Pápához 2 óra.

Adriáncz, Vas vmegyében, F. Lendvai uradalomhoz tartozik, és azt gróf Nádasdy Lipót ur, Ő Exc. volt jobbágyi lakják; hegyen fekszik, $9\frac{3}{8}$ urbéri telekből, 20 gazda, és 3 zsellér házból áll. Az uraságnak allodiátúrája itt nincs. Földe igen sovány, sárga és vörös agyagból áll többnyire és némelly helyeken igen kövecses is. A fenyves erdők országa már itt kezdődik, és egész Tótsági kerület (Vandalusok lakfölde) többnyire csak fenyves erdőkkel bővelkedik. A sovány föld mind a mellett széq fenyőfákat nevel. Nem kell itt emberi kéz, s szorgalom által fenyves erdőt mivelni, mert azt maga a természet mivéli, úgy, hogy 4—5 évekig a parlagban hagyatott szántóföldeket, már a fenyves felveri. Termesztetik mind a mellett búza, rozs, zab, kukoricza, és hajdina kiváltképen nagy mennyiségben, és néha ebben bötermés is szokott lenni. — A marhatenyésztés a jobbágyságnál rosz állapotban van. Bora kevés, de a mi terem jó asztali bor, és egészséges; de azon-

ban a szölök is rosszul miveltetnek. — Lakosi szegények, és többnyire cséplés, és aratás által Zala és Somogy megyékben keresik kenyerőket, azért nagyobb része magyarul jól is beszél. Többnyire az ágostai vallást követik, és kevés római katholikus van köztök.

Adriáncz, falu, Zala vgyében, a rónán, A. Lendvához 2 óra, Gyikáné asszonyságé; lakják vandalusok, kik semmit sem tudnak magyarul. A földmivelés, és a marhatenyésztés náluk virágzik. — Itt ezen helység a többi közel lévőkkel együtt a Mura-folyam mellett leginkább szép lovakkal dicsekedhetik. — Lakosi mind tehetős és gazdag emberek, és r. kath. vallásuak. Termesztetik buza, rozs, árpa, zab, hajdina, kukoricza, köles, és mindenféle ismeretes nyári takarmány nagy mennyiségben.

Nagy-Ág, magyar-német falu, Baranya vgyében, 193 kath., 287 magyar és német évang., 6 zsidó lak. Van evang. imádsága-háza, melly fiókja a ráczkozári anyaekklézsiának, oskolája, derék erdeje, középszerű földje. F. u. h. Eszterházy.

Agács, puszta, Nyitra vgyében, Eördöghe fiókja, 21 kath. lak.

Agadics, oláh falu Krassó vármegyében, Oraviczához $1\frac{1}{2}$ órányira : 3 kath., 1251 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Földje elég termékeny; erdeje van. A k. kamara birja.

Agárd, tót falu, Nógrád vgyében, Váczhoz $1\frac{1}{2}$ mfd., északról tekintve igen magas dombon. Lakja 10 r. kath., 460 ágostai, 5 zsidó, ágostai anyatemplommal. Határa 1410 hold, mellyből 484 h. szántóföld, 195 h. rét, 265 h. legelő, 200 h. erdő, 266 hold szölő. Urbéri telek 24, s ezért majorsági szántóföld itt 15 holdnál több nincsen, de $10\frac{2}{4}$ puszta urb. telket az uraság miveltet. Földje vörös kemény agyag, melly csak közép termékenységü. Birja nagyobb részben Gyurcsányi Gábor, s aztán Somogyi Ferencz.

Agárd, puszta, Székesfejér vármegyében, a velenczei tónak déli partján, 117 kath., 17 ref. lak. Földje róna és igen termékeny. Sok nád. F. u. az Ürményi nemzetség. Ut. p. Velencze.

Agárd, magyar falu, Tolna vármegyében, a Sárviz csatornája mellett, 1612 kath., 14 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. Rétjei igen jók; erdeje nincs; szőlőt a szekszárdi hegyen bir. Egész jobbágytelket 78-at számlál. F. u. a tudományi kincstár. Ut. p. Szekszárd.

Agárd, magyar falu, Zemplén vgyében, közel a Tiszához, 82 r. 416 g. kath., 341 ref. 31 zsidó lak., Gör. kath. paroch. templom, mellyet a római hitűek is használnak. Szántóföldjei 824 hold, s első osztálybeli; erdeje elég; dohányt is termeszt. F. u. gr. Sennyei, a religiói kincstár, Szirmay, Ormos, Tolvaj, és a Batthyáni plébánia. Ut. p. Ujhely.

Agarév, horvát falu, Somogy vármegyében, 163 kath., 21 zsidó lak. F. u. gr. Festetics Tasziló. Tarány fiókja, s Babócsához $1\frac{1}{2}$ óra.

Agáros, puszta, Somogy vármegyében, Mesztegnyő, Szenyér faluk, ugy Arad és Dávod puszták szomszédságában, kies fekvésű rónaságon fekszik. Kiterjedése 300 hold, s az egész majorsági birtok s legszebb cseres erdőből áll. Birja Festetics Antal.

Ágasegyháza, puszta, Pest vármegyében. Határai Izsák városa, Kis-Balázsi, Kerekegyháza, Köncsög, Orgoványi puszták. Kiterjedése 12,000 hold, s leginkább legelő- és kaszállóból áll. Birtokosai: Kecskemét városa, a nagy-körösi közbirtokosság és Balásfalvi Kiss urak.

Ágasegyháza, puszta, szabad Jász kerületben, Majsát illeti.

Ágerdő, puszta, Somogy vgyében, gr. Hunyady Ferenczé, Hosszúfalu mellett, Babocsához $1\frac{1}{2}$ óra, gyönyörü erdővel.

Agfalva, (Agendorf) mint Sopron városa urodalmához tartozó, fekszik Sopron megye felső járásában, körülvétetik többnyire sz. kir. Sopron városa szántóföldjei és erdőségével, kivévén éjszakról, hol Somfalva, (Schattendorf), nyugot-éjszakról pedig Lépesfalvával (Loipersbach) határos. Maga a helység nyugotfelé lévő hegylábán fekszik, és ezen hegy oldalán gyümölcs-kertek, földek és szőlők müveltetnek, a többi határa általjában igen termékeny rónaság, mellynek éjszaki részén a Sopron N. ujhelyi vasut vonattatott. Ezen helységnek $44\frac{6}{8}$ egész jobbágy telke, 91 zsellér háza és 19 házatlan lakója vagyon. A lakosok összes száma tészen 1314 lelket, mindnyájan német ajkuak, ág. vallásu 1132, róm. kath. 182. Minden egész telekhez 1 hold szőlő, 23 hold szántóföld és $1\frac{1}{2}$ — 2 napszám rét számittatik; azonkivül a lakosok 133 hold szántóföldet 400 napszám szőlőt és 109 napszám rétet irtás földeket élveztenek. Tulajdon urbéri erdeik nincsen, hanem urbéri fajárandósága évenként Sopron városa polgári erdeiből szolgáltatik ki nékiek. Egyébiránt határában ugyan nem legjobb bor, hanem jeles buza, más mindenfelé gabona és gyümölcs terem.

Agó helység, fekszik Bars vármegye Lévai járásának déli részin, határai Garam-Vezekény, Garam-Damásd, Kéty, Nyir helységek és a Kerek-Udvardi puszta; — kiterjedése 1432 hold szántóföldek, rétek és legelők, mind majorsági, melly kisebb részekre osztva jelenleg haszonbérben vagyon. Fekvése róna, földje jó gabnatermő, fekete, homokkal vegyes. Lakosai száma: 50 kath., 152 reform. = 202 lélek, kik általjában földmivelésből élnek, és egynehány tót zsellért kivéve, mind magyarok. Vagyon ref. templomja, melly a Garam-Vezekényi anyaekklézsiához tartozik. Birtokosa gróf Eszterházy Jánosné szül. Festetics Rozina grófnő, kinek Zelizi uradalmához tartozik.

Agó, puszta, szabad Jász kerületben, Árokszálláshoz kapcsoltatott, kövér gabona-termő földekkel.

Agócz, puszta, Zemplén vgyében, a Bodrog vize mellett, többek birtoka, Ujhelyhez 1 óra.

Ágostyán, (Augustin), német f. Komárom most Eszt. vgyében, Tatához $\frac{4}{16}$, Komáromhoz $1\frac{13}{16}$ állomásra, ut. p. Neszmély. Hegyes határa 2700 holdra terjed. Északi fele erdőség; halmos szántóföldjei agyagosok; van egy Kovácshegyből eredő patakja. Egész urb. telek $20\frac{4}{8}$. Lakosai 480 lélekre mennek, s r. katholikusok, s a würzburgi püspökségből és Alsatiából származtak ide 1731-ben, gr. Eszterházy József telepitvén meg. Van fiók templomuk Szomodhoz tartozó. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Agris, oláh falu, Bihar vgyében, hegyek közt, dombon, a váradi deák püspök béli uradalmában, 216 n. egy. óhitü lak., s anyatemplommal. Sovány kövecses határa áll 141 hold urb. szántóföldből és rétből, s 462 hold majorsági erdőből. Sok szilvát és almát, kevés bort termeszt. Patakja 4 malmot hajt.

Agris, oláh falu, Arad vgyében, Magyaráthoz keletre 1 órányira, 15 kath., 2037 n. e. óhitü, 7 zsidó lak., óhitü anyatemplommal. Határa 7595 hold, mellyből belsőtelek 385, szántóföld 1947 hold, legelő 1861 hold, szőlőhegy 314 h., erdő 1458 hold. Ebből majorság belsőtelek 23, rét 966, erdő 1458 hold; a szőlő dézmás. A

föld középszerü, leginkább a zabot termi, buzát silányabban, a kukoriczát legrosszabbúl. Van két patakja, s Csake nevü hegyen régi vár omladéka. 80 mészkemenczéiben évenként 24,000 köböl igen jó, s messze ismeretes, meszet éget. Birja b. Ditrich József.

Agtelek, magyar falu, Szabolcs vgyében, Beregh vgye szomszédságában: 1 r. 3 g. kath., 461 ref., 11 zsidó lak., ref. anyatemplommal, tölgyes erdővel, $2^{1}/_{8}$ harmadik osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. h. Eszterházy, b. Horváth, Bujanovics, Dessewfy, Petrovay, Irinyi, Erős, Orosz. Kisvárdához 5 óra ut. posta Ungvár.

Aggtelek, magyar falu, köves dombon, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Putnokhoz északra $2^{1}/_{2}$ mfdnyire: 17 kath., 594 ref. lak., kik közt számos nemes találtatik. Reform. anyaszentegyház. Határa délre és keletre termékeny; északra hegyes és igen sovány; makkos erdeje szép s 1915 hold, legelője bő és jó; meszet, szenet éget. Birják: Fáy, Bósa, Fejérvári, Ragályi, Sugó, s több.

Ezen helységet nevezetessé teszi Baradla nevü barlangja (mivel a hegy, mellynek gyomrában fekszik Baradlának neveztetik), melly nem csak hazánkban, hanem az egész világon egy a legnagyobbak közül való. Ezen Baradla, egy kopasz hegy, melly cseкély magassággal bir, s laposan elterülő formája nem nyújt alkalmat nagy képzeletekre. A több szomszéd magasabb hegyek sorából egészen előre nyúlik, s azoktól magát mind különszakadása, mind képezetje által megkülönbözteti. Ugyanis amazok, noha sok elszórt nagy mészköveket hordoznak hátukon, mindazáltal fákkal, — ha ritkásan is — meg vannak rakva; ez szinte csupa köszirtből áll s ennélfogva kopasz oldalain alig láthatsz egynehány közép magasságú fát lengeni. Imitt amott apró cserjéket lát az ember, mellyek a hegynek behorpadt hajlásait sürüen befödik. A hegy eleje kőfal módjára felemelkedő szikláі által egy szép homlokfalat képez, mellynek üreges hasadásai közül sürü cserjék, vagy korhadt törzsökök bújnak ki. — A barlang külső szája már most ajtónyi magasságú, s mindjárt a bemenetelnél egy kis lereszkedőre talál az ember, de távolabb az út mindenütt egyenes, s könnyen járható. Itt a barlang több kissebb nagyobb ágokra oszlik, mellyek megjárására több napok kivántatnának. Először is mindjárt jobb kézre esik az úgynevezett csonthaz; balkézre egy sokkal nagyobb ág fekszik, mellybe a barlang belsőbb részeiből lehet felmenni. Ezen ágban van a denevér barlang, melly ezelőtt kőfallal volt elrekesztve a többitől, s ez elhányatván, szekrények, csizmák találtattak itt: most télen által nagy számú denevérek tanyája. A csontház üreg onnan vette nevezetét: mert alján nagy rakás ember-csont hever, noha már nagyobb részt iszappal és földdel betemetve. A barlangot egész hosszában egy csavargós menetelü patak futja át, s könnyebb közösülés végett rajta több hid áll. Egyébiránt a barlangba jobban behatván: majd a külömböző üregeknek különböző alkotása, majd a csepegő kövekből képzelt gyönyörü oszlopok, képek, oltárok, jégcsapok vonják magukra a figyelmet; majd a további haladást, meglepőleg magas kősziklás hegyek zárják el, mellyekre a lépcső formára rakott kövek s karfák lehetségessé teszik ugyan a felmenetelt, de a kettőztetett vigyázatot, részint a boltozatokról szüntelen szivárgó nedvesség (sikamlóssá tévén tudniillik az útat), részint a hegy aljában tátogó mély örvény felette megkivánják. A mi illeti a barlang meleg

mérsékletét, ez körül belől hétszer hidegebb mint a külső levegőé.

Agya, magyar falu, Arad vgyében, ut. postája Kis-Jenő ½ mfd. Van 1400 reform. lakosa, s anyatemploma. Róna határa néhol vizenyős ugyan, de átaljában mindent jól megterem az árpán kivül. Kiterjed 9309 holdra, mellyből belsőtelek 280 h., szántóföld 2179 hold, kaszálló 1038 hold, legelő 2212 h., erdő 3601 hold. Ebből majorsági szántó 1200 h., kaszáló 600 h., legelő 792 h., erdő 3601 hold. Lakosai sok szenet égetnek. Vize a Tőz folyam. Birja István főherczeg volt nádor.

Agyaglik, puszta, Veszprém vgyében, Pápa mellett, hajdan a Paulinusoké volt, most a religyioi kincstáré.

Agyagos, magyar falu, Sopron vgyében, a Hanság mellett, Sopronhoz 3 mfd. Szergény mellett, 680 r. kath. lak. Van 530 h. szántóföldje, 150 h. rétje, 500 h. legelője, mellyből ¼ posványos; 20 h. kertje. Földje rozsot termő. Széna, nád, elég; egerfás erdeje is van. Birja h. Eszterházy Pál.

Agyagos, tótul Hlyine, tót f., Zemplén vgyében, Eperjeshez 4 órányira, a Tapoly mentiben. Rétje s szántóföldjeinek ⅓-da széles völgyben, ⅔-da valamint erdeje magasabb hegyekre nyúlik. Kiterjedése 3600 h., mellyből 1500 hold szántó, 500 hold rét, 1600 h. tölgy bikkel vegyes erdő. 25⅝ urb. telek után van 650 h. szántóföld, 250 h. rét, 150 h. legelő; a többi majorság. A föld jó mivelés mellett, kivált a völgyben a gabonának minden nemeit megtermi. Lakja 200 r. kath., 250 g. kath., 100 evang., 20 zsidó. A Tapoly vizén 5 kerekű malom. Van kénköves ásvány forrása, melly a szobránczihoz tökéletesen hasonló, g. kath. anyatemploma, pálinka-gyára, téglából épült korcsmája. Birja gróf Forgách Mária, Forgách Zsigmond neje.

Agyidócz, tót falu, Zemplém vgyében, Szinnához 1 mfdnyire: 126 r., 80 g. kath., 11 zsidó lak., 802 h. szántófölddel, hegyes, sovány határral. F. u. gr. Csáky. Ut. post. Nagy-Mihály.

Aha, (Ohaj), magyar-tót falu, Bars vgyében, a Zsitva partján: 663 kath. lak. Van jó buzája, bora, gyümölcse, szénája, erdeje, vizimalma. F. u. az esztergomi érsek. Verebélyhez 1¼ mfd.

Aj, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Tornához éjszakra, ½ órányira, egy regényes vidéken, hegyek közt: 423 kath., 257 ref. lak., fenyves és tölgyes erdővel, sok gyümölcscsel, s hegyes, de elég termékeny határral. F. u. gr. Keglevich és Vay. Van 19½ urbéri telke. Ut. p. Rozsnyó.

Ajak, magyar falu, Szabolcs vármegyében, Kis-Várdához délre, egy órányira: 858 r. 360 g. kath., 127 ref., 15 zsidó lak., r. és g. kath., ref. templommal. Határa igen termékeny, s terem búzát, sok főzelékeket, hagymát; legelője, rétje bőséges; nádja és fája elég. Van 12 első első osztálybeli egész jobbágytelke. F. u. h. Eszterházy, Czobel, Detrik, Fekete, Iványkó, Kastal, Madácsy, Morvay, Palaticz, Szőgyényi, Ormos, Farkas, Ferenczy, Balaskó, Pelsőczy, Szegedy. Ut. p. Berkesz.

Ajka, magyar falu, Veszpém vármegyében, a Bakonyban, 90 kath., 675 evang., 274 ref., 86 zsidó lak.; evang. és reform. anyaszentegyházakkal. Földjei kövesek, homokosak. Legelője sok, de kopár. Erdeje nagy, de nem a légjobb állapotban van; vizimalmokkal is bir. F. u. legnagyobb részben Armpruszter család, és mások többen. Devecserhez 1½ óra.

Ajnácskő vagy Hajnácskő, magyar falu Gömör és Kis-Hont egyesült

vgyékben, Rimaszombathoz délre $2^1/_2$ mfdnyire, közel Nográd vgyéhez, 520 kath., 260 ref. lak. Határa termékeny, s 3570 holdat tesz, mellyből az erdő, és a hasznavehetetlen rész felinél többet foglal el. Van szőlőhegye, és savanyú viz forrásai. F. u. a b. Kemény nemzetség, s m. — Hajdani hegyen fekvő vára, most omladékokban hever.

Aka, magyar-német falu, Veszprém vgyében, Fejér vmgye szélén, 765 kath., 7 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Földje homokos; erdeje derék. F. u. Fiát Jósef cs. k. kamarás. Veszprémhez 9 óra.

Akacs, puszta, Torontál vgyében, magyar hely, Beodrához 1 mfdnyire: 34 házzal, 262 kath., 6 óhitü lak., kik dohány-kertészek. F. u. Karácsonyi Lajos.

Akalacs, puszta, Tolna vgyében, Pakshoz tartozik.

Akali, magyar falu, Zala vármegyében, a Balaton partján, 135 kath., 123 evang. lak.; evang. fiókszentegyházzal és oskolával. Földje felette köves és kevés, de jó termő. A sok kő miatt talán itt van legelőször aratás hazánkban. Halászata nyereséges. Révje is van. F. u. az ajtatos szerzet. Ut. p. Veszprémen át Füred.

Akasztó, magyar f., Pest vgyében, Izsákhoz 5 órányira, részint lapályon, részint dombon. Lakja 2586 r. kath. paroch. templommal. Határa 11,800 hold, mellyből szántóföld $968^1/_4$ h., kaszálló $414^2/_4$ h., legelő mintegy 10,000 hold, szőlőskert 300 hold. Urb. telek $25^4/_8$ h., majorsági föld nincsen. Földje részint szik, részint turján, részint homokos s főleg rozsot terem. Mocsáros és turjányos helyei: Döbrögecz, Nagy és Kis Hortobágy, Erdőalja Örjeg. Birja a gr. Batthyáni család, melly Hevesben Hortot, Visztet és Adacsot is birja.

Akli, puszta, Veszprém vármegyében, hir szerint: hajdan Akol név alatt isméretes, a mit az előbbi birtokos: Burkus Silézita Henrikovini Cisterczi barátok, Aklnak elnevezvén, ebből azután a mostani neve lett; fekszik Cseszneki járásban, délnyugoti részén, a megye széle felé megyebéli mezőváros Zircz, falu Lókut, puszták Pénzeskut, és Szépalma határi közt, kerekded formában. Régen csupa erdőség volt, azonban irtások által most abban, nagyobb terjedelmü szántóföld, kaszálók, és legelők is lettek; az erdő egy vonalban, csak a déli részén maradván. Kivéve egy a többi épületektől távolabb, a határ széléni juh akolt, — itt nevezve lenni szokott: Putrit, — a puszta közepén vannak jó anyagból készült minden épületek: egy a látogató uri vendégek elfogadhatására is, csinos alakban, középen néhány szépen bútorozott szobákból, emeletre vett ház; mellyben a majorgazda, s a gazdasághoz kellő cselédek laknak; ennek egyik végén, egy díszes kápolna egy oltárral, mellyben rendes időkben, a sz. mise szolgálat és a környép ajtatoskodása tartatik; ezen ház folyta, és körében vannak a gazdasági több épületek is; a juh, ökör, ló, tehen istálók, baromfi-ólak, göböl hizó helyzetek, félszerek, csürök; ezn épületek napkeleti egész részét pedig, egy szép reményü, már most is hasznos gyümölcsös kert foglalja el. Ezen épületek tömegétől nem messze, a Gerencze patak által elkülönözve, vannak egy utcza sorban, tartozásbeli szolgálatjaikra nézve örökös szerződésü 14 lak, jó anyagból és keményre, azonban szalmafedélre készült házaik, az egyenkénti $2^6/_8$ hold belső telkeikkel, a 15-dik házban, az erdőkerülői lakás, s korcsmáltatás, a lakok egyikénél pedig — bizonyos megegyezkedésből, — egy az Apátság részéről, a pusztai

gyermekek tanitására évenkint fizettetni szokott egyén lakása lévén, a tanulók számához képesti helyzetében; ki egyszersmind a számadó majorgazdának ellenőrje is. — A lakók szerződéses pusztai cséplők, és mint illyenek, egyébiránt napszámaikkal, s bérlett földek használatával szerzik élelmöket; más vonó-marhájok hiányában azonban, teheneiket igában is használják; mesterember köztök nincs; ök többnyire német ajkuak, mind r. kath. 133 lak., kik között férfiu 70, nő 63. — A puszta déli részén ered a Gerencse patak, melly innen Pénzeskut, s Bakonybél, azután Kopán falu felé fordulva, a Marczalba foly, s melly, ha eredetileg csekély is, esözésekkel a hegyekröli vizeket magába szedvén, megáradni és károkat tenni szokott. Nem messze ezen patak eredetéhez, láthatók egy régi templom omladéki, mellyről azonban semmi más hir. — Keresztül a pusztán megy Palota s Veszprém tájról, a somhegyi üveghuta mellett, Bakonybélbe, egy meglehetős jó ut, jó hidakkal ellátva. — A puszta egyébiránt egészlen majorság, annak mostani birtokosa a Zircz, Pilis, Pásztói egyesült Apátság alatti ciszterczi barátok szerzete; áll összesen $2142^{600}/_{1200}$ holdból, mellyben a szántóföldek 252 h. okszerü váltógazdaság folytatása mellet teremnek: buzát, rozsot, árpát, zabot, jó lencsét, borsót, bőven kölest, krumplit, pótlék-takarmányokat. Kaszálló 452 h. terem jó szénát, és sarjut; legelő 436 h., nemesitett birkanyáj és a zirczi zárda szükségét potolni segitő, kevert fajú fejös tehenek számára is; erdő 926 h., mellyben 10 holdnyi szurkos fenyves tábla is, tölgy, cser, de inkább bükkös, mellyből rendezett felosztással, évenkint sok tüzi, épület s szerszámfa kerül, szén égetteték, de a melly igy irtattatik is; — kert még: $26^{600}/_{1200}$ h., s kopár kerület 50. h. — Földje a pusztának többnyire agyagos, csak kevésben kövicses. — Némelly években, a köz szükséget elösegitőleg, azonban a gazdászati nyereség végből is, hizlaltatnak ezen pusztán, száras takarmányon, számosabb göböl ökrök is; mint fiók majorban pedig, a zirczi zárdaiak élelmezéséhez, folyvást tenyésztetik itt a baromfi is.

Akli, magyar falu Bereg-Ugocsa vgyében, 5 kath., 159 ref., 8 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Porhanyó fekete földje igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók. A Fekete-Eger mocsárnak egy része ide tartozik. F. u. gr. Teleki nemzetség. Hajdan itt állott Kávásvára, melly jelenleg egészen elpusztult. Halmihoz $1^1/_2$ óra.

Akolhát, puszta, Heves vármegyében, a Tisza jobb partján, Burával és Roffal átellenben. Határa 4000 hold, s többnyire legelőből és kaszállóból áll, mellyet az árviz jár; de vannak jó dohánytermő földjei is. Birja a Borbély nemzetség.

Akor, puszta, Bihar vármegyében, Lüki mellett, Margitához $1^1/_2$ óra.

Akosfa, puszta, Zala vgyében, Kávás falu mellett, a Zala folyó mentiben, Lövőhöz $1^1/_2$ óra.

Alacska, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolczhoz $1^4/_{16}$ állomásra, egy szük völgyben, 520 ref., 9 kath., 8 zsidó lak., ref. anyaegyházzal. Határa 1300 hold, mellyből 210 h. szántóföld, 90 h. rét, 300 h. szölő, 600 h. erdő, 100 h. belsőség és haszonvehetlen; legelő az erdőben. Földje partos, vadvizes nyirok, gyakori javitást kiván, főleg buzát és zabot terem. Bora azonban sok és jó. Birják: Ragályi, Szepessy, Fáy, Máriássy, Kubinyi, Radvánszky, stb. családok.

Alsó-Alap, puszta, Székesfejér vgyében, Czeczéhez $^1/_2$ mfdnyire,

Városi Könyvtár 104561 Dunaharaszti

927 kath., 170 ref., 40 evang., 64 zsidó lak., tágas róna határral, nagy birka és lótenyésztéssel. F. u. a báró- és nemes Salamonok, s mások többen. Ut. p. Bogárd.

Felső-Alap, puszta, Székesfejér vgyében, 263 kath., 45 ref., 11 evang., 4 zsidó lak., kath. fiókegyházzal. Határa hasonló az alsóalapihoz. F. u. többen. Ut. p. Bogárd.

Püspök-Alap, puszta, Győr vgyében, 126 kath., 3 ref. lak. Fekszik ut. p. Mezőörshöz 3 óranegyedre, nevezetes birkatenyésztéssel. F. u. a szombathelyi papnövendékház.

Rét-Alap, puszta, Győr vgyében, Mezőörshöz 1 óránnyira, 466 kath., 182 ref., 38 zsidó lak. F. u. többen közbirtokosok.

Alapsa, puszta, Tolna vármegyében, Apár mellett, Szekszárdhoz $2^1/_2$ óra.

Kis-Alásony, puszta, Veszprém vgyében, Pápához 2 óra.

Nagy-Alásony, magyar falu, Veszprém vgyében, 160 kath., 596 evang., 10 zsidó lak., evang. anyaekklezsiával, róna határral, kis erdővel. F. u. nemesek.

Alatka, puszta, Heves vgyében, Bocsonádhoz $^1/_2$ óránnyira: 47 kath. lak. Nagy marha- és lótenyésztés. F. u. Csoma Zsigmondné. Ut p. Eger.

Alatka, puszta, Arad vármegyében, Szent-Anna fiókja, Aradhoz 3 óra.

Alatyán, magyar falu, Heves vgyében, Jász-Berényhez 2 mfd. 1567 kath., 43 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szántóföldje, legelője, rétje jó és sok; a Zagyva vizén malma van. F. u. a jánoshidi prépost, Tachy, Recsky, Balogh.

Albény, puszta, Zemplén vármegyében, Gálszécs fiókja: 32 r., 56 g. kath., 2 ref. lak., 1007 hold szántófölddel. F. u. a Gálszécsi urak.

Kis-Albert, Somogy vmegye kaposi járásában, Kaposvárhoz 1 mértföldnyire fekvő puszta, környeztetik Magyar-Egres, Várdai helységek és Bogáti puszta határai által. — Kiterjedése 500 hold körül, egyenes és részint lejtős fekvésű földje igen termékeny; — jó minőségü réljei, a határ egy részét kevés haszonnal elfoglaló bereknek, munkálatban levő lecsapolása által szaporíttatni fognak. Termesztménye a gabonák minden neme, — méhészete jeles. — Erdeje és szőleje igen csekély. — Urbérisége nincsen. — Ötven lélek körül levő lakossága, évenkint változó zsellérek és béres cselédekből állván, majd több majd kevesebb. — Birtokosai az ott lakozó főbirtokos Tevely testvér családon kivül, Inkey Imréné, Tallian Gáborné, és Záborszky Miklós.

Alberti, tót-magyar mezőváros, Pest vgyében, a szolnoki országutban, Pesthez $4^1/_4$ mfd., 300 kath., 1400 evang., 60 zsidó lak., evang. anya-, kath. fiókegyházzal. Határa homokos, de juhtenyésztésre és bortermesztésre alkalmas. Birja Almásy János.

Albertfalva, (Sachsenfeld,) a promontoriumi határra ültetett kis gyarmat Pest vármegyében, Buda alatt, 170 kath. német lak., kik többnyire mesteremberek.

Albertfalva, német falu, Baranya vmegyében, Albert herczegtől alapitott gyarmat, 472 kath. lak. F. u. Károly főherczeg örökösei.

Albert-Kazimir, puszta, Mosony vgyében, nem rég népesitett, Féltoronyhoz $^1/_2$ óránnyira, 290 kath., 2 ágostai lakossal, kik 46 csinos házban laknak. Az uraság földjei ezelőtt a lakosok közt ugy osztattak fel, hogy minden termésből fele részt tartoztak az uraságnak adni, s váltógazdaságot üztek; most azonban a földek mind visszaváltattak. F. u. Károly főherczeg örökösei.

Albest, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 2 mfd., hegyes vidéken, 270 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Urb. szántó 486 h., rét 140, legelő 46, majorsági erdő 168 hold. Silány földe kevés gabonát terem és gyümölcsöt. Vize: a Hollód. Birja Ulman Mór.

Albis, magyar falu, Bihar vgyében az Érmellékén, ut. postája Székelyhid. Lakja 1300 lélek, kik kevés kivétellel mindnyájan reformátusok, helybeli anyatemplommal. Gazdag határa 4000 holdra terjed, mellyből 47¼ urbéri telket a lakosság bir. A földesuraság gr. Zichy Ferencz, itt szép birkákat tenyésztet.

Albrechtsflor, Kis-Terem, német falu, Torontál vgyében, ut. p. Mokrinhoz egy órányira: 1120 kath., 30 óhitü., 26 zsidó lak., kath. paroch. templommal, 76½ egész jobbágytelekkel. F. u. gr. Nákó Sándor.

Alcsi, puszta, Bihar vmgyében, Igires mellett, sok és termékeny földekkel, juhtenyésztéssel. Birja a váradi deák püspök.

Alcsi, puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Szolnokhoz tartozik. F. u. a kamara.

Alcsúth, magyar falu, Székes-Fejér megyében, Bicskétől délre 1 mfd, 307 kath., 830 ref. lak. Ref. anyaekklézsia. Ékesiti a nádor József örököseinek magas izlésü nyári kastélya, egy mesterséges készületü órával együtt, mellynek ütése csendes időben 5 óra negyedre is elhallik. A szépen elrendelt kert, ritka növényekben való gazdagsága miatt az elsők közé tartozik az egész birodalomban. A váltó okszerü gazdálkodás itt kitünő sikerrel folytattatik; a vetett kövér legelők, és a virágzó karban tartott erdő és faültetvények, a mindenütt uralkodó pontosság és tisztaság kellemesen lepik meg az utazót. A juhnemesités hasonlóul olly fokra hágott, hogy némellyek az alcsúti fajt, finomsággal, gyapjú-gazdaságot is párositván, minden más hazabeli nemes birkáknak elibe teszik. Szép szőlőhegyének egy része a legnemesebb rajnamelléki szőlőfajokkal van beültetve. Az alcsuti, vagy igazábban acsai uradalmat két jobbágy község, t. i. Acsa és Alcsuth, ezenkivül a máriavölgyi telepitvény, a hatvani és vért-szentgyörgyi puszták alkotják. Az emlitett két község összesen 120 jobbágytelekből áll, és a hozzá tartozandó urbéli birtok térnagysága 7850 holdat (1200 □ ölével számitván) tesz, miből 254 h. belsőtelek, 3311 h. kender, káposztás, és szántóföld, 500 h. irtás, 600 h. rét, 937 h. rétföld, 1489 h. legelő, 454 h. szölö, 301 h. utak, vizek, más haszonvehetetlen földek. Ezen kiterjedt birtoktól a jobbágyság az urbéli rendes füstpénz, és robot tartozáson és gabona-kilenczeden kivül, egyebet az uradalomnak nem ád, a dézma tehertől ment, és a legeltetési jog 1828 kezdve a község határában annak kizárólagos sajátja. A tisztán uradalmi majorsági birtok összege tesz 304 hold belső telket, 6260 hold szántóföldet, 458 h. rétet, 2427 h. legelőt, 463 h. szőllőt, 1467 h. erdőt, 460 hold haszonvehetetlen földet, összesen a tört számokkal 11,872 holdat, 9970 ölet. — A vért-szentgyörgyi pusztának részei a ginzai, göböljárási, bányavölgyi puszták is.

Algyest, oláh f., Arad vgyében, a Fejér-Körös mellett, erdős, hegyes határral, Aradhoz 8 óra, 428 n. egy. óhitü lak., anyatemplommal. Birja a Tüköry nemzetség.

Algyő, magyar f., Csongrád vármegyében, a Tisza jobb partján, Szegedhez 2¼ mfd. 1800 lak., kik főleg r. kath., paroch. templommal. Határa termékeny volna, de árvizektől szenved. Egész urb. telek 39. A Tiszán kompokon történik az átjárás. Birja az örgróf Pallavicini család.

Alhau, német m. város, Vas vármegyében, Stájerország szélén, 170 kath., 1390 ágostai lak., ágostai paroch. szentegyházzal, harminczaddal. Földjei nem igen termékenyek: rétjei jók; erdeje és szőlőhegye van. Lakosai marhával kereskednek. F. u. gr. Batthyányi Lajos tömege.

Alibánfa, magyar falu, Zala vgyében, a Zala vize mellett 211 kat., 3 evang. lak. Szőlőhegy. F. u. többen. Egerszeghez 1 óra.

Alistál, magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelytől délkeletre 2 órányira. Számlál 435 kath., 13 ev., 481 ref. lak. Ref. anyaszentegyház; sok rétjek, s legelőjök van; a kolompért nagyon termesztik. Út. p. Somorja.

Abriháza, puszta, Bihar vgyében, Görbedhez nem messze. Birja a váradi deák káptalan.

Allyos, oláh falu, Temes vgyében, Aradhoz délkeletre 2 mfdnyire, 97 r. kath., 2300 n. e. óhitű lak., szép óhitű szentegyházzal s tanodával, nagy vendégfogadóval s jeles uradalmi lakkal. Határa, melly inkább róna, mint dombos és hegyes, urbérileg 2ik osztályzatu, de földe igen termékeny. Kiterjed 8275 holdra, 472 □ ölre, mellyből urbéri szántó 2601 h., legelő 457 h., rét 1002 h., szőlő 74 h. 657 □ öl, szorgalomföld 155 h. 215 □ öl, zsellér házhely 12 h. Majorsági szántó 1430 h. 649 □ öl, legelő 3 h. 1250 □ öl, rét 171 h. 398 □ öl, szőlő 158 h. 218 □ öl, szilvás 135 h. 1090 □ öl, erdő 1551 hold, 548 □ öl; pap, iskola-föld stb. 117 hold, 728 □ öl; utak, contractualis, rosz föld 403 h. 1100 □ öl. Van itt a hegyek aljában egy régi vár maradvány, s az erdőn és helységen keresztül 2 nagy földtöltés, melly római sáncznak tartatik. Birja a kir. kincstár.

Almádi, puszta, Zala vgyében, Veszprém vgye szélén, a Balaton mellett, Veszprémhez 3 óra, a veszprémi káptalané.

Almágy, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Hajnácskőhöz délre ¼ órányira, a Gortva vize mellett: 564 kath. lak. Határa hegyes, s a záporoktól sokat szenved; legelője szük; erdeje nagy. F. u. többen. Út. p. Rimaszombat.

Almágy, magyar falu, Gömör vgyében, Bást fiókja, 428 kath. lak., termékeny határral, patakmalommal; többek birtoka, Rimaszombathoz 4½ ór.

Almamellék, magyar-schokácz falu, Somogy vgyében. 847 kat., 4 ref., 10 zsidó lak., kath. fiók szentegyházzal. Van szőlőhegye erdeje, jó legelője, hegyes határa. F. u. gr. Batthyányi. Szigetvárhoz 1½ óra.

Almanező, máskép Alsó-Hegyesel, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz 2 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 354 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van urb. szántóföldje 131, rétje 290, urasági rétje 120. erdeje 2739 hold. Földe leginkább tengerit és zabot terem. Erdeje igen szép s nagy tilalomban tartatik. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Almanező, Jablonov, orosz falú Beregh vgyében, A. Vereczkéhez dél-keletre 1 mfdnyire: 98 g. k. lak. Földei hegyes, kövecses helyen fekszenek; legelője, fája elég. F. u. gr. Schönborn.

Almás, népes m. v. Bács vgyében, Baja és Szabadka közt, az elsőtől 4, a másodiktól 3 mfd. távolságra, 8000 lak., kik többnyire r. katholikusok, eredetre dalmaták és magyarok. Van jeles kath. paroch. temploma, és több csinos uri házai. Dombos határa főleg homokos, de azért minden gabona-nemet megterem. Kiterjedése 1100 □ ölével 29,480 hold, mellyből 315 egész urb. telek után van szántóföld 10795 h., rét és bel-

sőség 5156 h., legelő 6550 h., szőlő 1237 h. Majorsági szántóföld és rét 4955 h., nádas 120 h., tó 122 h., utak 545 hold. Eloszlik 18 részre s ebből 6 részt Rudics, 3 Antunovics, kettőt kettőt Koronay, Kovácsics, Németszegi, Siskovics, egy részt Vermes családok birnak.

Almás, oláh falu, Bihar vgyében, a Lakságon hegyek és erdők közt egy dombon, ut. postája Várad, 154 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 190 hold, u. m. szántó 40, rét 40, szőlő 50, erdő 60. Urbériség nincs, mivel a 40 h. föld csupa irtás, mellyet a lakosok használnak 2 fordulóban. Folyó pataka az Almás. Birja gr. Csáky György.

Duna-Almás, magyar falu, Komárom, az uj rend. szer. Esztergom vgyében, a Duna jobb partján, a bécsbudai országutban, Komáromhoz $1^{5}/_{16}$ állomásra, ut. postája Neszmély $^{3}/_{16}$ állomásra a Vértesi hegyek éjszaki tövében. Határa 2800 hold, mellyből $22^{6}/_{8}$ urb. telek után 900 h. urbériség, a többi majorság, ennek is pedig nevezetes része a szőlő. A határ délkeleti része hegyes, nyugoti róna. Földje részint agyag, részint homok. Bora a neszmélyihez hasonló. Lakja 559 ref., 211 r. kath, 4 ágost., 9 zsidó. Ref. és kath. anyatemplomok, mellyek közül az első még a 13-ik századból való baráttemplom lehetett s a templom mellett maig is szemlélhetők több cellulák romai. Van két patakja, mellyek a tatai hires meleg forrásokból veszik eredetüket, és két meleg forrása 20 fok melegségű, egyik a ref. templom mellett a Dunaparton, másik a helység malma felett. Határának keleti része hegyes levén, az itteni kőbányákban jó épületkő töretik, s a komáromi vár is innen épült. Mészkő is találtatik a Köpite hegy méhében, de vörös márvány itt nincs, mert ezt Tardosnál a Gerecse hegyből ásnak, s ebből az almási faragók által készittetnek a legszebb s legcsinosabb kőfaragói munkák. Említést érdemel még az országut mellett az Orgovány sziklacsucs, és azon földhányás, melly Füzitőtül lefele Tatának 956 ölben nyulik be, alap szélessége 11, teteje 8 öl széles, s régi római töltés maradványa. Két patakmalma közül az egyiket a helység a zsámbéki basától kapta a 17-ik század elején, s azóta háborítlanul birja. Birja a falut gr. Zichy Miklós.

Almás, puszta, Komárom vgyében, éjszakról Füzitő, keletről Almás helység, délre és nyugotra Naszály által körülvéve. Kiterjedése 400 hold, róna, néhol vizenyös, kevessé homokos, általában termékeny. Birja gróf Zichy Miklós.

Almás (Kis), Zaluza, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz dél-keletre $1^{1}/_{2}$ mfd. 10 r. kath., 385 g. kath. lak. Görög kath. parochia. Vendégfogadó, vizimalom, soványacska föld. Erdeje kevés. F. u. gr. Károlyi, Pogány, Jobsity, Leszkay s m.

Almás (Nagy), orosz falu, Beregh vgyében, 328 g. kath., 20 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn, Pogány, s m.

Almás, Jablonov, tót falu, Szepes vármegyében, Szepesvárhoz $^{1}/_{4}$ mfdnyire; 968 kath. lak., jó gabonatermő határral. F. u. a szepesi püspök. Ut. p. Lőcse.

Almás, oláh falu, Arad vgyében, a Fejér-Körös mellett, Buttyinhoz keletre 2 órányira: 20 kath., 2024 n. e. óhitű., 4 zsidó lak., anyatemplommal, hegyes, erdős határral. Ut. p. Arad.

Almás, puszta, Baranya vgyében, Vaszarhoz $^{1}/_{2}$ órányira, 10 kath. lak.

Tó-Almás, magyar falu, Pest vgyében, a pest-jászberényi országutban, Pesthez $5^{1}/_{2}$ mfd. 1300 r. kath., 70 evang., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. A falu felemelkedett helyen

hosszan nyulik el, s ékességére szolgál az uraság régi kastélya, különösen pedig gyönyörü angolkertje, melly avval átellenben fekszik. Ebben a sok szép árnyékos fasorokon, egy halastón, s fenyőfákkal beültetett dombocskán és szőlőhegyen kivül, főleg a tudományosan összeszedett, ritka külföldi csemeték vonják magukra a figyelmet. Határa, melly keletről lapályon, nyugotról dombon terül el, mindenféle gabonanemet jól megterem, bár inkább homokos minőségü; bora, sárgadinnyéje böven. Lakosai fuvarosok. Birja b. Prónay Albert.

Almás, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Tornához nyugotra 2 mfdnyire: 390 kath., 298 reform. és evang., 19 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Tágas szőlőhegy. Sok gyümölcs, különösen szilva és alma. Termékeny határa jó buzát s káposztát terem; rétje kétszer kaszálható; erdeje van. A falu a tornai kies völgyben fekszik, s itt visz el a Kassáról Rosnyóra vivő országút, melly már most a szoroskői szorulatot elkerülvén, egyenesen Hárskútnak tart, s kősziklákba bevágva, roppant szorgalommal, mesterséggel, és költséggel készült. F. u. nagyobb részt h. Eszterházy, kinek itt több szép gazdasági épülete, s nagy pinczékkel ellátott magtára van. A helység 16¼ egész urbéri telket számlál. Ut. p. Rosnyó.

Almás (Alsó), tót falu, Honth vgyében, ut. p. Báthoz északra¾ mfd. 426 kath., 8 evang. lak. F. u. a beszterczei káptalan.

Almás (Felső), tót falu, Honth vgyében, 2 kath., 461 evang. lak. Evang. templom. Mind a két helységnek fő élelme bortermesztésben áll. F. u. h. Eszterházy.

Almás, puszta, Nógrád vgyében, Szécsény fiókja, 64 kath. lak.

Fertős-Almás, magyar falu, Bereg-Ugocsa vgyében, 9 romai, 18 görög kath., 564 ref., 21 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje sok, de mocsáros; szénája böséggel, a Túr mentiben szép tölgyes erdeje van. F. u. számos nemesek. Ut. p. Halmi.

Almás (Jablonove) (Apfelsbach), tót falu, Pozsony vgyében, egy hegy tövében, ut. p. Stomfához éjszak-keletre 1 órányira: 1300 kath., 6 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Földjei hegyesek, s csak középtermékenységüek, erdeje nagy; rétje kevés de jó; szénégetés. F. u. h. Pálffy.

Magyar-Almás, magyar falu, Székesfejér vgyében, Fejérvártól éjszakra 1½ mfd., 476 kath., 571 ref., 17 evang., 7 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal, gazdag búzatermő határral, szőlőheggyel, erdővel. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Rácz-Almás, magyar falú, Székesfejér vgyében, a Duna partján, Budától délre 8 mfdnyire, 1997 kath., 180 óhitü, 12 ref., 3 evang., 73 zsidó lak.; kath. fiók-, óhitü anyatemplommal. Fekvése a helységnek egy a Duna partján elnyuló dombon felette gyönyörü, mellyet sokat emel az, hogy innen az átellenben fekvő gyümölcs, nyár, tölgyfákkal boritott Duna-szigetjét, s Pest vgyének nagy részét beláthatni. Földje általában termékeny; ámbár itt ott homokos. Nagy kiterjedésü szőlőhegye jó veres borral fizet. Halászata, s dunamalmai sokat behajtanak. F. u. ½ Jankovich, ½ Boronkay, Noszlopy, Lehoczky, s a Nagy örökösök. Ut. p. Adony.

Almás magyar falu, Zala vgyében, 145 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Szalabér.

Almaszeg, oláhul Vojvoz oláh falu, Bihar vgyében, a Rézaljánál igen szép regényes vidéken, Margitához, melly utolsó postája, 2½ mfdnyire, 315 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Hegyes völgyes határa 3000 holdnyi, mellyből szántó 600, kaszál-

ló 400, erdő 2000 hold; szőleje nincs. Urbéri telek $11^6/_8$. Sovány agyagos földjében csupán tengerit és zabot termesztenek. Vize a Bisztra, melly alatta foly el, s van rajta 2 guba-kalló, és két malom két-két kőre. Ugyan a határban a Réztetőn van egy üveggyár, melly meglehetős portékákat készitett. Birtokosa a helységnek 1 gyárnak: Fráter Pál.

Almosd, igen régi magyar falu, Bihar vmegyében, térségen, Debreczenhez 3 mfdnyire, ut. postája Nagy-Léta. Lakja 1723 lélek, kik 10 r. 180 g. katholikust és 227 zsidót kivéve, mindnyájan reformatusok. Van itt reform. és egy szegényes g. kath. anyatemplom, több uri lak, 2 szeszgyár, Synagóga. Tagositott határa 8000 hold, mellyből szántó 5573, homok föld 1220 hold, kaszálló 597 h., urb. legelő 610 h.; erdeje elpusztult; szőleje nincsen. Ebből urbériség 1117 hold, a többi majorság. Földe részben homok, nagyobbára azonban igen termékeny fekete agyag vagy homok, melly mindent megterem ugyan, de leginkább szereti a rozst, tengerit. Folyóvize nincs, hanem van egy Ludas nevü tava, melly 63 holdra terjed. Legtöbbet bir itt Péchy Ferencz tömege, többi birtokosak: Sombory Imre, Gulácsy Károly ör., Csanády Ferencz és József, Chernel József, Miskolczy Lajos és Imre, Kölcsey Sámuelnő, Fényes János és Imre, Ivánka Zsigmond, Balku, Csengery, Borbély, Kúthy, Ilosvay, Kazinczy, Lengyel, Török, Thékes, Balogh, Ormós, özv. Horváth Sándornő, Csúri, Kengyel, Molnár, gf. Zichy stb. családok.

Alpár, magyar falu, Abauj vármegyében, Bodókő-Váraljához $1^3/_4$ órányira: 61 r. kath., 10 g. kath., 5 evang., 200 ref., 50 zsidó lak. Ref. szentegyház. Szőlő-hegy. Erdő. F. u. többen.

Alpár, igen szép és gazdag termékenységü puszta Bács vmegyében, Ó-kérhez 1 órányira. Róna határa 1100 □ ölével 14072 holdra terjed, mellyből szántóföld és kaszálló 13123 h., nádas 124 h., 729 h. tó és mocsár, 96 hold utak. Birja gr. Brunszvik család, s a futaki urad. tartozik.

Alpár, oláh falu, Bihar vgyében, a Sebes-Körös völgyében, magas dombon, utolsó postája Várad $^3/_4$ mfd. távolságra. Lakja 1025 n. e. óhitü, anyatemplommal s egy patakkal. Van $27^4/_8$ egész urbéri telke, igen szép erdeje; földe sürü tömött, minden gabonát megterem, de a zabot legjobban szereti. Birja a váradi deák káptalan.

Alpár, magyar falu, Pest vgyében a Tisza jobb partján, Kecskeméthez 2 mfd., 1600 kath. lak., paroch. templommal, postahivatallal Kecskemét és Csongrád közt, vendégfogadóval. Határa homokos, s némelly részét a Tisza is rongálja. Legelője tágas, mellyen sok szarvasmarhát nevel; bora, nádja, hala böséggel. Birja a váczi püspök.

Kis-Alpár, puszta, Pest vármegyében a Tisza mentiben, Alpár falu felett, homokos határral. Kecskemét városa birja zálogban.

Alsó-Falu, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, a Thurócz vize mellett, Ratkóhoz dél-keletre 3 órányira: 9 kath., 362 ref. lak. Földei részint sikságon, részint és inkább dombokon feküsznek, s termékenyek; réljei jók; tölgyes erdeje derék. F. u. Farkas nemzetségbeliek, s m. Ut. p. Tornalja.

Alsok, tót falu, Hont vgyében, Bozók mellett: 431 kath. lak. Sovány határ. F. u. a bozóki uradalom.

Alsók, magyar falu, Somogy vgyében, Csurgóhoz $^1/_2$ óra, 9 kath., 674 ref., 47 ágostai, 12 zsidó lak., ref. anyaekklezsiával. Erdeje derék;

földjei is termékenyek. F. u. gr. Festetics Tasziló.

Altgebirg, (Óvár) (Sztare Hory), tót falu, Zolyom vármegyében, Beszterczéhez északra 2 mfd. a rosenbergi postautban; 769 kath. lak. Kath. paroch. templom. Postahivatal. Olvasztó és érczzúzó mühely. Itt sok piskólczot ásnak. F. u. a kamara.

Altringen, német falu, Temes vgyében, Lippához $2^1/_2$ mfd. 250 kath. 30 óhitű lak. Határa 3-ik osztálybeli s van 16 egész urb. telke. Birja Laczkovics István.

Altvasser, vagy Óviz, puszta, Szepes vgyében, Svedlér fiókja, 604 lakossal, kik az ide való vashámorokban, s olvasztó házakban dolgoznak.

Altwerk, kis bányahelység, Krassó vármegyében, 38 katholikus lakossal.

Anacz, magyar-oláh falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 1 órányira, 300 ref., 400 g. k. lak., kik magyarul is beszélnek; ref. kő, g. kath. fatemplommal. Róna határa 1500 hold, mellyből 1000 h. szántó, 500 h. rét; s ezekből csak 200 h. majorság. Földe száraz időben jól megtermi a buzát, zabot és tengerit; gyümölcsös és káposztás kertjei szépek; rétjei sok és jó szénát adnak. A faluban van egy tó, a határszélen folyik el a Homorod. Birják: gr. Teleki Imre, báró Apor Lázár, Szögyényi Sándor és Peley Imre.

Anarcs, magyar falu, Szabolcs vgyében, 115 r., 28 g. kath. 635 ref., 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $10^3/_8$ első osztálybeli egész telkekkel. F. u. Vay, Czobel, Szerencsy. Ut. p. Berkesz.

Ancs, puszta, Pest vmegyében, Domonyhoz keletnek, ut. post. Bagh. Kiterjedése 260 hold. Egy része hegyes, mellyen 95 hold szőlőhegye vagyon. Szántóföldje 93 hold, s rétje 72 hold. Birják a domonyi urak.

Ancsikfalva, (Ancsikova), tót falu, Liptó vmegyében, 6 kath., 59 evang. lak; kik cserép edényeket égetnek; szekérkenőcsöt csinálnak. F. u. Okolicsányi.

And, puszta, Bars vgyében, N.-Salló fiókja, 8 kath. lak.

And, puszta, Zala vgyében, N. Récse mellett, Kanisához 2 óra, erdős vidéken, egy romladozott várral.

Andacs, magyar falu, Somogy vgyében, 1152 kath. lak., Ferenczek kolostorával, és szentegyházával, mellyben csudatévő boldogságos szűz Mária képe tartatik. Hegyes határa termékeny; erdeje nagy; szőleje tágas. F. u. a veszprémi püspök. Szemeshez $3^1/_4$ óra.

Andacs, tót falu, Nyitra vármegyében, Nyitrához $1^1/_2$ órányira: 128 katholikus, 10 zsidó lak. F. u. többen.

Nagy-Andacs, puszta, Bihar vgyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Andaháza, puszta, Bihar vgyében, lásd Herpály.

Kis-Andaháza, puszta, Bihar vgyében, Berettyó-Ujfaluhoz közel 1500 holdnyi gazdag szántóföldekkel és rétekkel. Birja: Kiss Károly.

Andaháza, (Andicse), tót falu, Liptó vgyében, 18 kath., 92 evang. lak. Termékeny föld. Két urasági kastély. F. u. Andaházy, Pongrácz, Plathy. Ut. p. Rosenberg.

Andod, vegyes magyar-tót falu, Nyitra vgyében, ut. p. Érsek-Ujvár mellett: 598 kath. lak. — Róna határa termékeny, legelője, réte elég; de sem erdeje, sem bora nincs. F. u. gr. Károlyi Lajos.

Andornak, magyar falu, Borsod vgyében, Egerhez $^5/_{16}$ állomásra egy hegy alatt. Lakja 449 r. kath., 158 ref., 3 zsidó. A kath. fiókegyháza Kis-Tályához, a reformatusoké Mak

lárhoz tartozik. Diszére szolgál a helységnek özv. Mocsáry Imrénő szép izlésü kastélya, derék gyümölcsös és angolkerttel együtt. Határa 1726½ hold, mellyből 50 h. beltelek, 605 h. szántóföld, 214 h. rét, 310 h. legelő, 447½ hold szőlő, 100 hold erdő; 4 urbéri telek után van 120 h. szántó, 114 h. rét, 347 h. szőlő; a többi majorság. Földje emelkedett részein vörös nyirokkal egyvelges, egyebütt tiszta jó fekete föld, s mindent gazdagon terem. Legelője juhokra kedvező. Birtokosa özv. Mocsáry Imrénő, szül. Sréter Francisca, kinek itt szépen rendezett gazdasága van.

Andrásfa, helysége Vas megye Körmendi járás délkeleti részén fekszik, határai éjszakrul Pető Mihályfa és Péterfa helységek, keletrül Dienesfa, Lakhegy, délrül Zala megye, nyugotrul Alsó Telekes és az Ó-Sárvize. A helység nyugoti része keletnek fordult hegyoldalban, keleti része pedig lapon fekszik. Mind eddig kiterjedése felmérve nincs, mintegy 2500 holdat azonban tehet, mellyből 86 hold közös Berek felméretvén jelenleg szabályoztatik. Van nagy kiterjedésü rétje, — szőlőhegye, melly alacsony dombon való fekvése s a föld kövérsége miatt savanyus bort terem, de ha egy pár évig tartatik, jó italuvá válik. Szántóföldje megtermi a vetemény minden nemét, különösen pedig rozsot és árpát, valamint a luczerna és lóher tenyésztésre is egy a legczélarányosabb. — A lakosok összes száma 400 lélekből áll, kik 62 házban laknak, ezek közül 7 zsidó a többi r. k., közülök telkes csak kettő van s ezek szerződésbeliek. 20 zsellér és két mester ember, a hátra lévő számot részint nemesek, részint szabadosok egészitik ki, kik magyar ajkuak mindnyájan.

Andrásfalva, magyar falu, Nográd vmegyében, 181 kath. lak., kik szőlőt mivelnek. F. u. G. Torocskay, és Csoma örökösök. Szakálhoz 3½ óra.

Andrásfalva, puszta, Bereg-Ugocsa vgyében, Tivadarhoz tartozik, s határja is hasonló.

Andrásfalva, (Andrássova), tót falu, Liptó vgyében, a Vágh jobb partján: 199 kath., 380 evang., 1 ref. lak. — Kath. fiók-szentegyház. Földje a buzát, rozsot is megtermi. Van két uraságí kastély. F. u. a Pongrácz család. Okolicsnához 1½ óra.

Andrásfalu, tót falu, Thurócz vgyében, Znió járásban dombok alatt fekvő. Találtatik benne: urbéri telek 11 és ⅜, mellyekből mivelletik 2 egész telek 2 gazda által, ¾ telek 3 gazda által, és ⅜ rész 3 zsellér által, a többi müveletlenül, pázsittól benőve hever. Egész urbériségnek vetése 378 p. m. teszen, szénája 11 és ½ kaszásra számittatik urbér szerint. — Vannak ezen helységben szabadosak is, kik 2 és ⅜ szabadosi telket birnak, vagyis 58 p. m. kivetnek, és két kaszásra számitható réteket birnak. — Egész helységnek közös 2 darabnyi legelője 16 mérőnek elvetésére szolgálhatna. — Ezen helység a Pesti-Egyetemhez tartozó Zniói uradalomhoz tartozik, melly határában egy 50 p. m. majorsági földet és 3 kaszásra számitható rétet is bir. — Általjában véve Andrásfalu helységnek határja nagyon dombos és agyagos, s azért is leginkább zabbal fizet. — Lakosai szláv ajkuak, azoknak száma 95-re rug, kik nagyobbára r. kath., foglalkodnak többnyire mint külföldön, mint pedig Magyarországban, gyári készitményekkel üzött házaló kereskedéssel; köztök csak egy molnár, és egy kovács mesterember van. — Más marhát nem tenyésztenek, kivévén juhot. — Határát ketté hasitja Polerjekai patakocska, a mellyen fürész- és lisztmalom épitvék; legnevezetesebb he-

gye Vtácsa nevü, melly is magasságáról ismeretes.

Andrásfalva, puszta, Ugocsa vgyében, a Batár folyó mellett, Halmihoz $1\frac{1}{2}$ óra.

Andráshida, puszta, Komárom vgyében, jelenleg az ekeli határral összeolvadva.

Andráshida, magyar falu, Zala vgyében, a Szala mellett, 358 kath., 13 zsidó lak. F. u. többen, A. Bagod fiókja, Egerszeghez $\frac{1}{2}$ óra.

Andrasócz, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez 1 mfdnyire, Beregh vgye szélén: 2 r., 324 g. kath., 5 zsidó lak., kik földmivelésből és szölömunkálásból élnek. Határa hegyes és sovány. F. u. a Szerednyei uradalom.

Andrásvágás, (Andrassowce,) tót falu, Sáros vgyében, Sz.-Kereszt fiókja, 173 kath., 26 evang., 16 zsidó lak. F. u. Winkler nemz. Bártfához 1 óra.

Andrecz, Vas vmegyében, F. Lendvához 2 mfd. esik. Gr. Batthányi Lajos örök. birja. $5\frac{3}{8}$ urbéri telek 13 gazda, és 2 házatlan zsellér van ben. Allodiatura itt sincs. Lakosi szegények, és cséplés és aratás által Zala és Somogy megyékben keresik többnyire kenyeröket. Egyébiránt mindenre nézve hasonló Adriánchoz. Általában itt az az egy nevezetes, hogy Tótság sok fenyömaggal bövelkedik, néha midön disze van, azért a hires fenyves madarak egész télen által itt tartozkodnak, s igen meghiznak, és némelly jó élvágyú uraknak szerfelett jó eledelt adnak.

Andrejova, orosz falu, Sáros vgyében. Bártfához kelet-északra $1\frac{1}{4}$ mfd. 5 r., 618 g. kath. lak. Gör. paroch. templom. Hegyes, erdös, sovány határ. F. u. gr. Szirmay.

Andrejovka, puszta, Sáros vgyében, Palocsához egy óránnyira a Poprád mellett: 27 római, 69 görög kath. lak., nagy majorsággal, erdövel, tehenészettel. F. u. b. Palocsai Horváth.

Angyád, puszta, Veszprém vgyében, Dég és Balkás közt, Veszprémhez $7\frac{1}{4}$ óra.

Angyalháza, puszta, Szabolcs vármegyében, Hortobágy mellett; birja Hajdu-Szoboszló városa.

Angyalos, magyar falu, Szathmár vármegyében, a Szamos mellett, Csengerhez közel: 26 r., 40 g. kath., 357 ref., 4 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földjei szép buzát teremnek; rétjei jók; erdeje nincs. F. u. Domahidy, gr. Teleki, Szuhányi, Szentlászlay, Szintay, s m. Ut. p. Szathmár.

Annaháza, lásd Fegyvernek, Heves vgyében.

Anyás, puszta, Csongrád vármegyében, Puszta-Szerrel határos, s 880 kath., 3 ref. lakost számlál. Van kath. paroch. temploma. A Tisza mentiben lévő roppant nádas rétségek közt nem csak farkas és róka, hanem öz is tartózkodik. A lakosok sok szénát és dohányt termesztenek.

Antalfa, magyar népesitett puszta, Somogy vgyében, 163 kath. lak., és meglehetös határral. F. u. Inkey. Ut. p. Iharos-Berény.

Antalfalva, uj tót falu, Gömör és Kis Honth egyesült vármegyékben 449 kath. lak., s kath. paroch. templommal. F. u. gr. Forgách. Rimaszombathoz 5 óra.

Antalocz, orosz falu, Ungh vgyében, erdös, hegyes vidéken, Szerednyéhez északra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 14 r. 488 g. kath., 4 evang., 5 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Kalló és lisztmalom F. u. Petróczy.

Antfa, puszta, Veszrém vármegyében, Szalókhoz közel, Pápához $1\frac{3}{4}$ óra.

Anth, magyar falu, Bihar vár-

megyében, Arad és Békés megyék határánál, Gyulához, melly utolsó postája, 3 mfdnyire, rónás és rétes helyen, 813 ref. lak., s anyatemplommal. Határa róna, és nagy részben mocsáros, mellynélfogva a barmok is a mételyt gyakran megkapják; hátas földje csak kétszerest; kevés, árpát, tengerit és zabot terem. Tölgyes erdeje szép, és sok sertést tenyészt. Határa kiterjedését nem tudom, de majorsági szántó van mintegy 500 h. Folyóvize a Fekete-Körös és a Fokér, mellyek a helységben a templomnál vágnak össze. Birtokosai: gróf Rhédey Ferencz, báró Radák István.

Apa, népes oláh-magyar falu, Szathmár vgyében, Aranyos-Megyes és Szinyér-Váralja közt: 22 római., 1425 g. kath., 618 ref., 107 zsidó lak., derék ref. anyaszentegyházzal, s g. kath. paroch. templommal. Földjei a Szamos mentiben gazdagon teremnek mindennemü gabonát; rétjei elegendők; erdeje mind tüzre, mind épületre elég; szölöhegye, a Szamoson malmai vannak. F. u. gr. Teleki és b. Vesselényi örökösök, b. Vécsey Miklós, a Gáspár családhoz tartozók, Darvay Ferencz, Katona József, Kölcsey János, s. m.

Kis- és Nagy-Apácza, két egymás mellett fekvő puszta, Csanád vgyében, Arad és Békés vgye szélén, 673 kath. lak., nagy juh- és marhatenyésztéssel, dohány-földekkel. F. u. az elsönek gr. Wenkheim Ferencz, a másodiknak a kamara.

Apáczafalu, vagy Páczafalu, oláh falu, Szathmár vgyében, Erdődhöz keletre 2 órányira: 304 g. kath. lak., s anyatemplommal. Földje sovány; bikkes erdeje igen szép; szöleje van. F. u. gr. Károlyi; hajdan a Szathmári apáczák birták.

Apádia, oláh falu, Krassó vgyében, Karánsebeshez 3 órányira, 802 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, termékeny földekkel, jó réttel és legelövel, erdövel, szilvásokkal. F. u. Grabowszky és Gyorgyevics családok.

Apagy, magyar falu, Szabolcs vgyében, Kállóhoz északra egy órányira: 130 r. 32 g. kath., 4 evang., 626 ref., 30 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $5\frac{5}{8}$ első osztálybeli egész telekkel. Dohányt sokat termeszt. Zoltán uraság pedig nemesitett birkákat tenyésztet. F. u. Apagyi, Csajkos, Diószeghy, Fazekas, Hetey, Jaksó, Osváth, Pap, Puskás, Szegedy, Szentmiklósy, Szécsy, Szilágyi, Zoltán, Zsiday.

Apaj, (Opag), tót falu, Posonaz uj rend. szer. F. Nyitra vgyében, a Dudvágh mellett, Posonhoz $5\frac{1}{2}$, Nagyszombathoz $1\frac{1}{2}$ mfd. 577 kath. 66 66 zsidó lak. Ékesitik ezen helységet a kath. paroch templom, a földes urak csinos lakházai és kertjei. Határa 1. osztálybeli s igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók, s egy kis erdeje is van. F. u. Szászy, Ernyey, Takács, Turóczy, s. m. t.

Apaj, puszta, Pest vmegyében, Dömsöd szomszédságában. Kiterjedése 9000 hold, s jobbára szikes s vizenyös legelő és kaszállóból áll; szántóföldje igen kevés. Birja a b. Podmaniczky család.

Apar, német falu, Tolna vgyében 704 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Hegyes, völgyes határ. Sok dohány, bor, és burgonya. Kövér rétek. F. u. gr. Apponyi Jósef. Ut. p. Bonyhád.

Apatelek, másképen Mokna, oláh-tót falu, Arad vgyében, Boros Jenöhöz délre egy mfdnyire: 13 kath., 503 n. e. óhitü, 208 evang. lak., óhitü és evang. anyatemplommal. Mokra nevü szölöhegye a megyének legrégibb promontoriumai közé tartozik, s igen jó bort szolgáltat. F. u. az Aczél nemzetség.

török hatalom alatt olly virágzó állapotra jutott a város, hogy midőn 1686-ban a megyei adózók a legszigorubban összeirattak, Apátfalván több igavonó marha találtatott, mint az egész miskolczi járásban, s helységenként véve legtöbb a megyében. Megjegyzendő, hogy mint az összeirás bizonyitja, lakosai akkor is épen a mostani családok voltak.

A Bélkő alatti díszes egyház nemsokára a törökök elfoglalása után pusztulásra jutott; majd egy századig tető nélkül hevert, s csak erős készülete daczolhatott az idők viharaival. A boltozatok ugyan megrepedeztek: de a nagyszerü faragványok épen megmaradtak. 1720-dik tájáu leginkább Baranyi István remete buzdítására, ki 1734-ben többnyire alamisnából, a Sz.-Mártoni templomot is épitette, ujlag tető alá vétette s kiigazitatta az egyházi község, még ekkor is megkimélve a régiség nagyszerü maradványait, mellyeket kevéssel azután kegyetlen kezek romboltak széjel. Hajdan a templom magas boltozatu kereszt-alakját, melly a sanctuariumot kivéve, magas góth iveken állott, több színü faragott kövekből rakott karzat körité s az egészet legszebb s nagyszerübb faragványok diszesité. Mozaik szint játszott az egész. Mellette nyult a kolostor, alább a nagyszerü apátlak. Kertje az időben egy volt a legszebbek közül. Sötét lugosait itt ott több mint 10 öl magasra felszökő kutak s tiszta források vize csörgé át. Az apátsági várkastély alatt mintegy 300 ölnyire a völgy hosszában tükrözött a halastó, ma is látszó három, részint erős kőfal, részint földgátokkal felfogva. (Bővebb ismertetést tartalmaznak ez apátságról s viszontagságairól a Sankfalvi Fodor család levéltára, s Beél Mátyás iratai). Azonban mi az idők viharaival annyi évekig daczolt, mit a török vadsága megkimélt, lerombolá azt a késő nemzedék barbár keze. A kolostor már romban hevert, de az egyház, megroncsolva bár, eredetiségiben állott, midőn 1744-ben a repedezésektöli félelem miatt az egyház s Erdödy Gábor egri püspök költségin, az egyház ujjáalakitása czélbavételetett. Leromboltattak a pompás faragványok; a faragott kövek sima lapjait durva csákány lyukgatá át, hogy a ragaszt magokra vegyék. A nagyszerü karzat merész ivei homokkövel rakattak be, a boltozatok leszedettek, s a 13 század remek müvét tégla-rakás váltá fel. A karzat alatti rész szinte téglával boltoztatott ki, s hitvány zsindelytető borul most ott, honnan az orgona hangja, s a szerzetesek éneke zengett. A pompás faragványok letörve, a csákányok s vésü alatt szikrázva belyukgatott faragott kőfal, simára vakolva, az egész kivül belöl sárga-veres s hamu-szinre befestetett s néhol, mint a zsidók konyhája, ocsmány pettyekkel elzordonitatott, és hajdani diszét csak a megmaradt nehány góth ablak s ajtófelek, s itt-ott a lehullott vakolat alatti kövek mutatják. Pompás faragványu alsó párkányzata azonban a faltól már el van válva, és a hegyekből falaihoz tóduló zápor s az alatta szivargó forrás viz, s mellette egy pár ölnyire ásitozó, naponként terjedő mély árok a hat századot tulélt egyházat végpusztulással fenyegeti.

Mint fenebb említénk, elfoglalván 1530 körül Perényi Péter az apátság jószágait, az apátság ugyan azon időtől fogva megszünt, czime mindazáltal az egyháziak közt folytonosan adományozás tárgyaul szolgált, s illy módon adományozta I. Leopold is azt elsőben 30 évre az egri káptalannak, mig nem Szarvaskőnek a törököktöli visszafoglaltatása után Czeglédy Albert, apátfalvi czimzetes apát

s ennek utóda Ajtay János az apátság hajdani jószágait, miután azok az egri káptalan, mint beiratos birtokos által is az egri papnövelde részire átirattak, magokhoz váltván, az apátságot ujra vagyonositották, Leopold király pedig Telekesy István egri püspök kérésire ugyanazon jószágokat 1700 octob. 17-éről kelt adománylevelével örökösen a papnöveldére ruházta által.

Ujbirtokosai alatt azonban Apátfalva virágzó állapota mindjárt a 18 század első felén hanyatlani kezdett, s azonkivül, hogy 1710-ben az epe mirigy dühöngött, a lakosok vagyonosságukban is alábbszállottak. A regálék a várostól elvétettek, a malmokból kibecsültetett, s a lakosok közt az elégedetlenség lassanként a lázzadás szikráit gyujtogatta, mig végre az 1750-ben lángra kapott.

Holló Mátyás, kinél a község kiváltságlevelei voltak, s kit valamint az attyát is az urodalom azzal tartott féken, hogy mint ispánt alkalmazá, felbuzdítatván az által, hogy az urodalom hivatalától s egyéb vagyonaitól is elejtette, kiváltságleveleit törvénytudók kezire adta, s azoktól megbizattatván: Apátfalva, Bánhorváth, Uppony, Bóta, Mercse, Királyd helységeket kiváltságaikat közös erővel s költséggel visszaszerzeni buzditotta. Felutazott ő felségéhez személyesen Bécske, s különösen az urodalmi kormányzó Gusztinyi János egri kanonok ellen 95 pontban adta be vádlit; s midőn felülről a megyéhez sérelmök megvizsgálása végett kedvező parancs érkeznék, egyszersmind salvus conductussal elláttatnának, mind a hat helység a jobbágyi tartozásokat megtagadá. Azonban a megyétől, a várt orvoslás helyett, az urodalom jogait bebizonyitván, ellenök hatalomkar rendeltett, s többen az elöljárók közül fogságra vitettek. Erre a lakosok elhatározák az uri tartozások vétele ellen magokat utolsó csep vérig védni, s mind a hat helységből a fegyverfoghatók, mintegy négyszázan Apátfalván összegyültek. Puska, pisztoly s egyenesre hajtott kasza volt fegyverök s a helységbe való minden bejárást éjjel nappal fegyveres csapatokkal őriztek. — Az apátfalvi jobbágyok lázadása az erdőhátság más helyeire is át kezdvén terjedni, a megye Németh József szolgabirónak meghagyja, hogy a vidéki nemességet fegyverre szólitván, azokkal a lázadást csillapitsa le, s a lázadókat fogassa el. Ez hirtelenében 50 felkelővel Sz.-Mártonba megérkezik, maga esküdtjével a lázadók számát kikémlendő, Apátfalvára átlovagol, s midőn tapasztalná, hogy azok száma 400-at meghalad, s a helységen kivül 4 helyen minden bejárás fegyveres erővel őriztetik, kérdezi: mi okból legyenek annyira fegyveresen? Farkasok ellen készülünk, felelék, vadászatra. Csendességre s engedelmességre intvén továbbá őket, midőn nyeregkápából kihuzott botjával az engedelem nélküli fegyverkezést tiltaná, lövésre kiáltozott a nép ellene. Látván azért a veszedelmet, hirtelen lovát sarkantyuba vette, s több mint 10 rálőtt dolyó elől seregéhez menekült, s a megyének nagyobb erő küldés végett jelentést tett. A megye Bécsbe sürgönyt küld. A Borsodban tanyázó Dessewffy lovas ezred Apátfalvára rendeltetik. A főőrmester 5 századdal 1751-ben febr. 1-jén reggeli 7 órakor Apátfalvára érkezik. A lázadók a biróházánál tanácsot tartanak. A kiállitott katonaság által az elöljárók ő felsége neviben kihivatnak. Megjelennek: de a lázadók nagy száma is őket követi. A katonaság által bekerítetnek. Hosszabb makacskodás után 34 közülök a biró kimutatására

vasra veretik. Miskolczra küldetnek. A többiek az alatt a katonaság által sérelmesen megveretnek. Holló János, Sas János, Bereczki Imre béres, ki legelőször lött a szolgabiróra, felakasztatnak. Holló Mátyás lázongó főnök pedig és Csohán Mihály megszöktek, s az alföldön sokáig tartózkodván, elkerülték büntetésöket. Több bek veréssel, a szökevények számkivetéssel büntettettek, s mind a hat rebellis helység urbér alá vétetett.

Apáthfalva, vagy Opatova, tót falu, Trencsén vgyében, a szilézziai országutban, a Vágh bal partján, Trencséntől 1 mfd. Számlál 643 kath., 2 evang., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje termékeny, de az áradásoktól sokat szenved. F. u. a tudományi kincstár. Ut. p. Trencsén.

Losoncz-Apátfalva, tót falu, Nógrád vgyében, 70 kath., 165 evang., 9 zsidó lak. Határja kicsiny de hasznos. F. u. Prónay Maximilián, kinek itt ékes lakhelye van.

Jász-Apáthi, szabad m. v. szabad Jász kerületben, Jászberényhez keletre 2 mfdnyire: 7998 lak., kik közt 7982 r. karth., 2 evang. 14 n. e. óhitü. Van derék két tornyú paroch. temploma, capitális oskolája, vendégfogadója, 6 száraz- és 2 szélmalma, szőlőskertje, derék epreskertje, s egy szép fákkal beültetett temetője, és meglehetős erdeje. Határa 10,381 holdföldből áll, két nyomásra osztva, szép búzát, és mindennemü gabonát terem, de szénában szükséget éreznek a lakosok. Ezenkivül birja Heves-Iványi, és Kocsér pusztákat, mellyekről a maga helyén.

Apáthi, magyar falu, Somogy vgyében, Sziget járása, dél-napkeleti részén: Hatvan, Viszló, Csertő, Pata, és Poklosi helységek határai közt, egy most Keszthelynek Bécsbe készült országúton fekszik. Maga a helység határa 1343¾ h. foglal el, mellyen 22 urbéri telek létezik, a mellette, és szintén hozzá kebelezett Aderjáni puszta pedig különösen 943 holdat számit. Ezen helység Tanyi férfiágban magvaszakadt család birtoka volt — a mit most gr. Zichy Károly a leányágról szerzette meg. Határa jobbára a falué róna és hires búza-termő agyagból áll, csupán a rétek felé — mellyek az egyik Somogy Zseliczi dombokról lefolyó eső, hó és forrás vizeknek völgyét képezik — hajlanak a földjei. Az Aderjáni puszta egy kissé emelkedett dombból áll, — rétjei jók és termékenyek; de a Zseliczből lefutó árvizeknek ki vagynak téve. Lakosai magyarok, reformátusok, a r. kath. sokkal kevesebben vagynak. Nevezetesebb épületek: a tisztlakás, magtár, és egyéb gazdasági épületek. Papja, temploma helyben nincsen. Egy kevés szőlőskertje. Erdeje kevés, és az is le van rombolva. Egy kis kotyogó patakmalma is van.

Apáthi, magyar falu, Vas vgyében, a Gyöngyös vize mellett, éppen Kőszeg és Szombathely közt, 164 kath., 3 evang. lak. Nevezetessé teszi e kis helységet a gr. Széchenyi Pál angol izlésre készült, s a Gyöngyöstül keresztülhasitott kertje és eredeti schweiczi tehenészete, mellyet a gróf ezelőtt mintegy 13 évvel telepitett le, 5 tehenet és 1 bikát egyenesen Helvetiából Szent-Gallenből hozatván. E marháknak mind szépségök, mind magas-termetök valóban különös.

Apáthi, Apatovcze, magyar falu, Hont vgyében, Balassa-Gyarmathoz ½ mfd. 168 kath. lak. Földe, rétje jó: szőleje kitünő bort terem; erdeje cserkély. Birják Blaskovics Pál, Buócz Lajos, és több birtokosok.

Apáthi, puszta, Komárom vgyében, Ette mellett, szőlőhegygyel. Ut. posta Uj-Szőny.

Apáthi, puszta, Komárom, az uj rend. szer. Esztergom vgyében, Tár-

kányhoz 1 óra, ut. postája M. Örs. Kiterjedése 800 hold. Jó fekete földe többnyire szántóföld, van 40 hold szőleje is. A vidék itt emelkedett halmos. Birja a Szentmártoni főapát.

Apáthi, puszta, Somogy vgyében Kutasnál.

Apáthi, német falu, Tolna vgyében, 5 kath., 1232 evang., 24 ref., 8 zsidó lak., evang. anyaekklézsiával és oskolával, mellyben 1738-ban 86 fiu és 92 leány tanult. Szőlőhegye szép; vizimalmai, és kőfejtése van. F. u. gr. Apponyi. Ut. p. Báttaszékhez 1 mföld.

Apáthi, oláh falu, Arad vgyében, lapályos, erdős vidéken, ut. postája Kis-Jenő. Róna határa második osztálybeli, de mindent jól megterem, csakhogy az árvizektől szenved. Kiterjed 9060 holdra, mellyből 2355 h. szántóföld, 1599 h. legelő, 2305 h. rét, 2801 hold tölgyes erdő. Majorság: 6401, urbériség 2659 hold. Sok sertést és marhát tenyészt. Vize a Leveles nevű tó, és a Jeru Dobli nevű tó, mellyek áradásból származnak. Lakja a helységet 3022 n. egy. óhitű, anyatemplommal és iskolával. Birja b. Ditrich.

Apáthi, puszta, Békés vgyében, Gyulához nem messze, a gr. Wenkheim család birtoka.

Apáthi, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Osgyán és Majom közt; 26 kath., 140 evang., 8 ref. lak. Kastély. F. u. Vajda nemzetség.

Apáthi (Alsó), magyar falu, Zala vgyében, 672 kath., 4 evang., 10 zsidó lak.

Apáthi (Közép), magyar falu, Zala vgyében, 308 kath., 3 evang., 16 zsidó lak.

Apáthi (Nemes), magyar falu, Zala vgyében, 404 kath., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Mind a 3 helység egymás mellett fekszik, közel a Szala vizéhez. Boruk bőven van. Erdejök kevés. F. u. többen. Ut. post. Egerszeg.

Kis-Apáthi, magyar falu, Zala vgyében, Tapolcsához óranegyedre, 400 kath. lak. Szőlőhegye jó bort terem; erdeje nagy és szép. Ide tartozik a diskai puszta bortermesztéssel. F. u. gr. Eszterházy család, és Hertelendy. Ut. p. Sümeg.

Monostor-Apáthi, magyar falu, Zala vgyében, a budai országutban, az Éger vizénél, 1004 kath., 5 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy kiterjedésü erdeje bikk, tölgy, cser és gyertyánfákból áll. Közepén van egy puszta kolostor és szentegyház. Gabonatermő földje bő és jó. Rétjei gazdagok; vizimalmokkal bir. F. u. a veszprémi püspök. Ut. p. Sümeg.

Szala-Apáthi, magyar mváros Zala vgyében, a Szala kies völgyben, Keszthelytől 2 mfd., 713 kath., 10 zsidó lak. Itt vagyon most a Szalavári apát lakása, melly apáturságról Szalavárnál bővebben emlékeztünk. Határja a városnak csak középtermékenységü. A Szala mentiben rétje, legelője elég, reketyése a mocsárokban sok; szőlőhegye, s szép erdeje van. Feje az apáturság uradalmának, mellyhez: Szalavár, Esztergál, Kis- és Nagy-Rada, Baksaháza, Csács, Bozsok helységek, és Kis- és Nagy-Báránd, Ferkend és Lebuj puszták tartoznak.

Puszta-Apáthi, puszta, Zala vgyében, Kustán és Kaloczfa közt szép erdőséggel, Baksához 1 óra.

Apáti, (Opetowecz), tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh bal partján: 162 kath., 10 evang., 6 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök. Trencsénhez $1\frac{1}{2}$ óra.

Apáthi (Bajmócz), (Bojniczke Opatowczke), tót falu, Nyitra vgyében, Bajmócz fiókja: 444 kath. lak.

— Van erdeje, jó legelője. F. u. a nyitrai káptalan. Ut. p. Privigye.

Apáthi (Lionia), (Opatovicz), tót falu, Nyitra vgyében, Trencsin vármegye szélén, 210 kath., 3 zsidó lak. — Erdővel, sovány földekkel, malommal. F. u. a nyitrai káptalan.

Apáthi (Nyitra), tót falu, Nyitra várm., a Nyitra vize mellett: 441 kath., 76 zsidó lak. Rétei igen jók; földe termékeny. F. u. H. Hohenczollern, Soky, s más nemesek. Ut. p. N. Tapolcsán.

Apáthi, puszta, Nyitra vgyében, Merasicz fiókja, 18 kath. lak.

Dobrács-Apáthi, magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz keletre ½ órányira, a Szamos mellett: 29 r., 137 g. kath., 150 ref. lak.; ref. anya-, g. kath. fiók- templommal. Határa kemény agyagos és lapályos; erdeje és almás-kertjei vannak; rétjei kétszer kaszálhatók. F. u. Cseh, Csabay, Virágh örökösök.

Apáthi (Felső), Horne Opatovcze, tót falu, Bars vgyében, Sz. Kereszthez ¼ mfd. 815 lak. Kath. paroch. templom. Rétje sok és jó; erdeje s vizimalma van. F. u. az esztergami káptalan. Ut. p. Léva.

Apáthi (Garan), tót falu, Bars vgyében, ut. p. Báthoz 1 mfd., 170 kath. lak. Bortermesztés. F. u. az esztergami káptalan.

Apáthi (Kis), Male Opatowcze, tót falu, Bars vgyében, Ar. Maróthoz ½ óra: 332 kath. lak. Kath. paroch. templom. Termékeny földje, erdeje, malma van. F. u. az esztergami káptalan.

Keresztszeg-Apáti, magyar falu, Bihar vgyében, sikságon, Váradhoz 2½ mfd., 1251 lak., kik közt r. kath. 10., ref. 614, n. egy. óhitű 610, ref. és óhitű anyatemplommal. Határa 4786 hold, mellyből szántó 1429, rét 1073, legelő 1341, szőlőskert 67, erdő 305, belsőtelkek 185, a többi árkok, utak, stb. Ebből majorsági szántó 278 h., rét 690 h., legelő 690 h., erdő 305, szőlő 67, dülők, utak 149, majorok területe 20 h. ¼. Földe fekete agyag és homok, melly igen termékeny, de szikes területei soványak. Határán nincs ugyan folyóviz, de a Sebes-Körös árja ide is elhat, s a határ harmadát elboritja. Van itt továbbá a ligetes erdő mellett egy tájék, mellyet a lakosok Kunilisnek, vagy helyesebben Kunülósnek hivnak, minthogy a kunok IV. László alatt itt tartották üléseiket. Birja gr. Csáky Petronella, gr. Csáky Vincze Antal ur neje.

Kopócs-Apáthi, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza mentiben, 280 r. kath., 79 g. kath., 246 ref. 85 zsidó lak., r. kath. és ref. templommal. Határa általában lapos a Tisza két partján s ennek áradásainak csaknem egészen kitéve; kaszállója sokkal több mint szántóföldje; erdeje is szép van. Összes kiterjedése 2370 hold. Urb. telek van 1⅛. Birják fele részben Ilosvay Kristóf, kinek a Tiszán szép vizimalma van, ½ Farkas, Földváry, Szmrecsányi, Csernánszky, Eördögh, stb. Tagositva van.

Apáti, Oláh-Apáti, oláh falu, alacsony dombon, Váradhoz, melly utolsó postája, 1 mfdnyire, 550 n. c. óhitű, 6 ref. lak., s óhitü anyatemplommal. Határa 1557 hold, mellyből 611 h. szántóföld, 235 h. kaszálló, 329 h. legelő, 382 h. erdő, melly igen szép szálas s egyedül majorság, a többi föld urbéri levén. Földje veres és sárga agyagos, nehéz mivelésü, búzát, zabot s főleg tengerit terem. Birtokosa a váradi deák püspök.

Olchva-Apáti, két magyar falu, Szathmár vgyében, az itt egyesült Kraszna és Szamos vizei mellett, olly formán, hogy Olchva a Kraszna, és Apáti a Szamos partjára esik. Az elsőben van 26 kath., 513 ref., 6 zsidó lakos, s egy ref. anyatemplom; a má-

sodikban 3 kath. 583ref., 10 zsidó lak., s egy ref. anyatemplom. Hajdan a praemonstratiaknak prépostságok volt itt, mellynek jószága idővel két bereghszászi kolostorra szállott. Szántóföldjeik igen termékenyek; rétjeik kétszer kaszálhatók; de a legelő nem igen tágas. Makkos erdeje, s gyümölcsei vannak. F. u. gr. Károlyi nemzetség. Ut. p. Vásáros-Namény.

Apáthi, orosz falu, Abauj vgyében, F. Gagy fiókja, 10 r. kath., 154 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Forró.

Apáthi, Hosszú Szer, Rövid Szer, három összeolvadt tótmagyar falu, Abauj vgyében, mellyek közönségesen csak Széplaknak neveztetnek. Számlál 906 r. kath., 50 görög kath., 37 evang., 132 ref., 26 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Termékeny föld, erdő. Van itt b. Meskónak egy kastélyja, egy szép nagy kerttel együtt. F. u. az első helységnek a Sz. István seminariuma, másodiknak az egri káptalan, a harmadiknak b. Meskó. Ut. p. Kassa.

Szilvás-Apáthi, Opaczka, tót falu, Abauj vgyében, a Hernád bal partján, igen gyönyörü vidéken: 159 kath. lak. A kassaiak ide gyakran kijárnak mulatni. F. u. a Sz. István seminariuma.

Apathin, német m. v. Bács vármegyében, a Duna bal partján, Zomborhoz délre 2 mfd. lapályos térségen. Van 6500 lakosa, kik többnyire r. kath., paroch. templommal, emeletes plebániával, selyem-gombolitóházzal, több jeles urad. épületekkel, 20 száraz és 6 duna-malommal, sok mesteremberrel. Lakosai igen szorgalmas vagyonos emberek, hires kendert, repczét termesztenek, ennek magvából olajat ütnek, selyembogarat tenyésztenek, a gyermekek szalmakalapokat, az öregek korczvesszőből kosarakat fonnak, borral, fával, kenderrel kereskednek, stb. Határa 1100 □ ölével számitva 24653 hold, mellyből 160 egész urb. telek után van 5832 h. szántóföld, 3951 h. rét és belsőség, 160 jó és 800 hold homokos legelő, 256 h. szőlő. Majorsági szántó és rét 26 h., 5912 h. erdő, 1166 hold füzes, 4681 h. nádas, 1589 tó és mocsár, 280 h. utak. Birja a várost a kamara, s feje egy uradalomnak.

Apcz, magyar m. v., Heves vármegyében, egy gyönyörü dombocskán, Pásztóhoz délre 2, Gyöngyöshöz nyugotra szinte 2 órányira, 956 r. kath. lak., s anyatemplommal. Határa $4700^{689}/_{1200}$ hold; mellyből majorsági belsőség 13, telkesgazdáké 46, zsellérekė 40, sorozat-kivülieké 3, utczák 37, szántóföld 2062 h., rét 814 h., legelő 544, szőlő 325 h., erdő 606, haszonvehetlen 205 hold, a fractákat elhagyva. Urbériség 38 telek után 1247 hold szántó, majorság 681 hold. Földe fele részben homokos, fele részben fekete föld, s jó közép termést ad. Szőlőhegye hires vörös bort szolgáltat. Folyóvizei a Zagyva és Szuha. Van egy hegye, mellynek teteje 900 öl, s a tetőhöz közel mintegy 10 ölre jó izü fris forrás. E tető szolgált trigonometriai méréskor egyik pontul a cs.k. mérnököknek. Birják h. Grasalkovich özv., gr. Teleki Sámuel, és gr. Ráday Gedeon.

Appony helysége (tótul: Apponyicze), Nyitra megyében, Bajmócz járás déli, s legalsóbb részén. Határai kelet és délfelé Ghymes és F. Elefant, nyugotfelé Pereszlény, Nyitrafolyó, mellyen túl Belincz, Kamánfalu, Vámos-Ujfalu, és Falkas-Dovorány, továbbá éjszakfelé Puszta-Podluzsány (alapitványi birtok) és Szúlocz (mind a kettő bajmóczi járásban). Földjei a legjobb minőségüek, és mindennemü gabonafajok, ázalék, és takarmányfüvek termesztésére legalkalmassabbak; a rétek magasabb fekvésük mi-

att a Nyitra folyó kiöntésinek, és igy a megiszapolásnak nem lévén kitéve, igen jó takarmányt adnak; a legelők pedig, az alsók a szarvasmarháknak, a felsők pedig a hegyek és erdők között a birkáknak tartására igen alkalmasak. A helység fekszik az elég tágas, és termékeny Nyitra-völgyben keletfelé elég magas hegyek alatt. A helység magában, valamint szinte ezek határja is két részre oszlik, u. m. kis, és nagy-apponyira. Ámbátor, a mint most említtetett a helység tulajdonképpen két külön helységet képez, mégis részint az urbéri földek, a mellyek mind a két határban elszórva vannak; részint minthogy a két helységnek mindig csak egy birája vagyon; részint mivel a felső legelők, és erdők osztatlan állapotban lévén mind a két helységgel közösek; úgy szinte szoros összeköttetésök miatt, mert egy tekintetre csak egy helységnek vehetők; s elkülönözve mind a két helységről szólni sem lehet. Nagy Appony tisztán az Apponyi család birtoka, — jelenleg gróf Apponyi Antal párizsi követ jószágaihoz tartozik; Kis-Appony pedig 3 közbirtokos között van fel osztva, u.m. gróf Apponyi Antal, Frankner Lukács, és Marczibányi Lőrincz urak között. Mind a két helységben vagyon $8^{31}/_{32}$ urbéri telek gróf Apponyi családhoz tartozandó, — az ezen telkekhez tartozó 144 hold szántóföld, és 54 hold rét mind a két határban el vagyon szórva; továbbá Kis-Apponyban bir Marczibányi Lőrincz ur 316 hold föld- és réteket, Frankner Lukács ur 180 holdat, plébánia 26 holdat, gróf Apponyi Antal 30 holdat; nagy-apponyi határban pedig tisztán gróf Apponyi Antal 772 hold szántóföld, és $421^{2}/_{4}$ hold réteket; közös legelő vagyon, és ugyan: Nagy-Apponyban 31 hold, és Kis-Apponyban 17 hold alsó legelő; a hegyekben pedig kis-apponyi határral közös 150 h. legelő, és 1200 hold erdő, és igy a határok kiterjedése tesz összesen $3143^{1}/_{2}$ holdat. Ezenkivül van Nagy-Apponyban az uraságnak 75 hold szőlleje, mellyből már csak $6^{1}/_{2}$ hold miveltetik, 10 hold gyümölcsösnek szolgál; a többi pedig felszántva szántóföldnek használtatik. — A még elültetett szőlők jó bort adnak, és csak a terhes mivelés miatt, minthogy nehéz volt munkásokat kapni, irtattak ki. Népessége Kis-Apponynak 179 r. kath., és 21 zsidó — Nagy-Apponynak 400 r. kath., 5 evang., és 44 zsidó, összesen 649. Lakosai tót ajkuak, mindazáltal az Apponyi család által az 1842-dik évben egy magyar tanoda alapittatott, a hová külső helységekből is a gyermekek ingyen befogadtatnak; jelenben 35 tanitványa vagyon. Továbbá Kis-Apponyban megjegyzendő a Sz. Péter, és Pál apostolok tiszteletére épült templom, és plébánia, a n.m. helytartótanács pártfogása alatt; Nagy-Apponyban pedig az újabb időkben a grófi család rendbeszedett igen csinos laka, mellynek legnagyobb diszét a 20 ezer kötetből, a legkiválogatottabb munkákból álló könyvtár teszi. A nagy-apponyi határ délkeleti részén a hegy oldalában egy az Apponyi családhoz tartozó régi vár romjai láthatók; eredete a régi homályos időkben rejlik; annyi bizonyos, hogy Zsigmond király idejében a királyi birtokhoz tartozott, és 1393. évben az Eőry családdal, a kik ezután nevüket ezen vártól Apponyi-akra változtatták, a cseklészi jószággal kicseréltetett, és ezen időtől szakadatlanúl az Apponyiak birtokában fekszik; a törökök berohanása alatt a 17-ik században leromboltatván.

Áporka, magyar falu, Pest vármegyében, Pesthez $4^{1}/_{4}$ mfd. közel a Dunához, 700 ref., 60 kath. lak., kik többnyire nemesek, reform anyaszentegyházzal. Határa szük, de ter-

mékeny. Birja a Vattay nemzetség.

Apostag, magyar falu, Pest vármegyében, igen lapályos, róna vidéken, a Duna mentiben, Szabadszálláshoz öt órányira. Lakja 1956 lakos, kik közt 236 r. kath., 946 ágostai, 453 reform., 321 zsidó, s mindenik felekezetnek helyben van imaháza. Határa 5263 hold, mellyből szántóföld 2138⅜ hold, rét 1023⅛ h., legelő 575 h., szőlő 380 h., erdő 616 h., tó és vizállás 530 hold. Ebből urbéri szántó és rét 1470⅛ hold és 380 kapa szőlő; majorsági szántó és kaszálló 1680⅛ hold. Földje részint homokos, részint fekete, részint szikes és vizállásos; általában termékeny s legjobban megtermi a rozsot és kukoriczát. Szarvasmarhára a határ igen alkalmas, mellyet a Duna nedvesit. Vannak itt még Sákori, Füleszi, Malom és Kakaseri és Papréti tavak, mellyek közül a Sákor több helyeken mocsáros is. A Duna partján Várdomb nevű kis hegy vagyon, és 14 dunamalom. Nevezetes Apostag a benne találtató 18 mészárszékről és sok juhok levágása és olcsó hús áráról, valamint benne létező 32 csapszékéről és olcsó borairól. Birtokosok: Báró Dillon Karolina és Sarlotta, Milesz József özvegye, Bauer Ferencsics József, Volarics Ferencz, József, Teréz, Klára, László, Klára, Juliánna, Füstös Béni neje, Tahy János árvái, Mérey László, Volhard Wilhelm özv. Becsky Anna, Szeles Lajos, Erdős Mihály, Szilassy család.

Kis-Apostag, puszta, Fejér vgyében, a Duna mentiben, Duna-Penteléhez 1 óra. Gazdag puszta, s a Paksy leányági örökösök birják.

Apova, Opawa, tót falu, Hont vgyében, Balassagyarmathoz 2½ mfd., egy minden oldalról hegyektől környezett kietlen völgyben. Hegyes határa 1125 hold, mellyből urb. szántóföld 564 h., urb. rét 205 h., szőlő 30 h., uradalmi erdő, mellyben a lakosságnak faizása van 322 hold, 4 hold korcsmai és csősz föld. Földjei mind 3-dik osztálybeliek, agyagosak, kövesek és árkosak. Urb. házhely 25⅝. Bora savanyu; gyümölcse sok és jó; legelő csak az erdőben. Patakmalma van a községnek. Lakja 375 ágostai, kik Csal anyaegyházhoz tartoznak. Birja Coburg hg., s a csábrági uradalomhoz tartozik.

Alsó-Apsa, oláh-orosz falu, Máramaros vgyében, Szigethez 1 órányira: 1654 g. kath., 11 r. kath., 57 zsidó lak., két g. kath. parochiával, s termékeny határral. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Felső-Apsa, oláh falu, Máramaros vgyében, 935 g. kath., 19 zsidó lak., s anyatemplommal. F. u. többen.

Közép-Apsa, oláh falu, Máramaros vgyében, 1765 g. kath., 46 zsidó lak., két g. kath. parochiával. F. u. többen.

Apsicza, oláh falu, Máramaros vgyében, 214 g. kath., 11 zsidó lak., g. kath. leány-templommal. F. u. többen. Szigethez 3 óra.

Kis-Ar, magyar falu, Szathmár vgyében, a Tisza parton; 9 kath., 726 ref., 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje igen termékeny, de öszivetést az árvizek miatt nem igen tesznek; sásas szénája felette sok, valamint legelője is kövér; almás, szilvás kertjei szépek. F. u. gr. Károlyi ház, Pongrácz, Bay, b. Perényi, Csatári örökösök, stb. Ut. p. Vásáros-Namény.

Nagy-Ar, magyar falu, Szathmár vgyében a Túr vize mellett, közel ennek a Tiszába való szakadásához: 22 kath., 521 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa a Tisza felöl homokos, másutt fekete nyirok, s gazdag termékenységü; rétje, legelője böséges, s azért sok marhát

tarthat; gyümölcsei nagy hasznot hajtanak; erdeje van. F. u. Luby Károly és mások számosan.

Aracs, horvát falu, Somogy vgyében, 303 kath. 8 ref. lak. F. u. Végh István örökösei. Babócsához ½ óra.

Arács, magyar falu, Zala vármegyében, egy völgyben, közel a Balatonhoz, 90 kath., 305 ref. lak., ref. anyaekklezsiával. Földje kevés, szőlőhegye derék; s a hires füredi savanyu viz csak ez alatt feküdvén, azért a vendégek közül sokan e helységben szoktak szálást fogadni. Gyümölcse, különösen spanyol-megyje sok és szép. F. u. gr. Eszterházy, s más nemes urak. Ut. p. Füred.

Arácsa, magyar falu, Zala vgyében, 177 kath., 4 ref. lak. Itt láthatni a régi Pogány várának omladékait. F. u. többen. Keszthelyhez 3½ óra.

Arad. E nevet Arad és Temes vgyében három hely viseli, u. m. Ó-Arad, királyi város, a Maros jobb partján, Arad vármegyében; Uj-Arad, mezőváros a Maros bal partján az előbbeni várossal átellenben, Temes megyében; végre Arad vára szinte a Maros bal partján. Ó-Arad 1826-ban lett királyi várossá, s fekszik termékeny rónaságon, Pesthez 18 posta állomásnyira. Lakosai, kik 18,156 főre mennek, részint németek, részint oláhok, magyarok és ráczok; a kézmüvességet s a kereskedést élénken folytatják, különösen dohánynyal, gubacscsal, gyapjuval, borral, nyers bőrökkel, mézzel és sertésekkel. — Országos vásáraj, a gyári és fényüzési portékákra nézve, a pesti és debreczeni vásárok után mingyárt következnek. Van egy kath. gymnasiuma, fő polgári tanodája, s egy mesterképző-intézete a n. e. óhitü oláhok számára. Székhelye a vmegyének és egy nem egyesült óhitü püspöknek. 1848—49-ben Arad czimü politikai lap is jött ki Aradon. Uj-Arad csinos német m. v. 4000 lakossal. Fakereskedése nagy fontosságú, kivált fenyőszálakkal, deszkákkal, mellyek Erdélyből a Maroson szállittatnak ide. Vizimalmai őrlik azon hires aradi lánglisztet, mellyel még külföldre is nevezetes kereskedés üzetik. Az aradi vár négyszegletre van épitve, erős sánczokkal, bástyákkal, és két kapuval. Ezen várat még a törökök kezdték épiteni, de Eugen hg. ujonnan felépittette, s belőle jeles erősséget csináltatott. A mostani vár II. József alatt végeztetett be, s Ó-Araddal egy hid köté össze, a minthogy a vár is Aradvármegyéhez tartozik. Nevezetessé teszi e várat a legujabb forradalmi korszak alatt kiállott 8 hónapi kemény ostrom, és a szinte jeles, elszánt vitézséggel folytatott védelem. Ugyanis a vár parancsnoka, Berger osztrák tábornok, az 1848-ik oct. 3-ki császári proclamatio következtében az engedelmességet a magyar kormánynak nem csak felmondá, hanem Aradot is felszólitá a megadásra, mit midőn ez és az őrsereg visszautasitá, elkezdé bombáztatni a várost, mi a forradalom alatt több izben megujittatván, e szépen virágzó hely nagyrésze igen megrongáltatott. Más oldalról a magyarok is komoly készületeket tevének a vár ostromához s bekeritéséhez, annyira, hogy 1849-iki junius végével Berger csakugyan kénytelen volt capitulátióval magát megadni, miután az őrsereg, főképen éhség és betegség miatt, képtelen volt további védelemre. Ezen nevezetes ostromnak történetét bővebben közöljük itt „Arad ostroma“ czikk alatt.

Arad ostroma. A honvédelmi bizottmány, Jellachich bán elvonulása, s Róth- és Philippovicsnak elfo-

gatása után, oct. 8-dikán a király és nemzet nevében szorosan s kemény felelet terhe alatt meghagyta minden hazabeli várparancsnoknak, hogy 7 nap alatt a magyar háromszinü lobogót mulhatlanul kitüzzék, a parancsolat nem teljesitőit hazaárulóknak s törvénykivülieknek nyilatkoztatván.— Okot adott erre a katonaságnak több helyen mutatott magaviselete. Aradon már oct. 3-ikán kitörtek a katonaság és város közti egyenetlenség első jelei. A városba ugyanis egyfelől Leiningen gyalogság, másfelől 600 Schwarzenberg dsidás akart bevonulni. A dsidások ezredesének Blombergnek ismert gondolkodásától semmi jót sem várván az aradiak, a nemzetőrség a katonák bejövetelét gátolni akarta, az Istvántérre 4 álgyut vitt, s 400 aradi nemzetőr, segittetve az Aradon állomásozó 600 debreczeni s 400 gyulai nemzetőrtől, elállotta a város bejárásait; a boltok bezárattak s követek küldettek a csapatnak ezredeseihez, hogy ezeket benyomulási szándékuktól visszatartsák. Az alkudozások két óráig tartottak, végre Berger János tábornoknak, a várparancsnoknak közbevetésére, a nemzetőrök visszavonultak, s a gyalogság zenével, magyar dalokat játszva, csakugyan bement a várba, a dsidások pedig Uj-Aradon maradtak. 4-én ismét riadó doboltatott, mert a várba hadszerekkel terhelt szekereket akartak vinni. Ezt a nemzetőrök ismét gátolni akarák, de aradi főispán Bohus János közbeszólására a szekerek is csakugyan bebocsáttattak. Ekközben a megerősitett vár bástyáiról töltött álgyuk irányoztattak a város felé, és a várba senki be nem bocsáttatott. A várparancsnok Berger János (sopronyi születés) oct. 4-dikén felszólitá a várost, hogy oct. 5-dik regg. 10 óráig nyilatkozzék: valljon akar-e a császárnak engedelmeskedni? a város felelé: a királyért vérét is ontani kész, csakhogy minden tőle jövő parancs magyar minister által legyen ellenjegyezve. A városbeli nyugtalanság nőttön nőtt, és nem ok nélkül. Oct. 6-ikán a várparancsnok a városnál levő álgyuk mint kincstári tulajdon kiadását s a honvédek közé állt sorkatonák visszaküldését, s a Máriássy János parancsnoksága alatti tiszántúli mozgó nemzetőri csapatoknak a városból kiutasitását sürgeté; mire közgyülés tartatván, határoztatott, hogy kivánsága teljesittetni nem fog. A várost kezdék eltorlaszolni, a Maros partjait sánczolni, s mindenki csatára készült. A sorkatonák s dsidások közől a bezárt várból egyesek át-szökdöstek. Egy illy esetben a várőr lelőtt egy átszökni akaró sorkatonát. Ez jeladás lett az oct. 7-diki álgyuzásra. Berger várparancsnok déli 12 órától 1 óráig álgyuztatta a várost s kartácslövéseket is tétetett. Ez uttal kár kevés, személyes sérelem még kevesebb történt. Egy gyermek maradt halva, s két debreczeni nemzetőr kapott sebet. Összesen 27 lövés volt, közte 2 bomba. A boltok bezárattak, az álgyuk s nemzetőrök a Sz.-István téren készen állottak. A debreczeni nemzetőrök az ablakokban töltött fegyverrel várakoztak a dsidásokra, de ezek nem jöttek. Mondják, hogy az első álgyut a várbeli ferencziek szerzetének guardiánya, egy horvát, süté el. A várparancsnok ismét megujitá követeléseit, mire egy városi küldöttség ment hozzá azon izenettel, hogy kivánatára sem pénz, sem álgyu nem fog adatni, a nemzetőrök fegyvereiket le nem rakják, a feketesárga zászló ki nem tüzetik, s a Maros körüli előőrök be nem huzatnak. Nők és gyermekek kezdék elhagyni a várost. Ennek okát kérdezvén a várparancsnok, azon választ nyeré, hogy a város a legvég-

sőre is készen áll, s a nők és gyermekek sirását hallgatni nem akarja. Egyébiránt a várparancsnok igéré, hogy a várost, ha okot nem ad, többé lövetni nem fogja; azonban a legnagyobb készületeket tétető, a vár melletti élőfákat vágatá s takaríttatá. Blomberg és különösen Siliák horvát ezredes vettek igen nagy részt a hadi tanácsban s készületekben. A várbeli őrök és előőrök közt gyakori lövések váltattak, hogy azonban minden további ingerültségi alkalom elkerültessék, a nemzetőröknek a visszatüzelés megtiltatott. — A bécsi oct. 6-ikának hire, melly oct. 11-dikén érkezett Aradra, s a városból a várba azonnal beszállíttatott, nagy örömet okozott a fenyegetett városban, s némi levertséget a várban. — Azonban az ostromállapot folyvást tartott, a várban haditörvényszék alakult, statarium hirdettetett, s óránkint uj hírek rémiték a város lakóit; a nemzetőrség éjjel nappal fegyverben állott. A várőrizet fel sem vette a honvédelmi bizottmány oct. 8-iki rendeletét, sőt egyenesen kitüzte az ellentállás zászlóját; a terv nem kevesebb volt, mint Aradot összeköttetésbe tenni Temesvárral s a rácz mozgalmakkal, s igy az ellenállás középpontjává az alsó tiszai részekben. Török Gábor élelmezési biztos és aradi polgármester s Hadzics Lázár képviselő, az aradi várkerületén kivül, dsidás előőrök által elfogatott, amattól 10 ezer forint nyugtatvány mellett elvétetett, maga, mint kezes, oct. 16-áig őrizet alatt tartatott, azután azonban 3 dsidás fogolyért kicseréltetvén, miután Hadzics már előbb eleresztetett volna, szinte szabadon bocsáttatott. A vár ügyével összefüggött a megyebeli oláhok lázongása, kiket folytonosan nemzetőri erővel kellett féken tartani s ujoncállításra kényszeríteni, igy, p. o. oct. 18-dikán 300 debreczeni nemzetőr ment ki Kovasincsra az ottani pórlázadás elnyomására.

Oct. 21-kén (az aradi állandó megyei bizottmánynak a honv. bizottmányhoz intézett hivatalos jelentése szerint) az aradi magyar csapat Angyalkutig haladván, azt az Uj-Aradról kivonult s odáig üzött dsidás és Rukawina-ezredbeli gyalog ellenség megverésével vitézül bevette; oct. 22-ikén pedig Máriássy János őrnagy parancsnok Bécska felöl szinte előnyomulván, Uj-Aradot minden ellenállás nélkül elfoglalta. A nemzetőrök összes vesztesége a csatánál 12 halottra, 37 sebesültre ment; a dsidások Temesvár felé szaladtak. Ezalatt Berger tábornok, ki már 20-kán reggeli 8 órakor is tétetett 5 álgyulövést a városra, most ezt reggeli 6 órától 8-ig, és ismét 9-től 11-ig folytoncsan álgyuztatta, több házban sérülést okozott, különösen a megyeházat megrongálta, melly 35 lövést kapott. Összesen golyókkal és bombákkal mintegy 500 lövés történt, 7 egyén megsebesült. A bombák nem igen gyujtottak. Aradon s környékén már ekkor mintegy 12,000 nemzetőr s önkéntes volt összegyülve; kedv s bátorság nem hiányzott, csak álgyuk szüksége éreztetett. A helybeli, debreczeni, s békési edzett nemzetőrséghez számos népfelkelés is csatlakozott, de sorkatona egy sem volt, s puskás összesen csak mintegy 1500. Ezen erő harczolt vár és sorkatonaság ellen. A lelkesedés azonban olly nagy vala, hogy a várból az előőrökre lött golyókat ezek kalapjaikkal hajgálták. — Az említett müködések által megkezdetett Arad várának elzárása, melly azóta több izben feloldatott s ismét megujittatott.

Oct. 23-ikán d. u. 3 órakor ismét álgyuztatott a város, melly alkalommal egy golyó Gallini Pál gyógyszerészt kocsijában fiával együtt a szó

teljes értelmében szétlötte. A várból ugyanazon napon egy álgyuval kitörtek, de Máriássy által megszalasztattak, s álgyujok elrontatott. A békési önkéntesek a várfalakhoz húzódva, több őrt lelődöztek. — Oct. 24-kén 420 debreczeni önkéntes érkezett Aradra. Báró Vesselényi, Hannover-ezredi százados (Farkas'fia) elfogatott. — A vidéki oláhok e közben folytonosan izgattatván, meg nem szüntek lázongani. A Kovasinczi véres leczke nem használt nekik. Világoson, Zám, Soborsin, Konop vidékén, az erdélyi határszélen gyüléseztek, összeesküdtek, s előre nyomulni készültek. Az aradiak Világosra kimenvén, ott több ezer oláhot találtak jól fegyverezve, kik azonban néhány kartácslövés után szétfutottak a hegyekbe. A fibisi oláhok pedig az urasági tisztek minden vagyonát, s az uradalom magtárát, pecsétjét és marháit rabolták el. — Az oláh lázongók ellen Gál László őrnagy harczolt két század aradi nemzetőrrel, s egy század bihari honvéddel, s Arad megyét kitisztitván, Zarándba is átlépett, mindenütt a legszigorúbb rendszabályokhoz nyulván, de kevés sikerrel. A legyőzöttek meglapultak ugyan, de bosszút esküdtek s ujra kitörtek.

November 3-kán néhány dsidás az aradi várból, a Maroson keresztül úsztatván, a mikalakai gyepről mintegy 150 darab marhát hajtott, vakmerő bátorsággal, a várba. — Ugyanaz napon egy a hid melletti kaszárnya felgyujtására megbizott káplár átjött a honvédekhez. — A város helyzete azonban naponkint sulyosodott, mert a segitségre jött békési, csanádi, csongrádi nép ezrei, megunván a fáradságot, visszavonultak tüzhelyeikhez. A békésmegyeiek viseletéről kevés jót mondhatni; az angyalkuti csatát elhagyták, a világosi lázongók elleni hadjárat alkalmával féktelenül raboltak; a gyulai s békesvárosiak azonban emberül kiállták a sarat. A szentesiek helyébe Vásárhelyről jött 600 nemzetőr, s megérkezett a vásárhelyi 30-ik zászlóalj is, 2450 egyénből álló, de fegyvertelen s ruhátlan. A sereg lelke, Debreczen veres-szalagosai valának, rettenthetlen emberek s edzettek, mint a legjobb régi sorkatonák, kik az Aradon maradt békesiekkel együtt olly vitézséget bizonyitottak, millyet egy elfogott levél szerint Blomberg ezredes is méltányolva elismert. — Nov. 5-kén Berger tábornok lövonalat készitendő, az utjában álló, Zsigmondháza s Ó-Arad felöl eső ölfák s kaszárnya felgyujtása végett kirohanást tett, s az aradi előőrök golyózáporára álgyuival felelt. Noha a gyujtók közül több lelövetett, a szándéklott gyujtás jól sikerült; Zsigmondházán 3 ház elégett, a tömérdek ölfa s kaszárnya pedig késő éjig lobogott. A Maros 80 ezer forint értékü nagy hidját pedig a magyarok gyujtották fel, hogy a rajok rohanást gátolják. Uj-Arad megtámadása naponkint váratván, az erősen elsáncoltatott. A mikalakai malom, mellynek a vár hasznát veheté, szinte elégették, a marosi kisebb hajók elfoglaltattak, a még szabadon álló vároldalt pedig Máriássy erősen megrakta csapataival, és igy a várbeliek egészen el voltak zárva minden közlekedéstől. — A városi lakosság lassankint meg kezdé már szokni az ostromállapotot, az oltó készületek megtétettek, s az álgyuzások alatt legéberebb figyelem fordittatott a netaláni gyuladás meggátlására. — Nov. 10-dikén estve ismét elkezdődött az álgyuzás s egész reggelig sürün hullott a golyó és granát. E gyakori álgyuzás czélja az volt, hogy a fegyveres erő Aradon bentartassék s a Lippán levő debreczeni-

ek segitségére ne mehessen; kiket a temesi várőrség megtámadni készült. A megye elhagyta Aradot s Peregre tette át székhelyét.

Novemb. 12-dikén a dsidás-ezred két százada, 2000 gyalog sorkatonával s több ezer felkelt oláhval megtámadták Lippát. A lippai magyar sereg, főleg debreczeniekből álló, mintegy 1400 före mehetett, az ellenséget azonban bátran visszanyomta, sőt szuronyszegezve, rohammal megszalasztotta. Nov. 13-kán Máriássy alezredes 400 nemzetőrrel s egy ágyuval kivonult a lippaiak segitségére. A magyaroknak 5, az ellennek 11 ágyuja volt. A csata megkezdődött reggeli 8 órakor, s tartott 12 óráig szakadatlanul, változó szerencsével. Az oláh tömegek háta mögé dsidások és granitsárok állíttattak, kik a hátrálókat leöljék, s az oláhok holttesteiből egész torlaszok emelkedtek. Mindazáltal a legnagyobb rendetlenségben futottak el. Azonban a 11 ágyu a hegytetőről folyvást ontá golyózáporát, mellyet a m. sereg, miután töltése is elfogyott, többé ki nem állhatott, s több halott és sebesültből álló veszteséggel elhagyá Lippát és visszavonult. Az Alf. Hirlap a magyarok e csatábani veszteségét csak 15-re teszi; ezek közt 5 debreczeni önkéntes. Az oláhok holttestei pedig kocsikkal hordattak el. E visszavonulás hirére az Uj-Aradon levő sereg minden megtámadás nélkül elhagyta állomását, s beszaladt Aradra. A várbeliek, használva ez alkalmat, kirohantak, s Uj-Aradról magokat minden szükségessel ellátták. A város nagy rémülésbe jött, a mit nevelt a megyei tisztviselőség elköltözése, s férfiak és nők szaladtak a fenyegetett falak közül. Uj-Arad vigyázatlan és szükségtelen elhagyása, s ez által azon reménynek, hogy a most már élelemmel ujra ellátott vár feladásra szoríttathassék, meghiusulása leverőleg hatott a lakosságra. És pedig Lippa bevétele után, az oláh csapatok eloszolván, az osztrák erő veszteg maradt, a magyar sereget nem üldözte, hanem részint Lippán mulatott, részint Lugos- és Temesvárra visszament. E körülményeket s az ellenség fekvését Máriássy kifürkészvén, a védtelenül hagyott Uj-Aradot nov. 16-kán éjjel szép csendesen ujra elfoglalta, s a várrali közlekedést ujra elzárta. Lippából szinte kivonulván az ellenség, a magyarok oda ismét bementek. November 18-dikán délután ismét két óránál tovább bombáztatott a város. E hónap végén megérkeztek az Aradra rendelt székelyek is, és most már komolyabban látott Máriássy az ostromhoz. Próba tétetett 5 darab hatvanfontos bombával, mellyek közül kettő sikerült, három pedig, miután a távolságot a főbombász még nem ismerte tökéletesen, nem esett kellő helyre. Dec. 3-kán megérkezett a lengyel csapat, 400 ember, 100 tüzérrel s 11 ágyuval. Beérkezésükkor zápor hullott, s ők még meg sem száríták átázott ruháikat, midőn a székelyekkel, s debreczeniekkel és békesi önkénytesekkel ostromra indultak. Hajnali 5 óra tájban, hidakkal s lépcsőkkel ellátva, csöndesen bevonultak a vár elősánczába. Midőn a székely csapat már a második bástyán állt, s a más oldali támadóknak jel adatott a megrohanásra, a békesiek „éljen a magyar" kiáltása felébreszté a várbélieket; riadó veretett, a harangok zugni kezdtek s irtózatos golyózápor fogadta a merész de vigyázatlan ostromlókat. A lajtorják rövidek voltak, s a felmászás lehetlenné vált, s a mi legfőbb, a harmadik sánczban a várabrosz szerint létezőnek feljegyzett hid hiányzott. Végre Máriássy, a bátor de nem igen tudós katona, látván

a lehetetlenséget, visszavonulást parancsolt. És igy hiába áldoztatott fel több hősi élet, mert 2 lengyel, s 1 debreczeni önkénytes, több székely és honvéd elesett, a sebesültek száma pedig 22-re ment. A sebesültek közt volt örnagy Czikó. A strategikus számitás hiánya, melly e vállalatot bélyegzé, mindenkit boszontott. Mindenki érzé, hogy a helyzetnek tökéletes ismerete nélkül, egy erös vár ostromához fogni, már csak a rosz erkölcsi hatás tekintetéből is, menthetlen bün. Járult azonban a dologhoz szerencsétlenség is. A vezényszót ugyanis, melly hátrálást parancsolt, némelly csapatok roszul értvén, inkább előre nyomultak; különösen a lengyelek. Ezt a többiek észrevévén, szinte nem akartak hátra maradni, s az elsöséget a lengyel atyafiaknak engedni, s a debreczeniek, székelyek s honvédek közt vetekedés támadt. Köszönetül a vár ismét lövette a várost, esti 5-tól 10-ig; azután azonban néhány fogoly uj-aradi lakost kibocsájtatott, kik hirét hozták, hogy a várban, szarvasmarha fogytán, lóhust is esznek, s bádog pénz jár. Az elesett áldozatok ünnepélyes szertartással eltemettettek; négy holttetemet, 5 sebesültet, s még 17 foglyot a várbeliek magokkal vittek a sánczokból. Illy gyilkos ellenségeskedés mellett azonban nem hiányzott a kölcsönös lovagiasság a vár és város közt. Berger tábornok parlamentair által ujságot, Siliák ezredes pedig szép leányai számára czipöket kért, és Máriássy mindkét kérést teljesité. E közben a lázongó oláhokat Zám környékén Asztalos százados vette üldözőbe, nagy sikerrel. Ellenben Kedves Lajos százados, ki egy század székely katonasággal Lippára küldetett, az ott talált bor, liszt, és nagy mennyiségü só átvételére s Aradra szállitására, midőn e szereket a Maroson át Radnára szállitaná, a Károly Ferdinánd gyalogság egy zászlóalja, s több ellenséges erő által meglepetvén, csak alig tudott menekülni és Radnára több legénye vesztésével vonulhatott csak vissza. Az ellenség oda is üldözvén, ő pedig álgyuhiányában ellen nem állhatván, kénytelen volt Radnát is elhagyni s élethalál veszély közt távozni (dec. 11-dikén). Ennek hirére Gál László alezredes 2 század székelylyel s 1 század honvéddel, s egy pár álgyuval még az nap éjjelén elindult Radna felé. Radnát azonban üresen találta; az ellenség az elfogott élelmi szerekkel átment Lippára s egy része azt is elhagyván, csatlakozott a temesvári erővel.—Arad város, hirére annak, hogy a magyar tábor több oldalról fog megtámadtatni, 48 óráig folytonosan fegyverben állott. dec. 13. s 14-én. E napon déltől estig a bombázás megujult, pogányabbul mint valaha. Más részről a Lippai ellenség, a Maros mentén, Uj-Arad felé közelgetett s 11 órakor már Angyalkutat elfoglalta, ugyan Uj-Aradra nyomult más uton más ellenséges csapat is. Dec. 14-ike rosz és szégyenteljes nap lett. Az uj-aradi sánczokban székelyek állottak, utánok a vitéz lengyelek. A támadó tábor mintegy 2500 sorkatonából s 3 század lovasból állott; a magyar erő ráment 6—7000-re, de közte csak 48 Sándor-huszár lovasság; amaz 15 álgyuval lőtt, ez alig vitt 30 álgyuja közül 3—4-et a tüzbe. A magyar tüzérek botrányosan löttek; a székelyek pedig a támadók jól irányzott első lövésére megszaladtak. Helyöket a lengyelek s a békési önkénytesek foglalák el, kik vitézül helyt álltak, de a székelyek példája megzavará a 3-ik honvéd zászlóaljat is, s az egész tábor borzasztó rendetlenségben futva hagyta el Uj-Aradot. A tüzérek

közül 20 átment az ausztriaiakhoz; 2 álgyu, mellyet a székelyek elhagytak, elveszett, s ha Kun nevü aradi polgári tüzér az ó-aradi parton ügyesen nem működik álgyujával, minden magyar álgyu, s több ezer ember oda vesz. Igy is sok volt a veszteség, egy honvéd zászlóaljból csak 560 ember maradt, a többi fogollyá tétetett. Uj-Arad tehát másodszor is a vár birtokába jutott, s azonnal 300 kocsi élelem vitetett a felszabaditott várba. 15-kén délben érkeztek, de már későn, a Lehel lovasok.

Élénken kezdett éreztetni, hogy mindenek felett ügyes és értelmes vezérre van szükség. Máriássy János, oroszlány bátorságu de szerencsétlen, gondatlan s tudománytalan vezér volt, s dölyfös modora által minden népszerüségét elvesztè. Rendet nem tartott, fegyelemről szó sem volt táborában. A honvédek romlottak, garázdák, részegesek; tisztet alig lehete látni az uj-aradi csatában. Általános lett az óhajtás, hogy az aradi ostrom vezetése más parancsnokra bizassék. E várva várt uj parancsnok Vetter tábornok volt, ki dec. 16-dikán estve érkezett Aradra. Megjelenésével enyhülni kezdett a nép elcsüggedése, melly azonban sohasem ment annyira, hogy a város feladása nyilván kivántatott volna, noha az álgyuzás 16. s 17-kén megujitatott. Azonban Vetter csakhamar, már 17-kén elhagyta Aradot, s más rendeltetést nyert. Helyébe Gál Miklós ezredes lépett, ki dec. 19-dikén érkezett Aradra. Dec. 22-dikén a vár 48 óra alatti feladásra szólitá fel a várost, fenyegetvén, hogy különben irgalom nélkül halommá lövetik. A vár közelében eső utczák lakosai mind kitakarodtak házaikból, azonban Gál Miklós ezredes a felszólitásra erőteljesen felelt, kijelentvén, hogy a honvédek számára lefegyverzett városnak nincs is hatalmában magát átadni, miután magát s környékét az ország serege megszállotta. E mellett azonban megtette készületeit Uj-Arad visszafoglalására. Dec. 26-án a Maros beálltával igen nagy fáradsággal készült mesterséges hidon Nagy Jenő s Zurich örnagyok vezénylete alatt átment egy csapat gyalogság s lovasság néhány álgyuval, és ujra visszafoglalta a csufosan elvesztett Uj-Aradot. A vár tehát ismét el lön zárva minden közlekedéstől, most már harmadszor. — A dec. 22-kére és 24-ére igért rombolás, melly miatt Aradon egész népvándorlás kezdődött, nem történt ugyan meg, s az ünnepek rendzavarás nélkül folytak le, de 28-kán beváltá fenyegetö szavát a vár. Estve megindult a legszörnyübb bombázás; 500-nál több legnagyobbféle golyó lövetett a városra, 4 helyen kigyuladt, 14 ház, s ezek közt a püspöki lak is, elégett, mert oltani a bombák miatt nem lehetett, számtalan ház megroncsoltatott.

Beköszöntvén az 1849-dik év, az ostromállapottal egybekötött nyomor meg nem szünt, sőt külömböző okokból örökülni látszott. Az ostromló erő csekélysége, s az előbbi vezérek értetlensége egy részről, a várőrség kitartó vitézsége más részről, minden béketürést kifárasztó hosszuságra nyujták a kinos állapotot. A decemberi roham roszul sikerülvén, s a vár árkai a Maros kiáradása miatt vizzel levén megtelve, szándok volt a várat kiéheztetés által venni be, s ismételt rohamok által az emberi vért nem pazarolni. Ezen nézetet elömozditották a várból kiszökött katonák vallomásai, kik a várban napról napra növekedő szükség- éhség- s sanyaruságról beszéltek. Miután tehát jan. 24-kétől 28-káig sikeretlen ostrom folytattatott, Gál Miklós tábornok jobbnak látta nemcsak a vár roham-

mali bevételét meg nem kisérteni, hanem a költséges álgyuzást is félbeszakitani, és csak arra ügyelni, hogy a vár minden közlekedéstől el legyen zárva, s Temesvár felől segitséget s élelmet ne nyerhessen. Az ostromálgyuk egyébiránt helyeiken maradtak s készen állottak a kitörési kisérletek akadályozására. A vár is hosszasabb ideig megkimélte a várost ismételt rombolásoktól. A várnak illy helyzetében természetesen mindent elkövetett az ellenerő, hogy azt a bezárástól felmenthesse.

Február 9-dike nevezetes nap volt Aradra nézve. Az ausztriai s vele egyesült rácz erő febr. 7-ikén Vingától Uj-Arad felé nyomulván, ezt ellenállás nélkül elfoglalta, s a várat ujra felszabaditotta. Gál tábornok katonáival s álgyuival Ó-Aradra vonult át. Az ellenség egyesülve a várbeliekkel, febr. 8-ikán a befagyott Maros partját megrakván, elkezdte a csatát álgyukkal s apró fegyvertüzzel. Glogóváczról 4 honvédszázad Aradra sietett, hogy a magyar tábor jobb szárnyát fedezze, s Aradtól a csálai kis erdőig volt felállitva. Reggeli 9 óra tájban a véderő nagyobb része, s a rémült lakosság futni kezdvén, nagy zavar támadt, melly azonban erélyes rendelkezések által csakhamar rendbe jött. Ezalatt az ellenfél a jégen a városba benyomulván, azonban csakhamar középbe s két szárnyba fogatván, és d. u. 3 óráig feltartóztatván, elkezdődött az utczai csata. A főtér, reform- és szabadsajtó-utczák vérben piroslottak. Legjobban kitüntette itt magát Asztalos Sándor 29-ik zászlóalji százados, ki egyik kezében nemzeti lobogóval, másikban karddal járt elől, s 4 századával annyira visszaverte az ellent, hogy midőn d. u. 4 órakor Villám 38-dik zászlóalji őrnagy és Szentiványi százados, csapataikkal megérkeztek, az ellenség minden oldalról megtámadtatva, több száz halottat hagyván hátra, kénytelen volt a Maroson át visszavonulni. A holtak közt volt Joannovich Mihály őrnagy, s nevezetes szerbfőnök. A Rukovina ezredből két tiszt s 50 közlegény szökött át a magyarokhoz, kik kevés kárt vallottak. A marosparti sóraktár azonban, gyujtó röppentyükkel lángba borittatva, elégett, s a város a várból éjjel nappal álgyuztatott. — Asztalos százados vitézsége jutalmául, mellynek az eredményt csaknem kizárólag lehete köszönni, azonnal őrnagygyá neveztetett. — Egy óra mulva a tüzelés megszünt, s az ellenerő egy része Vinga és Temesvár felé elsietett, a többi Uj-Aradot őrizé. Febr. 9-dikén uj csatározás volt, de Asztalos századainak vitézsége nem csak meggátolá a jégeni áttörést, sőt a szerbeket Uj-Aradról el is üzte. Főszerepet játszottak itt a 29-dik zászlóaljba beosztott békesi önkénytesek, s a nagyváradi század, kik vitéz tiszteik vezetése alatt, álgyu s lovasság nélkül, csupán szegzett szuronnyal, sőt tilalom ellenére, rohantak át a Maros jegén Uj-Aradra, s ez által példát és kedvet adtak a többi honvéd századnak. A Maros bizonytalan állapota miatt, azonban sem lovasságra, sem álgyu segitségre nem számithatván az Uj-Aradon győztes honvédek még 9-ikén este visszatértek Ó-Aradra, s Uj-Arad az ellen kezében maradt. A Maros olvadazó jege az ismételt áttörést lehetlenné tette.

Február hó folytán nem történt ezentul valami jelentékenyebb esemény. Febr. 20-kán a várbelick kitörtek Uj-Arad s Mikalaka felé, de a magyar őrséggel váltott lövések után az éjszaki kapun ismét visszatértek, s elkezdék a várost bombázni. Esti 10 órától éjfélig tartott a kölcsönös tüzelés, és több ház megrongáltatott. A

pangó állapot, mellyet csak koronkint zavart meg a kicserélt álgyuzás, ismét beállott. Aradot a vagyonosb lakosok nagy része elhagyá, a piacz szép házai lakatlanul maradtak. Az álgyugolyók körében nem maradt ház sértetlenül; a középületek s egyházak különösen sokat szenvedtek. A benmaradt lakosok azonban annyira megszokták az álgyuk harczi zenéjét, hogy legnagyobb álgyuzáskor is sétáltak az utczákon, sőt a marospartról nézték a repkedő golyókat.

April folytán b. Vécsey tábornok vette át Aradon a főparancsnokságot, ki alatt uj erő s kedv szállott az ostromlókba; a honvédek szorgalmasan gyakoroltattak, uj telepek készittettek, az uj-aradi részen 400 ölnyi hosszu árok huzatott, melly a várat a Bánságtól teljesen elzárá. Márt. 25-dike óta több izben megujult az álgyuzás, 25-dikén éjfélkor kezdödött s tartott 3 óráig; april 3-ikán d. u. 4 órától esti félnyolczig. April. 9-ikén husvét másod napján erős puskázás zavarta az ünnep csöndét; a magyarok a hidat felgyujtották, a várbeliek oltani jöttek, s egymásra dühösen lödöztek; ugyanekkor félszázad dsidás élelmet akart a várba szállitani, de a békesi önkénytesek, s a csak három hetes katona Lehel-huszárok egy pár szakasza által Sz.-Miklósról visszavereteti, és Keresztesig üzetett. April 13. s 14-kén egész éjjel az uj-aradi sánczokra tüzelt, s onnét lödöztetett a vár. Következő napokon, egész 18-kig, ugy szinte 26-dikán virradóra naponként álgyuzás volt; s a vár golyói főleg oda intézve, hol Vécsey tábornok, ki ez időben Aradon parancsnokolt, lenni gyanittatott! jelül, hogy a vár, némelly egyetértők által, jól vala értesitve a városi körülményekről. E részben főleg a városi ráczságra volt gyanu, s a népfajok közti elkeserultség napról napra növekedett, s már gyermekek játékaiba is átment.

Ennyi nyomor s ennyi vitézség és kitartás után mindkét oldalról, mindinkább növekedvén a várvédek élelembeli szüksége, Berger tábornok hajlandónak mutatkozott a várnak tisztességes feltételek alatti átadása iránt alkudozni. Ezen kedvét öregbitette hihetőleg a magyar ügynek 1849 tavaszán lett fölemelkedése és szerencsés sikere. Juniusban parlamentairek mentek Budára a magyar hadügyministeriumhoz az átadás feltételei iránt alkudozni, kik 17-kén érkeztek vissza Aradra. A parlamentirozás azonban még junius végeig folyt. Julius 1-jén szállották meg 8 hónapi ostrom után Arad várát a magyar seregek, kiknek 61 álgyu, 2000 mázsa puskapor s 1500 lőfegyver s s több százezer álgyugolyó és töltés jutott birtokukba. Akkor volt kénytelen magát megadni, mikor a forradalmi hadsereg szerencsecsillaga megfordult, s a Pestről szaladó kormány utközben, futtában hirdeté ez esetményt. A nemzet olly régen várta e hirt, hogy a hosszu várakozás egészen elvette ahozi étvágyát. A várőrség mintegy 1300 ember, jul 1-én délelőtt vonult ki a várból, fegyvereit lerakva, Berger és Siliák tábornokok után, s Uj-Aradra, onnét pedig elegendő fedezettel Styriába kisértetett. A feladásnál Vetter, Guyon, és Vécsey magyar tábornokok valának jelen. Berger és Siliák tábornokok s az emlitett átvevők közt a kölcsön udvariasidvezlésekegész lovagiassággal kicserélletvén, Berger azt kivánná, hogy „a várat ők is annyi sikerrel és szerencsével védhessék, mint ő tevé". — Aradi parancsnokká Damjánics János tábornok neveztetett, s a vár azonnal védelmi állapotba tétetett, azonban Görgey parancsára már aug. 19-kén védelem nélkül átadatott

a győzelmes orosz, s ezek által az ausztriai hadseregnek. — Julius elején a magyar kormány Pestről Szegedre költözvén az egyesült osztrák-muszka fősereg közeledte miatt itt sem maradhatott meg, hanem Aradra tevé át székhelyét, mint azt az aug. 4-kén Aradon kiadott proclamatio tanusitja. Kossúth és az országgyülés egy része szinte Aradra érkezvén, aug. első napjaiban több tanácskozmány tartatott, mellyben a ministeriumot a dolgok állásáról kérdőre vonták. Határozott választ azonban az uralkodó zürzavar legfensőbb fokán senki sem tudott adni. Ezalatt a magyar seregek Szőregről is visszanyomulván, a magyar kormány egy része Lugosra vándorolt, más része pedig, valamint Kossúth is, az aradi várban maradt, s innen tevé végső intézkedéseit, mellyek azonban Magyarhon sorsát többé meg nem változtathatták. Nagyváradról Görgey jött ugyan Arad felé, hogy itt a déli magyar sereggel egyesüljön, de már későn, mert ez Temesvárnál aug. 11-kén az egyesült osztrák-muszka fősereg által szétszóratván, ugyanez nap Kossúth is letevé kormányzói hivatalát, s átruházá azt Görgeire, ki még az nap Ó-Aradról kelt levelében meghitta Rüdiger orosz tábornokot, miszerint erejével saját seregei közé vonuljon, s válaszsza el öt az üldözö osztrák seregektől, mert mint irá, osztrák seregek előtt fegyverét feltétlenül letenni soha és semmi esetben nem fogja. Ennek következtében tő ént a világosi fegyverlerakás (l. Világos), s ezután adá át Rüdiger a fegyverlerakó magyar sereget tábornokaival együtt az osztrák sereg szabad rendelkezése alá, minek következménye lön, hogy Aradon, mellyet Damjanics várparancsnok, Görgey dictátor parancsolatjára, aug. 19. az osztráknak védelem nélkül átadott, a magyar seregben szolgált tisztek mindnyáján katonai törvényszék elébe állittatván, részint több évi várfogságra, részint halálra itéltettek s gr. Vécsey Károly, Aulich Lajos, Török Ignácz, Lahner György, Pöltenberg Ernő, Nagy Sándor József, Knezich Károly, gr. Leiningen Károly, Damjanics János, mind magyar tábornokok, oct. 6-kának hajnalán felakasztattak, Kiss Ernő, Dessewffy Arisztid, Lázár Vilmos, Schweidel József pedig főbe lövettek.

Arad, puszta, Somogy vgyében, Festetics Antalé. Babocsához ½ óra.

Arad, puszta, Esztergom-, az uj r. szer. Komárom vgyében, Köbölkut mellett, jó szőlőhegygyel. G. Zerdahelyi család birtoka.

Rácz-Aradácz, szerb falu, Torontál vgyében, N. Becskerekhez 1 mfdnyire sikságon. Van 225 háza, 1628 n. e. óhitü, 28 evang., 19 róm. kath. lakosa, óhitü paroch. templommal, s két lelkészszel. Határa néhol ingoványos, általában gazdag termékenységü; posványaiban számos vad hemzseg. Van 79⅞ egész urb. telke; a majorságit nem tudom, de egy hiteles összeirásból láttam, hogy az ittebei és elleméri uradalomban majorsági és urbéri föld összesen 70,136 hold, 974 □ öl van. Birta e helységet a szerencsétlen elleméri és ittebei Kiss Erneszt cs. kir. ezredes és volt magyar altábornagy, ki Aradon october 6-kán 1849-ben agyonlövetett. E helység helyén hajdan A r a d i magyar falu állott, melly már a 14. században virágzott, mint ezt a pápai tizedlajstrom mutatja 1332—1337-ről. Birtokosa 1422-ben György szerviai despota volt, ki azt Birini Pálnak ajándékozá. A mohácsi vész után elpusztulván, később ráczok ülték meg s Aradácznak nevezték.

Tót-Aradácz, tót falu, Torontál vgyében, s Rácz-Aradácztól csak egy utcza választja el. E helység

1786-ban szállitá ide első gyarmatait Párdányról, hol egyházuk felbomlott, s 130 családból állott egyelőre, de később a szinte felosztott szőlősi egyházból 1792-ben több lakosokkal gyarapult. Utóbb Tót-Sztámorából is jöttek ide, s még az ujabb időkben is különösen Nógrád megyeiek vándoroltak be. Jelenleg 217 házban 1731 lélek lakik, kik evangelikus tótok anyatemplommal. A férfiak 60⅛ urb. telket mivelnek, sok marhát és sertést tartanak; a nők fonnak, szőnek, s mindenféle élelmi szereket hordanak Becskerekre. Általában e nép szorgalmas, jámbor és istenfélő. A Kiss Ernészt-féle elleméri uradalomhoz tartozik.

Kis- és Nagy-Aradvány, 2 puszta, Szabolcs vgyében, Nyir-Adonyhoz közel: 26 római kath., 19 görög kath. lak., erdővel F. u. gr. Károlyi ház.

Arak, magyar falu, Mosony vármegyében, a Szigetközben, 188 kath. 6 zsidó lak., 19 nemes személlyel. Van 10⅛ negyedrendü telke, 14 telkes-gazdája, 304 hold negyedik osztálybeli szántóföldje, 100 embervágó rétje, káposztásai. F. u. a Viczay grófok. Nemes udvarokat birnak a Nagy és Sebő nemzetségek.

Arany, puszta, Somogy vgyében, Toponárhoz közel, 31 kath., 12 ágostai lakossal.

Aranyág, oláh falu, Arad vgyében, Világoshoz keletre 2 órányira, hegyes völgyes vidéken, 591 n. egy. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 10,028 hold, mellyből szántóföld 711 h., rét 364 h., legelő 802 h., belsőtelek 95 h., utak és patakok 75 h., irtás 94 h., erdő 7887 hold. Földje fejér agyagos, terem buzát, zabot és kukoriczát, de silányan. Van egy patakja, melly esős időben 9 kis malmot forgat. Nevezetes e határban a Higyós nevü hegy, melly e megyében legmagasabb, s hajdan benne aranybánya volt. Birja b. Ditrich József, kinek itt majorsága 151 h. legelő, 112 h. rét, 94 h. irtás, és 7887 hold erdő.

Aranybánya, puszta, Sáros vármegyében, Vörösvágáshoz éjszakra 1 mfdnyire: 55 kath. lak., arany és czüst bányával. F. u. a kamara.

Aranyhegy, dohánykertész telep volt Torontál vgyében, Szanád falu határán, s 15 házban 112 magyar lakost táplált, de Áldásy Ignácz Szanád birtokosának halála után e telep is elpusztult, s most csak egy csinos kápolna áll fenn az uradalmi épületek közt. Birják Bezerédy és Polimberger családok.

Kis- és Nagy-Aranyi, puszta, Nógrád vgyében, 101 kath. lak., Karancskeszi fiókja.

Aranyidka, tót falu, Abauj vármegyében, Szepes vgye széléhez közel, Kassához 3 mfdnyire, az Ida patak mellett: 688 kath., 4 evang. lak., kath. paroch. templom. Szántóföldje kevés és sovány, de annyival nagyobb kincs fekszik gazdag arany- és ezüst bányáiban. Hogy itt régenten is üzték a bányászságot, azt mutatják az elhagyatott bányaüregek. A mi időnkben csak 1807-ben 1-sö juliusban kezdett a kamara ujolag nemes érczet keresletni, s igen meglepő sikerrel. Igy 1815-ben 16 marka, 10 lat, 3¾ drachma finom arany; 446 márka, 4 lat ezüst, 1180 mázsa piskolcz, 340 mázsa piskolczércz volt a bánya nyereség, s ezen gazdag jutalom az ujabban behozott amalgamatio módja által még folyton növekedik. A bányászati rendes személyzet 100 tagból áll. F. u. a kamara.

Aranyod, (Alsó és Felső), 2 magyar falu, Zala vgyében, 280 kath. lak., a Zala folyó mellett, többek birtoka, Zalabérhez 1 óra.

Aranyos, magyar falu, Borsod vgyében, egy mély völgyben, Mis-

kolcztól $^{14}/_{16}$ állomásra, 328 r. kath., 523 ref., 3 zsidó lak., reform. anya, kath. fiók-templommal. Az egész határ csupa hegy völgy; szántóföldjei középtermékenységüek; a mezeigazdaság hanyagul üzetik. Kiterjedése 2178 hold, mellyből 1128 h. szántóföld, 440 h. rét, 150 h. szölö, 460 h. erdö, melly egyszersmind legelö. Ebből majorsági föld 347 h. szántó, 101 h. rét; kenderföld 46 h., dézsmás szölö 121 h., 29 h. urasági. A helységet és határát egy kis patak hasitja keresztül; s a szántóföldek közt van egy kis forrás, mellynek a lakosok orvosi erőt tulajdonitnak.

A határban van egy Földvár nevü omladék, mellynek most már csak árkai láthatók; hihetöleg ez is a 14-ik században elpusztult cseh favárak közé tartozott. E határon keresztülmegy a pest-miskolczi főországut, s ezen az erdők közt van egy csárda-vendégfogadó, mellynek épülete hajdan a jezsuiták mulató-helye volt. Aranyos hajdan az Ónodi várhoz tartozott; mostani birtokosai: a k. kamara, gr. Erdödy, Fáy és Garas család a Vendégi ágon.

Aranyos, magyar falu, Heves vgyében, Pétervásárhoz keletre 1 mfd. 589 kath. lak. Földe termékeny; rétje, legelője fája elég. F. u. az egri káptalan. Ut. p. Eger.

Aranyos, magyar falu, Baranya vgyében, egy völgyben, mellyből csak éjszakról nyilik kilátás, Pécshez $1^1/_2$ órányira. Lakja 454 r. kath. és 4 zsidó. Határa 1151 hold, mellyből szántóföld 674 h., rét 190 h., legelö 60 h., szölö 127 h., a többi erdö. Ebből majorsági szántóföld 40 h., rét 20, szölö 40, erdö 100 hold. Földje vörös és sárga agyag, leginkább megtermi a rozsot s hajdinát. Birja Czindery László.

Aranyos, puszta, Somogy vgyében, gr. Széchenyi Pálé. Babocsához $^1/_2$ óra.

Aranyos, magyar falu, Komárom vgyében, Komáromhoz nyugotra $1^1/_2$ mfd., a pozsonyi országutban, s az öreg Dunától csak 300 ölnyire fekszik. A helység több pusztákból egyesült, u. m. Aranyos, Alsó- és Felsö-Örkény, Alsó- és Felsö-Bök, Ujtelek, Vidaháza és Aranyostelekből, s hajdan ott volt, hol most a Duna közepe van, de mivel a Duna nagyon szaggatta, lakosai jelen helyükre költöztek. Aranyos nevét onnan vehette, hogy valamint hajdan, ugy most is sok aranyat rak le az iszap a Duna zátonyain, mit az aranyászok kimosván, Györbe szokták beváltás végett bevinni. Határa egészen róna, s a fentebbi pusztákkal együtt 5365 hold, mellynek fele szántóföld, fele pedig rét és legelö. Földje kevés szikes területet kivéve, termékeny fekete agyag, melly buzát, rozsot, tengerit, árpát, zabot, kendert, repczét, burgonyát terem. A Dunán kivül vannak több apróbb tavai, mellyek pozsonmegyei vizekkel telnek el, s mig ki nem eresztethetnek, a legelöt és rétet pusztitják. Lakja 832 reform., 328 kath., 35 zsidó, ref. anyaegyházzal. A lakosok csaknem mind nemesek, s itt urbériség nem volt. Birják: Magyari, Hollósy, Domonkos, Pázmány, Csóka, gr. Zichy, Nagy, Vörös, Sándor, Aranyosy, Karácsonyi, Csepy, Molnár, Farkas, Csényi, Töltésy, Mészáros, Csejtey, Osvald, Németh, Balogh, Vizváry, Both, László, Deáky, Szarka nemes családok.

Felső-Aranyos, puszta, Komárom vgyében, Aranyos helység mellett fekszik északra, s áll $1242^2/_8$ holdból, melly közt beltelek $8^1/_8$ h., szántóföld $407^1/_8$ h., rét $9^3/_8$ h., erdö $4^4/_8$, lapos $10^5/_8$, h., legelö $792^4/_8$ hold. Róna földjei fekete agyagosak és termékenyek; legelője, ha árvi-

zektől nem borittatik, szarvasmarha és birkatenyésztésre igen alkalmas. Birja gr. Zichy István, s hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott.

Aranyos, oláh falu, Szathmár vgyében, közel Erdőszadához, túl a Szamoson: 296 g. kath. lak. s anyatemplommal. Földjei közép termékenységüek; rétjei jók; az árvizektől sokat szenved. F. u. gr. Kornis nemzetség. Ut. p. Nagy-Bánya.

Bács-Aranyos, magyar falu, Szabolcs vgyében a Tisza mentiben 57 r. kath., 327 g. kath., 225 ref., 35 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Határa 2337 hold s első osztálybeli. 14⁴/₈ urb. telek után van 692 h. szántó és legelőföld. Birják: gróf Gyulay család, Király Józsefné, kinek itt szép váltógazdasága van, Eördög Dániel örök., s többen.

Aranyos, puszta, Abauj vgyében, Bodó-Kő-Váralja fiókja.

Aranyos-megyes, oláh-magyar m. v. Szathmár vgyében, Szathmárhoz keletre 2 mfdnyire, egészen rónaságon, 1580 lak., kik közt 65 r. kath., 140 ref., 105 zsidó, 1270 g. kath., s 60 telek után 120 földesgazda, 119 zsellér, 63 lakó, 14 kézműves. Van g. kath. és reform. anyatemploma, synagógája, s egy osztályos postahivatala. Határa 12,310 hold, mellyből szántóföld 3455 (1748 urb. 1707 h. majors.), kaszálló 1887 hold (607 urb. 1280 majors.), 178 h. szőlőhegy (48 urb. 130 majors.), majorsági erdő 6290 h., közös legelő 500 hold. Földe kis részben homokos, majd kavicsos, nagyobb részben jó fekete agyagos, melly tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, tengerit, pohánkát, lencsét, babot és burgonyát terem. Rétjei kövérek; tölgyes erdeje gyönyörü; szőlőhegye kevés de jó bort terem. Folyóvize nincs, hanem van egy Rákta nevü tó, melly több ágra szakad, s kevés nádat és sást terem. Van itt egy régi szent Ferencz szerzetbeli zárdának maradványa, és egy régi vár, melly 1278 előtt már fenállott, s Jákónak neveztetett. András Jákó fia Kaplony nemből való birta, hanem olly rettenetes vakmerőségre vetemedvén, hogy IV. Lászlót buzogányával megütögeté: e felségsértésért várát elvesztette, s kir. adományképen Miklós erdélyi vajdának, Móricz mester fiának adatott. E Miklós maradékai hol Móriczoknak, hol Móriczhidaiaknak, hol Megyesi bán fiainak neveztettek. 1351. Báthori László szabolcsi főispán, Miklós vajda fiának Móricznak leányát vette nőül, a ki Pók nemből eredt, s ezzel nyerte Somlyót, s igy lett a somlyai Báthoriak törzsöke. 1630. Báthori András mag nélkül elhalván, a vár Lónyai Zsigmondra, akkor Kraszna, később Beregh vgye főispánjára szállott, s mind az ideig leány-ágon levő ivadékai birják, u. m. gr. Rhédey Ádám, gr. Teleki Sámuel, gr. Karaczay Sándor, b. Wesselényi Ferencz, b. Wesselényi József maradékai. Ezek a vár tulajdonosai. Kisebb birtokosok: gr. Károlyi család, gr. Barkóczy, gr. Kornis, b. Apor, Darvay Ferencz, Eötvös Mihály, Szirmay György, Ujlaki Gergely, Boros János, Köpeczy Sámuel, Sepsy Gedeon és Dániel, Pap Ferencz és Mihály, Böszörményi Antal, Boros Pál, Bakó András, Kovács István, Sólymosiék, Pap Antal, Tamási Mihály, Szathmáry György. Országos vásárt hetet tart, u. m. 1. a fejérhétben, 2. a nagy héten, 3. az áldozó hetében, 4. Sz. János hetében, 5. az oláhok Illés napja hetében, 6. Imre hetében, 7. az oláhok sz. Miklós hetében, és mindenkor 3 nap, u. m. kedden, szerdán a baromvásár, csötörtökön a kirakóvásár; kivevén az áldozó csötörtöki vásárt, a midőn a kirakó szerdán tartatik. Hetivására nincs.

Aranypataka, (Zlató), Sáros vgyében, Bártfához éjszakra 1 mfd. 112 kath., 488 evang., 20 zsidó lak. Földe sovány; erdeje, rétje, legelője elég. F. u. Bártfa városa.

Aranyostelek, puszta, lásd Aranyos, Komárom vgyében.

Arda, puszta, Veszprém vgyében, Pápához $1\frac{3}{4}$ óra.

Ardányháza, (Ardanovo), orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz délkeletre $2\frac{1}{4}$ mfdnyire: 5 r. kath., 564 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Makkos erdeje, legelője jó; földei, rétjei csekélyek, F. u. gr. Schönborn.

Ardanócz, tót falu, Nyitra vgyében, Radosna mellett, 250 kath., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, s borterméssel. F. u. a nyitrai püspök. Fekszik egy hegy tövében, Nagy Ripényhez $\frac{3}{4}$ óra.

Ardó (Bereghszász-Vég), magyar falu, Beregh vgyében, Bereghszászhoz $\frac{1}{4}$ órányira: 157 r. kath., 12 g. kath., 386 ref., 23 zsidó lak. Kath. kápolna, ref. anyaszentegyház. Határa hasonló a Bereghszászihoz, azaz termékeny. F. u. b. Perényi, gr. Barkóczy, Geresy, s többen.

Fekete-Ardó, magyar-orosz m. v. Bereg-Ugocsa vgyében, 47 római, 455 görög kath., 375 ref., 18 zsidó lak., ref. g. kath. anya-, r. kath. fiók-templommal. Határa róna és bőtermékenységü; rétjei jó szénát adnak. F. u. a b. Perényi nemzetség, s a Nyalábi uradalomhoz tartozik. Ut. p. N. Szőllős.

Hidvég-Ardó, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Tornához délre $\frac{3}{4}$ órányira, a Bodva mellett: 585 kath., 217 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Első osztálybéli határ. Jó rét. Erdő. F. u. h. Eszterházy.

Nyárs-Ardó, Nyarsany, tót falu, Sáros vgyében, Szebenhez délre $\frac{1}{2}$ órányira: 797 kath., 7 evang. lak. Kath. paroch. templom. Szép kastély. Vizimalom. Határa termékeny; cseresznyés kertjei hires nagy szemü gyümölcsöt teremnek. F. u. Semsey Jób.

Ardó (Pelsőcz), tót falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Pelsőczhöz egy kis órányira, egy völgyben, gyümölcskertektől körülvétetve: 25 kath., 314 evang., 16 ref. lak. kik földet mivelnek, gabonával, gyümölcsel kereskednek, szenet égetnek s azt hámorokba hordják. Van evang. anyaszentegyháza, s 16 jobbágytelke. Határja kicsiny; rétje mondhatni semmi sincs; fája, gyümölcse elég. F. u. többen. Ut. p Tornalja.

Szőlős-Ardó, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Szendrőhez nyugotra $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 43 kath., 412 ref., 3 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Határa termékeny; bora igen jó; tölgyes erdeje van. F. u. gr. Csáky.

Vég-Ardó, magyar falu, Zemplén vgyében, Ujhelyhez 1 órányira, a Bodrog partján, hegyoldalban. Kiterjedése 986 hold. Majorsági szántó 96, urbéri 500, urb. rét 56, legelő, mellyet a Bodrog jár 200, szőlő 74, erdő 60 hold. Földje második osztálybeli. Lakja 619 lélek, kik r. katholikusok, reformátusok és g. katholikusok. Egész urb. telek $22\frac{3}{4}$. A Rongyva itt szakad a Bodrogba. Van Somlyód nevü hegye, és egy nagyszerü szeszgyára. Birja h. Bretzenheim Ferdinánd.

Árka, magyar falu, Abauj vgyében, 235 r. kath. 26 g. kath., 160 ref., 12 zsidó lak. F. u. gr. Péchy. Vizsolyhoz 1 óra.

Árki, puszta, Székesfejér vgyében, 21 kath. lak., szőlőhegygyel, erdővel. A moori urad. tartozik.

Árkosháza, puszta, Zala vgyében, Ebergény mellett, Egerszeghez 1 óra.

Árkus, oláh falu, Bihar vgyében,

hegyek közt, a váradi deák püspök béli uradalmában, 411 n. e. óhitü lak. s anyatemplommal. Határán van 430 hold szántóföld s rét, melly agyagos és kövecses, s 997 hold erdö, melly legelönek is használtatik. Erdön kivül majorság nincs. Van egy patakja, melly 8 apró egykövü malmot hajt. Lakosai favillákat, tengeri kasokat stb. készitenek.

Arló, magyar falu, Borsod vármegyében, melly Nagy- és Egyházas-Arló külön határral biró helyekből olvadt össze, Miskolczhoz $3^3/_{16}$ u. p. Putnokhoz $1^1/_{16}$ állomásra, a Bikkhegy alacsonyabb vidékén. Lakja 1184 lak., kik többnyire r. katholikusok, helybeli igen régi templommal és pappal. A határ egész kiterjedése a hozzátartozó Gyepesi pusztát is hozzáértve $10728^3/_4$ hold; mellyből belsöség 93 h., szántóföld 1975 hold, rét 980 h., erdö $7680^3/_4$ hold. Egész urbéri telek $28^3/_4$, s ezután szántóföld 700, rét 300 hold. Földje agyagos és második osztálybeli; terem buzát, rozsot, zabot, tenkelyt, kukoriczát. A határban több helyt van köszén és köbánya. Birtokosok: Jankovich Antal, Jekelfalusi József, id. Somosközy Ferencz, Plathy Gáborné, Leszkáry Miklós, gr. Bethlen Krisztina, Helebrant, Susay, Losonczy, Csomós, Holló, Csák, Csépányi, Vas, Kocziány, Kolosy, Pap, Bárdos, s Martos családok.

Árma, (Kis és Nagy), puszta, Bars vmegyében, Cseke fiókja, 88 kath. lak.

Arnóth, tót falu, Borsod vármegyében, Miskolczhoz $^7/_{16}$ állomásra, részint dombon, részint rónaságon, a Sajónak Előér nevü ága mellett. Határában van egy puszta Zhuska nevezet alatt. Ez mintegy 20—30 öles magasságu hegypart aljában a Sajó mentiben gyönyörü regényes helyen fekszik. E pusztán van épülve egy malom 6 köre, egy tisztilak, s több gazdasági épületek. Arnóth és Zhuska határa egy levén, annak kiterjedése 2505 hold 20 □ öl. Ebből szántóföld 1532 h. 11 □ öl, rét 648 h., szölö 35 h. 9 □ öl, legelö 300 h., erdö nincs. Ebből majorsági szántóföld 322 h., rét 228 hold. Földje partos ugyan, de jó minöségü; leginkább megtermi a zabot és rozsot; a ritka fejéres porhanyó, s nedves években különös jó termést ad. Lovaik rosszak, de teheneket jókat tartanak. Népessége 460 lélek, u. m. 140 római, 153 görög kath., 332 ágostai, 11 zsidó. Evang. anyatemplom. Folyóvize a Sajó. Birtokosa gr. Szirmay István Tamás.

Arnótfalva, (Emaus, Höfchen, Hernutowce), tót falu, Szepes vármegyében, Smizsánhoz $^1/_2$ mfdnyire: 181 kath. lak. Erdő. F. u. az alapitványi kincstár. Ut. p. Lőcse.

Árok, orosz falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz keletre $1^1/_4$ mfdnyire, szép vidéken: 504 g. kath., 8 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal, hegyes de meglehetős határral, vizimalommal. F. u. a kamara.

Árokfő, puszta, Zala vgyében, Csicsó mellett, erdővel; a veszprémi püspök birtoka, s a tömegi u. tartozik.

Árokszállás, szabad m. v. a Szabad Jász kerületben, a Csörszárka mentiben, Jászberényhez 2 mfdnyire: 10,147 kath., 9 n. e. óhitü lakossal, k. paroch. templommal, capitalis oskolával, postahivatallal. Az itt elfolyó Gyöngyös pataka a város erdöcskéjét keresztülfutván, egyszersmind malmot hajt. Határa igen termékeny, s mindent jól terem; szölöskertje is van. Kiterjedése a hozzátartozó szent-andrási és kerekegyházi pusztákkal együtt 49,833 hold. Házak száma 1547. A lakosok közt van 331 mesterember, és 540 ugynevezett polgár.

Aroktő, magyar falu, Borsod vgyében, a Tisza jobb partján, Miskolczhoz $2^{13}/_{16}$ állomásra, vizenyős, lapos vidéken. Határa $7407^1/_2$ hold, mellyből 1826 h. szántóföld, 5507 h. rét és legelő, 75 h. füzes erdő. Urbériség $46^1/_2$ telek. Határa termékeny, de árviz járja. Lakja 1102 reform., 738 r. kath., 8 ágostai, 24 zsidó. Reform. és kath. anyatemplomok. Birja az egri káptalan, de bir itt Divéky Ferdinand is.

Árpád, magyar falu, Bihar vgyében, mocsáros, erdős vidéken, Szalonta ut. postájához 2 mfdnyire, 1130 reform. lak. és anyatemplommal. Határa $4659^4/_8$ hold, mellyből szántó 1208, kaszálló 617, legelő 16, erdő 2459 hold, melly közös legelőül szolgál; tavak és folyók 220 h., utak 50, belső telek $87^7/_8$ h. Ezekből földesuri majorság 751 hold szántó, 450 h. kaszálló. Földje homokos, helyen-helyen lapályos, a kétszerest, tengerit, zabot, lencsét, borsót, lent, kendert, burgonyát jól megterm. A helység határában van Cziczer nevü folyó fiókviz, több apró tavak és mocsárok. Birja: gr. Csáky Károly özvegye.

Árpád, német falu, Baranya vgyében, Pécshez $^1/_2$ órányira, dombok közt, 277 r. kath. lak., kik igen szorgalmas földmivesek és tehetősök. Határa $1070^6/_8$ hold, mellyből belső telek $45^2/_8$, szántóföld $403^7/_8$, rét $93^4/_8$, legelő $356^5/_8$, szölő $35^7/_8$ hold. Ebből majorsági belső telek $8^3/_8$, szántóföld $57^5/_8$ h., rét $69^7/_8$ hold. Földje jó, s terem buzát, rozsot, kukoriczát, zabot, hajdinát. Birja a pécsi püspök.

Árpás, magyar falu, Sopron vgyében, a Rába mellett, Győr vgye szélén, 400 kath., 100 evang. lak., k. paroch. templommal. Utlosó postája Csorna. Határa róna, lapályos, egyébiránt termékeny. Van $1007^{44}/_{}$ hold szántóföldje, $896^{92}/_{}$ hold rétje, $451^{60}/_{100}$ h. legelője, 561 h. $^{42}/_{100}$ belsőségek, kertek, vizállások és tavak, $87^{32}/_{100}$ hold erdő. Fő termesztmények: buza, rozs, árpa, kukoricza, burgonya. Birja özv. gr. Colloredo Creneville Victoria grófnő. Hajdan Móriczhidával együtt a nagyszombati apáczák birták.

Árpás, puszta, Somogy vármegyében, Polány mellett, Babócsához $^1/_2$ óra.

Ártánd, magyar falu, Bihar vgyében, rónaságon, Váradhoz $1^1/_2$ mfd. a pesti országutban, 783 ref. lak., s anyatemplommal. Határa 2074 hold, mellyből szántó 1101 h., rét 713 h., legelő 50 h., erdő 200 hold. Urbériség 694 h. a kaszállóval együtt, a legelő 50 h. Majorság 1120 hold szinte a kaszállóval egyetemben. Földe vizenyős, mocsáros, s leggazdagabban terem zabot. Az ártándi dohány Bihar megyében nevezetes. Birják: Hodosy Miklós, Szunyogh Albert, Csanády Sándor, özv. Csanády Imréné, Vér Sándorné, Papszász Lajosnő, Radványi Ferenczné, Forster Ferenczné.

Ártánháza, puszta, Szabolcs vmegyében, birja b. Vécsey, gr. Toldy, Pelcy, stb. Fekszik Acsádhoz közel.

Árva-Várallya, tót falu, Árva vm., az Árva jobb partján a hires meredek kősziklán épült régi várának tövében: 290 kath., 90 evang., 3 zsidó lak., kik többnyire urasági tisztek és cselédek, s csinos házakban laknak. Kath. paroch. templom. A vár három, u. m. alsó, közép, felső részből áll. A felső várnak függőleges magassága 60 öl. Vannak benne: több szobák, egy goth izlésü kápolna, földalatti boltok, tömlöczök; egy □ kövekből épült csövizet fogó cisterna, déli részén egy vigyázó torony; —

a felmenetel fa-lépcsőkön történik, s el is lehet szedni.

Ezen felső várba záratta Corvinus Mátyás király, a hüségtelen Pétert, kalocsai érseket, a közbeszéd szerint ezen szavakkal: „Árva fuisti Petre, Árva eris, et in Árva morieris." A közepső 3 emeletü várban hajdan több szobák valának; továbbá egy malom, kut, kősziklába vájott pinczék sat. Az idevaló feljövetel az alsó várból csak lajtorjákon eshetett meg. Az alsó vár erős sánczokkal van körülvéve, s míg az ember bele juthat — 3 kapun és sánczon kell keresztültörni. — 1800-ban a várnak mind a három osztálya elégett, a miből a viz nem léte miatt, a tüz 2 hétig is tartott.

Utolsó birtokosa ezen várnak Bethlenfalvi G. Thurzó nádor vala, ki a hozzá kapcsolt uradalommal együtt, melly 6 mezővárosból, s 75 helységből áll — királyi engedelemmel, mind férjfi, mind leány-örököseinek olly módon hagyta: hogy az uradalmat soha fel ne oszthassák, hanem csak a közös jövedelemben osztozzanak. Mellyre nézve az egészet egy praefectus igazgatja, segitségül levén neki 1 jogigazgató, 2 ügyvéd, 2 perceptor, 1 számvevő, tiszttartó, levéltárnok, földmérő, erdőmester, s mintegy 100 alrendü tiszt és szolga. — Fő felvigyázót a közbirtokosurak választanak egyet magok közül, kiben bizodalmok van. Közbirtokos familiák: H. Eszterházy, gr. Zichy, gr. Pálfy, Aabaffy, Kubinyi, Mesko, Okolicsányi sat. ezenkivül a kamara, és a religyioi fundus is bir benne.

Alsó- és Felső-Asgúth, két összeolvadt tót falu, Sáros vgyében, Posfalvához 1¼ órányira: 193 kath., 24 evang., 4 ref lak., termékeny határral. F. u. többen, s a Körtvélyesy nemzetség innen veszi praedicatumát. Ut. p. Eperjes.

Assau, magyarositva ujabb időben Hamusd, német falu, fekszik Vas vmegye köszegi járásának északnyugoti részén, az alsó ausztriai határszélen, hol Hammersdorf alsó ausztriai helységgel határos; különben határos keletről: Treihitten, és Tauchen, délről Villersdorf, nyugotról Weinberg és Schönherr, — végre északról: Schmiraid, magyarországi és Hamersdorf alsó-ausztriai helységekkel; — a Pinkafői uradalomhoz tartozó csekély kiterjedésü helység, 17⅞ jobbágy-üléssel, és ezt birja 45 jobbágy — 10 házas-, és 5 házatlan zsellér, kiknek összes birtoka tesz 413⅝ hold szántóföldet, és 39 hold rétet; éghajlata zordon, minthogy fekvése Vas vgye legmagosabb pontjai közé tartozik, hegyektől környezve, a stajerországi Vechselhegy szomszédságába, honnét a tél hamar be szokott a rövid ősz után köszönteni, és csak Sz. György nap után szokott nyugodalmas szállásárul elbucsuzni, a miért is lakosai nem annyira silány terméseikből, mint inkább a szomszéd Ausztria, és Stajerországokban gyakorolni szokott ludsertvés-, és házalló-kereskedésből szokták magokat és családjukat fenntartani, és vannak köztök többen, kik illy módon annyit szerezgetnek, hogy a tehetősb jobbágyok közé méltán számíthathatnak.

Ásvány, magyar falu, Győr vgyében, az öreg Duna mellett, 1300 kath., 2 ref., 6 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Hires káposzta. Hasznos legelő és erdő a szigetekben. Vizahalászat. A hédervári urad. tartozik. Ut. p. Győr.

Ásvány, magyar falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz délre 2¾ mfdnyire: 5 kath., 536 ref., 12 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny határa a Tisza és Latorcza közé szorult. F. u. többen.

Aszaló, magyar m. v., Abauj vgyében, Miskolczhoz 3 órányira: 427 r. kath., 14 g. kath., 1332 ref., 7 zsidó lak. Kath., és ref. anyatemplomok. Határa elsö osztálybeli s igen termékeny; bora jó: van 1587 h. rétje s legelöje, 481 h. szöleje, 237 h. erdeje. F. u. a nagyváradi káptalan. Ezen város Borsod vármegyétöl csatoltatott ide.

Aszaló, magyar falu, Somogy vgyében, 48 kath., 614 ref., 5 zsidó lak., ref. anyaekklezsiával. Határa igen termékeny és szép buzát terem; rétjei kövérek. F. u. hg. Eszterházy. Mernye, M. Egres és Somodor közt fekszik, Kaposvárhoz $1\frac{1}{2}$ óra.

Aszár, magyar falu, Komárom vgyében, Komáromhoz $2\frac{4}{16}$ állomásra, Veszprém megye szélén. Földje kevessé halmos, s a falu déli aljában levö földet kivéve, homokos. A falu déli aljában van egy kis halastava, mellyen keresztülfoly a kisbéri ér, s rajta épen a falu alatt 2 lisztmalom. Bö és jó vizéröl említést érdemel még a Margitkutja. A szombathelyi határszélben van homoki szölöhegye, legelöje böven, erdeje semmi sincs, kevés homoki ültetvényt kivéve. Lakja 715 r. kath., 604 ref., 190 ágostai, 6 zsidó, ref. és kath. anyaegyházakkal. Egész urb. telek $46\frac{6}{32}$. Van itt nagy sörház, vendégfogadó a Moortól Mezö-Örsnek vivö postautban. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Aszód, puszta, Komárom vgyében, Ekecs, Apácza-Szakálas és Gutta helységekkel határos, s egész a kis Dunáig kiterjed. Áll $1097\frac{4}{8}$ holdból, melly közt $11\frac{2}{8}$ h. beltelek, $121\frac{5}{8}$ h. szántóföld, $808\frac{6}{8}$ h. kaszálló, $86\frac{1}{8}$ h. erdö, $44\frac{1}{8}$ h. mocsár, 26 hold haszonvehetlen. Földje porhanyós fekete agyag, s elsö osztálybeli; böven terem buzát, repczét stb. A rétek e vidéken a legjobb minöségü szénát gazdagon termik. Birja gr. Zichy István, ki itt szép majorságot, és 1500 finom juhot tart. A kis Dunában jó halászat esik. E puszta is hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott. 1849. évi juniusban a peredi és zsigárdi ütközetek alkalmával itt is erös csata történt a császári és magyar seregek közt.

Aszód, tót mezöváros Pest vármegyében, Pesthez 4 mfd., ut. postája Bagh. Egy része hegyoldalba van épitve. Lakja 1000 ágostai, 220 r. kath., 330 zsidó, 10 reformatus. Van a helység közepén egy váralaku urasági kastély, ágostai anyaegyház kis gymnasiummal együtt, synagóga, gyógyszertár, tügyár, szesz és sörfözöház. Országosvásárt 3 tart, u. m. áldozó csötörtökön, sz. István napján, és sz. Márton napján, a két elsöbbnél elöttei napokon. Határa 3356 hold és 54 □ öl, u. m. házhelyek 78 h., kert 72 h., szántóföld 1251 h., kaszálló 282 h., rét helyett szántóföld 174 h., szöllö 236 h., erdö 639 h., gyeplegelö 62 h., legelö 406 h., téglavetö 3, vizmosások 148 hold, a maradék □ öleket nem számitva. Ebböl urbériség 2192 h. 579 □ öl, majorság 1014 h. 687 □ öl, haszonvehetlen 148 h. 1188 □ öl. A föld kavicsos vörös és sárga agyag, leginkább megtermi a rozsot és zabot. Marhái igen rosszak. Mesteremberek száma 98. Birtokosok: b. Podmaniczky Andor, özv. b. Podmaniczky Károlynö, és Podmaniczky Lajos.

Aszófö, német-magyar falu, Zala vgyében, Füredhez $\frac{1}{2}$ óra, 364 kath. lak., és paroch. szentegyházzal. Határa szük; szölöhegye nincs; téglavetöjében hires téglákat éget, mellyek könnyük, erösek, s az esöt szilárdul kiállják. F. u. a tihanyi apátság.

Asszonyfa, puszta, Veszprém vgyében, Pápa mellett, s a pápai urad. tartozik.

Kis-Asszonyfa, magyar falu, Vas vgyében, 206 kath. lak. F. u. Szegedy Károly. Kőszeghez ½ óra.

Nagy-Asszonyfa, magyar falu, Vas vmegyében, 284 kath., 4 evang. lak. F. u. h. Eszterházy.

Ostfi-Asszonyfa, magyar m. v. Vas vármegyében, 525 kath., 582 evang., 35 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Dombos és róna határa termékeny; legelője sok; fája elég. Régi várának jelenleg nyomai is alig látszanak. F. u. Ostffy, Vörös, Kisfaludy, Török, Kóczor, Ajkay, Gömbös, Kis, s. m. A. Rába vize mellett fekszik. Ut. p. Kis-Czelhez 1½ óra.

Kis-Asszond, magyar falu, Somogy vgyében, Kaposvárhoz 1¾ órányira, részint egyenes, részint dombos téren, 210 ref., 55 kath., 8 zsidó lak., ref. templommal, és Sárközy Albertnek itteni főbirtokosnak kies lakházával. Határa 3256 hold, s földje kevés homokot kivéve, minden gabonanemet bőven terem; erdeje semmi; magas fekvése miatt határában folyóvize nincsen.

Asszonyfa, magyar falu, Győr vgyében, Veszprém vgye szélén, 537 kath., 273 zsidó lak., kath. fiókszentegyházzal és synagógával. Csinos urasági lakházak. Szántóföldje meglehetős. Bora van. F. u. többen. Ut. p. Mező-Örs.

Boldog-Asszonyfa, német falu, Somogy vmegyében, 511 kath., 1 ref., 13 zsidó lak. Szép kath. fiókszentegyház. Lakosai sárga agyagos földjeiket nagy szorgalommal művelik: termesztenek búzát, rozsot, dohányt, tengerit, stb. Szőlőhegye és szép erdeje van. F. u. az Igmándy nemzetség, kinek itt csinos uri lakházai és kertjei vannak. Ut. p. Kaposvár.

Kis-Asszonyfa, magyar falu, Baranya vgyében, 369 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Erdeje szép; lakosai abroncsokat, szekereket, stb. készítnek. F. u. gróf Batthyányi János.

Asszonyszállás, puszta, Szabad Kun kerületben, Kardszaghoz tartozik.

Asszonyvár, puszta, Somogy vármegyében Surd és Sz.-Mihály közt, a Dráva mentiben, Kanizsához 1½ óra.

Asszonyvására, magyar falu, Bihar vármegyében, igen kies vidéken az Érmellékén. Ut. postája Székelyhid. Lakja 1200 ref., és 80 róm. kath., s mind a két felekezetnek jeles anyatemploma van itt. Rétjei az Ér mentiben kövérek; szőlőhegye hires bort terem; szántóföldjei is gazdagok. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Asszonyvölgy, puszta, Zala vgyében, Tárnok mellett, jó erdővel, Egerszeghez 3 óra.

Asztély, magyar falu, Beregh vgyében, Bereghszászhoz 1½ órányira: 16 r. kath., 258 ref., 15 zsidó lak. Ref. szentegyház. Földe fekete és termékeny; rétjei jók; erdeje derék; legelője szük. F. u. Pogány, Bay.

Ata, horvát falu, Baranya vgyében, Siklóshoz 2 óra, erdő közt rónán fekszik. Van 263 kath. lakosa, és szép uradalmi erdeje, és 12 egész urb. telke. Termeszt buzát, rozsot, kukoriczát, zabot, káposztát. Birja gr. Batthyáni Iván.

Magyar-Atád, magyar falu, Somogy vmegyében, 163 kath, 558 ref., 9 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiók-szentegyházakkal, s bő termékenységű határral. F. u. gr. Zichy Emanuel. Kaposvárhoz 1¾ óra.

Nagy-Atád, magyar-horvát m. v. Somogy vmegyében, a Rinya vize mellett, 1246 kath., 23 ref., 164 zsidó lak. Van itt egy ferenczieknek kolostora és szentegyháza, mellyben a

plébániai szolgálatot a szerzetesatyák végzik. Synagóga. Kastély és kert. Róna határa termékeny; legelője sok; marhavásárai nevezetesek. F. u. Csuzy Pál. Berzenczéhez 1¾ óra.

Attala, magyar falu, Somogy vármegyében, Kaposvárhoz 3¼ mfd. valamelly római előkelőnek nejétől vagy leányától vehette nevezetét, szinte ugy, mint alsó Pannónia (hová Attala hajdani vára tartozott) később Galerius hitesének Diocletián császár leányának tiszteletére Valeriának hivatott. Jelenleg már csak dombosabb gyepezet, és köhalom tünteti ki helyét Hetényi pusztán, keletről Nosztány, és délről Mászlony puszták szomszédságában, a régenten széltiben-hosszában mintegy 160 □ ölnyi területü várnak, mellynek erősségét hegy oldalról bástyák, — völgyes részéről pedig kövel kirakott medrü folyam és bérek tevék, s a vár koleti részein ma is mocsártól környezett több dombok szemlélhetők, mellyek őrhelyek lehettek. Diocletian, Constantin, Constans, és Constantius, Crispus, Maxentius és Valens császároktól számtalan kisebb nagyobb rézpénzek találtatnak itt elszórva; de régiebbekre is akadni, mellyek: „Diva Faustina;" „Felicitati Reipublicae" „Jovi Conservatori" „Votis ut multis pax exercitus" „Gloria Romanorum" „Victoria Romanorum" köriratokkal vagynak ellátva, s veretésök helyét Sisciát, a mai Sziszeket a reájok nyomott „Sis" betük tudatják. Itt talált kőfaragványok, és téglák is e helyen egykori római gyarmatra mutatnak. Népmonda szerint egy hajadon, a vár egykori tulajdonosa berakatá a vár ablakait, csupán egyen át engedé azt világittatni, s ennél megállapodva, mondá a körülállókhoz: „ha ezen ablakot is befalaztatom, akkor az Isten sem lát engemet," melly daczos gunyolódása azonnal a vár elsüllyesztésével büntettetett; — s innen neveztetik maiglan is „Süllyedt vár"nak. A hazáéval közös rombolások közt puszlaságra jutott kies táj, ma ismét népesülni kezd, régi nevét „Hetény"el felcserélve; s az illy nevü 2614 holdnyi pusztát jelenleg két gazda-tiszt, és 180 cseléd lakja, sőt kegyes földes urasága gondoskodásából pár évek óta itt iskola és temető is létez.

A népvándorlások korszakában elosztatott római telep lakosainak utóbbi sorsát sürü homály födi, csak 1332. évről jegyzék föl a pápai dézma-szedő olaszok, hogy Otholán, máskint Athalán, vagy Attalán ekkor plebánia létezett, a török zsarnokság azonban később ennek is véget vetett. A birtok sz. István király által alapitott Fejérvári őrséghez tartozott, és mivel tulajdonosai hazánk zavart állapotában különbféle helyekre vonulni kéntelenitettek, s mint egyháziak annak védelmére elégtelenek is voltak, oltalom végett másnak adák azt haszonbérbe. Jelesen Gorup Ferencz Novai püspök, győri n. prépost, fehérvári custos, a fels. római császár és magyarországi koronás király tanácsosa s. a. t. Győrött april 11-kén 1661-ben költ pecsétes magyar levelében tudatja: hogy „távul való residentiája miatt, minthogy azon fejérvári jószágának gongya-viselésére nem érkezik, bizta az nemes és vitézlő Karachich Mátyás Tihonyi kapitány urra, hogy eő kegyelme jövedelmét az ott lakó jobbágyságon exigálhassa, magához vehesse, és mások ellen oltalmazhassa is, nevezet szerint pedig Somogy vármegyében: Rácz-Attalát, kiknek adójok 10 tallér, Magyar-Attalát adójok 3 forint, Kis-Faludot, mellyet ráczok lakják, adó-

jok 8 tallér, Kis-Faludot, mellyet magyarok lakják, azoknak adójok 15 tallér" sat.

Első Leopold császár és király a törököt honunkból végkép kiüzvén, az őrség javait 1695-ben Matusek András scopiai püspöknek, sz. Albert és Lőrincz prépostjának, győri kanonoknak, és sopronyi javadalmasnak (beneficiatus) adományozá a fejérvári őrkanonoksággal, ki is szivén hordozván alattvalóinak szomorú sorsát, elszórt jobbágyait öszvegyüjté, vidékiekkel nevelé, és igy a hajdani vártól egy órányi távolságra eső mostani helyén népesité meg Attalát, s az új lakosok közül sokan most is kiköltözési helyekről nevezteinek, millyenek: Ozorai, Visnyei, Földvári, Kalocsa, Dobai, s más pór családok. Kisfalud nevü egykori helységnek pedig már csak egy szőlőhegy, és a mostani Kis-puszta szomszédságára dülő föld, melly rácz temetőnek hivatik, tartá fön emlékét.

Matusek utódja az Őrségben gróf Nádasdy László Paulinusból lett csanádi püspök, ki Mernyére Licentiatust hozott be, Göllében pedig Jézsuiták által térité meg az Arianus népet, 1716-ban Attalában is templomot és paplakot épitett, s ezek elkészültével 1722-ik év Február 10-kén vette át az ujonnan felállitott plébánia gondviselését Tarjányi Mátyás mint első lelkész; utódjai lettek 1731-ben Miholics János, 1740. Keresztúri János, 1742. Balogh István, 1755. Molnár József, 1785. Valdstein Ferencz, 1823. Kéry János, 1834. Szücs István, és 1841-ben Csete Antal.

Báró Dalberg Gerárd Guilelm ágostai kanonok alatt, ki 1730-tól 1769ig vala fejérvári őrkanonok, semmi nevezetes nem történt az attalai plébániára nézve, hanem utódja gróf Edling Rudolf Görtzi (Goriczia) herczeg érsek alatt, ki 1774-től 1803-ig birta az őrség czimét és javait, 1784ben a templomot, s tornyot kijavittatá, s új tetővel ellátá. Végre dicső emlékü Ferencz császár, és király alatt 1807. év Julius 10-kén kelt oklevél mellett az őrségi javak az ájtatos tanitói rendnek adattak át, ellátásának segedelméül, hogy ez, hivatásának az ifjúság nevelésében és oktatásában könnyebben megfelelhessen.

Mióta az őrség ezen kegyes rend birtokába jutott, azóta napról napra nagyobb előhaladás tapasztaltatik mint a jószág kormányozásában, úgy a lelkiek ellátásában is. Egészen megújulva, s diszes épületekkel ékeskedve szemlélhetők a róna téren fekvő őrségi puszták, szinte úgy, mint annak csinos helységei; az őrségi plébániák pedig Somogyban a jobbak közé számittatnak. Attala vidéke gazdasági, és egésségi tekintetben különösen sokat nyert, mióta 1835-ben a Kapos viz áradásaiból keletkezett posványság lecsapoltatott, s ma már az előbbi büzhödt levegőt tiszta lég, a nád- és halbóli jövedelmet pedig a berekben gazdag kaszállók váltá föl. Népessége Attalának 834 kitünő szorgalmú magyarokból áll, házaikat, kivált az 1843ki tüzvész után cserép tetőre s kéményre kezdik épitni. — Urbéri telek itt öszvesen 52, ház pedig 86 számittatik. Földjei termékenyek. Gabona termesztésen kivül a lakosok különösen kedvelik a marha-tenyésztést, nemesitett csikóik bemutatásáért minden évben nyertek jutalmat Attalaiak, Pesten, és Kaposvárott. Az egész plébániában van öszvesen 2140 r. kath. lélek, 32 zsidó, 262 iskolás gyermek. Közel szomszédságát keletről Dombovár, a Dombayak és Verbőczyek egykori vár helye teszi, s itt Tolnával, délről Baranyával, s annak jó bort termő hegyeivel, nyugotról Csomán át Berki mezővárossal, éjszakról pedig Szil felé nyúló siksággal határos.

Atalfalud, puszta, Zala vgyében, Csács és Bucsa közt, a Pölöskei patak mellett, Egerszeghez 1 óra.

Átány, magyar falu, Heves vármegyében, Kömlőhöz ½ mfdnyire: 20 kath., 2415 ref., 13 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Egészen róna határa első osztálybeli, s szép gabonát terem; legelője bőven lévén a juhtenyésztés szépen divatozik. F. u. báró Orczy László és György örök., Döbröntey Gábor, gr. Eszterházy, Németh, Radics, Dobocsky, gr. Szapáry, Frajzaisen. Ut. p. Kápolna.

Átka, puszta, Békés vgyében, Vésztőhöz tartozik, nagy nádas rétséggel.

Átkár, magyar falu, Heves vármegyében, Gyöngyöshöz ¾ óra; 985 kath., 6 zsidó lak., s termékeny róna határral. F. u. Beniczky, Gosztonyi, Brezovay, Orczy, Fehér, Kürthy, Kovács, Malatinszky, Pethő, Borhy, Várkonyi, Hamar, Gyönky, Makay, Gál, Bakó, Márton, Petes, Harmos, Thassy, Huczka, Markovics.

Átokháza, puszta, szabad Jászkerületben, Dorosmához tartozik.

Átrák (Alsó és Felső), két egymáshoz közellévő tót helység, Nyitra vgyében, Galgóczhoz 1 órányira. Az első 263 kath., 3 evang., 6 zsidó; a második 302 kath., 23 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. — Erdejük, gyümölcsük bőven; bort is termesztenek. F. u. több közbirtokosok.

Atya, puszta, Veszprém vgyében, Pápa-Kovácsi mellett, gr. Somogyi József birtoka.

Atya, puszta, Székesfejér vgyében, Iszka-Szent-Györgyhöz ½ óra, 212 kath. lak., kövér rétekkel, szőlővel, erdővel. F. u. Bajzáth.

Atya, magyar falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz 1½ órányira: 32 római, 68 görög kath., 374 ref., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Fekete agyagos határa mindent bőven terem; szénája sok; tölgyes erdeje van. F. u. Váradi Antal, Péchy Gábor, Zimány Antalné, s több nemesek.

Vámos-Atya, magyar falu, Beregh vgyében, Kaszonyhoz 1 mfdnyire: 8 r. kath., 15 g. kath., 534 ref., 29 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Rétje legelője nagy; a Tiszán fával kereskednek; földe minden gabonát jól megterem. F. u. Péchy, Józsa, Bay, s m. Ut. p. Beregszász.

Atyás, oláh falu, Bihar vgyében, a mezőségen, Váradhoz, melly ut. postája 4 mfd., 2 kath., 750 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 494 h., mellyből 326 h. szántó, 168 hold kaszálló, ezenkivül van legelő mintegy 100 hold, és Toprongyosi ér, többnyire mind szik és haszonvehetlen. Majorsági birtok itt nincs. Fekete jó minőségü földje tiszta és kétszeresbuzát, árpát, burgonyát terem. Van itt egy folyó a Toprongyos, melly halat és pióczát szolgáltat; továbbá 5 nagy halom a határban egymástól mintegy 400 lépésnyire; hihetőleg emberi kezek hányták. Birtokosok: Bölönyi Károly és Ágnes, Kölcsey Péter hitvese után.

Kis- és Nagy Atyás, pusztták, Bihar vgyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Kis-Azar, orosz-tót-magyar falu, Zemplén vmgyében, Gálszécshez délre ½ mfdnyire: 181 r., 402 g. kath., 83 ref., 34 zsidó lak., kath. és ref. templommal, 985 hold szántóföldel. Az itt készített agyagpipák elég ismeretesek. F. u. többen. Ut. p. Vecse.

Nagy-Azar, tót- magyar- orosz falu, Zemplén vgyében, közel az elébbeni helységhez: 436 r., 211 g. kath., 139 ref., 87 zsidó lak. Római kath. paroch. templom. 1854 hold szántóföld. F. u. Zombory, Tomsics, Soky, Marjássy, Mocsáry, Szemere, Szinyei, Rácsay, Brigand, s m.

B.

Báb (Kis), tót falu, Nyitra vgyében, Ujlakhoz ½ órányira: 312 kath., 3 evang., 156 zsidó lak. — Van benne: kath. paroch. templom, synagoga, kastély és kert. Határa dombos és termékeny; rétei szépek; erdeje s malma van. F. u. gr. Sándor. Ut. p. Szered.

Báb (Nagy), tót falu, Nyitra vármegyében, Kis-Bábbal együtt van, s határa is egyforma. Számlál 340 kath., 20 zsidó lak. F. u. gr. Zichy.

Báb (Kis), puszta, Nyitra vgyében, Szelöcze filiál., 7 kath. lak.

Bába, puszta, Heves vgyében. F. u. gr. Fáy nemzetség, Orosz Károly. Bocsonád mellett.

Bába, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $1^{10}/_{16}$ állomásra, rónaságon; felső része felső Bábának, alsó része alsó Bábának hivatik. Határán a mocsáros Helyö folyam egy ága kigyódzik keresztül, folyása rendes, alig észrevehető, fenekes, sáros, nádat, csátét, sást terem. Határának kiterjedése mérnöki felmérés után összesen 4337 holdat teszen 1200 □ öllel, határa mostan összesitetik s szabályoztatik. Belső telek 128 hold, ebből urasági 81, urbéri 47 h.; szántóföldc urasági 1615, urbéri 560; kaszálló 1241 hold, mellyből urasági 1052, urbéri 189 hold. Az erdö a földesurak közt felosztva, fiatal tölgy, éger, füzfákat nevel, minden évben szakaszonként vágatik, összesen 242 hold, s általában úribirtok. Nádas, sásos tavak és utak tesznek 175 holdat, a 376 holdnyi legelö közös. A szántóföld róna, fekete homok termékeny, több részeiben szikes, a javitást s jó munkát megkivánja, tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, főzeléket szorgalommal böven terem. Az uraság, a legelö szüke miatt kevés, fajra nézve azonban legjobb selyem-birkákat tenyésztet, de a jobbágyok, zsellérek csak igavonó marhát, fejösteheneket és sertéseket tartanak. Lakosok száma 856, kik közöll nemesek a férfi nemből 53, nönemből 65-en vannak; nem nemesek, férfi 352, nő 386. Református férfi 223, nő 242, összesen 465; katholikus férfi 161, nő 180, összesen 340, evangelikus nő 1; óhitü férfi 9, nő 20; izraelita férfi 12, nő 8. Van a helvét vallásúaknak anyaegyházuk s elegendő nagyságú templomjok köből épülve, pap és oskolalakjok; a katholikusoknak van kápolnájok s leányegyházuk a S. Szögedi szomszéd anyaegyházhoz tartozik. Közbirtokosok: Bük, Gombos, Orczy, Bay, Lónyay, b. Szekkendorf, Okolicsányi, Szerdahelyi, Orosz és Löcsei családok.

Bába, magyar falu, Vas vgyében, 154 kath., 530 evang. lak., és ágostai anyaekklézsiával. Rétje, nádja elég a Marczal mentiben. F. u. gr. Somogyi, és igen sok nemes.

Kis-Baba, puszta, Somogy vármegyében, 10 ref. lak. Mocsolád mellett.

Babád, puszta, Pest-Pilis vgyében, Sári mellett. Két részre oszlik, Alsó- és Felsö-Babádra; alsót birja a Halász, felsőt a Beniczky család.

Bábafalu, Bibici, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre $1^1/_2$ mfdnyire: 258 g. kath. lak., hegyes, völgyes, homokos határral. F. u. gr. Schönborn.

Bábafalva, tót falu, Sáros várgyében, a Tapoly völgyében, Karácsonmező fiókja 13 kath., 132 evang., 16 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Babaluska, Babinecz, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyében, Ratkóhoz 4 órányira: 6 kath., 264 evang. lak. Határja kicsiny, s gyakori javitást kiván; erdejéből szekrényeket s más faeszközöket készit;

lakosai közt van egynehány timár is. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rimaszombat.

Babarcz, német falu, Baranya vgyében, egy gyönyörü termékeny vidéken 948 kath., 223 ref. lak. Kath. paroch. szentegyháza igen régi épület. Ref. anyaekklézsia. Sok búza, bor, burgonya. F. u. a pesti egyetem, s a pécsváradi urad. tartozik. Ut. p. Pécsvárad.

Babarcz-Szőlős, magyar falu, Baranya vgyében, lapályos helyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 873 hold, mellyből majorsági szántó 53, rét 25, erdő 200 h., urbéri szántó 342, rét 143, szőlő 50, közös legelő 60 hold. Földje búzán kivül mindent megterem. Lakja 240 r. kath. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Bábaszék, Babina, tót mváros Zolyom vgyében, a pesti országutban: 76 kath., 562 evang. lak. Kath. és evang. anyatemplom. Határa elég termékeny; gyümölcse sok. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Babat, puszta, Pest-Pilis vgyében, Gödöllővel szomszédos, s szinte a gödöllői uradalom birja. E szép kis pusztának van 120 h. szántóföldje, 40 hold rétje, és 2462 hold derék erdeje. Egy regényes völgy közepén erdőktől környezve volt itt ezelőtt a herczegi gyönyörü sveiczi tehenészet, ahhoz tartozó pompás istállókkal s épületekkel. Most a pusztát Jurenák ur haszonbérli egészen.

Babat, puszta, Zala vgyében, Nova mellett.

Alsó-Bábi, puszta, Nógrád vármegyében, 26 kath.

Felső-Bábi, puszta, Nógrád vgyében, 40 kath. lak.

Babin, tót falu, Árva vgyében, a Magura hegye alatt: 794 kath., 4 zsidó lak. 65⅛ sessio. Erdeje roppant. Juh- és marha-tenyésztése virágzó. Lent, kendert termeszt. Fuvarozik. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Babindál, tót falu, Nyitra vármegyében, a Nyitrától Verebélyre vivő országutban: 260 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Babkov, tót falu, Trencsén vármegyében, 408 kath., 11 zsidó lak. A Lietavai uradalomhoz tartozik. Ut. p. Zsolna.

Bablyuk, orosz falu, Beregh vgyében, Verbiás fiókja 17 g. kath., lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Babod, puszta, Somogy vgyében, Latrányhoz 1 mfd., 144 kath., 20 ref. lak.

Babolcsa, magyar-horvát mváros, Somogy vgyében, a Rinya mellett, közel a Drávához, 1199 kath., 51 ref., 4 n. e. óhitü lak., kath. paroch. szentegyházzal, postahivatallal, kastéllyal. Nagy határa lapályos; földjei fekete homokosak; erdeje, legelője elég; marha és sertéstenyésztése nevezetes. F. u. Végh István örökösei. Régi vára hajdan nem megvetendő erősség volt, s több izben ostromoltatott mind a magyaroktól, mind a törököktől, s ezektől végképpen elvette Zrinyi Miklós 1664-ben, midőn már folyvást 64 esztendeig birták.

Bábolna, puszta, Borsod vgyében, Tisza-Bábolna mellett, mellyhez tartozik. Határa 1700 hold, mellyből 234 h. szántó, 960 h. kaszálló, 480 h. legelő, 4 h. füzeserdő, 22 hold vizállás. Földje igen jó. Birja herczeg Szász-Coburg Ferdinánd.

Tisza-Bábolna, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól 3 1/16 u. p. Kövesdtől 1 6/16 állomásra, a Tisza jobb partján, róna, posványos s az áradásoknak kitett vidéken. Határkiterjedése a hozzá tartozó pusztákon kivül, becsü szerint 1185 hold, mellyből 632 h. szántóföld, 297 kaszálló, 192 legelő, 18 füzes erdő, továbbá 2

tónak a határban eső része 22, eres, posványos hely 24 hold. A nevezett összes mennyiségből urbéri szántóföld 448, rét 192; majorsági szántóföld 34; urasági tiszteké sat. 56, ugyanazok kaszállója 72 hold. Soronkivüli (templom pap jegyző sat.) földek 94 h. szántóföld, 33 h. rét. A legelő közös; erdő, tavak az uraság birtokához tartoznak. Ide tartoznak még Bábolna és Szil puszták, mellyekről a pusztáknál bővebben szólandunk. A föld minősége szikes, lapályos, viz-álló-fenék, s ez okból a gazdasági ipar rajta sokképen akadályoztattik. Leginkább terem rozsot és árpát.—Megjegyzendő, hogy ezelőtt 13 évekkel még nevezetes kaszállókkal volt e helység ellátva: de azon időtől fogva, mint egyéb földei, úgy kivált kaszállói annyira elíszapoltattak, hogy hol hajdan legjobb széna termett, ott most gaz,káka,nád vágatik. Ugyanazon időtől fogva a hajdan virágzásban volt baromtenyésztés is megcsökkent, mert jelenleg a lakosok kevés számu marháik táplálására is pusztát haszonbérleni kéntelenitetnek. A hajdan virágzott juh-tenyésztés szinte megszünt. A legelőnek csak $^1/_4$ része ment a viztől, a többit a Tisza járja, szárazság idején pedig nagyrésze hináros vagy kopár iszap marad. A helység alatt folyik el a Tisza; a Csincse patak szinte határát mossa; ezenkivül vannak több fokai, u. m. Kappan, Sulymos, Morotva, halászóviz sat. és a Montai tó, melly csupán nádat terem. Lakosok száma 602; közülök 570 r. kath., 13 ref., 2 evang., 17 zsidó. Nyelvök magyar. A földmivelésen kivül a férfiak halászattal is foglalatoskodnak, a nők pedig fonás, szövés körül szorgalmatosak; különösen nagyban üzik a lúdtenyésztést, s lúdjaik nagysága s hizékonyságára nézve nevezetesek. Telkes gazda van 41. A helység eredetét halásztanyákból vette. Ugyanis 1646 táján, a Kappan ér parton, hol jelenleg is a helység áll, hat nádból készült halászgunyhók állottak, mellyekben télen a halászok tanyásztak, idővel a nád-gunyhókat vályog-házikók váltották fel. Később a lakosság annyira szaporodott, hogy 1723-ban itt egy kis falucska alakult. Először a lakosok reformátusok voltak, de ezek különféle viszontagságok miatt lakásokat elhagyván, 1759 körül e hely r. katholikusokkal újra telepitetett. 1788-ik évben pedig gr. Eszterházy Károly egri püspök egyházat, s iskolát alkotott; ugyanazon éven kezdődnek az egyház anyakönyvei. Van a r. katholikusoknak egy vályogból készült, roskadozó félben lévő templomuk, pompás uj paplakuk, s nagy iskolaházuk. Megjegyzést érdemel a lelkész, éneklő, s jegyző földeire kiterjedő Szil nevezetü homokdomb, mellyen minden évi szántás alkalmával számos régi gyöngyöket, nyak-ékszereket, régi idomu gombokat, és szerfelett vastag és czifra cserép edényeket és nagy tégla darabokat, sarkantyút, apróbb és nagyobb nemü pénzeket találnak; mind a mellett ezen helynek hajdani lakosairól ekkorig több világosság fel nem tünt. Egész Bábolna helységnek, valamint a hozzá tartozó Szil pusztának is birtokosa az egri főkáptalan; a puszta Bábolnát pedig Szász Coburg gotai f. herczeg birja.

Bábolna, puszta, Komárom s az új rend. szer. Esztergom vgyében, utolsó postája Ácstól délfelé $^9/_{16}$, Komáromtól $1^7/_{16}$, Győrtől $1^{14}/_{16}$ állomásra, a Győrből Budára vivő úgynevezett mészárosok utjában. Határozzák éjszakról Ács, nyugotról Bana, délről puszta Csanak és Tárkány, keletről Nagy-Igmánd. A határ kiterjedése összesen 7098 hold (1600 □ ölével) és 150 □ öl; ebből a banai határba eső rész, melly azonban a

pusztához tagositva miveltetik, 189 h. 646 □ öl. Nevezetessé teszi e pusztát az itt tenyésztett válogatott királyi ménes, e tekintetben a puszta kezelése is különös.

1848-ban a határ felosztása következendő: búzaföld 599 h. 163 □ öl; rozs 250 h. 1566 □ öl; zab 1243 h. 999 □ öl; mivelt ugar 302 h. 257 □ öl; fekete ugar 291 h. 498 □ öl; rét 3455 h. 1266 □ öl; legelő 499 hold 914 □ öl; erdő és faültetmények 212 h. 837 □ öl; szőlő 29 h. 1100 □ öl; épületek telke és utak 179 h. 979 □ öl, vendégfogadó külső- és belsőtelke 33 h. 1171 □ öl. A földminősége kevés változatú síkon több részben homokos ugyan, s csak kisebb részében agyagosabb, de általában jótermékenységű, s az egész puszta széles ültetésü fasorokkal lévén táblákra szaggatva, kellemes tekintetü. A lakosság, kivéve a vendéglős családát és néhány nő cselédet, általában hadi személy, és következendő egyéneket számlál: 1 igazgató alezredes, 1 százados, 1 főhadnagy, 1 alhadnagy, 1 adjutans, 1 számvevő alhadnagyi ranggal, 2 fourier; a külső gazdaságnál 1 igazgató s 1 fourier; továbbá van itt 1 főorvos, 1 fökovács, 2 alkovács, 10 örmester, 20 káplár, 1 nyereggyártó, 1 lakatos, 3 bognár, 3 ács, 4 kovács legény, 2 kőmives, 1 kéményseprő, 148 huszár, 36 kocsis, 80 béres, 34 csikós, 4 magán szolga. Az egyházi szolgálatot viszi egy hadi káplán; továbbá van egy iskolatanitó örmesteri ranggal, 10 iskolás gyermek, nők száma 11, összes népesség 283, kik, 3 ref. és 2 luth. kivéve, mind katholikusok. Az egyház a banai egyházhoz tartozik. A kis csinos templom, órával ellátott toronnyal még az intézet keletkezése előtt, akkori birtokos gr. Szapáry idejében épült s sz. János tiszteletére van szentelve. Van itt egy személy- és egy állat-kórház, amaz különösen belső csinosságáért említést érdemel s emeletes épület, két emeletes tiszti lak, 9 istálló a kastélyban, 150 darabra, 1 anyaistálló, 5 év különbség szerint osztályzó istálló, 2 ökör-istálló, 1 nagy magtár, 2 nagy csür, e közül egyik 1847-ben elégett, több szin, derék vendégfogadó. Az épületek épen az országút mellett faültetvények közt vannak, sétakertekkel körülvéve. Az intézet 1847. év végével számlált 682 darab lovat, ebből 234 mén, 365 kancza, 83 igás és lovag-ló, ezenkivül volt 160 darab ökör. A mének közül a szomszéd vármegyéknek évenkint néhány darab hágatás végett kiszokott osztatni, mellyért az intézet csak a gondviselő legény és hágó-mén tartását követeli; illyképen szokott kapni Vas megye 25, Esztergom megye 4 hágó-mént. Az intézet általában arab fajból áll, s időnkint eredeti arab fajjal frissittetik, igy legközelebb 1843-ban, többekközt 5 jeles mén, Assil, szürke s mindenik közt legszebb, 15 markon felül, Asslan, Koréischan, Ku-ejes, Achmar hozatott. A felesleges hágómének vitetnek innen Radoczra: Bukovinába; ide vitetett jelesen mult évben hely szüke miatt 50 darab, továbbá Pieberbe, Stájerországba, végre Magyarországon Mezőhegyesre, a többi 4 évesek a német provinczíában osztatnak széjjel. A kanczák általában Bábolnán maradnak. Ezen ménes-intézet fentartására az itt lévő gazdaság jövedelmén kivül, a kir. kincstárból évenkint 60,000 pft. fizettetik.

1807-ben állitatott fel itt a királyi ménes intézet.

Bábony, magyar falu, Somogy vgyében, 68 kath., 495 ágostai, 354 ref., 20 zsidó lak., ágostai és ref. anyaekklézsiákkal. Határa igen jó, bora sok. F. u. több közbirtokosok, nevezetesen a tabiak. Ut. p. Siófok.

Bábony, magyar falu, Bereg-Ugocsa vgyében, 10 kath., 245 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal, rónа termékeny határral. F. u. nagyobb részt ugyanazok, kik Halmit birják. Ut. p. Halmi.

Bábony, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól északra 1, Szentpétertől délre ½, az országút vonaltól negyedórányira, egy bájló kies völgyben, mellyet észak és délfelől szőlőhegyek, nyugotról a regényes Bikk bérczei koszorúznak, keletre pedig a szőke Sajó kígyódzása ékesit. A helység 9 határral szomszédos: u. m. Miskolcz, Szirma-Besenyő, Sajó-Keresztúr, S. Ecseg, S. Szentpéter, Kápolna, Lászlófalva, Radistyán és Diósgyőri határokkal. Kiterjedése 3074 ½ holdat foglal, — ebből 639 ½ szántóföld, 278 h. rét, 246 ½ h. legelő, 371 ½ szőlő, 1408 h. erdő, s a belsőtelkek és haszonvehetetlen földek pedig 131 holdat tesznek. Urbéri belsőtelek 31 ¼, szántóföld 489, rét 198, szőlő 367 hold; majorsági szántóföld 150, rét 80, szőlő 4 ½ hold. A szántóföldek, mellyek nagyobb részint, sovány partokon vannak, silány termésssel fizetnek ugyan, mindazáltal az egész határban kétszeres búza termesztetik, — az állattenyésztés sem a legjobb karban áll, e végett nagy része a lakosoknak N.-Várad tájékára jár le marhát vásárolni, mellyel a közel eső vásárokon nem kis kereskedést üz. A helység számlál 560 református, 156 katholikus, 8 izraelita, összesen 724 lakost; nyelv kizárólag a magyar; a népviselet városias. A reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, a r. kath. leányegyház Sz. Péterhez tartozik. A helység a ref. templomon s r. kath. kápolnán kivül széles egyenes utczáin két sorban lévő csinos köházakat mutathat, de a falu felett csak egy évtizeddel ezelőtt ékeskedő csinos borházak eltünek. Van itt egy jó karban lévő kőbánya; a falut a Bábony pataka futja végig. Említést érdemel még a kedves vizű Királykút. Földesura a kamara.

Babóth, magyar falu, Sopron vgyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár ½ óra. Lakja 1400 r. kath., paroch. templommal. Van 1275 ⅝ hold szántóföldje, 375 h. rétje, 600 h. legelője, 1300 hold erdeje, melly tölgy, juhar, szil, alma- és körtefákból áll. Fekete agyag földje minden gabonanemet jól megterem; dohány a tavaszi fordulóban rendesen vettetik; lovakat szépeket tart, valamint a juhtenyésztés is divatban van. Urbériség: 56 ⅝ egész telek. Birja h. Eszterházy Pál.

Kis-Babóth, magyar falu, Győr vgyében, a Rába mellett, 32 kath., 323 evang., 4 zsidó lak. Az evang. anyagyülekezet a bodonhelyivel egyesülve van. Földje termékeny, de árviz járja. F. u. többen. Ut. p. Téth.

Báboczka, puszta, Békés vgyében, 4000 hold fekete agyag igen termékeny határral, Öcsöd mellett. Birja Nagy-Körös város.

Babotya, puszta, Bihar vgyében, Sályi mellett, nagy részt szép cserfás erdőből áll. Birja a váradi deák püspök.

Babsa, oláh falu, Temes vgyében, 710 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Dombos határa második osztálybeli és termékeny; van 22 ⅝ egész urb. telke. Birja a kamara. Ut. p. Lugos.

Bács, dalmát mezőváros, Bács-Bodrog vgyékben, igen kies és termékeny sikságon, Zomborhoz délre 5 mfd. Lakja 2838 r. kath., 33 óhitű, 44 zsidó. Kath. paroch. templom. Sz. Ferencz szerzetbeli monostor és szentegyház, melly hajdan a templariusoké volt. Határa 234,19 hold 1200 □ ölével, mellyből urbériség 120 telek után 4441 h. szántó, 3440 hold rét,

2003 hold jó legelő, 332 hold vörös bort termő szőlőskert, majorsági erdő, 2313 hold tölgyes, 9832 füzes- és lágyfa erdőség, 372 hold nádas, 525 hold mocsár, 161 hold utak. Földje lapályos fekete s igen gazdag. Nagy sertéstenyésztés. Jövedelmes halászat a Dunában, és tavakban. — Birja a kalocsai érsek. E város hajdan nevezetesebb volt mint jelenleg, sőt már sz. István alatt derék hely sőt vár lehetett, mert a vármegye is innen vette nevét. Sz. László érsekséget alapitott itt 1093-ban, gazdag káptalannal együtt, de csak 3 érseket számlálhatott, mert II-dik Béla 1135-ben a kalocsai püspökséggel egyesitvén, azóta erre szállott az érseki czim. 1494-ben Ulászló civitas nak nevezi, s polgárait a fő- és alispányok hatósága alá helyezi, s a vám alul is felmenti. 1518. és 1519 országgyülések tartattak itt. Régi vára a városon kivül feküdt a Musztonga mocsár mellett, s hajdan lakhelyül szolgált a kalocsai érsekeknek. 1526 után a törökök elfoglalván épittettek rajta. 1697-ben ezektől visszavétetett. 1703 Rákóczy népei bevévén, felgyujtották; későbben pedig a császáriaktól egészen széthányatott, s mind ez ideig omladékokban hever.

Bács, puszta, Zala vmegyében, Fitóhoz tartozik, jó földdel szőlőkkel, rétekkel s egy régi kolostor omladékaival.

Bács, puszta, Fejér vgyében, Örs mellett.

Bács-Aranyos, lásd Aranyos.

Bács-Ujfalu, magyar-tót falu, Bács-Bodrog vármegyében, Bácshoz 1 óra; 1234 r. kath., 1180 evang., 20 zsidó lak., kath. és evang. anyatemplommal. Róna határa 1100 □ ölével 5075 hold, mellyből 40 telek után urbéri szántó 1870, rét 908, legelő 1152, majorsági lágyfa erdő 1105, utak 40 hold. Fekete földje gazdag termékenységü. Birja a kalocsai érsek.

Bácsa, magyar falu, Győr vármegyében, közel a kis Dunához, 584 kath., 16 evang., 5 ref., 27 zsidó lak. Határa fekete agyag s termékeny. F. u. a győri káptalan nemesei. Ut. p. Győr.

Bacsava, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez délre egy mfdnyire, Beregh vgye szélén: 10 r., 254 g. kath. 22 zsidó lak. F. u. gr. Klobusiczky, gr. Barkóczy, Csató, Tabódy, Kende, s m.

Bácsfa, magyar falu, Pozson vármegyében, ut. p. Somorjához ½ órányira: 237 kath., 7 evang., 7 zsidó lak. A vajkai székhez tartozik.

Bácsfalu, (Bacsowcze), tót falu, Honth vmegyében, Szebelébhez ¾ mfd. 11 kath. 59 evang. lak. F. u. a Zsembery fam. Ut. p. Selmecz.

Bacska, magyar falu, Zemplén vgyében, Boltyán fiókja, 115 r., 112 g. kath., 304 ref., 20 zsidó lak. Ref. és kath. szentegyház. 914 hold termékeny szántóföld. Szép tölgyes erdő. F. u. többen. Ut. p. Ujhely.

Bacskafalva, (Bastyén), tót falu, Nyitra vgyében. Ut. p. N.-Tapolcsányhoz egy órányira: 148 kath., 14 evang., 6 zsidó lak. F. u. Bacskády familia.

Bacskó, orosz-tót falu, Zemplén vgyében, Gálszécshez ¾ órányira: 198 r., 447 g. kath., 4 ref., 11 zsidó lak. Gör. kath. paroch., r. kath. fiók-szentegyház. Nagy régi kastély. Vendégfogadó. Tágas erdő. 940 hold szántóföld. Hajdan Bocskay birta. A régi Burustyáni várnak omladékait, nem messze a faluhoz most is láthatni. F. u. b. Fischer. Ut. p. Vecse.

Bacsó, puszta, Szathmár vgyében, mindég Ilkhez tartozott.

Baczuch, tót falu, Zólyom vármegyében, a megye északkeleti csücsében, hol a Gömör, Zólyom, Liptó vgyei határok összejönnek: 499 kath. lak. Van vasbányája, savanyuvize, s igen szép fenyves erdeje. F. u. a kamara. Ut. p. Beszterczebánya.

Baczur, tót falu, Zólyom vgyében, Dobronyivától északra ½ órányira: 69 kath., 256 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határa szorgalmatos trágyázás után elég termékeny. Erdeje derék. F. u. többen. Ut. p. Bucsa.

Badacson-Tomaj, lásd Tomaj.

Badafalva, Weichselbaum, német falu, Vas vgyében, Szentgothárdhoz 1½ óra, 480 kath. lak. Hegyen fekvő paroch. szentegyháza igen ékes, s a benne lévő b. Szüz Mária képéhez nagy bucsujárások történnek. Határa áldott s mindennel bővölködik. Bora hires. A szentgothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Badin, tót falu, Zólyom vgyében, Beszterczei országut mellett: 134 kath., 809 evang. lak. Kath. és evang. templom. Földje jó, és kendert káposztát sokat terem: Erdeje szép. F. u. a kamara. Ut. p. Beszterczebánya.

Badin, (Alsó és Felső), 2 egymás mellett levő tót falu, Honth vármegyében, Bozókhoz 1 órányira: az elsö 216 kath. lak., s paroch. templommal, a másik 198 kath. lak. Bikkes erdejök szép. F. u. a Bozoki uradalom. Ut. p. Selmecz.

Bádonfa, magyar falu, Vas vgyében, 75 kath. lak. F. u. a Skerlecz és Zarka családok. Ut. p. Szombathely.

Kis-Bag, Baghoz tartozó vendégfogadó, a pest-kassai országutban, szép erdőségek közt.

Bagh, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, a pest-kassai országutban, saját postahivatallal és váltással Kerepes és Hatvan közt. Lakja 1500 kath. paroch. templommal. Hegyes völgyes határa, kevés homokot kivéve, igen termékeny; rétjei a Galga mentiben szépek; patakjában sok rákot fog, Kis-Bagon vendégfogadója van, és igen gyönyörü vadas erdeje, mellyből azonban a nagy vadak már csaknem egészen kipusztultak; bort is termeszt. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Bagamér, magyar falu, Bihar vgyében, Debreczenhez 3 mfd., részint rónaságon, részint homokdombon. Ut. postája Ér-Semjén. Lakja 1974, u. m. 1830 ref., 122 görög kath., 10 r. kath., 12 zsidó. Van a reformatusoknak egy dombon messze kilátszó anyatemplomuk, s környéke mintegy 3 hold térségben élőfákkal beültetve, melly példa után a lakosok a helységben és szölőben is kezdik a fatenyésztést gyarapitani. A görög egyesültek is birnak egy elavult anyatemplomot fatoronynyal. Határa 13,000 hold, s ebből szántóföld 4100 hold, kaszálló 1500 h., szölőkert 200 hold, erdő 6500 h., legelő 750 hold, belső telkek 400 h. Urbériség fekete földön 1000 h., kaszálló homokon 800 h.; majorsági szántóföld fekete földön 1900, homokon 1200; kaszálló homokon 250 h., az erdő, melly nagy részben igen gyönyörü cser-, tölgy-, nyír stb. fákból áll, 6500 hold. Általjában az egész határnak ⅗ homokos dombos, ⅖ gazdag fekete föld, melly mindent megterem, különösen szép rozst, tengerit, igen jó burgonyát, dinnyét, tiszta buzát, zabot. Bora is, bár csak homokdombokon terem, elég jó. Birja a váradi deák káptalan.

Baglad, magyar falu, Zala vármegyében, 152 kath., 3 evang., 10

ref. lak. F. u. közbirtokosság. Ut. p. Baksa.

Baglasallya, magyar falu, Nográd vgyében, egy mély völgyben: 461 kath. lak. Határja nagy volna, de lakosai szép erdejöket kiirtogatván, s a nyert szántóföldeket elébb elhasználván, most vizmosások rongálják. Hajdani vára a helységtől távol esik s a sürü erdőségek közt most csak omladékait szemlélhetni. F. u. gr. Stahrenberg Antal, sat. Ut. p. Szakál.

Bagód, magyar falu, Baranya vgyében, 201 kath., 1 ref., 5 zsidó lak. Földje jó. Fuvarozás. F. u. gróf Batthyáni Gusztáv és Kazmér.

Bagód, (Alsó), magyar falu, Zala vgyében, a Szala mellett, 252 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Bagód, (Felső), magyar falu, Zala vmegyében, 167 kath. lak. F. u. többen.

Bagodnicz, oláh falu, Krassó vgyében, Szászkához $1\frac{1}{4}$ mfdnyire, a Néra vize mellett, a mehádiai országutban: 6 kath., 318 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal.

Bagola, magyar falu, Somogy vgyében, Kanisához 1 óra; 247 kath., 64 ágost. lak. Kath. fiókegyházzal, igen jó fehér bortermesztéssel. F. u. gr. Festetics László.

Bagonya, magyar falu, Zala vgyében, 432 k. lak. Kath. paroch. templom. Marhavásárja hires. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Bagonya, tót falu, Honth vármegyében, Bakabányához $\frac{1}{4}$ mfd., 75 kath., 540 evang. lak., evang. anyatemplommal, B. Nyáry csinos uri lakházával és kertével. Földjei dombosak; erdeje szép; bora meglehetős; kőbányája, vizimalma jövedelmes. F. u. B. Nyáry. Ut. p. Báth.

Bagos, Hajdu-Bagos, magyar falu, Bihar vgyében, homokos térségen, Debreczenhez, melly utolsó postája, $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, 1418 reform. lak., s anyatemplommal. Határa 1600 □ ölével számitva, 4636 hold, mellyből 1464 h. szántó, 989 h. kaszálló, 685 h. erdő, 65 h. szőlő, 1410 h. legelő. Ezt mind a lakosok birják szerződés szerint h. Eszterházy Páltól, mivel hajdan hajduk voltak, s azért az uraságnak csak 13 hold erdő majorsága van. Földjének nagyobb része homokos, leginkább rozsot, tengerit, krumplit és kevés zabot terem. Ezenkivül sok kendert termesztenek, s a nőnem bornyomó zsákot készit. A juhokat a métely csaknem minden évben pusztitja. A helység mellett nyugotról van egy álló viz, melly mikor a Debreczen erdejéből csergedező kis viz által szaporodik, Derecske alatt a Kék-Kálló nevü folyóba szakad. Van még határában 2 nagyocska halom és sok haszonvehetlen szikes föld. Itt született Sinay Miklós, hires debreczeni professor.

Bagos, magyar-oláh falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz nyugotra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 44 r., 452 g. kath., 339 ref., 13 zsidó lak., ref. és g. k. anyatemplommal. Határa termékeny fekete föld; rétje, legelője sok. F. u. Bagossy Jánosné, kinek itt szép lakháza van.

Kutya-Bagos, puszta, Szabolcs vármegyében, Debreczenhez közel.

Bagota, magyar falu, Baranya vmegyében, dombos helyen. Ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 900 hold, mellyből majorsági beltelek $5\frac{3}{8}$, szántó 120, rét 16, erdő 350 hold; urbéri beltelek $9\frac{5}{8}$, szántó 212, rét 95, szőlő 52, közös legelő 40 hold. Lakja 200 r. kath., 10 zsidó. Birja gróf Batthyáni Gusztáv.

Bagotta, magyar és tót falu, Komárom vgyében, fekszik a Zsitva mellett, a Komáromtól Érsekujvárra

menő országutban, mind a két várostól 2 mfdnyire. Ut. posta Perbete. Határa, mellynek nagyobb része dombos, kisebb része róna, kiterjed 4229 holdra, mellyből 23⅞ rész jobbágytelek után van 1094 h. urbéri föld; földesuri használat alatt 1207 hold. Az egész határ homokos, leginkább megtermi a rozsot; a mezei gazdaság, a földesuri tagositott birtokokat értve, virágzó állapotban van. Határát a Zsitva vize folyja keresztül; népessége 1300 lélek, mellyből 750 r. kath., 130 református, 150 zsidó. Mind a r. kath., mind a ref. az ógyallai egyházhoz kapcsoltattak, azonban a katholikusoknak, valamint a zsidóknak is helyben van imaházuk. A lakosok nyelvre nézve többnyire magyarok és tótok, van köztük 45 kömives, 1 csizmadia, 3 szabó, 2 ács. Mindezek 3-man kivül nem czéhbéliek, hanem csak kontár kézmivesek s mesterségeikkel csak télen foglalkoznak. F. u. az Ordódy család férfiága.

Alsó-, és Felső-Bagota, puszták, Zala vármegyében. Ut. p. Kanisa.

Bágyog, magyar falu, Sopron vgyében, Győr vmegye szélén, ut. postája Csorna 1 mfd. 510 r. kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Van 1200 hold jó termékeny fekete szántófölde, 1000 hold kaszállója és legelője, sok nádas rétje. Fő termesztmény a tiszta buza. E helységben téglából épült csinos házak vannak. Birja a győri püspök.

Bagyon, tót falu, Honth vgyében, Selmecztől délre 2 mfd., 23 kath., 245 evang. lak. Földje köszíklás és sovány, de fenyves, bikkes, nyirjes erdeje szép. Evang. templom. F. u. Zsembery fam. — Itt született Valaszky Pál nevezetes tudós.

Bágyon, magyar-tót falu, Nográd vgyében, 291 kath., 190 evang., 20 zsidó lak. Határja hegyes, de jó; bora kedves izü. F. u. többen. Ut. p. Hatvan.

Báhony, tót falu, Pozson vármegyében, Czifferhez ½ órányira: 496 kath., 2 evang., 65 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Van jó földje, szőlőhegye, erdeje. F. u. Jezerniczky, s m. Ut. p. Nagyszombat.

Báj, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Taktaközben: 16 r., 21 g. kath., 362 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal, lapályos, de igen termékeny határral, 8⅝ első osztálybeli egész jobbágytelekkel, nevezetes marhatenyésztéssel. F. u. az igen régi s most is virágzó Patay nemzetség, melly innen veszi előnevét. Ut. p. Tokaj.

Baj, magyar-német falu, Komárom vármegyében, tatai Tóvárostól félórányira, honnan fasoros ut vezet, utolsó postája Neszmélyen át, a tatai fiókposta. A helység a tőle keletészaknak fekvő hegy alatt, sik vidéken terül. Határa déltől északnak hosszan nyulván, 5000 holdat foglal s délről Tóváros, nyugotról szinte Tóváros, kis részben Szomod és legnagyobban Ágostyán; északról kis részben Tardos, nagyobban Tolna; keletről Szőllős által környékeztetik. Határának északon több felénél hegyes erdőség, melly a tardosi és héreghi Gerecse vidéke után legemelkedettebb részét teszi a megyének. Legnagyobb tető a délnek dülő nagy szőlőhegy megett, a fekete tenger felett 1410 lábra emelkedő öreg Kovácshegy, mellynek erdő-koszorus tetejéről, Tata kies vidékére s a gesztesi járáson tul, a messze végetlenbe fenséges kilátás nyulik. Azután jő a Kecskehegy. Szőlője az erdőség alatt, közel a faluhoz nagy kiterjedésü s termése a Neszmélyi után következik. Az uraság pinczéjében, melly 14 ágában 40,000 akót foglalhat; említést érdemel a

2150 akós nagy hordó, melly 22 vas abroncsokat számlál, mellyek összesen 9580 fontot nyomnak, hossza 3 öl, 2 láb, 3 hüvelyk; magossága kevéssel kevesebb s nagy kengyel ászkokon nyugszik. Készült Pesten 1832-ben, miután a régi 1400 akós elromlott. A dézsma-borok ebben szoktak tartatni. Van itt ezenfelül 700, 600, 560 akós és több 200, 100 akós hordó. A helység rendesen épült s a házak előtt többnyire gyümölcsfák. Szántóföldei jók, réte, legelője kevés. A tataival összefüggésben nádasa van. Bajnak mostani lakosai 1745-dik évben gr. Eszterházy József által szállittattak Mosony vármegyéből s a gallaiakkal hasonló telepitési szerződéseknél fogva nem urbér, hanem szerződés szerint teljesitik tartozásaikat; megyei összeirás után van itt 34⅛ jobbágytelek; uradalmi összeirás szerint földes jobbágy gazda 44, házas zsellér 41½ háztelken 81, házatlan 15. A népesség 829 r. kath., s 5 zsidó egyént számlál. A kath. leány-gyülekezet Szeraf. sz. Ferencz tiszteletére szentelt templommal a tatai anyaegyházhoz tartozik. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Bajj, magyar falu, Bihar vgyében, Arad vmegye szélén, Váradtól, melly ut. postája, 7 mfd., a Gyepes folyó déli partján, azon szigetben, mellyet a Gyepes és Fekete-Körös folyók képeznek, rónaságon, mindenfelől erdőkkel körülvétetve. Népessége 820 reformatus, kiknek helyben van papjuk. Határa 5217⅝ hold, mellyből majorság 4144⅞ h., u. m. 430 szántó, 564 kaszálló, 3150 erdő, jelenleg azonban irtások által szaporodott a szántóföld 200, a rét 160 holddal. Urbériség 127 h. szántó, 164⅝ rét, 387 h. legelő, helység kaszállója 37, lelkész és tanitó földje 16 hold. A Gyepes és Körös vizek folyása 85, a többi vizállások 95⅝ h. Földe sárgás fekete, néhol kevéssé szikes is, terméketlen vad szik azonban nincs; terem tiszta és jó kétszéres-buzát, árpát, zabot, bükkönyt, tengerit gazdagon. A Fekete-Körösön és Gyepesen évenként számtalan épületi és tüzi fák szállittatnak le az alföldi megyékbe, de nem hajókon, hanem kasokban és lápokban. A helység határa déli részén Homorod nevü ér partján, melly hajdan olly derekas viz volt, hogy rajta fák szállittathattak, egy kolostornak és egy kéttornyu templomnak romjai ma is szemlélhetők. Birtokosok: gr. Rhédey Ádám és János, b. Radák Istvánné Rhédey Klára, egyenlő 3 részben.

Baja, szabadalmas város, Bács-Bodrog vmegyében, magas homokos térségen, Pesthez 21 mfd., az öreg Dunának Sokovicza ága mellett. Utczái szélesek, egyenesek, de kövel nincsenek kirakva. Van itt szép kath. templom, sz. Ferencz szerzeti zárda, n. e. óhitű, és reform. szentegyházak, synagóga, kath. gymnasium, uradalmi kastély, só- és postahivatal, 7 vendégfogadó. Népessége 15,076 lélek, kik 2000 n. e. óhitűt, 300 ref., 600 hébert kivéve, katholikusok, s nyelvre nézve magyarok, szerbek és németek. A kézmüvesség és kereskedés virágzó. Legtöbben vannak a csizmadiák, szücsök, bocskorosok, szürszabók. Nevezetes országosvásárait (24. apr., 22 jul., 21. sept. és 6. dec.) még a pesti és bécsi kereskedők is meglátogatják, s ezek kivált sertésre és szarvasmarhára nézve felette hiresek. Kereskedik főleg gabonával, azután baranyai borokkal, sárközi tüzifával, gyapjuval, bőrrel, s a komáromi talpkereskedőknek nagy fa-rakhelyeik vannak itt. Határa homokos, s 1200 □ ölével 12871 h., mellyből 90 telek után urbéri szántó 2772, rét 1388, jó legelő 1160, ho-

mokos legelő 2330 h., szőlőskertek 2822, uradalmi föld 37, tölgyes erdő 1504, mocsár 98, utak 260 hold. Gazdálkodásában legfőbb szerepet visz a szőlőtermesztés. A várost régibb időkben a Maráthy, ez Mátyás alatt kihalván, a Czobor nemzetség birta. A törökök kiüzetése után a kamara foglalta el, majd gr. Grasalkovich vette cserében a kulai uradalomért, s mostan is örökös földesura h. Grasalkovich özvegye, de a Horváth család zálogban birja. Ez uradalomhoz tartoznak: Baja, Báthmonostor, Bikity, Gara, Mélykut, Felső-Szent-Iván, Tataháza, Vaskut helységek; Mátéháza, Borota, Zside, Rém puszták, s Mateovich pusztának $^{7}/_{13}$ része.

Bája, oláh falu, Arad vgyében, hegyek közt, Tótváradhoz $1^{1}/_{2}$ mfd., 605 n. e. óhitű lak., fatemplommal. Határa 2200 hold, melly 170 hold szántóföldet kivéve, erdőség. Szilvása van, serlést tenyészt. Patak. Birja özvegy Kászonyi Aloysia asszony.

Bajánháza, magyar falu, Vas vgyében, 7 kath., 154 ref., 6 evang. lak. F. u. gr. Batthyáni nemzetség. Ut. p. Lövő.

Bajánháza, magyar-orosz falu, Ungh vármegyében, Palóczhoz egy órányira: 140 r., 132 g. kath., 168 ref., 54 zsidó lak., ref. anyatemplommal, jó földekkel, erdővel. F. u. többen. Ut. p. Ungvár.

Bajcs, puszta, Komárom vgyében, Udvarddal határos, 7200 holdat foglal el, mellyből 600 hold tölgyes erdő. Van itt kath. plébánia és 186 katholikus lakos. Birtokosa az esztergomi érsek. Hajdan falu volt s 1626-ban Bajcsi István saját részét Szalay Tamásnak az esztergomi káptalan előtt örökösen eladja.

Kis-Bajcs, magyar falu, Győr vgyében, a Duna jobb partján, 268 kath., 15 ref., 15 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Győr.

Nagy-Bajcs, magyar falu, Győr vgyében, szinte a Duna jobb partján, 615 kath., 3 evang., 21 ref., 13 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Határa jó buzát terem; legelője, erdeje, vadja elég a szigetben. Dunamalmok. Halászat. F. u. többen.

Bajcsa, horvát falu, Zala vármegyében, 310 kath. lak. Homokos határ. F. u. többen. Ut. p. Kanisa.

Bajfalu, oláh falu, Szathmár vgyében, dombokon rendetlenül elszórva. F. Bányához délre egy órányira: 11 r. 185 g. kath. lak., s fiók-templommal. Földje, rétje igen sovány; sok szenet éget; a bányákban dolgozik; van egy nevezetes kénköves orvosi vize és fördője alkalmatos épületekkel ellátva. F. u. a kir. kamara.

Bajka, magyar falu, Bars vármegyében, N.-Sallóhoz északra $1^{1}/_{2}$ mfd. 80 kath. 102 ref. lak. Ref. anyatemplom. Földje, rétje, legelője elég és termékeny. Erdeje is van. F. u. többen. Ut. p. Léva.

Bajmak, dalmát-magyar falu, Bács vgyében, Szabadkához délre 2 mfd., postahivatallal és váltással Szabadka és Nemes-Militics közt, 4500 kath. lak., paroch. templommal. Határa róna de homokos, kiterjed 22570 holdra 1200 □ ölével, mellyből 209 telek után urbéri szántó 8600, rét 4956, legelő 3579, szőlő 200, uradalmi föld 5059, utak 176 h. Birja Szabadka város.

Bajmócz, (Bojnicz, Bodnicze), igen régi tót m. város, Nyitra vgyében, egy hegyen, közel a Nyitra vizéhez: 811 kath. lak., kik többnyire mesteremberek, és vagyonosak. — Nevezetes épületei: a kath. paroch. templom; a préposti lakás; a postahivatal-ház; s főkép a régi, most is lakható roppant várkastély. Első Ká-

roly alatt valami Selotus nevü Bán birta, mint bajmóczi gróf; I-sö Lajos alatt László, Oppelni herczeg, s Magyarországi nádor; később Leustachius de Hsva, szinte nádor; a mint ez kitetszik egy 1393-ban kiadott diplomájából. 1473-ban Onuphtrius nevü grófokat esmérte urának; majd ezek elhunytával Corvinus Mátyás királyt, ki azt fiának, Corvinus Jánosnak ajándékozá. Ennek Poky nevü várnagya egy izben alattomosan meg akará János herczeget öletni; de hiv cselédei által megmentetvén, Poky életével lakolt. Corvinus János után Zápolyát uralta; I-sö Ferdinánd azonban Thurzó Eleknek adá, kinek családjá magvaszakadtával a gr. Pálffy családra szállott, s most gr. Pálffy Ferencz birja a hozzátartozó uradalommal együtt, melly 3 m. városból, 14 többnyire nagy falukból áll. Viszontagságai a várnak különfélék voltak. Ugyanis Trencsényi Máté I-sö Károly ellen hadat inditván, elfoglalta; V-ik László és Erzsébeth alatt a Hussiták voltak birtokában. 1533-ban a törökök a várost elpusztitották, de a vár sértetlenül maradt. 1599-ben ugyanez történt; majd ismét Bocskay seregei vették körül; s ekkor a gróf Thurzó Szaniszló parancsolatára, ki már ekkor a Szemptei várat feladta, meghódolt. 1404-ben tiz hónapi ostrom után nyitotta fel kapuját Bercsényinek, ki a várat az uradalommal együtt magának tartotta. 1470-ben az emlitett Onuphtrius gróf egy gazdag prépostságot alakitott itt, melly most is fentáll, s a prépost Bajmócz birtokosától neveztetik ki.

A hegy tövében közel a Nyitrához egy meglepö szépségü vidéken van egy meleg fürdö. A forrás a tágas fördö-épület közepén fakad, s vize szintolly orvosi erövel bir, mint a Pöstyéni; azonban nincs olly meleg, mint emez, de hideg viz elegyitése nélkül még sem lehet benne fördeni. Kénkörész, nincs annyi benne, de a helyett timsó. Szinére nézve olly tiszta, hogy a fenekén a legkissebb tárgyat is megláthatni. A fürdö-épületben négy osztályokra hasitott állófürdö (Gehbaad) van, a különböző sorsu vendégek számára. Ezenkivül több vendégszobák. A fördöben két cső segedelmével a hideg és meleg viz szüntelen ki- és befolyván, a melegség fokát tetszés szerint mérsékelni lehet.

Bajmócska, tót falu, Nyitra vgyében, ut. p. Galgóczhoz ½ órányira, közel a Vágh vizéhez. Lakja 480 kath., 3 evang., 11 zsidó. Bor- és dohány-termesztés; erdö. F. u. gr. Erdödy Józsefné.

Bajna, (Bogna), tót m. város, Nyitra vgyében, Nyitrától északra 4 mfdnyire: 975 kath., 8 evang., 28 zsidó lak. Van itt egy kath. paroch. templom, synagóga; egy szép emeletes katonaispotály 45 beteg számára. Határa termékeny; bort termeszt; róla nevezett patakja több liszt- és egy deszka- vagy fürészmalmot forgat. F. u. gr. Erdödy Józsefné. Ut. p. Nagy-Tapolcsány.

Bajna, magyar falu, Esztergom vgyében, magas dombon, ut. p. Doroghoz délre 2 órányira. Határa 6674 hold, mellyből szántóföld 3697 h., rét 440 h., legelö 23 h., szölöhegy 254 h., erdö 2400 hold. Ebből majorsági szántóföld 600 hold; egész urbéri telek 84. Földje agyagos, és kétszerest, zabot és burgonyát leginkább terem. Lakja 2046 r. kath., 6 héber., kath. paroch. templommal. Több csinos uradalmi épület. Van 4 patakja és a csimai becsapolt tó csatornája, kettös Örhegy magas és terjedelmes, ennek ellenében a Mulatóhegy. Az Örhegyben tágas barlang találtatik. Temploma még 1079-ben épült goth izlésre. Diszesiti a helysé-

get az urasági angol izlésü kastély olasz festménynyel. E helység hajdan mezőváros volt. Birja gróf Sándor Móricz, s feje egy uradalomnak.

Kis-Bajom, magyar falu, Somogy vgyében, 15 kath., 651 ref., 18 zsidó lak., ref. paroch. templommal, homokos róna határral. F. u. többen. Ut. p. Marczali.

Nagy-Bajom, népes magyar falu, Somogy vgyében, 940 kath., 1683 ref., 210 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Ref. anyaekklézsia. Synagóga. Határa nagy kiterjedésü, de homokos. Tágas legelőjén sok marhát és juhot táplál; szőleje nincs. F. u. számos közbirtokosok. Ut. p. Marczali.

Nagy-Bajom, magyar m. v., Bihar vgyében, a Sárrét mellett Debreczenhez $4\frac{1}{2}$ mfdnyire, 3895 lak., kik többnyire reformatusok, helybeli pappal. Határa 18,373 hold, mellyből 13,776 hold nádat, gyékényt termő, s számtalan vizimadarakat tápláló rétség, 1271 h. urbéri, 1000 h. curialis szántó, 526 h. urb., 600 h. curial. kaszálló, legelő 1100 h., szőlőskert 100 h., erdeje nincsen. Földe szikes, lapályos, terem tiszta buzát, kétszerest, tengerit, zabot, kölest. A város déli oldalán van a Berettyó folyam csatornája; a templom mellett észak felől egy régi vár nyoma, melly a régi Bajomi család birtoka vala. Országos vásárai hushagyó-kedd hetiben, Pünkösd előtt való héten, s a harmadik sept. 27-kén esik; hetivásárok pedig pénteken tartatnak. Földesura: hg. Eszterházy, de majorsága ennek nincsen; Curialis birtokosok: b. Dessewffy, Orosz, Szalay, Bagdy, Millye, Hajdu, Harangi, Sólyom, Varga, Jenei, Szabó, Szilágyi, Nagy, Vesszős, Várady, Ujhelyi családok. Gyékénynyel nagy kereskedést üz.

Bajonta, puszta, Bihar vármegyében, a pocsaji határba olvadt be.

Bajor, (Bagerow), tót falu, Sáros vmegyében, Eperjeshez nyugotra $1\frac{1}{4}$ mfd. 265 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Kastély. Jó rét és legelő. Erdő. F. u. többen.

Bajorvágás, orosz falu, Sáros vgyében, Palocsához dél-nyugotra 1 mfd. 12 r. 670 g. kath. lak. Gör. paroch. templom. Fenyvese derék; földje hideg és sovány. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Eperjes.

Bajóth, magyar falu, Esztergom vgyében, hegyek közt, ut. p. Nyerges-Ujfaluhoz délre $\frac{1}{4}$ mfd. Hegyes völgyes határa $2228\frac{3}{8}$ hold, mellyből szántóföld 1038, rét $164\frac{3}{8}$, szőlő 286, erdő melly egyszersmind legelő 800 hold. Urbéri egész telek $17\frac{7}{8}$. Földje kövecsesel vegyes sárga agyag, rozsot, zabot terem. Lakja 865 kath. A helységet egy az erdőben eredő patak hasitja, melly malmot is hajt. Öreg Köhegye mészkövéről és barlangjáról; Szakáshegye köszénbányájáról, Czinekhegye fazekas földjéről nevezetes. Van kath. paroch. temploma. Birja az esztergomi érsek.

Bajsa, tót-magyar-szerb falu, Bács vgyében, ut. p. Topolyához 1 óra. Lakja 1713 evang., 1048 kath., 713 n. e. óhitü, 40 zsidó, s mind a három fő hitfelekezetnek helyben van papja és temploma. Róna határa 1200 □ ölével 13023 hold, mellyből 110 telek után urbéri szántó 4344, rét 1586, legelő 1657, szőlő 246, urasági föld és rét 4825, nádas 100, tavak 139, utak 126 hold. Földje homokos s főleg rozsot terem, rétjei szárazok. Birják $\frac{1}{2}$ részben Vojnics, $\frac{1}{2}$ Zákó családok.

Bajtha, magyar falu, Honth vármegyében, Esztergomhoz 1 mfd., 400 kath. lak. Kath. paroch. templom.

Földjei soványak, de bora híres; erdeje szép. F. u. a primás.

Bák, magyar falu, Zala vgyében, 558 kath., 4 zsidó lak. Szép erdő. Szőlőhegy. F. u. gr. Széchényi István. Ut. p. Egerszeg.

Bak, puszta, Tolna vmegyében, Kónyi mellett.

Baka (Alsó, Felső), két egymáshoz közel fekvő magyar falu, Poson vgyében, a Csiliz vizénél, ut. p. Somorjához 3 órányira, a győri utban. Az 1-sőben van 519 kath., 2 ref., 6 zsidó; a másodikban 413 kath. 26 zsidó lak., és egy kath. paroch. templom. Határjok termékeny; rétjek legelőjök, s a Duna szigetjében erdejök elég. Szarvasmarhát, lovat, juhot, szép mennyiségben tartanak. F. u. Bartal, Kulcsár, Jankó, s más számos nemesek.

Báka (Tóth-Alsó), Prandorf, tót falu, Honth vgyében, ut. p. Báthoz $^3/_4$ órányira. 16 kath. 552 evang. lak.

Baka (Tóth Felső), Ober-Prandorf, tót falu, Honth vmegyében, az előbbeni helység mellett: 30 kath., 400 evang. lak. Evang. anyatemplom. Határa sovány; bora nagyon kedveltetik, sok juhot tenyészt és bányát mivel. F. u. h. Eszterházy.

Kis- és Nagy-Báka, két egymás mellett fekvő magyar falu, Szabolcs vgyében, K.-Várdához délkeletre 2 órányira: 35 r. 40 g. kath., 900 ref., 54 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $12^2/_8$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. Termékeny határa sok buzát, rozsot, kendert terem; erdeje is van. Kis-Bákának birtokosai: b. Béhmer, b. Döryné, Eördögh, Czeglédy, Kálmándy, Kiss, Rácz, Szabó. Nagy-Bákát birják: Czóbel, Eördögh, Szalay, Szerencsy, Vay, Pap. Ut. p. Vásárosnamény.

Bakabánya, szabad kir. bányaváros, fekszik Hontmegye báti járásában, a hires Szitna-hegy irányában nyugoton, két mföldnyi távolságra Selmecztől, arany s ezüstdus hegylábon, mellytől délfelé hat mérföldnyi, egész börsönyi hegyekig tartó laposság kiterjed.

Bakabánya a szomszéd magyarok által „Németbakának" is nevezteték, emlékjeléül annak, miként itt hajdan németek, szászok laktanak, a mint ezt kedves magyar honunkbani bányamüvelés története nyilván tanusitja, de a különféle dülők, szőlőhegyek stb., eddig is fenmaradt német nevezete is azokra emlékeztet; holott most a város népességét legtöbbnyire tót, kevesebb magyar s nehány német ajku lakosok teszik, s megkülönböztetésül e várostól negyed órányira fekvő Brandorf, vagyis „Tótbaka" falvától; németül Bugganz avvagy Pukancz, tótul Pukaneczcnek hivják. — 1569-dik s következő években kőfalakkal keritetett be, idézett év 19-dik törvényczikkelyének 12-dik szakasza rendeleténél fogva: Bars, Hont, Turócz, Liptó, Árva és Zólyom megyék összes költségén; kijavittattak ellenben ezen kőfalak 1578-dik évben 27. t. czikk. 21. §. értelmében Turócz, s Árva; továbbá 1635-ben 92. t. cz. 18. §. folytán Liptó, végre 1647-ben 153. t. cz. 16. §. szerint Hont megyék költségén, 1647. évi 143. s 1649. 49. t. cz.-hez képest a város állandó katonai őrséggel láttatott el; 1655. évi 3. t. cz. 21. §. fonalán s 1659. 4. t. cz. meghagyásánál fogva pedig 50 lovas és ugyan annyi gyalog katonát volt kénytelen a háboru ideje alatt önköltségén állandóan kiállitani; az almagyarországi 7 testvér bányavárosoknak, mellyek közé ő is tartozik, védelőbástyája lőn az e tájékon duló, nevezetesen a lévai várban tanyázott törökök s egyéb (Rákóczy) ellenek

ellen; bizonyos török vezérnek e falak alatti (mellyeket erdei patak folya körül) eleste emlékezetére az egészen góth izlésü katholikus templom fedele mellöli falán kőbül faragott nagy törökfő még most is látható; jelenleg csak romjai látszanak e kőfalaknak, csupán egyik, a belvárosba vezető ut feletti kapus bástyája tartatik fel jó karban; s czélszerüen börtönöknek használtatik.

Határának kiterjedése, holdját 1200 □ ölével véve, 7128 hold és 609 □ öl, ebből maga a város fekvése elfoglal 235 holdat, 1020 ölet. — Kertek burgonyásaikkal együtt 224 h. 354 □ ölet, szántóföldek 945 h. 809 □ ölet, rétek 711 h. 1077 □ ölet, szőlőhegyek (a 7 bányavárosok közül csak itten vannak, s a mi különös, alattok bányák, üregek) 137 h. 342 □ ölet, közlegelő 229 h., erdők 4533 h., puszták (ezek alatt értetnek a vizrohamok által elrongált telkek, mellyektől mindazáltal a közterhek viseltetnek) 41 hold 607 □ ölet. Összesen 7128 h. 609 □ öl.

Házak száma 638.

Lakosainak száma 3101; r. kath. 1410, evang. 1691. — Mesterember 370, kereskedő 10, bányász 216, szénégető 85, napszámos, szolga, fuvaros.

A tulajdonképeni polgárok száma 332, ezek közül választott polgár 46.

Kórház, melly inkább kath. szegényeket ápoló intézet, azonban szegény beteg utasok is bevétetnek abba valláskülönbség nélkül; tőkéje 1450 vft, kezeltetik a gyámnoki hivatal által, 6 szegény gyámoltatik benne az idén; népük igen szorgalmas, kevés szorul a közsegélyre.

Gyógytár 1, gabonakereskedő 6. Pálinkagyáruk van 54, sörház 1, s bányászati törőmalom, mellyekre a viz, mintegy jó félórányira hosszu mesterséges árkon, csatornán vezettetik.

A város nevezetesb épületei közé tartozik a katholikus erős góth egyház; épült még 1510. évben, evangelikus egyház, ó-városház „Rathhaus" tanácsháznak hivják hagyományképp; (ezen épület toronyforma keskeny négyszegletes és négy emeletnyi magasságu), uj-városház és a városterén fekvő csinos homlokzatu vendéglő.

Mulató intézetei közé sorozandó leszen a tervben levő fürdő, ispotály nevü, kénkő s vas-részekből álló ásványos viz mellett épitendő; bővebben megismertette már ezen ásványos vizet Tognio Lajos orvostudór s egyetemi vegytanár ur „Magyarország ásványos vizei" czimü jeles munkájában; igen könnyü egészséges viz ez, mellyhez a lakosok ugy hozzá szoktak, hogy ámbár a város egyik végén van e bugyogó és selében böven kifolyó kutviz, legtávolabb utczákból is folyvást oda járnak vizre csürgő korsóikkal; az idegenek kissé prüszkölnek kénköves szagától. — E viz ivása különösen a vastag nyakuaknak, golyvásoknak ajánltatik; számtalan egyén gyökeresen kigyógyitatott már általa, nincs azért itt golyvás lakos! Nem volt itt epemirigy (cholera) sem, és azt többi közt e viz jótékonyságának tulajdonitják; de itták is ám a szomszéd földesurak, lakosok, czinkotai itczével, hordószámra!

Bákaháza, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Zabor mellett: 19 kath. lak., jó réttel, erdővel, s földekkel. F. u. b. Kemény. Ut. p. Rimaszombat.

Bákamező, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethez 2½ mfdnyire: 2 kath., 626 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Bakháza, puszta, Somogy vármegyében. Ut. p. Babolcsa.

Bako, puszta, Nográd vgyében, Csesztve, filial. 24 kath., 136 evang. lak.

Bakócza, magyar falu, Baranya vgyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 2600 3/8 hold, mellyből urbéri szántó 929, rét 304, legelő 45, szőlő 130, földesuri beltelek 1 7/8, erdő 645, szőlő 4 hold. Földje agyagos és köves. Lakja 392 r. kath. Birja Majláth György.

Bakod, puszta, Pest-Solt vgyében, Pataj és Kalocsa közt 500 h. jó minőségü szántóföldekkel. Birja a kalocsai érsek.

Bakófa, magyar falu, Vas vármegyében, 68 kath. lak. F. u. gr. Hugonnay. Ut. p. Szombathely.

Bakonak, magyar falu, Zala vgyében, 753 kath. 4 evang. 23 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. A. Lendva.

Kis-Bakonak, magyar falu, Zala vármegyében, 104 kath. lak. F. u. herczeg Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Bakonya, magyar falu, Baranya vgyében, hegyes vidéken, ut. p. Pécshez 1/2 óra. Határa 3087 hold, mellyből majorsági beltelek 1 7/8, erdő 1452 7/8 hold; urbéri beltelek 92 5/8, szántó 746, rét 284 6/8, szőlő 177, legelő 332 hold s közös. Földje csak nagy szorgalommal termi meg a buzát. Lakja 610 r. kath. Birja a pécsi káptalan.

Bakonybél, magyar falu, Veszprém vgyében a Bakony közepén, egy keskeny de kies völgyben, 1044 kath. lak. s paroch. szentegyházzal. Apátságát még Szent-István király alapitotta a benedekiek számára, s 1030-ban megerösitetett. Ezelőtt független volt, de most a szentmártoni főapáttól függ. Határa igen hegyes és nem igen termékeny. Századoktól fenálló bikkes, tölgyes erdeje igen szép. A helység felett fölemelkedő Somhegy, legmagasabb hegycsucs a Bakonyban. F. u. a bakonybéli apátság. Ut. p. Veszprém.

Bakonyszeg, magyar falu, Bihar vármegyében, ut. postája Debreczen 3 1/2 mfd. Népessége 1427 lélek, u. m. 1410 reform., 17 zsidó. Reform. anyatemplom. Van itt 7 1/8 urbéri telek, 56 földesgazda, 153 zsellér, 15 lakó, 11 kontár, 1 kereskedő. Róna, erdőtlen határa 11,000 hold, mellyből urbéri szántóföld csak 248, kaszálló 345 hold, a többi majorsági birtok, u. m. 4061 h. szántóföld, 5822 hold kaszálló, 200 hold legelő, szőlő 70, erdő 4 h., nádas 250 hold. A föld általában lapályos, ingoványos és szikes levén, minden gabonanemet meglehetősen terem, sőt némelly földjei gazdag termékenységüek; zab igen jól diszlik; szénája temérdek levén sok és szép szarvasmarhát tenyészt, sertést is bőséggel. A Berettyó vize a falu alatt foly el s hallal kedveskedik. Birtokosa b. Vay Miklós, gr. Rhédey Ferencz, és Rhédey László urak.

Bakóvár, német falu, Temes vgyében, Buziáshoz 1/2 mfd. rónaságon, 1299 r. kath. lak., kik közt csak 56 magyar. Paroch. szentegyház. Határa 5518 h. 1427 □ öl, u. m. szántóföld 2937 h., rét 776 h., legelő 338 h., szőlő 96 h., belsőség 147 h. 1/4; majorsági föld 504 hold, irtás 89 h. 1427 □ öl, korcsma 19, malomhely 4, erdő 557 hold. Agyagos földe szép búzát terem, s lakosai igen szorgalmasok. Mély kútaiban a buziási érczesvizek zamatára emlékeztető savanyúviz találtatik. Birja a kir. alapitvány, s a kövéresi urad. tartozik.

Baks, puszta, Csongrád vgyében, Mindszent mellett.

Baksa, magyar falu, Baranya

vgyében, dombos vidéken, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 3464 hold, mellyből majorsági szántó 1500, rét 200, szőlő 20, erdő 400, legelő 150 hold; urbéri szántó 566, rét 235, legelő 200, szőlő 193 hold. Földje nagy szorgalmat igényel. Lakja 526 r. kath., és 20 zsidó. Birja a Mihálovics család.

Baksa, (Koksó), tót falu, Abauj vgyében, a Hernád völgyében: 280 kath., 3 ref., 40 zsidó lak. Termékeny róna határ. F. u. Dézsy, Füzy, Diósy, s m. t. Ut. p. Kassa.

Baksa, (Szent István), magyar falu, Abauj vgyében, a Hernád mellett: 209 kath., 19 evang., 451 ref., 54 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Synagóga. Első osztálybeli határ. Bortermesztés. F. u. többen. Ut. p. Tálya.

Baksa, magyar falu, Zala vgyében, 372 kath., 14 ref., 20 zsidó lak. Postahivatal. F. u. többen.

Baksafalu, Poksdorf, német falu, Vas vgyében, a stájer határszélen, 803 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. F. u. h. Batthyán'. U. p. Fürstenfeld.

Baksaháza, magyar falu, Zala vgyében, 114 kath. lak. F. u. a Szalavári apát. Ut. p. Kanizsa.

Baksaháza, puszta, Nógrád vármegyében, 99 kath. lak. Karancskeszi fil.

Baksi, puszta, Gömör- és Kis-Hont egyesült vgyékben, Rima-Szombathoz keletre egy órányira: 45 kath., 30 ref. lak. F. u. a Török nemzetség.

Bakta, magyar falu, Abauj vármegyében, ut. p. Forróhoz $1^1/_2$ órányira: 81 r. kath., 57 g. kath., 64 evang., 389 ref., 66 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Synagóga. Szőlőhegy. Jó rét. Tölgyes erdő. F. u. többen.

Bakta, magyar falu, Heves vármegyében, Egerhez nyugotra 1 mfd. 995 kath. lak. Kath. paroch. templom. Szántóföldei termékenyek; rétjei kétszer kaszálhatók, de egy patak gyakran elönti; tava van. F. u. az egri érsek.

Nyir-Bakta, magyar mváros, Szabolcs vgyében, ut. p. Nyir-Báthorhoz éjszakra $1^3/_4$ mfdnyire: 354 r., 248 g. kath., 68 ref., 21 evang., 30 zsidó lak., r. és g. kath. anyatemplommal, kastéllyal, patikával, $6^6/_8$ második osztálybeli egész jobbágytelkkel. Határa homokos és fekete; erdeje gyönyörü; dohányt sokat termeszt, gr. Degenfeld pedig szép nemesitett birkákat tenyésztet. F. u. Bekk Pál k. tanácsos örökösei.

Baktaerdő, erdei puszta, Beregh vármegyében, Kis-Muzsaj puszta szomszédságában. Kiterjed 1600 □ ölével 384 holdra, melly egészen fiatal nevendék erdő, s a gr. Károlyi család birtoka.

Balácza, puszta, Veszprém vármegyében, a veszprémi káptalan korcsmájával. Ut. p. Veszprém $^1/_2$ óra.

Balajt, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztől $1^{12}/_{16}$, Szendrőtől $^{11}/_{16}$ állomásra egy hegy oldalába. Lakosai tisztán magyarok. Határa hegyekből s völgyekből áll, rónaság itt nem látható, egész kiterjedése 1471 hold. Ebből szántóföld 619, kaszálló 278, szőlő 93, erdő 681 hold. Legelőül az erdő szolgál. Urbéri szántóföld 140, majorsági 479, urbéri kaszálló 40, majorsági 238 hold. A föld minéműsége itt nem a legjobb s mivel hegyek oldalába terülnek el a szántóföldek, nagy részben vadvizesek; a déli oldalon levők rendes mivelés mellett azonban termékenyek, — leginkább azért rozsot és zabot terem, a tiszta búza is jó időkben szépen diszlik, a kukoricza s árpa szinte megterem. Az állattenyésztés vékony lábon áll, mivel az ezen helységhez tartozó rétek rosz minőségüek levén, nagyon kevés szénát teremnek, honnan egyedül a sertéstenyésztés van divatban; teheneket is

jókat tartanak a lakosok, azonban azokat máshonnan veszik, az ökrök és lovak figyelmet sem érdemlenek. A lakosok száma 521 lélek, ezek közt r.katholikus 94, református 406, anyaegyházzal, óhitü 9, zsidó 12. —Ezen helység határán egy patak fut keresztül, melly száraz időkben egészen kiapad. A reformátusok temploma csinos épület egy hegy oldalában a falu felett, — bent a helységben Ragályi Ábrahám régi modorban épült ősi lakhelye tünik szembe a körülte elszórva levő szalmás házak közül. Birtokosai: Ragályi Tamás, Zsigmond, Ábrahámné, József, Ábrahám, Aszalai Józsefné, M. Szabó Dániel, ezeken kivül a Ferenczfi, Kovács, Horkai, Berzi, Csabai elágazott családok.

Balalény, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez 1 mfd. lapályos helyen, 324 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Urb. szántó 200, rét 166, szőlő 6, majorsági erdő 300 hold. Van egy pataka, s meglehetős határa. Birja a váradi görög püspök.

Balás, tót falu, Zolyom vgyében, Urvölgyéhez $^1/_2$ óra, hegyek közt. 127 kath. lak., kik többnyire favágók és szénégetők. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Balásfa, m. falu, Pozson vgyében, Szerdahelyhez keletre 3 fertálnyira, 98 kath., 9 ref., 7 zsidó lak. F. u. a törzsökös nemes Orosz fam. Ut. p. Somorja.

Balásfa, puszta, Zala vgyében, Milej mellett, szőlőhegygyel.

Balásfalva, orosz falu, Beregh vgyében, ut. p. Munkácshoz éjszaknyugotra $1^3/_4$ mfd. 138 g. kath., 6 zsidó lak. Rétje, legelője szük; erdeje elég; de földe sovány. F. u. gr. Schönborn.

Balásföldе, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Dobocsa mellett: 11 kath. lak. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rimaszombat.

Balásvágás, Blazow, orosz falu, Sáros vgyében, Berzeviczéhez nyugotra 1 mfd., 52 r. 910 g. kath., 43 zsidó lak., gör. paroch. templom. Roppant erdő. Vashámor. Fürész- és liszt-malmok. F. u. a Berzeviczy nemzetség. Ut. p. Lőcse.

Balassa-Gyarmat, Nógrád vgyének fővárosa, Váczhoz éjszakra 5 órányira, postahivatallal és váltással Rétság és Szakál közt. Fekszik rónaságon az Ipoly vize mellett, de az Ipolyon tul vannak szőlőhegyei is; kevés része erdős. Határa 6784$^3/_4$ h., mellyből beltelek 200 h., két dülőre osztott szántóföld 2962$^3/_4$ h., kétszer kaszálható rét 1432 h., szőlő 328$^2/_4$, legelő és nyires erdő 1542$^2/_4$ hold, cseres erdő 159 h., utak, utczák, stb. 160 hold. Urbéri föld réten és legelőn kivül két vetőre 1600, majorsági, papok, iskolák, város földjei szinte mind a két vetőre 1362$^3/_4$ hold. Földje az Ipoly folyón innen homokos, hol jó lóherések vannak, az Ipolyon tul agyagos és termékenyebb amannál. Szőlőhegye jó, de kevés bort ad. Népessége 5653 lélek, u. m. 2028 kath., 1605 ágostai, 9 refor., 48 n. e. óhitü, 1963 héber. Magyar 1636, tót 1805, német 201, szerb 48, a héberek több s rendesen 3 nyelven beszélnek. Van 76 egész urbéri telek, 254 keresztény, 50 héber mesterember, 19 kereskedő, 778 ház, mellyek közül nemesek 136 birnak, cseréppel fedett 76, zsindelyes 408, szalmával fedett 294. Az Ipolyon kivül határát még a Kürtös és Nyénye patakok is nedvesitik. Legnevezetesebb épülete a megye emeletes szép háza, s a magán rendszerre épült 5 emeletes megyei börtön, rabdolgoztató intézettel. Országosvásárt 8 tart, hetivásárokat minden hétfőn és pénteken, hanem az utóbbi nem olly népes szokott lenni. Van itt végre kath. és evang. anyatemplom, synagóga, kath. gymnasium,

leánynevelő intézet, stb. A város birtokosai $^3/_4$ részben a Zichy grófi család senioratusa, $^1/_4$ részben pedig báró Balassa Antal. — E város a török beütése előtt Nagy-Gyarmatnak neveztetett; volt vára is, de azt a török lerontotta, falaiból most az Ipoly partján csekély romok látszanak. Ugyanekkor a török annyira lerontotta a várost, hogy még a plébánia is Kóvárra tétetett át, és az egész határ pusztaság volt. Hanem 1690-ben gróf Kohári István és b. Jakusich Katalin által Mészáros István és Bárány Jakab szabadosoknak kiadott szabadságlevél mellett annyira benépesittetett, hogy már 1707-ben plébániáját is visszanyerve, ez időtől Balassa-Gyarmatnak neveztetik.

Baláta, puszta, Somogy vgyében, vendégfogadóval, ut. p. Marczali; gr. Festetics Tasziló birtoka.

Balatony, magyar falu, Borsod vgyében, alacsonyabb hegyes vidéken egy szoros völgyben, Miskolcztól $3^1/_{16}$, u. p. Egertől $1^9/_{16}$ állomásra. Szomszédai: Szent-Márton, Bekölcze, Nádasd, Járdánháza, Csernely, Mogyorósd, és Szilvás helységek. Határkiterjedése 2705 hold, mellyből, $34^9/_{16}$ belsőség, 394 h. szántóföld, $84^{13}/_{16}$ rét, 624 h. legelő, $^{15}/_{16}$ szőlő, 980 h. erdő, 360 h. ut, mocsár s használaton kivüli föld; ezenkivül 5 $^3/_4$ telek után felszabadult urbériség, jobbágyok kezén lévő egyéb földekkel együtt 223 hold. A határ-rendezés 1844-ben megkezdetvén, még most is folyamatban van. A föld II. József által eszközlött rendbeszedés szerint ugyan negyedik osztályba van sorozva, azonban mindenféle gabonaneműeket jól terem, éjszaki s keleti részében inkább agyagos, déli része homokföld, nyugoti köves részét pedig erdőség boritja. Lakosok száma 713, kik 2 ref., 4 ágost., s 15 zsidón kivül mind r. katholikusok, s helyben birnak 1672. óta fennálló anyaegyházat, mellyhez a Heves megyében kebelezett bekölczei leányegyház is tartozik. Az itteni góth harang, mely a Szilvásihoz hasonlit, említést érdemel, és Fodor Gusztáv úr laka. Az Eger vizének egyik ága a balatoni hegyekben ered, s már a falu alatt vizi malmot hajt, a szent-mártoni határ elején pedig a Bekölcze és Szent-Márton felöl jövő ágakkal is megszaporodván, innen egész Egerig hasitja a sok helyt nagyon elszükölő Eger völgyet. Több helyt a határban miveletlenül hever a köszén, mellyen kivül a hegyek sok kövületeket mutatnak. Birtokosok a Sánkfalvi Fodor, Nedeczky, és Kormos családok.

Balazsér, Balasijovo, magyar-orosz falu, Beregh vmegyében, ut. p. Beregszászhoz 1 mfd. 29 r. kath., 185 g. kath., 415 ref., 30 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Van termékeny földe, rétje, szőleje, erdeje. F. u. Buday, Dolmay, b. Perényi, sat.

Baldócz, tót falu, Szepes vármegyében, Szepesváraljához nyugotra $^1/_4$ mfdnyire: 174 kath. lak. Savanyuvize a legjobbak közé tartozik a megyében, s a fürdőhöz elegendő épületek vannak. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Balf, vagy Farkasd, német falu, Sopron vármegyében, a Fertő mellett, igen szép vidéken, ut. p. Sopronhoz 1 mfd. Lakja 200 kath., 600 evang., s mindenik felekezetnek van temploma. Szántóföldje kevés, de bora igen jó; mondola, dió, baraczk, s más gyümölcs sok. Van savanyuvize és fürdője, mellyet a soproniak mulatságból erősen látogatnak. Birja Sopron város.

Balhás-Szilas, magyar népesitett puszta, Veszprém vgyében, Fejér vármegye szélén, 754 kath., 1713 ref., 214 zsidó lak. Ref. anyaekklézsia. Synagóga. Róna határa termé-

keny; tágas legelőjén sok juhot tenyészt. F. u. Kenesey, gr. Niczky, Szücs, Losonczy, gr. Zichy Domokos, Halász, s mások többen. Ut. p. Lepsény.

Balincz, oláh falu, Krassó vármegyében, a Béga csatornája mellett, Lugoshoz $2^1/_2$ órányira: 516 n. c. óhitű lak., s anyatemplomml, sok legelővel. F. u. a kamara.

Balinka, német falu, Székes-Fejér vgyében, 436 kath. lak., s egy fiókegyházzal, melly Bodajkhoz tartozik ugyan; de káplánja helyben vagyon. Szőlőhegy. Rétjeit a Gaja öntözi, mellyben rákokat fog. Földjei hegyesek, de sikeres buzát teremnek. Kőbánya. F. u. a Bajzáth nemzetség. Ut. p. Mór.

Bálintfalva, (Valentova), tót f. Thurócz vgyében, a Thurócz vize mellett, 59 kath., 58 evang. lak. Földje meglehetős, rétje, legelője igen jó. F. u. többen. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Balkány, magyar falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez éjszakra 3 mfdnyire: 222 r. 230 g. kath., 24 evang., 1940 ref., 590 zsidó lak., ref. anyatemplommal, synagógával, több jeles úri házakkal, $9\ ^7/_8$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. Határa fekete homok, s minden gabonát bőven terem, e mellett sok dohánya, káposztája, dinnyéje van, az uraságok pedig nemes birkákat tenyésztenek. F. u. Ary, Bán, Bezdédy, Bihary, Buday, Budaházy, Cseresznyei, Csigay, Désy, Domby, Fábián, Finta, Gencsy, Gödény, Hajdú, Hegedűs, Hetey, Hodos, Horváth, Igyártó, Katona, Kerekes, Korda, Koczog, Kiss, Kormos, Kócsár, Kovács, Ladányi, Lengyel, Lónyay, Mészáros, Mikó, Mile, Milotay, Miskolczy, Nagy, Osváth, Pap, Pápay, Pálfy, Pásztor, Puskás, Rátonyi, Rövid, Szabó, Szalhmáry, Sárközy, Szegedy, Szentmiklósy, Somosy, Soronyi, Szücs, Szilágyi, Szőllősy, Tamásy, Takácsy, Tolnay, Tóth, Úry, Ványi, Vithay, Vithay, Vozáry.

Balkány, puszta, Békés vgyében, Szeghalomhoz tartozik.

Ball, oláhul; lásd magyar. Bályok.

Balla, magyar falu. Heves vgyében, Parádhoz éjszakra $1^1/_4$ mfd, 1102 kath. lak. Kath. paroch. templom. Földe agyagos, s csak középtermékenységű; legelője, erdeje sok. F. u. Ulman Móricz, és b. Balassa Sándor örök. Ut. p. Eger.

Balla, puszta, Heves vgyében. Török-Sz.-Miklós mellett, a Tiszánál, s úgy szólván ettől körülvétetve, árviz idején szigetben fekszik. Határa 3600 hold. Földe csak az emelkedettebb részen fekete; egyebütt szikes és fertős. Főterméke a repcze és dohány. Birja Malonyai b. kihaltával a kir. kincstár, s jelenlegi haszonbérlője Koppéli Fülöp pesti nagykereskedő.

Balla, puszta, Veszprém vgyében, Hajmáskér és Nána közt.

Ballahida, magyar falu, Zala vgyében, 100 kath., 48 ref., 71 ev. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Ballony, magyar falu, Győr vármegyében, a Csilizközben, 494 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Sok szénája terem, mellyet Pozsonyban szokott eladni. F. u. a győri káptalan őrkanonokja. Ut. p. Győr.

Balmaz-Ujváros, lásd Ujváros.

Bályok, oláhul Ball, magyar falu, Bihar vgyében, Kraszna vmegye szélén, Margitához 3 órányira, ut. postája Déda. Fekszik a Berettyó partján, inkább rónaságon, mint hegyen, 165 házzal és 994 lak., kik csaknem mindnyájan reformátusok. Ref. anyatemplom. Földes-gazda van 148. Határa közép termékenységű, s egyrésze lapályos levén, a Berettyó árjaitól

sokat szenved, kivált rétjei. Két fordulóban 1300 hold szántóföldet mivel, mellyből 750 majorsági, többi urbéres; rétje 700 h. (fele urb., fele major.), majorsági erdő 800 h., ezen felül több irtatlan cserés helyeit 100 holdra felvehetjük. E helység határának nem kis része fekszik Kraszna vármegyében, hol mintegy 700 hold kaszállója van. Megjegyzést érdemel az is: hogy a bájoki határral Biharból Szálodobágy, Krasznából Almás és Sommály faluk határai annyira összeszőve s olvadva vannak, hogy azok szinte egy határt képeznek, s a nevezett 4 helység határát pontosan kijelölni lehetlen. Pusztái vannak még Krasznában: Dörsök, Kopasz és Sirmező, melly 1000 holdnál többet foglal magába. Szőlőhegye, melly híres bort terem, s egy nagy Bükk nevű erdeje Kraszna megyében esik, s ebben mind a 4 helység szabad fajzást gyakorol. Birtokosa: gr. Kun Gergely; de bir valami csekélységet Kabos József is. Az asuráq tart itt egy kisdedóvó-intézetet.

Balogd, puszta, Somogy vármegyében, N.-Bajomhoz tartozik.

Balogh, tót falu, Zólyom vármegyében, a Feketevíz völgyében: 276 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Földje sovány; de legelője igen jó; s erdeje derék. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Alsó-Balogh, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben R.-Szombathoz 1 mfdnyire: 28 kath., 10 evang. 626 ref. lak., kik 1650 előtt evang. voltak. Ref. anyatemplom. Határa nem nagy, de jó; szőlőt mivel; gyümölcsöt termeszt; rétjeit a Balogh vize öntözi; erdeje kevés; vizimalma van. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rimaszombat.

Felső-Balogh, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben Alsó-Baloghhoz közel: 156 k., 654 ref., 21 evang. lak. Urasági kastély. Részint róna, részint dombos határa hasonló az alsó-baloghihoz. Szőlőhegyében sok cseresznyefát tart; erdeje makkos. F. u. h. Coburg, s feje egyik uradalmának.

Balogh, (Ipoly-), magyar falu, Hont vármegyében, az Ipoly jobb partján: 513 kath., 22 evang. lak. Földjei első osztálybéliek, és szép gabonát, dohányt, kukoriczát, s főzelék növényeket teremnek. Egy kis szőlőhegye s téres legelője van. Sok és szép szarvasmarhát tenyészt az Ipoly mentiben. F. u. a Baloghi nemzetség. Ut. p. Ipolyság.

Balogfa, magyar falu, Vas vármegyében, Szombathelytől 1½ óra, 148 katholikus lakossal. Róna határ. F. u. Győrffy, Zanathy, Geszty stb.

Balogfalu, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Fülekhoz 1 mfd. 565 kath., 59 evang. lak. Hegyen fekvő földeit vizmosások rongálják; a Gortva mentében, melly a helység mellett halastavat képez, kövér rétjei vannak; erdeje makkos. F. u. többen. Ut. p. Rima-Szombat.

Balosesty, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethe 2¼ mfdnyire: 1 kath., 195 n. e. óhitü lak., erdővel. F. u. a kamara.

Balotafalu, oláh falu, Szathmár vármegyében, Erdőszadához északra 1 mfdnyire, a Szamos mellett: 8 r., 200 g. kath., 4 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határa termékeny, de felét az árviz járja; halastava és füzesse van. F. u. Peley, Miske, Tholdy örökösök. Ut. p. Nagybánya.

Balozzai, magyar falu, Vas vármegyében, a Rába mellett, 168 kath. lak. F. u. Rumy Ignácz. Ut. p. Szombathely.

Bálpataka, tót-orosz falu,

Sáros vármegyében, Ternyéhez $^1/_2$ órányira : 64 r., 52 g. kath., 30 zsidó lak. F. u. Bálpataky nemz. Ut. p. Bártfa.

Balsa, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Tisza partján, ut. p. Tokajhoz 1 mfd. dombos helyen. Határa 5200 hold, mellyből szántóföld és beltelek 1872 h., kaszálló 700 h., legelő 1653 h., erdő 575 h., tavak 400 hold. Urbériség $36^1/_2$ telek után 1156 h. szántó, 380 h. kaszálló; a legelő közös. Földje termékeny fekete homok. Lakja 647 görög, 151 római kath., 387 reform., 63 zsidó. Reform. és g. kath. anyatemplomok. Birtokosok : gr. Dessewffy Sámuel, Szentmiklósy András, Dániel, Sándor és József, Barmos János, Szentmiklósy Károly, Antal, Gáspár, ifj. Dániel, Zólyomi Dávid, Jármy Józsefnő.

Baltavár, magyar falu, Vas vármegyében, Zala vármegye szélén, a zalabéri postautban, 430 kath., 4 evang., 3 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Kastély és kert. Szép erdő. F. u. Horváth Eduard.

Báltyele, kis oláh falu, Arad vármegyében, Zaránd vgye szélén, a Fejér-Körös mellett : 4 k., 108 n. e. óhitü lak., hegyes határral. Ut. p. Arad.

Bálvánd, puszta, Bars vgyében. Ut. p. Léva.

Bálvánd, puszta, Somogy vármegyében. — Gyékényeshez tartozik.

Bálványos, magyar falu, Somogy vármegyében; 256 kath., 880 ref., 26 zsidó lak., ref. anya-, kath. filók-szentegyház. Tágas határ. Szép erdő, szőlőhegy. F. u. Csapody, Botka, Tallian. Ut. p. Siófok.

Bálvány-Szakálas, lásd Szakálas.

Bán, (Banowcze), tót m. város, Trencsén az uj rendez. szerint Nyitra vgyében, a Sziléziába vivő országutban : 2142 kath. 5 evang., 443 zsidó lak. Van itt 2 kathol. templom, synagóga, 1 urasági kastély, majorság, kőbánya, patika, vámház, jól elrendelt néposkola. Vásárjai népesek; a lakosok kereskednek gyapjuval, gabonával és vassal. Ezenkivül kézi mesterségeket üznek. — Hajdan az evangelikusoknak itt nevezetes oskolájok volt. Feje ezen város egy uradalomnak, mellyhez még 11 más helység tartozik, s mellyet azelőtt a gr. Illésházy fam. birt, de legközelébb b. Szina megvette. Ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Bán, német-rácz falu, Baranya vármegyében, a Karasicza mellett : 1181 kath. 686 n. e. óhitü, 11 evang., 2 ref., 8 zsidó lak., kath. és óhitü anyaszentegyházakkal, tágas kath. parochialis házzal. — Határa gazdag termékenységü ; vörös bora hires. Nyugotra a helységtől van egy régi góth kastély illy felirással : „Quadriburgum." F. u. Károly főherczeg örökösei.

Bana, régi nevezetes helység, Komárom, az uj rend. szerint Esztergom vármegyében, a megye nyugoti részén, Komáromtól $1^9/_{16}$ Győrtől szinte $1^9/_{16}$, utolsó postája Ácstól $1^{13}/_{16}$ állomásra. Nyugotról Bőny és Alap Győr vármegyében, északról Ács, keletről Bábolna, délről Tárkány határozzák. Kiterjedése $5582^1/_2$ hold, mellyből $2782^1/_2$ földesuri majorság, 2800 h. urbériség, ebből ismét 2133 h. szántóföld és rét, 517 h. legelő, 150 h. belső telek. Földminősége nagyobb részben fekete homok, de van egy kevés sárga homokja is. Fekvése inkább hátas, száraz természetü, a laposokban kivált azonban, hol a bakonyfolyások átmennek, vizenyős helyei is vannak. E folyások nagyobb esőzésekkel a magasabb vidékeket is elöntik gyakran, de pár nap alatt ki-

száradnak. Szőleje kevés. A tagosztály 1840-ben megtörténvén, a legelőnek nagyobb része, kivált a birtokosok tagjaiban, feltöretett. Összes népessége 1229 lélek; ebből: 642 r. kath., 30 ágost., 418 ref., és 89 zsidó. Nemes család van 70, kézmives 12, házas zsellér 18, jobbagytelkek száma $33^{9}/_{32}$. A nép szorgalmát előmozditja a szomszéd bábolnai puszta, hová felében járnak dolgozni: de egyszersmind közelségénél fogva, e falu a bábolnai katonaság mulató-helyévé fajult. Házak száma 135, köztök derék uri lakok is számosan találtatnak. Van itt mind a r. katholikusoknak, mind a reformátusoknak anyaegyházuk, amaz 1787-ben keletkezvén, anyakönyveit még 1785-től vezeti, s falu végén levő temploma a sz.-háromságnak szenteltetett; emez 1670 óta áll fen. A r. kath. egyházhoz tartoznak még a bönyi és bábolnai leányegyházak. A helység első megülése igen régi s ideje nem tudatik, ujabb megtelepitése a 16 század 2-ik felében történt. Jelenlegi birtokosai: Milkovich, Komáromy, Pulay és Somogyi csődtömege, Zsebő, Zámony sat. számos Milkovich ágon biró családok, és a bábolnai ménes-intézet.

Közel a faluhoz láthatni egy dombon egy négyszegletes sánczolást, melly a régi irományokban „Castrum reginále de Bana" név alatt emlitetik, s erről Fejér György diplomatikájában bővebben olvashatni. E sánczolat maga 30—35 □ ölet foglal s körüle apró épületek nyomai látszanak, a hely pedig most is várdombnak neveztetik. Régi nevezetességére mutat e helynek a régibb királyok okleveleiben gyakran előforduló „Comes de Bana" megnevezések, mellyek példányait szinte Fejér György diplomatikájában számosat láthatni, s hogy ezen Banai grófok a legnevezetesebbek közül valók voltak, tanusitják a részökre tett számos királyi adományzások; legtöbb adományt nyert pedig közülök 1265 táján Comes Andreas de Bana filius Comitis Joannis, ki részéről különösen n gr. Forgács család Széchényi levéltárában több okiratok találtatnak, 1300 után azonban a banai grófok már itt megszünnek s már 1369-ben e birtok a Némai Kolos családra ujlag ruháztatik át következendő kir. adománylevéllel: „Nos Ludovicus, Dei grátia Rex Hungariae, Poloniae, Dalmatiae etc. memoriae commendamus per praesentes, quod nos recordátis fidelitátibus et fidelium serviciorum laude dignis meritis, fidelis nostri magistri Jacubi, filii Kolos de sanctóvite agasonum nostrorum magistri; quibus idem cunctis nostris et regni nostri negotiis sibi confisis et commissis studuit et anhelavit, nostrae majestáti intrepide conplácet ad ipsius humilem et devotam supplicationem quasdám possessiones, seu terrás Bana et Árpaa appellatas, in comitatu camarumiensi existentes, de quibus alias nomine literarum castrensium eidem magistro Jacubo donationem fecisse perhibennur, ex nunc et de praesenti, ac de novo ipsas easdem possessiones, seu terras Bana et Ápaa vocatás, in praedictó comitatu camarumiensi habitas, cum omnibus utilitatibus, pertinentiis universis, et cum tributó, Bana sub suis veris metis et antiquis, quibus hactenus habitae fuerunt, et possessae, novae donationis nostrae titulo, et omni eo jure, quo ad nostram pertinet collacionem, ipsi magistro Jacobo, filio Kolos, et per eum suis haeredibus, haeredumque suorum successoribus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et inrevocabiliter possidendas, tenendas et habendas, absque tamen

praejudicio juris alieni; prout etiam sub magno nostro sigillo dari faciemus, dum nobis fuerint reportatae. Datum in Diosgyör in festo sancti Stanislai Martiris anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo nono.“ — Ezen adományos levél eredelije a Milkovich család levéltárában létezik. Később ugy látszik a birtok a Szilágyi családra szállott által.

Bánd, német falu, Veszprém vármegyében, a pápai országutban, a Bakony közt, 708 kath. lak. Sovány határa rozsot és burgonyát terem. F. u. Szentgyörgyi Horváth János, Rohonczy István, Márkus Ignácz, s. m. t. Ut. p. Veszprém.

Bánd, puszta, Veszprém vármegyében.

Bándoly, Weiden, horvát falu, Vas vármegyében, Rohonczhoz 1 óra, 286 kath., 5 evang. lak., kath. paroch. szentegyházzal. Szőlőhegye jó bort terem, de a jég gyakran elveri. Erdeje bikkes és 1987 holdat 275 □ ölet foglal el. F. u. gr. Erdödy György. Ut. p. Szombathely.

Bánfa, magyar falu, Baranya vármegyében, alacson róna helyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 2236 hold, mellyből majorsági szántó 80 h., rét 200, erdő 1115 hold; urbéri szántó 552, rét 129, legelő 158 hold. Földje bő termékenységű. Lakja 450 r. katholikus. Birja a pécsi káptalan.

Bánfa, puszta, Zala vgyében, Rád mellett.

Bánfalu, Apetlohn, német falu, Mosony vármegyében, a Fertő tava mellett, melly itt igen bozótos, 1336 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Harmadik osztálybeli határán van 73¼ egész jobbágytelek, 147 telkesgazda, 114¾ h. második, 333 harmadik, 1462¾ h. negyedik osztálybeli szántóföldje, 394 embervágó másod, 237 harmad-rendü rétje, sok nádvágása. Élelmöket halászatból, széksó-szedésből, és vizi vadászatból is keresik. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Moson.

Bánfalva, magyar falu, Borsod vármegyében, a Bán-völgyön, északnyugotra felette emelkedő hegy tövében, Miskolcztól 2, u. p. Kazinczytól $^{11}/_{16}$ állomásra. Szomszédai: Tardona, Tapolcsány, Uppony, Bánhorváth. Határkiterjedése 2039 hold, mellyből 766 hold szántóföld, 181 hold rét, 155 hold szőllő, 937 hold erdő. Urbéri felszabadult szántóföld rét szőlő összesen 732 h., majorsági 370 h. A föld második osztálybeli, s a laposabb agyagos részeken szorgalmas javitás után illendően terem ugyan: de partosabb része sovány homok s a zápor-esők által nagyon rongáltatik, főterméke a rozs és tenkely. Legelőül az erdő, és ugar szolgál, miért a lakosok csupán igavonó marháik tenyésztésire szoritkoznak, s mezei gazdaságukat is általában rosz karban levőnek mondhatni. Lakosok száma 707 l., u. m. 21 r. kath., 14 g. kath., 7 evang., 644 ref., és 21 zsidó. A reformatusoknak helyben van egyházuk. A lakosok kertjeikben sok gyümölcsöt, kivált szilvát, termesztenek. A helységet keresztülmetszi a Bán pataka, mellyen malma van. Birtokosok: Lónyay Péterné, Csoma Zsigmondné, Zolnay Lajos, Lónyay György, Lónyay László, és Máriássy Tamás.

Bánfalva, (Banova), tót falu, Trencsén vármegyében, 619 kath., és 4 zsidó lak. Zsilinka patakja mellett. Határja termékeny; legelője igen hasznos; erdeje szép. A lietavai urad tartozik. Ut. p. Zsolna.

Bánhalma, puszta, s egyszersmind postahely és váltás Török-Sz.-Miklós és Kardszag közt, Heves vármegyében 400 lak. E puszta 1704-ben pusztult el, hajdan város volt, s

templomának kevés maradványa most is látható. Határa mintegy 8000 hold, melly kevés szikes területeket kivéve gazdag fekete föld, melly szép buzát, repczét, dohányt, s minden gabonanemet jól megterem, csak a burgonyát nem szereti. Birka- és szarvasmarhatenyésztése nagy fontosságu. Birja gr. Szapáry József és a Borbély nemzetség számos ivadéka.

Bánháza, ezelőtt népes helység, most kevesektől lakott puszta, Szabolcs vármegyében, Szathmár vármegye szélén, Penészlek szomszédságában, igen kies helyen fekszik, két magas homok-dombok közt völgyben. Van 71 r., 74 g. kath. 21 ref. 8 zsidó lakosa, s egy dombon fekvő r. katholikus kápolnája. Nyiri erdeje egy a legszebbek közül. F. u. Nemes, Németh, Orosz. Ut. postája Piskólt.

Bánhegyes, puszta, Csanád vgyében, Arad vmegye szélén: 192 kath. lak. F. u. a kamara.

Bánhida, vegyes magyar-tót falu, Komárom-, az uj rend. szerint Esztergom vgyében, Tatához keletdélnek $^{10}/_{16}$, Komáromhoz $2^{3}/_{16}$, Neszmélyhez, melly utolsó postája $1^{6}/_{16}$ állomásnyira. Nagy kiterjedésü határát környezik keletről Csákány, Körtvélyes, Sikvölgy; délről Környe, s puszta Batár, nyugotról puszta Szent György s Szöllös; északról Szöllös, Alsó- és Felső-Galla. Nagy határa mintegy 7600 holdat foglal, szelidebb emelkedésü, alacsony s magasabb hegyekkel átszaggatott völgyei téresek; volt a faluhoz közel délnek egy nagy tava, melly azonban lecresztetvén, most részben nádat terem, nagyobb részt azonban rétnek használtatik; ezen kivül 2 apróbb tava; a helységtől északnak folyik keresztül a szép rétséget képező gallai ér, melly a tolnai határban eredvén, innen keletnek, a gallai határon át, honnan megfordulva nyugotnak, a bánhidi és szöllősi határokon keresztül több ereket felvevén a tatai nagy tóba szakad. Említést érdemel még a Paradicsom rét. Az erdőséggel koronázott sziklás hegy alatt nagy szőlő, a határ északi részén déli fekvéssel, melly az alsó-gallai határra is kiterjed. Ezen szőlő-feletti sziklákban, szőlő alatt Tatáról Gallának, s Biecskén át Budára menő országutról is látszik a Szemiluki barlangnak négyszegletes kaput formáló nyilása, mellyben még most is temérdek embercsontok találtatnak. Szájhagyomány szerint a török háboruk alkalmával sok vidéki lakos, mint a néprege mondja: 7 helység e barlangban keresvén buvóhelyet, midőn a török őket a barlang tetejéni nyiláson jövő füstről észrevette volna, ide befúltak, s a barlangnak lefelé menő szük felső nyilásán a füst nyomait a vidéki öregek ma is mutogatják. A határnak keletre eső részét, az egésznek csaknem, felét a Madarasi, Madár és Muta szelid hegyeket s azok kies völgyeit magas növésü szép erdőség foglalja; nevezetesebb részei az erdőségnek a Muta hegy alatti görög berek, Hosszuszállás vagy Hajtos, Hidegkut, Szerdik sat. Van még e helységhez közel egy fürész-malom is. E helység közel erdőségéhez rónán fekszik, s keresztülmegy rajta az ugynevezett mészárosok utja; egyébiránt egyike a vidék legrégiebbeinek; van róla már az 1288 évi oklevelében is említés. Az urbéri telkek száma 35. Telkes jobbágy 80, urbéri házas zsellér 64, házatlan 36. Nemes család van 1, az összes népesség 1219 főt számlál, kik közül 1204 r. kath., 2 ágost., 7 ref., 6 zsidó. A r. kath. egyház 1732-ben, anyakönyve 1736-ban kezdődik. Temploma Sz.-Mihály főangyal tiszteletére. Hozzá tartoznak

még a Szöllősi leánygyülekezet, Sz. György- és sikvölgyi puszták. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Décser-Bánhida, puszta, Békés vgyében, a Sebes- és Fekete-Körös közt fekszik; határa szántóföldből, de leginkább kaszállóból, nádas tóból, itt ott erdőből, füzesből áll. Békéshez tartozik.

Bánhorváth, magyar falu, Borsod vgyében, a bán völgyén, nagyobb részt kiterjedt sikságon, Miskolcztól $^{15}/_{16}$, u.p. Kazincztól $^{10}/_{16}$, Bánfalutól $^{1}/_{16}$ állomásra. Szomszédai Bánfalva, Velezd, Barcza, Kazincz. Határkiterjedése 1224 hold, mellyből 514 hold szántóföld, 96 h. rét, 75 h. szölő, 550 h. erdö, — felszabadult urbériség öszvesen 591 h. majorság 93 h. az erdö legelőnek közönségesen használtatik. A föld második osztályba soroztatott ugyan, de nagyobb részt sovány, homokos, és partos; a javitást gyakran és nagyon megkivánja, rozsot, s zabot leginkább terem. A mezei gazdaságot nem lehet ugyan virágzónak mondani, azonban néhány évek óta, mesterséges takarmánytermesztéssel is igyekeznek azt a lakosok emelni. A házi kertekben sok szilva termesztetik. Lakosok száma 613 l., u. m. 142 r. kath., 2 ágost., 469 református. A r. kath. és reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, s amahoz tartoznak még Bánfalva, Bárcza, Salyó- Ivánka s Vadna fiók s Uppony leányegyházak is, s a r. kath. szép izlésü új templom különös említést érdemel. A helység alatt foly keresztül a Bánpataka. Birtokos az egri papnövelde.

Bánk, tót falu, Nógrád vgyében, egy mély völgyben, ut. p. Rétság $^{1}/_{4}$ mfd. Határa hegyes völgyes; rétjei rosz és kevés szénát teremnek; legelője is csekély; de szántóföldjei jó rozsot és zabot teremnek; van erdeje, szőleje, és 33 urbéri telke. Lakja 437 ágostai, 32 kath. lakos. A helység tövében látható egy Tengerszemnek nevezett tó. Birja $^{4}/_{5}$ részben Andreánszky Sándor, $^{1}/_{5}$ Somogyi Ferencz.

Bánk, magyar falu, Veszprém vgyében, a pesti országútban, 304 kath., 101 evang., 16 zsidó lak. Földjei termékenyek; erdeje van; lakosai szekerezésből is keresnek pénzt. F.u. Potyody, Nagy, Dombay családok s m. t. Ut. p. Pápa.

Bánk, puszta, Bihar vgyében, Debreczen határához tartozik, nagyobbára szép erdőséggel.

Banka, tót falu, Nyitra vgyében, a Valaszka patakja mellett, 117 kath. lak. Vizimalom; erdö. F. u. Rudnay, és Divéky család. Ut. p. Privigye.

Bánka, tót falu, Nyitra vgyében, a pöstyényi fördővel általellenben egy halmon: 480 kath., 7 zsidó lak. — Földe nem igen termékeny; erdeje, gyümölcse elég; hegyeiben krétát éget. F. u. gr. Erdödyné s más nemesek. Ut. p. Galgócz.

Bánkeszi, tót falu, Nyitra vármegyében, a Nyitra jobb partján, ut. p. Érsek-Ujvártól $^{1}/_{2}$ órányira. Számlál 1462 kath. lak. — Van benne: kath. paroch. templom, több uri lakházak, jövedelmes malom a Nyitra vizén. Róna határja első osztálybeli, s igen termékeny; rétei kétszer kaszálhatók. F. u. gr. Károlyi, Motesiczky, Ordódy, s. t. közbirtokosok.

Bankháza, puszta, Pest-Pilis vgyében, Pereg mellett, gr. Beleznay család birtoka.

Bánkuta, puszta, Arad vgyében, Kétegyházával délről szomszédos. Az egész 9586 holdra terjed. Ebből Bánkuta dohány-kertész község bir 5065 holdat, mellyből 1218 hold legelö. A község népessége 1389 r. kath. magyarokból áll. A föld egészen róna, fekete, homokkal vegyes, mindenféle gabonát gazdagon termö. Bir-

ja István főherczeg volt nádor, s a kisjenői urad. tartozik, 4 szép birkaistállóval, s 1 urad. tisztilakkal.

Bánlaka, oláh falu, Bihar vármegyében, ut. p. Élesdhez 1 órányira, 238 óhitü lak.

Bánlok, oláh falu, Torontál vármegyében, Temes vgye szélén, ut. p. Csákóvárhoz délre 2 mfdnyire, 112 kath., 10 ref., 2280 óhitü lak. s anyatemplommal. Ékesiti az uraság szép kastélya, s gyönyörü gazdasági épületjei. Határa felette termékeny; erdeje, s $103\frac{5}{8}$ egész jobbágytelke van. F. u. Karácsonyi Lajos.

Bánócz, tót falu, Zemplén vármegyében, Vásárhely fiókja 281 r., 113 g. kath., 87 evang., 241 ref., 106 zsidó lak., reform. szentegyházzal, 943 hold termékeny szántóföldel, jó rétekkel. F. u. többen. Ut. p. Vecse.

Bános, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa $1665\frac{3}{8}$ h., mellyből urbéri beltelek 6, szántó 522, rét 91, legelő 160, szölő 62, majorsági beltelek $\frac{5}{8}$, szántóföld 6, rét $\frac{4}{8}$, erdő 800, szölő 15 hold. Földje hegyes és agyagos. Lakja 172 r. kath. Birja a pécsi nevendékpapház.

Banota, magyar falu, Zala vármegyében, 93 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Bánréve, magyar falu, Gömör vgyében, Lénárdfala és Héth helységekkel határos, Rimaszécstől Putnok felé vivő országút mellett rónaságon fekszik. Az egész helység báró Vay Alajos tulajdona, pár évtől fogva az országút mellett van laka, szépen rendszerezett kerttel. Czélszerüen épült magtára, két korcsmaháza, mellynek egyike az úgynevezett forduló korcsma, a falutól lefelé mintegy negyed órányira fekszik. Számlál ezen helység 172 lelket. Ezek közül róm. kath. 160, ref. 6, evang. 6. Áldott határa mindent egyre megterem. Van $7\frac{1}{8}$ urbéri, $24\frac{6}{8}$ majorsági házhely, 14 urbéri, 3 allodialis zsellér. Határán keresztül foly a Sajó vize. Ut. p. Putnok.

Bánréve, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben a Sajó mellett, ut. p. Putnokhoz nyugotra 1 mfdnyire: 278 kath., 27 ref. lak., igen termékeny határral s erdővel. F. u. a Szentmiklósy nemzetségbeliek.

Bánréve, puszta, Békés vgyében, Szarvas mellett.

Bánszka, orosz falu, Zemplén vgyében, egy mély völgyben, hegyektől minden oldalrul körülvétetve, ut. post. Eperjestől 3 órányira. Van 580 görög, 50 római kath., 10 zsidó lak., g. kath. temploma egy kösziklán, patakján 2 malma. Határa 5000 hold, mellyből urbériség $16\frac{2}{8}$ telek után 400 h. szántó és 100 h. rét, majorsági szántó 60 hold, s szép bikkes erdő 4060 hold. Szántóföldjei, rétjei mind hegyeken vannak, soványak, s föleg zabot teremnek. A határ nyugoti része magas bérczeken át szomszédos a hires Ránki fördővel Abauj vármegyében. Hegyeiből vasérczeket ásván, ezeket Remetére és Szinnára hordja eladni. Birják: Sós Tamás, Kandó Kálmán, Sós Klára, Szirmay Ferencz, Bernáth Anna, Némethy Gábor, Vladár János.

Kis-Bánya, oláh falu, Szathmár vgyében, a felsőbányai határra épitve, 425 g. kath. lak., s anyatemplommal.

Ó-Bánya, német falu, Baranya vgyében, 286 kath. lak., kik talyigákat, kendertőröket, s más faszerszámokat csinálnak. F. u a pécsi püspök. Ut. p. Pécsvárad.

Bánya (Uj), német falu, Baranya vgyében, a Mecsek hegye közt, 332 kath. lak., kik többnyire takácsok, bognárok, vargák, zsellérek; földet az uraságtól bérlenek.

Azon üveggyár, melly itt 21 esztendeig fenállott, faszűke miatt elenyészett. Hegyeiben tűzkő találtatik. F. u. a pécsi püspök. U. p. Pécsvárad.

Bánya-Felső, lásd Felső-Bánya.

Bánya-Lápos, lásd Lápos-Bánya.

Kis-Bányácska vagy Széphalom, egy felemelkedett helyen, s szép vidéken fekvő kis helység, Abauj vgyében, közel a zempléni határszélhez: 97 kath., 20 ref., 21 zsidó lak. Itt élt, itt munkálkodott a nagy Kazinczy Ferencz, maga feláldozásával egyedül nemzetünk dicsőségének, s magyar literaturánknak élvén.

Ruda-Bányácska, oroszmagyar falu, Zemplén vgyében, ut. p. Ujhelyhez ½ órányira a hegyek közt: 136 r., 370 g. kath., 20 ref., 22 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal, 482 hold hegyes, sovány szántóföldekkel. Hajdan bányákat mivelt. F. u. az alapitványi kincstár, Pintér, Keresztes.

Bányavölgy, puszta, Székes-Fejér vgyében, Bicske fiókja 65 kath. lak.

Bár (Alsó), m. falu, Pozson vármegyében, Szerdahelytől keletre 1½ órányira: 404 kath., 58 ref., 10 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Somorja.

Bár (Alsó-Kis), magyar falu, Pozson vgyében, az elébbeni helység mellett, 96 kath., 12 ref., 3 zsidó lak. A Vajkai nemes székhez tartozik. Ut. p. Somorja.

Bár (Felső v. Fel), magyar falu, Pozson vgyében, 1 fertálnyira a nagy Dunától, s 2 mfdnyire Somorjától a győri országútban. Lakja 583 kath., 8 ref., 114 zsidó. Ékesitik az Ullman, (ezelőtt gr. Zichy Ferraris) kastélyá, egy meglehetős nagyságú csinos kerttel. Van egy kath. paroch. temploma, vendégfogadója, elég termékeny határja, erdeje a Duna szigeteiben. Legtöbb részt bir benne Ullman, azután más számos közbirtokosok, s nemesek. Istvánffy Miklós itt irta magyar históriáját.

Bár, német falu, Baranya vgyében, a Duna jobb partján, 741 kath., 9 óhitű, 4 zsidó lak., kath. anyaszentegyházzal. Dombos határa sikeres buzát terem; bora meglehetős. F. u. a Sauska nemzetség. Ut. p. Mohács.

Bár, puszta, Somogy vgyében, gr. Festetics Lászlóé. Hollád mellett.

Kis-Bár, régen Apáthi, magyar falu, Somogy vgyében, a Koppány völgyében, 912 kath., 11 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Agyagos határa igen jó; bora sok; erdeje van. F. u. a veszprémi püspök. Ut. p. Siófok.

Barabás, magyar falu, Beregh vgyében, Kaszonyhoz egy órányira: 18 r. kath., 577 ref., 39 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Három nyomásbeli határa jó és sok búzát, kukoriczát terem; rétje meglehetős; fája, legelője elég. F. u. Lipcsey, Bárczy, Somosy s m. Ut. p. Bereghszász.

Barabás, magyar falu, Zala vármegyében, 284 kath., 2 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Baksa.

Barabás, puszta, Zala vgyében, ut. p. Szalabérhez ½ óra.

Baracs, puszta, Pest-Pilis vgyében, az adacsi pusztával határos, ut. p. Örkény. Lakja 300 lélek. Határa nagy, de főleg homokos. Birják Földváry, gr. Teleki, Darvas, és több nemes családok.

Alsó-Baracs, puszta, Székes-Fejér vgyében, Előszálláshoz ¾ óra, a Duna mellett, 160 kath., 21 ref. lak. Ezelőtt néhány évekkel találtak itt egy halmon a föld alatt egy egész római módra épült házat, különféle edényekkel, pénznemekkel, s bálványképekkel. A téglákon e szavakat lehetett olvasni: „Cohors VII.

Pannonica.“ Többen birják. Ut. post. Földvár.

Felső-Baracs, puszta, Székes-Fejér vgyében, 93 kath., 2 ref., 1 evang. lak.

Közép-Baracs, puszta, Székes-Fejér vgyében, 218 kath., 35 ref., 23 evang. lak.

Uj-Baracs, puszta, Székes-Fejér vgyében, 92 kath., lak. Mind a 4 Baracs a Duna mentiben fekszik. Határjok sok helyt homokos; de jó rozsot, kétszerest, búzát terem. Téres legelőjökön a birka- és marhatenyésztés nagy divatban van. Szőlőkertjeik minduntalan szaporodnak. F. u. a Paksy örökösök, u. m. b. Mundbach, Csch, Kornis, Forster, s mások többen. Ut. p. Földvár.

Baracska, csinos magyar falu, Bács vgyében, a Dunának egy ága mellett, Bajától délre 2 óra. Van 2700 r. kath., 50 zsidó lakosa, derék paroch. temploma, roppant uradalmi magtára, vendégfogadója. A Gyuriti puszta is ide tartozik, s ezzel együtt a határ 1100 □ ölével 11668 hold, mellyből 65 5/8 telek után urbéri szántó 2518, rét 1560, gyep-legelő 116, legelő a Duna 3 szigeteiben 1362, szőlő 223, uradalmi föld 6, tölgyes erdő 2021, lágyfa erdő 156, nádas 2810, tavak 808, utak 88 hold. Földje homokos, de legelője a Duna szigetekben. Birja a kamara.

Baracska, magyar-tót falu, Bars vgyében, 380 kath. 17 evang., 250 ref. lak. Ref. filial templom. és oskola. Határja dombos, de termékeny; legelője sok, és a juhoknak nagyon egészséges: erdeje derék, szilvás s más gyümölcsös kertjei messze kiterjedtek; bort is termeszt. F. u. többen. Ut. p. Léva.

Baracska, puszta, Székes-Fejér vgyében, Martonvásár és Velencze közt a budai országútban, 379 kath., 1018 ref., 12 evang., 41 zsidó lak. Ref. anyaekklézsia. Nagy termékeny határ. F. u. Pázmándy, Szűcs, Roboz, Kenesey, Hollósy, Kazay, Domokos, s m. t.

Baracza, magyar falu, Gömör vgyében, egy szűk völgyben fekszik, a putnoki járásban legsárosabb helység. Van a r. katholikusoknak templomjuk, — a lakosok száma összesen 428 tétetik. A közbirtok áll 17 urbéri, 5 1/8 majorsági telekből, 17 urbéri zsellérből, — erdeje 1200 holdból áll. Kevés s nem a legjobb szénát termő rétje, az árviznek van kitéve. Hegyes de könnyű munkájú szántóföldje mindent megterem. E helységnek 3/4 részit az egri káptalan, 1/4 részit pedig Genesi József és Kemény birja. Ut. p. Putnok.

Baraczháza, oláh falu, Temesvgyében, mind Aradtól, mind Temesvártól 2 1/2 mfdnyire, ut. postája Orczifalva. Lakja 200 német és magyar r. kath., 692 n. e. óhitű, anyaegyházzal, r. kath. kápolnával, csinos urilakokkal, vendégfogadóval. Határa 3513 hold, 192 □ öl, mellyből 1815 hold szántó, 424 h. kaszálló, 162 h. legelő, 73 h. 800 □ öl házhely, 8 h. szőlő, 56 h. szorgalomföld, 162 hold kivágások. Urbériség 2698 h. 800 □ öl, majorság 814 h. 992 öl. Földje jó fekete és porhanyós, völgyének egyik része szikes; terem főleg tiszta buzát, kukoriczát, zabot, árpát, kendert, burgonyát. Közönséges juhot legtöbbet tartanak, s ez három fajból való, u. m. Czigara, melly legjobb minőségű; Sztogos az előbbinél hosszabb; Berczán, leghosszabb sodrott gyapjas, közönséges magyar gubáknak való, egyébiránt legkevesbé szaporitatik. E helység tájéka dombos, két kies völgygyel ellátva, mellyen két patak folyik át, mellyek egyesülvén jó szerkezetű egy kerekű malmot hajtanak. Itt megy keresztül a római sáncz is, melly 3 öl széles, s

annyi láb magas földtöltés. Birja a helységet a Capdebó család.

Baradla, lásd Aggtelek. Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben.

Baradna, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, egy szük völgyben, Ratkóhoz nyugotra 1 órányira: 13 kath., 459 evang. lak. Van itt evang. anyatemplom, 2 barlang. Határa nagyon hegyes és sovány; lakosi sok faeszközöket csinálnak. F. u. h. Coburg s m. t. Ut. p. Rimaszombat.

Barakony, Beretyió, oláh falu, Arad vgyében, Bihar vgye szélén, lapályos erdős vidéken, ut. postája Kis-Jenő 4 mfd. Van 1139 n. e. óhitű lakosa, temploma, iskolája, uraságí épületei. Róna határa termékeny de vizenyős, kiterjed 12197 holdra, mellyből 2072 h. szántóföld, 1988 h. legelő, 1094 h. rét, 7043 hold tölgyes erdő. Sok sertést és marhát tenyészt. Birja b. Ditrich.

Barakony, oláh falu, Bihar vgyében, sikságon, ut. postája Várad 4 mfd. Lakja 310 n. e. óhitű, 10 r. kath., óhitű anyatemplom. Kisded határa termékeny s van urbéri szántóföldje 325, kaszállója 150 h., a majorsági föld és rét 413 h., legelő közös, de mennyisége nem tudatik. A határát keresztülfolyja egy a hegyekről lejövő patak. Birja a váradi deák káptalan.

Barakony, kis magyar-tót falu, Pozsony vgyében, Galanthához ½ órányira: 127 kath., 6 evang. lak., szük de jó határral. F. u. az Ambró örökösök. Ut. p. Szered.

Barakony, orosz falu, Abauj-Torna vgyében, Borsod vgye szélén: 123 r., 254 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. szentegyház. Hegyes határ. Makkos erdő. F. u. gr. Gyulay.

Barancs, orosz-magyar-tót falu, Zemplén vgyében, Bodzás-Ujlakhoz közel: 198 r., 152 g. kath., 36 ref., 102 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 886 hold termékeny szántóföld; szőlőt is mivel. F. u. Barkóczy, Klobusiczky, Boka, Unghváry, Kulin, Szikszay, s m. Ut. p. Velejte.

Báránd, magyar falu, Bihar vármegyében, a Pestről Váradra vivő országútban, Váradhoz 7, Debreczenhez, melly utolsó postája, 4 mfdnyire, 3550 reform., 520 r. kath., 12 zsidó, 7 óhitű lak., ref. és kath. anyatemplomokkal; nagy vendégfogadóval. Határa mintegy 6809 hold, mellyből szántó 3047, kaszálló 1374, legelő 2000 hold föld mind urbéri birtok 117 telek után; ezenkivül majorsági szántóföld 220, kaszálló 168 hold. Róna földje fekete lapályos, ritka, tengerit gazdagon, de más gabonát középszerüen terem. Már kezdenek trágyázni. Egyébiránt egész határa nagyon mocsáros; főbb mocsáros erei: Fekete-Kalló, Inasér, Dögös, Keserű, Álló mocsár: Külső- és Belső-Bánya, Mogyorós. Birtokosa a N. Váradi deák püspök.

Báránd, puszta, Székes-Fejér vgyében, Abához ¾ mfd., 197 kath., 44 ref. lak., nemes juhtenyésztéssel. F. u. a tudományi alapitvány. U. p. Sár-Keresztúr.

Alsó- és Felső-Báránd, 2 puszta, Zála vgyében, a Szala vize mellett, erdővel, és szép gazdasággal. A szalavári apátsághoz tartozik.

Báránka, puszta, Bihar vgyében, Sarkad és Szalonta közt, gazdag határral, mellyet egy részben árviz jár. Birja gr. Almásy Alajos.

Baranya, orosz-magyar falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz délre ¾ mfdnyire: 118 r., 323 g. kath., 145 ref., 30 zsidó lak. F. u. a kamara, Thuránszky, Torday, Sztankóczy, Gyöngyösy.

Huszt-Baranya, orosz falu, Máramaros vgyében, ut. p. Huszthoz

1½ órányira : 2 r., 388 g. kath. lak., s egy g. katholikus fiók-szentegyházzal.

Baranyavár, sokacz-német falu, Baranya vármegyében, 1744 kath., 8 óhitü, 4 evang. lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy vendégfogadó. Postahivatal. Termékenyhatár. Szölöhegy. Közel láthatók ide azon vár romjai, mellyről e megye nevezetét vevé. F. u. Károly főherczeg örökösei.

Barátfa, puszta, Zala vármegyében, közel Pölöskéhez, szép erdővel,

Barátfa, puszta, Zala vgyében, Rendek, Káptalanfa helységek és Sárosfö puszták közt.

Barátfalu, (Mönnichhof), német falu, Mosony megyében, közel a Fertö tavához 1184 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Adóalatti szölöhegye 326 másod, és 1928 harmadrendü kapára terjed. Erdeje meglehetös, 94 másodrendü jobbágytelke után, 61 telkes gazda bir 444 hold első, 795½ hold második, 1475 hold harmadik osztálybeli szántóföldet, és 74 embervágó harmadrendü rétet. F. u. a szentkereszti cisterciták apátsága (Ausztriában) s feje egy uradalomnak.

Barátfalva, (Ullersdorf), német falu, Vas vármegyében. Ut. p. Fürstenfeld.

Barátföld, puszta, Mosony vgyében, Lébényi uradalomhoz tartozik, nevezetes uradalmi majorsággal. F. u. gr. Zichy.

Barátföld, puszta, Poson vármegyében, Nagy-Szombat filial., 32 kath. lak.

Baráthása, puszta, Fejér vármegyében, a váli völgyben, Etyek és Zámor közt.

Baráti, puszta, Somogy vgyében, 10 kath. lak. Szemeshez tartozik.

Baráti, puszta, Zala vgyében, Veszprém vmegye szélén, Devecserhez 1 mfd.

Baráti, (Baratowcze), magyar falu, Hont vgyében, Ipolyságtól délre 1 mfd. 358 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel s egy nemesi curiával. F. u. az esztergomi káptalan.

Kis-Baráthi, magyar falu, Győr vármegyében, Győrhöz 1 órányira. A helységben lakik 381 kath., 8 evang. a szölöhegyen 1021 kath., 232 evang. Kath. paroch. szentegyház. Szántóföldje kevés, de szöleje, gyümölcse sok. Bora, spanyolmegygye hires. F. u. gr. Viczay.

Nagy-Baráthi, magyar falu, Győr vármegyében, kath., és evang. anyatemplomokkal, a szölöhegybeli lakosokkal együtt 1380 kath., 940 evang. lélekkel. F. u. a szentmártoni főapát és a csornai prépost.

Barátmajor, (Minich Mayerhof), német falu, Vas vármegyében, Szalónakhoz 1 óra, 268 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Köszeg.

Baratony, puszta, Nógrád vgyében, Czeredhez tartozik.

Barátsziget, magyar falu, Zala vármegyében, 82 kath. lak. F. u. a kegyes alapitvány, s m. A Szala vize mellett, ut. p. Szalabér.

Barátur, német falu, Baranya vármegyében, hegy alatt, ut. p. Pécs. Határa 952⅝ hold, mellyből urbéri beltelek 19, szántó 351, rét 193, legelő 254, szölő 74, urasági beltelek 1⅜, szántó 4, rét 54 hold. Földje hegyes és kavicsos. Lakja 286 r. kath. Birja a pécsi nevendékpapház.

Barbaháza, puszta, lásd Szill.

Barbacs, magyar falu, Sopron vármegyében, Győr vmegye szélén, ut. postája Csorna 1 óra. 658 r. kath. lak., s anyatemplommal. Róna, lapályos határán van 756 h. szántóföld, 378 h. rét, 378 h. legelö, egy darab füzes. Földe fekete lapályos, föleg

buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, bükkönyt, kendert terem, de az árvizektől sokat szenved. Szénája sok; jó lovakat nevel. Urbériség 15 telek. Birja h. Eszterházy.

Barboza, oláh falu, Krassó vármegyében, Boganis vize mellett, Lugoshoz $3\frac{1}{2}$ órányira: 4 kath., 979 n. e. óhitű, 5 ref. lak., óhitű anyatemplommal, — termékeny szántóföldekkel, szilvásokkal, erdővel. Birják a kamara és Gabriel család.

Barcs, magyar-német m. v. Somogy vármegyében, a Dráva partján 1178 kath., 17 n. e. óhitű, 5 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Sóház. Rév a Dráván. Vizimalmok. Határa homokos; erdeje derék. F. u. gróf Széchényi Lajos. Ut. p. Babolcsa.

Bárcz puszta, Bars vgyében, Györed filial. 4 kath. lak.

Bárcza (Felső), tót falu, Abauj vgyében, Kassához délre 1 órányira, a pesti országutban; 730 r. kath., 48 g. kath., 25 evang., 29 ref., 97 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Ref. szentegyház. Van itt a Bárczay nemzetségnek 4 kastélyja, mellyek közül egy dombon fekszik, s mindenik közt legszebb, legnagyobb, s hozzá egy nem régen ültetett angolkert is járul. Továbbá van itt vendégfogadó, fördőintézet, több korcsma, számos mesterember. F. u. a Bárczay nemzetség.

Kis-Bárcza, puszta, Borsod vármegyében, a nagy-barczai határral van összeolvadva, s az itteni közbirtokosok majorsági földjeit foglalja magában.

Bárcza, magyar falu, Borsod vármegyében, ott hol a bánvölgye a Sajó völgyével összeszakad, két felöl távolról hegytől koszoruzott kies térségen, Miskolcztól $1\frac{13}{16}$, u. p. Kazinczytól $\frac{8}{16}$, Bánhorváthtól $\frac{2}{16}$ állomásra. Szomszédai: Bánhorváth, Vadna, Ivánka, Kazincz. Határkiterjedése 1000 hold, mellyből 228 h. szántóföld, 24 h. rét, 43 h. szőlő, 775 h. erdő. Felszabadult urbériség $210\frac{3}{4}$, majorság $84\frac{1}{4}$ hold. Az erdő legelőül közönségesen használtatik. A föld második osztályu ugyan, de nagyobb részt homokos, más részben fekete nyirkos, leginkább rozsot terem. Ámbár a legelő szük volta miatt az állattenyésztés egész szorgalommal nem üzethetik, mindazáltal a mező-gazdaság meglehetős karban áll. Lakosok száma 484 l., s ezek 15 r. kath., s 12 zsidót kivéve, mind reformátusok, kiknek helyben van anyaegyházok. Felszabadult telkes gazda 49, zsellér 46, lakó 4. A Bán pataka a helységet átmetszi. A falu felett régi várkastély romjai szemlélhetők. Birtokosok Bernáth András, Máriássy István és Kálmán, Uray Pál s Péchy László.

Barczánfalu, oláh falu, Máramaros vármegyében, 1064 g. k., 112 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. Barczán, Hodor, Pap, Kudrics, Bálya nemzetségek s m. t. Ut. postája Sziget.

Bárczihása, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Dulháza mellett: 10 kath., 43 ref. lak. F. u. többen.

Barczika, Alsó- és Felső-Barczika; 2 magyar falu, Borsod vgyében, egymáshoz $\frac{1}{16}$ állomásra egybeolvadt határral. Miskolcztól $\frac{17}{16}$, u. p. Kazinczytól $\frac{1}{16}$ állomásra. Szomszédai: Ivánka, Vadna, Kalló, Mucsony, Kazincz. A két helység összes határkiterjedése: 1267 hold, mellyből 496 h. szántóföld, 406 h. rét, 260 h. legelő és erdő, 45 h. belső telek, 80 h. ut, mocsár használatlan föld sat. A föld sik fekvésü, második osztálybeli, jó mivelés mellett minden gabonát megterem, különösen az,

igen kövér és jó legelő az állattenyésztésnek kedvez. Alsó-Barczika számlál 207 lakost, kik közül 42 r. kath., 128 ref., és 37 zsidó. A Sajó vize közel a helység észak-keleti részén folyván el, van ezen vizimalma, mellyet a Barczikai család, Zotrogh Dániel és Czékus Imre birnak. Felső Barczika lakosainak száma 208. l., u. m. 7 r. kath. 265 ref., és 16 zsidó, s itt van a reformatusoknak anyaegyházuk, Alsó-Barczika azonban vallási tekintetben a Kazinczi ref. egyházhoz tartozik. A helység a Sajó árjaitól sokat szenved, ugy annyira, hogy áradások alkalmával, csolnakon kell az utczákon járni. A zsidóság a faluszélin az országut melletti korcsma s mészárszék házakban keresi élelmét. Birtokosok a Barczikai családtól ágazó számos nemesek.

Bárd, magyar falu, Somogy vármegyében, 38 kath., 184 ref., lak., ref. anyaekklézsiával. F. u. Festetics Antal. Ut. p. Kaposvár.

Barda, oláh falu, Arad vgyében, Buttyinhoz közel: 6 kath., 312 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal, hegyes határral, szilvásokkal.

Bárdos, magyar falu, Vas vármegyében, 132 kath. lak. F. u. Bárdossy, Bozzay, s m. t. Ut. p. Szombathely.

Barest, oláh falu, Krassó vármegyében, Facsethez ½ órányira a Szebeni országutban: 2 kath., 388 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Barest, oláh falu, Bihar, vármegyében, a váradi deák püspök vaskóhi uradalmában, egyenes földön, de ¼-ed része domboldalban fekszik. Határa 724 hold, mellyből szántó 180 h., kaszálló 187, erdő, melly egyszersmind legelő 361 hold. Majorság itt nincs, mind urbériség. Földje hegyen völgyön fekszik ugyan, de trágya után mindent megterem; szénája vad, határát a Fekete-Körös nedvesiti. Van 10 r. kath., 250 n. e. óhitű lakosa, anyatemplommal.

Bárhely, magyar falu, Zala vármegyében, Mihályfa és Mumor közt, ut. p. Baksa ½ óra. Birja hg. Eszterházy.

Kis-Bari, magyar falu, Zemplén vármegyében, Ujhelyhez keletre egy órányira: 20 kath., 183 ref., 19 zsidó lak. Ref. templom. Földje dombos és 127 holdra terjed. F. u. Kazinczy.

Nagy-Bari, magyar falu, Zemplén vármegyében, Ujhelyhez keletre egy órányira: 6 r. 10 g. kath. 208 ref., 19 zsidó lak. Ref. templom. Szőlőhegy. 218 hold szántóföld. Kevés rét.

Barka, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, egy szük völgyben, Szomolnokhoz délre 2 mfdnyire: 386 kath., 225 ref., 6 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Vasbányák és hámorok. Határa hegyes, köszíklás, s nem igen termékeny; rengeteg erdejéből sok tálat, kanalat, s más faeszközt készit; gyümölcskertjei szépek, s gyümölcscsel a Szepességre élénk kereskedést folytat. F. u. gróf Keglevich. Ut. p. Rosnyó.

Nagy- és Kis-Bárkány, 2 magyar falu, Nógrád vármegyében, a Mátra vidékén, Pásztóhoz ¾, ut. p. Szakálhoz 3¾ óra, az első 893 k. lak. s paroch. templommal, a másik 358 szinte kath. lak. Többen birják, de főbirtokos az Almásy család.

Barkaszó, magyar falu, Beregh vármegyében, ut. p. Munkácshoz délnyugotra 3 mfd., 5 r. kath. 53 gr. kath., 492 ref. lak. Ref. anyatemplom. Erdeje szép; legelője, rétje elég; földje javitást kiván. F. u. Bárczy és Péchy nemzetségbeliek.

Barkó, tót falu, Zemplén vármegyében, Homonnához egy mfd; a

Laborcza mellett : 609 kath., 21 zsidó lak., 815 hold szántóföldel, erdővel, s egy sziklahegyen épült pusztavárral. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Kis- és Nagy-Barkócz, két vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, 608 k., 28 evang. lak. Sok nemes. Ut. p. Radkersburg.

Barlafalu, Szakállas-Bikó, Mező-Bikó, három régi rendetlen faluból összehuzott helység, Szathmár vármegyében, közel Balotafaluhoz : 223 német k., 865 g. kath., oláh lakossal. Barlafalun római és görög kath. anya-, Szakállas-Bikón g. kath. anya-, Mező-Bikón fiók-templom van. Földjei javitást kivánnak; rétje legelője elég; szép szölöhegye és erdeje vaan. F. u. gr. Károlyi. Ut. p. Iloba.

Barlangó, puszta, Szabolcs vgyében, 10 kath. lak.

Barmód, puszta, Bihar vgyében, Szalonta alatt. Nagy része e pusztának jeles nagy tölgyes erdő; tiszta földei jók. Birja a váradi deák püspök.

Barna, magyar falu, Nógrád vármegyében, 532 kath. lak., és k. paroch. templommal. Határja, melly Heves vgyével szomszéd, nagy kiterjedésü, de szorgalmas javitást kiván; erdeje derék. F. u. g. Teleki. Ut. p. Rimaszombat.

Magyar-Barnag, magyar falu, Veszprém vgyében, Nagy-Vásony mellett, 387 ref. lak., s anyaekklézsiával.

Német-Barnag, német falu, Veszprém vármegyében, 510 kath. lak., s egy csinos kalváriával. Mind a két falunak legelője, erdeje közös, de szántóföldjei külön vannak. Rétjeik kevesek és zsiratlanok. F. u. gr. Zichy Ferraris Ferencz örökösei.

Barnák, puszta, Zala vármegyében, Pölöske mellett. Birja gróf Széchenyi István.

Barnazel, puszta, Arad vármegyében, lásd Világos.

Kis-Báród, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági kerületben, 395 g. kath., 10 r. kath., 14 ref., 20 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Lásd Nagy-Báród.

Nagy-Báród, oláh falu, Bihar vármegyében, a kolosvári országutban, Váradhoz 7 mfdre, 30 r. kath., 53 n. e. óhitü, 600 g. e. óhitü, 10 ref., 8 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, postahivatallal, uj kerületi házzal. Hetenkint divatozó vásárját a szomszédok élénken látogatják. — E helység fő helye volt a báródsági nemes kerületnek, s a kapitányi széktartás itt szokott tartatni. E nemes kerülethez tartoztak még : Kis-Báród, Cséklye, Nagy-Patak, Korniczel, Beznye, Körös-Topa, és Brátkának egy része. Vallásukra nézve nagy részt egyesült, aztán nem egyesült óhitü oláhok. Házaik fából, s főleg Beznyén széljelszórva épültek, többnyire keritések nélkül. A lakosok nagy része a müveletlenség szomoru állapotában fetreng, s majd mindent magok csinálnak, mire szükségök van; mind a mellett istenfélök, s épen nem erkölcstelenek. Sovány és terméketlen földeiket nem elég szorgalommal müvelik; termesztenek tavaszi buzát, tengerit, zabot, burgonyát, és babot. Van sok gyümölcse, különösen sok szilvája, almája, diója, mogyorója. Terjedelmes erdeikben holmi apró barmot is nevelnek. Nevezetesebb hegyei : Magura, Boicza, Affinget, Frakczinyet, Ples, Klecziny, Oszoly és Hágó. Legnagyobb figyelmet érdemel Magura, melly óriási nagyságával felülmulja Körös völgyének minden hegyeit. 1790-ben gyom-

rában nem megvetendő mennyiségben leltek arany, ezüst, vas, ólom ásványokat; de az iparhiány, s más gátló körülmények elfojták további létüket. Találni itt különféle márványkova-, elégséges mészköveket, és asszonyüveget (Glacies Mariae). Kősziklás hegyeit többnyire bükk, tölgy és cserfákból álló erdőség fedezi, mellyben egy hamuzsir-huta a lakosoknak jó foglalatosságot ad. Vadon terem az erdőkben málna, ribiszke és fekete afonya. — A hegyekből szivárgó számtalan forrásból nevezetesebb folyó patakká válnak: Varátyek, mellynek forrása Retyitye tövénél, s benne, hol a hamuzsirgyár épülete van, meglehetős számmal pisztrangot és rákot találhatni; Vale-Kurtuluj, Varatyicsel, és Muska patakok; ezek Gégénynél egyesülve a Sebes-Körösbe ömlenek. Általában levegője tiszta, vize jó, s vidékének tündér szépsége az Erdélybe vivő derék országuton járó utazót vidámitja. Mi e nemes kerület eredetét illeti: ez mind eddig kifejtve nincs. A sólyomkői erősséget, hova ezen kerület tartozott, a mult század elején (1711—12) uralkodott politikai szellem lerontá, s ekkor a várkapitányság eltörlésével, mellytől az akkori időkben katonai lábon állott báródsági nemes kerület függött, e vidék előkorát felvilágositható, ottan tartatni szokott irások eltünek, s nem lehet kitudni, hogy a II. Rákóczy Ferencz idejében keletkezett polgári háboru megszüntével 1711-ben, midőn Horváth György, Sólyomkőnek s a Báródságnak akkori utolsó kapitánya, Löwenburg Fridrik cs. tábornokkal föltételes egyességre lépett, s a várt a császáriaknak átadta, az ott volt irásokat mellyik rész vette birtokába? Egyébiránt a báródsági nemes kerület történetéről röviden ezeket mondhatni. Közönséges vélemény, hogy a báródsági nemesek hajdan magyarok voltak, s e vélemény nem egészen alaptalan, mert Nagy-Báród hajdan Magyar-Báród nevet viselt. Annyi azonban bizonyos, hogy az itteni Venter törzsök nemzetség, melly ma mindkét nemen 356 lelket számit, Corvin Mátyás király által 1465-ben kelt, s a báródsági birtokukra adott uj királyi adománylevél bizonyitása szerint, a hol olvashatni: „pro parte fidelium nostrorum nobilium Valachorum“ oláh volt. Ugy látszik, hogy a báródsági nemességet I. János király parancsa 1532 körül állitá katonai lábra, s képezé azt kerületre. — A báródsági nemesség őrzé tartozáskép Sólyomkő várát, s az Erdélyből jövő vagy odamenő fejedelmek és más főszemélyeknek kiséretül szolgált. 1585-ben a báródsági határ megtudhatása tárgyában kihallgatott tanuk többek közt emlitik: hogy az országút Feketetótól Sólyomkőig mindenütt a Réztetőn rengeteg erdőség közt volt, melly körülmény annyi viharos időkben, még inkább szükségessé tevé a báródsági nemesnek e vadon vidéken a közbátorság fentartását. 1633. táján Csomaközy András, (kinek neje Nadányi leány volt) kormányzá mint kapitány Sólyomkőt és a Báródságot; ki hiv katonai szolgálatiért I. Rákóczy György fejedelemtől jutalmul Bánlaka helységet nyeré. Az erdélyi fejedelmek a Báródságot, Sólyomkőn lakott kapitányuk által kormányoztatták annyira: hogy I. Rákóczy György fejedelem 1635-ben máj. 25-ről kelt a kerülethez intézett levelében, az itt találtató minden pisztrangos tavat halálbüntetés alatt tilalomba venni rendelt. 1696. mart. 13-dikán készült irás bizonyitása szerint Venter Mihály, a báródsági katonaság hadnagya, számos válogatott legénynyel 1657-ben II. Rákóczy György fejedelmet Len-

gyelországba követte, hol katonáinak nagyobb részét elvesztvén, maga is elesett. — Komorabb emlékezetét tartják még ma a báródságiak, 1660. Gyalu és Fenes közt a törökökkel történt szerencsétlen csata kimenetelének. Topay András volt azon időben a báródsági nemesség hadnagya, ki szinte két század magával állott ki Iá. Rákóczy György részére a csatapiaczon, de meggyőzettek, katonáinak nagyobb része megöletvén; Topay András pedig 37-ed magával a törökök által fogságba hurczoltatott, honnan társaival csak 1670-ben Apaffy fejedelem közbenvetésére szabadulhatott meg, miután 200 darab császári aranyat, mellyet Cipele Anna, Topay András neje, Élesden és a Báródságon birt s eladott jószágáért nyere', váltságdijul lefizetett. 1710-ben Horváth György sólyomkői és báródsági kapitány alatt Szabó István volt hadnagy. 1756-ban kihallgatott tanuk többek közt említik: hogy a tatárok 1717-ben beakarván e vidékre ütni, a báródsági nemesség a Réz tetején volt országulat nagy fákkal boritá be. — II. Rákóczy Ferencz pártja elnyomatván, a sólyomkői kapitányság elenyészett, s vele együtt a báródsági nemesség katonáskodása is megszüntetett. — E kerületet jelenleg több száz család birja, kik közt főbbek: gr. Batthyáni, gr. Kornis, Topay, Venter, Kuk, Kába, Kakuczi, Ispán, Hár, Lól, Menszáros, Szathmáry, Nábráczky, Zámbó, Katona, Miskolczy, báró Rudnyánszky, Szlávy, Cipele, Bélteki, Muntyán, Ugray, Sztojka stb.

O-Barok, puszta, Székesfejér vármegyében, Felcsúthoz 1 óra, 232 kath., 10 ref., 5 evang., 6 zsidó lak. Szép erdő. F. u. többen.

Uj-Barok, német falu, Székesfehér vármegyében, 382 kath., 6 ref., 2 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. Földje termékeny. Erdeje meglehetős. Bort termeszt. F. u. $\frac{1}{2}$ Niczky, $\frac{1}{2}$ Rosty nemzetségek. Ut. p. Buda.

Kis-Barom, németül Klein-Warisdorf, horvát falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz délre $2\frac{1}{2}$ mfd., 975 kath. lak., kik magyarul is jól beszélnek. Határa dombos, s van $1005\frac{2}{8}$ h. szántóföldje, 18 h. kertje, 1543 kapa szőleje, 50 h. erdeje. Birja h. Eszterházy.

Nagy-Barom, németül Grosz-Warisdorf, horvát falu, Sopron vármegyében, a kőszegi postaulban, Sopronhoz $2\frac{1}{2}$ mfd., 1100 kath. lak., paroch. egyházzal. Van postaállomása, 1876 h. szántóföldje, 32 h. szőleje, 1140 h. erdeje, melly nyir-, fenyő és cser-fákból áll. Rétje, legelője nincsen az erdőn kivül; földje a középszerűnél is alábbvaló. Birja hg. Eszterházy.

Baromház, puszta, Moson vármegyében, Lébény határához tartozik.

Baromlak, puszta, Szathmár vgyében, Vasvári mellett.

Baromlak, oláh-tót falu, Bihar vármegyében, a Réz erdő torkában, dombok közti völgyben, Margitához, melly utolsó postája, 2 mérföldnyire, 214 nem-egyesült óhitü lakos, s anyatemplommal, $4\frac{3}{8}$ urbéri telekkel. Határában a Réz tövében tótok is telepedtek le 55-en, kik mind r. katholikusok, és házzal biró zsellérek, burgonyát termesztenek, kereskednek és hamuzsirt főznek. A határ kiterjedése 7890 hold, mellyből szántó 710, kaszáló 320, szőlő 50, erdő 6710 hold, s ezekből ismét 560, urbériség 7330 hold majorság. Földje silány vadvizes, hideg természetü: pénzkeresés kutfeje a gyümölcs. A helység közepén folyik egy patak, melly a felette levő Rézhegyből veszi eredetét, kövecses

jó ivó viz, de kicsiny levén, malmot nem hajt. Birtokosa: Baranyi Lajos.

Baromlak, tót falu, Komárom vármegyében, Bars vármegye szélén, Érsekujvárhoz 1½ mfdnyire. Határa hegyes, de mindamellett termékeny; kiterjed 2280 holdra, mellyből 6⁶/₂₆ rész jobbágytelek után 270 h. urbérség, 1890 h. majorsági, többi a templomé, iskoláé és utak. Terem rozsot és buzát is bőven, árpát, zabot csak középszerüleg. Népessége áll 335 katholikus és 7 zsidó egyénből, s a róm. katholikusok az udvardi egyházhoz tartozván, helyben fiókegyházzal birnak; van itt 7 nemes család fő és 4 kézmives, u. m. 1 kovács, 2 takács, 1 kömives, mind kontárok. Földesurai: Platthy Mihály előterjesztő udvari tanácsos, Reinprecht Ignácz, Rozsos László, Bajcsyné.

Barra, oláh falu, Krassó vármegyében, ut. p. Lugoshoz 3½ óra, 1100 h. n. e. óhitü, 10 ref. lak., óhitü anyatemplommal. Határa hegyes, völgyes; erdeje bőven; sok szilvás. Birják a dabasi Halász Miklós örökösei.

O-Bars, tót m. v., Bars vármegyében, a Garan bal partján, ut. p. Lévától északra 1 órányira: 683 k. lak. s paroch. templommal. Hajdan királyi város volt, s egy várnak és klastromnak omladékai most is láthatók. Határja róna s bőtermékenységü; rétje, legelője, füzese, gyümölcse elég, de bora nincs. F. u. hg. Eszterházy.

Uj-Bars, magyar m. v., Bars vármegyében, Ó-Barssal átellenben, szinte a Garan mellett: 256 kath., 7 evang., 540 ref. lak. Kath. és ref. anyaszentegyházak. Földjei termékenyek; erdeje legelője jó: szőlőhegyén sok gyümölcsöt terem. F. u. hg. Eszterházy. Ez év tavaszán csaknem az egész helység leégett a ref. parochiával egyetemben.

Bársonyos, magyar falu, Veszprém vármegyében, Győr vgye szélén, 921 kath. lak., paroch. szentegyházzal, nagy szőlőhegygyel. F. u. a benedeki szerzetes rend. Ut. p. Pápa.

Bart, magyar falu, Esztergom, az uj rendezés szerint Komárom vármegyében, ut. p. Kéménd hez északnyugotra 1 óra. Határa róna és dombos, termékeny fekete föld; a lakosok birnak 1479 hold első, 740 hold második osztálybeli szántóföldet, 78½ hold rétet, 406 kapa szőlőt; erdeje nincs. Lakja 936 katholikus paroch. templommal. — Birja az esztergomi érsek.

Bártfa, (Bartfeld), (Bardiov), igen régi szabad királyi város, Sáros vármegyében, a Tapoly mellett, Eperjeshez 5, Kassához 9, Pesthez 41 mfdnyi távolságra. A belső város kőfallal van bekeritve, de a sánczok kerteknek osztattak ki; az utczák jól kövezettek s tiszták; a piaczon lévő házak mind emeletesek. Nevezetesebb épületjei a kath. sz. Egyedről nevezteteti szentegyház, és a városi tanácsház. Mind a kettő felette régi, s már IV. Béla előtt fenállottak. A tanácsházi levéltár nagyon gazdag régi irományokban s diplomákban. Van itt jól elrendelt kath. capitalis oskola, franciskanus kolostor, postahivatal, sóház, két patika, a külső városban evang. anyaszentegyház, s egy nevelő-intézet a 9-ik számu galiczíai ezred katonagyermekei számára. A városi kórház egész faluval (Lukovicza), s több polgári földekkel bir. — Népessége 4941 lélek, s ezek közt 3762 római, 83 görög kath., 913 evang., 2 ref., 181 zsidó. Nyelvökre többnyire tótok, kevés némettel keverve. Hajdan jutalmas borkereskedést üztek, de jelenleg a gyolcs-kereskedés virág-

zóbb; s az itteni roppant fejérítő-intézetből évenként legalább kikerül 300,000 rőf. A bártfai cserépedények kapósak szoktak lenni. — A városnak magának van 9 faluja, híres fördője, több liszt-, fürész- és egy papiros-malma, pálinkaháza, gyönyörű fenyves és bikkes erdeje, s nem épen terméketlen szántóföldje.

A tatárok elpusztitván a várost, 1320-ban I. Károly parancsolatjára bizonyos római katonának Lőrincz nevü fia felépitette, s az emlitett királytól szép szabadságokkal ruháztatott fel. 1376-ban I. Lajos királyi városnak tevé, azon kiváltságokkal, mellyekkel Kassa és Buda éltek. — 1600. 1622. 1645. a döghalál pusztitott, valamint a kuruczoktól is sokat szenvedt Melanchton Filep és Stockelin Leonhard az evangelikus hitet 1539-ben itt hirdetvén, annyira elterjesztették azt, hogy már az egész tanács evangelikusokból állott, s a szent Egyed templomát is maguknak foglalták, a mellett gymnasiumot s könyvnyomtató-intézetet alapitottak. 1590. először tartának itt a magyar evangelikusok közönséges zsinatot.

A bártfai híres fördő félórányira fekszik a várostól, északra, egy a Vörös-hegy ágaitól összeszoritott völgyben. Ez fördés idején kis városocskát ábrázol, melly 48 kisebb nagyobb házból, három éjjente kivilágitott uteczából, s több boltokból áll. A házak nagyobbára egyes emberek tulajdonai, hanem a város több épületeket bir, s a legnagyobban mintegy 60 szoba számláltatik. — A föld ezen völgyben olly savanyuvizdus, hogy minden fáradság nélkül több illy forrásokat lehetne nyitni; de mivel a megnyitottak annyira bőségesek, hogy minden másod perczben fél font vizet adnak, sőt legszárazabb nyarakban sem vesztenek semmit: tehát jelenleg 6 forrás használtatik leginkább, s ezek közt ismét leglátogatottabbak a fő kút, a pezsgő s a doctor kút. Ezen források kristály-tisztaságu vizet adnak, melly sustorgással, és temérdek léghólyaggal bugyog ki, melly csak a pezsgőkutból zavarosabb, a folyvást tartó mozgás végett. Sohasem fagy be, s közép hévsége R. szerint a fagypont alatt tizedik fokra megy; frissen meritve gyöngyözik, s a pohár oldalára számos léghólyagocskákat rak le. Savanyus borral vagy czitrom-lével vegyitve, igen felpezseg. Minden forrásnál vas rozsdát ülepit; ize kellemetes savanyu és ingerlő annyira, hogy egy hajtásra nehezen lehet egy poharat kiürítni. Ha jó időben meritteték, és jól bedugatik, erejét sokáig megtartja, s messzi földre el lehet vinni; de nem tele, s roszul dugott üvegekben csakhamar elromlik; záptojás szagu lesz, barna salakot ereszt az edény fenekére.

Főképen foganatosnak találtatik a gyomor s belső részek gyengeségeiben, aranyérben, komorkórságban, köszvényben, lépdugulásban, sápadtságban, mirigyes és angol betegségekben, fejér folyásban, a nemző részek petyhüdtsége miatt eredt folyadékokban, a hugycső bajaiban s különösen a fövényben, végre az ideig gyengesége miatt származott nyavalyákban.

A fördő olcsóság tekintetéből dicsérhető; s azon erdös völgyet, mellyben fekszik, e hegyes vidéknek tiszta levegője, a közel fekvő fenyvesnek balzsam illatja, a hegytetőkröli bájos kilátás, hazánkban egyik legszebb mulatóhelynek teszik.

Bártfalu, oláh falu, Máramaros vgyében, 1032 g. kath., 141 zsidó lak., anyatemplommal, és synagógával. F. u. Kodra, Bátyin, Stecz, s m. t. Ut. p. Sziget.

Bártfalva, (oláhul Szátulbárb), oláh falu, Bihar vgyében, Mar-

gitához, melly utolsó postája, 1 mfdnyire, dombos szántóföldek alatt egyenes téren, 250 n. e. óhitü lak. s anyatemplommal, $4\frac{1}{4}$ urbéri telekkel. Határa 5000 hold, mellyből szántóföld, irtások 650 h., s ennek fele hegyes, völgyes, vizmosásos haszonvehetlen. A kaszállók a Berettyó vize laposán 400 h., majorsági erdő 1550 h., a többi mint legelő mind hegyes, völgyes, bokros, elpusztult erdőből áll; szőleje más határon. Majorsági szántó és kaszálló itt nincs. Földje agyagos, s benne csupán tengerit és rozsot vetnek. Birtokosai: gr. Gyulai Carolina, b. Frimont Péterné, gróf Bethlen Ádámné, Cserey Anna, gróf Csáky József, Teleki Imre, Tamás Lajos, Eötvös Tamás.

Bártfalva, (Draga), Dorobratovo, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz, délkeletre 2 mfdnyire 10r., 814 g. kath., 5 zsidó lak. g. kath. parochia. Földei erős trágyázást kivánnak; fája legelője elég; sőt különös makkos erdeje is van. Sósforrása nem használtatik. F. u. gróf Schönborn.

Bártháza, Barbowo, oroszném et falu, Beregh vgyében, ut. p. Munkácshoz délre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, a Szernye mocsár mellett: 152r. kath., 381 g. kath., 6 zsidó lak. Róm. kath. paroch., gör. fiók-szentegyház. Makkos erdeje derék; legelője, rétje, nádja bőven. F. u. gr. Schönborn.

Bartosfalva, (Bartossowce), tót falu, Sáros vgyében, ut. p. Bartfához délre $1\frac{1}{2}$ mfd. 547 kath., 8 zsidó lak. Vashámor. Vizimalom. Derék erdő. F. u. gr. Forgács.

Barzesd, oláh falu, Bihar vármegyében, a váradi deák püspök béli uradalmában, egy dombon, e vidéken legmagasabb hegy alatt, 183 n. egy. óhitü lak. s anyatemplommal. Szántóföldje réttel együtt 171 hold, urbériség, de igen sovány; ellenben nagy bikkes erdejéből egyszer máskor készitnek valamit dologtalan renyhe lakosai. Gyümölcs, u. m. dió, cseresznye, szilva sok van, s határán egy patak csörgedez.

Basahalom, puszta, Szabolcs vgyében, 12 kath., 4 ref., 1 zsidó lak.

Basahid, rácz falu, Torontál vármegyében, a kikindai szabad kerületben, Becskerekhez északra $4\frac{1}{2}$ mfdnyire: 12 kath., 2684 n. e. óhitü, 14 zsidó lak., szép n. e. óhitü anyatemplommal, derék helységházzal, 97 egész jobbágytelekkel. Lakosai igen jó lovakat tartanak, s hires kocsisok. F. u. a kamara.

Basal, magyar falu, Somogy vármegyében, 5 kath., 168 ref. lak., elég erdővel, bortermesztéssel. F. u. Kubinyi László. Ut. p. Szigetvár.

Basarága, puszta, Arad vgyében, Batonya mellett, 3570 hold 1053 □ öl terjedésü. Három osztályra szakittatik: 1-sö 1220, második 1150, harmadik 1200 holdakkal. Ezekből szántóföld 1150, legelő 1600 h., kaszálló 820 hold. Földje a legjobb fekete, jó kaszálló és marhahizlaló. A Szárazér vonul el rajta; különben mocsárja nincsen. Birja a kir. kincstár.

Baska, kis tót falu, Abauj vármegyében, 250 kath. lak. F. u. Kassa városa, melly utolsó postája.

Baski, puszta, Somogy vgyében, Szigetvárhoz $\frac{3}{4}$ óra, a pécsi káptalané.

Basko, orosz falu, Abauj vgyében, hegyek közt: 87 r. kath., 402 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. kath. templom. F. u. gr. Breczenheim. Ut. p. Tálya.

Baskocz, tót falu, Zemplén vármegyében, Göröginye fiókja, 229 kath., 7 zsidó lak., 613 h. szántóföldel, vizimalommal. F. u. gr. Vandernath. Ut. p. Nagymihály.

Baskócz, orosz falu, Ungh vár-

megyében, ut.p. Szobránczhoz éjszakra egy mfdnyire: 31 r., 184 g. kath., 13 zsidó lak., részint róna, részint hegyes határral, erdővel, vizimalom-F. u. gr. Sztáray Kristóf.

Basocz, tót falu, Nyitra vmgyében, Pöstyénhez ½ órányira: 369 kath., 3 evang., 4 zsidó lak. — Termékeny földdel s jó rétekkel. F. u. gr. Erdődy sat. Ut. p. Galgócz.

Ó- és Egyházas-Bást, magyar falu, Gömör vgyében a Medves hegynél, u. p. Rimaszombathoz délre 3 óra, 600 kath., 20 ref. lak., paroch. templommal. Többen birják.

Bastyánka, tót falu, Nyitra vgyében, a Valaszka vize mellett, 42 kath. lak. F. u. Rudnay és Divéky fam. Ut. p. Privigye.

Báth, (Frauenmarkt, Bátovce), tót m.város, Honth vgyében, Selmecztől délre 4 órányira, egy kies kellemes vidéken. Kath. és evang. anyatemplomok, több uradalmi épületek; boltok, és nemesi curiák; vendégfogadó; postahivatal. Lakosai, kik hajdan németek voltak, 480 kath., és 685 evang. mennek; s a régi időkben jeles szabadságokkal éltek, sőt bányájok is volt, de ezeknek ma csak nyomai látszanak. Határja nagy és termékeny; szőlőhegye tágas, legelője elég; tölgyes, bikkes erdeje jó karban tartatik; országos és hetivásárjai mind marhára, mind gabonára nevezetesek. F. u. Eszterházy herczeg.

Báthmonostor, magyar falu, Bács vgyében, Bajához délre 1 mfd. a Dunától 1 negyedórai távolságra, 1600 kath. lak., paroch. templommal. Határa 1100 □ ölével 8380 h., mellyből 20 telek után urbéri szántó 730, rét 640, jó legelő 240, homokos legelő 1660, szőlő 340, uradalmi lágyfaerdő 2260, nádas 1200, tavak 1140, utak 120 hold. Földje homokos, de szénája sok. Volt itt hajdan a Dunának már most száraz ága mellett, híres apátúrság, melly a Sz.-Lélek Báthmonostori apátságának neveztetett, s mellyet előbb a praemonstratiak, később az ágostoniak, majd a cisterciták birtak, a mohácsi vész után pedig a kalugyerek foglalták el, s 1724-ig itt laktak. A zárdának már ma csak némelly maradványai láthatók. Birja h. Grasalkovich özvegye.

Kis-Báta, (Banicsa), oláh falu, Arad vgyében, a Maros mellett: 9 kath., 248 óhitű lak., s anyatemplommal, hegyes határral.

Batta, oláh falu, Krassó vgyében, közel a Maroshoz: 3 kath., 1897 n. c. óhitű lak., anyatemplommal, szilvásokkal, sok urasági rétekkel. F. u. a kamara.

Bata, vagy Százhalom, rácznémet falu, Székes-Fejér vgyében, a Duna partján, 338 kath., 332 óhitű, 7 ref., 4 evang., 5 zsidó lak., óhitű anyatemplommal. Határa nagy részt szőlőhegyből áll, melly jó vörös bort terem. Láthatni itt több halmokat, mellyek török tábor nyomait mutatják. F. u. b. Rudnyánszky, s más Paksy örökösök. Ut. p. Tétény.

Báta, magyar m.város, Tolna vgyében, Baranya vgye szélén, a Duna és egy meredek hegy közé szoritva, 2012 kath., 27 óhitű, 413 ref., 6 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal. Szántóföldje és szőleje 2922½ holdat foglal el; ezenkivül van tágas legelője, s a Duna szigetjében erdeje, s gyümölcsöse. Fejér bora igen kerestetik. Halászata jövedelmes. Sok duna-malmot bir. Lakosai a Báta-székiekkel hasonló szabadsággal élnek, s vagyonosok, de a Duna árja mind a várost, mind határát a töltések daczára is nagyon fenyegeti. Felül a hegyen láthatni egy várformára épült kolostor romjait, melly hajdan Szent László király által alapitatott apátság volt a sz. Benedek

szerzetesei számára. F. u. a bátaszéki uradalom. Ut. p. Bátaszék.

Batár, orosz falu, Bereg-Ugocsa vgyében, 18 r., 414 g. kath., 8 ref., 10 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Földe igen termékeny; nagy tölgyes erdővel bir. F. u. b. Perényi, b. Sztojka, gr. Teleki, Uray, Hagara, Kőszeghi, Dienyes, Pogány, Kovács, Zoltán, Fogarassy örökösök. U. post. Halmi.

Batarcs, oláh falu, Ugocsa vármegyében, egy nyílt völgyben: 386 g. kath., 18 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Földje, s rétje termékeny; erdeje van. A nyalábi urad. tartozik. Ut. p. Halmi.

Bátaszék, német-magyar-rácz m. város, Tolna vmgyében, egy rónaságon a Sárviz mellett, 4602 kath., 329 n. e. óhitű, 1 ref., 18 zsidó lak., kath. és óhitű paroch. szentegyházakkal. Derék urasági kastély. Határa 25,418 7/8 holdra terjed, s különösen legelője tágas, de az árvizek járják. Erdeje nagy; szántóföldjei igen termékenyek; szőlőhegye pedig a szekszárdihoz hasonló jó bort terem. Lakosai csak tizedet adnak minden földjeikből s azokat szabadon adhatják, vehetik, s élnek föld- és szőlőmivelésből, marhatartásból, mesterségekből, s halászatból, melly itt igen jövedelmes. Nevezetes még az itt gyakran található római régiségekről, s több földalatti épületek romjairól. F. u. Bátaszéknek s a hozzá tartozó uradalomnak, melly Báta, Decs, Pilis, Nyék, Alsó-Nána, Várdomb helységekből, s nehány pusztákból áll, a Bécsben létező theréziai lovag akadémia. Van saját postahivatala.

Baté, magyar falu, Somogy vármegyében, a Kapos mellett, 406 kath. lak., s fiók-szentegyházzal. Határa gazdag termékenységű; rétjei különösen jók; vizimalmai vannak. F. u. a Gál nemzetség. Ut. p. Kaposvár.

Bátfa, magyar falu, Ungh vgyében, ut. p. Unghvárhoz nyugotra 1 1/4 mfdnyire: 49 r., 62 g. kath., 175 ref., 54 zsidó lak., ref. templommal, s termékeny határral. F. u. többen.

Battiest, oláh falu, Krassó vármegyében, Facsethez 1/4 órányira, az erdélyi postaútban: 2 kath., 452 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. F. u. a kamara.

Batina, vagy máskép Kis-Kőszeg, magyar-német shokacz falu, Baranya vgyében, 1388 kath., 6 óhitű, 4 reform. lak., katholikus plébániával, dunarévvel, mellyen Bács vármegyébe járnak át. Határa első osztálybeli; bora jó; viza-halászata jövedelmes; kőbányája van. A Dunaparton fekvő hegyéről szép kilátás esik a környékre. Délnyugot felé fekvő hegyén pedig egy régi vár omladékai látszanak, mellyet a lakosok Leányvárnak neveznek. F. u. Károly főherczeg örök. Ut. p. Bezdán.

Battyk, magyar falu, Zala vármegyében, 587 kath., 6 zsidó lak; szűk legelővel, erdővel. F. u. gr. Festetics László. Ut. p. Szalabér.

Batiz, magyar falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz 1/2 mfd., egészen rónaságon, 1800 g. kath., 60 reform., 40 zsidó lak., reform. anyatemplommal. A görög kath. oláh eredetüek, de magyarul jobban tudnak, s Vasváriba járnak templomba. Áll az egész helység 125 telekből és 5 curiából. Határa 6970 hold, mellyből a Gombási erdőből rész 2000 h., szántóföld 3000 h., rét 1300 h., közös legelő 670 h. Ezekből urbériség 900 hold, a többi majorság. Földe sárga agyag, egyébiránt igen lapályos, mindent jól terem, de leginkább szereti a tengerit. Szarvasmarhát sokat és szépet tart. Határát mossa a Sárvize, s ezenkivül a Szamos árjai is felhatnak ide. Birják: a szathmári káptalan, özv. Kruspér Sándornő, Kende Zsigmond,

Tolnay Antal, Vásárhelyi József, Kállay Leo, Kandel Kristóf, Pap János, Jakkó Pál örök., Fényes József, Gödény Károly, a Vincze örök.

Batiza, oláh falu, Máramaros vármegyében, 495 g. kath., 2 ref., 10 zsidó lak., anyatemplommal. Lakosai sok zsindelyt készitnek. F. u. többen. Ut. p. Szigot.

Batizfalva, Botsdorf, tót falu, Szepes vmgyében, a Karpátok alatt: 95 kath., 1290 evang., 5 zsidó lak. Kath. és evang. anyaszentegyház. Kastély. Régi lakosai németek voltak s a reform. vallást követték. A helységen keresztül folyó patakban hires jóizü pisztrángokat fognak; a gyolcsszövés nagy divatban van. Erdő, legelő elég. Cserépedényei felette kapósak. — Batizfalva, Menyusfalva, Gerlachfalva helységek határait foglalta el hajdan a Chetene nevü erdő, melly a Szepességet illető okleveleklben olly gyakran előjön. Ezen erdőt IV. Béla 1264-ben Botyz grófnak (Galla gróf unokájának), a virágzó Márjássy nemzetség ősatyjának ajádékozta. Ugyanis ő volt megmentője a fiatal István királynak a marchfeldi véres ütközetben, s ő vitte meg e szerencsés hirt atyjának IV. Bélának. Ut. p. Lucsivna.

Alsó-Bátka, magyar falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, ut. p. Rimaszombathoz 1 mfdnyire: 28 kath., 473 ref., 28 evang. lak. Határa nagyobb részt sik és termékeny; rétjei a Balogh mentében jók; tölgyes erdeje derék. Itt számos nemesség lakik. F. u. többen.

Felső-Bátka, magyar falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, a Balogh vize mellett: 103 kath., 38 ref., 10 evang. lak. Határa hasonlit az Alsó-Bátkaiéhoz. Kastély. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Bátony, magyar falu, Heves vármegyében, Pásztóhoz északra 1 mfd. 965 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Róna határán szép gabona termö földeket bir; réfje sok és hasznos. F. u. Almásy nemzetség, Gyürky Pál, özv. Baloghné, Milusovics, Czobor. Ut. p. Gyöngyös.

Batonya, oláh-magyar-rácz falu, Csanád vgyében, a Pestről Aradra vivő postautban, Aradhoz 2 postaállásnyira: 1330 kath., 5032 n. e. óhitü, 123 ref., 14 evang., 18 zsidó lak., kath., és n. e. óhitü anyaszentegyházzal. A reformátusoknak csak egy oskola-mesterök lakik itt. Postahivatal és váltás Arad és Tót-Komlós közt. Vendégfogadó. Vármegyei tisztiház. Határa valamivel hasasabb, mint a Maros melléki helységeké, s ollyan termékeny épen nincs; de illő mivelés mellett mindent böven terem. Szőlőskertjei vannak. F. u. a kamara.

Báthor (Gagy-), magyar falu, Abauj vmgyében, ut. p. Forróhoz 3 órányira: 140 r. kath., 3 g. kath., 12 evang, 680 ref., 42 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Szép tölgyes erdő. Jó rétek. F. u. Jakabfalvay, Tasnády, Vendéghy, Lánczy, Szentimrey, Vitéz, s m. t.

Nyir-Báthor, magyar m. város, Szabolcs vgyében, Kállóhoz keletre 2 mfdnyire: 474 r., 60 g. kath., 23 ev., 1889 ref., 7 n. e. óhitü, 132 zsidó lak. Van itt minorita monostor, s a plébániai szolgálatot is ezen szerzetesatyák végzik; egy régi ref. szentegyház a hires Báthory nemzetség emlékkövével; postahivatal és váltás N. Kálló és Vállaj közt; patika és több jeles urasági épületek. Második osztálybeli egész jobbágytelek 64⅞ számláltatik. Határa részint sárga, részint fekete homokos; erdeje van. Dohányt sokat termeszt. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

Bátor, magyar falu, Heves vármegyében, Egerhez éjszak-nyugotra 2 mfd. 641 kath., 2 ref., 4 zsidó lak.

Kath. paroch. templom. Határa részint hegyes, részint róna; van makkos erdeje, vizimalma a Bakta vizén, s elegendő rétje. F. u. az egri káptalan, gr. Keglevich Miklós, Okolicsányi János, Fora nemzetség.

Kis-Bátor, puszta, Bátor mellett, Heves vmgyében, s ahhoz tartozik.

Bátorfalu, (Batorova), magyar-tót falu, Honth vgyében, ut. p. B.-Gyarmathoz ¾ mfd. 90 kath., 147 evang. lak. Földje jó buzát, rozsot, kukoriczát terem. Szőlője van. F. u. többen.

Bátor-Fekete, lásd Fekete-Bátor.

Bátorkeszi, magyar mezőváros, Esztergom, az uj rendezés szerint Komárom vgyében, dombos rónaságon, ut. posta Köbölkúthoz 1 órányira, 783 kath., 934 reform., 350 zsidó lak., s mindeniknek helyben van papja és imaháza. Határa igen nagy, de ez többnyire majorsági, a lakosok csak 2102 hold szántóföldet, 1115 h. rétet és 918 h. szőlőt birnak. Legelőjén az uradalom sok és finom birkát tenyészt; erdeje derék; szántóföldjei bár nagy részben homokosok, de termékenyek. Van itt urasági kastély, kert és sok tiszti s gazdasági épület igen jeles gazdászattal. Birja h. Pálffy, s feje egy uradalomnak.

Batucza, oláh falu, Arad vgyében, a Maros mellett, hegyek alatt, ut. postája Kaprucza ½ mfd., 398 n. e. óhitü lak., s fatemplommal. Hegyes völgyes határa 2400 hold, mellyből 270 h. szántóföld, 120 h. rét, 30 h. majorsági szántóföld, a többi bikkes, tölgyes erdőség és szilvások. Birja özv. Kaszonyi Aloysia asszonyság.

Bátya, elmagyarosodott shokacz falu, Pest-Solt vgyében, rónaságon, ut. p. Kalocsához ¼ mfd. Határa 4740 hold, mellyből szántó 760. kaszálló 774, erdő 206, legelő 3000 hold. Ebből majorsági szántó 94 hold és 60 hold rét; ezenkivül birják a bátyai közbirtokosok Kis-Nána pusztát, mellyben van 240 h. szántó, 150 h. rét, 50 hold nádas. Földje fekete agyag, de a Duna árvizeitől sokat szenvedvén, főleg veres-hagyma és káposzta termesztetik benne. Lakja 3080 kath. lak., parochial. templommal. Birják: Rakóvszky Ferencz, Vigyázó Antal, Ordódy Antal, Ujváry László, Németh József, Sándor János, Fekete Ferenczné, Csajági Jánosné, és Sárközy család.

Battyán, Deutsch-Egregy, német falu, Baranya vgyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 898 hold, mellyből urbéri beltelek 53⅜, szántó 44⅜, rét 18⅝, szőlő 27⅜, urasági beltelek ⅜, erdő 754 hold. Földje sovány. Lakja 250 r. kath. Birja a pécsi püspök.

Falu-Batthyán, magyar falu, Székes-Fejér vármegyében 52 kath., 495 ref. lak., s ref. anyatemplommal, bortermesztéssel, termékeny határral. Ut. p. Fejérvár.

Szabad-Batthyán, magyar falu, Székes-Fejér vármegyében, az előbbenivel összefüggésben, 653 kath., 190 ref., 3 evang., 4 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Hajdan nevezetesebb hely lehetett, a mint pecsétje mutatja, illy körülirással: „Batthyán városa pecsétje 1631.“ F. u. Batthyáni grófi nemzetség.

Batthyán, lásd Botthyán, Komárom vagy is most Esztergom v.

Iván-Battyán, német-szerb falu. Baranya vgyében, gr. Batthyáni Iván birtoka.

Bátyok, Backovik, tót falu, Abauj vgyében, közel a Sáros vgyei határszélhez: 50 kath., 245 evang., 5 ref., 11 zsidó lak Evang. templom. F. u. Zombory, Ocskay, Lánczy, és b. Orbán. Ut. p. Kassa.

Bátyú, magyar falu, Beregh vár-

megyében, Kaszonyhoz 1¼ mfdnyire. 3 r. kath., 10 gör. kath., 483 ref. lak. Ref. szentegyház. Róna földe fekete s termékeny; erdeje szép; rétjei vizenyősek; fával, hallal, csikkal bővelkedvén, ezekkel jutalmas kereskedést folytat. F. u. a Lónyay nemzetség. Ut. p. Beregszász.

Bázа, magyar falu, Zala vgyében, 114 kath. lak. F. u. többen. Bánok Sz.-György fiókja.

Bazing, (Pösing, Bazinium, Bezinck), kőfallal körülkeritetett kir. város, Pozson vmgyében, fekszik egy igen kellemetes vidéken Pozsontól 3 mfdnyire. Délre, keletre, északra termékeny szántóföldek, kövér rétek, gyümölcsösök, majorok; nyugotra szép szőlőhegyek, és bikkes erdők keritik. Házai nagyobb részint földszintiek, s az 1832-ki nagy tűz óta újfedeletűek, s kivülről is tiszták. Utczáinak, mellyeket egy patak nedvesit, kövezetje meglehetős. Nevezetesebb épületei: a nagy kath. paroch. templom, a kapuczinusok klastroma, az evang. szentegyház, a város háza, a kőfalon kivül nyugotra a gr. Pálffy ismeretes régi várkastélya, két vendégfogadó. Van itt három nemesi curia, 317 ház, 845 család, 19 tiszt, 342 polgár és mesterember, 269 nemesi család, 210 paraszt, 451 zsellér, 2316 kath., 2007 evang., 220 zsidó. Nyelvökre nézve a lakosok ⅔ része tót, ⅓ német. Ezen népségnek fő élelme, a szőlő- és földmivelés, kézimesterségek és bányászság. Mesteremberei között a posztósok legtöbb figyelmet érdemelnek. Szőlőhegye hires asztali fehér bort terem, sőt némelly esztendőkben asszúszőlőt is csinálnak. Legjobban dicsértetnek az Oedon, Retenberg, Horer, Milterberg, Eyerbach nevü hegyeken termett borok. Arany bányája nem sok, de igen finom aranyat ezüstöt ád; piskolcz már több ásatik és jó. Van itt helyettemes bányász-hivatal is. Továbbá nevezetessé teszi még Bazint ásványos vize és fördője, a melly fél órányira a várostól egy gyönyörü völgynek nyilásánál fekszik. Alkotó részei a viznek: szén-savanyús mészföld, vasföld, lúgsó, hegykristály és szelenitföld. Mind ivásra, mind fördésre egyaránt használják. Nedves időben, vagy zivatar alkalmával szine zavaros, inni pedig erősebb. A fördőház 1 emeletü, s benne több lakó és fördő szobák találtatnak, de ágyi ruhát minden vendégnek kell magának vinni. Haszna kitünő: a változó hideglelésekben, a keresztcsont, vizhójag-fájdalmakban, továbbá erősiti az elgyengült tagokat, s vizelletet hajt. Egyébiránt a vidék bájoló szépségü, s bizonyosan minden természetben gyönyörködő, kellemetesen töltheti itten idejét, s ha a virágos rétekkel himzett, pisztrangokkal bővölködő Fekete viz partján felsétál: csakhamar eléri Zumberg nevü kis helységet, hol egy kath. csinos kápolnát, papirosmalmot és szürkallót talál.

Királyi várossá 1647-ben lett. Régi eredetét s viszontagságait a városnak sürü homály fedi, de még annyit tudunk, hogy Ottokár cseh király 1237-ben bevette, s elpusztitotta. 1663-ban pedig az Érsek-Ujvári vár eleste után a törökök, tatárok, szörnyü rontást és pusztitást követtek el benne. Továbbá földes urai a XIV. században, ama Sz. Györgyi és Bazini grófok voltak, hanem később majd 1-sö Ferdinándot, majd Illésházy Istvánt, majd más familiát esmert földes urának. 1626-ban Pálffy István koronaőrző, Sz.-Györgyi bazinyi uradalomért, melly áll Czaila, Gocznod, Kis- és Nagy-Senkvicz, Limpach, Schveinczbach, Totgurab falukból, kivétetődvén maga Bazin és Sz.-György városa, előbb 260,000 s majd 50,000, összesen 310,000 f. fizetett a királyi

kincstárnak, s azon időtől fogva ezen uradalom a gr. Pálffy familia birtokában maradt, s most gr. Pálffy Ferencz birja.

Bazita, puszta Zala vgyében, 128 kath. lak. F. u. többen. Szőlőhegy. Ut. p. Egerszeg $^3/_4$ óra.

Bázos, oláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz keletre 3 órányira, rónaságon, erdők között, 1438 n. e. óhitű lak, s anyatemplommal. Határa, mellyet egy részről a Temes, más részről a Bege fogja be, az árvizek miatt nem a legtermékenyebb. Kiterjed 9300 holdra, mellyből szántóföld 1564 h., legelő 736 h., és erdő 7000 hold. Ebből az erdőn kivül majorsági föld 600 hold. Birja a királyi kincstár.

Bazsi, puszta, Zemplén vgyében, Girnics fiókja.

Bazsi, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Sümeghez 1 óra, 642 k., 8 zsidó lakosai, nagy erdővel és szőlőhegygyel. F. u. a veszprémi püspök.

Béb, német falu, Veszprém vármegyében, egy völgyben, Pápához $1^1/_2$ óra, 496 kath. lak. A pápai uraság birja. Ut. p. Pápa.

Kis-Béba, magyar hely, Torontál vármegyében, 10 házzal, 92 kath. lak., kik dohánykertészek. F. u. gr. Batthyányi. Ut p. Szeged 2 óra.

Ó-Béba, oláh-német falu, Torontál vármegyében, Szegedhez kelet-délre 2 órányira: 130 kath., 6 evang., 1848 n. e. óhitü, 14 zsidó lak. óhitü anyatemplommal, $66^2/_8$ egész jobbágytelekkel. F. u. gr. Batthyányi család.

Bebes, puszta, Zala vgyében, Szent-Mihály mellett, jó rétekkel. Ut. p. Egerszeg.

Tisza-Becs, magyar falu, Szathmár vármegyében, közel Tisza-Ujlakhoz, s Ugocsa vármegyétől a Batár vize választja el: 4 kath., 861 ref. lak., igen régi, kőből épült anyatemplommal. Határa mindent gazdagon terem; szénája, legelője igen sok. A lakosok T. Ujlakon csajkásoknak szoktak beállani; makkos erdőt is birnak. F. u. b. Eötvös, a kir. kamara, gr. Károlyi, Borbély, Lövey, gróf Teleki, gróf Schönborn, Bay, Butykay, Fogarassy, Ormos, stb nemzetségek örökösei.

Szamos-Becs, magyar falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz $1^3/_4$ órányira a Szamos mellett: 3 r., 9 g. kath., 351 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje termékeny, sok gyümölcsöse, és szép tölgyes erdeje van. F. u. gr. Károlyi ház.

Becse, német falu, Pest-Pilis vármegyében, a Ráczkevi szigetben, 663 kath. lak., kik szép szálas lovakat tartanak, sok zöldséget termesztenek; szántóföldje kevés, de erdeje, szőleje elég. Birja a cs. k. család. Ut. p. Laczháza.

Ó-Becse, m. város, Bács vármegyében, a tiszai koronai kerületben, Szegedtől délre 8, Ujvidéktől északkeletre $5^1/_2$ mfd., a Tisza jobb partján, saját postahivatallal. Lakja 9000 lakos, kiknek fele magyar kath., másik fele szerb n. e. óhitü, de héber is lakik 120. Kath. és óhitü anyatemplomok, synagóga. Gazdag róna határa első osztálybeli, s 2200 □ ölével 28,778 hold, mellyből polgári szántó 4933 h., rét 13567 h., legelő 5461, szőlő 257, uradalmi föld 334, nádas 3620, tavak, vizek 386, utak 220 hold. Marhatartása virágzó; bár az árvizektől sokat szenved. Örökös ura a korona.

Török-Becse, vagy Uj-Becse, m. v. Torontál vármegyében, s legnagyobb gabonakereskedő hely egész monarchiában a Tisza bal partján, Nagy-Becskerekhez északra 4, Szegedhez délre 10 mfdnyi távolságra. A városnak a kath., és n. e.

óhitű templomok tornyai, a magas és erős anyagból készült gabonatárházak, messziről igen szép tekintetet adnak. Az utczák Szerem vmegyéből hozott kövekkel vannak kirakva; a földesuraság kastélya előtt, a Tisza parti magas töltésen fel, fasorok és sétahelyek gyönyörködtetik a szemet; a rakhelyt s rév környékeit terméskövekből épült töltések ékesítik. Van itt postahivatal, patika, és nagy vendégfogadó. Számlál 2204 kath., 6 evang., 22 ref., 2242 n. n. óhitű lakost, kik nyelvökre nézve ráczok, németek, magyarok, s kevés tótok. Határa három fordulóra van osztva, mellyek közül egyikben csak tisztabuzát, másikban zabot, árpát, tengerit, kölest vetnek, harmadik ugarnak marad. Trágya épen nem szükséges. Egész urbéri telek 123⅝ találtatik. Erdeje kevés van, tüzifát Szlavoniából, épületi fát Erdélyből szerez. A Tisza-melletti lapályföldeket, mintegy 10,000 holdat, az árviz tetemesen rongálta csak nem régen is, de a földesuraság egy 2400 öl hosszu, 8—9 láb magas töltést huzatván, felét ezen haszonvehetetlen földnek kiszáríttatta, s a földmivelésnek megnyerte. Három országos vásárt, s minden szerdán hetivásárt tart. Azonban országos vásárai kevés figyelmet érdemlenek, hanem annyival fontosabb gabonakereskedése. Ausztriából, Magyarországból, Horvátországból, a földközi tenger nevezetesebb kikötő helyeiből néha 100 kereskedő is megjelenik évenkint. Az elmenő terhes gabona-hajók közel 300-ra mennek, mellyek közül a legkisebb 1000, a középszerű 2—3000, s a nagy hajók 3—6000 mázsa terhet vesznek fel, s igy esztendönkint egy millió pozsonyi mérő gabonánál több vitetik ki, főképen Pest, Győr, Mosony, Bécs felé; kevesebb Horvátországba, Sziszekbe, Károlyvárosba, s innen szárazon Fiuméba, még kevesebb Laibach felé. A gabona után, dohánykereskedése mindjárt következik, de marhával, borral, csekély kereskedést folytat. Tulajdon szölöskertjeiben mintegy 2000 akó gyenge bort termeszt. Nevezetes az, hogy ezen a környéken igen sok orvosi plánta találtatik, u. m. felette jó székfü, islandicum aquaticum, Ononodis spinosa stb. Határa szélén egy elpusztult góth izlésre épült templomnak, a tiszai szigetben pedig a régi becsei várnak romjai szemlélhetök. F. u. a Sissányi örökösök.

Becse, puszta, Veszprém vármegyében Gyepes és Noszlop közt.

Becsehely, magyar falu, Zala vmgyében, 638 kath. lak. Tágas határa jó buzát terem. Van itt egy ménes, marha-, juhtenyésztés. F. u. Cszuzy és Halasy nemz. Ut. p. Nagy-Kanizsa.

Becske, magyar falu, Nográd vármegyében, 1013 kath., 35 evang., 135 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagoga. Határja, bár a vizmosásoktól szenved, mégis a hegy oldalokon termékeny; különösen a bor és dohány-termesztésben szerencsés. F. u. Párniczky, Bene, Aranyi, Prónay, Sándor, Laczkó, Szatkai s m. t. Ut. p. Rétság.

Becskeháza, magyar falu, Abauj-Torna vármegyében, Tornához délre 2 mfdnyire: 36 kath., 307 ref., 9 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Szölöhegye, erdeje, s meglehetös szántóföldje van. F. u. többen. Ut. p. Rosnyó.

Kis-Becskerek, németoláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz nyugotra egy postaállomásra, 1537 római kath., 1507 n. e. óhitü, 6 zsidó lak.; kath. és óhitü anyaegyházakkal, postahivatallal. Van itt 126 egész, 143 fél, 41 negyed telkes, 155 zsellér, 166 lakó, 40

mesterember, 5 kereskedő. — Határa 9285 hold, mellyből urb. házhely 385 h., 4989 h. szántóföld, 705 h. legelő, 1451 h. kaszálló, majorsági szántó 69 h., nádas 88 hold, 202 h. vizállás, 843 h. kaszálló, 283 hold legelő, 2 hold szőlő. Földe magasabb és laposabb, általjában gazdag termékenységü s gyönyörü buzát terem; rétjei igen kövérek, de savanyus szénát adnak; lovat sokat tenyésztenek. Folyó vize a Jehr, mellyen 32 öles köhid van. Birja a királyi kincstár.

Nagy-Becskerek, igen csinos város s főhelye Torontál vármegyének, a Béga vagy Bege hajókázható folyóvize mellett, Szegedhez délre 14, a Tiszához 1½ mfdnyi távolságra. Házai nagyobb részt cseréppel fedettek, s utczái elég rendesek. Van benne 5 templom, vármegyeház, posta- és sóház- hivatal, 2 casinó, szinház, 2 patika, sörház. Népessége 15,544 lélek, kik közt 3968 katholikus, 604 evang., 66 ref., 10398 n. c. óhitü, 508 zsidó. Nyelvökre nézve ráczok, németek, magyarok, oláhok, tótok, bolgárok. — Kereskedése gabonával, szarvasmarhával, s nyers bőrökkel felette nagy fontosságú; mesteremberei számosak; roppant kiterjedésü határa 399⅜ egész telket számlál, s igen termékeny; epreskertje legszebb a megyében; erdőcskéje is van. F. u. a királyi kamara, s széke egy tisztartósági hivatalnak.

Becsov, tót falu, Zólyom vármegyében, Beszterczéhez délkeletre 2 órányira; 8 katholikus, 148 evang. lak. Vizimalom. Jó legelő. Erdő. F. u. többen.

Bécz, magyar falu, Somogy vármegyében 38 kath., 481 ref. lak., ref. paroch. szentegyházzal. F. u. gróf Batthyáni Kázmér. Utolsó postája Szigetvár.

Bécz, magyar falu, Zala vgyében, 278 kath. lak. A letenyei urad. tartozik.

Kis-Bécz, puszta, Somogy vgyében, 21 kath. lak. Büssü határához tartozik.

Béczalja, (Janowce), tót falu, Sáros vgyében, Lófalu fiókja, 254 k., 48 evang., 22 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Bártfa.

Beczefa, magyar falu, Baranya vármegyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lőrincz. — Határa 863 hold, mellyből urbéri szántó 414⅝, rét 159, szőlő 155⅝, közös legelő 134 hold. Földje igen jó. Lakja 136 ref. Birja h. Eszterházy Pál.

Beczkó, igen régi, s hajdan kőfallal, sánczokkal, körülvétetett tót m. város, Trencsén vármegyében. Fekszik a Vághnak bal partján, a történetekben esmeretes omladozásban lévő vára alatt, melly hajdan Bolondócz várának is neveztetett. Ki épitette légyen ezt, nem tudhatni; annyi bizonyos, hogy a vár a hozzá tartozó uradalommal együtt, melly 14 helységből áll, a Bánfiak birtokában volt. Trencséni Máté halála után Stibor Erdélyi vajdának jutott, ki azt rövid idő alatt nagy erősséggé tette. Stibor a vár egész környékét vagy pénzzel, vagy erőszakkal magához ragadván, igen hatalmas dynasta lett ezen a környéken, s erőszakoskodásaival és ragadozásaival nem csekély félelmére vala a környékbeli lakosoknak: a midőn egyszer a várbeli kut mellett elszenderedvén, egy mérges kigyó szemeit kiharapta, mejjén pedig halálos sebet ejtett, a mit midőn felesége látna, ez is egy kés-döféssel életének véget vete. Ezen szomoru történetet rézbe öntve ezelőtt a Trencséni várban lehetett látni. A városnak nevezetesebb épületei: a kath. paroch. templom, a franciskánusok klastroma templommal együtt, mellyet

Haskó nyitrai püspök és Vághujhelyi prépost alapitott 1690-ben; az evang. anyaszentegyháza, a synagóga, a földes uraságok kastélyai. Lakosai közt, kik 1138 kath. 665 evang. 221 zsidóra mennek, igen sok mesterember találtatik. Vásárjai népesek. Határja messze kiterjedt, s a megyében a legjobbak közül való. Van szép erdeje, nagy legelője, és még szőlőhegye is, de a melly savanyu bort terem. Gyümölcs böven. Cservenahora nevezetü hegyeiben veres agyagot ásnak. F. u. a városnak és a hozzá tartozó uradalomnak b. Révay, b. Mednyánszky, gr. Berényi, sat.

Béd, magyar falu, Nyitra vgyében, Szalakuz filial., 304 kath., 10 zsidó lak. — Van termékeny földe, jó réte, erdeje. F. u. Bartakovics Ut. p. Nyitra.

Bededov, tót falu, Trencsén vármegyében, Puchóhoz ½ órányira, 2 kath., 103 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Bedegh, magyar falu, Tolna vármegyében, Somogy vmegye szélén, 810 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Határa első osztálybeli; bora, erdeje elég. Határában a régi Bati vár omladékai láthatók. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Szemes 4 mfd.

Bedő, orosz falu, Máramaros vármegyében, a Taraczk vizének a Tiszába ömlésénél: 11 róm., 1117 g. kath., 115 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határa e megyében a legtermékenyebbek közé tartozik. F. u. többen. Ut. p. Huszt.

Bedő, magyar falu, Bihar vgyében, síkságon, Váradhoz 2 mfd., 10 r. kath., 850 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. A lakosok oláh eredetüek. Határa 3000 hold, mellyből urbéri szántó 236, rét 118 h. legelője közös, a többi majorság, de erdő, szölö nincsen. Földe fekete ritka eres és igen termékeny. Birja a váradi deák káptalan nagy prépostja.

Bégány (Kis és Nagy), 2 egymáshoz közel fekvő magyar falu, Beregh vármegyében, ut. p. Beregh-szász és M.-Kaszony közt. Az elsőben lakik 69 r. kath., 8 g. kath., 453 ref. 14 zsidó; a másodikban 34 r. k., 108 g. kath., 400 ref., 18 zsidó. Van ref. anyatemplomuk. Határuk róna és igen termékeny, csakhogy néha a Szernye vize elönti; tölgyes erdejök derék; lakosai a közel lévő szölökben, s kőbányákban is kereshetnek pénzt. F. u. Bégányi, Füzesséry, Mező st.

Begecs, szerb falu, Bács vármegyében, a Dunához közel, Futakhoz 5 óra negyedre, 1039 n. e. óhitü lak., paroch. templommal. Határa 1100 □ ölével 10,112 hold, mellyből 68 telek után urbéri szántó 2310, rét 1540, legelő 1042, uradalmi szántó és rét 600, tölgyes erdő 2171, lágyfa erdő 256, nádas 1697, tavak 270, utak 226 h. Birja a gr. Brunszvik család.

Begécs, puszta, Bihar vgyében, Geszt és Ugra közt, jó földdel, és 58 hold nádas réttel. Birja a váradi deák káptalan.

Begengyát-Pásztély, orosz falu, Ungh vármegyében, N.-Berezznához keletre 1¼ mfdnyire, felette hegyes, erdös vidéken: 303 g. kath., 8 zsidó lak., szép bikkes erdövel. F. u. a kamara. Ut. p. Szobráncz.

Beharócz, tót falu, Szepes vármegyében, Zsegra fiókja: 191 katholikus lak. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Bekarócz, tót falu, Liptó vgyében, Tarnócz fiókja 183 lak. Többeké. Ut. p. Berthelenfalva.

Becheró vagy **Biharó**, orosz falu, Sáros vármegyében, Zboróhoz északra 1½ órányira: 17 r., 932 g. kath., 24 zsidó lak. Gör. paroch. tem-

plom. Nagy erdejében legelője elég. Malom a Breznik vizén. A makoviczi urad. tartozik. Ut. p. Bártfa.

Behincz, (Alsó), tót falu, Nyitra vármegyében, Radosnához ½ órányira: 174 kath. 12 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. N.-Ripény.

Behincz, (Felsö), tót falu, Nyitra vmegyében, Alsó B. mellett: 187 kath., 11 zsidó lak. F. u. többen. Határuk termékeny; bort termesztenek.

Beicz, magyar falu, Vas vármegyében, 404 kath., 13 zsidó lakos. Az ikervári uradalomhoz tartozik.

Beje, magyar falu, Gömör vármegyében, felülről Otrokocs, alulról Oldalfala helységekkel szomszédos, síkságon a Turócz vize mellett fekszik. A helységen keresztülmegy a Tornaljától Rimaszombat felé vivő országut; ékesíti ezen helységet Szentmiklósi Victor ur nagy kastélya, Csemniczki Pál, Dapsi Pál, Szathmári István és özv. Szathmári Józsefné uri lakhelyök. Van a reformatusoknak templomjuk. Számlál ezen helység 523 lelket. Van e helységben 11 urbéri telek, 20⅜ majorsági, mindössze 167 hold erdő. Sok buzatermő szántóföldel, jó réttel s marhahizlaló legelővel áldotta meg a természet ezen helységet. — Jó fekvésü 104 kapás szöllőhegye meglehetös bort ád a tulajdonos asztalára. A helység mellett folyó Turócz vizén van egy malma, alsó végin a helységnek pedig egy korcsmája. Ut. p. Tornalja.

Bék, puszta, Pest-Solt vármegyében, Fájszhoz közel, 90 hold homokos de jó szántóföldel, és 109 hold lapályos kaszállóval. Birja a kalocsai érsek.

Béka, puszta, Csanád vármegyében, 173 katholikus lakossal, s dohánytermesztéssel. — Apátfalvához tartozik.

Békafalva, Krotendorf, horvát falu, Vas vmegyében, 84 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Rába-Keresztur.

Békás, magyar falu, Veszprém vármegyében, 128 kath., 158 ref. lak. Határa róna; rétjei savanyu szénát teremnek. Találtatik itt sok turfa, vagy gyeptözeg, melly setét, gyakorta szurok fekete szinü, hamar meggyul, s a meleget sokáig tartja. F. u. a Békásy család. Ut. p. Pápa.

Békás-Megyer, lásd Megyer Pest v.

Békató, német falu, Vas vmegyében, a dobrai uradalomban. Ut. p. Radkersburg.

Bekecs, magyar-orosz falu, Zemplén vgyében, Szerencshez ½ órányira: 312 r., 358 g. kath., 16 r., 20 zsidó lak. Szántóföldje 1780 hold, s elég termékeny; szénája igen jó; bort is termeszt, s ásványos vize, vendégfogadója és fördője van. F. u. gr. Andrásy.

Béke, magyar falu, Pozsony vgyében, Csötörtökhöz 1 órányira, a pesti országut mellett 293 kath. lak., több uraságí épületekkel, meglehetös határral; rétje erdeje nincs. F. u. az eberhardi uradalom. Ut. p. Somorja.

Bekeháza, magyar falu, Zala vármegyében, 62 kath. lak. F. u. Csillagh familia. Ut. p. Egerszeg.

Bekény, kis puszta, Borsod vgyében. Sályhoz tartozik.

Békés, magyar m. v., Békés vármegyében Gyulához észak-nyugotra 2¼ mfdnyire, a Fekete- és Fehér-Körös vizek összefolyásánál, 16,135 lakossal, kik közt 1152 r. kath., 14,355 ref., 590 n. e. óhitü, 18 zsidó. Nevét vette első birtokosától Békéstöl, melly név a n.-váradi regestrumban gyakran fordul elő. Hajdani vára a város északi részén állott az egyesült Fehér- és Fekete-Körös vizek egy tekerületében, de ezt

1595-ben a Maximilian és Báthory Zsigmond seregei, kiüzvén előbb a törököket, széljelhányatták. Most a helyén egy közlakos majorsága van, s a lakosoktól mind ez ideig kastélynak neveztetik. Egyébiránt Békés egy a legrégibb városaink közt, s ezelőtt szabad város, királyi szolgálatban lévő libertinusok lakhelye volt, a mint ezt régi pecsétje mutatja. 1561-ben királyi biztos által összeiratván, királyi jószágnak tétetik ki, s benne 256 porta találtatott. Most jobbágy város, csak egy erdőcske van még saját birtokában, s ez mindössze is régi szabadságának maradványa. — Nevezetes épületek benne: a r. kath. ref., n. e. óhitű szentegyházak, a városháza, uraság kastélya s tisztjeinek házai, a vármegyei, katonatiszti, parochialis, és notarialis lakházak. Van itt továbbá mind a három főbb vallási felekezetnek tulajdon oskolája, tulajdon parochiája, még pedig a reformatusoknál 2 lelkipásztorral, egy segéd pappal. Szinte találtatik itt egy patika, s mind a két Körösön egyegy erős tölgyfa-híd, s nagy vendégfogadó. — Határa lapályos; legelőjét a viz gyakran elönti, de szántóföldjei, mellyek a napnyugoti részen vannak, árvizeknek nincsenek kitéve. Földe fekete porhanyós agyag, még sok tevenynyel (humus) gazdagítva, itt-ott szikes és ingoványos földekkel változván. Lakosainak fő foglalatosságok a földmivelés, s nagy bőségben termesztenek hires sikeres tisztabuzát, árpát, zabot, tengerit, sok zöldséget s dinnyét. Marháik, lovaik szépek, kétnyiretü birkákat is tenyésztenek, de hosszu gyapjas magyar juhokat felesebb számmal; a méhtenyésztést erősen üzik. Szőleje a városnak felesleges, s bőven adja a világos veres, de gyenge bort. A szőlőskertekben sok nemesitett gyümölcsfákat láthatni, mellyek között nevezetes Marjalaky Benjamin városi jegyzőnek drága gyümölcsfákkal beültetett kertje. — A földek szállásokra vannak felosztva. Halászata a Körös vizeiben nem megvetendő, s ugyan a Körösön hoznak az Erdőhátiak mindenféle szerszám- és tüzi fákat. Három országos vásárjai, különösen a szarvasmarhák miatt hiresedtek el. F. u. gr. Wenkheim József, kinek itt kevés majorsága van, hanem a kigyósi pusztán szép épületekkel felruházott gazdaságot tart, s ugyan itt nemesitett merinosokat, gyönyörü lovakat és szarvasmarhákat tenyésztet, kertészei pedig sok dohányt termesztenek. A pusztán keresztülmenő országut két oldalról bearkolva akáczfákkal van beültetve.

Beketfa, magyar falu, Pozson vármegyében, E. Gelle filial. 83 kath. lak. F. u. több nemesek. Ut. p. Somorja.

Bekölcze, magyar falu, Heves vgyében, épen Borsod vgye szélén, úgy hogy egy része már oda esik, Egerhez északra 3 mfd. 542 kath., 2 evang., 5 zsidó lak. Van malma, szép makkos erdeje, jó rétje és földe. F. u. Draskóczy Sámuel.

Bél, oláh mezőváros, Bihar vármegyében, Váradhoz, melly ut. postája 7 mfd., erdős vidéken, 1367 lak., kik közt r. kath. 210, ref. 15, g. kath., 445, n. e. óhitű 697, zsidó 20, oláh ajku 1022, magyar 95, tót 130, czigány 120. Római és görög kath., és óhitű anyatemplomok, sörház, pálinkaház, 3 lisztmalom. De legnagyobb nevezetessége üveghutája, mellynek épületei közt legszebb a békasótörő malom, és köszörüsök lakja. Négy országos vására többnyire szarvasmarhával foglalatoskodik; hetivásárok pénteken tartatnak. Határa 5000 hold, mellyből urb. szántó és rét 600, majorsági 200, szőlő 20, erdő melly egyuttal legelő 4180 hold. A határ kis-

sebb része alacsony dombokon fekszik, a nagyobb rész vizes lapály. Ugyanis Arad vmgye felé foly a Töz vize, ettől beljebb a város felé a Vajabratina, és ezentúl a Meggyes patakok, mellyek kiöntései e lapályt gyakran meglátogatják. Erdejének vizes lapályai a sertéseknek kedves tanyát szolgáltatnak, s ezért mind a lakosok, mind a földesuraság a sertéstenyésztést nagyban üzik. Az uraság 20 hold szőlejében, épen nem a legjobb bor terem. A városon kivül délfelé egy régi sánczczal körülvett erősségnek nyomai láthatók, s a határban néha római pénz találtatik. A város feje egy 30 helységből álló uradalomnak, melly a váradi deák püspököt uralja.

Bél, vagy **Béel**, (Bielovce), magyar falu, Honth vgyében, Ipoly-Pásztóhoz ¼ mfd. 217 kath., 210 ref. Ref. filial. ekklézsia és oskola. Földjei, rétjei kövérek; bora jó; tölgyes erdeje derék. F. u. többen. Ut. post. Ipoly-Ság.

Bél, puszta, Pozsony vmgyében, Nyárasd és Alistál közt.

Magyar-Bél, magyar helység, Pozson vgyében. Fekszik ut. p. Cseklész és Szencz között, az országúttól nyugotra: 945 katholikus, 3 evang., 7 óhitü, 62 zsidó lak. Ékesiti a Góka uraság roppant várkastélya, mellyet hajdan gr. Csáky Imre cardinális épittetett, s honnan a keletre terjedő rónaságra igen gyönyörü és távoli kilátás esik. Van itt továbbá egy kath. paroch. templ.; tehenészet, 2-ik osztálybeli bort termő szőlőhegy, erdő, termékeny szántóföld, és sok gyümölcs, mellyet Pozsonba és Csallóközbe hordanak el. Cseresznyéjök különösen hires. F. u. Góka Miklós.

Német-Bél, magyar falu, Pozson vgyében, Magyarbéltől 1 fertály járásra. Számlál 186 kath. lak.

Béla, Szepesi város, Szepes vármegyében, a Poprád bal partján, Lőcséhez 4, ut. p. Késmárkhoz 1 órányira: 433 kath., 2349 evang. német lakosokkal. Kath. és evang. anyatemplom. Vendégfogadó. Fürész- és lisztmalmok. Határa igen nagy és termékeny, különösen a Kárpáton zsiros legelővel bir, fejérnépe sok lent termeszt, gyolcsot szö, s avval kereskedik; borovicskája talán egész országban legjobb; hetivásárt pénteken tart; s hajdan borral, dohánnyal, vassal nevezetes kereskedést üzött Lengyelországba. A városhoz 300 lépésnyire van egy kénköves ásványviz és fördő. Alkotó részei: mész, kénkő és vas részecskék. Használ a csúz és köszvény nyavalyában.

Béla, hegyek között fekvő tót falu, Abauj vgyében; Kassához 2mfd. a szepesi országútban: 1044 kath. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Réz-bánya. Szántóföldje kevés és sovány; erdeje, különösen fenyvese szép. F. u. Kassa városa.

Béla, magyar falu, Esztergom, az uj rendezés szerint Komárom vmgyében, ut. p. Köbölkút. Határa dombos völgyes és igen kellemes és elég termékeny. A lakosok birnak 176 második, 240 harmadik osztálybeli hold szántóföldet, 162 h. rétet, 265½ kapa szőlőt. Lakja 380 kath. Ékesiti a Zerdahelyi grófnő régi kastélya.

Béla, népes tót falu, Thurócz vármegyében, Sz. Mártontól keletre 1 mfd. 763 kath. lak., 1098 evang., 30 zsidó lak. Határa szép kiterjedésü, erdeje nagy s benne sok vad találtatik: legelője felette hasznos. Lakosai közt sok olajjal kereskedik Béla nevü patakja több fürész- és lisztmalmokat hajt. F. u. a Blatniczai uradalom. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Béla (Valaszka), tót falu, Nyitra vgyében, Trencsén vgye szélén. Lakja, az irtásokat is ide számlálva, 3103 kath., 10 zsidó. Van kath. paroch.

temploma, nagy erdeje, liszt- és fűrészmalma, sovány földe. F. u. b. Splényi, Rudnay sat. Ut. p. Privigye.

Béla, tót falu, Trencsén vgyében, egy völgyben szélyel szórva. Lakja 2187 kath., 71 zsidó. Kath. paroch. templom. Fenyves erdejéből és juhtartásból él. F. u. gr. Pongrácz. Ut. p. Zsolna.

Béla, tót falu, Trencsén vgyében, Trencsénhez délre ½ óra: 130 kath., 17 evang., 11 zsidó lak. Fekvése kies; erdeje, legelője elég. F. u. több közbirtokosok, kiknek itt ékes lakházaik vannak.

Cziroka-Béla, tót falu, Zemplén vgyében, Szinna fiókja 866 r., 53 g. kath., 40 zsidó lak., 515 hold szántófölddel, 2 malommal, erdővel. F. u. Péchy. Ut. p. Szobráncz.

Izbugya-Béla, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja, 8 r., 570 g. kath., 7 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal; 1251 h. szántóföldel. F. u. Szirmay, Dessewffy, Vladár, s m. Ut. p. Nagy-Mihály.

Uj-Béla, tót m. város, Szepes vgyében, Galliczia határszélén: 820 kath., 5 evang., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sovány föld. Roppant erdő. F. u. Szirmay. Ut. p. Késmárk.

Bélabánya, (Dilln), kir. város, Honth vgyében, Selmecz mellett. A 14-dik században Selmeczhez tartozott, de később tőle elszakadt. Rudolf 1572-ben Selmeczczel együtt királyi bányavárosnak tevé, de evvel majd ismét egyesült s jelenleg is egy tanács alatt áll, bár portája külön van. Kath. paroch. temploma régi épület. Számlál 1048 kath., 362 evang. — tót és német lakosokat; több érczzuzó s aranymosó szineket.

Belácz, német falu, Tolna vármegyében, 364 kath. lak., s közép termékenységü határral. F. u. gr. Festetics. Ut. p. Szekszárd.

Bélád (Kis), MaleBeladics, tót falu, Bars vgyében, Nyitra vmgye szélén: 349 kath., 5 evang. lak. Kövér rétek. Juhtenyésztés. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Belánszko, puszta, Liptó vármegyében, Hibbe filial., 11 kath. 4 evang. lak. Vendégfogadó a szepesi szélen.

Belaradanova, puszta, Bács vármegyében, Kulával délre szomszédos 6224 hold határral, holdját 1100 □ ölével számitván. Ez mind majorsági birtoka a k. kincstárnak, s igen gazdag a föld.

Belatincz, vindustót m. város, Zala vármegyében, egy róna, termékeny, de áradásoknak kitett vidéken, 624 kath., 5 óhitü, 8 evang., 30 zsidó lak. — Van itt egy nagy várkastély, kath. paroch. templom, roppant magház. Feje egy uradalomnak, mellyhez 21 helység tartozik, s melly a megyében a legtermékenyebb vidéket foglalja el, s csupa vindustótok lakják. Birtokosa volt azelőtt a gr. Csáky, most pedig a Gyika nemes nemzetség, kinek mind a gazdálkodás jobb lábra való állitásáért, mind a jobbágytelkek rendbeszedéséért, mind pedig magának a városnak szépitéséért sokat köszönhet ezen különben elhagyatott vidék. Ut. p. A. Lendva.

Kis-Belebele, (Czimbrilovo), Nagy-Belebele, (Belebovo), 2 orosz falu, Beregh vmgyében, ut. p. Munkácshoz északra 1 mfd. a Viznicze patakja mellett. Az első 44, a második 75 g. kath. lakossal. Tölgyes, bikkes erdejök derék. F. u. gr. Schönborn.

Belecska, puszta, Tolna vgyében, Nagy-Székely mellett.

Beled, magyar falu, Sopron vármegyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár 1¾ mfd. Lakja 758 kath., 1270 evang., 240 zsidó. Nevezetesb épületei a kath. és evang. egyházak,

és gr. Eszterházy József laka. Határa 4700 hold, mellyből legelő 1300 h., rét 400 h., a többi szántóföld. Öntésfölde levén mindent megterem, de főleg csak gabona termesztetik. Állattenyésztés és mezeigazdaság jó karban vannak. Az urbériség a majorságinak felét teszi. Határában folyik a kis Rába, és mocsárja van egy a Linkó mocsár. Birtokosok: h. Eszterházy, gr. Cziráky Antal, gr. Eszterházy József, Végh Johanna, Sallay József, Kálóczy Dénes.

Alsó-Beled, (Unter-Bildein), német falu, Vas vmgyében, a Pinkavölgyében, 373 kath., 3 evang. lak., paroch. szentegyházzal, jó réttel és legelővel. F. u. Estei Ferencz modenai herczeg s a pornói urad. tartozik. Ut. p. Szombathely.

Felső-Beled, német falu, Vas vgyében, 340 kath. lak., jó rétekkel. F. u. gr. Erdődy. Ut. p. Szombathely.

Beleg, magyar falu, Somogy vármegyében, 31 kath., 423 ref. lak., ref. anyaekklézsiával. F. u. Festetics Antal.

Belcháza, puszta, Pozson vármegyében, az Alsó-Csallóközben, Amade és Sipos-Karcsa közt. Ut. p. Somorja.

Belejócz, orosz falu, Sáros vármegyében, a zborói uradalomban, 349 g. kath. lak. Ut. p. Orlik.

Belény, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Rimaszombathoz ½ mfd. 2. kath., 174 ref. lak. Gabonája, szénája, gyümölcse, fája elég. F. u. a Fáy nemzetség.

Belényes, magyar-oláh m. város, Bihar vgyében, Váradtól délre 5 mfdnyire, egy igen bájoló vidéken, mellyet regényes termékeny völgyének tágassága, s a Fekete-Körössel, mellynek jobb partján fekszik, minden oldalról egyesülő csörgedező patakok, még kellemesebbé tesznek. Népessége 2273, kik közt 371 r. k., 722 g. k., 536 n.e. óhitű, 7 ágostai, 554 ref., 83 zsidó. Utszái meglehetős egyenesek; ketteje csinos is. Van itt mind az egyesült, mind a nem egyesült óhitűeknek díszes anyatemplomuk, egy róm. kath. kisebb, s egy reform. anyaszentegyház, 4 elemi tanoda. Ezelőtt a járásbeli főszolgabiró csinos laka, közel hozzá a Vulkán Sámuel váradi görög püspök által alapított gymnasium, mellyben a szegényebb tanulók kenyeret is kapnak. Szép uradalmi udvarház is van itt tömlöczökkel, s a város északi szélén egy hajdan nagyobbszerű épület romjai láthatók; egy része az ezen romhoz közellevő s már beletelepített földnek Paterászkának, (ihetőleg a szerzetesekről) neveztetik. Elég termékeny szántó és kaszálló van 2258¾ hold, szőlőhegy 502¼, legelő 1213¾ h., erdő 1035; földesuraság majorsága 976¾ hold; s igy az egész kiterjedés 5986 hold. Bora középszerű; ellenben az egész megyében itt talán legszebb gyümölcsöket kaphatni minden fajból. Kézművesei közt a kordoványt és szattyánt készitők, s a hires gyertyát mártók figyelemre méltók. Hetivásárokat csötörtökön tart, országosvására pedig 4 van, mellyek szarvasmarhára (az őszi kecskékre is) nézve hiresek. A város feje egy nagy uradalomnak, mellyet a váradi görög kath. püspök bir.

Kis-Belényes, vagy Beinsell, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez keletre 1½ mfd., róna helyen, 426 nem. egyesült óhitű lak., anyatemplommal. Sovány agyagos határán van urb. szántó 200, rét 100, legelő 150, majorsági erdő 400 hold. Sok szilva; juhot és kecskét tart. Birja a váradi görög püspök.

Belényes-Latúr, lásd Latúr.

Belényes-Örvényes, lásd Örvényes.

Belényes - Szelistye, lásd Szelistye.

Belényes-Ujlak, lásd ezt: Ujlak.

Belezna, magyar-horvát falu, Somogy vmegyében, 782 kath., 40 evang., 21 zsidó lak. Sok erdő. Bortermesztés. F. u. Horváth és Domaniczky; különösen a gr. Beleznayaknak nemzetségi jószága volt. Ut. p. Iharos-Berény.

Belezseny, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 1 mf., egyenes téren, 336 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Van urb. szántó 64, rét 48, majorsági erdő 64. Sok gyümölcs. Van egy pataka. Birja a váradi görög püspök.

Bélfenyér, magyar falu, Bihar vgyében, az Erdőháton, lapályos helyen, 1375 r. kath. lak., kik igen szorgalmas emberek, szép szarvasmarhát nevelnek, s nagy részben kerékgyártók. Van lapos de árviz járta igen termékeny szántófölde 450 h., rétje 200 h., hátasabb, soványabb földe 100 hold, tölgyes erdő 300 h., legelő 100 hold. Folyóvize nincs, hanem van 3 ere, mellyeket a Fekete-Körös, s a dombroviczai havasokról leömlő vizek nevelnek, s gyakran kiáradnak. Van itt szép, órával ékesitett róm. katholikus templom, plébánia, jegyzőlak. Birja a váradi deák püspök.

Belincz, tót falu, Nyitra vármegyében, a Nyitra mellett: 92 kath., 15 zsidó lak. F. u. Divéky, Batthyáni, Szluka, sat. Ut. postája Nagy-Tapolcsán.

Belle, puszta, Pozson vármegyében, Alistál filial. 40 kath. Lásd Bél.

Bellegh, tót falu, Bars vármegyében, Füss filial. 247 katholikus lakos. Határa ollyan mint a Baracskáé. Ut. p. Verebély.

Bellejócz, orosz falu, Sáros vármegyében, a makoviczi uradalomban. F. Orlikhoz északra 1½ órányira: 2 r., 193 g. kath., 6 zsidó lakos.

Bellesz, (Blesovicz), tót falu, Nyitra vgyében, Bajnához ½ órányira: 152 kath., 50 evang., 12 zsidó lak. F. u. gr. Berényi, s mások. Ut. p. Nagy-Tapolcsán.

Bellotincz, oláh falu, Temes vármegyében, a Maros mellett, Lippához 3 mfd. 558 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa hegyes völgyes és csak 3-dik osztálybeli. Ebből van majorsági szántóföld 38 h., rét 176 h. 1090 □ öl, legelő 106 h. s 840 □ öl, házhely 7 h., szorgalomföld 12 h., 2797 hold s 988 □ öl erdő, 6 hold szabad föld; urbéri szántó 519 h., rét 282 hold, legelő 113 h., házhely 164 h., szorgalomföld 31 h., 173 h. haszonvehetlen, 144 h. szabadföld. Birja gr. Latour Tódor hadügyminister örök.

Bellovesza, orosz falu, Sáros vármegyében, Bártfához keletre egy mfd. 8 r., 564 g. kath., 25 zsidó lak. Határa elég termékeny. F. u. többen. Van gör. kath. anyatemplom.

Bellus, tót mező-város, Trencsén vármegyében, közel a Vágh bal partjához: 2116 kath., 6 zsidó lak., kik többnyire mesteremberek és fazekasok. Találtatik itt kath. paroch. templom, urasági kastély, és nagy majorság; több ser- és pálinka-főző ház, téglavető hely, és a várostól ½ órányira egy lágymeleg kénköves forrás, melly azonban kenderásztatásra használtatik. Határja részint hegyes, részint termékeny térség; legelője, rétje jó; fája elég. 1827-ben 28-dik septemberben 115 ház és a kath. templom tornya s fedele elégett. F. u. gr. Königsegg. Ut. postája Trencsén.

Béltek, magyarosodni kezdő német mezőváros, Szathmár vármegyében, a makoviczi uradalomban. F. Orlikhoz északra 1½ órányira: 2 r., 193 g. kath., 6 zsidó lakos.

gyében, Szathmárhoz délre 4 mfdnyire: 1186 r., 38 g. kath. 22 ref., 6 zsidó lak., r. kath. anyatemplommal. Határa mind a három nyomásban termékeny; rétjei jók; erdeje mind fajzásra, mind épületre nagyon használható, szőleje kedves bort terem, s pinczéi híresek. Hajdan két magvaszakadt jeles nemzetségek, u. m. a Zudarak és Drágfiak birtoka és lakhelye volt. 1681. várának felépítése határoztatott az országgyülésen. 1778 gr. Károlyi Antal, a várost, s a hozzátartozó uradalmat, melly Sándorfalva, Szakasz, Felső-Alsó-Közép-Homoród és Dobra helységekből áll, királyi adományban nyerte, s most is a gr. Károlyi házat uralja.

Nyir-Béltek, magyar falu, Szabolcs vármegyében, ut. p. Báthorhoz délre 1 mfdnyire: 475 r., 1009 g. kath., 4 ref., 17 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, dombos és homokos határral, szép erdővel, 22 második osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. a Kállay nemzetség.

Beluja, tót falu, Honth vgyében Selmeczhez $1\frac{1}{2}$ mfd. 89 kath., 578 evang. lak., kik kapós cserépedényeket csinálnak, s patakjokban rákot fognak. Evang. templom. F. u. h. Coburg. Ut. p. Selmecz.

Belvárd, magyar-horvát falu, Baranya vármegyében, ut. p. Pécstől $2\frac{1}{4}$ órányira, domboldalban. Lakja 410 református, 379 r. kath., reform. templommal. Határa termékeny volna, ha jobban mivelnétek; bir $51\frac{6}{8}$ egész urbéri telket. Birja gróf Batthyáni Iván.

Bély, magyar-orosz falu, Zemplén vármegyében, 301 r., 332 g. kath., 17 ref., 30 zsidó lak., szép kastélylyal és angol kerttel, 417 hold szántófölddel, sok réttel és legelővel. F. u. b. Sennyei. Utolsó postája Ujhely.

Béllye, magyar-német falu, Baranya vármegyében, Eszéktől 1 órányira a Moravicza vize mellett, 542 kath., 6 evang., 625 ref., lakossal, kath. és ref. anyaszentegyházzal. Utczái egyenesek; házai csinosok; ékesitik az Eugen herczegtől épitett fellegvár, s más urasági épületek. Lakosai földmivelésből, marhatartásból, halászatból, kézmüvességből élnek: fejes káposztájok híres. Szép és nagy erdő. Ezen helység feje egy 15 □ mfdre terjedő nagy uradalomnak, mellyet ezelőtt Albert királyi herczeg, most pedig Károly austriai főherczeg örökösei birnak. Az egész 6 kerületre osztatik. Az elsőhöz tartoznak: Béllye, Kopács, Darócz, Eugeniusfalva, Laskafalu helységek, a mitvári és kohári pusztákkal s vendégfogadókkal. A másodikhoz: Vörösmarthi, Keő-, és Herczeg-Szőlős, Sepse, Czuza, Batina. A harmadikhoz: Darázs, Marok, Izsép, Bodolya, Dalyok; a csibogári korcsma és vámház. 4-ikhez: Nyárad, Májs, Szabár, Udvar; 5-dikhez: Villány, Lipova, Sárok, Szent-Márton. 6-ikhoz: Baranyavár, Monostor, Lucs, Sz.-István, Bán, Kisfalu helységek; Haranya, Latjka, Henye, Gösa, Lipovicza majorságok. — Ezen uradalom szinte arról nevezetes, miről a dárdai; t. i., hogy itt véghetetlen kiterjedésü mocsárok kiszáritattak s mivelhetőkké tétettek.

Bene, magyar falu, Beregh vgyében, a Borsova mellett, ut. p. Beregszászhoz $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 60 r. kath., 324 ref., 13 g. kath., 10 zsidó lak.. Ref. szentegyház. Szántóföldei szorgalmatos mivelés mellett gazdagon fizetnek; szőlőhegye igen jó bort terem; fája, legelője elég; köbányája híres malomköveket szolgáltat. F. u. gr. Károlyi, Pogány, Rátonyi, Mezeránszky, Vásárhelyi, Gerzon.

Bene, puszta, Heves várme-

gyében, Gyöngyös városa birja: 180 kath. lak.

Benedekfalva, (Benedikova), tót falu, Liptó vgyében, 24 kath. 345 evang. lak. Földe zabot, rozsot, árpát, lent terem; nevezetes savanyuviz-forrással, melly a helységen kivül a kertek közt fakad; a vizelletet nagyon hajtja, a vért s nedveket tisztitja; azért foganattal használtatik a melancholiában, máj- és lépdaganatokban, szorulásokban, bőrnyavalyákban sat. F. u. Detrich, Kissely, Luby. Ut. p. Okolicsna.

Benedika, (Benedikuwczi), orosz falu, Beregh vármegyében, közel Ungh vmegyéhez: 4 r. katholikus, 413 g. kath., 12 zsidó lak. Határa részint hegyes, részint lapály s elég termékeny. F. u. többen. Ut. p. Szerednye.

Benedikócz, orosz falu, Sáros vgyében, Kurimához keletre egy órányira: 12 r., 481 g. kath., 12 zsidó lak. Gör. anyatemplom. F. u. gróf Erdődy., gr. Szirmay. Utolsó postája Bártfa.

Benedikov, tót falu, Árva vármegyében, 366 katholikus lak. 14 sessió. F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Benetine, (Benyatine), orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szobránczhoz nyugot-északra 2 mfdnyire: 2 r., 245 g. kath., 29 zsidó lak. Hegyes, sovány határ. Szép erdő. Fürész és más malmok. F. u. Viczmándy és a Fekete örökösök.

Benge, shokacz falu, Baranya vármegyében, 394 kath., 2 óhitü lak., jó marhatartással. F. u. Károly főhg. örökösei.

Bengusháza, (Benusovec), tót falu Liptó vgyében, 129 kath., 51 evang. lak. F. u. Nemesányi, Féja, Matyasovszky.

Benicz, tót falu, Thurócz vármegyében, a Thurócz vize jobb partján s a Posonyi országutban, Sz.-Mártontól délre 1 és ½ mfd. 155 katholikus, 26 evangelikus, 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Benicze, tót falu, Liptó vármegyében, 19 kath., 67 evang. lak., egy magas tetőn. F. u. Benyiczky. Ut. p. Berthelenfalva.

Benk, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza partján, Beregh vmegye szélén: 2. r., 3 g. kath., 251 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 4⅞ harmadik osztálybeli egész jobbágytelekkel, erdővel. F. u. gr. Vay Ábrahám. Ut. p. Vásáros-Namény.

Benke, puszta, Bihar vgyében, Bihar mellett, 1800 holdnyi róna gazdag határral. Birja a váradi deák püspök.

Benkeháza, magyar falu Vas vgyében, 48 kath. lak. F. u. gr. Festetics Imre, Jósa Rudolf. Ut. postája Kőszeg.

Benkócz, tót falu, Zemplén vgyében, Matyasócz fiókja, 381 r., 57 g. kath., 11 zsidó lak., 673 hold szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy, gróf Forgács, Bideskúthy. Ut. p. Nagy-Mihály.

Bentze, puszta, Zala vármegyében, Paisszeg, Györökháza, P.-Apáti közt.

Kis-Bény, magyar falu, Esztergom, az ujabb rendezés szerint Komárom vgyében, emelkedett helyen a Garan jobb partján, ut. p. Kéménd. Lakja 200 kath. Földje 1-sö osztálybeli; bora kevés. Volt itt hajdan a praemonstrati szerzeteseknek egy monostoruk, és apátságuk, mellyhez 3 szentegyház tartozott, ezek közül kettőt a zárdával együtt a törökök elpusztitottak; egy 1724-ben kijavittatván, most is megvan. Amade István e falut e templomnak ajándékozá, s azt most is birja, az illető

lu, Zemplén vmgyében, a Bodrog bal partján: 78 r., 40 g. kath., 204 ref., 11 zsidó lak., ref. templommal, 127 hold szántóföldel. F. u. többen.

Beregh, magyar m.város, Beregh vgyében, Munkácshoz délre $3\frac{1}{2}$ mfdnyire: 5 r. kath., 7 g. kath., 1575 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Határa első osztálybeli; földe sok és termékeny; fája tüzre, épületre elég; legelője, szőlőhegye, gyümölcsös kertjei jók; erdeje makkot is bőven ád. F. u. g. Schönborn. Ut. p. Beregszász.

Bereg-Böszörmény, lásd Böszörmény.

Béregh, dalmát falu, Bács vármegyében, a Dunának egy ága mellett, ut. p. Bezdánhoz 1 mfd., 2400 r kath. lak., paroch. templommal. Lakosai sok tüzes vérű lovakat tenyésztenek, és sok halat fognak. Határa első osztálybeli, s 1100 □ ölével 8228 hold, mellyből 74 telek után urbéri szántó 2433, rét 1749, jó legelő 383, mocsáros legelő 496, szőlő 117, uradalmi szántó és rét 71, makkos erdő 943, lágyfaerdő 756, nádas 757, tavak 351, utak 172 hold. Birja a kamara.

Bereg, puszta, Heves vgyében, Sirok és Recsk közt.

Beregócz, orosz falu, Beregh várm., F.Vereczkéhez $\frac{1}{4}$ órányira: 89 g.kath., 5 zsidó lak. Földe felette sovány és köves; fája is szűken. F. u. gr. Schönborn.

Beregszász, magyar m.város, Beregh vgyében, Munkácshoz délre 4 mfdnyire, a lassan folyó Vérke vize mellett: 617 r., 186 g. kath., 6 evang., 2175 ref., 200 zsidó lak. Római és görög kath., reform. anyaszentegyházak. Synagóga. Vármegyeház. Szegényekháza. Lakosai hajdan szászok voltak, s a helység Lompertházának is nevezetett: most mindnyájan magyarok, kevés magyarul is tudó németekkel, tótokkal, oroszokkal keverve. — Szántóföldei mindenféle gabonát, főzeléket gazdagon teremnek; legelője nagy; fája mind tüzre, mind épületre elég; rétjei kétszer kaszálhatók; nagy kiterjedésű szőlőhegye hires bort terem, aszút is csinálnak; végre kőbányája kapós köveket szolgáltat; sőt régenten határjában aranybányákat is miveltek. 1552-ben nevezetes zsinatot tartottak itt a reformátusok. Ugyanis ekkor erősittetett meg az előbbeni zsinatoknak vallástétele az Úr-Vacsorájára nézve; a fülbegyónás eltöröltetett, s helyette a közönséges helyen való vallástétel állapitatott meg; megparancsoltatott, hogy az oltárok lerontassanak, s újak többé ne épitessenek, s más több illyenek. — Igen siralmas volt Beregszászra az 1616-ik esztendő. Tudjuk nevezetesen, hogy II-ik Rákóczy György, a hires vitéz, Svékus király Gusztáv Károly segitségére válogatott sereggel indult ki a lengyelek ellen, de reménytelen rosz sikerrel. Hogy tehát ezen jó szomszédi szivességet a lengyelek is viszonozzák: Lubomirszky vezérük alatt beütöttek Magyarországra; Munkács vidékét elpusztitották, Beregszászon a kétségbe-esett és templom keritésébe szaladt lakosokat irgalmatlanul felkonczolták; a templomot s a várost felégették; ezt irván a falakra: „Vicem pro vice reddo tibi bone vicine.“ F. u. gr. Schönborn. Van itt helyben postahivatal és váltás Vásáros-Namény, Munkács és Tisza-Ujlak közt.

Beregszeg, tót falu, Nyitra vgyében, Ujváros mellett, ut. post. Galgócz, gr. Erdődy Józsefnő birtoka.

Beregszó, oláh falu, Temes v., Temesvárhoz nyugotra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, a Beregszó patak mellett, rónaságon. Lakja 1853 lélek, kik közt oláh n.e. óhitü 1609, szerb óhitü 217, r. kath. 22, zsidó 5. Óhitü anyaegyházak. Róna határa néhol lapályos salétromos, de nagyobb részben első osztálybeli gaz-

dag termékenységü, melly gyönyörü tisztabuzát és sok kukoriczát terem. Kiterjed 8301 holdra 420 □ ölre. — Ebből urbéri szántó 3130 h., rét 1164 h., legelő 1017 h., szorgalomkert 174 h., házhely 381 h., egyházi és iskolai földek szántó 72, rét 22, legelő 9, házhely 5, temető 6; majorsági szántó 794 h. 820 □ öl, rét 884 h. 550 □ öl, legelő 170, szőlő 3, erdő 32 hold 1510 □ öl, udvartelek 10 h., utak 10 h. Vizei a Beregszó és Csurja patakok.

Berek-Kap, lásd Kap-Berek.

Kis-Berek, puszta, Szolnok vgyében, Dévaványa mellett: 29 k., 13 ref. lak.

Száraz-Berek, magyar falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz északra 2 órányira: 196 g. kath., 351 ref., 14 r. kath., 32 zsidó lak. ref. és g. kath. anyatemplommal. Határa magas helyen fekszik, s részint homokos, de inkább agyagos, melly nehéz miveléső; kaszállója a ligeten és égereken; van erdeje is, és kevés uraságí szőlőskert. F. u. Kovács Sándor, Nagy Ignácz, Szirmay Lajos, Mándy Péter, s m. t.

Tisza-Berek, magyar falu, Szathmár vgyében, 63 r., 18 g. kath., 384 ref. lak., ref. anyatemplommal. Szántó mezeje dombos, homokos, kaszállója böséges; nevezetes tölgyes és égres erdeje, hol 10 öles égerfák nönek. F. u. Rhédey Ferencz. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Berekalja, puszta, Abauj vgyében, Petri fiókja, 32 katholikus, 7 zsidó lak.

Berekalja és Tompaháza, két egymás mellett fekvő magyar falu, Sopron vgyében, a Répcze mellékén, Sopronhoz délre 5½ mfd., 58 kath., 283 evang. lak. A két helység határa 726 hold, mellyből 450 h. szántóföld, 230 h. rét. Földe részint feketé agyag, részint kövecses; rétjei zsirosak. Több nemesek birják.

Berekalja, puszta, Tolna vgyében Bonyhád mellett.

Berekutcza, oláh falu, Temes vgyében, a Berzava mellett, ut. p. Detta. Van 300 n. e. óhitü lak., 14⅜ urb. telke, s igen gazdag határa. Birja a kamara.

Berement, rácz-shokacz-magyar-német falu, Baranya vgyében, 644 kath., 370 óhitü, 250 ref., 30 zsidó lak., kath. és óhitü anyatemplommal. A reformatusok a nagyfalusi anyaekklézsiához tartoznak. Gazdag határa mindennel bővölködik; bort termeszt; marhát nevel; rendes vágásokra osztott erdeje szép; kiszáritott posványságai helyén kövér réteket bir. Azon hegyben, mellynek tövében a helység épült, márvány töretik, mellyből jó meszet égetnek. A dárdai urad. tartozik.

Berencs, magyar falu, Abauj vgyében, Aszalóhoz 1½ órányira: 111 r. kath., 20 g. kath., 5 evang., 132 ref., 13 zsidó lak. Ref. szentegyház. F. u. Putnoky s m. t. Ut. p. Forró.

Berencs, m. v., Nyitra vgyében, a Nyitra jobb partján, Nyitrától délre 2 órányira: 713 kath. lakos, kath. paroch. templom. Határa első osztálybeli, s igen termékeny; rétei kétszer kaszálhatók; erdeje s szőlőhegye elég; jövedelmes vizimalom a Nyitra vizén. F. u. a nyitrai káptalan.

Berencs, magyar falu, Szabolcs vgyében, K.-Várdához nyugot-délre egy órányira: 31 r., 5 g. kath., 315 ref. 5 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 3 harmadik osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. h. Eszterházy, gr. Vay, b. Vay, Bay, Farkas, Erős, Fejér, Majos, Palaticz, Szentmár-

jai, Szerencsy, Szőgyényi. Ut. p. Vásáros-Namény.

Berencs, puszta vár, Nyitra vgyében, lásd: Szobolisztot.

Berencze, oláh falu, Szathmár vgyében, a Szamos mellett, Szathmárhoz 2 órányira, 5 r. kath., 8 ref., 497 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 2300 hold, mellyből 900 h. szántó, 550 h. kaszálló, vizmeder, porond, s haszonvehetlen mocsár 350 h., legelő 600 hold. Urbériség 378 hold. Földét nagyobb részt a Szamos iszapolja, s ez olly kövér, hogy buzát sem lehet benne termeszteni, hanem csak tengerit minden évben. Rétjei igen jó és sok szénát és sarjut adnak, s ezeket a lakosok gyümölcsfákkal ültetik be, mellyek lankáknak neveztetnek. A határt a Szamos hasitja, melly az iszapolási haszonért temérdek károkat is okoz, s a Szinyér patak itt szakad bele; ezenkivül vannak számos holt Szamosok, erek, lápok, stb. Nagy részét birja a Berenczei Kovács család; ezenkivül egyes telkeket gr. Rhédey Ádám, gróf Teleki Sámuel, b. Wesselényi, b. Vécsey Miklós, Darvay, Bagosy, és Boros családok.

Berend, magyar-oláh falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 1 órányira, határa a Szamos által ketté hasitva, 200 g. kath., 172 ref. lak.— Határa 1300 hold, mellyből 800 h. szántó, 300 h. rét, 200 h. haszonvehetlen vizmeder és mocsár. Urbériség 194 hold, a többi majorság. — Földe a Lankán, vagyis a Szamos által iszapolt térségen buja kövér, melly csak tengerit és burgonyát terem; rétjei igen sok és hizékony szénát adnak, s azért szép szarvasmarha nevekedik itt. Gyümölcsöse, szilvása nagy terjedelmü. A Szamoson kivül van itt holt Szamos is, melly nagy szárazságban sem apad ki. Egy régi templom romjai a Szamos partján jelenben is láthatók. Birtokosok: Darvay Ferencz, Csabay Antal, Elek és Károly ivadékai, Darvay Klára, Benkő Pál, Horváth Lászlóné, Böszörményi Antal, Cseh Ferencz, Nagy Lázár, Kacsó Farkasnő, Pap György, Uray Zsigmond, Boros János, Dersy Imre, Osváth József, Kereskényi József, Szilágyi Ádám, Prajdi János, Jakó Pál.

Berend, magyar-német falu, Veszprém vmgyében, Tosok mellett, 555 kath. lak., paroch. szentegyházzal, sovány határral, derék erdővel. F. u. a zirczi apátság. Ut. p. Devecser.

Berend, oláh-magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz egy órányira: 14 r., 143 g. kath. 48 ref., 15 zsidó lak., kik többnyire gelyvásak. Földje böven terem buzát és tengerit, kivált a Szamos mellékén; rétjei kétszer kaszálhatók; fája kevés. F. u. Csabay Antal, Gáspár János, özv. Virágné, a Pogány örökösök. Nagy és Pap nemzetség.

Kis-Berend, puszta, Somogy vármegyében, Berzencze mellett.

Berendia, oláh falu, Arad vgyében, Fejér-Körös mellékén: 56 kath., 437 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa ennek is hegyes; erdeje, szilvája elég.

Berente, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolctól $1^{3}/_{16}$; u. p. Kazinctól $^{3}/_{16}$ állomásra, egy szük völgyben. Szomszédai Alacska, Harnácz, Dusnok, Szent-Péter. Határkiterjedése hiteles földmérés szerint 2108 hold 537 □ öl; belsőség 33 h. 310 öl, szántóföld 757 h. 693 öl, kaszáló 303 h. 1086 öl, füzes 11 h. 164 öl, erdő 720 h. 122 öl, szilvás 43 h. 932 öl, szőlő 143 h. 660 öl, pinczehely 2 h. 821 öl, elhagyatott hely 8 h. 492 öl, közhasználat alatt 40 h. 990 öl, terméketlen helyek

39 h. 378 öl. Szántóföldei jó minemüségü fekete fövenyes vegyületüek, sikon terülnek, sikeres buzát teremnek, e felett szölöhegye is első osztálybeli borral szolgál és a földmivelés nemcsak a házi szükséget elégiti ki, sőt termékeiből kereskedésre is juttat. A lakosok az állattenyésztéssel is foglalatoskodnak, s igavonó s szarvasmarhákon kivül, legelőjük szép számu juhokat táplál, mindamellett azonban a gazdaság régi megszokott modorban üzetik. Lakosok száma 405 l., u. m. 128 r. kath., 11 g. kath., 11 evang. 246 ref. 9 zsidó. Felszabadult telkes gazda 18, zsellér 50. A határon keresztül folyik a Sajó vize, mellyen vizi malma van. Birtokosok: Szepessy László, Puky István, Pap Sámuel, Szakál Sámuel.

Berény, kis magyar falu, Sopron vármegyében, Csepreghez keletre 1 mfd., 50 kath. 50 evang. lak., 650 h. róna határral, mellyből 428 hold szántóföld, 38 h. rét, 184 hold erdő. Birják több nemesek.

Berény, oláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz délre 2 mfd., 932 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 3259 hold 115 □ öl, mellyből szántóföld 1648 h., rét 1140 h., legelő 213 h., házhely 147 h. Urbériség: 2041 h. Majorság: 1018 hold; két lelkészi telek, malom, korcsma, és szorgalomföld 180 hold 115 □ öl. Fekete földe másod.k osztálybeli; terem buzát, árpát, zabot, és kukoriczát. A határszélen folyik a Bogonis patak, melly 3 malmot hajt. Birja a kir. alapitvány.

Balaton-Berény, magyar falu, Somogy vgyében, 811 kath., 6 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. Határa igen termékeny. Bort termeszt. F. u. gr. Hunyady József. Ut. p. Szemes.

Berény-Jász, lásd Jász-Berény.

Csák-Berény, lásd Csák.

Diós-Berény, német-magyar falu, Tolna vgyében, 1226 kath., 6 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. — Termékeny földje dohányt, repczét, mákot terem; szölöhegye, s olajütő malmai vannak. F. u. gr. Apponyi György. Ut. p. Nagy-Dorog.

Iharos-Berény, magyar m. v. Somogy vgyében, a horvátországi országutban, 500 kath., 575 ágostai, 12 ref. lak., ágostai anya- s kath. fiók-szentegyházzal, postahivatallal. Határa elég termékeny; bora meglehetős. F. u. az Inkey nemzetség.

Karancs-Berény, magyar falu Nográd vmgyében, szinte a Karancs hegye tövében, mellynek tetején végződik határja. Számlál 397 kath. lak. Erdeje nagy és szép; földjei a hegyoldalban javitást kivánnak; rétjei jók. F. u. g. Berényi Miklós, kinek itt egy uri lakháza van. Ut. p. Szakál.

Kis-Berény, magyar falu, Somogy vgyében, 253 kath., 4 zsidó lakos., termékeny kis határral. F. u. a Jankovich nemzetség. Ut. p. Öreg-Lak.

Lovas-Berény, magyar m. v., Székes-Fejér vgyében, Fejérvárhoz északra 2 mfdnyire, kies vidéken, 1409 kath., 1610 ref., 4 evang., 1240 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyházak. Synagóga. Az uraság kastélya csinos izlésü; angolkertjének szépségét pedig a bele eső szölöhegy különösen emeli, s e tekintetben kevés mérközhetik vele. Vannak itt továbbá több boltok, egy nagy vendégfogadó, válogatott schweiczi tehenészet a közel levő erdőben, több ezerre menő nemesitett birkanyáj. — Határában van ugyan homokos föld is, de általjában termékeny fekete agyag ez. Bora jó. Erdeje szép. F. u. gr. Cziráky Antal.

Mező-Berény, magyar-német-tót falu, Békés vgyében, egy lapályos síkságon, Békéshez 1½

mfdnyire : 140 kath., 5761 evang., 1899 ref., 50 n. e. óhitű lakosokkal, két evang., egy ref. szentegyházzal s anyaekklezsiákkal. A 17-dik század végén ezen helység is elpusztulván, 1722-ben ülték meg meg ujra néhány magyar, tót és német gyarmatok; azonban a tótok nagy részt már elmagyarosodtak, s a németek is mind tudnak magyarul. *) Azon gymnasium, melly itt 1802 ota virágzott, 1836-ban Szarvasra tétetett által. — Határa nagy kiterjedésű; földe fekete agyagos és felette termékeny; lakosai sok és szép buzát, árpát, kukoriczát, zabot, kendert, répát, dinnyét, luczernát, lóherét termesztenek, s ez utóbbiak magjaival jutalmas kereskedést folytatnak. Szőlőskertjei nagyok s ezekben sok nemesitett gyümölcsfát láthatsz; bora nem állandó; jó lovakat, ökröket, birkákat tenyészt. — Az 1561-iki királyi összeirás szerint a Királyi Felség birta, s volt benne 50 porta. — 1719-ben a gyulai uradalommal egygyütt Harukkern János Györgynek adatott, de ennek férjfi ága 1775-ben kihalván, az egész birtok leány kézre ment. Ezen Harukkern jószágokban a leány-ág miképen osztozott meg, nem lesz talán érdektelen emliteni. E szerint az egész uradalom 96 részekre szakitatván, ezekből jutott gr. Wenkheim Ferenczre $23\frac{1}{2}$ osztályrész; ugyanennyi gr. Wenkheim Jósefre a gr. Károlyiakra, (gr. Sztáray, Trautmansdorf) 16; — gr. Stockhammer Ferdinandra felesége jussával együtt 5; b. Wenkheim Józsefre s testvéreire gr. Blankensteinnéra, gr. Feszteticsnére, Kárásznéra, Therezia báró kisasszonyra, mindenikre külön külön $3\frac{1}{5}$, azaz összesen 16 osztályrész; gr. Bolza Józsefre, gr. Eszterházy Mihályra, gr. Batthyáni Istvánra, gr. Mitrovszky Vilmosra mindenikre külön 2; gr. Stockhammer Hermanra, s testvéreire gróf Auerspergnére, b. Dreschelnére, b. Bedekovichnéra mindenikre külön 1, azaz összesen 4 osztályrész. F. u. b. Wenkheim.

Nagy-Berény, magyar falu, Somogy vmegyében, 759 kath., 341 ref., 10 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplomokkal, igen jó szántóföldekkel. F. u. a veszprémi káptalan. Ut. p. Sió-fok.

Berény-Vörös, lásd Vörös-Berény.

Puszta-Berény, puszta, Nográd vármegyében, Nográd fil. 36 kath. lak.

Bereth, magyar falu, Abauj vgyében, ut. p. Forróhoz egy órányira: 87 r. kath., 43 g. kath., 27 evang., 330 ref., 57 zsidó lak. Ref. anyalemplom. Synagóga. Jó bort termő szőlőhegy. Földes urai számos nemesek.

Beretke, magyar falu, Gömör vgyében, Gömör-Panyit szomszédságában, nagyobbrészint kősziklás helyen fekszik, mindamellett vize elegendő van, mert alsó oldalát a Rozsnyótól lejövő Sajó vize mossa, a helység napnyugot felé levő kissebb részit Jolsva vidékéről lefolyó kisebb Sajó vágja keresztül, mellyen a közbirtokosságnak jó jövedelmező malma áll. Van a reformatusoknak templomjok. Lakja ezen helységet 383 lélek. Van benne $5\frac{7}{8}$ urbéri, $13\frac{4}{8}$ majorsági telek, 322 hold erdő. Földje inkább gabonát, mint buzát termő; mindamellett földjét szorgalmasan mivelő gazda buzát is böven arat; rétje száraz, de jó takarmányt ad, legelője kevéssé sovány, de hizlaló. Birják e helységet Fialka József, Szalay Zsigmond, Anderko és Székely nemzetség. Ut. p. Tornalja.

*) A tót evangelikusok 3584, a német evangelikusok 2177 főre mennek.

Beretö, tót-orosz falu, Zemplén vgyében, Vásárhely fiókja 72 r., 124 g. kath., 69 evang., 106 ref., 13 zsidó lak., 471 hold szántóföld. F. u. Kazinczy. Ut. p. Nagy-Mihály.

Beretö, (Brezegowce), tót falu, Sáros vgyében, Somoshoz délre ½ mfdnyire: 274 r., 29 g. kath., 54 evang. lak. Vendégfogadó. Sörfözöház. Erdö. Jó föld és rét. A kassai országutban fekszik. F. u. Péchy. Ut. p. Böki.

Berettyó-Sz.-Márton, lásd Sz.-Márton, Bihar v.

Berettyó-Ujfalu, lásd Ujfalu, Bihar vgyében.

Berezinka, vagy (Kis-Leányfalva), német falu, Beregh vgyében, Munkácshoz 1 mfdnyire, a huszti ország- és postautban: 60 r. kath., 10 g. kath., 6 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Berezna, orosz falu, Máramaros vgyében, a Nagy-Ág mellett: 675 g. kath., 96 zsidó lak., s anyatemplommal. Erdeje nagy; jó legelöi vannak. F. u. többen. Ut. postája Huszt.

Kis-Berezna, orosz falu, Ungh vgyében, N.-Bereznához délre ¾ mfdnyire: 24 r., 701 g. kath., 20 zsidó lak., Bazil szerzetes kolostorral és templommal, hova évenként búcsura járnak az e vidéket feles számmal lakó oroszok vagy másképen rusnyákok. F. u. a kamara.

Nagy-Berezna, orosz-tót m. v., Ungh vgyében, az Ungh vize mellett, ut. p. Ungvárhoz északra 5 mfd., 306 római, 750 görög kath., 160 zsidó lak., római és g. kath. paroch. egyházakkal. Synagóga. Erdöszhivatal. Határa igen sovány; de erdeje roppant. Birja a kamara.

Bereznik, orosz falu, Máramaros vgyében, Beregh vgye szélén 668 g. kath., 14 zsidó lak., s anyatemplommal. Határa sovány, de erdeje sok. F. u. gr. Teleki, s m. t. Ut. p. Huszt.

Berg vagy **Perk**, német falu, Bars vgyében, Körmöcz határjában: 769 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határa igen sovány; legelöje hasznos; bányákat mivel. F. u. Körmöcz városa.

Bergwerk, német falu, Vas vgyében, Szalonakhoz 1 óra, 74 k., 203 evang. lak., szük és sovány határral. A jormensdorfi uradalomhoz tartozik. Ut. p. Kőszeg.

Berhida, magyar falu, Veszprém vgyében, a Séd vize mellett, 344 kath., 525 ref., 28 zsidó lak., ref. anyatemplommal. — Köves földje sikeres buzát terem; rétje kevés de jó; erdeje és jeles bort termö szöleje van. F. u. Beniczky, Boronkay, Késmárky, Sido, Tasner, s t. Ut. p. Palota.

Berinke-Borsos, lásd Borsos-Berinke.

Kis- és Nagy-Berke, puszták, Pest-Solt vmegyében, Kalocsa mellett, Kis-Berke 160, Nagy-Berke 304 hold terjedelmü s mindkettöt a kalocsai érsek birja.

Berkeháza, vindus falu, Vas vármegyében, 86 evang. lak. F. u. gróf Nádasdy. Ut. postája Radkersburg.

Berkenye, német falu, Nógrád vgyében, Váczhoz 1½ óra, egy dombon. Határa 1673 hold, mellyből beltelek 56, szántó 721, rét 92, legelö 274, szölö 40, erdö 517 hold. Majorsági szántóföld nincs, mind urbéri. Földje fekete, s terem árpán kivül mindent. Lakja 365 kath. templommal. Határát egy patak és két mocsár nedvesiti. Birja a váczi püspök.

Berkesd, magyar falu, Baranya vmgyében, 1102 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Határa elsö osztálybeli; fejér bora a legjobbak

közül a megyében. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Berkesz, magyar falu, Szabolcs vmgyében, Nagy-Kállóhoz északra 2 mfd., postahivatallal és váltással Kálló és Vásáros-Namény közt. Határa 4500 hold, mellyből urbériség 420 hold, a többi majorság. Földje homokos, s terem buzát, rozsot, kukoriczát, árpát, zabot, lent, kendert, káposztát. A vizenyös helyeket a földesuraság kiszárittatta. Lakja 577 lakos, kik többnyire reformátusok, anyatemplommal. Birja gr. Vay Ábrahám, kinek itt derék lakháza és gazdasága van.

Berki, puszta, Nógrád vmgyében, 260 kath., 3 evangelikus, 6 zsidó lakossal.

Berki, puszta, Székes-Fejér vármegyében, Tárnokhoz ½ óra, 57 kath. lak. Szőlőhegygyel, vizimalommal, juhtenyésztéssel. F. u. b. Sina. Ut. p. Tétény.

Berki-Dinnye, lásd - Dinnye-Berki.

Alsó- Felső- Berkifalu, 2 magyar falu, Vas vgyében, a körmendi uradalomban, 285 kath. lak. Ut. p. Körmend.

Kis-Berki, magyar falu, Somogy vmgyében, egy utczáját teszi Nagy-Berkinek, 190 kath. lak. Ut. p. Kaposvár.

Nagy-Berki, magyar m. város Somogy vgyében, a Kapos vize mellett, 752 kath., 17 zsidó lak. Szép kastély és kert. Szőlőhegy. Sok rét. Erdő. F. u. gr. Schmidegg örök.

Berkő, Rokicani, tót falu, Sáros vgyében, Bajor fiókja. 205 kath., 108 evang., 10 zsidó lak. F. u. Kassa városa.

Berlebás, puszta, Máramaros vgyében, Rahó határán, 231 g. kath., 6 r. kath. lak.

Berlistye, oláh falu, Krassó vármegyében, Oraviczához 2½ mfdnyire: 6 kath., 1036 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal.

Bernáthfalva, tót falu, Abauj vgyében, ut. p. Kassához 1½ órányira: 368 kath., 4 ref., 71 zsidó lak. F. u. Bernáth és Demeczky nemzetségek.

Bernecze, magyar falu, Honth vmgyében, u. p. Ipolysághtól délre 1 mfd. 802 kath. lak. Nagy szőlőhegygyel és erdővel, mellyben számos özek, dámvadak legelnek. F. u. a primás.

Bernicze, (Brnic), tót falu, Liptó vgyében, 21 kath., 47 evang. lak. F. u. Kmoskó, Omazta s m. t.

Bersza vagy **Bursza**, oláh falu, Arad vgyében, Buttyinhoz 1 órányira: 6 kath., 1150 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Határa részint róna, részint hegyes. Erdeje, szilvásai vannak. Ut. p. Arad.

Berthelemfalva, (Dejtari), tót falu, Liptó vmgyében, a Vág balpartján 26 kath., 176 evang. lak. postahivatal, egy kastéllyal vendégfogadóval, és termékeny földdel. F. u. Kubinyi, Rakovszky.

Berthót, (Bertatowce), tót falu, Sáros vgyében, 416 kath., 5 evang., 8 zsidó lak. — Postahivatal és váltás Eperjes és Korotnok közt. Több nemes udvar és kőbánya. — Malom a Szvinka vizén. Termékeny határ. F. u. a Berthóti nemzetség.

Berzék, magyar falu, Zemplén vgyében, a Hernád mellett, s Borsod vgye szélén; Ónodhoz egy órányira: 236 r. kath., 4 evang., 200 ref., 29 zsidó lak. Ref. templom. 1157 első osztálybéli szántóföld. Gazdag rétek. F. u. többen. Ut. p. Miskolcz.

Berzenke, tót falu, Sáros vgyében, a Szvinka vize mellett, ut. post. Eperjes.

Berzencze, magyar-horvát mező-város, Somogy vmgyében, 1638 kath., 16 zsidó lak. Mocsáros, lapá-

lyos határát sok patak hasitja; de maga a város, az uraság szép kastélya, a kath. paroch. szentegyház, s a vendégfogadó magasb helyen feküsznek. Határa igen termékeny; van postahivatala, hires vásárjai, halastava, vizimalma. Régi várának, mellyet hajdan Zrinyi Miklós vett el a törököktől, maradványa is alig van. F. u. gr. Festetics László.

Berzencze, (Brezniczka), tót falu, Nógrád vgyében, 44 kath., 175 evang. lak. Kath. paroch. templom. Sovány föld. F. u. Szentiványi Ferencz örökösei. Ut. p. Zelene.

Berzencze, (Garan), Breznicz, tót falu, Bars vgyében, a Garan bal partján: 788 kath. lak. Kath. paroch. templom. — Fája, rétje elég; földje lehetős rozsot terem; fuvarozik; vizi malma van. F. u. a besztercei püspök. Ut. p. Léva.

Garan-Berzencze, tót falu, Zólyom vgyében, Bars megye szélén: 29 kath., 197 evang. lak. Sovány, köves határ. F. u. a kamara. Ut. post. Bucsa.

Vas-Berzencze, (Zselezna Breznicza), tót falu, Zólyom vgyében, az elébbeni helységhez közel kösziklás, erdős hegyek közt: 317 kath. 1 evang. lak. Vas hámor. F. u. kamara.

Berzenke, (Bzenow), tót falu, Sáros vgyében, Radács fiókja: 157 kath., 10 g. katholikus, 47 evang., 5 zsidó lak. Jó rét. Erdő. Földes u. többen.

Kis-Berzseny, falu, Veszprém vármegyében, Zala vármegye szélén. Ut. postája Devecser. Többen birják.

Nagy-Berzseny, puszta, Veszprém vmgyében, Kis-Berzseny mellett.

Berzéthe, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Rozsnyóhoz délre ½ órányira: 386 kath., 825 ref. lak. Ref. anyatemplom. Lakosai főképen földmivelésből élnek és fuvaroznak. F. u. a Máriássy nemzetségbéliek, kiknek itt 3 kastélyuk van. Ut. p. Rozsnyó.

Berzevicze, tót m. város, Sáros vmgyében, a Tarcza mellett, ut. post. Eperjeshez észak-nyugotra 4½ mfdnyire: 1635 kath., 17 evang., 1 ref., 148 zsidó lak. Fekszik a Feketehegy lánczánál, mellynek tetején a legszebb rétek terülnek el, oldalait pedig erdők fedik. Földe hegyes és nehéz mivelésű. Van itt kath. paroch. templom, 4 kastély, papiros, fürész és több lisztmalom. F. u. a báró és nemes Berzeviczy nemzetség.

Berzova, oláh falu, Arad vgyében, az erdélyi utban, fele az északra eső völgyben, ut. postája Kaprucza ½ mfd., 1421 n. e. óhitű lak, kis fatemplommal, két lelkészszel. Hegyes völgyes határa 12,000 hold, mellyből van 40⅝ urb. állomány, 1240 hold sziklás kopár legelő, Mortarecz nevű 60 holdnyi rétje sarjút is terem, 360 h. majorsági, 80 hold posta-földek; a többi majorsági erdőség. Van sok szilvása, 5 patak és egy Marosvizi malma. Főleg kukoriczát termeszt; juhot és kecskét tenyészt. Birja özv. Kaszonyi Aloysia asszonyság.

Besencze, magyar falu, Baranya vmgyében, 28 kath., 282 ref., 4 zsidó lak. Ref. anyaekklézsia. Mocsáros határ. Szép erdő. F. u. a kegyes alapitvány. Ut. p. Siklós.

Besenszögh, magyar falu, Szolnok vgyében, Szolnokhoz északra 2½ mfd. 425 kath. lak. Kath. paroch. templom. Rétje sok; szántóföldje termékeny. F. u. a szathmári káptalan.

Besenyő, magyar nemes helység, Heves vmgyében, Poroszlóhoz 2 mfdnyire: 2358 kath. lak. Kath. paroch. templom. Róna termékeny határához több puszta tartozik, s a szarvasmarha-tenyésztés nagy fontosságú.

F. u. igen számos nemesek. Ut. p. Kápolna.

Besenyő, magyar falu, Bars várgyében, a Zsitva mellett, Komárom vmgye szélén: 1019 kath. lak. Kath. paroch. templom. Sok fekete agyagos földekkel, tágas legelővel s rétekkel bir; de fája kevés. Marhát nevel. Gyümölcsöt és hires káposztát termeszt. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. post. Érsekujvár.

Besenyő, német falu, Temes vmgyében, Temesvárhoz északnyugotra 2 mfdnyire, egy völgyben, 2023 r. kath., 50 n. e. óhitű, 132 egész, 62 fél és 18 negyedtelkes lakossal, 54 mesteremberrel. Kath. paroch. templom. Határa 7335 hold 383 □ öl, mellyből 5044 hold urb. szántóföld, 1100 h. kaszáló, 539 hold 220 □ öl legelő, 148 h. 300 □ öl szőlő, 2 h. szorgalmi föld. Majorsági föld 1501 h. 1313 □ öl, de ezek nagyobb részt viz alatt feküsznek. Első osztálybeli gazdag földe főleg tiszta búzát terem. Vizei a Beregszó és még más két patak; a Beregszó két malmot is hajt. Birja a kir. kincstár.

Besenyő, magyar falu, Somogy vgyében 121 kath., 163 ref. lak., homokos határral. F. u. többnyire Festetics Antal, azután Somsich, Pongrácz, Czindery és mások. Ut. p. Szigetvár.

Besenyő, puszta, Somogy vgyében, a babolcsai járásban, ut. p. Szigetvár. Határa 6206 hold, nagyobb része homokos, tavas erdő; marhanevelésre jó. Birják gr. Somsich Pongrácz, Festetics Antal, Czindery László.

Besenyő, puszta, Bihar vgyében, Váradhoz közel. Földe jó, kivált marha- és juhtartásra. Birja Beöthy Sándor.

Besenyő, puszta, Nyitra vgyében, Récsény filial. 34 kath. lak.

Ó-Besenyő, bolgár mezőváros, Torontál vgyében, Szegedhez délkeletre 4 mfdnyire, az Aranka vize mellett 7526 kath., 12 reform., 202 óhitű lak., kath. anyatemplommal, szép városházával, vendégfogadóval. Határa nagy kiterjedésű, s igen termékeny, az uraságnak több ezer holdra menő majorsági rétje és legelője van. Egész urbéri telket 263⅜ számlál. F. u. a kamara.

Besenyőd, magyar falu, Szabolcs vgyében, Baktához félórányira: 96 r., 30 g. kath., 543 ref., 98 zsidó lak., s ref. anyatemplommal, ⅞ harmadik osztálybeli urbéri telekkel, dohány-termesztéssel. F. u. Baranyi, Bezdédy, Bicskey, Borbély, Czeglédy, Dekmár, Eöry, Ferenczy, Halász, Hideg, Kecskeméthy, Kis, Kóródy, Ladányi, Laskay, Lórándy, Lőrinczy, Mikó, Molnár, Nagy, Puskás, Rácz, Szabó, Szelle, Sztrogy, Tar, Tarsy, Török, Udvarhelyi, Zoltay, Zsiday, Jeney, Vékey, Vida.

Besnyő, puszta, Pest-Pilis vármegyében, Gödöllő tőszomszédságában, a pest-kassai országút mentiben. Van 20 hold rétje, 867 hold erdeje, s mintegy 500 hold szőlőhegye. E szőlőhegy régibb és ujabb ültetés, az első Ó-Besnyő, a második Uj-Besnyő, Antal hegye alatt ismeretes. Mind a kettő délnek feküdvén igen becses fejér bort terem, ámbár Ó-Besnyőn vörös bor is szüretik. E puszta határában, épen az országút mellett, Gödöllőtől keletre kis ½ órányira fekszik egy kapuczinus zárda és szentegyház, hol igen népes bucsujárások történnek, a Grasalkovich férfi ágban már kihalt herczegi család sirboltjával. A zárda mellett vannak néhány zsellérházak is, s az egész gyönyörű erdöktől, árnyékos fasoroktól környezve, felette regényes helyen fekszik. A puszta birtokosa a gödöllői uradalom.

Besnyő, Sárihoz tartozik, Pest-Pilis vgyében.

Alsó-Felső-Közép-és Kis-

Besnyő, puszták, Székes-Fejér vgyében, 490 kath., 176 ref., 14 evang. lak. róna igen termékeny határral, Baracskához délre 1 órai távolságra.

Besse, magyar-tót falu, Bars vgyében, 340 kath., 181 ref. lak., Kath. paroch., és ref. filial. templomok. Legelője, földje igen jó; bora, fája, gyümölcse elég. F. u. gr. Hunyady, sat. Ut. p. Verebély.

Bessenőfalva, (Beszeniova), tót falu, Liptó vmegyében, a Vágh jobb oldalán: 298 kath., 2 evang., lak. Urasági lakóház. Nevezetes savanyu viz forrásáról. — Ennek vize tiszta, ize erős, csipős és szeszes. Alkotórészei: csipős szesz, vas, lúgföld és sok lúgsó (alkalsches Salz); a vizelletet különösen hajtja. Használ a máj- és lép-daganatokban, hideglelésben, kolikában, sat. F. u. Dvornikovics familia. Ut. postája Rosenberg.

Bessenye, magyar falu, Zala vármgyében, 303 katholikus lak. F. u. többen.

Bessenyő, tót falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $^{6}/_{16}$ állomásra; határkiterjedése 1237 hold, ebből szántóföld 498, rét 428, legelő 150 szőlő 161 hold; majorsági szántóföld 42 h. rét 200, szőlő 161 hold, legelő közös; urbéri szántóföld 456, rét 228 hold. A föld homokos fekete, vadvizes, terem leginkább rozsot és kétszerest; az állattenyésztés türhető, valamint a gazdálkodás is. A lakosok száma 433 lélek, ebből 422 r. katholikus, 2 óhitü, 56 protestans, 4 zsidó. Nyelvre 6 magyar, 5 ujmagyar, 418 tót, 4 zsidó. A r. kath. fiókegyház Szirma-Bessenyőhez tartozik. Határát ezen helységnek keresztülfolyja a Sajó vize, több mocsárokat képezvén. Birtokos gr. Szirmay István; s a Szirma-Bessenyöi majoratusi uradalomhoz tartozik.

Beszter, (Bisztár), magyar-tót falu, Abauj vgyében, Kassához $1^{1}/_{2}$ órányira: 149 r. kath., 50 g. kath., 21 evang., 180 ref. lak. Ref. és kath. templom. Lakosai sok gyümölcsöt, különösen hires cseresznyét termesztenek. F. u. a Sz.-István seminariuma.

Besztercze, (Bisztricza Visternicz), tót falu, Pozson vgyében, a holicsi országutban, Pozsonyhoz 2 órányi távolságra. Kath. paroch. templom. Lakja 1533 kath., 4 zsidó lak. Határjában északra sok agyag márga találtatik; földje homokos; erdeje derék; urasági majorság; vizimalom. F. u. gr. Pálffy Leopold.

Besztercze (Ó), népes tót falu, Trencsén vgyében, a Gallicziai határhoz közel: 2748 kath., 1 óhitü, 76 zsidó lak. és kath. paroch. templommal, synagógával. Földje sovány; de fenyves erdeje, legelője böven. Lakosi sok marhát, juhot nevelnek; patakjokban pedig pisztrangot fognak. F. u. Szina György. Ut. p. Zsolna.

Besztercze (Uj), tót falu, Trencsén vmgyében, a Gallicziai határszélen: 2196 kath., és 10 zsidó lak., kath. paroch. templommal; pálinkafőzéssel. Lakosai fa-eszközöket készitenek, s sajtot csinálnak. F. u. Szina György. Ut. p. Zsolna.

Besztercze (Vág), tót m. v., Trencsén vgyében, a Vágh vize balpartján. Nevezetességei közé tartozik a régi góth izlésre épült kath. paroch. templom, rézzel fedett toronynyal; a Vághon lévő hid, mellyen b. Balassa részére vám szedetik, és a zsidóknak nagy synagógájok sat. A városon keresztülfolyó Rieka patak két 4 kerekü malmot hajt. Határa hegyes völgyes, és sokat szenved a Vágh kiöntéseitől. Lakosai közt, kik 1939 kath. és 254 zsidókra mennek, igen sok mesterember, és nemes személy ta-

láltatik, legtöbb van fazekas, azonban mind ezek mezei munkát is folytatnak. A régi Beszterczei vár északra mintegy ½ órányira fekszik a várostól, egy a Vágh partján felemelkedő, nem megmászhatatlan kőszikla tetején, honnan a kies Vágh völgyére felséges kilátás esik. Ezen várnak már régenten a Balassa familia örököse volt, s most is az, de gr. Szapáry nemzetséggel megosztva, s feje egy 26 helységből álló uradalomnak. — A vár alatt fekszik Podragy nevü helység, mellyről alább bővebben. Ut. p. Zsolna.

Beszterczebánya (Neosolium, Neusohl, Banszka Bystricza), Zólyom vmgyében fekszik egy völgyben magas hegyektől körülvetetve, a Garan és Bisztra viz összefolyásánál, Körmöcztől 3, Selmeczhez 4, Pesthez 18, Kassához 26 mfd. távolságra. Mikor kezdették épitni, bizontalan, de IV. Béla alatt 1255-ben már királyi várossá lett. III. András Thurócz és Liptó felé határát megnagyobbitotta. Szinte ez történt 1309-ben. 1478-ban Corvin Mátyás Beatrixal együtt gyakran mulatott itt. — 1601-ben a döghalál nagy pusztitást tevc. 1605-ben Bocskay vezére Rhédey Ferencz keményen megsanyargatta, s ugyanekkor Zahlwein bíró kezesül elvivé. — 1620-ban az itten tartatott országgyülésen Bethlen Gábor magyar királynak kiálltaték ki. — 1645-ben ismét döghalál uralkodott. 1680-ban Geczy István, Tököly vezére megsarczolta a várost. 1761-ben a tüz egy rézhámorban kiütvén; több mint 2 miliom kárt okoza. 1783-ban nagy árviz.

Beszterczebánya jelenleg egy a magyarországi legszebb városok közül: mert nem csak környéke felette gyönyörü, a szüntelen egymást felváltó hegyek, völgyek, vizek, patakok, erdők, rétek, elszórt kastélyok, s hámorok, helységek, gyümölcsösök miatt: hanem a város maga is több szép épületekkel dicsekedhetvén, minden utazót kellemesen lep meg. Nevezetesebb épületei: 1) A régi vár, mellyben van a kath. két paroch. szentegyház. 2) A káptalan székes egyháza. 3) és 4) Az evangelikusok szép izléssel épült templomai. 5) A nagy kiterjedésü püspöki kastély. 6) A kanonok urak lakháza, melly hajdan jesuiták Collegiuma volt. 7) Az igen pompás vármegyeháza. — 8) A városháza. 9) A bányász kamarai épület, roppant udvarral. 10) A polgári kórház s számos csinos privát épületek. Összesen 478 ház számláltatik, s ezekből 249 a belsővárosban, 229 pedig az öt külvárosban van. A belső városi piaczon fekvő házak circularisoknak (Ringhäuser) neveztetnek, s szabad pálinkafőzési s borkimérési joggal birnak. Nagy kényelmére szolgál a városnak azon csatorna, mellynek segedelmével egy órányi távolságról friss, egészséges forrásvizet kaphat; sőt illyen forrásokat a város melletti kertekben is találni, mellyek közül egynehány valóságos ásványos savanyu viz, s mind italra, mind fördésre használtatik. — Nem kis diszt adnak Beszterczének az itten lévő számos királyi és országos tisztségek, mint a posta-, sóház, harminczad hivatalok, bányászkamara, végre a beszterczebányai r. kath. megyés püspöknek s káptalannak székhelye. Alapitotta ezen püspökséget Mária Therézia 1776-ban, s jesuita jószágokkal megajándékozván: megyéjét kiterjesztette egész Zólyom, Thurócz vármegyére, Nyitra és Bars vmegyének pedig egy kis részére. Van itt továbbá kath. és evang. gymnasium; kath. nemzeti főoskola, papi nevendékház, leánynevelő intézet, kisdedovó intézet. — Lakosai, kik 2987 katholikus, 2241

evang., azaz összesen 5228 lélekre mennek, hajdan Thuringiából bevándorlott nemesek valának; de most többnyire tótok, kevés németekkel s még kevesebb magyarokkal vegyest. Foglalatosságuk: bányászság, kézi és más mesterségek, kereskedés, fuvarozás. Az idevaló réz- és vashámorok, mellyekben drót is huzattatik, nagy fontosságuak; valamint a k. olvasztóház is, hol a Selmeczről jövő ezüst ércz szokott olvasztatni, s melly temérdek fát elemészt. Ez okból, mind felöl, mind alól a városon állíttatott egy nézésre mélló vizrekesz, melly 30,000 köböl hasábfát (egy köbölben 180 hasáb) fog fel, s innen egészen a szénégető helyekre vitetik; a feleslegest pedig, vagy az elmerülttet (Senkholz) eladják. — Mind ezen roppant fa-mennyiség a Garam-melléki gyönyörü erdőkben vágatik. Készítenek itt továbbá: puskaport, minden nemü vas és réz edényeket, posztót, sok kalapot, közönséges és fél porczellán edényt, bőrt; a szilézíai gyolcsot pedig különféleképen megfestik s evvel eleven kereskedést üznek. — Az itt készített ércz-mészt (Berggrün) hordókba pakolva Bécsbe küldik (évenként 120—124 mázsát), s ennek mázsája helyben 300 forint. — Hétfőn tartott hetivásárai gabonára nézve felette hiresek. Czukorgyára haldokló félben van. Beszterczebányának határa nagy, s rajta több falu fekszik.

Beszterecz, magyar falu, Szabolcs vgyében, ut. post. Nyiregyházától északra 2¾ mfd., nádas rétségek közt, annyira, hogy nyáron is ritkán lehet a faluba szárazon menni. Határa 3000 hold, mellyből azonban csak 500 hold száraz, de a többi is használtatik kaszállás és nádvágás által. Urbéresek csak 65 holdat birnak, de a lápok közt szabadon vagynak elbocsátva, s itten a szarvasmarhák meglehetős eledelt kapnak. — A rét között van egy nagy földvár, de eredete nem tudatik; a lápokon égerfás erdő. Káposztát sokat termeszt; hala, csikja pedig nagy bőséggel. — Lakja 470 lélek, kik többnyire reformatusok, anyatemplommal.

Betfia, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz 1½ mfd., erdők között, dombos, völgyes helyen, 250 g. kath. lak., s kis fa-imaházzal. Határa 1000 hold, mellyből szántó 60, rét 100, cserés legelő 200, erdő 640 hold. — Fejér sárga agyag földe tavasz-buzát, rozsot, zabot és tengerit terem. Határán van egy magas mészhegy, mellynek köveiből hires meszet égetnek az uraság, u. m. a praemonstrati szerzet Váradhegyéről nevezett prépostsága.

Bethlenfalva, (Bethelsdorf), tót falu, Szepes vgyében, Káposztafalva fiókja, 488 kath., 14 evang. lak., kik sok gyolcsot készítenek. Határában gránátot találnak. Hajdan itt volt a láncsások gyülés-helye. F. u. Draveczky, Obruczky, Goldberger, Montskó, Glósz, s m. Utolsó postája Lőcse.

Betlenócz, puszta, Zemplén vgyében, N. Mihály fiókja.

Betlér, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rozsnyóhoz északra ½ órányira, hegyek és völgyek közt. Lakosai közt, kik 461 kath., 756 evang. mennek, mindenféle nemü és jó mesteremberek találtatnak; a földet szorgalmatosan mivelik, vasbányákban és hámorokban dolgoznak, kereskednek, fuvaroznak. Evang. anyatemplom. Ékesiti ezen helyet a gr. Andrásy Károly kastélya, ásvány- és pénzgyüjteménye, s jeles angolkertje. Van egy senoriális közönséges könyvtára is.

Bezdán, magyar mező-város, Bács vgyében, a Dunához 1, Bajához délre 5 mfdnyire, saját postahi-

vatallal. Van 6500 r. kath., 250 zsidó lakosa, paroch. temploma, synagógája, révje a Dunán, mellyen Baranyába járnak. Határa igen lapályos; szénája, hala sok. Kiterjed 1100 □ ölével 18910 holdra, mellyből 140 telek után urbéri szántó 4927, rét 3500, jó legelő 2523, mocsáros legelő 890, szölö 79, uradalmi szántó és rét 79, makkos erdö 1741, füzes 200, nádas 3872, tavak 900, utak 199. Földje elsö osztálybeli. Birja a kamara.

Bezdéd, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza vize, Ungh és Zemplén vgye szomszédságában: 174 r., 73 g. kath., 824 ref., 86 zsidó lak., ref. anyatemplommal; 7⅞ elsö osztálybeli egész jobbágytelekkel. — Földje bö termékenységü; gyümölcse, s tölgyes erdeje elég. Itt van b. Ghilányinak, s több részvényes tagoknak egy Gall szerint intézett igen jeles göz pálinkafözöháza, melly eddig hazánkban legnagyobb. F. u. b. Béhmer, báró Ghilányi, Egry, Holesch, Ladányi, Molnár, Nagy, Péczely, Petrovay, Somlyódy, Viczmándy, Orosz, Ormos, Lónyay, Erös.

Bezdin, lásd: Fönlak.

Bezedek, német-rácz falu, Baranya vmgyében, 340 kath., 185 óhitü, 6 zsidó lak. A dárdai uradalomhoz tartozó. Ut. postája Baranyavár.

Bezenye, (Pallersdorf), horvát falu, Mosony vgyében, a posonyi országutban, 899 kath. lakos., s paroch. szentegyházzal. Határa elsö osztálybeli, s 116¼ egész jobbágytelke után bir 630 h. második, 1350 h. harmadik, 801 h. negyedik osztálybeli szántóföldet, 126 embervágó másod-, és 251 embervágó harmadrendü rétet. Van 2 vizimalma, derék erdeje. Földes urai Károly főherczeg örökösei. — Nemes udvarokat birnak Laáb és Virágh nemzetségek.

Bezeréd, magyar falu, Zala vgyében, 613 kath., 8 zsidó lak. F. u. a Bezerédy nemzetség. Ut. p. Szalabér.

Bezi, magyar falu, Györ vgyében, a Tóközben, 222 kath., 435 evang., 130 zsidó lak., evang. anya-, kath. fil. szentegyházzal. Fögazdasága rétjeiben s legelöjében áll. F. u. több közbirtokosok. Ut. p. Györ.

Beznákfalva, (Beznakovajsza), tót falu, Nyitra vmgyében, a Valaszka patakja mellett: 54 kath. lakos. F. u. Beznák fam. Ut. postája Privigye.

Beznocz, vindus falu, Vas vgyében, 8 kath., 83 evang. lak. F. u. gr. Nádasdy. Ut. postája Radkersburg.

Beznye, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági nemes kerületben, 423 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Lásd N.-Báród.

Bezeő, magyar-orosz falu, Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz észak-nyugotra 1½ mfdnyire: 332 r., 441 g. kath., 8 evang., 645 ref., 26 zsidó lak. Gör. kath. és ref. anyatemplom. Tágas és termékeny róna határ. Erdö. Kastély. F. u. gr. Sztáray Albert.

Bézs, magyar falu, Ungh vgyében, Kaposhoz nyugotra 1¼ mfdnyire: 19 r., 13 g. kath., 7 evang., 865 ref., 10 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Határa nagy és termékeny, de mivel a Laborcza és Latorcza közt fekszik, az áradásoktói gyakran szenved. Szép tölgyes erdeje van. F. u. gróf Klobusiczky. — Utolsó postája Ungvár.

Bézseny, puszta, Somogy vármegyében, 34 kath. lak.

Bia, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, Budához 2 mfd. 1536 ref. és kath., 15 zsidó lak., ref. anyatem-

plommal. Földje szép buzát s jó bort terem; köbányája van; tava mind malmaival, mind nádjával és halaival sok hasznot hajt. Birja gr. Sándor és Fáy családok.

Biborka, 1100 holdas kis puszta, Komárom az uj rend. szerint Esztergom vgyében, Tatától $11^{9}/_{16}$ állomásnyira s egészen erdőség; délről Oroszlány, nyugotról Majk, északról Gesztes: kis keleti részét Köhányás határozzák; földe homok. F. u. gróf Eszterházy Miklós.

Bicsa (Kis), tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb partján N.-Bicséhez 1 fertály: 339 kath. lak. Földjei jó rozsot, árpát teremnek; rétjei kövérek. F.u. h. Eszterházy. Ut. post. Zsolna.

Bicse, (Bittsa), tót mezőváros, Trencsén vgyében, a Vágh vize jobb partján: 2618 kath., 3 evang., 325 zsidó lak., 2 kath. templommal, és egy synagógával, sóházzal. Határja termékeny; legelője jó; erdeje, s több vizimalmai vannak. Lakosai többnyire mesteremberek, fazekasok, és fakereskedők. Hegyen épült vára régenten hiresebb volt. Itt volt hajdan fogságban Telekesi Mihály 1600 eszt, kinek sok latorságai, s felség-bántás vétsége miatt 1605-ben a pozsonyi piaczon feje vétetett. A várat hajdan Thurzók birták, de gr. Eszterházy Miklós, Thurzó Imre özvegyét Nyáry Krisztinát elvevén: ez a hozzá tartozó uradalommal együtt, melly Bicse városából és 21 faluból áll, a h. Eszterházy familiára szállott. Régi időben virágzott itt egy luth. gymnasium. Ut. p. Zsolna.

Bicsérd, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa $3817^{5}/_{8}$ hold, mellyből majorsági szántó 737, beltelek $27^{3}/_{8}$, rét $215^{2}/_{8}$, legelő $401^{6}/_{8}$; urbéri szántó $1423^{7}/_{8}$, beltelek $156^{2}/_{8}$, rét $475^{2}/_{8}$, legelő $380^{6}/_{8}$ hold. Földje agyagos és fekete homokos, s mindent jól terem. Lakja 1173 róm. katholikus, helybeli pappal és templommal. Birja a pécsi káptalan.

Bicske, népes magyar m.város, Székes-Fejér vmgyében, Fejérvártól keletészakra 5 mfd. 1394 kath., 2363 ref., 5 evang., 3 óhitű, 7 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal. A Győrből Budára s Fejérvárról Esztergomba vivő útak itt vágnak össze. Házai csinosak és jól épültek. Nevezetesek köztük: az urasági nagy kastély, melly azonban kiépitve nincsen, egy szép virágos, zöldséges, gyümölcsös és fáczányos kerttel; több gazdaságos épületek, vizimalmok és tavak; boltok s vendégfogadók. Határa szép buzát terem; bora jó; erdeje derék, s tavakkal bővölködik. Az uraság kitünő gazdálkodást folytat, s az ujabb czélszerű gazdasági találmányok és eszközök itt épen nem ismeretlenek. F. u. gr. Batthyáni Kázmér zártömege.

Tápió-Bicske, magyar falu, Pest vmgyében, a Tápió vize mellett, Pesthez keletre 5 mfd., ut. p. Tápió-Szele. Dombos és róna határa első osztálybeli; buzája hires. Lakja 2276 l., kik 254 hébert kivéve, r. katholikusok, paroch. templommal, synagógával. Birják a gr. Beleznay és Bicskey nemzetség számos ivadékai. Ütközet a magyarok és osztrák császári seregek közt 1849. april 3., mellyben eleinte a magyar seregek visszaverettek, de ezek Damjanich és Aulich vezérek által segittetve később az osztrákokat Izsaszeg felé visszanyomák.

Bielipotok, tót falu, Árva vármegyében, 771 kath., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. $16^{5}/_{8}$ sessio. Papirosmalom. Kőbányák, mellyekből jó malom-kövek ásatnak. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Bihar, magyar mezőváros, Bihar vgyében, Váradhoz 1 mfdnyire, sík-

ságon, 330 r. kath., 2000 ref., 12 zsidó lak., szép uj kath. paroch. házzal és templommal, ref. tornyos anyaegyházzal, postahivatallal. Határa 8334 hold, mellyből 2898 h. szántó, 1676 h. rét, 1063 h. legelő, 2700 hold szőlő; erdeje nincs. Ebből urb. szántó 888, rét 666; majorsági szántó 2010, rét 1010 hold. Földe jó mivelés mellett, mindent gazdagon visszaad; roppant szőlőhegye hires fejér bort terem, s ezen a debreczeniek s más vidékiek sok szőlőt birnak. Határát nedvesítik a Kis-Körös és Kösmő vizek. A város északi végétől nehány száz lépésnyire, épen a Székelyhidra vezető jó kavicsos országút mellett épségben látható egy roppant földvár négyszegletre épitve. Ezt némellyek még Mén Marót bihari fejedelem által épitett várnak tartják; de bizonytalan. Annyi bizonyos, hogy e földvár felette régi épitmény, s hihetőleg Bihar vármegye is innen vette nevét. Vásárokat nem tart. A város birtokosa a váradi deák püspök.

Bikács, tót-oláh falu, Bihar vármegyében, térségen, Váradhoz, melly utolsó postája, 2 mfd., 536 r. kath., 530 n. e. óhitü, 4 ref., 3 zsidó lak., róm. kath. és óhitü paroch. templomokkal. Határa 3010 hold, mellyből erdő 250 h., majorsági szántó 1200 h., urbéri 880 h., urbéri kaszálló 340, urb. legelő 340 hold. Földe sovány vizenyös, terem rozsot, tengerit és zabot. Vize egy patak. Birja a váradi deák káptalan.

Bikács, magyar-német falu, Tolna vgyében, 36 kath., 830 ágostai lak., evang. anyaekklézsiával. Határa nem nagy, csak $17^{2}/_{8}$ telket számlál. Rétjei jók. F. u. Bernrieder József. Ut. p. Paks.

Bikács, puszta, Bihar vgyében, M. Csekéhez 1 óra, 3 nagy dombon és 2 völgyön 552 h. határral, mellyből 190 h. szántó, 30 rét, 332 h. erdő. Ezt a lakosok 300 n. e. óhitü oláhok haszonbérlik a váradi deák püspöktől. Földe fejér és vörös agyagos, jó mivelést kiván. Köbányája van.

Kis-Bikács, magyar hely, Torontál vmgyében, Beodrához keletre $1^{1}/_{4}$ mfdnyire: 43 házzal, 322 kath., 52 óhitü lakossal. Itt van Karácsonyi Lukácsnak gőz készületü pálinkaháza, Pistori módja szerint. F. u. Karácsonyi Lajos és László.

Nagy-Bikács, vagy Karácsonfalva, magyar-német falu, Torontál vmgyében: 71 házzal, 354 kath., 4 óhitü lak., kik dohánykertészek. F. u. Karácsonyi Lajos.

Bikal, német-magyar falu, ut. p. Pécshez északra, Baranya vmgyében, térségen, 419 magyar kath., 702 német ágostai, 16 zsidó lak., kath.- és evang. anyatemplomokkal. — Határa 3204 hold, mellyből urbéri beltelek 110, szántó 1540, rét 700, legelő 250, szőlő 250, urasági beltelek 16, szántó 238, rét 82, szőlő 18 hold. Földje termékeny és jól miveltetik. Birja b. Puchner.

Bikis, oláh falu, Krassó vmgyében, a Béga mellett, Facsethez félórányira: 2 kath., 611 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Bikity, német- magyar- dalmát falu, Bács vgyében, Bajától keletre 2 mfd. 3500 kath. lak., paroch. templommal. Határa homokos, de azért 2-dik osztálybeli, s 1100 □ ölével 15759 hold, mellyből 146 telek után urbéri szántó 5243, rét 3916, jó legelő 2694, homokbuczka 40, szőlő 307, uradalmi szántó és rét 3190, nádas 118, tavak 100, utak 151 hold. Birja h. Grasalkovich özvegye.

Bikk, magyar falu, Zala vmgyében, 467 kath. lak. F. u. többen.

Nemes-Bikk, magyar f., Borsod vgyében, Miskolctól $1^{13}/_{16}$ állomásra, Palkonya, Oszláv, Paraszt-Bikk, Bába, Kisfalud helységektől

körülvéve. Határa Paraszt-Bikkével össze levén mérve, belső telken s használatlan földeken kivül összesen 5317 hold, mellyből szántóföld 2585, rét és legelő 2732 hold. Lakosok száma 1474, u. m. 79 r. kath., 137 g. kath., 1120 ref. és 138 zsidó. A reformátusoknak van anyaegyházuk, a zsidóknak synagógájok. Birtokosok. Orczy, Okolicsányi, Bódog, Nagy, Bajnok, Kórody, Kis, Kovács, Tanda, Nyirő, Hajdu, Szekeres, Horváth, Jámbor, Ujszászy, Fejes, Kecskés, Vetésy, Dely, Kulcsár, Dobos, Gellérffy, b. Eötvös, Almásy, nemes család van 133.

Paraszt-Bikk, puszta, Borsod vgyében, Nemes-Bikkhez tartozik 42 lakossal.

Bikkszög, magyar falu, Gömör vgyében, Felső-Vály helységgel össze van kapcsolva, e két helységnek egy hadnagya s birája van; éjszakról nagy erdőség emelkedik felette. A lakosok száma 123 megy. Van benne $3\frac{3}{8}$ majorsági telek, jó karban levő erdeje 1000 holdat tesz, 80 kapás szőlejéből 40 dézmás, 250 holdat tevő szántóföldje jó munkálás mellett megtermi a tisztabuzát is. — Lakja e helységet Kalas András úton kivül Lökös, Herényi, Szivos család, de birnak benne még több más helységekben lakók is. Ut. p. Tornalja.

Pap-Bikó, és **Ó-Huta**, két oláh falu, Szathmár vmgyében, oláhul Biken de Pedure és Jegeristeu bátrinu, Erdőszadához 1 mfd. igen erdős, zordon bérczes vidéken. Pap-Bikón van 250 g. kath., Ó-Hután 319 gör. kath lak., anyatemplommal. Határa a két helységnek 4000 hold, mellyből $\frac{2}{3}$ urasági bérczes erdő, $\frac{1}{3}$ urbéri szántó és rét. Földe sovány, vadvizes, inkább marhatartásra alkalmas. Mindenik helynek van egy pataka, s mindeniket birja a Károlyi család.

Bikol, hajdan Bikosku, puszta, Esztergom vgyében, gyönyörű regényes vidéken, Süttőhöz délre $\frac{1}{2}$ mfd. Ut. p. Nyerges-Ujfalu. Van itt az uraságnak csinos kastélyja, nagy kiterjedésű gyümölcsöskerttel; erdeje tágas; szőleje is van. Birja Kovács János.

Bikszád, oláh falu, Szathmár vgyében, az Avasságon, dombokon és hegyek oldalában széljen épitett, 10 r., 1214 g. kath., 4 ref., 14 zsidó lak., g. kath. plébániával. Sovány földje buzát és tengerit terem; rétje kevés; erdeje a bérczeken sok; kevés szőleje, hires savanyuvize van, alkalmas de nem elegendő épületekkel. A Terep a falu alatt folyik, mellyben sok apró kövi halak vannak. Az idevaló kies dombra épitett sz. Basilius szerzetesek zárdáját Esaias apátur, Trebisondei származású alapitotta, ki Camillis János Józseffel, Sebastopolisi görög püspökkel Rómából gr. Kolonich cardinál által Magyarországra hozatott az itt lévő óhitűek egyesitésére, mellyet, fegyveres erővel is segittetvén, ezen a vidéken szerencsés sikerrel véghezvittek. A klastromnak egy szilvásnál és gyümölcsösnél, s némelly apró földeknél egyéb jószága nincs. F. u. Teleki és Károlyi grófok, Vesselényi és Vecsey bárók, Becsky, Darvay Gábor, Nagy, Szirmay, Mátay, Mándy, Dózsa, Tatár, Finta. stb. Ut. p. Aranyosmegyes.

Bikszád, tót falu, Pozson vármegyében, Nyitra vmgye szélén, a Kárpát hegyének nyugoti tövében. Van egy kath. paroch. temploma, 1025 kath., 7 zsidó lak.; vadakkal bővölködő erdeje, vizimalmai, s nem igen termékeny szántóföldje. Az élesköi urad. tartozik. Ut. p. Sasvár.

Bilazovicza, orosz falu, Beregh vgyében, Galliczia határszélén: 72 g. kath., 4 zsidó lak. Rétje, legelője, fája elég; földei zabot teremnek. F.u. gr. Schönborn. Ut.p. A.Vereczke.

Bilen, puszta, Máramaros vgyében, Rahó határán, 326 g. kath. lak.

Bilke, orosz mezőváros, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre 4 mfdnyire: 22 r. kath., 2105 g. kath., 18 ref., 40 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Synagóga. Földe termékeny; erdeje elég; legelője szoros; a vizáradások, közel lévén Borsova vizéhez, néha kárt tesznek; lakosi Szigetről sót fuvaroznak; vasbányákkal, hámorokkal, s fürész- és lisztmalmokkal bir; meszet is éget. F. u. Bilkey, Gorzó, Lipcsey, Ilosvay, Morvay, Pongrácz, s m. t. Ut. p. Nyiresfalva.

Bilicz (Kis), tót falu, Nyitra vármegyében, ut. p. Zsámbokréth mellett: 279 kath., 6 evang., 6 zsidó lak. F. u. többen.

Bilicz (Nagy), tót falu, Nyitra vgyében, Kis-Bilicz mellett. Számlál 500 kath., 14 zsidó lak., kath. paroch. templommal. — Közel a Nyitra vizéhez van egy meleg forrása, melly ámbár a bajmócziná alábbvaló; mindazonáltal a körülbelöl lakó uraságoktól gyakran meglátogattatik. F. u. gr. Majláth.

Bille, igen szép puszta, Pest-Pilis vmgyében, Mende mellett, gazdag buzatermő szántóföldekkel, nagy majorsággal és juhtenyésztéssel. Birja gr. Keglevich Gizda.

Bille, puszta, Zala vgyében, Nagy-Récse és Kanizsa közt.

Billeg, puszta, Komárom az uj rendez. szerint Esztergom vmgyében, keletről Grébics, délről Mocsa, nyugotról Almás és Naszály, valamint éjszakról is Naszály veszik körül. Határa 1600 hold s emelkedettebb s kevéssé halmos. A naszályi határszélben vannak majorsági épületei és nagy hold. asszony tiszteletére kápolna; népessége 46 r. kath., 17 ref. lak., kik a tatai anyaszentegyházhoz tartoznak. A major mellett folyik el a grébicsi szoritó csatornából jövő ér, át az almási határra; réte hosszú tava körül; szántóföldei táblákra osztva inkább agyagosak; legelője hasznos, juhtenyésztése figyelmet érdemel. A 13-ik század végén kelt oklevelek szerint, mellyekben Billen név alatt fordul elő, már puszta volt, s igy hihetőleg a tatár-járáskor pusztult el. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Billege, puszta, Zala vmgyében, Lesencze mellett.

Billét, Billiet, német mváros, Torontál vmgyében, Temesvárhoz 3, ut. p. Csatádhoz 1 mfd. rónaságon. Határa 1600 □ ölével 10,028 hold és 1100 □ öl, mellyből szántóföld 6488 h., rét 1833 h., legelő 797 h., posványság 176, szőlőskertek 146 h. 800 □ öl; utak, dülők stb. 588 hold 300 □ öl. Ezekből uradalmi szántóföld 1208 h., rét 427 h., posványság 176 h.; a többi a közlakosoké. Gazdag fekete földje gyönyörü buzát terem; s a lótenyésztésre nagy gond fordittatik. Lakja 3466 kath., paroch. templommal. Van gyógyszertára is és egy kis patakja Kis-Maros név alatt. Birja a zágrábi püspök. Országosvásárt 3 tart.

Billicz, puszta, Nyitra vgyében, Séllye filial. 6 kath. lak.

Bindt, puszta, Szepes vgyében, Hnilcsek fiókja; lakosai részint bányákban dolgoznak, részint szénégetésből, favágásból élösködnek.

Binyis, oláh falu, Krassó vgyében, Dognácskához 1¼ mfdnyire: 5 kath., 1371 n. e. óhitü lak., roppant erdőséggel; óhitü anyatemplommal, s igen nagy határral. F. u. a kamara.

Binyócz, (Binovcze), tót falu, Pozson vgyében, Szomolyánhoz 3 fertálynyira: 612 kath., 32 zsidó lak., szük, s nem igen termékeny határral. F. u. gr. Batthyáni János örök., s mások. Ut. p. Nagy-Szombat.

Biószeg, puszta, Torontál vgyében, ut. p. N. Margitához 2 óra.

Birda, oláh falu, Temes vármegyében, ut. p. Detta, 1080 n. e. óhitü lak., paroch. templommal. Határa első osztálybeli, s ván 59 egész urb. telke. Birja Termasics János.

Biri, magyar falu, Szabolcs vármegyében, ut. p. Nagy-Kállóhoz délre fél órányira: 66 r., 324 g. k., 4 ref., 23 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, $3\frac{6}{8}$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. Kállay Péter itt szép nemesitett birkákat tenyészt, ezenkivül van egy Gall szerint készitett jeles pálinkafőző gépelye is. F. u. a Kállay nemzetség.

Biritó, puszta, Paks határához tartozik, Tolna v.

Birján, horvát falu, Baranya vármegyében, ut. p. Pécshez $1\frac{1}{2}$ óra, részint völgyben, részint dombosabb helyen. Lakja 445 r. kath. — Van 34 egész urbéri telke, jó földje, jeles bortermesztése. Birja gr. Batthyáni Iván.

Birkis, oláh mezőváros, Krassó vármegyében, a Maros mellékén: 12 kath., 1381 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, jó vásárokkal, erdővel, gyümölcsösökkel; sok uraságí legelővel s szép gyümölcsösökkel. F. u. gr. Zichy. Utolsó postája Facset.

Birna, oláh falu, Krassó vármegyében, Lugoshoz $1\frac{1}{6}$ órányira: 1 katholikus, 315 n. e. óhitü lakos., s anyatemplommal. Birja a Macskásy család.

Birócz (Kis), falu, Trencsén vgyében, lásd Adamócz.

Birócz (Nagy), tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh bal partján. Számlál 278 kath., 94 evang., 9 zsidó lak. Termékeny földje, és erdeje van. Földes u. a dubniczai uradalom.

Biród, puszta, Tolna vgyében, Regöly mellett.

Birórétje, puszta, Komárom, az uj rend. szerint, Esztergom vármegyében, Almáshoz 1 kis órányira, ugyanannak határához kebelezve. F. u. gr. Zichy Miklós.

Birtin, oláh falu, Bihar vármegyében, 280 óhitü lak., ut. post. Élesd.

Biskó, puszta, Pest-Solt vármegyében, Szent-Benedekhez tartozik, 100 hold szántóföldde, és révvel a Dunán, Paks alatt.

Biskupicz, tót falu, Trencsén vármegyében, 395 kath. lakossal, Trencsén mellett. F. u. a nyitrai püspök.

Biskupicz, tót falu, Trencsén, az uj rend. szerint, Nyitra vármegyében, Bán mellett: 271 kath., 10 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök.

Bisse, magyar falu, Baranya vármegyében, 26 kath., 350 ref., 5 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa első osztálybeli; bora, fája elég. F. u. gróf Batthyáni. Utolsó postája Siklós.

Biste, magyar-orosz falu, Abauj vgyében, Zemplén vmegye szélén: 55 r. kath., 84 g. k., 160 ref., 5 zsidó lak. Gör. kath. és ref. szentegyház. F. u. többen. Ut. p. Kassa.

Biszterecz (Kis), tót falu, Árva vmgyében, az Árva jobb partján: 33 katholikus, 96 evangelikus, 20 zsidó lakossal. F. u. Medveczky, Ambrózy sat.

Biszterecz (Nagy), tót falu, Árva vmgyében, az Árva jobb partján: 8 kath., 458 evang., 7 zsidó lak. — Alsó-Kubinnal általellenben, földje is hasonló. Sessiója $27\frac{6}{8}$ F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Bisztra, két részre osztott tót falu, Zemplén és Sáros vgyében, a Hermányi hegyekből lefolyó patak mentében, melly itt szakad a falu alatt hempelygő Tapolyba, ut. post. Eperjestől 3 órányira. Van itt 315

római, 120 görög kath., 238 evang., 83 zsidó, synagóga, Szeghy Istvánnak, Ferencznek, Trsztyánszky Illésnek, és özv. Oláh Sándornénak csinos kőházuk, egy savanyuvizforrás, igen számos korcsma, s 20 öles híd a Hermányból lefolyó árkon keresztül. Határa hegyes völgyes, s a Zemplén oldalon kiterjedése 1800 hold, mellyből 6⅜ telek után urbéri szántó 150, h., rét 40 h., majorsági szántó 700 h., rét 100 h., kivágott erdő 700 hold. Földje sovány s főleg zabot terem. A fenemlitett birtokosokon kivül birnak még itt Bertóty Jakab örök. Hevesy András.

Bisztra, orosz falu, Máramaros vgyében, a Ripinyei határban, a Majdankai községhez tartozik, s Szmerek havas alatti sovány és kövecses fekvésénél fogva, többnyire fenyőfa-vágással és szálazással keresik a lakosok élelmüket. Van benne 350 g. kath., 20 zsidó lak., s egy fiókszentegyház. — Sok éreczes forrásai mind italra, mind fördésre alkalmatosak. F. u. b. Fischer, Bay, Gulácsy s többen. Ut. p. Huszt.

Bisztra, tót falu, Zólyom vármegyében, Breznóhoz ½ órányira: 198 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. post. Besztercze.

Alsó-Bisztra, orosz falu, Máramaros vmegyében, Bereznához 2¾ órai járásnyira: 491 g. katholikus, 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Huszt.

Felső-Bisztra, orosz falu, Máramaros vmegyében, 271 g. kath. lak.

Bisztra (Kis), orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz 5 mfdnyire, Ploszkó fiókja, 83 görög katholikus, 2 zsidó lakossal. F. u. gróf Schönborn.

Bisztra (Nagy), orosz falu, Beregh vmegyében, Szólyvához ½ órányira: 246 g. katholikus, 13 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. post. Munkács.

Bisztra, (Felső-Kis), orosz falu, Beregh vgyében, közel a galiczai határszélhez, Munkácshoz északra 9 mfdnyire: 113 g. kath. lak. Gör. kath. paroch. templom. — Határa felette sovány; fenyvese van. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. A. Vereczke.

Bisztra, (Krajna), orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban, F. Komarnikhoz ¼ órányira: 3 r., 524 g. kath., 6 zsidó lak. Határa hegyes, köszíklás és sovány, erdeje elég.

Bisztra-Turja, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez észak-keletre 3 mfdnyire, közel Beregh vgyéhez: 694 g. kath., 12 zsidó lakos., g. katholikus paroch. templommal. Nagy erdő. F. u. gr. Klobusiczky.

Bisztra, (Verchovina), orosz falu, Ungh vmgyében, közel a galiczai határszélhez: 2 r., 413 g. kath., 10 zsidó lak. Sovány köves határ. — Fenyves erdő. Gör. katholikus paroch. templom. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Orosz-Bisztra, orosz falu, Zemplén vgyében, 118 g. kath. lak., 244 h. szántófölddel. Fekszik Hrabóczhoz közel, hegyek közt. Ut p. Nagymihály.

Tapoly-Bisztra, tót falu, Sáros vmgyében, Hanusfalvához ½ órányira: 284 kathol., 276 evang., 106 zsidó lak. Synagóga. Egy patak a helységet kétfelé osztja, s fele Zemplénhez, fele Sároshoz tartozik. — Földe lehetős, rétje különösen jó; erdeje és savanyuviz-forrása van. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Bisztricza (Alsó), vindus-tót falu, Zala vgyében, 272 kath. lakos. Ut. p. A Lendva. A belatinczi uradalomhoz tartozik.

Bisztricza (Felső), vindus-tót falu, Zala vgyében, 511 kath. lak. a belatinczi uradalomban.

Bisztricza (Közép), vindus-tót falu, Zala vármegyében, 304 kath lak. Mind a 3 a Mura mellékén fekszik, s róna lapályos vidéke igen termékeny. F. u. Gyika.

Bisztricze, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 1691 hold, mellyből urbéri szántó 308, rét 109, legelő 138, szőlő 81, urasági szántó 59, erdő 987, szőlő 9. Földje hegyes és sovány. Lakja 245 r. kath. Birja Majláth György.

Bisztricsény, tót falu, Bars az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, ut. p. Oszlánhoz ½ mfd. 681 katholikus, 5 evangelikus lak. Gyümölcse, fája, szénája, gabonája bőven van. F. u többen.

Bisztricska, tót falu, Nográd vármegyében, egy mély völgyben: 12 kath., 208 evang. lak., kik hordót, kereket, s más faeszközöket csinálnak, s abból élősködnek. Hajdan G. Volkra birta, mostan Szentiványi uraság. Ut. p. Zelene.

Bisztricska, tót falu, Thurócz vármegyében, közel a Thurócz vizéhez, Sz.-Mártontól dél nyugotra ½ órányira. Számlál 215 kath., 570 evang., 24 zsidó lak. Rétje legelője igen jó; erdeje nagy, patakján számos liszt- és fürészmalmokkal bir. Lakosai olajjal kereskednek; hegyén egy tavat szemlélhetni. F. u. többen. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Bisztró, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Ratkóhoz északra 2 órányira, magas hegyek közt: 29 kath., 661 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. — Sovány, hegyes határa csak zabot, és rozsot terem; tágas legelőjén marhát, különösen pedig sok juhot tart, s ennek gyapjából durva fehér posztót szövén, ezt Rimaszombatban adja el. — F. u. többen. Utolsó postája Rimaszombat.

Bisztró vagy **Sebespatak**, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Csetnek és Rozsnyó közt, mindeniktől egyenlő távolságra; 26 kath., 389 evang. lak. — Földe, rétje lehetős; erdeje van; s hegyeiben vasat, rezet ásnak. F. u. a csetneki uradalom.

Bittarova, tót falu, Trencsén vmegyében, 268 kath., és 4 zsidó lak. A litavai urad. tartozik. Ut. p. Zsolna.

Bittsicza, tót falu, Trencsén vármegyében, ½ órányira ut. post. Zsolnától, 388 kath., 98 evang., és 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom, s fa-kereskedés a Vágh vizén. F. u. a litavai uradalom.

Bize, magyar falu, Somogy vármegyében, ut. postája Marczalihoz ½ órányira, 357 katholikus lakos, s kápolnával. — F. u. gróf Széchényi Pál.

Blasocz vagy **Balásfalva**, tót falu, Thurócz vármegyében, a Csernákov patakja mellett. Számlál 56 kath., 58 evangelikus lak. Termékeny föld; jó legelő; vizimalom. — F. u. többen. Ut. postája Th.-Zsámbokrét.

Blasova, oláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz délkeletée 3 mfd. 1150 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. — Fekszik Pogonis egyik partja hosszában, melly part magasabb, a tulsó part laposabb levén, itt vannak a kaszállók, uradalmi földek és erdők; a kaszállókat a Pogonis néha elöntvén. Határa 1077 hold, mellyből 645 h. szántó, 249 h. kaszálló, 110 h. legelő, 73 hold belsőség. Urbériség: 621 hold. A lelkész telke 24 hold. Majorsági 700 hold, mellyből szántóföld 300 h., a többi részint erdő, részint legelő. —

Földe jó mivelés mellett minden gabonát megterem. A Pogonis vizén van egy derék 4 köre forgó malom, és egy pálinkaház. Birják: Gyürky Pál, és Ambrózy István báró.

Blatnicza, tót falu, Thurócz vármegyében, egy kies vidéken Sz.-Mártontól délkeletre 2 mfdnyire. — Számlál 56 kath., 1087 evang. lakost. Evang. anyatemplom. Patakján fürész- és kalló malmok. Hegyein levő zsiros legelője sok juhot, tehenet táplál; erdeje igen szép; 1 fertálynyi távolságra szemlélhetni egy meredek kősziklán épült régi Blatniczai várnak düledékét; a közel lévő Tiszta hegyéről pedig tiszta időben a Posonyi várat is beláthatni. F. u. b. Révay és Prónay fam. s feje egy uradalomnak. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Blaufusz, német falu, Bars vgyében, Körmöcz város határjában: 527 kath., 80 evang. lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdő.

Bleigraben, horvát falu Sopron vármegyében, Köszeghez ½ órányira, 186. kath. lak. Határa kicsiny, s csak 5 urbéri telekből áll; gyümölcskertjei, s kis erdeje van, de szőleje nincs. Birja herczeg Eszterházy.

Boar, puszta, Pozson vgyében, Stomfa filial. 32 kath. lak. F. u. gróf Pálffy Károlyné.

Bobáld, puszta, Szathmár vármegyében, a nagy-károlyi uradalomhoz tartozik.

Bobda, oláh falu, Torontál vármegyében, szép rónaságon, mellyet a Beregszó nedvesit, út. p. Temesvárhoz 2½ óra. — Határa 3516 hold, mellyből községi szántóföld 1251 h., rét 368 h., legelő 179 hold, szőlő 8 hold 1000/1600 öl, uradalmi szántó 1000 hold, 600 hold kaszálló. Fekete gazdag földje, hatalmas kukoriczát és buzát terem. Lakja 1056 n. e. óhitű, paroch. templommal. — Birja Gyertyánffy Antal.

Bobogdán, puszta, Nyitra vármegyében, Sasvár filial. 41 katholikus lakossal. Földes ura ő cs. kir. felsége.

Boboth, tót falu, Trencsén, az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, 280 katholikus, 5 zsidó lak. — Kath. paroch. templom. Üveghuta. F. u. a báni uradalom.

Bobró, tót mező-város, Árva vármegyében, 1495 kath., 6 evang., 70 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 15 9/8 sessio. — Vizimalmok. Kő- és köszén-bányák. Lakosai sok gyolcsot, vásznat csinálnak s ezekkel Bolgár-, Moldvaországokba, Krimmbe nevezetes kereskedést üznek. A számos festők tulajdon czéhet teszsznek. F. u. az árvai urad. Ut. postája Rosenberg.

Kis- és Nagy-Bobrócz, (Bobrovecz), tót falu, 300 kath. 296. evang. lak. F. u. Okolicsányi. Ut. p. Okolicsna.

Bobrovnik, tót falu, Liptó vármegyében, 78 kath., 129 evang. lak. Meglehetős föld; urasági csinos lakházak. F. u. Dobrovszky. Ut. post. Berthelenfalva.

Bobrovnik, tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh bal partján, Trencséntől délre 3 fertály. — Számlál 142 katholikus, 9 zsidó lakost. Határja 1-ső osztálybeli. F. u. többen.

Bocs, magyar falu, Heves várgyében, Bátorhoz ¼ mfd. 816 kath. lak., hegyes erdős határral, jó marhatenyésztéssel. F. u. az egri káptalan, Rácz, Szakál. Utolsó postája Eger.

Bócs, puszta, Bihar vármegyében, Bakonszeg mellett, 4000 hold igen gazdag róna határral. Birják: gr. Rhédey Ferencz, b. Vay Miklós, Rhédey László.

Kis-Bócsa, puszta, Nagy-Bócsa mellett, Kis-Körössel határos, 4800 hold igen homokos határral, mellyből 100 hold szántó, 2000 h. homokos erdő, 400 hold futóhomok, 2300 h. homokos legelő. Birja a Vattay család. Lásd Kis-Körös.

Nagy-Bócsa, roppant puszta, Pest-Solt vármegyében, Vadkert, Kis-Bócsa, Orgovány, Bugacz, Szank és Taszlár puszták közt. Határa 24,000 hold, mellynek harmada sivány homok, a többi része is homokos legelő, itt-ott egyes nyárfa a homoktorlásokon, kevés szántó és kaszálló föld. Birják Sárközy örökösök, Hajós, Zsigray, Bereczky urak, és több Besenyei örökösök.

Bocsár, curiális magyar helység, Nográd vármegyében, tőszomszédságában Lapujtőnek és Mikofalvának. Innen veszi eredetét a Bocsári Mocsáry nemzetség, s ennek fiu ága birja. Ut. p. Szakál.

Bocsár, rácz-német falu, Torontál vármegyében, Becskerekhez északra 7 órányira: 752 kath., 1308 n. e. óhitü, 18 zsidó lak., kath. és óhitü anyatemplomokkal, szép kastélylyal. Határa gazdag termékenységü; $77^2/_8$ egész telket számlál. F. u. a Hertelendi Hertelendy családbeliek. Ut. p. Beodra.

Bocsárd, orosz-tót falu, Abauj vármegyében, Enyiczkéhez délre 3 fertálynyira: 201 róm. kath., 281 g. kath., 1 zsidó lak. F. u. b. Meskó. Ut. p. Kassa.

Bocska, magyar falu, Zala vármegyében, 386 katholikus 14 zsidó lakossal. F. u. Inkey. Ut. postája Kanizsa.

Bocskád, puszta, Somogy vármegyében, Udvarhelynél, gr. Festetics Lászlóé.

Bocskó, oláh falu, Ugocsa vármegyében, 216 g. kath., 12 zsidó lak. Földje tövises és bokros, különben termékeny volna. Erdeje van. A nyalábi urad. tartozik. Ut. postája Halmi.

Kis-Bocskó, oláh falu, Máramaros vármegyében, 486 g. kath., 20 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. többen.

Kis-, Nagy-, és Németh-Bocskó, orosz-német falu, Máramaros vármegyében, a Tisza két partján: 558 r., 1627 g. kath., 9 ref., 3 evang. lak., r. és g. kath. anyaszentegyházzal. Itt van egy kamarai sószállító-hivatal (a sót Rhónaszékről hozzák), 3 sókamarával, több jeles kamarai épületekkel, s tisztilakokkal. F. u. a kir. kincstár, s feje egy uradalomnak. Ut. p. Sziget.

Bocsonád, magyar falu, Heves vármegyében: 766 kath. lak., kath. paroch. templommal, termékeny sik határral. F. u. Almásy István, özv. Szeleczky Mártonné. Utolsó postája Árokszállás.

Bócza (Király-), tót m. város, Liptó vármegyében, az Ördöglakodalmának neveztetett hegy alatt, egy mély völgyben 45 kath., 453 evangelikus lak. F. u. a kamara. Ut. post. Okolicsna.

Bócza (Szentiványi-), tót mezőváros, Liptó vármegyében, a most említett mezőváros mellett, mellytől csak egy patak választja el: 9 kath., és 600 evang. lak. Evang. anyaszentegyházzal. Mind a két Bóczának határja nagy kiterjedésü, de igen sovány; erdei felette szépek; hegyeiben arany-ezüstbányák dolgoztatnak; üveghutája van; lakosai pedig sok vásznat szőnek; savanyuviz-forrása is van. — Földes urai Szentiványi család.

Boczfölde, magyar falu, Zala vgyében, 440 kath., 10 zsidó lak. F. u. többen.

Bod, magyar falu, Heves vgyében, a Tarna vize mellett, Kállhoz

délre 1 órányira : 641 kath. lakossal. Fekete földje kevés trágyát kiván, szénája bőséges. F. u. Almásy István, b. Orczy, gr. Szapáry, Sághy, Csoma, Gosztonyi, gr. Almásy György, Subich. Ut. p. Kápolna.

Boda, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyes vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. — Határa 2576 hold, mellyből urbéri szántó 960, rét 585, szőlőhegy 245, erdőbeli közös legelő 576, tiszta legelő 50, majorsági föld 90, haszonvehetlen 70 hold. Földe kemény agyagos, köves és igen sovány. Lakja 800 római kath., és 6 zsidó. Birja h. Eszterházy.

Fazekas-Boda, német falu, Baranya vármegyében, 299 kath. lak. s fiók-egyházzal. Buzát, bort, burgonyát termeszt. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Bodafalva, (Bodice), tót falu, Liptó vármegyében, 55 kath., 360 evang. lak., Kath. paroch. templom. Erdeje szép és nagy. Vizimalom. — F. u. Palugyay fam. Ut. p. Bertelenfalva.

Bodaháza, puszta, Pozson vármegyében, Egyházfalva filial. 17 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Cseklész.

Bodajk, magyar-német mező város, Székes-Fejér vármegyében, a kajmadi hegy tövében, ut. p. Moortul 1, Fejérvártul 3 mfdnyire. 1149 kath., 597 ref., 8 evang., 11 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyházak. Az elsőben tartatik a boldogságos szűz Mária képe, mellyhez népes bucsujárások történnek. Földje részint lapály és igen termékeny. Szőlőhegye szép. Erdeje nagy. A ritka szépségű kalvária alatt buzog egy ásvány-forrás számtalan erecskékből, s holmi sárga, veres, és fekete fövény közt csergedezvén, télen soha be nem fagy. Helyben természeti melegsége 13 fok R. szerint. Használ a lép- és májdaganatokban, hideglelésben, köhögésben, aranyérben, komorkórságban, az asszonyi méh betegségeiben. F. u. gr. Bethlenné, született gr. Zichy asszonyság.

Bodak (Kis), magyar falu Pozsony vármegyében, a Szigetközben az öreg Duna jobb partján, Mosonyhoz $1\frac{1}{2}$ órányira. Számlál 485 kath. lak. A Duna szigetjeiben rétje, legelője, erdeje elég. F. u. gr. Viczay. Ut. p. Győr.

Bodak (Nagy), csinos falu, Pozsony vármegyében, a Csallóközben az öreg Duna balpartján : 605 kath., 8 ref. vagyonos lak. Földje meglehetős; káposztája hires; rétje, legelője jók a Duna szigetjeiben, hol erdeje is szép. Van 14 Duna-malma és sok gyümölcse. Lakosai közt több hajósok találtatnak. F. u. a Pálffy fam. senioratusa.

Bodé, magyar falu, Veszprém vármegyében, Ajkához $\frac{1}{2}$ óra, 224 katholikus, 56 evang., 10 zsidó lak. A Boday nemzetség sajátja. Ut. post. Veszprém.

Bodina, tót falu, Trencsén vármegyében, hegyek közt : 234 kath., 149 evang. lak. Mind a két felekezetnek van filial. temploma. F. u. többen.

Bodmér, magyar falu, Székes-Fejér vármegyében, Bicskéhez délre $1\frac{1}{2}$ óra, 64 kath., 354 ref., 19 evangelikus, 9 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal, kövér buza-termő földekkel, bortermesztéssel. F. u. Toldy, Kaszap, Dezső, Kovács, sat. Ut. p. Buda.

Bodófalva, (Bodovicze), kis tót falu, Thurócz vármegyében, a Csernakov patakja mellett : 35 kath., 55 evangelikus lak. F. u. többen. Ut. p. Rudnó.

Bodóháza, puszta, Bihar vármegyében, Mike-Pires mellett, 700 hold többnyire homokos határral; er-

deje nincs. — Birják: Sinay Károly, Domokos Márton, Fényes Lajos, özv. Halmágyi Lajosnő, Sréter Györgynő, Báti s Rácz örökösök, Vennes Leopold.

Bodóháza, puszta, Pozsony vgyében, Egyházfalva mellett.

Bodó-Kő-Váralja, (Pod-Boldok), magyar-orosz mezőváros, Abauj vármegyében, Kassához délre 6 mfdnyire: 1221 r. kath., 258 g. kath., 19 zsidó lak. Rom. és gör. kath. paroch templomok. Van itt egy csinos kastély és kert, sok gazdasági épület, sweiczi tehenészet, hires bort termő szőlőhegy, szép erdő. — Régi várát a Rákócziak épitették. F. u. gr. Péchy Józsefné. Ut. postája Tállya.

Bodok, magyar falu, Nyitra vármegyében, Nyitrához keletre $1\frac{1}{2}$ óra: 530 katholikus lak. — Határa dombos és termékeny; erdeje, szőleje van. F. u. a primás, az esztergomi és nyitrai káptalan.

Bodok, tót falu, Nyitra vármegyében, Bajnától délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 395 kath., 6 evang., 9 zsidó lak. — Van egy régi vára, melly még a török időben árokkal és sánczokkal kerittetett körül; — a járás is innen vette nevét. — A Rákóczy Ferencz seregei ellen igen vitézül oltalmazták ezen várat a császáriak: mindazáltal kénytelenittettek azt feladni, minekutána az ellenség erőszakos megrohanáshoz készült. — Határa termékeny, szőlőhegye, erdeje elég. F. u. gr. Berényi Zsigmond. Feje egy uradalomnak. Ut. p. N.-Ripény.

Bodok, puszta, Nyitra vármegyében. Ürmény filial. 112 kath. lakos.

Bodok, puszta, Somogy vgyében, Gyékényes mellett.

Bodolya, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyek közt, ut. p. Pécstől északra. Határa 759 hold, mellyből urbéri beltelek 35, szántó 334, rét 103, legelő 110, szőlő 26, urasági rét 30, erdő 120 hold. Földje sovány. Lakja 183 r. kath. Birja a pécsi nevendékpapság.

Bodolya, német falu Baranya vármegyében, 451 kath., 10 evang. lak., katholikus fiók-egyházzal, hires vörös bor termesztéssel. F. u. Károly főherczeg örök. Utolsó post. Siklós.

Bodoló, magyar falu, Beregh vármegyében, ut. p. Beregszászhoz 2 órányira: 4 r. kath., 527 reform., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. A Tisza jobb partján feküdvén, az árvizektől sokat szenved; egyébiránt gyümölcsben, fában, szénában, halban bősége van. F. u. Bay, Péchy, Bárczy, Ördög, sat.

Bodoló, magyar falu, Abauj vármegyében, Szepsihez 1 órányira: 500 kath., 4 evang., 40 ref., 82 zsidó lak. Földei meglehetősek, rétjei kétszer kaszálhatók. F. u. többen. Ut. p. Kassa.

Bodoló, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Baracza mellett; 23 katholikus, 20 református lak. F. u. Fáy nemzetségbeliek.

Bodoncz, vindus falu, Vas vármegyében, hegyek közt, 54 kath., 426 evang. lak. Van evang. anyaekklézsiája és oskolája. F. u. gr. Batthyáni és gr. Szapáry, s a muraszombati uradalomhoz tartozik. Ut. postája Radkersburg.

Bodonhely, magyar falu, Sopron vármegyében, ut. postája Csorna 2 mfd., a Rába mellett, Győr vmgye szélén. Van 498 r. kath., 50 evang., 6 zsidó lakosa, 1223 hold szántóföldе, 214 hold legelője, 390 hold rétje, 200 hold füzes erdeje. Földe porhanyós fekete, s terem buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, bur-

gonyát, sok dohányt. Lovakat szépeket tart, de juhot a lapályos legelö miatt nem tarthat. Urbériség $10^3/_8$ telek. Birja: h. Eszterházy.

Bodonlaka, tót falu, Sáros vármegyében, Szebenhez keletre $^3/_4$ mfd. 214 kath., 4 evang., 19 zsidó lak. Jó legelö és erdö. Középszerü föld. F. u. Zombory nemzetség. Ut. p. Ternye.

Bodonospatak, magyarosodó tót falu, Bihar vármegyében, a Rézhegy tövében, utolsó postája Margita. Van 750 r. kath. lakosa. — Határa 1930 hold, mellyből 520 szántó, 250 rét, 1160 erdö, külön legelöje, szöleje, nincsen. Majorság csak 15 hold szántó, 5 hold rét és az erdö. Sovány földe föképen burgonyát és zabot terem. A szántóföldekben több helyeken van földszakadás, melly minden évben történik. A helységet 2 tiszta patak futja át; hegyeiben érczkö és köszén nagy mennyiségben; itt van Bulyovszky János urnak egy asphalt bányája; s a bodonosi hegyen egy régi elpusztult templom nyomai láthatók. — Van itt továbbá pálinkaház, vizimalom, guba-kalló. — Birja egészen Baranyi Ágoston.

Bodony, magyar falu, Baranya vármegyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lörincz. — Határa 525 hold, mellyből urbéri szántó 265, rét 120, legelö 97, erdö 43 hold; majorság nincs, miután ezen helység magát még 1848 előtt megváltotta. Lakja 259 r. katholikus. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Bodony, magyar falu, Heves vármegyében, Parádhoz $^1/_2$ mföld., 1298 kath. lakos. Kath. paroch. templom. A délre fekvö völgyben mind földe, mind rétje termékeny; az északi dombokon pedig makkos erdeje van. F. u. gr. Károlyi György, s a debrői urad. tartozik. Utolsó postája Gyöngyös.

Alsó- és Felső-Bodony, 2 tót magyar falu, Nográd vármegyében, az első 95 kath., 365 evang. 14 zsidó lak., a másodikban 216 k., 21 evang., 16 zsidó lak. — Határjok dombos, és elég jó; bort termesztenek. F. u. Muslay, Bibiti Horváth, s mások többen. — Utolsó postája Rétság.

Bodorfa, magyar falu, Zala vármegyének szélén, 255 katholikus, 6 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Bodorfa, puszta, Baranya vármegyében. — A béllyei uradalomhoz tartozik.

Bodorfa, puszta, Baranya vármegyében Sumonyhoz 5 óranegyedre, jó termékeny földdel és nagy erdövel bövelkedik. Birja Scitóvszky Márton.

Bodorofalva, (Bodowa), tót falu, Thurócz vármegyében, közel a Thurócz vizéhez egy patak mellett. Táplál 9 kath., 119 evang. lakost. — Földje róna és termékeny; rétjei igen jók. F. u. többen. Utolsó postája Rudnó.

Bodovka, tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh bal partján, Krivoszád faluval egyetemben, mellyel egy biró alatt van. — Lakja 1 kath., 175 evang., 26 zsidó. F. u. többen.

Bodrog, magyar falu, Somogy vármegyében, 184 katholikus lakos. Földes u. többen. Kürtös és K.-Albert közt.

Bodrog-Keresztúr, lásd Keresztur, Zemplén v.

Ó-Bodrog, vagy Hodos-Bodrognak is neveztetik, szerboláh falu, Arad vármegyében, a Maros mellett, Aradhoz nyugotra $1^1/_2$ mfdnyire. E helységet birja a Hodosi szinte itt levő n. e. óhitü kalugyer

zárda, s ennek birtokára van a falucska is épitve, melly 215 n. e. óhitü lakost számlál. A falu bir 33 h. szántóföldet, 52 hold legelőt, és 12 hold kaszállót. Majorsági birtok tesz 40 hold kaszállót, 140 hold nádast, 420 hold erdőt. Ez erdőben láthatók némelly sánczok nyomai, és egy régi erős lestorony jó állapotban, Jaksics család köben metszett czimerével, melly család I. Mátyás király alatt költözött ki Szerbiából Magyarországba, s a klastromot is ez alapitotta.

Bodruszal, orosz falu, Sáros vármegyében, Duplin fiókja, 8 r. 173 g. k., 10 zsidó lak. Gör. szentegyház. A makoviczi urad. tartozik. Ut. p. Komarnik.

Bódva, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $^{14}/_{16}$ állomásnyira, a Bódva vize mellett a legszebb rónaságon a Miskolcztul Torna felé vezető utvonalban. Határkiterjedése a hozzátartozó Perecz, Sütő, Abód pusztákkal 6543 hold és $775^{3}/_{6}$ □ öl. Ebből szántóföld 2586 h. 391 □ öl, rét 1216 hold 859 □ öl, szőlő 210 hold 1095 □ öl, erdő 2157 hold 864 □ öl, legelő 113 h. 741 □ öl, országos és magános utak 65 hold 583 □ öl, pinczék helye 8 hold 928 □ öl, kőbánya s temető 6 hold 1175 □ öl, folyóviz 41 hold 1152 □ öl. Ebből ismét urbéri föld s rét 1251 hold 629 □ öl, majorsági szántóföld s rét 4842 hold 134 □ öl, a reform. egyház birtoka 73 hold 446 □ öl, a r. katholikus egyházé 531 □ öl, a helységé 15 h. 621 □ öl, közös birtok 360 h. 813 □ öl. A bódvai határ hegyes és lapályos részekből állván a földminősége ezen helyzet szerint különböző; a partos részeken a föld agyagos nyirok, nagy mivelést kiván, a lapos rész homokos fekete földdel vegyitve s csak kevés munkát igénylő, leginkább termi a rozsot és zabot, de megtermi a tisztabuzát, árpát, kukoriczát s kölest is. — A legelő juhtenyésztésre igen alkalmatos levén, ezt a földes urak nagy haszonnal üzik, a közönséges földmivelő nép Várad tájékáról vásárol marhákat, s azok felhizlalásával üz kereskedést. Lakosok összes száma 1036, ebből r. katholikus 202, reformatus 525, evangelikus 136, óhitü 82, zsidó 31. Van reform. anyaszentegyház, a r. kath. leányegyház pedig Sajó-Vámoshoz tartozik. A határban helyezett Perecz, Sütő, Abód puszta a régi időkben helység volt, s mint több oklevelekből kivehető, Zápolya és I. Ferdinand királyok idejében pusztitatott el a törökök által, s lakosai Bódván telepedtek le, hol azon időben már helység s a Paulinus barátoknak zárdájok is volt közel a templomhoz, mit a még most is meglevő alapkövek kimutatnak, hogy összeköttetésben állott a templommal. — A bódvai reform. templom nagy régiségre mutat, hajdan kéttornyu lehetett, a mint mostani helyzetéből kitetszik. — Perecz, Sütő, Abod helysége hol volt épülve, most is kivehető, kivált a templomuk romja, s mai napig is azon hely, hol templomuk épülve volt, p u s z t a t e m p l o m n a k neveztetik. — A helység határát a Bódva folyam és Abód nevezetü patak futja keresztül. — Épületei közt jelesebbek: Szathmári Király József ur jó izléssel épült kastélya, a körülötte levő csinos kerttel, és Szathmári György lakháza. — Mostani birtokosok: Szathmári Király József, Pál, György; Zsöry Lászlóné, Lajos, Puky Lajos, Mihályné, Batta Boldizsár, Szalay László, Bay Miklós, Balogh Frigyes, István, József, Máriássy László, Törös Györgyné, Lakatos Ferencz, Vékey László, Kassay Zsigmond, Szentimrey Gábor,

Klára, Kalas Samu, Csengery József, Várady János, Sándorné, József, Ragályi Tamás.

Bodvicza, horvát falu, Somogy vmgyében, a Rinya vize mellett, 364 kath., 4 zsidó lak. F. u. Jankovich Antal. Ut. p. Babolcsa.

Bodzás, orosz falu, Zemplén vármegyében, Turány fiókja: 3 r., 230 g. kath., 5 zsidó lak., 739 h. szántóföldel, vízimalommal az Ondava vizén. F. u. b. Barkóczy, Szirmay, Szulovszky. Ut. p. Orlik.

Bodzás, puszta, Arad vgyében, a medgyesi pusztának nyugoti részével hataros. E puszta is, mint Medgyes haszonbérbe vagyon kiadva, s itten is dohánytermesztők vannak összesen 102-en, lélekszámra 727-en, kath. magyarok. Határa gazdag termékenységü, fekete homokos földdel. Egy harmada gyepföld. Kiterjed 6560 holdra. Birja a kir. kincstár.

Bogács, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolctól $2^{2}/_{16}$, Egertől $^{12}/_{16}$, u. p. Kövesdtől $^{11}/_{16}$ állomásra, egy szép völgyben, melly a helységről bogácsi völgynek neveztetik. Határának kiterjedése becsü szerint 6087 hold, ebből beltelek 126, szántóföld 2599, rét 698, szölö 349, erdö 1790, legelö 525 hold. Urbériség összesen 2402, majorsági 895 hold, ide értve a Pazsag nevü majorsági földeket is. Az erdö a földesuraság sajátja; a legelö közösen használtatik; a szölök kilenczed dézsma alatt vannak. — A föld mindennemü gabona termesztésre alkalmas. A lakosok úgy a ló-, mint szarvasmarha-tenyésztéssel dicséretesen foglalkoznak. Népesség 1200 lélekre megy. E közt 1192 r. kath. 3 ref. 5 zsidó, mindnyájan magyarok. — Van a helységben 103 telkesgazda, 74 zsellér, 39 lakó. A r. kath. egyház már 1332-ben fennállott, anyakönyvei 1724-ben kezdödnek, régi ószerü temploma Sz. Márton püspök tiszteletére szenteltetett. Épületei közt említendö még a pap-, s jóizléssel épült tisztilak. A Hor és Szoros patakok a helység közepén egyesülvén, egy két kerekü malmot hajtanak. — A Hor vizéről mondják, hogy ollykor 4—5 évig is csak szivárog; ha pedig vize egyszer megjön, 4—5 évig folyvást bö vizet szolgáltat a malomra. Van a határ felsö részin mintegy 4 □ ölre terjedö feneketlen ingovány is. Birtokosa az egész helységnek: az egri fökáptalan.

Bogád, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lörincz. Határa 1167 hold, mellyből uraságí szántó 170, rét 10, erdö 50 hold; urbéri szántó 318, rét 159, közös legelö berekkel együtt 470 hold. Földje igen jó. Lakja 277 reform., saját templommal. Birja Czindery László.

Bogád, magyar falu, Baranya vgyében, völgyben, a pécsi országuttól keletre fél mfdnyire 684 r. kath. szorgalmas lak., kik szarvasmarhával is kereskednek. — Határa 1805 hold, mellyből beltelek $102^{3}/_{8}$ h., szántóföld $983^{4}/_{8}$ h., rét 224 hold, legelö 292 hold, szölö 63 hold; majorsági szántó $134^{5}/_{8}$ h., rét 4 hold. Termékeny szántóföldjeiben buzát, rozsot, stb. termeszt. Birja a pécsi püspök.

Sár-Bogárd és Tinord, 2 egymás mellett fekvö puszta. Székes-Fejér vgyében, Fejérvárhoz délre 5 mfdnyire, 860 kath., 1580 ref., 173 evang., 568 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával, synagógával, sok uraságí lakházzal és kerttel. Nagy gazdaság és birkatenyésztés. F. u. Huszár, Mészöly, Pázmándy, Sigray, Sós, Dörögdy, s más számos nemesek. Van saját postahivatala s váltása Sár-Keresztúr és Nagy-Dorog közt.

Bogárdi, puszta, Zala vgyében, Csatár fiókja.

Bogárföldje, puszta, Nógrád vgyében, 19 kath.

Bogáros, német falu, Torontál vgyében, szép rónaságon, ut. p. Csatád 1 mfd. Határa 5845 1/8 hold, mellyből szántóföld 4584 h., rét 1162 h., legelő 581, kertek 99 1/8 hold. Majorsági birtok csak 17 1/8 hold, a többi urbériség. Határa gazdag és első osztálybeli. Lakja 2150 kath., paroch. templommal; vendégfogadó. Birja a kamara.

Bogát, magyar falu, Vas vgyében, a Gyöngyös mellett, Szombathelyhez 1 óra, 74 kath. lak. Nevezetes ezen kis helység kastélyáról és borszesz-gyáráról, melly ezelőtt a cs. kir. had számára sokat eladott. A határnak nevezetes része gyümölcsfákkal ültettetett be. F. u. Skerlecz Károly.

Bogáth, magyar falu, Szabolcs vgyében, ut. p. Báthorhoz fél órányira: 65 r., 121 gör. kath., 3 evang., 1918 ref., 23 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa részint sárga, részint fekete homokos és bő termékenységű; van 13 6/8 első osztálybeli egész jobbágytelke, s erdeje. Dohányt sokat ültet. F. u. Bakó, Baksay, Báthory, Buzinkay, Cserjék, Darvay, Dibáczy, Elek, Erdélyi, Erdődy, Éva, gr. Fáy, Fáy, Fejér, Hegedüs, Heley, Horváth, Juhász, Kálmánczhelyi, Kócsár, Leboh, Lovas, Markus, Mikó, Molnár, Móricz, Ormos, Orosz, Öry, Pap, Puskás, Pethő, Szücs, Uray, Uszkay, Vityi.

Alsó- és Felső-Bogáth, 2 puszta, Somogy v., Edde közelében.

Kónyi-Bogáth, puszta, Somogy vgyében, 241 kath., 38 reform. lakossal.

Segesdi-Bogát, puszta, Somogy vgyében, gr. Széchényi Lajosé, 104 kath., 10 ref. lak.

Bogdanocz, tót falu, Pozson vgyében, Nagy-Szombathoz 1 órányira; 490 kath., 17 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Határja fekete agyagos s igen sikeres buzát terem; rétjei kétszer kaszálhatók; bora, erdeje, s vizimalma van. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Bogdány, magyar falu, Pest-Pilis vmgyében, a Duna jobb partján, Váczhoz 1 óra. Lakja 2902 lakos, kik közt 300 ref., a többi kath., paroch. templommal és reform. fiókegyházzal. Szőlőhegye roppant és sok vörös és fejér bort terem, s ez igen becses minőségű, azért innen távol vidékekről is vétetnek vesszők. Birja a korona.

Bogdány, magyar mezőváros, Szabolcs vmgyében, Nyiregyházához északra 1 1/2 ut. post. Berkeszhez 1 mfd. Határa 6360 hold, beleértvén Kéklő, Szolnok, és Hene pusztákat is. Ebből szerződvényes urbériség 165 hold, szerződvényes zsellérek birnak 560 szántó és kaszálló földet, a város 40 h. rétet. Földje homokos, trágya után terem buzát, rozsot, árpát, zabot, tengerit, burgonyát, káposztát, dohányt. Van 932 reform., 354 római, 52 görög kath., 128 zsidó lakosa, ref. anyatemploma, gyógyszertára, 4 országosvásárja. — Birják: Tahy József, Bégányi Kálmán, Nemes Ferencz, Zsigmond, György, Tamás, Antal, Farkas és Miklós; Jeney Dániel, Korda Ágoston, Hegymegi László és István, Böszörményi Lajos, Ferenczy Antal és József, Sutka István, Osváth Károlynő, Megyeri Juliánna assz. és gr. Barkóczy család.

Bogdány, (Bogdanowce), magyar-tót falu, Abauj vgyében, Kassához keletre 2 mfd., az Osva patakja mellett: 93 kath, 106 ref., 90 zsidó lak. F. u. Földesy, Horváth, Bónis, Diósy, s m. t.

Bogdány, (Bogdanowce), tót falu, Sáros vmgyében, Somoshoz 1/2 mfd., a Tarcza mellett: 379 r., 28 g. kath., 145 evangelikus, 36 zsidó lak. Rétjei igen jók; földje is termé-

keny; erdeje van. F. u. Keczer nemzetség.

Bogdány, orosz falu, Máramaros vgyében, 8 r., 207 g. kath. lak., s g. kath. anyatemplommal, szép erdővel.

Kis- és Nagy-Bogdány, puszta, Veszprém vgyében, Noszlop és Devecser közt.

Bogdán-Szovárhegy, oláhul Piklo, oláh falu, az ugynevezett lakságon (oláhul Pe-Lunka), melly vidék alatt értetik a Rézerdő napnyugoti széle a Berettyó felé öt egész helység határán elterjedve, ut. p. Telegdhez északra 2 órányira, 328 n.e. óhitü lak., anyatemplommal. Határa 7163 hold, mellyből urb. szántó 176, rét 50, legelő 113, bokros 113, szőlő 40, majorsági szántó 881, rét 450, erdő 5340 hold. Földe homokkal kevert könnyü agyag, melly inkább termi a tavaszi, mint őszi gabonát, de jó mivelés mellett ezt is jól. Alkalmasabb volna bor-, különösen pedig gyümölcs-termesztésre, a minthogy itt sok cseresznye, alma, körte, baraczk, különösen szilva, e mellett vadalma, körte és barkócza is terem. — Pinczéi a Rézhegy oldalában pompás hidegek. — Határán keresztülfoly a Gyepes, melly Csanálosnál szakad a Berettyóba. Nevezetesek itt a helységgel szemközt fekvő s Erdélyországba benyuló Rézhegynek magas rengői, mellyek a falutól $\frac{1}{8}$ órányira eső helytől kezdve telvék vaddisznókkal, özekkel, farkasokkal elannyira, hogy azok pusztitásai ellen szinte védhetlenek a tengeri, burgonya-vetések, és a marhák, kecskék, sertések. Birja a helységet b. Huszár család.

Bogdása, magyar falu, Baranya vgyében, 116 kath., 476 reform. lak., kath., és reform. anyaszentegyházakkal. Határa lapályos; erdeje van; sok marhát tart. F. u. a pécsi káptalan. Ut. p. Szent-Lörincz.

Boglár, német falu, Székes-Fejér vgyében, Csákvárhoz 1 órányira, 981 kath., 9 ref., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, bortermesztéssel. F. u. gr. Eszterházy Miklós. Ut. p. Mór.

Boglár, magyar falu, Somogy vgyében, a Balaton mellett, 330 kath., 14 ref., 13 zsidó lak., jó földekkel, halászattal, nádvágással. F. u. többen. Ut. p. Szemes.

Boglárka, orosz falu, Sáros vgyében, Richvaldhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 28 r., 414 g. kath., 11 zsidó lak. F.u. gr. Forgács. Ut. p. Bártfa.

Bogojeva, magyar falu, Bács vgyében, a Dunához $\frac{1}{4}$, ut. p. Zomborhoz délre 3 mfd., 1700 kath., 100 zsidó lak., paroch. templommal. Határa az árvizek miatt 3-ik osztálybeli, s 1100 □ ölével 8670 hold, mellyből $36\frac{3}{8}$ telek után urbéri szántó 1440, rét 932, jó legelő 700, mocsáros legelő 1339, uradalmi rét 14, makkos erdő 2339, lágyfaerdő 230, nádas 956, tavak 639, utak 61 hold. Birja a kamara.

Német-Bogschán, bányamezőváros, Krassó vgyében, a Berzava mellett, a verseczi és karansebesi országutban, Lugoshoz délre 5 mfdnyire: 551 német kath., 1241 n. e. óhitü, 12 evang. lak., r. kath., és óhitü anyatemplomokkal. Bányákat müvel; vashámorai s öntőműhelye van. Székhelye egy helyettes bányatörvényszéknek, a vashámorokra s öntőműhelyre felügyelő tisztségnek. F. u. a kamara.

Oláh-Bogschán, oláh falu, Krassó vgyében, Dognácskához 2 órányira a verseczi országutban: 79 kath., 2023 n. egy. óhitü lak., óhitü anyatemplommal, nagy határral és erdővel.

Bogy, oláh falu, Bihar vgyében, Bélhez 2 mfd., ut. posta Várad. Lakja

245 n. egy. óhitü anyatemplommal. Dombos határa 600 hold, s a földet, rétet, összevissza használják a lakosok, és ez mind urbériség, egyébiránt tele bokrokkal és tövisekkel. Birja a váradi deák püspök.

Bogya, magyar falu, Komárom vgyében, Alsó-Lakkal határos, s elosztatik Nemes-Bogyára és Vár-Bogyára, a pozsonyi országut által választatván el egymástól, olly formán, hogy északra Nemes-Bogya, délre pedig Vár-Bogya fekszik, Komáromtól 3 mfdnyi távolságra. Kiterjedése 2823⅝ hold, mellyből 12⅜ h. belsőtelek, 390⅛ h. szántóföld, 1060⅜ h. kaszálló, 1352⅛ h. legelő, nádas és mocsáros helyek 77⅛ h. A jobbágyság 2⅛ egész telek után bir ebből 72⅛ h. szántóföldet és 253⅜ h. kaszálót. Szántóföldei jó buzát teremnek, ezenkivül vettetik árpa, tengeri, burgonya, szinte kielégitő eredménynyel. Vizei a Lak és Bogya közt eső Zsemlék tó, s a falu melletti örvényes tavak, mellyeken a vármegye 2 hidat tart fen a pozsonyi országuton. Népessége 3611, kik közt ref. férfi 141, nő 123; r. kath. férfi 45, nő 35; zsidó férfi 9, nő 8; 53 nemes családfő, 2 takács, 1 bognár, 1 szabó, 1 csizmadia, 1 kovács. A lakosok a szarvasmarhatenyésztést sikerrel üzik, a falukon távol eső réteken épitett szálásokon. Temploma egyik vallásfelekezetnek sincs helyben, hanem a reformátusok a felső-gelléri, a katholikusok pedig az ekecsi anyaszentegyházhoz kapcsoltattak. Földesurai: gr. Zichy István 2⅛ urbéri telkes jobbágyaival és 4 nemesudvar következő birtokosai: Kürthy, Antal, Csepy, Pázmány, Király, Csóka, Császár, Füsy, Szücs, Bereczk. Van itt egy jó karban tartott vendégfogadója is. — Várbogya hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott.

Bogyán, szerb falu, Bács vgyében, Bácshoz 1 órányira, a Duna mocsárjai mellett, 400 kath., 300 n. egy. óhitü lak., kalugyer zárdával. Mocsáros határa 1100 □ ölével 11,904 h., mellyből 23 telek után urbéri szántó 919, rét 627, jó legelő 100, mocsáros legelő 1200, szölő 49, uradalmi földje Groman családnak 114, a kalugyer zárdának 298, makkos erdő 1092, lágyfaerdő 1439, nádas rétség 5688, tavak 295, utak 100 hold. Földje a mocsárok és árvizek miatt 4-ik osztálybeli. Nagy sertéstenyésztés.

Bogyiszló, magyar falu, Pest-Solt vmgyében, a Duna által képzett könyökben, a holt Duna mellett, lapályos, rétes, erdős bokrokkal egészen körülvett helyen, ut. p. Tolnához ½ órányira. Határa 5840 hold, mellyből 54⅜ telek után 1620 hold szántóföld, 2220 h. kaszálló, 2000 hold közlegelő. Majorság itt nincs. Mind szántóföldje, mind rétje felette termékeny volna, hanem a Duna gyakori árja rongálja, melly a határnak csak ¼ tartja menten. A holt Dunában sulyom terem, mit Pest vmgyében alig ismernek; Debreczenben tavaszszal egyedüli csemege, a pattogatott kukoriczával együtt. Lakja 2080 reform., és 74 n. e. óhitü. Ref. anyatemplom. Birja a kalocsai érsek.

Bogyoszló, magyar falu, Sopron vgyében, Kapuvárhoz, melly utolsó postája, 1¾ mfd., a pápai országutban. Lakja 1380 róm. kath. paroch. szentegyházzal. Róna határa főleg buzát, rozsot, tengerit, kevés burgonyát és bükkönyt terem; dohány nem termesztetik. Juhokat a lakosok is tartanak. Erdeje mintegy 1200 hold, s tölgy-, vadkörte-, alma- és szilfákból áll. Urbériség 50⅝ telek. Birja hg. Eszterházy.

Bogyoszló, magyar falu, Bihar vgyében, az Ér mellékén; ut. postája Margita. Lakja 1100 reform., anya-

templommal. Van jó fekete agyag szántóföldje, erdeje, szőlőhegye és 18¾ egész urbéri telke. Birja a váradi deák püspök. — Itt volt predikátor a ma ritka igaz hazafi Récsey János, ki szük fizetéséből meggazdálkodott egész vagyonát a haza oltárára tette, s Debreczenben a magyar literatura tanszékét megalapitotta.

Bogyoszló, puszta, Bihar vármegyében, Geszt mellett. Határa sikság s 1200 holdra terjedvén, ebből 300 h. termékeny fekete szántóföld, a többi rész birkalegelőnek használtatik, s igen szikes föld, honnan a köznép csak Széki pusztának nevezi. Birja Tisza Lajos.

Rába-Bogyoszló, magyar falu, Vas vgyében, 361 kath., 115 ev. lak. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Szombathely.

Bohány, oláh falu, Arad vgyében, Désznához közel: 4 kath., 462 n. e. óhitű lak. s anyatemplommal, hegyes, erdős határral. Birja Török Gábor. Ut. p. Arad.

Bohunicz, tót falu, Pozson- az uj r. sz. Nyitra vgyében, a Blava vizénél: 412 kath., 15 zsidó lak., jó szántóföldekkel, rétekkel; kath. paroch. templommal s egy vizimalommal a Blava vizén. F. u. többen. Ut. post. Nagy-Szombat.

Bohunicz, tót falu, Trencsén vgyében, Pruszka mellett: 722 kath., 8 zsidó lak., termékeny első osztálybeli határral. F. u. b. Jeszenák. Ut. p. Trencsén.

Bohuzlavicz, tót falu, Trencsén vmgyében, Beczkóval általellenben a Vágh jobb partján, egy szép vidéken. Ékesiti kastélya, s egy kies dombon elterült kertje. Számlál 334 k. lak. Földje termékeny; rétje, legelője jó, erdeje is van. Ut. post. Trencsén.

Bojár, puszta, Pest-Solt vmgyében, Kis-Harta mellett, 2450 hold határral. Szántóföldje fekete agyag homok s mindent bőven termő, s kár hogy a Duna árja járja különösen rétjeit. E mellett fekszik ismét Mikla puszta, 5172 hold 445 □ öl kiterjedéssel. Itt sok szikes mocsárok és lápok (2700 hold) találtatnak, mellyeken sziksót lehet gyüjteni; szikes legelője a birkáknak igen jó. — E két pusztát birják $^{10}/_{21}$ részben Vigyázó Antal és özv. Muzslay nő assz., $^{9}/_{21}$ részben Kis-Harta helysége, $^{1}/_{21}$ részben Duna-Pataj, végre $^{1}/_{21}$ részben Nagy Károly úr.

Bojt, magyar falu, Bihar vármegyében, sikságon, Váradhoz 2 mfd., 1059 ref., s anyatemplommal. Határa 7000 hold, mellyből szántó 3000 h., rét 3200 h., legelő 750 h., erdő 50 hold. Ezekből majorsági szántó 2600 h., rét 2305 hold., erdő 50; a legelő közös. Földe fekete, néhol szikes és posványos, terem leginkább kétszerest, zabot, tengerit, kevés árpát. A közbirtokosok szép szarvasmarhát tenyésztenek. Folyóvize a Kis-Körös. Birják: Lányi Imre, Beleznay Teréz, Dobozy Lajos, Bagosy Lajos, Sughó József, Nagy József, Bagosy Károly.

Bóka, rácz-horváth-magyar falu, Torontál vgyében, a Temes parton Szécsányhoz 1 órányira: 138 kath., 2 evang., 6 ref., 2132 óhitű, 10 zsidó lak.; kath. és óhitű szentegyházzal, erdővel, 107⅜ egész jobbágytelekkel. Lakosai papnemesek. Ut. p. Nagy-Becskerek.

Bókaháza, magyar falu, Zala vgyében, 277 kath., 8 zsidó lak. — Nagy rákászat a Szalában. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Bokkia, oláh falu, a hegyek közt Bihar vmgyében, a váradi deák püspök béli uradalmában, 400 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Kevés javitással termékeny határában szép sárga porozó találtatik. Lakosai üveggel, taplóval kereskednek, épület-

fákat csinálnak, s kevés juhokat is tenyésztenek.

Bokkincza, puszta, Bihar vgyében, a váradi deák püspök béli uradalmában, Bokkia és Szakács helységek tartják haszonbérben. Dombos, erdős határa meglehetős.

Bokod, tótokból elmagyarosított régi magyar helység, Komárom, az uj rendez. szerint Esztergom vármegyében, Tatától $1^{6}/_{16}$, Komáromtól $2^{4}/_{16}$, Moortól Fejér megyében, melly utolsó postája, $^{15}/_{16}$ állomásnyira, egyébiránt a tatai fiókpostán át Neszmélyről is van postai közlekedése; délnek terjedő határát nyugotról Dad, délről Császár, keletről Pusztavám és a kereki puszta, északról Oroszlán és Kecskéd veszik körül; határában foglaltatván már a falutól délnek eső sz. erzsébeti puszta. A falu két domb között völgyben esik. Vidéke nagyon dombos, s határának keleti-északi részén erdőség terül. Földmineműsége kevésbé agyagos, szántóföldei is emelkedett dombosak, de sikeres búzát teremnek, más részben kivált a kereki határ felső része felé eső dombokon, az ugynevezett bokodi homokok körül homokosok. Jóságáról a bokodi kolonpér egész megyében leghiresebb. Van két kisebb szőlőhegye, a falu alatt és felett 2 tava, ezen kivül még egy kis tava a határ északi részén. A kecskédi határról egész Pusztavámig nyuló széles rétsége, mellyet a Gerencsér hegyéből eredő Szépviz patak, az emlitett kis tóba folyván, hasít végig; ugyan ezen van egy malom is. E viz, puszta Gerencsér keleti részén eredvén, gyönyörüen csergedező tiszta sebes vizével a gerencséri határon kivül idáig, a kereki határt is átnedvesíti, s több malmokra szolgáltat vizet, de a laposon már ellasúdik; magába veszi a többek közt közel délre a szőlők alatt, keskeny rétet képező Kis éret. Másik ér a falun keresztül a két tavat átmetszvén, a kis tón átható Szépviz erével párhuzamosan ömöl a kecskédi határszélen az Altal-érbe. Urbéri telek táblázat szerint van $98^{8}/_{32}$, ezután $73^{3}/_{8}$ hold belsőség, 2613 hold szántóföld, 574 hold rét. Telkes jobbágy 141, urbéri házas zsellér 118, házatlan zsellér 38. Népesség 1927 l., ebből 398 r. kath., 1200 ágost., 317 ref., 13 zsidó. E közt nemes család 7. A r. kath. leányegyház Dadhoz kebeleztetett, temploma ker. Sz.-János tiszteletére. Az evang. és reformatusoknak anyaegyházaik vannak, ez utóbbi 1799 óta állván fen. Az evangelikusokról megjegyzendő, hogy régi tót nyelvöket már egészen elfelejtvén, papjoktól még is megkivánják némelly nagyobb ünnepeken a tót egyházi beszédet. A nép jelleme nyerseség, szorgalma azonban meglehetős, s saját jobbágyi birtokokon kivül a vidéken haszonbérbe s feléből sok földet mivelnek. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Hogy mikor ültek meg a helységet, az bizonytalan, de régiségét mutatja az, hogy e helység már a gr. Csák nemzetségből eredett Miklós gr. 1231-dik évről kelt végrendeletében elöjő.

Bokor, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Susányhoz tartozik: 58 evang. lakossal, korcsmával.

Bokor, falu, Nográd vgyében, Sz.-Iván mellett, 348 többnyire evangelikus lak. Ut. postája Balassa-Gyarmat.

Kis-Bokor, puszta, Nógrád vgyében, Buják fiókja.

Bokrács, vindus falu, Vas vármegyében, 18 kath., 84 evang. lak., hires bortermesztéssel. F. u. gr. Batthyáni nemzetség. Ut. post. Radkersburg.

Boksa, orosz falu, Sáros vármegyében, az Ondava völgyében, Sztropkóhoz ½ órányira: 24 r., 260 g. kath., 15 zsidó lakos. Gör. anyaszentegyház. F. u. többen. Ut. post. Bártfa.

Bokszeg, oláh falu, Arad vármegyében, a Fejér-Körös mellett, B.-Jenöhöz 1 órányira: 40 kath., 996 n. e. óhitü, 2 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, részint róna, de nagyobb részt hegyes határral.

Alsó- és Felső-Boldád, két oláh falu, Szathmár vmegyében, közel Béltekhez a Bikkalján: 687 g. kath. lak. Mind a két helységben van egy anyatemplom. Földjei soványok; rétjei csekélyek; legelőjök, erdejök bőven; szőlejök is van. F. u. gróf Károlyi. Ut. p. Szathmár.

Boldog, magyar falu, Pest-Pilis vármegyében, Heves megye és Jászság szélén, ut. p. Hatvanhoz délre. ½ mfd. Határa 4784 hold 1200 □ ölével, mellyből urbéri szántó 76 telek után 2043 hold, rét 594 h., uraságí szántó 80 h., rét 1111 hold; közös legelő 956 hold. Földje róna, és igen termékeny fekete agyag; rétjei azonban a Zagyva mellett mocsárosak; szarvasmarhát, ludat sokat nevel. Lakja 1200 r. kath. paroch. templommal. A közös legelő közt van 2 mintegy 15 holdnyi tó. Birja a falut h. Grasalkovich Antal özvegye.

Boldogasszony, (Frauenkirchen), német m. v. Mosony vgyében, 7 órancyedre a Fertő tavától, 1352 kath., 565 zsidó lak. Van egy ferencziek kolostora, szép szentegyházzal együtt, synagógája; csinos uraságí épülete. Népes bucsujáróhely. Bir 53 harmadrendü jobbágytelket, 229²/₄ hold második, 1077¾ hold harmadik, 733²/₄ h. negyedik osztálybeli urbéri szántóföldet, 112 embervágó harmadik osztálybeli rétet. Telkes gazda van 57, kézmüves 37, kalmár 3. F. u. hg. Eszterházy, s a város feje egy uradalomnak, mellyhez még Tétény-Valla, Pomogy, Bánfalu, Puszta-Somorja, Alsó-Ilmicz egész helységek, Gálosnak nagyobb, s Nizsidernek kisebb részei tartoznak.

Boldogasszonyfa, német falu, Somogy vmegyében, 511 kath., 1 ref., 13 zsidó lak. Szép kath. fiókszentegyház. Lakosai sárga agyagos földeiket nagy szorgalommal müvelik: termesztenek buzát, rozsot, dohányt, tengerit sat. Szőlőhegye és szép erdeje van. F. u. az Igmándy nemzetség, kinek itt csinos urilakházai és kertjei vannak. Utolsó postája Kaposvár.

Boldogasszonyfa, magyar falu, Vas vármegyében, Egervárhoz ½ óra, 418 kath. lak. Erdő. F u. gr. Széchényi Lajos. Utolsó postája Szalabér.

Boldogasszonyfa, magyar falu, Zala vármegyében, 131 katholikus lak. F. u. többen. Utolsó post. Keszthely.

Boldogasszonyfalva, puszta, Bihar vgyében, Debreczen határához tartozik, szép szőlőskerttel, és gyönyörü rétekkel.

Boldogasszonyháza, puszta, Zala vgyében, Tilaj és Nemesfalu közt.

Boldogasszonytelki, puszta, Bihar vmegyében, Keresztszeg-Apáti mellett. Földe igen termékeny, s van határán 260 hold szántó, 400 hold nádvágó és zsombokos rét, részszerint kaszálló, mikor az árviztől lehet, részszerint legelő 701 hold. — Birja gr. Csáky Petronella.

Boldogfa, magyar falu, Zala vármegyében, 423 katholikus, 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg 1 óra.

Boldogfalva, (Frauendorf, Mátka bozsi), magyar falu, Pozson vgyében, Szenoztől 1 órányira: 262

kath., 5 evang., 91 ref., 7 zsidó lak. Van egy kath. paroch., egy régi elhagyatott temploma. Határja róna és termékeny; rétje, legelője sok és jó. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Hajdan a pozsonyi szent Klára apáczáké volt. Ut. p. Cseklész.

Boldur, oláh falu, Krassó vármegyében, Lugoshoz egy órányira, térséges földön, a Temes mellett, 19 kath., 1184 n. e. óhitü lak. s anyatemplommal. Mind földje, mind rétje igen termékeny. — Birja Palikucsevnyi.

Boleráz, tót mezőváros Pozson, az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, a N.-Szombatról Holicsra vivő országutban, az első várostól 2 órányira, kies vidéken. Lakosai, kik 1020 kath., 10 evang., 40 zsidókra mennek, hajdan szép szabadságot nyertek II. Béla királytól, a honnan a helység pecsétje Béla nevét hordja. Ma ezen szabadságokból már kevés van meg. Van itt egy kath. paroch. templom, kastély, vizimalom, a Tirna vizén; északra szép szőlőhegye, jó szántóföldje, rétje. F. u. gr. Pálffy Jánosné örökösei.

Bolessó, tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh jobb partja mellett: 351 kath., 112 zsidó lak., kath. paroch. templommal, synagógával. Határja nem nagy, de termékeny; jó agyagja lévén, sok cserép-edényt készit. F. u. Borsinczky és Victoris fam. Ut. p. Trencsén.

Bolgarom, magyar falu, 274 kath. lak. Nográd vgyében. Határja hegyekkel és térséggel változik. F. u. b. Vécsey. Ut. p. Rimaszombat.

Bolhás, magyar falu, igen kies vidéken, Somogy vmegyében. 137 kath., 545 ref., 12 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával. — Homokos határa elég termékeny; szőlőhegye, erdeje, tágas legelője van. F. u. gr. Zichy Károly. Ut. p. Berzencze.

Bolho, magyar-horvát falu, Somogy vgyében, a Dráva mellett, 919 kath., 7 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. — Határa homokos; rétjei vizenyősek; tölgyes erdeje derék. — F. u. gr. Széchényi Pál. Utolsó post. Babolcsa.

Bollahida, magyar falu, Zala vgyében, Nova mellett, 120 lak. Ut. p. Egerszeg.

Bolly, magyar falu, Zemplén vmegyében, Leleszhez nyugotra ½ mfdnyire: 165 r., 184 g. kath., 148 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom., 780 hold termékeny szántóföld. F. u. gr. Klobusiczky. Ut. p. Ujhely.

Magyar-Boly, német-rácz falu, Baranya vmgyében, 205 kath., 264 óhitü, 215 német evang., 10 ref., 6 zsidó lak., óhitü és evang. szentegyházzal, melly utóbbi fiókja a honyhádi anyaekklézsiának, s evang. oskolával. Termékeny határ. — Nagy urasági majorság. Lisztmalmok. — A dárdai urad. tartozik.

Német-Boly, német mezőváros Baranya vgyében, feje egy nagy uradalomnak. Fekszik egy termékeny sikságon, Pécstől 3½, Mohácstól 2 mfdnyi távolságra. Utczái egyenes sorban állnak és csinos házakkal dicsekedhetnek. Ékességére szolgál az urasági szép kastély, kath. paroch. szentegyház, az uradalmi igazgatóház, 2 nagy élésház, mellyek közül egyikben 7000, másikban 30,000 pozsoni mérő gabona fér el. Lakossai száma 2019 kath., 2 n. e. óhitü, 4 evang., 8 ref., 29 zsidó lélekre mégyen, kik vagyonosok, s nagyon jó buzát, sok kukoriczát s más gabonát termesztenek, számos és szép lovakat tartanak; sertésvásárjai igen hiresek. — Ezen 25 helységből s 7 pusztából álló uradalmat, gf. Batthyáni Ádám horvátországi bán, mint a magyar lovasság vezére nyerte adományul I.

Leopold királytól az 1685—1688 végbe vitt vitéz érdemiért. Mostani birtokosa : gróf Batthyáni János. Ut. p. Lapáncsa.

Bolya, puszta, Heves vgyében, szántóföldekből, rétekből, erdőből áll. F. u. Leleszi Kovács, Tahy, Bozó, Iványi, Albert örök. Utolsó post. Eger.

Bolyár, (Bolgarow), tót falu, Sáros vgyében, Ránkhoz ¼ mföld., 194 r., 37 g. kath., 130 evang., 1 ref., 10 zsidó lak. Sok legelő. Jó rét. Erdő. F. u. Szentimrey, Egerer, s m. Ut. p. Eperjes.

Ipoly-Bolyk, magyar falu, Nográd vgyében, 506 kath. lak. — Kath. paroch. templom. Van jó szántó földje, erdeje, hasznos rétje, és az Ipoly vizén malma. Itt született Katona István kanonok, nevezetes történetirónk. F. u. h. Coburg. Utolsó post. Ipoly-Ságh.

Kis-Bolyok, puszta, Borsod vármegyében, Nagy-Bolyok mellett, $74^{4}/_{16}$ hold szántófölddel, $13^{13}/_{16}$ hold réttel, 171 hold erdővel. A nagybolyoki nemesség birja.

Bolyok (Nagy), magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélén, Miskolctól $3^{3}/_{16}$, u. p. Putnoktól 1 állomásnyira, nagyobb halmossá alacsonyodott hegyes vidéken. Szomszédai Czenter, Várkony, Ozd, Csépány, s Gömör megyében Sz.-Simony és Lusa helységek. Határkiterjedése 1490 hold, u. m. 1181 hold majorsági, 309 hold felszabadult urbéri föld, amabból $38^{14}/_{16}$ hold belsőség, $540^{4}/_{16}$ szántóföld, $71^{6}/_{16}$ rét, $6^{11}/_{16}$ szőlő, 37 hold erdő, többi irtvány, csalitos, legelő, s használaton kivüli föld; az urbériségben 17 hold belső telek, 192 hold szántóföld, 30 hold rét, 20 hold szőlő, 50 hold használaton kivül, ut sat. — A józsefi felmérés szerint e határ Kis-Bolyok, Kőalja s Viszlás pusztákkal összeméretvén, összesen $1772^{4}/_{8}$ holdat foglalt, mellyből a nagy bolyoki határra $1375^{4}/_{8}$ hold esnék. E felmérésből azonban az utak s használaton kivüli földek kimaradtak. Ház van e helységben 87. Lakosok összes száma 440, kik 5 ref. 1 evang. s 47 zsidót kivéve, r. katholikusok s leányegyházuk Várkonyhoz csatoltatott; nemes családfő van 44; nem nenemes 33; a $6^{1}/_{2}$ felszabadult jobbágytelket 11 telkes gazda miveli, zsellér van 7, lakó 8; van helyben 2 pálinka-főzőház, 4 malom. Birtokosok : Bolyky, Császár, Kovács, Berethy, Dálnoky családok.

Bolmán, rácz-magyar-német falu, Baranya vgyében, 155 kath., 700 n. e. óhitü, 121 magyar és német evang. lak. óhitü szentegyházzal. — A katholikusok Berementhez, az evangelikusok, kiknek itt iskolatanitójok van, Bonyhád anyaekklézsiához tartoznak. — Földje igen termékeny; sok marhát tart; rétjei tágasak; halászata nem megvetendő. A dárdai uradalomhoz tartozik.

Bolmuth, puszta, Pozson vármegyében, Nagy-Szombat fiókja, 18 kath. lak.

Bologd, tót-magyar falu, Abauj vgyében, az Ósva mellett : 348 kath., 8 zsidó lak. Földei sikon feküsznek s termékenyek, 3 kerekü malom az Ósva vizén, kása- és kendertörővel. F. u. a tudományi kincstár. Ut. post. Kassa.

Bonczesd, oláh falu, Arad vgyében, Buttyinhoz keletre $2^{1}/_{2}$ mfdnyire, bérczes vidéken : 15 kath., 300 nem egyesült óhitü lak. s anyatemplommal.

Bonczesty, oláh falu, Arad vármegyében a Fejér-Körös mellett, közel Szakácshoz. — Utolsó postája. Arad.

Bonczófölde, magyar falu, Zala vmgyében, 251 kath. lak. Kath.

paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg 1 óra.

Bonya, puszta, Somogy vgyében, 61 kath. lak.

Bónya, németül: Piringsdorf, német falu, Sopron vgyében, Sopronhoz délnyugotra 4¼ mérfd., 420 kath. lak., paroch. egyházzal. — Van 9⅞ egész telek után 296⅔ h. szántóföldje, 106⅛ hold rétje; erdeje nincs. Dombos határa sovány. Birja h. Eszterházy.

Bonnya, magyar-német falu, Somogy vmgyében, 324 kath., 170 német ágostai, 144 ref., 5 zsidó lak., ref. és ágostai leány-gyülekezetekkel. Van erdeje, szőlőhegye, vizimalma. F. u. gr. Hunyady Ferencz. Ut. p. Szőlős-Györök.

Bonyhád, német-magyar m. v. Tolna vgyében, egy kies, hosszan elnyuló völgy oldalán, 1566 kath 1482 ágostai, 262 ref., 1563 zsidó lak., kath. és ágostai paroch. szentegyházakkal, és egy nagy synagógával. A házak száma, mellyek csaknem mind cseréppel fedettek, 490-re megyen. — Négyszegü piaczát jeles épületek és boltok ékesitik. Van itt kath. kórház, gyógyszertár, vendégfogadó, több vizimalom. — Agyagos közép termékenységü határa nem nagy, s nagy részt az uraság majorság-földjei foglalják el, hanem a lakosok földjei a szerdahelyi pusztán osztattak ki, és 104 jobbágytelket tesznek. Szőlőhegye roppant, de nagyon közönséges bort terem. A dohánytermesztés nagy divatjában van, ugy hogy az évenkénti termés 3500 mázsára becsültetik. Négy országos vásáron kivül 2 népes hetivásárt (kedden és pénteken) is tart. Lakosai a törökök kiüzetése után magyarok, még pedig reformatusok valának, de 1727 körül nemesek szállinkozván ide, rövid idő alatt annyira kiszoritották, hogy már ma nehány eredeti magyar református háznál nincs több. — Ellenben nemesek után zsidók itt legszámosabbak, és különös községet képeznek saját bíróval és esküdtekkel. Földesura hajdan a Bosnyák majd a Jurasin család volt, most pedig felét a Perczel, felét a Kliegl nemzetség birja.

Közel Bonyhádhoz lathatni egy góth izlésre épült szentegyház maradványait, mellyről a közvélemény azt tartja, hogy az a cisterciták Czikádornak neveztetett apátsága volt. A kolostornak márma csak talpkövei látszanak, de a szentegyház hátulsó része, és a sanctuarium meglehetős épségben állnak fen. Van saját postahivatala.

Borbála, puszta, Fejér vármegyében, Csurgóhoz tartozik, gr. Károlyi György birtoka.

Borbásszállás, puszta, Pest-Solt vgyében, Kecskemét birja.

Borbolya, németül Walhersdorf, német falu, Sopron vármegyében, a Vulka mellett, Sopronhoz nyugot-északra 2 mfd., 260 kath., 190 evang. lak., kath. paroch. templommal. Van 245⅛ hold szántóföldje, 61 hold rétje, 12 h. kertje, 855 kapa szőleje, és 80 hold tölgys cser erdeje. Földe részint jó, részint kövecses. Alma, körte, cseresznye sok. Birja ⅘ hg. Eszterházy, ⅕ Jezerniczky Lajos örökösei.

Borcsán, tót falu, Nyitra vgyében, Sissó filial. 175 kath., 13 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy Józsefnő. Ut. p. N.-Tapolcsán.

Borcsics, tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb partján: 255 kath, 27 zsidó lak. Ékesiti az uraság kastélya; termékeny jó határral bir. F. u. Ugronovich.

Borcsucsina, orosz falu, Beregh vgyében. — F. K. Bisztrához 1 órányira: 93 g. kath., 3 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Borczfalva, (Borczova), tót falu, Thurócz vgyében, a Thurócz vize mellett: 32 kath., 120 evang. lak. Kicsiny de termékeny határral. F. u. a Nyáry fam. — Utolsó postája Rudnó.

Borda, puszta, Abauj vmgyében, Regete-Ruszkához $1\frac{1}{2}$ órányira: 30 kath., 5 evang., 1 ref., 3 zsidó lak.

Bordács, puszta, Mosony vármegyében, Mosony mellett, hires merinó nyájával. F. u. Károly főherczeg örök.

Borecsa, vindus falu, Vas vármegyében, 103 kath., 93 evang. lak. F. u. gr. Nádasdy. Ut. p. Radkersburg.

Borfű (Kálna), tót falu, Honth vgyében, 148 kath., 6 evang. lak. s kösziklába vágott házakkal és bortermesztéssel. F. u. többen. Ut. postája Báth.

Borfű (Tegzes), tót-magyar falu, Honth vmgyében, az előbbeni helységtől egy patak választja el: 65 kath., 67 evang., 23 ref. lak. F. u. többen. Ut. p. Báth.

Borgátha, magyar falu, Vas vgyében, a kis Somlóhegy tövében, 178 kath., 151 evang. lak. jó bortermesztéssel. F. u. h. Batthyáni Fülöp. Ut. p. Szalabér.

Borgó, lásd Kis-Sikárló, Szathmár vgyében.

Borhid, oláh falu, Szathmár vgyében, a Szamos mellett, u. post. Szathmárhoz kéletre 3 mfdnyire; 6 r., 754 g kath., 6 zsidó lak., g kath. anyatemplommal. Földjei csak közép termékenységüek, de gyümölcse, tengerije sok terem; rétjei jók; fája tüzre elég; az árviztől gyakran szenved. F. urai: Eötvös Mihály, gróf Károlyi, Teleki, báró Wesselényi, Gáspár nemzetségek.

Borhida, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban 83 kath., 65 evang. lak. Ut. p. Radkersburg.

Bori, (Borovecz), tót falu, Nyitra vármegyében, a Dudvágh mellett, a n.-szombati országutban. — Számlál 668 kath., 30 evang., 29 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sok rozs, árpa, buza, mák, sat. kövér rétek; vizimalom. — F. u. Ocskay, Alagovich, Javurka, Császár, Klimó, Visnyovszky. — Utolsó postája Galgócz.

Bori, magyar falu, Hont vgyében, ut. p. Lévához $1\frac{1}{2}$ mfd., 150 kath., 28 evang., 183 ref. lak. Ref. anyaekklézsia. — Földjei rétjei igen jók sok marhát, juhot nevel. F. u. Bory nemzetség.

Borjád, rácz-német falu, Baranya vgyében, 250 kath., 831 n. e. óhitü, 4 ref., 3 zsidó lakossal, óhitü szentegyházzal, első osztálybeli határral, sok réttel. F. u. gr. Batthyáni János. Ut. p. Szederkény.

Borjád, puszta, Tolna vgyében Gyönk mellett.

Borjáncza, puszta, Somogy vármegyében, 24 kath. lakos. F. u. az Ország nemzetség. Utolsó postája Szigetvár.

Borjas, magyar falu, Torontál vgyében, Török-Becséhez $\frac{3}{4}$ órányira: 130 házzal, 864 kath. lak., kik szinte dohánykertészek. F. u. a Sissányi örökösök.

Borkút, orosz falu, Máramaros vármegyében, a Fekete-Tisza mellett, igen erdős, hegyes vidéken: 10 r., 620 g. katholikus lak., s leány-szentegyházzal, jó savanyuvizzel. F. u. a kir. kincstár. Ut. post. Sziget.

Bormás, puszta, Mosony vármegyében, a Lébényi uradalomhoz tartozik.

Boronka, magyar falu, Somogy vármegyében, 291 katholikus, 4 zsidó lakossal, katholikus fiókegy-

házzal. F. u. Gál, s m. t. Utolsó p. Marczali.

Borosgödör, Inzenhof, német falu, Vas vgyében, 574 kath. lak., jó bort termő szőlőhegygyel.— F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Rába-Keresztur.

Borosgyán, puszta, Békés v., Békés határában.

Boros-Jenő, igen régi és nevezetes mező-város, Arad vgyében, Aradhoz 6½ órányira a Fejér-Körös mellett: 562 kath., 1154 n. e. óhitü, 26 ref. lak., kik nyelvökre nézve oláhok, magyarok, németek. Kath. és óhitü anyatemplomok. Határa lapályos és igen termékeny, e mellett tágas, s Bihar vgyéig kiterjed. Erdeje gyönyörü. Vadjai s fáczányai számosok. A Fejér-Körös és Tőz áradásaitól sok kárt szenved. — Szőlőhegye már régóta mivelletik, s jó bort ád. F.u. az Aczél nemzetség. — Milly virágzó lehetett ezen város a hajdani időkben, onnan megtetszik, hogy II. Rákóczy György 1652-ben az aranymüvesek czéhbeli privilegiumait már csak megerősitette. E mellett rakva volt a város szabad udvarokkal és házakkal, mellyeket előkelő rangú urak birtak, sőt magok az erdélyi fejedelmek is gyakran mulatoztak itt. Azonban a tatárok először elpusztitván, a folyton dühöngő török háboru miatt, magyar lakosai részint Mikalakára, részint máshova költöztek ki, s helyettek oláhok telepedtek meg, a minthogy az aradi óhitü püspök is, egész a 18-ik század elejéig itt tartotta lakását. — Elpusztulása előtt pedig Zaránd vmgye gyakran rendelte ide gyüléseit és törvényszékeit. — Régi vára lapályon feküdt a Fejér-Körös mellett, egészen vizzel körülvéve, s négyszegletü bástyája vastag kőfalakból épitve; melly falaknak nagy része a most kath. nagy templom tornyául szolgáló régi török mecsettel egyetemben máig fennáll, és néhol tetővel befedve urasági gazdasági épületnek használtatik. Első eredete a várnak bizonytalan. A török 1552-ben foglalta el legelőször, de belőle hamar kiveretteték. 1556-ben az ifju Zápolya tette magát birtokába, bevevén azt Kendy István akkori várkapitánytól, ki az ostromban vitézül elesett. 1565. Schvendi vette vissza. 1566. nagy erővel rohanta meg Pétráf török vezér; oltalmazták Senyei és Wagner, kik 23 napig tartó ágyuztatás után seregeikkel titkon elhagyák a várat, s a magyarok ismervén az utakat meg is menekedtek, de Wagner katonái lekaszaboltattak. 1595. Borbély György kiüzte a törököket. 1599. a tatárok visszafoglalták. 1602. Petneházy ujra elvette, s Bethlen Gábornak, ki ezt a törököknek igéré, csak cserében adta át Bajom váráért, melylyet Bethlen 30,000 talléron vásárolt. Ezután a törökök megmaradtak birtokában 1686-ig, de ekkor Heister Siegbert végképen visszavette. A várat a hozzátartozó helységekkel együtt 1690-ben Szalontai Toldy István birta; később a Rákócziak kezére került. — A török iga alatt fő basa lakhelye volt, s ezen korra elevenen emlékeztet a még meglévő Török kutja, mellynek vize kellemetlen izü, de némelly nyavalyákban hasznosnak mondatik.

Borosjenő, (Weindorf), német falu, hegyek közt, Ó-Budához 1 mfd. 625 kath. lak., kath. paroch. templommal. Határa hegyes, kösziklás; fökincse szőlőhegyében áll. — Birják József cs. kir. főherczeg és nádor örökösei.

Boros-Sebes, lásd Sebes, Arad v.

Borostelek, oláhul Borse, oláh falu, Bihar vármegyében, dombos, erdős vidéken, út. postája Te-

legd ½ mfd. Lakja 215 n. egy. óhitü. Szántóföld 315, rét 250, erdő 584, közös legelő 150 hold. Ezekből majorság az erdőn kivül 15 h. szántó és 100 h. kaszálló. Agyagos földe nehéz mivelésü; sok szilva; patak. Birják: gr. Kornis Károly, özvegy gr. Haller Lászlóné, özv. Dessewffy Ignáczné, Nemes Ádámné assz.

Borostyánkő, (Ballenstein, Paistun), tót falu, Pozson vmgyében, Stomfától keletre 1, Pozsontól 2½ órányira, egy patak mellett: 786 k., 2 evang. lak. Van itt egy vas- és rézhámor, papiros- és puskapormalom. Gyümölcse sok és jó; meszet, szenet éget; nagy erdő. A falu felett fekszik egy magas köszikla hegyen egy régi omladékban heverő borostyánkői vár, honnan a Marchfeldre, s Hainburg, Dévény felé gyönyörü kilátás esik. — Hogy Dévénynél később épitetett, onnan gyanithatni; mert az Ottokárral viselt háborúban róla semmi emlités nincs. Egyébiránt már a Pálffy fam. I. Ferdinánd óta birtokában van. Keletre az erdőben a hegyek közt szinte láthatni egy régi nagy kiterjedésü várnak omladékait.

Borostyánkő, Bernstein, német mezőváros, Vas vmegyében, igen közel az ausztriai és stájerországi szélekhez, 391 kath., 705 ágostai lak., kath. és ágostai paroch. szentegyházakkal. Magas köszikián épült vára, egy fegyvertárral és egy kösziklába vágott mély kúttal, most is meglehetős állapotban van, s az inneni kilátás felette gyönyörü. Igy tiszta időben a Horvátországban fekvő Ivancsicsa hegyét, Stájer és nyugoti Magyarországnak és Austriának jó nagy részét beláthatni. Hegyeiben réz és kén találtatik. Szorgalmas lakosai kendert, lent termesztenek, vásznat, gyolcsot, posztót, fenyővizet (borovicskát) csinálnak, olajat sutolnak. Szép erdeje 60 vágásra oszlik. F. u. Batthyáni Gusztáv és Kázmér grófok, s a város feje egy uradalomnak. Ut. p. Kőszeg.

Boroszló, Breszto w, tót falu, Sáros vgyében, Somoshoz keletre ¾ mfd. 723 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Van itt 22 egész jobbágytelek, 573½ hold majorsági szántóföld, 20 hold rét, 868 h. erdő. F. u. az alapitványi kincstár.

Boroszló, puszta, Borsod vármegyében, Szilvás és Visnyó közt, 250 hold határral, melly kis részben jó szántóföld, nagyobb részben juhlegelő, két nagy juhakollal, s jeles juhtenyésztéssel. Birja gr. Keglevich Gábor.

Borosznok, Brusznik, tót falu, Nógrád vármgyében, a szennai völgyben; 6 kath., 179 evang. lak., kiknek eleji ide szőlőt ültettek, bár ennek az éghajlat épen nem kedvező s innen vehette magyar nevét is. F. u. gr. Zichy, b. Balassa, Madách.

Borosznok, Brusznik, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Ratkóhoz délre 1½ órányira: 16 kath., 201 evang. lak. Határa erdős hegyekből s egy szük völgyből áll. F. u. Farkas, Runyai, Zsoldos, Hamvay, Darvas, s m. Ut. p. Rosnyó.

Borota, puszta, Bács vgyében, Zside, Rém puszták és Jankovácz közt, Bajához 2 mfd. Határa róna és homokos, kiterjed 9846 holdra, melly mind majorság, s a bajai uradalomhoz tartozik.

Borotszeg, magyar falu, Vas vgyében, 86 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Szombathely.

Borova, tót falu, Pozson az uj rend. szerint Nyitra vgyében, Szuhához fél órányira: 343 kath. lak. Határja igen szép buzát terem; rétje jó; erdeje van. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Nagy-Szombat.

Borova, puszta, Thurócz vgyé-

ben, Szklabina várához közel: 39 kath. lak., több uraságí épületekkel, s a Révaiak majorságával. Ut. p. Nolcsó.

Borove (Nagy-, Kis-; vagy Alsó-, Felső), két egymás mellett lévő falu, Liptó vgyében; az első 589 k. 8 evang., a második 419 kath. lak. — Feküsznek Árva vmgye szélén; hegyes sziklás, sovány vidéken. F. u. Jób fam. Ut. p. Berthelen falu.

Borró, orosz falu, Zemplén vármegyében, Papina fiókja: 5 r., 480 g. kath., 8 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal, 704 h. szántóföldel, hegyes, sovány határral. F. u. Marjássy és Szirmay nemzetségek. Ut. p. Komarnyik.

Bors, magyar falu, Bihar vgyében, Váradhoz 1 mfd., a pesti országutban, lappal mocsárral körülvett lapos földön. Lakja 1238 ref., s papjuk helyben. Határa 2477 hold, mellyből szánté 1003 h., legelő 819 h., rét 658 h., szőlő s erdő nincsen. Ebből majorsági szántó 41 h., rétek, mocsárok 305½. Földe jobbadán fekete, kövecses, de jó mivelés mellett terem kétszerest, zabot és tengerit. Határán van az Uj-Berettyó csatornája és több mocsárok. Bírja a váradi deák káptalan.

Borsa, népes oláh falu, Máramaros vgyében, a Vissó és Borsa patakok összejövetelénél: 15 r., 3268 g. kath., 4 ref., 250 zsidó lak., két gör. kath. parochiával, synagógával, savanyúvizzel, rézbányákkal. Határa roppant kiterjedésű, de csupa hegyekből, völgyekből áll. 1717-ben a tatárok a vissói völgyben akarván haza takarodni, a máramarosiak az utakat levágott fákkal elrekesztették, s ekkor a menekedni nem tudó lovas tatárokból részint fegyver, részint kő által 15,000-et leöldöstek, s az országban összerablott temérdek zsákmányt és foglyokat is tőlök szerencsésen kicsikarták. F. u. igen számosan, de a k. kincstár is bir egy részecskét. Ut. p. Sziget.

Borsa (Kis), magyar falu, Pozson vármegyében, a kis Dunán túl Szenczhez 1 mfd., 140 kath., 6 zsidó lak. Ut. p. Cseklész.

Borsa (Nagy), magyar falu, Pozson vmgyében, 3 utczából áll, u. m. alsó-, felső-, közép Borsából. Lakja 258 kath., 1 evang., 13 ref., 12 zsidó. Földje, rétje jó; erdeje is van. F. u. Szőllő, Farkas, Pethő, s m. t. Ut. p. Cseklész.

Borsa-Bánya, magyar falu, Máramaros vmgyében, Borsa határán fekszik: 250 r. kath., 42 g. kath., 10 evang., 2 ref. lak., kik az ide való bányákban dolgoznak, mellyekből az ujabb időkben nem csekély mennyiségű réz ásatott.

Alsó-Borsat, puszta, Veszprém vgyében.

Felső-Borsat, puszta, Veszprém vgyében, ut. p. Pápa.

Borsfa, magyar falu, Zala vármegyében, 254 kath., 7 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Kanizsa.

Borsi, magyar falu, Zemplén vármegyében, ut. p. Ujhelyhez keletre ½ órányira, a Bodrog jobb partján: 116 r., 184 gör. kath., 5 evang., 200 ref. lak. Ref. templom. Derék erdő. Szántóföldje 380 h. Régi vára elpusztult. F. u. az Aspremont örök.

Borsod, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól 1 9/16, Szendrőtől 9/16 állomásra, nagyobb része rónaságon, kisebb része pedig a hajdan hires Bors vezér által épített, de már romjaiban is alig szemlélhető borsodi vár helyén terül el, és igy hegyen fekszik. Lakosai tisztán magyarok s szorgalmas földmivelők. Határának kiterjedése 1418 hold és 23 □ öl, ebből szántóföld 684 h. 17 □ öl, kaszáló 387 h. 1 □ öl, legelő 24 h., szőlő 18 h. 14 □ öl, erdő 303 hold. Urbéri föld 7⅝ telek után 189 hold;

majorsági szántóföld 495 h., urbéri rét 41 h., majorsági rét 346 hold. A határ kevés kivétellel partos, azonban jó minőségű; itt ott vadvizes ugyan de csak kevés helyen, úgy hogy a nagyobb része fekete porhanyós, könnyen mivelhető; a rétek a Bodva vize mentiben feküdvén, száraz években nagy mennyiségü szénát termenek, de esős időszakban gyakran árviz boritja és sepri el a rajta levő termést. — Egyébiránt leginkább megtermi a borsodi szántóföld a rozsot és zabot, azonban a tiszta buza is sikerrel termesztetik, az árpa, kukoricza ritkábban sikerül. Az állattenyésztés Borsodban nem nagyon divatozik, mindamellett a lótenyésztést meglehetős sikerrel üzik, — a tehéntartás egyik főága gazdaságuknak, a honnan bár maguk nem nevelik, jó teheneket tartanak. A földesuraságok is mind a szarvasmarha-, mind a lótenyésztést, kivált a juhtartást szép sikerrel üzik; a sertéstenyésztést pedig a lakosok nagyban gyakorolják. Mezeigazdasága általában jó lábon áll, mert ezen helységet nagyobb részben nemesi családok elágazva birván kevés örökségüket nagy szorgalommal mivelik, a nagyobb birtokosok szinte azt cselekeszik. Lakosok száma 37 r. katholikus, 271 református anyaegyházzal, 3 óhitü, 97 zsidó, összesen 408 lélek. A határon keresztülfolyik a Bódva vize, melly kiáradva sok károkat tesz. Nevezetes hegy az úgynevezett Várhegy, a mellyen épülve volt várrul veszi nevezetét Borsod vármegye. Jelesebb épületei: temploma és a Ragályi Tamás kedves izléssel épült laka a Bodva partján. Jelenleg birtokosai Ragályi Tamás, Zsigmond, Ragályi Ábrahámné, Pap, Kovács, Berzy, Vadászy elágazott nemzetségek.

Borsod, puszta, Bács vgyében, Bikiti és Madaras közt, út. p. Bajához 2¼ mfd. Homokos határa 1200 □ ölével 17,895 hold, s ez mind majorsága a Latinovics családnak. Lakik itt 600 kath., paroch. templommal.

Borsos-Berinke, magyar falu, Nógrád vgyében, dombos helyen, Váczhoz 1½ órányira. Határa 2600 hold, mellyből urbéri szánto 594, rét 171, urasági szántó 1006, rét, 291, szőlő 61, erdő és legelő 477 hold. — Sárga agyag földje trágya után igen jól terem. Lakja 515 kath. lélek. Van itt Tihanyi Ferencznek nagyszerü szeszgyára. Birtokosok a váczi püspök, Tihanyi Ferencz, Géczy Karolina Palásty Victor hitvese. Szomoly a puszta szinte ide tartozik. Kiterjedése 520 hold szántóföld, 104 hold rét, 1312 hold erdő és legelő. Földje ennek is igen jó, s mind majorsági. Birja a Diós-Jenővel határos Komor vagy Kámok hegynek egy részét, s a régi Szomolya helység templomának romjai ma is láthatók. Palakja 3, Berinke mellett 1 malom forog.

Borsosgyőr, magyar falu, Veszprém vgyében, Pápához félóra, 121 kath., 213 ref. lak. A pápai uraság birja.

Kis-Borsosgyőr, puszta, Veszprém vgyében.

Borsova, magyar falu, Beregh vmgyében, ut. p. Beregszászhoz 2½ órányira a Borsova mellett: 68 róm. kath., 10 gör. kath., 602 ref., 7 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Földe igen termékeny; erdeje, legelője jó; van 2 vizimalma is. F. u. Horváth, Vay, Bay, stb.

Borz, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 1½ mfd., dombos helyen, 212 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 89 urb. szántó, 51 h. réttel, 260 h. majorsági erdővel. Szilva bőséggel. Vize a Fekete-Körös. Birja a váradi görög püspök.

Borzavár, német-magyar falu, Veszprém vmgyében, 953 kath. lak., paroch. szentegyházzal, sovány szán-

tóföldekkel, tágas erdővel. F. u. a gr. Eszterházy család. Ut. p. Veszprém.

Borzik, oláhul Borzuk, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz északkeletre 3 órányira, 4 r. 31 gör. kath., 11 ref., 12 zsidó, 817 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 2736 hold, mellyből urb. szántó 1130, rét 162, szőlő 256; majorsági szántó 60, rét 12, szőlő 10, erdő 1106 hold. Földe sovány agyagos és forrásos; van egy szinte 10 holdnyi tava. Birja $^2/_3$ gr. Csáky Antal, $^1/_3$ Kovács József, Szerdahelyi Imre, Szepesházy Antal.

Borzova, magyár nemes helység, Szathmár vgyében, F. Gyarmathoz $1^1/_4$ órányira: 8 kath., 264 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határja fekete agyag s mindent böven teremne, de árvizek járják; rétje, legelője, erdeje elég. F. u. több nemesek. Ut. p. Szathmár.

Borzova, magyar falu, Abauj-Torna vmgyében, Pelsőczhöz keletre egy mfdnyire: 19 kath., 600 ref. lak. Határa hegyes, sovány és kövecses. Erdeje bikk és tölgyfákból áll. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Rosnyó.

Bosácza, tót falu, Trencsén vgyében, 1049 kath., 812 evang., 293 zsidó lak., az irtásokban 728 kath., 120 evang., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. — Határja nagy, de hegyes, sovány; erdeje sok; pálinkát főz; savanyúvize is van. F. u. a Beczkói uradalom. Ut. p. Trencsén.

Bosány (Kis- és Nagy), két tót falu, Nyitra vmgyében, a Nyitra vize mellett: az első 163 kath., 17 zsidó lak; — a második 833 kath., 4 ev., 137 zsidó lak., k. paroch. templommal, malommal és kövér rétekkel. F. u. Bosányi. Ut. p. N. Tapolcsán.

Bosnicza, tót falu, Zemplén vgyében, a Tapoly mellett, Gálszécshez $1^1/_2$ mfdnyire: 242 r., 27 g. kath., 112 evang., 5 reform., 13 zsidó lak. Kath. temploma elpusztult. Van 459 hold termékeny szántóföldje, s kövér rétjei. F. u. Molnár.

Bosod, puszta, Bihar vmgyében, Vekerdhez tartozik. Határa 2300 hold, mellynek $^2/_3$ nádas és kaszálló s szikes legelő. Birja a Baranyi család.

Bosta, magyar falu, Baranya vármegyében, domboldalban, Pécshez 2 mfd., ut. p. Szalánta. Határa 1395 h., mellyből beltelek 100 h., szántóföld $604^4/_8$, rét $231^2/_8$, legelő $165^6/_8$, szőlő 32, erdő $261^4/_8$ hold; ebből ismét urb. szántóföld $511^4/_8$ hold, rét $231^2/_8$. Földje sárga agyag, s csak közép termékenységű. Lakja 247 róm. kath., 3 ref. Birja a pécsi kath. nevendékpapház.

Bóta, magyar falu, Borsod vármegyében, a járás felső részin, hegyekkel körülvett szük völgyben, Miskolcztól $2^7/_{16}$, u. p. Kazincztól $1^{11}/_{16}$ állomásnyira, Dédes, Sáta, Várkony. Uppony helységek szomszédságában. Határa 2400 holdat foglal, mellyből majorsági szántóföld 45, szőlő 24 h., felszabadult urbéri szántóföld 500, kaszálló 122 h., szabadosok birtoka 63, közös legelő 595, erdő 600, használaton kivüli föld 80 hold, végre szabados és dézsmás szőlő a belsőtelekkel együtt 371 hold; a föld átalában negyedik osztálybeli, a hegyek árjaitól sokat szenved, elegendő szorgalom mellett mindazáltal rozsot, zabot, tengerit illő mennyiségben terem. A legelő főkép juhtenyésztésre alkalmatos. Lakosok száma 428 l. kik 4 zsidón kivül mind r. katholikusok, kiknek leányegyházok Sátához tartozik, s kis templomuk a helység feletti dombon régi formára épült. — A 21 felszabadult urbéri telket 24 telkes gazda birja, házas zsellér van 35. F.u. az egri papnövelde.

Botfa, magyar falu, Zala vgyé-

ben, 425 kath. lak. F. u. gr. Erdődy. Ut. p. Egerszeg ½ óra.

Botfalu (Alsó- és Felső-), (Brinecz), két egymás mellett fekvő tót falu, Nyitra vgyében, Vágh-Ujhelyhez nyugotra ½ órányira. Az első 101 kath., 340 evang., 34 zsidó lak., kath. paroch. templommal; a második 80 k., 770 evang., 40 zsidó lak., evangelikus anyaszentegyházzal, ekklézsiával. — Sok erdők és irtások. F. u. a csejtei uradalom. Ut. p. Galgócz.

Bótfalva, magyar falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz délnyugotra 1¼ mfdnyire: 73 r., 60 g. kath., 204 ref., 55 zsidó lak. F. u. Rhédey, Horváth, Kossúth, Bernáth, s m.

Botfej, oláh falu, Bihar vmgyében, nagyobb hegyek alatt, dombon, a váradi deák püspök béli uradalmában, 308 n. c. óhitű lak., s anyatemplommal. Van 114 h. urbéri kövecses, sovány szántó- és rét- földje, s 4365 hold gyönyörű bikkes és kevert majorsági erdeje. Patakja 1 fürész- és 5 lisztmalmot hajt. Lakosai a viz miatt gelyvások, juhokat, kecskéket tartanak, s épületifákkal kereskednek.

Both, puszta, Székes-Fejér vármegyében, Etyekhez ½ óra, 113 k., 40 ref. lak., szép erdővel, s jó földekkel. G. Sándoré. Ut. p. Buda.

Botos, puszta, Arad vármegyében, Siklóhoz tartozik.

Botrágy, magyar falu, Beregh vmgyében, Kaszonyhoz északra 1¼ órányira: 4 r. kath., 18 g. kath., 474 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Határa mindent megterem; fája, szénája, nádja, csikja bőséggel. F. u. többen.

Bottinyest, oláh falu, Krassó vmgyében, Bossurhoz 1 órányira: 2 kath., 481 n. c. óhitű lak., s anyatemplommal. Birja Malenicza.

Bottyán, kis tót-magyar f., Pest-Pilis vgyében, ut. p. Váczhoz délkeletnek 1½ órányira, 324 lak., kiknek ⅔ kath., ⅓ reform. Határa dombos és termékeny, szőlőhegy; erdő 379½ hold. Az uradalomnak van itt 803½ pozs. mérő szántóföldje, 68 kaszás rétje, 61 kapa szőleje, s annyi legelője, mennyi 1000 juhot eltarthat. Birja a religiói kincstár.

Bottyán, magyar falu, Zemplén vgyében, a Bodrogközben, Leleszhez 1, ut. p. Ungvárhoz 3 mfd., 500 kath., 100 ref., 200 g. kath., 40 zsidó lak., r. kath. paroch. templommal. Határa róna és igen termékeny. Van itt majorsági beltelek 53 hold egy kastélylyal, 313 h. szántóföld, 283 hold rét, 665 hold erdő. Birta báró Bémer László nagy-váradi püspök, de most a fiscus foglalta el.

Bottyán, népesitett puszta, Somogy vgyében, de különben adó-rovatalai vannak, 40 kath. lak. F. u. gr. Festetics László. Ut. p. Marczali.

Bottyán, puszta, Komárom az uj rendez. sz. Esztergom vmgyében, Kisbértől ½ mfd. északról Apáti, Ette; keletről Császár, Kethely; délről Kisbér; nyugotról Ászár veszik körül. Egészen majorsági föld lévén, határkiterjedése 1610 hold 900 □ öl, ebből 1289 szántóföld, 124 h. 150 □ öl rét, 190 h. 300 □ öl gyeplegelő, 7 hold 450 □ öl belső telek és utak. Földminősége kevessé emelkedettebb fekvésü dombos, nagyobbrészt igen szép buza-termő fekete agyagos föld. Van rajta Ó- és Uj-Bottyán név alatt 2 major takarmányos váltó-gazdasággal, és itt leginkább juh tenyésztetik. Lakosainak száma 35 r. kath. lélek. E puszta jelenleg összeolvadva van Ivánkával, melly hogy hajdan népesitett puszta volt, templomának romai mutatják, s ez a része a pusztának most is Ivánka nevet visel.

Bottyán, oláh falu, Bihar vgyében, Telegdhez ½ órányira, 250 n. c. óhitű lak., s anyatemplommal, erdős hegyes sovány határral, 5 egész ur-

béri telekkel. Birják Haller és Kornis grófok, Buday.

Botyest, oláh falu, Krassó vármegyében, egy hegy töviben, Lugoshoz 2 órányira: 129 n. egy. óhitü lakossal.

Botyka, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Szigetvár. Határa 2157 5/8 hold, mellyből majorsági erdő 860, urbéri szántó 707 1/8, rét 272 5/8, közös legelő 317 1/8 hold. Földje jó. Lakja 200 reformatus. Birja h. Eszterházy.

Boz, németül Holling, német falu, Sopron vmgyében, a Fertő mellett, 430 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Sopronhoz csak 1 1/4 mfd. esik, s innen Czenkre szép árnyékos fasor vezet. Határa 18 6/8 hold belsőség, és 690 hold külsőség. Névszerint urasági belsőség 6 2/8, szántóföld 286 5/8, rét 1 3/8 hold, legelő 84, szőlő 80 1/8, erdő 38 hold. Urbéri belsőség 12 4/8 hold, szántóföld 24 4/8 hold, rét 22 1/8 hold, legelő 66, és 27 hold nádas. A helység bir 2 6/8 hold szántóföldet, 10 hold rétet; templom, pap és mester birnak 46 hold szántóföldet, 1 3/8 h. rétet. A föld középszerűnél alábbvaló; de bora igen jó, mivel szőlőhegye a Fertőre néz; gyümölcse elég. Birja gr. Széchenyi István.

Bozók, (Bzowik), tót mezőváros, Honth vgyében, Zólyom vármegye szélén, Korponához 3/4 mfd. 484 kath. lak. Van egy régi vára, melly jó karban lévén laknak is benne jelenleg, szép kath. paroch. temploma, serfőzőháza, több liszt- és fürész-malmai. Hegyes sovány határa szorgalmas mivelést kiván; erdeje; legelője nem sok; borsója hires; országos- és hetivásárokat tart. F. u. a Sz. Istvánról nevezett prépostság, mellyhez egész uradalom tartozik, s mellynek 1/2 a Sz. István seminariuma, 1/2 a pesti kir. egyetem birja. Ut. p. Selmecz.

Bozos, tót-orosz falu, Ungh vármegyében, az Ungh mellett, Unghvárhoz 1/2 órányira: 128 r., 56 g. kath., 3 ref., 3 evang., 12 zsidó lak. Kastély. Malom. F. u. b. Horváth József, s m. Ráthy örökösök, u. m. Ürményi. Buday, Pongrácz.

Bozsaj, oláh falu, Bihar vmgyében, a Rézalján, a Bisztra pataka mellett, 150 n. egy. óhitü lak., anyatemplommal, szép erdővel, 3 1/8 urbéri telekkel. Birják: Fráter, Dobozy, Vay családok.

Bozsók, német falu, Baranya vgyében, 1671 kath., 17 óhitü, 4 ev., 6 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Van termékeny szántóföldje, szőlőhegye, erdeje. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Bozsók, horvát falu, Vas vármegyében, Köszegtől délre 1 1/2 óra, 714 kath., 2 evang. lak. Kastély. Szép szőlőhegy és erdő. F. u. a rohonczi uradalom és a Sibrik nemzetség.

Bozsók, magyar falu, Veszprém vgyében, közel a Balatonhoz, 304 k., 10 ágostai, 134 ref., 32 zsidó lak., erdővel, kevés szántófölddel és borttermesztéssel. F. u. Jankovics, Stojanovics, Germanecz, Balassa s többen. Ut. p. Lepsény.

Bozsók, magyar falu Zala vármegyében, 83 kath lak. F. u. a Szalavári apát. Ut. p. Egerszeg.

Bozsúr, oláh falu, Krassó vármegyében, az erdélyi postaútban: 17 kath., 385 n. egy. óhitü lak., s anyatemplommal, postatisztséggel s váltással Lugos és Kossova közt, sok uras. legelővel. F. u. Malenicza család.

Kis- és Nagy-Bózsva, 2 magyar falu, Abauj vgyében, Gönczhöz keletre 2 órányira: 154 r. kath., 50 g. kath., 235 ref., 42 zsidó lak. Ref. templom. Fürészmalom. Derék erdő. F. u. többen.

Bozzai, magyar falu, Vas vármegyében, 218 katholikus lak. F. u.

a Bozzay család s m. Ut. post. Szombathely.

Bő, v. **Beő**, magyar mv, Sopron vgyében, a Répcze mellett, Vas vármegye szélén, Csepreghez délre 1 mfd., 800 kath. lak., s paroch. templommal. Határa róna és igen termékeny; van 1362 h. szántóföldje, 91 hold kövér rétje, 120 h. erdeje, 10 hold legelője. Birja Jankovich Izidor.

Tisza-Bő, magyar falu, Heves vgyében, a Tisza bal partján, rónaságon, ut postája Bánhalma. Lakja 1600 kath., 300 zsidó, kath. anyatemplommal, sörházzal. — Határa 6558 hold $^{900}/_{1200}$ □ öl; ebből szántó 3460 h., rét 2406 h., a lakosok legelője 454¼ h., a közbirtokosoké a szántóföldekkel van; zselléri legelő 169 h. 1050 □ öl, a füzfa-erdő a lakosságnak az árviz járandó posványos helyén kaszállóban adatott ki. Szőlő nincs. Belsőtelek az uraké 84 h., földesgazdáké 50½ h., zselléreké 18⅜ hold. Urbériség van 1414 hold 50½ egész telek után, a többi majorsági birtokban mi a szántó vagy rét, nem tudatik, mert tagosztály történt. — Földe sok helyt szikes ugyan, de általjában gazdag termékenységü volna, ha a Tisza árjai nem rongálnák; igy van a baromtenyésztéssel is. Birják ¼ Almásy Pál, ¼ gr. Trautmansdorf József, ¼ Halasy tömeg, ¼ Hellebronth ág, Rakovszky, Detrich stb., összesen tizennégyen.

Belső-Bőcs, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskoleztól 1$^{4}/_{16}$ állomásra rónaságon a Hernád folyóvíz mellett, mellynek árjaitól sokat szenved. Lakosai tisztán magyarok, jó erkölcsü, szorgalmas és rendet szeretők, öltözetükben fényüzést nem, de csinosságot keresnek. Határában van egy puszta, Gyömö nevezet alatt. Belső-Bőcs helység határa két megyében fekszik, u.m. Borsod és Zemplén megyékben, s Külső-Bőcs helységével, mellytől csak a Hernád vize választja el, egy határa van, ugy hogy a belső-bőcsi lakosságnak földje Zemplén vármegyében, a külső-bőcsi lakosoknak réte pedig Borsod vgyében van. Igy egy levén a birtokos, — Belső-Bőcs, Külső-Bőcstül gazdasági tekintetben nincs elkülönözve; s mennyi legyen Belső-Bőcs helysége határának kiterjedése, hold számban meghatározni nem lehet, annyival inkább mivel urbéri szabályozás még nem történt. Biztos kútfők után mindazáltal Belső-Bőcsnek Borsod megyében létező határa tészen 834 holdat 23 □ ölet, Gyömö pusztát ide számitva, ebből szántóföld 68 h. és 23 □ öl, kaszálló 766 hold. Legelője túl a Hernádon Zemplén megyében van. Ezen 834 h. és 23 □ öl földből földesúri majorság 325 h. rétet teszen, a többi urbériség. Belső-Bőcs határa egyenes sik téren vonul el; földe fekete porhanyó ritka, a honnan egyedül a rozs és kukoricza- termesztmények azok, mellyek ezen határon legjobban diszlenek; nedves években a tisztabúza, zab, árpa, köles nagy terméstnyujtanak a bőcsi szorgalmas, földét müvelni szerető lakosságnak; de száraz években ezen termesztmények minél kevesebbé fizetik meg a munka bért. Mi az állattenyésztést illeti, arra nézve az a bőcsiekről megjegyzendő, hogy ők a lótenyésztésre s annak nemesitésére kevés gondot forditanak, csak kevés és középszerü lovakat tartanak, — annál nagyobb azonban a szarvasmarha-tartás, s ez teszi a gazdaság legkitünőbb s legjövedelmesebb ágát, — válogatott szépségü bikákat tartanak teheneik hágatására, s miután szük legelőjükön szép borjúkat nem nevelhetnének, Szabolcs megyében 9000 frtokig bérlenek rétséget és legelőt. Seregestül jár a bőcsi nép Nagy-Várad, Kardszag, Kunhegyes vásáraira és summás pénzért vá-

sárolja össze a kitünö szépségü 2—5 éves tulkokat, mellyeket idehaza jó nyereséggel elád. Szebb ökröket a megyében látni nem lehet. — A juh- és sertéstenyésztés nálok nincs divatban. A mezei gazdaság általános tekintetben nem a legvirágzóbb ugyan, mindazáltal a munkás nép szorgalma után jó karban van. A lakosok száma összesen 1190 lélek, vallás-különbség szerint: református 1137, r. katholikus 26, zsidó 17. Az istenitisztelet gyakorlása tekintetiben Belsö-Bőcs Külsö-Bőcscsel egyesülve van, a templom Belsö-Bőcsön van, a lelkész és tanító szinte ott laknak. Egyházi kormányzás tekintetiben ezen helység Abauj megyéhez tartozik; megyeire nézve is ezelőtt mintegy 30 évekkel Abauj megyéhez tartozott, Borsodhoz Aszaló,városáért csere utján jött. Van ezen helység határában két nevezetes folyóviz u. m. a Hernád és Bársonyos, mellyek ezen helység határát, valamint magát a helységet is gyakran rongálják; a Bársonyos ezen helység alatt ömlik a Hernádba, midön beömlésétől alig 20 ölnyire egy 6 köre épült lisztelő malmot hajt. Mintegy egy holdnyi térségen fekszik itt egy nagyszerü halom, melly az egyházi jegyzőkönyv igazolása szerint I. Ferdinánd és Zápolya idejében történt török mészárlás áldozatjait fedi, — most egy része már szántóföld s habzó gabonát s öles magasságú kukoriczát nyujt mivelőjének. Földesura monyorókereki gr. Erdödy György.

Lád-Bessenyő, magyar falu, Miskoleztól északra $1^{14}/_{16}$, Szendrőtől délre $^{8}/_{16}$ állomásnyira, délről nyilt, északra hegyektől környékezett térségen a Boldva kies völgyében. Szomszédai Hegymeg, Balajt, Lád helységek és a Szénamáli puszta. Határkiterjedése 2108 hold, mellyből 43 hold belsötelek, 828 hold szántóföld, 398 hold rét, 31 hold szölő, 778 hold erdő, 30 hold használatlan. Termékenysége jó középszerü, s mindennemü gabonát eltűr; urbéri telkek száma $6^{2}/_{8}$, második osztályu. Lakóház van 83, lakos 543, vallás szerint 71 r. kath., 54 g. kath., 338 ref., 18 ev., 32 zsidó. A róm. kath. és reformátusok anyaegyházakat birnak, amahoz Balajt és Szendrő-Lád leányegyházak is csatoltatván. Választó van 35, telkesjobbágy 15, nemes család 38. Birtokosok: Berzeviczy, Ragályi, Dapsy, Szemere, Sipos, Jakabházy, Török, Szobonya családok.

Külső-Bőcs, magyar falu, Zemplén vgyében, Berzékhez közel a Hernád mellett: 10 kath., 3 evang., 738 ref., 15 zsidó lak., gazdag róna határral, 723 hold szántófölddel, sok réttel és ref. anyaszentegyházzal. F. u. gr. Erdödy.

Böd, puszta, Pest-Solt vgyében, a kalocsai érsek birtoka, 1500 holdból álló, igen termékeny fekete földdel. A Duna árja nagyon rongálja.

Bőd, magyar falu, Vas vgyében, 654 kath., 8 evang. lak., kik szárnyas állatokkal Bécsbe jutalmas kereskedést üznek. Kath. paroch. szentegyház. Gazdag róna határ. F. u. Hegedüs, Vajda, Balla, s más nemesek. Ut. p. Kőszeg.

Bööd, Bidowce, magyar falu, Abauj vgyében, 70 kath., 25 evang., 400 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyatemplom. — Fekszik Kassához keletre 2 mfdnyire. F. u. gr. Szirmay Tamás.

Böde, magyar falu, Zala vgyében, 212 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Bödeháza, magyar falu, Zala vgyében, 132 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Lövő.

Bödöge, magyar falu, Győr vármegyében, a Tóközben, 301 katholikus lak., s paroch. szentegyházzal. Lapályos, mocsáros határ. Sok rét és nád. F.u. a győri káptalan. Ut. p. Győr.

Egyházas-Bödöge, puszta, Veszprém vgyében.

Homok-Bödöge, magyar falu, Veszprém vármegyében, 484 katholikus, 379 evangelikus, 343 ref., 44 zsidó lak. Evangelikus és református anya-, s katholikus fiókszentegyházak. Határa fövényes, forrásos. Legelője sok; de kopár. Földes urai számos nemesek. Utolsó p. Pápa.

Bög, Ó-Bög és **Uj-Bög**, puszták, Pest-Solt vármegyében a Tiszára fekszenek, Ó- és Uj-Kécske, és Hevesmegyei Jenő puszta közt, 2000 hold határral. Az ebonyi uradalomhoz tartoznak.

Bögellő, magyar falu, Pozson vármegyében, Bőshöz 1 mfd. Lapályos mocsáros határát lakja 73 katholikus, 135 református, 13 zsidó. Rétje sok, de nem igen jó szénát terem; vizenyős lapályai nádat, sásat, gyéként szolgáltatnak, s vizi madarakkal bővölködnek; a szarvasmarhatartás és kolompér-tenyésztés nagy divatban van. F. u. Hegedüs, Bittó, s mások. Ut. p. Somorja.

Bögöte, magyar falu, Vas vármegyében, 210 kath., 5 zsidó lak. A sárvári uradalomhoz tartozik. Ut. p. Sárvár.

Bögöthe, magyar falu, Vas vármegyében, 486 katholikus lak., bortermesztéssel. F. u. többen. Ut. p. Ki.-Czel.

Böhönye, puszta, Szolnok vgyében, Földvárhoz tartozik, s a b. Podmaniczkyak birják.

Böhönye, magyar mező-város Somogy vmgyében, 442 kath., 358 ref., 6 zsidó lak., kath. fiók-egyházzal. Ref. anyaekklézsia. Jó rét és legelő. Szőlőhegye kedves izu vörös bort terem. Tölgyes erdő. F. u. Festetics Antal.

Alsó- és Felső-Bök, puszta, Komárom vmgyében, mind a két puszta jelenleg az alsó-arányosi határral van összeolvadva. Hajdan a Komáromi vár uradalmához tartozott. — 1700. Sándor István itt egy nemesudvart nyert k. adományba s beigtattatott, lásd Kolos-Néma.

Bökény, magyar falu, Bereg-Ugocsa vgyében, közel a Tiszához: 64 r., 292 g. kath., 186 ref., 22 zsidó lak., ref és g. kath. anyatemplommal, felette termékeny határral. Erdeje nincs, csak bokros helyei. F. u. Ujhelyi, b. Sztojko, Morvay, Bessenyei, Gencsy, Foris, Balajthy, stb. örökösök. Ut. p. Nagy-Szőlős.

Böki, (Habsán), tót falu, Sáros vgyében, Eperjeshez délre 2 mfd., a kassai országutban: 314 kath., 6 evang. lak., kath. paroch. templommal, s igen termékeny határral. — A postahivatal Lemesánról ide tétetett által. Nevezetesiti ezen helységet az urasági kastély és ángolkert, a nagy tökéletességre vitt gazdálkodás sok gazdasági erőművel, s hires sajtcsinálással. F. u. Bujanovics Eduard.

Bököny, magyar falu, Szabolcs vgyében, ut. post. Hadházhoz északra fél órányira: 120 r., 2006 g. kath., 8 evang., 30 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, igen termékeny és tágas határral. F. u. Szeremley, Bekk Pálné, gr. Erdődy, Gencsy, Czikó, Jármy, Osváth, Somosy, Keczer, Vinkler, Kálmánczhelyi, Erdődy, Olchváry, Cseke, Molnár, Tárkányi, Lengyel, Margitay, Mező, Terdik, Vad.

Bököny, vagy **Buttyin**, oláh mező-város, Arad vmegyében, Boros-Sebeshez délre 1 mfdnyire, közel a Fejér-Körshöz: 205 kath., 2724 n. e. óhitü, 5 evang. 20 ref. lak., kath. és óhitü anyatemplommal, szilvásokkal, hegyes határral, jó kőbányákkal. F. u. b. Ditrich. Utolsó p. Arad.

Bölcsi, puszta, Bihar vgyében, Zsadány alatt, jó földdel és 2730 hold nádas réttel. Birja Juricskay László örök.

Bölgyén (Alsó), (Dolne-Brezány), tót falu, Nyitra vgyében, ut. p. Nagy-Tapolcsányhoz ½ órányira: 169 kath. lak.

Bölgyén (Felső), tót falu. Nyitra vármegyében, 287 kath., 8 zsidó lak. Határuk termékeny; bükkös erdejük szép. F. u. gr. Berényi s más nemesek.

Bölzse (Kánya), tót falu. Abauj vgyében, 50 r. kath., 12 g. kath., 1 evang., 6 zsidó lakossal. F. u. báró Mecskó.

Bölzse, (Kápolna-, Sándor-, és Szigeth-), 3 orosz-tót falu, Abauj vgyében. Enyiczkéhez délre 1 órányira: 139 r. kath., 318 g. kath., 5 ref., 10 zsidó lak. Szigeth-Bölzsén van egy g. kath. anyatemplom. F. u. Kápoln-Bölzsének, b. Meskó; Sándor-Bölzsének Márczy, Maygraber, Janthó; Szigeth-Bölzsének Borbély, Fáy, Kormos, b. Meskó. Ut. p. Kassa.

Böny, magyar falu, Győr vármegyében, 425 kath., 142 evang., 629 ref., 92 zsidó lak. Evang. és reform. anyaekklézsia. Synagóga. Homokos határa nagy kiterjedésü; szőlős kertje és nagy birka-tenyésztése van. F. u. közbirtokosok többen. Ut. p. Mezö-Örs.

Böös, magyar mezö-város, Pozsony vármegyében, a Csiliz vize mellett, Pozsonyhoz 6 mfd. Van itt egy kath. paroch. templom, gr. Amadének nagy kiterjedésü kastélya, sánczokkal körülvétetve, mellette egy szép angolkertje, mellyet a Csiliz vize foly keresztül; vendégfogadó, ménes és tehenészet. — Fögazdasága tágas réteiben, legelöjében áll; a honnan a lakosok nemcsak sok szarvasmarhákat, lovakat tartanak, hanem ezenfelül szénáért is tetemes summa pénzt vesznek be. Egyébiránt a szénájok nem a legjobb s idegen marha nehezen eszi meg. Lakja 2001 kath., 7 evang., 3 ref., 16 zsidó. F. u. az Amade örök.

Börcs, (Rundenthurn), magyar falu, Győr vármegyében, a Rábcza mellett, 384 kath., 111 evang. lak. Határa igen termékeny, de az árvizektöl sokat szenved. — Az idevaló fiók kath. szentegyházat a lakosok a török és kurucz háboruk alatt sánczokkal vették körül, s ugy oltalmazták magokat. F. u. a győri püspök. — Ut. p. Győr.

Börcsháza, puszta, Győr vármegyében, Mezöörshöz ½ órányira, 32 kath., 3 ref. lak. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Börcsháza, puszta, Veszprém vármegyében, bortermesztéssel. — Közbirtokosoké.

Bördöcze, magyar falu, Zala vgyében, 107 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A.-Lendva.

Börgölin, vindus falu, Vas vgyében, 203 kath. lak. Sovány, szük határ. A szent-gothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Börgönd, puszta, Székes-Fejér vármegyében, Fejérvárhoz délkeletre 1½ óra, 98 kath., 21 ref., 8 evang. lak. Termékeny szép határral dicsekedik; nádja valamint hala is van azon posványos erekben, mellyek a velenczei tóból szakadnak ki. F. u. gr. Cziráky Antal.

Börkös vagy **Berkes**, puszta, Borsod vármegyében, Szakácsi és Lak közt, hegyes erdöség.

Böröndd, magyar falu, Zala vármegyében, 321 katholikus, 18 zsidó lakossal. Postahivatallal. F. u. többen.

Börvely, magyar falu, Szathmár vármegyében, Nagy-Károlyhoz északra egy órányira: 9 kath., 1591

topászt ás, felül pedig szántóföldje, rétje, erdeje van; szénája sok; savanyuviz-forrásokkal bir; végre az idevaló vashámorokban, sokak állitása szerint, legjobb vas készittetik az egész megyében. Utolsó post. Rimaszombat.

Brezócz, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, hegyek közt, 14 katholikus, 214 evangelikus lak. Utolsó p. Radkersburg.

Brezolub, tót falu, Trencsén vagy az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, 151 kath., 3 zsidó lak. — Vizoczán filial. F. u. többen. Ut. post. Nyitra-Zsámbokrét.

Brezova, (Brezovecz) népes tót mező-város, Nyitra vármegyében, Nagy-Szombathoz 3 mfd, az ugynevezett Fejér hegyek közt. Lakosai, kik 246 katholikus, 5937 evangelikus, 142 zsidóból állanak, igen vagyonosok, s többnyire timárok, vargák, csizmadiák, kiknek börök nevezetes és kapós. — Határuk nagy és sovány; legelőjük elég, azért sok tehenet s más szarvasmarhát tartanak; mellyel, és kikészitett börökkel kereskednek; pálinkát is sokat égetnek; erdeje derék. Van itt katholikus és evangelikus anyaszentegyház, synagóga. F. u. ezt csekély somma pénzzel régi szerződés szerint megválljak, s ezenkivül az uraságnak semmi allodiuma itt nincsen.

Brezova (Száraz), sovány kősz.klás hegyek közt tengődő tót falu, Nográd vármegyében, 455 evang. lak. F. u. gr. Zichy, b. Balassa. Ut. p. Zelene.

Brezovecz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Szinna fiókja: 119 g. kath., 8 zsidó lak., 151 hold szántófölddel.

Brezovicza, vindus-tót falu, Zala vármegyében, 293 katholikus lakossal. F. u. Gyika. Utolsó post. A.-Lendva.

Brezovicza, tót falu, Árva vármegyében, 650 katholikus s zsidó lak., 33⅛ sessió. Juh- és tehéntartás. Lentermesztés. — Hires sajt. F. u. az árvai uradalom. Utolsó postája Rosenberg.

Brezowka, orosz falu, Sáros vármegyében, Kurimához északra egy órányira: 22 r., 98 g. katholikus lakos.

Breszsove, puszta Nyitra vármegyében, Szenicz filial. 10 katholikus, 6 evang. lak. F. u. a berenczi uradalom.

Briesztye, tót falu, Thurócz vármegyében, Nyitra vármegye szélén: 81 kath., 190 evang., lak. Földje sovány, hegyes, erdeje sok; legelője jó. F. u. báró Prónay, Nyáry sat.

Briheny, oláh falu, Bihar vármegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában, 285 n. e. óhitü lak., anyatemplommal.

Broczkó, tót falu, Nyitra vármegyében, a Morva vize mellett, 1106 kath., 24 zsidó lakossal. — Kath. paroch. templom. Rónán fekvő szántóföldei homokkal kevertek, de bő termők; rétje sok, erdeje szép; halászata a Morvában jövedelmes; a lakosok szép szarvasmarhát, teheneket nevelnek. F. u. ő cs. kir. felsége. Ut. p. Sasvár.

Bród, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz délkeletre 2½ mfdnyire: 4 r. kath., 622 g. kath., 10 ref., 9 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Határa hegyes, völgyes és sovány. F. u. Ilosvay, Somosy, Hunyady, s m.

Brodnó, tót falu, Trencsén vármegyében, 463 katholikus lakos. Kath. paroch. templom. F. u. gróf Csáky István örökösei, és gr. Erdődy György.

Brodzy, Szepes vármegyében elszórt helység, Galiczia határszélén.

Brogyán, tót falu, Bars az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, a Nyitra vize mellett: 631 katholikus, 5 evangelikus lak. Több uraságí kastélyok. Földje jó sikeres gabonát terem; rétjei sok szénát adnak. F. u. többen. Ut. p. Oszlán.

Bronyka, orosz falu, Máramaros vármegyében, Dolhához egy órányira: 249 g. kath., 14 zsidó lak. A régi Brony várának már most csak romjai láthatók. Földes u. gróf Teleki.

Brost vagy **Békafalva**, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez 2½ mfdnyire, 248 n. e. óhitü lak. s anyatemplommal. Urb. szántó 50, rét 90, legelő 120 hold. Birja a váradi görög püspök.

Brostyán, oláh falu, Krassó vármegyében, Oraviczához ¾ órányira, a verseczi országutban: 1703 óhitü lak., kik bányákban dolgoznak, és sok szenet égetnek. Óhitü anyatemplom.

Brsztenne, tót falu, Trencsén vgyében, 59 katholikus lak. F. u. többen.

Brunócz, tót falu, Nyitra vármegyében, a Vágh jobb partján, Vágh-Ujhelytől délre egy mfdnyire. Számlál 318 kath. 5 zsidó lak. Határa termékeny, de az áradásoktól sokat szenved. — Nevezetes benne egy nagy kastély, melly hajdan gr. Bercsényié volt; de Rákóczyval kivándorolván, a temetvényi uradalmával együtt a fiskus foglalta el, s most Sándor család lakja. Egy órányira innen a Vághon tul láthatni épülve. Ezt hajdan Ujlaky Lőrincz birta V-ik László adományából (1453); később, a Thurzók kezére jött; de ezen család is kihalván, a XVII-ik század elején III-dik Ferdinánd 1638-ban mind a várat, mind a hozzá tartozó uradalmat több nemzetségeknek ajándékozta. Ut. p. Galgócz.

Brusznó, tót falu, Zólyom vármegyében, a Garan mellett, melly Szent-Andrástól választja el, Beszterczebányához keletre 2 mfd. Van 100 hold szántóföldje, melly agyagos és terméketlen, 70 hold rétje; legelője és majorsági birtok nincs. — Lakja 543 katholikus, kik fazekakkal és facdényekkel kereskednek. A Garanon kivül van Bruszenecz patakja, melly a helység malmát hajtja, s fausztatásra is használtatik. Egy negyed órára pedig találtatik egy szük, de kellemes völgyben, kénköves és magnéziás savanyuviz, fördővel együtt. Birja a kamara.

Brusznó, tót falu, Nyitra vármegyében, Chrenócz filial. 232 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Brutócz, tót falu, Szepes vármegyében, Sáros vgye szélén, Berzeviczéhez 1½ mfdnyire: 451 kath., 8 evang. lak. Kath. paroch. templom. Jó legelő a hegyekben. Erdő. F. u. Horváth, Jancsó, s. m.

Bruznicza, orosz falu, Zemplén vgyében, Sztropkó fiókja: 17 r., 396 g. kath., 18 zsidó lak., görög anyaszentegyházzal, 718 h. szántóföldd el. F. u. gr. Barkóczy.

Bruznyik, oláh falu, Krassó vgyében, nagy erdős hegyek közt, Facsethez 5 órányira: 2 kath., 1136 óhitü lak., s anyatemplommal. F u. a kamara.

Brzán, tót falu, Nyitra vgyében, Privigyéhez ¾ órányira: 469 kath. lak. — Kath. paroch. templom; nagy erdő; sok fazekas. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Bubendorf, német falu, Vas vgyében, a Gyöngyös mellett, 330 kath. lak. elég erdővel. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Kőszeg.

Buberek, puszta, Zala vár-

megyében, Kál, Szala-Apáti, Tütös közt.

Bubuliska, (Bobovisti), orosz falu, Beregh vmgyében, ut. p. Munkácshoz északnyugotra 1½ mföld. 654 görög kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. Földe trágya után rozsot is terem; bora jó; szénája sásos; legelője szűk. F. u. a cserneki basiliták.

Buchberg, német falu, Temes vgyében, ut. p. Lippához 2 óra, 192 kath., 40 n. e. óhitü lak. Erdős, hegyes határa 3-dik osztálybeli; van 15⅜ urb. telke. Birja Dessewffy Antal és a kamara.

Búcs, magyar falu, Esztergom, vagy az uj rendezés szerint Komárom vgyében, ut. post. Köbölkut; Bátorkesz, Muzsla, Karva, Mocs helységek közt, 1638 lak., kik 110 kath. kivéve, mindnyájan reformatusok, anyatemplommal. Egészen róna határa első osztálybeli, s a lakosok birnak 1267½ hold első, 679½ hold második osztálybeli szántóföldet, 521 hold rétet, 572 kapa szőlőt, igen jó legelőt. Sok szarvasmarhát és ludat tenyészt. Birja az esztergomi érsek.

Bucsa, puszta, Békés vgyében, Füzes-Gyarmat körül fekszik, s határa nagyobb részt lapályos, nádas rétség.

Bucsa, tót falu, Zólyom vgyében, a Selmeczi postautban a Garan mellett: 212 kath., 281 evang. lak. Kath. paroch. templom. Postahivatal és váltás Besztercze és Selmecz közt. Rétjei igen jók. F. u. a kamara.

Bucsa, magyar falu, Zala vármegyében, 153 kath. lak. F. u. a Horváth nemzetség.

Bucsa, oláh falu, Bihar vármegyében, a kolosvári országutban, Feketetóhoz ¾ órányira, 158 n. e óhitü lak., anyatemplommal. Sovány kösziklás határ. Sok erdő. Birják Eördög és Bagossy családok.

Bucsán (Nagy és Kis), két összefüggő helység, Nyitra vmgyében, N.-Szombathoz egy órányira, a galgóczi és pöstyéni országutban. Lakja 913 kath., 163 evang., 45 zsidó. Ékesíti a paroch. templom, s gr. Zay csinos izlésü kastélya, egy gyönyörü angol kerttel együtt, mellyet a Bláva vize nedvesit. A kastélyban találtatik egy könyvtár, többnyire ujabb classikus munkákból összeállitva. — Határa Bucsánnak bő termékenységü; rétei igen jók; szőlőhegye meglehetős bort ád. F. u. gr. Zay, s m. t.

Bucsava, oláh falu, Arad vármegyében, igen zordon bérczes vidéken, Buttyinhoz keletre 3 mfdnyire: 4 kath., 124 n. e. óhitü lak.

Bucsu, (Butsing), magyar falu, Vas vmegyében, Szombathelyhez 1 mfd. a köszeghi országutban, 429 kath., 6 evang., 28 zsidó lak., több csinos urilakkal. Róna határa szép buzát terem; erdeje van; szőlőt a rohonczi hegyen tartanak. F. u. Szabó, Szél, Vajda, s más közbirtokosok.

Bucsu, magyar-tót falu, Beregh vgyében, ut. p. Beregszászhoz ¾ órányira: 68 r. kath., 15 g. kath., 157 ref., 4 zsidó lak. Ref. templom. Határa róna és termékeny. F. u. Pogány, Kajdy s m.

Bucsuháza, magyar falu, Pozson vmgyében, ut. p. Somorjához 1 fertálynyira: 94 kath., 43 ref., 6 zsidó lak. F. u többen.

Bucsum, oláh falu, Bihar vármegyében, hegyes vidéken, ut. p. N.-Várad 2 mfd., 383 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 194 hold urb. szántóföldel, 140 h. réttel, 120 hold legelővel, 44 hold urasági legelővel és 330 hold erdővel. Birja gr. Frimont Béla.

Bucsuta, magyar falu, Zala vgyében, 459 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A.-Lendva.

Buczló, (Buclowgani, tót falu, Sáros vmegyében, Kapronczai fiókja: 14 kath., 150 evang., 10 zsidó lak. F. u. többen.

Buda, kir. város, németül Ofen, Pest vármegyében, a buda-pesti katonai kerületben, s egyszersmind Magyarország fővárosa. Fekszik a Duna jobb partján, Bécstől 36 mfdnyi távolságra, Pesttel általellenben, melylyel ritka szépségü lánczhid által köttetik össze. Jankovich dr. adatai szerint Buda vonalai 1,360,896 □ ölnyi tért fognak körül, 3887 házzal, 80 utczával, 26 térrel. Az utczák s terek egynémellyike már 1830-ban történeti nevekkel jelöltetett, p. o. Átila-utcza, Virág-utcza, Mátyás tere. Buda áll jelenleg a várból, vagyis belső városból, 5 külvárosból, és ez évben (1850) hozzákapcsolt Ó-Buda mezővárosból. Maga a vár hosszukás kerekded, magában álló 32 öl magasságu hegyre épült, s mint a régi magyar királyok dicső lakhelye, kevélyen tekint le az alatta hempelygő Dunára, a tiszai és dunai megmérhetetlen síkságokra, s a nyugotról félhold formában övedző szőlőhegyekre. Kőfalai s bástyái az 1849-ki májusi ostrom által tetemesen megrongáltatván, a magyar kormány által széthányatni rendeltettek, de most ujolag felépittetnek. Van Budán 12 kath., 1 evang., 1 gör. szentegyház. (Ó-Budát ide nem értve); továbbá nevezetes épületek; az ostrom alatt szinte részben leégett királyi várpalota, melly a várhegy délkeleti csucsán épülve, fejedelmi méltósággal tekint le a lábánál hullámzó Dunára, a hatalmasan növekedő Pestre, s az egész körülfekvő vidékre. Sokkal kisebb e palota, mint a régi volt, melly 1686-ban Buda visszavételekor végpusztulásra jutott, s mellynek romjain áll. E királyi palotának nem kis ékességére szolgál a hozzá tartozó kert, melly az épületet kelet felől környezi, s a várhegy meredek oldalán terülvén el, egész tövéig lenyúlik. Ennek felső része franczia, alsó pedig angol izlésre van elrendezve, s igen sok nevezetességet foglal magában. — A fegyvertár egy emeletes, de nagy kiterjedésü épület; ennek egész első emeletében tartatott mintegy 60,000 darabra menő régi és uj fegyver, azonban az 184⁸/₉-diki forradalomban kiüritetett. Nevezetesebb épületei még a hajdani helytartótanács, a kamara, (3 emeletes 100 szobával), a főhadi kormányszék házai, és a pesti egyetemhez tartozó, az ostrom alatt nagyon megrongált csillagvizsgáló-torony az úgy nevezett Sz.-Gellért hegy csucsán. Buda népessége a tanuló ifjuságon és katonaságon kivül 34,893, a hozzá kapcsolt Ó-Budáé 10,760, s igy összesen 45,653 lélek, kik vallás tekintetéből nagyobbára róm. k., de van számos zsidó, óhitü., ref., és evang. is. Fő foglalatosságuk a kézmüvesség, kereskedés, föld-, s különösen szőlőmüvelés. Kézmüvesek száma 1113, mindenféle kisebb nagyobb kereskedő 114, Ó-Budát ide nem értve. — A mesteremberek közt különös említést érdemelnek a timárok, kesztyüsök, órások. — Van itt a gyáralapitó társulatnak egy készülőben lévő nagyszerü gyapotfonó gyára, melly azonban jelenleg áruba bocsáttatott: egy gépgyár, szarúgomb- és fémgyár s több kocsigyár. Takarékpénztára szilárd alapokon nyugszik s jó kezelésben részesül. — Fő életmódot képez azonban Budán a szőlőmivelés. Ugyanis a várost félhold formára keritő hegyek többnyire szőlőtőkékkel diszlenek, s 8000 fertályra osztatván, 5334 holdat boritnak el. Bora szinére nézve nagyobb részt vörös, de egy idő óta a fejéret is nagyon szaporitják. A borkereske-

dés ujabban nagyon megcsökkent. — Mióta a kir. egyetem 1785-ben Pestre vitetett, azóta főtanitóintézete nincs ugyan Budának, de kisebb iskolái számosak. A várban van kath. főgymnasium, ezen kivül a város külön részeiben 12 elemi iskola és 4 kisdedóvó intézet. Továbbá itt van a magyar királyi egyetem könyvnyomó-intézete, melly egyik legrégibb illy intézet egész hazánkban. Ennek virágzó állapotára igen sokat tesz az, hogy kirekesztő szabadalma van minden kath. iskolai, misés könyvek s breviáriumok nyomathatására; ezenkivül van egy másik könyvnyomda is, Bago és Gyurián tulajdona. Könyvkereskedője van 3. s ugyanitt jelenik meg a Religió és Nevelés czimü kath. hirlap. — Mi a kényelemre, mulatságra s közbátorságra tartozó intézeteket illeti: van Budán szinház a várban, s nyári szinkör a vár alatti Horváthkertben, mellyek mindenikében német szinészek mulattatják a közönséget. Említést érdemelnek a városnak számos közellévő és szép nyári mulató helyei közt: a várhegy nyugoti részét keritő bástyai sétatér, s vár alatti glacis; ugyan ez oldalon, az emlékezetes vérmezőn, a Horváthkert; a kisebb nehány száz lépésnyire eső városmajor, a várhegy nyugati lejtjén az uj sétahely, a világ legszebb terrászai egyike, aztán a mulatóházakkal mind inkább beépülő Svábhegy; továbbá a Laszlovszky-major, Zugliget, Szépjuhásznő, Leopoldmező sat. a regényes budai hegyek közt, mellyek ujabban jelentékenyb nevekre kereszteltettek. De a szép vidéket örökös porfelleg boritja; a város pedig teli van dögleletes kigőzölgésü csatornákkal; a Dunamellék nagy része szemétdomb s helyenkint timár-tanya. — Kegyes intézetek: a nőegyesület, intézet az előregedett s elszegényedett polgárok számára; kórház a beteg asszonyok s megesett leányok részére; irgalmas-barátok kórháza, mellyben a minden valláskülömbség nélkül felvett betegek száma évenkint 1200—1500-ra megy; a Sz.-Erzsébetapáczák kórháza. Végre a szenvedő emberiség javára hires ásványos forrásokkal áldotta meg a természet Budát, mellyeket már a romaiak is ismertek, a törökök pedig szenvedélyesen használtak, némelly részben máig is fennálló fördőházakat épitvén melléjök. — Jelenleg öt meleg ásványos fördő van itt: a Sárosfördő ujra épitve, a Rudasfördő, szép épület egy emeletre, két udvarra, a Duna és a Sz.-Gellért hegye közé szoritva; a Ráczfördő, hajdan királyi nevet viselt, s Mátyás király idejében gyönyörü mulatókertek közt feküdt, jelenleg ujra csinosan felszereltetett; a Király-fördő a vizi város éjszaki végén, csekély távolságra a nagy katonai kórháztól. A Császár fördő legrégibb s legnevezetesebb az említett 5 közt. A rómaiak idejében „aquae calidae superiores" név alatt volt ismeretes. A törököknek hasonlóul kedves fördő helyük volt itt, Verner szerint Mahomet basa ide egy török barát (Dervisch) monostort is épittetett, s ide most is történnek évenként még Perziából is bucsulátogatások. Ez ásványos vizek a kigőzölgést igen elősegitik. Egyébiránt a császárfördő leginkább használ a hólyag nyavalyáiban csuzban, máj- és lépdugulásokban, s az innen eredő gyomorgyengeségekben, aranyérben, kolikában, álmatlanságban, stb. Ott pedig hol a nyavalya tisztán gyengeségen vagy öregségen alapszik, semmi foganatja nem tapasztaltatott. — Melegsége az italra használt forrásnak 46 foknyi, a többiek valamivel ennél is melegebbek. Ó-Buda, melly csak ez évben (1850) kapcsoltatott Budához, hajdan

római város volt Acincum, vagy Aquincum név alatt. Rendetlenül épült ugyan, de közép utczája tágas, hosszu, s csinos. Nevezetesebb épületek: a róm. kath. és reform. szentegyházon kivül a kamarai praefecturalusi ház, a cs. kir. katonaruházati biztosság roppant kiterjedésü épülete egy közepén levő kastellyal, s mellette álló kaszárnyával, a selyemgombolytóház, a városon kivül a 6 emeletes királyi épület, mellyben hajdan selyemfonó erőművek dolgoztak, de most üresen áll; továbbá a hegytetőre épült Kis-Máriaczell monostor, mellyet trinitáriusok birtak, s melly jelenleg katonai lakásul szolgál. — Azonban mindenek felett szép épület a synagóga, melly mint illyen, légpompásabb az egész birodalomban. Népessége Ó-Budának 10,760 lélek, kik közt 6605 kath., 505., reform., 317 evang., és 3343 zsidó. Házak száma 768. A lakosok részint kézmüvességből és kereskedésből, részint föld- és szőlőmivelésből, s zöldségtermesztésből élnek. Különösen nagy haszonára van a városnak a helybeli katonaruházlatási biztosság. Végre említést érdemel a hajógyár, hol a dunai gőzösök készülnek; továbbá több apró karton- és festőgyár. Nevét, eredetét, viszontagságait a mi illeti: ezek rövideden igy következnek: Hogy a mostani Ó-Buda helyén, egész a 4-dik század végeig nevezetes római város lett légyen Acincum vagy Aquincum név alatt: ezt mind a régi történetirók, mind a számos kiásott római régiségek, s a föld gyomrában találtató épületek maradványai eléggé bizonyitják. Az emlitett század utolján más vándorló népek foglalták el: miglen a diadalmas Árpád 896 táján, Csepel szigetéből jövén, ezen várost is vegképen kezére kerité, s ekkor régi nevét Etelvárral cserélte fel. — Szent István ide nagy templomot épitetett Sz.-Péter és Pál tiszteletére; s Gizela királynénak kedves lakhelye vala; valamint Sz.-Lászlónak is, ki itt káptalant s prépostságot állitott. II. Geiza idejében pedig a prépost várat emelt a mostani Neustift külváros környékén, egy felemelkedett helyen. III. István, III. Béla alatt sokat épült s nagyobbodott Ó-Buda, de már ez időben Etelvár régi nevét elvesztette: mert Béla névtelen jegyzője Budavárnak vagy Budvárnak nevezi, a nélkül, hogy okát megmondaná, hogy miért. Ekkor Buda 3 részből állott, ugymint Nagy v. Ó-Budából, melly a mostani Neustift külváros helyén feküdt; és Felsőviz városból, melly a császárfördőkig terjedt; ezenkivül Uj-Buda s Felsőviz nyugoti részével határos volt a Sz.-Lélek nevü külváros. Voltak ugyan ez időben a várhegyen is némelly lakházak: de ezek Pesthez, mint anyavároshoz tartoztak, s Pesti Uj-Hegy, Novus Mons Pestiensis név alatt fordulnak elő oklevelinkben; s a Buda név később Ó-Budáról ragadt reájok. Egyébiránt a várnak, a mostani paroch. és garnison templomoknak épitetését sokan IV. Bélának tulajdonitják; ki csakugyan a tatárjárás után több várakat emelt országunkban; s ugyan ezen király népesitette meg a várost uj német gyarmatokkal, mi onnan is hihető: hogy ő utána kezdett Buda honitörténeteinkben nevezetesebb szerepet játszani. Igy IV. vagy Kun László alatt 1279-ben III. Miklós pápa egy Filep nevü püspököt (Episcopum Firmanum) küldé Budára, ki itt zsinatot tartott a magyar püspökökkel. Azonban, mikor már ezek végzéseik 69-ik czikkelyén járnának, meg tudván Kun László királyi jogainak korlátozását: megparancsolta a budaiaknak, hogy több papot a várba ne bocsássanak; az ott lévőket pedig, élelmet s szállást

nem adván nekik, az elmenetelre kényszeritsék. 1295-ben több budai polgárok az ó-budaiakkal folytatott határbeli villongásukért, az esztergomi érsek által az anyaszentegyházból kirekesztettek. 1304-ben Venczel cseh király fiát Lászlót, a magyar koronát, a hivatalától megfosztott birót, több tanácsbeliekkel együtt fogságba vitte; s birónak Pétermannt tevé. 1307-ben említett László nevü biró kiszabadulván, s a Trencsényi Máté seregeivel haza jövén: éjszaka Budára belopódzott; itt Pétermannt kirezzentette, Herman és Martin tanácsbélieket pedig lófarkára köttetvén, ugy hurczoltatta széljel az utczákon. 1309-ben 15-dik jun. I. Károly a Mária templomában megkoronáztatik; a mikor László, a fő biró, Comes Budensisnek neveztetik. — 1331-ben a város vásári privilegiumot nyer. 1352. körül, I. Lajos Visegrádról Budára teszi lakását, a leghihetőbben azon várkastélyba, melylyet II. Geiza alatt az ó-budai prépost épitetett a mostani Neustift külvárosban. Ezen királyi palotában ölte meg 1385-ben Forgács Balázs, Erzsébet s Mária királynék ingerléseire a szerencsétlen s csak 39 napig uralkodó II. v. Kis Károly királyt; melly alkalommal a vele lévő olasz testőrző sereg is összeapritatott a pártos magyarok által. 1387-ben Zsigmond a budai várba beeresztetvén, magyarországi királynak kiáltatik, s mártius 30-dikán Sz.-Fejérváron meg is koronáztatott. Ez a Zsigmond volt első épitője a várhegyen lévő. pompás királyi palotának, mellyet 1419-ben franczia s olasz épitő-mestereket hiván ki: nemcsak egészen bevégzett, hanem nagy fényüzéssel fel is ékesitetett. — Ugyanezen Zsigmondnak tulajdonithatni a Sz.-György piaczán álló hajdani Zsigmond templomát, ki ehez nagy klastromot épittetett, s roppant jószágokkal megajándékozott: de hogy ő emelte-e prépostságra, bizonytalan. Azonban e most emlitett Sz.-György piaczát egyszersmind 32 fő magyar urak lekonczoltatásával mocskolá be: mellyért s más több illy okokért 1401-ben tavasszal a magyar Rendek reája törvén, tulajdon palotájában megfogták s Visegrádra fogságba küldték; honnan aztán Gara Miklós vitte el Siklósi várába. — 1405-ben a királyi városokat, kiknek ő nagyon kedvezett, az ország rendei közé fel akarván venni, ezeknek Budára gyülést hirdetett: mellyre mindnyájan meg is jelentek. 1406-ban Bosniát legyőzvén: Tvartkó nevü királyát is megfogta, s győzelme jeléül Budára vitte. — 1408-ban alapitója leve a Sárkány vitézi rendnek. Külső jele állott egy arany keresztben, mellynek előoldalán ezen szavak olvastattak: O quam clemens et misericors est Deus, másik oldalán: O quam pius et justus. A keresztet egy aranyos, vérrel fecskendezett s farkát szájával marczongoló sárkány övedzte közül. A nagy keresztesek száma 24-re határoztatott; kis keresztesek pedig szabott szám nélkül valának. — 1412-ben Jagello lengyel királylyal Lublyón békességet kötvén: ez őtet Budára kisérte, s itt Zsigmond fényes udvari mulatságot tartott, ugy hogy ezekre 19 herczeg, 24 gróf, 58 föur, s 1400 más nemes jelent meg: sőt még a tatárok is küldtek tisztelkedő követeket. 1413-ban Constanciába Conciliumot hirdettetett: s erre az ő általa 1388-ban állitott budai universitas (egyetem) 7 tanitókat küldött. 1438-ban Albert uralkodása alatt véres zenebona ütötte ki magát Budán. Oka vala ennek a következő eset. Már Károly, I. Lajos és Zsigmond királyok nagyon pártolták a német polgárokat, ugy annyira, hogy ezek ki akarák re-

keszteni a magyarokat a minden második esztendőben, nemzeti nyelv szerint, felváltva történendő, birói választás-jogból. — Különösen valami Ötvös nevü magyar polgár erősen ellene szegzé magát a németek mindinkább tovább harapodzó erőszakoskodásainak. Történik azonban, hogy ez egyszer csak eltünvén, kevés kereset után holt teste sebhelyekkel megrakva a Dunában feltaláltatik. Ekkor a magyarok ennek halálát egyenesen a németeknek tulajdonitván: dühösen megtámadják a német polgárokat; ezeket öldösik, s a királyi palotába futott tanácsbéliek házait kirabolják. 1439-ben Budán országgyülés tartatik, s ekkor hozattak az Albert nevezetes törvényei. 1441-ben némelly budai polgárok halállal büntetteitek: minthogy I. Ulászló ellen, alattomban Albert özvegyével Erzsébettel tartottak. 1457-ben, martius 16-ikán estve, Posthumus László fejét véteti a már emlitett Sz.-György térén a 24 esztendős Hunyadi Lászlónak; mellyre a nép, különösen a szőlőmivesek és magyar polgárok közt, veszedelmet jelentő elégületlenség következik. 1458-ban, január 24-ikén Horogszegi Szilágyi Mihály, Gara László nádort, s a vele királyválasztásról tanácskozó magyar Rendeket csaknem erőszakosan Budáról Pestre hivta; s itt aztán Corvinus Mátyás királynak kiáltatott; sokat tévén erre Szilágyi Mihálynak a Duna jegére kiállitott 20 ezer fényi serege. Minő dicső fényt vetett Corvinus Mátyás nemzetünkre: azt történeteinkből tudjuk; s hogy ezen dicsőségben leginkább Buda részesült, már magában gondolhatni. Ugyanis ő volt az, ki a Zsigmondtól Budára épitetett királyi várat ujra kijavitatta; ezt leirhatatlan fényüzéssel, mindenféle olasz és franczia remek müvekkel felékesitette annyira: hogy azon időben, ez minden királyi lakhelyeket pompájával fejülhaladt. — Ő volt alapitója a királyi könyvtárnak; reformálója a Zsigmondtól állitott universitásnak, mellyet a Dominikanusok monostorában telepitett le, s mellynek igazgatója Schwartz Péter Vürzburgból való Dominikanus szerzetes vala; ő hivott ki Olasz-, Franczia-, Németországokból mindenféle müvészeket, tudósokat; egyszóval neki köszönhetjük, hogy Buda koronája lett minden európai városoknak; a mint hogy Vernher is igy fejezi ki magát: Buda urbium atque arcium per Europam celeberrima. 1490-ben, aug. 9-ikén a Mátyás halála után választott II. Ulászló király, 10 ezer lovasoktól, s 5 ezer gyalogoktól kisértetvén, Prágából Budára érkezik. Ennek uralkodása alatt, Buda fényéből tetemest vesztett s a királyi kincstár mindig üres lévén: nemcsak az udvari emberek nem fizettettek rendesen, hanem a király tulajdon költsége pótlására, még a Corvinus Mátyás gazdag arany-kötésbe foglalt könyveiből is sokat eladatott. 1514-ben a budai Zsigmond templomában adta által Bakacs Tamás esztergomi érsek a Rómából hozott s nagy bársony keresztel kivarrott fejér zászlót Dózsa Györgynek, a törökök ellen felültetett keresztes paraszt had vezérének; ki ezzel visszaélvén, fegyverét a nemesség ellen forditotta; s Pest, Bács, Csongrád, Csanád, Temes vármegyéket elpusztitván: végre Zápolya János által Temesvárnál legyőzettetett. — Ugyanezen évben erősittetett meg a Verbőczitől kidolgozott, s egy országos választottság által megvizsgáltatott Hármas Törvénykönyv (Tripartitum opus Juris Consvetudinarii Inclyti Regni Hungariae), mellyel jelenleg is élünk. 1516-ban — Ulászló halála után, a tiz esztendős II. Lajos foglalá el a trónt, kinek gyenge ural-

kodása alatt, valamint az ország nagy zürzavarba jött: ugy Buda is több izben szenvede a pór nép és katonaság lázadásaitól. Szinte II. Lajos alatt kezdett a Luther tudománya Budára beharapódzni. Ugyanis ennek gyámatyja György, brandenburgi őrgróf nagy pártolója volt a reformátiónak; s ennek eszközlése által jöttek be: Gryneus Simon, Vitus Vinsheim, Conradus Cordatus hires külföldi tudósok a budai universitásba, kik mindnyájan nyilvános hirdetői valának a Luther tudományának; sőt hogy Mária királyné is megkedvelhette ezt, onnan itélhetni: mert Luther a Sz.-Irás fordításának egy részét neki ajánlotta. Azonban 1523-diki budai országgyülésen, halálos és jószág-elkoboztatási büntetés hozattatván Luther követői ellen: az említett tudósoknak is ki kellett Budáról takarodni. 1526-ban a gyászos mohácsi ütközet után, Solimán Budára feljövén, a várost felgyujtatta, de a királyi palotával kedvezően bánt: csupán Apollónak és Herculesnek rézből öntött képeit hozván el innen. Soliman elmenetele után Zápolya János foglalta el Budát: de belőle I. Ferdinand 1527-ben kirezzentette. — 1529-ben Soliman Bécsbe igyekezvén, Budát a német őrsereg hütlensége által könnyen hatalma alá hajtá, s miután Bécsből vissza futna: ezt a koronával, s más királyi ékességekkel Zápolyának, mint magyarországi királynak általadta. 1541-ben Roggendorf Ferdinand vezére ujolag ostrom alá vette Budát, s Izabella, Zápolya özvegye maga egyetértvén Ferdinanddal, egy összeesküvést eszközlött, mellynek fejei Bornemisza Tamás budai biró, Palczan Péter, Acsády János, Baczi Ferencz tanácsbeliek voltak, s czéljuk oda ment, hogy éjszakának idején, a Roggendorf titkon beeresztett magyar katonáinak a vár kapuit általadják. Azonban Roggendorf fejességből nem magyar, hanem német katonákat küldvén be: ez által az összeesküvés kitudatott, s Baczi Ferenczet (a többiek elszaladván) Martinuzius négy felé vágatta, s Izabella lengyel udvari embereit a városból kiüzette. Ezek alatt a török segédsereg Mehemet Jahiogles alatt megérkezett, ki Roggendorfra ráütvén, annak csaknem egész seregét levágta; ágyuit, bugyorait elfoglalta; s Roggendorf maga is halálosan megsebesitetett. Kevéssel ezután Soliman szinte elérkezett két fiával, s tábort ütvén Buda alatt, Izabellától azt kivánta, hogy a kisded királyfit, azon magyar főurakkal együtt, kik a várat olly dicséretesen oltalmazták, u. m. Martinuzius Györgygyel, Török Bálinttal, Petrovics Péterrel, Batthyáni Orbánnal, és Verbőczy Istvánnal küldje hozzá. Izabella engedni kénytelenittetvén, kisdedét a fő emberekkel együtt leküldte; kit is Soliman nagy nyájassággal fogadott, s megnézett. Azonban ezalatt a törökök, mintha nézés volna a czéljuk, csoportosan mentek fel a várba, s mikor már elegen lennének, a várkapuit egyszerre elfoglalták, s kibirdették, hogy Buda ezután nem Izabellaé, hanem Solimáné. Illy csel által jött Buda török kézbe és járomba, mellyet 145 esztendeig kénytelenittetett hordozni, sikeretlenek lévén az 1542, 1598, 1599, 1602, és 1683-iki véres ostromok. Végre az 1686-iki September havának másodika volt az a szerencsés nap, mellyen a lotharingiai herczeg Budát, mintegy 65 ezerre menő austriai, brandenburgi, bajor és magyar fegyveresekkel három hónapi szakadatlan ostrom, s igen elszánt kemény ellentálás után rohanással bevette; némellyek szerint a bajorok, mások után pedig Petneházy alatt a

magyarok lévén legelsők a kőfalmeghágásában. — Visszakerülvén a vár és város, I. Leopold minden polgári vagyont összeiratott, s 17 évig a kamara igazgatása alatt volt. — De 1703-ban october hava 23-dikán királyi várossá tétetett; s jelenlegi szabadságit ezen oklevélnek köszönheti. Azonban az 1538-ban Zápolya által ajándékoztatott szabadságlevélből világosan kitetszik, hogy már régenten IV. Béla, III. András, Zsigmond, Mátyás sat. királyok igen nevezetes kiváltságokkal s jószágokkal ruházták fel Budát. Igy p. o. gyakorlatta a stappeljogot s Sássad, Solmár, 1689, 1692, 1709, 1710, 1723, 1738-ban pestis sanyargatta a várost. 1706-ban Rákóczy Ferencz seregei a várkapukig nyomulván, sok marhát elhajtottak, s a szőlőhegyeket elpusztitották. — 1715-ben III. Károly parancsolatjára a vár kőfalai ujabban kijavittattak; de egészen, ugy mint most állnak, csak Mária Therézia alatt végeztettek be. 1723-ban a várat, s a viziváros egy részét tüz emésztette el. — 1732 és 1775-ben a Duna annyira kiöntött, hogy a tabán- és viziárosokban csónakokon kellett járni; s a viz akkori állása a harminczad épületjén most is följegyezve találtatik. — 1780-ban, junius 25-dikén a királyi magyar egyetem N.-Szombatról elhozatván; itten ünnepélyesen megalapittatik. 1792-ben I. Ferencz királyunknak felette pompás koronáztatása szinte Budán ment végbe. — 1810-ben az egész Tabán, s a Viziváros a kapuczinusokig láng prédája leve, s 600 ház elégvén, a kár az akkori bankóczédula szerint 6 milliom forintra becsültetik.

Budavárának legközelebb mult időszakban a magyar seregek által történt ostromlását egyéb hiteles kutforrások hijjával az *ujabbkori Ismeretek tára* nyomán adjuk, kivevén azon alaptalan állitást, mintha Budavár ostromlását, ez elismert strategiai hibát, a kormány követte volna el, holott megforditva, ez épen Görgei akaratja volt, s őt Klapka felszólitá, hogy Buda felé indított seregeit az utból is téritse vissza. Egyébiránt megfoghatatlan eljárás volt Görgeitől az is: hogy Budavár ostromát nagyobbszerü ostromló ágyuk hijjával kezdte meg, holott ollyakat Komáromból még idején elegendő számban szállittathatott, — ide járul még, hogy ugyan ezen ostromlásnál 6 ezred lovasság is tétlenül veszteglett, és igy az ostrom ideje alatt a cs. kir. seregeknek elég idő engedtetett Posonynál az öszpontosulásra s az orosz hadosztályokkali egyesülésre.

Május 4-én 1849. reggeli 10 órakor a bombatéren két ágyulövés jelentette a magyar seregek közeledését. Az osztrák katonaság erre részint a vizvezető előtt vert palissádok mögé vonult, részint fel a várba futott, melly az osztrákok által tartható és fontos positiónak tekintetvén, kellőleg megerősitetett. — Az ellenséges ágyuk a pesti oldalon a nádorkert felett, a bombavető taraczkok és mozsarak a Sz.-Györgytér hátmegetti irányában, a bécsi kapu és különösen a vérmező felé voltak felállitva. Az egész vár alulról a kapuk sarkáig két három rétben palissádokkal volt elkeritve. A palissádok megett sáncz, mellynek belső szinéből félig fedve lőhettek a katonák. A várkapuk teljes magasságukban kő- és fövényzsákokkal berakva. A bástyák nemcsak ujból voltak felemelve, hanem félölnyi futóárkokkal is körülvonva. Csaknem minden fok és szöglet lövegekkel megerősitve. A lánczhidfőnél szinte ágyuk voltak kiszegezve a császárfürdő és a Gellérthegy irányában. A hidfőre vezető vonal aknázva is volt. A várőrség horvát és

olasz katonák- és egy gyenge osztály dragonyosból állott. Az álgyujeladást elöörsi csatazaj és sorlövések váltották fel a hegyek felöl, a Gellérten huszárok jelentek meg háromszinü lobogóval, s mint a hegyeken támadó felleg, egyszerre csak a magyar seregek sorai feketéllettek a hegyormokon. — Ütegeik legelöször a kis Svábhegyen és Sashegyen vettek állomást. Az álgyulövések most sürüen hallatszottak. A bombatérről a vizvezetöre intéztetett megtámadás. A pesti parton tömegekben éljenezett a nép a magyar golyóknak. A várbeliek kartácstüzelése a fegyvertelen népre, csak nevelte ennek ingerültségét. Délután már álgyuk is vonattak a Gellérthegyre. — A szöllöhegyekből gyujtógolyók repültek a várba. A várbeliek álgyui a pesti oldalra feleltek. Lövéseik föleg az Ujépület, Nákoház, Angolkirályné fogadó, és váczi utra voltak irányozva. Estve felé a gellérthegyi üteg felgyujtotta a budai várkaszárnyák déli oldalát. — Irányi pesti kormánybiztos megtiltá a népnek a partoni csoportozást. A várból granátok és bombák sürüen repültek Pestre. A rakéták veszély nélkül robogtak át, sok bomba a levegöben repedt szét. Éjfél felé a Pestre irányzott lövések mindinkább megsürüdtek, több bomba a nemzeti szinház, museum, és megyeháza felé repült, egy az apáczák klastromába csapott le. Legtöbb hullott a király-utczába. A nép nagy része még mindig a városban volt, a fecskendök az oltásra készen állottak, a gyuladások rögtön eloltattak. Május 5-kén folyvást tartott a tüzelés. A várbeliek legerösebben lötték a Leopoldvárost, a magyarok viszont a Gellérthegyről a várfalakat s a kis Sváb-hegyről a bécsi kaput. De a pestiek még magosabban dugták ki nemzeti lobogóikat s még inkább lángoltak a lelkesedésben. É két nap alatt a pesti népből néhány ember esett áldozatul. — Görgei még 4-én parlamentairt küldött Hentzi tábornokhoz, a vár parancsnokához, s felszólitotta öt, hogy adja meg magát. Jellemző e tárgyban Görgeinek levele: „Tábornok! Budát a magyar hadsereg bekeritette, és csak parancsomat várja, hogy a várat azon erélylyel támadja meg, mellyet csak egy nemzetnek élet-halálra küzdö önvédelme olthat minden egyes vitézbe. Önnek feladata: Budát huzamosb időre megmenteni, egy elvesztett feladat! fogadja el ajánlatomat, mellyet önnek emberiségből teszek: adja meg magát! A feltétek következök: becsületes hadifogság, a tisztek fegyverestöl, a legénység fegyvertelenül. Azon tekintély, mellyel a magyar táborban birok, a hadfegy, mellyet rendületlenül kezelek, személyes becsületem, mellyet megsérteni eddig senkinek, még Osztrákhonnak sem szabadott, a mint ezt önnek a „rebellis csordák" sikerei eléggé bizonyitják, kezeskednek önnek a tett feltételek szigoru megtartásáról, minthogy becsületszavammal állok jót értök. — Györ, Székes-Fehérvár, Komárom, Nyitra, Hamzsabék, a bányavárosok, sőt az egész Vághvonal kezünkben van, és Buda a legszükebben van körülvéve. Az ugynevezett Budavára nem vár, ön pedig tábornok, megfoghatlan módon választatott meg az osztrákoktól, egy don quixottei feladat kivitelére, minek ha a legtragikaiabban felelend meg, aligha megóvhatandja magát a nevetségességtől. És ha mindez nem rendíti meg önt, rendítse meg azon gondolat: hogy ön magyar, hogy önnek nagy tartozást kell leróni a haza iránt, és hogy az ehezi alkalmat én nyujtom önnek. Ha érett férfiui megfontolás után mégis megmarad ön azon határozatánál, hogy az ugynevezett Bu-

davárát a legmakacsabban védendi meg: akkor én önt egy lelkesült támadó seregnek szenvedélyes kitörései ellen nem védhetem ugyan feltétlenül, de a behozott hadifogiyokkal még akkor sem fogunk nemtelenül bánni, mert ez lovagias hadviselési módunkkal, és emberségi érzetünkkel ellenkezik: ha pedig ön az ugynevezett Budavárnak végsőigi megvédésével összekötendi a lánczhid megrontását vagy Pestnek bombáztatását, honnét ön megegyezés alapján egyáltalában nem tarthat megtámadástól, és melly tett nyilván csak alávalónak mondható, akkor önnek becsületszavamat adom, hogy a vár bekövetkezett bevétele után az egész várőrség kardra fog hányatni, és én még családjának jövőjéről sem állhatok jót. Ön parancsnoka az ugynevezett Budavárának, de ön egyszersmind atya is és született magyar; gondolja meg, hogy mit cselekszik. A hazának, az emberiségnek nevében szólítom önt fel, és feleletét legfölebb délután 3 óráig elvárom. Tapasztalván azon gyalázatos becstelen rendszert, melly szerint parlamentaireink osztrák részről, mint bünösök letartóztatnak, és mint ilylyenekkel bánnak velök, ezen iratomat önnek egy osztrák hadfogoly tiszt által küldöm meg. — Főhadiszállás Svábhegy. Május 4-kén 1849. Görgei Arthur m. k. tábornok." Hentzi vezérőrnagy és budai várparancsnok a magyar tábornok ezen idő-halasztéki felszólitását a leghatározottabb ellenállással vette, és Pest bombáztatásával fenyegetőzött, ha az ostromvezető tábornok a bástyákrai tüzelésével fel nem hagy; emlékeztette roppant segédszereinek készleteire, mikkel a vár ellátva van; Pestnek végromlására, s ezért a magyar tábornokot teszi felelőssé. „Egyébiránt — igy szól a többek közt a vezérőrnagy levele — fel kell önt világositanom, hogy én nem vagyok magyar, hanem schweiczi, és naturalisált osztrák, hogy Magyarhon iránt semmi kötelezettséggel nem terheltetem, hogy családom önnek nem áll hatalmában és ha állana is, ezt nem vetném mérlegbe" sat. Hentzi, mint katona, bátor, vitéz és rettenthetetlen volt, kereste a veszélyt; Buda vára, mellyet kezére biztak, élete volt, a vár elesett, ő nem birta túlélni veszteségét. — El kell ismernünk mindenkiben a nagyot, a szépet, mert csak az a nagy, az a szép, a mit feltétel nélkül annak lehet mondani. És ezt annyival inkább, hogy a magyarnak csak egy várparancsnokát sem lehet Hentzi vas akaratával jellemezni. Mindenik gyenge volt az utolsó perczben, mindeniknek maradt még valami megmenteni valója azután, hogy a rábizott vár s azon ügy, melyért harczolt, elveszett. Lehetetlen azonban helyeselni a vezérőrnagynak Pest népéhez intézett azon felszólitását, mellyben Pest bombáztatását azzal igazolja, hogy a pesti oldalról lövegekkel támadtatott meg. Ez alaptalan ráfogás ellen, még azon nap, Irányi kormánybiztos, Patay ezredes és helyőrségi főparancsnok, és Ságódi, Pest alpolgármestere, tiltakoztak is. Ha egyszer az önvédelem a legvégsőre kényszerit, magában az önvédelem jogában kell az igazolást keresni. — Hamisan felvetett okok, gyengitik magát a jogot az önvédelemre, s az erősnek különös ereje van a nyiltságban. De térjünk vissza az ostromra: Görgei főhadiszállása a Svábhegyen, Heiderich pesti polgár nyári lakában volt. E pontról, melly a kis Svábhegy háta megett emeltebb oldalban fekszik, a várat és szomszéd hegyeket egy pillantással át lehet nézni. A csinos épületnek kővel kirakott előtornáczát a törzstisztek foglalták el. A tornáczban távcsövek

nagy „éljen“ zaj keletkezett. „Éljenekkel még egy vár sem vétetett be“ mondá Görgei és nyergeltetett. A várból már a Rákóczy indulója harsogott. Hét órakor Desewffy Arisztid tábornok érkezék az ostromból. — „Térdre kell — ugymond — omolni e nép előtt.“ Olly bámulandó volt a honvédek bátorsága és vitézsége. Az ostrom egész folyamában kitartó hősies viseletet tanusitottak; golyó- és szuronyözönben rohantak a halál és dicsőség elébe. A bástyafalak több oldalról egyszerre, s vetélkedve mászattak meg. A nádori épület alatti hágcsókon és rézsen a 17-dik és 19-dik zászlóaljé volt e tekintetben a dicsőség. A huszár keservesen nézte az ostromot, s becsülni kezdé a „fikát“; néhányan oda is hagyták lovaikat és részt vettek a rohamban. A ki részt nem vehetett, igy sohajtott: „Sohase bántam még meg, hogy huszár vagyok, csak most.“ A nádori palotában még mindig emésztett a tűz, az utczák tört üveg-, cserép, gránátdarabok- és holt testekkel voltak fedve, a házak megrongálva, s düledékekben. A roham olly gyorsan történt, hogy az ellenség tüzérei az ágyukat sem birták kisütni, s több ágyuban a töltés benmaradt. Hentzi vezérőrnagy utolsó pillanatig a rézsnél felállitott ágyuknál maradt. Cselekvékeny elszántsággal viselte magát, mint valódi hős, bevárta a rohamot, és ott lövetett keresztül. — Mintegy 12 óráig élt még a lövés után. Azok, a kik körüle voltak vég perczeiben, mondják, hogy a magyarok vitézségét dicsérte, mellynek áldozata lett. Következő napon Görgei a magokat kitüntetett egyéneket katonai érdemjelekkel maga diszité föl. Az előtte tarka vegyületben felállított vitézekhez geniet jellemző rövidséggel igy szólott: „fiaim, minden jónak gyorsan és egyszerüen kell történnie. — Én tegnap azt mondtam nektek, ezt a várat ostromolni fogjuk, s ti bevettétek. Becsületesen teljesitettétek a haza iránti tiszteteket, s most nekem kötelességem, titeket kitüntetés által megjutalmazni.“ Május 21-kén Budáról következő jelentési küldött a kormányzóhoz: „Budavár 3 és fél órányi ostrom után seregeink által bevétetett ma, május 21-kén 1849. 7 órakor reggel. Az egész várőrség fogva van tisztjeivel együtt. Hentzi tábornok halálos sebet kapott és haldoklik. — Az ellenség a győzedelmes ostromlás végperczeiben a lánczhidon alkalmaztatott aknákat elsüttette. De minthogy a magyar, nemes lelkűségét még boszujában sem tagadhatja el, a fegyvertelen várőrség többé nem bántatott. Minden országos, főleg pedig a hadviselésre szükséges javakat azonnal rendesen összeiratok, s biztos tisztek felvigyázata alá helyezek. Ezen rövid jelentésnek átvivője Kmety ezredes, a ki ma is, mint mindig kitünőleg viselte magát, valamint Leiningen, Mátiássi, Friquel, Asbóth, Aulich, st. a legkétesebb körülmények között személyesen vezették embereiket a győzelemre. Görgei m. k.“ Ez ostrom volt a magyar hadi dicsőség éjés napegyenlitője; a hősies vitézséget, melly ez alkalommal kifejtetek, az ellenfél sem tagadta meg; mit az is koronázott, hogy győzelem után a honvédek nemeslelkűségének egyes esetekben szép és szivreható példái mutatkoztak. Ekkor állott legmagasabban Görgei csillaga, mellynek sugárai fényét nevelte a debreczeni parlamentnek lelkesedéssel megszavazott, bár Görgei által el nem fogadott, kitüntetése, mit saját küldöttség által izent meg Pestre. Görgei már akkor sötét kedvben volt, s valóban aztán nemsokára más constellátiók következtek. Mondják, a kik

Görgeit sváb-hegyi főhadiszállásán környezék, hogy mikor egy futár az ostromról jelentette, hogy már 14 zászlóalj van benn a várban, ő elkomorodott, s hátra kulcsolt kezekkel, mint egy második Napoleon, sétált a kertben fel s alá, és emlékeztette környezetét, „hogy pályája be van végezve."

Buda (Kis), magyar falu, Zala vármegyében, 108 kath. lak. F. u. többen.

Kis-Buda és Butelek, két puszta, Heves vgyében, mind a kettőt az egri érsek birja.

Budafa, magyar falu, Baranya vgyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. — Határa 2315⅛ hold, mellyből urbéri beltelek 10, szántó 568, rét 121, legelő 400, szőlő 15, urasági beltelek 1, erdő 1200 hold. Földje agyagos és köves. Lakja 279 r. kath. Itt híres kőbánya van. Birja a pécsi székesegyház.

Budafa, magyar falu, Zala vármegyében, 148 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Budafa (Kis), magyar falu, Pozson vmgyében, u. p. Somorjához 5 fertálynyira: 126 kath., 3 zsidó lak., szép legelővel és szarvasmarhatartással. F. u. több. nemesek.

Budafa (Nagy), magyar falu, Pozson vgyében, igen közel az előbbeni helységhez. Számlál 179 kath., 4 zsidó lak. Ékesíti T. Vermes Vincze úr uj csinos lakháza és kertje. Szántóföldjei termékenyek; legelője elég; de rétben, fában szükséget szenved. F. u. a Vermes fam.

Budaháza, magyar falu, Ungh vgyében, Dobo-Ruszkához ½ órányira: 37 r., 42 gör. kath., 104 ref., 17 zsidó lak. F. u. Tabódy, Tomcsányi, Eötvös, s m. Ut. p. Ungvár.

Budakeszi, német falu, Pest-Pilis vgyében, Budához 1 mfd. a bicskei országutban 2541 kath. lak., s paroch. templommal. Szántóföldje kevés, de erdeje, szőlőhegye sok. Birja a korona.

Buda-Lehota, tót falu, Nógrád vgyében, egy magas hegyen, Detva zólyommegyei helységgel határos, ut. p. Vámosfalva. Határa 3574 hold, mellyből urbéri beltelek 52, szántó 444, rét 111, lakosok kezein lévő irtványok szántóföld 508, rét 202, majorsági erdő 2058 hold. Földje könnyű, de igen köves, őszi gabona itt nem vettetik, hanem tavasz-buza, rozs, leginkább árpa, zab, burgonya, pohánka, kender és kevés len. A lakosok nyáron át sok juhot tartanak, s éjjel ezeket kosarakban hálatván, illy módon jól megjavitják ugarföldjeiket. Sok juhturó, s durva posztó készül itt. Lakja 569 kath., és 548 ágostai, az elsők a divényi, az evang. a polichnai anyaegyházhoz tartozván. Egyébiránt e falu illetőleg két helységet képez, egyik az emlitett hegyen levő, másik 1 órai távolságra a tanyatelep, 62 elszórt festői fekvésü tanyával. Az irtványokon találtató számos fris források egy patakot képeznek, melly egy malmot hajt, — de a hegyen fekvő helység is jó izü vizekkel bővelkedő kutakban nem szükölködik. A falu felett emelkedik egy nagy Jeston nevü szarvcsillámos homokköből álló kopasz hegy, mellynek tetejéről Gács vára, Losonez, Divény, Nógrádnak és Gömörnek sőt Zólyomnak is számos falui, és pusztái is láthatók, mi leirhatlan szép kilátást enged. Birják a divényi uradalom, b. Orczy Józsefnő, Szentiványi család, Petrovay Farkas, Rakovszky, Csillom Antal, b. Prónay Ágnes, b. Kemény Dienes, gr. Eszterházy Ferencz, gr. Keglevich Gábor.

Budamér, Budzimir, tót falu, Sáros vmgyében, Abauj szélén, a Tarcza mellett, a kassai országutban: 469 r., 58 g. kath., 156 evang., 2 ref.,

Kath. anyatemplom. Határja középszerű; rétjei jók az Ipoly mentiben. F. u. b. Balassa, gr. Zichy. 1552-ben volt itt egy magas toronnyal megerősittetett s bástyával keritett menedékhely, melliyet Tercsi Mihály vitéz bajtársaival a Hollókői törökök ellen mind addig védelmezett, mig csak ágyugolyók által halomra nem lövöldöztetett. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Bustelek, magyar falu, Pozson vgyében, Nagy-Magyarhoz 3 fertály, 49 kath. lak. F. u. Dóka, Szabó, Jankó s m. t. Ut. p. Pozson.

Bustyaháza, orosz-német falu, Máramaros vmgyében, a Husztról Szigetre vivő országutban, a Tisza éjszaki oldalán: 254 r., 816 g. kath., 2 ref., g. kath. anya-, egy kath. leánytemplommal, egy sószálitási hivatallal, hova több derék épületek tartoznak. F. u. a korona.

Butaj, puszta, Heves vgyében, Aranyoshoz tartozik, s az egri káptalan birja.

Butka, tót mezőváros, Zemplén vgyében, ut. p. Ujhelyhez $4\frac{1}{2}$ mfdnyire, Ungh vgyéhez közel: 1046 r., 160 g. kath., 4 evang., 72 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szép kastély és kert. Határja bő termékenységű, s szántóföldje 1500 holdat foglal el.

Butkován, puszta, Nyitra vármegyében, Unyin filial. 32 kath. lak. F. u. ő cs. kir. felsége.

Búzafalva, tót falu, Abauj vármegyében, ut. p. Kassához délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 260 r. kath., 48 g. kath., 36 ref., 54 zsidó lak. Határa rónán fekszik s bő termékenységű. F. u. Korotnoky, Péchy, Kende örökösök, a kassai seminarium.

Buzásd, puszta, Bihar vgyében, Bélfenyér és Olcsa közt. Földe sok, de nagy része tövisek és bokrok közt hever. Birja a váradi deák püspök.

Buziás, csinos mezőváros, Temes vgyében, Temesvárhoz délkeletre $3\frac{1}{4}$ mfdnyire, s egy része a szilasi hegy északi oldalának kellemes völgyében, másik és nagyobb része pedig dombos helyen terül el. Népessége 1684 lélek, kik közt 385 magyar, 245 tót, 320 német r. kath., 16 evang., 745 n. e. óhitü oláh. Római kath. és óhitü paroch. templomok. Urbéri szántóföld 1647 hold, rét 629 h., legelő 273 h., szorgalom föld 14 h., uradalmi házhely szerződéses 59 h., 123 h. szántóföld, 127 h. legelő 34 h. kaszáló. Erdő nincs a határban. Második osztályu földje középszerü, buzára és zabra legalkalmasabb. Érczes savanyúvizforrásai, mellyek 7 helyen ivásra s fördésre használtatva bugyognak, említésre méltók. A fördőhely évenkint számos vendégektől látogattatik. A viz alkatrészei: szénsavas vasacs, mészeg, kesereg, szikeg, zöldlet, hamany, szikany, kovasav, vondék és kőolaj. A fördőhelyen számos magányosok által izletesen felállitott épületek, valamint az uradalom által épitett nagyszerü vendégfogadó s kávéház, tánczteremmel együtt, ugy a tervben levő r. kath. egyház, az izletes park és sétahely említést érdemlenek. Vasárnap tartatni szokott vásárain az élelmi szerek nagy változatosságát nyujtja; de országos vásárokat nem tart. Birja a kir. alapitvány, s a n. kövéresi uradalomhoz tartozik.

Buzinka, tót falu, Abauj vgyében, Kassához délnyugotra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, az Ida pataka, s Satza helysége mellett: 462 kath., 11 evang., 55 ref., 28 zsidó lak. Nevezetesiti ezen helységet a Grach uraság kastélyja; nagy angolkertje, sok ritka külföldi növénynyel, üvegházzal, halastóval, s nemesitett spanyol juhtenyésztése. F. u. Grach, Dobay, Semsey, Kende örökösök.

Buzita, puszta, Nográd vgyében, Sávoly filial. 88 kath. lak.

Buzitha, puszta, Szabolcs vármegyében, birja b. Vécsey, gr. Szirmay, Péchy.

Buzitha, magyar falu, Abauj vgyében, Kassához 4 órányira; felemelkedett helyen a Kanyapta mocsár mellett: 807 r. kath., 129 g. kath., 8 evang., 176 ref., 28 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplomok. Szántóföldje meglehetős; erdeje derék; vizimalma van, de ivó vize rosz. F. u. Szentimrey, Korponay, Pongrácz, Szeldmayer s m.

Buzsák, magyar falu, Somogy vgyében, 1720 kath., 32 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Fekszik a Balaton mellett, termékeny szántóföldekkel és rétekkel. F. u. Jankovich, és a Lengyel örökösök.

Nagy-Buzsák, puszta, Árad vgyében, Arad mellett: 501 lakossal.

Alsó- és Felső-Bű, puszta, Somogy vmgyében, Osztopán mellett, 213 kath. lak. Felső-Bünek földesura b. Pongrácz, alsóé Siskovics.

Büd, magyar falu, Szabolcs vármegyében, Tokajhoz dél-nyugotra 2 mfdnyire: 91 r., 1145 gör. kath., 79 ref., 4 evang., 8 n. e. óhitü, 61 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határa gazdag termékenységü fekete homok; legelője 6000 holdat foglal el, de ezt az árvizek járják, s az itt lévő posványos erekben 100,000 kéve nádat vághat évenkint; szőlőskertjei vannak. Van $29^2/_8$ első osztálybeli egész telke, s ezenkivül 2160 hold majorsági szántóföldje. F. u. $^5/_6$ Dogaly de Büd, a többiben gr. Dessewffy, Oláh.

Hernád-Büd, magyar falu, Abauj vgyében, a Hernád mellett, egy gyönyörü vidéken: 169 kath., 20 ev., 219 ref., 13 zsidó lak. Ref. templom. Jó bor. F. u. többen.

Büdincz, vindus falu, Vas vármegyében, 195 kath., 36 ágostai lak. Kopár köves határ. F. u. gr. Nádasdy.

Büdösfa, magyar falu, Baranya vgyében, mocsáros vidéken, ut.p. Szigetvár. Határa 1892 hold, mellyből majorsági szántó 8, urbéri szántó 942, rét 458, közös legelő 484 hold, mellyben az erdő is foglaltatik. Földje vizenyős. Lakja 629 reform., helybeli anyatemplommal. Birja h. Eszterházy.

Büdöskút, németül Stinkenbrunn, horvát falu, Sopron vgyében, Sopronhoz északra 3 mfd., 1025 kath. lak., s paroch. templommal. Van $40^7/_8$ telek után $1103^6/_8$ h. urb. szántóföldje, 301 kapa szőleje, 82 h. erdeje, 890 h. legelője, 10 hold uradalmi szántóföldje. Termeszt buzát, rozsot, árpát, zabot és burgonyát. Bora savanyú; az erdő fáczánkertnek használtatik. Birja h. Eszterházy.

Büdöstó, puszta, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Aggtelek és Hoszúszó közt: 5 ref. lak., egy korcsmával, s barlanggal. Kétsőhöz tartozik.

Bükk, magyar falu, Zala vgyében, 557 kath. 5 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Sok nemes lakja. F. u. többen.

Alsó-, Felső- és Közép-Bükk, 3 összeolvadt magyar falu, Sopron vgyében, a Répcze vize mellett, Csepreghez $^1/_2$, Sopronhoz délre $4^3/_4$ mfd., 800 kath., 700 evang., 20 zsidó lak., kath. és evang. anyatemplomokkal, sok csinos uri lakkal. Határa róna és igen termékeny; rétjei különösen kövérek. Kiterjedése 5420 hold, mellyből 2702 hold szántóföld, 1464 h. rét, 237 h. erdő, 677 h. legelő, 192 h. belsőség, 148 h. utsk. Lakhelye volt Nagy Pál hires magyar országgyülési követnek, ki a magyar nyelv, s a nép jogai mellett legelső s leghathatósb szónok volt, az 1825, 1830, $18^{32}/_{36}$-ki országgyüléseken. Birtokosok: Jankovich Izidor, gr. Pe-

jachevich, Horváth, Bersenyi, Nagy, Radó, s más számos nemesek.

Bárdi-Bük, puszta, Somogy vgyében, 68 lak., Mérey nemzetségé. Ut. p. Kaposvár.

Bükalja, magyar falu, Vas vármegyében, 20 kath., 67 evang., 74 ref. lak. F. u. gr. Batthyáni s m. Ut.p. Rába Sz. Mihály.

Bükösd, magyar mváros, Somogy vgyében, 286 kath., 20 evang., 3 zsidó lak., kath. fiókegyházzal. Bora, fája elegendő. F. u. Domaniczky, Péry, Hochreiter, Nyikos. Ut. p. Iharos-Berény.

Bükösd, magyar-német mezőváros, Baranya vgyében, Pécshez éjszakkeletre 4, ut. p. Sz. Lőrinczhez 2¼ óra, hegyektől környezett völgyben. Határa 2910⅝ hold, mellyből urbéri szántó 696⅜, rét 158⅜, közös legelő 102, szőlő 198⅜, majorsági szántó 183¾, rét 59⅛, erdő 1438¾, elhagyott föld 74 hold. Agyagos és köves földje silány. Országosvásárt 4 tart. Lakja 279 r. kath., plebániával, templommal, az uraságnak derék régi modoru kastélyával. Birja Jeszenszky Ferencz.

Német-Bük, (Deutsch Pilling), német falu, Vas vmgyében, 188 kath. lak. és bortermesztéssel. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Szombathely.

Bükszágy, puszta, Baranya vármegyében, Gödréhez egy óranegyedre, 74 kath. lak.

Bürgesd, puszta, Szathmár vármegyében, Tyukodhoz tartozik.

Bűrűs, magyar falu, Somogy vgyében, 14 kath., 405 ref. lak., ref. anyaekklézsiával, róna lapályos határral. F. u. Czindery László. Ut. p. Szigetvár.

Büs, puszta, Szabolcs vgyében, birják: Erdődy, Bozóky, Nagy, Téglásy.

Büssü, magyar falu, Somogy vgyében, 331 kath., 544 ref., 32 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiókszentegyházakkal. Határa első osztálybeli; szép birkatenyésztés. F.u. a Gál nemzetség. Ut. p. Kaposvár.

Büttös, magyar-orosz falu, Abauj vgyében, 122 r. kath., 3 evang., 17 ref., 19 zsidó lak. F. u. többen.

Bzichalovecz, puszta, Sáros vgyében, Siroka fiókja 13 kath. lak.

Bzincz, tót falu, Nyitra vgyében, Radosnához ¾ órányira: 147 kath. lak. F. u. gr. Traun. Ut.p. Nagy-Szombat.

Bzinne, tót falu, Árva vgyében, az Árva bal partján: 591 kath., 1 ev., 7 zsidó lak., 26 sessio. Kőbánya. F.u. az árvai urad.

Bzova, puszta, Nógrád vgyében, Vámosfalva, Dobrocs, és Divén-Oroszi helységek közt. Az egész puszta képez egy mély, magas sziklás hegyeken levő, s erdőkkel körülkeritett völgyet, hol hellyel a hegyek oldalaiban irtott szántóföldek, s a völgyben termékeny rétek láthatók. Áll két részből, u. m. Alsó- és Felső Bzováből. Az alsóban laknak több alzsellérek, kézművesek és egy urad. tiszt; a felsőben van a bzovai üveggyár. Tulajdonosa ennek Sauer Ferencz úr. Van itt fürészmalom, üvegköszörülőház, lakatos-, asztalos-, kovácsműhelyek, békasótörő malmok, kvarczégető kemencze, a tulajdonos urnak izlésteljes laka; ezzel átellenben az üveggyár két kemenczével, a harmadik kemencze Látka pusztán van, igen jó iskola Sauer Ferencz úr költségén, hol a gyermekek a közönséges elemi tantárgyakon kivül természet és vegytant, sőt zenészetet is tanulnak. — A puszta határa 1583 hold, mellyből háztelkek 6, szántóföld 66, rét 234, erdő 1277 hold, s mind majorság. A gyár feletti erdőségben már fenyőfákat is szemlélhetni. Földje könnyü, igen köves. A két Bzova pusztán összesen lakik 857 kath., 11 ágostai tót

ajku lakos. Az emlitett üveggyár egy a legjelesbek közül hazánkban. Készit 6000 mázsa üveget 125,000 v. f. értékben.

C.

Carlsdorf, kis bánya-helység, Krassó vgyében, 150 kath., 87 óhitü lak. Ut. p. Oravicza.

Charleville, franczia falu, Torontál vmgyében, Komlóshoz délre 1 mfdnyire: 640 kath., 28 n. e. óhitü lak., kath. paroch. templommal, szerfelett termékeny 1sö osztálybeli határral, 59⅝ egész telekkel. Lakosai igen szorgalmatos földmivelök, s sok jó vajat készitenek. F. u. gr. Zichy Ferraris örök.

Chernelháza, és Damonya, két magyar falu, Sopron vármegyében, a Répcze mellett, Vas vármegye szélén, Kőszeghez keletre 3 mfd., 450 kath., 34 evang. lak. Határa 1956 hold, mellyből szántóföld 1400 h., rét 296 h., erdö 350 hold. Földje igen jó, s minden gabonát bőven terem; rétjei különösen zsirosak. Fö birtokosok Chernelházán a Chernel család, Damonyán Végh Johanna kisasszony.

Chinorán, tót falu, Nyitra m. ut. p. N. Zsámbokrét mellett: 1,272 kath. lak., kath. paroch. templommal. — Határa nagy; földei középszerüek; rétei igen jók. F. u. az esztergomi érsek.

Chizne, tót falu, Árva vármegyében, 1407 kath., 3 zsidó lak. Fekszik egy szép, de terméketlen térségen. Van kath. paroch. temploma, 3 vizimalma, vasbányája, sok és jó legelöje. Lent termeszt, és vásznat szö. 75⅜ sessio. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Chizsnó, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Jólsvához egy órányira, egy mocsáros völgyben: 61 kath., 673 evang. lak. Evang. anya-, kath. fil. szentegyház. Földjei részint hegyen, részint síkságon vannak; a hegyeket inkább bokrok, mint erdök fedik; patakjában, melly a helységen is keresztül folyik, pisztrángot, rákot fog. F. u. h. Coburg.

Chlebnicze, tót falu, Árva v.-gyében, 1019 kath., 16 zsidó lak. Fekszik egy szük sötét völgyben. Van kath. temploma, vizimalma, szép erdeje, hires sajtja, igen sovány zabföldje. Sessiója: 71⅛. F. u. az árvai uradalom.

Chlipov, népes puszta, Árva vgyében, 61 kath. lak.

Kis-Chlivén, tót falu, Trencsén most A. Nyitra vgyében, Bánhoz ½ óra. Lakja 79 kath., 7 evang., 4 zsidó. F. u. többen.

Nagy-Chlivén, tót falu, Trencsén most A. Nyitra vgyében, 293 k., 11 zsidó lak. Kath. paroch. temploma. A báni uradalomhoz tartozik.

Chmeliszko, tót falu, Trencsén vmgyében, Pruzsinához ½ óra, 92 kath., 3 zsidó lak. Sovány föld, fenyves erdövel. F. u. többen. Ut.p. Trencsén.

Kis-Chocholna, tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb partján a Trencséni országútban: 148 kath., 5 zsidó lak. Földje termékeny; van üveghutája; savanyúviz-forrása, mellynek alkotó részei: elasztikus éreзmész-, vas, alkaliföld, csudasó, 2 font vizben találni 10 grán éreзmészt, 25 grán alkaliföldet, és 9 grán sót. Használ a tagok zsibbadásában, contracturákban, hoszas hideglelésekben, sülyben, és száraz-, s hypochondriai betegségekben. F. u. többen.

Nagy-Chocholna, tót falu, Trencsén vgyében, az elébbeni helység mellett: 189 kath., 256 evang., 21 zsidó lak. Határja nagy; sok erdö;

fakereskedés; papirosmalom. F. u. Trencsén.

Chorvaczkó, népes puszta, Nyitra vgyében, Holics filial, 7 k. lak. F. u. Ő cs. k. felsége.

Chrabor, tót falu, Nyitra vgyében, Tapolcsán mellett: 438 kath., 13 zsidó lak. — Van termékeny földe; sok és jó réte. F. u. Jezerniczky. sat.

Chrast, népes puszta, Nógrád vgyében, Gács filial 7 kath. lak.

Chrenócz, tót falu, Nyitra vgyében, Thurócz vmegye szélén: 186 k. lak., kath. paroch. templommal. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Chropov, tót falu, Nyitra vgyében, Szakolczához 1 mfd., 570 kath., 40 zsidó lak. Kath. paroch. templom; kendertermesztés; jó baromtartás. F. u. a berencsi uradalom.

Chumecz, tót falu, Trencsén vgyében, ut. p. Zsolnával átalellenben a Vágh jobb partján. Budetintől a Kisucza választja el. Táplál 609 kath., 6 zsidó lak., kik fával eleven kereskedést üznek. F. u. gr. Csáky István örökös.

Chvojnicza, (Juntsbuch), német falu, Nyitra vmgyében, Czah filial — 615 kath. lak. — Van egy erdeje; sovány földe, sok szilvája. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Constantia, oláh-német falu, Torontál vgyében, Nákófalva mellett: 578 kath., 620 n. e. óhitü lak. F. u. Nákó János. Ut. p. Komlós.

Csáb, tót falu, Nyitra vmgyében, 320 kath., 1 evang., 7 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Csáb, (Csabovcze), magyar falu, Hont vmgyében, ut. p. B. Gyarmathoz északra $1^1/_2$ mfd. 696 kath. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Szőlőhegy. Vizimalom a Kürtös vizén. F. u. b. Balassa, gr. Zichy.

Csáb, puszta, Zala vgyében, Rendekhez tartozik.

Csaba, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $^3/_{16}$ állomásra, a Miskolczról Pestnek vezető országútban; a Héjő pataka a szomszéd tapolczai határban fakadván, meleg vizével Csaba helységét végig mossa, s 4 nagyszerü vizimalmokat tart télen nyáron folytonos mozgásban. A határt északról Miskolcz város határa, napkeletről Szirma, Kis-Tokaj, délről s napnyugotról Görömböly és a tapolczai puszta veszik körül. Határának kiterjedése 4678 és $^1/_2$ hold, mellyből uradalmi szántóföld 759, urbéri 78, kaszálló 177, legelő 256, szőleje 3408 kapás, melly száraz években jó bort terem; földének termékenysége középszerü, javitást igényel; czélszerü munkálat mellett megtermi a buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, krumplit s főzeléket. Legelője csekély s a napkeleti lapos részeken posványos, s a végett a marhatenyésztés silány. Népesség 1612, férfi 745, nönemü 867, ezek közül r. katholikus 450, református 662, lutheránus 25, egyesült görög 72, izraelita 399; nemes 149, nem nemes 1463. Szeszgyára van 1, mellyben naponként 4 akó szesz készül, olajütő gyára 1, mellyben 1 akó olaj készül. A reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, a r. kath. leányegyház Görömbölyhöz tartozik. A zsidók is birnak synagógát. Birtokosok: Bárczay, Szirmay gr., ungvári püspökség, diósgyőri kamarai uradalom, Helebront, Aszalay, Szalay, Murakövi s több családok. A helység belső igazgatása választott hadnagy és nemes hitesek által, úgy a nemnemes lakosok bírája és hitesei által rendeztetik.

Csaba, tót mváros, Békés vgyében, a Fejér-Körösnek ide vezetett csatornája mellett, merő rónaságon, N. Váradhoz 10, Aradhoz 7, Pesthez 18 mfdnyi távolságra. Van itt egy kath., 1 óhitü, 2 evang. szentegyház (2 predikátorral, 1 segéddel), s ezek közt

az új roppant félmillióba került Bazilika, gazdag készülettel, gyönyörű oltártáblával, derék 24 változatú orgonával; synagóga, több jeles uradalmi, vmgyei s katonai tiszti lakházak, patika tulajdon orvossal; nagy rendes vendégfogadó, 1923 ház, mellyek nagy részt csinos izléssel, s kő kéménynyel épültek. Népessége 22,223 lélek, kik közt 2988 r., 5 gör. kath., 18,368 evang., 70 ref., 682 n.c. óhitü, 110 zsidó találtatik. Ezeknek kis része üzi a kézművességet (103 czéhbeliek), a nagyobb rész föld- és szőlőmiveléssel, állattenyésztéssel foglalatoskodik. Tobben különös gyönyörűségeket találják a kertészségben, a gyümölcsfák nemesitésében, az asszonyok pedig mind szövők, fonók, úgy hogy csak zsákokért, ponyvákért többet bevesznek esztendőnként 12,000 ftnál. Határa kiterjedését a mi illeti, a belső telkek 824 holdat, 477 □ ölet foglalnak el. A külső határ pedig illy formán osztatik fel: Kilenczed alá tartozó szőlők: 1158 hold 688 □ öl; urb. kenderföldek 471 h. 274 □ öl; allodialis kenderföldek 23 h. 952 □ öl; allodialis erdő 16 h. 825 □ öl; allodialis puszták 8095 h. 966 □ öl; urbéri szántóföldek s kaszállók 34,757 h. 557 □ öl; magistratualis, parochialis, rectorialis és notarialis földek 1130 h. 453 □ öl; szántóföldek közt lévő útak 488 hold 142 □ öl; mindig használható belső legelő 10,910 h. 471 □ öl; kiöntések alatt lévő legelő 3829 h. 1092 □ öl; bokros és zsombékos helyek 301 h. 362 □ öl; szikes földek 1472 h. 583 □ öl; füzes 19 h. 1050 □ öl; a falu alatt folyó csatorna 30 h. 416 □ öl; a nagy rét 1094 hold 110 □ öl; sással benőtt posványok 2544 h. 207 □ öl; belső legelőn menő útak 145 h. 1002 □ öl; külső legelő 18,374 h. 187 □ öl; az általmenő útak 284 h. 1084 □ öl; s igy összesen 85,149 hold és 421 □ öl. Egész urbéri telek 56 holdjával számitván (1100 □ ölével) 620 $^{5}/_{8}$ találtatik, s vannak $^{2}/_{8}$ telektől kezdve 2 egész telkes gazdák is. — A föld mineműségére nézve részint több homokkal vegyes, részint agyagos fekete, részint használható szikkel és iszappal kevert, s gazdagon termő. Egyébiránt a lakosok, kik 1715-ben ülték meg e helyet (a katholikusok csak 1751-ben jöttek), mind a mai napig tótul beszélnek, holott más békési tót helységek meglehetősen megmagyarosodtak. Földesura Csabának fele részben a gr. Károlyi linea, mellyen az osztályos leányok után gr. Sztáray Albert örök. $^{2}/_{3}$ részben, gr. Trautmansdorf József $^{1}/_{3}$ részben örökösödtek. A másik felét birják gr. Bolza József, gr. Batthyáni István, gr. Eszterházy Mihály, s gr. Stockhammer, de az utolsó osztályrész (Csabának $^{1}/_{8}$-ad része) eladattatván, most e következők a birtokosok: Beliczay, Bodroghy József, Hellebrant János, Simay Kajetán, Omazta, Fejér.

Csaba (Pilis-), Pest-Pilis vgyében, tót-német falu, Budához 3 mfd, a bécsi országútban: 1218 kath. lak. A helységnek, melly hegyek és erdők közt egy völgyben fekszik, csinos tekintetet ád az, hogy mindenik ház előtt egy kertecske áll. Van itt egy nagy kath. paroch. templom; tágas jövedelmes vendégfogadó; kicsiny, de csinos urasági kastélyocska. Erdeje gyönyörű, s benne több ákácz s más faültetvényeket láthatni; bora közönséges; gyümölcse sok; az uraság rétjei szépek; lakosai sok burgonyát, dohányt termesztenek, jó teheneket tartanak, s vagyonosok. F. u. a volt nádor József ő cs. kir. herczegsége örökösei.

Csaba (Rákos-), Pest-Pilis vármegyében, magyar falu, a Rákos vize mellett: Pesthez $1^{1}/_{2}$ mfd. 480 kath.,

66 evang., 550 ref., 10 zsidó lak. — Kath., ref., evang. szentegyház: synagóga. Határának egy része homokos, de általában jó gabonatermő, bora elég kapós, rétjei termékenyek, s legelője egésséges lévén, sok juhot táplál. Vizimalmok. F. u. b. Laffert Antal.

Csabacsűd, puszta, Békés vármegyében, Szarvashoz közel, Sz. Andráshoz tartozik s a Paksi örökösök birják. Szántóföldei nagy része vizjárásnak van kitéve.

Csabalócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja: 6 róm., 352 g. kath., 6 zsidó lak., 709 hold szántóföldel. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Homonna.

Csabány, telep, Pest-Solt vgyében, Szalk-Sz.-Márton határán, egy cs. kir. sóház-hivatallal, melly közönségesen dunavecsei sóháznak hivatik, de miért? bajos volna megfejteni.

Csabda, puszta, Fejér vgyében, Batthyánhoz ½ óra, homokos határral, sok kaszállóval. Birja gr. Batthyáni.

Csabdi, magyar falu, Fejér vármegyében, Bicskéhez közel, 674 lak., kik reformátusok, katholikusok, evangelikusok és zsidók, ref., és evang. anyatemplomokkal, synagógával. Határa szép buzát terem; erdeje, szőleje van. Többen birják.

Csabina, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz északra 2 mfdnyire: 40 g. kath., 3 zsidó lak. Hegyeiben vas ércz találtatik. F. u. gr. Schönborn.

Csabócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Gálszécshez északra 2 órányira: 83 r., 306 g. kath., 17 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal. Van malma, 495 hold szántóföldje, erdeje, hegyes határja. F. u. gr. Barkóczy, Szemere, Kálnásy, Fáy, s m. Ut. p. Vecse.

Csábor, puszta, Pest-Solt vármegyében; lásd Böszér puszta leirását.

Csábrág, régi omladozott vár, mellyről egész uradalom neveztetik, Hont vgyében. Lásd bővebben Varbók helységét.

Csács, magyar falu, Zala vgyében, a Szala folyó mellett, a Szalavári uradalomban, 500 kath. lak., paroch. templommal. Ut. p. Hahót.

Csácsa, (Csattza), népes tót mv., Trencsén vármegyében, a Szilézziába vivő főország- és postautban a Kisutcza patakja mellett. Számlál 4013 kath. és 134 zsidó lakost. Van egy derék kath. paroch. temploma, mellyhez két kápolna kapcsoltatott; synagógája, cs. k. posta-, só- és vámszedő hivatala. Lakosai földmivelésből, fuvarozásból, bor- de főképen fakereskedésből élnek, mellyet a megáradt Kisuczán szoktak a Vághba leereszteni. Népes országos-, és hetivásárja van. F. u. h. Eszterházy.

Csacsin, tót falu, Zólyom vgyében, Beszterczéhez délre ½ órányira: 6 kath., 163 evang. lak. Földje trágya mellett meglehetős; jó legelője, erdeje, savanyúviz forrása van.

Csácsó, tót falu, Nyitra vgyében, Szénásfalu mellett: a Miava vizénél. Táplál 235 kath., 633 evang., 62 zsidó lak. Földe hegyes, homokos, de jól mivelt; rétei kétszer kaszálhatók. Erdő. A berencsi uradalomhoz tartozik. Ut. p. Holics.

Csáford, magyar falu, Sopron vgyében, a Répcze mellett, Sopronhoz 5½ mfd., 150 kath., 20 evang., 5 zsidó lak. Róna határa 312½ hold, mellyből szántóföld 197½ h., rét 156 hold, legelő 4 h., belsőtelek 40 hold. Földe termékeny, fekete agyag, melly buzát, rozsot, árpát, kukoriczát, burgonyát, luczernát terem. Urb. telkesgazda 8. Birja b. Perényi László.

Csáford, magyar falu, Zala v.-

gyében, a szent-gróti uradalomban, 520 kath. lak.

Csaholcz, magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz $3\frac{1}{2}$ órányira, közel a Túr vizéhez: 14 r., 6 g. kath., 479 ref., 17 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa erős trágyázást kiván; rétjei jó szénát teremnek; tölgyes erdeje derék. F. u. Darvay Florentina, Zágonyiné, Kállay, Domahidy, Morvay s m. nemzetségek.

Cséholy, puszta, Szathmár vármegyében, nem régen népesittetett meg ujra, s most 353 r., 223 g. kath., 84 ref., 18 zsidó lakja. Régi templomának omladékai most is láthatók. — Roppant határa homokos dombokból, völgyekből, ligetes erdőkből, rétekből áll, s rozsot bőven terem; lápjában sok nádat vághat. F. u. gr. Teleki család, gr. Károlyi, Vay, Patay, Sulyok, Bay, Pogány, Korda örökösök stb.

Csáj (Alsó), magyar-tót falu, Abauj vgyében, Bologdhoz 1 fertálynyira, 114 r. kath., 30 g. kath., 81 ref., 15 zsidó lak. F. u. Bodnár, Rátkay, Bónis. Ut. p. Szinnye.

Csáj (Felső), magyar-tót falu, Abauj vgyében, 162 r. kath., 100 ref., 15 zsidó lak. Ref. templom. Rétjei, földjei az Ósva mentében jók. F. u. Földesy, Balogh, Szentmártonyi, Palásty.

Csaják, magyar falu, Veszprém vgye szélén, 1600 ref., 40 kath., 120 zsidó lak., ref. anyatemplommal, synagógával. Szántóföldjei rónán feküsznek, s termékenyek; szőlőhegye sok. Birják a k. k. alapitvány, g. Zichy, Batthyáni, s több nemzetségek. Ut. p. Lepsény.

Csajta, (Schachtendorf), horvát falu, Vas vgyében, a rohonczi uradalomban, ut. p. Köszeg. Lakja 480 k. Van erdeje és jó rétje.

Csajtorja, puszta, Veszprém vgyében, közel Pápához.

Csákány, magyar mváros, Vas vgyében, közel a Rábához, a gréczi országban, ut. p. Rába-Sz.-Mihály Lakja 830 kath., paroch. templommal. Van szép uraságí kastélya és kertje, termékeny határa, jó lótenyésztése. A város feje gr. Batthyáni Zsigmond uradalmának.

Csákány, magyar falu, Pozson vmgyében, Csötörtök mellett: 310 k. lak. Határja kavicsos, s nem igen termékeny, rétje igen kevés, erdeje nincs; juhot sokat tart; kolompért termeszt; tehenészete van. F. u. a Sz. Benedek szerzetesei.

Csákány, hegyes, völgyes erdőségből álló puszta, Komárom most Esztergom vmgyében, Tatához $1\frac{3}{4}$ mfdnyire. Határai délről Körtvélyes, nyugotról Bánhida és felső Galla, éjszakról felső Galla, keletről Fejér megyében Németegyházi puszta. Van kevés szántóföldje, melly a körtvélyesi majorsághoz tartozik s annak egyik dülőjét képezi és rétje; van szép bikkes erdeje. Hegyei a Mészáros és Hárshegy; van hegyi patakja is, melly területét közepén futja át. F. u. gróf Eszterházy Miklós.

Csákány, (Csakanowce), tót falu, Abauj vmgyében, közel a Sáros vármegyei határszélhez: 60 r. kath., 31 g. kath., 275 evang., 3 ref., 5 zsidó lak. Evang. templom. F. u. g. Forgács.

Csákány, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Iharos-Berény. Lakja 700 kath., 20 zsidó. Kath. paroch. templom. Földje jó; erdeje elég. Többen birják.

Csákány, puszta, Gömör vgyében, Imola mellett.

Csákányháza, magyar falu, Nógrád vgyében, egy mély és szoros völgyben, 555 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Losoncz.

Csákberény, magyar falu, Fejér vmgyében, a csókakői hegy tövé-

ben, igen szép vidéken, ut. p. Moor. Lakja 2007 lélek, kik reformátusok, és kevesebb r. katholikusok, ref. és kath. anyatemplomokkal. Dombos, völgyes határa mindennel megáldatott; van szép buzája, szőlőhegye, erdeje, fris forrásai, jó rétjei. Birja gr. Lamberg család.

Csákfalva, tót falu, Zemplén vgyében, Terebes fiókja: 172 kath., 8 zsidó lak. F. u. gr. Andrásy.

Csáklyó, tót falu, Zemplén vármegyében, a Tapoly völgyében, ut. p. Eperjes. Határa 3208 hold, mellyből 82 h. belsőség, szántóföld 1714 h., rét 807 h., nyires erdő 605. Ebből $30\frac{5}{8}$ telek után 1000 h. urbériség; a többit gr. Barkóczy János birja, kivevén a Csáklyai nemes család 2 udvartelkét a hozzá tartozó mintegy 2 telek külsőséggel. Földjeinek nagyobb része lassan emelkedő dombokon van; megterem mindennemű gabonát, kivált jó tavaszit. Az uraság váltógazdaságot űz, és szép juhokat tart. Lakja 225 kath., 30 óhitű, 390 evang., 20 zsidó. Van itt egy uraságí lakház, melly az 1831-ki paraszt lázadáskor, b. Meskóné birtokában levén, kiraboltatott, urad. költségen épült iskola, szeszgyár, malom a Zamuli patakon.

Kis- és Nagy-Csákó, puszták, Békés vgyében, a szarvasi határhoz tartoznak.

Csakova, vagy **Csakóvár**, oláh-szerb-német-magyar mezőváros, Temes vmgyében, Temesvárhoz délre 4 mfd. 1200 kath., 2500 n. e. óhitű, 200 zsidó lak., s mindenik felekezetnek helyben van papja és imaháza. Róna határa gazdag termékenységű; rétjeit az itt elfolyó Temes öntözi; van $144\frac{3}{8}$ egész urbéri telke. Hajdani várából egy csonkatorony még most is szemlélhető. Ut. p. Detta. Birja az alapitványi kincstár s feje egy uradalomnak.

Csákvár, magyar mezőváros, Fejér vgyében, a vértesi hegyek alatt, felette regényes vidéken, ut. p. Fejérvártól északra 3 órányira, 4415 lakossal, kik 400 evang., 18 zsidót kivéve, r. katholikusok és reformátusok egyenlő számban. Mind a három keresztény felekezetnek van tulajdon anyatemploma. Nagy diszére szolgál e városnak az uraság pompás kastélya, egy ritka szépségű angolkerttel, melyhez vadaskert is csatoltatott. Lakosai közt sok kézmüves, harangcsináló és kolompáros találtatik. Határa északra hegyes; délre pedig gazdag rónaság; bora jó; rétjei kövérek. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Csala, puszta, Fejér vmgyében, Pátkához $\frac{3}{4}$ óra, 117 lakossal. Van téres legelője, kis erdeje, kövér szántóföldje, vizimalma. Birja gr. Brigido.

Csala, puszta, Pest-Solt vgyében, Császártöltés helységgel határos. Kiterjedése 6660 hold. Földje sárga és fekete homok, s meglehetős termékenységű. Birja a kalocsai káptalan.

Csala, puszta, Tolna vmgyében, Kis-Mányok mellett, a pécsi püspöké.

Család, puszta, Nyitra vgyében, Udvarnok filial 9 kath. lak.

Család, magy. falu, Nyitra vgyében, Bars vármegye szélén, Ghymestől délre $1\frac{1}{2}$ órányira. Számlál 398 kath., 25 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Nyitra.

Mária-Család, puszta, Bars vgyében, közel Füshöz, hajdan paulinusok kolostorával. Birja a kegyes alapitvány.

Puszta-Család, magyar falu, Sopron vmgyében, Sopronhoz keletdélre 4 mfd., 360 kath. lak. Róna határa 3325 hold, mellyből 1212 hold szántóföld, 207 h. rét, 438 h. legelő, 1420 h. erdő. Földe részint igen kövecses, részint fekete homokkal vegyitett agyag; terem rozsot, burgo-

nyát, kukoriczát, zabot, és bükkönyt. Nagy juh-tenyésztés. Erdeje főleg cser, kevés tölgyfával vegyítve. Birja gr. Festetics Taszilo.

Vámos-Család, magyar falu, Vas vgyében, a Répcze mellett, ut. p. Sárvár. Lakja 550 kath., 20 evang., 14 zsidó. Kath. paroch. templom. Róna határa igen termékeny; különösen rétjei kövérek. Birja a Bezerédy család.

Családka, (Cseladincz), tót falu, Nyitra vmgyében, a Nyitra vize mellett: 61 kath., 164 evang., 12 zsidó lak. Van termékeny földe; kövér rétei, és vizimalma. F. u. a Szerdahelyi család. Ut. p. Nyitra.

Csalár, magyar falu, Nógrád vgyében, 390 kath., 50 evang. lak. Határja kicsiny; rétjei az Ipoly mentén jók; bora sok és kedves izü. F. u. Prónay, Révay, Verboy s m. t. Ut. p. Szakál.

Csall, (Csellovcze), tót falu, Honth vmgyében, 10 kath. 816 evang. lak. Evang. anyatemplom. Határja hegyes; erdeje nagy. Fördőintézet. F. u. h. Coburg. Ut. p. B.-Gyarmat.

Csalomia (Kis), tót-magyar falu, Honth vgyében, B. Gyarmathoz $^1/_2$ mfd., 38 kath., 587 evang. lak. Evang. szentegyház. Szőlőhegy. Jó föld. F. u. többen.

Csalomia (Nagy), magyar falu, Honth vármegyében, az Ipoly partján 559 kath., 180 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határja 1-sö osztálybeli, sok buzát, kukoriczát, árpát terem. Bora kapós. F. u. többen.

Csaltics, népes puszta, Trencsén vgyében, Vizocsánhoz $^1/_2$ óra, 27 kath. lak. Ut. p. Ny.-Zsámbokrét.

Csámpa, puszta, Tolna vgyében, a paksi urad. tartozik.

Csanád, magyar falu, Pest-Solt vgyében, Sz. István és Sükösd közt a Duna mellékén, ut. p. Bajához 1 mfdnyire, az úgynevezett Sárköznek dombos partján. E helyre csak 1806-ban épült ki, régebben a falu bent a Sárközben a Vajas vize Duna felöli oldalán állott. Határában van 1421 h. szántóföld, 609 h. kaszáló, 116 hold legelő; és ez mind urbériség, s allodium nincsen, kivéve 200 hold erdöt. Földje nagy részben homokos, úgy hogy a határ $^1/_6$ részét futó homok boritja, felét a Duna árja rongálja, s azért főleg rozs és burgonya termesztetik. Népessége 2062 lélek, kik 280 r. kath., 11 hébert kivéve, reformátusok, helybeli anyatemplommal. A helységtől egy órányira folyó Dunán kivül van itt még Vajas nevü viz, s 1842-ben képződött holt Duna. Mind a kettő jó halászó hely, valamint a Zuhogótó nevü tóban is, a Duna árja elmenete után sok halat szoktak fogni. Ref. anya-, kath. fióktemplom. Birja a kalocsai érsek.

Csanád, puszta, Pest-Solt vármegyében, közel Dunavecséhez, 2500 hold határral. Birja a Földváry nemzetség osztatlan állapotban, s 1847-ben Csanád, Sz. Imre, és Félegyháza pusztákért, mellyek mind a dunavecsei urad. tartoznak, fizettetett 11,000 pengő forint haszonbér.

Német-Csanád, német falu, Torontál vgyében, a Maros bal mellékén: 1692 kath., 4 evang., 28 óhitü, 12 zsidó lak., kath. paroch. templommal, régi romokkal. Határa bő termékenységü; rétje, legelője sok; a Maros mentiben gyönyörü erdeje van, mellyben őzek nagy számmal találtatnak; a Marosón révje, s $71^5/_8$ egész telke van. Fekszik Szegedhez keletre 4 mfldnyire. F. u. gr. Nákó Sándor.

Rácz-Csanád, rácz-német falu, Torontál vmgyében, mindjárt Német-Csanád mellett: 576 kath., 6 ev., 32 ref., 3986 n. e. óhitü lak., óhitü anyatemplommal, $126^4/_8$ egész telek-

kel. Határa ollyan, mint Német-Csanádé. F. u. Nákó János.

Uj-Csanád, oláh falu, Csanád vgyében, nem messze a Marostól, Makóhoz keletre $1\frac{3}{4}$ mfdnyire: 11 kath., 2512 n. e. óhitű, 7 zsidó lak., s egy szép n. e. óhitű anyaszentegyházzal. Határa gazdag termékenységű, de a Maros áradásaitól sokat szenved, s ez okból a helység maga is a folyótól távolabb épitetett. Sz. István király 1036-ban Csanádon püspökséget állitott, első püspöknek Gellértet tévén, ki itt oskolát alapitott, Walter nevű németet hiván ki tanitónak. Azonban későbben Gellértet a pogány vallásához szitó magyarok Pestnél a Kelemföldi hegyről leveték a Dunába, s innen maradt e név a mostani Sz. Gellért hegyére. 1046-ban a magyar rendek itt összegyülekezvén, a gyülöletes Péter helyébe, I. Andrást választották királynak. Dózsa György paraszt pártütő, II. Ulászló idejében Csanádot is elpusztitván, az ide való püspököt Csáki Miklóst nyársba vonatta. A püspöki palota, és székes szentegyház romjai a Maroson túl Torontál vgyében, Német-Csanádnál láthatók. F. u. a kamara.

Csanak, magyar falu, Sopron vgyében, a Rábaközön, 900 kath. lak. s paroch. templommal. Ut. post. Csorna. Róna határa fekete és bő termékenységű; van 1640 urb. szántóföldе és rétje, $133\frac{4}{8}$ h. legelője, 2 hold erdeje; 290 urasági szántófölde. Terem főleg buzát, aztán rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, bükkönyt, lóherét. Lovakat szépeket tenyészt. Birja a győri püspök.

Csanak, magyar falu, Győr vármegyében, ut. p. Győr 1 óra. Lakja a szőlőhegygyel együtt 1200 kath., 150 evang. lélek, kath. paroch. templommal, jó bor-termesztéssel. Birja a szent-mártoni fő apát.

Csanak (Kis), puszta, Komárom most Esztergom vmgyében, Nagy-Igmándhoz $\frac{1}{4}$ órányira; éjszakról és keletről Nagy-Igmánd; délről Tárkány; nyugotról Bábolna által körülvéve, a mészárosok útja mellett fekete homokos róna vidéken, 39 r. k. lakossal. F. u. a sz. mártoni apát.

Csanálos, magyar falu, Zemplén vmgyében, Megyaszóhoz délre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 30 kath., 100 evang., 745 ref., 24 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Kastély. Szántóföldje 1656 hold; rétje a Hernád mentiben jó; szőlőhegye és derék vizimalma van. F. u. Szirmay. Ut. p. Szikszó.

Csanálos, német falu, Szathmár vgyében, ut. p. Vállajhoz közel a nagy-károlyi postautban. 879 r., 43 g. kath., 30 ref. lak., r. kath. csinos anyatemplommal. Határa részint gazdag fekete föld, részint homok; erdeje minden gazdának külön van; rétjei igen jó szénát teremnek; innen a lakosok szép lovakat, s igen tejelős teheneket tartanak; szőlőskertjei savanyú bort teremnek ugyan, de nemesitett gyümölcsfákkal bővelkednek. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

Csanálos, oláh-magyar-tót falu, Bihar vmgyében, ut. postája Székelyhid. Lakja 489 lélek, kik ref., egyesült és n. egy. óhitűek, tót róm. katholikusok, és 1 zsidó. Határa részben térség, részben dombos, s kiterjed 1880 holdra, mellyből urbéri szántó 480, kaszálló 90, legelő 200; majorsági szántó 490, kaszálló 370, legelő 250 hold. Agyagos határa jó mivelés mellett mindent bőven terem; szénája bőséggel. Folyóvizei: a Berettyó és Gyepes. Az elsőn van Eördög Péternének 4 kövű malma. Birtokosok: Fráter Albert csődtömege, Eördög Péternő, Dévay Károly.

Csandal, népes puszta, Pozson vgyében, Német-Guráb tőszomszédságában, 29 kath., 65 evang., 35 zsidó lak.

Csánig, magyar falu. Vas vgyében, a Répcze mellett, 400 evang., 30 kath. lak., gazdag rétekkel, s egészen róna határral. Birják Niczky, Vidos, Guary, Radó, Tóth családbeliek. Ut. p. Sárvár.

Csank, tót falu, Honth vgyében. Lévához 1 mfd. 24 kath., 359 evang. lak. Evang. templ. Szőlőhegy. Mészégetés F. u. h. Eszterházy. Ut.p.Léva.

Csantavér, magyar-dalmát falu, Bács vgyében, Szabadkához délkeletre 3 mfd., 3500 kath. lak., paroch. templommal. Homokos határa 4-dik osztálybeli s kiterjed 19,081 holdra 1200 □ ölével. Ebből 175⅝ urb. telek után szántóföld 7200 h., rét 4299 h., legelő 3048 h., szőlő 192 h., majorsági birtok 4176 hold, utak 166 h. Birja Szabadka város.

Csány, magyar falu, Abuj v.-gyében, a Hernád jobb partján mellyen itt híd viszen keresztül, Kassához délre 1½ mfdnyire: 430 r. kath., 59 g. kath., 8 evang., 350 ref., 60 zsidó lak. Kath. fil. ref. anyatemplom. Gazdag róna határát a Hernád némellykor elönti; erdeje is van. F. u. b. Meskó, Bárczay, Lánczy, Püspöki, Szentimrey, s m. t.

Csány, magyar falu, Heves vármegyében, Árokszállás és Hatvan közt: 2273 kath., 2 ref., 20 evang., 26 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fekete homokos róna határa minden gabonát gazdagon, s különösen hires görög dinnyét terem, melly az egész országban a hevesivel együtt legjobbnak tartatik. F. u. h. Grasalkovics, Vay, és Holecz örökösök.

Csány, népes puszta, Csongrád vgyében, ut. p. Csongrádhoz 1¼ mfdnyire: 2210 magyar kath., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, fekete és sárga homokos határral, dohánytermesztéssel. Határa 3500 hold, s mind allodiuma gr. Károlyi Lajosnak és Gyögynek. Ebből 1600 hold dohánytermesztéssel miveltetik; 1900 hold pedig rét és legelő. A grófok részéről egy ispány lakik Csányon.

Csány, magyar falu, Zala vgyében, a Szala vize mellett, ut.p. Egerszeg. Lakja 635 kath., paroch. templommal. Földje és rétje jó; nagy rákászat a Szalában. Birja a Csányi nemzetség, s Csányi László a volt magyar minister is itt született.

Csány, puszta, Zala vmgyében, Pákod mellett.

Kis-Csány, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 170 ref. lak., kik az oszróiakkal egy anyaekklézsiát képeznek.

Nagy-Csány, magyar falu, Baranya vgyében, szinte a siklósi uradalomban, 220 ref., 10 kath. lak., ref. fiókegyházzal, melly Luzsokhoz tartozik. Mind a két Csánynak földje igen termékeny; erdeje bőven; sertést sokat tenyészt. Ut. p. Siklós.

Csap magyar falu, Ungh vgyében, a Tisza jobb partján: 146 kath., 415 ref. anyaszentegyházzal. Termékeny határa a Tisza és Latorcza áradásinak nagyon ki van téve. F. u. többen.

Csápi, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. N. Kanisa, 250 kath. lak. Többen birják.

Csapó, puszta, Zala vmgyében, közel Battik faluhoz, vizimalommal.

Csapoczka, orosz falu, Beregh vmgyében, Munkácshoz nyugotra 1 mfd. 265 g. kath., 10 zsidó lak. Határa meglehetős; rétje sok. F. u. több.

Csapod, magyar falu, Sopron vgyében, Sopronhoz kelet-délre 4½ mfd. 900 kath. lak., paroch. szentegyházzal. — Határa 4000 holdnyi, mellyből 1000 hold szép tölgyes és cseres erdő. Birja h. Eszterházy.

Csapóköz, puszta, Heves vármegyében a Tisza szigetjében: 6 ref. lak. F. u. a kassai püspök.

Csapor, tót falu, Nyitra vgyében,

Mocsonokhoz ½ mfdnyire. 648 kath., 5 zsidó lak.. kath. paroch. templommal. Határa dombos; erdeje, gyümölcse bőven. F. u. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Csárad, (Csaradicze), tót falu, Bars vgyében, Sz. Benedekhez 1 mfd. 554 kath. lak. Van szőlőhegye, erdeje, kövér rétjei, vizimalma. G. Migazzi örökösége. Ut. p. Léva.

Csáradi üveghuta, népes puszta, Bars vgyében, 54 kath. lak.

Csári, tót falu Nyitra vgyében, a Miava partján, Sasvártól nyugotra egy kis órányira. Lakja 1022 kath., 12 zsidó. Szántóföldei nagy részint homokosok, de jó rozsot termők; sok szénát csinál s szép szarvasmarhát nevel, kendert tereszt. Miaván malmai vannak. F. u. ő cs. k. felsége.

Csarnató, orosz falu, Bereg-Ugocsa vgyében, a nyalábi uradalomban: 353 g. kath. lak., s fiókszentegyházzal. Feksik a Vel the hegy tövében. Ut. p. N. Szőlős.

Csarnó, orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban, Haiszlin fiókja; 2 r., 221 g. kath., 8 zsidó lak. Ut. p. Bártfa.

Csarnó, (Krajna), orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban. Duplin fiókja 4 r., 554 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház.

Csarnóháza, oláh falu, bihar vgyében, gr. Batthyáni József élesdi uradalmában, 450 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, 36⅛ urbéri telekkel, roppant erdőséggel.

Csarnota, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 240 ref. lak., s anyatemplommal. Földje jó; szőlőhegye is van. Ut p. Siklós.

Csaroda, magyar falu, Beregh vgyében, Kaszonyhoz 1½ órányira: 9 g. kath., 415 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Három nyomásbéli határa szép buzát terem; erdeje is van. F. u. Lónyay, gr. Teleky, Bay, s m. Ut. p. Beregszász.

Csaróda, puszta, Zemplén vármegyében, Jankócz fiókja: 13 kath. lakossal.

Csász, puszta, Heves vmegyében, Heveshez ¼ órányira: 300 kath., 18 zsidó lak. F. u. Barkóczy, Lubik, Fejérváry, Szalatnay, Pető, Kanyó, Somody, Lukács, Baráth, Balogh örökösök.

Császár, a vértesi erdők kezdeténél nagy magyar falu, Komárom most Esztergom vármegyében, Tatától 1 8/16, Komáromtól 2 5/16, Moórtól Fejér vgyében, melly utolsó post. 1 2/16 állomásnyira. A vad tilosok csaknem a falu alá sarkallanak. A határ nyugotnak terjed inkább, keletre csupa erdőség fogván helyet. Nyugotról Malk és Ette, északról Szend és Szak, keletről Pusztavám és Moór, délről Kethely környékezik. A föld Szend felőli agyagosabb ré zét kivéve általjában homokos és halmos. Több apró tavain kivül említést érdemel az Örvénytó egykerekü malmával, a kendertó mély vizével. A többi tavakból 4 már l csapoltatván, rétté szárittatott s csak erős faltöltései látszanak. A tavak völgyéből menő viz, melly az erdőségben eredvén, miután partjain több rétséget képezett volna, a határon át a Makkiérbe szakad. A lakosok sok kendert termesztenek; savanyú gyenge bort adó 4 szőlőhegyeik nagy kiterjedésüek de rosszúl miveltetnek, a dobsai hegy jobb minőségüt terem, s erre több szorgalom fordittatik. Regényes völgyekkel, kellemes kilátású emelkedésekkel megrakott erdeje egy a legszebbek közül a megyében, s különös megjegyzést érdemel az erdőről, hogy igen sok rész-elnevezései vannak, mellyek meg meg annyi néprege tárgyai. A fátlan homokos tetejü Kopaszhegy alatt, melly legmagasabb az egész erdőben, látszik egy ré-

gi falu, Apostag helye, mellyet több épületromok tesznek ismerhetővé. A helység népe leginkább sertéstenyésztésben fejti ki szorgalmát. Az urbéri telkek száma tábla szerint 84¾, s ezek után belső telek 88, szántóföld 2568⅝, rét 145 hold, 575 kath., 3 n. e. óhitü 25 evang., 1378 ref, és 14 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplommal. F. u. gr. Eszterházy Miklós, s hogy az Eszterházy család már 1698 előtt birtokában volt e helységnek, kitetszik h Eszterházy Pál, mint gr. Eszterházy Jósef és Ferencz, néhai gr. Eszterházy Ferencz árváinak gondnoka által, ettei birtokos gróf Zichy Ádám ellen némelly határjárási levelek megujitása iránt folytatott perből.

Császárfalu, németül Kaiserdorf, horvát falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz délnyugotra 3 mfd., 600 kath. lak. Van 600 h. szántóföldje, 24 hold rétje, 800 hold urasági tölgyes fenyves erdeje. Birja h. Eszterházy.

Császári, orosz falu, Szathmár vgyében, Nyir-Báthorhoz északra 1 órányi a: 8 r., 418 g. kath., 6 ref. lak., gör. kath. anyatemplommal. Határa homokos lévén inkább rozsot terem; legelője szük; fája, nádja nincsen. A gr. Hallerék öröksége s a baktai urad. tartozik, de most Bekk Pál k. tanácsos özv. egye birja.

Császárrét, puszta, Mosony vgyében, Szent-Péter mellett, igen szép és termékeny határral. Az óvári uradalomhoz tartozik.

Császártöltés, német falu, Pest-Solt vármegyében, ut. p. Hajóshoz 1 órányira, Sárközt a homoktól elválasztó hegysor és Őrjeg mentiben két domb között benyuló völgyben. Határa 9738 hold, u. m. 2500 szántó, 538 rét, 1100 legelő, 1500 szölő, 1800 erdő, 300 beültetendő homok; az őrjegi mocsár 2000 hold. Ezekből uradalmi szántóföld csak 128 hold. Földje vegyes sárga és fekete homok, leginkább rozsot terem. A helység végén van egy forrás, mellynek árokba huzása által tó képződött, melly most az uraságnak egy malmát hajtja. A szántóföldek közti völgyben pedig egy kis tó találtatik. Végre az Őrjeg nevü mocsár Akasztó helység határától kezdve a megye végéig, illetőleg Baja város határáig huzódik. Népessége 1538 lélek, kik 13 zsidót kivéve, római katholikusok, paroch. templommal. Birja a falut a kalocsai káptalan.

Császló, magyar falu, Szathmár vármegyében, közel Jánkhoz: 12 r. 83 g. kath., 367 ref., 28 zsidó lak. reform. anyatemplommal. Fekete agyagos határa bő termékenységü; legelője kevés; de makkos erdeje, és rétjei szépek. F. u. a Rapolthi Nagy, Jármy, Mátay, Tolnay s. m. t. nemzetségek.

Csaszlócz, orosz-tót falu, Ungh vármegyében, Unghvárhoz délre 1¼ mfdnyire: 353 r., 360 g. kath., 6 ref. 26 zsidó lak. Róm. kath. fiók-szentegyház. Derék urasági lakházak. Jó föld. Erdő. F. u. Petrovay István, b. Béhmer, Fodor s m.

Csaszt, puszta, Vas vmgyében. Széchényhez tartozik.

Császta, magyar falu, Baranya vgyében, Tolna vmgye szélén, hegy alatt, ut. p. Bonyhád. Van 416 kath. lakosa. Határa 2125 hold, mellyből. urb. szántó 539 h., beltelek 30 hold, 135 hold rét, 50 hold szőlő, 1370 hold majorsági erdő, melly egyuttal közös legelő. Agyagos földje főleg rozsot terem. Birja a pécsi püspök.

Császta, puszta, Borsod vármegyében, Disznósd-Horváth mellett, Edelénytől 1 kis órányira. Határa hegyes erdős, 101 lakossal.

Csasztkócz, tót falu, Nyitra vmgyében a Dudvágh mellett, Csejté-

hez $^1/_2$ órányira : 144 kath., 432 evang., 45 zsidó lak. Termékeny földdel, vizimalommal. F. u. a csejtei uradalom.

Császtkócz, tót falu, Nyitra vgyében, Szobotiszt mellett : 144 k., 432 evang., 75 zsidó lak. Hegyes, de meglehetős határral; fürész- és lisztmalmokkal. — A berencsi uradalom birja.

Csát, magyar mező-város, Borsod vármegyében, Miskolcztól délre $2^3/_{16}$, ut. p. M.-Kövesdtől $1^{10}/_{16}$ állomásra, rónaságon. Határa 21,060 hold és 765 négyszeg öl. Ebből beltelek 489, szántóföld 9502, kaszáló 4978, szőlő 693, erdő 1153, legelő 3944, haszonvehetlen 297 hold a □ öleket kihagyva. Urbériség 80 telek után 3003 hold szántó, 577 rét, 151 beltelek. Földesuri birtok szinte 80 idealis telek után 6680 h. szántó és rét. Nemesi birtok 10444 hold, a várost környező pázsit 105 h., vizállás 98 h. A föld minősége feketo homok, néhol termékotlen szikes s kavicsos vegyületü. Általában buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát jól terem. Szikes legelőjén a finom birka-, továbbá a szarvasmarha- és lótenyésztés jó sikerrel gyakoroltatik. Népessége 5030 l., kik közt 4643 reform., 196 r. k., 12 ágostai, 9 g. kath., 170 zsidó. — Kézmüves van 129 czéhes, 27 kontár, boltos 2, olaj-ütő malom 4. A reformatusoknak helyben van anyaegyházuk, melly 2 lelkészszel s 4 tanitóval biró iskolával van ellátva. A r. k. fiókegyház Tisza-Kürthöz tartozik; a héberek szinte helyben birnak synagógát. A ref. igen régi módoru templom faragott kőből épitett régi tornyával különös megtekintést érdemel. Országos vésárt 3 tart, u. m. uj év előtt való napon; urnap előtt; és oct. 10-kén, mind a barom- mind a kirakó vásár egy napon, hetivásárok pedig hétfőn esnek. Felét a városnak birják a Pothurnyai család törzsök jogán Pothurnyai, Almásy és Ragályi családok; másik felét birja az igen számos nemesség. Szerződés szerint azonban a férfi ágon levő nemesi családok kihaltával a nemesi javakban a Pothurnyai család örökösödik.

Csatád, gazdag német mező-város, Torontál vgyében, a török kanisai postautban Temesvárhoz nyugotra 5 mfdnyire : 2224 kath., 6 evang., 2 ref., 40 óhitü, 6 zsidó lak., kath. paroch. templommal, postatisztséggel, és váltással Kis-Becskerek és Komlós közt, szép uradalmi épületekkel, vendégfogadóval, első osztálybeli legjobb minéműségü határral, $181^3/_8$ egész telekkel, jeles lótenyésztéssel. F. u. a kamara, s feje egy tisztartósági kerületnek.

Csataj, tót falu, Pozsony vmegyében, Szencztől északnyugotra 2 kis órányira. Számlál 151 kath. 521 evang., 13 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sok rétje, erdeje, s jó szántóföldje van. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Csatália, német falu, Bács vármegyében, Baracskához egy fertálynyira : 1325 kath., egy ref., 33 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja homokos, de jól mivelt. Bort is természt, melly gyenge. F. u. a kamara. Kiterjedése 8461 hold 1200 □ ölével, mellyből 86 telek után van urb. szántó 3156 h., rét 2076 h., jó legelő 154 h., homokos legelő 2474 hold, szőlő 149 hold, majorsági szántó és rét 13 h., füzes erdő 225 hold, mocsár 118 h., utak 96 hold.

Csatár, magyar mező-város, Bihar vmegyében, Váradhoz 1 mfd., egy dombon, 148 r. kath., 1435 ref. lak., s mind a két felekezetnek helyben van anyaszentegyháza. — Határa 4340 hold, mellyből szántó 1200 h., rét 620, legelő 200, szőlőhegy 1000

h., (1100 ölével), erdő 1320 hold, (1600 □ ölével). Ezekből urb. szántó 240, rét 80, majorsági szántó 8, rét 8, a többi irtvány és erdő. A két fordulóban levő föld el levén soványodva, leginkább csak rozsos életet terem; de bora hires, és sokan tartanak itt vidékiek szőlőket. Vize a Kösmő patak. Vásárokat soha nem tartott, szabadalma sincs rá. Birja a váradi deák püspök.

Csatár (Alsó és Felső), (Unter- und Ober-Schilding), 2 horvát falu, Vas vgyében, a Pinka vizénél, gróf Batthyáni Gusztáv szentmihályi uradalmában, 500 kath. lak. Van szőlőhegyük és derék erdejük. Ut. post. Kőszeg.

Csatár, magyar falu, Zala vármegyében, ut. p. Egerszeg. Van 620 kath. lakosa, paroch. temploma, egy régi omladozott kolostora, és apáturság, melly hajdan a Sz.-Benedek szerzeteseké volt s 1138-ban alapittatott. Most a gr. Erdődy nemzetség adományozza.

Csatár, puszta, Zala vmegyében, Börönd szomszédságában.

Csatár, puszta, Veszprém vármegyében, közel Veszprémhez; Rohonczy, Tallián s többek birtoka.

Csátka, magyar falu, Veszprém vgyében, erdős, hegyes vidéken, 700 kath. lak. Legelője bőséges; erdejében szenet éget; vizimalma van. Láthatni itt egy régi kolostor omladékát, mellyet hajdan Konth Miklós nádor alapitott, a Sz.-Pál szerzetesek részére. Birja hg. Lichtenstein Alajos. Ut. p. Veszprém.

Csatóháza, kis puszta, Bereg-Ugocsa vmegyében, termékeny szántóföldekkel, kevés réttel, tölgyes erdővel. A tivadari és péterfalvi nemesek birják. Hajdan falu volt, s innen vette származását a Füge i Csató nemzetség. Ez a szó Cható régi ázsiai eredetű, s Kr. sz. u. 633-dik esztendő táján a törököknek egy néptörzsökága igy neveztetett; mert Pray ezeket irja (in dissertatione praevia ad Annal. Hung. par. 3. pag. 301.) „Turci arrepta versus Chinam via, in solitudine, quam Chato vocant, et lacui Lop ad orientem adjacet, substitere. Hic formata tribu, novam gentem, quam a solitudine Chato dixere, fundarunt, quae deinceps rerum gestarum gloria caeteris antecelluit.“

Csatta, magyar falu, Bars vármegyében, a Garan jobb partján, Esztergom vármegye szélén, az oda vezető országutban; 783 kath. lak. Határja bőtermékenységü; van jó rétje, legelője, erdeje, vizimalma. F. u. a lekéri apátur. Ut. p. Kéménd.

Csauza (Kis és Nagy), két tót falu, Nyitra vármegyében, Chrenócz fil., az első 372 kath., a második 294 kath. lak. Van jó legelője, sok erdeje; sovány földe. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Csáva, németül Stob, német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 2½ mfd. 250 kath. 500 evang. lak., s evang. anyatemplommal. Dombos határa nehéz mivelésü; van 735 hold szántóföldje, 230 hold rétje, 800 hold uradalmi tölgyes, fenyves, nyires erdeje. Sok fazekas, 14 urbéri telek. Birja h. Eszterházy.

Csávoj, tót falu, Nyitra vármegyében, a Fácskó hegye alatt; melly a megyében legmagasabb; 772 kath. lak., kath. paroch. templom. Fenyves erdeje sok és szép; legelője jó; de földe nagyon sovány. Hajdan bányái is voltak. F. u. b. Splényi és Rudnay örökösök.

Csávoly, német s dalmát falu, Bács vgyében, Bajától keletre 2 mfd. 2145 kath. 11 zsidó lak. Kath. anyaszentegyház. Földje nehéz mivelésü, hanem igen termékeny és 2-ik osztályu. Szőlős kertjei gyenge borral fi-

zetnek. F. u. a kalocsai érsek. Kiterjedése 10964 hold 1100 □ ölével, mellyből 92 urb. telek után van 3196 hold szántó, 2183 hold rét, 1137 hold jó, s 3200 hold homokos legelő, 412 h. szölő, 712 h. majorsági szántó és rét, 124 hold közutak.

Csávos, német-magyar-rácz falu, Torontál vármegyében, a Temes parton, Módos-sal általellenben: 394 kath., 98 ref., 88 óhitü, 2 zsidó lak., kath. templommal, gyönyörü kastélylyal, sörházzal, 21⅞ egész telekkel. F. u. Endrődy József. Ut. p. N.-Becskerek.

Cseb, puszta, Borsod vgyében, Mucsonyon alul az öreg Bódva jobb partján s a kis Bodvával képzett Szigetben, kövér kaszállókkal.

Kis-Cseb, orosz falu, Zemplén vgyében, N.-Cseb fiókja: 40 r., 86 g. kath., 3 zsidó lak. F. u. gróf Barkóczy.

Nagy-Cseb, tót-orosz falu, Zemplén vármegyében, Butkához ½ mfdnyire: 251 r., 234 g. kath., 12 ref., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Kastély, 590 hold szántóföld. F. u. gr. Barkóczy.

Cséb, magyar falu, Zala vgyében, a Szala vize mellett, ut. p. Szala-Lövő. Lakja 250 kath. A Pogány nemzetség innen veszi elönevét.

Cséb, német falu, Bács vgyében, Ujvidéktől keletre 3 órányira 1384 kath., 169 óhitü, 309 evang., 31 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Lapályos fekete földjei gazdagon fizetnek. Erdeje, és kövér rétjei vannak. F. u. Polinberger családbeliek. Határa első osztálybeli s kiterjed 8469 holdra 1100 □ ölével; mellyből 70 urb. telek után van 2341 hold szántóföld, 1342 hold rét, 949 hold jó, 61 hold mocsáros legelő, 2970 hold majorsági szántó és rét, 376 h. tölgyes, s 85 h. lágyfa erdő, 104 h. nádas, 90 h. mocsár, 144 h. utak.

Cséb, puszta Abauj vármegyében, Buzitha fil., 6 kath. lak. F. u. Szentimrey, Lánczy.

Csebény, német falu, Baranya vármegyében, hegyek közé szoritva völgyben, ut p. Sz.-Lörincz. Határa 763 hold, mellyből földesuri birtok 179 h. szántó, 33 hold rét, 4 hold szölő, 300 hold erdö. Urbériség 159 hold szántó, 43 hold rét, 40 hold szölő, közös legelő 5 hold. Földje nagyon silány. Lakja 63 kath. Birja Jeszenszky János.

Alsó-Felső- és Horbok-Csebinye, 3 orosz falu, Zemplén vármegyében, 12 r., 998 g. kath., 14 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház. Az elsönek szántóföldje 1195 hold, s földesura Szirmay, a másodiknak szántóföldje 707 hold, s földesura Szirmay; a harmadiknak földje 474 hold s földesurai többen.

Csebiak, puszta, Zala vgyében, Velemér mellett.

Csebza, oláh falu, Torontál vármegyében, a Temes szigetjében, Csakovához 1 mfdnyire: 2160 óhitü lak., s anyatemplommal. Földe szerfelett termékeny; legelője, rétje igen sok; 97⅝ egész telket számlál. F. u. a kamara. Ut. p. Detta.

Csécs, magyar falu, Abauj vármegyében, Nagy-Idához nyugotra 1 mfdnyire: 874 kath., 10 evang., 300 ref., 65 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Synagóga. Vendégfogadó. Ékesiti a Szirmay uraság szép kastélyja és kertje. Határa nagy kiterjedésü, s jó mivelés után mindenből gazdagon fizet. F. u. Szirmay, Horváth, Lánczy, Kócs, Márjássy. Ut. p. Kassa.

Kis-Csécs, magyar falu, Zemplén vármegyében, a Sajó bal partján: 115 kath., 150 ref., 10 zsidó lak. Ref. templom. 455 hold első osztálybeli szántóföld. F. u. többen.

Nagy-Csécs, magyar falu,

Borsod vármegyében, a Sajó mellett, Miskolcztól $1^5/_{16}$ állomásra, Sajó-Örös, S.-Szöged, Hejő-Keresztur s Szakáld szomszédságában. Van 1265 hold szántóföldje, 440 hold rétje, 51 hold erdeje. Urbériség $12^3/_8$ telek, 714 före menő lakosai közt 448 r. kath., 168 gör. kath., 16 ref., 82 zsidó. A r. kath. leányegyház Sajó-Szögedhez tartozik. Birtokosok: Kolosy Ignácz, Patay örökösök, Dobozy Dániel, Hernesz, Szerdahelyi, Héty, Széky sat.

Csecsahó, tót-orosz falu, Ungh vármegyében, ut. p. N.-Mihályhoz délre $1^1/_2$ órányira: 297 r., 238 g. kath., 18 ref., 7 zsidó lak. Róna határán mind földje, mind rétje igen jó. F. u. gr. Sztáray Albertnő.

Csécse, magyar falu, Szathmár vármegyében, 4 r. kath., 358 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa ennek is nagy részt sárga agyagos, a Tisza felé homokos; rétje kevés; erdeje sincs, de gyümölcsei hasznosok. F. u. Kende, Császy, gr. Barkóczy, Dózsa, Horváth örökösök s mások többen. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Csécse, magyar falu, Nógrád vármegyében, 870 kath., 35 evang., 8 ref., 161 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Ékesíti Frater Pál csinos lakháza és kertje. Határa nagyon termékeny. Szőleje is van. F. u. Darvas, Gyürky, Pap, Frater, Plathy, Almásy család. Ut. p. Hatvan.

Csécsény, magyar falu, Győr vmegyében, a Tóközben, Rába mellet, ut. p. Győr. Lakja 689 kath. fiók-templommal. Határa lapályos de termékeny: rétje sok. Több közbirtokosoké.

Csedregh, orosz falu, Bereg-Ugocsa vármegyében, 40 r., 428 g. kath., 2 ref., 29 zsidó lak., gör. kath. fiók-szentegyházzal. Rónán lévő szántóföldjei termékenyek, kivált őszi vetésre. F. u. Dózsa, Gál, gr. Teleki, b. Perényi, Fogarassi, Osváth örökösök s m. t. Ut. p. Halmi.

Cséfa vagy **Cséfalva**, magyar falu, Pozson vgyében, N.-Léghez 1 órányira: 100 kath., 11 zsidó lak., nem nagy de jó határral; erdeje nincs. F. u. a Cséfalvay nemzetség. Ut. p. Somorja.

Cséfa, puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Török-Szent-Miklóshoz tartozik, s gróf Almásy család birja.

Cséffa, oláh mező-város, Bihar vármegyében, mezőségen, Váradhoz 3 mfdnyire, 830 n. e. óhitü és 83 r. kath. lak., óhitü anyatemplommal. Határa 6119 hold, mellyből 2644 hold szántó, 1502 hold rét, 1275 hold legelő, 187 hold erdő, 236 hold belső telkek, 164 hold vizenyős helyek s néha kaszálhatók, utak 111 hold. Urbéri birtok 1455 hold, majorsági 4317 hold, s ez az urbéri földektől el van különözve. Földje fekete és sárga agyag, melly minden gabonanemet jól megterem. Van egy kis pataka is. Vásárokat hajdan tartott, most már csak a kalendáriomban vannak. Birja gr. Csáky család.

Csege, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Tisza mellett, Debreczenhez nyugotra 6 mfdnyire: 11 kath., 1740 ref., 13 evang., 13 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 21 első osztálybeli egész telekkel. Határa róna fekete föld, melly minden veteményt gazdagon terem, e mellett roppant kiterjedésü, ugy hogy csak magának gróf Vay Ábrahámnak közel 8000 holdnyi birtoka van; rétje, legelője igen sok; a földesurak szép nemesitett juhokat tenyésztenek. F. u. gr. és b. Vay, b. Bánfy, Géczy.

Csegőd, puszta, Bihar vgyében, Illye mellett, jó földekkel, meglehetős erdővel. A Fekete-Körös árjai látogatják. Birja Tisza Lajos.

Csegöld, magyar - oláh falu, Szathmár vgyében, ¼ mfdnyire Jánkhoz: 80 r., 359 g. kath., 7 ref. lak., g. kath. anyatemplommal. Földjei és rétjei kövérek, de az árviz gyakran elönti; erdeje gyönyörü; a Szamos szigetjeiben szép gyümölcsösei vannak. F. u. b. Vécsey Miklós. Ut. p. Szathmár.

Csehbánya, régi üveghuta telep, Veszprém vmgyében, a városlödi határban.

Cseh-Brezó, tót falu, Nógrád vgyében, 6 kath., 554 evang. lak., kik hordókat, kerekeket csinálnak. Evang. anyatemplom. Bél Mátyás azt irta, hogy ezen a környéken itt és Uhorszkán van a legszebb asszonyi nem. F. u. többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Cseh, tót-magyar falu, Komárom vgyében, fekszik Bars vgye szélén jó magas hegyek közt; Ersekujvárhoz 3 és ½ mfdnyire. Hegyes s már tagositott határa 4000 holdból áll, mellyből 10 telek után 350 h. urbériség, 1650 h. pedig majorság. Földe fekete agyag, terem rozsot, búzát, árpát és zabot; számlál 322 kath., 78 ref., 16 zsidót; kath. fiókegyházzal. F. u. Lipovniczky Vilmos, Jaross, Mátéfy, és Diósy.

Csehi, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz 1 órai távolságra dombos helyen, 630 n. e. óhitü lak, kik nagy részben marhakupeczek. Óhitü anyatemplom. Határa 1800 hold, mellyből 400 h. szántó, 150 h. rét, 100 tiszta, 200 cserjés legelő, 950 hold pedig urasági úgynevezett Abriházi erdő. E szerint urberi birtok 800 h. majors. föld 50, erdő 950. Földe fejér sárga agyag. Birja a váradi deák káptalan.

Csehi, magyar falu, Heves vármegyében, Egerhez északra 2½ mfd. 437 kath. lak., paroch. templommal. F. u. Beniczky, Losonczy, Eszényi, Sütő.

Csehi, népes puszta, Hönth vármegyében, Házas-Nénye filial. 4 kath., 11 evang. lak.

Csehi, (Csehincz), magyar falu, Nyitra vgyében, Nyitrától délkeletre 2 órányira: 484 kath. lak., termékeny, dombos, és róna határral. F. u. az esztergomi káptalan.

Csehi, puszta, Borsod vgyében, Szendrőtől Sz. Jakab felé vivő országútban a Boldva partján, Szendrőhöz tartozik.

Csehi, magyar falu, Baranya vármegyében, a siklósi uradalomban 700 többnyire ref. lak., anyatemplommal. A Drávához közel levén, határa mocsáros, de különben termékeny; tölgyes erdeje szép; és sok sertést s szarvasmarhát tenyészt. Ut.p. Siklós.

Csehi, magyar falu, Somogy vármegyében, a Balaton bozótja mellett, ut. p. Szölös-Györök. Lakja 450 kath. Határa termékeny; hala, csikja, nádja böséggel. Birják a Jankovich és Bosnyák családbeliek.

Csehi, magyar falu, Vas vgyében, a szalabéri postautban, 560 kath. lak., szölöhegygyel, derék erdővel. Birja Horváth Eduard.

Csehi, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Sümeg. Lakja 650 kath., paroch. templommal. Erdeje roppant, s benne sok vad tanyázik. Birja a veszprémi püspök.

Csehi, puszta, Zala vmgyében, Csernefölde mellett.

Csejkő, tót falu, Bars vgyében, G. Szölöshöz ½ mfd. 1106 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja sok javakkal megáldatott; igy szölöhegye nagyon kapós bort terem; erdeje, gyümölcse böven van; s földjei is termékenyek. F. u. a beszterczei püspök. Ut. p. Léva.

Csejt, puszta, Békés vgyében, a szarvasi határhoz tartozik.

Csejthe, (Csachticz), tót mváros, Nyitra vgyében, Vágh-Ujhelyhez

egy kis órányira a nagy-szombati országútban: 1596 kath., 48 evang., 142 zsidó lak. Kath.-, evang. anyaszentegyházakkal és synagógával. — Nevezetes itten a félórányira fekvő, már öszveomladozott régi csejthei vár, mellyben tanyázott hajdan Svela nevü hatalmas zsiványkapitány, ki ellen magának Corvinus Mátyásnak kellett seregeket küldeni. Régi birtokosa az Ország család volt; ennek magva szakadtával Maximilián Kanizsai Orsolának adta cserébe a kanizsai várért; s igy jött fijára gr. Nádasdy Ferenczre. Ennek felesége Báthory Erzsébet vala az a szörnyeteg, ki arczáját, szépsége s ifjúsága fentartásáért, meleg vérrel akarván mosni, titkon mintegy 300 fiatal leányt megöletett; de borzasztó vétke kitudatván, gr. Thurzó nádor által fogságba tétetett, s örökös tömlöczre itéltetett. Nádasdy felségbántása után a várnak s a hozzá tartozó uradalomnak, melly 6 mező városból s 9 helységből áll, hason felét gr. Erdödiek nyerték meg, s azt most gr. Erdödy Józsefné birja, másik felét pedig leánytestvérének homonai Drugeth Jánosnénak örökösei, s engedményesei osztották fel, úgy hogy az egésznek egy negyedrésze a b. Révay családé, s ebben birtokosok: gr. és b. Révay, b. Mednyánszky, gr. Zay, gr. Csáky, $^1/_8$ gr. Forgách jus, $^1/_8$nak pedig $^2/_5$-ét Hampel, $^3/_5$-ét pedig gr. Andrásy (Szapáry jus) birják. Határa termékeny; bora igen jó; s csaknem ollyan, mint a Vágh-Ujhelyi; erdeje kevés, van vizimalma, országos vásárai. A köszént melly itt találtatik, nem használják,

Csekaj, puszta, Abauj vgyében, Szepesi fil. 30 kath., 7 zsidó lak.

Cseke, magyar falu, Szathmár vgyében, északról a Tisza hasitja Beregh vgyétől, s számlál 229 r., 18 g. kath., 1006 ref., 59 zsidó lakost, r. kath., és ref. anyatemplommal, synagógával. Szélesen kiterjedt határa, csaknem mindennel megáldatott s igen termékeny. Földje többnyire sárga agyagos, a Tisza felé homokos; őszit nem igen sokat vetnek, de tavaszi élet, különösen tengeri, felette gazdagon terem; rétje, legelője is sok és jó lévén, mind az uraságok, mind a lakosok szép szarvasmarhát tenyésztenek; a sertéstartás szinte nagy fontosságu: a Tisza mentiben igen jövedelmes szilvás, almás, körtvélyes kertjei vannak, de hajdani ritka szépségü erdeje elpusztult. F. u. Kende Pálné, Kende Zsigmond, a Kölcseyek, s néhány zálogosok. Kölcsey Ferencz itt élt s munkálkodott a haza javáért. Áldás hamvaira. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Cseke, tót falu, Bars vmgyében, a komáromi, barsi, esztergomi határok öszvejövetelénél: 490 kath. lak. Kath. paroch. templom. Dombos határja termékeny; legelője, bora, fája, gyümölcse böven. F. u. az esztergomi érsek. Ut. p. Verebély.

Cseke, magyar falu, Zala vgyében, 250 kath. lak. Ut. p. A. Lendva, s h. Eszterházy birja.

Cseke, Schwäkä, német falu, Vas vgyében, 390 kath. lak. Birja gr. Batthyáni cs. Szőlőhegye jó bort adna, de felette sovány. Ut. p. Kőszeg.

Cseke vagy **Csege**, népes puszta, Nógrád vmgyében, 10 kath. lak. Rádhoz 1 órányira.

Cséke, magyar falu, Zemplén vmgyében, Király-Helmeczhez délre $1^1/_2$ órányira: 12 r., 150 g. kath., 20 ref., 8 zsidó lak. Gör. kath. paroch. Sok rét és legelő. 189 hold szántóföld. F. u. Pilisy, Bártfay, Szeghy, Sztankay, s m. Ut. p. Ujhely.

Magyar-Cséke, oláh-magyar falu, Bihar vgyében, ut. postája Várad $2^1/_4$ mfd., két hegy közti csinos völgy hosszában, 96 r. kath., 90 gör. kath., 12 refor., 4 zsidó, 368 n. egy. óhitü lak. Van itt egy köből épült kath.

s egy fa n. e. óhitű anyatemplom, derék uri-, és vgyei tiszti- és orvosilak, pálinkaház. Határa kiterjed 3510⅜ holdra, mellyből urb. szántó 735, rét 381, majorsági szántó 231, rét 179, szölö 19, erdő 1721, bokros 157, völgyek 23, utak és temetők 58 hold. Határa hegyes levén, földe részint sárga agyagos, részint fekete vagy kavicsos, de épen nem termékellen, sőt minden gabonát megterem, csakhogy tengeri legtöbb termesztetik; gyümölcse elég. Két patakja közül az egyik 2 malmot hajt. Birja: Korda János.

Csekefa, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, 20 kath., 50 evang. lak.

Csekej, (Csakajovcze), tót falu, Nyitra vgyében, közel a Nyitra vizéhez. Üzbégh filialisa. Lakja 400 kath., 7 zsidó. Határa termékeny, de sok helyt mocsáros; van erdeje; szölöhegye. F. u. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Cseklész, (Lanschücz), csinos vegyes magyar-tót-német mezőváros, Pozson vgyében, fekszik egy felemelkedett dombon, Pozsontól 2 mfdnyire a nagy-szombati országutban. Lakja 1,100 kath., 5 evang., 4 zsidó. Fő ékessége a város végén álló igen szép urasági kastély 3 rézzel fedett s megaranyozott tornyokkal, egy erkellyel, honnan mind Pozson, mind Szencz, mind a Kárpát hegysora felé gyönyörű kilátás csik. — Szobái pompás készületüek, s ezelőtt nevezetes képgyüjtemény, s egy válogatott könyvtár is volt benne, de most Bécsben vagynak. A várat délfelől keriti egy csinos franczia izlésü kert. Vannak itt továbbá: egy kath. paroch. templom, postahivatal, több urasági épületek, vadas kert, halastó, vendégfogadó, de karton-fabrikája elenyészett. Szántóföldjei bötermékenységüek; rétjei igen jók; erdeje szép s teli vadakkal. Szölöhegye közönséges fejér jó asztali bort terem. F. u. gr. Eszterházy Józsefnő, s feje egy uradalomnak.

Cséklye, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági nemes kerületben, 152 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Lásd N. Báród.

Csekócz, tót falu, Honth vgyében, Zólyom vármegye szélén: 210 kath. lak. és sovány határral. F. u. a bozoki uradalom. Ut. p. Selmecz.

Csékut, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Devecser. Fekszik a Bakonyban s van 450 ev., 240 kath. lakosa, kath. evang. fióktemplomokkal, sovány határral. Többen birják.

Cselej, orosz-tót-magyar falu, Zemplén vgyében, Tőke-Terebeshez 1¼ mfdnyire: 213 r., 305 g. kath., 4 evang., 84 ref., 34 zsidó lak. Gör. kath.- és ref. szentegyház. Szántóföldje 1206 hold, s elég termékeny. Erdő. F. u. Kolosy, Püspöky, Szmrtnik, Bideskúthy, Ecsedy, s m. Ut. p. Velejte.

Cselfalva, tót falu, Sáros vármegyében, Pósfalu fiókja, 78 kath., 60 evang., 6 zsidó lak. Termékeny kis határ. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Cselőháza, puszta, Heves vármegyében, Visontához 1½ órányira. F. u. gr. Almásy Ignácz, Almásy Emanuel, István és Károly, Rákovszky, Hellebront, Halasy, Országh, Thassy, Sütő, Majzik.

Cselőte, puszta, Pest-Pilis vármegyében, Váczczal határos, 17 kath. lak., szép erdőséggel,

Csém, Schandorf, horvát falu, Vas vgyében, a rohonczi uradalomban, ut. p. Kőszeg. Lakja 550 k. paroch. templommal.

Csém, puszta, Komárom most Esztergom vgyében, Kis-Igmándhoz ¼ órányira, északról Herkál és Szöny; keletről Mocsa; délről Kis-Igmánd; nyugotról Ács által környékeztetvén, kiterjedése 5020 hold. Vidéke róna,

földe jó termékenységü fekete föld, melly mivelőit ritkán csalja; de van kevés homokosabb része is. A pusztán megy keresztül a komárom-veszprémi országút s az útak mellékei fasorokkal kiültettettek. Van itt jeles majorság, urad. tiszti lak; juhtenyésztés, és a puszta majorsági erővel mivelletik. Lakosok száma 148 kath. és 3 ref., amazok a mocsai anyaegyházhoz tartozván. F. u. az eszt. érsek.

Márk-Csemernye, tót-orosz falu, Zemplén vgyében, 500 r., 374 g. kath. lak. Gör. kath. templom. Ut. p. Nagy-Mihály.

Varanó-Csemernye, tót falu, Zemplén vgyében, a Tapoly völgyében, ut. p. Eperjes. Határa 2189 hold, mellyből belsőség 156 h., szántó 1382 h., rét 651 hold, s ebből 14⅛ telek és 48 zsellér utáni urbériséget kivéve, a többi majorság. Földje lassan emelkedett parton homokos, a gabona minden nemeit megtermi; különösen sok és hires káposzta termesztetik; rétjeit a Tapoly árja rendesen elönti. Ezelőtt a lakosok szép csikókat is neveltek. Lakja 610 r. kath., 430 görög kath., 20 evang., 100 zsidó. A falu végén a Vehéczi patak a Tapolyba szakad, mellyen vámhid áll. Van itt köből épült g. kath. anyatemplom, r. kath. kápolna, derék épületjei gr. Barkóczy János, gr. Forgács, Vladár Tamás, Matyasovszky Boldizsár földesuraknak, 3 szeszgyár, 3 állásos vendégfogadó, 1 börgyár, 1 vizimalom. — E helységhez tartozik Lomnyicza puszta, mellyben 9 h. belsőség, 1137 hold szántó, 327 hold rét, 41 hold nyires erdő. E puszta földje fekete homok, s olly termékeny, hogy Zemplén felső részében e határhoz egyik sem hasonlitható. Birják szinte az emlitett uraságok, és még igényt tartanak hozzá Sós Pál örökösei.

Csemnicze, tót falu, Liptó vármegyében, 18 kath., 55 evang. lak. Jó rozstermő földdel bir. F. u. Csemniczky. Ut. p. Berthelenfalva.

Csempesz, magyar falu, Vas v.-megyében, róna termékeny vidéken, ut. p. Szombathely. Lakja 80 kath.

Horvát-Csencs, horvát falu, Vas vgyében, 230 kath. lak.

Német-Csencs, Deutsch-Schauschendorf, német falu, Vas vgyében, 480 kath. lak., és paroch. templommal.

Tarród-Csencs, horvát falu, Vas vgyében, 90 kath. lak. Mind a három Csens a németujvári uradalomhoz tartozik, s ut. p. Szombathelyen át Németujvár.

Csencsics, tót falu, Szepes vármegyében, Csötörtökhely fiókja: 100 kath., 2 evang. lak. F. u. Mercz, Horánszky, Vitalis, s m. Ut.p. Lőcse.

Csency, szerb-oláh-német falu, Torontál vgyében, szép sikságon, ut. p. Csatádhoz délre 2 órányira. Gazdag fekete földü határa 7738 h., mellyből uraságí birtok 4500 hold, urbéri szántó 1607 h., kaszálló 755 h., legelő 251 h., fizetetlen pótlási földek legelőnek használtatva 424 h., házhely 164 h. szölő 37 hold. A határban folyik az Ó-Béga csatornája, és Bara csekély folyam. Lakja 1584 n. e. óhitü, kik részint szerbek, részint oláhok, és 370 német kath. Van itt derék óhitü templom és iskola, egy nagyszerü 8 vitorláju szélmalom, több csinos uri lak, nagy vendégfogadó. Birja a Vuchetich család.

Csenfa, puszta, Zala vgyében, Budavár mellett.

Csenger, magyar mváros, Szathmár vgyében, ut.p. Szathmárhoz nyugotra 2 mfdnyire, a Szamos szomszédságában, melly vizen a vgye itt költséges hidat tart. Számlál 181 r., 238 gör. kath., 1448 ref., 440 zsidó lak. Van ref. anyatemploma, r. kath. plébániája, synagóga. Róna határa feke-

te agyag, s gazdag termékenységü; rétjei kétszer kaszálhatók; dohánytermesztése hires. F.u. gr. Teleki, gr. Károlyi házak, b. Jósikáné, Szuhányi Ferencz, Szögyényi Lőrincz, Ujhelyi Károly, Fogarassy László, Rápolti, Nagy, Uray, stb.

Csengerháza, népes puszta, Nógrád vmgyében, K. Terenye fil., 37 kath. lak.

Csengőd, puszta, Pest-Solt vármegyében, Kis-Köröshöz tartozik, s az ottani földesurak birják. Elosztatik Alsó-Csengődre s Kis-Czebére, és Felső-Csengődre. Az elsőnek kiterjedése 4845 hld, mellyből 800 h. szántó, 600 h. kaszáló, 200 h. homokerdő, 45 h. mocsár, 200 h. turjános vizállás, 200 h. futóhomok, 2800 holdlegelő. Felső-Csengőd kiterjedése 3045 hold, mellyből 600 h. szántóföld, 700 h. kaszáló, 200 h. homokerdő, 45 h. mocsár, 200 h. turján, 200 h. futóhomok, 1100 h. legelő.

Csenke, puszta, Esztergom, most Komárom vgyében, Muzsla és Karva közt. Földje homokos, s a Duna mellékén jegenye, nyár és füzfákkal levén beültetve, fáczányosnak használtatik. Birja az esztergomi érsek.

Csenke, magyar falu, Pozson vgyében, Nagy-Magyarhoz 1 fertálynyira, 178 kath. lak. F. u. Csenkei család.

Csenkeszfa, magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelytől egy kis ½ órai járásra, 109 kath., 12 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Somorja.

Csente, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 200 kath. lak.

Csente, igy neveztetik Alsok helységnek egy része Somogy vármegyében.

Csentericzfa, puszta, Zala v.-gyében, Nagy-Lengyel mellett.

Csentőfa, magyar falu, Pozson vgyében, Egyház-Gelle filial 54 kath. lak. F. u. a Pálffy seniorátus. U. p. Somorja.

Csénye, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Sárvár. Van 500 kath. lakosa, paroch. temploma, gazdag róna határa. A sárvári uradalomhoz tartozik.

Csenyéte, magyar falu, Abauj vgyében, 320 kath., 342 ref., 60 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Bort termeszt; legelője szük; földei trágya után termékenyek. F. u. Darvas József, és más számos nemesek.

Csep, pusztai falu, Komárom most Esztergom vgyében, Komáromtól $1\frac{9}{16}$, Tatától $1\frac{7}{16}$, utolsó postája Újszőnytől $1\frac{5}{16}$ állomásra, a Komáromból Veszprémbe menő országútban, délről Makk, Ete, nyugotrúl Vasdinnye, Tárkány, északról Nagy-Igmánd, keletről Sz. Mihály környékezik. Határkiterjedése 4660 hold mind majorsági, és pedig 140 h. belsőség, 3500 h. szántóföld, 800 h. rét, 125 hold szőlő, 95 h. út, árok, haszontalan sat. Felmérés és tagosztály történt 1841-ben. Földminősége hátasfekvésü, kissebb részben sárga, nagyobban fekete homokos, általában azonban jótermékenységü; tagosztály óta a földek táblákra osztva, szélcik faültetvényekkel kezdenek ékesittetni. A helység alatt a rétségen keresztülfoly az ettei ér, melly itt már Csepi ér nevet vévén fel, a nagy-igmándi Csepiéri tóba megyen, utjában több helyt vizenyős rétséget hagyván. 123 kath., 420 ref., 39 evang., és 6 zsidó lak. Ref. anya-, kath. leányegyházakkal. Házak száma 73, mellyek közt számos úri lakok találtatnak. F. u. Micsky, Thaly, Csajágy, Konkoly, Balogh, Huszár, Nyáry, Gáthy, Bereczky sat.

Csép, német-rácz falu, Pest-Pilis vmgyében, a ráczkevi szigetben, Budához délre 3 mfd. 699 kath., 259 óhitü, 5 zsidó lak.; óhitü anyatem-

plommal; marha-, lótartással, s szőlőmiveléssel. F. u. a fölséges cs. kir. nemzetség.

Csép, puszta, Veszprém vgyében, a cseszneki járásban.

Csépa, magyar falu, Külső-Szolnok vmgyében, véghelyen Csongrád vgyével határos, Szolnokhoz délre 6 mfdnyire, a Tiszától 400 öl távolságra, ut. postája Alpár. Népessége 2250 lélek, kik közt 2048 r. kath., 116 ev., 4 ref., 2 óhitü, 80 zsidó. Kath. anyatemplom. Határa (1600 □ ölével) 4955 hold, mellyből 1205 h. szántó, 1000 h. kaszáló, 340 h. szőlőskert, 2410 hold legelő. Földe legnagyobb részben aczélos fekete, kevesebb szik és homok; igen jól megtermi a tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, kölest, leginkább pedig a kukoriczát. Marhatenyésztését az árvizek nagyon gátolják. Határában több tavak: Nagytó, Kerektó, Csipsán, Fertő, és több mocsárok találtatnak. A Tisza mellett pedig van egy pitlis malom, mellyet barmok huznak. A helységet birják Móricz József után Tzútz László öt ágra oszlott maradékai, s itt urbériség nincs.

Csepánfalva, tót falu, Szepes vmgyében, Markusfalva mellett: 628 kath., 32 evang. lak. Határa meglehetős. F. u. Márjássy. Ut. p. Lőcse.

Csépány, magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélén, erdős hegyek között, Miskolcztól $3^{3}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^{1}/_{16}$ állomásra. Arló, Disznosd, továbbá Gömör megyében, Sz. Simon, ismét Borsodban Bolyok és Ozd helységek által környékeztetvén összes határkiterjedése 939 hold, mellyből majorsági föld 460 hold, u. m. 7 h. belsőtelek, 129 h. szántóföld, 24 h. rét, 300 hold erdő, felszabadult urbériség 319 h., használaton kivül van 160 hold. A szántóföld nagyobb részint hegyes s szorgalmas munkát s gyakori javitást kiván; megtermi a tiszta buzát, rozsot, zabot, tenkelyt, kukoriczát, burgonyát, melly két utóbbi leginkább ugarba termesztetik. Az erdőnek földe részint fekete, részint fejér nyirkos homok, s rajta az erdő meglehetős karban áll. A réten keresztülfolyik a Hodos patak, melly Sajó-Németinél szakad a Sajóba. Lakosok száma 525 l. kik 39 zsidót kivéve, róm. katholikusok s csinos templommal ellátott leányegyházuk Arlóhoz tartozik. A felszabadult $11^{1}/_{8}$ urbéritelket, melly közül $5^{1}/_{2}$ telket néhai Beretky és Rácz örökösök telepitettek, 11 gazda birja, házas zsellér van 1, lakó 9. Ház 80. A földmivelésen kivül hasznos jövedelemforrást nyujt a lakosok szorgalmának a szomszéd ozdi vasgyár, mellynek keletkezése óta részint fuvarozás, részint kézimunka által szerzik itt számos lakosok kenyeröket. A helység felett levő kerek dombon van 11 darab nagy élő veresfenyőfa, mellyek emberi emléket haladó időktől fogva itt állván, derék termetökkel ékességére szolgálnak a vidéknek. Birtokosok e helységben a határ felét biró Csépányi családon kivül, Beretky Károly, kinek részjószágát haszonbérli Somosközy Ferencz, id. Dálnoky, Nagy József, Császár Gergely és Rácz Ferencz.

Kis-Csepcsény, tót falu, Thuróczvmgyében, 56 kath., 96 evang. lak., az itt elfolyó Zsarnovicza patakjában sok halat fognak. F. u. Csepcsényi család.

Nagy-Csepcsény, tót falu, Thuróczvmgyében, a Thurócz vize mellett, 94 kath., 215 evang. lak. Termékeny határ, jó rétek. F. u. többen. Ut. p. Rudnó.

Csepe, magyar falu, Bereg-Ugocsa vmgyében, 200 ref., 220 g. kath. lak., s mindenik felekezetnek helyben van papja és temploma. Van tölgyes erdeje; kövér rétjei; de földjei soványak. Birják b. Perényi, Fogarassy,

Zoltán, Egry, Komlósy, Kálós, s több nemes családok. Ut. post. Nagy-Szölös.

Csepel, Pest-Pilis m. német-dalmát falu, a róla nevezteteti csepeli vagy máskép ráczkevi sziget felső csucsában, erdők közt: 599 kath. lak. Kath. paroch. temploma szép épület. Határa homokos, de a rozsnak, zöldségnek, marha- s juhtartásnak kedvező, füzeseiből sok fát vágnak, s azt Pestre hordja el. F. u. a cs. kir. nemzetség.

Csepel, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 230 ref. lak., anyatemplommal. Vizenyös határa igen termékeny; tölgyes erdeje van. Ut. p. Siklós.

Csepel, magyar falu, Somogy vgyében, közel a Balatonhoz, ut. p. Szemes. Lakja 880 reform., 90 kath., 20 zsidó. Ref. anyatemplom. Szőlőhegye, erdeje, s meglehetős szántóföldje van. Birja a veszprémi püspök.

Csepel, puszta, Veszprém vármegyében, N.-Váson mellett.

Csepely, magyar falu, Ungh vgyében, N.-Kaposhoz ¼ órányira: 57 r, 19 g. kath., 238 ref., 43 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. F. u. többen.

Csepregh, Csapringh, magyar mező-város, Sopron vmgyében, igen kellemes vidéken, Sopronhoz délre 4¼ mfd., 3000 kath. lak., paroch. templommal. Van itt Jankovich Izidor urnak szép kastélya és kertje. Határa tágas, s a természetnek minden javaival megáldva; van 4730 h. termékeny szántóföldje, 1239 hold rétje a Répcze mellékén, 502 h. legelője, 4023 hold tölgy, gyertyán, nyir, fenyő erdeje, 552 hold szőlőhegye, 202 hold utak, stb. Földesgazda 160 van, a többi majorsági birtok, s a földesurak 6000 nemes birkát tartanak. Gyümölcse sok: bora kelendő. A lakosok szép lovakat tenyésztenek, s már rég időtől fogva évenként lóversenyt tartanak. A város legnagyobb részét birja Jankovich Izidor; aztán Tallián Imrenő assz., és a plébánus. G. Nádasdyak alatt virágzó város lévén, hires evang. iskola és könyvnyomda volt itt. Itt tette közönségessé Sylvester János (Erdősy) a magyar uj testamentomot 1541-ben. Dr. Veszprémi szerint pedig az első magyar grammatica is Csepregen készült 1539-ben junius 14-kén illy czim alatt: „Grammatica Hungarico-latina in usum puerorum recens scripta, Joanne Sylvestro Pannonico auctore, Neanesi“ 1777-ben a város és vár egészen leégett.

Csér, magyar falu, Sopron vármegyében, a Répcze mellékén, Sopronhoz kelet-délre 5¼ mfd., 230 kath., 150 evang., 30 zsidó lak. Róna határa 550 hold, mellyből szántóföld 350 hold, rét 50 hold, erdő 150 h. Terem buzát, rozsot, árpát, zabot, burgonyát, lóhert és bükkönt. Erdeje tölgy, cser és körte. Birják többen.

Csér, puszta, Somogy vgyében, Szil, Igal és Magyarod közt.

Cserdi, magyar falu, Baranya vgyében, dombon, ut. p. Sz.-Lörincz. Határa 1180⅛ hold, mellyből földesuri birtok rét 30 hold, szőlő 10, erdő 276⅛ hold; urb. szántó 436⅛, rét 174, közös legelő 62 h., szőlő 191⅛ hold. Földje jó. Lakja 156 r. kath. Birja h. Eszterházy.

Kis-Csere, puszta, Szabolcs vgyében, 21 kath., 13 g. kath. lak. F. u. a Kállay nemzetség.

Cserejócz, orosz falu Beregh vármegyében, Munkácshoz északnyugotra 1¼ mfd. 61 g. kath. 6 zsidó lak. Rétje, legelője böven van; fája is elég; földe soványacska. F. u. a Jó nemzetség.

Cseremoszno, tót falu, Thu-

rócz vgyében, az Urpin hegye alatt, a Beszterczebányai országutban. Táplál 55 kath., 145 evang. lak., erdeje nagy; juhot, tehenet sokat tart. Földje sovány. F. u. Körmöcz városa. Ut. p. Körmöcz.

Cserencsény, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rimaszombathoz északra egy órányira, a Rima mellett: 56 kath., 239 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Határa nagyobb részt róna és termékeny, erdeje van. F. u. többen.

Cserencsócz, vindus falu, Zala vármegyében, 600 kath. lak., paroch. templommal. A bellatinczi uradalomhoz tartozik.

Cserény, tót falu, Zólyom vármegyében, 58 kath., 183 evang. lakossal.

Cserenye, (Cserenany), tót falu, Bars most A.-Nyitra vgyében, ut. p. Oszlán mellett: 553 kath. 30 evang. lak. Van sok gabonája, árpája, makkos erdeje, szénája, gyümölcse. Juhot kecskét is tenyészt; s faeszközöket csinál. F. u. többen.

Cserényfa, magyar falu, Somogy vármegyében, a kaposvári uradalomban, 250 kath. lak.; hegyes, erdős határral.

Cserepes, puszta, Honth vármegyében, F.-Zsember filial. 30 kath. 7 evang. 1 ref. lak.

Cserepes vagy **Csömeg**, puszta, Bihar vgyében, Illye mellett, termékeny, de árvizes határral. Birják b. Szepessy és Beöthy családok.

Cserepes, puszta, Szabolcs vgyében, Csegéhez tartozik, 21 kath., 15 ref. lak. F. u. Géczy.

Cserépfalu, magyar falu, Borsod vármegyében, Egertől $^{13}/_{16}$ állomásra, a Miskolcztól Egerig nyuló hegyek alatt egy völgyben. Vidéke szinte emelkedtebb hegyes. — Határa 12,106 hold, mellyből urb. szántó 1022, rét 438, paroch. föld 14, rét 6 r. kath. iskola-föld 14, rét 6, helység földje 28, rétje 12 hold, 186 h. szőlő, 1380 hold legelő, 8000 hold erdő. Majorsági birtok csak 18 kapás szőlő, és az erdő, melly sok makkot terem, s benne szarvas, dámvad, sok róka és farkas tanyázik. Földje szorgalmas javitást kiván, s legkedvezőbb zab és burgonyatermesztésre. A vetett takarmányok mindinkább szokásba jönnek, s itt a gyermekek már az iskolákban oktattatnak müveltebb gazdászatra. Lakja 2056 lélek, kik közt 59 r. kath., 9 zsidó, a többi reformatus, helybeli anyaegyházzal; a kath. fiókegyház Zsérczhez tartozik. A helység feletti szőlőknél végződik a regényes Hór völgye, mellyet a Hór vize fut keresztül, e határban kétkerekü malmot hajtván. E Hór völgyéről megjegyzést érdemel, hogy midőn egyebütt legcsendesebb a levegő, innen gyakran kivált reggeli 9—10 óra tájban hideg szelek csapnak ki. A bikkes erdőségben 2 forráskut van, egyik Hidegpatak, másik Belyvács kutja, mindenik vize különösen jó ital, s az emésztést nagyon elősegiti. Barlang is kettő van a határban, egygyik közel a helységhez Subalyuka név alatt, másik ennél kisebb s Targyurka nevet visel; mindenik kösziklában van, s egy juhnyájt befogadhat. Ezeken kivül találtatnak több apró üregek. A fenérintett Hór völgyet bekerítő hegyoldalon, borzasztó magányban, meredek sziklacsucson láthatók a hajdan hires Ódor várának romjai. A helység a cserépvári uradalomhoz tartozván, birtokosa Szász-Coburg gothai herczeg.

Cserépváralja, magyar falu, Borsod vgyében, Egertől $^{15}/_{16}$, ut. p. M.-Kövesdtől $^{14}/_{16}$ állomásra, egy szük völgyben. Vidéke emelkedett hegyes. Határa 2529 hold, mellyből 515 hold szántó, 60 hold rét, 54 h.

szölö, 1900 hold erdö. Ebböl urbéri szántó 397, rét 30, majorsági szántó 125, rét 30, nyolczad dézsmás szölö 50, majorsági 4 hold. Az erdöböl urb. legelöül használtatik 455 hold. Földje 3-ik osztálybeli, azonban a tengerit, burgonyát jól megteremné, de a néphanyagul miveli. Lakja 673 r. kath., fiók-templommal, melly Tard anyához tartozik. Birja Szász-Coburg gothai Ferdinand herczeg. — Közel a helységhez kellemes kilátásu hegyen láthatók a régi Cserépvár omladékai, melly a háborus idökben nem csekély oltalmul szolgált a törökök ellen; de miután Eger a törököktöl elfoglaltatott, Szarvaskö és Sirok várokkal együtt, Cserépvár is török kézre került. Ugyanis Cserépvár parancsnoka volt ez idöben Bessini Mihály, Szarvasköé Gallus János, Siroké Kátay Benedek és Heleneczy János, kik Eger elfoglaltatásán megijedvén, váraikat elhagyták, s szabad bemenetelt nyitottak a töröknek. — 1326. I. Károly IV. Béla által az egri püspök részére Cserépi major iránt adott oklevelet az 1298-ban kiadott határjeleléssel együtt, megerösiti. 1500. Rozgon István Cserépvárát minden hozzátartozó birtokokkal együtt Héderváry Ferenczne k elzálogosítja. 1697. királyi rendelet által a cserépi jószágok 40,000 frtokban kincstári elnök Grotthausen Mária szül. Orlik grófnönek adattak menyasszonyi ajándékképen.—1703. a Rákóczy seregei Cserépvárát elpusztiták, mint ez iránt Telekesy István egri püspök özvegy Orlikné tudósitja. 1744. Csebi Pogány Bertalan mint Rozgonyi-Báthory ivadék pert indit a cserépi és bujáki uradalmak visszaszerzésére. — 1756. Dessewffy Ferenczné, Forgács Ludmilla Cserépvárában, Cserépalja, Cserépfalu, Tard, Edelény (melly utóbbi ugyan a szendröi urad. tartozott), továbbá Bábolna helység felében, melly jószágokat ugyan a nevezett család férfi ága örökös, nö ága pedig inscriptionalis jogon birt, 1000 aranynak a k. kincstárba való lefizetése után, fiusittatik, s ugyanennek következtében, még nevezett évben beiktatást nyer; e beiktatásnak az egri püspök gr. Eszterházy Károly ellenmondván.

Cseresztemes, oláh falu, Krassó vármegyében, a Temes mellett, Lugoshoz 1½ órányira : 2 kath., 624 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja Sztojanovics család.

Cseri, (Cserovo), nagy tót falu, Hont vgyében, a csabrági várhoz ½ mfd. 14 kath. 1125 evang. lak. Evang. anyatemplom. Tágas határja hegyes, kösziklás, és sovány. Erdeje roppant. F. u. H. Coburg. Ut. p. B.-Gyarmat.

Cseri, puszta, Bihar vmgyében, Bélhez tartozik, jó fekete földekkel, mellyeket a Teöz és béli patakok nagyon elöntik, és szakadékok által eldaraboljak. — Birja a váradi deák püspök.

Cserkut, magyar falu, Baranya vmegyében, magas hegyormok közt, ut. p. Pécs. Határa 1905 hold, mellyböl urb. beltelek 58⅝, szántó 459, rét 165, szölö 221⅛, legelö 333⅛ hold; majorsági beltelek 5, rét 297 hold, erdö 364 hold ⅝. Földje veres agyag, kövecses; terem rozsot, kukoriczát, jó bort. Lakja 416 igen szorgalmas katholikus. Birja a pécsi káptalan.

Cserleno, orosz falu, Beregh vmegyében, Ignéczhez ¼ órányira : 237 g. kath., 6 zsidó lak. Határa lapályos s jó kukoriczát terem; legelöje néha szük; mivel a Latorcza árvize járja. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Szerednye.

Csermely, puszta, Sáros vármegyében, Kavecsán fiókja, 23 kath. lakossal.

Csermend, (Csermely), tót

falu, Nyitra vgyében, 250 kath., 10 evang., 11 zsidó lak. Erdő; szőlőhegy; katholikus paroch. templom. F. u. gr. Berényi Sigmond. Ut. p. Nagy-Ripény.

Csermno, tót falu, Liptó vármegyében, 35 kath., 31 evang. lak. F. u. Okolicsányi. Ut. post. Berthelenfalva.

Csernő, oláh mező-város, Arad vgyében, lapályos erdős vidéken, ut. postája Kis-Jenő 4 mfd. Van 50 kath., 1426 n. e. óhitű lakosa, temploma, több uri lakja. Róna határja mindent megterem jól, de árvizek rongálják. Kiterjed 17000 holdra, mellyből 4284 hold szántóföld, 1400 hold legelő, 5421 hold rét, 5895 hold tölgyes erdő. Majorság: 13895, urbériség 3105 hold. Sertés- és marhatenyésztése virágzó. Vizei a Töz és Szartos folyamok. Országosvásárt tart mart. 25., jun. 31., és dec. 1. napján. Birják: Bánhidy Antal, Faschó József, Sánka Lajos, Glacz Albert, Langó Ferencz, özv. Vásárhelyi Jánosnő, Brünek Károly.

Cserna, (Cherubin), tót falu, Trencsén vármegyében, Rajeczhez egy fertály, 65 kath. lak., s meglehetős termékeny határral; lentermesztés. F. u. Marsovszky.

Cserna, puszta, Somogy vgyében, Révfalu mellett.

Cserna, oláh falu, Temes vármegyében, ut. p. Temesvárhoz keletre 4 óra, 1200 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Van 48 második osztályu telke. — Birja az alapitványi kincstár.

Kis-Cserna, tót falu, Trencsén vmegyében, 225 kath., 15 zsidó lak. Határja hegyes, sovány. F. u. a Lietavai uradalom. Ut p. Zsolna.

Nagy-Cserna, tót falu, Trencsén vmegyében, 238 kath., 4 zsidó lak. Földje nem igen termékeny, de sikeres rozsot terem, lent is termesztenek. F. u. többen.

Csernagura, tót falu, Szepes vgyében, a Bialka jobb partján: 384 kath. lak. F. u. b. Palocsay-Horváth. Ut. p. Késmárk.

Csernahó, magyar falu, Zemplén vmegyében, Ujhelyhez 1¼ mfdnyire: 12 kath., 318 ref., 13 zsidó lak., ref. templommal, szőlőhegygyel, erdővel, 200 hold szántófölddel. F. u. h. Brczczenheim.

Csernavi, puszta, Liptó vármegyében, Gombasi filial., 18 kath. lakos.

Cserne, népes tót falu, Trencsén vmgyében, a szilézíai határszélen: 2011 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje felette sovány, erdeje nagy, legelője hasznos. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Csácsa.

Cserne-Jávornik, lásd Jávornik, Trencsén várm.

Csernecz, vindus falu, Vas vármegyében, a felső-lendvai uradalomban, 120 kath. lak.

Csernecz (Mura), vindus falu, Vas vgyében, a muraszombati uradalomban, 160 kath., 30 evang. lak., lapályos határral.

Csernecz, népes puszta, Árva vmegyében, Zubricza filiál., 89 kath. lakossal.

Cserned, puszta, Tolna vgyében, Szárazd mellett.

Csernefölde, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. A.-Lendva 2 mfd. 350 kath. luk., szép erdővel. — Birja h. Eszterházy.

Csernegyház, oláh falu, Temes vgyében, rónaságon, Temesvárhoz északra 1½ órányira, 1642 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 4646 hold és 1078 □ öl, mellyből urbéri házhely 214 h., szántó 2276 hold, kaszálló 658 hold, legelő 306 hold, szorgalmi föld 22 hold. Majorsági föld 265 hold, erdő 605 hold,

1078 □ öl. Földe porhanyós feketeagyag s első osztálybeli, főleg csak tiszta buzát terem; lakosai juhokat is tartanak. Vizei a Beregszó és Nyirád patakok, s az első egy malmot hajt. Van itt még egy régi földvár-omladék is. Birja a királyi kincstár.

Csernelháza, lásd Chernelháza.

Csernelócz, vindus falu, Vas vgyében, a muraszombati uradalomban, 80 evang., 30 kath. lak.

Csernely, magyar falu, Borsod vgyében, erdős hegyektől körülvett völgyben, Miskolctól $2^{13}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^{5}/_{16}$ állomásra, 812 lakossal, kik többnyire mind r. katholikusok, egy magas partra épült paroch. templommal. Határa 3157 hold, mellyből 1619 hold szántóföld, 564 hold rét, 968 hold erdő, 6 hold szőlő. A föld köves, gödrös, néhol sárga iszapos nyirok, általában sovány. Van 47 urb. telke, s egy vastartalmu ásványforrása. Birják a Sturman örökösök, de jelenleg a helybeli plébános ur haszonbérli.

Csernik, orosz falu, Beregh vmgyében, Szolyvához $^{3}/_{4}$ órányira: 61 g. kath., 4 zsidó lak. Makkos erdeje derék, de földe sovány. F. u. gr. Schönborn, ut. p. Munkács.

Csernik, puszta, Nógrád vmegyében, 11 kath. lak.

Csernina, orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban, Haiselin fiókja: 2 r., 647 g. kath., 7 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház. Hegyes, erdős határ.

Csernova, tót falu, Liptó vármegyében, 880 kath. lak. tulajdonképen Rozenbergnek egy utczáját teszi. F. u. a kamara.

Ág-Csernő, hajdan Chorna, magyar falu, Zemplén vgyében, közel a Tiszához, Leleszhez délre $1^{1}/_{4}$ órányira: 47 r., 28 g. kath., 235 ref., 24 zsidó lak. Szántóföldje 450 hold: rétje, legelője, erdeje bőséges. F. u. gr. Klobusiczky, és Szerdahelyi nemzetségek. Ut. p. Ungvár.

Csernye, magyar-tót falu, Veszprém vgyében, hegyes, dombos vidéken, ut. p. Veszprém. Lakja 1750 evang., 300 kath., 50 ref., 30 zsidó. Evang. anyatemplom. Hegyes földjei főleg rozsot és burgonyát teremnek. Erdeje, és szőlőhegye van. Birja gr. Zichy család.

Cserőköz, puszta, Heves vármegyében, Derzs mellett, a Tiszánál. Határa 3450 hold, mellyből erdő füzes 450 hold, a többi szántóföld, de leginkább rét és lapályos, mocsár. — Dohány itt is igen jó termesztetik. Birtokosa a roffi Borbély nemzetség, lásd Derzs.

Csertalakos, magyar falu, Zala vmegyében, 120 kath. lak. Ut. p. Baksa.

Csertész, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez északra $^{3}/_{4}$ órányira: 15 r., 272 g. kath. 17 zsidó lak., bortermesztéssel, vizimalommal. F. u. Kandó Kálmán és mások.

Csertész vagy **Csertizna**, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja: 12 r., 761 g. kath., 10 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal, 1137 hold szántófölddel; hegyes, kösziklás sovány határral. F. u. Szirmay. Ut. p. Homonna.

Csertész, (Woloskuge), orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre 3 mfd. 316 g. kath., 3 zsidó lak. Határa hegyes, sovány; erdeje bőven; vasbányát mivel. F. u. Somosy nemzetség.

Csertilos, puszta, Somogy várgyében, Ör puszta mellett.

Csertő, magyar falu, Somogy vármegyében, 160 kath. 300 ref. lak., kath. és reform. fiók-templomokkal. Birja Festetics Antal. Ut. post. Szigetvár.

Kis-Csertő, népes puszta, Pest-Solt vmegyében, 320 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Öreg-Csertő, népes puszta, Pest-Solt vgyében, 550 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Cservenicza, Sáros vgyében, lásd Vörösvágás.

Cservenka, német falu, Bács vgyében, a Ferencz csatornája mellett, Zomborhoz keletre 4 mfd., 80 kath. 14 óhitü, 1321 evang. 909 ref., 13 zsidó lak. A helység rendesen épült, egyenes, széles utczái, és helyes házai vagynak, mellyek közt valóban szépeket is láthatni. Az evang. és reform. tornyos templomok derék uj épületek. A lakosok tehetős gazdák, sőt egynehányan gazdagok, s gabonával fontos kereskedést üznek. Három nyomásbéli határja jó, és mindenféle gabonája szép, s bőven terem. A helység felett emelkedő halmokon pedig sok, és meglehetős bort termesztenek. F. u. a kamara. Határa, melly 3-ik osztálybeli, 15694 holdra terjed 1200 □ ölével. Ebből 175⅝ urb. telek után van szántóföld 6480 hold, rét 4385 hold, legelő 3220 h., szőlő 811 hold, uradalmi szántó és rét 58 hold, mocsár 175 hold, utak 565 hold.

Csesznek, magyar falu, Veszprémből Győrbe vivő országutban, ut. p. Veszprém. Lakja 450 kath., 430 reform., 80 evang., 40 zsidó, ref. fiók-templommal. Hajdan szép szabadságokkal birt. Erdeje szép; rétje, legelője elég; gyümölcse sok; földjei soványak. A helység mellett magas és kősziklás hegyen láthatni régi várát, mellyet 1314-ben Gara Zsigmond épitett. Ennek kihaltával Verbőczy birta; később Enyingi Török István, majd Hosszutóti, kit Eszterházy Dániel mint atyafit a török fogságból kiváltott, s ekkor királyi engedelemmel mind a várnak, mind az uradalomnak birtokába jött, s most, is az Eszterházy család erdélyi ága birja, u. m. gr. Eszterházy Ferencz, Lajos, György, Mihály; Dienes és László.

A várból való kilátás felséges; s bőven megjutalmazza a felmenőt. A várat tartó kőszirt nyugoti részén találtatik egy barlang, melly mint setét bolt az egész vár alatt elterjed; átellenben majd hasonló üreg, mellette ismét egy, melly állóvizzel van tele, s kellemetlen izü és szagu.

Cseszora, oláh falu, Bihar vármegyében, Magyar-Csékéhez ½ mfd., két hegy közt egy völgyben, 513 lak, kik kevés gör. és r. kath. kivéve, mindnyájan n. e. óhitüek, fatemplommal, derék uri lakkal. Van urb. szántóföldje 472, rétje 192, belső telek 54 hold, majorsági szántóföld és rét 68, szőlő 5, erdő 800 h., közös legelő 180 hold. Földe sárga és fehér agyagos, az őszi gabonát, s tengerit jól megtermi; burgonya kevés, gyümölcs kivált szilva nagy mennyiségben termesztetik; szarvasmarhája jó, de a juhok és kecskék esős időkben hamar megmételyesednek. Van egy patakja, melly malmot hajt, s egy 2 holdnyi tava, mellyben pióczák neveltetnek. Birja Örhalmy Sándor.

Cseszte, (Császta, Schatmansdorf), tót mező-város, Pozsony vármegyében, Modortól északra 1, Vöröskőtől ¼ órányira. Szőlőhegyek s erdők közt elrejtve. Lakosai közt, kik 1387 kath., 270 zsidókra mennek, sok csizmadia van. Kath. paroch. templom, synagóga; ékes uraságí tiszti lakás. Fő gazdasága szőlőhegyében s nagy erdejében áll. F. u. gr. Pálffy Rudolf örökösei.

Cseszto-Brezo, puszta, Zólyom vmgyében, Végleshuta filial. 13 kath. lak.

Csesztreg, magyar mező-város, Zala vgyében, ut. p. Baksa. Lakja 640 kath., 20 zsidó. Kath. paroch.

templom. Határa hegyes völgyes. Bora meglehetős. Vizimalmai jók. Itt köszörü-köveket is csinálnak. Birja h. Eszterházy.

Csesztve, hegyek közt fekvő tót falu, Nógrád vgyében, 210 kath., 240 evang., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Találtatnak itt régi hamvvedrek, és köszén, de nem használtatik. Egy völgyben igen régi kövekkel kirakott forráskutja van. F. u. az esztergomi káptalan, Madacs, Majtényi. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Csételek, oláh falu, Bihar vármegyében, a Rézalján, ut p. Margita. Van 18 ref., 400 n. e. óhitü lak., anyatemploma, sz.-urbéri telke, sok majorsági szántó-rét földje, erdeje és szölőhegye. Birják: Fráter., Halász, Vay stb. családok.

Csetény, magyar falu, Veszprém vgyében, a cseszneki uradalomban, 690 kath., 600 ref. lak., reform. anya-egyházzal, bortermesztéssel, erdővel.

Csetfalva, magyar falu, Beregh vgyében, a Tisza jobb partján, ut. p. T.-Ujlakhoz ½ mfdnyire: 29 r. kath., 225 ref., 30 zsidó lak. Reform. templom. Határa igen termékeny, de néha az árvizektől szenved; erdeje mind tüzre, mind épületre elég; gyümölcse sok; legelője szük, malmai vannak. F. u. többen.

Csetnek, (Csetnekinum, Stitnik), szabadalmas tót mező-város, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rosnyóhoz nyugotra ½ mföld. 546 kath., 1728 evang. lak. Mind a katholikusoknak, mind az evangelikusoknak derék oskolájuk s szentegyházuk van itt, s az evang. templom különösen szép régi goth épület. Van itt továbbá két kórház, városi tanácsház, sok csinos kö-épület, mintegy kétszáz kézmives és kereskedő. Határa völgyekből, hegyekből áll, s mivel szántófölde nem sok, legfőbb gazdasága, hires vasat adó bányáiban, s hámoraiban fekszik; ezenkivül kereskedik vassal, borral, gabonával, szalonnával, sajttal, s végre fuvarozik. Lakosai részint ollyanok, kik földesuri joggal élnek, részint köznemesek, részint pedig polgárok tulajdon tanács alatt, s ezek egyszersmind a vérhatalmi és vásártartási jogot is gyakorolják. E város régi német lakosi a 16-ikszázadban tótosodtak el egészen.

Csév, tót falu, Esztergom vgyében, a Pilis hegye alatt Esztergomhoz keletre, 2 mfd. 1055 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja részint hegyes, részint róna és homokos s nem igen termékeny. Szölőhegye, erdeje meglehetős; gyümölcse sok; patakján egy malmot bir, 1824-ben közel a doroghi országuthoz lelték itt egy római mértföldet mutató felirásos oszlopot, s ezt mindjárt határkönek fel is állitották. F. u. az esztergomi káptalan. Van 25⅜ urb. telke.

Csévi, puszta, Pest-Pilis vgyében, Monorhoz délre 1 mfd. homokos határral. F. u. Szilassy, gr. Nádasdy, Lászlóné, Fáy, Hangyás és b. Podmaniczky nemzetség.

Csibrák, német falu, Tolna vgyében, a Kapos mellett, ut. p. Szekszárd. Lakja 800 kath., fiók-templommal. Határának egy része homok, a többi fekete föld; rétjei jók; szép szölőhegye jeles bort terem. Birja a Jeszenszky család.

Csicsal, puszta, Somogy vármegyében, Csepel mellett, 80 magyar lak.

Csicser, magyar falu, Ungh vmegyében, N.-Kaposhoz nyugotra ¾ órányira: 251 r., 175 g. kath., 545 ref., 53 zsidó lak. Róm. és gör. kath. és ref. anyatemplom. Van gazdag szántófölde, erdeje, sok rétje,

tava. F. u. Orosz, Buday, Ajtay, gr. Barkóczy, s m. ut. p. Ungvár.

Csicser, oláh falu, Arad vármegyében, a Maros mellett, Aradhoz keletre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 6 kath., 787 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, igen termékeny sík szántóföldekkel és rétekkel. A Bizerei régi apátság hihetőleg a csicséri szigetben állott, hol most is régi fundamentomok s egy szép kut látszanak.

Csicsmán, tót falu, Trencsén vmgyében, Nyitra vármegye szélén: 1374 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fő gazdagsága fenyves és bikkes erdejében áll. F. u. gr. Serényi. Ut. p. Trencsén.

Csicsó, falu, Komárom vgyében, fekszik az öreg Duna közelében, ott, hol Komárom Győr vmegyével a Csiliznek Dunába folyása által határoztatik, minden hegy és halom nélküli rónaságon, Komáromtól nyugotra 3 mfdre. Határa $5945\frac{2}{8}$ rész holdra terjed, mellyből belső telek $66\frac{2}{8}$ hold, szántóföld $1204\frac{1}{8}$ hold, kaszáló $1841\frac{3}{8}$ hold, erdő $192\frac{2}{8}$ h., nádas $185\frac{5}{8}$ hold, legelő 2160 hold, lapos és mocsáros terület 300 hold. Ebből jobbágysági szántóföld 879 rét 1015 hold. Egész telek van $32\frac{20}{32}$ rész. Folyóvize a szomszéd Duna, mellynek áradásai ellen 2017 ölnyi töltéssel védetik; folyóerek a Csiliz és Millér. A föld minősége elsőosztálybeli, terem hires sikeres buzát, továbbá árpát, tengerit, burgonyát, hanem a rozs és zab nem diszlik. A marhatenyésztés a sok lapályos, vizenyős térség miatt, középszerü karban. Népessége 970 lélek. Bolt kettő t. i. uraságí és curiabeli; pálinka- és serfőzés az uraságí épületben jószerű és kelendő, téglát nem csak az uraság, hanem a curialisták is égetnek. A halászat, melly a Dunán és tavakon a birtokos gróf és curialisták magán tulajdonuk, szép haszonnal üzetik. Egy csinos kath. és ref. templomon kivül emlitést érdemel a grófi régibb modoru s belől szépen butorozott kastély, mellyhez nem nagy, de igen díszes angol izlésü kert tartozik. Az utakkal szépen rendezett erdőben fáczánok tenyésztetnek. F. u. gr. Zichy család, s ez időben Zichy István, azonkivül Nagy és Pálffy nemes családok. Hajdan a komáromi vár s urod. birtoka volt.

Csicsó, magyar falu, Zala vármegyében, ut. p. Sümeg. Lakja 1050 kath., paroch. templommal. Határa, három puszta, u. m. Szent-Balás, Herend, és Bereczfa tartozván hozzá, elég nagy, de sovány, és csupa könnyü agyag. — Szőlőhegye mind tulajdon határában, mind Balási pusztáján elég; tölgyes, bikkes erdeje rengeteg. Mind a három pusztában találtatik egy régi, omladékban heverő templom. Birja a veszprémi püspök.

Csicsó, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Iharos-Berény. Lakja 150 kath., 45 ágostai. Birja az Inkey család.

Csicsó, puszta, Tolna vgyében, a högyészi urad. tartozik.

Csicsóka, tót falu, Zemplén vmegyében, Varanótól északnak keskeny völgyben, hegy tövében, ut. p. Eperjes. Határa Percsovka pusztával együtt tehet 1600 holdat, mellyből $12\frac{3}{8}$ telkes és 11 zsellér gazda után 360 hold szántó, 100 hold réten felül maradna majorság szinte annyi, és 300 hold erdő; a többi pedig közös legelő és vizmosta térség. Sovány földje hegyeken, rétje a völgyben; javitás után terem őszi és tavaszi gabona, főleg zab. Lakja 50 római, 170 görög kath., 8 evang., 6 zsidó. Patakja 2 kerekü malmot hajt. Birja Nedeczky János özvegye, báró Orbán Julia.

Csicsvaalja, puszta, Zemplén vgyében, Szedlicske mellett, a tavar-

nai uradalomhoz tartozik s gr. Barkóczy János bírja. Kiterjedése 500 hold. A vár alatt van az uraságnak gyümölcsös és veteményes tágas kertje, üvegházzal; 10 zsellérrel, kórházzal, egy kath. fiók-szentegyházzal, melly a vár északkeleti részén épen a hegy alatt az Ondava folyó partján fekszik, hol sept. 8-ikán nevezetes bucsu tartatik. A vár, melly kősziklás hegyre épült, s honnan Zemplén vidékeire felséges kilátás esik, már elpusztult, s csupán falai állnak fen, s egy roppant mélységű kőkut most is látható. E várat 1200 táján Csicsvay János lakta.

Csif, puszta, Bihar vármegyében, Darvas mellett, 4350 holdnyi határral, mellynek nagyobb része lapályos levén, sok kaszállója és legelője van. Birja a Csify család, Szabó, Putók, gr. Blankenstein.

Csifár, (Cezare), magyar falu, Bars vmgyében, ut. p. Verebélytől 1 mfd. a selmeczi országutban: 559 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja termékeny, legelője, szőleje sok; erdeje derék. Házi gazdasszonyai szárnyas állatokat bőven nevelnek. F. u. a szombati Sz.-István seminariuma.

Csigere, puszta, Veszprém vármegyében, a borszörcsöki nemesek bírják.

Csigerel, lásd Szőlős.

Csigi, puszta, Győr vármegyében, Gyömöre mellett; gr. Eszterházy bírja.

Csik, puszta, Pest-Pilis vgyében, Budaörshöz tartozik, 6 kath. lak. s szép spanyol juhtenyésztéssel.

Csike, puszta, Nyitra vgyében, Megyer filial. 38 kath. lak.

Német - Csiklova, vagy **Csiklovár**, oláh-német bánya helység, Krassó vgyében, Oraviczához keletre 1 mfdnyire: 257 kath., 1520 óhitű lak., kath. és óhitű anyatemplommal, és réz hámorral. F. u. a kamara.

Oláh-Csiklova vagy **Csiklovár**, oláh falu, Krassó vgyében, 3 kath., 2127 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. u. a kamara.

Csikor, puszta, Nógrád vgyében, Nándor fil. 10 kath. lak.

Csikos, lásd Inárcs.

Csikos-Töttös, magyar-német falu, Baranya vgyében, a dombóvári uradalomban, ut. p. Kaposvár. Lakja 549 magyar kath., 435 német ágostai: kath. és ágostai fiók-templomokkal. Határa 3305 hold, mellyből urb. beltelek 62, szántó 924, rét 420, szőlő 20, uradalmi beltelek 3, szántó 287 hold, rét 987 hold, erdő 600 hold, mellynek fele urb. legelőül használtatik. Fekete homokos határa minden gabonát jól terem.

Csikota, puszta, Somogy vármegyében, Czindery Lászlóé.

Csikvánd, magyar falu, Győr vgyében, ut. p. Téth. Lakja 200 kath., 450 evang., evang. anyatemplommal. Földje főleg rozsot terem; sok juhokat tart. Többen bírják.

Alsó- és Felső-Csil, 2 oláh falu, Arad vmgyében, a Fejér-Körös mellékén, közel a zarándmegyei határhoz, 1235 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, sovány, erdős hegyes határral.

Csillagmajor, puszta, Fejér vgyében, Sárosd mellett, igen szép művelt gazdászattal. Birják gr. Eszterházy János örökösei.

Csiller, puszta, Fejér vgyében, a ladányi uradalomhoz tartozik.

Csinhova, tót falu, Árva vármegyében, 315 kath. lak., kik sok pálinkát főznek, s vásznat csinálnak. Kath. paroch. templom. Hegyeiben köszenet találni. F. u. Plathy, Csemniczky sat.

Csinaháza, puszta, Zala vármegyében, Rád mellett.

Csintye, oláh falu, Arad vgyében, Simándhoz 1 órányira, 20 kath., 1400 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Róna határa gazdag s első osztálybeli. Kiterjed 8595 holdra, mellyből belsőtelek 236 hold, szántóföld 3295 hold, kaszálló 1970 h., legelő 3094 hold. Vize a Fejér-Körös, és a fejérkörösi malomcsatorna. Birják József főherczeg volt nádor örök.

Csipkerék, magyar falu, Vas vgyében, gr. Festetics Tasziló vasvári uradalmában, 688 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel. Ut. post. Vasvár.

Csipkés, tót falu, Sáros vármegyében, K.-Szebenhez keletre $^3/_4$ mfd. 62 kath., 2 zsidó lak. Vizimalom. F. u. többen. Ut. p. Ternye.

Csircs, orosz falu, Sáros v., közel a Poprádhoz és Galicziához; Palocsától keletre 1 mfd. 65 római, 762 g. kath., 74 zsidó lak. Gör. paroch. templom. Fürész- és lisztmalmok. Sok legelő és fenyves F. u. a Dessewffy nemz. Ut. p. Bártfa.

Csitár, magyar falu, Nógrád vmegyében, 791 kath., 6 evang., 8 zsidó lak. és termékeny hasznos határral. F. u. többen. Ut. p. B.-Gyarmat.

Csitár, magyar falu, Nyitra vármegyében, Nyitrához észak-keletre egy mértföldnyire, 347 kath., 9 zsidó lak., filial. templommal. Határa dombos, de termékeny; erdeje bőven; rétei jók. F. u. gr. Forgács, a religiói fundus, s m. k.

Csitár (Bódok), tót falu, Nyitra vgyében, Ürmencz filial: 233 kath., 9 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. N.-Ripény.

Csitár, puszta, Zala vgyében, Letenye és Rátk közt.

Csitény, puszta, Veszprém vármegyében, a Balaton mellett.

Csitkócz, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 321 kath. lak.

Csiz, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, a Rima és Balogh összefolyásánál, Rimaszécshez $^1/_2$ órányira: 85 kath., 483 ref., 90 evang. lak. Róna határa első osztálybéli; rétje, erdeje elég. F. u. Abaffy, Kubinyi, Hamvay, s m.

Nemes-Csó, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Kőszeghez $1^1/_2$ óra. Lakja 200 evang., 80 kath. Ágostai anyaekklézsiája a legrégibb időkben állitatott fel, mellynek eredetére felmenni alig lehet. A vallásbeli szabadságot létesitő kir. parancs előtt 3 predikátora volt, kik közül kettő német, egy magyar és vindus nyelven szolgált. A türelemparancs után 4 magyar, 5 vindus, és 11 német anyagyülekezet állitatott fel Vas vgyében. Határa termékeny, de szük. Többen birják.

Puszta-Csó, magyar falu, Vas vgyében; közel az előbbeni helységhez, 180 kath. lak. Többen birják.

Csobád, magyar falu, Abauj vgyében, a Hernád völgyében: 286 r. kath., 185 ref., 21 zsidó lak. Ref. szentegyház. Első osztálybeli határ. u. gr. Fáy, s m. t. Ut. p. Forró.

Csohaj, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Taktaközben: 61 r., 43 g. kath., 334 ref., 17 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $10^4/_8$ első osztálybeli egész telekkel. F. u. Patay, Dersőffy, Jakabfalvy nemzetségek. Ut. p. Tokaj.

Csobáncz, magyar falu, Zala vgyében, a hires csobánczi magánálló hegy alatt, 80 kath. lak. E hegy, mellynek tetején áll a Gyulafiak régi, omladozott várkastélya, sokban hasonlit a somlaihoz. Már ma csak gyalog, s nagy fáradsággal lehet a várba feljutni, de egyszer felverekedvén, a felséges kilátás minden fáradságot elfelejtet. Ugyanis a tájékot körülövedző hegyeket vizsgálván, szembeötlik nyugotról a sümegi puszta

vár, délre a Balaton tava, ezen innen Szigliget omladéka, északról Hegyesd egy tő hegyességű hegycsucson puszta kormos falaival; végre a káli völgyön által a tihanyi félsziget nyugoti sarka. A vár hajdan erős bástyákkal volt körülvéve, mellynek egy része Gyulakeszi felől még most is fenáll, de északról és délről már csak néhány bálvány-oszlopok meredeznek. A kastély maga, mint fenálló falaiból láthatni, nem nagy lehetett. Különösen érdekli a látogatót az elvadult kastélykert. Ebben az orgonafák annyira elterültek, hogy szinte erdőt képeznek, sőt zsálya-, liliom-bokrokra is akadhatni itt. Jegyzésre méltó az, hogy Csobánczon ivóviz nincs, hanem a szomszéd helységből Diszelből hordanak. Ebeikről is azt beszélik; hogy szomjuságuk oltására ugyan oda futnak, de mire haza érnek, ismét megszomjuhoznak, s kénytelenek visszafutni. Innen származott a példabeszéd: „csak lótsz futsz mint a csobánczi kutya.“ A falut birja hg. Eszterházy Pál, s egyik uradalma innen veszi nevét.

Csobanka, puszta, Nógrád v.-gyében, 36 kath. lak.

Csobánka, rácz-német-tót falu, Pest-Pilis vgyében, Budához éjszaknyugotra 3 mfd., 792 kath., 1 ref., 584 óhitű; 15 zsidó lak. Kath. és óhitű anyaszentegyházak. Földei hegyoldalokon feküdvén nem igen termékenyek; erdeje roppant, de kősziklás s legelőnek is használtatik; szőlőhegye nem nagy kiterjedésü. Van egy barlangja, több patakmalma, s egy hires kőbányája, melly a megyében legjobb követ szolgáltat. Ide tartozik a Garancsi puszta. F. u. a Vattay örökösök.

Csobánka, puszta, Gömör- és Kis-Honth egyesült vmgyékben, Dobócza m. 54 kath., 4 reform. lak. F.u. h. Coburg, Losonczy örökösök.

Csoboka, puszta, Baranya vgyében, Rónádfához ¾ óra. Kiterjedése 670 hold, mellyből 270 h. szántó, 70 rét, 330 hold erdő. Földje igen jó, de vizenyős években sok kárt szenved; sertést sokat tenyészt. H. Eszterházy birja.

Csohaj, oláhul Csuhaju, oláh falu, Bihar vmgyében, Váradhoz 2¾ mfd., a Berettyó völgyében, 609 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 2784 hold, mellyből majorsági szántó 327, urbéri 627, majorsági rét 420, urbéri 268, a többi határbeli föld legelő, gazos, utak, és vizállások. Földe termékeny volna, de laposan feküdvén, rétjeivel együtt a Berettyó rongálja, melly vizen kivül még a falun keresztül is foly egy patak. Birja a szent-jóbi apáturság.

Csóka, magyar-rácz-tót mváros, Torontál vgyében, Szegedhez délre 4 mfdnyire: 1310 kath., 12 evang., 972 n. e. óhitű, 116 zsidó lak., szép kath. paroch. templommal, s óhitü szentegyházzal, élénk vásárokkal, révvel a Tiszán, 51 egész telekkel. F. u. a Marczibányi család.

Csokaj, magyar falu, Bihar vármegyében, termékeny síkságon, mind Debreczentől, mind Váradtól 4 mfdnyire, az Ér vize két partján; utolsó postája Székelyhid. Van 1138 lakosa, kik kevés g. kath. és n. e. óhitüt és zsidót kivéve, mindnyájan reformátusok, derék tornyos anyatemplommal, több csinos uri lakkal. Határa egészen fekete agyag, s ott, hol azelőtt az erdő állott, jelenleg is minden trágya nélkül gazdagon terem; s föképen tiszta buza, kétszeres és tengeri vettetik; zab, árpa ritkán. Kaszállója nem sok s nem igen jó; ellenben az Ér vizében, melly mióta szabályozás alá vétetett, igen kezd száradni, sok és szép nádat vág; erdeje egészen kivágatott; bor sem terem a határban, hanem a lakosok a szomszéd K. és N. Kágya pusztákon, s Kóly helység

határán tartanak szőlőket, mellyek híres érmelléki borokat teremnek. Az egész határ tagositva van; s ebből urbériség 457⅞ hold szántó, 106⅜ hold kaszálló rét; majorsági szántóföld és rét 1960 hold. Legtöbbet bir benne id. Fényes Károly, Fényes Ferencz örök., Fényes Lajos, Darvay Dániel, Darvay Lajos, Fényes Lázár, és Sándor, özv. Horváth Sándornő, Fráter, Fényes József, Fényes Samu, Darvay Károly, Fényes Dánielnő, Oláh, Tardy, Csengery, Ormándy, s még néhány Fényes leányágon biró birtokosok. A mérnöki felmérés szerint majorsági birtok 2,985,918 □ öl, melly osztályozva tesz 2036⁴/₃₂ holdat; urbériség 885,239 □ öl, melly tesz 496 holdat; legelő, temető s utak 60,516 □ öl, melly tesz 49¹⁷/₃₂ holdat. Nádlórét van 104 hold, ¼ telkes gazda 29, házas zsellér 144. A ref. lelkész bir ¼ telket, ugyanennyit a rector, a leánytanitó ⅛ telket, ekklézsia ⅛, helység ⅛ telket.

Csókakő, magyar falu, Fejér vgyében, a magas kösziklás csókaköi hegy tövében, igen szép vidéken, ut. p. Moor. Lakja 613 kath., paroch. templommal. A csókaköi meredek hegy oldalán látható a régi omladékokban heverő csókaköi vár. Itt terem az egész megyében talán a legjobb bor. Hajdan a Nádasdy grófok lakhelye, s feje volt egy 11 helységből álló uradalomnak. Mostani birtokosai gr. Lamberg és b. Lusinszky nemzetségek.

Csókakő, puszta, Somogy vármegyében, Szeraszlóhoz tartozik, s gr. Széchenyi Pálé.

Csókás, puszta, szabad Jász és Kun kerületekben, Laczházához tartozik, termékeny.

Csokma, puszta, Zala vgyében, Páka mellett.

Csoknya, magyar falu, Somogy vgyében, u.. p. Kaposvár. Lakja 820 ref., 50 kath., ref. anyatemplommal. Határa homokos, de termékeny. Birja h. Eszterházy.

Csokonya, magyar mváros, Somogy vgyében, ut.p. Babolcsa. Róna határa igen nagy de homokos; marha- és sertéstenyésztése nevezetes. Lakja 1200 ref. 300 kath., ref. és k. paroch. templomokkal. A város feje gr. Széchenyi Lajos egyik uradalmának.

Csokva, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól 2¹⁰/₁₆, ut. post. Putnoktól 1¹/₁₆ állomásra erdős hegyek között. Szomszédai Ományon kivül, melly vele csaknem összeragad, Nekéseny, Lenárt-Darócz, Csernely, Járdánháza, Arló. Határa 842¼ hold, mellyből 212¾ majorság, 629²/₄ felszabadult urbériség, ugymint majorsági föld 2¾ h. belsőtelek, 9¾ hold szántóföld. ¾ h. rét, 200 hold erdő. Felszabadult urbériség 456 h. szántóföld, 124²/₄ h. rét, 29 h. belsőtelek, 20 h. használaton kivüli, ut st. A szántóföldeket ugyan a jósefi felmérés-kori sorozat negyedik osztályba teszi, mindazáltal noha szorgalmas mivelést kiván, az ezen járásban leghiresebb és legjobb buzát terem, melly a putnoki piaczon különösen kerestetik, terem továbbá rozsot, tenkelyt, zabot, kukoriczát, burgonyát illő mennyiségben. A határ három nyomásra levén osztva, a földmivesek rendesen fekete ugart tartanak. Felszabadulás előtt papi tizeddel együtt a földektől ötöd dézma adatott. Házak száma 50, lakos 337, u. m. 166 fi, 159 nő r. kath., és 2 fi, 2 nő zsidó. A r. kath. boldogasszony fogantatása tiszteletire szentelt templommal ellátott leányegyház Sátához tartozik. Felszabadult urbéritelek van 12¼; a lakosok sok hordókat s faeszközöket készitenek. Földesur az egri káptalan.

Csolnok, német-tót falu, Esztergom vgyében, ut. p. Doroghoz délre ½ órányira: 1090 kath. lak. Kath.

paroch. templom. Szántóföldjei sárga agyagosok, száraz természetűek: erdeje szép; bora sok. Határjában esik a magas Göte- és Miklóshegye. F. u. a religyioi kincstár, s feje egy uradalomnak. Határából 1282 h. urbéri, 20 h. majorsági szántóföld, 255 h. rét, 999 kapa szőlő; a többi erdő és haszonvehetlen. Egész urbéri telek 65. A fenemlitett Miklóshegyben kőszénbányák vannak, mellyek évenként 30,000 mázsa kőszenet szolgáltatnak.

Csólyos, puszta, Jász- és Kunkerületekben, a Félegyházi határhoz tartozandó. 1659-ben Balassa Bálintot a törökök itt megtámadván 900 magyarral együtt összekaszabolták.

Csoltó, magyar falu, Gömör vármegyében, felülről Tiba, alulról Gömör-Panyit helységekkel határos, a Rozsnyó felé vivő országút keleti oldalán fekszik. Van a r. kath. és reformátusoknak templomjok; van benne 358 lélek, ezek közül 189 férfi, 169 nő, kik közül 25 evang., 32 reform., többi r. katholikus. Van $4^3/_8$ urbéri, $26^5/_8$ majorsági, 22 zsellér, és 22 lakó. Erdeje 1108 holdat tesz. Van a helység végin mosó, Sajóvizen malma, s a helység két végin korcsmaháza, kár hogy nagyobbszerű az utasok ellátására nem épittetik. Szántóföldje búzát, rozst, egyebet is megterem. Kaszállója sok és jó szénát ád. Birják ezen helységet Szuhai József, Szeleczki István, Oroszlányi testvérek, Sebe Rudolf és özv. Ságiné asszony.

Csoma, magyar falu, Somogy vgyében, a Kapos mellett, ut. p. Kaposvár. Van 360 kath. lakosa, fiók kápolnája, kövér rétjei. Birja gr. Hunyadi Ferencz.

Csoma, orosz falu, Bereg-Ugocsa vmgyében, termékeny sikságon: 186 g. kath., 37 zsidó lak., jó földdel és rétekkel, tágas tölgyes erdővel. F. u. a Szirmay nemzetség s ezekkel osztályos atyafiak. Ut. p. N. Szőlős.

Csoma, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Fülekhez egy órányira: 483 kath. lak., hegyes, völgyes, de termékeny határral. F. u. többen. Ut. p. Rima-Szombat.

Csoma, orosz falu, Beregh vármegyében, ut. p. Beregszászhoz 2 órányira: 5 r. kath., 200 g. kath. lak. Gabonája, fája bőséggel. F. u. Bay család.

Csomád, tót falu, Pest-Pilis v.-gyében, Pesthez éjszakra 3 mfd. 10 kath., 615 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Lakosi homokos határukon rozsot, zabot, kolompért, bort termesztenek; sok marhát tartanak. Van itt egy a földesuraságtól kegyesen ápolgatott jó nemzeti oskola, hol a tót gyermekek eddig is a magyar nyelvben szép előmenetelt tettek. F. u. gr. Károlyi István.

Csomaháza, kis magyar falu, Vas vmgyében, 85 kath. lak. Ut. p. Szombathely.

Csomaköz, magyar-oláh-német falu, Szathmár vmgyében, ut. p. Nagy-Károlyhoz nyugotra $1^1/_2$ órányira: 355 r., 568 g. kath., 290 ref., 44 zsidó lak., gör. kath. és ref. anya-, r. kath. fiók-templommal. Egyenes határa bőtermékenységü; sok dohányt termeszt; erdeje nincs. F. u. gr. Teleki Lászlóné örökösei nagy részben, Menszáros, s más nemzetségek.

Csománfalva, orosz falu, Máramaros vgyében, a Talabor mellett: 586 g. kath., 35 zsidó lak., anyatemplommal. Lakosai cserép-edényeket is készitenek. F. u. többen. Ut.p. Sziget.

Csombárd, kis magyar falu, Somogy vmgyében, út. p. Öreg-Lak. Lakja 160 r. kath., 4 zsidó, kath. fiók kápolnával. Birja b. Pongrácz Gusztáv.

Csombor, puszta, Zala vgyében, a szántói járásban.

Csomonya, magyar falu, Be-

regh vgyében, ut. p. Munkácshoz délnyugotra 2½ mfd. 10 g. kath., 278 ref., 5 zsidó lak. Ref. templom. Határa, melly rónán fekszik, sok javakban részesült. Igy földei könnyü mivelésüek s termékenyek; szénája sok és jó; erdeje szép, ugy hogy lakosai faeszközöket is csinálnak; szilvása, halászatja van; de néha a Latorcza és Szernye vizei rongálják. F.u. többen.

Csondorháza, puszta, Zala vm., Kis-Lakos mellett.

Kis-Csongova, orosz falu, Bereg-Ugocsa vmgyében, a Borsova mellett: 12 r., 180 g. kath., 35 ref., 5 zsidó lak., sovány, hegyes határral, sok legelővel és tölgyes erdővel. A n. szőlősi urad. tartozik. Ut. p. Nagy-Szőlős.

Nagy-Csongova, orosz falu, Ugocsa vgyében, közel Kis-Csongovához a Borsova mellett: 482 g.kath., 17 ref. lak., g. kath. anyatemplommal. Földje kevés és sovány. A n. szőlősi urad. tartozik.

Csongrád, magyar mezőváros, Csongrád v., a Tisza jobb partján, Pesthez 10 postaállásnyira, s 14 magyar mfdnyire: 12,413 kath., 4 n. e. óhitü, 26 zsidó lak. Utczái tágosak, és elég tisztán tartatnak; temploma nagy és szép; a város szélén derék vendégfogadója van. Postahivatal és váltás Szentes és Alpár közt. A várossal általellenben a hármas Körös ömlik a Tiszába. — Etelének atyja Und vezér parancsolatjából a meghóditott tótság által épitett régi erős földvárnak maradványai még mostan is a Tisza partján szemlélhetők. Határa messze kiterjedt, de nagyobb részt homokos, s azért nem vetélkedhetik termékenységre a tiszántúli földekkel: egyébiránt sok és szép szarvasmarhát tenyésztenek a lakosok. Szőlőskertjei meglehetős bort teremnek. A földesuraság által ültetett amerikai nyárfák szépen diszlenek, s ez által sok hászonvehetetlen homok hasznos térré változtattatott. Határában szóksó sepertetik. Egész telket 400 számlál. F. u. gr. Károlyi István; de a város magát 1846-ban 1,000,000 pengő forintért megváltotta.

Csonka-Mindszent, magyar falu, Baranya vmgyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 991 hold, mellyből urasági szántó 10, rét 98, urbéri szántó 533, rét 199 hold, közös legelő, mellyben erdő is foglaltatik, 151 hold. Földje igen termékeny. Lakja 389 róm. kath. Birja hg. Eszterházy.

Csonkás, puszta, Bihar vgyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Csonkás, puszta, Abauj vgyében, Fonyhoz ½ órányira: 13 kath. lak.

Csonoplya, német-dalmát-magyar falu, Bács vgyében, Zomborhoz keletre 1½ óra: 4200 kath., 9 óhitü, 90 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Bortermesztés. Nagy marhatartás. F. u. a kamara. Határa első osztálybeli, s 1200 □ ölével 17,649 holdra terjed; mellyből 192 urb. telek után van szántóföld 7639 h., rét 4613 h., legelő 4756 h., szőlő 397 h., uradalmi föld 12 h., mocsár 82 hold, utak 150 hold.

Csontaháza, oláh falu, Bihar vgyében, hegyek közt, 280 n. e. óhitü lak. s anyatemplommal. Határa hegyes, völgyes, erdős. Birja a váradi deák püspök, s ut. postája Várad 6 mfld.

Csontfalva, puszta, Nógrád v.-gyében, Pásztó, Csécse, Ecseg helységek és Nádasd puszta közt. Felét birja a szentiványi közbirtokosság, és a pásztói lakosság, felét pedig zálogban birják a Haller örökösök. Az előbb említett felé részen van 288 h. szántóföld, és 144 hold rét. Földje szomjas; rétjei pedig a Zagyva árjai által

rongáltatnak. Van a határban egy régi templom maradványa is.

Csontosfalva, tót falu, Abauj vgyében, a Hernád völgyében: 245 kath., 12 zsidó lak., kövér réttel és földdel. F. u. a kassai seminárium.

Csopák, magyar falu, Zala vármegyében, közel a Balatonhoz, ut p. Veszprém. Lakja 120 kath., 140 ref. Szántóföldjei hegyen feküsznek és kövesek. Bora jó. Vad szárnyasa nagy bőséggel van. Birja a veszprémi káptalan.

Csór, magyar falu, Fejér vgyében, ut. p. Fejérvártól 1 mfd. a veszprémi országutban, 1100 kath., 703 reform., 150 evang., 20 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplomokkal, több derék urasági épületekkel, vizimalommal. Földje szép tiszta buzát terem; rétje sok és jó; bora becses. Birják Marich és Nedeczky családok.

Csorba, (Szrba), tót falu, Liptó vgyében, Szepes vármegye szélén, az oda vezető országutban: 322 kath., 296 evang., 5 zsidó lak. Kath. és evang. anyaszentegyházak; több urasági lakházak; vendégfogadó; serház; vizimalmok; nagy erdő, mellyben szenet égetnek; lakosai közt sok fuvaros találtatik. F. u. Szentiványi, Szmrcsányi, Baán család. Ut. p. Lucsivna.

Csorbának, puszta, szabad Jász és Kun kerületekben, ¼ Kisujszállás, ¼ Túrkeve, ¾-ét Kun-Szent-Márton birják.

Csorda, oláh falu, Krassó vgyében, a Karas vize mellett, Oraviczához 2¼ mfdnyire: 617 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja gr. Bissingen.

Csordakút, puszta, Fejér vgyében, s a bicskei uradalomhoz tartozik.

Csóri, tót falu, Nógrád vgyében, 178 kath., 9 zsidó lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. B. Gyarmat.

Csorna, magyar mváros, Sopron vmgyében, kies róna vidéken, melly szálas erdőkkel, s nádas helyekkel vétetik körül. Lakja 4000 r. kath., 30 zsidó. Van itt a praemonstrati szerzeteseknek ékes lakhelyük, és prépostságuk, mellyel hiteles levéltár van összekötve. Továbbá van itt postahivatal, gyógyszertár, minthogy a megyének egyik orvosa helyben szokott lakni; csinos préposti kert, több bolt és jeles épületek. Róna határa mintegy 13,000 holdra terjed, s ⅔ részét herczeg Eszterházy, ⅓ részét a csornai prépost birja; ezeken kivül a Potyondy család is bír itt 4 udvartelket. Urbériség: a herczeg részéről 51⅝, a prépost részéről 28 egész telek. Szinte a csornai prépost részéről van 1300 hold szántóföld, 1400 hold rét, 500 hold legelő, 600 h. erdő, 200 hold kert. A herczeg részéről nem közölteteit. Földe igen jó fekete agyag, terem buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, s az uraságoknál sok mesterséges takarmányt. Szarvasmarhát, lovat szépeket nevel; juhot csak az uraságok tartanak. 1849. jun. hónapban itt keményv verekedés történt a császári osztrák sereg egy osztálya, és a Kmety magyar tábornok serege közt; melly alkalommal egy részről a császár nevét viselő dsidás ezred, magyarok részéről pedig a huszárság ritka vitézséget fejtettek ki, és igen elkeseredett többször megujitott lovassági rohamok után, az osztrák sereg a Hanságon keresztül Mosony felé visszahuzódott. Ez ütközetben mind két részről tetemes volt a veszteség. Elesett maga az osztrák hadat vezérlő Vyss tábornok; a magyarok közül szinte több főtiszt.

Csornoholova, orosz falu, Ungh vgyében, N. Bereznához 6 órányira: 8 r., 614 g. kath., 14 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal, jó savanyúvizzel, szép bikkes erdővel. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Csornok, tót falu, Nyitra vgyében, Komjáthoz ½ órányira: 641 k.,

30 evang., 4 zsidó lak. termékeny róna határral, sok rétekkel. A komjáti uradalomhoz tartozik, mellyet ez időben Motesiczky Pál bir.

Csoromföldе, magyar falu, Zala vgyében, 78 kath. lak. Ut.p. Sümeg.

Csorvás, igen nagy és gazdag puszta, Békés vgyében, Orosházához egy, Gyulához négy órányira; Magyar-Gyula nagy részének legelő és szántóföldbeli urb. járandósága ezen a pusztán adatott ki, azonban mivel hátasabb itt a föld, a legelő hamar elsül, de a szántóföldek szép és sok buzát, árpát, zabot teremnek.

Csót, magyar falu, Veszprém vgyében, a pápai uraság birja, s ut. p. Pápa. Lakik itt 1300 kath., 240 ev., kath. anya-, evang. fiók-templommal. Határának egy része róna, más része kissé hegyes. Erdeje meglehetős.

Csota, puszta, Veszprém vgyében, közel Devecserhez; van jó rétje, derék erdeje, vizimalma. Birja a veszprémi püspök.

Csotfa, puszta, Pozson vgyében, a Csalóközben, Szerdahely és Sik-Abony közt.

Belső- és **Külső-Csöde**, 2 magyar falu, Zala vmgyében, ut. p. Baksa. Lakja 70 kath., 200 ref. Birja h. Eszterházy.

Csögle, magyar falu, Veszprém vmgyében, a Marczal vidékén, 1000 ref., 80 evang., 60 kath., 120 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Róna határa első osztálybeli. Birják: Bende, Barcza, Pető, s több nemesek, kiket III. Károly birtokaikban ujra megerősitett. Ut. p. Devecser.

Csökmő, magyar falu, Bihar v.-gyében, nádas rétségek közt, Szeghalomhoz 1, Debreczenhez, melly ut. postája 8 mfdnyire, 2084 reform. lak., s anyatemplommal. Van $20\frac{1}{8}$ urbéri telke után 154 földesgazda, 133 zsellér, 63 lakó, 19 mesterember. Határa 19,437 h., mellyből szántóföld 4436 h., kaszálló 4874 h., legelő $252\frac{1}{2}$ h., szőlő 99 h., haszonvehető nádas rét és mocsár 9775 hold. Urbéri birtok csak 1910 hold, a többi majorsági, s közte $6395\frac{3}{4}$ h. szántóföld és kaszáló. Földje ingoványos, vizes, s inkább termi az őszi mint a tavaszi életet; nádja, gyékénye felesleges; szarvasmarhája, sertése sok. Folyóvize nincs, de a határ nagyobb része nádas posványság. Birtokosa: a nagyváradi deák káptalan. A csökmői sárkányról való monda ismeretes.

Csököly, magyar mváros, Somogy vgyében, ut. p. Kaposvár. Lakja 1700 reform., 300 kath., ref.- és kath. anyatemplomokkal. Határa homokos; legelője nagy; sok kendert és lent termeszt. Birja a veszprémi püspök.

Alsó-Csölle, (Unter-Valtersdorf), német falu, a Pozsonból Somorjába vivő országútban, Pozsonhoz $1\frac{1}{2}$ órányira. Paraszt házai csinosok. Van 3 nemesi lakháza, s vendégfogadója, 213 kath., 25 evangelikus lak. Határja két nyomásra oszlik; szép buzát, rozsot terem; rétje nem sok; de a Duna mentiben derék kis erdővel bir. F. u. $\frac{1}{2}$ gr. Pálffy, $\frac{1}{4}$ Brogyányi örökösök, $\frac{1}{4}$ N. asszonyság.

Felső-Csölle, (Ober-Valtersdorf), német falu, Pozson vmgyében, mindjárt az előbbeni helység mellett, 286 kath. lak., egy kath. filial templommal, vendégfogadóval. Határja ollyan mint Alsó-Csölleé. Lakosai, kik magyarul is beszélnek, vagyonosok, jó lovat tartanak s gabonával kereskednek. F. u. az esztergomi érsek.

Csölösztő, (Kledern), magyar falu, Pozson vmgyében, ut. p. Somorjához egy fertálynyira az öreg Duna mellett: révje van, erdeje derék. Számlál 201 kath., 4 ref. lak. A szarvai uradalomhoz tartozik.

Csömend, magyar falu, Somogy

vgyében, ut. p. Kaposvár. Lakja 380 kath. Jeles birkatenyésztés. Birja Gaál.

Csömör, tót-német falu, Pest-Pilis vmgyében, Czinkotához északra $^1/_2$ mfd. 711 kath., 308 evang. lak. Kath. és szegény evangelikus szentegyház. Határa, s vidéke kies és termékeny; de fő kincse híres fejér bort termő szőlőhegyében áll. Ez két párhuzamoson nyuló dombsoron terül el, s ó- és új ültetvényre osztatik. Az utóbbi csak 1826-ban osztatott ki, olly formán, hogy minden szőlőbirtokos 10 esztendő után dézma helyett 3 ezüst frt. fizessen egy 800 □ ölnyi földért. — A szőlőhegy alkotó része alól kemény fazékas agyag, kavics, fekete földdel keverve. Bora, ha több esztendőkig áll, igen kedves izt, és szamatot fejt ki, s sokat hasonlit a somlaihoz, pedig még sokkal jobb lehetne, ha a számtalan gyümölcsfa a fürtök megérését tetemesen nem akadályoztatná. Egyébiránt az egész szőlőhegy mintegy 500 hold nagyságu, s évenként 12—14,000 akót terem. A gödöllői urad. tartozik, melly itt bir még 1156 h. szántóföldet és 106 h. rétet; a legelő közös a lakosokkal.

Kis- és **Nagy-Csömöte**, 2 magyar falu, a Gyöngyös mellett, ut. p. Kőszeghez 1 óra, 500 kath., 30 evang., 13 zsidó lak. Mind földjei mind rétjei igen termékenyek. Birják gr. Nádasdy Leopold, Szluha, Ajkay, Sály, s. m. t.

Csönge, magyar falu, Vas vgyében, 700 evang., 150 kath., 20 zsidó lak., evang. anyatemplommal. Róna termékeny határa sok helyt mocsáros. Birják gr. Cziráky Antal, Vidos és számos nemesek. Ut. p. Pápa.

Csöpincz, vindus falu, Vas v.-gyében, a dobrai uradalomban, 470 kath. lak., kopár kövecses határral.

Alsó-Csöpöny, (Unter-Csepen), tót falu, Pozson vgyében, 206 kath., 63 zsidó lak. F. u. többen.

Felső-Csöpöny, (Ober-Csepen), tót falu, Pozson vgyében, 337 kath., 19 zsidó lak. F. u. többen.

Közép-Csöpöny, (Mittel Csepen), tót falu, Pozson vgyében, 240 kath., 4 zsidó lak. F. u. gr. Eszterházy Károly. Mind a három falu a Vágh vize mellett; fekszik Szeredtől éjszakra $^1/_2$ órányira. Határja a Vágh mentiben kavicsos, de beljebb termékeny; rétjeik, legelőjök jó.

Csőreg, puszta, Pest-Pilis vármegyében, Szöd mellett: 41 kath., 1 ref. lak. Homokos föld. Nagy legelő és marhatartás. A gödöllői urad. tartozik.

Csörghe, puszta, Pozson vgyében, Magyar filial. 17 kath. lak.

Csörgő, tót falu, Zemplén vgyében, Lasztócz fiókja, 169 kath., 5 ref., 140 zsidó lak. Ut. p. Ujhely.

Kis-Csörnöcz, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 160 kath. lak.

Csörötnök, Schreitling, magyar falu, Vas vmgyében, a Rába jobb partján, a szent-gothárdi uradalomban, 550 kath. lak. Sok buza és dohány, kövér rétek. Van itt az uraságnak a Rába csatornáján 6 kerekű liszt és fürészmalma. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Csősz, magyar falu, Veszprém vgyében, a Somló-Vásárhelyi alapitványi uradalomban, 580 kath. lak., és termékeny határral.

Csősz, puszta, Fejér vmgyében, rónaságon, Soponyához $^1/_4$ óra, ut. p. Fejérvár. Lakja 700 ref., 120 kath., 20 zsidó. Ref. anyatemplom. Van szép buzája, bora, nádja, jó rétjei. Birják számos nemesek.

Csősztelek, német falu, Torontál vgyében, Basahidhoz keletre: 1216 kath., 1 evang., 1 ref., 48 zsidó lak., kath. anyatemplommal. Határa gazdag termékenységű, sok helyt még nagyon vizenyős. Lakosai contractualis-

ták. F. u. Zsombolyi, Csekonics János. Ut. p. Melenecze.

Csötörtök, (Loipersdorf), magyar mváros, Pozson vmgyében, Pozsontól 2½ órányira, a pesti országutban, egy igen régi kath. paroch. templommal, vendégfogadóval. Lakosai, kik 508 kath., 4 ref., 8 zsidókra mennek, mesterségekből, földmivelésből táplálják magokat. Határja fekete homokos, de kavicsos, és nem igen termékeny; rétje, fája, mondani semmi nincs; legelője kevés; országos vásárjai azonban elég népesek. F. u. az eberhardi uradalom.

Csötörtök, (Stwrtek), tót falu, Trencsén vgyében, a Vág jobb partján: 210 kath., 290 evang., 54 zsidó lak. Határja ki van téve a Vág áradásainak. F. u. a Beczkói uradalom.

Csötörtökhely, (Quintoforum, Donnersmark), tót mváros, Lőcséhez nyugotra 1¼ mfdnyire, a liptai országutban: 606 kath., 8 evang. lak. Van itt a minoritáknak zárdája, s a plébániai szolgálatot is ők teszik. Hajdan itt volt a kamarai igazgatóság széke, melly most Kassán létez. F. u. gr. Csáky.

Csötörtökhely, puszta, Zála vgyében. Keresztúr mellett.

Csővár, tót falu, Pest-Pilis vármegyében, Nógrád vgye szélén, hegyektől környezett völgyben, ut. p. Vácz. Határa 3940 hold, mellyből 1506 h. szántóföld, 1102 h. erdő 530 h. legelő, 303 h. rét, 239 h. szőlő, 75 h. beltelek, a többi utak és haszonvehetlen. Ezekből majorsági szántó 1024 h., rét 158 h., erdő 1102 h., legelő 258 hold, dézsmás és szabad szőlő 239 hold. Földje veres agyag, leginkább rozsot, árpát, zabot, kukoriczát és burgonyát terem. Lakja 679 lélek, kik többnyire ágostaiak, anyatemplommal. Van egy régi omladék vára, melly Csővárnak neveztetik. E várat 1448-ban Ráska György javitatta ki, mint ez egy a kutból kivett kövön olvasható. E vár meredek oldalában barna és veres márványkő termés van. A várhegy tőszomszédságában egy nagyobb hegy Vashegy nevü találtatik, tele vasérczczel, mészkővel, és szép kristályforma kővel, mellyet forrasztó könek neveznek, és a marhák, lovak eltörött csontjait sikerrel forrasztja öszsze. Nevezetes végre az itteni jó mészégetés. Birtokosai: b. Prónay Gábor, b. Prónay Gusztáv, Divényi Antalnő, Posch Lajos és Kálmán, Petrovics István.

Csucsom, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, ut.p. Rosnyóhoz éjszakra egy órányira a Wolovecz patakja mellett: 103 kath., 200 evang. lak. Határja a sok hegy, köszikla miatt nagyon sovány; de legelője böven lévén, marhatartása virágzó; sok gyümölcsöt, káposztát termeszt, s ezeket és a tüzifát Rosnyóra hordja. F. u. rosnyai püspök.

Csuda, puszta, Bars vármegyében, Lakér fil., 35 kath. lak. F. u. Pály.

Csudabala, puszta, Békés vármegyében, Gyománál fekszik.

Csudanovecz, oláh falu, Krassó vgyében, magas hegyek közt, Oraviczához 3 mfdnyire: 739 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja a Petrovics család.

Csujafalva, oláhul **Csujesd**, oláh falu, Bihar vgyében, rónaságon, Nadánytelekkel határos, 132 n. e. óhitü, 123 g. kath. lak., s mind a két felekezetnek helyben van papja. Határa, melly ollyanforma nagyságu mint a nadánytelekí, ennél valamivel termékenyebb, t. i. a szántóföldeknél fekete, a szőlőhegyen sárga agyag. Bora ennek is kitünő volna, és sok gyümölcse; de lakosai renyhe, erkölcstelen emberek, s e miatt a gazdaság pangó. Vize a Gyepes, melly 2 malmot

forgat. Birják ugyanazok, kiket Nadánytelel nél elöszámlálunk.

Csukalócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja, 14 róm., 505 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. templom. 787 h. szántóföld. F.u. gr. Csáky. Ut. p. Homonna.

Csukárd, (Zuckersdorf, Kucsisdorf), tót falu, Pozson vgyében, Bazinon felül 7 fertálynyira: 341 kath. lak., kik föképen bortermesztésből élnek, melly jóságára nézve a bazinihoz hasonló. Erdeje is van. F.u. a pozsonyi káptalan.

Csukár-Paka, lásd Paka.

Csukástó, lásd Harnocz.

Csukics, oláh falu, Krassó v.-gyében, Orsviczához 2 órányira: 4 kat., 1799 óhitü lak., anyatemplommal, szép erdővel. Birja a kamara.

Csuklász, tót falu, Trencsén most A. Nyitra vmgyében, 160 kath., 14 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. N. Zsámbokrét.

Csunin, puszta, Nyitra vármegyében, Holics filial. 21 kath. lak. F. u. ő cs. kir. felsége.

Csuny, (Sandorf), horvát falu, Moson vgyében, a Duna mellett, ut.p. Rajka. Lakja 650 kath., 20 evang., kath. paroch. templommal. A lakosok birnak 41 1/8 telek után 276 h. harmadik, 552 h. negyedik osztályu szántóföldet, 146 h. rétet. A gazdák föleg csak lovakat és teheneket tartanak. Van 4 vizimalma, derék uradalmi épülete. Birja gr. Zichy Manó; de a Zsitvay család is bir egy nemes udvart.

Csup, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 70 kath. lak.

Csur, puszta, Veszprém vgyében, Noszlop mellett.

Csurgó, magyar falu, Fejér v.-gyében, gyönyörü regényes vidéken, ut. p. Fejérvártól északra 2 órányira. Lakja 923 ref., 531 kath., 240 evang., 30 zsidó. Van ref. anya-, kath. és evang. fiókegyháza, szép urasági kastélya és kertje. Határa első osztálybeli; terem szép buzát és hires káposztát, jó bort; erdeje, vizimalma van. A helységtől délre 2 halom látszik, melly tele emberecsontokkal, s a lakosok Tatárhegynek hivják. Ezelőtt a b. Perényiek birták; most birja gr. Károlyi György.

Csurgó, magyar mváros, Somogy vgyében, erdők közt, kies völgyben, 1000 kath., 700 reform., 120 evang., 80 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplomok. Reform. gymnasium. Szántóföldjei termékenyek; erdeje szép; szőlőhegye tágas; egészséges forrásvizei vannak. Ut. p. Berzencze. Feje gr. Festetics Tasziló egyik uradalmának.

Csurgó, puszta, Tolna vgyében, Dobróköz mellett.

Csurgó, puszta, Honth vgyében, Házas-Nénye filial. 12 kath., 6 evangelikus lak.

Csúz, régi magyar helység Komárom vgyében, délről Für, nyugotról a sz. miklósi puszta és Udvard, északról Jászfalu, keletről Esztergom vgyében Kuroly és Ölved által környékezve, Komáromhoz 4 mfdnyire, u. p. Perbete. Határkiterjedése 8240 hold; ebből majorsági föld 5086 5/10, erdő 632, szőlő 163, urbéri föld 1995 hold. Vidéke keleti s északi részén alacsonyabb szelidhegyes, déli és nyugoti részén hosszú emelkedésü dombos. Földe általában igen jótermékeny s könnyü müveletü fekete föld, s csak az udvardi határ felé eső részben tetszik fel kevés homok. Tagosztály óta mindenféle egyenesre kimért közlekedési útak, mellyeknek árkokkal körülvett szélei több helyütt új fasorokkal is már kiültetvék, továbbá az egyes részbirtokokon épülő csinos gazdasági majorok, millyet már eddig is 9 jeleset számlál a határ, de még in-

kább a szembetünő szorgalommal folytatott földmivelés igen kellemes tekintetet kölcsönöznek a vidéknek. Szántóföldei igen sikeres búzát, árpát, zabot teremnek, tagosztály óta pedig jó sikerrel kezdik mivelni a repczét, s általában lehet mondani, hogy kivált a földesúri részeken a gazdaság virágzó állapotban van. Szőlőhegye szép fekvésü s róla elragadó kilátás a körülfekvő vidékre. Igy innen belátható a magas Szitna hegyére, a ghimesi hegyvárat, Zobor hegyét, a pozsonyi, sz.-mártoni és neszmélyi hegyekre; bort egyébiránt keveset, de jót ád; gyümölcsöt bőséggel. Az erdőben sok nyúl, róka, fogoly tanyázik; farkas ritkán; a természetvizsgáló pedig, különösen és inkább orvosi füvekkel az erdei s általában a vidéki virányban örömét lelheti; maga a helység egy kiálló hegyoldalban kies völgyhajlaton fekszik, mellyet egy a vgyétől ásatott csatorna nedvesit; keresztülmegy rajta az Esztergomból Kürtön, Fürtön át Verebélynek menő országút, a határ nyugoti részét pedig Sz. Miklóstól Jászfaluig a Komáromból Verebélynek menő jókarban tartott kövecses országút szeli keresztül. Lakosai 580 kath., 7 ev., 429 reform., 169 zsidó. Van itt kath. anya-, ref. leányegyház, synagóga. A helységnek igen szép tekintetet adnak a számos, csinos izlésü úri lakházak. Utczái nem egyenesek ugyan, de még is némi rendet mutatnak, azonban felette sárosak. Kevéssel ezelőtt nagy ékességére szolgált ezen helységnek Csúzy Zsigmondné asszonyság különféle természeti és mesterséges ritkaságokkal dicsekedhető pompás angolkerte. Azonban az örökösei közt osztályra kerülvén, hajdani hirében fogyatkozott immár. F. u. Halasy, Csúzy, Pertics, Szalacsy, Heldt, Kürthy, Nagy, Vodjáner, Bashó, Szegedy, Lehner, Rozsos, Scherz stb.

Csúza, magyar falu, Baranya v.-gyében, közel a Dunához, az eszéki országútban. Ut. post. Herczegszőlős. Lakja 13 kath., 850 ref. lélek, ref. anyatemplommal. Határa mindennel megáldatott; szántóföldjei, rétjei igen termékenyek; szőlőhegye kitünő bort terem. Birják Károly cs. kir. főherczeg örök.

Csür, puszta, Veszprém vgyében, lásd Csur.

Czabay, tót falu, Nyitra vgyében, Csapor mellett: 1214 kath., 410 zsidó lak., synagógával, szép erdővel, meglehetős földekkel. F. u. a nyitrai püspök; Emődy, s m. k. Ut. p. Nyitra.

Czach, német falu, Nyitra vgyében, hegyek közt, 815 kath. lak. F. u. gr. Pálfy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Czahling, német falu, Vas v.-gyében, a németujvári uradalomban, 200 kath., 460 evang. lak., szőlőhegygyel.

Czajla, tót falu, Pozson vgyében, Bazin mellett: 559 kath., 46 ev., 147 zsidó lak., synagógával, lisztmalmokkal s kallókkal. Lakosai bortermesztésből, posztócsinálásból, mesterségekből, s kevés földmivelésből táplálják magokat. F. u. gr. Pálffy Ferencz, de vagynak benne curiák is.

Czák, magyar falu, Vas vmgyében, a rohonczi uradalomban, 183 k., 176 evang. lak. Van szőlőhegye, erdeje. Ut. p. Kőszeg.

Czakó, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rimaszécshez északra ½ órányira, a Balogh vize mellett: 155 kath., 330 ref., 18 evang. lak. Ref. szentegyház. Határa első osztálybeli; makkos erdeje is van. F. u. h. Coburg.

Czakóháza, magyar falu, Győr vmgyében, a Tóközben, ut. p. Győr. Lakja 170 kath., 50 evang., 30 zsidó. Határa lapályos; szénája sok. Birja a győri káptalan, s más nemesek.

Czalánfalva, orosz falu, Be-

regh vmegyében, N.-Breszlóhoz ¾ órányira: 134 g. kath., 5 zsidó lak. Hegyes határ. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Czebe, puszta, Pest-Solt vgyében, Kis-Köröshöz tartozik, s ugyan az ottani földesurak birják. Elosztatik Felső-Czebére, Örökös-Czebére, és Zálogos-Czebére. Felső-Czebe 1800 hold, mellyből 800 hold szántóföld, 600 hold kaszálló, 195 hold szölö, 205 hold legelö. — Örökös-Czebe 2995 hold, mellyből 1500 hold szántóföld, 500 hold kaszálló, 100 hold turjános vizállás, 295 hold futó homok, 600 hold legelö. — Zálogos-Czebe 600 hold, mellyből 400 h. szántó, 150 h. kaszálló, 50 h. turján.

Czecze, magyar falu, Fejér vármegyében, a Sárviz csatornája mellett, rónaságon, ut. p. Sár-Bogárd. Lakja 1400 ref., 723 kath., 100 evang., 350 zsidó. Ref. anya, kath. fiók-templom; synagóga; sok csinos uri lak. Határa nagy, s bár homokos, de jó keverékü levén, minden gabonanemet jól megterem; szölöskertet mivel, s a birkatenyésztés nagyban üzetik. — Birják számos közbirtokosok.

Czécze (Alsó és Felsö), 2 magyar falu Abauj vmegyében, közel a Hernádhoz: 229 r. kath., 93 g. kath., 285 r., 38 zsidó lak. Ref. szentegyház. Hegyes völgyes határ. Ut. p. Visoly.

Czéczke, oláh falu, Bihar vármegyében, a Sebes-Körös mellett, ut. posta Élesd 1 mfd., 380 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Szántóföld 250, rét 300, legelö 180, erdö 1058 hold. Ebből majorság az erdön kivül 100 hold. Földe a Körös mentiben homokos s ez jó tengerit terem; a többi dombos rész bokros, és elhagyott állapotban van. Birja Beöthy Zsigmond. A lakosok mészszel szoktak kereskedni.

Czégény, magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 4 kis órányira, a Szamos mellett. Népessége Danyáddal együtt 58 r., 32 g. kath., 716 ref., 16 zsidó lakossal. A ref.-nak szinte Danyáddal együtt van egy anyaekklézsiájok. Határa mindenféle gabonát bőven terem; rétje, legelője elég és jó. F. u. 4 telken kivül, Kende Zsigmond, kinek itt ékes lakhelye van.

Czegléd, magyar mezö-város, Pest-Solt vmgyében, Pesthez keletre 10 mfdnyire, a pest-szolnoki ország- és vasutban, saját postahivatallal, rónaságon. Határa roppant kiterjedésü, s bár homokos térek meglehetös kiterjedésben vannak, mindazáltal szántóföldjei többnyire igen termékeny fekete homokosok, mellyek mindennemü gabonát uzsorával adnak vissza. Legelője, melly még elkülönzve nincs, mintegy 29,000 hold. Szölöskertjei nagy kiterjedésüek, s becses bort adnak. Népessége a legujabb összeirás szerint 16,934 lélek. Ebből magyar 16756, német 46, tót 8, olasz 6, czigány 118. Vallásukra nézve 6509 r. kath., 522 evang., 9772 reformatus, 13 n. e. óhitü, 118 izraelita. Házszám 3217; családszám 4490. — Van itt derék kath. paroch. szentegyház, egy olasz izlésre épült uj pompás reform. templom, evang. anyaegyház, nagy vendégfogadó, gyógyszertár, a város határában a szökehalmi majoros-gazdákat képző intézet. A reformátusok iskolája hajdan virágzóbb volt, s már 1579-ben nevezetes tanintézete vala a reform. hiveknek. A lakosok föleg mezei gazdaságból élnek, s a roppant teher daczára is elég vagyonosok. Ugyanis a határban levő 375⅜ urb. telkek kaszállóval együtt 90 holdra is felrugnak itt, s épen nem ritkaság, hogy egy gazda egy egész söt ennél is több telket bir. Egyébiránt a város földesura a kegyes kir. alapitvány.

Czegléd, puszta, Somogy vármegyében, ut. p. Kaposvár. Határa 650 hold, szép fekvésü, agyagos buzatermő és igen jó rétjei vannak.— Tolnai Festetics Antal urnak hires kosai itt tenyésztetnek.

Czehis, tót falu, Szepes vármegyében; Gölnicz fiókja : 331 kath. lakossal.

Czéke, tót-orosz falu, Zemplén vgyében, Zemplénhez északra 1 órányira : 614 r., 148 g. kath., 31 ref., 86 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 849 hold szántóföld. Nagy erdő. Hajdan itt állott Czekevára, most pedig Pósa fő birtokos urnak kastélyja ékesiti. — Többi birtokosok : Boronkay, Balogh, Egry s m. Ut. p. Velejte.

Czekeháza, magyar falu, Abauj vgyében, Szántóhoz $^1/_2$ órányira : 119 róm. kath., 15 gör. kath., 17 evang., 81 ref., 21 zsidó lak. Ékesíti a Patay uraság csinos kastélyja. Bora igen jó. Ut. p. Visoly.

Kis-Czel, magyar mezö-város, Vas vgyében, saját postahivatallal és váltással, Pápa és Sárvár közt. Fekszik az ugynevezett Ságh hegye alatt, kies vidéken. — Lakja 650 kath. 10 evang. Van itt a Benedek szerzetesek nek lakhelyük és szentegyházuk. Határa első osztálybeli. Birják a dömölki apát, Kápolnay család, stb.

Czella, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethez $2^3/_4$ órányira, nem messze a Marostól : 8 kath., 966 óhitü lak., anyatemplommal, sok gyümölcscsel és szántóföldel. F. u. a kamara.

Czemethe, puszta, Sáros vármegyében, Eperjeshez 1 órányira, 25 kath. lak., savanyu-vizforrással. F. u. Eperjes.

Kis-Czenk, magyar falu, Sopron vgyében, Nagy-Czenktől csak az Ikva vize választja el, 300 r. kath., 10 evang. lak. Van itt az uraságnak gr. Széchenyi Istvánnak pompás kastélya, különösen szép, és izlésteljes belső elrendezéssel; egy angol telivér ménese, melly istállón tartatik. Határa $684^4/_8$ hold, mellyből uraságí szántóföld 176, urbéri $198^4/_8$ hold; uraságí rét 52, urbéri $69^4/_8$ hold; uraságí legelő 104, urbéri 60 hold.; uraságí ákáczerdő $24^4/_8$ hold; szölö nincsen. Földje fekete agyag, s közép termékenységü, de az uraság részéről kitünő jeles váltógazdaság üzetik mind itt, mind Nagy-Czenken.

Nagy-Czenk, magyar mezöváros, Sopron vgyében, Sopronhoz $1^1/_2$, a Fertő tavához $^2/_4$ mfd. távolságra. Lakja 900 r. kath., 20 evang. Kath. paroch. templom. Határa $3741^5/_8$ hold, mellyből uraságí belsőség $16^5/_8$, urbéri 48 hold; uraságí szántóföld 1706, urbéri 430; uraságí rét 297, urbéri 163; uraságí legelő 102, urbéri 12; uraságí erdő 261, urbéri 432 hold; uraságí szedres 46, szölő 73 hold. A helység földje 13, rétje $10^6/_8$ hold. Templom, plebánia és mester birtoka 119 hold szántóföld, $12^4/_8$ hold rét. Földje jó, s terem buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, bükkönyt, babot, lencsét, répát és hajdinát. Az uraságnál gyönyörü váltógazdaság üzetik, 2300 finom birkatenyésztéssel. Az angol telivér ménesről Kis-Czenknél emlékeztünk. A selyemtenyésztés évenként 40—50 mázsa gubót eredményez. A lakosok baromfit nagy mennyiségben tartanak. Bora igen középszerü. Erdeje cser- tölgy- és fenyőfákból áll, s jó karban tartatik. Birtokosa gróf Széchenyi István, s feje egy uradalomnak.

Czenter, magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélén, Miskolcztól $2^{10}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $^7/_{16}$, Sajó-Némethitől $^2/_{16}$ állomásra. Szomszédai északkeletről S.-Némethi, keletről Királd, Mercse, délről Várkony, nyugotról és északról Gömör megyé-

ben a susai és s.-püspöki határ. Határkiterjedése 598 holdat foglal, mellyből $15\frac{1}{16}$ hold belsőség, $267\frac{12}{16}$ szántóföld, $45\frac{14}{16}$ hold rét, $4\frac{8}{16}$ szabadszőlő, 60 hold erdő, 105 h. legelő, 50 hold mivelésen kivüli, ut, gödör sat. A föld negyedik osztályba soroztatott. A határt keresztülszeli a Hargony pataka, mellyen tul egy része már Gömör megyében esik, a hajdani nemes lakosok e tekintetből két megyében gyakorlák tisztyválasztási st. jogukat, terheket azonban csak Borsodban viseltek. Van itt 11 nemesi telek, mellyeket részint helyben 33 házban, részint vidékin lakó nemesek birnák és mivelnek, régi urbériség a határban nincs. Lakosok összes száma 186 lélek, kik 4 zsidón kivül róm. katholikusok s leány-egyházuk S.-Némethihez tartozik. Kézmüves a helységben nincs. Köszénbányája igen gazdag, s gr. Nádasdy Tamás által haszonbéreltetvén, terméke a betlëri vasgyárba hordatik. Birtokos családok: Széles, Bán, Gecse, Bárdos, Bekény.

Czered, magyar falu, Nógrád vgyében, 727 kath., 7 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határja nagy és hasznos. F. u. gr. Keglevics, gróf Turoczkay, s m. t. Ut. p. Losoncz.

Czernadula, puszta, Somogy vgyében, Lakócsához tartozik.

Magyar-Czernya, nagy magyar hely, Torontál vgyében, Csösztelekhez 1 órányira: 213 házzal, 1864 kath., 4 evang., 8 ref., 8 zsidó lak., kath. szentegyházzal, s nevezetes dohánytermesztéssel. F. u. Csekonics János.

Német-Czernya, német falu, Torontál vmegyében, Haczfeldhez 1 órányira: 1508 kath., 6 evang., 24 óhitü lak., kath. paroch. templommal. F. u. Csekonics János.

Rácz-Czernya, rácz falu, Torontál vmgyében, Német-Czernya mellett: 236 kath., 6 evang., 2816 n. e. óhitü, 10 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, 113 egész telekkel. F. u. Csekonics János.

Czernyina, tót falu, Zemplén vgyében, Jankócz fiókja: 209 kath. lak., 672 hold szántóföldel. F. u. Marjássy, Poturnyai. Ut. post. Nagy-Mihály.

Czernobara, rácz-magyar falu, Torontál vmegyében, nem messze Csókához: 128 kath., 530 n. e. óhitü, 2 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, $38\frac{5}{8}$ egész telekkel. F. u. a Marczibányi család.

Czerova, tót falu, Nyitra vármegyében, Jablonczhoz $\frac{1}{3}$ órányira; 600 kath., 20 evang. lak. F. u. a korlátköi uradalom. Ut. p. N.-Szombat.

Czerova, oláh falu, Krassó vgyében, Dognácskához 2 órányira: 605 óhitü lak. s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Czerovina, puszta, Nyitra vármegyében, Assa-Kürth filiája, 11 kath. lak.

Kis- és Nagy-Czétény, két egymáshoz közel lévő magyar helység, Nyitra vmegyében, Nyitrától délkeletre $1\frac{3}{4}$ órányira. Az első 254 kath., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templommal; a második 856 kath., 12 zsidó lak. — Határa mindkettőnek róna, és igen termékeny, rétei igen lágasak s kövérek; erdeje nincs; legelője elég. A Czétény pataka két malmot hajt. F. u. az esztergomi érsek.

Czibakháza, magyar mezőváros, Külső-Szolnok vármegyében a Tisza bal partján, Szolnokhoz délre 3 mfdnyire, 2500 lak., kik csaknem mind r. katholikusok, anyatemplommal. Határa 5000 hold, mellyből 1300 hold vizjárás, 300 hold homokos kerti szölő, 1800 hold szántóföld és kaszálló, közbeneső füzfás 30 h. Jobbágy kezeknél levő $28\frac{1}{2}$ telekbe és a város hivatalnokai fizetésébe biratik

minden majorsági föld nélkül a megnevezett szántóföldi mennyiség, megjegyezvén azt, hogy e város megszállásától fogva 1717-től magát mindig haszonbérbe birta, időnként megujított szerződések mellett a földesuraságtól, t. i. a Földváry nemzetség fiu és leányágától osztatlanul; valamint Gyüger 2400, és Sárszög 2700 holdból álló pusztákat is. Földe $^2/_3$ homokos, $^1/_3$ feketés; legjobban terem a kétszeres, árpa, zab tiszta buza kevéssé. A marhatenyésztést az árvizek nagyon korlátolják. A Tiszán itt hid volt, de a függetlenségi háboru alatt elpusztult 1848-ban. Nagyobb tavai: a Sulymos és Székestó, melylyek legnagyobb szárazságban sem száradnak ki. Országosvásárt 4 tart, u. m. mart. 21., máj. 30., sept. 15., nov. 18-kán, kirakóvásárt a marhavásárral együtt. Hetivásárjai hétfőn nem sokat érnek.

Czifer, tót mező-város, Pozson most F.-Nyitra vgyében, a Pozsontól Nagy-Szombatba vivő országutban, Nagy-Szombathoz $1^1/_2$ órányira. Lakja 860 kath., 260 zsidó. Kath. paroch. templom. Synagóga. Ékesiti az uraság csinos kastélya, kertje, s több gazdaságos épületei. Határja róna, szántóföldje sok és szép rozsot, buzát, zabot, árpát, kolompért terem; legelője szük; rétjei jók. F. u. nagy részt gr. Zichy Károly, de birnak benne még egynehány nemesek is.

Kis- és Nagy-Czigánd, 2 magyar falu, Zemplén vmegyében, 25 kath., 1978 ref., 16 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Ezen helységet a Tisza, a Hosszurét mocsárjai, s némelly erdőségek egészen körülveszik s mintegy elszigetelve áll a többi faluktól. Lakosai hajdan czigányok voltak, s a tárkányi várhoz tartoztak. Szántóföldje 248 hold; legelője, szénája, nádja, fája, hala, csikja, marhája, sertése bőséggel. F. u. báró Sennyei, b. Bánfy, Vay, Ibrányi. Ut. p. Ujhely.

Cziganyesd, vagy Pakalesd, Pantasesd - Cziganyesd, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez $^3/_4$ mfd., 649 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Urb. szántó 112, rét 48, legelő 64; erdő nincs. Van egy patak. Birja a váradi görög püspök.

Czigányfalva és Tomkafalva, oláhul Cziganyesti, oláh falu, Bihar vmgyében, a Lakságon, Telegdhez északra $1^3/_4$ órányira 205 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 3878 hold, mellyből urb. szántó 232, rét 120, szőlő 3, majorsági szántó 23, rét 40, erdő 3400 hold. — Földe könnyü homokos agyag; szilva, körte, alma és vad gyümölcs nagy bőséggel; a Rézhegyen vaddisznók, őzek, farkasok. — Folyóvize a Gyepes, melly halat, rákot szolgáltat. — Birja gr. Batthyáni Arthur és Ferdényi család; t. i. Czigányfalva a Ferdényié, Tomkafalva gr. Batthyánié.

Cziganyócz, orosz falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz 1 mfdnyire: 11 r., 120 gör. kath., 18 zsidó lak., vasas ásványos fördővel, s derék erdővel. F. u. a kamara.

Czigel, tót falu, Nyitra vgyében, Bars vmegye szélén; 369 kath. lak. Határa sovány; erdeje nagy. F. u. gr. Pálfy Ferencz.

Czigelka, orosz falu, Sáros vgyében, Gáboltóhoz északra 1 mfd. a galicziai határszélen: 12 római, 588 g. kath., 15 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Határa hegyes kősziklás és sovány. Szép erdő. F. u. gr. Erdődy. Ut. p. Bártfa.

Czigla, orosz falu, Sáros vármegyében, Zboróhoz keletre $1^1/_2$ órányira, a galicziai országutban: 10 r., 295 g. kath., 17 zsidó lak. Két sava-

nyuviz-forrás. Vizimalom. A makoviczi urad. tartozik.

Czigoró, puszta, Békés vgyében, nagyobb részt nádas rétségből áll.

Kis-Cziklin, horvát falu, Vas vgyében, gr. Erdödy György gyepüfüzesi uradalmában, 120 kath. lak.

Német-Cziklin, (Koth-Zicken), német falu, Vas vgyében, gr. Erdődy György gyepüfüzesi uradalmában, 200 kath. lak. Ut. p. Szombathely.

Oláh-Cziklin, (Spicz), német falu, Vas vmgyében, szinte gróf Erdődy Györgyé, 343 kath. lak.

Vas-Cziklin, (Eisen-Zicken), német falu, Vas vgyében, szinte gr Erdődyé, 150 kath. lak., szük és sovány határral. — A két ütóbbi hely a vörösvári urad. tartozik. Ut. p. Kőszeg.

Czikó, német falu, Tolna vármegyében, ut. post. Bonyhád. Lakja 1300 kath., 23 zsidó; paroch. templom. Dombos határa közép termékenységű; van szőlőhegye, erdeje; dohányt termeszt. — Birja a Perczel család.

Czikóháza, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Harmacz mellett, 10 kath. lak. F. u. többen.

Czikola, 2 részre, u. m. Alsó- és Felső-Czikolára, osztott puszta, Fejér vmegyében, Adonyhoz 1 óra, termékeny róna határral, nagy birkatenyésztéssel. Az adonyi urad. tartozik, mellyet a gr. Zichy János örök. birnak.

Czimena, tót falu, Trencsén vgyében, Nyira vmegye szélén. Táplál 12 kath., 4 zsidó lak. Erdeje szép, de földje a hegyoldalban sovány. A báni uradalomhoz tartozik.

Czinkota, Pest-Pilis m. tótmagyar-német falu, Pesthez 1 mfd., a kassai országutban: 229 kath., 712 evang., 6 ref., 6 zsidó lak. Evang. anya-, kath. filial. templom. Határának nagyobb része homokos, de elég termékeny; bora nem sokat ér; legelője juhtartásra alkalmatos. F. u. Beniczky nemzetség.

Czirák, magyar falu, Sopron vgyében, Sopronhoz keletdélre $5\frac{1}{2}$ mfd., rónaságon, 720 r. kath., 20 zsidó lak., paroch. templommal. Határa 2653 $^{16}/_{100}$ hold, mellyből szántóföld 1767 $^{53}/_{100}$ hold, rét és legelő 799 $^{20}/_{100}$ hold, gyümölcsös és erdő nincs. Fekete földje terem rozsot, buzát, árpát, zabot, bükkönyt. Birja: gróf Cziráky Antal; továbbá Döry Ádám, Horváth József, Gaal László, Németh László, Bertha és Bors családok.

Czum, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 260 ref. lak., és anyatemplommal. A Dráva partján feküdvén, mind ettől, mind az Almás árvizeitől sokat szenved különben gazdag határa; makkos erdeje bőséggel; sok sertést tenyészt. Ut. p. Siklós.

Czundra, németül Tschurndorf, horvát-német falu, Sopron vgyében, Sopronhoz nyugotra 2 mfd., 170 kath., 90 evang. lak. Hegyes határa sovány, s van 348 hold szántóföldje, 28 hold rétje, $7\frac{6}{8}$ urbéri telke. Birja h. Eszterházy Pál.

D.

Dab, magyar falu, Pest-Solt vármegyében, a Dunának egyik ágához közel, Dömsöd szomszédságában, ut. p. Laczháza. Lakja 557 reform., 44 kath., 9 evang. 28 zsidó. Ezek közt 40 telkesgazda, 44 zsellér, 32 lakó, 17 mesterember, 3 kereskedő. Ref. anyatemplom. A majorsági szántóföldek, szőlők, erdők kiterjedését nem tudom; de hozzávetőleg 1000 hold,

úrbéri szántóföld van 547⅞ hold, kaszálló 274 hold 800 □ ölével, szőlő 63 hold, a sziget vagy füzes 70 hold, melly haszonbérben használtatik. Földje homokos, rozsot, burgonyát jól, kukoriczát silányul terem; legelője vizenyős levén, marhája gyakran megmételyesedik. Birtokosai: Nagy István, Burián Károly és Pap László zálogosok; örökös birtokosok gr. Ráday, Pletrich, Szentmiklósy és Nagy István.

Dabas, (Alsó és Felső), Pest-Pilis vm., 2 egymáshoz közel fekvő magyar-tót falu, Pesthez délkeletre 5 mfd. 875 kath., 256 evang., 528 ref., 190 zsidó lak. Ref. anya-, kath. fil. szentegyház; számos urasági lakházak és kertek. Határuknak egy része sárga, a többi fekete homok, melly minden gabonát jól megterem. Szőlőskertei, legelője, rétjei elégségesek. F. u. Halász, Sigray, Segesváry, Jeszenszky, Konkoly, Dinnyés, Kovasóczy, Kecse, Mészöly, Bielek, s m. t. Ut p. Inárcs.

Dabolcz, Bereg-Ugocsa vm. magyar falu, 354 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földe termékeny volna, de határából a Fekete-Eger mocsár, mellyet a lassan folyó Hodos vize képez, sokat használhatlanná tesz. F. u. többen. Ut. p. Halmi.

Dabróka, puszta, Veszprém vgyében, N.-Kamond mellett.

Dabrony, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Devecser. Lakja 370 evang., 293 kath., 30 ref., 120 zsidó, kath. és evang. anyatemplomokkal. Róna határa mindent jól terem; erdeje van. A somló-vásárhelyi urad. tartozik.

Dacsó, puszta, Hont vgyében, Bátorfalu mellett.

Dád, magyar falu, Komárom, most Esztergom vmegyében, Tatától 1²/₁₆, ut. p. Neszmélytől 2¹/₁₆ állomásra, emelkedett dombos vidéken, egy tó partján, közel szép tölgyes erdejéhez, a Tatától és Komáromból Moornak menő utak összejövetelénél. Határát nyugotról Szák, északról puszta Parnak, és Kömlőd, keletről Kecskéd, délről Bokod és puszta Sz.-Erzsébet keritik. Fekete földe sikeres tiszta buzát terem. Van két kis tava, mellyek közül egyik halastó; szőlőhegye egyik a moori ut mellett, másik az erdőszélben, kevés szorgalommal miveltetik, pedig az ugynevezett Kanászhegy jó bort teremne. A Kecskéd felüli határszélben folyik el az Általér, e vidék legnevezetesb pataka, melly különböző határok vizeiből gyülvén össze, e vidék majd minden vizeit a tatai nagy tóba viszi. Dád és Szák legmagasabb részén állanak a megye gesztesi és tatai járása laposabb vidékének s a vizosztó vonal Dadtól Parnaknak, s a kocsi Tekevárnak menvén, innen a keletre eső vizek mind az Általérbe, Tata felé; az északnak esők pedig a nagy-igmándi vizeken át Ácsnak sietnek, az igmándi nagy tótól Dunába szakadásokig Czonczó nevet vevén fel. A falu szélén van egy nagy urasági major. Urbéri telek 48¹²/₃₂, telkesgazda 71, zsellér 58. Lakja 728 reform., 374 r. kath., 26 ágostai, 7 zsidó, 73 nemes család. A lakosok jelleme nyerseség, s földmüvelésen kivül sokan marhakereskedéssel foglalkoznak, leginkább őszszel adván el javitott jármas marháikat a csalóközieknek tavaszig hitelre. Kath. és reform. anyatemplomok. Birja gróf Eszterházy Miklós.

O-Dád, puszta, Fejér vgyében, Ozorához ½ óra, igen termékeny határral, szőlővel, erdővel. Közbirtokosoké.

Dada, Szabolcs vm. magyar falu, a Tisza mellett, Dob és Lök közt: 516 római, 49 g. kath., 10 evang., 1539 ref., 130 zsidó lak., r. kath. és

ref. anyatemplommal; gazdag, termékeny határral, 27 3/8 első oszt. egész telekkel. F. u. gr. Gyulay, Bónis, Dézsy, Marjássy, Lónyay, Patay, Szikszay, Sovány, Zatureczky. Út. post. Tokaj.

Dada, puszta, Somogy vmgyében, a veszprémi püspök karádi uradalmában.

Kapos-Dada, puszta, Somogy vmegyében, Kaposvárhoz 1 1/4 mfd. Többen birják.

Dágh, tót falu, Esztergom vármegyében, egy völgyben, ut. post. Dorog. Határa dombos és völgyes; földje sárga agyag, melly kétszerest és zabot szüken terem. Van 23 egész urbéri telke, 452 r. kath. lakosa, paroch. templommal. Bora nem sokat ér. Birja az esztergomi káptalan.

Dája, puszta, Fejér vmgyében, Perkátához 1 óra, 180 lakossal, homokos de termékeny határral, szőlőskerttel. E határban több hamvvedreket, agyagedényeket, láncsákat ástak már ki. Közbirtokosok birják.

Dáka, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Pápához délre 1 óra, 400 ref., 200 kath. lak., kath. és ref. fiók-templomokkal. Róna termékeny határát a Bitva néha elönti. Rétjei jó szénát adnak. — Erdeje a podári pusztán derék. Birja gróf Nádasdy Tamás.

Daka, puszta, Veszprém vgyében, Papkeszi mellett.

Dalaháza, puszta, Zala vgyében, Radhoz közel.

Dalmad, gyönyörü puszta, Tolna vgyében, Kocsolához 3/4 órányira, hg. Eszterházynak nagy fontosságu gazdászatával s juhtenyésztésével.

Dalmad, (Damodicze), Hont m. magyar falu, 284 kath. 14 evang. lak. Bort termeszt; jó lovakat nevel; legelője rétje igen hasznos. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Dalmi, puszta, Bihar v., lásd Fekete-Tóth.

Kis-Dályó, puszta, Nógrád vgyében, N.-Dályó pusztával határos s Tarnóczhoz tartozik.

Nagy-Dályó, puszta, Nógrád vgyében, az Ipoly széles, regényes völgyében, Tarnócz, Kis-Dályó puszta, Törincs, Kis-Libercse, Vilke faluk közt. Kiterjed 1616 holdra, mellyből 20 hold belsőség, 480 hold szántó, 350 hold rét, 766 hold erdő, melly tölgyes és cseres, s alacsony hegyeken terül el. A többi határ róna, agyagos, néhol homokkal vegyes, kavicsos; néhol vadvizes; legjobban termi a rozsot, zabot, burgonyát, veres lóherét; de buzát, árpát, kukoriczát is terem. Az uraság itt 4000 darab igen finom merino juhot tart. Lakja 92 lélek, kik többnyire uradalmi cselédek. A határ szélén folyó Ipolyon derék malom áll. Van itt nagyszerü urasági épület, minden gazdasághoz tartozókkal ellátva; és egy szeszgyár. A puszta egészen majorsági birtoka özv. gr. Forgács Alajosnőnek, s a vilkei urad. tartozik.

Dályok, horvát falu, Baranya vgyében, 1700 kath. lak., fiók-templommal, nevezetes marha- és sertéstenyésztéssel, s dunai halászattal. Ut. p. Mohács. Birják Károly főherczeg örök.

Damak, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól északra 1 10/16, Edelénytől keletre 6/16 állomásra, délnek s nyugotnak halmokkal változó nyilt, keletről Abauj szomszédságában hegyektől keritett térségen. — Szomszédai Hegymeg, Tomor (ez Abaujban), Hongács, Balajt helységek s Edelény felől a sápi puszta. Határkiterjedése 1380 hold; ebből 45 hold belsőtelek 436 hold szántóföld, 413 hold rét, 117 hold szőlő, 338 hold erdő, 31 használaton kivüli. Urbériség 11 1/2 telek, második osztályu. —

Lakóház van 69, lakos 372, u. m. 20 r. kath., 3 gör. kath., 345 ref., kiknek helyben van anyaegyházuk és 4 zsidó. Birtokosok: Máriássy, Bernáth, Fejérváry, Ragályi, Dants, Szathmári-Király, Jakabházy, Török, Pogonyi, Szemere, Fekete, Huszt, Dapsy, Gondos, Orogy, Szilva, Sipos, Somogyi családok.

Damasd (Garan-), Bars m. magyar falu, a Garan jobb partján, Lekér mellett: 463 kath. lak. Szénája bőven lévén, sok marhát nevel, s kár hogy termékeny földjeit a Garan néha elönti. F. u. a lekéri apátur. Ut. p. Kéménd.

Damasd (Ipoly-), Hont m. tót falu, az Ipoly bal partján, a Dunához ¼ mfd. 401 kath. lak. Van szőlőhegye, erdeje, 2 vizimalma, lótenyésztése, s egy régi omladozott vára. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. post. Vácz.

Damócz, Zemplén v. magyar-orosz falu, Helmeczhez délre 1½ órányira: 57 római, 322 g. kath., 4 ref. 12 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal; 471 hold szántóföldel. F. u. b. Sennyei.

Damonya, lásd Chernelháza.

Dámos, oláh falu, Bihar vgyében, kösziklás hegyek közt, Bárodhoz délre 2 mfd. 180 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 16⅝ urbéri telekkel, roppant erdőséggel. Birja gróf Batthyáni József.

Dancsháza, magyar falu, Bihar vgyében, szép rónaságon, Debreczenhez 4 mfdnyire, a Váradról Pestre vivő országutban, 800 lak., kik többnyire reformatusok, helybeli pappal. Határa 3000 hold, mellyből szántó 1200 hold, kaszáló 300 hold, legelő 1000 hold, lapály 470 hold, szőlő 30 hold, erdeje nincs. És mind ez, csekély urbériséget kivéve, majorsági birtok. Földe fekete és szikes. Birják a Bagosy, Balku, Gál, Harangi, Oláh, Ujj, Szőke, Virágos, Nagy családok igen számos ivadékai. Határában foly a kék Kálló vize.

Dánfok, puszta, Békés v. Békés város mellett.

Danielki, népes puszta, Árva vm., Podvilkhoz 1½ óra: 80 kath. lakossal.

Danisócz, Szepes v., tót falu, Iglóhoz keletre 1¼ mfdnyire: 200 kath. lak. F. u. gróf Csáky. Ut. post. Lőcse.

Dankócz, vindus falu, Vas vármegyében, a lendvai uradalomban, kopár köves vidéken, 93 evang., 50 kath. lak.

Dány, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, két lassan emelkedő domb aljában, közepén a falu felső végén fakadó pataktól átmetszve, ut. post. Bagtól délre 1½ órányira. — Lakja 1500 lakos, kik csaknem mind róm. katholikusok, paroch. templommal. — Dombos határán szántóföldje barna agyag, minden nemü gabonát jól megterem, jó bora és jó dinnyéje van; legelője azonban homokos; erdeje nagy és szép. Határában 4 apró forrás van, és egy Dánysár nevü mintegy 50 holdnyi mocsár. Telkesgazda 95 számláltatik. — E helység igen régi eredetü s már harmadik helyen fekszik, a régi telkeinek nyomai most is láthatók. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Dány-Sz.-Miklós, (Alsó, Felső), Pest-Pilis vm. puszta, 105 kath. 50 ref. lak. F. u. Nagy-Körös városa, s a gróf Beleznay nemzetség.

Danyád, Szathmár vm. magyar falu, Czégénytől csak egy utcza választja el. A ref. templom itt van. Határa ollyan, mint Czégényé. F. u. Kende, Ajtay. Ut. p. Szathmár.

Dara-Sztarina, Zemplén v. két egymással összefüggő orosz falu,

Szinna fil. 21 római, 910 g. kath., 15 zsidó lak. Gör. kath. templom.; hegyes erdős határ, 1431 hold szántóföld. F. u. Révész. Ut. p. Nagy-Mihály.

Darah, Szathmár v. magyar falu, Szathmárhoz 1 órányira, a Szamos mellett: 64 római, 79 g. kath., 184 ref., 7 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplommal. Határa három nyomásbeli és igen termékeny; rétje kétszer kaszálható; tölgyes erdeje két szakaszban; gyümölcsösei szépek; a Szamoson malmokat tart. F. u. Eötvös, b. Józsikánó, Kállay, Buday.

Darány, magyar falu, Somogy vgyében, közel a Drávához, ut. post. Istvándi. Van 1300 ref., 60 kath., 20 zsidó lakosa, ref. anyatemploma. Határa igen nagy de homokos; erdeje és szőlőskerjei vannak. Birja gróf Széchenyi Pál.

Darázs, horvát falu, Baranya vgyében, a Karasicza mellett, közel a Dunához, 1650 kath. lak., paroch. templommal. Határa igen termékeny; rétje a Duna szigetjében sok; bort termeszt és halászatot üz. A béllyei urad. tartozik. Ut. p. Bezdán.

Darázs, Nyitra m. tót falu, a Nyitra viz mellett, Nyitrától északra egy órányira, igen kies vidéken. — Számlál 756 kath. lak. Régi gothus kath. temploma nézésre méltó; szántóföldei középszerük; rétei kétszer kaszálhatók; erdeje s malma van. F. u. a nyitrai püspök.

Porpácz-Darázs, magyar falu, Vas vm., lásd Porpácz.

Darázsi, (Draschovicz), Hont m. tót falu, Szebelébhez ¾ mfd., 35 kath., 159 evang. lak. Evang. templom. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Dárda, mezőváros, Baranya vgyében, ut. p. Eszékhez 1½ órányira, felette termékeny lapályon, 1200 kath., 600 n. e. óhitü, 20 protestans, 250 héber lakossal, kik német, magyar és szerb nyelven beszélnek. Gazdag határát délről lápos térség környezi, mellyen keresztül a rómaiak egész a Dráváig erős töltést csináltak. Követte őket Soliman török császár is, ki Eszéktől fogva Dárdáig 8565 lépés hosszu s olly széles töltést készittetett, hogy 3 kocsi egymás mellett elmehetett, de mellyet Zrinyi Miklós 1664-ben elrontatott. IV. Mahomed ismét helyreállitá, de jelenleg a mocsárokban csak némelly karókat lehet észrevenni. Utczái egyenesek és tágasak; van itt derék urasági kastély és angolkert, kath. és óhitü anyatemplomok, synagóga. Marha- és sertés-tenyésztése virágzó; tölgyes erdeje nagy. Feje egy uradalomnak, mellyhez 23 helység és 6 puszta tartozik, s mellyet jelenleg Lippe herczeg bir.

Kis-Dárda, német falu, Baranya vármegyében, közel Eszékhez, 180 kath. lak. A dárdai uradalomhoz tartozik.

Dargó, Zemplén v. orosz falu, Gál-Szécshez 1½ órányira: 40 római, 229 g. kath., 10 ref., 18 zsidó lak. 241 hold szántóföld. Erdő. F. u. Szemere, Szilassy s m. Ut. p. Vecse.

Darma, Ungh v. magyar falu, Eőr mellett: 128 róm., 56 gör. kath., 48 ref., 52 zsidó lak. F. u. Orosz, Csató s m. Ut. p. Ungvár.

Darnó, Pozson m. magyar falu, a Szigetközben, Hedervárhoz ½ órányira. Számlái 672 kath. 29 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Rétjei, földjei termékenyek; erdeje szép; káposztája kapós; juhtenyésztése nevezetes. F. u. gr. Viczay. Ut. p. Győr.

Darnó, Szathmár v. magyar falu, F.-Gyarmathoz közel: 4 római, 7 g. kath., 170 ref., 8 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa trágyázva elég termékeny; erdeje és belső gyümölcsösei vannak. F. u. Izsák, Morvay, Osváth, s m. többen. Ut. post. Szathmár.

Darnya, Gömör v. magyar falu, ut. p. Rimaszombathoz délre 2 mföldnyire; a Macskáspatak mellett: 81 kath., 485 ref., 14 evang. lak. Róna és dombos határa egyaránt igen termékeny; rétje, legelője elég. F. u. gróf Dela Motte, Vajda, Koós, Patay örökösök s m.

Darócz, magyar falu, Baranya vgyében, az eszéki országutban, ut. p. Eszékhez 1 óra, 950 ref., 15 kath. lak., ref. anyatemplommal. Határában sok posvány kiszárittatván, szénája bőséggel. A Duna' ereiben jövedelmes halászatot üz. A béllyei főherczegi urad. tartozik.

Darócz, Beregh v. magyar-orosz falu, ut. p. Beregszászhoz 1 mfdnyire: 11 r. kath., 418 ref., 210 g. kath. lak. Ref. anyaszentegyház.— Földe nem sok, de mindent jól terem; erdeje igen nagy, s lakosi sok faedényeket, hordókat csinálnak s messze elhordják F. u. Lónyay, Darvay, Vitéz s m.

Darócz, Ungh v. orosz falu, Unghvárhoz ¾ órányira, a szerednyei postautban: 48 római, 512 gör. kath., 14 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Szőlőhegy. F. u. a kamara.

Darócz, Dravcze, Sáros v. tót falu, Berzeviczéhez északra egy órányira: 461 római, 33 gör. kath., 29 evang., 30 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Meglehetős föld és rét. Kastély. F. u. b. Berzeviczy s m.

Fülpös-Darócz, Szathmár v. magyar falu, a Szamos mellett, közel Matolcshoz: 4 római, 31 gör. kath., 200 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. — Három nyomásbeli földei mindent bőven teremnek; rétjei középesek; legelője, fája elég; belső gyümölcsös, káposztás, szőlős, veteményes kertjei jók, különösen sok diófája van. F. u. Ilosvay, Gulácsy, Moldvay, s m. Ut. p. Szathmár.

Király-Darócz, Szathmár v. magyar-oláh mező-város, ut. p. N.-Károlyhoz délkeletre 2½ mfdnyire a Kraszna vize mellett: 605 római, 1185 g. kath., 631 ref., 90 zsidó lak., róm., és gör. kath. és ref. anyatemplommal, synagógával, vizi malommal. Fekete szántóföldje dúsan termi a tiszta buzát; rétjei kétszer kaszálhatók; erdeje, szőlőhegye és tágas legelője van. F. u. nagyobb részben a gr. Károlyiház, s még Gerzon, Irinyi, Linkner, s t. m.

Lénárt-Darócz, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolczitól 2 10/16, ut. p. Putnoktól 1 4/16 állomásra, 349 lakossal, kik mind r. katholikusok s többnyire nemesek. Fiók-szentegyháza Csernelyhez tartozik. Határa 1034 hold, mellyből 19 10/16 beltelek, 457 hold szántó, 194 rét, 45 szabad szőlő, 200 erdő, 90 legelő, 37 hold müveletlen; s mind majorsági birtok 12 1/12 nemesi telekre oszolván, mellyből bir 1½ Bardos Mihály, 1 Benke, Dobay család, s a csernelyi plebánus, ismét 3⅓ Benke, Dobay; 2½ Bardos Ferencz, 2¾ Bardos György, 1 Kis Pál, s Bardos család. A föld ⅔ részben homokos s kavicsos, ⅓ igen jó termő fekete föld, melly főleg tiszta buzát, rozsot, árpát, kukoriczát, s az ugarban burgonyát terem.

Nagy-Darócz, magyar falu, Nógrád vgyében, 753 kath. lak., igen jó határral, és kövér rétekkel. Többen birják. Ut. p. Zelene.

Panyi-Darócz, magyar falu, Nógrád vgyében, az Ipoly szép széles völgye nyugoli oldalán, a bányavárosi országutban, ut. p. Losonczhoz ¾ mfd. Lakja 76 házban 390 kath., 30 evang., 6 zsidó. Határa 2511 h., mellyből 138 hold beltelek, 619 hold szántóföld, 452 hold rét, 226 hold legelő, 1034 hold erdő, 42 hold árkos legelő. Ebből urbériség 60 hold beltelek, 253 hold szántó, 144 hold

rét, 28 hold legelő. Majorsági belső-ség 78 hold, szántó 366 hold, rét 308 hold, legelő 198 hold, haszontalan 42 hold, erdő 1034 hold. Az erdő egyuttal közös legelő. A föld általában lapály, lassan emelkedő dombokkal, agyagos homokkal vegyes, néhol vadvizes; legjobban termi a tiszta buzát, zabot, veres lóherét, burgonyát. Rétjei az Ipoly mellett terülnek el, melly gyakran kiönt. Szép szarvasmarhát, de lovakat is jókat tenyészt. Van itt kath. paroch. templom, 6 urasági lakház, és egy kis patak Kohári nevü. Birtokosok: Vattay Dánielnő, Básty Sándor, Gellén Károly, Szentiványi Bogomér, Horváth Lajosnő, Okolicsányi Péter, Pongrácz Antal, Fáy József, Draskóczy Gábor, Csikány Gábor, Plachy Zsiga, Bohunka, Sztankovics, Urbányi.

Puszta-Darócz, Szathmár v. magyar falu, közel Szathmárhoz: 5 római, 110 gör. kath., 160 reform., 7 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa szük, de termékeny; erdeje szép, rétje igen jó szénát ad. F. u. Nagy, Barkóczy, Boros, Péchy s m. t.

Tibold-Darócz, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolctól $1^{8}/_{16}$, Egertől $1^{5}/_{16}$, u. p. Harsánytól $^{10}/_{16}$, Kácstól $^{4}/_{16}$ állomásra, alacsonyabb hegyes vidéken, egy igen kies völgyben. Határkiterjedése 8873 hold, ebből beltelek 220 hold, szántóföld 3861, rét 579, erdő 2762, szőlő 638, legelő 487, terméketlen hely 278, utak sat. 48 hold. Urbéri kéznél van 680, majorsági 3760 hold szántóföld és rét, a Jánfalu puszta birtokot is ide értve. A legelő közösen használtatik. A szőlő kilenczed dézma alatt van. A föld hegyes völgyes, sok helyt köves, másutt vadvizes; a határ déli része azonban nagyon jó fekete föld, minden gabona-nemet gazdagon terem. De a lakosok a földmivelésre, még inkább a ló- és szarvasmarhatenyésztésre elegendő szorgalmat nem forditanak. Lakosok összes száma 2173, kik közt 1258 r. kath., 810 ref., 14 ágostai, 91 zsidó. Férfi 1209, nőnemü 964. Mindnyájan magyarok. Van itt 29 telkes gazda, 65 házas zsellér, 92 lakó, 19 kézmüves mester. A r. kath. anyaegyház 1750 ujitatott meg, anyakönyvei 1746-on kezdődnek, temploma Sz.-Erzsébet tiszteletére; hozzá tartozik a kácsi leányegyház is. A ref. leányegyház Sályhoz van kapcsolva. A zsidóknak is van helyben synagógájok. A két keresztyén felekezet jól rendezett iskolái dicséretes említést érdemelnek. Van itt egy igen jeles magán iskola is. Épületei közt a Majthényiak, gróf Péchy, Szalay, Fáy urak csinos lakházaik kitünnek. Van két pálinkafőzőház is. A határon s a helységen is keresztülfoly a kácsi meleg patak, melly 3 malmot hajt. Említésre méltó még egy kut, mellynek vize a köszvény ellen a nép által már több izben csodás jótékonysággal használtatott, mignem bizonytalan ok miatt a tulajdonos földesur által behányatott. Az itteni kőbányában évenkint sok faragott kövek készitetnek. Birtokosai a helységnek: gr. Péchy Szilárd, báró Majthényi László, Majthényi György, Szalay Antal, Fáy Barnabásnő, Fáy Alajos, Fáy Antal, Gyurcsányi Gábor, Almásy József, Okolicsányi Ferencz, Egyed Imre, Csizik Károly.

1601. Daróczy Erzsébeth, Korpás Menyhért neje, itteni egész részbirtokát Bethes Péternek elzálogositja.

1663. Baratnaky Zsigmond, indit pert végrehajtó parancs mellett, Tolvaj György, Csanády János és egyebek ellen, Darócz, Doroghma, Nagy-Mihály, Geszth, Pél helységekben, továbbá Fejéregyháza, Bikk, Oszlár, Váralja, és Leányfalva, Borsod megyei pusztákban fekvő árva jószágai kibocsátására.

1701. E helységben bizonyos részbirtokban, mint Pély pusztánál látható, a Szepessy család igtatást nyer.

1714. Négyesi Szepesy János, felső-bükki Nagy István részére kiadott végrehajtó parancs mellett folytat pert Kovács János és György, Fazekas János, és Bódis István ellen, Darócz, Sály, Pély, Nagy-Mihály, Bikk, Eszlár, Doroghma, Geszt helységekben fekvő s Tabold Sigmond kihalása czime alatt tiszta igtatással nyert részbirtokok kibocsátása iránt.

1733. Borsy Katalin, micsoda ellenmondási pert kezdett e birtokra nézve, Oszlárnál látható.

1769. Bánóczy István, József, János és Éva, Darócz, Sály, Kács, Geszth, Doroghma, Nagy-Mihály, Pély, Fejéregyháza, Nádasd, Kondo, Paraszt-Bikk, Várallja és Leányfalva helyeken levő részbirtokaikat felfizetés mellett Borsy Anna és Katalinnak elzálogosítják.

Darufalva, németül Draszburg, horváth falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz $1\frac{1}{2}$ mfd. a németujhelyi országutban, 820 kath., 6 zsidó lak., fiók-szentegyházzal. Lakosai nagy termetükről nevezetesek. Határa hegyes és róna; van 880 hold szántóföldje, 54 hold rétje, 106 hold szőlőhegye, és 826 hold többnyire fenyves erdeje. Bora savanyu; földje középszerü. Birják $\frac{1}{3}$ hg. Eszterházy, $\frac{2}{3}$ részben gróf Zichy Miklós, kinek itt szép kastélya és kertje van, s itt az egyik sétatéren a hársfák megforditattak, és igy a gyökerekből ágak, az ágakból pedig gyökerek lettek, mi különös alakot ad a fáknak.

Daruvár, német falu, Temes m., Krassó vmegye szélén, Temesvártól 6 mfd. dombon, 850 r. kath. lak., kik közt 37 magyar, paroch. anyaegyházzal. Határa 6723 hold 67 □ öl, mellyből majorsági földek 3743 hold 67 □ öl, többnyire ekealá való; urbéri szántó 1920 hold, rét 640 hold, legelő 320 hold, kerti veteményekre 160 hold. Földe sárga agyag, s nagyon kivánja a trágyát. Daruvár dombos fekvése miatt kutait nagy költséggel tartja fen. Jelenleg 32 öles mély négy kut van a faluban; a vizet lovak használatával meritik.— Obienda nevü völgyben, egy 10 öl mély savanyu-vizeskut vagyon. Birtokosai: a k. kincstár, Daruváry, Reményi, gr. Nemes családok.

Darva, Máramaros v. orosz falu, Técsőhöz északra 2 mfdnyire: 3 római, 548 gör. kath., 9 ref., 14 zsidó lak., jó legelővel, erdővel. Van görög kath. anyatemploma. F. u. többen, és a Darvay nemzetség innen veszi eredetét.

Darvas, magyar-oláh falu, a Sárréten, Bihar vgyében; ut. postája Nagyvárad 5 mfd. Lakja 516 reform., 23 r. kath., 412 n. e. óhitü, kik magyarul is beszélnek; $19\frac{1}{4}$ urbéri telek után földes-gazda 63, zsellér 37, lakó 23. Reform. és óhitü anyatemplomok. — Róna lapályos határa mintegy 5000 hold, mellyből urbéri szántóföld 542 hold, kaszálló 228 hold; a többi majorsági szántó, rét és közös legelő. Földje el van élve, és sok helyt szikes, leginkább csak kétszerest terem, más termény, kivált tengeri nem igen diszlik. Az állattenyésztés felette csekély lábon áll. Birtokosai: a Molnár, Baranyi, Borbola és Olasz családok.

Dasztifalu, magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 4 mfd., 381 kath. lak., szép kastélylyal. Van 665 hold jó buzát termő szántóföldje, 25 hold rétje, 571 hold cserés-tölgyes erdeje. Birja a gr. Viczay család.

Dautova, magyar falu, Bács vgyében, a Dunának egy ága mellett, ut. p. Bajától délre $2\frac{1}{4}$ mfd., 2500 kath. lakossal, és templommal. Földje

si 900 holdas nagy részben szántóföldnek is használtatható városi kaszálló. — A város körüli legelőn tul nyugot felé kezdődnek az ondódi pusztán a háztelkek után eső földek egy tagban, mindegyik ház után mintegy 30 annyi nagyságu föld mint a belső telek; s valamint a külső pusztán tanyákat, ugy ezeket is elkülönözve birhatják a tulajdonosok, de eddig el nem adhatták külön házaik nélkül. Az ondódi pusztán tul egybefüggésben esik a hegyesi polgári tanyákkal rakott puszta, mellyhez kebeleztettek Vajdalapos, Fertő, Kis és Nagy-Álomzug, Lengelaposa nevü puszta-részek. E pusztának Kösü vize mentiben fekvő része Kösüszegnek neveztetik. Az Elep szélét, a hortobágyi nagy legelő felé, körülövedzi a Kadarcs vize, melly a Tisza árjából vevén táplálékát, száraz években kiszikkad. Az elepi pusztán tul van a Hortobágy-melléki több □ mföldre menő gyeplegelő, mellynek azonban rendkivüli árviz idején csak kis része marad szárazon, de hátasabb részeiről hamar lefoly a viz, más része folyvást sásos, gyékényes, zsombikos, kevés hasznu legelőt ad. A Hortobágy vizénél a pesti országutban van a városi nagy vendégfogadó, s hozzá közel a mátai 600 holdas városi és a malomzugi néhány száz holdas kaszállók. E nagy terület, mellynek közepét a Hortobágy hasítja, általában szikes vegyületü, melly jó tápláló füvet ad ugyan, de keveset, és hamar szikes razság áll elő. E hiba főleg megvan a kir. kincstártól birt Zám és Ohat pusztákon, mellyeken az eke alá mivelhető, vagy kaszállónak használható föld nem tesz többet 7000 holdnál. E szántóföldek nem debreczeni polgárok által használtatnak, hanem a körülfekvő tiszai helységek bérlik ki évenkinti kiosztás szerint, olly módon, hogy egy hold földtől egy köből tavaszi életet adnak, s a város kaszállóin egy napot dolgoznak. Az ohati pusztán van a város majorja, a felügyelői lakkal, hol a város ménese is tanyázik. E tisztség körébe tartozik a haszonbérlett földekre felügyelni, azokat kiosztani, egyszersmind a városnak mintegy 100 kanczából s ehhez alkalmazott csikókból álló ménesének gondját viselni. A ménes szükségén felüli takarmány erdélyi ugynevezett purzsásoknak adatik ki, kik juhseregeikkel télre a tiszamelléki lapályokra levándorolnak, s áttelelvén itt, miután juhaik leelleltek, Sz.-György nap után ismét viszszatérnek Erdély bérczeire. A polgári tanyák, mint mondók, a szepesi, ebesi, macsi, kis- és nagyhegyesi s elepi pusztákon vannak elhintve. A tanya-földek birtoki mennyisége mezei törvény által van szabályozva, három nyilastól kezdve (egy nyilas = 9000 □ öl) minél kisebb terület tanya-felfogáskor nem adatik, fokonkint feljebb 16 nyilasig, melly körülbelől 130 holdat tesz. E földmennyiségen kivül van mindenkinek ház után való földe, melly 30-szorta nagyobb a belső teleknél. A tanya és ház utáni földeken kivül is osztatnak még két és hét évi haszonvételre, mérsékelt bérért, szántóföldek, mellyek ürgenyilasoknak neveztetnek. Az erdei kaszállók mennyiségének is van mértéke, t. i. 10 boglyásnál többet egy polgár nem birhat. Minden nyilas után joga van a polgárnak a városi nagy legelőn 5 darab öreg szarvasmarhát vagy lovat, vagy e helyett 50 darab juhot vagy sertést legeltetni, igavonó marháin, s a városban tartott tehenein kivül; ezenfelül legelőbér fizettetik. — Debreczen, mint pecsétje vallja, már a 13-ik század második tizedében városi joggal birt, oklevelekkel mindazáltal sza-

badságait a 15 századnál feljebb nem tudja vinni. 1405-ben Buda kiváltságait nyerte meg, ekkor az is rendeltetvén, hogy kőfallal kerittessék, de hogy ezek valaha felépültek volna, semmi sem bizonyitja. — 1410-ben Zsigmond király Szklabonya várral együtt Baliczky Andrásnak 13 ezer forintért elzálogositotta. — Később Belgrádért György ráczországi despota kapta meg cserében több várossal és várral egyetemben; de ez Debreczent a nagy Hunyadi Jánosnak engedte. Jánosról hátramaradt özvegyére Szilágyi Erzsébetre szállott. — Mátyás király adományából Zápolya János vette át. Mátyás halála után 1490-ben a Rendek Corvin Jánosnak ajándékozták; ez Debreczent s több más helységet 1492. Derencsényi Imrének 8 ezer arany forintért zálogba adta, később ismét Zápolya családra jutván. II. Lajos eleste után I. Ferdinand Debreczent Chevlár Móre Lászlónak ajándékozta; Zápolya János pedig mindjárt országlása elején Ártándy Pál máramarosi főispánnak engedte, s ezt a birtokban I. Ferdinand is megerősitette. Debreczen birtokosai közt olvashatni Seredy Gáspárt is, ki ezt I. Ferdinandtól zálogban kapta. — Az 1538-ban történt és 1552. megujitott egyezkedés következtében, Debreczen II. Jánosnak, Zápolya örökösének visszaadatott. — Ennek halála után mindég az erdélyi fejedelmek birták; végre koronánk alá jutott, és mielőtt Rudolf 1600-ban, és I. Leopold 1689. régi szabadságait uj adományokkal erősiték, sokféle viszontagsága, s a török és tatár seregek által szenvedett számtalan nyomorai után 1693-ban ujra a királyi városok sorába vétetett, s 1715-ben beczikkelyeztetett. — Az 184$^{8}/_{9}$ ki magyar forradalomban polgárainak az aradi ostromnál s az erdélyi harczokban kitüntetett vitézsége által lett hiressé, —kinem ismerné a debreczeni, veres pántlikások' nevét? — még inkább pedig az által, hogy a pesti országgyülés s a magyar kormány 1849 elején Debreczenbe tétetett át, és a nagy reform. egyházban mondta ki Kossuth Lajos kormányzó az apr. 14-ki határozatot, t. i. Magyarország függetlenségét Ausztriától.

Végre Debreczennél történt aug. 2-án azon ütközet, mellyben h. Paskevics és Konstantin cs. főherczeg 80000 muszkával, Nagy-Sándor magyar tábornok 13000 fönyi seregét hirtelen meglepve, egészen szétszórta; ámbár a muszkák is igen sokat vesztettek, 2 tábornokuk elesett, s a magyar tüzérséget a hivatalos muszka hadituditás is kiemelte. De bezzeg meg is lakolt ezért a szegény Debreczen, mert ez 3 napig a muszka és kozák és cserkesz seregek prédálásának vala átengedve; de mégis fel nem gyujtatott mint Losoncz.

Debréte, magyar falu, Borsod vmgyében, a megye északi csucsán, Szendrőn felül $^{15}/_{16}$ állomásra, erdős hegyektől keritett szük völgyben. Határa 2114 hold, mellyből 21 h. beltelek, 377 h. szántóföld, 111 hold rét, 1580 hold erdő, 25 h. használatlan. Urbéri telek 10. Lakja 73 római, 84 g. katholikus, 45 református, 4 zsidó. Birja gr. Keglevich János.

Debrő (Al.), Heves v. német-magyar falu, a Tarna mellett, Egerhez 2 mfdnyire: 1521 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja első osztálybeli, s egészen sik; az itt termő dohány legjobbnak tartatik az országban; rétje, legelője elég s fája is van. Német lakosai lassan-lassan elmagyarosodnak. Feje ez egy uradalomnak, melly a Grasalkovich hg. család birtoka volna, de megvette gr. Károlyi György.

Debrő (Fel.), Heves v. magyar falu, csekély távolságra Al-Debrőhöz,

mellynek javaiban ez is részesült. Lakja 1738 kath., kiknek itt paroch. szentegyházuk van. F. u. a debrői uradal.

Debrőd (Jászó), Abauj v. magyar falu, Jászóhoz délre 1 órányira: 659 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. a Jászói prépostság.

Decs, magyar falu, Tolna vgyében, ut. p. Szekszárdhoz 1 óra, 2000 lak., kik csaknem mind reformátusok, anyatemplommal. Tágas legelőjét az árviz járja; fejér bora az egész országban az elsők közt foglal helyet; a stomfovai erdöben hajdan egy kolostor volt. A báttaszéki uradal. tartozik.

Décs, Árad v. oláh falu, hegyes, erdös vidéken, Deznához délre 2 mérföldnyire: 15 kath., 911 óhitü lak., s anyatemplommal.

Décs (Kis- és Nagy), Békés v. puszták, s a szarvasi határhoz tartoznak.

Décs, Nyitra m. puszta, Recsény filial. 32 kath. lak.

Décser, Békés v. puszta, a Sebes- és Fekete-Körös közt fekszik, s többnyire nádas tavakból, itt ott erdöből s kaszállóból áll.

Decső, (Daczow), Sáros v. tótorosz falu, Hétharshoz $^1/_4$ mfd., 246 római, 263 g. kath. lak. Kath. fil. temploma közös a gör. hitüekkel. Termékeny határ. Erdö. F. u. gr. Szirmay.

Nemes-Déd, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Nemes-Vid. Lakja 900 ref., 450 kath., 130 zsidó, ref. anya, kath. fiók-templommal. Határa termékeny s több nemesek birják.

Déda, oláhul Gyída, oláh falu, Bihar vgyében, a Berettyó mellett, a Debreczenből Erdélybe vivő postautban, Margita és Kémer közt postaváltással, 220 g. kath., 30 földes, 8 zsellér lakossal, $4^2/$ urbéri telekkel. Gör. kath. anyaegyház. Határa kiterjed 634 holdra, s ebből szántóföld 167 hold, kaszálló a benne levő cserjésekkel 235 h., szőlőhegy 162 hold. Legelője és erdeje nincs, hanem van bizonyos cserjés helye, melly a rétek felszabadultával legelőnek használtatik = 70 h. A szántóföldből ismét 162 h. urbéri, 5 majorsági, kaszállóból 155 urb., 80 majorsági, dézmás szőlőhegy 110, majorsági 52, gazos hely 70 h. Földje szurkos, agyagos, kövecses, szinte munkálhatlan, s azért leginkább tengerit terem, de keveset. Bora jó. Folyóvize a Berettyó, melly határát elválasztja a több szomszéd határoktól, s egyuttal a kaszállókon keresztülfolyik. Birtokosa: gróf Károlyi György.

Déda, magyar falu, Bereg vgyében, a Tiszaháton, ut. p. Beregszászhoz 1 mfdnyire, 600 ref., 168 görög, 23 római kath., 10 zsidó lakossal, ref. anyatemplommal. Agyagos feketc földje mindent megterem; fája, szénája bőséggel. De leginkább nevezetes timsógyáráról, mellyet a szerencsétlen Perényi Zsigmond báró birt. Állandóan dolgozik e gyárban 16 munkás, kik télen át timsókő-égetéssel foglalkoznak, a nyári 8 hónap alatt a munkások száma 25-el szaporittatik. A timsókövek a báró saját nagy-muzsaji bányáiból hozatnak. Készül évenként 3200—3500 mázsa kitünő jóságu timsó, helybeli ár szerint 6 pengő forintjával. A helységet többen birják.

Dedasócz, Zemplén v. orosz falu, Lyubisse fil. 210 g. kath., 9 zsidó lak. 267 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky. Ut. p. N.-Mihály.

Dédes, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $2^1/_{16}$, u. p. Kazinczitól $^{15}/_{16}$ állomásra, a Bányölgy közepén kies nyilt vidéken, melly ugyan a helység déli részin elnyuló sziklánál keskenyre szorul, de ismét kiterülvén, a távolabb eső magas hegyeken, zordon erdők közt e-

melkedő szikla-gerinczekkel, közelebbről kellemes fekvésü szőlőhegyekkel, s szelid lejtöjü szántóföldek közt, gazdag rétekkel gyönyörködteti a szemet. $^{2}/_{16}$ állomásra a helységhez éjszakkeletre fekszik Tapolcsány, szomszédai továbbá keletre Tardona, délkeletre Malyinka, délre Visnyó, nyugot s éjszakra Nekeseny s a tapolcsányi határ. A határ kiterjedése a hozzá tartozó Várerdő pusztával, hiteles felmérés szerint, 4184 hold 253□ öl, mellyből különösen e helység határára esik 3426 h. 387 □ öl, u. m. beltelek: majorsági 19 h. 422 öl, urbéri 39 h. 276 öl; szántóföld majorsági 473 h. 841 öl, mellyből a jobbágyoknak különös szerződés mellett ki van osztva 238 h. 312 öl, az uradalom saját használatában van 235 h. 529 öl; urbéri szántóföld 573 h. 1108 öl, r. kath. papé 20 h., ref. papé 20, összesen szántóföld 1087 h. 749 □ öl; rét összesen 250 h. 856 öl, mellyből majorsági 76 h. 231 öl, urbéri 156 h. 1035 öl, a két papé 4 h., közönségé 13 h. 790 öl. Szőlő 106 h. 1145 öl, u. m. 8 h. 24 öl majorsági, 98 h. 1121 öl dézmás. Erdő 1861 h. 322 öl, bokros helyek 24 h. 760 öl, sziklás s haszontalan föld 12 h. 206 öl, közlegelő 25 hold. Várerdő puszta 757 hold 1066 □ öl, ebből 5 h. beltelek, 28 h. 466 öl szántóföld, 4 h. 600 öl rét, 720 h. erdő. Legmagasabb része a határnak a várhegy, mellynek tetején messzire mutatja romjait a hajdan híres dédesi vár. A várhegygyel szemközt van a Dezsőkő, ez alatt beomladozva a Dezsölyuk, a várerdő keleti részin másik lyuk is van az ugynevezett Szunyogos. Nevezetes csucsok még a Szalacsikő az országut mellett, Nagyhó a falu délkeleti részin, melly barlangjában a czigányoknak ad szálást. A falun keresztülfoly a Bán pataka, melly itt a várerdőből jövő Barócz patakkal növekszik. A helység határa már szabályozva levén, a tagositás is 1848-ban megkezdetett. A föld a völgyekben fekete homokos agyag, a hegyeken nyirok, vagy kavicsos agyag, néhol vadvizes, de az egész határ általában első-osztályu, tavasziból rendesen 7—8 maggal fizet, megterem minden gabona-nemet, de leginkább, kétszeres, zab, tenkely, kukoricza, burgonya termesztetik; kender igen jó, s házi szükségre sok; gyümölcs, kivált szilva bőven terem. A takarmány-termesztés is divatban van, de csak az uraság földein. A szép fekvésü szőlőhegy a vidéken legjobb fejér asztali bort, melly azonban több évek multán érik meg, néha pedig aszut is ad. A földek 3 osztályra hasitatnak, mindenikben 4 dülővel. Felszabadulás előtt a földektől 9- és 7-d. dézma adatott, papi dézmáért az egri érseknek 24, helybeli r. kath. lelkésznek 5 pft. fizettetett. Az állattenyésztés alacsony fokon áll, de az urasági juhászat, melly miategy 1200 nemes birkát számlál, nemcsak jeles finomsága s okszerü kezeltetése miatt érdemel említést, hanem azért is, mivel legrégibb nemes nyájjal bir a megyében. A lakosok magyar juhot, meglehetős szarvasmarhát, jó faju sertéseket tenyésztenek, de kevés mennyiségben. Lakosok száma 110 házban 689 lélek, u. m. 339 fi, 347 nő, vallás szerint r. kath. fi 115, nő 122; ref. fi 206, nő 202; evang. fi 11, nő 7, zsidó 3 fi, 6 nő. A r. kath. és reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, mellyekhez Tapolcsán is csatoltatott. A felszabadult 21 urbéri telket birja 28 fél, 2 háromnyolczad, és 25 egy negyed telkes, összesen 55 gazda, egy egész telek ára felszabadulás előtt 400 váltó forint körül állott; urbéri zsellér van 20, majorsági szinte 20. A bognárságot a lakosok magok üzik. Van bolt, korcsma, pálinkaház, két kerekü malom a helységben. Az

épületek közt említést érdemelnek a pálakövel fedett uraságí gazdasági épületek s ezek közt különösen a cseh modorra épült juhaklok; a ref. templom igen sáros helyen épült s vizzel vétetik körül. Van a határban egy vashámor Latinák testvérek birtokában, mellyben van egy frístüz, s pudli, s dolgozik benne 10 kovácslegény, haszonbére 300 pft, nyers vasat Gömör megyéből szerez. Ez előtt papirgyár is volt itt, de ez megszünvén, helyébe mássa épült, mellynek haszonbére 1500 pft. Meszet sokat égetnek az uraság részire, s helyben van mészkö s épületkőbánya. Földesúr gr. Serényi János.

A falu feletti hegyen hajdan paulinusok temploma s klastroma volt; sokkal inkább említést érdemel ennél a fennebb is már említett dédesi vár a várerdő felett, a messze látszó várhegy tetején. E vár hajdan egy volt Perényi legerősebb várai közül, 1566-ban legutolsó parancsnoka volt e várnak Kávásy László. Ez időben Házán basa vadcsoporttal ostromlá a várat, mielőtt azonban bevette volna, Kávásy sulyos nyavalyában esvén meghalt, a várőrség nagyobb része kétségbe levén a vár megtarthatása iránt; nagyobb részt onnan elszéledt, a megmaradt kisebb rész azonban, gyávaságnak tartván a védtelen feladást, eltökélé azt utolsó csepp vérig oltalmazni, s vezér hiányában, Bory Istvánt, ki csak néhány nappal előbb jött a várba, parancsnokká emelék; Házán basa megtudván a várbeliek szándékát, a várat tüstént ostrom alá vetette. 15 napig folytonosan tartott az ostrom, s ekkor már a vár falai s bástyái annyira omladozni kezdének, hogy Bory, megmaradásukat többé nem remélhető, miért is a rejtekeket puskaporral ellátván, ugy készitette el a tervet, hogy az 16-ik nap reggelén levegőbe repüljön, s éjszakának idején megmaradt seregével bátorságos helyre menekült. Házán basa másnap reggel védtelenül foglalá el a várat, mig azonban serege a várépületeit kulatná, az levegőbe repült, s több mint 400 embere elveszett, mellyen való boszujában Házán basa a várat földig lerontatá, s az fel sem is épült többé, s ma már csak az erős várkapu oszlopai állanak fenn, s itt ott a bástyák romjai látszanak.

Dédes, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Baksa, 130 kath. lak. Többeké.

Dedina nobilium, tót falu, Árva vgyében, 222 kath., 14 evang., 18 zsidó lak. Több uraságí lakházak. Vizi malom. Földesurak: Dedinszky, Kanyerka, Zsuffa, Buján, sat.

Dégh, magyar falu, Veszprém vgyében, Fejér vgye szélén, Ozorától északra $1\frac{1}{2}$ órányira, ut. p. Sár-Bogárd. Van 853 kath., 614 reform., 15 zsidó lakosa, kath. és ref. anyatemplomokkal. Ékesiti az uraság pompás kastélya, egy ritka szépségü angolkerttel. Az ide tartozó roppant pusztákon nagy fontosságu gazdaság üzetik. Van itt kitünő merino juhtenyésztés, gulya, telivér-ménes, és schweiczi tehenészet. A haszonvehetlen mocsáros, homokos helyeket, viruló rétek és fiatal erdők váltották fel. Birja Festetics Antal, cs. k. kamarás.

Dejtár, Nógrád m. magyar falu, 1157 kath., 2 evang. lak. Határja róna és gazdag termékenységü; szőlőt mivel, s az Ipoly vizén jövedelmes malmot bir. F. u. az esztergomi érsek. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Dejthe, (Dochticz), Nyitra m. tót mváros, a Bláva mellett. Számlál 1204 kath, 1 evang., 48 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa termékeny; erdeje szép van: papirosmalom. F. u. gr. Erdődyné. Ut. p. N.-Szombat.

Dekanyesd, oláh falu, Bihar

vgyében, egy dombtetőn, ut. postája Várad 3 mfd. 423 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Fekete és fejér agyagos határa a trágyát nagyon megkívánja, s számlál 188 h. szántóföldet, 110 h. rétet, 854 h. erdőt. Majorság az erdőn kivül semmi. Birja a váradi deák püspök.

Deklesin, vindus falu, Zala v.-gyében, a belatinczi uradalomban, 420 kath. lak.

Délegyháza, Pest-Pilis m. puszta, Bugyihoz nyugotra. 28 kath., 6 ref. lak. F. u. a Jeszenszky és Halász nemzetség.

Deléthe, (Dalecicc), Sáros v. tót falu, Jernye fil. 54 római, 38 gör. kath., 21 evang. lak. F. u. Szinnyei Merzse nemz. Ut. p. Bertót.

Delinyest, Krassó v. oláh falu, erdők és hegyek között, Karánsebeshez $3\frac{1}{4}$ mfdnyire: 8 kath., 513 óhitü lak., s anyatemplommal, szilvásokkal, igen termékeny szántóföldekkel. Birja Manzsiarli család.

Kis-Dém, puszta, Veszprém v.-gyében, N.-Dém szomszédságában, a rédei gr. Eszterházyaké, és több közbirtokosoké.

Nagy-Dém, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Pápa. Lakja 700 kath., 180 evang., 160 zsidó, kath. és evang. fióktemplomokkal, synagógával. Dombos határa középszerű; szőlőhegye, erdeje, tágas legelője van. A Balaton patak itt egy tón folyik keresztül, s kifolyásánál malmot hajt. Birják a Szabadhegyi család, s mások többen.

Demecser, Abauj vm. magyar falu, Forróhoz mintegy $\frac{3}{4}$ órányira: 321 r. kath.; 10 g. kath., 19 evang., 190 ref., 13 zsidó lak. Kath., reform. szentegyház. Bortermesztés. F. u. többen.

Demecser, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza mocsárjai közt, ut. p. Berkeszhez $\frac{3}{4}$ órányira. Határa 8561 hold, mellyből száraz 4250 hold, a többit a Tisza árja boritja, de ez is jobbára kaszállással és nádvágással használtatik. Földje homokos, de trágya után mindent megterem, különösen káposztát, lent, kendert és dohányt. Lápszénája, nádja nagy bőséggel, hala pedig még nagyobb mennyiségben van. Vándorló lápjai Demecsernek is vannak. Lásd Kék falu leirását. Találtatik itt a lápok közt egy régi földvár. Ezt majdnem 1000 holdnyi felette mély és soha ki nem apadó mocsár övedzi. Népessége 839, kik kevés kivétellel, reformátusok, helybeli anyatemplommal. Salétromfőző 40 van e helységben, és Elek Pál urnak egy szeszgyára. Belső birtokosok: Elek Pál, Teremy János, Szabó János, s többek ezen családból, Györy György, s többek e családból; külső birtokosok: gr. Barkóczy család, Vay Dienes, Répásy János, Józsa Ignácz és László, Zoltán Miklós. A közlakosok 244 hold szántó és kaszálló földet birnak.

Deménd, Heves v. magyar falu, Egerhez délre 1 mfdnyire: 764 kath. lak. F. u. az egri érsek.

Déménd, (Demendicze), Hont m. tót falu, Magyarádhoz $\frac{1}{2}$ mfd. 720 kath., 20 evang. lak. Kath. paroch. templom. Földjei termékenyek; tölgyes erdeje derék; szőleje is van. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Deményfalva, (Demanova), Liptó m. tót falu, 43 kath., 261 evang. lak. Urasági több lakházak; nagy erdő; hires fürész-malom, nevezetes barlang csepegő kövekkel. F. u. többen. Ut. p. Okolicsna.

Demesin, Liptó m. tót falu, 16 kath., 10 evang. lakossal a Vágh völgyében. F. u. a Demke család. Ut. p. Bertelenfalva.

Demeter (Szent), Gömör várm. puszta, Hubó mellett: 5 ref. lak.

Deméthe, Sáros v. tót falu, a

Székcsö vize mellett, Töltszékhez éjszakra ¾ órányira: 528 kath., 4 zsidó lak. Első osztálybeli határ. Erdő. Két kastély. F. u. b. Meskó. Ut. p. Eperjes.

Fazekas-Dencs, puszta, Somogy vgyében, az iharos-berényi uradalomban, szép erdővel, és 160 kath. lak.

Szőke-Dencs, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Nemes-Vid. Van 560 kath., 93 evang. lakosa, ev. fiók egyháza és iskolája, derék erdeje. Birja a Vécsey család.

Dencsháza, magyar falu, Baranya vgyében, vizenyős lapályos vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 1818⅔ hold, mellyből urasági szántó 101⅔, rét 50, erdő 600 hold, melly legelőkép használtatik, tiszta erdő 398 hold, urbéri szántó 414, rét 244, közös legelő 50 hold. Földje az árvizek és vizenyőség miatt nem sok haszonnal müveltetik. Lakja 125 kath., 402 ref., és 5 zsidó. A mosgói urad. tartozik; s van egy ref. anyatemploma.

Denek, Nógrád m. puszta, Rómhány filial. 18 kath. lak.

Dengeleg, Szathmár v. magyar-oláh falu, N.-Károlyhoz délre 2¼ mfdnyire, az Ér vize mellett: 28 római, 745 g. kath., 332 ref., 54 zsidó lak., ref. s g. kath. anyatemplommal. Róna határa gazdag fekete föld; rétjei jók; erdeje az uraságnak és helységnek is van; szőlőjök 1 órányira, hol jó borok teremnek. F. u. Becsky, Ócsváry, Zimány, Fényes, Bükk, Gencsy, s m. t.

Dengelegh, Nógrád m. tótmagyar falu, 125 kath., 503 evang. lak. Határja jó; rétje elég. F. u. b. Podmaniczky, Osztroluczky, s m. t. Ut. p. Hatvan.

Dengiáz, Ungh v. orosz falu, N.-Láz mellett: 17 római, 300 gör. kath., 43 zsidó lak. Jó szőlőhegy. F. u. többen.

Denna, puszta, Somogy vgyében, a kaposvári uradalomban.

Denta, szerb-oláh-magyar mezőváros, Temes vgyében, a Berzava mellett, ut. p. Detta ½ órányira, 2400 n. e. óhitű, 200 r. kath. lakossal, óhitű anyatemplommal. Róna határa a legszebb tisztabuzát, tengerit, zabot, árpát, repczét termi; rétjei kövérek. Hajdan rizset is termesztett. Van 126 ⅞ egész első osztálybeli urbéri telke. Birja a kamara.

Kis-Dér, magyar falu, Baranya vármgyében, dombos vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 932⅜ hold, mellyből urbéri szántó 540⅛, rét 92⅛, legelő 46 hold, majorsági kert 3⅙, erdő 250 hold; a legelő közös. Földje közép termékenységü. Birja a pécsi seminarium.

Dercsika, Pozsony m. magyar falu, Böstől nyugotra 1 mfd. 816 kath., 12 zsidó, többnyire nemes lakosokkal, s egy kath. paroch. templommal. Rétje, legelője sok lévén, a marha-tartást erősen üzik, juhot is tartanak. A helység mellett elvonuló posványság pedig nádat szolgáltat. Erdeje nincs, hanem széllyel ültetett füz-, éger-, jegenye-fákkal tüzelnek. F. u. nemesek. Ut. p. Somorja.

Derczény, Beregh v. magyar falu, Munkácshoz délre 1½ mfd. a Szernye mocsár mellett: 4 r. kath., 5 g. kath., 618 ref., 8 zsidó lak. Ref. egyház. Földei termékenyek; erdeje igen szép, s azért lakosi sok faszerszámot, továbbá fejér cseréppipát készitnek. F. u. b. Perényi, Kállay, Dercsényi, Böz, b. Vécsey, b. Sztojka.

Derecske, magyar mváros, Bihar vmgyében, Debreczenhez 2 mfd., rónaságon, 6356 lak., kik 30 család kath. kivéve, reformátusok. Van itt r. kath. és ref. anyatemplom, gyógyszertár, s egy megyei magtár az itt tanyázni szokott lovasság részére, 86 kézmüves, 11 kereskedő. — Határa

13,866 hold, mellyben van szántó 3470 h., kaszálló 6596 h., szőlő 172 h., veteményes föld 128 hold, legelő 3500 hold; erdő nincsen. Földe kisebb részben homokos és dombos, nagyobb részben gazdag fekete agyag és homok, melly a rendes gabonanemeken kivül terem répát, petrezselymet, vöröshagymát, sáfrányt bő mértékben. Határában foly a Kék-Kálló vize, mellyben 1755-ben a keleticknek hasonló gyöngyök találtattak. Országos vásárt négyet, és hetivásárokat minden hétfőn tart, a kirakó- és baromvásár egy napra esvén. E város feje egy uradalomnak, melly 16 nagy helységből áll, s herczeg Eszterházy Pálé, de ebben a lakosok nem urbér szerint, hanem szerződés utján birják szabad adásvevés mellett földjeiket, s innen az uraságnak e helységekben ugy szólván semmi majorsági birtoka nincs. E 16 helység közül 10, u. m. Derecske, Kaba, B. Ujfalu, Szalonta, Bagos, Sáránd, Konyár, Sas, Komádi, Félegyháza, a k. táblán hajdui kiváltságokat keresik. Derecskén curialis birtokosok: Torday Ferencz, Nagy Miklós, Jákó Sándor, Kovács Márton.

Derecske, németül **Draszmarkt**, német falu, Sopron vgyében, Sopronhoz délnyugotra 3 mfd., 890 kath. lak., s paroch. egyházzal. Van 24¼ fertályos, és 56 nyolczados földesgazda, 900 h. irtásföld, 275 h. rét, legelő az erdő, melly 1600 hold; szőleje kivágatott. Földje középszerű; erdeje, melly egészen az uraságé, fenyő, tölgy, cserfákból áll. Birja hg. Eszterházy.

Derecske, Heves v. magyar falu, Parádhoz keletre 1 mfd. 1096 k. lak. Határa részint termékeny lapály, részint hegyes, erdős és sziklás. F. u. gr. Károlyi György, Kubinyi Ferencz, Andrekovics, Recsky, Ivády, Liszkay, Gomba, Kecskeméti.

Deregnyő, Zemplén v. magyar mváros, Butkához délre ¾ mfdnyire: 164 római, 76 gör. kath., 468 ref., 9 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny, róna határ. 873 h. szántóföld; kövér rétek. F. u. Lónyai. Ut. p. Nagy-Mihály.

Derekegyháza, roppant kiterjedésü, s igen szép és gazdag puszta, Csongrád vgyében, Holdmező-Vásárhely és Szentes közt. Elosztatik Belső és Külső-Derekegyháza pusztára, miután 1827-ben az egész puszta gr. Károlyi Lajos és István részére két felé hasittatott, Belső-Derekegyháza István, Külső-Derekegyháza Lajos grófnak jutván. Külső-Derekegyháza áll 10,159 $^{47}/_{1100}$ holdból, s határoztatik nyugot-északra Szentes határától, keletre a vásárhelyi közlegelőtől, délre a Belső-Derekegyházi pusztától. Külső-Derekegyháza ismét felosztatik három gazdaságra, u. m. 1. Lajoskedvi vagy Mágócsi, 2. Lajosszállási, 3. Lajostanyai majorságokra. A Lajoskedvi, melly a köznép nyelvén, a rajta keresztül kigyódzó holt folyó mederről Mágocsnak is neveztetik, áll 3481 $^{979}/_{1100}$ hold földből. Itt van egy csinos, izléssel épitett grófi kastély; egy 150 holdas angolkert; iskola a cselédek gyermekei számára, egészen a gróf költségén; egy 50 házból álló szegődményes kertésztelepitvény, uraság költségén épült lakházakkal; a kertészek esztendei bére készpénzben, élelemszerekben, s földben levén megállapitva, tartozásuk nehány napszám, leginkább pedig szakmányos munkák teljesitése. A Lajosszállási majorság 4477 $^{735}/_{1100}$ holdat foglal magában, s ennek területén létezik egy uj majorság László telek nevezet alatt, hol 25 házból álló szegődményes kertésztelepitvény van. Ezen majorságban van továbbá egy nagyszerü szeszgyár, gőzerőre épit-

ve. E gyárépület juhmosásra is használtatik és pedig nagy sikerrel, mert a hideg napok daczára már április hónapban folyamatba szokott vétetni, a mosás ben az épületben 7 ötven akós kádakban meleg vizzel történik, s hó fejérségre tisztitja az uraság zsiros gyapjas juhait. 1833- és 1834-ben ártézi kútfurással is tétetett kisérlet, de ez a mester tudatlansága miatt nem sikerülvén, most helyette egy nagyszerü bővizü, 10 öl mély szivatyúskutja van, melly lóerö által árasztja vizét a mellette épült szeszgyárba, s ellátja a nevezett juhmosást. A Lajostanyai majorság területe 2199 $^{533}/_{1100}$ hold. — Általában a külsöderekegyházi gazdaságokban, okszerü földmüvelés, juhtenyésztés nemesitéssel összekötve üzetik. Azon földekre nézve, mellyek állandóul majorsági erővel munkáltatnak, következö vetésforgó divatozik: 1. trágyázott ugar, 2. repcze, 3. buza, 4. kukoricza, 5. árpa. Mindenik ága ezen elöszámlált veteményeknek gazdag aratással jutalmazza a tulajdonost; átmérőleg terem egy hold föld 12 pozsoni mérö repczét, 13 p. m. buzát, 15 p. m. kukoriczát, 14 p. m. árpát. A szénatermesztés nagy területeket foglal el, s a luczerna és bükköny föágai a takarmánynak. Gyepkaszállók csak a laposabb téreken vannak; ellenben hasznosnak, majdnem nélkülözhetlennek tapasztaltatott jármos ökrök nyári és öszi takarmányául a vetett zöld kukoricza, valamint birkák és lovak számára vetteni szokott baltaczim. A földmivelés mind a 3 fö majorságban 104 béresi, 170 darab ökröt foglalkodtat, s czélszerü vas ekékkel, vas és tövis boronákkal, kapáló- irtó- és töltögetö-ekékkel; vontató-taligákkal folytattatik. A föld általában fekete korhany és egészen rónaságon terül el. A birkák száma Külsö-Derekegyházán 4 juhász számadó, 44 juhászbojtár gondviselése alatt, 15,500 darabra rug. Ennek szaporitása és nemesitése legkedvesebb törekvése a tulajdonos grófnak. A hágatás kitünö finom kosokkal évenként két szakban szabadon falkánkint történik, kivevén a pepiniere falkát, melly kézből hágattatik, felette jegyzökönyv vitetvén. Egy egy darab vegyes nemü és koru birkára esik $1^{3}/_{4}$ font olly finom gyapju, mellynek mázsája 110—120 pengö forinton vásároltatik meg. — Külsö-Derekegyháza gr. Károlyi Lajos alföldi birtokainak középpontja levén, itt székel az uradalmi felügyelö, az uradalmi juhászati intéző, mérnök, számvizsgáló. A gazdaságok és számadások vezetését egy kasznár és két ispán viszik.

Belsö - Derekegyháza, melly ismét gr. Károlyi István birtoka, kiterjedésre, s földminemüségre nézve mindenben hasonló Külsö-Derekegyházához; de a gazdaság és nemes birkatenyésztés is kitünö okszerüséggel kezeltetik, s szinte székhelye a vásárhelyi uradalom fötisztségének.

Derencsény, Gömör v. tót falu, Budikfalvához nyugotra $^{1}/_{2}$ órányira, a Balogh völgyében: 19 kath., 561 evang. lak. Evang. anyaekklézsia. Mind földe, mind rétje termékeny; erdeje van; s a lakosok szövöbordát készitnek, gyümölcsből, gabonából pálinkát föznek; sertéseket hizlalnak. Hegyei közül nevezetes a Benkowo, s ennek csucsán és tövében vannak a házak is épitve, továbbá a kösziklás Haj, melly a hires aggteleki hegyhez nagyon hasonlit, s belöl szinte üreges. Északra fekvö köszirtjei jó meszet adnak, a délre fekvök keményebbek s márványhoz hasonlitnak. Van itt két barlang is, melly a magyaroktól Kis- és Nagy-Lyuknak neveztetik. A mi a helység régi állapotát illeti: a Balogh nemzetség egyik

ága magát a 14-ik században Derencsényinek nevezvén, e név alatt sokáig uralkodtak itt, s két várkastélyuk volt, mellyhez a hussiták egy harmadikat épitettek. Ez utóbbikat Hunyady János, valamint Mátyás is fegyverrel elfoglalta, s földig rontatta. 1544-ben Derencsényi Pál, Széchy Lászlónak Derencsen levő nemesi udvarát megtámadván, s feleségét Thibay Orsolyát megsebesitvén; e miatt a Derencsényiek Derencs, Kápolna helységektől elestek, s kényteleniltettek a Széchy nemzetségnek átengedni. — Mostani birtokosai a derencsényi uradalomnak; hg Koburg s mások többen. Ut. p. Rimaszombat.

Derénk, Abauj- Torna v. magyar-tót falu, ut. p. Rosnyóhoz délkeletre 2½ mfdnyire: 407 kath., 11 ref. lak., sok erdővel, fürészmalommal, szénégetéssel, sovány kövecses határral. F. u. hg. Eszterházy. A falu közelében nyugotra a magas kösziklára épült Szadvárt láthatod. Eredetét a hires Bebek nemzetségnek köszönheti. 1566-ban Svendi Lázár cs. vezér ellen igen vitézül oltalmazta Patóczy Zsófia, Bebek Györgynek özvegye. A kir. Fiscus után Bocskay kezére került; majd Tökölyé volt; most pedig egy uradalommal együtt hg Eszterházy birja. I. Leopold egészen széthányatta.

Deresk, Gömör v. magyar falu, Gömörhöz 3 órányira nyugotra: 998 kath., 7 evang. lak., paroch. templommal. Határa bötermékenységü; a lakosok cserépedény-készitésből sok pénzt kapnak be. F. u. hg. Koburg.

Dereske, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Pápa 1 óra, 400 ref., 250 kath. lak., ref. anya-, kath. fiók-templommal. Legelője igen jó, valamint rétjei is jó szénát adnak. Többen birják.

Dereszlény, Bars m. tót-magyar falu, 208 kath., 9 evang., 18 ref. lak. F. u. többen.

Alsó-Derna, oláh falu, Bihar vmgyében, a Rézalján, Micskéhez 1 órányira, 575 n. e. óhitü, 2 r. kath., 7 zsidó lak., óhitü anyatemplommal. Határa 3900 hold, mellyből 1300 h. szántó, 600 hold rét, 200 hold legelő, 600 hold szölö, 1200 hold erdö. Ezekből majorság 400 hold szántó, 100 hold rét, 150 hold szölö, 1200 hold erdö. Földei hegyesek és soványak, de völgyeiben jó széna, s hegyein sok gyümölcs különösen szilva terem. Szöleje hires bort szolgáltat. Van határában egy patak, s egy fris forrás, melly nyáron igen hideg, télen lágymeleg. Birja Baranyi Lajos.

Felső-Derna, oláh falu, Bihar vmegyében, a Rézhegy tövében, erdők közt egy völgyben, Micskéhez 1 órányira, 3 zsidó, 355 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 1500 hold, mellyből 20 hold szántó, 30 h. rét, szölö 2 hold, a többi erdö. Földe hegyes, völgyes és terméketlen; alma, körte, szilva bőséggel terem; sok sertést tart. Határában egy patak, hegyeiben köszén kimerithetlen mennyiségben, s folyó dohot találtatik. Birja Baranyi Lajos.

Dernő, Abauj-Torna v. magyar falu, ut. p. Rosnyóhoz keletre 1½ mfdnyire: 683 kath., 253 ref. lak. Kath. fil. anyaszentegyház. Kastély. Sok erdö és gyümölcs. Hegyes határ. Fürészmalom. Látni itt ritka jelességü vashámorokat. F. u. gróf Andrásy György.

Dérony, szerb-német falu, Bács vgyében, a Mosztonga mocsár mellett, Bácshoz ½ mfd., 1300 n. e. óhitü, 550 kath. lak., kath. és óhitü anyatemplomokkal. Földje lapályos és salétromos. Birja a kalocsai érsek. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 9221 hold, mellyből urbériség 72 urbéri és 3 szabad telek után 2400

h. szántó, 2023 hold rét és beltelek, 2610 h. legelő, 85 h. szőlő. Uradalmi birtok: 1757 hold tölgyes erdő, 164 h. mocsár, 182 hold utak.

Ders, puszta, Borsod vmgyében, Csát és Ároktő közt, részint partosabb homokos, részint mocsáros lapály vidéken. Csáthoz kebeleztetett.

Derzs, Szathmár v. orosz falu, ut. p. Nyir-Bátorhoz északra $1\frac{1}{2}$ órányira: 42 római, 523 g. kath., 4 ev., 5 ref., 22 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határának egy része fekete buzatermő föld, egy része homok; van nyir-erdeje, s kevés, sovány rétje. F. u. gr. és b. Vay, Irinyi, Szártory, Szakadáthy, Ibrányi s m. t.

Derzs, magyar falu, Külső-Szolnok vgyében, a Tisza bal partján, ettől $\frac{1}{2}$ órai távolságra Abád mellett, s ut. postája Bánhalma. Határa 4000 h., s ez többnyire lapos, vizes rétekből és legelőből áll; annyira, hogy a 6 urbéri telek illetőség is ugyszólván kaszállókban van kiadva. Szántóföldje kevés, de ezen hires, nagylevelü, mázsás, szines, jóizü és szivarra használható dohányt termesztenek 1200 reform. lakosai, kiknek helyben van anyatemplomuk. Ide tartozik a Cserököz puszta is a Tisza mocsárai közt. A Tiszából a halászat is szép jövedelmet ad a lakosoknak; ezenkivül tavak e következők: Morotva, Vakvár, Kengyel, Tököstő. Látható itt egy goth szentegyház maradványa. Birják: Borbély Gáborné assz., Borbély Sámuel, Borbély László, Borbély Miklós urak.

Derzsenye, Hont m. tót falu, Báthoz $\frac{1}{2}$ mfd. 58 kath., 345 evang. lak. Evang. anyatemplom. Van szőlőhegye, erdeje, üveghutája. F. u. hg Eszterházy.

Derzsigát, Külső-Szolnok vm. puszta, Török-Sz.-Miklós és Szolnok közt: 24 kath. lak. F. u. Keglevich.

Désháza, puszta, Veszprém v.-gyében, Devecser vidékén.

Deskófalva, Beregh v. orosz falu, Bródhoz $\frac{1}{4}$ órányira: 181 gör. kath., 4 zsidó lak. Vizimalom. Derék erdő. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Nyiresfalva.

Deszk, Torontál v. szerb-magyar falu, a Maros mellékén, Szegedhez 1 órányira: 470 kath., 1484 óhitü, 10 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, $51\frac{3}{8}$ egész telekkel, és szép erdővel. Lakosai sok és hires dohányt termesztenek. F. u. b. Gerliczy.

Déta, kis puszta, Borsod vmgyében, Sajó-Lád mellett. Bársonyos vize mossa. Áll 67 hold szántóföldből és 95 hold rétből. Nevét az ónodi országgyüléstől kapta, midőn a diaetai tagok lovai legelőjéül szolgált. Birja a kegyes alapitvány.

Detek, Abauj vm. magyar falu, Forróhoz nyugotra 1 órányira, az ugynevezett Szárazvölgyben: 288 r. kath., 22 gör. kath., 45 ref., 30 zsidó lak. Kath. és ref. egyház. Szántóföldje trágya után termékeny; bora jó; erdeje is ván. F. u. többen.

Detér, Gömör v. magyar falu, Rimaszombathoz délre két mfdnyire: 522 kath., 132 ref. lak., hegyes de termékeny határral. F. u. többen.

Detk, Heves v. magyar falu, Visontához 1 mfdnyire: 914 kath. lak. paroch. templommal, fekete sik határral, nagy juhtenyésztéssel. F. u. b. Brudern József örökösei, gr. Eszterházy, b. Orczy Lőrincz örök., Gosztonyi, Ullman László.

Detrekő-Csötörtök, (Zankendorf, Sztvertek) Pozson m. tót falu, Stomfa és Malaczka közt, a holicsi országút mellett. Lakja 1313 kath., 15 zsidó. Kath. paroch. templom; uraságí majorság; juhtenyésztés; szép erdő; hat vizimalom; téglavető; homokos határ. F. u. a gr. Pálffy család.

Detrekő Sz.-Miklós, Pozson m. tót falu, a Karpát hegyének nyugoti oldalán 1 órányira Nyitra vármegyétől, s 8 mfd. Pozsontól. Számlál 1058 kath., 41 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdőség. F. u. h. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Detrekő Sz. Péter, Pozson m. tót falu, 684 kath., 25 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, s három vizimalommal. Szántóföldei részint rónák, s nem a legtermékenyebbek; de erdeje szép.

Detrekő-Váralja, (Blansenstein, Podragy) Pozson m. tót falu, D. Sz.-Miklóshoz ½ órányira. Lakja 679 kath., 21 zsidó. Ide tartozik a detrekői puszta. Van itt az uraságnak szép kastélya, s gazdaságos épülete, tágas szép erdeje, vadas kertje, nagy majorsága, és juhtenyésztése, tehenészete, ritka készületű fürészmalma. Láthatni egy magas hegyen a régi Detrekői várnak omladékait, hová csak az urasági kastélyból van egy felmenetel, melly elég terhes ugyan, de a gyönyörü kilátás bőven megjutalmaztatja a fáradságot. Hajdan gr. Fuggerek birták, kiktől I. Ferdinánd megvévén, Balassa Menyhártnak ajándékozta. III. Ferdinánd alatt pedig gr. Pálffy Pál nádor a Fiskustól megvette, s most feje egy uradalomnak, mellyhez Malaczka, Gajár, mv. 25 falu és két puszta tartozik. A váromladékokhoz nem messze találtatik egy barlang, mellyet ez előtt mintegy 45 esztendőkkel talált fel egy pásztor gyermek; s benne a csepegőkövekből összeállott oszlopok, s más külömbféle tárgyak nézést érdemlenek, legközelebbi időkben pedig a helység felett függő magas Rachstun hegyében ismét egy másik, még az elsőnél nagyobb kiterjedésü találtatott. F. u. a várnak s uradalomnak hg. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Detrik, Zemplén v. orosz falu, Dobra fil. 8 romai, 254 g. kath., 10 zsidó lak. Görög paroch. templom. 1103 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky.

Detta, német mváros, Temes v.-gyében, a temesvár-versetczi országutban, saját postahivatallal, 1000 kath., 120 n. e. óhitü lak., kath. paroch. templommal, vendégfogadóval. Második osztálybeli határa 77⅞ urb. telket foglal magában. Birja a kamara.

Detva, Zólyom m. tót mváros, Nógrád vármegye szélén. Határa roppant kiterjedésü, s rajta elszórva 363 szálások vannak. Bent a városban 2958 kath., a szálásokon 3537 kath. lélek lakik. Van kath. paroch. temploma, üveghutája, fürészmalma, nevezetes marha- és juhtenyésztése, híres juhvására. F. u. h. Eszterházy. Ut. post. Nagy-Szalatna.

Dévaványa, magyar mváros, Külső-Szolnok vgyében, attól elszakadva, a Berettyó és Körös által képzett mocsárok és tavak közt mintegy elszigetelt rónaságon; ut. postája Török-Sz.-Miklós 5 mfd. Lakja 5063 reform., 2507 r. kath., 200 zsidó, s mindegyik felekezetnek helyben van imaháza. Határa 47,400 hold, mellyből szántó 7000 hold, legelő 12,000, szőlő 250 h., nádtermő rét 5400 hold; a másik hasonfele része a határnak, mikor viz nincs rajta, kaszálló. A rendes urbéri föld csak 14½ telek, majorsági föld 7600 hold; a többi lakosok kezén levő földek, mellyek emberi emlékezet óta a lakosok által a földesuraságoknak adott bizonyos bér mellett egymás közt szabadon adva s véve birattak, ideszámitva a nádtermő réteket is, 27,200 hold. Földének legnagyobb része szikes, de a marhatenyésztés virágzik s igen sok nádat és gyékényt vág. Árviz idején marhájukat a század óta haszonbérben tartott csudaballai pusztán tartják a lakosok, kik közt a nemesek 300 családdal, külön hadnagy alatt külön ha-

tóságot képeztek 1848 előtt. E nemesi község levéltárában 69 darab török levél találtatik; s egy a törököktől magyar nyelven irt levél eredetiben a debreczeni collegiumnak ajándékoztatván, szól 1664-ről illy formán: „Ti Ványaiak! ha a császár emberei bemennek közitekbe, ha birtok velek, verjétek meg, ha nem birtok velek, verjétek félre a harangot, adjatok hirt nekünk, mert különben készen a karó, karóban száradtok meg.“ Folyóviz ugyan nincs a határban, de ezt tavak és mocsárok boritják, mellyek halat, rákot, csíkot, teknős békát s ezernyi vadmadarakat szolgáltatnak. Birtokosok: b. Baldachi Antal, gr. Szapáry József, gr. Eszterházy László, Ocskay Ignácz, Buday Carolina, Freyzájzen örökösök, Petrovay László, Halasy Ferencz, Halasy József, id. és ifjabb, Halasy Márton, Orczy Antal, Dobóczky örökösök, Csikdelnei Kovács József.

Devecser, puszta, Zala vgyében, Sz. Györvár mellett.

Devecser, magy. mváros, Veszprém vmgyében, 1 órányira a Somló hegytől, róna, kies vidéken, saját postahivatallal. Lakja 3200 r. kath., 20 ref., 180 zsidó. Kath. paroch. templom. Synagóga. Vizimalmok a Torna vizén. Határa gazdagon fizet, rétje kevés de jó; erdeje derék; 4 országos vásárt tart. Feje egy uradalomnak, mellyet Eszterházy Józsefnő, Mihály és Károly grófok birnak.

Devecser, német falu, Baranya vgyében, dombon, ut. p. Pécs. Házai csinosak s rendesen épültek, 279 német kath. lakosai fáradhatlan munkások s 20 egész telekre menő földjeiket kitünően müvelik. Van 3 vizimalma is. Birja gr. Batthyáni Iván.

Dévén, (Theben), Pozson m. német mváros. Fekszik Pozsontól $1^1/_2$ órányira, épen az ország határszélén, ott, hol a Morva zavaros habjai a Dunába ömlenek. Van egy kath. paroch. temploma, harminczad-hivatala a Dunaparton, vendégfogadója, és serháza. Szántóföldje felette kevés; rétje, legelője is szük; de szőlőhegye tágas; erdeje elég. Lakosai, kik 1618 kath., 14 evangelikus, 21 zsidókra mennek, mesterséget folytatnak, sok gyümölcsöt termesztenek, (hires kiváltképen baraczkjok), cserép edényeket csinálnak, hajókáznak. Az edényekkel, gyümölcsökkel, és fával kereskedés nem megvetendő. A helység felett nyugotra fekszik épen a Duna és Morva összefolyásánál omladozott régi vára. Épült ez egy magában álló köszikla hegy tetején, melly a Morva vize felöl széditő meredekségü köszikiákból áll, de a helység felől könnyü felmenetelt enged. Ki lett légyen első épitője, bizonytalan; némellyek a marahanusoknak, mások a romaiaknak tulajdonitják; annyi azonban kétségkivül való, hogy 864 esztendőben a nagy Morvaország határvárai közé számláltatott, s ide vonta magát Rasztich tót herczeg minden kincseivel, minekutána Lajos német császárral való háborujában meggyőzettetett, hanem itt kemény tartós ostrom után kénytelenittetett magát feladni. A magyarok mikor foglalták el először, nem lehet meghatározni, s nem is találni róla említést 1233-dik esztendeig; midőn II. András alatt Fridrich ausztriai herczeg mind a várat, mind a várost felégette, 1272 Ottokár cseh király foglalta el; a 16-ik század kezdetével a Bazini, és Szentgyörgyi grófokat esmerte urának. A mohácsi veszedelem után I. Ferdinánd Báthori István nádornak ajándékozta, ki itt is halt meg 1535-ben. Kihalván a Báthoriak ecsedi ága, 1609-ben II. Mátyás 40 ezer forintban Keglevics Jánosnak ereszté által, ez ismét zálogba a Palocsaiaknak. A Bethlen háboruban Dévén urai megnyittaták ka-

pujokat önként a Bethlen seregnek, de 1621-ben Bouquoi cs. generális visszavette. 1635-ben Pálffy Pál nádor III. Ferdinánd engedelmével letévén a Palocsaiaknak a zálogos summát a várat örökösen megszerzé, s most is egy ivadékja t. i. herczeg Pálffy birja. 1683-ban a törökök hijában próbálták bevenni. 1809-ben a már ugy is pusztán lévő várát a francziák puskaporral felhányatták, ugy hogy ez most csak omladékban hever; sőt a kőziklába vágott mély kutat is, mellynek a Dunával öszveköttetése volt, lassan kődarabokkal behányták. Egyébiránt a kilátás innen igen gyönyörű. Ugyanis keletre a Dévényi szőlőhegyeket, a magas erdővel boritott Köbel hegyét; északra, és nyugotra a zavaros Morva vizétől hasitott termékeny róna Marchfeldet, számos faluival, kertjeivel, kastélyaival; délre a Duna szigeteit, a hamburgi, volfstháli több mfdre menő, hegyeket egy álló pontból felvehetni. A most emlitett Köbel hegye ezen a vidéken legmagasabb, s a kilátás innen még sokkal kiterjedtebb, és szebb, mint a Dévén várhegyről. 1809-ben a francziák kémlő pontul használták, az austriai seregek mozdulásinak kitudására. Nevezetes ezen hegy arról, hogy a Hidegkút, és Ujfalu felé vonuló oldalában sok kővé-vált tengeri állatokat, nevezetesen csigákat lehet találni, mellyek a hegy teteje felé egészen eltünnek, hanem helyette agyag foszló kő jön világosságra; továbbá a felső réteg alatt a legünomabb barna, szürke szinü turfa találtatik, s a pozsonyi kertészek ezt szokták közönségesen használni a nagy ritkaságu hortensiák nevelésére.

Devicse, Hont m. tót falu, Némethez ½ mfd. 13 kath., 490 evang. lak. Evang. anyatemplom. Sovány határ. Nagy erdő. F. u. h. Coburg. Ut.p. Selmecz.

Dezestye, Krassó v. oláh falu, a Boganis vize mellett, Lugoshoz 4 órányira: 2 kath., 712 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja Palikucsevnyi család.

Dézsánfalva, magyar- rácznémet-oláh falu, Temes vgyében, hajdan Ilanova, ut. postája Moravicza ½ mfd. Lakja 570 r. kath., 390 n. e. óhitü, anyatemplommal. Határa 4727 $^{1385}/_{1600}$ hold, mellyből szántóföld 1721 h., kaszáló 1694 h., legelő 364 h., szőlő 124 h. 1507 □ öl, szorgalomföld 50 h. 1193 □ öl, papi földek 75 h. 427 □ öl, templom és iskolaföldek 5 h., házhelyek 227 h. 845 □ öl; utak, folyók 176 h. 1209 □ öl, kivágási földek 288 h. 964 □ öl. Majorsági földek összesen 2148 hold, u. m. szántóföld 560 hold, marhalegeltetésre 1300 h., kaszáló 288 h. Földe fekete agyag s első osztálybeli; terem leginkább buzát, kukoriczát és árpát; rétjei, legelője zsirosak, s ennélfogva a szarvasmarha-hizlalás itt nagyban üzetik. A fentebb megirt népességből 441 magyar, 170 német, 343 szerb, 82 oláh. Birja a helységet a Gyika család, u. m. özv. Gyika Katalin assz., és Gyika Tivadar, Emanuel, Szilárd és György testvérek.

Dezse, Máramaros v. oláh falu, 618 g. k., 43 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. Pap, Román, Dregus s m.

Dezsér, (Dezsericza), Trencsén most A. Nyitra v. tót falu, a Szilézián vivő országutban: 420 kath., 348 evang., 128 zsidó lak. Kath. paroch. templom; synagóga. Lakosai közt számos a nemesség; fája kevés, legelője jó; földje középszerü. F. u. Dezsericzky, Rudnyánszky, Bakó, Nagy, és mások többen. Ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Dezna vagy **Deszni**, (Ó- és Uj), Arad v. oláh mezőváros, Aradhoz 10 órányira a megye északkeleti részén, igen hegyes vidéken: 160 kath.,

678 n.e. óhitü, 13 evang., 24 reform. lak., óhitü anyatemplommal, nagy erdőséggel, vashámorokkal. Régi vára bérczek és erdők között egy meredek hegyen állott, s Boros-Jenővel egy viszontagságai valának. A 16-ik században a Kendy nemzetség birta, később a Kornisok, majd a Keresztessy s ismét a Kornis nemzetség.

Diánfalva, (Dianova), Thurócz m. tót falu, a blatniczai patak mellett: 50 kath., 523 evang., 4 zsidó lak. Termékeny jó határ. F. u. a blatniczai uradalom. Ut. post. Th.-Zsámbokrét.

Dibakovó vagy **Gyibakó**, Gömör-Kis-Honth vm. nem régi tót falu, a kokavai határban: 337 kath. lak., kik Árva megyéből költöztek ide. F. u. gr. Forgács.

Dicske, Nyitra m. magyar falu, ut. p. Verebélyhez ½ órányira, a Zsitva mellett: 465 kath., 12 zsidó lak. Határa róna, termékeny; buzája, legelője s nádja elég van. F. u. többen.

Diczháza, Abauj v. népes puszta. Léh fil.

Diczkovicza, Beregh várm. orosz falu, a Pinye pataka mellett: 53 g. kath., 3 zsidó lak. Tölgyes, bikkes erdeje, jó rétje, legelője van; földe köves, sovány. F. u. gr. Schönborn.

Dienesdi, (Schildern), Pozson m. német falu, a Pozsonból Somorjába vivő országutban, Somorjától 1 órányira: 480 kath., 11 evang. lak. Ezek magyarul is beszélnek, szorgalmatos, vagyonos emberek, jó lovakat tartanak, gabonával, szelid szárnyas állatokkal kereskednek. Van egy szép kath. temploma, urasági tiszti lakháza, vendégfogadója, erdeje. Határja termékeny, s leginkább buzát, zabot terem. F. u. a Sz.-Benedek szerzetesei.

Dienesfa, magyar falu, Sopron vmgyében, Sopronhoz keletdélre 6 mfd., rónaságon, 450 r. kath., 20 evang. lak. Határa 1202 hold, mellyből szántóföld 716½ hold, rét 153 h., legelő 300 h., erdő 30 hold. Termeszt buzát, rozsot, árpát egy kevés zabot, luczernát és bükkönyt. Urbéres gazda 18. Birja gr. Cziráky Antal, kinek itt szép kastélya s kertje van.

Dienesfa és **Lakhegy**, magyar faluk Vas vgyében, ut. p. Egerszeg, 650 kath. lak., bő legelővel, erdővel. Birja gróf Festetics Tasziló s m.

Dierova, puszta, Árva vm. az Árva bal partján, Velicsnához délre 2 órányira: 8 kath., 9 evang. lak. — Van egy savanyuviz-forrása. Földes u. Parniczky.

Dimburg, Pozson m. tót falu, közel a Morvához, Pozsonhoz 5 mfd. 458 kath., 16 zsidó lak., jó rozs termő földekkel, rétekkel, és derék erdővel. F. u. a gr. Pálffy familia. Ut. p. Malaczka.

Dinnyás, Torontál v. rácz falu, Uj-Pécshez északra 1 órányira, Temes vmgye szélén: 8 kath., 1618 óhitü lak., anyatemplommal, s 104⅝ egész telekkel. F. u. a kamara. Ut. p. Temesvár.

Dinnyeberki, magyar falu, Baranya vgyében, két szőlőhegy közé szoritott völgyben, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 1900⅜ hold, mellyből földesuri birtok 955⅜ hold erdő; urbériség 501⅛ szántó, 177⅛ rét, 107⅛ közös legelő, 157⅜ hold szőlő. Földje nem igen termékeny. Lakja 169 kath., kik többnyire nemesek. Birja h. Eszterházy.

Dinnyés, puszta, Fejér vgyében, a velenczei tó nyugoti partján, 300 lakossal, kövér rétekkel és szántóföldekkel. Birja a felső-őrsi prépost.

Diós, puszta, Zala vármegyé-

ben, Keszthely mellett, nagy szőlőhegygyel.

Diós, tótul Oresány, népes puszta, Fejér vgyében, Tétény mellett, igen becses fejér bort termő szőlőhegygyel, és 500 német-tót lakossal. Az érdi uradalomhoz tartozik.

Alsó-Diós, (Vindisch-Nuszdorf, Dolne Oresány) Pozson most F.-Nyitra vármegyei tót mező-város, Pozsonhoz északra 5, Nagy-Szombathoz nyugotra 2 mfdnyire. Számlál 1012 kath., 1 evang., 7 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja sok természeti jóban részesült; szántóföldjei igen sikeres rozsot, buzát teremnek; rétjei kétszer kaszálhatók; cserfás ligetjei szépek; legelője szük; de nyugotra fekvő szőlőhegye olly jó bort terem, hogy nemcsak a vmegyében, hanem az egész országban méltán az 1-sö osztálybeli borokhoz számláltathatik; szinte ennek fejér halavány, íze kellemetes, nem igen erős, szamatja sok. Egyébiránt mind ezen tulajdonságok csak akkor fejlődnek ki, ha legalább 3 esztendeig áll, azután esztendőről esztendőre jobb. Továbbá nem minden részén terem a hegynek egyforma minőségü, kivált minthogy az ideváló tót keveset ért a szőlőmiveléshez, a mit legjobban észrevehet kiki, ha a pozsonyi szőlőhegyet a diósival összehasonlitja. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Felső-Diós, (Horne Oresány), Pozson m. tót mező-város, Alsó-Diós mellett, 1337 kath., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Határja ennek is szintolly termékeny; bora hasonló; de szántóföldje több. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Tóth-Diós, (Oressan), Nyitra m. tót falu, Radosnához délre 1 órányira: 235 kath., 12 zsidó lak., jó szántóföldekkel, szőlőhegygyel és sok gyümölcscsel. F. u. többen. Ut. p. N.-Ripény.

Diós-Győr, régi magyar mező-város, Borsod vgyében a kies diósgyöri völgyben, Miskolcztól nyugotnak 1 órányira. E völgy, mellyet némellyek természeti szépségéért s kiességéért, magyar tempének szeretnek nevezni, Miskolcztól kezdve Diós-Győr városig egyenes sikságban terül, innen feljebb a Bikk hegység közt apródonként szükülő térséget képezvén, végre hegyszorosok közt vész el; Felsö-Győr s Alsó s Felsö-Hámor helységeket is magában foglalván. Északkeletről e völgyet jó bort adó szőlőhegyek, délről nyugotról és északról pedig erdőkoszorus hegység környezi, melly nyugot-északi szorosai közt meredek szikla-emelkedésekkel lepi meg a szemlélőt; csak keletnek — Miskolcz felé nyilik meg a vidék, merre a völgyet s várost keresztül csörgő Szinva patak a Sajóba siet. A diós-győri határ a felsö-győri, alsó-felsö hámori, ó- és uj-hutai hámorokkal össze levén mérve, egész kiterjedése 29,992 h., mellyben azonban a belsötelek s mivelési használaton kivüli földek nincsenek felvéve, hanem a nevezett mennyiségből 741 hold szántóföld, 3410 hold rét, mellynek egy része szinte fel van törve, 1101 h. szőlő, 24740 hold erdő. — Tulajdonképeni Diós-Győrön van $20^1/_8$ urbéri telek, mellynek illetöségin kivül, haszonbér czim alatt évenkinti 300 váltóforint fizetés mellett birnak a lakosok 557 köblös irtvány-földet, a többi mind majorság. A föld minösége kevés nyirokkal vegyes agyag, melly vizmosások által nem rongáltatván, könnyü miveletü, s tiszta buzát, kukoriczát, árpát jól terem. Azonban a határ szántás alá mivelt része, szük volta miatt, a lakosokat termésével korán sem elégiti ki; hanem azok kénytelenek élelmöket messzel, gyümölcscsel való kereskedés és fuvarozás által keresni.

A szőlőmivelés és gyümölcstenyésztés is egyik ága a nép iparának, nemcsak a szőlőhegyeken, sőt magában a városban is, de kivált a vele összefüggésben levő Felső-Györben igen szép s terjedelmes gyümölcsösök vannak. — Az állattenyésztés silány karban van, mert még a vonó jószág részére is idegen határokból kell élelemről gondoskodni; azért a lakosok borjut igen keveset nevelnek fel, inkább gyenge korában vágóra adják. Lakosok száma 2886 lak., kik közül 1290 r. kath., 2 gör. kath., 1238 ref., 294 evang., 53 zsidó. Nemes és tisztesb rendüek száma 203, telkes jobbágy 137, házas zsellér 450, lakó 20, 34 mesterember, legény 20, inas 11, kereskedő szinte van 1. Mind a rom. kath., mind a reformátusoknak helyben van derék tornyos templommal ellátott anyaegyházuk, ez utóbbi két lelkészszel, amahoz Felső-Győr is hozzá csatoltatott; az evangelikusoknak is van imaházuk s iskolájok, egyébiránt Miskolczhoz kebeleztettek. A zsidók imaházán kivül számos tiszti lakok s derék középületek ékesitik a várost. A város körül különböző gyárak léteznek, mellyek rendesen a köz életben diós-győri név alatt fordulnak elő; igy a felső-győri határban van egy papir-gyár, az alsó-felső hámoriban nagyszerü vasgyár, az uj-hutai részen az ugynevezett Gyertyánvölgyön végre üveghuta. Ezek közül a papirgyárról és üveghutáról itt értekezünk, a vasgyárt azt illető helyeken Alsó- és Felső-Hámornál adjuk elő.

A diós-győri papir-gyár Felső-Győr és Alsó-Hámor közt hegy alatt fekszik, tulajdonosai négy részvényesek, u. m. Fiedler Károly, Sandvoss Ernő kassai, Gotthard György szepességi, és Lichtenstein József miskolczi kereskedők. A derék gyárépületek a részvényesek tulajdonai, kik csak a telektől fizetnek az illető földes urnak mérséklett földbért. E gyár alaptőkéje 120,000 váltó forint, forgó tőkéje 60—70,000. — Naponta egy gyárvezető igazgatása alatt 70—80 egyént foglalkoztat, kiknek évi napi bére 16—17,000 vftra rug, ide nem értvén azonban a külmunkásokat, mint fuvaros, rongyszedő stb. A munkások főkép diós-győriek, de vannak a szomszéd helységekből is, s leginkább magyarok, téli időben rendesen felette megszaporodnak, nyárban pedig felette megfogynak, mi ügyességök gyarapodását nagyon gátolja. A gyártermény-mennyiséget, annak különfélesége miatt teljesen meghatározni nem lehet, mindazáltal azt kerekszámmal 10,000 rizma meritett finom s közönséges iró meritett papirra tehetjük, mellynek rizmájától legalsó ára 4—5, legfelső 15—16 vft levén, az évi termény összes ára középszámmal a gyári alaptőkét egyensulyolja, mi annak virágzását tünteti fel. Lerakóhelyei vannak a gyárnak Pesten, Miskolczon és Kassán. Elevei megrendelések főkép Pestről jönek, kivált 1846 óta, midőn a gyár az Iparegyesület által az Iparmükiállitáson ezüst érdempénzzel tiszteltetett meg. — A gyertyánvölgyi üveghuta a bükki erdőség közt Miskolcz és Egertől majd egyenlő távolságra fekszik. Telke az urodalomtól a gyártulajdonosnak ingyen adatott által, csupán azon okból, hogy a különben semmi kelendőségü fának itt e huta által némi kelendőség szereztessék. A huta igazgató tulajdonosa Sir József. Az épületekben, mellyek szilárd anyagu uj épületek, fekvő alaptőke 30,000, a forgó tőke 8,000 ezüst forintra rug, mellyből 2000 pft munkabér. A gyár rendesen egy kemenczével s 9 legénynyel dolgozik, szolgálatára állván ezen kivül az ide közel levő Répás volt kamarai üveghuta telep 20 párból álló lakossága, kik leginkább favágás, hamu-

égetés s békasó-ásással foglalkoznak. A nevezett egy kemencze készit évenkint 8400 kopa fehér és zöld üveget 8400 pft, 2000 kopa tábla-üveget 2800, összesen 11,200 pft értékben.

Diós-Györön keresztülfolyik a hámorokat, papirgyárt és számos malmokat mozgató Szinva patak. Van a város felett egy régi váromladék, ez alatt nagy terjedelmü mocsáros hely, mellyből a viz soha ki nem apad, közel ehez volt hajdan az itt mulató királynék fördö helye, mellynek maradványai most is láfszanak: de nem messze van az ugynevezett Tapolcza melegfördö is, hol és a számtalan nevezetü hegyek kies völgyein levö mulató helyeken a szomszéd miskolcziak sok vig napokat töltenek. A hegyek között, közel a várhoz nyugotra van egy kis forrás, melly minden évben Sz.-György nap körül megárad s kipatakzik, két három hét mulva ismét elapad, s ugyanezért Sz.-György patakának neveztetik. — Ugyancsak e hegyek több apróbb, nagyobb barlangokat, számos tebereket mutathatnak, tetejöket néhol fenyö-erdö is ékesiti. Birtokos a kir. kincstár.

Diós-Györ hajdan keritett város volt, s még mult század elején 1730-ról Bél Mátyás azt irja, hogy saját szemeivel látta a falak romait, s a régi temlom nagyszerü maradványát. A pompás várkertet a fördök vizei nedvesiték s jeles halastava jó izü halakat táplált. Ezeknek azonban már vége, csak a vár mohos romfalai állanak fen. Már a magyarok kijövetelekor kellett itt várnak lenni, mert Béla névtelen jegyzöje már azon időre emliti Geuru (mellyből lett később Györ) várát. Azonban a most romban álló várat, Nagy-Lajos király leánya Mária kezdte épitetni. Birta ugyanezt Beactrica Hollós Mátyás özvegye (l. Heltai 188 l.), később Mária Anna II. Lajos neje birtokába került, ki itt is lakott, mint ezt a Négyesy család beiktató levele is bizonyitja, mellyben Máriának Diós-Györ várban kelt adománylevele emlitetik; és ugyancsak a vár egyik kapuja felett következö felirás olvasható „MARIA DEI GRATIA HUNGARIE ET BOHEMIE C REGINA 1526. — A torony felett ugyan ö töle 1525-röl volt egy felirás. A vár faragott kövekből, jeles czirádákkal s pompásan volt épitve. Darab ideig mindig a királynék birtokában maradt; később birtokosai voltak Enyéngi Török István, Perényi Gábor, Balassa Zsigmond, kiről a koronára szálván, később a Halleroknak ajándékoztatott s idö jártával jött ismét vissza a kincstár birtokába. E vár három izben lett a romboló kezek s tüz martaléka. Elpusztitották ezt elsöben a tatárok IX. Béla alatt, kik azon völgyben ütöttek tábort, melly közel a várhoz ma is tatárárkának neveztetik. Másodszor földulták a törökök, kik a vár és város lakosait Kömása nevü hegyen tul, az ugynevezett Kékmezön tönkre tették, hol a cserfák alatt ma is több sirhalmok láthatók. Harmadizben elégette gróf Teleki kassai várparancsnok. Ugyanis ez időben a hajduk német katonákkal együtt szállásolván a várban, midön innen Kassa felé átszállani indulnának, összeesküvés következtében a szinte költözö németeket Miskolcz és Diós-Györ közt, Bodon völgyén megtámadván, azokat egy szálig legyilkolák, egy öreg németen kivül, ki az öldöklésnek hirmondója lenne. Ezt gr. Teleki meghallván, Kassáról megjelen; a várat ostrommal beveszi, az összeesküvés fejeit fejökkel lakoltatja; a várat is minden ékességétől megfosztván feldulta. A vártemplom legnagyobb harangja Kassára vitetvén, még most is szolgál.

1561. Fáncsy Borbála, Gyarmathi Balassa Zsigmond özvegye Diós-Györ

várat, illetőségeivel együtt I. Ferdinándnak örökbe vallja.

1577. Zalathnay János itt s Miskolczon birt részjószágai iránti végrendeletet tevén, azokat fiának Mihálynak és leányának Ilonának, ezek kihalási esetében pedig István és Bertalan testvéreinek hagyja; végrendelete végrehajtóiul Ország Borbála, Török Ferencz özvegyét, Paczola Jánost, Csernel Tamást, Csömöri Ferenczet és Szény Bertalant nevezvén ki.

1602-ik évi 14. t. cz. Borsod és Torna megyét kötelezi e vár kijavitására.

1618: 53. őrsereget rendel ide.

1619. E várost a Török-Nyáry család birta, mint ez itteni több inscriptiókból kitetszik. Ugyanis e nevezett évben Nyáry István lakóházát szőlővel s irtványfölddel együtt Csapó Tamásra s ivadékaira irja által.

1637. Ugyancsak Nyáry István hüséges szolgálata jutalmául Antalffy Mihálynak és örköseinek ajándékoz örök joggal két elhagyott jobbágytelket.

1638: 12. a vár lerombolttatván, annak felépitését parancsolja.

1649: 86. Csongrád megye köteleztetik a vár felépitésire.

1651. Kun Ilona, Halka György özvegye, szabadtelki házát, mellyet gr. Haller Györgytől és fiától Sámueltől vett, Rácz Pálnak és maradékainak adja el.

1655: 3. Az itt tanyázó lovasság száma 150, gyalogságé 250 före határoztatik.

1681: 6. ujra a vár felépitése parancsoltatik.

1702. A királyi ügyvéd Koos István, Chruchány Demeter s más diósgyöri közbirtokosok ellen, némelly a koronához tartozó részek visszafoglalására pert indit, mellyet azonban 6 marka teherrel letett. — Azonban ugyanazon évben idősb b. Haller Sámuel ellen kezdett pert a diós-györi birtokokra nézve, mellyek meg is itéltettek. Ennek folytán

1744. b. Haller Sámuel, Sámuelnek fia, ugyis mint vérrokonai jogainak fentartója, pert indit az egri káptalan, királyi ügyész, Almásy János, Fáy László és Bossányi Kristina, Szemere György özvegye ellen, azon oknál fogva, mivel attyától azon jószágai vétettek el a királyi ügyész által, mellyeket Bossányi Kristinától kapott cserében, holott a cserében adottakat Bossányi Kristina még birja. Különben is a diós-györi vár 1608: 22 t. cz. szerint közszükségekre levén ajánlva, az tőle csak egyszerüen el nem itéltethetett, hanem legalább az inscriptionalis sommát le kellett volna fizetni, mellyet ezennel, mennyiben még megtéritve nem volna, megitéltetni kér. És a per ugyanennek megitéltetésivel fejeztetett be.

Diós-Jenő, magyar falu, Nógrád vgyében, Hont vármegye szélén, egy igen szép s egyszersmind áldott vidéken, nyugot és észak felé nagy hegyek alatt, kelet és dél felé pedig regényes völgyben, végig hasitva egy, az erdőből jövő patak által, ut. p. Rétsághoz $\frac{1}{2}$, Vácznhoz $2\frac{1}{4}$ mfd. távolságra. Határa 12,905 hold, mellyből szántóföld 3844 hold, rét 661 hold, szőlő 400 hold, erdő 8000 h. Urbériség $57\frac{5}{8}$ telek után 2383 hold, azon 1000 holddal együtt, mellyet az uraság jobb elélhetés végett a lakosoknak engedett. Majorsági birtok Berény pusztával, 1461, rét 461, erdő 8000 hold. Földje agyagos, homokkal s kavicscsal vegyitett, általában gazdálkodásra igen alkalmatos. Öt részre oszlott kevéssé dombos földjeit mindenütt rétek, s azokon keresztül folyó friss erdei források hasitják. Minthogy csak erdei legelője van, barmot keveset nevel, de sertést nagy mennyiségben. Szántóföldje

mindent megterem ugyan, de leginkább szereti a rozsot és zabot. Rétjei kövérek; bora jó; gyümölcsben egész Nógrád vgyében leggazdagabb. Gyümölcsfái szerfelett nagyra és vastagra nőnek; gesztenyéje híres. Rengeteg erdeje szinte legszebb a megyében, s itt a szarvasok, őzek kedvükre legelnek. Tiszta forrásokkal bővelkedvén, vize jó. Az erdös hegyekről lezuhanó patakok többnyire egy tóba folynak be, melly a helységtől $^1/_2$ órányira van. Hossza 500 öl, szélessége 80 öl, a belőle kifolyó tiszta viz a legszárazabb időben is két malmot hajt. Hala igen jó izü. Van rajta egy gyökökből összeállott ingovány füzes is. A fácskák már jó nagyok, s ezelőtt a szél ide s tova hajlotta, most egy időtől fogva megülepedni látszanak. Van mindjárt a helység felett egy Zsibak nevü forrás, melly kövesült tengeri apró csigákból összetételett sziklákból jö, orvosi erővel bir, s kivált köszvényben soknak használt, s kár hogy fördöház mellé nem épül. — Börsöny felöl egy reményteljes érczbánya is nyittatott; valamint köszenet az erdöben helyenként szinte találnak. — Népessége 1817 lélek, kik közt 1280 reformatus, 479 katholikus, 40 evang., 18 zsidó. Ref. anya-, kath. fiók-templom. — Határbeli erdejében sok vár volt hajdan, mellyeknek jelenleg csak sánczai és némelly tégla-darabjai láthatók. Ilyenek: Kamor vár, magas szirten, alatta szép erdő, sánczai közt két szoros mély üreg, mellyben a babonás pórnép, különféle regék nyomán, most is messziről jön kincset lesni. Csehekvára, a helység felett; sánczai láthatók; földalatti rablófészek lehetett. Pogány vár és Czigányváraknak csak helye és neve maradt fen.

Diószkál, magyar falu, Zala vármegyében, utolsó postája Hahót, 586 katholikus lakossal, paroch. templommal, bortermesztéssel. Birják többen.

Diószeg, magyar mező-város, Bihar vgyében, Debreczenhez 4 mfdnyire; ut. postája Pocsaj. Lakja 5000 reformatus, 835 n. é. óhitü, 175 r. kath., 38 zsidó. Van itt egy nagy tornyos reform., s egy kis kath., és óhitü anyaegyház, több uradalmi épületek, boltok s tisztilakok az itt tanyázó lovas katonaság számára. — Határa 17,000 hold, mellyből szölöhegy 1300, erdö 1380, nádas rét 1000, kaszálló 2000, legelö 2000, szántóföld 11,320 hold. Ezekből urbériség 1424 telek után 8000 hold, allodialis szántóföld és kaszálló 3120 h., az erdőt és szölöt ide nem értve; a legelö közös. A föld minösége fekete porhanyós agyag, imitt-amott szikkal vegyitve, melly trágya nélkül is jól termi a tiszta buzát, kétszerest, tengerit, rozsot, árpát, zabot, alakort, kendert, ledneket, stb. Szölöhegye az érmelléki híres promontoriumok közt, elökelö helyen áll, s igen jó fejér közönséges és bakar bort terem. A város mellett s határán keresztül folyik az Ér vize, a városhoz tartozó egyedi pusztán pedig a Sárfö patak. — Lakosai közt kézmüvesek is számosan találtatnak, u. m. 70 czéhes és 48 kontár. Telkes jobbágy van 296, zsellér 246, lakó 138, kereskedő 4. Országosvásárt 6 tart, névszerint febr. 3, martius közepén, Sarlós napján, sept. 1., Miklós napján és december utolján. E vásárokra nyert szabadalmát 1600-ban a n.-váradi basa is megerösité, s kézirata, mint valami ereklye, a városházánál gondosan őriztetik. — A város feje egy uradalomnak, mellyet gr. Zichy Ferencz bir.

Diószegh, Pozson m. magyar-német mező-város, a Dudvágh mellett, a Nyitrától Pozsonyba vivö országutban, az utolsó várostól 5 mfd-

nyire: 1483 kath., 74 evang., vagyonos lakosainak $^{10}/_{13}$ magyar, $^{3}/_{13}$ német. Van itt kath. paroch. templom, nagy emeletes vendégfogadó, csinos uraságí tiszti lakás. Róna határja igen termékeny; rétje, legelője böven; erdeje szép. Az uraság juhnyája több ezerre megyen, tehenészete is derék. A lakosok igen jó lovakat nevelnek; gabonával, s köleskásával kereskednek. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Ut. p. Cseklész.

Diskai, puszta, lásd Kis-Apáthi, Zala vgyében.

Diszel, magyar falu, Zala vármegyében, a budai országutban, ut. p. Veszprém. Fekszik az Éger vize mellett, 860 kath., 160 ref., 20 zsidó lak. Határa nagy kiterjedésü, s hozzá 3 puszta tartozik, u. m. Dobsi, Ráskó, és Szent-Jakab. Szőlőhegye magának nincs, de szántóföldje sok és jó; rétjei kövérek; vizimalmain hires lisztet őröl. Birják többen.

Disznód, hajdan Szentgyörgyfalva, magyar falu, Borsod vgyében, Gömör vmegye szélén, Miskolcztól $3^{6}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^{6}/_{16}$ állomásra, erdös hegyekkel keritett téres völgyben. — Határa 3287 hold, mellyből 1028 szántó és beltelek, 415 h. rét, 1844 hold erdő. Urbériség 353 hold szántó és 132 hold rét, $11^{1}/_{16}$ után. A szántóföldek homokos bérczekből állanak, s a mellett hogy soványak, hegyes fekvésük miatt vizmosások által rongáltatnak. A rétek vizesek, s gyakran árvizek által rongáltatnak.— Lakja 115 házban 562 lakos, kik többnyire katholikusok, fiók-templommal. Birják: Csépányi Ferencz, Császár Gergely, id. Somosközy Ferencz, Jankovich Antal, Helebront család, Lukács István, Szagula József, Szakálnő.

Disznópatak, Máramaros v. oláh falu, 361 g. kath., 6 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. a váncsfalusi közbirtokosok.

Disznós, Hont m. tót falu, a selmeczi országutban, ut. p. Báthoz $^{3}/_{4}$ mfd. 140 kath. 20 evang. lak. Földet és szőlőt mivel. Vizimalma van. F. u. többen.

Disznós-Horváth, magyar falu, Borsod vmegyében, Edelénytöl délnyugotra $^{6}/_{16}$ állomásra. Szomszédai: Edelény, Kálló, Kurittyán, Felső-Nyárád. Határkiterjedése Ormos és Császta pusztákkal együtt 5054 hold, mellyből 87 hold belsőség, 2235 hold szántóföld, 920 hold rét, 160 hold szőlő, 1606 hold erdő, 46 hold használatlan. Urbériség 10 negyedik osztályu telek. Lakház van 149, lakos 840, közülök 52 r. kath., 4 gör. kath., 771 ref., kiknek helyben van anyaegyházuk, 3 evang. 10 zsidó. Választó volt 1848-ban 38, u. m. 24 telkes jobbágy, 1 jövedelem, 1 értelmiség, 12 régibb jogon. Birtokosok számos nemesek.

Diter, Békés v. puszta füzesekből és kaszállóból áll, Békés mellett.

Divék, (Divjaki), Thurócz m. tót falu, a Zsarnocza patakja mellett: 80 kath., 296 evang. lak. Határja róna és termékeny; rétjei kövérek; erdeje és szép kastélya vagyon. F. u. Plathy familia. Ut. p. Rudnó.

Divék, (Divjaki), Nyitra m. tót falu, a Valaszka pataka mellett: 305 kath. lak. Kath. paroch. templommal. F. u. a Divéki és Rudnay familia. Ut. p. Privigye.

Divény, tót mezö-város, Nógrád vármegyében, mély, de kiterjedt völgyben, magas hegyre épült régi várának romjai alatt, ut. p. Losonczhoz északra 2 mfdnyire. Határa róna és hegyes s 4550 hold; mellyből 102 hold beltelek, 2434 hold szántóföld, 362 hold rét, 42 hold gyümölcsös, 1618 hold erdő, 65 hold legelő, 19 hold árkos tér. Ezekből ismét urbéri-

ség 14 telek után 400 szántó, 60 rét, 15 árkos; irtványi szántó 1842 hold, rét 210 hold; majorsági beltelek 61, szántó 192, rét 92, gyümölcsös 42, erdő 1618, legelő 65, árkos 4 hold. Szántóföldjei dombokon, sőt magas hegyeken, agyagosok, kövesek, buzát, árpát, zabot, burgonyát, ázalékot teremnek. — Rétjei, csatornákkal álmetszve igen termékenyek és jó szénát adnak. Hajdan szőlőt is müvelt, de most gyümölcsösnek használtatik. Erdejének északi része bikk, déli és nyugoti része makkot és gubacsot termő tölgyfákból áll. A lakosok irtványaikon nyáron át számos juhot tartanak, de őszszel jobbára eladják a szük takarmány miatt. Juhturója a liptaival vetekedik. A lakosok foglalatossága ezenkivül kereskedés mészszel, abroncsokkal, rostákkal, és a fuvarozás. Népessége 1399, mellyből r. kath. 1393, ágostai 3, zsidó 3. A tomanovai pusztából és a budalehotai völgyből jön két patak, melly a város felett egyesülvén, jó nagy patakot képez, s itt 2 malmot hajtván, a Háji puszta mellett a Krivány patakba szakad. A város nyugoti oldalán, külön álló, magas, kősziklás hegyek láthatók, mellyeknek elsőjén van a Balassa nemzetség várromja. E vár a setét hajdani korból vevén eredetét, sok viszontagságon ment keresztül: villám által elégetett, de ismét felépült; látta falai közt a törököt; elfoglalták a pártütők; mig végre a nyughatlan Balassa Imrének borzasztó tényei a várat I. Leopold kezeire juttaták, ki azt német őrséggel rakta meg. Balassa Imre, elvétetvén tőle a várparancsnokság, épittetett, állitólag 6 hónap alatt, a vár északi oldalán egy kastélyt. Innen folytatta ő rablását, fosztogatását, pártoskodását; sőt egy izben a német parancsnokkal kibékülvén, azt kastélyában megvendégelte, de katonáit szinte leitatván, ugyan itt megölette, s a várat elfoglalta. Azonban a vár I. Leopold vezérei által ujolag visszavétetvén, ezt Stralzon német vezér széthányatta.— Romjaiból kivehető, miként két udvara és egy fellegvára volt, a felső udvarban egy mély kut nyomai látszanak. Egy másik vármelletti magános kősziklás hegyen áll a kalvária. E kalvária hegyről leirhatlan szép kilátás nyilik meg. — A város nevezetes épületei közé tartozik az emlitett Balassa Imre kastélya, melly 1694-ben épült, erős falakkal és 4 bástyával körülvéve. Hajdan a falakon felül tornáczok léteztek, a falak lövöldöző lyukakkal ellátvák, keresztlő erős kapuja, és a város felől sánczai valának. Ez épület jelenleg is jó karban tartatik, s lakásul szolgál az uradalmi számtartónak. Megemlitendő továbbá a kath. paroch. templom, toronynyal, órával, és 4 igen régi haranggal, s bekeritő kőfallal; Szent-Anna kápolnája egy tágas kert közepén, hova népes bucsujárások történnek. Van itt végre 2 vizimalom, ser- és pálinkaház, csinos urad. épületek. A város feje a gr. Zichy család senioralis birtokának, s mostani birtokosa gróf Zichy Ferencz. — Divény tart 3 országos vásárt.

Divény vagy **Dövény**, magyar falu Borsod vmegyében, Torna megye szélén, ut. p. Miskolcz, a Szuha patak völgyében. Határa 2563 hold, mellyből 63 hold belsőség, 443 hold szántó, 153 hold rét, 1875 hold erdő, 29 hold használatlan. Urbéri telek $8^3/_4$. Kies vidékén földje termékeny. Lakja 63 házban 361 lélek, u. m. 150 r. kath., 27 gör. kath. 165 ref., 14 evang., 5 zsidó. Reform. és róm. kath. uj fiók-templom. Többen birják.

Kis-Divina, Trencsén m. tót falu, a Vágh jobb partján 144 katholikus, 9 zsidó lakossal. F. u. gróf

Csáky és Visnyovszky familia. Ut. p. Zsolna.

Nagy-Divina, Trencsén m. tót falu, Kis-Divinától északra egy völgyben. Lakja 1391 kath., és 6 zsidó. Kath paroch. templom. F. u. gróf Csáky István örökösei.

Dizsér, oláh-tót falu, Bihar vgyében, két nagy hegy közé szorulva, Margitához, melly utolsó postája 1½ mfd., 107 r. kath., 300 gör. kath., 6 ref. lak., gör. kath. anyatemplommal, 26 földes, 31 zsellér gazdával. Határa 1102 hold, mellyből szántóföld 260 (urb. 60, majorsági 200) hold, kaszálló 185 (urb. 60, maj. 125) hold, szőlőhegy 102 (95 dézmás, 7 majors.) hold, és 555 hold cserés bokros hely. Hegyes völgyes levén, földje ragacsos, nehéz munkálatu. Birtokosa: gróf Csáky Károlynő.

Dluha, tót falu, Árva vm. az Árva jobb partján, mellyen 2 hídja van: 1059 kath. Vendégfogadó. — Nagy gyolcs-kereskedés. Sessiója: 74⅛. F. u. az Árvai urad.

Dluhopole, magyarositva Hosszufalu, tót falu, Trencsén vmgyében, hegyekben, szétszórva, 4000 kath. lak., kik jobbára mint drótosok külországokba vándorolnak. — Határa csupa irtványokból áll, s legjobban burgonyát és zabot terem. A helységnek és uradalomnak van erdeje, de nem sok. Birja h. Eszterházy, s a bicsei uradalomhoz tartozik. Ut. p. Zsolna.

Dizsán, Nyitra m. tót falu, Kosztolánfalva filial. 169 kath. lak. F. u. Bosányi örökösök.

Dob, Szathmár vm. magyar-oláh falu, a Bálkány pataka mellett, ut. p. Szathmárhoz nyugotra 1½ órányira: 2 romai, 604 gör. kath., 364 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Szántóföldei igen termékenyek, de egy részét az árviz járja; rétje, legelője elég; erdeje nagy. F. u. gróf Károlyi György.

Dob (Tisza), Szabolcs v. magyar mező-város, a Tisza mellett, Nyiregyházához nyugotra 4 mfdnyire: 189 római, 40 g. kath., 98 evang., 1852 ref., 67 zsidó lak, ref. anyatemplommal. Fekete porhanyós földe gazdag termékenységü, különösen szénája szerfelett sok; nádja, füzese elég. F. u. gr. Andrássy. Van 30 első oszt. egész telke. Ut. p. Tokaj.

Doba, magyar falu, Veszprém vgyében, Somlóhegy északi tövében, regényes vidéken, ut. p. Devecser. Lakja 613 kath., 25 evang., 14 zsidó. Diszére szolgál gróf Erdődy Kajetán földesur pompás kastélya s felséges angolkertje, melly az elsők közé tartozik az egész birodalomban. A Somlóhegyen kemény és savanyu bort terem, de ha több évig állhat, egy lesz a legzamatosabb csemege-borok közül. A Somló ormán hever omladékaiban a hajdani hires Somlóvár, lásd Somlóvár.

Dobfenék, Gömör v. magyar falu, Hajnácskő szomszédságában: 166 kath., 25 ref. lak. F. u. többen.

Dobi, Heves v. puszta; Verpelléthez 1 órányira: 4 kath. lak. F. u. az egri érsek.

Dobina, puszta, Baranya vármegyében, Bogdásához tartozik.

Dobó, (Dubosicza), Sáros v. tót falu, Héthárshoz ¼ mfd. 709 romai, 81 gör. kath. lak. Kath. paroch. templom. Több urasági ház. Jó rozs. Erdő. F. u. a Dobay nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Dobócza, Gömör vm. tót falu, Rima-Szécshez nyugotra 1½ órányira; a Rima mellett: 874 kath. 12 evang. lak., kik azonban magyarul mind tudnak. Kath. paroch. templom. Határa róna és igen termékeny, de erdeje nincs. F. u. h. Koburg.

Dobódél, Abauj-Torna v. ma-

gyar falu, közel Borsod vmegye széléhez : 167 kath., 6 zsidó lak., jó rétekkel, erdővel. Ut. p. Rosnyó. — Birják : Barczikay, Ragályi, Vattay, Désy, stb.

Dobodiel, Trencsén most A.-Nyitra v. tót falu, 612 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. temploma; szép tölgyes erdeje, s jó legelője van. F. u. a báni uradalom. Ut.p. Ny.-Zsámbokrét.

Dobogó, Abauj v. puszta Csécshez 1 órányira : 28 kath. lak.

Doboka, német falu, Baranya vgyében, ut. p. Szekcső. Lakja 170 kath. fiók-templommal, bortermesztéssel. Birja a Sauska nemzetség.

Doborgaz, Pozson m. magyar falu, az öreg Duna bal partján. Vajkához egy fertálynyira. Lakja 691 k., 1 ref., 32 zsidó. Legelője a Duna szigeteiben igen sok; fája, rétje elég; szántóföldje kevés; a Dunán malmokat bir. Itt sok gelyvás találtatik, s aranyat mosnak némelly szegények. A vajkai praedialis székhez tartozik.

Doborján, németül Reiding, horvát falu, Sopron vmgyében, Sopronhoz délre 2 mfd. 650 kath. lak. Van 1014 h. szántóföldje, 141 h. rétje, 159 kapa szőleje, s 1000 h. uradalmi nyir, tölgy, fenyőfa erdeje. Földje középszerű. Birja h. Eszterházy, s a helység 24 urb. telekből áll.

Dobóruszka, magyar falu, Ung vgyében, ut. p. Ungvárhoz 2½ órányira, 650 romai, 40 görög kath., 80 ref., 16 zsidó lak. Derék kastély. Az itteni kath. paroch. templom oldalában volt az egri hös Dobónak márványszobra becsinálva, de nehány évekkel ezelőtt Egerbe viteted át. Határa termékeny; erdeje derék. Birja gr. Buttler.

Dobos, Szathmár v. magyar falu, közel Olchva-Apátihoz : 274 romai, 434 g. kath., 662 ref., 83 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, synagógával. Határa részint homok, részint termékeny buza föld; rétje, legelője elég és jó. F. u. a gr. Károlyi nemzetség. Ezen helység Tarpa helyett Beregh vgyéből tétetett által az 183⅜ országgyülésen. Ut. p. Beregszász.

Dobos, puszta, Nógrád vgyében, Pásztó szomszédságában, 400 hold termékeny határral.

Dobos, puszta, Zala vmgyében, Tapolczához 1 óra, roppant épületek omladékaival.

Puszta-Dobos, Szabolcs v. magyar falu, 125 romai, 195 g. kath., 4 ref., 10 zsidó lak. Fekszik Madához ½ órányira, s határa azéhoz hasonló. F. u. Bernáth, Csahóczy, Császy, Hunyady, Lónyay, Patay, Bay, gr. Vay.

Doboz, Békés v. régi magyar falu, a fekete Körös mellett, Gyulához északra egy mfdnyire : 19 kath., 2000 ref. lak. Van itt derék ref. templom, s paroch. ház, szép urasági lakház egy kerttel, 247 jobbágy-épület, a Körösön erős keményfa-hid. Határa lapályos; szántóföldje leginkább erdőből kiirtott hely, melly összesen 39⅜ egész jobbágytelket teszen s bőtermő, más része a határnak vizeryös, s áradásoktól szenved; harmadik része a határnak szép tölgyes erdőből áll, mellyben sok szarvas, öz, fáczány és nyúl tanyázik, a vaddisznókat az uraság mind inkább pusztittatja. A lakosok hires, de kevés dohányt termesztenek, télen pedig ölfavágásból sok pénzt kapnak. Az idevaló tölgyfák igen tömöttek s nehezek, ugy hogy a vízben könnyen leülnek, mellyre nézve az itteni Körös medre rakva van illy elmerült tölgyfa derekakkal, annyira, hogy benne halászni csak meritő hálókkal s szigonyokkal lehet. F. u. gr. Wenkheim Ferencz.

Doboz, népes puszta, Fejér v.-gyében, Váihoz 1 óra, ut. p. Martonvásár. Van 400 lakosa, kik többnyire

reformátusok, anyatemplommal. Dombos határa első osztálybeli; jó bort termeszt. Birja Dobozy család, Pázmándy Dénes, Matkovich, stb.

Doboz, puszta, Fejér vmgyében, Sárkány mellett, a moori uradal. tartozik.

Dobra, Trencsén m. tót falu, Tepla és Vágh mellett: 314 kath. lak. Határja róna, és termékeny, hanem az áradásoktól sokat szenved. A dubniczai uradalomhoz tartozik. Ut. p. Trencsén.

Dobra, Szathmár v. magyar falu, Béltekhez délre 1 mfdnyire: 1268 ref. lak. s anyatemplommal. Határa buzát, zabot, tengerit bőven terem; szép szőlőhegye s erdeje van. F. u. a gr. Károlyi ház. Ut. p. Szathmár.

Dobra, Zemplén v. magy.-orosz falu, Bélyhez közel: 11 romai, 362 g. kath., 21 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. 507 hold szántóföld. F. u. b. Sennyei. Ut. p. Ujhely.

Dobra, Zemplén v. tót mváros, az Ondava mellett, Sztropkóhoz délre 3 mfdnyire: 512 romai, 93 g. kath., 4 evang., 110 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szántóföldje 1396 h., s elég termékeny. Erdő. F. u. gr. Haller örök. Ut. p. Nagy-Mihály:

Dobra, Gömör v. puszta, Pálfalva és Mártonfalva közt szép szántóföldekkel, erdővel, nagy legelővel, korcsmával. 13 kath., 28 ref. lak. F. u. hg Koburg.

Dobra (Neuhaus), német mváros, Vas vmgyében, a stájer határszélen, 304 kath., 300 evang. lak., s mind a két felekezetnek helyben van papja és temploma. Van egy hegyre épült régi vára s fenyves erdeje. A város feje egy uradalomnak, mellyet gróf Batthyányi Lajos birt.

Dobrafalva (Dobersdorf), német falu, Vas vmgyében, a Lapincs mellett, a németujvári uradalomban, 652 kath. lak., kik dohányt is termesztenek. Ut. p. Rába-Keresztur.

Dobrafalva, horvát falu, Vas vgyében, Punkamiskéhez 1 óra, ut. p. Szombathely, 180 kath. lak. Birja gr. Erdődy György.

Dobrafölde, magyar falu, Zala vgyében, a szécsi-szigeti uradalomban, 50 kath., 68 ref. lak.

Dobrassov, Trencsén m. tót falu, Motesicz mellett, a szilézíai országutban, 175 kath. lak. Erdeje, jó legelője, sok gyümölcse van. F. u. a Motesiczky család.

Dobrest, oláh falu, Bihar vgyében, erdős hegyes vidéken, M. Csekéhez 1, Váradhoz, melly utolsó postája $3\frac{1}{2}$ mfd., 500 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. A határt magas bikkes erdőségek boritják; urbéri állomás csak $6\frac{6}{8}$ telek, majorsági erdő 3000 hold, udvartelek 2 h. Marhái aprók, sertést sokat tenyészt; lakosai teknöket, abroncsokat készitenek, s a szomszéd Király erdőben irtásokat haszonbérelnek. Van 2 pataka, mellyek közül egyik Vida nevet visel. Birja Petraskó Márton.

Dobresty, Krassó v. oláh falu, közel Temes vgyéhez, Lugoshoz éjszakra 4 kis órányira: 6 r. kath., 561 óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a Halász nemzetség.

Dobrocs, tót falu, Nógrád vgyében, magas hegyekkel környezett szük völgyben, Divénytől $\frac{1}{4}$, ut. p. Losoncztól $2\frac{1}{4}$ mfd. távolságra. Határa 6361 hold, mellyből belsőség 40 hold, szántó 4357, rét 803, erdő 1062, legelő és köves tér 99 hold. Tulajdonképeni majorság itt csak az erdő, melly cseplyés; de van a lakosok kezén 3919 irtványi szántóföld és 730 hold rét, a többi urbériség. Földje a völgyben agyagos, vadvizes és köves; a hegyeken könnyü porhó köves. A hegyi levegő éles hideg. Termékek: rozs, árpa, zab, burgonya,

ázalék; a hegyeken különféle gyógyszerészi füvek; ásványból: a völgyekben trachyt, kevés mészkő, békasó, és a hegyeken itt ott gránit. A juhtenyésztés nagy virágzásban van. Megjegyzendő, hogy az irtványföldektől és rétektől nem az illető földesuraság, hanem a dobrocsi ágostai anyaegyház huzta a dézsmát, jelesül az urbériség közli irtványoktól természetben, a hegyi irtványoktól pedig kész pénzben. E templomi dézsmának első lajstroma készült 1646-ban, s ugyanakkor tábláztatott be a nógrádi evang. esperesség jegyzőkönyvébe. E jövedelemben megerősittetett a templom 1731-ben Berényi Zsigmond püspök által az ugyanakkor történt egyházi vizsgálat alkalmával. Lakja e falut 915 evang., 143 katholikus. Az evang. anyatemplom kőfallal keritett s goth izlésben áll egy tölgy s nyirfákkal koszoruzott hegytetőn, s már messzire látható. Hajdan a templariusok zárdájának kápolnája volt, maga a zárda a hegyoldalon terült el, mint a romok mutatják. A helység birtokosai: a divényi senioralis uradalom, özv. b. Orczy Józsefnő, gr. Zichy József, b. Balassa Sándor, gr. Kálnoky Gusztáv, Péchy Ambrus, gr. Pongrácz Borbála, gr. Eszterházy Ferencz, Fáy Zsuzsánna és b. Prónay Agnes.

Dobrocs, Zólyom m. tót falu, Balogh filial. 483 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Dobrocsna, Nyitra m. tót falu, Kosztolánfalva filial. 261 kath. lak. F. u. többen.

Dobróka, Beregh v. orosz falu, a Borsova mellett, Bilkéhez nyugotra ¾ mfd. 813 g. kath., 16 ref., 15 zsidó lak. Görög kath. paroch. Földe elég termékeny volna, de egyik nyomását a viz járja; rétjei kétszer kaszálhatók, fája elég. F. u. Bilkey, Lipcsey, Gorsó, Ilosvay, Fogarasy, Partetics és a kamara. Ut. p. Nyiresfalva.

Dobron, puszta, Zala vgyében, Milej fiókja.

Dobrónak, magyar mváros, Zala vmgyében, 913 kath., 15 zsidó lak., paroch. templommal. Földje hegyes és lapályos; bora középszerű; rétje kevés de jó. Birja h. Eszterházy, s ut. p. A. Lendva.

Dobroncz, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Sümeg, 560 kath. lak., tágas, de homokos határral. A szentgróti urad. tartozik.

Dobrony (Kis), Beregh v. magyar falu, Ungh vmgye szélén, Munkácshoz 4 mfdnyire, közel oda, hol a Szernye a Laborczába ömlik. 26 róm. kath., 12 g. kath., 354 ref., 15 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Két nyomásbeli határa gazdag buzatermő; legelője egyik nyomásban szük; fája tüzre, épületre elég; lakosai halászattal, faedény-csinállással is kereshetik élelmöket, egyébiránt néha árvizektől szenvednek. F. u. gr. Schönborn, Morvay, Izsák, és Hudar nemzetségek. Ut. p. Beregszász.

Dobrony (Nagy), Beregh vm. magyar falu, az elébbeni helységhez keletre ½ mfdnyire: 18 r. kath., 19 g. kath., 1128 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa hasonló a Kis-Dobronyihoz, csakhogy annál sokkal terjedtebb; külső gyümölcsösei szépek. F. u. gr. Schönborn.

Dobrony, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Egerszeg, 120 kath. lakossal.

Dobronyiva, Zólyom m. tót mváros, a pesti országutban: 113 k., 1039 evang. lak. Kath. és evang. anyatemplom. Földe sovány, de rétje, legelője, erdeje hasznos. Északra láthatni a régi Dobravárának maradványait. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Dobroszlava, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradalomban, Duplin fil. 6 romai, 270 gör. kath., 8 zsidó lak.

Dobrostya, Gömör-Kis-Honth v. puszta Rahó és Pongyelek közt: 23 kath. lak. Van szántóföldje, rétje. A rahói urak birják.

Dobróváralja, Zólyom m. tót falu, 246 kath., 4 evang. lak. F. u. a kamara.

Dobrovicza, Szathmár v. oláh falu, Kövár-vidéke szélén: 4 romai, 683 g. kath. lak., s anyatemplommal. Földe kevés és középtermékenységü: erdeje szép. F. u. a kamara.

Dobsina, lásd Dopsina.

Kis-Dobsza, magyar falu, Somogy vgyében, 513 ref. lak.

Nagy-Dobsza, magyar falu, az elébbeni helység mellett, ut.p. Istvándihoz ½ óra, 683 ref., 78 kath. lak., ref. anyatemplommal, termékeny róna határral, vizimalmokkal. Mind a két Dobsza hussiták által megszállott helységek, mint anyakönyvükben feljegyezve van, hanem később egészen elmagyarosodtak. Birják a piáristák.

Dócz, Csongrád v. népes puszta, Pusztaszer, Serked és Anyás közt: 610 kath. lak., paroch. templommal. F. u. Pallavicini markgrófi nemzetség.

Dognácska, Krassó v. kamarai bánya-mezőváros, Bogschánhoz délre 1½ mfdnyire: 952 kath. német, és 1063 n. c. óhitü lakosokkal, kath. és óhitü templomokkal, postahivatallal, márványtöréssel, rézbányákkal.

Dohnyán, Trencsén m. tót falu, Pucho filial. 399 kath., 175 evang., 52 zsidó lak. F. u. többen.

Dojcs, Nyitra m. tót falu, a Miava partján, Sasvártól keletre 5 fertálynyira. Számlál 1313 kath., 4 evang., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templom, sok és jó rét; kiterjedt földmivelés, a Miaván 4 malom. F. u. ő cs. k. felsége. Ut. p. Holics.

Doklén, Krassó v. oláh falu, ut. p. Dognácskához 1½ órányira: 18 kath., 1223 óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Dolácz, Torontál v. német falu, Temes vgye szélén; Uj-Pécshez délre 2½ mfdnyire: 820 kath., 4 evang., 6 ref., 4 óhitü, 4 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Szép erdőkkel, 38 egész telekkel. F. u. Mocsonyi. Ut. p. Detta.

Dolha, Máramaros v. orosz-magyara mváros, közel Beregh vgye széléhez, a Borsava mellett: 15 r. kath., 838 g. kath., 36 refm., 22 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. A reformátusok itt is birnak egy ekklézsiát, melly az egész országban legkevesebb hiveket számlál. Határa meglehetős termékeny; papirosmalma van; meszet éget; az itten lévő nagy erdőkben sok hamuzsir főzetik. F. u. a gr. Teleki nemzetség. Ut. p. Huszt.

Dolhonya, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradal. Duplin fil. 5 romai, 170 g. kath., 5 zsidó lak. Ut. p. Orlik.

Két-Dolics, vindus falu, Vas vmgyében, 271 kath. lak., köves határral.

Dolina, puszta, Baranya vgyében, a dárdai uradalomban, Berement mellett.

Dolina, vindus falu, Vas vgyében, 150 evang. lak, iskolával, a gr. Batthyáni családé.

Dolina, Thurócz m. tót falu, Sz. Márton filialisa a Liptói országutban: 2 kath., 54 evang., 2 zsidó lak., savanyuviz forrással. F. u. többen.

Dolina, Zólyom m. tót falu, 46 kath. lak. F. u. a kamara. Ut p. Besztercze.

Dolina, Nógrád m. puszta, Kékkő filial. 97 kath. lak.

Dolina, Szepes v. népes puszta, Istvánfalva fil., 107 kath., 52 evang. lakossal.

Dodova-Dolina, puszta, Árva vm. Jablonka mellett: 98 kath. lak.

Dolinap, Bars m. puszta, Ebedeczhez tartozik, 18 kath. lak.

Kis- és Nagy-Dolincz, 2 vindus falu, Vas vmgyében, a felsölendvai uradalomban, 511 kath. lak., paroch. templommal, köves határral. Ut. p. Radkersburg.

Dolyán, Nógrád m. népes puszta, Endrefalva filial. 256 kath., 192 evang., 6 ref., 8 zsidó lak. Van két szép kastélyjok a Darvas uraknak, s más több uri lakházak. Földje, rétje, legelője elég; szőlőhegye termékeny; a hegyek tetején holmi régi sánczokat láthatni. F. u. Darvas, Kun, Puky, s m. t.

Dolyán, Szepes v. tót falu, Lőcséhez keletre 1 órányira: 99 kath., 7 evang. lak. F. u. Teőke nemz. Első birtokosa ezen falunak (1297.) Hemmingusd Kolchova volt.

Dolosd, puszta, Veszprém vgyéb. Csernye mellett, Fejér vgye szélén.

Doma, puszta, Pozson vgyében, a Csallóközben, Fél mellett.

Domafölde, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Szala-Lövő, 30 ref., 25 evang., 10 kath. lak. Többeké.

Domaháza, Heves v. puszta, Gyöngyöshöz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 38 ref. lak. F. u. Almásy József, Rakóvszky, Halasy, Orczy János, Hellebront, Országh, Thassy, Sütő, Majzik, Csch, Bakó, Goth, Elek István örök. Véges.

Domaháza, magyar falu, Borsod vgyében, a megye nyugoti, Gömör és Heves megyék közé beszarkaló csucsában, Miskolcztól $3^{14}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^{13}/_{16}$ állomásra. Határos Borsodban Sikator, Disznosd, Arló, Hevesben Lelesz, Vátassó, és Gömörben Zabar, s Péterfala helységekkel. Határa nyugoti részin ered a Hargony folyó, melly a megyét Sajó-Németiig öt mfdön választja el Gömörtől. Határkiterjedése 3183 hold, mellyből 75 hold belsőség, 760 h. szántóföld, 539 h. rét s legelő, 1809 hold erdő. Felszabadult urbéri telek van $\frac{3}{4}$, s ez után 24 hold szántóföld, 4 hold rét, mellyet 2 gazda mivel. A határ mindenfelé hegyes, melly miatt a hegyárak gyakoriak, s a föld homokos levén, a viz nagy gödröket csinál, s ez által a szántóföldeket s réteket nagyon rongálja; mindazáltal a lakosok szorgalmas földmivelők levén, a föld buzát, gabonát, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát illendő mennyiségben terem. Ház van 151. Lakosok száma 940 lélek, kik közül 15 zsidó, többi r. katholikus, s helyben van anyaegyházuk. Van 2 telkes gazda, 17 zsellér, 18 lakó, többi birtokos földmives; kézművesek száma 8, u. m. 2 molnár, 4 csizmadia, 1 kovács, két legénynyel, 1 férfi szabó. Van két vizi s egy száraz lisztmalom. A határ egy részében apróbb malomkő ásatik. Birtokosok Tahy György örökösi, Holló, Kisbenedek, Elek nemzetség s a Tihanyi örökösök.

Domahida, Szathmár v. magyar-oláh falu, ut. p. Nagy-Károlyhoz keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 8 romai, 314 g. kath., 111 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Földe jó buzatermő fekete föld; kaszállói nevezetesek és hasznosok mind a gyepen, mind a lápon, mivel az ecsedi láp Domahida alatt kezdődik. F. u. a jeles Domahidy nemzetség, Buday, gr. Károlyi, gr. Teleky s m. t. Hajdan sokszor tartattak itt megyegyülések.

Domaincz, vindus falu, Vas vgyében, a felső-lendvai uradalomban, 180 kath. lak., köves határral.

Dománis, Trencsén m. egy nagy hegyek közt fekvő tót mváros. Lakja 621 kath., 1 evang., 25 zsidó. Ékeskedik egy csinos urasági kastéllyal, s egy kath. templommal. Határja hegyes, erdős, sovány, de tölgyes, fenyves erdei szép hasznot hajtanak. A lakosok főképen kézimesterségekből élnek. F. u. gr. Eszterházy Józsefné. Ut. p. Zsolna.

Domány, Krassó vm. oláh falu,

Dognácskához 2 órányira: 4 r. kath., 417 óhitü lak., anyatemplommal, kőszén-bányákkal. F. u. a kamara.

Domanyik, Hont m. tót falu, Németihez ¾ mfd. 220 kath., 6 ev. lak. F. u. többen. Ut. p. Selmecz.

Domanyócz, Szepes v. tót falu, Iglóhoz keletre 1¼ mfd. 577 kath. lak. Urasági lakháza. Vizimalom. F. u. többen. Ut. p. Lőcse.

Domasa (Kis), Zemplén v. tót falu, Zsalobina fil. 272 romai, 48 gör. kath., 14 zsidó lak. 599 h. szántóföld. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. N.-Mihály.

Domasa (Nagy), Zemplén v. tót falu, 312 kath., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 484 h. szántóföld. Erdő. F. u. özv. Jekelfalusyné.

Domasina, Ungh v. orosz falu, Nagy-Bereznához 3 órányira: 192 gör. kath., 16 zsidó lak. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Dombegyháza, vagy **Dumegyháza**, Csanád vm. népes puszta, ut. p. Batonyához északra: 847 k., 632 ref., 16 n. e. óhitü lak., ref. anyaekklézsiával. F. u. az Édelspacher nemzetség, de egy részét zálogban birják Marczibányi, Jakabfy, Mittermiller stb.

Dombó, Máramaros v. oroszném et falu, a Taraczk mellett: 148 romai, 1410 gör. kath., 28 zsidó lak., romai és g. kath. anyatemplommal. F. u. a k. kincstár. Ut. p. Sziget.

Alsó-Dombó, (Unter Dubován) Pozson most F. Nyitra v. tót falu, N. Szombathoz éjszakra 1½ órányira: 538 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földjei dombosok, s részint a vízmosásnak ki vannak téve; rétje, legelője szük; erdeje, szőlőhegye van. F. u. a Szombati káptalan.

Felső-Dombó, (Ober Dubován) Pozson most F. Nyitra v. tót falu, 347 kath., 5 zsidó lak., szük határral. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Dombóvár, magyar mváros, Tolna vgyében, a Kapos mellett, a baranyai, somogyi és tolnai határok összejövetelénél, ut. p. Kaposvár. Lakja 1200 kath., 80 zsidó, kath. paroch. templommal, derék uradalmi épületekkel. Róna határa első osztálybeli; rétjei jók; szőlőhegye, erdeje bőséges, s van 56 egész urb. telke. Nyugotra a Kapos bozótjánál most is láthatni a régi dombói vár romjait, melly vár ama hires jogtudós Dombay Pál birtoka vala, kire II. Ulászló alatt a Hármaskönyv megvizsgálása bizatott. A város feje h. Eszterházy egyik igen szép uradalmának.

Dombrád, Szabolcs v. magyar falu, Zemplén vgye szélén; a Tisza mellett: 15 romai, 8 gör. kath., 1210 ref., 15 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa nagy, de posványos, különben termékeny; főzeléket sokat termeszt; szénája, nádja bőséggel van; 3⅝ első osztálybeli egész telke. F. u. hg Eszterházy, gr. Vay Ábrahám, gr. Schmidegg, b. Horváth, b. Vay, Asztalos, Barkóczy, Csuha, Dombrády, Eördögh, Erős, Farkas, Filep, Grubics, Harsányi, Ibrányi, Józsa, Irinyi, Krucsay, Szuhányi, Tatár, Zoltán, Olasz, Orosz, Morvay, st. Ut. p. Berkesz.

Dombrovány, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez 2 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 540 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Van egy pataka. Birja a váradi görög püspök.

Kis-Dombrovicza, oláh falu, Bihar vgyében, M. Csekéhez 1 óra, igen erdős, hegyes vidéken, 336 n. e. óhitü lak., kik szép marhákat nevelnek. Anyatemplom. Határát a Hollód vize és Hodosel patak nedvesili. Birja a váradi deák káptalan.

Havas-Dombrovicza, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez 2 mfd. egy dombon, zordon bérczes vidéken, 1056 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Erdeje roppant; földe si-

lány kavicsos; juhot, kecskét sokat tart. Birja a váradi deák káptalan.

Domjánszeg, puszta, Zala v. Szentgyörgy völgye mellett.

Domolaháza, puszta, Abauj-Torna vgyében, többek birtoka.

Domolos, puszta, Somogy vármegyében, ut. p. Szigetvár, 170 kath. lak., kath. kápolnával, derék urasági majorsággal. Birja Hegyessy család.

Domonkosfa, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Lövő, 253 ágostai, 32 ref., 25 kath. lak. Többeké.

Domony, tót falu, Pest-Pilis vmgyében, a Galga-völgyön, egyenes téren, ut. p. Bag. Határa 3056 hold és 171 □ öl, mellyből szántóföld 1407 hold 792 □ öl, rét 262 hold 872 □ öl, legelő 553 hold 330 □ öl, szőlők 134 hold 252 □ öl, lábas erdő és vágások 530 hold 842 □ öl, káposztás kertek és malom-fundusok 36 hold 514 □ öl, az uraság által közösen használt külső telkek 65 hold; ut, vizmosás 36 hold, futóhomok 30 hold. Az urbéri föld teszen 17⅓ telek után, a zsellérek által használt rét nyilasokkal együtt, mintegy 648 holdat, az urasági szántóföld lehet 950 hold és 100 hold rét. A szántóföldek nagyobb része áldott fekete föld, mintegy 20-ad része sárga homok, és egy kevés rész sárgás agyag. A homokos részen rozs terem; a többi részeken tiszta buza, rozs, árpa, zab, kukoricza, repcze, tenkely, lencse, borsó, bab. Lakja 248 r. kath., kik közt 59 czigány, 687 evangelikus tót, 27 magyar reformatus, 188 zsidó. A tótok többnyire tudnak vagy értenek magyarul. Van itt evang. anyatemplom, synagóga, és több csinos urasági lak. A helység határát a Galga vize nedvesiti, észak felé ismét van egy Egres nevű folyó, melly ámbár csak a harmadik határban (Battyánon) ered, még is a domonyi uraságnak 5 malmot, mindenikét két köre, hajt, még pedig nyáron is ritkán apad ki. Birják a helységet Ónody Zsigmond, Bernáth, Földváry, Kandó, Martonffy, Mátyus, és Udvardy családok.

Domonya (Alsó), Ungh vm. orosz falu, Ungvárhoz ½ órányira: 28 romai, 483 gör. kath., 14 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. F. u. a kamara.

Domonya (Felső), Ungh v. tót-orosz falu, 262 romai, 200 g. kath., 9 zsidó lak. Rom. kath. paroch. templom. F. u. kamara.

Domoszló, Heves v. elmagyarosodott tót falu, Eger és Gyöngyös közt, mindegyiktől mintegy 2½ mfdnyire: 1419 kath., 1 evang., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fekete földe nagyon termékeny; bora a visontaival vetélkedik; erdeje és kétszer kaszálható rétje van. F. u. b. Baldachi, gr. Eszterházy, b. Podmaniczky Lajos csődt., b. Orczy Lőrincz ör., Ocskay Ignácz, Taródyné, Gosztonyi, Petrovay, Perlaky, Orczy János.

Doncsény, Arad v. oláh falu, Deznához 1 órányira: 6 kath., 275 n. e. óhitü lakossal.

Dongér, Csongrád vm. népes puszta, Csány fil. 348 kath. lak.

Donoval, Zólyom m. tót falu, Liptó vármegye szélén: 149 kath. lak. Kath. paroch. templom, sovány föld; nagy erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Felső-Dopsza, Abauj v. magyar falu, a Hernád bal partján, mellyen itt egy hid viszen keresztül: 320 r. kath., 26 g. kath., 16 evang., 509 ref., 48 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Földei nem igen termékenyek; de bora, szénája, fája elég. F. u. Bárczay, Máriássy, s m. t. Ut. p. Szikszó.

Kis-Dopsza, Zemplén v. magyar falu, a Hernád mellett: 31 kath., 11 evang., 233 ref., 13 zsidó lak., 1596 hold szántófölddel, bortermesz-

téssel, s ref. templommal. F. u. gr. Török, gr. Erdődy, b. Vay. Ut. p. Szikszó.

Dopschina, (Dobschau, Topscha, Dobschinium,) Gömör v. népes szabadalmas bányaváros, Rosnyóhoz északra 2 mfdnyire, egy magas hegyektől bekerített mély völgyben: 554 kath., 4367 evang. tót és német lakosokkal. Kath.- és evang. anyaszentegyház; evang. deák oskola, melly hajdan virágzó gymnasium volt. Határa hegyes, és igen sovány; a hegyek oldalain, miután az erdők kiirtattak, jó legelővel; de fő élelmét bányáiban keresi, mellyekben sok vas, piskolcz, réz, czinóber, kényeső, asbest, gránát chrysolittal vegyesen, terpentin, wismuth, márvány s m. i. ásatik. A hámorokban sok és jó vas (öntött vas is) készül, valamint a papirosmalom, a méhtenyésztés, s lentermesztés szinte figyelemre méltók. Ut. p. Rosnyó.

Dorgos, oláh falu, Temes vgyében, Lippához keletre 2 mfd., 565 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Hegyes, völgyes, sovány határa 5234 hold 1400 □ öl, mellyből majorsági kaszálló 8, legelő 50 h., házhely 9 h., szorgalomföld 24 h., erdő 4000 hold; urbéri szántó 576 h., rét 250 h., legelő 62 h., házhely 116 h., szállások 10 h., haszonvehetlen 100 h., szabadföldek 24 hold. Birja a kir. kincstár.

Mész-Dorgos, oláh telepitvény, Temes vmgyében, Lippához 3 órányira egy mészkemencze mellett, 137 n. e. óhitü lak., kik szerződési zsellérek. Szerződéses házhely van 22 h., legelő 20 h., szántóföld 132 h., kaszálló 66 h. Uradalmi házhely 7 h., szántóföld 20 h. 800 □ öl, szabadföld 21 h. 1200 □ öl. Földe köves, sovány. Birja a kir. kincstár.

Dormánd, Heves v magyar falu, Besenyő közelében: 809 kath., 44 zsidó lak., termékeny gazdag határral; erdeje nincs. F. u. gr. Fáy nemzetség, Fáy István, Sághy, Vratarics, Szalkány, Goth, Zbiskó. Ut. p. Eger.

Dorog, magyar hajduváros, a hajdan ns szabad Hajdu kerületben, rónaságon, ut. p. Hadház. Népessége 8234 lélek, kik kevés kivétellel mindnyájan a görög egyesült vallást követik, de azért tiszta magyarok. Van derék paroch. temploma, és jó iskolája. Róna határa minden gabonát jól terem.

Kis-Dorog, német falu, Tolna vgyében, Zombához közel, s ut. post. Szekszárd. Van szőlőhegye, kevés de jó rétje, erdeje. Birja a Döry család.

Nagy-Dorog, magyar falu, Tolna vgyében, saját postahivatallal Sár-Bogárdhoz egy postaállomásra 2380 ref., 100 kath., 10 zsidó lak., reform. anyatemplommal. Határa nagy, de homokos, melly főleg rozsot terem; van 80 egész urbéri telke. Birja gr. Széchenyi Lajos.

Dorogh, Heves v. puszta, Dorogházához $^1/_2$ óra: 42 kath., 8 ev. lak. F. u. Gyürky Pál, kinek itt szép nemesitett juhnyája van; és Balassovics Józsefnő.

Dorogh, Esztergóm m. német falu, a bécsi országutban, Esztergomhoz 1 mfd. 620 kath. lak. Van kath. paroch. temploma, nagy vendégfogadója, postahivatala. Szántóföldjei homokosak; bora elég; de fája, rétje kevés. F. u. az esztergomi káptalan. A lakosok birnak 23^3/ telek után 1019$^2/_8$ hold szántóföldet, 218^3/ h. réte; majorság csak 15 hold rét van. Nagy szorgalom mellett kétszerest és hires burgonyát termesztenek.

Dorogháza, Heves v. magyar falu, közel Nógrád vmgye határához, Parádtól nyugotra 1$^3/_4$ mfd. 914 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, termékeny róna határral. F. u. Gyürky Pál, Szathmári Király Pál,

Molnár, Benkő, Repeczky, Losonczy, Ottlik, Vajda. Ut. p. Gyöngyös.

Tisza-Dorogma, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolcztól $3^{1}/_{16}$, Egertől $2^{14}/_{16}$, ut.p. Kövesdtől $1^{11}/_{16}$ állomásra, a Tisza jobb partján, áradásos sik vidéken, hova árviz idején semerről sem lehet szárazon bemenni. Határkiterjedése a helység belső telki fekvésén kivül 5760 hold, ebből 670 h. szántóföld, 3218 h. rét, 1600 h. legelő, 80 h. szölő, 80 h. füzes erdő, 112 h. vizállás sat. Urbéri szántóföld van 292, rét $109^{1}/_{2}$ hold; majorsági szántóföld 378, rét $2108^{1}/_{2}$, nád és gyékénytermő 400, vizes rétség 600 hold. A vizállásos helyeken némelly években sok csukát, czompót, kárászt, s csíkot fognak. A helység neve alá esnek s határához tartoznak még következő puszták: 1-ör. Szikláp ja mintegy 400 holdból álló szikes, vizállásos hely, s marha-legelésre használtatik. 2-or. Köleshát, Fejérnád, Szántóhalma, egybe véve szinte 400 holdat foglaló, szikes, vizállásos rónaság, mellynek némelly része szinte legelőül, más része pedig kaszállóul használtatik; nagy része azonban sombikos, nádas s gyékénytermő hely, és az itt termett gyékény és nád erősségére és tartósságára nézve különösen dicsértetik. A Fejérnád vizében különös jóizü csukák, s igen szép nagy halak, s csíkok termenek. E puszták az ugynevezett Sulymosviz s más laposokba folyó vizek által választatnak el a tulajdonképeni dorogmai határtól. Ezek végibe fekszik Száraz-Dorogma, melly épen T. Bábolna helysége alatt fekszik, attól csak egy kocsiút által választatván el. Továbbá a Tiszántul esnek következő puszták: 3-or. Előfüz, 240 holdat foglal magában, mellyből 200 h. kaszálló, 20 h. füzes erdő, 20 h. vizállás, melly Kis-Tisza név alatt ismeretes az egyeki és tisza-füredi határok szomszédságában, s némelly években sok nádat, gyékényt, ollykor csukát, czompót, kárászt bőven szolgáltat. 4. Nagyfa szinte tul a Tiszán fekszik, 480 h. körül terjedvén, nagyobb része kaszálló. Terem itt némelly években sok káposzta s egyéb efféle vetemény, kevés nádtermő helye is van. Itten van az ugynevezett holt Tisza, melly a nagy Tiszától veszi eredetét, félkörben körülfolyván a nagyfai pusztát. Belőle évenként sok száz mázsa potyka, csuka, süllő és keszeg halásztatik. Fele azonban e holt Tiszának Egyek helységéhez tartozik. 5-ör. Herep, tul a Tiszán 240 hold kiterjedéssel. Kaszálóját a Herep vize folyja körül, mellynek fele sz. k. Debreczen város ohati pusztája tiszarétjéhez tartozik, szinte jó halászóviz, sok potykát, csukát, s jó izü rákot szolgáltat. Van itt 20 holdnyi füzes erdő, 12 holdnyi veteményes föld, mellyen némelly években sok káposzta, sárgarépa, krumpli, bab terem. Van kevés nádtermő helye is. 6-or. A pélyi puszta 5646 holdra terjed, erről bővebben a puszták leirásánál értekezünk. Az előlszámlált határok földe homokos, néhol szikes rónaság, rozsot, árpát, zabot leginkább, továbbá sok babot, kevesebb borsót terem. A lakosok közt az állattenyésztés, s általában a mezei gazdaság dicséretes jó lábon áll. Népesség 756 l. köztök 11 r. kath., 705 református, 4 zsidó. Nyelvök közönségesen magyar. A férfiak mezei gazdasággal s más kézimunkával s halászattal, a nők dohánytermesztéssel, szövéssel, fonással foglalatoskodnak. Telkes jobbágy van 31, házas zsellér 127, lakó 19. A reformátusoknak van anyaegyházuk s tornyatlan templomuk, a r. katholikusok Ároktőhöz tartoznak. A Tiszán kivül, mellyben híres kecsege-halászatok esnek, említést érdemlő vizek a határban; Kon-

dora, Sulymoter, Teremtő, Kárászos, Keszeges, ez mély és hamis fok, Pélyifok, Pélyi tó, Fejérnád ere, Vizás, Szajla, Kis-Tisza, Holt-Tisza, Herep. A Tiszánál van egy kevéssé hátas hely, az ugynevezett Telken, mintegy $^1/_2$ órányira a helység mostani fekvésétől. Itt volt hajdan Dorogma helysége, mellyet templomával együtt a Tisza árjai sodrottak el. Mint öseikről reájok maradt hagyományt emlegetik a lakosok a nagy áldomást, mellyet kijövetelekkor eldődeink itt a régi Dorogma felett csinált töltésen a Tiszán általkelvén, e helyen megitták. Ez átkelés lehetőségit látszik tanusitni azon körülmény, hogy csakugyan a kérdéses helyen, midőn hév nyárban a Tisza elapad, most is egészen keresztül lehet azt gázolni. Sokban megegyez a szájhagyománnyal az is, mit Béla névtelen jegyzője, könyve 28—29. fejezetében ez átkelésről mond. A Tiszából itt a halászok nagy épületkő és sok tégla-darabokat fognak ki. Földesurai e helységnek: gr. Péchy Józsefné, b. Majthényi László, Majthényi Pálné, Majthényi József, Kállay Péterné, Blaskovich József, Gyurcsányi Gábor, Almásy József csődtömege, Almásy Jenőné, Fáy Barnabásné, Almásy Bodog, Erőss árvák, Fáy Antal, Molicsányi Ferencz, Váczy Sándor, Hury Ferencz. Ezekhez némelly puszták birtokában járulnak: Klobusiczky Eduárd, b. Lusinczky Pál, b. Miske Józsefné, gr. Serényi, Erőss Albert, Bükk Zsigmond, b. Sekkendorf, gr. Csáky örökösök.

1543. Jánoki Pál, Geszthy Györgynek, Geszt, Leányfalva, Nagy-Mihály, Dorogma és Bikk helységekben levő minden részjószágait zálogba vette.

1663. Baratnaky Zsigmond indit pert az ezen birtokban levő árvai jószágok kézhezvételére nézve, mint ez Darócznál is előjön.

1700. E jószágra nézve a Baratnaky család leányága osztályt kér; bővebben erről Paraszt-Bikknél szólunk.

1701. Bizonyos részjószágban a Szepessy család nyer iktatást, mint ez Pély pusztánál alább szinte előadatik.

1714. Négyesi Szepessy János indit pert e jószágra nézve, többek ellen, miről Barócznál szinte szólunk.

1733. Borsy Katalin ellenmondási pert kezd, mit Oszlárnál tárgyalunk.

1769. Bánóczy István, József, János és Éva birtokukat felfizetés mellett Borsy Annának és Katalinnak zálogositják el. T. Darócznál erről szinte bővebben.

Doromlás, puszta, Pest-Solt vgyében, Bogyiszló és Fajszszal határos, mintegy 500 hold, és csupa erdő. Tartozik a kalocsai érseki uradalomhoz.

Dorosma, magyar község, a Kis-Kunságban, a félegyházi járásban, Szegedhez csak 1 mfdnyire, homokos rónaságon, 8717 kath. lak., derék paroch. templommal. Róna határa elég termékeny. Átokháza és Ülés pusztákon tanyái vannak.

Doroszló, magyar falu, Bács vmgyében, a Mosztonga mocsár mellett, ut. p. Zomborhoz délre 3 óra, 2500 kath. lak., paroch. templommal. Birja a kamara. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 10,169 hold, mellyből $98^4/_8$ urbéri és 4 szabad telek után van 3281 h. szántó, 2525 h. rét és beltelek, 2468 h. legelő, 119 h. szőlő. Uradalmi birtok: 1190 hold tölgyes erdő, 289 h. tó, 297 hold utak.

Doroszló, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Kőszeg. Lakja 250 ágostai, 163 k., kath. és ev. fiókegyházakkal, jó bortermesztéssel. Birja h. Eszterházy.

Rába-Doroszló, magyar falu, Vas vgyében, 200 kath. lak., kövér rétekkel a Rába mentiben. Birja

h. Batthyáni; ezelőtt Szegedy Károlyé volt, s ut. p. Körmend.

Dósa, magyar község, a Jászságban, a jászberényi járásban, szép rónaságon, Jász-Apáti és Árokszállás közt, ut. p. Jászberényhez 1 mfd. A helységet a Tarna vize vágja keresztül. Földje fekete agyag és fekete homok, melly minden gabonanemet jól megterem. Van egy kis erdőcskéje, vizimalma, s a határban Árokszállás felé egy dombra épült kápolnája. A lakosok ugy tartják, hogy e helyen ütközet levén valamikor, a halottak e halom alá takarittattak. Lakja 2715 r. kath., egy nagy tornyos anyatemplommal.

Dovalló, Liptó m. tót falu, 211 kath., 549 evang. lak. Kath. anya-, evang. filial szentegyház. F. u. a kamara. Ut. p. Okolicsna.

Farkas-Dovorán, Nyitra m. tót falu, a Nyitra vizéhez közel: 291 kath., 6 zsidó lak., jó szántóföldekkel, szőlőhegygyel, és sok gyümölcscsel. F. u. többen. Ut. p. N. Tapolcsán.

Kis- és Nagy-Dovorán, Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, Bajna mellett: az első 211 kath., 23 zsidó; a második 285 kath., 8 zsidó lak., s termékeny szántóföldekkel. F. u. Jezerniczky, Mérey, Juszth, sat. Ut. p. N. Tapolcsán.

Dozmat, (Grosz-Mucken), magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Szombathelyhez 1 óra, 320 kath. lak., paroch. templommal, kastélylyal. Róna határa igen termékeny; rétjei kövérek. Birja ½ Ernuszt József, ½ Sály és Szluha családok.

Döbör, német falu, Vas vgyében, a dobrai uradalomban, 308 kath. lak., fenyves erdővel.

Döbörhegy, magyar falu, Vas vmgyében, ut. p. Körmend, 313 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel. Birja gr. Festetics Tasszilo.

Döbrés, puszta, Veszprém vármegyében, ut. p. Pápa. Tapolcza fő m.

Döbréte, magyar falu, Zala v.-gyében, ut. p. Egerszeg, 300 kath. lakossal.

Döbri, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. A. Lendva, 360 kath., 20 zsidó lak.

Döbrőcze, magyar falu, Zala vgyében, 250 kath. lak. Többen birják, s ut. p. Sümeg.

Döbrőköz, magyar mváros, Tolna vgyében, a Kapos mellett, felemelkedett kies környéken, Dombóvárhoz 1, ut. p. Kaposvárhoz 3 órányira, 2500 kath. lak., paroch. templommal és 120 egész urbéri telekkel. Határa első osztálybeli; erdeje szép; rétjei jók; szőlőhegye kedves izű fejér bort terem. A Kapos partján van régi várának omladéka, melly 1543-ban török kézre jutván, 143 évig érezte ennek terhes igáját. Láthatni még itt, Sütvény, Szarvasd és Nagy-Görcsmény pusztákon mind meg annyi szentegyház romjait, és két sánczolás nyomdokát. Birja h. Eszterházy.

Döbrönte, német falu, Veszprém vgyében, 412 kath. lak., termékeny határral, mellyet a Bitva nedvesit. Birja a gr. Somogyi család, kinek itt szép mausoleuma van. Ut. p. Pápa.

Döbrönte, puszta, Tolna vgyében, Ozora és F. Nyék közt.

Kis-Döbrönte, puszta, Veszprém vgyében.

Döghe, Szabolcs v. magyar falu, K. Várdához északra ½ mfdnyire: 87 romai, 29 g. kath., 697 ref., 39 zsidó lak. ref. anyatemplommal; van jó termékeny földe, nádja, erdeje, böséges rétjei, 10⅞ első osztálybeli egész telke. F. u. hg Eszterházy, b. Horváth, Elek, Erős, Farkas, Laskay, Szögyényi, Noszdroviczky. sat.

Dögös, puszta, Nyitra vgyében, Komjáti mellett.

Dömefölde, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. A. Lendva, 280 kath. lakossal.

Nemes-Dömölk, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Kis-Czel mellett, 400 kath., 180 evang., 43 zsidó lak. Ágostai anyaekklézsiája igen régi, s mindjárt a bécsi és linczi békekötések kihirdetésével állitatott fel, 1681-ben pedig törvényes szabadságot nyert. Közbirtokosoké.

Pór-Dömölk, magyar falu, Vas vmgyében, az elébbeni falu mellett, 90 kath. lak. Van egy apátsága, mellyet a sz. Benedek szerzetesei számára II. Béla alapitott.

Dömörkapu, puszta, Tolna vgyében, Báttaszékhez 1 óra.

Dömös, Esztergom m. magyar falu, a Duna jobb partján, Esztergomon túl 2 órányira: 957 kath., 145 ref. lak. Van egy szép kath. paroch. temploma, gesztenyés, és roppant tölgyes, bikkes erdeje, jó vörös bora, sok gyümölcse és legelője az erdőkben, kevés szántóföldje és rétje. Vidéke, szinte mint Maróthnak, felette gyönyörü, s a zöldellő hegyek, erdők közé szoritott Dunának itt van legpompásabb folyása egész országban. Hajdankorban I. Bélának kedves mulató helye vala ez, unokája pedig Álmus herczeg prépostságot állita fel 12 kanonokkal, s ezt gazdagon megajándékozá. Ugyanis az alapitó oklevél értelme szerént 59 helység birtokosa leve, mellyeknek lakosai a szokott dézmán kivül, még 1522 köböl buza lisztet, 4 hizott göbölyt, 1522 juhot, 30 kövér ürüt, 50 sertést, 70 ludat, 120 tyúkot, 81 kösót, 1522 akó sert, és 175 akó méhsert (meth) tartoztak esztendönként adni a monostornak. Kálmán király a szerencsétlen Álmust fijával II. vagy vak Bélával ide záratta be, s itt tolatta ki szemeiket; mellynélfogva a prépostság mostoha állapotra jutván, Zsigmond apáturságot formála belöle, s Oliveto hegyéröl szerzeteseket is hozatott, de ezek ujra vissza költözének. Ezután Hunyady János akarta régi fényébe visszaállitani, s Gubernátori hatalmánál fogva apáturság helyett ismét prépostságot alapita, s ezt a Sz. Tamási prépostnak általengedé, melly cselekedetével azonban némelly kedvetlen villongásoknak adott alkalmat, az ország rendjei s az akkori Pápa V. Miklós közt. Végre a törökök itt is mindent elpusztitván, jelenleg csak egy magas hegytetön (Arpáshegy) lehet látni holmi épületeket düledékben; a prépostság fenmaradt jószágát pedig az esztergomi fökáptalan nyerte el. A lakosok birnak 8% telek után 192 2/69 hold szántóföldet. Az egész határ 5266 hold, mellyből szántó 561 9/16 h., rét 64 h., szölö 97 3/16 h., erdö 4544 3/4, s ez legelönek a földesurasággal közösen használtatik. Földje sárga agyagos, fekete csipakos, rozsot középszerüen terem.

Dömötöri, magyar falu, Vas vgyében, a Sorok vize mellett, ut. p. Szombathely, 200 kath., 80 evang. lak., róna termékeny határral. Birják Gyömörey, Egerváry, Söptey, s. m.

Dömötörkapu, puszta, Baranya vgyében, Vémend mellett, a pécsváradi uradalomban.

Dömsöd, magyar falu, Pest-Solt vgyében, Pesthez délre 5, ut.p. Laczházához 1 mfdnyire, a Dunának egy ága mellett, 3299 lakossal, kik közt 3178 reform., 90 kath., zsidó 18, görög 10, evang. 3. Ezek közt 336 telkesgazda, 271 zsellér, 148 lakó, 31 kézmüves, 3 kereskedő. Ref. anyatemplom. Határának egész kiterjedése nem tudatik, de van itt 167 1/4 egész urbéri telek, 2087 1/2 kapa szölő, 115 hold erdő. Földje fekete homokos, leginkább megtermi a kétszerbuzát. Tó van 3 a Duna mocsáraiból A g y a g o s nevek alatt. Zálogos bir-

tokosa a helységnek b. Podmaniczky család, de itt helyben majorsági földje nincs, hanem Apaj puszta egészen az. Örökös földesura volna herczeg Szász-Coburg Gothai Ferdinánd.

Dőr, magyar falu, Sopron vgyében, Csornához délre ½ mfd., 950 r. kath. nagyobb részt nemes lak., paroch. szentegyházzal. Határa róna s igen termékeny; van 680 h. szántóföldje, 300 h. rétje, 100 hold nádasa, 36 hold erdeje, 500 hold legelője. Főtermesztménye a tiszta buza, aztán rozs, árpa, zab, kukoricza, burgonya. Nádja, szénája bőséggel. Birják többen

Dörfel, német falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz délre 3¾ mfd., 650 kath. lak., malommal a Répcze vizén. Határa dombos és közép termékenységü; van 462 h. szántóföldje, 99 h. rétje, 224¼ kapa szőleje, 900 h. uradalmi erdeje, melly fenyő és tölgyfákból áll. Birja h. Eszterházy.

Alsó- és Felső-Dörgicse, 2 egymás mellett fekvő magyar falu, Zala vmgyében, ut. p. Veszprém, 98 kath., 513 ágostai, 20 zsidó lak. Alsó-Dörgicsén az ágostaiak anya, Felső-Dörgicsén fiók-szentegyházat birnak. Határa mind a kettőnek szük, s többnyire erdőkkel és szőlőkkel van elfoglalva. Az első falunak birtokosa az ájtatos szerzet; a másodiknak közbirtokosok.

Kis-Dörgicse, magyar falu, Zala vgyében, 89 evang., 50 kath, 8 zsidó lak., evang. fiók-gyülekezettel, jó gabonatermő földekkel. Közbirtokosoké. Ut. p. Veszprém.

Döröcske, német falu, Somogy vgyében, a koppányi kies völgyben, ut. p. Siófok. Lakja 683 ágostai, 60 kath., 10 zsidó, ágostai anyatemplommal. Határa dombos, és termékeny, mellyet német lakosai kitünően mivelnek, ugyhogy itt cserepes házakat látni épen nem ritkaság. Birja gr. Hunyady Ferencz.

Döröske, magyar falu, Vas v.-gyében, ut. p. Körmendhez 1¼ óra, 260 kath., 40 ref., 10 zsidó lakossal, szőlőhegygyel, erdővel. Birja gr. Festetics Tasszilo.

Dörögd, magyar falu, Zala v.-gyében, ut. p. Veszprém. Lakja 950 kath., 400 evang., 263 reform., 25 zsidó, kath. anya-, evang. és ref. fiók-templomokkal. Határa igen nagy, de közép termékenységü; erdeje derék. Többen birják.

Dötk, magyar falu, Zala vgyében, 180 kath. lak. Ut. p. Szalabér.

Drág-Cséke, oláhul Drazest, oláh falu, Bihar vgyében, hegyes, völgyes vidéken, ut. post. Várad 2½ mfd. Lakja 4 kath., 5 ref., 553 n. e. óhitü, anyatemplommal, derék uradalmi lakkal, pálinkaházzal s egy patak-malommal. Határa 2315 h., u. m. 857 szántó, 701 rét, 311 legelő, 413 erdő, 41 cserjés. Ebből majorsági szántó 393, rét 390, és az erdő. Agyagos kövecses földe trágyát kiván. Birja gr. Frimont Béla.

Dragoherfalva, orosz falu, Bereg vgyében, 280 g. kath. lak., saját templommal. Ut. p. Munkács. Birja gr. Schönborn.

Dragojeste, oláh falu, Temes vmgyében, Temesvárhoz keletre 3¾ mfd., a Temes vize partján, melly gyakran kiárad. Van 900 n. e. óhitü lak., anyatemploma, 1443 holdnyi határa, mellyből 300 h. majorsági legelő, 111 h. 900 □ öl szorgalmi föld; a többi mind urbéri szántóföld. Agyagos földe igen termékeny; marha- és méhtenyésztése nevezetes. Emlitendő még határában egy 200 öl hosszu és 10 öl mély Bezdána nevü tó, melly soha ki nem szárad, noha 2000 öl távolságra csik Temes vizétől. Birja a kir. alapitvány.

Dragomiresty, Krassó vm. oláh falu, Lugoshoz 2 órányira: 6 kath., 491 óhitü lak., s anyatemplom-

mal. F. u. Raics, Vlahovics, Janicsár családok.

Dragomirfalva, Máramaros v. oláh falu, az Iza mellett: 8 romai, 845 g. kath., 82 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. a kincstár, s m. többen. Ut. p. Sziget.

Dragonyest, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez ½ mfd. rónás helyen, 199 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, egy patakkal. Birja a váradi görög püspök.

Dragotyán, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez 1 mfd., 651 görög kath. lak., s anyatemplommal. Birja a váradi görög püspök.

Dragsina, oláh falu, Temes v.-gyében, a Temes sik partján, Temesvárhoz keletre 2 mfd., 79 magyar kath., 23 tót evang., 738 n. e. óhitü oláh lak., anyaegyházzal. Határa 3851 hold 40 □ öl, u. m. urbéri szántóföld kaszálló és legelö 1539 h, szorgalomföld 56 h.; uradalmi szántóföld 275 h. 800 □ öl, kaszálló 1017 h. 470 □ öl, erdö 963 hold 370 □ öl. Földe kitünö jóságú s buzára legalkalmasabb; rétje sok és jó. Vize a Temes; ennek partján egy régi omladék tünik fel, mellyet a köznép törökvárnak tart. Az omladék tövében a Temes vize nem egyszer mosott már ki emberi holttetemeket. Birja a kir. alapitvány, s a kövéresi uradalomhoz tartozik.

Dragsinyest, Krassó v. oláh falu, Facsethez 1½ órányira: 5 kath., 261 óhitü lak, anyatemplommal. F. u. a kamara.

Dragszél, Pest-Solt vm. népes puszta, 439 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Drahócz, Nyitra m. tót falu, a Vágh jobb partján, ut. p. Galgócztól 1 mfd., 1392 kath., 11 evang., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom; savanyuvizforrás, mellynek alkató részei. Dr. Krancz szerint: erös általható savanyúviz-szesz, élesztett vas, savanyú kútsó, bányás alkali, emésztöföld (absorbirende Erde). A vizeletet hajtja, feloldoz, erösit; használ a tüdö-, máj-, lépdugulásokban, sárgaságban, fuladozásban, gyomorbetegségben, sat. F. u. gr. Erdödy Józsefné.

Drahusócz, Beregh v. orosz falu, F. Vereczkéhez ¼ órányira: 129 g. kath., 4 zsidó lak. Rétje jó szénát terem, legelöje, tüzifája elég, de földe felette sovány. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Draskócz, Thurócz m. tót falu, a Jordán patakja mellett: 79 kath., 284 evang., 2 zsidó lak. Fürészmalom; jó legelö, szép erdö. F. u. többen. Ut. p. Th. Zsámbokrét.

Alsó-Draskócz, Trencsén m. tót falu, 164 kath., 25 evang. 12 zsidó lak. Lakosi nagy részt nemesek.

Felső-Draskócz, Trencsén m. tót falu, ez is nemes helység. 93 kath. lak.

Draszburg, lásd Darufalva.

Drautz, oláh falu, Arad vgyében, Magyaráthoz keletre 2 kis órányira, hegyes vidéken, 40 kath., 1283 n. e. óhitü, 10 zsidó lak., óhitü anyatemplommal. Határa 7109 hold, mellyböl szántóföld 1878 hold, rét 645 h., szölö 127 h., legelö 1060 h., belsötelek 175 h., erdö 3224 hold. Ebböl majorsági szántóföld 506 h., rét 192 h., szölö 127 h., erdö 3224 h. Földje sárga agyagos, silány természü. Van két patakja, egy Fördö nevü ásvány vize, mellyet némellyek használnak, s 2 holdnyi fenyves erdeje, hol a fenyök már 8—9 ölesek. Birja a helységet Dániel Ödön özvegye s fiai, és itt szép lakházuk van, egy r. kath. kápolnával.

Drávafok, magyar falu, Somogy vgyében, a Drávától 1, ut. p. Szigetvártól 1½ órányira, 654 ref., 68 kath. lak., reform. anyatemplommal. Lapályos határán sok szarvas-

marhát tenyészt. Birja az Ország nemzetség.

Dravecz, Szepes vm. tót falu, Csötörtökhely fil. 494 kath., 3 evang., 3 zsidó lak. Kastély. Vizimalom. F. u. Draveczky, Várady, Szakmáry. Ut. p. Lőcse.

Drégely, Honth m. nagy és nevezetes magyar falu, ut. p. Ipoly-Sághoz 1 mfd. Közel az Ipoly bal partjához. Vidéke igen gyönyörü, s a természetnek sok javaival megáldatott. 1-sö osztálybeli földjei termékenyek, mind gabonára, mind dohányra nézve. Szölöhegye és erdeje tágas. Lakja 998 kath. kiknek itt egy paroch. templomuk és gazdagon dotált plébániájok van. Hegyeiben gránát találtatik. — Egy fertálynyira a falutól, egy magas, erdökkel sürüen benött hegy tetején, láthatni a régi Drégely várának romjait, melly a török időkben mint erös végvár nevezetes szolgálatot tön a környékbeli tartománynak. 1552-ben Ali herélt budai basa bevette, ellent nem állván Zondy György halhatatlan vitézsége. Később Pálffy Miklós visszafoglalván, 1606ban megerösitetett; de 1649-ben ujra a törökök kezébe került, északra rohanván meg azt. F. u. az esztergomi érsek.

Drenó, (Drienovo), Hont m. tót falu, Csábrághoz $^1/_2$ mfd. 7 k., 610 ev. lak. s templommal, erdővel, sovány határral, s egy malommal a Csábrág völgyében. Nyáron sokszor vizben szükséget érez, mivel hegyen fekszik. F. u. többen. Ut. p. Ipoly-Ság.

Drenóhegy, Honth m. puszta, Littava filial. 14 kath., 7 ev. lak.

Dreyhütten, német falu, Vas vgyében, a borostyánkői uradalomban, 184 kath. lak.

Dricsna, Zemplén v. orosz falu, Sztropkó fil. 2 romai, 370 gör. k., 7 zsidó lak. Gör. sz. egyház. 203 h. szántóföld. F. u gr. Barkóczy. Ut. p. Komarnik.

Drienove, Trencsén m. tót falu, a Vágh bal partján: 242 kath., 12 zsidó lak., termékeny rozs termö földdel. Az áradásoktól sokat szenved. F. u. b. Balassa, és gr. Szapáry. Ut. p. Zsolna.

Drietoma, Trencsén m. tót falu, ut. p. Trencséntöl nyugotra egy mfd. Három u. m. Radek, Rosson, és Kralován helységekből állott öszve; egyikét birja a nyitrai püspök, a másodikát a Dubniczay, vagy Trencséni uradalom, s a harmadikat több uraságok. Van szép kastélya, serfözöháza, több malmai és tágas erdeje, kath. paroch. temploma, synagógája. Lakja 1073 kath., 413 evang., 29 zsidó.

Drinova, Krassó v. oláh falu, Lugoshoz $2^1/_2$ órányira: 2 kath., 263 óhitü lak., anyatemplommal, termékeny földekkel.

Drumoly, (Drumling), német falu, Vas vmgyében, a szalónaki uradalomban, 250 evang., 40 kath. lak., hegyes, sovány határral.

Dubesty, Krassó v. oláh falu, Facsethez 2 órányira: 4 kath., 607 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, sok urasági legelövel. F. u. a kamara.

Dubicsány, magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélin, a a Miskolczputnoki országutban, Putnoktól $^5/_{16}$ állomásra, a Sajó téres völgyében. Szomszédai: Sajó-Galgócz, Vradna, Velezd helységek, s nyugotról Putnok város. Határ-kiterjedése 2687 hold, ebből 35 h. belsőség, 335 h. szántóföld, 390 h. rét, 1847 h. erdö, 80 h. vizmeder, s használaton kivüli urbériség $4^3/_4$ másod osztályu telek. Lakház van 68, lakosok száma 378, közülök 127 r. kath. 6 gr. kath., 135 ref., 91 evang., 19 zsidó. A rom. kath. leányegyház Sajó-Galgóczhoz, a ref. Putnokhoz tartozik. Telkes jobbágy van 17; kézmüves: 1 kovács, 1 puskamüves, 1 kerekgyártó, 1 csizmadia. Birtokosok többen.

Dubina, Beregh v. orosz falu, Munkácshoz északra 2 mfdnyire: 151 g. kath., 7 zsidó lak. Vizimalom, erdeje makkos. F. u. gr. Schönborn.

Dubine, Sáros v. tót falu, Kurimához ½ órányira, a Tapoly völgyében: 381 kath., 20 gör. kath., 15 zsidó lak. Mind rétje, mind földe igen jó; erdeje is van. F. u. gr. Erdődy, gr. Szirmay. Ut. p. Bártfa.

Dubje, Trencsén m. tót falu, Ujhelyhez ½ óra, hegyek közt: 161 kath. F. u. gr. Csáky István örökösei.

Dubkova (Alsó), Trencsén m. tót falu, Lukihoz ½ óra, 11 kath., 389 evang., 43 zsidó lak.

Dubkova (Felsö), Trencsén m. tót falu. Lakja 4 kath., 89 evang., 6 zsidó. Ut. p. Trencsén.

Dubkova, (Borov), Trencsén m. tót falu, 25 kath., 65 evang., 3 zsidó lak. F. u. mind a három Dubkovának többen.

Dubnicza, Trencsén m. tót mezőváros, a Vágh bal partján: 1903 kath., 9 evang., 36 zsidó lak. Kath. paroch. templom, synagóga. Ékesiti ezen helyet az uraság várkastélya, egy gyönyörü angol kerttel együtt. Van itt továbbá egy szép kalvária, s a boldogságos szüz Mária csudatévő képéhez nagy bucsu-járások történnek. Ezelőtt a gr. Illésháziak birtokában volt a hozzá tartozó uradalommal együtt, de 1835-ben b. Szina megvette. Ut. p. Trencsén.

Dubnicza, Nyitra m. tót falu, Bajmócz filial. 270 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan. Ut. p. Privigye.

Dubniczka, Trencsén m. tót falu, a Zaj-ugróczy uradalomban. Számlál 31 kath., 166 evang. lak.

Dubosz, oláh falu, Temes vgyében, Krassó vgye szélén, Temesvárhoz 4 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 803 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 2776 hold, mellyből szántó 1690 h., rét 64 h., legelő 200 h., malomföld 16 h., erdő 420 h., belsötelek 170 hold; majorsági föld 200 h., mészárszék- s korcsma- föld 16 h. Agyagos földe leginkább buzát és tengerit terem. Vize a Pogonis patak. Birja a kir. alapitvány, s a kövéresi urad. tartozik.

Dubova, Pozson m. tót falu, Vöröskőhöz délre 1 fertálynyira, az országutban. Lakja 604 katholikus lak. Kath. paroch. templom. Határja nagy részt kövecses, de szőlőhegye igen jó bort terem. Erdeje szép, s benne meszet, és szenet éget. F.u. gr. Pálffy Rudolf örökösei.

Dubova, Thurócz m. tót falu, a Thurócz vize mellett: 60 kath., 438 evang. lak. Határja hegyes és soványacska, rétjei jók, legelője, erdeje elég. Nevezetes savanyuviz-forrásáról, mellynek alkotó részei, vas-anyag, alkali föld, melly a salétromsavanyban fel nem oszlik, só és mineral alkali; foganatára nézve feloszlat, ingerel, s a nyálkásságokat feloldozza. F. u. többen.

Dubova, tót falu, Zólyom vgyében, a Garan völgyében, ut. p. Beszterczebánya. Határa az irtványokon kivül 847 hold, mellyből 184 h. szántóföld, 56 hold rét, 607 hold erdő. Urbériség 8 telek; majorság nincsen. Sovány földjében legsikeresebben zab és árpa terem; rozs kevés. A juhtenyésztés és szarvasmarha-tartás jó karban áll. Lakja 370 katholikus, paroch. templommal. Van egy Bisztró nevü patakja. Birtokosa a királyi kamara.

Dubova Colonorum, tót falu, Árva v. az Árva jobb partján: 461 k., 3 evang., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom, 37½ Sessio. F. u. az árvai uradalom.

Dubova Valachorum, tót falu, Árva v. Liptó vármegye szélén, a rosenbergi utban: 705 kath., 24 ev., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templ. 22⅛

sessio. Lakosai alföldi dohánynyal kereskednek.

Dubova, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradal. Zboróhoz keletre 2 órányira, a gallicziai országutban: 7 romai, 565 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. anyaegyház. Savanyuviz.

Dubován, (Alsó- és Felső-), Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, N. Kosztolán mellett. Az első 547 kath., 1 evang., 28 zsidó lak. F. u. Ocskay fam.; a második 252 kath., 1 evang., 11 zsidó lak. F. u. a csejtei uradalom. Határuk termékeny; réteik igen jók; bort termesztenek; malmuk van. Ut. p. N. Szombat.

Dubovó, Zólyom m. tót falu, Dobronyivához ½ órányira: 52 kath., 275 evang. lak. Határa kicsin, és sovány. F. u. a kamara.

Dubrava, Pozson m. puszta, Hochstetno filial. 22 kath. lak.

Dubrava, Zólyom m. tót falu, 169 kath., 1 evang. lak. F. u h. Eszterházy.

Dubrava, lásd Smugócz Zemplén vgyében.

Dubrava, Liptó m. tót falu, 541 kath., 148 evang., 5 zsidó lak. Kath. filial szentegyház; több urasági lakházak; roppant szép erdő; hegyeiben igen sok piskolcz. F. u. Okolicsányi, Kubinyi, Andaházy, Lehoczky. Ut. p. Bertelenfalva.

Dubrava, Szepes v. tót falu, Zsegra fil. 422 kath. lak. Savanyuviz. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Dubrava, Zemplén v. orosz falu, Szinna fil. 308 g. kath., 15 zsidó lak. 497 h. szántófölddel, erdővel. Ut. p. N. Mihály.

Dubrava, Sáros v. puszta, N. Sáros fil. 96 kath. lak.

Dubrava, és **Szekér**, Zólyom m. puszta, Zólyom fil. 75 kath. lakossal.

Dubravicza, Zólyom m. tót falu, Pojnikhoz ½ óra: 62 katholikus, 153 evangel. lak. Ut. p. Beszterecze.

Dubravicza, Beregh v. orosz falu, Repedéhez ½ órányira: 10 r. kath., 84 g. kath., 6 zsidó lak. Vizimalom. F. u. gr. Schönborn.

Dubricson, oláh falu, Bihar v.-gyében, Élesdhez délre 1½ mfd., igen erdős, hegyes vidéken, 295 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Patakja 6 malmot forgat. Saját határa kicsiny; de közös birtokát lásd Szászfalvánál. Birják: gr. Batthyáni József, gr. Kornis Károly, özvegy gr. Haller Lászlóné.

Dubrinics, Ungh v. orosz falu, Ungvárhoz éjszakra 4 órányira, az Ungh mellett: 18 romai, 723 g. kath., 22 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Nevezetes az itt talált agyag, mellyet porczelán-gyárakba, többek közt Bécsbe is hordanak. F. u. a kamara.

Dubróka, Ungh v. orosz falu, ut. p. Szerednyéhez délre 1 mfdnyire; Beregh vmgye szélén: 58 romai, 453 g. kath., 18 zsidó lak. Gör. kath, paroch. templom. Vizimalom. Szép erdő. F.u. nagyobb részben gr. Majláth.

Dubróka, Zemplén v. orosztót falu, Butka fil. 217 r. kath., 421 g. kath., 22 ref., 17 zsidó lak., 743 h. szántófölddel. F. u. gr. Schmidegg. Ut. p. N. Mihály.

Duczó, Nyitra m. tót falu, a Vágh bal partján, 144 kath., 4 evang. lak. F. u. Motesiczky Sándor, s más temetvényi uradalom birtokosai. Ut. p. Galgócz.

Dudar, magyar falu, Veszprém vmgyében, ut. p. Veszprémtől 2¾, Zircztől 1 órányira, 1300 reform., 50 kath., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Dombos határa jó mivelést kiván; erdeje derék. Birja gr. Nádasdy Tamás.

Dudvodno, Zólyom m. puszta, Moticskóhoz ¾ mfd., 21 kath. lak.

Dugoszela, Nyeró, Torontál v. oláh-német falu, Sz. Miklóshoz délre 1½ órányira: 530 kath., 772 n. e. óhitü, s tiz zsidó lak., óhitü anyatemplommal, 78⅜ egész telekkel. Határa szerfelett termékeny s 1-sö oszt. F. u. gr. Gyulay család. Ut.p. Komlós.

Duka, magyar falu, Pest-Pilis vmgyében, kies halom oldalban, ut. p. Vácz hoz ½ órányira, 357 kath., 7 zsidó lakossal. Határa egy régi térkép szerint 2000 hold, ebből 860 h. szántó, 240 h. rét, 380 h. legelő, 350 h. szőlő, 170 hold erdő. Urbériség 312 h. szántó, 72 h. rét, 169 h. dézsmás szőlő; majorsági szántó 548 h., rét 168 h., szőlő 181 hold; a legelő közös. Földje fekete homok és agyag; terem tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát. Egy a határban 2 forrásból eredő csermelyen kivül más vize nincsen. Birja b. Rudnyánszky Sándor, kinek itt derék kastélya, és szép angolkertje van.

Duka, magyar falu, Vas vgyében, 380 evang., 290 kath., 10 ref., 55 zsidó lakossal, termékeny határral. Közbirtokosoké, s ut. p. Kis-Czel.

Dukafalva, Sáros v. tót falu, Kapronczához 1 órányira: 160 kath., 86 evang., 2 ref., 9 zsidó lak. Termékeny határ. F. u. a Dukay nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Dulcsele, Arad vm. oláh falu, Dezna fil., bérczes, erdős vidéken: 5 kath., 283 n. e. óhitü lak., szentegyházzal.

Dulfalva, Máramaros v. orosz falu, 2 romai, 536 g. kath. lak. Van gör. kath. fil. egyháza, és igen szép erdeje. F. u. a korona. Ut. p. Sziget.

Dulháza, Gömör v. magyar falu, Rima-Szécshez északra 1½ órányira, a Balogh mellett: 35 kath., 114 ref. lak. Földe termékeny; sok gyümölcsöt és hires dohányt terem. F. u. a Farkas nemzetség. Ut. p. Tornalja.

Dulicz, Thurócz m. tót falu, Béla, mellett: 31 kath., 212 evang. lak. F. u. nemesek. Ut. p. Th. Zsámbokrét.

Dulleó, Krassó v. oláh falu, a Boganis vize mellett, Lugoshoz 3 órányira: 5 kath., 711 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja Joannovics család.

Dulov, Trencsén vm. tót falu, Pruszkához egy óra, kicsiny de jó határral, 93 kath. lak. F. u. gr. Königsegg. Ut. p. Trencsén.

Dumbrovicza, Arad v. oláh falu, Tót-Váradhoz északra 2 órányira: 32 kath., 1628 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, hegyes, sziklás határral.

Dumbrovicza, oláh falu, Arad vgyében, magas hegyek közt, völgyben, ut. postája Kaprucza 1½ mfd. Lakja 900 n. e. óhitü, paroch. fatemplommal. Van itt a helység közepén egy bő forrás, egy patak 4 liszt- és 2 kalló-malommal, sok szilvás és gyümölcsös. Hegyes, erdős határa 8000 hold, mellyből 700 hold sovány szántóföld, 350 hold rét; a többi urasági bikkes, tölgyes erdő, de van benne mintegy 96 hold majorsági szántóföld is elszórva, és 200 h. közlegelő. Birja özv. Kaszonyi Aloisia asszonyság.

Dumiratos, Csanád vm. népes puszta, Dombegyháza mellett északra: 101 lak., 4144 hold igen termékeny határral. F. u. a kamara.

Dunajov, Trencsén m. tót falu, a Kisucza vize mellett, a Sziléziába vivő országutban. Számlál 647 kath. lak. Vendégfogadó, s fakereskedés. F. u. gr. Csáky István örökösei. Ut. p. Csácza.

Dunakesz, Pest-Pilis vm. magyar falu, Pesthez 1 postaállásnyira, a váczi országutban: 980 kath., 7 ev. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Postahivatal. Határa nagyrészt homokos, de marhatartásra jó; fája szüken van; szőlőt az alagi pusztán tart. A gödöllői urad. tartozik.

Dunaszeg, magyar falu, Győr

vgyében, a Szigetközben, ut. p. Győr. Lakja 600 kath. Határa szép buzát terem; erdeje kevés. A héderváriurad. tartozik.

Dunavecse, magyar mezőváros, Pest-Solt vgyében, Kun-Szentmiklóshoz $1^1/_2$, Pesthez délre 9 mfdnyire, a Duna bal partján, lapos helyen. Lakja 4748 lélek, kik közt 4514 református, 76 r. kath., 47 ágostai, 18 zsidó, ref. anyatemplommal, s egy gyógyszertárral. Róna határa $6198^1/_2$ hold, mellyből 909 hold szántóföld, $454^1/_2$ h. rét, 1100 h. szölö, 3735 h. legelö. Az urbéri szántó és rét tesz $1463^1/_2$ holdat, mert itt e határban majorsági föld nincs, hanem az uradalom bir 3 pusztát, mellyeket eleitől fogva a város tart haszonbérben, mellyek: Csanád, Fehéregyháza és Szent-Imre, melly 3 puszta összesen 17,827 holdra terjed. Földje elsö osztálybeli fekete, néhol homokkal, de több szikkel vegyitve, mindent gazdagon terem; a szarvasmarha-, birka- és sertéstenyésztés nagy terjedelemben üzetik, de a fajok nemesitéséről eddig szó sem volt. Tart a város 4 országos vásárt, u. m. febr. 14., Rogate vasárnap, jul. 26., és sept. 29.; hetivásárt minden csötörtökön. A város feje egy uradalomnak, mellyet a Földváry nemes nemzetség osztatlan állapotban bir.

Dunkófalva, (Obáva), Beregh v. orosz falu, 149 gör. kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. Rétje, legelöje csekély; tölgyes, bikkes erdeje szép; sovány, köves földe zabot s kevés kukoriczát terem; szöleje, vizimalma van. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Duplin, Sáros v. tót falu, a makoviczi uradal., az Ondava mellett, Sztropkóhoz $^3/_4$ mfd., 373 romai, 35 g. kath., 6 evang., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom. Mind földe, mind különösen rétje kövér, erdeje van Ut. p. Orlik.

Durand, (Durlsdorf), Szepes v. Késmárkhoz $^1/_2$ mfdnyire a lőcsei országutban: 85 kath., 633 evang., német lak., kik sok lent termesztenek, s pálinkát főznek. Van kath. és evang. anyatemploma; malma, szép fenyves erdeje, s a Szepességen legjobb juhsajtja.

Durstin, Szepes v. tót falu, egy hegyes, sovány vidéken: 286 r. kath., 8 zsidó lak. F. u. b. Palocsai Horváth. Ut. p. Késmárk.

Dusa, Gömör v. tót falu, Rima-Szombathoz egy órányira: 6 kath., 143 evang. lak. F. u. a Kubinyi nemzetség.

Dussan, Liptó m. tót falu, 12 k., 45 ev. lak. Bukovina mellett, mellytől egy patak választja el. F. u. Kubinyi.

Dusest, oláh falu, Bihar vgyében, M. Csekéhez $^1/_2$ óra, hegyes vidéken, 2 kath., 5 ref., 4 zsidó, 632 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, urilakkal. Fehér és sárga agyagos s kavicsos szántófölde urbéri 670, legelö 134, majorsági szántó s rét 400, legelö 150, szölö 10, erdö 1420 hold. Terem buzát, tengerit, kevés burgonyát, sok szilvát. Juhot nem tarthat, kecskét is keveset, de marhája elég. Birja Középesy János.

Dusnak, magyar falu, Zala v.-gyében, 120 kath. lak. Ut. p. Hahót.

Dusnok, falu, Pest-Solt vgyében, igen lapályos, vizenyös vidéken, ut. post. Kalocsától délre 2 órányira, 2294 kath. lak., kik dalmát eredetüek ugyan, de magyarul is beszélnek. Kath. paroch. templom. Földje fekete agyag, mindennemü gabonát gazdagon terem; legelöjén egyedül szarvasmarhát tenyészt és pedig jó sikerrel, midön az árviz ki nem önt. Határa szabályozva nincs; van itt 60 egész urbéri telek 28 hold szántóföldből és

12 hold kaszállóból álló. Majorsági birtok itt nincs. Birja a kalocsai káptalan.

Dusnok, puszta, Borsod vgyében, Szentpéter és Mucsony közt, a Sajó és Bódva kies völgyében, 201 r. kath., 21 gör. kath., 41 ref. lakossal. Határa 400 hold, s a mucsonyi határral összefoglaltatott. Lakosai jó lovakat nevelnek, s messze fuvaroznak. Birják Losonczy, Ónody, Ragályi, Kubinyi, Péchy, Básthy, Kriston, Darvas, Bonis, Szepessy családok.

Duud, oláh falu, Arad vgyében, Magyaráthoz keletre 2 órányira, 5 k., 1080 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 8376 hold, mellyből 1255 h. szántóföld, 534 h. rét, 1052 h. legelő, fehér haszonvehetlen föld 70 h., beltelek 149, erdö 5316 h. Ebből majorsági szántó 240 h., rét 150 h., haszonvehetlen 70 h., erdő 5316 hold. Földe fejér agyagos; melly megtermi ugyan a buzát, zabot és kukoriczát de silányul. Van két patakja, s Bój nevü nevezetes helye, hol nagy üregek látszanak. Hihető, hogy ezek hajdan érczbányák voltak. Birják Dániel Ödön özvegye és Dániel Károly.

Duzs, német falu, Tolna vmgyében, Högyészhez ¼ órányira, 360 k. lak., dohánytermesztéssel.

Duzsina, Beregh v. orosz falu, közel a máramarosi határszélhez: 298 g. kath., 8 zsidó lak. Paroch. templom. Szénája igen jó; erdeje derék s makkot bőven ad; földe zabot s kevés kukoriczát terem. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Dültfás, puszta, Fejér vgyében, Isztimér mellett, szép erdővel, gr. Zichy István palotai urad. tartozik.

Dvorecz, Thurócz m. tót falu, a Thurócz vize mellett: 28 kath., 58 ev. lak. F. u. Koncsek. Ut. p. Rudno.

Dvorecz, Trencsén m. tót falu, a Vágh jobb partján: 129 kathol., 49 zsidó lak., synagógával; jó, de szük határral. F. u. Koncsek család. Ut. p. Trencsén.

Dvorecz, Trencsén, most A. Nyitra vm. tót falu, 155 kath., 12 ev, 26 zsidó lak. Földje nagyon középszerü. Lakosi fával kereskednek. F. u. többen. Ut. p. Ny. Zsámbokrét.

Dvorecz, Nyitra m. puszta, Ardanocz filial. 7 kath. lak.

Dvorecz, (Burgerhof), Szepes v. tót falu, Löcséhez északra 1 mfd. 188 kath., 184 evang. lak. Erdeje sok. Savanyuvize s fürészmalma van. F. u. Löcse város.

Dvornik, Nyitra vm. tót falu, Veszteniez filial. 682 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan.

Dzozsán-Forró, oláh f., Bihar vgyében, Belényeshez 1½ mfd., hegyes vidéken, 825 n.e.óhitü lak., anyatemplommal. Határa tágas, de sovány, erdeje is van. Birja a váradi görög püspök.

Dsozsán - Gurbest, vagy **Gojia**, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez 1 ½ mfd., hegyes vidéken, 568 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, patakkal. Határán sok szántóföld van, de agyagos, köves; erdő. Birja a váradi görög. püspök.

E.

Ebeczk, Nógrád m. magyar-tót falu, Honth vmgye szélén: 294 kath., 177 evang., 2 ref. lak Földje termékeny; rétje, legelője, erdeje elég. F. u. Tihanyi Ferencz, kinek itt ékes lakhelye, és kertje van. Savanyuvizforrása tavasszal és nyáron kellemetes ital ád. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Ebed, Esztergom most Komárom vm. magyar falu, közel a Dunához. Esztergomtól nyugotra 1 mfd. 1134 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja egészen róna, s 1-sö osztálybeli; rétje, legelője kövér; bora elég;

halászatja a Dunában, kivált vizára nagy fontosságu. F. u. az esztergomi káptalan. A lakosok birnak 1643 hold első, 821½ hold második osztályu szántóföldet, 343½ h. rétet, 750½ kapa szőlőt.

Ebedecz, tótul Obicz, tót falu, Bars vgyében, Aranyos-Maróthoz 1, utolsó postájához Verebélyhez 3½ mfd., 650 r. kath. lak. Határa tágas, különösen erdeje roppant. Vannak itt ásványosforrások, szép s kőfaragóknak igen alkalmas fejér kövek, a helységtől félórányira derék papirosmalom és egy üveggyár a Zsitva patak mellett, nem messze a magas Inovecz hegytől; végre közel a papirosmalom, kőszénbánya jó barna kőszénnel. Földesura az esztergomi káptalan.

Ebedeczi üveghuta, Bars vm. 254 kath. lak. Ebedeczhez tartozik.

Ebendorf, Krassó v. német mezőváros, Lugoshoz dél-keletre 1½ mfdnyire: 373 kath., 33 n. e. óhitü, 5 evang. lak., kath. paroch. templommal, termékeny földekkel, erdővel, vásárokkal. F. u. b. Bruckenthal.

Ebergény, puszta, Zala vgyében, Debréte és Árkosháza mellett.

Ebergöcz, magyar falu, Sopron vgyében, Sopronhoz keletre 2¾ mfd., 600 kath., 10 zsidó lak. Van 715 h. szántóföldje, 261 h. rétje, 53 h. legelője, 37 h. szőleje, 58 h. belsősége, 36 h. utak, temető, stb. Földje általánosan közép termékenységü. Urbéri földesgazda 23. Vize az Ikva, mellyen malmai vannak. Fő birtokos a gr. Viczay család; aztán Kutrovich Antal, Konkoly János utódi, s több közbirtokosok.

Eberhard, Pozson m. magyar falu, a Kis Duna mellett, Csötörtökhöz 1, ut. p. Pozsonhoz 2 mfd. távolságra: 479 kath., 4 evang., 7 zsidó lak., több urasági épületekkel. Régi vára hajdan a hatalmas Bazini, és Szentgyörgyi grófokat uralta, később Szelepcsényi esztergomi érsek birtokába jött, a midőn számos szerencsétlen protestans papoknak fogságul szolgált. Szántóföldje termékeny. Erdeje igen szép; gyümölcse, rétje elég; nagy juhtenyésztés. Feje egy uradalomnak, mellyhez több helységek tartoznak. F. u. gr. Aponyi György, b. Balassa, b. Jeszenák, gr. Szerényi, s némelly kisebb birtokos urak.

Ebes, puszta, Bihar vmgyében, Debreczen határához tartozik s polgári tanyák vannak rajta. Földe fekete homok és igen termékeny.

Ebes, puszta, Tolna vgyében, a szekszárdi uradalomban.

Nagy-Écs, magyar falu, Győr vgyében, közel Szentmártonhoz, 2000 lak., kiknek egy része szőlőhegyekben lakik. Kath. paroch. templom. Fő élelme bortermesztésben áll. Birja a pápóczi prépost, s ut. p. Győr.

Ecsed, Heves vm. magyar falu, Gyöngyöshöz nyugotra 1 mfdnyire: 1810 kath., 15 ref., 16 evang., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földének egy része homokos, de általjában termékeny; erdeje, szőlőhegye elég. F. u. gr. Teleki örök., Gombos Imre, Szeleczky, Darvas, Nagy, Barnabásnő, Fáy, Sipos, Bónis, Poksányi.

Ecsed, Szathmár v. magyar mezőváros, Nagy-Károlyhoz északra 3 mfdnyire: 13 kath., 1291 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. E város hányt és hordott földre van épitve az ugynevezett ecsedi lápon, igen szoros helyen, de a házak még is sürüek, mivel hajdan a lakosok a vár körül tett szolgálatokért az uraságnak fejenkint csupán 1 vonás forintot (51 kr.) fizettek. Régente kőfalakkal kerített város volt, záros kapuval, melly előtt szélesen elterjedt folyás, előtte a külső erősségek, őrházak, és vigyázó dombok valának, s ide is csak hidon által lehetett jutni. Hires vára

pedig, melly megvehetetlennek tartatott, a Kraszna vizének szigetjébe épittetett, a mint látszik négy szegeletre, sánczai természkövekkel és téglákkal megerősitve. Ecsed felöl való oldalán s az első kapuja előtt egy nagy és messzelátó domb volt, melly most is fenn áll; a várból nagy kimenő sánez vala, onnét a kapura kimenetel, mellynek még fenálló falai nagy s kemény erősségre mutatnak. Ezen kapu előtt szélésen elterjedt mindenkori vizfolyás volt, mellyen hid állott. Ezen folyón általjövé, a városfelé egy szigetben állott a templom, melly most is látható, s ezelőtt sánez levén, a város felöl hidon kellett abba járni; a hajdani várnak pedig csak némelly leomladozott falai látszanak, minden sánczai s épületei le lévén döntve, szomoru omladékokat mutatnak. Határa Ecsednek csupa lápból áll, s midőn a Szamos, Kraszna kiöntenek, viznél egyebet nem láthatni. Nádja, szénája, hala, csikja bőven van, és a lápon egy nagy tisztás kerekió, számtalan vizimadarakkal megrakva. Vannak a lápnak égerfás, füz- és rekettyés helyei is, mellyekhez csak a láp befagytával juthat az ember. Ezelőtt vadsertéseknek és özeknek volt tanyája, de most csak ritkán találtatnak benne. F. u. a városnak s hozzá tartozó uradalomnak gr. Károlyi nemzetség de a városban nehány nemes is van.

Béla névtelen jegyzője szerint már a magyarok bejövetelekor erősség állott itten, melly S a r u v á r n a k neveztetett. 1325-ben I. Károly király Jánosnak, Andrásnak, Lőrincznek, Miklósnak és Lewkesnek, Bátor Berecz Guthkeled nemből származott András fia fiainak Eched helységét királyi adománynyal ajándékozta, és megengedte azon Guthkeled nemből származott nemeseknek, azaz a sokáig virágzó Báthory nemzetségnek, hogy az ecsedi tavak közt várat épithessenek, melly Hiwseegh várának neveztessék, de ezen nevezete később Echeddé változott által. 1561-bena vár örökösét, Báthory Miklóst, bátyja Bonaventura, Zápolyától Ferdinánd részére huzta, s ezért már 1564-ben Zápolya János Zsigmond 16000 emberrel ostromlá, de Báthory Miklós a vár erősségében bizván, Zsigmondnak minden erőlködéseit annyira megvetette, hogy még ostrom alatt lakodalmi mulatságot tarta. 1621-ben Bethlen Gábor a királyi koronát ezen várban őriztette, 1624-ben pedig mind a hozzátartozó roppant uradalom királyi adományképen neki általadatott. Szinte ez történt I. Rákóczy György fejedelemmel, a linczi béke erejénél fogva, a honnét ő sokszor mulatozott itt, s a várat is jobban megerősittette. II. Rákóczy Ferencz menekülése után erőssége lerontatott; 1710—1712ben pedig az egész uradalmat gr. Károlyi Sándor kapta meg. — 1777-ben gr. Károlyi Antal az ecsedi uradalmat részint a Rákóczy Ferencz hűtlensége, részint gr. Aspremont örök bevallása után felkérte s beigtattatott.

Ecsed (Kis), Szathmár v. puszta, N. Ecsed mellett, részint fekete agyagos, részint homokos határral. F. u. gr. Károlyi.

Ecseg, Külső-Szolnok vm. puszta, Déva-Ványához 1 mfd. 10 kath., 50 ref. lak. F. u. a kegy. hagy. alapitvány és a Borbély nemzetség.

Ecseg, magyar falu, Nógrád v.-gyében; Cserhát hegyláncza alatt, kevés része emelkedettebb helyen, többnyire azonban vizvésznek kitéve, ut. p. Hatvantól északra 3 óranyira. Határa 5600 hold, mellyből beltelek 80, szántóföld 2400, rét 600, szőlő 500, erdő 1300; gyeplegelő igen csekély, a többi legelő erdőben van; utczák, utak, stb. 70 hold. Ebből szántóföld urbéri 1100, majorsági 1300; rét urbéri 400, majorsági 200; legelő ur-

béri 658 hold, mellynek nagyobb része erdő, melly erdő tagositáskor a község tulajdona lett; dézsmás szőlő 440, majorsági 60 hold. Szántóföldje fekete agyagos, melly nehéz munkáju ugyan, de minden gabonából jó termést ad, de egy része árkos levén, silány termésü. Szőlőhegye igen hires vörös bort, sőt aszut is terem. A határon és helységen végig csörgedez Füzér nevü patak, melly esős időben 14 határboli beleomlott vizekből annyira kiárad, hogy egész helység s a rétség vizben van. Találtatik határbeli szentiványi völgyben egy ásványos forrás, melly kifolyásánál sárga salakot rak le. Más forrás egy kápolna rom mellett van, melly hajdan szent Kutnak mondatott; ma összeomolva szárazságban kiapad. A falun kivül levő szép dombon látható egy régi vár romja, mellynek hajdani birtokosa Füzér Borbála kisasszony volt; köznépi monda szerint itt lakott volna Ekerontó Borbála, ki az ekéből is kifogatta a marhát, és látogatóinak ajándékozta. Vannak itt egy nagy kötábla alá ásott igen jó pinczék. A nagy kötábla alatt több ölnyire kövévált apró csigaházak találtatnak. A határban 1847-ben két régi harczbárdot forditott ki az eke. Lakja a falut 1509 r. kath., 13 evang., 7 héber. Van itt egy régi kath. paroch. templom, goth modoru toronynyal, s egy 1108 évben öntött haranggal. A határ felét birja gr. Forgács Pál, ki helyben lakik, ½ét Szentgyörgyi Horváth József, kinek szinte csinos laka van, és körüle most készül egy angolkert.

Kis-Ecseg, Nógrád m. magyarosodni kezdő tót falu, 291 kath., 9 evang., 7 zsidó lak. Határja kicsiny, földje javitást kiván; szőlőhegye elég, s jó bort terem. F. u. b. Prónay, Haan, s m. t. Ut. p. Rétság.

Ecsény, német falu, Somogy vgyében, ut. p. Kaposvár. Lakja 750 ágostai, 150 kath., 50 zsidó lak., ágostai anyatemplommal, synagógával. Földje termékeny; erdeje van. Többen birják.

Ecser, tót falu, Pest-Pilis vgyében, Pesthez keletre 2 mfd., 659 kath. lakossal. Dombos határa homokos, de jó rozsot és bort terem; erdeje kevés. A gödöllői uradalomhoz tartozik, melly itt bir 601 hold szántóföldet; rétje nincs; a legelő közös.

Ecsi, puszta, Veszprém vgyében, Lepsényhez keletre 1 óra.

Écska (Német), Torontál v. német falu, Becskerekhez délre 1¼ mfdnyire: 1312 kath., 8 evang., 2 ref., 2 óhitü, 22 zsidó lak. Van kath. paroch. temploma, szép kastélya és kertje, derék épületei, s gyönyörü hidja a Begén. Contract. hely. F. u. écskai Lázár Zsigmond.

Écska (Oláh), Torontál v. oláh falu, Német-Écska mellett; 94 kath., 2 evang., 6 ref., 2252 n. e. óhitü lak., óhitü anyatemplommal, 85⅜ egész jobbágytelekkel. F. u. Lázár.

Puszta-Ecskend, puszta, Pest-Pilis vgyében, Mácsához tartozandó levén, a gödöllői uradalom birja. Áll 6000 holdnyi sürü erdőből, mellynek közepén egy nagy templom omladéka látható.

Edde, magyar falu, Somogy v.-gyében, 190 kath., 120 ref. lakossal, ut. p. Öreg-Lak. Ref. fiók-temploma a jádi anyához tartozik. Többen birják.

Edde, puszta, Somogy vgyében, a marczali uradalomban.

Edelény, magyar mváros, Borsod vmgyében, Miskolczhoz északra 1³/₁₆, ut. p. Kazinczhoz ⁹/₁₆ állomásra, északnyugotra hegyes, keletre s délre téres vidéken a Boldva kies völgyében, a folyam jobb partján. Szomszédai Finke, Mucsony, Kálló, Disznos-Horvát, Borsod, s a sápi pusztai részen Balajt, Dánok, Hargács. Határkiterjedése a hozzátartozó sápi pusz-

távaI együtt 7989 hold, mellyből 245 h. belsőség, 2845 h. szántóföld, 1491 h. rét s legelő, 125 h. szőlő, 2983 h. erdő, 300 h. a város körüli gyep, országut, vizállás sat. mivelésen kivüli föld. Felszabadult urbériség 37¾ telek. A föld első osztálybeli, termékeny fekete agyagos porhany föld, a különféle gabona-nemeket bőven termi. Lakó ház van 276, lakos 1664, kik közül 1365 r. kath., 47 g. k., 239 ref., 7 ág., 6 zsidó. Nyelvökre nézve ugyan mind beszélnek magyarul, azért a várost tiszta magyarnak mondhatjuk; azonban eredetökre nézve a lakosok közt tótok és németek is találkoznak. A rom. kath., és reformatusok helyben birnak anyaegyházat; amazokéhoz Borsod, Kálló, Mucsony, Damok, a reformátusokéhoz Finke helységek leányegyházai is tartoznak. Van a lakosok közt 70 telkes gazda, u. m. 6 egész, 2 félnéltöbb, 54 fél, 8 egynegyed és háromnyolczad telkes. 1848-ban a saját nevéről czimzett választó kerületben számlált 95 választókat, kik közül 70 ingatlan birtok, 8 iparüzlet, 1 jövedelem, 16 értelmiség czimen nyert képességet. Ékesíti e várost hg. Coburgnak szép kastélya, gyönyörü kerte. Van itt két sör- és pálinkaház, 2 vendégfogadó, vámoskid a Boldván, s ugyanezen öt kerekű malom: de legnagyobb nevezetessége Edelénynek nagyszerü czukorgyárában áll, melly legnagyobb egész Magyarországon. E gyár egy igazgató alatt, évenkint apriltől septemberig, átmérőleg naponta 50 munkást foglalkoztat, kiken kivül van 4 tiszt s 30 évszámos dolgozó.. A fekvő tőkét a gyár számadásaiban ugyan, 100,000 pengő ftra veszi, azonban ha minden javitások sat. betudatnak, az 200,000 körül jár. Forgó tőke 60,000 pft. A répa mennyiség különfélesége szerint dolgozik a gyár évenkint 3—4000 mázsa tisztitott czukrot, s egyszersmind minden hulladékot szeszszé gyártván, ebből évenkint 90—100,000 szeszt állit ki. A tisztitott czukor ára, finomsága szerint, mázsánként 26—42 ft. közt változik, a nyers czukor 15—20 pftjával kél. A szesz icczéje 14—16 pkr. Répa alá maga a gyár évenkint mintegy 250 holdat mivéltet, többi szükségeit a szomszéd uraságok s köznép termelésivel fedezi, helyben 18 pkral fizetvén a répa mázsáját. A tüzelőt eddig szinte a szomszéd erdőségekből szerzette, 3 pftjával a fának ölit; azonban mostanában az urodalom kebelében barnaköszén találtatván, mintegy 30 egyén által több bányákat miveltet s igy tüzelővel is egyenesen az uradalom kebeléből látja el magát. Csontszenet szinte a gyár maga készit, helyben a nyers csontnak fontját egy váltó krajczárral fizetvén, Miskolcz, Eger s Debreczen vidékéről is fedezi szükségeit. Elkészitve egyfont csontszén két váltókrajczárba kerül. Czukor készitményit a gyár Pesten, Egerben, Miskolczon, Debreczenben sat, s a szomszéd megyékben szokta eladni. Tulajdonosa e gyárnak, valamint a városnak s hozzá tartozó uradalomnak hg. Coburg Ferdinánd.

Edelényt hajdanról nevezetessé teszi Bocskaynak Basta által történt megveretése, és régi várkastélya. Bocskay megveretésit Istvánfy, lib. XXXIV. f. 502. következőleg irja le. „Concurrere duo exercitus ad Edelinum pagum, penes flumen Boldvám, quod ex alpibus Murano proximis ortum, deinde Senderonem praeterlapsum, Sajoni miscetur. Et primum impetum magna vi hostes sustinuere, ac diu praelium protraxere, donec advesperasceret, quo tempore obscuritas noctis praelium diremit. Mane facto, cum crassiores nebulae coelum diemque obtexissent, Basta hostes nec opinato adortus, in foedam fugam con-

jecit, primique omnium milites Magocsiani sublatis vexillis terga verterunt, deinde Bocskaius et Homonnianus, cum praetorianis, versus Szerencenum profugerunt. Janicari et alii turcae, qui numero fere DC. erant, quum diu apud tormenta fortiter dimicassent, neque ea a caesarianis auferri paterentur, ad unum omnes caesi fuere, tormentis octo currulibus eorum potestati relictis. Cecidere in hac pugna, praeter Turcas, perduellium circiter MD. Ex Bastae militibus pauci desiderati: duo tamen ex praecipuis occubuere." — A várkastélyt gróf Luiller az egri vár parancsnoka 1720—27 tájon épitette. A gróf különösen fény-kedvellő ember levén, izlését e kastélyban különösen kitüntette, mert ámbár ez csak egy emeletre épitetett, gyönyörü fekvése, emelkedett helyen, a Boldva vize által képzett félszigetben, elragadó kilátással a Boldva és Sajó völgyére, a nyugot- és északkeletre emelkedő erdőkoszorús hegyekre, mit négyszeg idoma szinte elősegit, különösen pedig pompás épitészete, e vidék legszebb kastélyává emelék, s még ma is hg Coburg birtokában egy a megye legszebb kastélyai közül.

Edeles, puszta, Békés vgyében, Körös-Tarcsához tartozik.

Ederics, magyar falu, Zala v.-gyében, ut. p. Egerszeg, 130 kath., 80 evang. lak.

Balaton-Ederics, magyar falu, Zala vgyében, közel a Balatonhoz és Keszthelyhez, 750 kath. lakossal. Földje kevés, de szőlőhegye nagy. Többen birják, s ut. p. Hahót.

Edlsthal, német falu, Moson v.-gyében, épen az ausztriai határszélen, 248 kath. A köpcsényi urad. tartozik.

Edve, magyar falu, Sopron vármegyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár $1\frac{3}{4}$ mfd. Lakja 239 kath., 156 evang., 21 zsidó. Határa 1030 h., mellyből 90 h. belsőség, 804 h. szántóföld, és 136 hold rét. Urbériség nincs. Földje öntésföld, s minden gabonanemet jól megterem. Folyóvize az öreg Rába. Birják: Németh Lajos, és több kisebb birtoku nemesek.

Egbell, (Gbelly), Nyitra m. tót mváros, Holics, és Sasvár között 2480 kath., 146 zsidó lak. Van itt egy kath. paroch. templ., synagóga, több uraságí, gazdasági épületek, egy vármegye- kvártélyház az itt tanyázni szokott lovas főstrázsamester számára; egy kénköves forrás, de a melly nem igen becsültetik, fáczányoskert, uraságí vizimalom az itt folyó kis patakon. Lakosai kenderrel nagy kereskedést üznek Morvaországban, s Austriában. F. u. ő cs. k. felsége. Ut. p. Holics.

Ege, puszta, Békés vmgyében, Gyoma mellett.

Egecse, puszta, Pest-Solt vármegyében, lásd Tass.

Egegh, (Hokovicz), Honth vm. magyar falu, ut. p. Ipoly-Sághoz $1\frac{1}{2}$ mfd. 381 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Van jó rétje, földje, szőlőhegye, tölgyes erdeje, és egy savanyuvizforrása. F. u. a beszterczei káptalan.

Egenfölde, magyar falu, Zala vmgyében, a Balaton bozótja mellett, 250 kath. lak., lapályos termékeny határral. Birja gr. Széchenyi, s ut. p. Hahót.

Eger, magyar falu, Zala vmgyében, 298 kath. lak. Ut. p. Hahót.

Eger, németül Erlau, latinul Agria, magyar érseki város Heves vgyében, szőlőhegyekkel keritett mély völgyben, az Eger vize mellett, melly kétfelé osztja, Pesthez 14, Miskolczhoz 7 mfdnyi távolságra, épen Borsod vmgye szélén. E városnak a sok és pompás templomok, épületek szép tekintetet adnának, de utczái egy kettőt kivévén keskenyek, csavargósak, hanem nagyobb részt kövezettek. Neve-

zetesb épületjei: a pompás izlésü új székesegyház, mellyet Pyrker László egri érsek épittetett 1837-ben, s melly jelenleg legszebb temploma Magyarországnak; a két emeletes érseki lyceum; a cistercita rend ujabb időkben átalakitott zárdája egy gymnasiummal, az érsek kastélya, az irgalmasatyák szentegyháza egy régi toronnyal, gazdag ékességü görög n.e. ohitü szentegyház, szent-ferenczi-servita-minorita szerzetes-atyák templomai, a vmegyeháza, az egri papnövelde épülete, a kanonok urak lakai, stb. Népessége 20,128 lélek, kik 103 n. e. ohitüt, 32 reformátust kivéve, mindnyájan romai katholikusok, s igen kevés német leszámitásával, tiszta magyar ajkuak. Fő foglalatosságuk a szőlőmüvelés, aztán a kézmüvek és kereskedés folytatása. Ugyanis szőlőhegye roppant kiterjedésü, s olly hires vörös bort terem, hogy ezt Magyarországon jóságra, tüzre, zamatra egy sem haladja felül. Legjobb s legnemesebb bort adja a magas Egyedhegye, de tökéletes kifejlésre 4—5 év kivántatik, holott a Sikhegyen, Tiharéen termett már esztendő alatt megérik. Kertekben és hegyek aljain nagy bőségben terem mindenféle nemesitett téli és nyári gyümölcs; az Egyed hegyén pedig szemericze vagy szömörcse (sumach, rhus), melly börgyárakban nagyon használható. Legelője a népességhez képest felette szük. Kézmüvesei száma a 700-at meghaladja s ezek közt a timárok érdemlenek fő figyelmet. Van itt egy bör- egy gyapot és gyapju kelmegyár is. Kedden és pénteken tartott hetivásárai igen élénkek, de országosvásárai nem hiresedtek el. Fő ékessége Egernek az érseki lyceum, mellyben eddig nemcsak a philosophiai, hanem a jogtani tudományok is tanittattak, ugymint akarmellyik királyi akademiában. Ebben a tanárok kinevezési joga egyenesen az egri érseket illeti. A k. kath. gymnasium, az uj rendezés szerint 4 osztályra szállittatott le, de remény van, hogy teljes 8 osztályu főgymnasium fog itt alakittatni, a magyar katholikusok Romájában. Tanitási nyelv magyar, s az oktatókat a cistercita szerzetes rend adja. Van itt továbbá gazdagon dotált s egész uradalmat biró érseki papnövelde, nemzeti példány és rajz iskola, jó karban tartott polgári kórház, szegényintézet, az Eger vize mellett két meleg fördő, mellynek vize hidegebb ugyan a budainál, de bőrnyavalyákban sikerrel használtatik; a fürdőkkel szomszédos, s az Eger vize által hasitott szép érseki kert, mellynek fele közsétatérül szolgál; cs. kir. sóház és postahivatalok. Végre Eger székhelye a gazdag egri érsekségnek és káptalannak. E püspökséget leghihetőbben szent István király alapitotta, s hajdan a többiek előtt némi elsőséggel birt, s roppant jövedelme tekintetéből (Bombardi Top. mag. R. Hung. I. 6. 93. 100,000 aranyra becsülte) tartozott a püspök a király negyedik fiát tulajdon költségén nevelni. Azonban 1804-ben a püspökség érsekségre emeltetett, s megyéjéből még más két püspökség állitatott, u. m. a kassai és szathmári, s mindkettő jószágokat a régi egri püspöki alapitványból kapott; sőt az egri káptalan és seminarium az ujan felállitott két káptalan és seminarium felsegélésére részint tőkepénzt engedett át, részint készpénz fizetéssel tartozik. Jelenleg az egri érseki megye kiterjed Heves, K. Szolnok, Szabolcs vgyékre, a Jászságra és Nagy-Kunságra. Van benne 3 jövedelmes apátság, 12 gazdag kanonokság, 5 fő 17 alesperestség, 185 plebánia, 9 szerzetesház. 1255-ben 36 kanonok volt az egri megyében, s e szám 12-re olvadt le jelenleg. Ezek választják a Bold. Szüz Máriáról ne-

vezett egervári prépostot, ki 2 egész falut bir, s egyszersmind kanonok szokott lenni. A nagyprépostnak külön falui nincsenek. Egernek $^2/_3$ az érsekség, $^1/_3$-át a káptalan birja, s birta még 1848 előtt mindenben teljes földesuri joggal és dézmával. — Egernek nagy régiségét leginkább bizonyitja az, hogy némellyek már a harmadik században püspöki városnak állitják, s Timon szerint Ptolomaeus és Maginus földiróktól emlitett Candanum város nem egyéb volt Egernél. Egyébiránt szent István király idejében nem volt itt többé püspök, hanem ő rendelt ide egyet; valamint a várost is több szép épületekkel felékesitette, a várban pedig sz. János tiszteletére káptalant állitván, egyszersmind nagy templomot épittetett. Sz. Istvánon kivül sz. László és II. András is roppant jószágokat adott az egri püspöknek, mint ez kitetszik IV. Béla 1261-ben kiadott megerösitő pecsétes leveléből, mellynek végén e sorok olvashatók: „Itaque supra omnes Ecclesias cathedrales Regni Hungariae per tot donationes et libertates per S. Reges donatas, et concessas sedebat ut Domina gentium in sede Majestatis suae, diademate pulchritudinis coronata.“ 1131-ben II. István előbb szerzetes ruhába öltözvén, itt halt meg, de Váradon temettetett el. 1204. Imre király szinte itt halt meg s itt temettetett el. II. Cletus püspök a Seraph. sz. Ferencz rendén levő szerzeteseket 1232-ben Egerbe befogadja, s e társaság innen terjedt el a hazában. Ugyanezen püspök állitotta fel a bééli vagy apálfalvai apátságot. 1241 után a tatárok mind a várost mind a várat felégették és felprédálták. Megjegyzést érdemel az, hogy a tatárpusztitás után a magyar királyoknak a püspökök kinevezésében gyakorlott patronatusi joguk változást szenvede, s ezentul a káptalanok választották a püspököt, egész Zsigmond királyig, ki a Constantiai gyülésen régi jogát ismét visszanyerte. 1261. IV. Béla a várost ujra felépitteti, s kőfallal körülvétetvén, beárkoltatja; Lambert püspök kérésére az elveszett alapitó oklevél helyett ujat adat ki, mellyben a püspökség jószágait, dézsmáit megerösiti, hozzáadván egyszersmind azt, hogy ezentul a király negyedik fiát az egri püspök maga költségén nevelje. 1424. Rozgonyi Péter püspöknek Zsigmond olly czélból ajándékozá a Solymosi László magvaszakadtával reá szállott jószágokat, hogy ezekből a B. Szüz Mária tiszteletére nevezett kis prépostságot állitsa fel, a minthogy ez maig is fenáll, s a prépost Kis-Tállya és Novaj helységeket egészen birja, a prépostot maga a káptalan választván. 1442. az Ulászlót segitő lengyel sereg Odrovász Péter palatinus vezérsége alatt Lengyelországban visszaigyekezvén, Egerben megpihent, sőt a barátságos Rozgonyi Simon püspök által, kivált borral tul a mértéken is megvendégeltetett. Mellyet észrevevén Giskrának Telefeus vezére, nagy csendességgel Kassáról kiindult, s éjjel Egert meglepvén, azt felprédálta, s a lengyel és magyar katonákból sokat leöldösött: de másnap a sok zsákmány miatt lassan haladó cseh tábort a megboszankodott magyarok és lengyelek utolérték, s egészen összetörvén, magát Telefeust is elfogták, s Egerbe vitték. 1460. és 1468. itt országgyülés tartatik. 1490-ben Albert felperzseli Egert, mivel Bonfinius szerint ez időben a városnak semmi sánczai nem voltak. 1552. Amhát és Ali budai basa egyesitvén erejüket, feltették magukban, hogy Egert beveszik; a minthogy e czélból 180 ezer emberrel meg is szállották. Benn a várat oltalmazta a vitéz Dobó István 2523 főből álló katonasággal. Az ost-

rom sept. 10-kén vette kezdetét, s olly tüzzel, millyennel talán azelőtt soha sem vivtak a törökök. De a magyarok is rettenthetlen bátorsággal védték magukat, s 40 nap alatt 13 véres rohamokat kegyetlenül visszavervén, Amhát, táborában esett szörnyü veszteségen annyira megrémült, hogy az ostromot oct. 13-kán félbehagyá. E bajnoki viadalban a magyar nők szinte jelesen viselték magukat: mert részint forróvizzel, részint fegyverrel pusztiták a törököket. 1563. Verancz Antal egri püspök egységre lépett I. Ferdinánddal, mellynek következtében ez az egri és szarvaskői várat, s a püspökség minden jószágait általvette, Verancznak pedig helyette a thuróczi prépostságot adta, s ezenkivül évenkint 8000 forintot a zempléni harminczad által fizetendőt, olly móddal azonban, hogy Verancznak az egri megyében mind lelki, mind egyházi hatalma fennmaradjon Továbbá rendelteteti, hogy az egri főkapitány mind Heves mind Borsod megyék főispánságát viselje, és ha a szokásban lett volna, hogy az emlitett két megye alispánjai a püspöki jövedelemből kapják fizetésüket, tehát ezentúl is onnan elégittessenek ki; egyszersmind kötelességébe tétetett a várkapitánynak a kath. hitet mindenképen oltalmazni, s meg nem engedni, hogy az eretnek predikálók vagy az egri völgybe, vagy a városba, vagy a várba bemenjenek. Általvevén Egert s a püspöki jószágokat a király, legelső kapitánynak a vitéz Mágóczi Gáspárt, gyulai kapitányt nevezte ki. Ez azonban az egyesség értelme ellen mindjárt az első évben protestans papot hozott be, s ezeket mindenkép hathatósan segitette, a minthogy ezekről Verancz, Maximilian császárhoz dec. 27. küldött levelében keservesen panaszkodik. Magok az egri buzgó kath. hivek, s pásztoraik is azt vélvén, hogy ha a kehellyel való élést, s a papoknak megházasodhatását a romai széktől kinyerhetnék, mind a maguk felekezete hitében megerősödnék, mind az eltévelyedtek visszatérnének: nem szüntek meg kérelmeikkel a pápát sürgetni, mig végre IV. Pius a lelkipásztorok házasodhatásának pontját hallgatással mellőzvén, megengedte, hogy a hivek az Urnak szent testét két szin alatt vehessék. Mellynek következtében Egerben, Nagyszombatban, Győrben, Zágrábban és másutt már juniusban 1564-ben borral is kezdtek áldozni, s ez által sokan az ujitók közül visszatértek. 1596. 3-ik Mohamet török császár szegedi állását elhagyván, septemberben 200 ezer emberrel Eger alá szállott, s már oct. 14-én feladás által elfoglalta, de az örök hűtlenül lekonczoltattak, vagy rablánczra füzettek. A magyar katonákat vezérlette Nyári Pál, a németeket Thurn Jakab, a cseheket Terecsko; s mint irják, a belgák voltak legelsők, kik a roppant török tábortól megrémülvén, a feladást sürgették. Felső-Magyarország védbástyája illy gyalázatosan török kézre jutván, mind a püspök, mind a káptalan elszéledtek, s ez utóbbik előbb Kassára vevé lakását, de a Bocskaiaktól ott sem maradhatván, Jászóra költözött 1614-ben, később pedig 1650-ben visszament Kassára. Végre 90 évi terhes járom után, Buda már visszavételtén, csakugyan Eger is kicsikartatott a pogányok kezéből. Ugyanis Karaffa, Doria Marchio által a várat szorosan bekerittette 1687-ben, segitségül levén neki gr. Kohári István 2000 magyarral. Azonban a törökök Rustán basa vezérsége alatt magukat nyakasan védték, s a várat csak akkor adák fel (1687. dec. 17.), mikor már benne semmi eleség nem volt, s a katonáknak éhség miatt kellett volna elveszni. A szabad kiköltözést megnyerő törö-

kök Váradra kisértettek, de belőlök mintegy 600-an Egerbe visszatérvén, megkeresztelkedtek; s igy legelső lakosai Egernek törökök voltak, kiknek maradékai mai napon is nem tagadják turbános őseiktől való származásukat. A török igától megszabadulván, I. Leopold királyi várossá tette Egert, s egészen új pecsétet adott neki, mellyet használt is egész 1694-ig, a midőn Fenesi egri püspök s a káptalan kérelmére I. Leopold visszavette mind a pecsétet, mind a királyi városi szabadságlevelet; s Eger szinte 1694-ben a püspökkel és káptalannal tett egyességnél fogva elismerte ugyan ezeknek jogait, de maga részére is bizonyos kedvezéseket kötött ki. Fenesi 1699-ben Jászón meghalván, az ékes nyelvü s nagy származású Telekessy István lett püspök. 1703. Bercsényi Egert kevés idei ostrom után elfoglalja, de a várat Zinzendorf megtartotta, s csak 1704. tavaszszal adá fel, miután segitséget sehonnan nem várhatott. Rákóczy Ferencz 1705. és 1706-ban Egerben gyakran és huzamos ideig tartózkodott. 1707-ben a confoederatusok által Szécsényben hozott végzés tartalmánál fogva a jesuitáknak egész országból ki kelletvén takarodni; Egerből is kiüzettek. 1710-ben nagy döghalál; ugyanekkor Pálffy János visszaveszi a várat a Rákóczi-aktól. 1782. september elején a sáskák lepték el a várost s annak környékét, s mindent a mi zöldellett megemésztettek. Továbbá II. József a pusztuló félben levő külső és belső várat a püspöknek eladta, s az örsereg belőle végkép kitakarodván, e sziklahegyre épült vár leromboltatott, s maiglan romokban hever. 1804-ben a püspökség érsekségre emeltetett, iként már fentebb emlitettük.

Egerág, magyar falu, Baranya vgyében, kellemes fekvésü róna téren Pécs várostól délre. Határa majd lapályos, majd völgyes, hegyes és cserjés. Földje veres agyag, melly terem buzát, kétszerest, rozsot, árpát, zabot, hajdinát, kukoriczát, burgonyát, luczernát Lakja 742 lélek, kik kevés zsidót s ev. kivéve, r. katholi usok, s nyelvre nézve kevés németet leszámitva magyarok. A szövés, fonás egyik főélelmi ága a lakosoknak és a birkatartás. Van itt 47 egész telek és 4 vizimalom. E helység magát 1846-ban örökösen megváltotta gr. Batthyáni Gusztávtól. Kath. paroch. templom.

Egeralja, magyar falu, Veszprém vgyében, Adorjánháza mellett, 360 ref., 20 evang., 20 kath., 6 zsidó lakossal, ref. fiókgyülekezettel és iskolával. Többen bírják, s ut. p. Devecser.

Eger-Farnos, lásd Farnos.

Egerszeg, magyar falu, Baranya vgyében, lapályos vidéken, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 966 hold, mellyből uraságí birtok 200 h. legelő, 175 h. erdő; urbéri szántó 387, rét 129, legelő 275 hold. Földje fekete lapály és termékeny. Lakja 278 kath. A mosgói urad. tartozik.

Egerszeg, magyar falu, Baranya vmgyében, ut. p. Pécs, 219 kath. lak. Határa 1119⅝ hold, mellyből urbéri beltelek 12¾, szántóföld 379⅛, rét 134⅛ legelő 54, szőlő 44, majorsági beltelek 6, erdő 40 hold. Birja a pécsi seminarium.

Egerszeg, puszta, Pest-Pilis v.-gyében, Gödöllőhöz ¼ órányira, Domony helység, Besnyő, Babat puszták szomszédságában. Van 68 hold szántóföldje, 84 hold jó rétje, és 678 hold szép erdeje, melly apróbb hegyeken terül el, s benne nagy vadak is tanyáznak. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Egerszeg, Nyitra m. magyar falu, Nyitrához 1½ órányira; 1009 kath. lak. Kath. paroch. templom; tágas és termékeny határ; borterme-sz-

tés; erdö; kövér rétek. F. u. az esztergomi érsek.

Iván-Egerszeg, magyar falu, Vas vgyében, a Répcze mellett, 180 evang., 145 kath., 12 zsidó lakossal. Birják többen, s ut. p. Szombathely.

Kemény-Egerszeg, magyar falu, Vas vmgyében, szinte a Répcze mellékén, 200 kath., 80 evang. lak. Mind a két Egerszeg határa róna és jó buzát terem; rétjei kövérek. Birják Tóth, Vitugédi, Kemény, s m.

Zala-Egerszeg, magyar város, Zala vgyében, s fő helye e megyének, saját postahivatallal, a Zala vize mellett, Budához 24 mfdnyire, kies termékeny vidéken. Hajdan hires város volt, s kőfallal volt bekeritve; mostan pedig ékességére szolgálnak a roppant vármegyeház, a kath. kéttornyu templom. Lakja 4000 lakos, kik 500 hébert kivéve r. katholikusok, s főleg gazdászatból, aztán mesterségekből táplálják magukat. Tágas határának egy része homokos ugyan, de termékeny; szölőhegye jó asztali bort ad; nagy erdeje pedig főleg tölgyes. Van itt synagóga, kórház, gyógyszertás, és 9 országos-vásárt tart. Birja a szombathelyi püspök.

Egerszeg, Abauj- Torna vm. magyar falu, Gömör vgye szélén: 542 ref., 11 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Van termekeny földe és rétje, szölőhegye, erdeje; szenet, meszet éget. F. u. többen. Ut. p. Rosnyó.

Egervár, magyar mváros, Vas vgyében, Zala vmgye szélén, ut. p. Egerszeg 1 óra, 300 kath. lak., paroch. templommal, nagy várkastélyyal. Birja gr. Széchenyi Lajos, s a horpácsi urad. tartozik, melly Sopron, Vas és Zala vgyékben terjed ki.

Egervölgye, (Deutschdorf), németből lett magyar falu, Vas vgyében, a sárvári uradalomban, 480 kath. lak., paroch. templommal, szép erdövel, sok legelövel.

Egregy, magyar falu, Zala v.-gyében, 260 kath. lak. Van szölöhegye, erdeje, kevés földje, Birja gróf Festetics Tasziló. Ut. p. Hahót.

Magyar-Egregy, magyar falu, Baranya vmgyében, hegyek közt, ut.p. Pécsváradhoz északra 2 órányira, 868 kath. lak. Határa 6071 3/8 h., mellyből urbéri beltelek 33, szántóföld 1645 7/8, rét 225, szölö 119 6/1 uradalmi beltelek 4 3/8, urasági erdö, melly azonban közös legelöül használ, 4043 hold. A mecseki köszíklás hegycsucson vannak a hajdani Máré várának nagyszerü omladékai. Van itt egy nagy köszikla-üredék, mellyet Barnakönek, mások Sátorkönek neveznek. Birja a pécsi püspök.

Német-Egregy, német falu, Baranya vgyében, 200 kath. lak. Birja a pécsi püspök.

Egres, puszta, Borsod vgyében, Szirák és Ziliz közt, a kis Bódva parton, lapályos vidéken. Szirák helység határához tartozik.

Egres, magyar falu, Fejér vgyében, Simontornyához 1 mfd., ut. p. Sár-Bogárd. Van 678 ref., 211 kath. lak., ref. anyatemploma, termékeny róna szántóföldjei. Birják gr. Zichy János örökösei, s a lángi uradalomhoz tartozik.

Egres, Zemplén v. tót-magyar-orosz falu, Cselejhez közel: 95 romai, 68 g. kath., 12 evang., 62 ref., 15 zsidó lak. Hegyes határ. 496 hold szántóföld. F. u. Kolosy, Nedeczky, Ecsedy, Haraszty, Török s m. Ut. p. Velejte.

Egres, Bereg- Ugocsa v. orosz falu, ut. p. N. Szölöshöz 3/4 órányira: 617 g. kath. lak., s anyatemplommal. Földe sovány, tölgyes erdeje van. F. u. b. Perényi, gr. Károlyi, Buday, Megyery, Hankus örökösök.

Egres, Torontál vm. oláh falu, a Maros bal partján, Csanádhoz keletre 2 órányira: 24 kath., 16 evang., 2540

óhitü, 16 zsidó lak., óhitü templommal, 127 7/8 egész telekkel. Termékeny határát a Maros sokszor rongálja; erdeje van. A cisterciták régi zárdájának romjai most is láthatók. F. u. gr. Szapáry. Ut. p. Komlós.

Magyar-Egres, magyar falu, Somogy vgyében, ut.p.Kaposvárhoz északra 1 1/2 órányira, 700 ref., 50 k. lak., ref. anyatemplommal, derék erdővel, jó földekkel. Birja hg. Eszterházy.

Német-Egres, magyar falu, Somogy vgyében, Tolna vgye szélén, Mágócshoz közel, s ut.p. Siófok. Lakja 650 kath. Határa első osztálybeli; van szőlőhegye, erdeje. Birja hg. Batthyáni Fülep és gr. Batthyáni István.

Rácz-Egres, puszta, Somogy vgyében, Zimány mellett, 80 kath., 40 ref. lak.

Egresd, Trencsén most A. Nyitra vm. tót falu, Chlivén filial. 81 kath., 12 evang., 20 zsidó lak., és két régi kastélylyal. F. u. Matesiczky. Ut. p. Ny. Zsámbokrét.

Egrecske, (Vulychovicza), Beregh v. orosz falu, a Repedéhez szinte 1/2 órányira a Latorcza mellett: 121 g. kath., 5 zsidó lak. Vizimalom. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Egri, Nyitra m. puszta, Pográny filial. 54 kath. lak.

Egri, Szathmár vm. magyar falu, Szathmárhoz kelet-északra két kis órányira: 14 romai, 45 g. kath., 516 ref. lak., ref. anyatemplommal. Határa 3 nyomásbeli, buzát, kétszerest, rozsot terem; rétje és legelője kevés; erdeje van. F. u. Szirmay, Korda, Udvarhelyi s m.

Egyed, magyar mváros, Sopron vgyében, 614 r. kath. lak., s paroch. szentegyházzal, s az uraságnak diszes kastélyával, s kertével. Határa róna és bőtermékenységü. Urbéri szántóföld 780 h., rét 156 hold, legelő 116 hold. A földesuri majorság nem tudatik. Egyébiránt ezen igen szép váltógazdaság üzetik, luczerna és lóhere-termesztéssel, finom birkatenyésztéssel. Ezenkivül gyümölcsfák nevelésére, söt selyemtenyésztésre is nagy gond fordittatik. Van itt az uraságnak burgonya-czukorgyára, melly évenkint 25—30,000 mérő burgonyát dolgoz fel. Egyedet birja gr. Festetics Sándor; Vinczefő és Bokros majorokat pedig gr. Festetics Vincze. Különben Egyed feje egy uradalomnak.

Egyed, puszta, Bihar vgyében, a gr. Zichy Ferencz uradalmához s Diószeghez tartozik, urasági majorral, nemesitett birkatenyésztéssel, szép fiatal erdővel, vizimalommal.

Egyeduta, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. A. Lendva, 613 kath. lak. Határa róna és termékeny. Tartozik gr. Andrásy Károlynő letenyei uradalmához.

Egyek, Szabolcs v. magyar falu, a Tisza mellett, Csegéhez délre 1 1/4 mfdnyire: 2584 r. kath. lak., derék paroch. templommal, s plebaniával, 55 1/8 első osztály egész telekkel, virágzó szarvasmarha- és sertéstenyésztéssel. Ezelőtt reformatusok is lakták, de ezek 1770. táján Kis-Peregre költöztek Arad vgyébe. F. u. az egri káptalan. Ut. p. Mező-Kövesd.

Egyháza (Duna), tót falu, Pest-Solt vmgyében, a Duna bal mellékén, dombos helyen, ut.p. Solthoz 1/2 órányira, s szinte annyi távolságra Duna-Földvártól. Lakja 2083 ágostai, 12 k., 10 ref. Van itt evang. anyaegyház, magyar és tót tanoda. E helység 149 évvel telepitetett ide, s mint szerződéses hely urbérisége nincsen, hanem pest-solt megyei határában bir 180 hold szőlöt, és 1320 hold legelőt, erdeje nincs. Fejér vgyében pedig tul a Dunán Kis-Apostag pusztán bir mintegy 800 hold szántóföldet. Majorsági birtok Egyházán soha sem

volt. Egyébiránt Kis-Apostag pusztának $^1/_8$ részét, ugy az egyházi határ harmadát is a község örökösen megvette földesuraitól, kik a Paksy leány-ágon következők: özv. Csapó Dánielnő assz., gr. Festetics Tasszilo, Thuróczy József örök., b. Rudnyánszky család, Nedeczky Ferencz, Márjássy Ödön, Csaba Antal, Tahy család, Mérey Sándor, b. Montbach Károly, Becsky Anna és a helység maga.

Egyházas-Bást, Gömör vm. magyar falu, ut. p. Rima-Szombathoz délre 3 mfd., Nógrád vmgye szélén: 571 kath., 17 ref. lak. Kath.- és ref. anyaszentegyház. Földe részint róna, részint dombos, elég termékeny. F. u. Marjássy, Náthay, Tihanyi örökösök, s. t.

Egyházasfalu, magyar falu, Sopron vmgyében, Lövőhöz $^1/_2$ mfd., 150 kath. lak. Van 463 hold termékeny szántóföldje, 963 h. erdeje, 51 h. belsősége. Birják a Viczay grófok, és több nemes családok.

Egyházbér, magyar falu, Baranya vgyében, ut. p. Pécs, 264 kath. lak. Határa 997^2/ hold, mellyből urbéri beltelek 13^3/, szántóföld 451^5/, rét 173^5/, legelő 142, szőlő 12^4/, masági szántó 1^7/, rét 2^2/, erdő 130 h. Birja a pécsi seminarium.

Egyházfalva, Pozson m. magyar falu a Fekete viz mellett, Szenczhez egy óra: 231 kath. lak. Van egy kath. paroch. temploma, derék erdeje, jó rétje, tchenészete, fáczányosa, serháza, téglavetője. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Cseklész.

Egyházszeg, magyar falu, Vas vgyében, 60 kath. lak., paroch. templommal, jó buzatermő róna határral. Birja Megyesi család, s ut. p. Szombathely.

Egyházszeg, Nyitra m. tót falu, Surányhoz $^1/_2$ óránnyira a Nyitra jobb partján. Lakja 516 kath., 4 ev., 32 zsidó. Sikos fekvő szántóföldei igen jók; rétei kétszer kaszálhatók. Nevezetes benne a barom-, s juhtenyésztés. F. u. többen. Ut. p. Érsek-Ujvár.

Eisenhüttel, (Jezero), horvát falu, Vas vgyében, 132 kath. lak. A németujvári urad. tartozik.

Eisenstein, Krassó vm. bányahelység: 2 kath., 432 óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Ekecs, magyar falu, Komárom vmgyében, a Csallóközben, a pozsoni országutban, Komáromhoz 3^3/$_4$ mfdnyire. Határos Bélle pozsonmegyei pusztával s Nyárasddal, lábbal a kis Dunára dül. Kiterjedése 7034^5/$_8$ h., mellyből 65^1/$_8$ h. beltelek, 2274 hold szántó, 1909 h. kaszálló, 1^1/$_8$ h. erdő, 251^1/$_8$ h. nádas és mocsáros térség, 2463^6/$_8$ hold legelő, 70^1/$_8$ h. haszonvehetlen. E területből a volt jobbágyság 106^4/$_8$ telek után bir 2001^5/$_8$ h. szántóföldet, 1526 hold kaszállót. Földje porhanyós fekete agyag, s mind szántóföldе, mind rétje első osztálybeli. Buza, árpa, zab, tengeri, burgonya és len leginkább vettetik. A lakosok a szarvasmarha- és lótenyésztést nagy kiterjedésben üzik; az uraság pedig 1500 darab finom birkát tenyészt. Népessége 922 lélek, kik közt 520 r. kath., 402 református, 57 nemes családfő. Mind a katholikusok, mind a reformátusok saját anyatemplommal birnak. Hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott, s most birja gr. Zichy István.

Ekel, magyar falu Komárom v.-gyében, s hajdani Andrásháza helységgel összeolvadván, fekszik a Csalóközben, Olcsa, Megyeres, Fel-Aranyos puszta, Keszi, Szántó, Róczháza közt, Komáromhoz 2 mfd. távolságra. Határa 6935 hold, mellynek harmada szántóföld, harmada kaszálló, harmada legelő, de van 20 holdnyi szőleje, melly 4—500 akó eltartható jó zamatu bort és gyümölcsöt te-

rem. Földje csak kis részben homokos és szikes, nagyobb részt minden gabonanemet bőven megtermő fekete agyag. Legelőjén sok mocsáros és lapályos hely van. Népessége 798 lélek, kik közt 418 reform., 355 r. k., 5 zsidó, 92 nemes család fő. Mind a reformátusok, mind a katholikusok saját anyatemplomot és iskolát birnak. A reformátusok papja jelenleg a többször koszoruzott magyar academiai rendes tag Heténi János. Birják: Milkovics, Zámory, Csorba, Pázmány, Csontos, Csepy, Gerdenics, Nagy. Szigethy, Sárközy, Hollósy, Domonkos, Lély, Somody, Kovácsi, Bese, Baranyai, Ghyczy, Heténi nemes családok.

Elecske, (Alaxinecz), Nyitra m. tót falu, Nyitrához nyugotra két órányira: 460 kath, 10 evang., 90 zsidó lak., synagógával. Van erdeje és szőlőhegye. F.u. többen. Ut.p. Galgócz.

Alsó-Elefánt, Nyitra vm. tót falu, a Nyitra vizéhez közel, ut. post. Nyitrától északra $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 366 kath., 14 zsidó lak. Kath. fil. templommal. Van sok és jó réte; szőlőhegye. F. u. a religioi kincstár s más nemesek.

Felső-Elefánt, Nyitra vm. tót falu, $\frac{1}{2}$ órányira Alsó-Elefánttól keletre, 560 kath., 52 zsidó lak., kath. paroch. templommal, 1369-ben egy paulinus-monostor alapittatott itt; melly idővel annyi sok jószágot kapott, hogy egész uradalom lett belőle. József császár halála után a religioi fundushoz kapcsoltatott.

Elek, oláhul Aletye, német falu, Arad vgyében, Békés vgye szélén, Gyulához délre 2 mfd., 382 házzal, és 3090 lak., kik kevés oláh cselédet és házatlan zsellért kivéve, romai kath. németek, kiket 1724-ben b. Haruckern Ferencz telepitett ide Würtembergből, Frankfurt vidékéről, Bajorországból. Van szép paroch. temploma. Róna határa $7517\frac{1}{2}$ h., mellyből szántóföld és kaszálló, mindenik lakosnak egy tagban, $5196\frac{1}{2}$ hold; közlegelő 1914 h., szőlő 130 h., pótlék urb. föld 260 hold, majorsági curialis hely 12 h. és 5 hold dézsmáskert, s 17 hold föld. Földje fekete homokos, s az idevalók főleg tisztabuzát, s ugar helyett kukoriczát termesztenek. Marhatenyésztése a juhon kivül virágzó, de nem a határon, hanem a szomszéd pusztákon bérlett földeken. Általjában az eleki lakosok igen vagyonos és fáradhatlan emberek. Birtokosa: gr. Wenkheim Ferenczné, szül. gr. Pálffy Borbála.

Elep, puszta, Debreczen határához tartozik.

Élesd, magyar mezőváros, Bihar vgyében, a Váradról Kolosvárra vivő országutban, a Sebes-Körös völgyében, két hegyközti térségen, Váradhoz 5 mfdnyire. Posta helyben. Lakja 1121 református, 230 r. kath., 45 n. e. óhitü, s ezek közt 28 egész urb. telek után van földesgazda 80, zsellér 80, lakó 10, kézmüves 15, boltos 3. Szinte fele része a határnak, melly a Sebes-Körös által a többi részétől elválasztatik, homokos, a többi részint agyagos, részint kövecses, s leginkább terem tengerit. Szőlőhegyén nagy erdeje van. A Sebes-Körös árvizével gyakran rongálja a határt; ugyan a város alatt foly a sólyomkői patak, melly igen jó vizzel szolgál. A várostól fél órányira, erdők között egy hegyen láthatók a régi sólyomkői vár romjai. Csötörtökön tartott hetivásárai csekélyek, de 3 országos vására élénkebb, u. m. Áldozó-Csötörtök előtt való héten, Szent-Mihály nap előtt való héten, s Lucza hetiben, a baromvásár csötörtökön, a kirakó pénteken tartatván. Van itt reform., és kath. anyatemplom, cs. kir. sóház. A város feje egy uradalomnak, mellyet gr. Batthyányi József bir.

Élesfalu, (Jalaksova), Hont m. tót falu, Báthoz ¼ mfd., 80 kath., 72 ev. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Bát.

Eleskő, régi vár, Pozson vgyében, Sz. János mellett, mellyről egy uradalom veszi nevét, mellyet a gr. Batthyáni János ör. bir.

Ellemér, Torontál vm. szerb-német falu, Becskerekhez észak-nyugotra 1 mfdnyira: 1064 kath., 16 ev., 2654 n. e. óhitü, kath. és óhitü anyatemplommal, 124⅞ egész telekkel. F. u. Kiss Erneszt után a k. kincstár.

Ellend, magyar falu, Baranya vgyében, ut. p. Pécsvárad. Lakja 550 kath. A pécsváradi urad. tartozik.

Ellés, Csongrád mellett, dohánykertésztelep.

Előfüz, puszta, Borsod vgyében, Dorogma határában.

Előszállás, népes puszta, Fejér vgyében, ut. p. Duna-Földvártól csak 1 órányira, 800 kath., 38 ref. lak. Van itt egy igen szép kath. templom, mellyben a cisterciták végzik az isteni szolgálatot; derék plebánia, urasági kastély, angolkert, mellyel összefüggésben több halastavak, szép gyümölcsös-veteményes és virágoskert, méhes, egy a maga nemében ritka teknősbéka tó, vizomlás, stb. Előszállás feje a cistercita rend zirczi-pásztói és pilisi apátsága uradalmának, mellyhez még Herczegfalva helység, Kis- és Nagy-Venying, Mélykut, Karácsonszállás puszták tartoznak. A föld sok helyt homokos, de fekete homok térein jó buzát termeszt; szőlőskerte, ujon ültetett s mintegy 300 h. tölgy- nyár és jegenye erdeje van; ló s kivált birkatenyésztése nevezetes.

Emőd, magyar falu, Borsod, v.-gyében, Miskolcztól 1³/₁₆, ut. p. Harsánytól ⁶/₁₆ állomásra; északról Harsány, Nyék; keletről Hejö-Keresztur, Szalonta; délről Szalonta, Papi; nyugotról Vatta által környezve, szelid hegyes vidéken, maga a helységét kis hegy között fekszik. Határa kiterjed 8906 holdra, mellyből 4734 h. szántóföld, 1136 hold rét, 1000 hold legelő, 1136 hold szőlő, 400 h. erdő. Az összes mennyiségből urbéri szántóföld 1734 h., rét 536, legelő 500, dézmás szőlő 936, összesen 3706 h., majorság 3000 h. szántóföld, 600 h. rét, 500 h. legelő, 200 h. szőlő, 400 h. erdő, összesen 4700 hold. A föld a legjobb minőségü fekete föld, s csekély szorgalom mellett is minden nemü gazdasági növényt gazdagon terem, marhatenyésztésre szinte alkalmas legelője s jó rétje van; azonban a lakosok gazdaságukat elhanyagolják. Népesség 2292 lélek, közülök 961 r. kath., 291 gör. egyesült, 997 ref., 43 zsidó. Telkes jobbágy van 101, házas zsellér 220, lakó 45, kézmüves 15 mester. Mind a r. kath., mind a reformátusoknak helyben van anyaegyházuk s templomuk. A r. katholikusokhoz tartoznak a Hejö-Kereszturi és Szalontai leányegyházak is. A határban folyó Forród nevü kis patak, szárazság idején ugy kiszárad, hogy egy malomkerék forgatására elégtelen. Tehentánc és Nagyhegy nevü szőlőhegyeken termett bor, ha jó pinczében tartathatik, erejére és zamatjára nézve a miskolczi legjobb borokkal vetekszik. F. u. gr. Erdödy György, gr. Fáy Ágoston, és özv. Fáy Barnabásné.

Ezen helység ugy látszik Rákóczy Ferencz birtoka volt; mert az ő tőle elvett jószágok közt említetik, melly jószágok voltak következők: ⅔ de a sárosmegyei nevezendő uradalmaknak, u. m. Nagy-Sáros és Makóviczai uradalom, a bennök levő nagy-sárosi és zborói várakkal, ugyszinte Megye-Zebek, Kucsin, Nemesfalva, Hankoj, Porupka, Kozanka, Mlinarócz, Jurkovola, Brezovka, Olsavka, Kreskócz, Pissana, Krajnai-Polona, Ondanka, Re-

getö, Sasojta, , Csernina, Alsó-Svidnik, Senkócz, Bukócz, Pstrina, Gribova, Dobroszlava, Krusnicz helységekkel. Továbbá a szerencsi és ónodi javak $^2/_4$ része, u. m. Szerencs és Ónod vára és városa, Phugy, Megyaszó, Hernád, Felsö-Vadász (honnan a Rákóczy család előneve), Alsó- és Felsö-Lucs, Kesznyéte, Németi, Szederkény, és Emöd helységekkel, mellyekhez Zemplén megyében Zombor és Szada puszták járultak. E jószágok királyi adományképen gr. Illésházy Miklósnak ajándékoztattak.

1675. mart. 9-kén, a cs. kir. tábor itt tanyázott, mellyhez Borsod megye részéről ünnepélyes követségbe küldettek: Miskolczy János, megyei jegyző, Ónody Gáspár, Döry András, Miskolczy Péter, Forray János és Mándy István. E tábor három álló hónapig tanyázott a megyében.

1746. Emöd helység fele szendrői Török József udv. elöadónak, másik fele Fáy László, Antal, János és Kristóf birtoka volt.

Emőke, Nyitra m. puszta, Nyitra filial 33 kath. lak.

Nagy-Emőke, (Janikovecz), Nyitra vm. vegyes magyar- tót falu, Nyitrához $^1/_2$ órányira: 913 kath., 126 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, synagógával. Határa róna igen s termékeny; különösen réte sok és jó is. F. u. több közbirtokosok.

Emusics, Bács vm. majorság, Topolyához 1 mfd., 226 kath., 16 ref., 2 óhitü magyar lak.

Encs, Heves vm. puszta, Gyöngyöshöz tartozik: 12 kath. lak.

Encs, Abauj v. magyar falu, Forróhoz $^1/_2$ órányira: 598 kath., 5 ev., 60 ref., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Elsö osztálybeli határ. F. u. gr. Keglevich János.

Encsencs, Szabolcs v. magyar falu, ut. p. Bátorhoz délre $^3/_4$ mfdnyire: 24 romai, 202 g. kath., 763 ref., 18 zsidó lak., ref. anya, gör. kath. fil. templommal, $4\ ^4/_8$ 2-dik oszt. egész jobbágytelekkel. Határa homok-dombos, s közte zsombikos; erdeje meglehetös kiterjedésü. F. u. gr. Károlyi György.

Endes, Szabolcs v. puszta: 18 romai, 15 g. kath., 18 ref., 6 zsidó lak. F. u. Lövey.

Endréd, Szathmár vm. magyaroláh falu, az Ér mellett, N.-Károlyhoz délre $2^1/_2$ mfdnyire: 53 romai, 521 g. kath., 915 ref., 45 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Határa tágas és gazdag fekete föld; rétjei kövérek; két erdeje s nádja van. F.u. b. Luzsinszky, Luby, Sánta, Irinyi, Gencsy, Botka, Uray, Fényes s m. t. Ut.p. Piskolt.

Endréd, magyar falu, Somogy vgyében, a Balatonhoz $^3/_4$, ut. p. Siófokhoz 1 órányira, 893 kath., 710 ref., 10 zsidó lak., kath. és reform. anyatemplommal. Kastélya hajdan meg volt erösitve. Dombos határa termékeny; van jeles vörös bort termö szöllöhegye és erdeje. Birja a tihanyi apátság.

Endréd, németül Grosz-Andree, magyar falu, Sopron vgyében, közel Eszterházához, 850 kath. lak., s paroch. templommal. Földje homokos nagy részben; legelöje, rétje posványos; van erdeje és szöllöhegye. Urb. telkesgazda 72. Birja hg Eszterházy Pál.

Endréd (Kis), magyar-tót falu, Bars m. N. Sallóhoz 1 mfd. 200 kath., 56 ref., 15 evang. lak.

Endréd (Nagy), Bars vm. magyar-tót falu, az elébbeni helység mellett: 389 kath., 3 ref., 11 evang. Kath. paroch. templom. Határja mind a két helységnek részint dombos, részint lapály és jó gabonát terem. Rétjei kétszer kaszálhatók; erdövel s gyümölcsös kertekkel bir. F. u. számos nemesek. Ut. p. Zeliz.

Endrefalva, Nógrád vm. magyar falu, 705 kath., 21 evang., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje, rétje termékeny; szőlleje észak felé esik. F. u. gr. Steinlein, Darvas s m. t. Ut. p. Szakál.

Endrőcz, puszta, Somogy vgyében, a mosgói uradalomban.

Endrőd, Békés v. magyar falu, az egyesült Körös vize mellett, Szarvashoz keletre 3 órányira: 658 házzal, 5967 kath., 2 gör. kath., 83 n. e. óhitü, 3 evang., 10 ref. lak. Diszes paroch. és helységházzal, s egy roppant kath. paroch. templommal, mellyet gyönyörü, rézzel fedett torony ékesit. Határa 25,000 s néhány száz holdból áll, mellynek olly termékeny fekete agyagos, homokkal vegyes földe van, hogy az őszi 15, a tavaszi 20 magot rendesen megad. A trágyázás szokásban van, hanem a földnek parlagon való hagyása, s a tengeri vetés sikeres földjavitásnak tartatik. Egész volt jobbágytelek 189⅛ r. szabad 19⅛ számláltatik. Gyümölcsfákkal ékeskedő, de közönséges bort adó szőlőskertje 517 holdat foglal el. Legelője 10,000 holdnál többre megy, ideértvén t. i. a határhoz kapcsolt simai és kis-kondorosi pusztákat is. A helység a 16-ik század elején virágzó curialis nemes helység volt, mint ezt láthatni Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek az Endrődiekhez intézett, Kolozsváron 22 nov. 1625-ben költ leveléből. Elpusztulván később, 1718-ban mintegy 40 család telepedett ide a megyei Nemes-Kereki faluból, kikhez majd tótok is jöttek, de ezek már ma egészen elmagyarosodtak. F. u. gr. Stockhammer Ferencz örökösei. Ut. p. Csaba.

Endrőd, puszta, Veszprém vgyében, Polány mellett.

Enese, magyar falu, Győr vgyében, a Tóközben, ut. p. Győr. Van 200 evang., 150 kath., 100 zsidó lakosa, lapályos határa, sok szénája és gyümölcsöskertje. Közbirtokosoké.

Engelsbrunn, csinos német falu, Temes vgyében, a Maros mellett, ut. p. Aradhoz ½ órányira, 850 kath., 2 ev., 50 n. e. óhitü lak., kath. paroch. templommal, urasági lakkal. Határa gazdag termékenységü; van 55⅞ egész urbéri telke, jövedelmes halászata a Marosban. Birja a Kövér család.

Engerau, Pozson m. német falu, Pozsonnyal átalellenben a Duna jobb partján, 439 kath., 129 evang. lak.; kik szép teheneket tartanak; sok gyümölcsöt, kerti vetemény', zöldséget termesztenek, s mindezekből, mind tejből, vajból Pozsonban sok pénzt bevesznek. Van itt egy vendégfogadó is, s a Duna partján egy kápolna. Egyébiránt a helység a Duna áradásától sokat szenved. 1809-ben pedig a franczia ostromlással egészen leégett. F. u. a gr. Pálffy senioratus.

Ény, (Inn), Bars m. tót-magyar falu, 216 kath., 9 evang., 20 ref. lak. F. u. többen. Ut. p. Léva.

Enyed, Pozson m. puszta, 70 k. lak. Fekszik a Csalóközben, Szerdahely tőszomszédságában. Róna határa 630 holdra terjed, s általában igen termékeny fekete szántóföld; legelőjén sok birka tenyésztetik; de rétje s erdeje ugy szólván semmi sincs. Van egy majorsága, minden hozzá tartozó gazdasági épületekkel. Birja Jankó Mihály.

Enyezd, puszta, Somogy vgyében, a kaposvári uradalomban.

Enyiczke, (Haniska), Abauj v. tót mváros, ut. p. Kassához délre 1½ mfdnyire, a pesti postautban: 917 k., 5 evang., 1 ref., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom., nagy kétemeletes kastély. Vendégfogadó. Első osztálybeli róna határ. F. u. a b. Meskó nemzetség.

Enyiczke, Sáros v. tót falu, ut. p. Eperjeshez délre ¾ mfd. a kassai

országutban a Tarcza mellett: 192 romai, 23 g. kath., 100 evang., 3 zsidó lak. Több urasági lakház és vendégfogadó. Termékeny föld és rét. F. u. a Sárosy nemzetség.

Enying, magyar mváros, Veszprém vgyében, ut. p. Lepsény. Van 2000 ref., 650 kath., 8 zsidó lakosa, kath. és ref. anyatemplomokkal. Nagy határa részint sárga, részint fekete homok és igen termékeny; az uradalmi nemesitett birkanyájak felette szépek; valamint a gazdaság is példányilag kezeltetik. A város feje herczeg Batthyáni egyik nagy uradalmának, melly Veszprém, Somogy és Tolna vgyékre kiterjed, s elosztatik 8 ispánsági kerületre, mellyek e következők: enyingi, ujhodosi, szentmihályi, péli, felsőnyéki, fürgedi, német-egresi, szálkai, és a dinnyési kasznárságra. Enyingen a szilárd uradalmi lakokon és gazdasági épületeken kivül van egy jeles diszes gyümölcskert is.

Eőcs, lásd Öcs, s általában az Eő betükkel irottakat az Ö-betüben.

Eperjes, Pozson m. magyar falu, a Kis-Duna mellett; melly itt nagy szigetet formál. Számlál 755 kath., 7 zsidó lak. Határja termékeny; szép erdeje, legelője böven; gyümölcs elég, a lakosok sok szarvasmarhát, az uraság pedig számos nemesitett juhot tartanak. F. u. gr. Eszterházy Mihály. Ut. p. Szered.

Eperjes, Békés v. puszta, Kigyóssal délfelé határos.

Eperjes, (Fragopolis, Pressova), Sáros vm. szab. kir. v. Kassához északra 4 mfdnyire a Tarcza vize mellett: 5604 romai, 793 g. kath., 1158 evang., 48 ref., 82 zsidó lak., összesen 7685. Fekvése felette gyönyörü; részint csinos kertek, részint szántóföldek, virágos rétek, erdők, majd dombok és hegyek veszik körül. Kőfallal be van keritve; utczái tágosak, kövezettek, szép épületekkel dicsekesznek, mellyek közt nevezetesebbek: a Sz. Miklósról nevezett kath. paroch. templom; a jesuiták hajdani temploma; a g. kath. székes-egyház mellyazelőtt minoritáké volt; a Sz.-Ferenczek zárdája, a szép megyeház, az evang. kolleg. négyszegü épülete; gyalog kaszárnya, sat. Itt van egy g. kath. püspök lakása, virágzó evang. collegium, és katholikus gymnasium a Sz.-Ferenczek felügyelése alatt; fő polg. oskola, könyv-nyomda, kór- és árvaház, fejér cserépedény-gyár. A lakosok sok gyolcsot és posztót készitnek, továbbá gyolcscsal és hegyaljai borokkal élénk kereskedést folytatnak. Jó ivóvizben szükséget éreznek, de e hiányt némüleg kipótolják az innen egy órányira fekvő savanyuviz források t. i. az ugynevezett Borkuton és Czeméthe nevü pusztán. Alkotó részei ezen vizeknek: szénsavany, vas, elemésztő föld, szénkén- só, savany, natrum vagy lugsó. Használ a gyomor-gyengeségben, dugulásokban, aranyérben, komor kórságban, sárgaságban, köszvényben sat.

Eredetét Eperjesnek némellyek a romaiakkal a hunosok ellen összeszövetkezett szász katonáknak tulajdonitják. Azonban ez bizonytalan, hanem annyit tudunk, hogy 1288-ban már nevezetes kereskedő város volt. I. Lajos 1374-ben kir. várossá tette s kőfallal körül vétette. 1681-ben august 17-kén reggel a császáriak, délután a Tökölyek tarták bejövetelöket. 1681. december 4-kén Szobieszky Sóvárnál és Kellemesnél táborozott. 1684. Veterany György, Fridrich würtembergi herczeg, és Schulcz ezredes Lőcsét és Szebent már bevévén 15,000 emberrel Eperjeshez közeledtek, s 7-ik septemberb. Tökölynek 7000-re menő sánczokba zárkozó hadát kegyetlenül megverték, s Tökölynek a török

császártól kapott pompás sátorát több zsákmánnyal együtt elfoglalták. Ezutal a város is bevétetvén, 200,000 forint hadisarcz rovatott reá, de ennek nagyobb része elengedtetett, ugyhogy csak 14,000 ftot fizettek. Szomorusága közé számlálja az 1687-ki királyi commissiót, mellyet a köznép laniena eperjesiensisnek nevezett. Kir. biztos Karaffa tábornok volt, ki sokakat kinzás után lenyakaztatott, négyfelé vágatott, felakasztatott: azok közül legelőször Czimmermann Zsigmondot eperjesi tanácsbelit mart. 5-én, utána Véber Fridrichet május 14-kén, azok után Keczer Sándort fiastól és Véber Dánielt s másokat. 1701-ben gr. Solary 500 cs. őrsereggel II-ik Rákóczy Ferenczet tulajdon n. sárosi várában éjszakának idején megfogta s Német-Ujhelybe küldte, honnan később kiszökött. 1704-ben a Rákóczyak elfoglalják a várost, de 1710-ben Virimont tábornok könnyü móddal viszsza veszi.

Eperjeske, Szabolcs vm. magyar falu, K.Várdához északra 2 mfdnyire: 35 romai, 11 gör. kath., 317 ref., 54 zsidó lak., ref. anyatemplommal, erdővel, gyümölcs s kender termesztéssel, 7 második osztálybeli egész telekkel. F. u. Jármy, Kallos, Kozma, Nemes, Pilisy. Ut. p. Ungvár.

Eplény, puszta, Veszprém vármegyében, a zirczi apátsági uradalomban, 320 kath. lak., erdős, hegyes határral.

Epöly, Esztergom m. magyartót falu, az Ör hegye alatt, melly Bájnától választja el: 620 kath. lak. Bora középszerü; földjeit a záporok rongálják, legelője, rétje szük; de erdeje nagy, vizimalmokkal bir. F. u. az esztergomi káptalan. Van itt egy 35 egész urbéri telek, s ut. p. Dorog.

Ercsény (Alsó- és Felső-), 2 német falu, Vas vgyében, a szentgothárdi uradalomban, a stájer széleken, igen jó bort termő szölőhegygyel, 950 kath. lak.

Ercsi, vagy **Ercsény**, vegyes horvát-magyar-német-tót mezőváros, Fejér vgyében, a Duna mellett, a buda-eszéki országutban, saját postahivatallal és váltással Tétény és Adony közt. Lakja 3120 lakos, kik többnyire r. katholikusok, paroch. templommal, vendégfogadóval, sok Duna malommal. Határa tágas és termékeny; bort is sokat termeszt. Birja b. Sina.

Érd, vagy **Hamsabég**, horvát-magyar-német mváros, Fejérvármegyében, 2500 kath., 30 héber, 10 n. e. óhitü lakossal. Kath. paroch. templom. Urasági kastély. Láthatni itt egy még épségben fenálló négyszeg kövekből épült török tornyot, s a régi romai országut maradványait. Fő gazdasága szölőhegyében áll, melly igen becses bort terem; rétje is sok van, továbbá malmok a Dunán, és ebben jövedelmes halászata. E város Budához délre 3 mfd., fekszik a Duna mellett, az eszéki országutban, s ut. post. Tétény. Feje egy uradalomnak, mellyet ezelőtt gr. Illésházy István, majd h. Batthyáni Fülöp birt, most pedig b. Sina birja.

Erdőbénye, magyar város, Zemplén vmgyében, magas szölőhegyek közt, regényes vidéken, ut. p. Liszkához északnyugotnak 1 órányira, 2115 lakossal, kik kevés zsidót és ev. kivéve, egyenlő részben r. katholikusok és reformátusok, két derék szentegyházzal, mellyeknek egyikét a kath., a bádogos tornyút a reformátusok birják. Van synagóga is. A lakosok kevés szabad-telkest kivéve, mind taksások, köztök 59 mesterember. Van itt 160 h. beltelek, 354 hold szántóföld, allodialis föld 200 h., kaszálló 441 hold, szölőhegy 1274 hold, erdőség 1898 hold, s igy az összes határ a ki nem tett □ ölekkel együtt 6403 hold. Földjei bő trágyázást ki-

vánnak; szőlei igen hires és nemes hegyaljai borral kedveskednek; gyönyörü erdejében özek és farkasok is találtatnak. Gyümölcse sok. Az országszerte hires erdőbényei gyógyfördőviz egy arany ércz után ásott mély bányában fakadt; a város végén szinte egy hasznos fördőház vagyon. Továbbá találtatik e határban a Várhegyen egy régi váromladék, és egy Magita nevü kisded tó, a város erdejében malomkőbánya, országszerte hires faragott kőbánya, kovakő bőven, és orvosi füvek a hegyeken nagy mennyiségben. 4 országosvásárát nem tartja meg. Birja a várost Szirmay Ödön ur, mint elsőszülött, kinek itt szép kastélya van a hajdani Rákóczyféle telken.

Erdőcske, Sáros v. tót falu, Kakasfalva fil. 100 romai, 28 g. kath., 109 evang., 4 zsidó lak. Evang. anyaszentegyház. Nagy erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Eperjes.

Erdőd, német mváros Szathmár vgyében, Szathmárhoz délre 3 kis órányira igen szép vidéken, 1525 lak., kik közt 1350 r. kath. sváb s köztök kevés magyar, 159 gör. kath., 6 ág., 7 ref., 3 zsidó, 164 földesgazda, 20 zsellér, 12 lakó. Van szép rom. kath. paroch. temploma, nevezetes uraságí gép-szeszgyára. Határa 16460 hold, mellyből 4750 h. szántó, 2020 h. rét, 1090 h. legelő, 650 h. szőlő, 7170 h. erdő, 780 h. haszonvehetlen. Urbériség: 134 egész telek után 4361 hold szántó, 1800 h. rét, 804 hold legelő, 400 h. szőlő, 536 h. erdő. A többi majorsági föld, rét és erdő 8559 hold. Földe sárga agyagos s erős trágyázást kiván, terem buzát, árpát, zabot, burgonyát, kevés tengerit. Szőlőhegye igen jó bort ad, s a szathmárival határos; legmagasabb tetején Sz. Dónát tiszteletére egy kápolna áll, honnan gyönyörü kilátás történik, s hova népes bucsujárások történnek; a hegy alatt fekvő Sós pusztán az uraságnak majorsága és gyönyörü juhtenyésztése van. A lakosok leginkább lovat és sertéseket tartanak kitünő sikerrel; s a sertéstenyésztés az uraság roppant makkos erdejében szinte virágzó. Országos vásárt 7-et tart csötörtök napokon, ugy a hetivásár is csötörtökre esik, de nagyon csekély. Mind a kirakó mind a baromvásár egyszerre történik. Erdődnek régen vára volt, de annak helyére gr. Károlyi Sándor 1730. a hegy végén csinos kastélyt épittetett, négyszegletes tornyokkal ékositve honnan napkeletre bekeritett kies vadas erdőcskét, délről Erdőd városát, s a Bikk aljában fekvő helységeket, nyugotról az erdődi nagy erdőt, északról a szép szántóföldeket és Szathmár városát szemlélhetni. A kastélyból a pinczébe lehet a hegy alá lemenni, melly hét ágra oszlik, s 500 hordó bor könnyen elfér benne. Erdőd hajdan szinte a Drágfiaké volt; majd a Károlyi grófi családra szállván, jelenlegi birtokosa gr. Károlyi Lajos.

Erdődka, tót falu, Árva vm. a gallicziai, és trencsényi határszéleken; 978 kath., 4 zsidó lak., kik elszórva laknak. Van kath. paroch. temploma, 59$^3/_8$ sessioja, 5 vizimalma, gyönyörü erdeje, nagy juhtenyésztése, sok fajdtyukja. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Erdőhegy, (Herdécs), magyaroláh falu, Arad vgyében, a Fejér-Körös bal partján, Kis-Jenővel átellenben, 72 kath., 1100 ref., 600 n. egy. óhitü lak., reform. és óhitü anyatemplomokkal. Róna határa 5029 hold, mellyből belsőtelek 149 h., szántóföld 1659 h., kaszálló 1109 h., legelő 2112 hold. Majorság ebből 200 h. szántó, 400 h. rét, 136 h. legelő. Földje 1-sö osztálybeli, s mindent gazdagon terem. Vize a Fejér-Körös, és a fejér-

körösi malomcsatorna. Birja István főherczeg volt nádor.

Erdő-Kövesd, Heves v. magyar falu, egy kellemes vidéken, Pétervásárhoz északra ¼ mfd. 976 k., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom; b. Orczy Józsefnő kastélyával. Gabonatermő határa a mátrai járásban a legjobbak közé tartozik. F. u. b. Orczynő. Rottenstein Józsefnő s. t. m.

Erdőszáda, Szathmár v. oláh mváros, a Szamos mellett, ut.p. Nagy-Bányához nyugotra 2 órányira: 18 romai, 1211 g. kath., 20 ref. lak, g. kath. anyatemplommal. A város magas dombon fekszik; fekete agyagos földe termékeny; erdeje gyönyörü tölgyekből áll; szőlőhegye s vizimalma van. Várkastélyából, melly egy magas dombon fekszik, az egész regényes vidéket beláthatni. F. u. gr. Dégenfeld nemzetség.

Erdőtelek, Heves vm. magyar falu, Egerhez délre 4 mfdnyire: 1623 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Határának mint egy fele homokos, fele igen termékeny fekete föld; szőlje, tágas legelője van, de fában szükölködik. F. u. gr. Buttler János örök. Ut. p. Kápolna.

Erek, puszta, Zala vmgyében, Alsó-Örs mellett.

Alsó-Erek, Pest-Solt vm. népes puszta, 469 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Felső-Erek, Pest-Solt vm. népes puszta, 144 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Erenye, puszta, Zala vm. Szentgrót mellett.

Erk, Heves v. magyar falu, Tarna-Örs szomszédjában: 805 kath. lak., paroch. egyházzal. Jó föld, rét és legelő; nagy jubtenyésztés. F. u. Blaskovics József, Kállay Péter. Ut. p. Árokszállás.

Erneszthája, Torontál v. igen szép német falu, egyenlő körben álló házaival: 1162 kath., 32 zsidó lak., áldott gazdag határral. Contract. hely. F. u. Kiss Erneszt után a k. kincstár. Ut. p. N. Becskerek.

Érsek-Lél, lásd Lél.

Érsekujvár, (Neuhäusel), élénk város, Alsó-Nyitra vgyének legalsó déli csucsában, a Nyitra vize mellett, lapályos rónaságon, mind Nyitrától, mind Komáromtól 5 mfd. távolságra, saját postahivatallal és váltással, Perbete és F. Játó közt, a bécs-pesti vasutvonalban. Házai jól épültek, s köztök sok derék épület látható. Népessége 6936 lélek, kik csaknem mind r. katholikusok, nyelvre nézve föleg magyarok, aztán tótok s kevés németek. Van itt derék kath. paroch. templom, sz. ferenczi zárda, kath. gymnasium, k. tanitó-képzőintézet, nagy vendégfogadó. Róna határa lapályos, de igen termékeny; mesteremberei számosan; vásárai gabonára, lóra és szarvasmarhára nézve nagy fontosságuak. Földesura az esztergomi érsek.

Hajdani vára a Nyitra posványaitól körülvéve, s mellynek most nyomait sem láthatni: régen a legerősebb s legfontosabb várak közül való volt hazánkban, s másfél század alatt 10 véres ostromot állott ki. Épitője Várday Pál esztergomi érsek vala. Legelőször 1605-ben Bocskay vezére Rhédey Ferencz foglalta el, segittetve Homonnai Bálinttól. 1619-ben Szécsy György Bethlen Gábor alvezére ostromlotta, s miután az őrsereg Kohárý kapitányát tömlöczbe vetette, birtokába jött. 1621. Buquoi cs. tábornok akará visszavenni, de szerencsétlenül, mert az őrsereg kicsapván, maga Buquoi is elesett. 1663-ban a török nagyvezér roppant sereggel vétette körül, s augustus közepétől september végéig szüntelen bömbölték az ágyuk, s már 5 roham veretett vissza, még sem adá meg magát gr. Forgács Ádám a várparancsnok, mind addig, mig az őrsereg

mindenben fogyatkozást látván, pártot üte, s Forgácsot kénszerité a vár feladására. Ezután a törököktől csak 1685-ben vették vissza a mieink iszonyu erőködésekkel, s áldozatokkal. Végre 1703-ban árulás által Rákóczy Ferencz foglalta el; de 1709-ben Heister cs. tábornok feladás következtében, visszavette, s később földig lerontatott.

Értény, magyar falu, Tolna vármegyében, egy meneteles dombon, 1350 kath. lak., paroch. templommal. Endrősy János értényi plebánus egy grammaticalis iskolát is alapitott itt, de a tőke a devalvatio miatt leolvadván, most fen nem állhat. Határa első osztálybeli; tiszta buzája hires. A hozzá tartozó Méhes pusztán Leányvárának, Edelény pusztán pedig Kupa várának omladékai láthatók. Az utolsónak hármas sánczai jól megkülönböztethetők, valamint közelében egy faragott kut is épségben vagyon s jó vizzel szolgál. Birja Eszterházy herczeg, s ut. p. Sió-fok.

Esküllő, Kalota, Keszteg, Pestere, Ürgeteg, oláh faluk Bihar vgyében, Öt falu határának neveztetik, minthogy az erdő, legelő közös, s megkülönböztetve nincsenek. Ez öt falu fekszik hegyes, völgyes vidéken, Váradhoz keletre 2 mfdnyi távolságra. Földjük agyagos, sovány; erdejük roppant; gyümölcs kivált szilva sok. Esküllőn lakik 230, Kalotán 168, Keszlegen 198, Pesterén 250, Ürgetegen 246, kik kevés kath., ref. és zsidót kivéve mindnyájan n. e. óhitüek, öt anyatemplommal. Birják: Niczky, Tisza, Kabos, Eördög, Bekk, Szerdahelyi, Servánszky, Geőcz, Zámbó, Kállay, Irinyi családok.

Essegvár, lásd Herend, Veszprém vgyében.

Essö, Pest-Pilis v. puszta, Gyöntől délre, 22 k., 2 ev. l. F. u. gr. Keglevics.

Eszény, puszta, Fejér vgyében, közel Isztimérhez, szép erdővel; gr. Zichy István palotai urad. tartozik.

Eszény, Szabolcs v. magyar falu, a Tiszán tul, Beregh vmgye szomszédságában: 22 romai, 12 g. kath., 670 ref., 24 zsidó lak., ref. anyatemplommal, termékeny határral, erdővel. Van $8^4/_8$ 1-ső osztálybeli egész telke, F. u. hg Eszterházy, gróf Fáy, Beregszászy, Bideskuthy s. m. t. Ut. p. Ungvár.

Eszi, puszta, Bihar vgyében, lásd Komádi.

Eszlár (Tisza), Szabolcs v. magyar falu, Tokajhoz dél-nyugotra 1 mfdnyire: 492 romai, 194 g. kath., 4 evang., 1496 ref., 14 zsidó lak., rom. kath. és ref. anyatemplommal, 21 első oszt. egész jobbágytelekkel. Itt sok nemesitett juh tenyésztetik. F. u. a Kallay nemzetség, s b. Bánffy, Ónody.

Esztár, magyar falu, Bihar v.-gyében, szép sikságon, ut. postája Pocsaj. Lakja 1840 lakos, kik 15 r. kath., és 25 zsidót kivéve, mindnyájan reformátusok s papjuk helyben. Határa 9000 hold, mellyből szántó 4000 h., rét 2550 h., erdő 250 hold, legelő 700 h., vizjárásos föld 1500 h., mellynek harmadát szárazság idején kaszálni lehet. Ezekből urbériség 864 h. szántó, 300 h. rét, 250 h. nádas, a legelő közös; a többi majorság. Földe gazdag termékenységű, néhol azonban szikes, s kevés helyen homokkal vegyitett; hires dohányt termeszt és szép szarvasmarhát nevel. Határát keresztülfutja a Berettyó; ebből szakad ki a Kék-Kálló s megy a konyári határra; van 40 holdnyi sziksós tava, több mocsárja, s a rétek közt egy vár nyoma, hol most az uraság baromfi majort tart. Fő birtokosa Szunyog Albert, aztán Hodosy Miklós, Vér Amalia, Schlak Károlynő, özv. Radványi Ferenczné, Radványi Lajos, Banó József.

tek közé sorozhatjuk. Épült ez a sütöri vagy söjtöri határban rónaságon. A várkastélyhoz mindenfelöl fasorok visznek be, s maga számos urasági mesteremberektöl lakott épületekkel, istállókkal, kétfelöl pedig a nyári és téli kertektöl vétetik körül. Az egész két részre van osztva, u. m. al- és fel-épületre. A felsö vagy tulajdonképeni kastély köröskörül faragott képekkel párkányoztatik. Egész szélessége kivülröl 54 öl, szárnyai 25 öl szélesek, 12 öl hosszak Van benne 126 ékesen kifestett és böven megaranyozott szoba, ide nem számlálván a különböző csarnokokat és termeket. Az alsó épületben 2 felöl 46 szoba számláltatik az udvari játékszinen kivül. Kerülete az egész Eszterházának a kertekkel együtt 6000 bécsi ölet, vagyis $1\frac{1}{2}$ német mértföldet tesz.— Van itt 13 zsellérház is, 280 lakos, eredeti angolménes, és egy répaczukorgyár, melly évenként készit 400 mázsa fejéritett czukrot, 100 mázsa jobbféle szörpöt, és 500 mázsa melassát. A leirt eszterházi pompás kastély az Eszterházy herczegi család majorátusi birtokához tartozik.

Esztregnye, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Kanisa, 880 kath. lak. Birja h. Batthyáni és Inkey családok.

Esztrény, Gömör vm. tót falu, Ratkóhoz 1 mfd. 237 ev. lak., kik mind kertekben, mind a szántóföldek barázdáin annyi gyümölcsöt termesztenek, hogy vele kereskedhetnek. Határuk igen sovány és hegyes. F. u. hg Koburg s m. Ut. p. Rimaszombat.

Esztró, Szathmár v. oláh falu, N. Majtényhez délre 1 órányira: 314 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa két nyomásbeli, s elég termékeny; rétjei jók. F. u. gr. Károlyi György.

Ete, (Benc, Hegy, Töbör), Pozson m. három egymás mellett lévö magy. falu, Szerdahelyhez 3 fertálynyi távolságra 130 kath., 52 ref., 8 zsidó lak. F. u. többen.

Ette, magyar falu, Komárom, most Esztergom vármegyében, Komáromtól $1\frac{14}{16}$, Tatától 2, ut. p. Uj-Szönytöl $1\frac{10}{16}$ állomásra, Csep, Makk puszta, Császár, Kethely, Bottyán, Apáthi, Vasdinnye puszták és helységek közt. Határa halmos; földe nagyobb részben jó termö fekete föld, de homokos is van. Kiterjedése 3600 hold körül, s ebböl $61\frac{1}{4}$ urbéri telek illetöség a lakosok által biratik. Szölöhegye igen bötermékenységü, de felette savanyu borral fizet. Van egy halastava, s a határ Csep felé eső részében figyelmet érdemel a Döbönkut forrás. Ez nagy böséggel adja a kristálytiszta s igen hideg vizet. Népessége 1158 l., kik közt 1098 ref., 41 k., 7 ág., 12 zsidó. Ref. anyatemplom. A nép igen szorgalmas; a körülfekvö pusztákon sokat bérel; jellemök azonban együgyüség, viseletök a vidéki lakosokétól különbözik. Birja a falut gr. Zichy Miklós.

Ettes, Nógrád m. magyar f., 830 k., 1 ev. lak. Földjei igen jól miveltetnek; rétje, erdeje van. F. u. Szentiványi Ferencz maradéki.

Etyek, német-magyar falu, Fejéa vmgyében, közel Biához, ut. p. Buda. Van 1700 k., 400 ref., 12 zsidó lakosa, kath. és ref. anyatemploma, szép szölöhegye, erdeje, köbányája, sikeres tisztabuzát termö szántóföldje. Birja a fejérvári káptalan.

Eugeniusfalva, német falu, Baranya vgyében, Eszékkel átellenben, a Dráva bal partján, a béllyei föherczegi uradal. 250 k. lak. Eszékre a Dráván által egy hosszu fahid vezet.

Ezerény, puszta, Gömör vgyében, Pelsöcz mellett.

Ezeres, Krassó v. oláh falu, Dognácskához 3 órányira: 9 r. kath., 2021 óhitü lak., anyatemplommal, vendégfogadóval. F. u. a kamara.

MAGYARORSZÁG

GEOGRAPHIAI SZÓTÁRA,

MELLYBEN MINDEN VÁROS, FALU ÉS PUSZTA, BETÜRENDBEN KÖRÜLMÉNYESEN LEIRATIK.

KIADTA

FÉNYES ELEK.

II. KÖTET.

PESTEN, 1851.
NYOMATOTT KOZMA VAZULNÁL.

F.

Fábiánfalva, puszta, Nógrád vármegyében, 95 kathol. lak. Ipoly-Nyitra mellett, Gácshoz 2½ mfld.

Fábiánháza, magyar-orosz f. Szathmár vármegyében, Ecsedhez közel, 14 romai, 508 g. kath., 545 ref., 14 zsidó lak.; görög kath. és reform. anyatemplomokkal. Homokdombos határa jó gabonát, kendert terem; szőleje, nyir erdeje, sovány rétje van. F. u. gr. Károlyi. Út. posta Vállaj 1 óra.

Fábiánka, puszta, szabad Jász és Kun kerületekben, Madaras által biratik.

Fábián-Sebestyén, roppant és gazdag puszta Csongrád vmegyében, Szenteshez éjszakra 1¼ órányira. Határa egészen róna, s 13,500 hold, melly részint gazdag szántóföldekből és rétekből, részint vizenyős területekből áll. Felét birja a gr. Keglevich család; felét a Tallián ágból: Abaffy Sándor, Dudinszky József, Pócs Ágoston, Somogyi Juliana Rozgonyi József özvegye, Somogyi Ignácz, Tallián Gergely özv., Bárány Mihály özv., Potoczky Imre özv.; Kornis ágból: Juricskay Pál özv., Juricskay Móricz, Vilmos, Eduard, Adolf, Babarczy Antal, Szabó Albert és János (zálogban); Rhedeny ágból: özv. Garay Andrásnő, Garas András és László, Szeghő József, Hermán András marad. Sturman Sándor, Dobosy Lajos, Mikecz Mihály ör., Mikecz Sándor, Zsigmond, Mihály, Ferencz, Pál, Müller Ignácz, Molnár Imre, Sarkadi Nagy Mihály ör., Nagy Istvánnő fiai, Nagy István, ennek fiai István, Sándor, József; ismét József, Sándor, Mihály, Imre, özv. Nagy Jánosnő fiai, Nagy András özv., Nagy János s ennek fiai; Reviczky Frigyes, Bagosinő, Juricskay Karolina maradéki, Bagosi Lajos, Károly, Sughó József, Nagy József, Fabiczky János, Gaszner Lajos, József; Komlósy István, József, Rudnyánszky Ferencz, Lánczy Jakab, József, özv. Lánczy Mária, Fáy Teréz, Fáy Károly, Klauzál Gábor stb.

Német-Facset, néme-toláh m.v. Krassó vmegyében a Bega csatornája mellett, Lugoshoz kelet-éjszakra 3 m.-földnyire: 281 kath., 132 n. e. óhitü, 15 evang. lak., kath. paroch. templommal, postahivatallal a temesvári és erdélyi országutban, egy hegyen lévő régi omladozott várral. Székhelye egy kamarai kerületi tiszttartóságnak.

Oláh-Facset, oláh m.v. Krassó vmegyében, szinte a Bega mellékén: 5 kath., 658 n. e. óhitü lak. óhitü anyatemplommal, termékeny határral, s jó rétekkel, erdővel. F. u. a kamara.

Facskó, tót falu, Trencsén vármegyében, Thurócz vármegye szélén a róla neveztetett hegy tövében. Számlál 1352 kath., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fő gazdasága szép fenyves és tölgyes erdejében áll. F. u. b. Balassa és gr. Szapáry. Út. posta Zsolna 4 óra.

Fadd, magyar falu, Tolna vármegyében a Duna jobb partján; 2331 kath., 35 evang., 1530 ref., 112 zsidó lak.; kath. és ref. paroch. szentegyházak-

kal és zsinagogával. Határa termékeny, dohánya híres, halászata nem megvetendő; van több duna-malma és 59 telke F. u. többen. Ut. p. Tolna 1 óra.

Fadimák, oláh falu, Krassó v.-megyében, Lugoshoz 3 órányira, közel Temes vmegyéhez. 5 kath., 972 óhitü lak. s anyatemplommal. Van itt urbéri birtok 131 h. házhely, 414 h. szántó, 212 h. rét, 82 h. legelő, 57 h. gyümölcsös, 72 hold szorgalmi föld. Majorsági: 1098 hold erdő, 197 h. szántó, 1066 h. legelő. Földje hegyes és sovány, főleg zabot és kukoriczát terem. Birja a kir. kincstár.

Fáj, magyar falu, Abauj vármegyében, Forróhoz három órányira: 254 r. kath., 8 g. kath., 2 evang., 66 ref., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Reform. szentegyház. Ékesíti az uraság kastélya és szép kerte. Szántóföldje, erdeje, szőlleje elég és jó. F. u. gr. Fáy s m.

Fájkürth, tót- magyar falu, Bars vármegyében. Fekszik egy kies és termékeny dombon, a Komárom vmegyei határszéltől egy mértföldnyire 607 kath., 34 evang., 32 ref. lak. Kathol. paroch. templom. Nagy szőlőhegy és legelő. Sok szilvás és gyümölcsös kertek. Derék erdő. Termeszt buzát, kukoriczát, kendert, lóherét s a t. F. u. több közbirtokosok. Ut. posta Érsekujvár.

Fajsz, magyar falu, Somogy vármegyében 621 kath., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Urasági birkatenyésztés. Homokos határ. Erdő. F. u. Kund Vincze. Ut. posta Lak 2 óra.

Fajsz, magyar falu, Pest vmegyében, a Duna mellett, lapályos helyen, Pesthez 16 mfld., Tolnához 4 órányira. Lakja 2908 r. kath., anyatemplommal. Határa 4050 hold, mellyből szántóföld 1550 h., rét 500 h., erdő és gyümölcsös 1000 h., legelő 1000 hold. Urbériség itt nincs, de majorsági sincs, hanem a lakosok még 1848 előtt szántóföldjeiket és gyümölcsöseiket minden adózás és dézmamentesen birták. Földje, ha az árviztől el nem öntetik, igen jó, leginkább kukoriczát, árpát, buzát, továbbá paprikát, káposztát, burgonyát, lent és kendert terem. A Dunán kivül van a helység alatt egy mély és nagy fok, mocsár igen sok, továbbá egy mesterségesen készitett Kovácshalom nevü hely, s épen a helység alatt az emlitett foktól körülvéve egy 20 holdnyi térség, melly hajdan menedékhelyül szolgált a lakosoknak. A falu birtokosa a k. alapitványi kincstár s a szegszárdi urad. tartozik.

Fájsz, német falu, Veszprém v.-megyében, 328 kath. lak. Két egyenes sorházból áll, s elég csinos. Szántóföldje kevés és sovány. Erdeje bőven. Föld.u. Tallián nemzetség. Ut. posta Veszprém $1\frac{1}{2}$ mfld.

Pór-Fájsz, puszta, Veszprém vmegyében, egy templom-omladékkal, Veszprémhez $\frac{3}{4}$ óra.

Fájtó, tót falu, Zólyom vármegyében a Fekete viz mellett: 477 kath. lak. F. u. a kamara. Beszterczebánya ut. posta $7\frac{1}{4}$ óra.

Fajzat, puszta, Heves vmegyében, Tarjánhoz 1 órányira. 75 kath. lak. F. u. Almási Ferencz.

Fakó, puszta, Pozsony vármegyében, 13 kath. lak. F. U. gr. Eszterházy Vinczéné. Beke és N. Paka közt fekszik s ut. p. Pozsony.

Fakos, magyar falu, Zala vármegyében, 74 kath., 20 ref. lak. F. u. többen. Ut. posta A. Hahót 1 óra.

Fakos, puszta, Somogy vármegyében, gr. Festetics Antalé, a marczali járásban. Ut. posta Lak.

Falkocz, vindus falu, Vas vármegyében, a hegyek közt a muraszombati uradalomban, 99 kath., 26 evang. lak. Ut. posta Radkersburg $2\frac{3}{4}$ óra.

Falkus, orosz falu, Zemplén v.-megyében, Málcza fil. 51 romai, 520 g. kath., 5 ref., 24 zsidó lak. görög szentegyházzal, 554 hold szántóföldel. F. u. Kazinczy.

Falstin, tót falu, Szepes vmegyében, Fridman fil. 160 kath., 6 zsidó lak F. u. b. Palocsay. Ut. posta Lőcse 12 óra.

Alsó-Falu, magyar falu Gömör és Kis-Hont vmegyékben, a Thurócz vize mellett, Ratkohoz délkeletre 3 órányira. 9 kath., 362 ref. lak. Földjei részint síkságon, részint és inkább dombokon feküsznek, s termékenyek; rétjei jók; tölgyes erdeje derék. F. u. Farkas nemzetségbeliek s m. t.

Falucska, Hacsava, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz keletdélre 3 mföldnyire: 336 g. kath., 20 zsidó lak. Görög kath. paroch. Határa a dubrokaihoz hasonlit. F. u. a Komlosy nemzetségbeliek.

Falucska, Hacsava, orosz falu, Torna vmegyében, közel Szepes és Abauj vármegyékhez, magas hegyek közt, egy mély völgyben: 9 rom., 645 gör. kath. lak.; görög kath. parochiával. Határa hegyes, köszíklás, sovány; őszi gabonát nem igen terem; erdeje fenyves és bikkes; vasbányákban dolgozik. A szomszéd Bodokai pusztának gyönyörü erdeje, fürészmalma, s érczolvasztó koha van. F. u. gr. Keglevich.

Fancsal, tót falu, Abauj vármegyében, Forróhoz ½ órányira: 167 r. kath., 32 g. kath., 183 evang., 4 ref., 25 zsidó lak. Evang. anyaszentegyház. Sok és jó bor; termékeny határ. F. u. a Jób nemzetség.

Fancsal, magyar falu, Heves vmegyében a Mátra vidékén, kies völgyben, Gyöngyöshöz 1¾ órányira, 980 r. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 3777 hold, mellyből szántó 1638 h., rét 391 h., közös legelő 355 h., szölöhegy 226 hold, erdő 946 h., helység, templom, s conventionatusok birtoka 89 hold, haszonvehetlen 132 hold. Ezekből urbéri szántóföld 1200, majorsági 438 hold., mellyből 302 holdat a helység lakosai haszonbérben használnak, 136 h. pedig legelőnek tart fel. A majorsági földek nagyobb részint gödrösek és soványak; ellenben szölöhegye híres kitünő bort terem. Folyóvize nincs, hanem van egy nagy vízmosta árok, melly gyakran kiárad hóolvadáskor. Birja a helységet özvegy hg. Grasalkovichné asszonyság.

Fancsika, oláhul Faska, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz keletre 2½ mfld., igen hegyes erdős vidéken, 205 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 4⅛ egész urb. telekkel, szép tágas erdővel. Földe vad; szilva elég. Birja Butoló János, kinek itt üdvarháza is van.

Fancsika, kis puszta, Bihar v.-megyében, Debreczen határához tartozik.

Fancsika, puszta, Zala vmegyében Szent Lőrincz és Nagyfalud puszta közt, derék erdővel, Zala-Egerszeghez 1½ óra.

Fancsika, magyar falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, N. Szölőshöz 2½ óra: 689 ref. és g. kath. lak., mind a két hitfelekezet anyatemplomával. Határa róna, s e vidéken a jobbak közé tartozik. Többen birják.

Ér-Fancsika, oláh falu, Bihar vmegyében, Margita ut. postához 1 mfld. 400 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Agyagos szántóföldje nem igen termékeny, erdeje, szőleje, s 5¾ urbéri telke van. Birja gr. Kemény.

Kis- és Nagy-Fancsika, puszták, Bihar vmegyében, gazdag róna határral Ugra mellett. Birja hg. Eszterházy.

Farád, magyar falu, Sopron v.-megyében, a Rábaközben, Csornához ½ mfld., a nagy kiterjedésü Hanság

szomszédságában. Lakja 921 r. kath., 718 evang., 209 zsidó s mind a három felekezetnek helyben van papja. Róna határa 6123 hold, mellyből 79 h. belsőség, 76 h. uj belsőség, 4236 h. szántóföld, 1572 h. Hansági rész, vagy mint itt nevezik hany; 160 hold utak, gödrök sth. Urbériség $10^3/_4$ telek után 518 h. szántóföld, 160 h. hany; a többi majorsági föld. Földe igen jó termő fekete agyag; a ló- és juhtenyésztés virágzó. Patakja van a Hanyban Bodácsér. Birtokosai: Felsőbüki Nagy Sándor, és több kisebb nemesek.

Farkasaszó, oláh f., Szathmár vmegyében, egy dombon a Szamos mellett, Erdély szomszédságában: 12 romai, 577 g. kath., 2 ref. lak.; g. kath. anyatemplommal. Földjei termékenyek; rétje, legelője, erdeje, s belső gyümölcsös kertjei jók. F. u. Kállay, Szaplonczay, Krassay örökösök s m. Ut. posta Nagybánya 4 óra.

Farkasd, m. mváros, Nyitra v.-megyében, a Vágh jobb partján, Érsek-Ujvártól 2, Nyitrától 5 mföldnyire. Számlál 1043 kath., 26 evang., 1971 reform., két óhitü vagyonos lakosokat. Van ekklézsia; urasági ház és kert; vendégfogadó, s több urasági és privát csinos épületek; rév a Vághon. Határa nagy és igen termékeny; lakosi sok buzát, zabot, árpát, kukoriczát, kölest termesztenek; káposztájokkal (melly igen híres) továbbá hagymával, répával s más kerti zöldségekkel nagy kereskedést üznek. Szarvas-marhát, valamint lovat sokat tartanak; az urasági nemesitett spanyol birka-nyáj nézésre méltó. F. u. gr. Károlyi Lajos.

Farkasd, szép kis termékeny puszta, Pest vmegyében, Uri mellett, a Fáy nemzetségbeliek birják.

Farkasd, puszta, Komárom v.-megyében, Udvard mellett, juhtenyésztéssel.

Farkasdifalva, Neumarkt, német falu, Vas vármegyében: 1027 kath. lak. Sok legelő; erdő. F. u. gr. Batthyáni Lajos. Ut. posta Fürstenfeld 2 óra.

Farkasfa, magyar falu, Vas v.-megyében, Sz. Gothárdhoz 1 óra; 383 kath. lak. Sok legelő; erdő. A sz.gothárdi uradalomhoz tartozik.

Farkasfalva, tót falu, Szepes vmegyében, Menyhárdhoz délre $^1/_2$ órányira: 418 kath., 30 evang. lak. F. u. Wieland. Ut. posta Lőcse $2^1/_2$ óra.

Farkasfalva, orosz f., Ugocsa vmegyében, közel a Tiszához: 8 rom., 114 görög kath., 20 ref., 14 zsidó lak. Róna határa igen termékeny, kivált tengerire; rétjei igen jók; tölgyes erdeje minden esztendőben böséggel terem makkot. F. u. nagyobb részben a Farkas nemzetségbelick, továbbá Dózsa, Balogh örökösök. Ut. posta Halmi $2^1/_2$ óra.

Farkasfalva, tót falu, Zólyom vármegyében, a Garam bal partján, Zólyomhoz éjszakra $1^1/_2$ órányira: 96 kath., 137 evang. lak. Határa a jobbak közül való s szép káposztát, gabonát terem. F. u többen.

Farkasgyepű v. **Koplaló**, puszta, Veszprém vármegyében. Ut. posta Városlöd.

Farkashida (Tarkaszin), tót f. Pozsony vmegyében, a Dudvágh mellett, N.Szombathoz $1^1/_2$ órányira: 559 kath., 11 zsidó lak. Mind földje, mind rétje 1-ső osztálybeli. F. u. gr. Eszterházy.

Farkaska, tót falu, Trencsén v.-megyében: 110 kath., 2 evang., 4 zsidó lak. F. u. Motesiczky. Trencsénhez $2^1/_4$ órányira.

Farkaskut, puszta, Mosony v.-megyében, Féltoronyhoz tartozik, nagy birkatenyésztéssel.

Farkaspataka, oláhul Lupaj, oláh falu, Bihar vmegyében, M. Csekéhez 2 óra: 415 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, ispáni lakkal és pálinkaházzal. Fejér agyagos földje, he-

gyeken s dombokon fekszik. Birja a váradi deák káptalan. Vize a Hodis patak.

Farkassziget, puszta, Pest-Solt vmegyében, Hajós mellett, 40 hold szántó, 80 hold kaszáló, 160 hold nádas, 3 hold félig száraz tölgyfás erdővel. Birja a kalocsai érsek.

Farkasrév, oláh f., Máramaros vármegyében, az Iza mellett: 6 r. kath., 468 g. kath. lak., fil. szentegyházzal. F. u. a kincstár, és gr. Vay Ábrahám. Ut. posta Sziget $1^1/_4$ mfd.

Farkasvölgy, puszta, Tolna vmegyében, Zombához $^1/_2$ óra, 60 kath. lak. kastélylyal és kerttel. F. u. Döry.

Farnos, magyar f., Pest vmegyében, Nagy-Káta és Szele közt, homokos rónaságon, 744 r. kath., 175 evang., 8 ref, 6 zsidó lak.; kath. fiókegyházzal. Határa nagy részben homokos, melly rozsot és zabot legjobban terem. Kiterjed 6000 holdra, mellyből majorsági szántóföld 1400 h., rét és legelő 2031 h., erdő 60 h., szőlőskert 634 h., beltelek 200 hold. Urb. szántóföldek $19^2/_4$ telek után 18 holdjával 351 h., rét 234 h., ugyan annak legelője 1090 hold az uraság közös legelőjével. Birtokosai: Péchy Imre utódai, b. Prónay Gábor és Albert.

Farnad, magyar f., Esztergom vmegyében, Kéménd hez 2 órányira. Lakja 800 kath., 315 ref., 300 ágostai, s mindenik felekezetnek van imaháza. Határa fekete agyag s jó buzát terem. Van 2857 h. urb. szántóföldje, $138^1/_2$ h. rétje, 68 h. szőleje, s az uradalomnak szép erdeje. Birja az esztergomi érsek.

Eger-Farnos, magyar f., Borsod vmegyében, u. p. Kövesdhez $^{11}/_{16}$ állomásra, rónaságon. Lakja 859 r. kath., 26 ref., 3 zsidó, r. kath. fiók temploma M. Tárkányhoz tartozik. Határa 5300 hold, mellyből 200 h. beltelek, 3400 h. szántóföld, 1129 h. rét, 571 h. legelő. Ebből urbériség csak 91 h. szántóföld $3^1/_2$ telek után és 28 h. rét. A legelő közös. A határ $^1/_3$ zabtermesztésre is alig használható vad szik; de $^2/_3$da gazdag fekete föld. Legelője vizenyős. A határt 3 folyó hasitja, u. m. az egri meleg fördőből szakadt Eger, mellybe azonban a Balatontól és F. Tárkánytól jövő vizek is belevegyülnek, s igy $2^1/_2$ mfd. utjában, melegségét elveszti; a Rima és Laskó patakok. Továbbá szárazságban kiapadó 5 kisebb tavon kivül van a határban 3 állandó vadruczás tó, mellyek közül különös emlitést érdemel a Barátfertő. Nevezetes e tó arról, hogy midőn a reformatio korában Csepelényi György térito szerzetes a most is fenálló r. kath. kis egyházat a r. kath. részére elfoglalta, őt a reformatusok e tóba fulasztották. Birtokosok: gr. Szapáry József, b. Orczy István, Brezovay József, Szegő József, Mocsáry András és a Subich család, s Brezovay Józsefnek, és özv. Subich Imrénének csinos lakházuk van itt.

Farnos, oláh f., Bihar vmegyében, Szalárd mellett, ut. postája Várad, a Berettyótól körülvéve lapályos helyen, 305 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa lapályos vizenyős, melly mindent megteremne ugyan, de a Berettyó árjai rongálják; szénája sásas; legelője szőleje nincsen; urb. szántóföld és rét 1136. Majorság itt nincsen, csupán az erdő, melly 800 hold. Van egy jövedelmes vizimalma a Berettyón, mellynek $^1/_4$ a községé, $^3/_4$ a birtokos uraságé, melly a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Fás, puszta, Békés vármegyében, Körös-Ladányhoz tartozik szép uraságí majorsággal és erdővel.

Fecskés, puszta, Csanád vmegyében. Termékeny rónaság. Mezőhegyest lásd.

Fedelesfalva, Fedelesuwci, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz északra 3 mfd. 109 g. kath., és hegyes, erdős határral F. u. gr. Schönburn.

Fedémes, magyar falu, Heves vmegyében, Pétervásárhoz kéletre 1 mfd. 358 kath. lak. Határa részint róna, részint hegyből áll, mellyen derék erdeje van. F. u. az egri érsek.

Fegyvernek, roppant puszta, Heves vmgyében a Tisza bal partján, Török Sz.-Miklós és Bánhalma közt. Van 3095 lakosa, kik többnyire cselédek, pásztorok, haszonbérlők, de 1845-ben felső végén a pusztának gr. Szapáry József svábokat telepitett ide, kik telepitvényüket Annaházának nevezik, s az általuk müvelt földeket szerződés mellett zálogban birják. Ugyan ezen svábokból a puszta másik részén szinte telepedtek le Szapárfalva nevü telepitvényben, nehányan, de ezek szántóföld nélkül telepedtek, s csupán kézimunkából élnek, pedig volt köztök igen számos mesterember is, kik itt nem élhetvén, elpusztultak. Az egész puszta 20,000 hold kiterjedésü, mellyek kivevén a Tisza által járt 3000 holdat, általában az alföld gazdag földei közt is első osztálybeliek, s gyönyörü tiszta buzát, repczét, dohány, kukoriczát, zabot, árpát, luczernát teremnek. Az állattenyésztés mind a 4 ága virágzó karban, s gr. Szapáry József lovai nemes vérüek. A határban egy torony romjai most is láthatók. Birtokosok: gr. Szapáry József, b. Wenkheim Józsefnő, b. Baldacsi Antal, gr. Fáy örökösök, Koller János, Petrovay László, Orczy Antal, Zsoldos Imre, Frájzájzen örökösök, Dobóczky László, ör. Halasy József örök., Piacsek Károly.

Fegyvernek, oláhul Fezsernik, oláh-tót f., Bihar vmegyében, a Lakságon, ut. posta Várad 3 mfd. 220 r. kath., s 250 g. kath. lak., anyatemplommal. Határa 1070 hold, mellyből szántó 652 hold, rét 208 h., tiszta legelő 20, gazos 40 h., erdő 50, szőlő 100 hold. Majorság az erdőn kivül csak 28 hold. Földe sovány agyag. Vize az Almás patak. Birja gr. Csáky György.

Fegyvernek, (Alsó), magyar falu, Honth vmegyében, 26 kath. 248 ref. lak. Ref. anyatemplom. Jó föld, rét. Bor és dohány-termesztés. F. u. H. Eszterházy, s m. t.

Fegyvernek, (Felső), magyar falu, Honth vmegyében, 126 kath., 80 evang., 49 ref. lak. F. u. többen. Ut. posta Zeliz $1^1/_2$ óra.

Fehéregyháza, Donnerskirchen, német m. v. Sopron vmegyében, a Fertő tavától $^1/_2$, Soprontól 3 mértföldnyire, 1500 kath. lak., paroch. templommal, nagy urasági pinczével. Van itt $26^5/_8$ urb. telek, s ezután 485 h. szántóföld, 174 h. rét, 2182 kapás szőlő, szép urasági erdő. Földje posványos és silány. Bora sok és jó; cseresznyét sokat termeszt, de más gyümölcse kevés. Birja h. Eszterházy.

Fehéregyháza, oláh f., Máramaros vmegyében, közel Szigethez a Tisza mellett: 2 r. kath., 485 g. kath., 48 zsidó lak.; g. kath. parochiával. F. u. többen.

Fehéregyháza, puszta, Békés vármegyében, Öcsödhöz tartozik.

Fehéregyháza, falu, Posony vmegyében, Rosindol fiókja, 234 kath., 6 zsidó lak., F. u. gr. Brunczvik Ferenczné.

Fehérfalva, oláh f., Máramaros vmegyében, 261 g. kath., 8 zsidó lak., anyaszentegyházzal. F. u. a Cziple nemzetség, s mások.

Fehérpatak, orosz f., Máramaros vmegyében, a Tisza mellett: 3 r. kath., 314 g. kath. lak.; leány-szentegyházzal. F. u. a k. kincstár.

Székes-Fehérvár, (Alba Regia, Stuhlweissenburg) szabad királyi

város, Székes-Fehérvár vmegyében; fekszik egy kies róna vidéken, Budától s Esztergomtól $8^1/_2$, Veszprémtől 5 mfdnyire. Hajdan nevezetesb város volt, mint most, sőt hogy az első királyi városok közt lehetett, onnan itélhetni, mert több régi királyi városok szabadságlevelében, a fehérvári polgároknak adott kiváltságokra van idézet. Továbbá eleinte Magyarországnak fővárosa lévén, a királyok is itt laktak, ide temetkeztek, itt koronáztattak meg, s az országgyülései és az octavalis itélőszékek is itten tartattak. Története röviden e következendő.

Mintegy IV. Béla idejéig állandó lakhelye volt a magyar királyoknak, Péter ide záratott, s itt halt meg 1047-ben.

1. Béla alatt a pogány vallás visszaállitását kivánó felzudult magyarok itt tétettek tönkre.

1387-ben mart. 20-kán Zsigmondot, nem lévén Esztergomi érsek, a Veszprémi püspök koronázta meg.

1440-ben Erzsébet Posthumus László fiát megkoronáztatta máj. 15-kén.

1490. sept. 15-kén vagy némellyek szerint sept. 18-kán itt koronáztatott meg Ulászló a zágrábi püspök által.

1490. nov. 19-kén Maximilian római király a várost véres ostrommal vette be.

1521. dec. 11-kén országgyülés tartatván, Mária, mint Magyarország királynéja megkoronáztatik.

1526. nov. 11-kén Zápolya János magyarországi királynak koronáztatik.

1527. nov. 3-kán hasonló történt 1. Ferdinanddal, kit a nyitrai püspök koronázott meg.

1541. 1. Ferdinand a várost régi szabad királyi jogába visszahelyheztette.

1543. a törökök a várost egészen felprédálták, s a levéltárakban való okleveleket is megsemmisitették.

1773. Mária Therezia a városban római kath. püspökséget állitott fel.

Az itteni temetkező helyre e következendő királyok tétettek: 1. István, Kálmán, II. Béla, III. István, IV. István, III. Béla, I. Károly, I. Lajos, Albert, Corvin Mátyás, II. Ulászló, II. Lajos, és Zápolya János.

Elosztatik Fehérvár belső és külső városra, s mindöszve 1357 házat számlál, mellyek többnyire földszintiek, de elég csinosak. Legderekabb házakat láthatni a vásárhelyen. Utczái kövezve vannak. Nevezetes épületek: a székes-szent-egyház, melly egyszersmind parochiális; a külső városban lévő kath. anyaszentegyház; a hajdan jesuiták, most cisterciták, a régen carmeliták, most papnövendékek házai, a ferenczieknek, és nem egyesült óhitüek anyaszentegyházi; a püspöki palota és kert; a cisterciták és gymnázium épülete; az igen szép izlésü 2 emeletes vármegye háza; a városi tanácsház; a cs. kir. élelemtár, kaszárnya, s kanonok urak házai; egy nagy serfőző ház, és a fekete sas vendégfogadója. Jelességei közzé tartozik az 1834-ben furatott ártézi kut.

Lakosai, kik 19,773 r. kath., 404 ref., 378 n. e. óhitü, 206 evang., és 9 zsidóra, azaz öszvesen 20,770 lélekre mennek, nyelvökre nézve nagyobb részt magyarok, vannak azonban németek is, de ezek mind értenek magyarul, sőt gyermekeik ezen nyelven már jobban beszélnek. Az evangelikusokat kivéve, mindenik keresztyén felekezetnek van helyben papja. Foglalatosságuk mindennémü kézi mesterség (különösen emlitést érdemelnek a 90 számot meghaladó posztósok és pokróczosok), kereskedés, földmivelés, és bortermesztés. Szántóföldjei igen termékenyek, rétje sok; szőlő kertjei nagy kiterjedésüek s rakvák csinos mulató házakkal, de boruk a meleg pinczék miatt nem állandó, s a Gája vize számos liszt és kalló malmokat forgat. Országos vásárjai

főkép szarvasmarhára, aztán lovakra és sertésekre nézve nagy fontosságuak.

Tanitó intézetei: a kath. nagyobb gymnázium, püspöki papnövendékház, 1. kath. fő (capitalis), és egy leányoskola; 5 kath., 1 ref., 1 óhitü néposkola, a 19 számu gyalog ezred nevelő háza.

Fehértölös, puszta, Somogy vmegyében, Tapsony mellett, termékeny földekkel, s erdővel.

Fejéregyháza, puszta, Borsod v.gyében, Gelej, N. Mihály, St István, Valk, Dorogma falukkal határos. Kiterjedése 9500 hold. Vidéke róna. Vad és termő szikes helyein kivül fekete kövér földjén jó gabona terem. Gazdag szénatermő rétjei s hasznos marhalegelői vannak. Nádas tava szárnyas állatokkal bövelkedik. Birtokosok: gr. Péchy Józsefnő, Kállay Péternő, Majthényi Pálnő, b. Majthényi László, az egri káptalan, Blaskovics József, Gyurcsányi Gábor, Klobusiczky Ede, gr. Csáky örök., Erős árvák, Bükk Zsigmond, gr. Serényi, Fáy Antal, Orczy János, Fáy Barnabásnő, Mágócsy örökösök.

Fejéregyháza, puszta, Pest vmegyében, lásd Dunavecsét.

Fejéregyháza, magyar hely. Torontál vmegyében, a bébai uradalomban: 29 házzal, és 268 kath., dohány-termesztőkkel. F. u. gróf Batthyáni.

Fejéregyháza, magyar falu, Somogy vmegyében 361 kath. 5 zsidó lak. F. u. az esztergomi káptalan.

Fejércse, magyar falu, Beregh vmegyében, Beregszászhoz $2^3/_4$ órányira: 358 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Földje rétje termékeny; de fában, legelőben szükséget érez. F. u. Ormos, Szalay s. m.

Fejérmalom, puszta, Veszprém vmegyében. Van malma, sörháza. Pápához $^1/_4$ óra. A religyioi kincstár birja.

Fejérnád, puszta, Borsod vmegyében, lásd Dorogma.

Fejérpatak, kis helység Liptó vmegyében, Rosenberg határára telepitve, a k. kamara birtoka.

Fejértó, puszta, a szabad Jász és Kun kerületekben, a Halasi határhoz tartozik.

Fejértó, magyar falu Győr vmegyében, a Tóközben, 517 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Lapályos határában van az ugy nevezett Fejértó, melly halakkal, csikkal, náddal, vizimadarakkal nagy mértékben bővölködik. Lakosai sok marhát, de kivált lovat tenyésztenek. F. u. a győri káptalan.

Fejértó, puszta, Bihar vmegyében, lásd Hosszu-Palyi.

Ó-Fejértó, magyar f., Szabolcs vmegyében, Kállóhoz éjszak-keletre $1^1/_4$ órányira: 391 romai, 208 g. kath., 645 ref., 38 zsidó lak.; ref. anyatemplommal. Van igen termékeny szép földje, $9^7/_8$ első osztálybeli jobbágytelke. Sok rétje és nádja, szőlőskertje, gyönyörü erdeje. F. u. nagyobb részt gr. Csáky Sándor, azután Pálffy és Sixti.

Uj- v. Rácz-Fejértó, magyar m.város, Szabolcs vmegyében, Debreczenhez éjszakra 3 mfldnyire: 7226 lakossal, kik közt 1013 romai, 1324 görög kath., 54 evang., 4005 ref., 830 zsidó. Romai s görög kath., és ref. anyatemplomok. Synagoga. Szép uri lakházak. Határa felette gazdag és termékeny, s e mellett nagy kiterjedésü, s többnyire uraságí majorság, mert egész urbéri telek csak $7^3/_8$ találtatik, s ez első osztálybeli. Több földesurak nemesitett birkákat tenyésztenek. F. u. Aranyász, Aranyos, Cseke, Bekk, Pálné, Csikós, Cziko, Dancs, Dobrosy, Dibáczy, Erdődy, Fráter, Fűr, Gál, Győrösy, Hajduhadház városa, Kállay, Kálmánczhelyi, Komjáthy, Kőmíves, Kubinyi, László, Leszkay,

Lipcsey, Margitay, Majtényi, Mile, Molnár, Mosolygó, Mohácsi, Nagy, Naményi, Nánásy, Némethy, Pap, Pál, Oláh, Posgay, Rácz, Szabó, Szathmáry, Szakoly, Szegedy, Sipos, Szilvásy, Szuhányi, Szunyogh, Tárkányi, Ury, Ungváry, Verdes, Magyar.

Féked, német falu, Baranya v.-megyében, 668 kath., 6 evang., 5 zsidó lak., kath. fiókegyházzal. Földje első osztálybeli bort termeszt. F. u. a pesti egyetem. Pécshez 2 óra.

Fekéshäza, tót-orosz f., Ungh vmegyében, Szobránczhoz éjszaknyugotra $1^1/_2$ órányira: 150 romai, 145 görög kath., 10 ref., 14 zsidó lak., s termékeny sík határral. F. u. Jantó örökösök, Huszty nemzetség és gr. Sztáray Kristóf.

Fekete-Báthor, oláh f., Bihar várm., Aradmegye szélén, Váradhoz 5 mföld, lapályos vidéken, a Fekete-Körös jobb partján, 750 n. c. óhitü lak., óh. anyatemplommal. Határa 8000 hold, mellyből erdő 6000 h., a többi rét és szántó, s az erdő legelöül szolgál. Egyébiránt majorsági birtok itt nincs más az erdőnél, de ebben a legeltetési jog Józsefnaptól Kisasszonynapig a helységé. A lakosok szerződés mellett birták már régen földjeiket Eszterházy hgtől. Földe agyagos, s az iszapolások által homokos nagyobb részben, tengerit gazdagon teremne, de az egész határt az árvizek felette járják; ezért a szarvasmarha, juh mindjárt megmételyesedik itt, sőt 1845-ben még a sertések is, mellyeket különben nagy mennyiségben tartanak, megkapták a mételyt. Fő élelemforrás tehát a fák leusztatása a F. Körösön. E folyamon kivül még a Gyepes is az erdőt több ágakban keresztülfolyja, s ezek okozzák a módnélküli árvizeket. A Körösparton épen a templom mellett látszik egy régi vár alapja, sánczaival.

Feketeerdő, Schwarzwald, m. falu, Mosony vármegyében, a sziget közben 223 kath. lakossal, $8^7/$ negyedrendü jobbágytelekkel, 14 telkes gazdával, 157 hold negyedosztálybeli szántóföldel, 168 embervágó réttel, sok gyümölcsös kerttel, erdővel. F. u. Károly főherczeg.

Feketeerdő, puszta, Pozsony vmegyében. Bös fiókja. 10 kath.

Feketeerdő, puszta, Pest v.-megyében, Domony éjszaki részén Egerszeg, Babát puszták és Veresegyháza határai közt. Kiterjedése 460 hold, földje dombos, sárga és fekete homok. Birják a domonyi közbirtokosok.

Feketefalu, oláh f., Szathmár vmegyében, elszórt domboldalakban: 6 romai, 302 g. kath. lak., fil. templommal. A Lápos vize határán folyik, mellyben szép halakat fognak; mellékén jó tengerit termesztenek; rétje kövér; legelője szük; gyümölcsei meglehetősek. F. u. Eötvös Mihály, Darvay Gábor, s m. t. Nagybányához $1^1/_2$ óra.

Feketefüz, puszta, Torna vármegyében, Szilicze és Jabloncza közt. Határa csupa hegy és völgy. Többen birják.

Feketegyörös, oláhul Zires, oláh falu, Bihar vmegyében, a Fekete-Körös völgyében, ut. postája Várad 4 mfld. 10 r. kath., 35 ref., 652 n. c. óhitü lak., s anyatemplommal. Van lapályos igen termékeny szántófölde és rétje 850 hold, hátasabb és soványabb 220 h., erdő 580 hold. Urbériség $7^3/_8$ egész telek; majorság pedig 850 hold. A földesurak gulyákat, ménest, és szép faj sertéseket tartanak. Vize a F. Körös holt árka, melly gyakran megtelik, s a termékeny földeket rongálja. Birja a Nadányi nemzetség számos ivadéka, kik közül helyben lakik Nadányi Ferencz, Sisáry Lajos, Vincze Péter, Govrik.

Feketehalom, puszta, Pest v.-megyében, Szalk-Sz. Márton mellett,

s ahhoz is tartozik, az uraság majorjával és gazdaságával. Birja gr. Festetics Tassiló.

Feketehegy, Feketics, m. falu, Bács vmegyében, Szabadkához 3 mföldnyire: 2000 lak., kik többnyire reformatusok, anyaekklézsiával. Határa első osztálybeli s mindent gazdagon termő. Kiterjed 1200 □ ölével 13447 holdra, mellyből van 140 egész urb. telek után 5472 h. szántóföld, 3312 h. rét és belsőség, 4491 h. legelő. Uradalmi birtok csak 52 h. vizállás és 120 h. közutak. Birja a kir. kamara.

Feketekut, Schambron, orosz falu, Sáros vmegyében, Szepes vgye szélén, Palocsához 1 mfld: 12 rom., 854 görög kath. lak. Görög paroch. templ. Szép fenyves. Sovány föld. F. u. Berzeviczy nemz. Eperjeshez 8 óra.

Feketemező, tót falu, Ungh v.-megyében, Palóczhoz 1 órányira: 255 romai kath. lak. F. u. gr. Barkóczy. Unghvárhoz 2 óra.

Feketepatak, oláh falu, Bihar vgyében, gr. Batthyáni József élesdi uradalmában, 280 n. egy. óhitü lak., anyatemplommal, $23\frac{4}{8}$ urbéri telekkel, kösziklás sovány határral.

Feketepatak, tót falu, Zemplén vmegyében, Vecséhez 5 óra: 385 lak., s patakmalommal. Gr. Barkóczy birja.

Feketepatak, orosz f., Bereg vmegyében, Nyiresfalvához $3\frac{1}{2}$ óra: 318 gör. kath. lak., paroch. templommal, hegyes, erdős határral. G. Schönborn munkácsi uradalmához tartozik.

Feketepatak, magy. f., Ugocsa vmegyében, Nagyszőlőshöz $2\frac{1}{4}$ óra: 583 többnyire ref. lak., anyaegyházzal. Határa róna és termékeny; szép tölgyes erdeje van. Többen birják.

Feketerét, puszta, Gömör vármegyében, Rimaszombathoz $\frac{3}{4}$ óra, erdők közt.

Feketesár, puszta, Somogy v.-megyében, Surdnál.

Fekete-Tisza, orosz f., Máramaros vmegyében, Körösmező fil. 259 g. kath. lak. s nagy erdővel. F. u. a k. kincstár.

Feketető, oláh m.v. Bihar vmegyében, a kolosvári országutban, Erdélyország szélén: 518 n. e. óhitü, 10 ref. lak., óhitü anyatemplommal. Van itt postahivatal, $21\frac{1}{8}$ urbéri egész telek. Hegyes és kösziklás határa sovány; erdeje roppant. Birja gr. Batthyáni Arthur.

Fekete-Tóth, oláh-magyar f., az Erdőháton Bihar vmegyében, Váradhoz, melly utolsó postája, 5 mfldnyire, a Fekete-Körös mindkét partján, lapályos erdős rónaságon. Lakja 730 n. e. óhitü, 225 reform. és 9 zsidó. Óhitü és ref. szentegyházak. Jegyzésre méltó, hogy a reformatusok itt nagyon oláhos kiejtéssel beszélnek magyarul. Határából $37\frac{7}{8}$ telek urbéri volna, a többi majorság, de kiterjedését nem tudhatni. Egyébiránt a közbirtokosok Dalmi pusztát egészen majorságilag birják; ezen van gyönyörü erdőség, sok rét és legelő. A föld általában gazdag termékenységü volna, de ritka év hogy az árviztől aratni lehetne. A közbirtokosok híres szép sertéseket tenyésztenek. Folyóvizei a Fekete-Körös és Gyepes, melly ezen határnak a Tenkei és Görbedi határokkal való összeütközésénél veszi eredetét, a Fekete-Körösből szakadván az ki. Van itt egy kis dombon valami régi vár maradványa is, de kié volt? még a monda sem tudja. Birtokosok: a Nadányi család igen számos ivadékai.

Feketeváros, Purbach, német m.v. Sopron vmegyében, a pozsonyi országutban a Fertő mellett, 1400 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Hajdan vár volt itt, s ennek falai nagyobb részt állanak, s a város a bástyák közé van épitve, a bejárás is a régi kapun. Határán van 576 hold urb. szántóföld, $95\frac{4}{8}$ h. rét, 150 h. legelő,

melly kopár és köves, 4328 kapa vagyis 241 h. szőlőhegy, 250 h. uradalmi erdő. Az urasági szántóföld mennyiségét nem tudjuk, de nem sok lehet. Termesztetik buza, rozs, árpa, zab, burgonya; de fő gazdaság a bor. Birja h. Eszterházy.

Fekete-viz, puszta, Veszprém vmegyében, Csesznéki kerületben, Pápához 6 óra.

Fél, (Feilendorf), magyar f., Pozsony vmegyében a kis Duna mellett, Eberhardhoz egy fertálnyira: 783 kath., 6 evang., 30 zsidó lak., kath. paroch. templommal, szép erdővel, jó rétekkel, sok gyümölcscsel. F. U. az eberhardi uradalom, s némelly curialisták, mint Csenkey, Német, Csillinyi.

Felcsút, magyar f., Fejér vmegyében, Alcsúthoz ½ órányira: 580 kath., 513 ref., 160 zsidó lak., kath. anya- és ref. fiók-szentegyházakkal. Határa sárga és fekete homok, melly minden gabonanemet jól megterem. Van szőlőhegye és erdeje is. Birják Pázmándy Dienes, Rosty, Petö és több családok.

Feled, magyar falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Rima-Szombathoz délre 2 mföldnyire: 764 kath. lak. Kath. paroch. templom. Kastély. Sok nemes. Róna és dombos határa meglehetős. F. u. többen.

Félegyház, puszta, Szabolcs vmegyében: 5 kath. lak. F. u. Bónis, Molnár. Hugyajhoz tartozik, s N. Kállóhoz 1½ óra.

Félegyháza, magyar f., Bihar vmegyében, kissé felemelkedett helyen, Váradhoz 3 mföldnyire: 1560 lak., kik csaknem mindnyájan reformatusok, s igen derék szorgalmas emberek, kik szük határuk daczára is vagyonosak; gyönyörü szarvasmarhát nevelnek, erős dohányt termesztenek. Van szép uj tornyos temploma, villámháritóval ellátva. Határa 1882 hold, mellyből 131 hold belső telek, 726 h. szántóföld, 561 h. rét, 226 h. legelő, 43 h. szőlő, 62 h. nádas, 163 h. vizfolyás és mocsár. És mind ez a lakosok által már régen szabad adás-vevés mellett biratik, s a földesurnak Eszterházy herczegnek csak bizonyos évi taksát fizettek, mivel Félegyháza a hajduságot követelő 10 helységek közt van. Lásd Derecske. Fekete földe jól megtermi a tiszta és kétszeres buzát, rozst, zabot, árpát, tengerit. Határán keresztülfolyik a Berettyónak Közepes nevü szakadéka, melly sok halat, különösen híres nagy rákokat szolgáltat. Éjszakról pedig a jankai és diószegi határok közt az Ér vize folydogál. Van egy régi földvára, melly most már szántatik és vettetik.

Félegyháza, puszta, Pest v.-megyében, Tápio-Szele határával egybe van tagosítva.

Félegyháza, szabad m. v. Szabad Jász és Kun kerületekben, Kecskeméthez délre 4 órányira, a szegedi postautban: 15514 kath., 8 evang., 7 ref., 5 óhitü, 16 zsidó lak. Van itt derék kath. anyatemplom, kis gymnasium, capitalis oskola, postahivatal, patika. Marhavásárjai híresek. A Kis-Kunság kerületi háza itt van. Határa mindenféle gabonanemre termékeny, s tanyákra osztatott fel; szőlőskerteket mivel, mellyekben sok jó gyümölcs terem. Ezen hely elpusztulván, csak 1743-ban ültek meg Fénszarui jászok.

Félfalu, Chwalowa, tót falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vmegyékben, Rima-Szombathoz 1½ mfld: 49 kath., 175 ref. lak., kik magyarul is tudnak, de magok közt tótul beszélnek. Termékeny határ. Sok gyümölcs. Derék erdő.

Felfalu, puszta, Heves vmegyében. Gr. Almásy György birja.

Felfalva (Hornyeysza) tót falu, Bars vmegyében, Oszlánhoz közel: 351 kath. lak., kath. paroch. templom. Erdeje nagy s benne sok makk és vad

gyümölcs terem. Juhot, kecskét számosan tart; vizimalma, káposztája s gyümölcse is említést érdemel. F. u. Majtényi fam. Zsámbokréthez 1 óra.

Felfalva, magyar falu, Nógrád vmegyében: 424 kath., 37 evang. lak. Földjeit a vizmosások rongálják; erdeje van. F. u. Prónay, Zmeskál s m t. Ezen határban szántás alkalmával talált egy jobbágy valamelly régi arany gyürűt, melly a felirás után itélve azon Cseléj János fiáé volt, ki a szerencsétlen Ságh Feliciant, mint a királyi család megtagadóját a visegrádi várban csákánynyal leütötte. Most ezen gyürű a gr. Andrásinak birtokában van. Szakállhoz 1 óra.

Felgyő, puszta, Csongrád vmegyében, a Tisza jobb partján, részint homokos, részint fekete földekkel, nagy dohánytermesztéssel, s 800 kath. lakossal. Csongrádhoz 1 mfld, s Pallavicini örgróf birja.

Félhalom, puszta, Békés v.-megyében, Gyoma körül fekszik, s M. Berényhez tartozik.

Felistál, magyar falu, Pozsony vmegyében, Szerdahelyhez $1\frac{1}{2}$ órányira: 21 kath., 31 evang., 104 ref., 7 zsidó lak. F. u. többen.

Felka, Fölk, v. Szepes vmegyében, Késmárkhoz 1 $\frac{1}{2}$ órányira egy síkságon: 208 kath., 1287 evang. német lak. kath. és evang. anyaszentegyház. A városon keresztül folyó Felka patakán egy liszt- s egy fürészmalma van. Asszonyai sok gyolcsot szőnek. Teplicz felé egy kis fenyőerdeje terjed el, de a lakosok számához képest kevés fát szolgáltat. A város toronyórája nevezetes arról, hogy minden fertályban az órát is ismételi.

Felnémet, magyar falu, Heves vmegyében, Egerhez éjszakra $\frac{1}{2}$ m.-fld: 1232 kath. lak., paroch. templommal. Van jó szőlőhegye, rétje, erdeje, s középszerű szántóföldje. F. u. az egri érsek.

Felpécz, magyar f., Győr vgyében, 1300 többnyire evang. lak., s anyaegyházzal. Határa homokos. Tétthez 1 óra. Többen birják.

Felső-Bánya, kir. bányaváros, Szathmár vmegyében, a Bányahegy tövében, igen szép vidéken, Nagybányához 1 mfdnyire. Lakja 4500 lakos, kik közt 2500 római, 500 görög kath., 1500 reformatus; nyelvre nézve többnyire magyarok. Mind a három hitfelekezetnek helyben van papja és temploma. Határában fekvő hegyei bővelkednek arany, ezüst, réz, ón, vas, czinóber, piskolcz, kénkő, gáliczkő érczekkel, s itt a bányászat régóta virágzik. A kir. bányákon kivül a polgárok is míveltetnek bányákat, s itt ez az élelem fő ága. Van itt egy bányászhivatal és törvényszék. A város erdeje 12,293,380 □ ölet foglal el. Gyümölcskertjei különös jó izü gyümölcsöket adnak; gesztenyével messze kereskedik. A város határában eredő Szaszár vize számos bányamüveket tart forgásban, s ebben és más kisebb patakokban sok rákot, pisztrangot fognak. A Feketehegy tövében egy Bódító nevü tava annyira mély, és bő vizü, hogy szárazság idején a kohokat, malmokat hat hétig vizzel kitartja. Savanyuvize jó. A város, szabadalmait I. Lajostól nyerte 1397-ben, mellyek Zsigmond és I. Mátyás által megerősittettek; egyébiránt kiváltság-szaporitó vagy megerősitő leveleket majd minden uralkodótól kapott. Említést érdemel Hunyady János kormányzónak 1452-ben költ pecsétes levele, mellynélfogva minden a határban találtató arany és ezüst bányákból bejövő urburát a városi anyatemplomnak ajándékozott, bizonyos orgonáért, mellyet itt megszeretvén, Zólyom városba vitetett; s valóban e templomnak jelenleg is szép jövedel-

mei és tökepénzei vannak. A város határában van még egy Kis-Bánya nevü falu, melly a város tulajdona.

Felsőfalu, oláh falu, Szathmár vmegyében, az Avasságon: 8 római, 2024 g. kath., 171 zsidó lak., s anyatemplommal. Fekszik szélel-szórva számtalan dombokon. Egy-egy ház mellett 8—10 köblös föld is van, mellyben őszi, tavaszi gabonát, kendert, gyümölcsöt, szénát termesztenek; Tuba nevü erdejek, véghetetlen bérczeik tölgy és bikfákkal koronázva, főkincsek. Minden avasi bérczek közt legmagasabb az itt levő sziklás Petros, felséges ös erdövel boritva, mellyben medvék, özek, sasok, károlymadarak, vércsék tanyáznak, s hol különös vastag jaharfák szemléltetnek. Itt ered a Tur vize, mellyben számos guba-kalló találtatik. Van itt továbbá savanyuvizforrás. F. u. Teleki, Károlyi, Kornis grófok, Vesselényi, Vécsey bárók, Kovács, Darvay Gábor, Luby Károly, Lónyay Gábor, Helmeczi Mihálné, Nagy, Boros, Korda, Gáspár, Szirmay, stb. nemes családok. Magok közt az oláhok közt számos nemes ember találtatik. — Ut. p. Aranyosmegyes.

Féltorony, Halbthurn, Hemipirgum, csinos német falu, Mosony vmegyében, egy felemelkedett kies dombon, fáczányos kertekkel körülvéve, két rövid órányira a Fertő tavától, 1260 kath. 2 ágostai lakossal. Kath. paroch. szentegyház. Diszére szolgál az urasági várkastély, mellyet főkép III. Károly mindennemü épületekkel, s gyönyörü kertekkel felékesitett, s maga is gyakran itt mulatozott, miglen magát ugyancsak itt vadászaton meghültvén 1740 october 12-kén halálosan megbetegedett. A Fertőre való kilátás a várkastélyból felette regényes. Erdeje ékessége az egész környéknek. Szőlőhegye 1067 kapás. Legelője olly tágas, hogy az uraság több ezerekre menő birkanyájain kivül, a lakosok is sok marhát tartanak. 99 harmadrendü telek után 55 telkes gazda bir 1551 második, 1443 hold harmadik, 284 hold negyedik osztálybeli szántóföldet, és 212 embervágó rétet. F. u. Károly főherczeg örök., s a helységhez tartoznak még Farkaskut, és Wittmanshof puszták is.

Nagy-Fenék, puszta, Szathmár vmegyében, a nagy-károlyi uradalomhoz tartozik.

Fenék, puszta, Somogy vármegyében; Ország nemzetségé.

Fenék, puszta, Zala vmegyében, a Balaton mellett, Keszthelyhez 1 óra, urasági majorsággal, s egy római gyarmat romjaival. Birja gróf Festetics Taszilo.

Feneres, oláh f., Bihar vmegyében, Belényeshez ½ mfd. dombos helyen, 416 g. kath., 234 n. e. óhitü lak., két anyatemplommal. Birja a váradi görög püspök.

Fenes, magyar-oláh f., Bihar vármegyében, Belényeshez ¼ mfd., hegyek közé szoritott lapályban, 7 kath., 739 ref., 316 g. kath lak., két anyatemplommal. Földei meglehetösök; erdeje van. A helység közepén folyó patakon az elpusztult papirosmalom helyébe egy fürészmalom épült. A határ délnyugoti végén pedig egy csucsos hegyen látszanak romjai a hajdani B é l a várnak. Birja a váradi görög püspök.

Fénszaru, szabad közönség, Szabad Jász- és Kun kerületekben a Zagyva partján: 4340 kath. lak., paroch. templommal. Határa homokos, de kétszerest, zabot böven terem; szőlőskertje, s a Zagyva mentiben jó kaszálló és nádas rétje van.

Fény, német f., Szathmár vmegyében, N. Károlyhoz nyugotra fél mfdnyire: 972 római, 24 g. kath., 12 ref. lak., r. kath. anyatemplommal. Fekete és homokos határa jól miveltet-

ségből, mint Magyary, satb. Szemeshez 3 óra.

Fiass, orosz falu, Sáros vármegyében, Radoma fil. 2 római, 245 g. kath. 10 zsidó lak. F. u. többen.

Fibis, oláh-német f., Temes vármegyében, Aradhoz 3 órányira, 300 kath., 1700 n. e. óhitü lak., s paroch. templommal. Határa 2-ik osztálybeli, s 122⅝ egész urb. telket számlál. Birják a Tököly Péter örök.

Fige, lásd Füge.

Fikatár, oláh f., Temes vmegyében a Temes partján, Temesvárhoz keletre 4 mfd. 1110 n.e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa igen termékeny, szép buzát terem, s 1750 holdra terjed, mellyből majorsági földek 445 h., szorgalomföld 15 hold. Van 4 fél, 53 negyed, 76 nyolczad telke. Birja a kir. alapitvány.

Filek, lásd Fülek.

Filep, puszta, Szabolcs vmegyében, a nyir-báthori urad. tartozik, Piskolthoz 2 óra.

Filicz, Filsdorf, tót f., Szepes vmegyében, Podrádhoz délre ¾ órányira: 39 kath. 154 evang. lak., kik földeiket szorgalmasan mivelik, gyümölcsöt termesztenek, méheket tartanak. Savanyuvize a hideglelésben jó foganattal használtatik. Az Almásy nemzetség egy ága innen veszi prédicatumát. F. u. többen. Horkához 2 óra.

Filimes, puszta, Heves vmegyében, Pásztóhoz 1 órányira, egy hegy alatt, 54 r. kath. lak. Van itt 40 h. szántó, 75 h. rét., 120 h. erdő, 30 hold szőlő, a Zagyván kétkerekü malom. Rétjei igen jók; sok juhot táplál. Birja a báró Révay nemzetség.

Filippo, puszta, Zolyom vmegyében a Garan bal partján, 127 kath. lak. Breznóbányához 1 óra.

Filippova, német f., Bács vármegyében, Hodsákhoz 1¼ mfd., 2400 kath. lak., paroch. templommal. Második osztálybeli róna határa 7852 holdra terjed 1100 □ ölével, mellyből 108⅝ egész urb. telek után van 3968 h. szántóföld, 2614 h. rét és belsőség, 1163 h. legelő. Uradalmi birtok 4 h. szántó, 103 h. utak. Birja a k. kamara. A helység sok kendert termeszt, és selyembogarat tenyészt.

Filir, tót falu, Gömör és Kis Hont egyesült vármegyékben. Ratkohoz északra 2 órányira: 24 kath., 543 evang. lak. Az evang. szentegyház közös Pisztroval, s a két helység közé van épitve. Határa nagyon hegyes és sovány: legelője sok; rétjeit a záporok rongálják. A Derencsényi örökösök birják.

Filkeháza, orosz falu, Abauj vármegyében, Radványhoz 1 órányira: 17 r. kath., 304 g. kath. 10 zsidó lak. Görög kath. templom. F. u. gr. Károlyi István.

Filócz, vindus-tót falu, Zala vármegyében, 434 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. A. Lendvához 2 óra.

Finke, magyar f., Borsod vmegyében, Miskolczhoz 1⁶⁄₁₆ állomásra egészen rónaságon, a Miskolcztól Tornának vezető ut mellett, 297 r. kath. 190 ref., 36 g. kath., 1 evang., 49 zsidó lak. Határa 1780 hold., u. m. 61 h. beltelek, 1149 h. szántóföld, 157 h. rét, 49 h. szőlő, 302 h. erdő, 62 h. legelő és utak. Urbéri szántóföld 157½, rét 23 hold, a többi majorság. Földje igen jó s mindent megterem, de leginkább a rozsot és zabot. Patakok: Sápi, Nagyvölgy, Kullantó, Kis-Bódva, továbbá Bika, Egres és Mergyorós nevü tavak. Birják: Bakó Károly, Balogh Fridrik, Both Zsiga, Csuka Pál, Dobozy Antal, Dessewffy Ferencz, Huszt József, Juhász Sámuelné, Madarassy Pál, Zsuzsánna, Marton Péter, Antalné, Miklós Ferencz, Osváth Mihály, Oroszlányi Sámuel, Palugyai István, Sipos Józsefnő, Zsóry Antal, Varnay Ferencz, Miklós, Lajos, Vattay Lászlóné, Vécsey Sámuel.

Finta, (Fincice), tót falu, Sáros megyében, Eperjeshez éjszak-keletre 1 mfld: 834 kath., 12 evang., 1 ref. lak. Szép emeletes kastély. Bőrgyár, melly igen kapós portékákat készít. Derék erdő. Tehenészet. F. u. gr. Dessewffy Sámuel.

Finta, puszta, Nyitra vmegyében, N.Herestény filial., 17 kath. lak. Nyitrához 3 óra.

Fintafa, puszta, Zala vmegyében, Szajk mellett, derék erdővel.

Fityeháza, magyar falu, Zala vmegyében: 618 kath. lak. F. u. h. Batthyáni. Róna határa termékeny. Kanizsához $1\frac{1}{2}$ órányira fekszik közel a Murához.

Flaiszova, puszta, Árva vmegyében: 12 kath. lak.

Fogaras, orosz falu, Beregh v.-megyében, Munkácshoz $1\frac{1}{4}$ m.földnyire, a máramarosi országutban: 21 r. kath., 217 g. kath., 8 zsidó lak. Vendégfogadó. Határa dombos és soványas. F. u. gr. Schönborn.

Fogats, puszta, Heves vármegyében, Bocsonádhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 219 kath. lak., s nagy gazdasággal és juhtenyésztéssel. F. u. gróf Almásy Ignácz, Almásy Emánuel, István és Károly.

Sio-Fok, magyar f., Veszprém vmegyében, a Balaton mellett, ott hol a Sio (a Sio annyit tévén mint zugó, zsilip) belőle kiszakad, Somogy v.-megye szélén: 998 kath., 75 ref., 12 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Határa róna és termékeny; jövedelmes halászat a Balatonban; 6 kerekű malom a Sio vizén. E helység uj egyezkedés következtében már most egészen Veszprém vármegyéhez tartozik. F. u. a veszprémi káptalan. Van saját postahivatala.

Fok-Szabadi, magyar f., Veszprém vmegyében, a Sio mellett: 461 kath, 838 ref, 8 zsidó lak; kath. és reform. anyaszentegyházzal. Sok marhát tart; rétje sok. F. u. a veszprémi káptalan.

Foktő, magyar falu, Pest vmegyében, Kalocsához $\frac{1}{2}$ mfld, a Duna mellett, vizáradásnak kitett lapályos és mocsáros rónaságon. Lakja 2810 lélek, u. m. 1628 r. kath., 1169 ref, 13 zsidó Van csinos uj reform. anyatemploma. Határa 4913 hold, mellyből szántóföld 1410 h., rét 811 h., veteményes kert 250 h., erdő és malát 550 h., legelő 1892 hold. Az egész határ urbériség 47 telek után, kivevén egy zöldséges majorsági kertet. Földje fekete és homokkal vegyes agyag, melly mindent jól megterem; a zöldséges kertek pedig átaljában öntéses gyenge természetű agyagos földek, mellyek a vörös és foghagymát, czéklát és sárga répát gazdagon termik. Legelőjét az árviz gyakran járja. Itt ered azon fok, mellytől a helység nevét veszi, s a helységen keresztül Kalocsa felé, ismét délnek Bátya és Dusnok határain keresztül folyván, Sükösd határán az ugynevezett Vajastoroknál a Dunába szakad. Birtokosa a kalocsai érsek.

Fokoru, puszta, Heves vármegyében, Besenszöghöz 1 órányira: 247 kath. lak. F. u. b. Orczy György.

Folkmár, tót f., Szepes vármegyében, Gölniczhez keletre 1 órányira: 605 kath. lak. Vashámorok. Az idevaló házak mind kemény anyagból épültek, még pedig egymáshoz párosan. F. u. gr. Csáky.

Folkusfalva, (Folkussova), tót falu, Thurócz vm., Neczpál filiálisa: 36 kath., 210 evang., 2 zsidó lak. Lakosai hajdan szép privilegiumokat nyertek 1171, 1230, 1286, 1283-ik esztendőkben. Itt született Tomka Szászky nevezetes tudós. F. u. többen. Zsámbokréthez 2 óra.

Folya, oláh f., Temesvárhoz délre 5 óra, 1200 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Gazdag határa első osztályu, s van $58\frac{3}{8}$ telke. Birja Milecz

József, Klaniczay Lajos, Prusinszky Miklós, stb.

Folykmár, tót f., Szepes vmegyében, egy völgyben, Lőcséhez 8¾ órányira, Jékelfalva fil.

Folyvárk, orosz f., Szepes v.-megyében, Lipnik fil. Lőcséhez 8 óra, b. Palocsay birtoka.

Fonácza, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskóhi uradalmában, Rézbányától 1 órányira: 383 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 9 urbéri telekkel. Nevezetessé teszi e helységet, híres csepegőköves barlangja. Nem messze a helységtől egy hegy emelkedik; itt van a nevezett barlang, mellynek függőleges magassága mintegy 50 öl. Torkolatja szélességben 2 öl, magasságban 1 öl. Előtte fekszik egy roppant kőszirt, melly talán földingás által szakadt le, s ez által a barlang megnyittatott. Ez először nem hosszabb 20 ölnél, szélessége 9 öl, magassága 2 öl; de ez majd egy másik üreghez csatlakozik, mellynek magassága 6 öl. Eddig a második barlangig nincs szükség világitásra, mivel a nap világa eléggé behathat, de innen tovább mindig setétebb és borzasztóbb alakot vesz fel magára. Itt már sok állati és emberi csontokat láthatni, s a barlang falai tündöklő jéggel vannak bevonva. A harmadik barlanghoz való jutás kővévált öles köoszlopon által egy kevessé terhes. Innen egy negyedik barlangot ér az ember, meglehetős szoros torkolaton jutván át; s ez a többit mind szélességre, mind magasságra jóval felülmulja, ugy hogy boltozatát sem fáklya világánál nem láthatni, sem ködobással elérni nem lehet. Egy szegletben, melly alig 3 öl magas, ujabb nyilás látszik, s ehhez fel kell kapaszkodni. Ez egy ötödik üregbe vezet, mellynek hossza nem több 4, széle 3 ölnél. Mind ezen barlangok kemény sziklákból állanak. A falakból bizonyos anyag szivárog ki, melly vakitó hó-fejérségü, s részint nedves, részint száraz alakban tünik elő. A csepegő kövek, mellyek a boltozatról jégcsaponként függnek, avval a különbséggel birnak, hogy a vastag darabok kőkeménységüek lesznek, holott a véknyakat az emberi kéz melege is felolvaszthatja. A legnagyobbak e jégcsapok közt egy ölnél hosszabbak lehetnek, a kisebbek pedig 3 ujnyiak, belől üres levén. A levegő e barlangokban tiszta, ámbár a fenék általjában nedves. Az ünnepélyes mély csendet csak az időről időre leszakadó cseppek szakitják félbe. Végre itt semminemü állatok, u. m. denevérek, nem tartózkodnak, mi más barlangokban tapasztaltatott.

Fony, magyar falu, Abauj vármegyében, Gönczhöz délre 2 mfldnyire: 727 r. kath., 98 g. kath., 8 evang., 453 ref, 20 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyház. Földjei soványacskák; de bora jó; erdeje, rétje elég. F. u. hg. Breczenheim.

Fonó, magyar f., Somogy vmegyében, 430 kath., 4 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal, első osztálybeli határral. F. u. a piaristák. Tazsár fiókja és Szemeshez 6 óra.

Forasest, oláh f., Krassó vmegyében, Ruszka hegye tövében, Facsethez 2 órányira: 7 kath., 217 óhitü lak. s anyatemplommal. F. u. Winkler család.

Forbasz, német és tót falu, Szepes vmegyében, rónaságon, a Poprád partján, mellytől gyakran egészen elöntetik. Van 440 r. kath. lakosa, 8 urb. telke, 16 zsellére. Az erdőn kivül majorsági birtok itt nincsen. A falu Guezda anyaegyházhoz csatoltatott, s Lőcsétől 6¾ órányira fekszik. Birja Aranyosy János.

Forberg, német falu, Szepes vmegyében, a Kárpát hegyek közt, Késmárkhoz tartozik, ahhoz 1 óra-

nyira: 48 kath., 329 evang. lak. és szentegyházzal.

Forgácsfalva, tót falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vármegyékben, mellynek határa a kokavaiból szakíttatott el: 437 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. gróf Forgách. Van üveghutája; s Rima-Szombathoz 6 óra.

Ohaba-Forgács, oláh falu, Temes vármegyében, a Temes partján, Krassó vármegye szélén, ut. postája Kiszeló 1 mföld. Van 1748 n. e. óhitü lak., anyaegyháza. Határa 2308 hold, mellyből uradalmi föld 337 hold; az urb. birtok 2 egész, 39 fél, 70 negyed, 15 nyolczad telek után van felosztva s birnak 1791 holdat. Földe jó buzatermö; rétjei kövérek. Birja a kir. alapitvány.

Forgolány, magyar falu, Bereg-Ugocsa vmegyében: 12 romai, 98 görög kath., 640 ref., 22 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje porhanyós fekete, s igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók; tölgyes erdeje van. F. u. nagyobb részben a Hagara örökösök, s ezenkivül felette számos nemesek. Halmihoz 2½ óra.

Forintosháza, magyar falu, Zala vmegyében, 92 kath. lak. F. u. Forintos nemzetség. Zala-Egerszeghez 2 óra.

Forna, puszta, Székesfejér vármegyében, Csákvárhoz ½ óra; 198 kath. 100 ref. lak. Kövér szántóföldek. Tehenészet. Nagy birkatenyésztés. Szölöhegy. Erdö. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Fornos, magyar f., Beregh vármegyében, Munkácshoz délre 1 mfdnyire: 10 r. kath., 7 g. kath., 508 ref., 5 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa dombos, de jó mivelés mellett szép buzát terem; derék erdeje, csikászó helye van. F. u. Munkács városa, és a Bégányi nemzetség.

Fornoszegh, falu, Nyitra vármegyében, Galgóczhoz egy órányira: 216 kath., 9 evang., 18 zsidó lak. F. u. többen.

Forotik, oláh f., Krassó vmegyében, Kákovához 1¾ órányira: 10 kath., 1262 óhitü lak. s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Forró, puszta, Gömör vmegyében. Litke filiál. 14 kath. lak.

Forró, tót m. v., Abauj vmegyében, a pest-kassai országutban, Kassához 12 óra, 1600 kath. lak., paroch. templommal. Van vendégfogadója, postája, termékeny szántóföldje, nagy és igen jó bort termö szölöhegye. Birja Kassa városa.

Forrószeg, oláh f., Bihar vmegyében, hegyes vidéken, Csekéhez 1 mfd., 289 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, s Hodisel patakkal. Birja a váradi deák káptalan.

Fóth, magyar f, Pest vmegyében, Pesthez 1½ órányira: 350 kath., 250 evang., 1400 ref. lak., kath. és reform. szentegyházakkal. Ékességére szolgál az urasági szép kastély, egy gyönyörü angolkerttel együtt, melly jelenleg egész Magyarországon a legszebbek közt diszlik. Földei a helységnek homokosak, s inkább rozsot mint buzát teremnek; legelöje elég; szölöhegye igen jó bort terem. Birja a nemesszivü Károlyi István gróf, s a helység feje egy uradalomnak.

Födémes (Zsitva), tót f., Nyitra vmegyében, Surányhoz ½ mértföldnyire: 817 kath. 4 zsidó lak., termékeny róna határral, s dohánytermesztéssel. F. u. többen.

Födémes (Puszta), vegyes magyar-tót falu, Pozsony vmegyében, Szenczhez keletre 1½ óra, a Csádé patakja mellett: 960 kath., 177 evang., 19 ref., 8 zsidó lak. Ékesitik ezen helységet a kath. és evang. anyatemplomok, a földesuraknak csinos épü-

letei és kertjei. Nagy kiterjedésü határja igen termékeny; rétje, legelője sok, s azért számos csapat és többnyire nemesitett juhnyájakat táplál; fában szükséget szenved; a Pozsonyból Szenczre vivö országutban van két vendégfogadója. F. u. több közbirtokosok.

Födémes (Nagy), népes magyar falu, Pozsony vmegyében a kis Dunán tul, Diószeghez 1 mfd. távolságra. Számlál 1624 kath., 5 evang., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa nagy kiterjedésü, de részint homokos, azomban jó rozst, buzát, dinnyét terem; legelője tágas; erdeje szép, s vadakkal bövölködik. F. u. a Pálffy nemzetség seniorátusa, de benne Lacsny ur is szép inscriptionalis jószágot bir.

Födémes (Ipoly), magyar falu, Honth vmegyében. Ipolysághtól északra 1½ mfd. 500 kath. lak. Kath. paroch. templom. Hegyek közt fekszik, s azért földjei dombosok, de termékenyek. Bora, erdeje, vizimalma van. F. u. H. Coburg, Tersztyánszky, Liptay s több.

Földes, magyar f., Szabolcs vármegyében, Debreczenhez délnyugotra 3 mfdnyire: 7 római, 10 g. kath., 3925 ref, 161 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Lakosainak egy része erkölcsi tekintetben, e vidéken felette rosz hirben áll. Határa róna fekete föld, s mindennel megáldott. F. u. Asztalos, Balogh, Bere, Bereczky, Biró, Boldogh, Budaházy, Csapó, Csató, Cseke, Domokos, Farkas, Földesy, Földváry, Gonda, Gyöngyösy, Györfy, Gáb, Habokay, Harsányi, Harmathy, Hethy, Hodosy, Horogh, Fodor, Gönczy, Jámbor, Jeney, Katona, Karacs, Karácson, Kállay, Kemecsey, Keresztesy, Kiss, Király, Kovács, Koroknay, Körtvélyesy, Kun, László, Márton, Makay, Masa, Megyesy, Mocsány, Monus, Nagy, Nagyiday, Nyirő, Oláh, Osváth, Pércsy, Pásztor, Rácz, Ritok, Sápy, Sámy, Somogyi, Szabó, Szentkirályi, Széles, Szölösy, Szöke, Szücs, Tiszay, Tóth, Török, Zákány, Zsiday, Vajda, Veres, Ványi, Végh, Vincze, Puruczuj.

Földeák, magyar falu, Csanád vmegyében, Makóhoz északra 1½ órányira: 1832 kath., 39 n. e. óhitü 5 ref., 14 zsidó lak. Az egy dombon álló kath. paroch. templom régi goth épület. Határa felette termékeny; nádja bőséggel; dohányt termeszt, és szőlös kertjei vannak. Kéthalom és Szárazér puszták ide tartoznak. F. u. Navay nemzetség.

Földsziget, puszta, Sopron vármegyében, Acsalag mellett. Határa tágas, s a Hanságban sok szénát és nádat vághat. Az uraság, t. i. h. Eszterházy Pál, szép gulyát tart itt.

Földvár, puszta, Somogy vármegyében, Ságvárnál.

Földvár, puszta, Zemplén vármegyében, Zomboron alul: 14 kath. lak., jó szántóföldekkel, nádló és kaszálló rétekkel.

Földvár, puszta, Csanád vármegyében, Orosháza mellett, 113 kath. és evang. lakossal. F. u. a kamara.

Földvár, puszta, Arad vmegyében, lásd Világos.

Tisza-Földvár, szerb-magyar falu, a Ferencz csatornája mellett, hol ez a Tiszába szakad, Bács vmegyében, 2800 n. e. óhitü szerb, 2000 kath. magyar, 100 zsidó lak., óhitü és kath. anyatemplomokkal, vendégfogadóval. Határa első osztálybeli s gazdag termékenységü. Kiterjed 2200 □ ölével számitva 9527 holdra, mellyből urb. szántóföld 2834 h., rét és belsőség 2904 h., legelő 2323 hold, szőlöskert 170 h. Uradalmi szántóföld és rét 132 h., nádas 700 h., mocsár 175 h., utak 189 hold. E falu a koronai szabad tiszai kerülethez tartozik.

Tisza-Földvár, magyar f., Heves vmegyében, Szolnokhoz délre 3 mfd., észak s nyugot felől Tisza öntötte nádas és mocsáros hely szomszédságában. Népessége 4000 lélek, kik közt 3250 ref., 630 ágostai 120 r. kath. 185 földes gazda, 395 zsellér, 130 lakó, 57 kézműves. Ref. és ágostai anyatemplomok. Az ágostaiak tót eredetüek ugyan, de már mind egyházukban, mind tanodájukban a magyar nyelv divatozván, elmagyarosodtak, 1845-ben a tagositás megtörténvén, egy tagban hasittatott ki 61 második osztályu urbéri telek, ismét 12 alapitványi telek, továbbá ezek és 395 házas zsellér részére 1928 h. száraz és székes, 1853 hold vizjárta, nádas s több részben kaszálható, összesen 3781 hold közlegelő. A fenmaradt mintegy 5000 hold, a homoki és marfői pusztákkal, ugy a vezsenyi hetér és bökönyei réttel a birtokos uraság közt aránylagoson felosztatott, előbb az egész két részre, aztán az egyik félrész ismét két részre, a másik félrész pedig 4 egyenlő részre osztályozva, az egész urasági föld 22,000 holdra ütvén, egy negyedesnek 5500, egy nyolczadosnak 2750 hold jutott. Az urbéri föld második osztálybeli, a majorsági földek többnyire első osztályuak, de van köztök homok és sok rét is, mellyek egy tized óta nem nagyon elégitik ki a tulajdonosokat. A marha- és lótartás fő ága a gazdálkodásnak, de juhot a lakosok szük legelő miatt már nem tarthatnak. A szántóföld megterem minden nemü gabonát, egy kiszáritott nagy laposa minden nemü zöldséget, kendert, káposztát, burgonyát és dinnyét, Ritka földü s hamar száradó levén rétje nem mindig terem elég szénát; a sarju pedig nagy ritkaság; s ezért nem csak a földes urak, hanem a közlakosok is kezdik termeszteni a bükkönyt és lóherét. A helység közelében a Tisza folyó, melly a földvári, homoki és marfői határokon közel 5000 holdat szokott árjával elboritani. Birtokosai: báró Podmaniczky János, Podmaniczky László, özv. Podmaniczky Károlynö; b. Podmaniczky Lajos és Andor urak jószágai jelenleg csőd alatt vannak. Báró Podmaniczky Mihály jószágát, melly Vezsenyből s határából, Bökönyei rétpusztából, és marfői pusztának Tiszára fekvő egy részéből áll, Vodianer Rudolf n. kereskedő birja. Károlynö részéből pedig 1800 holdat megvett Kövér János, és 400 hold. Bereznay István.

Földvár, magyar mváros, Tolna vmegyében a Duna jobb partján, Budához 10 mfdnyire. Fekszik egy homokos térségen, s felső keleti részét a városnak, melly magasabb, a Duna árjai ellen meglehetős nagyságu homokdomb őrzi, déli s nyugoti része pedig alant fekszik, s még nem rég halak tanyája volt. Utczái tágasak, de házai többnyire alacsonyok, s náddal födöttek. Nevezetesebb épületei: a kath. paroch. szentegyház, s paplak., a ferenczieк kolostora, temploma, az óhitüek aranyozott tornyu anyaszentegyháza, városház, satb. Számlál 9094 kath. 67 n. e. óhitü, 152 ágostai, 135 ref. 15 zsidó lakost. Mind az ágostaiak, mind a reformatusok birnak itt egy fiók-gyülekezetet s az ágostai a paksi, a reformatus a bölcskei anyához tartozik. Van itt jó kath. nemzeti iskola három osztálylyal, ugyanannyi tanitóval, királyi sóház, posta tisztség, polgári kórház, sörház, vendégfogadó, 40 duna-malom és két rév. Határa 24,543⅞ holdra terjed, de csak közép termékenységü, inkább rozsot, kétszerest terem, kevés buzát és kukoriczát. Rétjei szárazok levén, a lakosok moharat, bükkönyt böven vetnek. A szőlőmivelés igen sok embert foglalatoskodtat, s szőlőket meg a Fejér vármegyében lévő előszállási pusztán

is birnak. Két dunaszigetjéből az egyik eser, szil, tölgyfákból álló erdővel s nádassal, a másik gyümölcsökkel van megrakva.

Lakosai szép szabadsággal éltek még 1848 előtt, mert földjeiket szabadon adhaták, veheték: minden termesztményeikből csak tizedet adtak; a házhelytől 2 ft., mesteremberek 3 ft. 48 kr. fizettek, egyéb uri adózásuk nem volt. Mesteremberinek száma negyedfélszázra felrug. Négy országos, valamint két hetivására (szerdán és szombaton) népesek szoktak lenni.

Legrégibb birtokosai Földvárnak a szent Benedek szerzetesei voltak, s már 1199-ben birták. Később ennek birtokából kicsvén, II. Ulászló 1494-ben Péter kalocsai érseknek ajándékozá bizonyos kárpótlás fejében; majd pedig mint jövedelmes apátsággal hol egy, hol más egyházi személy jutalmaztatott meg koronás fejedelmeinktől. Igy 1732-ben Mednyánszky László esztergomi kanonok volt apát, s ennek köszönhetik a földváriak eredetileg szabadságaikat. Mednyánszkyt követte József hassiai tartománygróf, ki Földvár kiváltságait ujra megerősítette. Utolsó apátja herczeg Damstadt ágostai püspök vala. Végre József császár által a pesti k. egyetemnek adatott, melly mostan is birja.

Fönlak, rácz- oláh falu a Maros mellékén, Aradhoz $^3/_4$ óra: 2600 n. e. óhitü lak., paroch. templommal. Gazdag róna határa 1. osztálybeli s $126^2/_8$ egész telket számlál. Birja a kamara.

Főnyed, magyar falu, Somogy vmegyében: 168 kath. lak. F. u. gr. Festetics László.

Fövenyes, puszta, Békés vmegyében, Gyula környékén.

Fövenyes, puszta, Szabolcs v.-megyében. F. u. gr. Dessewffy.

Fraknóváralja, ném. Forchtenau, német m.város Ausztria szélén, Sopronhoz nyugot-éjszakra $2^1/_4$ mfld, épen tövében a fraknói várnak, melly egy meredek kösziklás hegyre épülve, kevélyen néz le a körülfekvő vidékre. Számlál 800 kath. lakost. Van itt egy servita kolostor szentegyházzal együtt, mellyet h. Eszterházy Pál a mostaninak elöde alapitott olly formán, hogy a prior egyszersmind város plebánusa legyen. Határa Fraknónak csupa hegy völgy, kövecses és agyagos. Van $367^2/_8$ h. szántóföldje, 55 h. rétje, 456 kapa szőleje, 150 hold lombos és fenyves erdeje. A gyümölcstermesztés legelső ága a gazdaságnak. Az alma nemei: pogácsa, ranette, masánszker, tafota és több nyári faj. Körte nemei: császár, uri stb. De a fő jövedelem gesztenyeért jön be, mert a gesztenye itt szép nagyra terem, s édességével az olaszhoz hasonlítván, vele nagy kereskedés üzetik. Birja Fraknót h. Eszterházy Pál. — A fraknói vár eredete a régiség homályában vész el; de 1192-ben Gilet Miklós herczeg már itt lakott, s a várat szépen felékesítette. Eldődei a családnak Franciaországból költöztek be, s egy közülök szent Istvánnak is kedves embere és nádor-ispánja vala. A Gilet nemzetség a 15ik században kihalván, Fraknó a koronára visszaesett, de Mátyás király több várakkal együtt, mint: Kismarton, Szarvkő, Kabold, Kőszeg stb. III. Fridriknek zálogba veté a nála levő magyar koronáért, s ez időtől fogva egyenlő sorsa volt Kismartonnal. — A városból a várba gesztenyés és cseresznyés kertek közt vivő ut felfelé mindig meredekebb, s közel a várhoz egy 40 öl mélységet, mellyet a Vulka ásott ki, elkerülvén, a vár sánczához juthatni: ez 30 öl mély, s ugyan illy széles, s fahid van rajta, mellyet egykor fel is lehetett huzni. Alig toppanni be a gr. Eszterházy Miklós nádor czimerével ékesitett várkapun, már rémüléssel pillantja meg a látogató a bolthajtáson jobbra függő régi kinzó

szerszámokat; alul a fogház ajtaja nyilik; balrul a herczegi dandárok zászlói lobognak. Balrul az élésházak, a felvigyázó laka, s azon pincze előtt, mellyben még Luther idejebeli borok tartatnak, jobbra kanyarodván: a vár alakjára épült 4 szögü kastély fegyvertárába menni fel. Itt vannak mind azon öldöklő eszközök, mellyekkel a a Pannoniában lakó népek valaha éltenek; számos török fegyverek, lófarkok, vérrel fecskendezett zászlók és dobok. Itt tartatik ama vitéz szerencsétlen Eszterházy Lászlónak vas sodronyból készült inge, mellyben a verebélyi ütközet alkalmával 1652ben a törököktől vékonyban lövetett. A kastély első emeletében mind a folyosók, mind a szobák festett képekkel vannak beaggatva. A szobákban van e fényes nemzetség ősi képeinek gyüjteménye. Első Eurs vezér, kikhez felviszi eredetét; aztán Esztorás Pál vezér, ki 1009-ben kereszteltetett meg; ennek fia Lajos, ki Béla és Salamon királyok alatt híres vitéz volt, s igy tovább minden világi és egyházi maradékaikkal, s jelesebb asszonyaikkal együtt. Itt láthatni Attila ideal, s Corvin Mátyás eredeti mellképeit, az utóbbit borostyán koszoruval. A herczegi kincstár, mellynek alapját gr. Eszterházy Miklós nádor vetette meg, igen nagybecsü ritkaságokat és kincseket foglal magában. Továbbá nevezetes még a sziklába vágott 75 öl mély kut, kivált pedig a kastély harmadik emeletéből való pompás kilátás, mellynek párját nem egykönnyen találhatni.

Franczdorf, oláh-német falu, Krassó vgyében, Dognácskához 4 órányira az oláh-illyriai határ szélén, a Berzava mellett: 263 német kath., kik Stájerországból jöttek be, s 546 óhitü lak., kath. és óhitü anyatemplomokkal. Lakosai föképen favágásból élnek, a fát Berzava vizén usztatván le a resiczai és bogschani hámorok számára.

Frankó, (Frankenau), horvát f., Sopron vmegyében, Köszeghez éjszakra 1¼ mfld: 818 kath. lak. s paroch. templommal. Van 984 h. szántóföldje, 109 h. rétje, 54¾ h. kertje, 642 hold cser, tölgy, fenyö, nyir erdeje. Földjének egy része 3-ik osztálybeli, a többi vizes és mocsáros, az erdöbeli legelö szinte mocsáros. Birja h. Eszterházy.

Frankocz, vindus falu, Vas v.-megyében a muraszombati uradalomban: 99 kath., 26 evang. lak. Radkersburg ut. postája.

Frankova (Nagy), tót falu, Szepes vmegyében, Ófaluhoz délre egy órányira: 556 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Lakosi sok marhát, juhot tartanak, lent termesztenek. Erdö. F. u. az eperjesi püspök s káptalan.

Frankova (Kis), tót falu, Szepes vmegyében: 336 kath. lak.

Franyova, rácz-magyar m.v. Torontál vmegyében, a kikindai szabad kerületben, Török-Becse szomszédságában a Tisza bal partján: 414 kath., 18 evang., 14 ref., 4712 n. e. óhitü, 60 zsidó lak., n. e. óhitü anyatemplommal, gabonatárházakkal, s 173 egész jobbágytelekkel. F. u. a kamara.

Franzvágás, puszta, Sáros v.-megyében, Nyirjes fil. 13 kath., 8 evang., 9 zsidó lakos.

Freidorf, német falu, magyarul Szabadfalva, Temes vmegyében, Temesvárral határos: 613 r. kath. lak., kik Temesvárra sok tejet hordanak. Határa 2417 hold, mellyből urb. szántó 1239 h., rét 358 h., legelö 176 h., belső telek 84 h., majorsági rét és legelö 410 h., szabad földek, utak stb. 150 hold. Földe első osztálybeli, s mindent gazdagon terem. Birja a kir. kincstár.

Freiviz, német falu, Zala vmegyében: 342 kath. lak. F. u. h. Batthyáni.

Freudenthal, német falu, Temes vmegyében, Moraviczához 2 óra.

Frics (Fricowce), tót falu, Sáros vmegyében, az Eperjestől Szepesbe vezető postautban, Eperjeshez $2\frac{1}{4}$ mfldnyire: 538 kath., 3 evang., 24 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Jó föld. Erdő. Van itt b. Ghilányinak egy régi kastélya. F. u. Ghilányi, Péchy.

Fricska, orosz falu, Sáros vmegyében, Gáboltohoz éjszak-nyugotra egy mfld, szinte a gallicziai határ szélén: 45 rom., 350 görög kath., 15 zsidó lak. Kősziklás határ. Sok erdő. Sovány föld. F. u. gr. Erdődy.

Fricske, tót falu, Sáros vmegyében, Oszikohoz $\frac{1}{2}$ órányira: 453 kath., 20 zsidó lak. Határa jó őszi gabonát terem; erdeje van. F. u. b. Splényi; van savanyuvize és vizimalma is.

Fridman, tót falu, Szepes v.-megyében, a Dunajecz mellett Galliczia szélén: 1024 kath., 4 zsidó lak. Kathol. paroch. templom. Várkastély. Gyolcs- és fakereskedés. Urasági tehenészet. F. u. b. Palocsay.

Fridrichsdorf, német helység, Beregh vmegyében, Szelesztohoz $\frac{1}{4}$ órányira: 71 r. kath., 45 evang. lak., kik az odavaló vasbányákban és hámorokban dolgoznak. F. u. Schönborn.

Frivald, tót falu, Trencsén v.-megyében: 1252 kath., 13 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Erdeje ennek is szép. F. u. a lietavai uradalom.

Frusinyesd, puszta, Bihar vmegyében, Barzesdhez tartozik, soványés bokros határral. Birja a váradi deák püspök.

Fuchsloch (Alsó), tót-német f., Honth vgyében, Selmecz mellett: 517 kath. lak. F. u. a selm. bány. kamara.

Fuchsloch (Felső), tót-német falu, Honth vmegyében: 854 kath., 13 evangel. lak. F. u. a Selm. bány. kamara.

Fud, puszta, Győr vmegyében, a Tóközben, Mérges mellett: 40 kath. lakossal.

Fugyi, magyar-oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös völgyében, Váradhoz 1 mfld: 613 lak., u. m. 350 ref., 263 n. e. óhitü lak. Határa 2970 hold, mellyből szántó 570, rét 800, a Körös által bekövecselt tér 650, legelő 200, szölő 300, erdő 350 hold. Földe fejér és sárga agyag; igen jó bort és sok ugorkát termeszt. A Sebes-Körösön kivül van egy patak Hodós nevü. Majorsági szántó 370 h. az erdőn, réteken és szölökön kivül. Birják Novák Gergely árvái. Van itt ref. és óhitü anyatemplom.

Fulyán, orosz falu, Sáros vmegyében, Kapihoz $\frac{1}{2}$ órányira: 67 rom., 340 görög kath., 13 zsidó lak. Jó föld és rét; erdő. F. u. Kapy nemzetség. Görög anyaszentegyház.

Furdia, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez 2 órányira: 8 kath., 747 óhitü lak., s anyatemplommal, sok urasági legelövel. F. u. a kamara.

Furlag, nagy oláh falu, Krassó vmegyében, hegyek közt, közel a Boganis vizéhez, Lugoshoz 3 órányira: 1 kath., 2684 óhitü lak., anyatemplommal, sok erdövel, szilvásokkal. Birja Palikucsevnyi család.

Furta, magyar falu, Bihar vmegyében, a Sárréten, ut. postájától N. Váradtól közel 4 mfld, 1500 lak., kik közt 1250 reform., 250 r. kath., földesgazda 124, zsellér 112, lakó 40, mesterember 18, kereskedő egy sincs; egész urbéri telek $37\frac{5}{8}$, ref. és kath. anyatemplomok. Határa 15,000 hold, mellyből urbéri szántóföld 1248, majorsági 3752; urbéri kaszálló 384, majorsági 3616; urbéri legelő 2500, majorsági 3300, urbéri szölő 100, majorsági erdő 100 hold. A föld általában szikes és lápályos, terem leginkább zabot és rozsos életet, sok szénát; az állattenyésztés a gazdáknál

nagyon középszerű, de az uraság sok és szép szarvasmarhát s juhot tenyészt, sőt lovakat is. Folyóvize, az árvizes időbeni árvizen kivül nincs, de vannak mocsárok és tavak. Földesura a nagyváradi kath. káptalan kis prépostja.

O-Futak, német mv., Bács vgyében, a Duna bal partján, Ujvidékhez 1½ órányira, 2800 r. kath. lak., kath. paroch. templommal, szép urasági kastélylyal, vendégfogadóval, sörházzal, sok dunamalommal, s csinos magán házakkal. Kövér fekete földü határa első osztálybeli, s 1100 □ ölével 18153 holdra terjed, mellyből 142 urb. telek után van 4612 h. szántóföld, 4152 h. rét és belsőség, 1826 h. legelő. Uradalmi szántóföld és rét 3210 h., tölgyes erdő 3124 h., füzes 404 h., nádas 375 h., mocsár 214 h, utak 236 hold. Birja gr. Brunszvik család s feje egy uradalomnak.

Uj-Futak, német falu, Bács v.-megyében, Ó-Futak mellett, 1300 kath. lakossal. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 5850 holdra terjed, mellyből 40⅝ telek után urb. szántóföld van 1396 h., rét és belsőség 1108 h., legelő 420 h., szőlő 122 h., uradalmi szántó és rét 1040 h., tölgyes erdő 1260 hold, nádas 240 h., mocsár 180 h., utak 84 hold. Birja a gróf Brunszvik család.

Füge, helység, Gömör vgyében, napkeletről Óldalfala, éjszakról alsó Kálosa határaival szomszédos. E helységen visz Tornalljától keresztül Rima-Szombat felé vivő országut, a helység alsó végin; az országuthoz közel van Hevessi Bertalannak csinos nemesgyümölcsfajokkal beültetett kertje, nagy, de még el nem készült lakháza. Van a r. katholikusoknak templomjuk, — a lakosok száma 418-ra megy, ezek közül r. kath. 329, evang. férfi 15, asszony 22; reform. 52. Mindnyájan magyar nyelven beszélnek. Van 6⅝ urbéri telek, 14 zsellér, 14 lakó, 21⅜ majorsági telek; 992 hold erdő s legelő. Mind a mellett, hogy szántóföldje dombos s meredek, mégis megtermi a legszebb tisztabuzát s egyebet; rétje a Vály völgyi patak veszedelmes árjának van gyakorta kitéve. Birják ezen helységet: Rákóczi, Hevessi, Vad, Szakál, Rácz urak, és özv. Pankovicsné asszony.

Füged, (Alsó és Felsö), 2 magy. falu, Abauj vmegyében, Forróhoz ½ órányira: 188 r. kath., 16 g. kath., 52 evang., 156 ref., 36 zsidó lak. Felső-Fügeden ref., Alsó-Fügeden evang. szentegyház. Gazdag róna határ. A Szirmay nemzetség öröksége, s igen sok nemes lakja.

Nagy-Füged, magyar falu, Heves vmegyében, Árokszálláshoz 1 m.-földnyire, a Bena vize mellett: 1245 kath., 3 ref., 15 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sík termékeny határ. Sok rét és legelő. F. u. Almásy Károly és Emánuel, Majzik, Czövek, Darvas, Andrekovics, Halasy, Rakovszky, Hellebront, Csányi, Ország örökösök, Sághy.

Kis-Füged, puszta, Heves vmegyében, Nagy-Füged szomszédságában. F. u. Almásy Jánosné és Almásy Károly.

Füle, magyar falu, Székes-Fejér vmegyében, Veszprémmegye szélén, 296 kath., 775 ref., 15 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplomokkal. Szántóföldjei szép buzát teremnek; szőlőhegye, erdeje, kőbányája van. F. u. a veszprémi káptalan.

Fülek, (Filek, Filakowa): magyar mv., Nógrád vmegyében, Gömör vmegye szélén, egy igen kies vidéken: 1600 kath. lak. Van itt egy nagy Ferenczi monostor és templom, mellyet gr. Koháry István alapitott, s most is ezen szerzetesek teszik a plebániai szolgálatot. Földjei meglehetősek; szőlőhegye sovány, de aljában szép szilvások és gyümölcsök vannak; különösen híres nagy jóizü almája. Van

itt továbbá savanyuviz forrás és köbánya F. u. H. Coburg, G. Berthold, G. Czebrián.

Hajdan nevezetes kőfallal körülkeritetett, s pompás uri lakásokkal ékeskedő város volt; ugy hogy Heves, Nógrád, Pest vármegyék itten tarták közgyüléseiket. Három osztályra szakitott vára egy magas sziklás hegyre épült, s oltalombástyája vala a bánya városoknak. Legelőször foglalták el 1553-ban a törökök éjjeli meglepés által s csak 1593-ban vehette vissza Tiefenbach, elébb meg öszve törvén a segitséget hozó temesvári basát. 1619-ben Bethlen és Rhédey Ferencz keritették kezökre. De legnevezetesebb ostromot álla ki 1682-ben Tökölitől, és a törököktől kik közel 140,000 emberrel szállották meg. Ekkor II. Koháry István, mint várkapitány rettenthetetlen bátorsággal védelmezte magát, de utóbb is az őrzősereg gyalázatos félénksége miatt, mind a vár, mind maga ellenség kezébe esvén, rablánczra füzetett, s elébb Regéczre azután Ungvárra, majd Sáros-Patakra, később Munkácsra, majd ismét Sáros Patakra hurczoltatván, csak 1685-ben szabadulhata meg ezen esmeretes nagy magyar vitézünk és költőnk.

Fülek-Kelecsény, magyar falu, Nógrád vármegyében, 220 kath., 16 evang. lak. F. u. Ajtics Horváthi, Csillom, s m. t.

Fülek-Kovácsi, magyar falu, Nógrád vmegyében, 302 kath. lak. Rétjei az Ipoly mentében jók volnának, ha ez, és a Kölcsér vize néha be nem iszapolnák. F. u. a füleki uradalom.

Fülek-Püspöki, magyar falu, Nógrád vmegyében, Fülekhez közel: 759 kath. lak. Kath. paroch. templom. Tiszta buzáját a losonczi piaczon becsülik legtöbbnyire. F. u. az Esztergomi érsek.

Fülep, puszta, Szabolcs vármegyében, Penészlekhez nyugotra, homok dombos völgyes határral. F. u. Hajdu Vámos-Péres városa, s Eördögh.

Fülep, puszta, Zala vmegyében, a Balaton partján, Kövágó-Örshöz közel, Veszprémhez 3 óra.

Fülepháza, puszta, Bihar vármegyében Nyárszeg alatt, többnyire szép fiatal cserfás erdőből áll. Birja a váradi deák káptalan.

Fülöpszállás, szabad m. v., Szabad Jász- és Kun kerületekben, közel Szabadszálláshoz, a kis ér foka mellett, melly a Kigyós eribe szakad: 11 kath., 4715 reform. 12 óhitü, 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa bötermékenységü, de vannak homokos, és szikes területei is.

Füles, (Nikics), elmagyarosodott horvát falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre $2^1/_4$ mfd., 1200 kath. lak., paroch. egyházzal. Van itt egy szép kastély és angolkert. Dombos határa középszerü, s kiterjed $5619^{12}/_{16}$ holdra, mellyből szántóföld $3607^{8}/_{16}$ h., rét $128^{4}/_{16}$, kert $78^{3}/_{16}$ h., szőlő $80^{5}/_{16}$ h., erdő 1659 hold, s áll tölgy, cser, nyir, fenyőfákból. Birja gr. Zichy Henrik; ezelőtt b. Meskó családé volt.

Fülesd, magyar falu, Szathmár vmegyében, 18 római kath., 414 ref., 13 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határának nyugoti része agyagos, keletre homokos, de bötermékenységü; rétjei bőségesek és hasznos szénát adnak; szép erdőkkel bir. A Tisza, Tur és Számos árvizei egy részét a határnak meg szokták futni. F. u. a Kölcsey nemzetségbeliek, Kende Pálnó s m. t. A kölcsei uradalomhoz tartozik. Tisza-Ujlakhoz 2 óra.

Fülpös, magyar falu, Szathmár vármegyében, a Szamos mellett, közel Matolcshoz: 6 római, 18 g. kath., 220 ref., 22 zsidó lak., ref. anyatem-

plommal. Szük határát az árviz rongálja, de különben igen termékeny. F. u. számos nemesek. Szathmárhoz 5 óra.

Für, magyar falu, Komárom vármegyében, Csúzhoz $^1/_2$, Komáromhoz 3 órányira, 600 kath., 40 zsidó lak., fiókegyházzal. Határa mérsékelt dombokon fekszik, igen kis része homokos, a többi jó fekete föld. Az egész áll 3585 holdból, melly közt 1701 h. urbériség, 1500 h. majorság, 295 h. erdő. Birják Jankovich, Pálffy, Szalay, Ordódy urak.

Füred, magyar falu, Zala, az uj rendez. szer. Veszprém vmegyében, igen közel a Balatonhoz, Veszprémhez 3 óra, 186 kath., 921 ref. 20 zsidó lak. Van egy szép uj ref. szentegyháza, nagy erdeje, szép szőlőhegye, melly igen erős olajos, aranyszinü bort terem. Szántóföldje kevés. F. u. közbirtokos urak, és a Veszprémi káptalan. Savanyuvize s fördője Magyarországon az elsők közé tartozik.

Kapos-Füred, magyar f., Somogy vmegyében, 507 kath. 3 zsidó lak., kath. fiókszentegyházzal, igen termékeny földekkel. F. U. h. Eszterházy. Kaposvár fiókja, s Lakhoz 5 óra.

Tisza-Füred, magy. m. v. Szolnok vmegyében, közel a Tiszához, Debreczenhez 7 mfdnyire, a pesti országutban; 615 kath., 3681 ref., 17 görög, 190 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyház, Synagoga. Határa a Kocsi pusztával egyetemben tágas és termékeny; a szarvasmarha-, juh-, sertés-tenyésztés szépen virágzik; szőlőskertje, nádlosrétje, fája a Tisza füzeseiben elég; lakosai jövedelmes halászatot üznek, s hires magyar nyergeket csinálnak, ugy hogy 1819-ben a Porosz kormányszék is vitetett innen két nyereg-gyártó legényt Berlinbe. F. u. Jósa György örök., Sombory Imre, Nánásy Bernáth, Gyulai, Farkas, Péczely, s mások számosan.

Fürész, tótul Pila, tót falu, Nógrád vmegyében, Vámos falutól $^1/_2$ a bányavárosi országuthoz pedig félnegyed órányira, egy szük és mély völgyben. E helyen hajdan fürészmalmok voltak, s innen vette nevét. Határa 1700 hold, u. m. 10 h. belsőség, 1057 h. szántó, 244 h. rét, 380 h. erdő, 9 h. árkos tér. Urbéri szántó van 46, rét 20 hold; lakosok kezén levő irtási szántó 1007 h., rét. 206 hold; majorsági belsőség 2, föld 2, rét 18, erdő 380 hold. Földje agyagos, a hegyeken könnyü de köves. Népessége 66 r. kath., és 330 ágostai. A helységen keresztül folyik a Fürész patak, s a falu alatt egyesül a Kriványi patakkal. Malma van a Fürész völgyében. Birtokosa id. gr. Zichy Ferencz mint senior, és gr. Kálnoky Gusztáv.

Fürész, (Pila), tót falu Gömör vármegyében, a Rima vize mellett, 790 többnyire evang. lak., s anyaegyházzal. Többen birják.

Fürged, puszta, Tolna vmegyében, a dombóvári kerületben, h. Eszterházy birioka.

Füss, tót falu, Bars vmegyében, Verebélytől délre 2 mfd. 923 kath. 9 evang. lak. Ékesitik ezen helyet a kath. paroch. templom és az uraságok szép lakházai s kertjei. Határja mindennel bővölködik: van gabonája, bora, fája, elég legelője, sok gyümölcse. F. u. Balogh, Bencsik, s a t.

Füss, magyar falu, Komárom vármegyében, Komáromhoz nyugotra $2^3/_4$ mfd., az öreg Dunától $^1/_4$ mfd. A szentmártoni főapát adományzása alá tartozó papnemesi helység, s egy illy papnemesi szék innen veszi nevét. Határa 2536 $^{732}/_{1200}$ hold, mellyből belsőség 31 h., szántóföld 834, kaszálló 615 h., nádas 142, legelő 913 hold. Földje igen jó, s mindent megterem; a szarvasmarha és lótenyésztés virágzó. Népessége 849 lélek, kik közt

845 r. kath., 4 zsidó. Nevezetebb épületei a kath. egyház, s a szentmártoni főapátság administratori és lelkészi laka. Az egész határ majorsági birtok s birják: a szentmártoni főapát, Ghyczy, Szabó, Matkovics, Kajdacsy, Orbán, Pázmány, Priviczer, Markovics, gr. Somogyi, Pach.

Füskut, oláh falu, Temes vmegyében, Aradhoz 3 órányira, 1100 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 58 egész urb. telekkel. A féregyházi birt. birják.

Füszfő, telep, Veszprém vármegyében. Vörösberény határában.

Füzegy, oláh f., Bihar vmegyében, Belényeshez $^3/_4$ mfd., hegyek közt, 273 g. kath. lak., s anyatemplommal, szép de kevés erdővel. Birja a váradi görög püspök.

Füzér, magyar-tót falu, Abauj vmegyében, Kassához délkeletre 4 órányira: 475 kath., 43 g. kath. 73 ref., 7 zsidó lak. Kath. és ref. templomok. Erdeje igen szép. A helység felett egy magas sziklahegyen láthatni régi omladozott várát. F. u. gr. Károlyi István.

Füzes, puszta, szabad Jász- és Kun kerületekben, Halasi határhoz tartozik.

Füzes, magyar falu, Heves vármegyében, Pétervásárhoz $^1/_2$ mfd, 472 kath. lak., s jó marhatartással. F. u. gr. Keglevich Gábor, Szerelem Antal, Fáy Menyhért. Ut. p. Eger.

Füzes, oláh falu, Krassó vmegyében, Bogschánhoz 2 órányira, Temes vmegye szélén: 23 kath., 2400 óhitü lak., anyatemplommal, s jó szántóföldekkel, nagy erdővel, szilvásokkal, legelővel. A k. kamara birja.

Egyházas-Füzes, (Kirch-Fidisch), német falu Vas vmegyében 478 kath. lak., paroch. szentegyházzal. F. u. gr. Erdödy György. Szombathelyhez 2 óra.

Gyepü-Füzes, (Kho-Fidisch) német m. v. Vas vármegyében, Szombathelyhez nyugotra 3 órányira, 574 kath., 3 evang. lak. Diszesiti e várost gr. Erdödy Györgynek egy fölemelkedett helyen lévő igen szép kastélya, mellynek erkelyéről a legszebb angolkertet, u. m. az előtte fekvő hegyekkel, völgyekkel, erdőkkel s rétekkel változó falukkal megrakott gyönyörü vidéket s távolabb a stájerországi Wexel hegyét, s az ausztriai havasokat láthatni. Azonban a kastély mellett is van egy csinos izlésü angol kert, mellyben több nézésre méltó tárgyak találtatnak, nevezetesen a nagy üvegház gyönyörü narancsfákkal, a plántán és rozsa-fasor, a virággula, halastó, több facsoportok s meglepő szakaszok, egy 1500 darab nemesitett gyümölcsös, s t. b. Van itt továbbá nagy urasági tehenészet híres sajtcsinálással, és igen jó mészégetés. A város feje gr. Erdödy György egyik szép uradalmának, mellyhez még 4 falu tartozik, u. m. Egyházas-Füzes, Pinka-Miske, Sárosszék, Kis-Cziklin. A föld minemüsége az egész uradalomban: nehéz anyag, melly gyakori trágyát, és 4-szeri szántást kiván, de nagy munka után sikeres buzát, és hajdinát terem, csak hogy az utolsónak a gyakori és erős derek hamar ártanak. Kukoricza és bor nem termesztetik. A legelő szük, s a rétek hiányát a jobbágyok lóherével potolják; hanem az uraság maga szép réteket bir a Pinka mentiben. Erdeje 2063 holdat foglal el. A gazdaság kitünő szorgalommal üzetik, ugarat csak tiszta buzára tartanak.

Rába-Füzes, német falu, Vas vmegyében, Szentgothárdhoz fél óra, 474 kath. 246 evang. lak. Gazdag határ. Sok bor, gyümölcs, dohány. F. u. gr. Batthyáni, s a n. ujvári uradalomhoz tartozik.

Füzesér, magyar-orosz falu, Zemplén vmegyében, N. Cseb fil. 167

romai, 140 g. kath., 48 ref., 35 zsidó lak. 468 hold szántóföldel. F. u. Füzeséry s m. Nagy-Mihályhoz 1½ óra.

Füzesfa, puszta, Pozsony vmegyében, a Csalóközben, Diós és Bögöl Patony közt. Ut. posta Pozsony.

Füzi, puszta, Abauj vmegyében, Barczához egy órányira, 18 kath. lak. F. u. b. Meskó, Füzy, Desseöffy, Dióssy.

Fűzitő, puszta, Komárom, az uj rend. szer. Esztergom vmegyében, Almáshoz ½ órányira, a Duna partján. Vidéke róna, s egy részben vizenyős. Keresztülmegy rajta a buda-bécsi országut, melly itt igen kis részben a régi romai töltésen megy. 1848-ban nagyszerü czukorgyár állittatott itt. Némellyek a Dunaparton található romok után itélve, ide teszik Azoa romai várost. Birtokosa gr. Zichy Miklós.

Fűztű, magyar falu, Vas vmegyében: 122 kath. lak. paroch. szentegyh. F. u. a Megygyesi nemzetség.

Füxlincz, német falu, Vas vmegyében: 321 kath. lak. F. u. gr. Nádasdy. Határa hegyes sovány. Ut. p. Radkersburg 1½ óra.

G.

Gaád, lásd Gád.

Gabonás, vagy **Kérsziget**, puszta, Heves vmegyében, Dévaványa mellett, egy sziget a Berettyórul nevelt nádas rétek által környezve, 2850 hold kiterjedésben. Birja b. Bánffy Pál, Borbély család, Csanády Imrénő, Sárkány és Szarka örökösök.

Gáboltó, tót mváros Sáros vmegyében, Bártfához nyugat-éjszakra 1½ mfld: 882 romai, 34 görög kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa hegyes, kösziklás; erdejében legelője elég; savanyúviz-forrása több van. F. u. gr. Erdödy György.

Gáborján, magyar falu, Bihar vmegyében, szép rónaságon, Debreczenhez 4 mfldnyire, s ez utolsó postája. Lakja 1356 reformatus, kiknek helyben van papjuk. Határa 6000 hold, mellyből szántó 2100 h., kaszálló 1559 h., legelő 1171 h., szőlő 51, erdő 210, nádas 317, folyóviz 589 hold. Ebből majorsági föld csak 169 h. erdő. A többit a lakosok, kik hajduk voltak, szabad adás mellett birták mindég h. Ezterházy Páltól bizonyos határozott summáért. Földje fekete és szikes; amaz gazdagon terem mindent, ez főkép a zabot szereti. A helység határát keresztülfolyja a Berettyó, a déli oldalon pedig körülfogja a Kis-Körös. Nagy vizimalom.

Gáborjánháza, magyar falu, Zala vmegyében: 214 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Gács, (egész neve: Gácsvár-alja), tót-magy. mv., Nógrád vgyében, egy kiterjedt völgy közepén, Losonczhoz 1, Pesthez éjszakra 14 mfld távolságra. A város éjszaki oldalán egy magas kösziklás hegyen áll a régi Forgách nemzetség vára, melly a legjobb karban, jelenleg gr. Forgách Sándornak szolgál lakásul. Határa 210 hold, mellyből belsőség 110, szántóföld és rét 100 hold. Urbériség itt nincs. Lakja 1117 kath., 180 ágostai, 2 ref., 47 zsidó. A város mellett folyik a Tugár pataka. Nevezetes épületei: a váron kivül gr. Forgách Antal kastélyja, a posztó- és répaczukorgyár, mellyek közül a posztógyár egész Magyarországban legnagyobbnak mondható. Tart 3 országos vásárt is. Birják gr. Forgách Antal, és gróf Forgách János örökösei. Postahivatala Losonczra tétetett át.

Gacsa, puszta, Heves vmegyében, Örs m. 18 ref. lak. F. u. Erős, Almásy István, b. Vimpfenné, Rakóvszky, Halasy, Hellebront, Torma, Országh, Csepreghy, Thassy, Sütő, Véges, Majzik, Cseh, Goth.

Gácsfalva, (Sztara-Halics), tót falu, Nógrád vmegyében, a gácsi vár tövében, kies völgytorkolatban, legszebb rétek közepette. Határa 3300 hold, mellyből urbéri belsőség 27, szántó 720, rét 180, urasági beltelek 55, szántó 610, rét 88, erdő 1620 hold. Földje agyagos, vadvizes; lakosai nagyobb részt fuvarozással és szarvasmarha-tenyésztéssel foglalkoznak. Lakja 703 kath. A helységen keresztülfolyik a Tugár pataka, melly Gácson a gyári munkákra használtatván, Losonczon alul az Ipolyba szakad. Van itt egy igen régi rom. kath. templom, mellette egy nagy, egészen fából minden vas nélkül készült harangláb. Birják gr. Forgách Antal és Forgách János örökösei.

Gacsály, magyar falu, Szathmár vmegyében, Jánk és Rozsály közt: 21 r., 68 g. kath., 616 ref., 51 zsidó lak., egy ref. anyatemplommal, mellynek födele is köből rakatott. Nagy kiterjedésű határa tiszta buzát, kétszerest, tengerit, zabot, és híres lencsét bőséggel terem; erdeje, kaszállója jó. F. u. Pap Andrásné, Rátonyi Károly, Madarassy, és több nemzetségek. Ut. p. Szathmár.

Gacsalk, (Gocsaltow), tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Csetnekhez egy órányira: 44 kath., 317 evang. lak., kik szenet égetnek, fuvaroznak. Határa több hegyekből, de csak egy völgyből áll, és szorgalmatos javitást kiván. F. u. Gömöry, Czékus s m. Ut. p. Rozsnyó.

Gád, oláh falu, Torontál vmegyében, a Temes mellékén, Uj-Pécshez délre 2 mfldnyire: 44 kath., 8 ref., 1080 óhitü, 4 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, szép urasági épületekkel, erdőkkel, 41⅞ egész telekkel. Határa gazdagon termi a szép tisztabuzát, tengerit, repczét, zabot, szénát stb. F. u. Kászonyi, Nagy, Gyertyánfy, Kukarics, Pálfy, Fodor családbeliek.

Gadács, német falu, Somogy vmegyében, Dörögcskéhez 1 óra: 235 ágostai lak. Ezen falu még nem rég puszta volt, de contractualis zsellérekkel megnépesitetett. F. u. gr. Hunyady Ferencz. Ut. p. Szemes.

Gadány, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécstől 1 óra, domhon. Határa 1097 hold, mellyből szántóföld 860 h., rét 92 h., legelő 20 h., szőlő 85 h., erdő 40 hold; ebből ismét urbéri szántóföld 260 h., rét 86 h., szőlő 25 h., majorsági szántó 600 h., rét 6, szőlő 60 h., erdő 40 hold. Földje veres agyag, sovány, leginkább hajdinát terem. Lakja 137 romai kathol. Birja Czindery László.

Gadány, magyar falu, Somogy vmegyében: 460 kath. lak., fiók-szentegyházzal, makkos erdővel, szőlőhegygyel. F. u. gr. Széchenyi Pál. Ut. p. Marczali.

Orosz-Gadna, orosz falu, Abauj vmegyében, Borsod vmegye szélén: 18 r. kath., 553 g. kath., 3 ref., 4 zsidó lak. Görög kath. paroch. templom. Van itt egy régi omladozott szentegyház s derék erdő. F. u. Jakabfalvay, Ragályi s m. Ut. p. Miskolcz.

Gadócz, Komárom város határával szomszédos puszta, Komárom vmegyében, a Vágh-Duna mellett. Áll 2309 holdból, mellynek negyedrésze termékeny, sőt gazdag szántóföld, ¾ része pedig kaszáló és legelő. A határból mintegy 100 hold tulesik már a Vágh-Dunán. A csallóközi rész a pozsonymegyei vizektől, mellyek itt összetódulnak, nagy károkat szenved, s több mocsáros tavai és erei vannak. F. u. gr. Nádasdy Leopold; továbbá Ghiczy Mátyás és Sárkány Ferencz urak.

Alsó-Gagy, orosz-magy. falu, Abauj vmegyében: 48 r. kath., 270 g. kath., 18 evang., 17 zsidó lak. F. u. gr. Fáy s m. Ut. p. Forró.

Felső-Gagy, magy. falu, Abauj vgyében: 347 r. kath., 23 g. kath., 138 evang., 23 ref., 46 zsidó lak. Kath. par. templom. F. u. g. Fáy, Péchy, Lánczy, Szentimrey, Putnoky. Ut. p. Forró.

Kis-Gaj, oláh falu, Temes vmegyében, rónaságon, ut. postája Moravicza 1 mfld: 12 r. kath., 7 zsidó, 789 n. e. ohitü lak., s anyatemplommal. Határa 1697 hold és 1200 □ öl; ebből házhelyek 127 h., kaszálló 325 h., szántóföld 702 h., legelő 117 h., szorgalomkertek 7 h., 1200 □ öl, egyházi s iskolai föld 37 h., utak 31 h. Majorsági kaszálló s kivágások 48 h., legelő 301 h., épület 2 hold. Ezenfelül majorsági birtok van még mintegy 800 hold, de ezek már Torontál vmegyében feküsznek. Földe gazdag fekete agyag. Birja Malenicza Helena.

Gaja, puszta, Székesfejér vgyében, Bodajkhoz tartozik: 21 kath. lak.

Gajár, (Gajring), tót mv., Pozsony vmegyében, 1 fertálynyira a Morva vizétől, és 5 1/2 mfld Pozsonytól: 2826 kath., 10 evang., 180 zsidó lak., kath. paroch. templommal, synagogával, harminczaddal. Határja róna, s bár nagy részt homokos, de jól mivelt. Erdeje, legelője böven; kendert termeszt, s azzal kereskedik. Szarvasmarhája sok, nemesitett juhnyája az uraságnak szép. Van két malma, a Morván révje és híres baromvásárja. F. u. h. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Gajdel, nagy német falu, Nyitra vmegyében, Német-Prónához 1/2 órányira: 1774 kath. lak., kath. paroch. templommal. Erdeje nagy. Terem sok apró szilvájok, mellyet megaszalván messze el szoktak hordani, s igen kapós. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p Privigye.

Gajdobra, német falu, Bács v.-megyében, Palánkához éjszakra 1 1/2 óra: 2200 kath. lak., paroch. templommal. Első osztálybeli gazdag határa 1100 □ ölével 8381 hold, mellyből 119 telek után urbéri szántó 3896, rét 2842, legelő 1231, szölö 100, tavak 48, utak 264 hold. Birja a kamara. Hajdan itt prépostsága volt a praemonstrati szerzetnek.

Gajdos, puszta, Csanád vmegyében, Földeákhoz fél mfldnyire: 439 kath. lak.

Gajdos, orosz falu, Ungh vmegyében, egy patak mellett, melly kétfelé választja, ollyformán, hogy egyik része Ungh, másik Beregh vmegyéhez tartozik: 2 romai, 306 görög kath., 5 zsidó lak.

Gajdos, puszta, Ungh vmegyében, a Ribnicze fil.: 103 romai, 27 g. kath., 13 ref., 22 zsidó lak.

Gajdos, orosz falu, Beregh v.-megyében, Ungh vmegye szélén: 309 g. kath., 8 zsidó lak. Határa hegyes és sovány. F. u. többen. Ut. p. Szerednye.

Gákova, német falu, Bács vmegyében, Zomborhoz éjszakra 2 mfld, saját postahivatallal és váltással Zombor és Gara közt. Lakja 3000 kath., paroch. templommal, vendégfogadóval. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 7087 hold, mellyből 99 telek után urbéri szántó 3261, rét 2352, legelő 540, szölő 190, uradalmi rét 13, tavak 560, utak 171 hold. Birja a kamara.

Galabocs, magyar falu, Nógrád vmegyében: 162 kath., 2 evang. lak., kik szőlőt mivelnek. F. u. Bene s m. t. Ut. p. Szakál.

Galád, puszta., Torontál vmegyében, N. Kikindához 1 óra.

Galambok, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Kanizsához 3 óra: 781 kath., 404 ref. lak., kath. parochiával, és ref. anyaekklézsiával. Róna határa igen termékeny; rétje sok; lakosai sok marhát tenyésztenek. F. u. a pesti papnövendékház.

Galambos, puszta, Somogy vármegyében, 52 kath. lak.

Galambos, puszta, Pest-Pilis v.-megyében, a váczi sz. birói kerületben.

Galantha, vegyes magyar-tót m. v., Pozson vmegyében, Diószeghez keletre 1 órányira: 1189 kath., 38 evang., 556 zsidó lak., több kastélyokkal s urasági lakházokkal, kertekkel, kath. paroch. templommal, synagógával és boltokkal. Az ide való czigányok hirs muzsikusok. Nagy róna határa igen sikeres rozst, buzát, árpát terem; réljei kövérek; a marha-, kiváltképen a juhtenyésztés szépen virágzik. F. u. több nemzetségek, kik között 3 predikatumát innen veszi, u. m. Eszterházy, Fekete, Balogh. Ut. p. Szered.

Gálfalva, (Galovani), tót falu, Liptó vmegyében, 15 kath., 98 evang. lak. F. u. Plathy, Csemniczky.

Gálfalva, (Gobolovicza), orosz falu Beregh vmegyében, N. Ábránka fil. 42 g. kath., 4 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Nyiresfalva.

Galgócz, (Freystadtl, Eleutheropolis), vegyes tót-német m. v. Nyitra vmegyében, a Vágh bal partján; Pozsontól 8, Nyitrától $2\frac{1}{2}$ mfd távolságra, egy igen kies vidéken: 3712 kath., 30 evang., 1 ref., 12 óhitü, 478 zsidó lak. Említést érdemelnek, a kath. paroch. templom, melly alatt van a gr. Erdődy család temetkező helye; franciscanus klastrom; a postaház; az urasági tisztek lakházai s más privát épületek és boltok; a Synagóga. — A piacz közepén láthatni egy régi kerek lapos tornyot, melly hihetőképen a török idők maradványa. — A Vághon van egy fahid, számos hajó-malmok. — Lakosai gabonával, lóval, szarvasmarhával, de kiváltképen épületre való fával, faeszközökkel, mellyek a Vágon Árva és Liptó vmegyéből hozatnak, eleven kereskedést üznek. — Heti vásárai népesek; országos vásárait pedig a jó lóvak kedvéért sokan meglátogatják. Ezenkivül a lakosok mindenféle kézi mesterségeket folytatnak; sőt a Thurzók alatt könyvnyomtató mühely is vala itt, egy evang. gymnasiummal együtt; de ma már e helyett csupán egy kath. polgári oskola van. — Határa nagy kiterjedésü; szántóföldei, rétei termékenyek, de az áradástól gyakran rongáltatnak. — Szőlőhegye igen tágas, és sok, de nagyon középszerü bort terem. — A hegynek déli oldalán áll régi s a történetekben is nevezetes vára. Ezt a XIV-ik század elején a hatalmas Trencséni Máté bírta, ki legyőzetvén a fiskusra szállott. Később Corvinus Mátyás alatt Ujlaky Lőrinczet ismerte urának; II-ik Lajos pedig Thurzó Eleknek ajándékozta. Kihalván ezen család, Forgács Ádám nyerte el a hozzá tartozó uradalommal együtt, letévén érte 180,000 ftot. De Forgács Simon a Rákóczy Ferencz egyik fővezére több jószágaival együtt elvesztette, s ekkor az Erdődy családnak adatott kir. adomány-képen, s most is gr. Erdődy Józsefné birja. A török háboruban a város sokat szenvedett a törököktől, tatároktól, sőt 1663-ban a várat is elfoglalták, magára hagyván azt hiteszegett őrzőserege, a Rákóczyaknak pedig nagy fontosságú erősségük vala ez, mint a Vágon való szabad általkelésnek főbástyája. A mostani özvegy grófnénak férje mind a várnak mind a különös szépségü kertnek ékesitésére nagy somma pénzt költött, s természeti fekvésétől is segittetvén, azt — minthogy innen a Vág kies s ezer változásokkal teljes völgyére felséges kilátás esik — egy a legszebb lakhelylyé formálta egész hazánkban.

Sajó-Galgócz, magyar falu, Borsod vmegyében, a Sajó kies völgyén, Miskolcztól 2., u. p. Putnoktól $\frac{8}{16}$, Vadnától $\frac{3}{16}$ állomásra, észak és nyugotról hegyek által keritett térségen. Szomszédai: Kaza, Vadna, Dubicsány, Jákfalva. Határ-kiterjedése 1916 h. ebből 31 h. belsőség, 317 h. szántóföld, 396 h. rét., 23 h. szőlő, 1120 h. erdő, 29 h. használaton kivül.

A föld második osztályú s bőtermékenységü, rétjei kövérek, vidéke a helységnek kies. Lakóház van 58; 320 r. kath., 4 g. kath., 4 ref. 6 zsidó. A r. kath. helyben birnak anyatemplomot, mellyhez Dubicsány s Sajó-Kaza leányegyházak is tartoznak. F. u. az egri káptalan. Hajdani várának, mellyet Komoroczky és Valgatha huszita cseh vezérek 1457/8-ban épitettek, már maradványai is alig látszanak. E vár történet-leirását Vadna helység leirásánál közöljük.

Gálháza, puszta, Zala vmegyében, Sárdhoz közel, ut p. A Lendva.

Alsó-Galla, derék és rendes német falú, Komárom az uj r. sz. Esztergom vmegyében, néhai országbiró gr. Eszterházy József által 1735-ben würtzburgi és alsácziaiakkal népesítve, határa hosszant északnak nyúlik; keletről felső Galla, délről Bánhida, nyugotról Szöllős, Tolna és Tarjány veszik körül. Határkiterjedése 2800 hold körül. Vidéke északról hegyes erdős. Bánhida felé kevés változatu róna. Szántóföldje hideg természetü fekete föld s szorgalmas mivelést kiván. A helység az északon hosszan nyuló hegysorhoz közel déli hajlaton fekszik. Keresztülfoly rajta a Tolnáról jövő gallai ér, a Tatából Budára vezető országút szinte keresztülmegy. Egy hosszu utczája rendes, házai csinosak, udvarain a tisztaság szembetünő s rajtok a pajták szinte szorgalom jelenségeül szolgálnak. A nevezett folyó a határ északi részén jövén be, az erdőség közt szép rét-völgyet képez, s innen a két Galla közti erdőkön keresztül von határt, még ismét rétséget képezve áttér keletnek az alsó-gallai határba. Szőlőhegye kettő van. Határának azonban felénél többét erdőség foglalja. Lakja 679 kath. 8 ref. Anyaszentegyházuk 1800-ban keletkezett, templomuk bold. asszony fogantatása s sz. Gál tiszteletére. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Felső-Galla, hegy alatt hosszan elnyuló német falu, Komárom-, az uj r. sz. Esztergom vmegyében, a Tatáról Budára vezető országutban. 4250 h. körül foglaló határa a falutól inkább északnak terjed s az egésznek 2/3-át erdőség teszi; vannak azonban csekély emelkedésü dombjain középszerü szántóföldei, a hegyek közt, leginkább az erdőségek völgyein jó rétei, több apró patakja, mellyek mind az alsó gallai érbe sietnek. A falu felett északnak a délre dülő nagy-kesselői hegy alatt, igen szép fekvésü szőlőhegye. Erdőségének nevezetesebb tetői: nagy Keselő, Herkályos, Mesterberek, Pusztahegy, s a t. Van egy hamuzsirfőzőháza, 903 r. kath., 1 ágost., 4 ref. 11 zsidó lak. Néhai országbiró gr. Eszterházy József által 1733-ban würtzburgi püspökségből és Alsacziából jött német lakosokkal telepitetvén meg a helység; az eredeti nyelv ugyan német, de többnyire a magyar nyelvet is értik a lakosok. Hozzá tartozik a körtvélyesi puszta. A falu utczái rendesek, házai csinosak s keritett udvaruak, mi e megyében ritka helyen van divatban s azokat néhol gyümölcsfák, többnyire pedig gazdasági pajták ékesitik. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Galócs, magyar-orosz falu, Ungh vmegyében, Dobó-Ruszkához egy óránnyira: 88 római, 132 görög kath., 265 ref. 5 evang., 60 zsidó lak. Ref. ekklésia. F. u. Galócsy, Balogh, Karner, s m. Ut. p. Ungvár.

Gálos, (Gols), német mváros Mosony vmegyében, fél óránnyira a Fertőtül, 248 kath., 1408 ágostai lak., kath. és ágostai anyaszentegyházakkal. Van 54 másodrendü jobbágytelke, 109 telkes gazdája, 23 kézmüvese, 3 kalmárja, 308 hold első, 2564 második, 790 harmadik osztálybeli urb. szántóföldje, 311 első, 3 másodrendü

embervágó rétje. Szőleje 2213 második, s 1657 harmadik osztálybeli Czapára terjed. Erdeje derék. Juhot a jobbágyok is tartanak. 1683-ban, midőn a törökök Bécsbe mentek, egészen kiraboltatott, s hamuvá tétetett. 1818-ban pedig $^2/_3$ a helységnek, az ágostai szentegyházzal és oskolával együtt tüz áldozatjává lett. F. u. h. Eszterházy, gr. Eszterházy Kázmérné, s Károly főherczeg örök.

Gálosfa, német falu, Somogy vmegyében, 441 kath., 16 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. Szőlőhegy. Erdővel. F. u. a Festetics nemes nemzetség. Ut. p. Kaposvár.

Gálosháza, oláh f. Bihar vmegyében, Élesdtől délre 1 mfd., hegyes vidéken, 200 n. e. óhitü lak. anyatemplommal, sovány földekkel, derék erdővel. Van egy itt fakadó forrása, melly 2 malmot hajt. Birja a váradi deák káptalan. Közös birtokáról lásd Szászfalvát.

Gálosháza, puszta, Sopron vármegyében, Füles mellett. Kiterjedése $468^{12}/_{16}$ hold, mellyből $150^6/_{16}$ h. szántó, $19^3/_{16}$ hold rét, 34 h. kert, $265^6/_{16}$ hold erdő. Birja gr. Zichy Henrik.

Gálospetri, magyar falu, Bihar vmegyében, egy része dombon, többi lapályon, ut. postájához Székelyhidhoz $1^1/_2$ mfd. Van 1069 lakosa, kik közt 638 ref., 8 ágost., 288 g. kath., 51 r. kath. 84 zsidó; ref. és g. kath. anyatemplommal, több olajütő malmokkal. Határa 6000 h., mellyből 2600 h. szántóföld, 1426 h. rét, 900 h. legelő, 74 h. erdő, 1000 h. nádas rét. Ezekből majorság 1880 h. szántóföld, 1140 h. rét, 74 h. erdő, a legelő és nádas rétség a lakosokkal közösen használtatik. Fekete porhanyós földe gazdag termékenységü, kölest, dohányt, káposztát is sokat termesztenek a lakosok; valamint a barom- és sertéstenyésztés is jó karban áll. Határát az Ér vize több helyeken átfutja, s rétjei nagy részét is elönti. Ezen van Draveczky Zsigmond urnak egy malma; különben, mint fentebb láttuk, sok mocsáros nádló rétet képez. A helység déli részén fekvő magas dombon látható egy várnak maradványa, mellyet Draveczky László ezredes építtetett a mult században, s az 1829 és még inkább 1834-ben dühösködő földrengés tevé semmivé. E 4 toronnyal ékesített pompás várkastélyból felséges kilátás történt a természeti ajándékokkal megáldott Érmellékére. Birtokosok: Draveczky Gyula és Zsigmond, Bernáth Vincze, Fráter Gedeon és Dániel, Komáromy György, Draveczky Sándor, Lázár Imréné, Radványiné, Gámán Ferencz és András, Csonka örökösök.

Galsa, oláh falu, Arad vmegyében, Világos mellett, 161 r. kath., 870 görög kath., 1147 n. e. óhitü lakossal. Van egy uj urasági, és megyei háza, g. kath. temploma, s egy elhagyatott répaczukorgyár. Határa 7642 hold, 1032 □ öl, mellyből belsőtelek 450 h. 416 □ öl, külső földek 5445 h. 1003 □ öl, szőlőhegy és szilvás 768 h. 713 □ öl, a Zsimbolya puszta (allodium) 978 hold. Jó fekete agyagos földje terem buzát, rozsot, kukoriczát, dohányt, kendert, repczét, stb. Oláh lakosai rosz gazdák, s földjeiket szomszéd helybelieknek bérlik ki. A határon keresztülfoly a Zsimbolya nevü rét. Birja a falut Bohus János.

Galsa, magyar falu, Nógrád vármegyében, 523 kath. lak., és paroch. templommal. Földje, rétje igen hasznos; malma is van, az Ipoly vizén. F. u. h. Coburg. Ut. p. Zelene.

Galsa, magyar falu, Zala vmegyében a szélén, 388 kath., 74 evang., 10 zsidó lak., evang. anyaekklezsiával. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Sümeg.

Gálszéch, orosz-tót-magyar mváros, Zemplén vmegyében, egy kies vidéken, Ujhelyhez északra 5½ mfdnyire: 548 római, 703 gör. kath., 4 n. e. óhitü, 35 evang., 120 ref., 249 zsidó lak. Római és görög kath., ref. anyatemplom. Synagóga. Vizi malom. Népes országos vásárok. Ékesiti a Szemere uraság 4 tornyu kastélya. Szántóföldje 2530 hold, s jó mivelés mellett mindent megterem. 1255-ben ezen helység Purusztyán (Borostyán) várhoz tartozott, s az Aba nemzetségbül származott Peteuroz Péter birta. Fiának hütlensége miatt Miczbán gróf fiainak adatott 1320-ban. 1402-ben Comes Gál de Zéch zólyomi föispány a helységet mezővárosi rangra emelte, s vásárokat hozott be. 1603 a Bocskay zendülés itt vevé kezdetét. 1685 egy része a helységnek b. Fischer Mihálynak, másik része a Homonnai Drugetheknek ajándékoztatott. Mostani földes urai: b. Fischer, Szemere, Kálhásy, Puky, Tomsics, s m. t. Ut. p. Vécse.

Galvács, magyar falu, Borsod vmegyében, Szendrőtől északra 4/16 állomásra, erdőshegy aljában, kies vidéken, szomszédai; Abod, Szendrő, Meszes; határkiterjedése 2864 hold, mellyből 55 h. belsőség, 731 h. szántóföld, 284 h. rét, 1768 h. erdő, 26 h. használaton kivüli. Urbériség 13 telek. A föld negyedik osztálybeli terméketlen sovány, a rétek meglehetősek. Lakház van 83; 291 r. kath., 179 g. kath., amazok leányegyháza Szendrőhez, ezeké Abodhoz tartozván, zsidó 4. F. u. gr. Csáky István örökösi.

Gamás, tótból lett magyar falu, Somogy vmegyében, 1127 kath., 49 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Határa hegyes; erdeje szőlőhegye van. F. u. ½ Kiss Ignáczné, ½ Gludovácz. Ut. p. Szölös-Györök.

Gamisdorf, horvát falu, Vas vmegyében, 286 kath. lak. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. R. St. Mihály.

Ganad, puszta, Honth vmegyében, Börzsöny fiókja, 29 kath. lak.

Gancsháza, magyar falu, Poson vmegyében, ut. p. Somorja mellett: 50 kath., 6 ref. lak. F. u. a Gancs család.

Ganicsa, vindus-tót falu, Zala vmegyében, 609 kath. lak. F. u. Gyika. Ut. p. A Lendva.

Kis-Ganna, német falu, Veszprém vmegyében, 245 kath. lak., s fiókegyházzal.

Nagy-Ganna, német f., Veszprém vmegyében, 590 kath. lak. Kath. paroch. szentegyháza igen szép, s alatta van az Eszterházy grófok sirboltja. Szép erdő. Vizimalom. F. u. gr. Eszterházy Miklós. Ut. p. Pápa 1 mfd.

Gány, vegyes magyar-tót falu, Pozson vmegyében, ut. p. Szeredhez egy órányira; 265 kath., 16 zsidó lak. Van egy kastélya, kertje, termékeny határja. F. u. többen.

Gánya, orosz falu, Maramaros vmegyében, a Taraczk mellett: 1375 g. kath., 87 zsidó lak., anyatemplommal, nevezetes gyümölcstermesztéssel. F. u. a k. kincstár, s mások többen. Ut. p. Técső.

Ganócz, (Gansdorf), tót falu, Szepes vmegyében, Filiczhez közel: 87 kath., 89 evang. lak. Kath. paroch. templom. Savanyuviz, mellynek alkotó része: szénsavany-szesz, mészföld, kevés vas, keserüsó; használ a csipös nedvességtől származott bajokban. F. u. Okolicsányi, Vitalis. Ut. p. Löcse.

Gánth, német falu, Szekes-Fejér vmegyében, a vértesi hegyek közt, egy köszikás hegy tövében: 579 kath. lak. s paroch. szentegyházzal. Kevés szántóföld. Sok burgonya és gyümölcs. Szőlőhegy. Roppant vadaserdő. F. u. gr. Lamberg nemzetség. Ut. p. Mór.

Gara, német-dalmát falu, Bács vmegyében, saját postahivatallal Baja és Gákova közt. Lakja 3000 r. kath. paroch. templommal. A helység mellett jóforma posványság huzódik el. Határa részint fekete, részint homokos és első osztálybeli, s 1100 □ ölével 14788 hold, mellyből 159 telek után urbéri szántó 5244, rét 3778, jó legelő 4316, buczka 35, szőlő 189, uradalmi szántó és rét 74, nádas 40, tavak 694, utak 418 hold. A bajai uradalomhoz tartozik.

Garáb, tót-magyar falu, Nógrád vmegyében, jobbára hegyoldalban, ut. p. Hatvantól éjszakra $3\frac{1}{2}$ mfld. Határa 110 hold, mellyből majorsági szántó 60, rét 5, urbéri szántó 10, rét 3 hold, erdő, melly közös legelő, 32 hold. Földjének $\frac{2}{3}$ veres agyag, $\frac{1}{3}$ rosz fejér agyag, vizmosásos. Lakja 151 kath., fióktemplommal. Van egy patakja, melly a szomszéd Zsunyi pusztában ered. Birja gr. Almásy And r.

Garáb, (Hrabovo), tót falu, Nógrád vmegyében: 11 kath., 349 evang. lak. Evang. tornyos anyatemploma egy hegytetőn áll, de a papjok Kálnón lakik, melly helységet csak az Ipoly választja el. Savanyúviz-forrásából sokat szokott a fejér nép Losonczra hordani. A füleki uradalomhoz tartozik.

Garabonez, magyar falu, Zala vmegyében: 515 kath. lak., sok réttel. F. u. a veszpr. káptalan. Ut. p. Kanizsa.

Garadna, magyar-orosz falu, Abauj vmegyében, ut. p. Forróhoz 2 órányira: 362 r. kath., 110 g. kath. lak. Görög kath. templom. Vendégfogadó. Földe, erdeje, szőleje jó. F. u. Kassa városa.

Garadna, téres puszta, Borsod vmegyében, Lád és Szendrő közt, nagyobb részint hegyes erdőségén a Bódva partján kövér réteket foglalván magába, Szendrőhöz tartozik.

Garamszegh, (Hronecz), tót falu, Zólyom vgyében, Besztercze és Zólyom közt a Garam mellett: 26 kath., 482 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Szép uri kastélyok és gazdasági épületek. Határa első osztálybeli. A Géczy nemzetségnek ez törzsökhelye, s innen veszi előnevét.

Garancsi, puszta és szőlőhegy, Pest-Pilis vmegyében, Csobánkához tartozó.

Garany, magyar falu, Zemplén vmegyében, Zemplénhez éjszakra 2 mfldnyire: 428 romai, 87 görög kath., 328 ref., 8 zsidó lak. Ref. anya, kath. fil. szentegyh. Szép várkastély, melyet 1530ban Losonczy épitett. Szántóföldje 489 hold, s első osztálybeli; rétje sok; erdeje, szőleje, malma van. F. u. Almásy, Okolicsányi. Ut. post. Velejte.

Garázda, puszta, Nyitra vmegyében, Mocsonakhoz tartozik.

Garbócz, magyar falu, Abauj vmegyében: 116 kath., 86 ref. lak. Az Ósván malma van, s ugyan ennek mentiben kövér rétekkel bír. Ref. sz.-egyház. F. u. a sz. István seminariuma. Ut. p. Kassa.

Garbólcz, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Túr háton: 4 kath., 196 ref., 19 zsidó lak., s ref. anyatemplommal. Határa kemény agyagos és sovány, fája kevés. F. u. Kölcsey János, Böszörményi Józsefné, Várady, Horváth, Zombor, Szalkay nemesek. Ut. p. Szathmár.

Gárd, puszta, Abauj vmegyében, Pólyihoz $\frac{1}{2}$ óra: 21 kath. lak.

Gárdony, puszta, Székes-Fejér vmegyében, a velenczei tó déli partján: 245 kath., 613 ref., 24 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Több csinos uraságí lakház. Vendégfogadó. Határa gazdag termékenységü. Sok nád és vizimadár. F. u. Magyary, Kaszap, Kovács, s m. t. Ut. p. Velencze.

Gárdony, puszta, Somogy vmegyében, Lengyeltótihoz $1\frac{1}{2}$ óra: 134 kath. lak.

Gárdony, magyar falu, Somogy vmegyében, Dombó mellett: 5 kath., 284 ref. lak. F. u. többen. Ut. p. Istvándi.

Gárdony, puszta, Veszprém v.-megyében, Vanyola és Lovász-Patona közt.

Gárdony, puszta, Honth vmegyében, Palást fiókja: 56 kath., 15 evang. lak.

Gárdony, puszta, Nógrád vmegyében, Marcsal fiókja: 75 kath., 7 ref. lak.

Gárdos, puszta, Somogy vmegyében, gr. Zichy Károlyé. Ut. postája Berzencze.

Garé, magyar falu, Baranya v.-megyében, magas helyen fekszik, s egykor Siklós várát biró Gara nádoré volt, s a falu éjszaki részén most is nagyszerű épületromokra akadnak. Pécshez 2 mfld, ut. p. Szalánta $^3/_4$ óra. Lakja 239 r. kath., 205 ref., s mind a két felekezetnek helyben van papja és temploma. Határa 1800 hold, mellyből urb. beltelek 100 h., szántóföld 511 h., rét 231 h., majorsági beltelek 16, szántóföld 243 h., rét 18 h., elkülönzött urad. tiszta legelő $16^2/_8$, erdős 111 h., urbéri tiszta 35, erdei 151 h., szőlőhegy 50 hold. Sárga agyagos földje terem buzát, rozsot, kukoriczát, hajdinát, zabot. Birja a pécsi nagyprépost.

Gartha, magyar falu, Sopron vmegyében, Kapuvár mellett, 1050 r. kath., 10 zsidó lak., fiók-templommal. Határa 2500 hold, mellyből 800 hold erdő és legelő, a többi szán'óföld. Urbériség 208 h. szántó, 20 h. rét, legelő az erdő. Földje jó termő agyag, mellyben leginkább rozs és dohány termesztetik. Folyóvize a kis Rába. E helység is szabadalmas volt, mint Kapuvár, s hajdan a kapuvári várat tartoztak őrizni. Birja h. Eszterházy.

Gasparó, puszta, Zólyom vmegyében, a Garam jobb partján: 148 kath. lak.

Gasztony, magyar falu, Vas vmegyében, Csákányhoz óranegyedre: 494 kath., 5 evang. lak. Termékeny határ. Kövér rétek. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Gáth, magyar falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz délre 2 mfldnyire, a Szernye mocsár mellett, a honnan ez gáthinak is neveztetik: 4 r. kath., 649 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Földe jó buzatermő s egyenes; erdeje, nádja, csíkja, vizimadara bőséggel. F. u. gr. Schönborn.

Gátha, (Gattendorf), horvát falu, Mosony vmegyében, Pozsonyhoz $1^1/_2$ mfldnyire, a Lajta jobb partján, hol az egy szigetet képez. Itt jön össze a Pozsonyból Sopronba vivő ország- és postaut; a Mosonyból Brucknak vivő országuttal. Lakja 1058 kath., 3 ágostai, 171 zsidó. Kath. paroch. szentegyház. Synagóga. Vendégfogadó. Tehenészet. Uradalmi nemesitett birkatenyésztés. Négy kerekű vizimalom. Szép urasági kastély, pompás angol kerttel együtt, mellyet egész hosszában a Lajta szőke habjai nedvesítenek, s mellynek természeti szépségét a mesteri művészkéz a nagy ritkaságu honi és külföldi csemeték és növények még sokkal többre emelik. Az angol kerthez tartoznak a gyümölcsös kert, veteményes kert, több üveg- és növényházak. $82^3/_8$ másodrendü jobbágytelke után bir 53 telkesgazda $339^3/_4$ hold második, 1594 hold harmadik, $416^5/_8$ hold negyedik osztálybeli szántóföldet, $127^1/_4$ embervágó másod, $171^1/_4$ embervágó harmadrendü rétet. Káposztáskertjei elégségesek. F. u. gr. Eszterházy Kázmér.

Kis- és **Nagy-Gatálj**, puszták, Bihar vmegyében, Szerep mellett, 4000 holdnyi róna termékeny határral, sok rétekkel. Birja Kelemen János.

Gatály, tót-orosz falu, Zemplén vmegyében, N. Cseb fil. 353 romai, 300 gör. kath., 6 evang., 29 ref., 37

zsidó lak., 647 hold szántóföldel. F. u. gr. Schmidegg, Ujlaki, Bégányi, Boronkay, Viczmándy. Ut. p. N.Mihály.

Gáva, magyar falu, Szabolcs v.-megyében, a Tiszától 400 ölnyire, dombon, s ut. pőst. Tokajtól $1\frac{1}{2}$ mfld. Határa arányosíttatván, 6205 holdnak s 570 □ ölnek találtatott. Ebből szántóföld 3114 hold, szőlő 83, kenderföld 59 h., erdő 295, rét 1175 hold és 857 □ öl. Urbériség $10\frac{2}{8}$ telek után 1508 h. és 855 □ öl. Határa iszapos fekete homok és termékeny; több mocsáros helyei vannak, s egy helyt Pusztafalu tér, hol volt hajdan Gáva. Népessége 1784 lélek, u. m. 868 ref., 505 romai, 313 görög kath., 98 zsidó. Reform. anyaegyház. Birtokosok igen számosan, kik közt Zsoldos János, özv. Petö Ignáczné, Petö Antal derék lakházakat birnak. Van itt 2 szeszgyár is.

Gavasdia, oláh falu, Krassó vmegyében, Lugoshoz $1\frac{1}{4}$ órányira, a mehadiai országutban: 19 kath., 1392 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja Frummer.

Gavranecz, orosz falu, Sáros vmegyében, a mahoviczi uradalomban, Duplin fil. 20 romai, 57 görög kath., 13 zsidó lak.

Gbelán, tót falu, Trencsén v.-megyében, Varinhoz $\frac{1}{2}$ óra: 513 kath., és 7 zsidó lak. Ékesíti egy uraságí csinos kastély. Itt felette jó téglát égetnek. F. u. gr. Nyáry. Ut. p. Zsolna.

Gébárd, magyar falu, Zala vmegyében: 94 kath. lak. F. u. nemesek. Ut. p. Egerszeg.

Gebe, magyar-orosz falu, Szathmár vmegyében, ut. p. Nyir-Báthorhoz keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 53 rom., 685 g. kath., 954 ref., 160 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, synagógával. Határa térséges és homokos, rozsot, kendert, lent, tengerit, dinynyét leginkább terem; erdeje, szőleje, rétje kevés. F. u. gr. Teleki, Bekk Pálné, Csanády, Bay, Bölönyi, Csomay, s m.

Géberjén, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Szamos mellett, Fülpös-Darócz szomszédságában: 22 r. kath., 338 ref., 9 zsidó lak., reform. anyatemplommal. Két nyomásbeli határa gazdag termékenységü; gyümölcsösei szépek. F. u. Jékey nemzetség. Ut. p. Szathmár.

Gecse, magyar falu, Beregh v.-megyében, ut. p. Beregszászhoz 2 órányira: 28 g. kath., 457 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Földe igen termékeny; de legelője szük. F. u. Kajdy, Gecsey, Bényey, s m.

Gecse, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Pápa, Győr v. szélén: 800 lak., kiknek fele evang., fele kath., evang. fiókegyházzal. Határa homokos; bort termeszt. Birja a szombathelyi seminarium.

Gecse (Alsó, Felsö), 2 tót-magy. falu, Abauj vmegyében, a Hernád völgyében: 511 r. kath., 5 ref., 10 zsidó lak., egy kastélylyal. F. u. Horváth, Desseöffy.

Alsó-Gécz, puszta, Nógrád v.-megyében, Megyer fiókja: 79 kath., 32 evang. lak. F. u. nagy részt Darvas Antal. Ut. p. Szakál.

Felső- vagy **Közép-Gécz**, puszta, Nógrád vmegyében: 113 kath., 27 evang. lak. F. u. Csergö s más nemesek.

Nagy-Gécz, magyar falu, Nógrád vmegyében: 560 kath., 9 evang., 24 zsidó lak. F. u. Szerémy, Géczy, s m. t. Ut p. Szakál.

Nagy-Gécz, magy. falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 40 rom., 21 g. kath., 278 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa, mellyet a Szamos árvize kövérit, buzát, kétszerest, tengerit, zabot böven terem; erdeje szép. F. u. gr. Majláth Antal, Luby Károly, Péchy, stb. nemzetségek. Ut. p. Szathmár.

Geczelfalva, (Getzelowce), tót falu, Gömör és Kis-Honth egy. vgyékben, Csetnekhez 1 órányira: 7 kath., 396 evang. lak., kik hajdan németek valának; egyébiránt sovány földeiket szorgalmatosan mívelik, gabonával kereskednek, fuvaroznak. Rétjük sok, de az árviz járja; erdejük kevés. Az idevaló evang. tornyos szentegyház igen régi és nagy épület. Hajdan ezen helység város volt. A csetneki uradalomhoz tartozik. Ut. p. Rozsnyó.

Geczely, tót falu, Árva vmegyében, az Árva bal partján: 22 kath., 67 evang., 5 zsidó lak. Kastély. Len. buzatermesztés. Sok szarvas-gomba. F. u. a Bajcsy család. Ut. p. Rosenberg.

Gede, (Szarvas-Gede), magyar falu, Nográd vmegyében: 310 kath., 30 evang., 6 zsidó lak., s több csinos uri lakházakkal. Földje, rétje igen jó, s lakosai hajdan híres dohányt termesztettek, de ezen szorgalmok ellankadt. F. u. Meskó, Ruttkay, s számos nemesek. Ut. p. Hatvan.

Géder-Lak, lásd Lak.

Gederócz, vindus falu, Vas vmegyében, rónaságon, a muraszombati uradalomban: 114 kath., 42 evang. lak., harminczadhivatallal.

Gedfalu, puszta, Nyitra vmegyében, Kolon mellett, majorsággal; a religyioi kincstár birja.

Gégény, oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös völgyében, Élesd és N. Báród közt, egy része völgyben, más része a Rézhegyről folytonosan lenyuló kopasz domb végén. Lakja 380 n. e. óhitü, anyatemplommal. Urb. szántó 228., rét 280, majorsági szántó 80, rét 280, közös legelő 120 hold. Földe középszerüen termi különösen a tengerit s kevés buzát, zabot. Gyümölcsfái tökéletes gyümölcsöket hoznak. Vize a Sebes-Körös és egy patak. Birják Draveczky Lajos, Komáromy György, Sulyok Honorata özv. Décsey Károlyné asz.

Gégény, magyar falu, Szabolcs vmegyében, Nyiregyházához éjszakra 3 órányira, ut. post. Berkesz. Félszigetben a Tisza rétségei közt fekszik, mellynél fogva 3800 holdnyi határából csak 1200 hold száraz. Urbériség 130 hold. Földje homok, igen sok káposztát és dohányt terem; lápszénája, hala, csíkja böséggel. Lakja 491 lakos, kik többnyire reformatusok, anyatemplommal. Belső birtokosok: Mezősy Tamás; külsők: gr. Vay Ábrahám, Jármy Dienes, Jármy László utódjai, Jósa örökösök, Borbély István. Van egy pusztája Kasza Ritka, de ennek kiterjedése a gégényi határba be van foglalva.

Kis-Gejőcz, magyar falu, Ungh vmegyében, Unghvárhoz délre $1^3/_4$ mfldnyire: 204 romai, 72 görög kath., 455 ref., 42 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Földje jó. Erdeje sok és makkot adó. F. u. többen.

Nagy-Gejőcz, magyar falu, Ungh vmegyében: 198 romai, 30 g. kath., 562 ref., 52 zsidó lak. Nagy erdö. Ref. anyaszentegyház. F. u. Petrovay, Horváth László, a kamara, s mások.

Gelej, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól 2, ut. p. Kövesdtől 1, Nagy-Mihálytól $^4/_{16}$ állomásra, éjszakról Abauj. Igriczi, — keletről Csáth, délről Nagy-Mihály, nyugotról Keresztes és Keresztes-Püspöki által környékezve róna vidéken. Határa még eddig általában felmérve nem lévén, egyéb részein kivül 3084 h. szántóföldet, és 3376 h. rétet s legelőt foglal, melly mind majorsági, itt semmi urbéri föld nem lévén. Némelly részben szikes és terméketlen, nagyobb része azonban jó mívelés mellett jó termő föld, fő terméke rozs és árpa. Az állattenyésztés kevés szorgalommal üzetik, miért is általában a mezei gazdaság középkarban áll. 41 r. kath., 1316 ref., 71 zsidó lak., s mind ma-

gyarok. A reformatusoknak helyben van derék anyatemplomuk, külön fiés leányiskolájok. A r. kath. K.-Püspökihez tartoznak; de zsidó synagoga helyben van. A helységet a vattai ér metszi át. F. u. Pásztor, Kovács, Kis, Pataky, Forray, Makay, Bársony, Sinka, Lipcsey, Milléte, Szomody, Vincze, Petra, s m.

Gelencze, puszta, Pozsony vmegyében, Deáki fiókja: 7 kath. lak.

Geléníalva, tót falu, Nyitra vmegyében, ut. p. Galgócz 1 óra. Többeké.

Gelenháza, magyar falu, Zala vmegyében: 184 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Gelénves, magyar falu, Beregh vmegyében, Kaszonyhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 8 r. kath., 484 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Van jó földe, rétje, legelője, fája elég. F. u. Bárczy, Péchy, Józsa, s m. Ut. p. Beregszász.

Geletnek, (Hlinik), tót falu, Bars vmegyében, a Garan bal partján, Selmeczhez 2 mfld: 620 kath. lak. Kath. paroch. templom. Rétje, legelője igen jó; gyümölcse bőven, vizimalma, s egy igen nevezetes kőbányája van, melly a legjobb malomköveket adja egész hazánkban, s azért messze elhordatik. F. u. a kamara.

Gelle (Egyház), magyar falu, Pozsony vmegyében, a Somorjából, Szerdahelyre vivő országutban, ut. p. Somorjától 5 fertálynyira. Magos két tornyú temploma igen régi épület. Számlál 170 kath., 1 evang., 16 zsidó lak. Földje termékeny; legelője elég; rétje, fája, felette kevés. F. u. a gr. Pálffy család senioratusa, de a helybéli plebánus is szép részt bir benne.

Gelle (Ó), magyar falu, Pozsony vmegyében, Egyház-Gelle mellett: 208 kath. lak. F. u. a Pálffy család senioratusa.

Alsó-Gellér, magyar falu, Komárom vmegyében, határos nyugotról felső Gellérrel, keletről nagy Tanynyal, délről Kécs pusztával s a pozsonyi országúttól 400 öl távolságra fekszik. Kiterjedése 872 hold, mellyből $\frac{2}{3}$ szántóföld, $\frac{1}{3}$ rét és lapályos terület s ez mind majorsági nemes birtok. Földe ollyan minőségü, mint felső Gelléré. Lakja 17 kath., 386 ref. 5 zsidó. F. u. Csepy, Szabó, Király, Szücs, Buzás, Pázmány, nemes családok.

Felső-Gellér, magyar falu, Komárom vmegyében, a pozsonyi országúttól délre 600 öl távolságra s Komáromtól $2\frac{3}{4}$ mfdnyire esik, Bogya szomszédságában. N. Megyertől a Millér választja el határát, melly áll 1425 holdból, u. m. 800 h. szántóföldből, 200 h. rétből; 425 h. legelőből és mocsáros területekből. Fekete porhanyos agyag földe első osztálybeli; az állattenyésztést tekintve leginkább szarvasmarha-tenyésztés üzetik. Lakja 37 kath., 217 ref. s 5 zsidó. Ref. anyaszentegyház és iskolával. F. u. Csepy, Kürthy, Külkey, Antal, Vas, Király, nemes családok.

Gelse, magyar falu, Szabolcs vármegyében, Kállóhoz kelet-délre 1 mfdnyire: 25 r. 318 g. kath., 345 ref., 42 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, nagy részt homokos de termékeny határral $4\frac{5}{8}$ második osztálybeli egész jobbágy-telekkel. F. u. Bihary, Egry, Hajdú, Hetey, Juhászovics, Kegyes, Kovács, Kulin, Lakatos, Lévay, Mezősy, Mikecz, Morvay, Bezdédy, Désy, Finta, Jármy, Nyiry, Mosolygó, Gál, Pap, Rády, Székely, Szécsy, Zsiday, Szilágyi, Sipos, Somlyai, Sovány, Terdik, Ujhelyi, Váczay, Vajda, Zoltay, Molnár.

Gelse, magyar falu, Zala vmegyében, 936 kath., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Kanizsa $2\frac{1}{2}$ óra.

Gémes, puszta, Sáros vmegyében, Somos fil. 25 kath. lak.

Gemzse, magyar f., Szabolcs vármegyében, ut p. Vásáros-Namény 2 óra. Határa 3100 hold, mellyből a lakosok 8 telek után birnak 282 hold földet; a tanitók 23, összesen 46, a papok 120 h. földet, a többi majorság. Határa második osztálybeli. Lakja 420 ref., 138 r. kath., 31 g. kath., 148 zsidó. Reform. és r. kath. anyatemplomok. Birtokosok: gróf Károlyi István, Petri örökösök, Csernátoni, Erdőhegyi, Demeter, Bertóty, s több nemesek. A határ tagosítva van.

Gencs, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Csetnekhez keletre 1 órányira: 78 kath., 327 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Rosnyó.

Gencs, magyar-oláh falu, Szathmár vmegyében, ut. p. Nagy-Károlyhoz keletdélre 1½ mfdnyire: 73 r. 368 g. kath., 726 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Térséges határa gazdag búzatermő föld; rétjei igen jó szénát teremnek; erdeje nincs. Az Ér a helység mellett foly el. F. u. Csomay, Laskay, Sántha, Iklódy, s más számos nemesség.

Magyar-Gencs, magyar falu, Vas vmegyében, a Marczalhoz közel., 351 kath., 892 evang. lak., termékeny határral, sok réttel. F. u. Kisfaludy, Vetffy, Vidos, Radó, Barcza, s más számos nemesek. Ut. p. Kis-Czel.

Német-Gencs, magyar f., Vas vmegyében, a Kőszegről Szombathelyre vivő országút mellett, 685 kath., 6 zsidó lak. Van itt kath. paroch. templom, egy téres, emeletes katonai kórház. Termékeny róna határát és rétjeit a Gyöngyös öntözi. Lakosai jó lovakat és marhákat tenyésztenek. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Kőszeg.

Génye, puszta, Bars vmegyében, Léva fiókja 31 kath. lak. F. u. h. Eszterházy.

Genyéte, oláh falu, az Érmellékén, Bihar vmegyében, ut. postája Margita. Van 380 n. e. óhitü lakosa, anyatemploma, kevés és sovány szántófölde, szép bikkes erdeje, szőlőhegye, 5⅝ urbéri telke. Birja Szlávy, gr. Csáky, Budaházy.

Genov, puszta, Nyitra vmegyében, Récseny fiókja, 17 kath. lak.

Geradszeg, puszta, Zala vmegyében, Bécsvölgyhöz tartozik.

Gerald, orosz falu, Sáros vmegyében, Tót-Raszlavicza és Zavadka közt, ut. p. Eperjes.

Gerald, l. Gerláth.

Kis-Gércz, oláh falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, Szathmár vmegye szomszédságában: 4 r., 1120 g. kath. lak., g. kath. anyatemplommal. Határa dombos, hegyes és soványacska; rétjei a Túr mentiben jók; Kányaháza felől cső hegyeiben kőszén találtatik. F. u. b. Perényi, de bir valamit a Pap nemzetség is. Ut. p. Halmi.

Nagy-Gércz, oláh falu, Ugocsa vmegyében, a Turczi völgy oldalában, a Várhegy és Kis-Kircs hegyei alatt: 538 g. kath. lak., s anyatemplommal. Hegyes határa sovány. F. u. nagy részt b. Perényi, de a Pap nemzetség is birtokos. Ut. p. Halmi.

Gércze, magyar falu, Vas vmegyében, 539 kath. 525 evang., 19 zsidó lak. Kath. és evang. paroch. szentegyházak. Gyümölcsöskertjei tágasok; cseresznyéje hires. F. u. közbirtokosok, és h. Batthyáni Fülöp, melly rész intai uradalmához tartozik. Ut. p. Kis-Czel.

Gerde, magyar falu, Baranya vmegyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 1153 hold, mellyből majorsági szántó 210, erdő 66, urbéri szántó 495, rét 167, közös legelő 214 hold. Földje jó. Lakja 401 r. katholikus. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Kis-Gerege, magyar falu, Nógrád vmegyében, 166 kath., 2 evang. lak. Rétje, erdeje jó. F. u. gr. Ráday, Gyürky, Moesáry. Ut. p. Szakál.

Lipta-Gerege, magyar falu,

Nógrád vmegyében, 409 kath., 37 evang. lak. Határja tágas; erdeje derék; rétje, legelője jó, és elég; délre fekvő szőleje kevés. F. u. Mocsáry Károly, kinek itt régi, két emeletü kastélyja vagyon. Ut. p. Szakál.

Mihály-Gerege, magyar falu, Nógrád vmegyében, 455 kath., 29 evang. lak. Ékesíti Gyürky Pál köből épült tiszti épületje, mellyhez derék kert is tartozik. Földje javitást kiván: rétje, erdeje jó. F. u. Gyürky, Bene, Darvas, s a t. örökösök. Ut. p. Szakál.

Geregye, magyar falu, Vas vmegyében, 84 kath. lak. F. u. Lunkányi. Ut. p. Szombathely.

Gerencsér, puszta, Komárom az uj r. sz. Esztergom vármegyében, hosszasan nyuló hegyes, völgyes, erdős határ, kies völgyekkel és ligetekkel átszelve; délről puszta Nána; nyugotról Kereki; északról szent Györgyvár; keleteről kis sarkán Fejérmegyében Kápolna környezik; van egy szőlőhegye, ez alatt a Németvölgy. A Komlósy vágás és Kisbükk között a Szépviz partján a gerencséri váromladék maradványai látszanak. A legmagosabb tetője a határ keleti részén emelkedik és belőle ered a Szépviz. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Gerencsér, (Hrncsarovcze) tót falu, Pozson-, az uj r. szer. F. Nyitra vmegyében, N. Szombathoz ½ órányira, a pozsonyi országut mellett. Fekszik egy kies termékeny rónaságon, melly különösen szép rozst, búzát, terem. Lakosai kik 1058 lélekre mennek katholikusok, s fuvarozásból szép summa pénzt kapnak. Van egy kath. paroch. temploma. F. u. Nagy-Szombat.

Gerencsér, (Hrncsarovecz), magyar falu, Nyitra vmegyében, Nyitrához ½ órányira a Ghymesbe vivő utban: 530 kath. lak., kath. paroch. templommal. Határa termékeny; van erdeje, szőlőhegye. F. u. az eszterg. káptalan.

Gerencsér, puszta, Veszprém vmegyében, Tamási mellett.

Gerencserócz, vindus falu, Vas vmegyében, a muraszombati uradalomban, 49 evang. lak. Ut. p. Radkersburg.

Gerenda, orosz-tót falu, Zemplén vmegyében, Gálszécs fil. 92 római, 201 görög kath., 36 ref., 28 zsidó lak., 228 hold szántóföldel. F. u. többen.

Gerenda, puszta, Nyitra vmegyében, Mocsonok fiókja, 20 kath. lak.

Gerenda, puszta, Somogy vármegyében, Udvarhelynel. F. u. gróf Festetics László.

Gerendás, puszta, Békés vmegyében, Orosházához észak-keletre.

Gerendás, puszta, Tolna vmegyében, Simontornyai uradalomban.

Gerény, orosz falu, Ungh vmegyében, Ungvárhoz ¾ órányira: 39 római, 414 görög kath. lak. Szőlőhegy. Erdő. Régi várának most romjai szemlélhetők. Hajdan a hatalmas Drugeth nemzetséget uralta, s innen jutott Drugeth János nádornak Miklós fijára (kinek testvére Vilmos hasonlóul nádor volt 1534 eszt.) a Geréni név, midőn országbirája, és thuróczi főispán volt. F. u. a kamara.

Gerényes, magyar-német falu, Baranya vmegyében, dombon, ut. p. Pécs. Határa 1396 hold, mellyből urbéri beltelek 40, szántó 539, rét 176, szőlő 140, urasági beltelek 1⅞, erdő, melly egyszersmind közös legelő 500 hold. Földje középszerü. Lakja 341 magyar kath., 220 német ágostai. Birja h. Eszterházy.

Géres, magyar falu, Szathmár vmegyében, közel a Krasznához és Király-Daróczhoz: 80 g. kath., 1020 ref., 14 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Fekszik Farkasorra nevü

hegy alatt, igen termékeny vidéken. F. u. gr. Károlyi, Kölcsey Therezia asszonyság, Balogh, s m. Ut. p. Bagos.

Kis-Géres, magyar falu, Zemplén vmegyében, Király-Helmeczhez nyugotra ½ mfdnyire: 3 római kath., 1072 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szántóföldje 906 hold, s bő termékenységü; rétje, erdeje kevés. F. u. többen.

Nagy-Géres, magyar falu, Zemplén vmegyében, 105 kath., 754 ref., 37 zsidó lakossal, ref. anyaszentegyházzal, 728 hold szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. Ujhely.

Geresely, magyar-orosz falu, Zemplén vmegyében, ut. p. Velejtéhez közel: 76 római, 233 görög kath., 195 ref., 39 zsidó lak. Ref. templom. 735 hold jó szántóföld. F. u. többen.

Geresd, puszta, Somogy vmegyében, 160 kath. lak.

Geresd, német falu, Baranya vmegyében, 819 kath. lak., fiókegyházzal, bortermesztéssel. F. u. a pécsi püspök. Ut. p. Pécs.

Kis-Geresd, magyar falu, Sopron vmegyében, Vas vmegye szélén, a Répcze mellett, Sopronhoz 5¾ mfd. 50 kath., 164 evang. lak., első osztályheli határral. Kiterjed 557 holdra, mellyből 320 h. szántóföld, 217 h. rét. Szénája sok és zsiros. Birják számos nemesek.

Nagy-Geresd, magyar falu, Sopron vmegyében, az elebbeni faluhoz ¼ mfd. szinte a Répcze mellett, 140 kath., 380 evang., 30 zsidó lak., evang. anyatemplommal. Róna határa 1160 hold, mellyből 700 h. szántóföld, 400 h. rét, 20 h. erdő. Földe első osztálybeli, különösen rétjei zsiros szénát adnak. Birják közbirtokosok.

Gergál, tót falu, Zolyom vmegyében, Urvölgytől északra: 195 kath. lak. F. u. a kamara.

Gergelaka, tót falu, Sáros v.-megyében, Nagy-Sáros fil.: 403 kath., 87 ev., 2 ref., 17 zsidó lak. F. u. Kapy, Schuller, s m.

Gergelyfalva, tót falu, Nógrád vmegyében, határa északi oldalán fekvő nagy hegyei közül jövő keskeny völgyben, ott hol az a falu alatt széles térséggé válik, dombos és árkos helyen, ut. p. Gácstól egy kis óra. Lakja 260 ágostai, 16 kath. 4 zsidó. Az ágostaiak a Tamási, katholikusok Gácsi anyaegyházhoz tartoznak. Határa 1092 hold, mellyből beltelek 36, szántó 366, rét 45, legelő 171, cseplés erdő 474. Egész urb. telek 12. Földje agyagos, kavicsos, néhol vadvizes, legjobban termi a buzát, burgonyát, zabot és vörös lóherét. Lakosai tavasszal sok juhot vesznek, s télire eladják, gyapjából a nők durva posztót készitenek. Sok fazekas. Van 2 patakja. Birják h. Eszterházy, gr. Kálnoky, gr. Zichy senior, gr. Zichy Károly, gr. Révay kisasszony, b. Orczy, b. Kemény Simon, Petrovay Farkas, Skultety, Huszár József.

Gergelyfalva, tót falu, Nyitra vmegyében, a Nyitra jobb partján, Berencshez ½ órányira: 100 kath., 6 zsidó lak., jó rétekkel. F. u. többen. Ut. p. Nyitra.

Gergelyfala, magyar falu, Gömör vmegy., alsó és felső Vály helységek közt fekszik. A lakosok száma tesz 386, mindnyájan reformatusok s magyarul beszélnek. Van az egész helységben 5⅛ urbéri, 5 majorsági telek; a határnak kiterjedése 448 hold, ebből szántóföld 240, rét 100, s legelő 100 hold, szántóföldje jó müvelés mellett megtermi a tisztabuzát is, annyival inkább egyebet, — a gyümölcstenyésztésnek kedvelői. Birják ezen helységet Bodon Antal, Bélik és Hevessiek. Ut. p. Tornalja.

Gergelyi, magyar falu, Beregh

vmegyében, ut. p. V. Naményhez ¼ órányira a Tisza jobb partján: 16 r. kath., 4 g. kath., 385 ref., 30 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szénája, gyümölcse elég; szálokkal kereskedik. F. u. Vay, Somosy, s m.

Gergelyi, magyar falu, Veszprém vmegyében, a Marczal mellett: 54 kath., 334 evang., 12 ref., 8 zsidó lak., evang. anyaekklézsiával. Sok rétje van. F. u. közbirtokosság. Ut. p. Pápa.

Gerjen, magyar falu, Tolna v.-megyében, a Duna mellett: 8 kath., 1360 ref. lak., ref. anyatemplommal, dohánytermesztéssel. Határát töltések őrzik a Duna árjai ellen. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Paks.

Gerla, puszta, Békés vmegyében, Békés körül fekszik.

Gerlachfalva, (Gerlsdorf), tót falu, Szepes vmegyében, egy felemelkedett helyen, a Kárpátok tövében: 44 kath., 533 evang., 4 zsidó lak., kik főképen gyolcsszövésből s fejéritésből élnek, mellyet legszebben tudnak végbezvinni egész Szepességen. Határa igen sovány, s rakva van apró kavicsokkal. F. u. a Márjássy nemzetség. Ut. p. Lucsivna.

Gerlachó, orosz falu, Sáros vmegyében, Bártfához nyugotra 1½ mfld: 75 romai, 451 görög kath., 43 zsidó lak. Görög szentegyház. Savanyúviz. Szép fenyves. Fürészmalmok. F. u. Kapy.

Gerláth, vagy **Gerald**, orosz falu, Sáros vmegyében, Ternyéhez egy órányira: 28 romai, 243 görög kath., 6 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. Termékeny határ. F. u. Bornemisza.

Gerlicza, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Ratkóhoz éjszakra egy órányira: 6 kath., 591 evang. lak., kik durva fejér posztót, bocskorhoz lábtekerőt készitnek, s hegyoldalban fekvő földeiket szorgalmatosan mivelik. F. u. a Derencsényi örökösök. Ut. p. Rozsnyó.

Gerlistye, oláh falu, Krassó v.-megyében, a Karas vize mellett, Székashoz 2 órányira: 24 kath., 1626 óhitű lak., anyatemplommal, szép erdővel, kőszén-bányákkal. F. u. a kamara.

Germán, oláh falu, Temes vmegyében, ut. postája Moravicza 1½ mfld, Lakja 10 r. kath., 880 n. e. óhitű, anyatemplommal. Határa 2391 hold 200 □ öl; mellyből szántóföld 1834, rét 681, legelő 214 h. 800 □ öl, házhelyek 141 h., mocsárok 20 h. 1000 □ öl. Ebből majorsági földek 787 h., u. m. 500 h. szántó, 287 h. kaszálló. Földe fekete porhanyos agyag s első osztálybeli, terem szép buzát, repczét, kukoriczát; a lakosok igen szép magyar juhokat tartanak. Birják Constantinovics Demeter, Sándor, Ödön és Szidor testvérek.

Gernyés, (Kopásnya), orosz falu, Máramaros vgyében, hegyek közt, ut. p. Huszt. Van 460 g. kath., 40 zsidó lakosa, 41 telkes, 56 zsellér gazdája, szép erdeje, sovány földje. Birja a kamara, gr. Toldy és Pogány.

Gernyő, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Dobrával határos: 13 kath., 28 ref. lak. F. u. h. Coburg.

Gerse, magyar falu, Vas vmegyében, Körmendhez dél-keletre 2 óra: 188 kath. lak. Kath. paroch. szentegyház. F. u. gr. Festetics László.

Geszt, vagy **Fekete-Geszt**, magyar falu, Bihar vmegyében, szép rónaságon, Váradhoz 4 mfldnyire, ut. postája Szalonta. Van 1300 reform. lakosa és anyaegyháza. Határa 4000 hold, mellynek fele szántó, fele kaszálló, melly azonban fordulóként legelőnek is használtatik. Urbéri egész telek 32, az uraságnak pedig van a határban 750 h. szántóföldje, s mintegy ugyanannyi kaszállója. Fekete

agyag földje gazdag termékenységü; a köznép sok szarvasmarhát s fejős tehenet, az uraság pedig finom birkát, magyar juhot, czímeres szarvasmarhát és lovakat nagy mennyiségben, végre mangalicza és híres szalontai fajbeli vörös sertéseket tenyészt. A helység határán keresztül foly a Korhany, melly csak a Fekete-Körös szakadéka; ezenkivül az Inándi patak, melly esős időben a kaszállókat sokszor elborítja. Birtokosa: Tisza Lajos, ki itt igen szép gazdaságot tart, s van jeles kastélya és angolkertje.

Geszt, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1^{4}/_{16}$, ut. p. Harsánytól $^{4}/_{16}$ állomásra, alacsonyabb hegyes vidéken, kellemes völgyben, szomszédai éjszakról Kis-Győr, keletről Harsány és Vatta, délről Tibold-Darócz, nyugotról Sály és Kács. Határa 3124 holdat foglal, mellyből 737 h. szántóföld, 227 h. rét, 650 h. legelő, 1300 h. szőlő, 210 h. erdő. Nyirkos, dombos vidékén csak trágya után termi a buzát, rozsot, tenkelyt, krumplit. Barmot a lakosok keveset tartanak, s köztök a gazdaság gyenge lábon áll. Lakosok száma 750, kik 3 kath. czigányt kivéve, mind magyar ref. s helyben van anyatemplomuk. A helységtől éjszak-nyugotra vannak Leányvár omladékai. F. u. b. Szepessy Antal, b. Eötvös Ignácz, gr. Csáky Tivadar, b. Sekkendorf Ferdinand, Fáy Ignácz és Antal, gr. Péchynő, gr. Serényi, b. Wimpfen, Fáy Barnabásnő, Klobusiczky család, Majthényi Pálnő, b. Majthényi László, a csáthi nemes közönség és Almásy József.

Geszth, tót falu, Pozsony vmegyében, a Dudvágh mellett, Diószegtől éjszakra 1 órányira. Számlál 165 kath. lak. Földje, rétje igen jó. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Ut. p. Pozsony.

Gesztheé, magyar falu, Nyitra vmegyében, Ghymestől délre 1 mfldnyire: 340 kath. lak., kastéllyal, erdővel, bortermesztéssel. F. u. többen. Ut. p. Nyitra.

Gesztely, magyar falu, Zemplén vmegyében, a Hernád mellett, Megyaszóhoz délre két órányira: 336 kath., 31 evang., 521 ref., 84 zsidó lak. Ref. anya-, kath. fil. templom. Hid a Hernádon. Szántóföldje fekete agyag, s 2905 holdra terjed; erdeje, szőleje, szilvásai vannak. F. u. Orosz, Fogarasy, Szepesy, Huszár, s m.

Geszteréd, magyar falu, Szabolcs vmegyében, Bökönyhöz közel: 384 r., 228 g. kath., 205 evang., 170 ref., 15 zsidó lak., r. kath. és reform. anyatemplommal. Az evangelikusok Nyiregyházához affiliáltattak. Határa bő termékenységü; némelly földesurak nemesitett birkákat tenyésztenek. F. u. gr. Vay, Lónyay, Tisza, Pálfy, Somosy, Apagyi, Finta, Olchváry, Reviczky, Uray, Szikszay, Mosolygó, Pap, Vad, Vinkler, Zékány, Zsebey, Osváth, Szondy, Cseresznyei. Ut. p. Nagy-Kálló.

Gesztes, majorsági telken népesitett pusztai falu, Komárom-, az uj rendez. szer. Esztergom vmegyében, Tatához $1^{5}/_{16}$ állomásra, regényes vidéken, hegyek közt kies völgyben, keletről szántóföldei terülnek, délről felette a Mészárszék-hegy emelkedik. Határai keletről Kozma, délről Köhányás és a biborkai puszta, nyugot és éjszakról a zsemlyei határ, s hová Biborkától kisarkallik, 3100 holdnyi földterületének $^{3}/_{4}$ része erdőség; szántóföldje meglehetős, rétje kevés. Éjszakról a falu felett a rétszélben van kis halastava, mellyből egy ér folyik át a Majki alsó tóba. A tó felett égetni való mészkő-bánya van, melly több mész-kemenczékben használtatik fel, keletre a falutól $^{1}/_{4}$ órányira magas hegyek közt alacsony hegyen romban állnak hajdani földsánczokkal körülvéve a régi gesztesi vár falai. A lakosok általjában majorsági zsellérek, fő-

kép szén- és mészégetésből élnek, továbbá favágással, bognársággal és kádársággal foglalkoznak. Számok 351 r. kath. före megyen, kiknek leányegyházuk helyben lévén, sz. Miklós tiszteletére szentelt templomuk a zsömlei anyaegyházhoz tartozik. F. u. gr. Eszterházy Miklós, s e puszta nevet ád egy uradalomnak, mellyhez Nagy-Igmánd, Ászár, Kethely, Császár, Szend, Szák, Oroszlán, Bokod Fejér vmegyében, Ondód, Boglár, Kozma, Magyar-Almás, Csákvár, Győr vmegyében Gönyü, Táp, Táp-Sz. Miklós, Eörs helységek; Komáromban: Makk, Kereki, Gerencsér, Sz. Györgyvár, Mindszent, Biborka, Majk, s a t. pusztáik is tartoznak. 1732-ben id. gr. Eszterházy József és ifj. gr. Eszterházy Ferencz, Eszterházy Antal hűtlensége czime alatt kir. parancs mellett nyertek igtalást az egész gesztesi uradalomban. Ezen pusztától vette nevezetét Komárom megyének gesztesi járása, noha ez most más járásba esik; akkor azonban a tatai és gesztesi járás egy levén, győrinek is neveztetett, épen ugy mint a csallóközi vizköztinek, az udvardi pedig érsekujvárinak.

Gesztes, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben: 14 kath., 856 evang. lak. Evang. ekklézsia F. u. h. Coburg, s m.

Gesztéte, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszombathoz délre 2 mfld: 764 kath. lak. Kath. paroch. templom. Kastély. Sok nemes. Róna és dombos határa meglehetös. F. u. b. Vécsey, s m.

Geszti, tótból elmagyarosodott falu, Somogy vmegyében: 755 kath., 5 ref., 103 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal, synagogával. Van szölöhegye, erdeje, vizimalma. F. u. Botka, Benc, Tallián, Inkeyné, Tevely. Ut. p. Szölös-Györök.

Gesztöcz, (Hosztowcze), tót falu, Bars vmegyében, Tapolcsányhoz ½ óra: 394 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Getfalu, puszta, Nyitra vmegyében, Kolon fiókja: 60 kath. lak. Lásd Gedfalu.

Getye, magyar falu, Zala vmegyében: 342 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg. Bókaháza és Hosszufalu közt.

Gévénfalva, (Gegovica), orosz falu, Beregh vmegyében, Vizniczéhez ¾ órányira: 39 g. kath. lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Gézsény, (Házsin), orosz-tót-magyar falu, Ungh vmegyében, ut. p. Nagy-Mihályhoz keletre egy órányira: 64 romai, 440 görög kath., 51 ref., 11 zsidó lak. Görög kathol. paroch. templom. F. u. gr. Sztáray Albert.

Gibárth, magyar falu, Abauj vmegyében, a Hernád mellett, Szántóhoz 1 mfldnyire, igen gyönyörü vidéken: 119 kath., 25 evang., 204 ref., 48 zsidó lak. Ref. szentegyház. Hid a Hernádon. Szép uraságí lakházak. Szántóföldei termékenyek; rétjei kétszer kaszálhatók; erdeje nem nagy. F. u. többen Ut. p. Forró.

Gicz, puszta, Veszprém vmegyében: 248 kath. lak., bortermesztéssel. Giróthoz közel.

Gicze, (Hudeyn), magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Jolsvához délre 3 órányira: 168 kath., 374 ref., 95 evang. lak. Ref. anyaekklézsia. Határa termékeny; erdeje, sok gyümölcse van; cserépedényt s meszet éget. F. u. többen. Ut. p. Rozsnyó.

Giebely, tót falu, Szepes vmegyében, 330 kath. lak. Határa köszíklás, erdös. Legelöje jó és elég. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Lőcse.

Gieszhübel, puszta, Honth vármegyében, Kolpach fiókja, 8 kath., lak.

Gige, magyar f. magas sik térségen, Somogy vmegyében, 1½ óra

Kaposvárhoz. Határa 3803 hold, s ez buza és rozs termesztésre igen alkalmas; szénája elegendő és jó; erdeje nincs. A Kapos vizének egyik végső vagy első forrása itt fakad fel. Lakja 629 ref., 95 kath., 176 zsidó; szép ref. templom, synagóga. Birja $^3/_4$ részét gr. Somsich Pongrácz, $^1/_4$ részét Gotthárd, Farkas, Hodosy, Márffy és Madarász.

Giglócz, tót falu, Zemplén vármegyében, N. Domasa fil. 168 római 30 g. kath., 7 zsidó lak, 379 h. szántóföldde l. F. u. gr. Sztáray, Beöthy. Ut. p. Nagymihály.

Gilád, oláh falu, Temes vármegyében, ut. p. Csakovához $^1/_2$ óra, 4386 n. c. óhitü lak. Gazdag határa első osztálybeli, s van $303^7/_8$ egész telke. Birja a k. alapitványi kincstár.

Gilvács, német falu, Szathmár vmegyében, a Kraszna vize mellett, Szathmárhoz 2 mfd., 220 r. kath. lak., kik magyarul is mindnyájan beszélnek, igen szorgalmas gazdák (35 telkes és 10 zsellér), és szép lovakat tenyésztenek. Határa 1113 hold, mellyből 638 h. szántóföld, 175 h. kaszálló, 300 h. erdő és legelő s az erdő a telkek után fel van osztva, s itt semmi majorság nincsen. Földe fejér agyag. salétromos, buza, zab terem leginkább. Vizei a Kraszna és Homorod, mellyek néha a határ felét is elöntik. Birja gr. Károlyi György.

Gilvánfa, magyar falu, Baranya vmegyében, rónaságon, ut. p. Sz.-Lörincz. Határa 1460 hold, mellyből urasági szántó 36, rét 20, legelő 224 hold; urbéri szántó 384, rét 192, legelő 200 hold; a többi erdő. Földje silány és mocsáros. Lakja 300 kath., 10 ref., 54 óhitü. Birja gr. Batthyáni Iván.

Ghimes, (Ghymes), magyar m. v., Nyitra vgyében, Bars vmegye szélén, Nyitrától 2 órányira egy kies vidéken. Lakja 1034 kath., 8 zsidó. Urasági csinos kastély és kert; termékeny határ, sok erdő, bortermesztés, gesztenye s más gyümölcs bőven. — Egy órányi távolságra nyugot felé láthatni a régi Ghymes várát, a gr. Forgácsok törzsök lakhelyét fejérleni, melly az egész megyében egyedül maradt meg a hajdani várak közül lakható állapotban. Fekszik ez egy magos hegynek tetején, gesztenye erdőktől körülvétetve, melly hegy nyugot felől egyenes kösziklákból, mint valami roppant fal emelkedik fel, de a napkeleti oldalról könnyü felmenetelt enged még a szekérnek is. Régenten vontató hiddal, s mély árokkal védelmeztetett az ellenség ellen; a mint hogy ennek nyomait még most is láthatni. Nézésre méltó dolgok ezen várban: a nagy palota, hol 200—300 ember könnyen elférhet, s hol egy nagy vendégséghez mindenféle készületek találtatnak, a melletie lévő szobákban a Forgácsokat pánczélos öltözetben ábrázoló képek, némelly régi formáju székekkel, asztalokkal, s más házi butorokkal együtt; — az igen gazdag ékességü kápolna, a Lajola Sz. Ignácz tiszteletére, ki egyszersmind a vár patronusa. Itt különösen nevezetes egy mise-ruha, melly arany-fonal helyett asszonyi hajjal van kivarva igen csinosan és mesterségesen. Ez öreglbik Forgács Pál gr. hitvesének, született Révay bárónénak ajtatos ajándéka; ki midőn férje papnak felszenteltetett, a klastromba apáczának menvén hosszu és igen szép haját lemetélte, s azokkal ezt a ruhát saját kezével kivarta.

A kápolna alatt van gr. Forgácsok sirboltja; az emlitett Lojola Sz. Ignácz tiszteletére gr. Forgács hagyományából minden esztendőben nagy bucsúünnep tartatik itt, a midőn a számosan öszvesereglett vendégek gazdagon megvendégeltetnek.

A mi már eredetét s viszonlagságát illeti ezen várnak: első törzsöke aghy-

mesi gr. Forgács családnak s első építője Ghymes várának Bányai Andrási Ivanka fija volt, kinek IV-ik Béla a sajó melletti ütközetben kimutatott vitézségéért 1256-ban Ghymi földeket, meg a vele határos Ghymes nevü földet is oda ajándékozta. A Forgácsoktól Trencséni Máté erőszakosan elvette, de a rozgonyi csata után legyőzettetvén, ettől elesett, s a király kezére jutott, s ott is maradt (nem tudni mi okból) mind addig, mig I-sö Maria ismét Forgács Balázsnak ajándékozá. — A török háborukban sokszor látott ellenséget, azonban soha be nem vétetett, sőt tetemes kárt sem szenvedett. 1613-ban gróf Forgács Zsigmond Nádorispán nagy költséggel megujitotta; de 1618-ban a Bethlen seregek elpusztitották s felprédálták; mindazáltal ezen eset után ismét ujabb izlés szerint felépült, s békeségben is maradott egész a század végéig, a midőn a törökök ezt a várat is felgyújtották, de be nem vehették. Gr. Forgács Zsigmond mint Rákóczy Ferencz vezére hűségtelensége miatt elvesztvén: I-sö József császár gr. Wratislav csehországi cancellárіusnak adta 130,000 forintba; hanem ez 1712-ben III-ik Károly segedelmével ugyan annyi sommába gr Forgács Pál rosnyói püspöknek általengedte. Ki is reá uj adománylevelet nyervén, familiájának új törzsöke lett, s a várat fijaval együtt sok költséggel kiigazittatta, s a már felebb érintett kápolnát épittette.

Gimza, puszta, Székesfejér vármegyében, Bicskéhez ½ óra, 324 kath., 27 ref lak. F. u. József cs. k. főherczeg örök.

Ginzek, német falu, Vas vmegye Borostyankőhöz 1½ óra, 12 kath., 167 ágostai lak., kik télen magok közül alkalmas irástudót választanak, ki a gyermekeket olvasni, irni, és számolni tanitja. A borostyánkői urad. tartozik. Ut. p. Kőszeg.

Girálth, tót falu, Sáros vármegyében, a Tapoly mellett, Hanusfalvához északra 1¼ mfd 124 kath., 420 evang., 40 zsidó lak. Evang. templom. Első osztálybeli határ. Vizimalom. F. u. Szulyovszky, Szirmay, s m. t. Ut. p. Eperjes.

Girincs, magyar falu, Zemplén vmegyében a Sajó mellett: 434 kath. lak., paroch. templommal, s egy urasági kastélylyal. Szántóföldje 854 hold, s igen termékeny; rétje, legelője bőséggel; fája kevés. F. u. Almásy. Ut. p. Miskolcz.

Girócz, oroszfalu, Zemplén vármegyében, Jankócz fil. 28 római, 80 g. kath., 8 zsidó lak., 179 h. szántóförddel. F. u. gr. Sztáray. Ut. p. Nagy Mihály.

Giroda, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz 1 mfd., lapályos helyen a Bega csatorna mellett, 987 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Határa 3191 hold, mellyből 916 h. szántó, 386 h. kaszálló, és 136 h. legelő a lakosoké. Majorsági szántóföld 645 hold, 350 hold kaszálló, 785 hold legelő. Határa fel tte termékeny, ámbár urbérileg második rendü, szép buzát, árpát, zabot, tengerit, káposztát terem; sok juhot tenyészt. A római sánczok itt is átvonuln k. Birja Gyürky Pál.

Német-Gladna, kamarai bánya m. v. Krassó vmegyében, Facsethez délre 2 óranyira: 75 kath., 146 n. e. óhitü lak., óhitü anyatemplommal. Fekszik a Bagy s hegy töveb n, réz és vasbányákkal, szép tölgyes erdőséggel, középsz rü földekkel.

Oláh-Gladna, oláh falu, Krassó vmegy b n, 7 kath., 742 hitü lak., s anyatemplommal: tölgyes erdővel, s jó legelővel, s egy tóval. F. u. a kamara.

Glashütten, német falu, Vas

vmegyében, Lékához közel, 204 kath. lak., hegyes és sovány határral. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Kőszeg.

Glashütten, német falu, Vas vmegyében, Szénégető fiókja: 218 kath., 3 evang. lak. Ut. p. Kőszeg.

Glassing, Kolosvár, német falu, Vas vmegyében, Németujvárhoz 1 óra: 295 kath. lak. Határa részint róna, részint dombos. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Szombathely.

Glood, oláh falu, Máramaros v.-megyében: 597 g. kath., 67 zsidó lak., anyatemplommal, synagogával. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Glogovácz, német falu, Arad vmegyében, Aradhoz keletre $^3/_4$ mfldnyire, közel a Maroshoz: 2093 kath. lak., s paroch. templommal. Róna határa bő termékenységü; lakosai sok dohányt és káposztát termesztenek, s jó lovakat tartanak. F. u. a kamara. Ez a helység a régi Orod városa romjain épült, melly hajdan nevezetes város volt várral, és egy igen gazdag káptalannal együtt; innen neveztetett hajdan a vármegye is; itt tartotta II. Béla 1135-ben azon országgyülést, melly hitvesének Ilonának inditásából 68 fő embereket mint a Béla vakságának egykori eszközlőit összekonczoltatott. A káptalant ki alapitotta, nem tudhatni, de annyi bizonyos hogy Imre király előtt már fennállott. Jószágai egész a Dunáig és Tiszáig kiterjedtek; s a nagyprépost egyszersmind a királyok al-kanczellárja szokott lenni, a minthogy némellyek III. Béla nevetlen Jegyzőjét is, orodi prépostnak gyanitják. Orod várának eredete szinte nem tudatik. A törökök 1551-ben foglalták el először s akkor kezdtek a mostani Aradon egy más uj erősséget épiteni. A várnak s a káptalan templomának nagyszerü omladékai egész a mi korunkig fenmaradtak. Az apostoli kereszt formára épült 2 tornyu templomnak földből kiálló vastag fundamentomai most is láthatók, sőt ezelőtt 30 esztendővel falai is fenállottak, de mellyeket különféle épületekre elhordottak. Végre a falu határában találtató 5 nagy halmot, mellyek embercsontokkal telvék, hunnus temetőhelyeknek lehet leghihetőbben tartani.

Glozsán, tót-szerb falu, Bács vmegyében, Futakhoz $1^1/_2$ órányira; 1100 evang., 400 n. e. óhitü lak., ágostai és óhitü paroch. templomokkal. Határa fekete föld és 3-ik osztálybeli, 1100 □ ölével 6490 hold, mellyből urbéri szántó 2898, rét 1852, legelő 360, uradalmi nádas 1119, tavak 200, utak 61 hold. Birja gr. Brunszvik család.

Gnezda (Knezda, Kniezen) Szepes várm., a XVI. Szepesi városokhoz tartozó, a Poprád bal partján, ut. p. Lublyóhoz $^3/_4$ órányira: 1338 kath., 3 evang. lak. Kath. paroch. templom. Német lakosi földmivelésből, mesterségekből, s kereskedésből élnek.

Goberling, német falu, Vas vmegyében, Szalónakhoz 1 óra, 44 kath., 546 ágostai lak., s oskolával. Köves hegyes határ. Fürészmalom. F. u. gr. Batthyáni József, Emanuel és Ferencz. Ut. p. Kőszeg.

Gobiszháza, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Bátka m. 5 kath. lak. F. u. a Bornemisza örökösök.

Gócs, (Goczowo), tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben Rosnyóhoz északra 1 mfd.: 44 kath., 563 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Hegyes, sovány földeit a záporok járják; rétje, legelője bőven levén sok juhot tart; vasbányákban dolgozik, fuvarozik; az alföldre deszkát s más faeszközöket hord. F. u. gróf Andrásy.

Gocznód, (Gottesgnad), tót falu, Pozsony az uj rend. sz. F. Nyitra vármegyében, Czifer mellett, a Gidra patakjánál. Számlál 137 kath. lakost.

Róna határja kicsiny, de jó. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Godisa, német falu, Baranya v.-megyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 685 hold, mellyből urbéri szántó 311, rét 128, legelő 65, szőlő 2⅝, uraságí beltelek 2, szántó 58, rét 30, erdő 89. Lakja 347 kath. Birja Sauska.

Gógánfa, magyar falu, Sopron vmegyében, Horpácshoz ¼ mfld: 210 kath. lak. Urbéri szántóföld van 206 hold, belsőség 36 h., szőlő 40 hold. Földje középszerű. Birja gr. Széchenyi Lajos.

Gogánfa, magyar falu, Zala v.-megyében, Sümeghez 2 óra: 618 kath., 14 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal, elég erdővel. F. u. többen.

Gojzest, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez 1½ órányira, hegyek, erdők közt: 3 kath., 193 óhitű lak. F. u. Madarassy család.

Alsó-Golop, magyar falu, Zemplén vgyében, Abauj vmegye szélén, Szántóhoz egy mfldnyire: 135 kath., 20 evang., 208 ref., 56 zsidó lak. Szép kastély. Szántóföldje 908 hold, s közép termékenységü; szőlőhegye a Hegyaljához tartozik. F. u. b. Vay. Ut. p. Tállya.

Felső-Golop, magy. falu, Abauj vmegyében, Alsó-Goloppal összefüggésben, melly már Zemplén vmegyébe esik: 147 r. kath., 8 g. kath, 183 ref., 30 zsidó lak. Határa első osztálybeli s igen termékeny; bora híres. F. u. b. Vay, kinek itt ékes kastélya van. Ut. p. Tállya.

Gomba, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Pesthez keletre 4 mfld. Lakja 1562 lakos, jobbára reformatus, helybeli pappal és templommal. Határa mindent jól megterem; erdeje, szőleje is van. Birja Patay József és több Fáy nemzetségbeliek, köztök a mi érdemdús Fáy Andrásunk is.

Gomba, magyar falu, Pozsony vármegyében, a Csallóközben, Pozsonyhoz 3½, Csötörtökhöz egy mfld távolságra: 163 kath., 6 ref., 9 zsidó lak. Hajdan a Szelepcsényi György esztergomi érsek által felállított posztógyár tette nevezetessé; most pedig Udvarnoky Lajosnő szép izlésü nagy kastélya ékesíti, egy gyönyörű angol kerttel, melly ámbár csak nem régiben rendeztetett el, mégis ritka külföldi növényeivel, üvegházaival, s más elrendeztetésével, minden mostanság a megyében kitetsző kerttel vetélkedik. Birtokosa régen a Gombay család volt, később Szelepcsényiek, majd Forgácsok birták; most pedig nagyobb részét Udvarnoky Lajos birja, a többit b. Jeszenák, Gál, Molnár, Hidegh éti, s m. t.

Kis-Gomba, magyar falu, Somogy vmegyében: 263 kath. lak. Ut. p. Marczali.

Nagy-Gomba, magyar falu, Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz: 578 kath., 10 ágostai, 41 zsidó lak., kath. fióktemplommal. Mind a két Gomba határa termékeny, fejér bora Somogyban a legjobbak közé számíttatik. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Marczali.

Gombás, tót falu, Liptó vmegyében, a Vágh bal partján, a Thuróczba vivő országutban: 996 kath. lak., s egy kath. paroch. templommal. Határa roppant, de hegyes, kösziklás. Erdeje igen szép. Van 2 üveghutája. F. u. a kamara. Ut. p. Rosenberg.

Gombaszeg, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Végtelke és Szalócz közt; 38 kath. magyar lak., s egy vashámorral. Hajdan itt kolostor volt, melly később meg is erősítetett. F. u. h. Eszterházy.

Gombolyag, puszta, Pest-Solt vmegyében, Kalocsához tartozik.

Gombos, puszta, Heves vmegyében, Hatvanhoz ½ órányira: 119 kath. lak. Nagy juhtenyésztés. F. u. h. Grasalkovics.

Gombos, puszta, Abauj vmegyében, N. Ida fil. 45 kath. lak. F. u. b. Meskó.

Gombosfalva, tót falu, Sáros vmegyében, Szebenhez keletre 1½ mfld: 365 kath., 18 zsidó lak. Kastély. Jó rét és föld. Erdő. F. u. a Gombos nemzetség. Ut. p. Bártfa.

Gombosszeg, magyar falu, Zala vmegyében: 75 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg,

Gonozd, puszta, Tolna vmegyében, a Koppány vize mellett.

Gór, magyar falu, Vas vmegyében, a Répcze mellett: 221 kath. lak. F. u. Guary. Ut. p. Kőszeg.

Gordisha, magyar falu, Baranya vmegyében: 19 kath., 350 ref. lak., ref. anyatemplommal, termékeny határral, erdővel, s halászattal a Drávában. F. u. a Siklósi uradalom. Ut. p. Siklós.

Goricza, német falu, Baranya vmegyében, egy nagy hegyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 308 hold, mellyből majorsági szántó 114, rét 18, közös legelő 170 hold; urbéri birtok 6 hold szőlő. Földje nagy szorgalmat kiván. Lakja 40 r. kath. Birja Jeszenszky Ferencz.

Goricza, vindus falu, Vas vmegyében, hegyek közt, a muraszombati uradalomban: 10 kath., 158 evang. lak.

Goronth vagy **Gorond**, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz dél-nyugotra 1½ mfld: g. kath., 12 zsidó lak. Jó határ. Makkos erdő. F. u. gr. Schönborn.

Gortva, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Hajnácskő és Balogfalva közt: 52 kath., 20 ref. lak. Termékeny határ. Korcsma. F. u. többen.

Goruja, oláh falu, Krassó vmegyében, a Karas vize mellett, Székashoz 1½ órányira: 23 kath., 1232 óhitű lak., s anyatemplommal, vendégfogadóval. F. u. a kamara.

Gosztola, magyar falu, Zala vmegyében: 163 kath. lak. F. u. gr. Szapáry. Ut p. A. Lendva.

Gottlób, német falu, Torontál vmegyében, ut. p. Komlóshoz éjszakra egy órányira: 1768 kath., 24 óhitű, 28 zsidó lak., kath. paroch. templommal, első osztálybeli gazdag határral, 158 egész jobbágytelekkel. F. u. b. Liptaynő.

Govosdia, oláh falu, Arad vmegyében, hegy alatt kis térségen, Tótváradhoz ½ óra: 554 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Hegyes, kösziklás határa, 400 hold szántóföldet kivéve, erdőség. Van itt a Maroson egy malom s egy ispányi lak. Birja özv. Kaszonyi Aloysia assz.

Govosdia, oláh falu, Arad vmegyében, a Fejér-Körös mellett, Battyinhoz egy órányira: 863 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Ut. p. Arad.

Göböljárás, puszta, Székes-Fejér vmegyében, ut. p. Kereszturhoz 5 óranegyedre: 157 kath., 111 ref., 12 evang. lak. Sík termékeny határral. Az ercsi urad. tartozik.

Göböljárás, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Bicske fiókja: 362 kath. lak. Az alcsúti urad. birja.

Göbölymező, puszta, Pozsony vmegyében, Vásáruth fiókja 5 kath. lakossal.

Göd, igen nagy puszta, Pest-Pilis vmegyében, a váczi országutban, Dunakeszi mellett, a gödöllői uradalomhoz tartozik, de rendesen haszonbérlők birjak, s jelenleg herczeg Montreal, ki itt igen kiterjedt gazdaságot folytat. Határa róna s főleg homokos; legelője sok; rétjei szépek.

Gödényháza, magyar falu, Bereg-Ugocsa vmegyében: 12 r., 210 g. kath., 314 ref., 52 zsidó lak., ref. anya-, g. kath. fiók-templommal. Határa róna és termékeny; a Batár vize mind a határt, mind a falut keresztülfolyja. Ezen helységet V. István 1262-

ben Adorjánért cserében a mostan is virágzó Gödény nemzetségnek ajándékozta. F. u. Gödény, Szabó, Mezey, Huszár, Szilágyi, Bökény, Fogarassy, Babos, Tegze, Kölcsey, Lengyel, Tar, Tóth, Csanády, Enyedy, Kolosváry örökösök. Ut. p. Halmi.

Gödöllő, magyar mváros, Pest-Pilis vármegyében, egy erdöktől és szölöhegyektől környezett regényes völgyben, a pest-kassai fő országutban, Pesthez 3 mfld. Ut. postája Kerepes, de az uradalom helyben is tart fiók-postát. Határa tágas, mert 48 egész urbéri állományon felül még az uradalomnak is terjedelmes allodialis földjei vannak itt; rétje azonban kevés. Szántóföldjei homokosak, mellyek jó mívelés után szép súlyos rozsot, kukoriczát, burgonyát teremnek; ellenben tiszta buzának, árpának épen nem kedvezök, söt a zab sem nagyon szereti. Legelöje elég. A lakosok külön káposztás és házikertjeikben, kivált ott, hol egy kis patak a város keleti részét átfutja, sok káposztát és zöldséget termesztenek, s jó években ezekből nem megvetendö summa pénzt vesznek be. Szölöhegye szinte terjedelmes, melly boron kivül sok cseresnyét, szilvát, s más gyümölcsöt terem, ugy hogy lehet mondani, hogy Gödöllö pénzt csak borból, gyümölcsből, káposztából s zöldségböl, és az uraság fából vesz be, mert gabonát inkább vesz mint ad, marhát is a széna szüke miatt sokat nem tenyészthet. Erdeje az uradalomnak sok és jó karban van, s a város is bír külön egy darabot, melly egyuttal legelönek használtatik. A fenemlitett kis patakon kivül, van a határban még 2 tó, melly halakat is szolgáltat. — Népessége a városnak 2617 lélek, kik nehány német bevándorolt mesterembert kivéve, mindnyájan magyarok, vallást illetöleg 1450 reformatusok, 1000 r. katholikusok, és 150 ágostaiak. Diszesíti e várost a tornyokkal ékesitett roppant herczegi kastély és angolkert, mellyek azonban hajdani diszükből sokat vesztettek, mióta a birtokos herczegasszony külföldön lakik. Az angolkerthez nagy vadaskertek és ligetek is tartoznak, de ezekből a nagy vadak az 1849-ki háboru alkalmával az itt átkelö vagy harczoló császári, magyar, majd orosz seregek által csaknem egészen kipusztittattak. Az uradalmi kastély történetileg nevezetes arról, hogy 1849 apr. 6-kán az izsaszegi ütközet után, melly helység Gödöllötől csak fél órányira van, Kossuth, Görgey, Klapka, Damjanich, stb. tábornokok e kastélyban magán értekezményt tartván, itt állapittatott meg elsöben az ausztriai háztól való elszakadás, s ezt az apr. 14-ki orsz.gyülés csak utánmondta. — Van itt reform. tornyos templom és anyaegyház, igen csinos kath. szentegyház a kastélyban, helybeli plebánussal, sok és derék uradalmi tisztilakok és magánépületek; egy az uraság által alapitott kóroda elöregedett s szegényedett lakosok számára csinos épülettel, nagy emeletes vendégfogadó, gyógyszertár, s végre a város feje egy szolgabirói kerületnek, s székhelye a főszolgabirónak. Kézmüvesek csaknem minden ágból elegendő számmal találtatnak; de 4 országos vásárjai csekélyek, s a hétfön és csötörtökön kezdett hetivásárjai sehogy sem akarnak talpra állni. Birja a várost özvegy herczeg Grasalkovich Antalnő szül. hg. Eszterházy Leopoldina assz., de most veszszük azon örvendetes hirt, hogy egyik örökös gr. Viczay Károly ur veendi át a hozzá tartozó uradalommal, mellyhez is tartoznak: Bagh, Héviz, Györk, Kartal, Mácsa, Zsidó, Ujfalu, Szent-Miklós, Szöd, Dunakesz, Csömör, Kerepes, Czik-Tarcsa, Soroksár, Vecsés, Kakucs, Örkény, Tatár Sz. György, Ecser, Izsaszeg, Dany helységek és Lőrinczi, Péteri,

A már nevezett várhegyen és a várost nyugot-oldalról fedő ugynevezett Bedő, és nemes-lovastető hegy oldalában többször arany, ezüst s másféle érczből készült régiségeket, p. u. 4 évvel ezelőtt egy tiszta arany drótot kapáltak ki. Van a város alsó végin egy malma és pálinka-háza is a Szentiványi testvéreknek, kik az egész városnak birtokosai. Az év folyama alatt 4 országos vásár szokott benne esni, hetivására nincs.

Gömör (Kis), magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszombathoz $1^1/_4$ órányira: 238 kath. lak. Gabona és gyümölcstermesztés Erdő. F. u. többen.

Gömör-Panyit, magyar falu, Gömör vmegyében Csoltó és Sztárna helységek közt rónaságon a Sajó vize mellett fekszik, a helységen keresztül visza Tornallyától Pelsücz Rosnyó felé menő országut. A lakosok száma 456-ra megy, kik közül r. kath. 20, a többi mind evangelikus; mindnyájan magyar nyelven beszélnek. Van $9^2/_8$ urbéri, és $32^6/_8$ majorsági telek, 12 zsellér 16 lakó, 1707 hold erdő. Szántóföldje bár több helyen vadvizes, mindent megterem; rétje száraz. A helységet birják Palugyai, Kiszel, Kerepesi, Szörcsei, Sulyok, Czékus, Kovács, Vozári, Gotthárd, Vattay, Szentiványi, Vladár családok. Az országut mellett van kisszerü vendégfogadója, és a helység nyugoti oldalát mosó Sajó vizén malma.

Göncz, (Günsz), népes magyar mváros Abauj vmegyében, Kassához délre 4 mfdnyire, közel a Hernádhoz: 1394 r. kath., 85 g. kath., 59 evang., 3235 ref., 154 zsidó lak. Kath. ref. anyaszentegyház. Synagóga. Fördőintézet. Határa nagy s első osztálybéli; szántóföldei, rétjei termékenyek; roppant szőlőhegye a hegyaljaihoz hasonló bort terem; gyümölcse, kivált cseresnyéje sok és híres; vásárai erősen látogattatnak. Van itt egy omladozott vár is. F. u. gr. Csáky Antal, de a lakosok szép kiváltságokkal birnak.

Gönyü, magyar falu, Győr vármegyében, a Pestről Bécsbe vivő országutban, 680 kath., 8 evang. 7 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy vendégfogadó. Posta-hivatal. Dunamalmok. Homokos határ. Főállomáshely a Gőzhajón utazók számára. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Gönyő, tót-magyar falu, Abauj vmegyében, Enyiczkéhez 1 órányira: 170 r. kath., 130 g. kath., 40 ref., 15 zsidó lak. F. u. Kormos, Bodnár, a Kassai seminarium. Ut. p. Kassa.

Göntérháza, magyar falu, Zala vmegyében, 191 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Görbed, oláh-magyar f., Szathmár vmegyében Aranyosmedgyes mellett, melly ut. postája, egészen rónaságon, 350 g. kath., 85 ref. lak. Földe kis részben kövecses majd homokos, nagyobb részben kövér laposas, melly buzát, zabot, tengerit terem. Határa kiterjed 1500 holdra, mellyből 1320 h. szántó, 120 h. rét, 60 h. erdő; és ez mind urbériség. Birja gr. Károlyi család.

Görbed, oláhul Gurbegy, tótul Kriva, oláh-tót falu, Bihar vmegyében, rónaságon, Váradhoz $2^1/_2$ mfdnyire, 675 n. e. óhitü, 238 magyarul is tudó tót r. kath. lak., kath. és óhitü paroch. templomokkal, az uraságnak derék házával, nagy gyümölcsös kertjével. Határa 5000 hold, s ez csaknem mind majorsági, s igen termékeny földekkel bir. Erdeje szép. A helységen egy patak fut keresztül. Birja a váradi deák nagyprépost.

Görbesd, puszta, Bihar vármegyében, Kis-Tót falu mellett, 1200 h., dombos völgyes határral, s erdővel. Birják b. Huszár Károly és Lajos.

Görbő, puszta, Tolna vmegyében, 417 kath., 8 ref. 285 zsidó lak.,

és synagógával. Homokos föld. Szőlőhegy. F. u. számos közbirtokosok. Ut. p. Nagy-Dorog.

Kis-Görbő, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Sümeg és Szentgrót közt; 333 kath., 20 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal, bortermesztéssel. F. u. többen.

Nagy-Görbő, magyar falu, Zala vmegyében, 431 kath., 7 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Görcsön, magyar falu, Baranya vmegyében, lapányos völgyben, ut. p. Pécs 2 mfd. Határa 3302 hold, mellyből urbéri szántó 1044, rét 435, legelő 270, szőlő 135 hold, majorsági szántó 513, rét 220, erdő 560, szőlő 35, legelő 90 hold. Földje jó mivelés mellett mindent megterem. Lakja 618 r. kath., paroch. templommal. Birja Mihálovics család.

Rácz-Görcsön, német-rácz f., Baranya vmegyében, 383 kath., 140 óhitü lak., kath. fiók-, óhitü anyatemplommal. Termékeny határ. Szőlőhegy. F. u. a Bésán nemzetség. Ut. p. Mohács.

Görgeteg, magyar falu, Somogy vmegyében. 62 kath., 823 ref., 9 zsidó lak, ref. paroch. templommal. Homokos határ. Sok legelő. Bortermesztés. F. u. a veszprémi püspök. Ut. p. Kaposvár.

Görgő, magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, a Kassáról Rosnyóra vezető országut mellett, Tornához nyugotra 1¼ órányira; 408 kath., 914 ref., 20 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Kath. paroch. templom. Itt lehet falba tapasztva egy márvány sirkövet látni, melly a felirás után 1378-ról való, s Bebek nemzetség egy tagjának s tárnokmesternek örök emlékéül készíttetett. Határa nagy részt róna s gazdag termékenységü; gabonája, kerti veteménye, káposztája, gyümölcse, szénája bőséggel; legelője sok birkát táplál; szőleje, erdeje s kőbányája is van. F. u. h. Eszterházy, s m.

Görgő, (Gorg, Harhow), tót falu, Szepes vmegyében, Lőcséhez délkeletre egy órányira: 852 kath., 19 evang. lak. Kath. paroch. templom. Sok csinos uri kastély és lakház. Tágas és jó határ. F. u. a Görgey nemzetség.

Görlincz, vindus falu, Vas vármegyében, a lendvai uradalomban, 470 kath. lak. Ut. p. Radkersburg.

Göröginye, tót falu, Zemplén vmegyében, Homonnához északra 1½ mfdnyire: 561 kath., 13 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 1264 hold szántóföld. Erdő. F. u. gr. Csáky László örökösei. Ut. p. Nagy-Mihály.

Görömböly, magyar-orosz f., Borsod vmegyében, Miskolcztól 5/16 állomásra délnek, szőlőhegyek és hátulról erdő közt. Határának kiterjedése 4097 hold, ebből belsőség 93, szántóföld 888, rét 594, legelő 429, szőlő 698, erdő 1221, haszonvehetlen 174 hold; urbéri szántóföld 300, rét 294; majorsági szántóföld 588, rét 300 hold. Az egész határ első osztályba van ugyan sorozva, és a jobbágyság még most sem trágyázza földeit, de eredménye az, hogy az ugynevezett magos hegyen, hol legtöbb földbeli illetőségük van, a föld már mit sem terem, mert az ürgék kipusztitják. Jelenleg a föld minőségét a lapályosabb helyeken másod helyre lehet sorozni; a dombosabbakon pedig, mi a határnak legnagyobb részét teszi, harmadik osztályba sem illik. Különben, hol a föld haszonvehető, ott a buza is megterem benne; de a jobbágyokéban ez is igen gyérül, mert ezek földjeiket nem trágyázzák. Terem egyébiránt rozs, árpa, kukoricza, burgonya, zab; köles még eddig kevéssé miveltetik, egyebet pedig alig termesztenek. A földesur tart ökröket, teheneket s juhokat, de csekély számban; a jobbágyság leginkább ökröket; lovat csak

az a jobbágy vesz, kinek annyira elpusztultak ökrei, hogy azokra többé szert nem tehet; e miatt lovaik is igen rosszak. Tehenek dolgában, valamint sertésekben is a lakosok bővölködnek, juhokat pedig általánfogva nem tenyésztenek. A lakosok száma 982 lélekre megy, ezek közül 850 görög katholikus, 132 r. katholikus. Mind a két valiásfelekezetnek helyben van anyaegyháza. Általánfogva a lakosok magyarul és tótul beszélnek, de a tót nyelvhez nagyobb hajlammal viseltetnek. Telkes jobbágyteleknek 30-nak kellene lenni a régi urbéri könyv szerint, de jelenleg $24\frac{1}{2}$ van csak. Az egész helység 186 házból vagyis családból áll. A falu határát Hélyő vize keskeny patak formába metszi át; noha nemcsak a határban, de azonkivül is több vizimalmokat hajt. Van az uradalomnak téglaháza, mellyben évenkint 300 ezer jó minőségü tégla, s ugyanannyi fedelcserép égettetik. Ezen felül van csinos lakásuk a r. kath. és görög kath. lelkészeknek, valamint csinos ispáni lak. A falut mostanában a munkácsi püspök Popovics Vazul birja.

1613. Nadányi Gergely és Fekete Péter századosok s ezek örökösei ő felségétől inscriptiót nyertek bizonyos summáért.

Görösgal, puszta, Somogy vármegyében, 168 kath., 23 ref. lak., kath. fiók-kápolnával. F. u. többen.

Alsó- és Felső-Görzsöny, 2 magyar falu, Veszprém vmegyében, a Tapolcza mellett, 88 kath., 100 evang., 614 ref. lak., ref. anyatemplommal, róna határral, jó rétekkel. F. u. nemesek. Ut. p. Devecser.

Gösfa, magyar falu, Vas vmegyében, Egervárhoz 1 óra, 315 kath., lak. Jó bor. Hegyes határ. F. u. gróf Széchenyi Lajos. Ut. p. Vasvár.

Grabácz, csinos és gazdag német falu, Torontál vmegyében, ut. p. Csatádhoz nyugotra $\frac{3}{4}$ mfdnyire, a kanizsai postautban: 1630 kath., 2 evang., 16 óhitü, 16 zsidó lak., kath. paroch. templommal, első osztálybeli határral, $191\frac{4}{8}$ egész telekkel, vendégfogadóval. F. u. a kamara.

Grabócz, német-rácz falu, Tolna vmegyében, 533 kath, 97 n. e. óhitü lak. Kath. paroch. templom. Van itt egy igen szép helyre épitett kalugyer zárda és szentegyház, mellyet Mérey szekszárdi apát azon időben alapitott, mikor a ráczok Tolna és Baranya vármegyét tüzzel vassal pusztitották, s az erkölcsiségből egészen kivetkeztek. A zárda mellett van egy forráskút márványba foglalva, mellynek vize különösen jó. Határa termékeny. Bora kedves izü. Rétjei kövérek. F. u. a tudományi kincstár. Ut. p. Szekszárd.

Gradicsa, vindus falu, Vas vármegyében, a Mura mellett, a muraszombati uradalomban, 70 kath., 83 evang. lak.

Gradna (Kis), vagy Hradna, tót falu, Trencsén az uj rend. szer. Nyitra vmegyében, 230 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom.

Gradna (Nagy), tót falu, Trencsén az uj r. szer. Nyitra vmegyében, 420 kath., 4 zsidó lak Mind a két helység a báni urad. tartozik, ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Grafenschachten, német f., Vas vmegyében, Borostyánkőhöz közel, 648 kath. lak., s paroch. egyházzal. Szép fenyves. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Kőszeg.

Granasztó, német és tót falu, Szepes vmegyében, a lublyói völgyben, ut. p. Lublyó. Földje kopár s kö annyira, hogy zabot és burgonyát kivéve, majd mit sem terem. Urbéri telek $6\frac{2}{8}$, ezenkivül majorsági föld egy kis erdőn kivül, nincs. Lakja 306, u. m. 190 római, 116 görög kath., római kath. fióktemplommal, mellyet a gö-

rögök is használnak. Birja Cornides Károly.

Gráncs, tót falu, Szepes vmegyében, Zsegra fil. 117 kath. lak. F. u. Gundelfinger.

Grébics (Alsó és Felső), puszta, Komárom, az uj rendez. szerint Esztergom vmegyében, Tatától $^1/_{16}$ állomásra; keletről Tata, délről a tömördi puszta, és Mozsa; nyugotról Billeg; éjszakról Naszály és Tata által környékeztetve. 1800 holdat foglaló határa kevéssé halmosabb, közepét nagy rétség metszi át, mellyen szárító csatorna által vezettetik le a tatai tavakból, u. m. a Mezei és Asszony-tóból jövő viz, át a billegi határba. Egyébiránt a pusztán 11 dülős váltógazdaság, járó legelővel gyakoroltatik. Lakja 36 r. kath. és 13 ref. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Grenicz, (Hranowce), tót mv., Szepes vmegyében, ut. p. Horkához egy mfldnyire: 906 kath., 85 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határa tágas, különösen erdeje sok. F. u. a szepesi püspök.

Greovácz, oláh falu, Krassó vmegyében, Kákovához $^3/_4$ órányira: 1506 óhitü lak., s anyatemplommal.

Gretla, puszta, Szepes vmegyében, Hnilcsek filialisa: lakosai részint bányákban dolgoznak, részint szénégetésből, favágásból élösködnek.

Gribova, orosz falu, Sáros v.-megyében, a makoviczi uradalomban, Sztropkó fil. 5 romai, 228 görög kath., 7 zsidó lak. Ut. p. A. Komarnyik.

Grics, német falu, Vas vmegyében, a dobrai uradalomban: 173 kath. lak. Ut. p. Fürstenfeld.

Grinavia, (Grünau), vegyes tót-német mv., Pozsony vmegyében, Bazinhoz $^1/_4$ órányira a Szakolczára vivő országutban: 380 kath., 400 evang., 9 zsidó, lakosainak mintegy $^3/_4$ tót, a többi német. Tulajdon kath. paroch. templommal birnak, hanem az evang. Bazin fiókjai. Földje nem sok, de sikeres rozst, buzát terem; rétjei kövérek; szőlőhegye pedig a megyében a legjobbak közé tartozik. Patakja, melly a helység utczáján végig foly, malmot hajt. F. u. gr. Pálffy Fer., de egy curiát bir benne Hodosy Miklós is.

Grodnau, német falu, Vas vmegyében: 150 kath., 159 ágostai lak. A jormansdorfi urad. tartozik.

Grodzin és **Viduma**, puszta, Zemplén vmegyében, Bisztra mellett, a Tapoly éjszaki oldalán, ut. p. Eperjes. Határa 400 hold, mellynek fele szántóföld és rét, fele erdő. Van itt özv. Péchy Ignácznőnek, mint a puszta birtokosának szép és csinos kőépületje.

Gromos, orosz falu, Sáros vmegyében: 118 romai, 273 görög kath. lak. Fekszik Palocsához nyugotra $^1/_2$ órányira. Vizimalom. Fenyves. F. u. b. Palocsai Horváth. Ut. p. Eperjes.

Gross, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez $2^1/_2$ órányira: 3 kath., 375 óhitü lak., s anyatemplommal.

Gross, oláh falu, Arad vmegyében, a Fejér-Körös mellett, Buttyinhoz egy órányira: 793 n. e. óhitü, 26 kath. lak., hegyes határral. Ut. p. Arad.

Gróss, oláh falu, Arad vmegyében, magas hegyek közt völgyben, ut. p. Kaprucza 2 mfld. Van 673 n. e. óhitü lak., fa temploma, iskolája, derék udvarháza egy pálinkafőző-házzal együtt, mellybe egy forrásból vezettetik a viz, szinte szilárd épületü tisztilaka. Patakja, mellyben aranyat is szoktak mosni, több liszt- és egy fürészmalmot hajt. Mész is égettetik. Hegyes völgyes határa 6000 hold, mellyből urbéri szántóföld 500 h., rét 250 h., majorsági földek 120 h., a többi urasági erdő bikk és tölgyfákból álló. Szilvása, gyümölcsöse sok. Legmagasabb hegy a határban a Runk u. Birja a kir. kincstár.

Grós, oláh falu, Bihar vmegyében, e környéken a legmagasabb hegy alatt, a váradi deák püspök béli uradalmában, 596 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van 510 hold urbéres szántóföldje és rétje, melly kövecses és sovány; 2376 hold majorsági erdeje, melly egyszersmind legelőnek használtatik. Fekvése ezen rendetlen, vastag terepély dió- és cseresznyefák közt elnyuló helységnek kies és egészséges, mellyet egy sebesen csörgedező patak, s a számos apró bikkes dombok még kellemesebbé tesznek. Erdeje alul tölgyes; felül a hegyeken iszonyu magas bikkek kevélykednek. A nagy tetőn tul van e helységnek csaknem egyetlen egy kaszállója Bratkoja név alatt. E jó darab rét, a körülfekvő hegyek pompás kinézésével, és kövér földjét beteritve tartó balzsamos füvek tündér szépségivel, leirhatlan gyönyört szerez a szemlélőnek. Sok és igen jó füvet nyernek itt a lakosok, de szekérrel vagy szánnal járhatatlan levén az ide vezető ut, kéntelenek marháikat telelésre felhajtani. Kaszálás után a juhok igen jól élnek a megmaradt füvön. Itt terem a vörös bodza, és a Sztrigoj nevü mérges gyökér. A lakosok szép nagyobb marhákat és juhokat tenyésztenek, ezenkivül épületi fákkal kereskednek. Cseresznye, dió, szilva, alma, körte és baraczk böséggel, de a szőlő savanyun marad. A hegyekből leömlő patakja 14 kis malmot hajt.

Grosz-Kanischa, németül; Velika Kanisa horvátul; magyarul lásd Nagy-Kanizsa.

Grugócz, tót falu, Zemplén v.-megyében, Görögínye fil. 76 romai, 70 g. kath., 9 zsidó lak., 392 h. szántóföldd el. F. u. gr. Vandernath. Ut. p. N. Mihály.

Gruin, oláh falu, Krassó vmegyében, Temes vmegye szomszédságában, Lugoshoz 1¼ mfldnyire: 772 óhitü lak., anyatemplommal, igen termékeny szántóföldekkel és rétekkel. Jó káposztát termeszt. F. u. a kamara.

Gubacs, puszta, Pest-Pilis vmegyében, Pest város határával szomszédos, 4308 hold határral. A gödöllöi herczegi uradalomhoz tartozik.

Guboma, derék nagy puszta, Borsod vmegyében, Disznósd, Domaháza és Arló közt, 1263 hold határral, mellyből 872 h. szántó, 391 h. kaszáló. Birják a disznósdi közbirtokosok.

Gug, puszta, lásd Szemő, Komárom vm.

Gugh, puszta, Győr vmegyében, M. Örshöz óranegyedre: 6 kath. lak. F. u. gr. Eszterházy.

Gulács, magyar falu, Beregh vmegyében, közel a Tiszához, Tarpától ¾ mfldnyire: 3 r. kath., 14 gör. kath., 576 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny határát néha a viz járja; fája, szénája, legelője elég és jó. F. u. Gulácsy, Somosy, Uray, Hunyady, s m. Ut. p. Beregszász.

Gulács, magyar falu, Zala vmegyében, a Balatonhoz 1 óra, gyönyörü kies vidéken: 513 kath., 10 ref., 6 zsidó lak. Határa szük, de termékeny; rétjei jók; van egy csúcsos magán álló hegye. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Gulamező, puszta, Pozsony vmegyében, Tallos fiókja, 3 kath lak.

Gulyviz, tót falu, Sáros vmegyében, a sóvári uradalomban: 298 rom., 36 görög kath., 102 evang. lak. Malom a Delna vizén. Van itt egy vizrekesz is a vágott fák lebocsátására. Ut. p. Eperjes.

Gumilicza, vindus-tót falu, Zala vmegyében: 503 kath. lak. F. u. Gyika. Ut. p. A. Lendva.

Guráb (Horvát, Kroboth Veiszgrob), tót falu, Pozsony vmegyében, ut. p. Cseklésztől nyugotra ¼ óra: 610 kath., 3 evang. lak.; kik ezelőtt horvátok valának, s mostan is még

különös beszédmódjukból sok megmaradt. Kath. paroch. templom. Földje termékeny; erdeje, rétje szép. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Gurák (Német), vegyes magyar-tót falu, Pozsony vmegyében, Szenczhez nyugot-éjszakra $1\frac{1}{2}$ órányira: 298 kath., 677 evang. lak., kiknek $\frac{3}{4}$ magyar, $\frac{1}{4}$ tót. Evang. paroch. templom; urasági kastély. Róna határa gazdag termékenységű; szarvasmarhája sok és szép; nem messze innen láthatni Tárnok faluja templomának omladékait. Az itt lakott horvátok gr. Illésházy nádor alatt költöztek ki. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Gurák (Tót), (Slavisch Weiszgrob), tót falu, Pozsony vmegyében, Sz. Györgytől keletre $\frac{3}{4}$ óra, egy lapályos vizenyős vidéken: 714 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom; szép erdő; sok és jó rétség; nagy marhatenyésztés; vizimalom. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Gurahoncz, oláh falu, Arad vm., Jószás és Bonczesti közt: 348 n. e. óhitű lak.; ut. p. Arad.

Gurány, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez $2\frac{1}{4}$ mfld, rónás helyen: 425 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Urb. szántó 200, rét 100, legelő 150, majorsági erdő 3550 hold, mellyben vaddisznók, őzek, rókák, medvék és farkasok tanyáznak. Birja a váradi görög püspök.

Gurba, oláh falu, Arad vmegyében, Boros-Jenőhöz 1 mfldnyire: 10 kath., 688 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Határa lapályos; erdeje sok, és vadakkal bővelkedik.

Guszár, puszta, Bihar vmegyében, Váncsod határával egybeolvadva.

Guszona, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Fülekhez éjszakra $1\frac{1}{2}$ órányira: 600 kath. lak., paroch. templommal. Határa hegyes, völgyes, de azért meglehetős; gyümölcse sok. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Gusztávmive, puszta, Baranya vmegyében, Szent-Iványhoz $\frac{1}{2}$ óra. Kiterjedése 700 hold, mellyből 470 h. szántó, 30 h. erdő, a többi rét és legelő. E puszta irtásokból alakult, s birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Güth (Kis), magyar falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz délre $2\frac{1}{2}$ mfldnyire: 3 r. kath., 12 g. kath., 165 ref. lak. Ref. szentegyház. F. u. Berzsenyi, Hunyady, Leszkay, s m.

Güth (Nagy), magyar falu, Beregh vmegyében, az előbbeni helység mellett: 11 gör. kath., 243 ref. lak. Ref. szentegyház. Határok róna, s jó mivelés után szép buzát terem; erdejök makkos; szénájok elég. F. u. gr. Schönborn.

Güth, máskép **Tamási**, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Isztimérhez $\frac{1}{2}$ óra: 153 kath. lak., fiók-egyházzal. F. u. Bajzáth.

Kis- és Nagy-Guth, 2 puszta, Szaholcs vmegyében, Debreczenhez kelet-éjszakra $1\frac{1}{2}$ órányira: 20 kath., 44 ref. lak., nagy kiterjedésű szép ligetes erdőkkel. F. u. Debreczen városa.

Guta, tót falu, Nógrád vmegyében: 88 kath., 989 evang., 5 zsidó lak. Evang. anyatemplom. Határa hosszan terjedő s termékeny; legelője különösen hasznos; de szőlejét a fagy gyakran megrongálja. F. u. a Beniczky család s m. Ut. p. Vácz.

Gutta, magyar mv., Komárom vmegyében, lapályos rónaságon, a Pozsonynál kiszakadó s Csallóközt képező kis Duna partján, melly épen a város alatt a Vágh vizével egyesül, Érsekujvárhoz 2, Komáromhoz 4 mfldnyi távolságra. Határa kiterjed 26,000 holdra, mellynek fele rétség, fele pedig gyümölcsös kertekből, füzeserdőkből, legelőből és kevés szántóföldből áll. Védi pedig a szerencsétlen helyzetű határt (melly egészen urbéri)

24,000 öl töltés a gyakori árvizek kirohanasai ellen. A föld minősége igen jó volna, de a gyakori árvizek miatt bizonytalan jövedelmü, többnyire tavaszi gabona, tengeri, burgonya és kender termesztetik; gyümölcsös kerte sok és szép gyümölcsöt terem: de főgazdasága még is szarvasmarhatenyésztésében és réteiben áll, mellyek a vizenyös föld miatt nem a legjobb szénát adják ugyan; de olly mennyiségben, hogy vele hajókra rakva messze földekre üzetik kereskedés. Egész jobbágytelek van itt 155 1/8. Összes népessége 6000 r. kath. és magyar. Nevezetesebb épületei a szép és nagy kath. paroch. szentegyház és kápolna, paplak és az emeletes városháza a dunaparton. Végre a város háza irányában északfelé a Duna és Vágh folyók közti csucsban látható egy négyszegü földvár, melly jelenleg békavárnak neveztetik, s török münek tartják; régi adatok nyomán azonban még 1-sö Mária királyné alatt hányatott. A Vágh már igen elhordta, s jelenleg csak földhalomból áll, hová nagy árvizek idején a guttaiak temetkezni szoktak, mivel megtörténik, hogy rendes sirkertükben is viz fakadván fel, e miatt sirt nem áshatnak. Földesura Guttának sz. István király idejétől fogva mindig az esztergomi érsek. Vannak még e városnak több dicsőemlékü magyar királyoktól nyert kiváltságos levelei, mellyek szerint jártukban s keltükben harminczad, vám, révbér és piaczi helypénz fizetésétől e város lakosai örök időkre mentesítve vannak. Szinte kiváltságnál fogva 4 országos vásár tartatik itt, és pedig uj esztendő, fekete hét, sz. László király, és sz. Máté heteiben, mindenkor hétfőn. A baromvásár a kirakodó vásárral együtt egy nap tartatik. 1551-ben már mint város jelenik meg, mert ugyanez évben a városi polgárok kérelmére, kir. helytartói parancsolatnál fogva Syk Mihálynak a komáromi vár provisorának bizonyos peres levelek kézbesitettek. 1632 pedig Gutta város részére bizonyos levelek, mellyek a hontovi részjószág visszavevését s ennek határait illeték, hiteles másolatban adattak ki.

Guttaháza, magyar falu, Vas vmegyében, 90 kath., 34 evang., 5 ref. lak. Ut. p. Szombathely.

Guttenbrunn, magyarul Hidegkút, oláhul Hajdekut, német m. v. Temes vmegyében, a Maros mellékén, Aradhoz 3 mfdnyire. Van itt 2544 r. kath., 198 g. kath., 91 n.e. óhitü, 3 zsidó, 5 egész, 182 fél, 88 negyed, 1 nyolczad telek, 19 zsellér, 62 szerződési zsellér, 135 lakó, 87 mesterember, 5 kereskedő, derék r. kath. templom, szép paplak, nagy vendégfogadó, postahivatal. Határa 6688 h. 38 □ öl, mellyből urb. szántóföld 2836 h. 800 □ öl, 1024 h. kaszálló, 468 h. legelő, 294 belsőtelek, 140 h. 1555 □ öl szőlő, 319 h. 133 □ öl szilvás. Majorsági szántóföld 842 h. 1085 □ öl, kaszálló 78 h. 1110 □ öl, legelő 189 h. 349 □ öl, szőlő 4 h. 1224 □ öl, szilvás 33 h. 736 □ öl, szerződéses házhely 13 h. 622 □ öl, egyházi, iskolai földek 16 h. 1154 □ öl, utak 326 h. 70 □ öl, tó és mocsárok 100 h. 800 □ öl. Földe fekete s fejér agyag, 2-ik osztálybeli ugyan, de jól terem buzát, zabot és tengerit; az állattenyésztés a szük legelő daczára is jó lábon áll. Határát a Maros keresztülfutja, és egy árok, melly római sáncznak neveztetik. Végre nevezetes e város pompás hidegforrásáról, melly körül gyülekeztek az első gyarmatosok Szászországból és Ausztriából 1724ben; s e forráskutat tetővel befedvén, pecséljük is tartalmazza. Országosvásárt 3 tart, u. m. jan. 17., maj. 16., és sept. 17-kén; ezenkivül hetivásárokat minden csötörtökön. Birtokosa a királyi kincstár.

Guthor, magyar falu, Pozson vmegyében, az öreg Duna mellett, ut. p. Somorjához ½ órányira: 452 kath., 6 evang., 12 zsidó lak., több közbirtokos urak csinos lakházaival. Szántófölde közép termékenységü; rétje elég; malmok a Dunán; de fő gazdagsága gyönyörü tölgy-, s cserfa erdejében áll. F. u. gr. Szapáry, Késmárky, Zsidó, Naszvady, Szmrtnik, s m. t. nemesek.

Gútorfölde, magyar falu, Zala vmegyében, 232 kath., 4 evang., 7 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Güczenhof, német falu, Vas vmegyében, a lendvai uradalomban, 228 kath. lak. Ut. p. Radkersburg.

Gyál, puszta, Pest-Pilis vmegyében, Soroksár mellett, nagy gazdasággal és birkatenyésztéssel. Birja gr. Károlyi István.

Gyála, rácz falu, Torontál vármegyében, Szegedhez délre 1¾ mfdnyire: 120 kath., 1712 n. e. óhitü, 6 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, sok réttel és legelővel, 107⅞ egész jobbágytelekkel. Óhitü rácz lakosai magyarul is beszélnek. F. u. a kamara.

Ó-Gyalla, pusztai magyar-tót falu, Komárom vmegyében, a Komáromtól Érsekujvárra vivő országutban, Komáromhoz 1¾ mfdnyire: 1150 kath., 3 ágostai, 220 ref., 240 zsidó lak., kath. ref. anyaegyházakkal és synagógával. Határa már tagositva van Aba pusztával együtt s 9000 holdra terjed, egy része a Nyitra és Zsitva folyam közt fekszik, ez többnyire kaszálló rét; keleti része homokos és dombos, terem jó gabonát, különösen jó rozsot és dohányt, s a zsellérek főjövedelme a dohányból van, de szőlőt is mivelnek. Van itt több csinos uri lak, és Csuzy János urnak szivargyára, mellyben rendesen 16 egyén dolgozik. F. u. Konkoly, Thege nemzetség, Ghiczy, Baranyay, Csuzy, s több kisebb birtokosok.

Új-Gyalla, tót falu, Komárom vmegyében, Ó-Gyallához keletre, sz. Péterhez csak ½ órányira, s mintegy 594 kath. lak. a szentpéteri plébániához tartoznak; van még 18 zsidó lak. is. Határa, melly 4000 holdra terjed, dombos és homokos, szőlőhegye jó bort terem; erdeje 1500 hold, s 27½ jobbágytelket számlál. F. u. Konkoly László, Ghiczy Kálmán, Baranyay Gáspár, Csuzy Károly, és János.

Gyalán, magyar falu, Somogy vmegyében, 316 kath., 7 zsidó lak., kath. fiókszentegyházzal. Fekete földje gazdag termékenységü. Ezelőtti birtokosa buzért is termesztett, de e rég megszünt. F. u. Festetics Antal. Ut. p. Kaposvár.

Gyalány, vagy Tövisfalva, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez ¼ mfd., halmos helyen, 355 g. kath. lak., s anyatemplommal. Szántófölde és rétje termékeny; erdeje nincs: juhot tart. Birja a váradi görög püspök.

Gyalóka, magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 3¾ mfd., 300 kath. lak. Van 236 hold urb. szántóföldje, 50 hold kövér rétje a Répcze mellett. Birja a győri káptalan, és gr. Zichy Henrik.

Gyalu, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, 56 kath., 22 ref. lak. Földei, rétjei gazdagok; a Körös vizében halászata van. F. u. gr. Almásy Ignácz örök. Almásy Ferencz. Ut. p. Szolnok.

Gyanafalva, (Jänersdorf), német falu, Vas vmegyében, a Rábához közel, 1597 kath. lak., s egy szép paroch. szentegyházzal. Harminczad. Határa első osztálybeli, s termékeny; van buzája, bora, fája, dohánya, sok marhája. A szentgothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Gyanavla, vindus falu, Vas

vmegyében, a lendvai uradalomban, 140 evang. lak. Ut. p. Radkersburg.

Gyanda, puszta, Abauj vmegyében, Borsod vármegye szélén: 8 kath., 5 zsidó lak.

Gyanda, puszta, lásd Gyenda Szolnok v.

Gyanó, magyar falu, Vas vmegyében, 200 kath. lak. Ut. p. Szombathely. Kiss Ignáczné birja.

Gyanta, oláhul Zsinta, magyar falu, Bihar vmegyében, Váradhoz délre 4 mfd. a Fekete-Körös jobb partján, a Körös és Hollód vizei völgyei közt fekvő kies dombon. A tulajdonképeni Gyantat mind reformatusok lakják 1358-an, az oláhok által lakott, s Cséfa patak által elválasztott rész Rohánynak neveztetik, 385 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, valamint Gyantán a reform. van anyatemplomuk. Határa 1860 hold, mellyből szántó 1200, rét 200, legelő 50, tölgyes erdő 250, a Körös és Hollód medrei s más kövecses térek 160 hold. Ezekből az erdön kivül majorság nincsen, hanem mintegy 250 h. Irtás név alatt a lakosok által használtatik. Földe a lapályon igen jó, sőt nedves időben tulságos buja; rétjei a Hollód mentiben száraz években kövérek, különben iszaposok; szarvasmarhát szépet nevel, de sertés kevés, juh épen nem neveltethetik. Jó sárgadinnyét termeszt, s a lakon levő kis erdönek talán a megyében nincs párja. Folyóvizei a Fekete-Körös, Hollód, és a határt délről keritö Kis-Körös. Birja a váradi deák püspök.

Gyante, Nagy-Gyante és Varsánhely, puszták, Bihar vmegyében, Mezőgyán mellett. A két puszta együtt tesz 8000 holdat, mellyben van szántó 1500, legelő és kaszálló 5000, nádas és mocsár 1500 hold. Szénát böven ad. Szántóföldjei nagyobb részben laposak és foltonkint szikesek. Termesztenek benne gabonanemüek, és Nagy-Gyantén különösen dohány 200 holdban szerencsés sikerrel. 1844-ben ültették be Nagy-Gyantét dohány-kertészekkel, melly kertész község áll 45 családból, kiknek fele reform., fele r. kath. Birja mind a két pusztát Tisza Lajos.

Gyante, Kis-Gyante, puszta, Bihar vmegyében, Mezőgyán mellett, 1500 holdnyi, mellynek harmada nádas és vizállásos rét; többi része legjobb szénatermö hely és igen alkalmas legelő; szántóföldje nincs. Birja: Tisza Lajos.

Gyapalócz, tót falu, Zemplén vmegyében, Jankócz fil. 243 római, 45 g. kath., 14 zsidó lak., 508 hold szántófölddel. F. u. Rholl, Nedeczky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Gyapju, oláhul: Zepjü, oláh falu, Bihar vmegyében, rónaságon, Váradhoz 2 mfd., helybeli postával, 600 n. e. óhitü, 8 r. kath. lak., óhitü anyatemplommal. Határa 5500 hold, mellyből szántó 2091 h., rét 750 h., legelő 1150 h., szőlő 30 h., erdő 1579 hold. Ebből urbéri birtok 711 h. szántó, rét 200 h., közös legelő 590. A szántóföldek tagositva vannak. Földe fekete agyag és első osztálybeli; legelője juhoknak felette egészséges. A helység napkeleti oldalán folyik egy kis patak. Birja Blaskovics Bertalan, kinek itt derék lakháza van.

Gyapoly és **Kerekegyháza**, összeolvadt puszták Bihar vmegyében, Diószeg és Félegyháza közt. Határa 4300 hold, mellyből 1800 hold szántó, 1700 hold kaszálló és legelő, 800 h. erdő és vizállás. Gazdag puszta, s a szántóföldek és rétek egy részét a félegyháziak müvelik harmadában és feliben; egy részén váltógazdaság üzetik kitünő sikerrel, s e puszták birtokosának, b. Mandel Lajos urnak van itt 2 jól elrendelt és minden szükséges solid gazdasági épületekkel felékesitett majorja.

Gyarak, tót falu, Nyitra vmegyében, a Zsitva pataka mellett: 486 kath., 6 zsidó lak., jó buzatermő földekkel, hires kaszáló és nádas rétekkel. Ut. p. Verebély.

Mező-Gyarak, puszta, Bihar vmegyében, Szalontához közel, a Gyepes mellett, 412 ref. lak., kik Szalontára járnak templomba. Nagy része a határnak erdőség és irtott föld, melly igen termékeny, ha a Gyepes el nem önti. Birják Fónagy, Nadányi, Lovasy családok, s mások t.

Gyarmat, magyar falu, Győr vmegyében, 1192 kath. lak., s paroch. szentegyházzal, szőlőhegygyel, erdővel, szép lótenyésztéssel. F. u. a Csornai prépost. Ut. p. Téth.

Gyarmat, magyar falu, Somogy vmegyében, 154 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Szigetvár.

Gyarmat, (Ruprecht), magyar f., Vas vmegyében, a Rába jobb partján, 657 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Földjei és rétjei gazdagok. Buza, kukoricza, dohánytermesztés. A szentgothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Gyarmat, (Lehota, Sziget, Zsitva), három egymás mellett tót-magyar falu, Bars vmegyében, a Zsitva mellett: 673 kath. lak. Termékeny szántóföld. Sok nád. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Gyarmat (Füzes), magyar falu, Honth vmegyében, ut. p. Lévához $1\frac{1}{2}$ mfd. 146 kath., 6 evang., 676 ref. lak. Kath. és ref. anyatemplomok. Határja első osztálybeli; hires dohányt termeszt; salétromot főz. F. u. az esztergomi érsek; de van benne egy érseki nemes udvar is.

Füzes-Gyarmat, magyar mváros Békés vmegyében, a Sárrét szélén, közel Bihar vármegyéhez, N.-Váradhoz 7 mfdnyi távolságra. Van benne 647 ház, 82 katholikus, 4409 reformatus, 10 evangelikus lakos, egy igen szép ref. templom, három ref. iskola, 267 fiu, 211 leány gyermekkel; derék urasági ház, mellette lévő kerttel, több tiszti lakház, nagy magtár, serház. Határa lapályos fekete korhany föld, s felette gazdag termékenységü; szénája igen sok, s nádja is annyi, hogy még udvaraikat is azzal keritik a lakosok; nádas tavaiban a vizimadarak czerenként tanyáznak, s ezek közt a kócsagok különösen említést érdemelnek; teknyős-békája és rákja bőséggel; szőleje sok szép gyümölcsfákkal van beültetve, de bora nem állandó; turfája nagy mennyiségben volna, de nem használják. Lakosai igen vagyonosok, sok magyar juhot s birkát, sertést, s hires szépségü szarvasmarhát tenyésztenek, a földesuraság pedig több ezer merinost, sertést és szarvasmarhát tart. Az ivóviz itt iszapos izü és keserü. F. u. gr. Blankenstein. Ut. p. Gyula.

Gyarmat (Kis), magyar falu, Honth vmegyében, a bársi, esztergomi és honthi határok össze jövetelénél: 612 kath., 4 ref. lak. Kath. paroch. templom. Nagy nemesitett birkatenyésztés. Van termékeny szántóföldje, rétje, erdeje, szőlőhegy. F. u. h. Pálffy Antal. Ut. p. Kéménd.

Gyarmat (Lápas), tót falu, Nyitra vmegyében, Nyitrához keletre 2 órányira: 506 kath., 12 zsidó lak., termékeny földekkel, jó rétekkel, és vizimalommal. F. u. többen.

Fejér-Gyarmat, népes magyar m.v. Szathmár vmegyében, Szathmárhoz észak-nyugotra 5 mfdnyire: 270 r. kath., 2144 ref., 56 zsidó lak., egy régi ref. és kath. anyatemplommal. Fekete agyagos határa őszit bőven terem, de tavaszit kevésbbé; rétje legelője bőséges; sok és hires dohányt termeszt. F. u. nagyobb részben gr. Károlyi, továbbá Ilosvay, Mandy, Bakó, Gulácsy, Tatay, Kardos, és igen

számos nemesség, ugy hogy csaknem az egész város nemesekből áll.

Gyarmat, derék puszta, Komárom, az uj rendez. szer. Esztergom vmegyében, ut. p. Neszmélytől 1 állomásra; éjszakról Esztergom vmegye, keletről Gyermel és Szomor; délről puszta-Vasztil Fejérmegyében, nyugotról Tarján által kerítve. Határkiterjedése 6250 hold. Vidéke hegyes, erdős, de van szép szántóföldje is, nagy majorsága, kastélya, urad. tiszti laka, szeszgyára, vadaskerte: 192 kath., 45 ref. lak., fiók-egyháza a szomorihoz tartozik. F. u. gr. Sándor Móricz.

Kőhid-Gyarmat, magy. falu, Esztergom-, az uj rendezés szerint Komárom vmegyében, a Garan mellett, Esztergomhoz éjszakra 1, ut. p. Kéménd hez $^1/_4$ mfld távolságra: 891 kath. lak., paroch. templommal. Róna határa első osztálybeli s igen termékeny; a lakosok birnak 874$^1/_2$ hold első, 45 h. második osztálybeli szántóföldet, 494 h. rétet, 611$^3/_4$ kapa szőlőt; jó legelője és erdeje is van. Birja az esztergomi káptalan.

Fekete-Gyarmat, magy. falu, Arad vmegyében, lapályos erdős vidéken, ut. p. N. Zerind $^1/_4$ mfld. Van 1321 reform. lakosa, temploma, iskolája. Róna határa gazdag volna, de az itt elfolyó Fekete-Körös árjai rongálják. Kiterjed 8143 holdra, mellyből 1601 hold szántóföld, 2572 h. legelő, 1408 h. rét, 2562 hold tölgyes erdő. Majorság 5314 hold, urbériség 2829 hold. Birja István főherczeg.

Gyarmatha, német mv., Temes vmegyében, Temesvárhoz éjszakra 1$^1/_2$ mfld: 3080 r. kath., 196 n. e. óhitü, 5 ágostai, 25 zsidó lak., kath. anyatemplommal. Van itt 73 egész, 111 fél, 99 negyedtelkes, 272 zsellér, 195 lakó, 107 kézmüves, 9 kereskedő. Határa 9478 hold 866 □ öl, mellyből urb. szántó 3678 h., legelő 595 h., rét 1129 h., szőlő 827 hold 406 □ öl. Majorsági szántó 4257 h., rét 96 h., erdő 200 h., s 469 h. 465 □ öl szőlő. A föld első rendü, leginkább tiszta buzát, kevesebb árpát, zabot és kukoriczát terem; bora sok; lovat sokat tenyésztenek, de ökröket nem. A szarádi hegy csucsán van régi várromladéka. Országos vásárt nem tart, bár szabadalma volna rá, csak kis hetivásárt vasárnaponként. Birtokosok: Gyürky Pál, b. Ambrózy István és György urak.

Gyarmatha, oláh falu, Arad vmegyében, rónaságon, Borosjenőhöz délre 1 mfld: 1931 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 2866 hold, mellyből szántóföld 1108 hold, rét 908 h., legelő 850 h. Urbéri 1666, majorsági 1200 hold. Földje terem buzát, zabot, árpát, kukoriczát. Vize a Fejér-Körös és a malom-csatorna. Birja Aczél Sándor.

Gyasztin (Puszta-), puszta, Nyitra vmegyében, Ó-Lehóta fiókja: 173 kath., 64 evang. lak.

Gyekés, tót falu, Honth vmegyében, Selmecztől délre 1$^1/_2$ mfld: 289 kath., 85 evang. lak. Nagy erdőséggel és bányákkal. F. u. a kamara, s feje egy uradalomnak.

Gyékényes, tót-magyar falu, Bars vmegyében: 261 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Léva.

Alsó- és **Felső-Gyékényes**, két összeolvadt falu, Somogy vmegyében, mellynek egyike horváth: 1013 kath., 520 magyar ágostai, 10 zsidó lak., kath. és evang. paroch. szentegyházakkal. Lakosai gabonával kereskednek. Rétje, legelője, fája a Sdalla árkában elég van. F. u. Felső-Gyékényesnek egészen gr. Festetics László, Alsó-Gyékényesnek gr. Széchenyi Pál, és gr. Zichy Domokos. Ut. p. Zákány.

Gyenda, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, Bánhalma mellett: 238 kath., 58 ref. lak. Dohánytermesztés.

F. u. özv. Almásy Józsefné, b. Baldachy, Zerdahelyi András, Rakovszky, Orczy, Torma, Hellebront, Ország, Végess, Bóta, Cseh, Goth.

Gyepes, magyar falu, Veszprém vmegyében, a Bakonyban, a veszprémi országutban: 356 kath., 6 evang., 10 ref. lak. Erdeje, vizimalma van. F. u. Kún s m. Ut. p. Veszprém.

Gyepes, puszta, Borsod vmegyében, Arlóhoz tartozik.

Magyar-Gyepes, oláhul Kálemárc, oláh falu, Bihar vmegyében, hegyes vidéken 2 dombon: 483 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Ut. p. Várad 2 mfld. Van itt 190 h. szántóföld, 123 h. rét mind urbériség és 881 h. majorsági erdő. Birja a váradi deák püspök.

Gyepes, (Oláh-Gyepes), oláh falu, Bihar vmegyében, apró dombos helyen, Váradhoz 2 mfldnyire: 622 n. e., 23 e. óhitű lak., s n. e. óhitű anyatemplommal. Határa 2220 hold, mellyből 420 h. szántó, 300 h. rét, 1500 h. erdő, legelő az erdőben. Majorsági birtok csak az erdő. Földe sárga agyagos, de javitás után középszerű termést ad. Birja a váradi deák püspök.

Gyepű, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Sümeghez 1 óra: 314 kath. lak. F. u. többen.

Gyepű, puszta, Zala vm., Balásfa és Árkosháza közt, N. Lengyel fiókja.

Gyér, oláh-rácz-magyar falu, Torontál vmegyében, Gaádhoz délre $1^1/_2$ órányira: 186 kath., 4 ref., 572 óhitű lak., óhitű anyatemplommal, 42 egész telekkel. F. u. Gyertyánfy-Lukács. Ut. p. Delta.

Gyerk, (Hrkovcze), magyar falu, Honth vmegyében, az Ipoly jobb partján, ut. p. Ipoly-Sághoz $^1/_2$ mfld: 474 kath., 1 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határa első osztálybeli. F. u. az esztergomi káptalan.

Gyermel, magyar falu, Komárom-, az uj rend. szer. Esztergom v.-megyében, a megyének Fejér és Esztergom vgyékbe benyuló csucsában, Tatától $1^{14}/_{16}$, Doroghtól Esztergom vmegyében, melly utolsó postája $1^5/_{16}$ állomásra; éjszakról Epöl, keletről Szomor, délről puszta Gyarmat, nyugotról Tarján által környékezve. Egész határkiterjedése 4100 hold körül. Vidéke nagyobb dombos, földe jó fekete föld, van szőlőhegye. A helység közepén említést érdemel egy forrás, melly télen meleg, nyáron hideg. 450 r. kath., 539 ref., 6 zsidó lak. F. u. gr. Sándor Móricz.

Gyertyános, német falu, Torontál vmegyében, szép rónaságon, Temesvárhoz 3, ut. p. Csatádhoz 1 mfld. Határa 4482 hold, mellyből szántóföld 3225 h. 800 □ öl, rét semmi, legelő 352 h., szőlő 66 h., háztelek 122 h., malomhely 12 h., utak 184 h. 700 □ öl. Ebből uradalmi föld csak 221 hold. Gazdag határa föleg tisztabuzát és zabot terem; lakosai szép lovakat és teheneket tenyésztenek. Lakja 1874 kath., paroch. templommal. Birják gr. Sermage Anna és Bonáczi Antal, mint a zágrábi püspök hübérnökei.

Gyertyános, magyar falu, Zala vmegyében, 271 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. A. Lendva.

Gyertyános, magyar falu, Vas vmegyében: 194 kath. lak., jó határral. Ut. p. Szalabér.

Gyida oláhul, lásd magy. Déda.

Gyigyiseny-Vojény, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában: 458 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, $1^6/_8$ urbéri telekkel.

Gyilok, puszta, Máramaros v.-megyében, lásd Ripinye.

Puszta-Gyimóth, puszta, Veszprém vmegyében, Pápa mellett.

Gyimóth, magyar falu, Veszprém vmegyében, Pápához 1 óra, a pesti országutban: 454 kath., 190 evang. lak., kath. fiók-szentegyházzal. Határa részint hegyes, köves, részint róna. A pápai uraság birja.

Gyires, oláhul Zsiriz, oláh falu, Bihar vmegyében, lapályos rónaságon, Váradhoz 2 mfldnyire: 685 n. e., 434 egyesült óhitü, 18 r. kath., 12 ref. lak., egyesült és nem egyesült anyatemplommal. Határa 2284⅞ hold, mellyből urbéri szántó 893, majorsági 585, urbéri rét 412⅛, majorsági 100 h., legelő 293 hold. Földe részint szikes, részint ritka fehér agyagu, melly trágya után szép tengerit, rozsot, káposztát, burgonyát terem. Folyóvize a Sebes-Körös, mellyből egy árok vezettetett ki, nagy kárára a lakosoknak, mert most ezen önt ki az árviz. Határán megy keresztül az Ördög árka, s egy halmon valami épület alapnyomai láthatók. Birja a váradi deák püspök.

Gyirmót, magyar falu, Győr vmegyében, a Rába mellett: 540 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Homokos határán több pagonyok ültetve. F. u. a győri káptalan. Ut. p. Téth.

Gyirok, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz délre 1 mfld: 2400 n. e. óhitü lak., s imaházzal. Róna határa első osztálybeli, s főleg tiszta buzát és kukoriczát terem. Kiterjed 6239 holdra, mellyből szántó 2244 h., legelő 338 h., erdő 1074 h., kaszálló 758 hold. Ebből majorsági föld 965 hold 30 □ öl. Birja a királyi kincstár.

Gyirót, németül Gerisdorf, horvát falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 3 mfld: 560 kath. lak., s paroch. egyházzal. Van 750 h. igen sovány szántóföldje, 47 h. rétje, 273 kapa szőleje, és 800 h. erdeje, melly fenyö, kevés tölgy- és cserfákkal keverve. Birja h. Eszterházy.

Gyiród, német falu, Veszprém vmegyében: 516 kath. lak., s paroch. szentegyházzal, homokos határral, erdővel. F. u. gr. Eszterházy Imre örökösi. Ut. p. Veszprém.

Gyiróth, (Gerisdorf), német falu, Vas vmegyében, Lékához közel: 455 kath. lak., kevés erdővel de jó réttel. F. u. h. Eszterházy.

Gyiva, magyar falu, Esztergom, az uj rendezés szerint Komárom vmegyében, kis de termékeny határral, mellynek ⅚ része majorsági birtoka ½ b. Baldachinak, ½ Majthényinak: 150 kath. lak. A lakosok birnak 126 h. szántóföldet, 57 h. rétet, 301 kapa szőlőt.

Gyócs, puszta, Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvár, 2000 holdnyi homokos határral, mellynek nagyobb része erdő. Birja Somsich József.

Gyócsi, puszta, Somogy vmegyében, Somsich Józsefé.

Gyód, német falu, Baranya v.-megyében, ut. p. Pécstől 1¼ órára, olly mély völgyben, hogy a falut nem is látja az utas, mig bele nem ér. Határa 369¾ hold, mellyből szántóföld 141 h., rét 23¾, legelő 45 h., szőlő 100 h., erdő 60 hold. A szántóföldeket és réteket bérfizetés mellett birják a lakosok, kik igen szorgalmasak és példás erkölcsüek. Birja a falut Czindery László.

Gyoma, magyar mváros, Békés vmegyében, az egyesült Körösök partján, M. Túrhoz 2½ mfldnyire: 950 házzal, 102 kath., 5265 ref., 233 evang., 2 n. e. óhitü lakossal, derék ref. templommal, három ref. iskolával, mellyekben öt tanitó számláltatik. Nevezetesebb épületei: az uraság házai, a városháza, vendégfogadó, serház, parochialis ház, uraságí magtár, s a vármegyének egy tisztiháza. Van itt a Körösön szép tölgyfa-hid, 20 száraz és 2 olajmalom. Határa fekete agyag, szikes helyekkel változva, s igen ter-

mékeny, de mivel lapályos, sokszor az árvíz felét is elborítja. Folyóvizei: az egyesült Körös, mellyből isznak a lakosok, ezenkivül a Jokai, Csergetyű, Nagy-Iván és Német fokok, mellyek a Körösből telnek meg, s szárazságban kiapadnak. E vizek áradása ellen 2720 ölnyi gátat tart. A Körösben fognak sok potykát, csukát, keszeget, harcsát, néha kecsegét is. Vizimadarakból számosan találtatnak vadkácsák, vadludak, szalonkák, gödények, s néha hattyúk és kócsagok. Határában több halmok, s 3 elpusztult helységek telekjei látszanak, u. m. Ege, Pó és Nyárszeg, mellyek 1682-ben tétettek semmivé. Az urbéri föld 250 egész telket foglal magában, s kaszálló minden sessio után 24 hold méretett ki. Ennélfogva a lakosok vagyonosak. Földjeiket a gyomaiak már ugarolni szokták, s termesztenek tisztabuzát, kétszeresi, árpát, kevesebb zabot és kukoriczát, sok kölest. Mesteremberek számosan vannak, de nagy részt nyáron mezei munkások. F. u. gr. Stockhammer Ferdinand, hanem a várost Vodianer pesti kereskedő bírja haszonbérben, ki mintegy 4000 birkát, 150 darab szarvasmarhát, 200 sertést tart, ezenkivül szántat vettet a 13,000 holdnyi majorsági földjén. — Szőleje a városnak átaljában 2000 akó gyenge bort terem, mellyet vagy magok megisznak a lakosok, vagy nádért elcserélik a dévaványaiaknak. Gyümölcsfák a szőlőskertekben bőséggel. Erdeje semmi sincs, fűzfák csak a gátok mellett, s innen a vagyonosabbak Körösön leusztatott ölfával, a szegényebbek pedig tőzekkel, szalmával és kóróval tüzelnek.

Egyébiránt a város igen régi, ugy hogy 1220 táján már vitettek innen Váradra tüzes vas itéletre némelly szerencsétlenek. 1682-ben elpusztulván, csak 1717-ben kezdettek ismét visszaszivárogni lakosai. Nevezetesebb szerencsétlenségei közé számlálja az 1816-iki rettenetes fergeteget, melly a torony bádogos tetejét a templomra vetvén, ezt is betörte, — s az ezután következő árvizet, valamint szinte az 1830-iki iszonyú áradást, melly egy juhászt juhaival, karámjával együtt elseprett.

Gyón, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Pesthez délre 4 mfld, ut. p. Inárcs. Van 1614 lakosok, kik közt 438 evang., 230 kath., 220 héber, a többi reformatus. Evang. és reform. anyatemplomok. Synagóga. Róna határa részint sárga, részint igen termékeny fekete homok; bora, gyümölcse elég. Birják $^3/_4$ a Halász, $^1/_4$ a Zlinszky nemzetségbeliek.

Kis- és Nagy-Gyón, 2 egymás mellett fekvő puszta, Isztimérhez tartozó Fejér v.

Gyoró, magyar falu, Sopron v.-megyében, Sopronhoz kelet-délre $5^1/_4$ mfld: 380 kath., 50 evang. lak. Róna határa 1651 hold, mellyből 765 h. szántóföld, 567 h. rét, 140 h. legelő, 180 h. erdő. Fekete földje főleg rozsot, burgonyát és árpát terem. Erdeje eger- és szilfákból áll.

Gyorok, oláh-magy.-német mv., Arad vmegyében, közel Méneshez, Aradhoz $2^1/_2$ mfldnyire: 438 kath., 150 ref., 832 n. e. óhitű lak., ref. és óhitű anyatemplommal, kastélylyal, híres bort termő szőlőhegygyel, s termékeny szántóföldekkel. Eredeti helye az Edelsbacher nemzetségnek, s ugyancsak Edelsbacher György volt legelső a mult század 2-ik felében, ki a most elhíresedett ménesi vörös aszúszőlő-bort nagyban csináltatta, s vele Lengyelországban nagy kereskedést üzött; bánásmódját később a szomszédok is eltanulván. Mostan b. Forray bírja.

Guótfalva, (Gutavani), tót falu,

Liptó vmegyében: 4 kath., 94 evang. lak. F. u. többen.

Al-Győ, magyar falu, Csongrád vmegyében, a Tisza jobb partján, Szegedhez 2¼ mfldnyire: 1684 kath., 3 evang., 5 ref., 11 zsidó lak., kath. paroch. templommal; termékeny, de vizáradásoknak kitételett határral. A falun felöl révje van a Tiszán, hol keresztül-kötött erös és vastag kötél segedelmével, kompokon történik az átkelés. Egész jobbágytelek van 39. F. u. a Palavicini márkgrófi (marchio) nemzetség. Ut. p. Szeged.

Fel-Győ, puszta, Csongrád v.-megyében, Csongrádhoz egy óránnyira: 515 kath. lak. Az algyői urad. tartozik.

Gyömő, puszta, Borsod vmegyében, Belső-Böcs határában, a Hernád mentiben, többnyire rétségekből áll.

Gyömöre, magyar falu, Győr vmegyében, ut. p. Téthez ½ óra, 616 kath., 60 evang., 244 zsidó lak., paroch. szentegyházzal, synagógával. Rozsot termeszt; sok birkát tenyészt, erdeje, s több nemes telkei vannak. F. u. gr. Eszterházy Károly.

Gyömörő, magyar falu, Zala vmegyében: 786 kath. lak., s paroch. szentegyházzal, derék szölöhegygyel. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Gyömrő, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Pesthez keletre 3 mfld: 1348 lak., kik közt 253 r. kath., 20 evang., 90 héber, a többi reformatus, helybeli pappal és templommal. Több urilakjai közül ékesítik e helységet gr. Teleki Sámuel izlésteljes kastélya. Határa kisebb részben homokos; általában első osztálybeli; bort termeszt; sok nemes birkát tart. Birják több közbirtokosok.

Gyöngy, oláh falu, Szathmár vmegyében, a Kraszna mellett, közel Béltekhez: 614 g. kath., 6 zsidó lak., s anyatemplommal. Földje csak közép termékenységü; rétjei jók. F. u. gr. Károlyi ház. Ut. p. Bagos.

Gyöngyös, puszta, Somogy v.-megyében, ut. p. Szigetvár. Határa 1048 hold, és igen termékeny rónaság. Birja Festetics Antal.

Gyöngyös, magyar mv., Heves vmegyében, a Mátra hegye alatt, egy gyönyörü kies vidéken, Pesthez 9, Egerhez 5 mfldnyi távolságra. Ezen várost nagyon ékesítik az itt lakó, vagy birtokos, számos uraságok csinos lakházai, a számos templomok, mellyek közül a kath. Bartholomaeus két tornyu szentegyház különösen szép. Van itt egyébiránt két kath. plebánia, 1 ref. anyaszentegyház, synagóga, posthivatal, kath. gymnasium a ferenczieck felügyelése alatt, jó karban tartott kórház, franciskanus monostor, melly az egész országban legnépesebb. Állitói ezen Megváltóról nevezett szerzeteseknek a Báthoriak voltak, később Corvin Mátyás, Albert, sőt a törökök által is megerősittettek: mert 1681-ben Rustain egri basa, divánját meghallgatván, megengedte, hogy kölcsönösen mind a gyöngyösi keresztény szerzetesek, mind a török barátok szabadon járhassanak széljel a falukba, de csak bottal, s nem fegyverrel. — Lakosai Gyöngyösnek, kevés német és tót mesterembert kivévén mind magyarok, s számuk 14,870re megyen, kik közt 14,016 r. kath., 384 reformatus, 41 evang., 44 n. c. óhitü, 385 zsidó. Élnek föképen kézmivességből, szölö- és földmivelésből, s kereskedésből. Szántóföldjei, rétjei termékenyek; legelője szük; erdeje szép; szölöhegye kedvesizü s híres bort terem; lakosai különösen sok pokróczot, durva posztót, kostököt és bört készitenek; országos és heti vásárai nagy fontosságuak. F. u. h. Eszterházy, h. Grasalkovics, gr. Forgács, gr. Eszterházy, gr. Almásy, b. Orczy, b. Baldachi, b. Brudern József örökösi,

b. Vimpfen, a ref. ekklézsia, görög közönség, Gyöngyös városa, és igen számos nemes nemzetségek s közbirtokosok.

Gyöngyös, orosz falu, Zemplén vmegyében, Hanusfalva fil. 20 római, 138 g. kath., 5 evang., 10 zsidó lak., görög templommal, 533 h. szántóföldel. F. u. Kádas, Szirmay. Ut. p. Eperjes.

Gyöngyösmellék, magyar f., Somogy vmegyében, 113 kath., 440 ref., 48 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiókszentegyházakkal. Határa homokos; szőleje nincs. F. u. többen. Ut. p. Istvándi.

Gyönk, német-magyar falu, Tolna vmegyében, 66 kath., 1173 ágostai, 986 ref., 430 zsidó lak., ágostai és ref. anyatemplommal. Utczái, valamint házai csinosak. Van egy jó karban levő ref. gymnasiuma, melly Hajos uraság véghagyománya következtében igen nevezetes alapitványt nyert. A gyönki lakosok földjeiket szorgalmasan művelik, sok dohányt termesztenek, és számos olajmalmaikban sutolt olajjal nem megvetendő kereskedést üznek. F. u. a Magyary-Kossa és Visolyi nemzetségek. Ut. p. Nagy-Dorog.

Gyönkös, puszta, Veszprém vmegyében.

Győr, (Jaurinum) (Raab) (Ráb); szabad-királyi város Győr vmegyében, régi nevezete magyarul Paur Geur, Geor, Jenor; Deákul Naur, Jaurum, Javarinum. Fekszik egy kies térségen a Rába és Rábcza vizeknek a kis Dunába való ömlésüknél, mind Budától, mind Bécstől 18 mfdnyi távolságra. Kik épitették legelőször, azt bizonyosan meghatározni nem lehet; de annyi bizonyos, hogy a rómaiak Arabona, Rábona nevü szállitványuk már itt állott, mint ezt több kiásott római emlékkövek, koporsók, pénzek eléggé bizonyitják. Egyébiránt Győr a magyar királyság kezdetekor szinte nevezetes város volt: mert a vmegye innen neveztetett el; a magyar királyok itt gyakran laktak és forogtak; itt adta ki sz. István a pécsi püspökség alapitó levelét; itt lepte meg III. Henrik Aba királyt nejével, gyermekeivel, kincseivel együtt; innen igazitotta vissza I. András Henrik német császár terhes hajóit, mellyeket ide ennek testvéreGebhárdt ratisbonai püspök vezetett; itt lakott, s itt lépett egyességre Salamon király Geizával és Lászlóval.

Hajdani vára, melly a győri dombon épült, megerősitetett ugyan a II. és III. Henrik császárokkal folyt hadakozásokban, de később a tatárok pusztitása alkalmával II. Fridrik ausztriai herczeg azt megrohanván és bevévén, a környékbeli magyar nemesség boszszuállásból ismét vissza foglalta, s minden benne lakó német őrsereggel együtt felégette és felprédálta. Azonban a vár nem sokára ujra felépült: mivel IV. Béla már itt adá ki a sz. János jerusalemi vitézeinek adománylevelét 1247-ik esztendőben. De a régi város hajdani helyéről a vár napkeleti környékére szállitatott által.

V. István lakosokat hiván be a várba, azokat nevezetes szabadságokkal megajándékozta 1271-ben, mint ez kitetszik a város levéltárában fenmaradt 1295-évi april 6-kán költ, III. András király megerősitő leveléből.

Uj-Győr városához kegyelemmel viseltetett Nagy Lajos, s polgárait személyes szabadsággal ruházta fel 1361-ben; mit a káptalan is jóvá hagyott.

Erzsébet királynő Albert özvegye itt lépett egyességre I. Ulászló királlyal.

A Mohácsi ütközet után a vár I. Ferdinand kapitányától Lamberg Kristoftól feldulatván a Töröknek zsákmányul hagyatott.

Később alkalmas fekvése miatt I.

kávéház. A majoroknak nevezett külvárosban van a postahivatal, kalvaria, sok korcsmával, mesteremberekkel, s gyümölcsöskertekkel egyetemben. Ilt tartatik a 6 országos vásár, mellyek kivált lovakra, aztán szarvasmarhákra nézve nevezetesek. 1104 mesteremberei közül legszámosabbak a vargákon és szabókon kivül a molnárok, takácsok, szücsök, fazekasok és mészárosok. Kereskedése igen élénk gabonával, borral, dohánnyal, gubacscsal, nyers bőrökkel, sertésekkel, lovakkal és ökrökkel.

Hogy hajdan a jesuitáknak Győrben nevezetes tanitó-intézetük volt: azt tudjuk hazánk történeteiből. Most van itt egy kir. akademia, főgymnasium a benedekiek vezérlete alatt, mellyekben magyar nyelven tanitanak, püspöki papnevendékház, benedeki philosophiai oskola, evang. gymnasium, kath. normalis és rajz-, evang. alsó elemi fiu és lány tanitó-intézet, ref. és óhitü elemi oskola. Továbbá van itt egy könyvnyomó-intézet, egy könyvkereskedés, 3 patika.

Nevezetesebb mulató helyei a városnak a szabadhegyi szőlős és gyümölcsös kertek, a város volt szénatéren levő séta- és gyümölcs-kertek, a sétahely, a győri szigeti püspöki kert.

Győr 54 lábbal fekszik alább Pozsonnál, pedig a Duna esete Bécstől Győrig 163 láb, s innen láthatni hogy a Duna folyamának sebessége Győr és Pozson közt felette csekély, s medre csaknem alantabb esvén mint a Rába és Rábcza vizek, a város nagyon ki van téve az árvizeknek, s ezért olly sok és költséges töltéssel kénytelen magát védelmezni, hogy ennyit, Szégedet kivéve, egy város se mutathat elő hazánkban.

Kis-Győr, magyar falu, Borsod vmegyében, a Bükk hegyek alatt hegyes vidéken, Miskolcztól, melly egyszersmind utolsó postája, délnyugotra $^{13}/_{16}$ állomásra. A helység a Bükk hegy aljában tiszta köszíklán épült, s a felette emelkedő magas hegy, messze az alföldre kitetszvén, az alföld e hegyről itéli a tél, tavasz, nyár közeledését s időváltozatokat. Határkiterjedése 5936 h., mellyből 1879 h. szántóföld, 345 h. kaszáló, 800 h. legelő, 412 h. szőlő, 2500 h. erdő. A föld mind harmadik osztálybeli. A szántóföldek sovány, kövesek, s a javitást nagyon megkivánják, s igy leginkább megtermik a rozsot, azután a kolompért; különben a magot is alig fizetik vissza. A szőlők meglehetős borral fizetnek ugyan, de sok helyt a vizjárás által nagyon rongáltatnak. A gyümölcstenyésztésben a nép különös szorgalmat fejt ki, mindazáltal főjövedelem ágát a szőlőmivelés teszi. A baromtenyésztés csekély lábon áll. Megjegyzendő, hogy itt az idegen helyekről behozott marha veszendő; 50 r. kath., 1550 ref., 9 orosz, 30 zsidó lak., ref. anyatemplommal, mellyben a gothus betükkel öntött régi harang különös emlitést érdemel. A helység határában semmi tó s folyó viz nincs; sőt száraz télben és nyárban ivó vizben is szükséget lát, mert azt $^1/_4$ órányi távolságról kell hordatni. Pálakőbányája jó minőségü pálakövet adna, azonban elhanyagoltatik. Vidékin több puszta várakat mutathat. Illyen a Leánynyvár az Aranyosi, Geszti és Görömbölyi határszélén, Halomvár, számos földalatti lyukakkal, a harsányi határszélen. Ez 5, sőt 7 mfdnyi távolságra is kilátszik az alföldre. A Kecskevár a Bükk erdejében magas csucsos hegyen. Harsasvár omladékait azonban már mindenütt kaszálható fü lepi, s helyét csak földből kiásott alapkövek mutatják. F. u. a k. kincstár s a diós-győri urad. tartozik.

Győr, puszta, Bihar vmegyében,

Sarkad-Kereszturhoz közel, jó földekkel, mellyek néha a Gyepes által károsittatnak. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Györe, magyar-német falu, Tolna vmegyében, 464 kath., 204 ágostai, 10 ref., 2 zsidó lak., evang. és egy ujan épült kath. fióktemplommal. F. u. a pécsi püspök. Ut. p. Bonyhád.

Györed (Alsó), tót-magyar falu, Bars vmegyében, 322 kath., 6 evang lak. Kath. paroch. templom. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Léva.

Györed (Felső), tót-magyar falu, Bars vmegyében, 339 kath. lak. Bortermesztés. F. u. gr. Keglevics, s a t. Ut. p. Léva.

Györgyi, (Gyurkusik), tót falu, Abauj vmegyében, az Ósva mellett, Kassához keletre 2 mfd. 219 kath., 12 evang., 1 ref., 15 zsidó lak. F. u. Boronkay, Hreblay, Lánczy, Piller.

Tápio-Györgye, magyar falu, Pest-Solt vmegyében, ut. post. Tápio-Szeléhez ¼ mfd. Határa jobbára gazdag fekete föld, melly hires sikeres tiszta buzát terem; a földesurak repczét is vetnek. Urbéri szántó van 1452 h., szántóföldnek használt rét 726 h., legelő szinte 726 hold; a többi majorság. Lakja 2742 r. kath., paroch. templommal. A Tápio vizén, melly a helység alsó részét átfutja, 4 kerekü malom áll; ezenkivül a határban van mintegy 50 kisebb szikes tó. Birtokosok: b. Prónay Albert, b. Prónay Gábor, Bencsik Ferencz.

Györgyfalva (Pap), Jurovicza, orosz falu, Beregh vmegyében, Fekete patakhoz ½ órányira: 28 g. kath. lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Héviz-Györk, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, a pest-kassai országutban, ut. p. Bag tőszomszédságában. Dombos határa részint agyag, részint homok, általában termékeny; a Galga vize mentiben kövér rétjei vannak; erdőt is bir és szőlőt. A gödöllői uradalomhoz tartozik. Lakja 500 kath., 450 evang., 400 ref. 12 zsidó. Ref. és evang. anya-, kath. fiókegyházak.

Tót-Györk, tót falu, Pest-Pilis vmegyében, Nógrád vmegye szélén, a Galga völgyében, dombos és igen vizmosásos helyen, Váczhoz keletre 2 órányira. Határa 4000 hold, mellyből urbéri szántó 182, rét 56, szőlő 215 hold; majorsági birtok 3547 h., a közös legelőt is beleértve. Van erdeje is. Fekete agyag földje termékeny; lencsét és borsót is terem; a földesuraság sok birkát tenyészt. Lakja 529 ágostai, 201 kath., 85 zsidó. A határában folyó Galga egy malmot forgat; látható itt egy templom omladék is. Van itt ágostai anyaegyház, és több csinos urilak. Birják: Párniczky, Szirmay Sándor, Veres, Simonyi és Csemniczky családok.

Vámos-Györk, magyar falu, Heves vmegyében, Gyöngyöshöz délre 1½ mfdnyire: 997 kath., 6 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Szántófölde sok és termékeny; rétje, legelője szinte bőséggel. F. u. gr. Eszterházy, b. Orczy, Nagy, Gosztonyi, Rakóvszky, Dobóczky, Malatinszky, Okolicsányi.

Györke, (Gyurkov), magyar-tót falu, Abauj vmegyében, Regete Ruszkához ½ órányira: 150 kath., 10 evang., 230 ref., 40 zsidó lak. Ref. szentegyház. Határa mindent jól megterem; erdeje derék. F. u. Rakóvszky, Zombory, Szemere.

Györkefa, puszta, Zala vmegyében, Cséb és Budafa közt.

Györkefalu, oláh falu, Szathmár vmegyében, F. Bányához délre: 538 g. kath. lak., s egy kőcziklás helyre épitett derék anyatemplommal. Határa felette hegyes, erdős, köves; erdejében sok vad cseresznye terem, melly

Augustusban érik, s belőle pálinkát főznek. Van egy igen jó és bővizü forrása is köszikláktól egészen körülvétetve. F. u. a k. kamara.

Györkön, német falu, Tolna vmegyében, 156 kath., 1800 ágostai, 6 ref., 4 zsidó lak., kath. fiók, ágostai anyatemplomokkal. Határa részint homok, részint fekete föld. Szőleje becses bort ad. Van 37 1/8 telke. F. u. közbirtokosok. Itt magyar prédikáczio minden negyedik vasárnap tartatik. Ut. p. Nagy-Dorog.

Györöcske, magyar falu, Ungh vmegyében, a Tisza bal partján: 12 kath., 263 ref., 3 zsidó lak. Ref. szentegyház. Sok gyümölcs. F. u. Györöcskey. Ut. p. Ungvár.

Meszes-Györök, magyar falu, Zala vmegyében, a Balaton partján, 518 kath. lak. Határa nagyobb részt szőlőbül áll. F. u. gr. Festetics Tasziló, Keszthely mellett fekszik.

Szőlős-Györök, magyar m. v. Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz, 840 kath., 3 óhitü lak. Fekszik kies vidéken, keletre szőlőhegyekkel körülvétetve. Van kath. paroch. szentegyháza, postahivatala, szép kastélya. Határa igen termékeny; vörös bora jó. F. u. a Jankovich nemzetség.

Györökháza, puszta, Zala vármegyében, Kálóczfa mellett.

Györtelek, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Szamos mellett Csengerhez északra 2 1/2 mfdnyire: 24 r., 4 g. kath., 385 ref., 15 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Róna fekete agyagos határa két nyomásbeli; szénát sokat gyüjthet; itt megy el azon költséges vizárok, mellyen gr. Károlyi Antal az ecsedi láp vizét a Szamosba akarta szivárogtatni. F. u. gr. Károlyi és Teleki, Patay István, Szuhányi, Uray, Radványi, Kubinyi, Dombrady, s m. Ut. p. Vállaj.

Győrvár, magyar falu, Vas vármegyében, ut. p. Vasvárhoz délre 1 1/2 óra, 428 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Szőlőhegy. Az uraság itt igen szép magyar fajú gulyát tart. F. u. gr. Festetics Tasziló.

Gyú, puszta, Pest vármegyében, lásd Valkó-Szent-László.

Tót-Gyúgy, tótos magyar falu, Somogy vmegyében, 476 kath., 4 ref., 27 zsidó lak., kath. fiókszentegyházzal, erdővel, szőlőhegygyel, meglehetős szántóföldekkel. F. u. gr. Niczky, és Kacskovics. Ut. p. Szőlős-Györök.

Gyula, 14 házból álló kis falu, Baranya vmegyében, ut. p. Szalánta. Domboldalban fekszik, s 101 r. kath. lakost számlál, szőlőt mivel. Birja gr. Batthyáni Iván.

Gyula, puszta, Veszprém vmegyében.

Gyula, csinos magyar-németoláh mváros, N.-Váradhoz 10, Aradhoz 7 mfdnyi távolságra. Nevét vagy Julia deák névtől (mivel hogy itt hajdan római gyarmat volt, bizonyitják a historia, s a földből kiásott hamvedrek, pénzek, stb.), vagy Gyula, Gila, magyar vezértől vehette, melly név (Gila) Chaldaeai nyelven vidort jelent. Régen erös vára volt, melly 1241-ben a tatárok által megrongáltatott, de 1554. I. Ferdinand megigazíttatta, 1560-pedig Kerecsényi László kapitány jobban megerösitette, hanem már 1566-ban Petraf török basa 123,000 emberrel ostromolván, 70 nap után a feljebb emlitett Kerecsényi Lászlótól csakugyan elvette, s igy 1695-ig török kézben maradt, a mikor végre ezek jármától capitulatio által hosszas bekeritès után megszabadult. — 1735-ben Péró pécskai rácz kapitány e vidékbeli magyar és rácz parasztokat, azon ürügy alatt, mintha II. Rákóczy Ferencz fiát Józsefet akarná segiteni, fellázasztván: bizonyos Sebestyén István lázadási vezér a gyulai várat szinte bekeritette, s Klósz Mátyás békési alispánt az általadás végett felszóli-

totta, de sikerellenül; sőt a pártosok nem sokára Erdőhegynél több vármegyei felkölt nemesek, s rácz katonák által tökéletesen megverettettek.

Gyula jelenleg két részre osztatik, u. m. Magyar és Német városra. Magyar-Gyulát, Német-Gyulától egy vizárok választja el, melly hajdan a várnak szélső sáncza volt; mindenik városnak külön bírája s tanácsa van. Magyar-Gyula ismét három részre különböztetik meg, u. m. magyar város, Ujváros, melly czigányvárosnak is nevezteték, és Oláhvárosra. A városon keresztül folyik több csatornákra véve a Fejér-Körös, és nem messze töle a Fekete-Körös, melly a Fejér-Körössel a Remetei és Keszi fokok által össze volt kötve, de néhány évekkel ezelőtt ezeknek feje a Fekete-Körösből való kiszakadásoknál betöltetett, mindazáltal az árviz e környéken lévő legelőt, réteket gyakran elszokta önteni. Ékességére szolgál a városnak az uraság kastélya, és az ehhez tartozó gyönyörü gyümölcsös, vadaskertek, és a szép kiterjedésü üvegház. Itt a czitrom, narancsfák, s más növények megöntözésére a viz a Körösből csöveken vitetik egy kádba ló által hajtatott müszer segedelmével, innen az arra rendelt csövön, ismét a kádból a rendelt helyre lefolyván. Ugyan ezen müszer által hajtatik a viz a kert többi részeire. is. A kastélyhoz közel van a régi várnak 7 ölnyi magasságú négyszegletes maradványa, mellynek keleti oldalában van egy tágas csonka torony, s ez most tömlöcz. Nevezetesebb épületek: a vármegyeház, az uraság tisztjeinek és némelly privatusoknak csinos lakházai. Mind a három vallásbeli felekezeteknek vagynak templomaik, nevezetesen a katholikusoknak van egy derék nagy szent egyházuk bádoggal fedett, s órával ékesitett toronnyal a magyar városban; továbbá mindenik városban s a kastélyban egy kápolna; szinte a magyar városban van a ref. és oláh templom is, mindenik erős anyagból s toronnyal épülve. A város nagyobb utczái kövezettek, s a Körösön derék kőhidak visznek által. Végre említést érdemlenek a kath. oskola mellett a régi török fürdőház, a patika, két olajmalom, postahivatal. Lisztet csak száraz malmokban örölnek.

A lakosok magyarok, németek, oláhok, kiket nyelvök (bár ritka ki magyarul nem tud), ruházatjok és formájok megkülömböztetnek egymástól. A magyarok, németek, és az elökelőbb oláhok kék nadrágban s felöltőben jelennek meg. A fejér-nép is csinosan öltözik, kivált a mesteremberek cselédjei ugyan városi módon s pompáson járnak. Asztalt közönségesen jót tartanak s borral élnek. Kézmüvesek igen számosan vannak 10 czéhekben, de czéh nélkül is találtatnak. Posztó és más portékákkal kereskedő kalmár van 4, vasáros 3. Népessége 16,000 lakos, kiknek fele kath., $\frac{1}{4}$ reformatus, $\frac{1}{4}$ n. c. óhitü. — Határának földe, bárha néhol szikes is, de általjában igen termékeny fekete föld. Magyar-Gyulának van $303\frac{2}{8}$, Német-Gyulának $82\frac{3}{8}$ egész telke, mellyek három fordulóra osztatnak el. A kaszállók (minden telek után 22 hold) külön vannak kimérve, s ezeken épültek rendszerint a tanyák; hol jószágaikat tartják, s terméseiket össze hordják a lakosok. A magyar városiak legelője, s egy része a szántóföldeknek a Csorvári pusztán, Gyulától 4 mfdnyire adatott ki. E hátasabb föld levén a legelő nyáron hamar elsül, s e miatt kénytelenek a lakosok másutt árendálni; buzát mindazáltal jót és sokat terem. Szőlőskertjeik nagy kiterjedésüek, s ezelőtt borért szépen kaptak pénzt, de most a kereseinek e módja valamivel csökkent, mivel jelenleg a sikságon csaknem minden helységben találni szö-

löskerteket. Gyümölcs a kertekben elég; a halászatot a többet igérők tartják haszonbérbe. Pénteken tartott heti, s országos vásárai népesek, kivált az áldozó hétben eső hires baromvásáráról, faszerszámairól, mellyeket az Erdőhátról szállitnak ide, s innen Békés, Csanád, Csongrád, Arad vármegyékbe széljelhordatnak. A 22-ik sept. vásár a gubacsról nevezetes. Özek, nyulak böven, s farkasok hellyel hellyel találtatnak a keletre fekvő erdőkben. Az uraság sok ezer nemesitett birkát, a lakosok pedig közönséges birkát, magyar juhot, szép szarvasmarhát, zömök lovakat, s magas nyulánk vörös sertéseket tartanak. 1801-ben a város szebb része leégett, s 1816. 29-ik s 30-ik jan. a fergeteg 86,000 f. kárt tett marhákban s épületekben.

Kik voltak Gyulának régi birtokosai, nem tudhatni. 1520 táján a Brandenburgi márkgróf György birta, s ő pártolta itt legelőször a protestans vallást, mellyet későbben Magócsy Gáspár gyulai várkapitány, s a Nadányi nemzetség hathatósan meggyökeresitett. 1695-ben a kamara kezére jövén, 1719-ben III. Károly a várat, várost, a hozzá tartozó uradalommal együtt Harukkern János Györgynek adta, ki is egy linczi péknek a fia volt, s a cs. k. proviant-kormánynál főtisztséget viselt. Magyar indigenává lett 1722. Bárói rangra emeltetett 1729. Végre 1732. a nem rég (1715.) visszállitott Békés vármegyének főispánjává tétetett. Már 1723-ban volt királyi adománylevele, de mivel abból sok helyek kimaradtak, ujat nyert 1736-ban, mellynek erejénél fogva e következő helyeknek jutott birtokába, u. m. Gyula, Fövényes, Ölyved, Apáti, Sz. Benedek, Béregyháza, Alabián, Gyürkehely, Békés, Endrőd, Berény, Gyúr, Kamut, Dánfok, Csatár, Tögye-Nyárszeg, Szentes (Csongrádban), Sz. Fábián, Ecser, Veresegyháza, Donát Sz. László, Töke, Hekéd, Derekegyházának egy része (Csongrádban), Bölvény, Szeghalom, Táas, Balkány, Torda, Kis-Környe, Öcsöd, Szarvas, Káka, Báboczka, Félegyháza, Tatárszállás, Csaba, N. és K.-Podány, Földvár, Borot, Gyán, Veszely, Gerendás, Kigyós, Eperjes, Kerekegyháza, Szabadka, Gyarmat, Pázmán, Ösvény, Bucsa, K. és N.-Harang, Gerla, Mezőmegyer, Sz. Miklós, K. és N.-Décse, Doboz, Csorvás, Körös-Ladány, Méhes, Kis-Károly, Gyoma, Ege, Nagy-Telek, Vésztő, Mágor, Tartsa, Edeles, Németi vagyis Nemes-Kereki, Bélmegyer, Félhalom, Póhalom, Szénás, Kis és N.-Csákó, Királyság, Kondoros, Murony, Halásztelek, Sima, Simasziget, Csejt, Orosháza, Székudvar (Aradban) Peczér, Gyiret, Sz. Király, Sz. Márton (Aradban), Szent Tamás, Pél, Elek, (Aradban). — Báró Harukkernek 1775-ben a férjfi ágon magva szakadván, a fennemlitett birtokok a leány ágra mentek, s jelenleg is birja. Nevezetesen Gyulának mostani birtokosa gr. Venkheim Ferencz.

Gyula, magyar falu, Ugocsa v.-megyében, egy kies szőlőhegy tövében: 4 r. kath., 410 ref. lak., s anyatemplommal. Földje, rétje clég és jó; erdeje is van. F. u. b. Perényi, s a nyalábi urad. tartozik. Ut. p. Halmi.

Gyulafalva, oláh falu, Máramaros vmegyében, a Mára vize mellett: 1006 g. kath., 51 zsidó lak., anyatemplommal. Nevezetesebb birtokosai a Pap és Rednik nemzetségbeliek, kik közvélemény szerint, Gyulától, ama híres magyar hőstől ágaznak le, még pedig fiú ágon. Ut. p. Sziget.

Gyulaháza, magyar f., Szabolcs vmegyében, ut. p. Berkesz 1¼ mfd. Határa 5000 hold. Ebből birnak

az urbéresek $4^6/_8$ telek után 153 h. szántó, $51^2/_8$ rét, $28^4/_8$ legelő földet, a zsellérek 42 h. legelőt. Földje első osztálybeli, s mindent jól terem. Tagositás történt 1845-ben. Van itt 40 holdnyi szőlőskert is, melly gyenge bort terem. Lakja 613 reform., 47 r. kath., 40 g. kath., 91 zsidó. Ref. anyatemplom. Birják: Barla, Csuha, Becski, Ormós és több nemesek.

Gyulaj, magyar falu, Szabolcs vmegyében, közel Ó-Fejértóhoz: 239 r., 704 g. kath., 566 ref., 17 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, 20 második osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. Barta, Elek, Gulácsy, Jaksó, Kocsár, Kulin, gr. Károlyi, gr. Majláth, Mészáros, Moldvay, Petneházy, Szücs, Zsoldos, Vajda, Vida.

Gyulicza, oláh falu, Arad vmegyében, két hegy között, Tótváradhoz $^1/_4$ mfld: 179 n. e. óhitű, 600 görög kath. lak., s görög kath. anyatemplommal. Hegyes, sziklás határa 3700 hold, mellyből 390 hold szántóföld, a többi erdőség. Birja özv. Kaszonyi Aloysia assz.

Gyúr, puszta, Békés vmegyében, Békés körül fekszik.

Gyurcsina, tót falu, Trencsén vmegyében, Rajecztől keletre 1 órányira, hegyes erdős vidéken. Táplál 897 kath. s 8 zsidó lak. Nagy szép fenyvessel bír. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Gyurgyove, tót falu, Trencsén vmegyében, kösziklás erdős hegyek közt, Domanithoz 1 óra. Lakja 179 kath. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Gyuriti, puszta, Bács vmegyében, lásd Baracska.

Gyurkó, puszta, Sáros vmegyében, Palocsához $^3/_4$ órányira: 81 romai, 125 görög kath., 8 zsidó lak. F. u. b. Palocsay-Horváth.

Gyúró, magyar falu, Székes-Fejér vmegyében, egy patak mellett: 310 kath., 232 ref., 345 evang. lak., kath., ref. anya-, és evang. fiók-szentegyházakkal. Határa szük; van szőleje, jó rétje, erdeje. F. u. a fejérvári káptalan. Ut. p. Buda.

Gyüd, magyar falu, Baranya v.-megyében, a harsányi hegylánez déli tövében, igen szép vidéken, 100 kath., 540 ref. lak., ref. anyatemploma. A kathol. derék két tornyú szentegyház szinte parochialis, s az ebben lévő Szüz Mária képéhez már az ős időktől fogva nevezetes bucsújárások történnek. A parochialis szolgálatot a siklósi sz. Ferenczek végzik. Határa első osztálybeli; mind fejér, mind vörös bora igen jó. A közellévő hegyekben vörös és kék márványt törnek. A siklósi urad. tartozik, s ut. p. Siklós.

Gyüger, puszta, Heves vmegyében, lásd Czibakháza.

Gyügy, (Dudincz), magyar-tót falu, Honth vmegyében, Ipoly-Sághoz éjszakra 2 mfld: 76 kath., 45 evang. lak. Van itt egy savanyuviz-forrás, és több kénköves források, t. i. egy halom tövében 3, a mellette lévő réten ismét 3. A kifolyások kis tavakat képeznek s kender-áztatásra használtatnak; némellyek a rheumatika, és köszvény betegségek ellen is jónak tartják. F. u. többen.

Gyügye, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Szamos mellett: 14 r., 21 g. kath., 287 ref., 11 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Fekete agyagos határa elég termékeny; kevés gyümölcsösei is vannak. F. u. többen. Ut. p. Szathmár.

Gyülevész, magyar falu, Zala vmegyében: 513 kath. lak., s termékeny határral. Szala-Sz. László fiókja. Ut. p. Szalabér.

Gyülvész, puszta, Szathmár v.-megyében, Vetéshez tartozandó.

Gyulvéz v. **Gyülvész**, oláh falu, Torontál vmegyében, Uj-Pécshez nyugot-délre $1^1/_4$ mfldnyire: 2 kath., 1226 n. e. óhitű, 14 zsidó lak.,

óhitü anyatemplommal, 68 4/8 egész telekkel. Határa csaknem lapályosabb, mint a szomszéd helységeké, s egy részét a határos Maczedonia határán keresztülfolyó Temes gyakran elönti. Földjei a trágyázást is megkivánnák, ha ettől az oláh nem irtódznék, de az ujonnan feltörött földek szerfelett termékenyek. A jobbágyok kétszerest, zabot, kevés buzát, hanem sok tengerit termesztenek; sok juhot, marhát, lovat tartanak. Rétje, legelője szikes, melly mind nagy szárazságban, mind nedves időkben keveset terem, s trágyával is nehezen javitható. Erdő, szőlő nincs, de az uraságnak jövedelmes szőlős és szilváskertje van. F. u. Dadányi Constantin.

Gyüleviz, magyar falu, Sopron vmegyében, Zsira és Salamonfa közt: 138 kath. lak., derék kastélylyal, s termékeny róna határral. Erdő, szőlő nincsen. Birják gr. Pejachevich testvérek.

Gyümölcsény, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 1477 hold, mellyből urbéri beltelek 22, szántó 381, rét 105, legelő 110, szőlő 50, uraságí beltelek 3, szántó 38, rét 5, erdő 763 hold. Földje hegyes és sovány. Lakja 220 r. kath. Birja b. Gervay.

Gyüre, magyar falu, Szabolcs vmegyében, a Tisza mellett, ut. p. Vásáros-Naményhoz 1 mfld. Lakja 161 házban 813 lélek, kik 36 romai, 35 g. kath., és 28 zsidót kivéve mindnyájan reformatusok, helybeli anyatemplommal. Határa 3246 hold, s ennek 1/5 kaszálló. A volt urbéresek 12 4/8 telek után birnak 595 kaszálló, szántó és legelő földet. A kaszállókban a falu mellett folyó Tisza sok kárt okoz, mellyeken egyébiránt szép gyümölcsösök láthatók. A Tiszán van egy fakereskedés, a Necze tavában pedig sok hal. A határ tagositott. Birják gr. Gyulaiak, Kállay Kristófnő, Füzeséry Lőrincz, Erdőhegyi urak.

Gyürhegy, magyar falu, Zala vmegyében, Gyulakeszihez 1/2 óra: 253 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Sümeg.

Gyürki, (Gyurkovcze), magyar falu, Honth vmegyében, ut. p. Balassa-Gyarmathoz 1 1/2 mfld: 250 kath., 1 evang. lak. Bora sok és jó. Erdeje derék. F. u. a gyürki számos nemesek.

Gyürüfü, magyar falu, Baranya vmegyében, egy dombon, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 716 3/8 hold, mellyből urbéri szántó 220, rét 55, szőlő 44, majorsági erdő 300, közös legelő 95 hold. Földje sok javitást kiván. Lakja 74 r. kath. Birja Jeszenszky Ferencz.

Gyürüs, magyar falu, Zala vmegyében: 240 kath. lak. F. u. többen. Bezeréd fiókja, ut. p. Egerszeg.

Gyürüs, oláh-német falu, Szathmár vmegyében, Erdődhez délre egy órányira: 18 rom., 557 g. kath., 64 evang., 7 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Hegyes, völgyes határa tengerit, buzát, zabot terem; cserfás erdeje derék. F. u. gr. Károlyi ház. Ut. p. Szathmár.

H.

Habóka, puszta, Veszprém v.-megyében, Hodos és Pata közt.

Habovka, tót falu, Árva vmegyében, a Kárpátok tövében: 783 kath., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 30 7/8 sessio. Földje felette sovány, de legelője igen zsiros. Durva posztót, szürt készit. Hegyeiben vas érczet is találni. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Habsán, tót falu, Sáros vmegyében, lásd Böki.

Habura, orosz falu, Zemplén vmegyében, Papina fil. 5 romai, 930 g. kath., 15 zsidó lak. Görög anya-

szentegyház: 1639 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Komarnyik.

Hacsava, tót falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Pila és Nustya közt: 16 kath., 227 evang. lak., kik sok fatálat, mozsarat, kanalat, kulacsot, s m. i. faedényeket készitenek. Határa hegyes és sovány. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Hacsi, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Uza-Panyittal délre határos: 5 ref. lak., rétjei, szántóföldjei vannak; erdeje nincs. F. u. többen.

§ **Haczfeld** v. Zsomboly, igen csinos német városka, Torontál vmegyében, Temesvárhoz nyugotra $1^1/_2$ mfldnyire: 4844 kath., 52 evang., 68 n. e. óhitü lak., kath. paroch. templommal, szép vendégfogadóval, uraság házával. Roppant kiterjedésü határa szerfelett termékeny, s első osztálybeli. Lakosai, kik közt számos gazdagok találtatnak, szép tisztabuzát, repczét, zabot, árpát, tengerit termesztenek, s jó lovakat tartanak. Egész telket $346^4/_8$ számlál. F. u. Zsombolyi Csekonics János. Ut. p. Csatád.

Hada, puszta, Tolna vmegyében, Bölcske határához tartozik.

Hadház, puszta, Borsod vmegyében, Abauj vmegye szélén Alsó-Vadász és Nyomár közt, részint dombos, részint lapályos vidéken. Nyomárhoz tartozik.

Hadház, hajduváros, a hajdu kerületben, Debreczenhez éjszakra 3 órányira, a tokaji postautban: 4884 ref., 30 kath., 4 evang., 9 n. e. óhitü lak. Van ref. anyatemploma, oskolája, postahivatala és váltása Debreczen és Nyiregyháza közt. Határa részint feketeföld, részint homokos; erdeje, szölöskertje van. A Parlagi pusztán is bir.

Haduszfalva, tót falu, Szepes vmegyében, Smizsánhoz $^1/_2$ órányira: 265 kath., 4 evang. lak. F. u. Okolicsányi, Szentandrássy, s m. Ut. p. Lőcse.

Hadviga, tót falu, Thurócz v.-megyében, hegyek közt: 82 kath., 150 evang. lak. F. u. b. Prónay. Ut. p. Rudno.

Hagy, tót falu, Szepes vmegyében, Relov fil. 250 kath. lak. A lechniczi urad. tartozik. Ut. p. Késmárk.

Hagyaros, magyar falu, Zala vmegyében: 105 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Börönd.

Hagymádfalva, oláhul Spinus, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz éjszakra 3 mfld, egy déli hegyoldalban: 18 r. kath., 27 ref., 560 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 1200 hold, mellyből szántó 600, rét 200, legelő 200, szölö 200 hold; erdeje nincsen. Urbériség 11 telek után 352 hold. Földe sárga agyag és trágya nélkül terméketlen; zabot s néhol tengerit leginkább terem; bora igen jó, de lakosai mód nélkül renyhék és szegények. Vize a Gyepes, melly árvizével gyakran károkat okoz, s két malmot hajt kétkét kerékre. Birják b. Huszár Károly és Lajos, s mind a kettőnek van itt uri laka, az elsőnek angolkerte is, de nem lakván itt, el vannak hanyagolva. Szinte az elsőnek van a helység alatt egy 30,000 vftért épült szeszgyára, de szinte elhagyott állapotban. A b. Huszár Lajos része jelenleg biróilag adósság fejében Mágusch Juliannának adatott.

Hagymás, oláhul Haztmas, oláh falu, Bihar vmegyében, a nagyobb hegyek alatt, igen szép vidéken, a váradi deák püspök béli uradalmában: 583 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Van 310 hold agyagos, kövecses szántóföldje, melly urbériség, és 2537 hold majorsági erdeje. A béli üveghutában használt békasót itt ássák, elébb a patak által, melly még 6 kis malmot hajt, mozgásba ho-

zott törő által apróra töretvén. Dió és cseresznye sok terem, mert földjét szereti. A lakosok szép marhákat és juhokat tartanak, mellyek tartására az idevaló hegyek nagyon alkalmasak.

Hagymáskér, v. Hajmáskér, magyar falu, Veszprém vmegyében, a budai országutban, Veszprémtől 5 óranegyedre: 351 kath., 28 evang., 513 ref., 12 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal. Vannak őrlő és kalló malmai, és egy mesterséges készületü fürészmalma mind a Séd vizén. Erdeje a Bakonyból nagy, s benne sok vad tanyázik. F. u. a veszprémi püspök.

Hahót (Alsó és Felső), 2 magyar falu, Zala vmegyében, Kanizsához 2 mfld, egy völgyben, nyugotról homokból domborodott hegyekkel, keletről posványnyal bekerítve: 1058 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Postahivatal. Nevét régi birtokosától, a hatalmas Bánffyak ős törzsökétől Haholdtól vette, ki elébb keresztes katona lévén, III. István alatt mint főhadivezér Lendvát, Nempthit (régenten Tenetti) megvette, s ez által családját Lendvay Bánffy név alatt (t. i. Miklós atya István horvátországi bán után ezen nevet vévén fel) több századokra megalapitá. Innen éjszakra óranegyedre feküdt Pölöske, mellynek mostan alig lehet nyomdokát látni. Itt vala régenten a sz. Domonkos apáczáknak egy zárdájuk, mellyet Arnold a Bánffyak nemzetségéből, 1234-ben alapitván, gazdagon megajándékozott, de későbben a szüzek a kanizsai törököktől való félelem miatt elköltöztek. A jószágok majd egy, majd más kézre kerültek, végre III. Ferdinánd ezekből apáturságot fundált, s a hahoti sz. Margit szüz és mártyr név alatt; s azt 1642-ben Husvét Ambrus lemondása után Berkes Péternek ajándékozta. Utoljára ezen apáturság felett lévő patronusi just Mária Therezia 1772-ben tolnai gr. Festetics Pálnak ajándékozván, azóta mind a czím, mind a jövedelem a keszthelyi plebániával van összekötve.

Háj, puszta, Nógrád vmegyében, Vámosfalva, Lónyabánya, Rózsalehota és Divén város közt. Kiterjed 1000 holdra, mellyből szántó 1, rét 80, erdő 919 hold, és ez igen szép hegyeken elterjedő, gubacsot és makkot bőven termő erdőség, mellyet keresztülfoly a divényi patak, melly egy nagy malmot forgat. Birja a divényi senioralis uradalom.

Háj, tót falu, Thurócz vmegyében: 124 kath., 513 evang. lak., kath. és evang. paroch. templomokkal. A beszterczebányai és körmöczi országutak itt jönek öszve. Határja nagy; erdeje szép; legelője, mészégetése van; az urasági tehenészet nevezetes; a Szomolicza patakjában pedig, melly itt malmokat hajt, pisztrángokat halásznak. F. u. Körmöcz városa. Ut. p. Rudnó.

Hajda, puszta, Csongrád vmegyében, Vásárhelyhez tartozik.

Hajerdorf, oláh falu, Krassó vmegyében, Dognácskához 2 órányira: 605 óhitü lak., anyatemplommal. F. u. a kamara. Ut. p. Oravicza.

Kis-Hajmás, magyar falu, Baranya vmegyében, dombos vidéken, ut. p. Pécs. Határa 1297 hold, mellyből urbéri beltelek 14, szántó 474, rét 195, legelő 61, szőlő 50, urasági beltelek 3, erdő 500 hold. Lakja 294 r. kath. Birja Sauska.

Nagy-Hajmás, német-magyar falu, Baranya vmegyében, dombon, ut. p. Pécs. Határa 3646 hold, mellyből urbéri beltelek 183, szántó 1230, rét 80, gyeplegelő 132, erdei legelő 583, szőlő 247, urasági beltelek 1, szántó 416, rét 55, erdő 715 hold. Lakja 699 kath., 351 ágostai. Birja a religyioi kincstár.

Hajmás, puszta, Baranya vmegyében, Árpád tőszomszédságában: 23 kath. lak. F. u. Németh Péter.

Hajmás, német falu, Somogy vmegyében, hegyes, erdős vidéken: 330 kath., 4 zsidó lak., szőlőhegygyel. Az uraság kezelése szerint itt igen jó bor terem. F. u. Festetics Lajos után Festetics Antal fiai. Ut. p. Szigetvár.

Hajmás, puszta, Veszprém v.-megyében, Koromla és Csatka közt.

Hajnácskő, lásd Ajnácskő, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben.

Hajnacstó, kis puszta, Borsod vmegyében, a szendrői határban, az ugynevezett szuhogyi völgyön.

Hajnik, tót falu, Zólyom vmegyében, a Garan mellett, a szliácsi fürdőhez 20 percznyi távolságra, termékeny kies vidéken: 132 kath., 329 evang. lak. Kath. paroch. templom. F. u. a kamara. Ut. p. Bucsa.

Hájó, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 1 mfld, dombos helyen: 287 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 1000 hold, mellyből 150 h. szántó, 100 h. rét, 60 h. cserés legelő, 690 hold erdő és csak ez majorság. Földe fejér és sárga agyag. Határán van a híres váradi meleg fördők egyike, melly Püspökfördőnek neveztetik. Alkatrészei e meleg forrásnak ugyanazok, mellyeket Pecze-Sz. Mártonnál leirtunk a Felix fördőnél. Szinte innen ered a Pecze vize, mellyen az uraságnak nagy malma van 4 köre, s mivel télen sem fagy be, 7000 vft haszonbért is fizetnek érte az izraeliták. Birtokosa a váradi deák püspök.

Hajós, német mezőváros, Pest-Solt vmegyében, saját postahivatallal és váltással, Kalocsa és Baja közt. Határa 8047 hold, mellyből szántóföld 2502 ¾ h., rét 1109 h., legelő 1842 ¾ h., szőlőskert 553 h., erdő 900 h., nádas 350, tavak 250, futó homok 170 hold. Majorsági szántóföld nincs, hanem van 200 hold rét, 176 h. erdő, 300 h. legelő. Határának fele dombos, mellynek harmadrésze fekete föld, ⅔ homok; a határ másik fele Sárközben lapályos fekete, de szikes földdel keverve, igen jó kivált őszi gabonára és szénára. A városon keresztülfolyik 2 patak, egyikén uradalmi két kerekű malom, a két patak közt díszlik a régi érseki nagy kastély és kert, dámvadas, szép plebánia és kath. templom. Szőlőskertjei jó vörös bort teremnek. Kelet felé huzódik el az Örjegitó mocsár. Lakja 3255 r. kath. Országos vásárt 3 tart, de hetivásárai nincsenek. Birja a kalocsai érsek.

Haiszlin, tót falu, Sáros vmegyében, Bártfához keletre 1¾ mfld: 985 romai, 10 g. kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Termékeny határ. Jó rét. Erdő. F. u. gr. Szirmay Tamás.

Hajtuvka, orosz falu, Sáros vmegyében, Szepes vmegye szélén, a Poprád mellett: 73 romai, 214 g. kath. lak., fürész- és lisztmalmokkal; fenyves erdővel. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Eperjes.

Hál, puszta, Baranya vmegyében, Vásárosdombóhoz 3 óranegyedre: 8 kath., 5 evang. lak.

Hály, puszta, Baranya vmegyében, Baranyavárhoz 3 óranegyedre: 5 kath. lak.

Halábor, magyar falu, Beregh vmegyében, a Tisza jobb partján, Várihoz ½ mfldnyire: 1 r. kath., 362 ref., 4 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szénája, gyümölcse, hala sok. F. u. Buday, Komáromy, Köszeghi, Gecsey s m. Ut. p. Beregszász.

Halács, (Halasócz), tót falu, Trencsén vmegyében: 131 kath., 8 evang., 3 zsidó lak. F. u. több nemesek. Ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Halagos, puszta, Zala vmegyében, Tapolczához 3 óranegyedre.

Halalis, oláh falu, Arad vmegyében, Soborsinhoz ¼ órányira: 385 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van itt 8⅝ urbéri állomány, 298 h. közlegelő, 119 h. urasági liget, 1217 h. tölgyes, 484 h. bükkes erdő. Földje a Maros mentiben kukoriczára jó; a kősziklás hegyek oldalain tett irtások soványak. Ha makk terem, sertést böven tart, de más állattenyésztés silány. Birja b. Forray Iván.

Halág, puszta, Bihar vmegyében, Debreczen határához tartozik, gyönyörű erdőséggel.

Halág, magyar falu, Zala vmegyében, Tapolczához ½ óra, egy magánló hegy tövében: 612 kath., 9 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Határa homokos; bora sok; erdeje van. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Sümeg.

Kis-Halág, puszta, Nógrád v.-megyében, Surány és Nándor közt.

Nagy-Halág, magyar falu, Nógrád vmegyében, kies völgyben: 838 kath. lak., fióktemplommal. Birják többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Halas, mezőváros, Jász és Kun kerületekben, a Halas tó mellett: 2971 kath., 142 evang., 8824 ref., 7 óhitű, 69 zsidó lak. Van kath. és ref. anyatemploma, ref. gymnasiuma, s hajdan itt togatus deákok is voltak; postahivatala, patikája. Roppant határa a pusztákkal együtt 4 darabra van szakítva, s minden gazdának földje és rétje két két helyen adatott ki. A föld nagy részt homokos, de marha-, különösen juhtartásra igen alkalmas; homokdombjain jó kerti bort termeszt és böséggel. Ezen hely ezelőtt főszéke volt a kis kunoknak, s a kerületi ház csak Maria Therezia alatt tétetett Félegyházára.

N. Halas, puszta, Békés vmegyében, Szeghalom mellett.

Puszta-Halastó, magyar falu, Vas vmegyében: 158 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Börönd.

Halász, puszta, Pest-Solt vmegyében, Fájsz, Bék, Kas és Feket érsekségi pusztákkal határos, 113 hold homokos szántófölddel, 190 hold réttel, melly vizenyős levén, nagy részben sásas szénát ad. Birja a kalocsai érsek.

Tisza-Halász, magyar falu, Heves vmegyében, lapályos, árvizes rónaságon, ut. p. Kápolna. Lakja 280 r. kath., és 170 reformatus. Határa 294 hold, mellyből ⅔ szántóföld és kaszálló, de ha árviz nincsen, kétszer ennyire számitható, legelő 98 hold. Földe fekete és igen termékeny, de az árvizek nagyon járják, mert a határban folyik a Nagy- és Kis-Tisza, a Nagy és Kis-Morotva, és a holt Tisza. Birja a szathmári püspök, kinek itt semmi majorsága nincsen.

Nagy-Halász, magy. falu, Szabolcs vmegyében, ut. p. Nyiregyházától éjszakra 2½ mfld, a Tisza mocsárjai mellett. Határa 22,500 hold, mellyből azonban csak 5000 hold száraz, a többit a Tisza árja boritja, de ez is használtatik kaszálással és nádvágással. Urbériség 300 hold; a többi majorság. Földje igen termékeny fekete homok; erdeje sok a Tisza mentiben, s fájai közt nevezetes egy nyárfa, melly 40 öl fára becsültetett, a Csuha Tamás ur részén. Szénája, nádja, hala nagy böséggel van. Tavaszkor a nők libáikat s kácsáikat a tavakra kicresztvén, fagy idején térnek vissza. Nyári időben a rétre minden gazda csónakot használ. Népessége 1668 lélek, u. m. 1353 reform., 221 romai, 17 görög kath., 77 zsidó. Ref. anyatemplom. Belső birtokosok: Csuha Tamás, Fráter Benedek és Miklós, Laskay Bálint és Pál, Jezerniczky Ferencz, Kornis Ágoston, Kövér család, Márky család, Budaházy József; külső birtokosok: Patay Sámuelnő, b.

Bánffy örök., Répásy János, Krasznay Gábor, Mikecz és Szunyogh örökösök.

Halász, magyar falu, Heves v.-megyében, Gyöngyöshöz egy órányira, a jászberényi országutban: 1493 kath., 29 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. Almásy József és Mihály, gr. Draskovich, gr. Eszterházy, Gosztonyi, Orczy, Györfy, Huny, Nagy, Hanulik, Fehér, Ludányi, Hamar, Poczik, Petróczy, Hanisz, Zakkay, Molnár örökösök.

Halászi, (Szécsény-), magyar falu, Nógrád vmegyében: 569 kath., 14 evang., 6 zsidó lak. Határja róna és termékeny, különösen rétje az Ipoly mentében gazdag. Van egy csukával s jóizü halakkal bövelkedő tava is, mellyet az Ipoly áradásival gyakran megujít. F. u. gr. Ráday, gr. Zichy, b. Balassa. Ut. p. Szakál.

Halászi, (Halaszen), magy. mv., Mosony vmegyében, a mosonyi Duna bal partján a szigetközben: 1203 kath., 37 ágostai lak., kath. paroch. szentegyházzal s 33 nemes személylyel. Határa sokban megáldatott. 108²/₄ másodr. egész jobbágytelek után van 84 telkesgazdája, 1356²/₄ hold harmadik, 1302 hold negyedik osztálybeli szántóföldje, 651 embervágó harmadrendü rétje. Káposztása igen sok. Szép gyümölcsöt termeszt. A Duna 4 malmát forgatja. Erdeje nagy és gyönyörü, s benne özek is találtatnak. F. u. Károly főhg örök. Ut. p. Mosony.

Halásztelek, puszta, Pest v.-megyében, lásd Tass leirását.

Halásztelek, puszta, Békés vmegyében, a szarvasi határhoz tartozik.

Hali és **Csigi**, 2 puszta, Győr vmegyében, Szemere és Gyömörő közt.

Haligocz, tót falu, Szepes v.-megyében, egy völgyben elszórva: 719 r., 20 görög kath., 2 evang. lak., kath. paroch. templommal. Dunajeczhez s Gallicziához csak ½ órányira esik. Lakosi földmivelésből s gyolcsszövésből élnek. Van itt egy Penina nevü barlang, mellyben különböző iszonyú nagy állatok csontjai találtatnak. F. u. b. Palocsay Horváth. Közel a helységhez találtatik egy Szmerdsonka nevü kamarai kénköves fördő s ásványviz. Fél órányira a Dunajecz partján pedig Veresklastrom fekszik, melly hajdan camaldulensisek zárdája volt. Most a lechniczi urad. tartozik, s itt van az udvarbiróság is, és 21 kath., 8 zsidó lak. Ut. p. Késmárk.

Halimba, magyar falu, Veszprém vmegyében, Zala vmegye szélén: 583 kath., 7 evang., 28 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Hegyes, erdős határ. A Bakony itt jön be a megyébe. Közbirtokosoké. Ut. p. Devecser.

Halmaj, magyar falu, Abauj vmegyében, Aszalóhoz 1 órányira: 332 r. kath., 14 g. kath., 98 ref., 5 zsidó lak. Gazdag róna határa szép buzát és sok szénát terem. F. u. gr. Andrásy. Ut. p. Szikszó.

Halmaj, magyar falu, Heves vmegyében, Visonta szomszédságában: 600 kath. lak. Határa termékeny, de szőlöt csak a visontai hegyeken mivel. Birják Szepessy, Darvas, Gosztonyi, Andrekovics, Czövek, Almásy, Pauker, Majzik. Ut. p. Gyöngyös.

Halmi, magyar mv., Ugocsa v.-megyében, a Beregh vármegyébe és Szathmárra vivő postautban: 112 romai, 203 g. kath., 601 ref., 150 zsidó lak., ref. anyatemplommal s ekklézsiával, synagógával, postatisztséggel. Szántóföldjei igen termékenyek; rétjei jók; tölgyes erdeje szép; országos vásárjai e vidéken nevezetesek. Főbirtokos benne Szentpály uraság, kinek nemzetsége már II. András király idejében virágzó volt, s melly különösen sok derék vitéz férfiakat adott honunknak. Többi földesurai Ráthony,

b. Perényi, Gazda, Zaffiry, Száraz, s végre gr. Haller, és Csató örökösök.

Halógy, magyar falu, Vas vármegyében, Csákányhoz 1 óra, 254 kath. lak. Sok legelő és erdő. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Körmend.

Haluzics, tót falu, Trencsén vmegyében, a beczkói uradalomban: 131 kath., 85 evang., 10 zsidó lak., savanyúviz-forrással. Ut. p. Trencsén.

Hamari, puszta, Szabolcs vármegyében, 4 kath., 4 ref. lak. F. u. Ibrányi.

Hamburg, Hanboreck, tót falu, Sáros vmegyében, Berzeviczéhez délre ¼ órányira, a Farkasvölgye alatt: 543 római, 40 g. kath., 5 evang., 30 zsidó lak. Kath. plebánia. Régi kastély. Fürész- és lisztmalmok. Szép erdő, sok vörös fenyővel. Határa ámbár hegyes, de jó rozsot terem; legelője sok. F. u. a Berzeviczi nemz. Hajdan vörös barátok zárdája volt itt. Ut p. Eperjes.

Hammer, német falu, Vas vármegyében, Léka mellett, 200 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Kőszeg.

Alsó-Felső-Hámor, gyár f., Borsod vmegyében, a diós-győri határban, Diós-Győrtől alig félórányira, a kiességéről hires diós-győri völgyben, mellyet a Bükk hegység legregényesebb alaku s legnevezetesebb bérczei vesznek körül. Nyugoti oldalán emelkedik a Sz. lélek hegy, mellynek magas ormát egy jó terjedelmü sik rétség, ennek közepén gazdag forrás, a régi paulinusok kolostor roma, s az ezt hajdan környező barátok kertének nem kevés maradványa diszesiti. Ehhez ½ órányi távolságra van az Odvaskő hegycsucs, mellynek egyenesen felnyuló magas kőszirtéről ritka nagyszerü látvány nyilik a távolba. A borsodi s gömöri palóczság, Sajó s Rima kies völgyei ezer alaku halmaikkal s apróbb nagyobb hegyeikkel hullámzó tenger gyanánt terülnek el annak lábai alatt, s a szomszéd megyék vidékei fel a Karpatig s a Tiszántuli végetlen sikságig belátszanak, honnan a köznép ezt látó-könek nevezi. A hegyről leomló Szinva patak, mindjárt a völgy belsején egy tót képez, mellynek partján áll István főherczeg s nádor vasból öntött emléke, melly 1847 sept. körutjakor itt létit örökiti. Innen a patak több zuhatagon s zsilipeken keresztül, később a Garadnával egyesülve végig futja a völgyet, vizet szolgáltatván a vasgyárra, papiros- és lisztmalmokra. A patak két szép vizeséssel is neveli a völgy szépségét. A folyó bal partján jó karban tartott országut megyen keresztül Dédes felé, mellyen azonban a Sz. lélek hegy magossága miatt téli időben ritkán szoktak járni. Az ut mellett a hegyoldalban vannak a hámor-épületek, tisztlakok és a gyárosok egyszerü lakai, a keskeny völgyön több vetemények és gyümölcsös kertekkel. Maga a hámor áll egy 36 láb magas olvasztó kemenczéből, 7 kettős tüzzel ellátott nyert-vasat dolgozó és 3 vasnyujtó hámorból, egy kovács, egy lakatos, egy szegverő és egy vastengelyeket esztergályozó műhelyből. Az egész 128 kuksok vagy részvényekből van épitve, mellyekből 77 a kir. kincstár, 51 pedig bécsi és magyarországi magánosok tulajdona. Minthogy tehát a kir. kincstár legtöbb részvényt bir; a bányászati törvények 12-ik czikkelye szerint, a főfelügyelést ezen hámorra a szomolnoki bányászati főkormány gyakorolja, melly is ennek közvetlen vezetését, a helyben lakó s közpénztárból fizetett három tiszt által kezeli. Ezen vasgyár különféle munkáinak folytatásában állandóan dolgozik tüzzel 92 betanult munkás; ezenkivül folyvást foglalatoskodnak még ácsok, kőmüvesek, favágók, szénégetők, fuvarosok és napszámosok, összesen 132 munkás egyén, kikhez szükség esetén még 20—30 számitandó. Tiszt

van 3 segédeivel, továbbá 1 orvos és 1 lelkész, összes lakosok száma. Összes népesség ó és uj Maschát is ide értve 986 r. kath., 1 gör. kath., 4 ref. 40 ágostai. A r. katholikusoknak anyaegyházuk van. A lakosok és gyárosok földeiket s lakaikat bérben birják a kincstártól; igy az épületeket, vizgátakat, nem különben a gyárüzlethez szükséges nyers anyagokat véve, a gyár alaptőkéje 160,000 ezüst forinton felül áll, s a munka-bérek által évenként több mint 60—70000 pfrtjön forgásba. E gyár eddig évenkint készitett mintegy 9000 mázsa különféle négyszegü, lapos, rud- és abroncsvasat, a megrendelésekhez képest egyéb különféléket, mellyek összes értéke évenkint 75—80000 pftra rug. A készitmények leginkább Pestre szállitatnak, a vasuthoz, képekhez, gyakran 4—5 mázsás darabokban; de szállitatnak Debreczenbe és Kolosvárra is. Azonban a pesti és debreczeni vitelbérnek az utak rosszaságából eredő emelkedése gyakran megakadályoztatja a szállitást. Nem kis akadálya van még a gyárnak, hogy a nyersvasat forrasztó tüzhöz vén bükkfa-szenet kénytelen használni, melly kemény tüznél csak elhamvad. Szinte a diósgyöri határban van:

O-Huta, Uj-Huta, Répás-Huta, három tót-magyar helység az első 409 római kath., 6 zsidó, a második 390 r. kath. 6 gör. kath., 1 ref., 3 óhitü, 4 zsidó, az utolsó 230 r. kath. és 5 zsidó lakossal. A r. katholikusoknak Uj-Hután van templomuk és anyaegyházuk; a többi ugyanehhez kebeleztetett. Ó-Hután van egy asztalos, egy molnár, Uj-Hután 2 földozó csizmadia, amott 56, itt 39 favágó zsellér. A helységhez, a házakhoz adott kertecskéken kivül, semmi föld sincs, hanem a körülfekvő erdőség mind a kir. kincstáré. Ó-Hután keresztülfolyik egy kis patak, Uj-Huta csupán két kutból látja el magát vizzel. F. u. a kir. kincstár.

Hámor, tót falu, Abauj vármegyében, Szepes vmegye szélén. Egy patak két felé választván; nagyobb része 586 kath., 5 evang. lak. Abaujhoz tartozik, sokkal kisebb része pedig Szepeshez. Van itt vasbánya és vashámor, gyönyörü fenyves erdő. F. u. a Kassa városa, melly ut. postája.

Hámor, tót falu, Szepes vármegyében, egy patak mellett, melly a helységet 2 felé osztja, ugy hogy egyik része Szepeshez, másik Abaujhoz tartozik. A szepesi részen lakik 73 kath., 12 evang. F. u. Kassa városa.

Hámor (Alsó), tót falu, Bars vmegyében, Zsarnóczához ½ mfd., erdős hegyek közt: 584 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Hámor (Felső), Horne Hamri; tót falu, Bars vmegyében, 569 kath. lak. Kath. paroch. templom. Erdeje nagy, s lakosai többnyire favágásból, szénégetésből élnek. F. u. a kamara.

Hamri, tót falu, Trencsén vmegyében, Trencséntől délre 1 óra: 46 kath., 112 evang., 8 zsidó lak. Sovány föld. Lakosi pálinkát főznek. F. u. Trencsén városa.

Hamri, tót falu, Árva vmegyében, Zabido mellett: 70 kath. lak. F. u. az árvai uradalom.

Hamri ad Oszadam, tót f., Árva vmegyében, 245 kath. lak. 9⅜ sessio. Vasbánya és hámor. Gyölcskereskedés. F. u. az árvai uradalom.

Hamva, mágyar falu, Gömör vmegyében, felülről Runya, alólról Lénárdfala helységek szomszédságában rónaságon; a helységnek fele ugyan valamivel emelkedettebb helyen fekszik. Van a reformatusoknak nagy templomjok. A lakosok száma 922-re megy. Mindnyájan magyarul eredetileg beszélnek. Van 32 urbéri, 48⅜ majorsági telek, 900 hold legelő, erdő

semmi; szántóföldе a mellett hogy mindent, egyszersmind bő mértékben terem, szénája sok és jó; a marhatenyésztést kedveli a jómódu adófizető nép. Ezenkivül birják Darvas, Hanvai Sándor, Ferencz, Hevessi stb. urak. Ut. p. Putnok.

Hanajna, orosz-tót falu, Ungh vmegyében, ut. p. Nagy-Mihályhoz keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 81 romai, 132 g. kath., 4 evang., 12 zsidó lak. Emeletes kastély, egy szép angolkerttel. Fürész- és liszt-malmok. Derék erdő. Sok széna. F. u. gr. Sztáray.

Handlova, népes német falu, Nyitra vmegyében: 2393 kath. lak., s kath. paroch. templommal. Erdeje nagy; sok faeszközök készittetnek itt. Gyümölcsös-kertekkel is birnak a lakosok. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Hanesz, tót falu, Zólyom vmegyében, Liptó szélén: 94 kath. lak., kik favágók. F. u. a kamara. Ut. p. Óvár.

Hangács, Nagy-Köröshöz tartozik.

Hangács, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{5}{16}$, Szendrőtől $\frac{9}{16}$ állomásnyira, az ezen járáson keresztülvonuló s Tornába vezető országuttól kétfelé vonuló völgy végén, két part oldalában, — nyárban, a mennyiben erdő környezi, ezen helység kellemes, az év több részeiben azonban utczáit járhatatlan sár vagy hó fedi, s megesik, hogy a farkasok éjjeli tanyául az élelemhez juthatás tekintetéből ezen helység utczáit választják; — lakosai tisztán magyarok.

A határhoz több puszták tartoznak, ugymint Szénamál, Kércs, Diczháza, mellyeknek külön külön saját határaik vagynak. Igy Hangácson van beltelek $93\frac{1023}{10000}$ hold, majorsági szántóföld $151\frac{1250}{10000}$ h., kaszálló $3\frac{1449}{10000}$ h., erdő $314\frac{2131}{10000}$ h., legelő $51\frac{0350}{10000}$ hold. Szénamálon: majors. szántóföld $811\frac{1740}{10000}$, rét $55\frac{2414}{10000}$, kaszálló $220\frac{1956}{10000}$, szőlő $8\frac{0508}{10000}$, erdő $208\frac{0918}{10000}$, legelő $74\frac{1125}{10000}$ hold. Kércsen: majorsági szántóföld $900\frac{1763}{10000}$, rét $44\frac{1197}{10000}$, erdő $99\frac{0853}{10000}$, kaszálló $78\frac{2214}{10000}$, szőlő $50\frac{0561}{10000}$, erdő 882 $\frac{0932}{10000}$ hold. Diczházán: szántóföld $524\frac{0645}{10000}$, rét $12\frac{0720}{10000}$, kaszálló $58\frac{1777}{10000}$ hold. Hangácson urbériség: beltelek $23\frac{0467}{10000}$, szántóföld $78\frac{1835}{10000}$, kaszálló $3\frac{1477}{10000}$ hold. Szénamálon: szántóföld $244\frac{0574}{10000}$, rét $34\frac{2323}{10000}$, kaszálló $124\frac{1302}{10000}$ hold. Kércsen: szántóföld $270\frac{0385}{10000}$, rét $14\frac{0068}{10000}$, kaszálló $11\frac{2498}{10000}$ hold. Diczházán: szántóföld $90\frac{1942}{10000}$, kaszálló $18\frac{2020}{10000}$ hold. Ezen helység s hozzá tartozó puszták határait tevő föld minemüsége a határ nagyságához képest különböző; vagyon itt-ott jó fekete homokos földe, másutt sárga nyirok, de leginkább agyagos, mind a mellett jó mivelés mellett igen szép tisztabuzát és gabonát terem; mindenek felett a zab és kukoricza legjobban díszlik ezen határokban. Az állattenyésztés nem a legjobb karban áll, kivált a lovak és szarvasmarhákra nézve, mert a földeknek a helységtőli messzesége miatt, ha a legszebb ökröket és lovakat veszi is a gazda, az iga alatt elromlik s nem tenyészik. A juhra és sertésre nézve ezen határ igen jó, a honnan leginkább ezen két állat-nem tenyésztése van divatban. A mezei gazdaságra a lakosok, kivált pedig a földesurak nagy figyelmet forditanak, de nem lehetvén képesek az arányositó tagosztályt határjaikra nézve életbe léptetni, iszonyu fáradságos gazdálkodást kénytelenek folytatni, ugy hogy a földek s rétek messzesége, a határ hegyes völgyes volta miatt, takarmányaik betakarítására nem heteket, hanem hónapokat kell fordítniok.

Ezen helység s puszták határai átalában hegyekből és völgyekből állanak, még pedig egy része határjoknak Abauj megyében fekszik, nevezetesen a Diczháza puszta egészen, a Szénamálnak is nagyobb része. Lakosok száma vallás szerint következőleg áll Hangácson: 193 r. katholikus, kik a sziráki anyaegyházhoz tartoznak; 329 reformatus Nyomárral egyesült anyaegyházzal, 40 óhitü, 23 zsidó, összesen 585 lélek. A völgyekbe patakok csergedeznek; nagyobb folyóviz itt nincs, hanem benn a helységben Farkas Antal ur birtokában van egy kút, a mellyben levő keserü viz valóságos orvosi viz, és szorulás esetében nagyon használható; birtokosa mellé kisszerü fürdőt építtetett, s már több köszvényesek hasznosnak találták.

Hangács Mátyás király idejében a cseh rablók fészke volt, ezeknek itt volt hajdan castellumok, mellyet egy törvényczikkelyben az országgyülés lerontatni parancsolt. Hol lehetett ezen városka, bizonyosan kimutatni nem lehet, hanem a mennyire a föld alatt talált kövekből gyanitani lehet, azon helyen állt, hol most Farkas Antal ur kertje terül el. Több adatok mutatják, hogy a híres Komoróczi bajtársai tanyáztak itt, összeköttetésben a nem messze levő galgóczi és vadnai várakkal. Van még itt egy nagyobb nevezetességü pincze Szathmári Király József ur birtokában, melly homokba vésve csaknem olly régi mint Magyarország, benne több felirások találhatók. Az ajtónál mindjárt ezen szavak olvashatók: Deiche 1100 ao, ezután Vattay György de Vatta 1354, Rákóczy Lórántfy 1705, Szathmári Király Ádám 1774, Julianna Passa Cata 1618, S. P. Georgius Bécs ao dni 1620, Pethe Julianna, Kajdy László, Vay László 1602, Szentimrey Sámuel 1705, Georgius Rétey 1695, P. Bonaventura Csetö gr. Varsoviensis, József Stefanóvszky 1753, And. Horaoczky 1758. — Ezen pincze több oldallyukakat foglal magában; nagy része azonban már leszakadozott, s a mint a szakadások után következtetni lehet, ez egyszersmind földalatti átjárásul szolgált más vidékre, ez azonban tisztán fel nem fedezhető. — Nevezetes épület ezen helységben a jelenleg Máriássy László birtokában levő Szathmáriféle ösi kastély két toronyra épitve; most tulajdonosa ujítni akarván régi formáját elvétette, s most csak mint nagy köhalmaz néz ki. Temploma ezen helységnek rosz paticsból való, holott pedig földesurai nagy reformatusok s tekintélyes emberek, ugymint: Szathmáry Király József, György, Frigyes, Miklós, István; Ragályi Tamás, Dapsi Rafael, Csepcsányi Tamás, Farkas Antal, Fekete László, András, József; Somogyi Ignácz, Máriássy László, Fejér György, Szentimrei Judith, Zsarnai László, Lakatos Ferencz, Sipos József, Ferencz, Szentimrei Gábor, Balogh Menyhért, Ferencz, József, István; Gadó István, Madarassi László, Miklós, Ferencz, Óvári Sámuel s Dánielné, és Sterba Pál.

Hangony (Alsó), magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszécshez délre 1 mfldnyire, ut. p. Rimaszombat.

Hangony (Felső), magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, az előbbeni helység mellett. Lakja mind a kettöt 763 kath. lak. Határuk hegyes, de meglehetös. F. u. többen.

Hankócz, tót falu, Sáros vmegyében, Kurimához délre egy óránylra: 248 kath., 215 evang., 9 zsidó lak. Határjának fele termékeny; legelője, erdeje elég; kath. paroch. temploma van. Ut. p. Bártfa.

Hankocz, tót falu, Zemplén vmegyében, Lyubisse fil. 371 romai, 50 g. kath., 20 zsidó lak., 598 h. szán-

tófölddel. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Hankova, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Dopschinához délre 2 órányira, a Dubravahegy oldalában: 12 kath., 287 evang. lak., kik lent, kendert termesztenek, vásznat szőnek, szenet égetnek; szép almás- és gyümölcsös-kertjeik lévén, gyümölcscsel nevezetes kereskedést üznek. Hegyen fekvő földei soványak; rétjei elégségesek, azért szarvasmarhát, juhot felesen tart; erdeje szép. A csetneki uradalomhoz tartozik. Ut. p. Rozsnyó.

Hankovicza, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz $4\frac{1}{4}$ mfld, a Latorcza bal partján: 221 g. kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. Szép erdő. F. u. gr. Schönborn.

Hant, német falu, Tolna vmegyében: 520 kath. lak. s fiók-szentegyházzal. Szőlőhegy. Vizimalmok. Szép erdő. F. u. gr. Apponyi. Ut. p. Szekszárd.

Hanta, magyar falu, Veszprém vmegyében, Komárom vmegye szélén: 308 kath. 242 ágostai lak., evang. anyaekklézsiával. Földje meglehetős; szőlőhegye kicsiny; erdeje jó. Van egy régi omladozott szentegyháza, hol hajdan prépostság volt. F. u. gr. Batthyáni, s a kisbéri urad. tartozik. Ut. p. Kisbér.

Hánta, puszta, Veszprém vmegyében, Agyaglik mellett.

Hantház, másképen Külső-Docz, puszta, Csongrád vmegyében, Docz fil. 716 kath. lak.

Kis-Hantos, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Nagy-Hantoshoz ½ óra: 230 kath., 23 ref., 3 evang. lak. Igen szép fekvésü, dombokkal hasitott róna puszta; szép épületekkel, termékeny határral, birkatenyésztéssel, halastóval, ujonnan ültetett erdővel. F. u. a Fiáth nemzetség. Ut. p. Adony.

Nagy-Hantos, magyar falu, Székes-Fejér vmegyében, Sárosd és Herczegfalva közt: 435 kath., 9 ref., 10 evang. lak., kath. anyaszentegyházzal. Homokos határ. Nagy legelő. Nevezetes birkatenyésztés. Említést érdemel itt az uraság svéd módra épült magháza, melly négyszegletes, s a földszinen és padláson kivül 3 emeletü. Az épület mind a két végén lévő oldalának egy egy, és igy összesen 4 cső vagyon csinálva. Mindenik csö a harmadik emeletből töltetik meg, s földszint eresztetik ki. A betöltési nyilást egy nagy kőfedél takarja; alul pedig a kijövetelt vas ajtó zárja el. A csövek téglából készültek, ugy mindazáltal, hogy a gabona ezeket nem éri, száraz deszka feküdvén köztök; a téglafal és deszka közt pedig szalma van szorítva, és igy a gabona csak a deszkát érinti. A 4 csőbe be lehet 7000 pozsonyi mérőt rakni, s az egész magházban 18,000 p. mérő fér el. A csövekben lévő gabonát sem tüz, sem féreg, sem más veszedelem nem érheti, és ha szárazon töltetik be, több esztendeig elállhat. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Adony.

Hanusfalva, (Hanusowcze), tót mv., Sáros vmegyében, a Tapoly völgyében, Eperjeshez keletre 2 mfldnyire: 387 kath., 540 evang., 2 ref., 265 zsidó lak. Kath. és evang. szentegyház. Synagóga. Két kastély. Több uri lakház. Határa termékeny; rétjei igen jók; vásárai népesek; lakosai közt sok timár, csizmadia és gubás találtatik. F. u. gr. Dessewffy Sámuel, Jékelfalusy, Péchy, s m. t.

Hanusfalva, tót falu, Szepes vmegyében, Ófaluhoz délre 1 órányira: 683 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Kastély. Sok erdő és legelő. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Késmárk.

Hány, magyar falu, Zala vmegyében, Veszprém vgye szélén: 568

kath. 76 ágostai, 13 zsidó lak., jó szántóföldekkel. F. u. nemesek. Ut. posta Sümeg.

Hányi, puszta, Heves vmegyében, Erdőtelekhez $^3/_4$ órányira: 22 kath. lak. Nagy birka-, és marhatartással. F. u. gr. Buttler János örök. Ut. p. Kápolna.

Hanzikfalva, (Hanzlikova), tót falu, Trencsén vmegyében, hegyek közt: 210 kath., 79 evang., 22 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Haracsina, puszta, Bereg vármegyében, a munkácsi uradalomban.

Haracson, német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre $1^1/_4$ mfd. egy dombon, 618 kath. lak., s paroch. egyházzal. Majorsági birtoka nem közöltetett; a lakosok birnak 305 h. házhelyet, 1102 h. középszerü szántóföldet, 100 hold rétet. Van egy névtelen patakja. Birja h. Eszterházy.

Harakocz, tót falu, Szepes vármegyében, Korotnokhoz közel, 272 kath., 7 evang. lak. Vasbányák. F. u. Petroczy, Kail, s m. Ut. p. Lőcse.

N. és K. Harang, puszta, Békés vmegyében, Füzes-Gyarmat körül fekszik, határa lapályos, nádas rétes.

Harangláb, magyar falu, Beregh vmegyében, Kászonyhoz $1^1/_2$ órányira: 9 g. kath., 177 ref. lak. Ref. templom. Fája, legelője elég; rétjeit néha a viz elönti. F. u. Lónyay nemzetség. Ut. p. Beregszász.

Harangmező, máskép Felső Hegyesel, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 2 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 2 dombocskán, 653 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. A határ nagy részét erdőség teszi 5199 hold, mellyet az uraság szoros tilalomban tart, más majorsága itt nem levén. Urb. szántó van 167 rét 234 hold. Főkép tengerit és zabot termeszt. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Harangod, puszta, Zemplén vmegyében, Szadával határos: 10 kath., 3 ref. lak., korcsmával.

Harangod, puszta, Szabolcs vmegyében, 36 r. kath., 39 kath., 5 ref. lak. Itt fördö és mulatóhely van. Dohány böven termesztetik. F. u. Kállay. Ut. p. Nagy-Kálló.

Haraszt (Szent), puszta, Nyitra vmegyében, Sempte fiókja: 9 kath. lakosok.

Haraszt, Hrost, tót falu, Szepes vmegyében, Hernád mellett, Iglóhoz keletre $1^1/_2$ mfdnyire: 410 kath. lak. paroch. templommal. F. u. a Marjássy nemzetség. Ut. p. Lőcse.

Haraszt, puszta, Honth vmegyében, Vámos-Mikola fiókja: 19 kath. lakossal.

Harasztdomb, puszta, Abauj vmegyében, Göncz-Ruszka fil. 9 kath., 8 zsidó lak.

Haraszti, (Chrasztincze), magyar-tót falu, Honth vmegyében, 112 kath., 57 evang. lak. Bort termeszt. F. u. Majtényi nemzetség. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Haraszti, magyar falu, Baranya vmegyében, 12 kath., 369 ref. lak. Ref. anyaekklézsia. Gazdag róna határ. Sok legelő. F. u. gr. Eszterházy Kazmér zártömege. Ut. p. Siklós.

Haraszti, Krasne, tót falu, Abauj vmegyében, a Tarcza völgyében, közel Sáros vmegyéhez: 145 r. kath. 80 g. kath. 130 evang., 18 ref., 14 zsidó lak. F. u. a rozgonyi közbirtokosok. Ut. p. Kassa.

Haraszti, német falu, Pest-Pilis vmegyében, ut. p. Soroksárhoz délre $^1/_2$ óra, a Duna bal partján, csinos rendben épült házakkal, 1240 kath. lak., paroch. templommal, urasági kastélylyal, vendégfogadóval, sok Dunamalommal. Határa homokos; szőlőskertet mivel. Birja b. Laffert család.

Haraszti, puszta, Nógrád vme-

gyében, Herencsény fiókja: 26 kath., 13 evang. lak.

Harasztifalu, magyar f., Vas vmegyében, 342 kath. lak. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Körmend.

Harcsás, puszta, Komárom vármegyében, a Duna, Izsa, Várföld, és Vár között; kiterjedése 716 h., mellyből 209 h. 3 nyomásos, 90 h. pedig takarmányos váltógazdaságra használtatik; a többi rétség, s a Duna s Vágh áradásainak ki van téve. Van itt egy majoros lak. F. u. gr. Zichy János örökös.

Harcz, magyar falu, Tolna vármegyében, 406 kath. lak., s fiókszentegyházzal. Határa igen termékeny; különösen rétjei kövérek. Ut. p. Szekszárd.

Hard, puszta, Székesfejér vmegyében, Vajtához 1 óra, 63 kath., 104 ref., 3 evang., 2 zsidó lak., erdővel, szőlőskertekkel, homokos határral. F. u. a czeczei közbirtokosok.

Hardicsa, magyar-orosz falu, Zemplén vmegyében, Tőke-Terebeshez délre $^1/_2$ órányira: 73 római, 305 g. kath. 738 ref., 16 zsidó lak. görög kath. és ref. anyatemplomok; 741 hold első osztálybeli szántóföldekkel, sok réttel. A terebesi urad. tartozik; ut. p. Velejte.

Harikocz, (Halmsdorf, Harilowce), tót falu, Szepes vmegyében, Lőcséhez $^1/_2$ órányira, az iglói utban; 516 kath., 21 evang. lak. Kath. paroch. templom. F. u. gr. Csáky Imre.

Harka, puszta, Pest-Solt vmegyében, Halas, Kötöny, Bodoglár, Tájó és Zana pusztákkal határos. Határa 10,000 hold, mellynek harmada jó szántóföld, a többi homokos legelő. Birják b. Podmaniczkyak és több Fáy örökösök.

Harkabuz, tót falu, Árva vmegyében, 431 kath. lak. $13^1/_8$ sessio. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Harkács, magyar falu, Gömör vmegyében, Lökösháza és Sánkfalva szomszédságában, ut. p. Tornaljától, valamint Pelsőcztől 1 mfd. Nyugoti oldalán a Jolsva felé vivő országut megy, keleti oldalát pedig a Turócz vize mossa. Lakja 519 r. kath., 22 ágostai, kath. templom; $4^3/_8$ urbéri $19^2/_8$ majorsági telek, 658 hold erdő. Szántóföldje mindent megterem, rétjeit kétszer kaszálja; a lakosok fazekat készitnek. Diszesiti e falut Draskóczy Sámuel ur kastélya, és csinos gazdasági épületei; van pálinkaháza, s a jászói prépostságnak emeletes háza. Bir továbbá két vendégfogadóval, mellynek egyike Draskóczy uré, másika a prépostságé.

Harkály, erdős puszta, Arad vmegyében, lásd Zaránd.

Harkály, magyar falu, Zemplén vmegyében, a Takta vize mellett, Szerencshez két órányira: 100 kath., 954 ref., 13 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. 2688 hold szántóföldekkel, sok réttel. Erdeje és szőlőhegye nincs. F. u. Almásy és a kamara. Ut. p. Tokaj.

Harkány, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Siklóshoz $^1/_2$ órányira, 12 kath., 556 ref. lak., kik 66 csinos és tisztaházban laknak. Ref. anyaekklézsia. Nevezetessé teszi ezen helységet az annak tőszomszédságában fakadó, s nem régen felfedeztetett kénköves forrás. 1823-ban t. i. gr. Batthyáni Antal mint a falunak akkori földesura, a posványságok kiszáritása tekintetéből árkokat huzatván, némelly napszámos, kik ezen posványos iszapos árkokban dolgoztak, s már régóta térdfájásban szenvedtek, szembetünőkép érezték a felfakadott meleg forrásereknek jótékony behatását; melly esetet ők másoknak is elbeszélvén, számosan jelentek meg a köznépből, s ezen iszapos meleg vizet fördésre használták. Az uraság látván az oda tóduló sokaságot, a legbővebb forrást

kitisztitatta, s fördőszobákat állitván melléje, közhasználatuvá tette. Végre a vmegye figyelmetessé tétetvén, azt Palkovics József megyei orvos által megvizsgáltatta, kinek is hivatalos jelentése röviden ebből áll: a viz melegsége a d. Rospini által készitett hévmérő szerint 41 fok, s olly heves, hogy meztelen kézzel, egy 2 itczés üveget megtölteni lehetetlen. Ezen természeti tulajdonságát a levegőnek semmi befolyása nem akadályoztatja. Eddig a megyei orvos jelentése. Tudományos vizsgálatát ezen ásványforrásnak, melly csuzos betegségekben, lép és májkeményedésben, aranyérben, fejér folyásban, s bőrnyavalyákban igen foganatosnak tapasztaltatott, Tognio pesti egyetemi oktatónak a magyar ásványvizekről készülőben levő jeles munkájából tudhatjuk meg. A fördőhely környéke igézö. Ugyanis északra nyúlik el a harsányi hires borokat termő szőlőhegy, erdővel koszorúzott tetejével; keletre láthatni a magas hegyen büszkélkedő siklósi várat; délre pedig gazdag szántó földek, s búja növésü rétek gyönyörködtetik a szemet. Fördő és vendégszobák elegendő mennyiségben találtatnak. F. u. a siklósi uradalom.

Harmacz, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszécshez délnyugotra 1 órányira: 240 kath., 1036 ref. lak. Ref. anya-, kath. leány-szentegyház. Több uri lakház. Határa róna, s gazdag termékenységü; dohányt, dinnyét sokat termeszt. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Harmadia, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugoshoz egy órányira; 1 kath. 392 óhitü lak., anyatemplommal, sok legelővel. F. u. a kamara.

Hármashalom, magyar falu, Szala vmegyében, 224 kath. lak. F u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Harnocz, vagy Csukástó, puszta, Borsod vmegyében, Berente és Sajó-Kazincz közt, rónaságon. Határa 2381 hold, mellyből 560 h. szántó, 486 h. rét, 125 h. legelő, 315 h. szőlő, 895 hold erdő s mind majorság. Fekete földje szép buzát, rétje jó és sok szénát terem. Birják b. Kemény Dénes, Radvánszky Albert, Molnár Károlynő, Recsky Benedek, Mariássy Menyhért, Fáy Ferenczné, s többen.

Háromfa, horvát falu, Somogy vmegyében, a Rinya mellett, 837 kath. lak. s fiókszentegyházzal, mocsáros róna határral. F. u. gr. Festetics Tasziló. Ut. p. Babolcsa.

Háromház, magyar falu, Vas vmegyében, a Rába jobb partján, 91 kath. lak. F. u. a szentgothárdi uradalom. Ut. p. Rába Sz.-Miháiy.

Háromház, puszta, Mosony vmegyében, Lébényi uradalomhoz tartozik, nevezetes uradalmi majorsággal.

Harságh, tót falu, Sáros vmegyében, Sóvárhoz délre ½ mérfd. 459 kath., 56 zsidó lak. Régi kastély. Vizimalom. F. u. Harsághy Zaturecczky. s m.

Kis-Hárságy, magyar falu, Somogy vmegyében, 325 kath. lak.

Nagy-Hárságy, magyar falu, Somogy vmegyében, 579 kath., 18 zsidó lak., k. paroch. szentegyházzal. Szőlőhegy. Erdő. F. u. Festetics Ágoston, Sámuel és Dénes. Ut. p. Szigetvár.

Kis-Harsány, magyar falu, Baranya vmegyében, 11 kath., 458 ref., 6 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal, bortermesztéssel. F. u. a siklósi uradalom. Ut. p. Siklós.

Nagy-Harsány, magyar falu, Baranya vmegyében, egy kies, áldott környéken, Pécstől 4, ut. p. Siklóstól 1 mfdnyi távolságra, az Eszéktől Pécsre vivő országutban. Lakja 18 kath.,

1279 ref., 9 zsidó. Van itt derék ref. anyaszentegyház, virágzó ref. oskola, mellyben deák nyelv is tanittatik; vármegyeház, vendégfogadó. Határa első osztálybeli; buzája hires; rétjei jók; erdeje bövelkedik vadakkal; szőlőhegye pedig, melly egészen délnek fekszik, sok helyt még jobb vörös bort terem, mint a villányi. A helység felett emelkedő, czukorsüveg formáju magas hegyének tetején, láthatni egy régi vár omladékait, honnan egyszersmind Bács, Baranya, Verőcze vidékeire felséges kilátás esik. F. u. a siklósi uradalom.

Harsány, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól, Kövesdtől $1^{8}/_{16}$ állomásra, s kettő között van sajátpostahivatala. Vidéke alacsonyabb hegyes, s maga a falu két hegy közé szorult. Határa 8192 hold, mellyből beltelek 227, szántó 3089, rét 893, legelő 270, szőlőhegy 558, erdő 2979, temető 3 hold, a többi haszonvehetlen vizmosás. Ezekből majorsági beltelek $37^{5}/_{8}$, szántó 961, rét 265, a szőlő dézsmás, a gyeplegelő pedig és az erdei legelő közös. Földje vizmosásoknak nagyon ki van téve, s a javitást nagyon megvárná. Lakja 728 kath., 580 reform., 7 zsidó. Kath. és ref. anyatemplomok. Van egy kis patakja, s egy régi kastély nyomai benn a helységben látszanak. Birja a helységet a kassai püspök.

Harsány, magyar falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös mellett, Váradtól, melly utolsó postája 4 mfdnyire, 1238 reform. lak., és anyatemplommal. Határa 2595 hold, mellyből szántóföld 1328 h., kaszálló 654, szőlő 40, bokroshely 16, káposztás 40, legelő 518 hold. Mind ezek, nehány hold földet kivéve, urbéri birtokok. Földje szikes ugyan, de lakosai által jó müvelésben tartatván, sok kétszerest, tengerit, s annyi káposztát terem, hogy ezzel kereskednek. Vizei a Sebes-Körös folyam, és 2 helyen tó Miskarét és Kerektó nevezet alatt. Birtokosa: a n.-váradi deák káptalan.

Hárskut, magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, ut. p. Rosnyóhoz keletre $1^{1}/_{4}$ mfdnyire: 744 kath., 474 ref., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sok és jó gyümölcs. Erdő. Méhtenyésztés. Határja részint róna, részint hegyes, s elég termékeny. F. u. gr. Andrásy György.

Kis-Harta, német falu, s egy a legnevezetesebb helységek közül Magyarországban, Pest-Solt vmegyében, közel a Dunához, ut. p. Patajhoz $^{3}/_{4}$, Pesthez délre 12 mfd. távolságra. Határa 2500 hold, és 882 □ öl; ebből urbéri beltelek 193 h. 272 □ öl, külső illetőség, minden ház után egy hold, s igy 372 ház után 359 hold 722 □ öl, összes allodium 1947 hold és 1088 □ öl. Földjei termékenyek volnának, de helyben rétje nincsen a lakosoknak. Határában folyik a Duna, és oldalrul félpatkó formában mocsár veszi körül, mellynek északi részét Hartaitónak nevezik. A falu birtokosa b. Prónay Albert. — E helység megmutatta, mit lehessen tenni kitartó szorgalom által ugy szólván semmiből. A mostani vagyonos sőt gazdag lakosok eldődeit gr. Ráday Gedeon nagyatyja hozta be Magyarországba, mint protestans vallásuk miatt üldözetteket, s ezeket részint nógrádi jószágaiban, részint Kis-Harta csupa mocsár lepte pusztáján telepité le, s már 1720—1724-ben a helység felépült, jelenleg pedig rendes négyszöget képző, csinos házakkal, egyenes utczákkal ékeskedő, vagyonos és értelmes polgárokból álló legvirágzóbb községe Pest-Solt vmegyének. Hogy ezt nem a földdeli gazdag ellátásnak köszönhetik, láttuk fentebb a határ leirásánál, mert ez valóban igen szegény, s mégis jelenleg a 2203 lélekből álló község, azonkivül hogy évenként a vidékbeli

pusztai földekért 40,000 vforint haszonbért fizet, 1846-ban nov. 2-kán Bojár és Mikla pusztákból 3700 holdat 203,445 pforintért örökösen megvette. De valóban bámulandó is a kis-hartaiak szorgalma. Ezek földet mivelnek; híres igen szép kendert termesztenek, s fejérre elkészítik; sok babot és zöldséget vetnek; a haszonbérlett pusztákon tömérdek lovat, szarvasmarhát, s az ujabb időkben különösen sok birkát tenyésztenek; ezenkivül mindenféle mesterségeket folytatnak, s említésre méltó, hogy e vidéken a nők mind Kis-Hartán készült rokkát pergetnek. A fentebb említett szorgalmas népességből 1799 ágostai, 365 reformatus, 13 héber vallásu s mind német, ámbár többnyire s a férfiak mindnyájan tudnak magyarul. A férfiak magyarosan öltözködnek, de a nők csúf régi német öltönyüket renditlenül megtarták. Mind a két vallásbeli felekezetnek helyben van temploma.

Nagy-Harta, puszta, Pest-Solt vmegyében, Pataj mellett, 5000 hold határral, mellyből 400 hold igen termékeny szántóföld, a többi szikes és vizállásos, söt a nagyobb Dunaáradások még a szántóföldeket is rongálják. E puszta földesura a kalocsai érsek, de már ember emlékezete óta Duna-Pataj tartja haszonbérben.

Jezeró-Hartyán, puszta, Nógrád vmegyében, Sztregova fiókja: 24 kath. lak.

Sós-Hartyán, magyar falu, Nógrád vmegyében, ut. p. Szakál. Lakja 800 kath., paroch. templommal. Rétjeit a hegyekről jövő iszap nagyon rongálja. Van itt egy sós forráskút is, melly azonban nem használtathatik. Birja Gyürky Pál.

Tót-Hartyán, tót falu, Nógrád vmegyében, a sztregovai völgy felsö részén: 160 evang. lak., kik az alföldre járnak dolgozni. Határa köveces és sovány. Többen birják. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Kis- vagy Vácz-Hartyán, magyar falu, Pest-Pilis vármegyében, dombos vidéken, ut. p. Váczhoz kelet-délre $1\frac{1}{2}$ óra: 120 kath., 180 evang., 600 ref., 10 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa dombos és völgyes, és részint fekete buzaföld, részint homok; bora jó; rétjei kétszer kaszálhatók. Birják Gosztonyi Miklós, Rudnay árvák.

Uj-Hartyán, német falu, Pest-Pilis vmegyében, ut. p. Ócsához délre $1\frac{1}{2}$ óra: 900 kath. lak., paroch. templommal, sárga és fekete homokos határral, sok turjános helylyel. Birja h. Grasalkovich özvegye.

Háságy, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécshez $1\frac{1}{2}$ óra, egy völgyben, csinos házakkal ékeskedik. Van 502 r. kath. lakosa, $30\frac{1}{8}$ egész urbéri telke. Földje részint vörös agyag, részint fejér kövecses, mégis lakosai szorgalma által minden gabonát megterem. Van szép rétsége, és 4 vizimalma. Földesura volna gr. Batthyáni Gusztáv, de a falu magát még 1846-ban örökösen megváltá.

Hasel, német falu, Vas vmegyében: 27 kath., 69 ágostai lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Kőszeg.

Hasfalva, (Hatschendorf), német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre $1\frac{1}{2}$ mfld: 186 kath. lak. Majorsági birtoka nem közöltetett; a lakosok birnak 158 h. szántóföldet, 75 h. rétet. Van egy névtelen patakja.

Háshágy, magyar falu, Zala vmegyében: 361 kath., 18 evang. lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Lövö.

Horvát- és Német-Hásos, (Krobotisch- und Deutsch-Eresdorf), horvát és német falu, Vas vmegyében: 388 kath. lak., bortermesztéssel. F. u. g. Erdödy. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Haszina, orosz-tót falu, Zemplén vmegyében, Homonna fil. 150 romai, 423 g. kath., 3 evang., 10 zsidó lak. Szentegyháza mind a két hitüekkel közös. Szántóföldje 507 hold. F. u. Ujházy. Ut. p. Nagy-Mihály.

Hasznos, magyar falu, Heves vmegyében, Gyöngyöshöz éjszakra 3 órányira, a Mátrai hegyek által képzett völgy oldalán: 785 lak., kik csaknem mind r. katholikusok, egy uj toronynyal ékesitett anyatemplommal. Hegyes völgyes határa 7686 hold, mellyből urbéri szántó 796 h., rét 220 h., legelő 120, szőlő 120 h. Majorsági legelő 230 h., haszonvehetlen bérez 1200 h., a többi roppant tölgyes bikkes erdőség 5000 hold. Földe vörös agyag, legelője, erdeje köves és kösziklás. Terem rozsot, árpát, kevés kukoriczát, burgonyát. A lakosok szép szarvasmarhát tenyésztenek. Határán folyik a Kövecses patak, melly több malmokat hajt. Ugyanitt látszanak 3 régi vár omladványai, mellyek közt kitünik különösen azon magas csúcs, mellyen a hajdan híres Ágasvárnak, s mellette kőkeritéssel övedzett Ó-várnak romjai láthatók. Harmadik a helységtől ¼ órára egy hegyoldalban emelkedve a Cserteri vár, mellynek kőfalai maig fenállnak, s melly alatt létezik gr. Almásy András urnak különféle borokkal megrakott három ágra nyuló roppant pinczéje. E helység erdejében van 3 telepitvény is, u. m. Alsó-Huta 224, Felső-Huta 196, Legfelső Huta 131 kath. lak., kik mindnyájan zsellérek, s napszámból és faeszközök készitéséből élősködnek. Hajdan itt üveggyár volt, de már elenyészett. Hasznos birtokosai: gr. Almásy András, ns Almásy család, Gyürky Pál, Dessewffy Jób és Titus, a pásztói apátság, b. Podmaniczky Lajos tömege, Plathy József és Sándor, Oláh Gábor, Almásy Gedeon, Malatinszky János, Géczy Antalnő assz., Marssó József, Gosztonyi Imre, Gosztonyi Antalnő assz., Zay Imre, Keviczky Ferencz. Különösen Alsó-Hutát birják Dessewffy Jób és Titus; Felső-Hutát gr. Almásy András; Legfelső-Hutát a tiribesi Almásy család.

Haszprunka, (Hasbrun), tót falu, Pozsony vmegyében, N. Lévárdhoz keletre 1½ órányira: 1427 kath., 1 evang., 60 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Határja homokos, de sok kendert, rozst terem; fenyves erdeje derék s benne sok vad tanyázik. Lakosai kender-, s len-magból olajat ütnek, szekér-kenőcsöt főznek; patakja öt malmot forgat. F. u. h. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Határ, puszta, Nyitra vmegyében, N. Herestény fiókja: 137 kath. lak.

Határ, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában: 268 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal.

Háth, puszta, Bihar vmegyében, lásd Komádi.

Hathalom, puszta, Veszprém vmegyében, Nagy-Dém és Tamási közt.

Hati, puszta, Győr vmegyében, Gyömöréhez ½ órányira: 19 kath., 16 evang. lak., erdővel. F. u. gr. Eszterházy.

Hatkocz, tót falu, Abauj vmegyében, a szomolnoki országutban: 320 kath., 4 zsidó lak. F. u. Semsey Lajos, cs. k. aranykulcsos. Ut. p. Meczenzéf.

Hátmeg, (Zahatka), orosz falu, Beregh vmegyében, ut. p. Munkácshoz keletre 2 mfldnyire: 8 r. kath., 106 g. kath., 10 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Hegyes, erdős, soványhatár. F. u. gr. Schönborn.

Hatne, tót falu, Trencsén vmegyében, a vágh-beszterczei uradalomban. Ut. p. Zsolna.

Hatrangyos, puszta, Heves vmegyében, Pélihez ½ óra: 21 kath. lak.

Hatvan, magyar mv., Heves v.-megyében, Pesthez 6 mfldnyire, Pest vmegye szélén: 2245 kath., 4 ref., 10 evang., 9 görög, 4 zsidó lak. Van egy szép kath. paroch. temploma, melyhez prépostság is kapcsoltatott, derék kastélya és vendégfogadója, postahivatala, sóháza, vámhidja, és jövedelmes malma a Zagyva vizén. Róna határa feketc homokos és igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók; kövér legelőjén szép nemesitett birkanyájak legelnek, valaminthogy a lótenyésztés is virágzóban van; szőlőhegye közönséges bort terem, de dinnyéje híres. — Hajdani kis vára nem megvetendő erősség volt, s mind a török, mind a mi részünkről több izben ostromoltatott s bevétetett; végre 1678-ban Hacusler és Mercz generálisok elfoglalván, végképen széjjel hányatták. — Nevezetes még Hatvan az 1524-ben itt tartatott lármás gyülésről, mellyben a Rendek Báthorit hivatalából kimozditván, helyette Verbőczy Istvánt választották nádornak. F. u. h. Grasalkovichnő, s feje egy uradalomnak; azonban a városban bir a prépost is.

Hatvan, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Kálozhoz 1½ óra: 230 kath., 66 ref., 2 evang., 3 zsidó lak. A kálozi urad. tartozik.

Hatvan, puszta, Székes-Fejér vmegyében, a Szentgyörgyi puszta mellett: 47 kath. lak., közel Alcsúthoz.

Püspök-Hatvan, tót-magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, a Galga völgyben, egyenes téren, Váczhoz keletre 2 órányira. Határa 4683 hold, ebből 50½ telek után urbéri szántó 1209, rét 404, ezenkivül az uraságtól birnak a lakosok 428¾ h. szántóföldet, az uradalom bir 300 h. szántóföldet, 2335 hold rendes vágásokra osztott erdőt, melly a lakosokkal közösen legelőnek használtatik. Hegyesebb helyein a föld meszes, egyebütt fekete sárgás agyag, melly igen jó dohányt, jó bort, rozsot, zabot, burgonyát terem. A Galga vizén kivül van itt egy téglával kirakott kasamáta-forma hely, mellyből igen jóizü viz folyik, de e helynek eredete nem tudatik. Lakja 1253 r. kath. paroch. templommal. Birja a váczi püspök.

Hatvan, magyar falu, Somogy vmegyében: 22 kath., 548 ref. lak., ref. anyaekklézsiával; róna, lapályos határral. F. u. gr. Batthyáni Iván és Gál nemesek. Ut. p. Szigetvár.

Haurana-Dolina, puszta, Szepes vármegyében, Istvánfalva fil. 107 kath., 57 evang. lak.

Hausest, oláh falu, Krassó vmegyében, Bagyes hegy tövében, ut. p. Facsethez 2¼ órányira: 267 óhitü lak. s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Havaj, orosz falu, Zemplén v.-megyében, Sztropkó fil. 9 romai, 323 g. kath., 4 zsidó lak., görög templommal: 426 h. szántóföldel, két malommal. Ut. p. Komarnyik.

Havka, puszta, Szepes vmegyében, II. Józseftől alapitatott német gyarmat, Lechniczhez 1¼ órányira: 166 kath. lak.

Hecse, (Hocsa), tót falu, Bars vmegyében: 246 kath. lak. Jó legelője. Erdő. Vizimalom. F. u. gr. Migazzi. Ut. p. Nyitra.

Hecse, puszta, Győr vmegyében, Szentiványhoz óranegyedre: 41 kath. lak. F. u. a szentmártoni főapát.

Sranya-Heda, puszta, Baranya vmegyében.

Hédervár, magyar mv., Győr vmegyében, a Szigetközben, Pozsony és Mosony vármegyék szélén, ut. p. Győrtől 2¼ mfldnyire. Lakja 925 kath., 3 evang., 1 n. e. óhitü, 12 zsidó. Kath. paroch. szentegyház. Földje termékeny, jó buzát, rozsot, káposztát te-

rem. Fő ékessége a várkastély, mellyet hajdan még Geiza herczeg ajándékozott több szigetközi falukkal együtt bizonyos Hederich Hamburg német eredetü családnak, mellyből eredt aztán a híres Héderváry nemzetség, melly a dunántuli vmegyékben és Szlavoniában roppant jószágokat birt; hazánknak pedig több nádorokat és fővezéreket adott. Ezen nemzetség utolsó férfi ivadékának Istvánnak egyetlenegy életben maradt leányát, Katalint, Lósi Viczay János vévén feleségül, 1685-ben a hédervári jószágokat is megkapta; és igy a hédervári uradalmat szinte a maig is virágzó Viczay grófi család birja. A kétemeletes négyszögü vár 3 toronynyal ékeskedik, hajdan bástyákkal és sánczokkal is körül volt véve, de ezek most kellemes angolkertre változtattak. Említést érdemlenek itt továbbá a mosonyi Duna mellett elnyuló igen szép fáczányos kert, a szomszédjában lévő gyönyörü erdő vad tilosokkal, ismét a nováki pusztán egy nagy uraságí majorság nemesitett birkatenyésztéssel, schweiczi és tiroli tehenészettel.

Hedrahely, magyar falu, Somogy vmegyében, hegyes völgyes vidéken; határa azonban nagy részt egyenes, 5906 hold. Jó keverésü földje a buzát is megtermi. Van 1048 ref., 215 kath., 32 zsidó lakosa, 67 urbéri telke, ref. anyatemploma. Régi várának romjai most is láthatók. Főbirtokos: Festetics Antal; aztán Somogyi, Márffy, gr. Festetics László, Igmándy, Spissich, Farkas családok. Ut. p. Szigetvár.

Hedri, (Hedrikowce), tót falu, Sáros vármegyében, ut. p. Bertóthoz közel, a szepesi országutban: 157 kath., 3 evang. lak. Termékeny földekkel és rétekkel. F. u. a Hedri nemzetség.

Hegedűsfalva, tót falu, Zemplén vgyében, Leszkocz fil. 200 rom., 36 g. kath., 8 zsidó lak., 565 h. szántóföld del. F. u. gr. Barkóczy, Szirmay. Ut. p. Komarnyik.

Hegy, magyar falu, Pozsony v.-megyében, Szerdahelyhez 3 fertálynyira: 104 kath., 57 ref., 19 zsidó lak. F. u. nemesek. Ut. p. Pozsony.

Hegy, magyar falu, Pozsony v.-megyében, Vizkelet mellett: 186 kath., 6 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Pozsony.

Hegy, puszta, Zala vmegyében, Kis-Buda mellett.

Hegy, puszta, Veszprém vmegyében, Németi és Sz. István közt.

Hegyallya, puszta, Nógrád v.-megyében, Becske fiókja, 17 kath. lak.

Hegyes, magyar falu, Bács vmegyében, saját postahivatallal és váltással Uj-Verbász és Tapolya közt. Lakja 4500 kath., 90 evang., 120 zsidó; kath. paroch. templom, synagóga. Határa első osztálybeli, 1100 □ ölével 18610 hold, mellyből 197 telek után, urbéri szántó 7653, rét 4767, legelő 5600, szölő 200, uradalmi rét 20, nádas 100, tavak 90, utak 180 hold. Birja a kamara. 1849-ki jul. hónapban itt támadta meg b. Jelachich táborszernagy a Guyon vezérsége alatt álló magyar sereget; de véres ütközet után a Ferencz-csatornai vonalt is kénytelen volt elhagyni.

Hegyes, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez $1\frac{1}{2}$ mfld, dombos helyen: 197 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, egy Hollód nevü patakkal. Urb. szántó 240 h., rét 80, legelő 20, majorsági szántó 60, rét 20, szölő 5, erdő 100 hold. Birja Gálbory Sámuel.

Hegyes, rácz falu, Torontál v.-megyében ut. p. Kikindához nyugotra $1\frac{1}{2}$ órányira: 108 kath., 2594 n. e. óhitü lak., óh. anyatemplommal. $133\frac{6}{8}$ egész jobbágytelekkel. Határa igen termékeny; legelője, rétje szerfeletti bőséggel. Van itt az uraságnak nagy fontosságu gazdasága, szép épületjei, híres ménese, gulyája s a t. Az itt ké-

szitetni szokott sajt jóságáról nevezetes. F. u. Tajnay János.

Kis-Hegyes, puszta, Szabolcs vmegyében. F. u. Debreczen városa, gr. Gyulay.

Nagy-Hegyes, puszta, Szabolcs vmegyében. F. u. Debreczen városa, és gr. Gyulay.

Hegyesbor, puszta, Külső-Szolnok vgyében, Kardczaghoz délre: 4 ref. lak. F. u. Kardczag városa, Széky Zsigmond, Recsky Istvánné, Lipcsey Károly, Szatmáry Pál, Pankotay György örök., Papszász Ignácz, Veresmarthy örök., Dapsy Dánielné, Barkasy József, Deme, Szána.

Hegyesd, magyar falu, Zala v.-megyében, a hegyesdi csúcsos hegy alatt, az Eger vize mellett: 362 kath., 4 zsidó lak. Határa hegyes, völgyes, árkos, erdős és sovány. Nevezetes puszta váráról, melly egy rendkivüli csúcsos hegyre volt épitve, ugy hogy messziről ugy látszik, mintha tetején ember meg sem állhatna. Vizimalmok. F. u. h. Eszterházy. Ut p. Sümeg.

Alsó- és **Felső-Hegyesel**, az első Almamező, a masik Harangmező-nek iratik máskép; lásd e helységeket Bihar vmegyében.

Nán-Hegyesel, oláhul Hegyesel'-Inánd, oláh falu, Bihar vmegyében, hegyes vidéken, Belényeshez 2 mfld: 505 n. e. óhitü lak, s anyatemplommal. Határán van 500 hold urbéri szántó és rét, s majorsági erdő 600 hold. A határszélen foly a Ró vize, melly gyakran kiönt, és egy más patak Dobrest felől jön. Birják: Zuber Imre, Pál és Sándor urak.

Hegyeshalom, (Strass-Sommercin), német falu, Mosony vmegyében, Óvárhoz nyugotra 1 mfldnyire: 591 kath., 827 ágostai lak., 23 nemes személylyel, kath. és ágostai anyaszentegyházakkal. Határa első osztálybeli, s 188/6 egész telek után van 69 vagyonos telkesgazdája, 594 hold első, 2717 hold második, 173 h. harmadik, s 22 h. negyedik osztálybeli szántóföldje, 462 embervágó első, 486 másod, 22 harmad-rendü rétje. Vannak káposztásai, a Lajta vizén 6 kerekü malma. Ide tartozik a mariénaui gazdasági tekintetből nevezetes puszta, s az itteni rétöntözés nézést érdemel. F. u. Károly főherczeg örök.

Hegyfalu, magyar falu, Vas vmegyében, a Répcze mellett: 483 kath., 177 evang. lak. Gazdag határ. Kövér rétek. Lakosai sok ökröt hizlalnak. F. u. Horváth József k. kamarás, kinek itt szép kastélya van. Ut. p. Kőszeg.

Hegyfark, orosz falu, Ungh vmegyében, N. Lázhoz 3/4 órányira: 42 romai, 265 g. kath., 18 zsidó lak. F. u. Durcsák. Ut. p. Ungvár.

Hegyi, magyar-orosz-tót falu, Zemplén vármegyében, Deregnyőhöz 1/2 órányira: 260 romai, 105 g. kath., 5 evang., 198 ref., 35 zsidó lak. Kath. paroch. templom, 683 hold szántóföld. F. u. többen. Ut. p. Nagy-Mihály.

Hegyfő, puszta, Gömör vmegyében, Hamvához tartozik.

Hegykő, németül Heiligenstein, magyar falu, Sopron vmegyében, a Fertő tava mellett, Sopronhoz 2 1/4 mfld: 700 kath. lak., s fiókszentegyházzal. Határa 3839 7/8 hold, mellyből urasági belsőség 16, szántóföld 615, templom, pap s mesteré 35 3/8 h., urasági rét 39 2/8, legelő 689 h., nádas 133, erdő 370 hold. Urbéri belsőség 39, szántóföld 819 2/8, rét 339, legelő 455, nádas 266 hold. Község szántóföldje 22, rétje 40 h. Templom, pap s mester rétje 17 hold. Termesztetik buza, rozs, árpa, zab, kukoricza, burgonya, bükköny, borsó, bab és lencse. Juhot a lakosok 300, az uraság 3000 darabot tartanak. Erdeje tölgy és cser. Birja gr. Széchenyi István.

Hegymagos, magyar falu, Szala vmegyében, Tapolczához közel 421 kath. lak. Földjei termékenyek. Rétje sok és jó. Bortermesztés. Vizimalmok. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Hegymeg, magyar f., Borsod vmegyében Miskolcztól $1\,^{12}/_{16}$, Szendrőtől $^{13}/_{16}$ állomásnyira egy mély völgy közepében. Rosz fekvése miatt utczái az év csaknem minden részében járhatatlanok, vadviz fakadása csaknem minden udvaron látható. A helység közepén egy patak vonul végig, a házak az ezen patak felett két oldalrul emelkedő hegyek oldalába terülnek el, s olly csudálatos fekvése van az egész helységnek hogy akár befedni lehetne. Nevét is hihető onnan vette, hogy hegyek megett fekszik. Sovány s minden szorgalom mellett is terméketlen partos határának öszves kiterjedése 1152 hold és 24 □ öl, ebből szántóföld 535 h. 21 □ öl, kaszáló 247 h., szőlő 20 hold; ebből majorsági szántóföld 236 h., urbéri 299; legelő 50; majorsági rét 245, urbéri rét 2, erdő 300 hold. A föld minemüsége itt terméketlen nyirok s nehezen mivelhető, vadvizes, kivált a határ északi része a belevetett magot is alig tériti meg; az állattenyésztés lóra és szarvasmarhára nézve itt nem gyümölcsöző, juh és sertéstenyésztés virágzóbb, s a lakosok leginkább ezeket tenyésztetik; rétje átalában rosz s ugy ez mint földe partokon fekszik. A lakosok száma 296; vallásukra nézve r. katholikus 21, reformatus 219, anyaegyházzal, óhitü 26, zsidó 21. Birtokosai következők: gr. Vay Ábrahám, Jakabházy István, Károly, Ágoston János, Szabó Sámuel, József, György, Péter, Szarka János, Aranyas Bálint, Szobonya Károly, Kun János, Sámuel, Balassa Bálint, Téglássy Ferencz, Takács Sámuel, Barakonyi Ján., Györgydeák János, Török Soma, Lajos, Miklós, Szeghő János, Puky János, Vecsey Dániel, Kiss József, Kádas András, Berzi János, Pap János, Károly, Balla Mihály, Hegymegi Mihály, Lazsik Sámuel, Jóczik István, Osvárth Mihály, Básó József, Tolnay János.

Magyar-Hegymeg, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Osgyán szomszédságában; 252 kath. lak., dombos, de meglehetős határral. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Tót-Hegymeg, vagy Zahorán, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, A. Szkálnokhoz $^1/_4$ mfdnyire: 194 evang. lak. Erdeje nagy, de a lakosok belőle sok irtást tettek. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Heinrichshof, puszta, Pozson vmegyében, Nagy-Lévárd fiókja, 20 kath. lak.

Hejcze, magyar f., Abauj vmegyében, Gönczhöz délre 1 mfdnyire: 756 r. kath., 10 g. kath., 2 evang., 378 ref., 18 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Szép emeletes kastély. Nagy kiterjedésü szőlőhegye kemény bort terem, melly esztendők után érik meg tökéletesen; de akkor állandó s asztali bornak legtöbbnyire becsülik a megyében. F. u. a kassai püspök. Ut. p. Visoly.

Hékéd, puszta, Csongrád vmegyében, Szenteshez tartozik.

Hékmány, puszta, Pozsony v.-megyében, Elő-Patonyhoz tartozik; kicsiny szőlőskertje ritkaság a Csallóközben, de savanyú bort is terem. Lakja 4 kath.

Helbény (Alsó és Felső), (Chlban); két egymás mellett lévő tót falu, Nyitra vmegyében, ut. p. N. Tapolcsánhoz $^3/_4$ órányira: az első 229 kath. 21 zsidó; — a második 115 kath., 10 zsidó lak; synagógával. F. u. több közbirtokosok.

Helczmanocz, orosz f., Szepes vmegyében, Remete és Gölnicz közt: 112 római, 1503 g. kath. lak.

Görög kath. parochia. Vasbányák. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Helemba, magyar falu, Honth vmegyében, közel oda, hol az Ipoly a Dunába ömlik: 540 kath. lak. Kath. paroch. templom. Nagy tölgyes erdő. Szőlőhegy. F. u. az eszterg. káptalan. Ut. p. Vácz.

Helesfa, magyar falu, Baranya vmegyében, két szőlőhegy közt völgyben, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 1612 hold, mellyből urbéri szántó 691, rét 258, közös legelő 326, szőlő 199 hold; majorsági rét 56, szőlő 80 hold. Földje középszerű; de szőlőhegye különös jó asztali bort terem. Lakja 208 r. kath. Birja h. Eszterházy.

Király-Helmecz, magyar m. v. Zemplén vmegyében, ut. p. Unghvárhoz 5½ mfdnyire: 381 római, 120 g. kath., 673 ref., 12 zsidó lak. Róm. kath. és ref. anyatemplom. Szántóföldje 1475 hold, s mindenfelé gabonát, kukoriczát, káposztát, dohányt bőven terem; szép tölgyes erdeje, szőlőhegye, hires cseresznyéje, sok gyümölcse és egy kerek hegy tövében szép fekvése van. Hajdan Perényi egy várkastélyt épitett ide, de a melly 1548-ban lerontatott. Később a Rákócziak birták, s Loranffy Susánnának kedves lakhelye vala. F. u. a praemonstratensisek leleszi prépostsága.

Korláth-Helmecz és Putka-Helmecz, magyar-orosz falu, Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz délre 1¾ mfdnyire: 100 római, 132 gr. kath., 418 ref., 30 zsidó lak. Ref. anyaekklézsia. Szőlőhegy. Erdő. F. u. többen.

Helmeczke, tót-orosz f., Zemplén vmegyében, Perecse fil. 275 római, 104 g. kath., 15 zsidó lak. 396 hold szántófölddel. F. u. gr. Vandernath. Ut. p. Nagy-Mihály.

Helmes, tót falu, Pozson most F. Nyitra vmegyében, a Gidra patakjánál, Cziferhez ½ óra: 359 kath., 7 zsidó lak. Szántóföldjei igen jók; rétjei kövérek; de bora nem sokat ér: a falunál vagyon egy domb, mellyről vezette Rákóczy Ferencz a reája nézve szerencsétlen pudmericzi ütközetet 1705-ben. F. u. gr. Pálffy Rudolf örökösei. Ut. p. Nagyszombat.

Helpa, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, a Garan mellett, Murányhoz északra 2 mfdnyire: 1868 kath. lak., s anyaszentegyházzal. Határa hegyes, kösziklás, sovány; éghajlata zordon; főgazdasága jó és tágas legelőjében és rétjében áll, mellyre nézve sok tehenet, ökröt, juhot tart, s hires sajtot csinál. Erdejéből léczet, deszkát készit. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rosnyó.

Hencs, puszta, Győr vmegyében, Nyúlhoz ½ órányira, 22 kath. lakossal.

Hencse, magyar falu, Somogy vmegyében, térségen, ut. p. Kaposvár. Van 1243 hold határa, igen jó földje, 19 urbéri telke, 224 reform. 53 kath. lakosa, ref. temploma. Erdeje nincs. Birják: Márffy uraság, kinek itt gyönyörü laka és szép kertje van, Somogyi, Spissich, Sárközy Lajos, Guzsics Julianna assz.

Henczida, magyar falu, Bihar vmegyében, gazdag rónaságon, ut. postája Pocsaj. Lakja 1650 reform., 50 r. kath., 35 g. kath. Ref. anyatemplom. Több csinos uri lakok és kertek. Határa 10,000 hold, mellyből szántóföld 3440 h. (1500 urb. 1960 majors.), 3500 h. rét (550 h. urb., 2950 h. major.), 2220 h. legelő (810 h. urb., 1410 h. major.), 40 h. dézmás szőlő, 800 hold tölgyes erdő, mi e vidéken valódi ritkaság. Ebből 100 h. cserjés a lakosoké, a többi majorság. Fekete földe első osztálybeli, gyönyörü tiszta buzát, tengerit, árpát terem. Szarvasmarhát, sertést sokat és szépet tenyészt. Határán foly a Berettyó vize. Birják Beöthy Vincze, Zsigmond Kál-

mán urak, Miklósy Ferencz és Jezerniczky Lajos örökösei.

Henczkó, Henczkowce, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült v.-megyékben, ut. p. Rosnyóhoz északra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 43 kath., 366 evang. lak. Kath. és evang. szentegyház. Szénégetés. Bányászat. Fuvarozás. F. u. gr. Andrásy.

Henczlova, kis tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, ut. p. Rosnyóhoz északra 5 órányira: 252 lak., kicsiny sovány határral. F.u. gr. Andrásy.

Henczocz, tót f., Zemplén vmegyében, Varanó fil., 440 kath., 257 evang., 14 zsidó lak., 481 h. szántóföldde l, jó rétekkel, erdővel. Ut. p. Vecse.

Hene, puszta, Szabolcs v., lásd Bogdány.

Henész, magyar-horvát falu, Somogy vmegyében, Nagy Atád mellett, 338 kath. lak. F. u. gr. Hunyady Ferencz. Ut. p. Babolcsa.

Henigh, (Hanigowce, Hönigsdorf), orosz falu, Sáros vmegyében, Héthárshoz északra $\frac{1}{2}$ órányira; 13 római, 366 g. kath. 16 zsidó lak. Gör. kath. anyaszentegyház. Hegyes, sovány határ. Nagy erdő. Északra $\frac{1}{4}$ órányira fekszik a most romokban heverő Péch-Ujvár. Ut. p. Eperjes.

Henkeres, oláh falu, Bihar v.-megyében, Belényeshez $1\frac{1}{4}$ mfd., hegyes, völgyes vidéken, 576 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Urb. szántó 533, rét 436, majorsági erdő 1400 hold. Van egy patakja. Bírja a váradi görög püspök.

Balaton-Henye, magyar falu, Szala vmegyében, 188 kath., 58 evang., 472 ref., 24 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiókszentegyházzal. Szántóföldje sok és bőtermő; rétjei kövérek; erdeje kevés; szőlőhegye savanyús, de keményborta d. E hegy ormozatján láthatni egy hosszúkás meredek sziklasort, melly törökök halálának neveztetik, s róla az a közvélemény, hogy innen egy egész ide szorított török csapat ugratott le, melly véleményt holmi kiásott török szablyák, kisebb nyilak, némikép igazolni látszanak. Továbbá ide közel a köveskáli határ összeütközésénél van egy szoros hely, vagy vaskapu, hol bizonyos ércz nemét magában tartó, fekete fényes törésü kemény kövek találtatnak. A magos henyei hegytetőn lévő tó bővelkedik kárászokkal. A helység keleti halmos, agyagos részén, sokszor különös sirokra bukkannak a lakosok. Ezek a határban fejtett szelevény, két ujnyi vastag, 1 öles hosszú, s fél öl széles kövekkel vannak megbélelve, s e kőnem itt hopogaköncк neveztetik. A bentaláltatott holtak karcsontjaikon pedig sokszor már majd egészen megemésztett karpereczeket, s mázzal vont ivó korsócskákat lelnek. Nevezetes e helység még jó fejér tüzkő-bányáiról, mellyekben ökölnyi darabokban is szedetnek ki a tüzkövek. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Ördög-Henye, magyar falu, Zala vmegyében, gr. Festetics Tasziló keméndi urad. tartozik, ut. p. Szala-Egerszeg.

Pető-Henye, magyar falu, Zala vmegyében, a keméndi uradalomban, ut. p. Egerszeg 1 óra.

Hényel, puszta, Nógrád vmegyében, Buják mellett, egészen h. Eszterházy majorsága.

Héraháza, magyar falu, Vas vmegyében, a Sorok mellett, 89 kath. lak. F. u. Grueber József. Ut. p. Szombathely.

Herbátfa, magyar falu, Szala vmegyében, 203 kath. lak. F. u. gr. Festetics.

Herboltó, tót falu, Liptó vmegyében, 452 kath. lak., és egy kath. paroch. templom. Fekszik a Vágh bal partján, hol jó szántóföldekkel bir;

egyébiránt a többi határja hegyes, kősziklás. Erdeje vagyon. F. u. a kamara. Ut. p. Rosenberg.

Herczeg, puszta, Hont vármegyében, Nádas mellett.

Herczegfalva, ezelőtt Ujmajor puszta volt a neve, Székesfejér vmegyében, de 1811-ben Dréta Antal zirczi apát, József cs. k. főherczeg tanácsából jobbágytelkekre osztotta fel, s magyar és német lakosokkal megnépesitette. Most számlál 1355 kath., 4 ref., 10 evang. lak. A kath. szentegyházban cisterciták teszik a plébániai szolgálatot. Utczái szélesek, s fákkal vannak beültetve. A házak jó távolságra esnek egymástól, a tüz veszedelme miatt, s mindenik előtt egy kerteeskét láthatni, a honnan a helység kellemesen lepi meg az utazót. Határának nagy része homokos, de jó rozsot terem; legelője bőven van; a folyó homokos térségek fákkal ültettek be. F. u. a cistercita rend egyesült zirczi, pilisi, és pásztói apátsága. Ut. p. D.-Földvár.

Herczeg-Szőlős, magyar-rácz-német falu, Baranya vmegyében, 643 kath., 560 óhitü, 688 ref., 9 evang. lak., óhitü s ref. anya-, kath. fiók-egyházakkal. Fekszik a Budáról Eszékre vivő országutban. Postahivatal. Nagy vendégfogadó. Határa mindennel bővelkedik. Bora sok és jó. Van itt az uraságnak 2 roppant pinczéje, mellyekben az uradalmi kilenczed és tized rész dézma tartatik. F. u. Károly főherczeg örök.

Herczfalva, orosz f., Beregh vmegyében, közel Ungh vármegyéhez erdős hegyek közt: 40 g. kath. lak. F. u. gróf Schönborn. Ut. p. Szerednye.

Heréd, magyar falu, Nógrád v.-megye szélén, ut. post. Hatvanhoz 1 órányira. Határa 2691 hold $^{599}/_{1200}$ öl, mellyből urbéri és szabad szántóföld 1090, közös legelő 856, uraságí szántó 267, rét 11, dézsmás szőlő 67 hold. Ezenkivül van a Sáp puszta, tisztán majorsági 350 h. szántó, 60 h. rétföldděl és 160 h. lábas erdővel. Földje igen termékeny fekete agyag. Lakja 1051 r. kath., 58 evang., 10 héber. Határát két patak nedvesíti. Kath. paroch. templom. Birják: báró Podmaniczky Károlynő, b. Podmaniczky Lajos, gr. Ráday Gedeon, Majthényi Pál, Igrácz és Péter urak.

Héregh, magyar falu, Komárom most Esztergom vmegyében, Tatától $1^{6}/_{16}$, Esztergomtól $1^{8}/_{16}$; utolsó posta Nyerges-Ujfalutól $1^{4}/_{16}$ állomásra, a gerecsi hegy keleti tövében; szomszédai északról Tardos, keletről Esztergom vmegyében Bajna, délről Tarján, nyugotról Tolna; határkiterjedése 4000 h. mellyből urbériség 42 szabályozatlan telek járandósága. A vidék hegyes, erdős. A magas Gerecse hegyről, melly az itteni hegyek felett legmagasabban nyúlik a levegőbe, zólyómi bérczektől a pozsonyi romban álló várig messze vidéket beláthatni; nevezetes itt a hegynek csaknem tetején egy igen bővizü forrás. Lakja 920 kath., 504 ref., 21 zsidó. Kath. és ref. anyaszentegyházok. A nép foglalatossága földmivelés s a tardosi márvány-bányákban való dolgozás. F. u. az eszterg. érsek.

Régi római és görög pénzek is gyakran találtatnak e határban: igy több évekkel ezelőtt találtak egy Nagy-Sándor aranyat, melly most Sárközy József ur pénzgyüjteményében van. E pénz 3 aranyat nyom, jobb felől Minerva sisakos feje, bal felől Victoria áll, jobbjában koszorú, baljában 3 ágú szigonyt tartván, jobb szárnya mellett monogram, lábánál lófő, bal szárnya mellett „Αλεξανδρου“ körülirás látható.

Herencsén, magyar falu, Nógrád vgyében: 792 kath., 24 evang., 5 ref., 39 zsidó lak. Kath. paroch.

templom. Tágas határja sok javakkal megáldatott; de a hegyekről lerohanó sebes záporok miatt sokat szenved. F. u. gr. Teleki László örök., Gyürky Gábor maradéki, Vastay György. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Herend, népesitett puszta, Veszprém vmegyében, a pápai országutban, a Bakonyban: 618 kath., 21 ref., 4 zsidó lak., vizimalommal, szép erdővel, agyagos, köves határral, s egy porczelán-gyárral. F. u. gr. Zichy, a szentgáli község s mások. Itt van a Bakonyban egy romladozott vár, melly Essegvárnak neveztetik, s mellyet némellyek a romaiak Essetia minor telepjének tartanak, mások pedig azt mondják, hogy Hunyady Mátyás Himfy nevü udvarmestere (kitől Kisfaludiak is, tehát a Himfy szerelmeinek lelkes éneklője is származnak) egyik vejének, Essegvárinak lakása volt. Itt van Fischer Móricznak igen jeles porczelán-gyára. Ut. p Veszprém.

Herend, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécshez 1½ óra, nagyobb részt térségen. A mellette elvonuló völgyben patak folydogál, melly több malmot forgat. Földje fejér kövecses agyag, néhol sárga homok, s terem rozsot, hajdinát, kukoriczát, nagyobb szorgalommal buzát is. Lakja 370 r. katholikus és 9 zsidó. Birja gr. Batthyáni Iván.

Herend, puszta, Zala vmegyében, Csicsó, Sz. Jakab és Budavár közt.

Herendjest, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugoshoz ½ órányira: 6 kath., 889 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja Piacsek.

Herény, magyar falu, Vas vmegyében, a Gyöngyös mellett: 215 kath. lak., róna és termékeny határral. F. u. Gothárd, Thevely, s m. t. Ut. p. Szombathely.

Herény, puszta, Gömör vmegyében, Beretk határához tartozik.

Herestyén (Kis), Male-Chrasztany, tót falu, Bars vmegyében, Nyitra vármegye szélén: 181 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Herestyén (Nagy), tót falu, Bars vmegyében: 267 kath. lak. Kath. par. templom. Termékeny szántóföld. Jó rét. Vizimalmok. Többen birják. Ut. p. Verebély.

Heresznyc, horvát falu, Somogy vmegyében, a Dráva parijén: 422 kath., 8 zsidó lak. Jó rét és legelő. Vizimalmok. F. u. gr. Széchenyi Pál. Ut. p. Babolcsa.

Herhely, tót falu, Sáros vmegyében, Hankóczhoz ¼ órányira: 138 kath., 48 evang, 10 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Bártfa.

Herincse, (Horincsova), orosz falu, Máramarcs vmegyében, hegyes, bérczes és igen sovány vidéken, ut. p. Huszt 2½ mfld. Lakja 1285 g. kath., 160 zsidó. Görög kath. paroch. templom. Határa igen nagy, különösen erdeje rengeteg. Birják: Fogarasy, Gulácsy, Gönczy, Hunyady, Huszti ref. ekklézsia, Horváth, Jármy, Komlósy, Majos, Markorsány, Madarasy, Mikecz, b. Perényi, Rácz, Szőllősy, Török, Uray, Vetésy, Zohon.

Herkál, puszta, Komárom-, most Esztergom vgyében, keletre Uj-Szőny; délre Csém; nyugotra Ács; kis részben éjszakra a Duna által határoztatva; kiterjedése 3630 hold, ebből 900 h. szántóföld, 200 h. rét, 140 h. váltógazdasággal használtatik; 500 h. homok ültetvényerdő; 1890 h. legelő, s mind földesuri majorság. Ezen határ többnyire homokos, de kevés repczéttermő fekete földe is van. Az erdő elsőben nyár-, jegenye-, akácz-, nyir- és tölgyfákkal jó sikerrel ültettetett ki, 1813 óta pedig fenyőfa-tenyésztés is kezdetett. Vannak itt derék majorépü-

letek, s a száraz legelőkön általában nemesített juhtenyésztés. F. u. gr. Zichy János örökösei.

Herlein, német f., Abauj vgyében, Ránk mellett: 86 kath., 15 evang. lak., kik ide II. József alatt költöztek. Nevezetes ásványos vizéről. Lásd Ránk helységét. F. u. a kamara. Ut. p. Kassa.

Herman és Kis-Szőlős, magyar falu, Vas vmegyében: 272 kath. lak. Szép kastély. F. u. Szegedy Károly. Ut. p. Szombathely.

Hermanszög, magyar falu, Szathmár vmegyében, rónaságon, a Szamos mellett, Szathmárhoz 3 órányira: 12 romai, 15 g. kath., 253 ref., 8 zsidó lak., ref. anyatemplommal. 8 telkes gazda bír 320 hold első osztálybeli szántóföldet, 33 h. irtásföldet. Birja gr. Barkóczy János, s a jánki urad. tartozik. Gyümölcsösei is szépek.

Hermány, (Hermanovcze), két részre osztott tót falu, Zemplén és Sáros vmegyében, a Simonka hegy tövében, ut. p. Eperjestől 3 órányira: 130 romai, 80 görög kath., 328 evang., 40 zsidó lakossal, kath. fiók-egyházzal. Határa hegyes völgyes annyira, hogy csupán egy kis darab rétje fekszik rónaságon; földje szerfelett sovány, és főleg zabot és burgonyát terem. A zempléni részen $15^6/_8$ telek után urbéri szántó van 450 h., rét 50 h., majorsági szántó 200 h., bikkes erdő 1500 hold. Patakja a hegyekről annyi köveket sodor le, hogy a falu utczáit is járhatlanná teszik, s a gazdák kertjeiken át járnak udvaraikba. E patakon van 3 szegény malom. Bujanovics Eduard urnak pedig hamuzsirfőző intézete van itt, sőt ezelőtt porczelánt is kezdtek égetni, de már ez megszünt. Említést érdemel a sárosi oldalon fekvő Oblyik hegye, melly tojásdad alakban egészen elszigetelve áll, teteje köszikláss, s délnyugoti részén felette meredek, s az itt költeni szokott sólyommadarak ivadékait, a gyermekek ki szokták szedni, egyik köszikláról a másikra magukat köteleken bocsátván. A felső köszikián, melly 12 személynyi asztal nagyságu lapos, az utolsó urvacsora bevésve ábrázoltatik, de mikor és ki által vésetett be, senki sem tudja. A már emlitett patakban pisztrangokat is fognak. Birják a falut: Bujanovics Eduard, gr. Dessewffy Ferencz, és Reviczkyek.

Hermány, tót falu, Sáros vmegyében, ut. p. Bertóthoz éjszakra $^1/_4$ órányira: 639 kath., 1 evang. lak. Kath. paroch. templom. Termékeny jó határ. Erdő. F. u. Péchy László örökösi.

Hernád (Alsó és Felső), két részre osztott puszta, Pest-Pilis vmegyében, Dabashoz keletre, gr. Beleznay család birtokában.

Hernádfa, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 518 hold, mellyből urbéri szántó 124, rét 64, közös legelő 65 hold; majorsági erdő 265 hold. Földje igen jó és csak esős években rosz. Lakja 73 r. kath. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Hernécs, oláh falu, Máramaros vmegyében: 2 r. kath., 381 g. kath., 15 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. a kincstár, gr. Vay, Pap, Rednik nemz. Ut. p. Sziget.

Hernyék, magyar falu, Zala vmegyében: 261 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Herpály, puszta, Bihar vmegyében, B. Ujfalu tőszomszédságában: 146 többnyire ref. lak. Határa tagosítva van, s 6000 holdat számlál. Némelly szikes térségeket kivéve, igen gazdag fekete szántóföldekből áll, mellyek még eddig trágya nélkül is sok buzát, kétszerest, árpát, tengerit, zabot teremnek. Szénája zsiros és bőséggel. Szőlőskertjei csekély bort adnak. Volt itt 1333-ban virágzó prépostsága a praemonstrati rendnek, a minthogy a szentegyház omladozott

falai maig is fenállnak. Van itt szinte a Fényes uraknak 2 csinos lakházuk. Határának kis részét a Berettyó szeli. E pusztával együtt vannak még Szent-Kozma és Andaháza puszták is, az első 8000, a második 5000 hold kiterjedéssel. Ezek közül Andaháza termékenyebb, a mennyiben Sz. Kozmán több szikes földek vannak; azonban mind a két puszta gazdag termékenységü; erdő, szölő nincsen. Mind a három puszta 19,000 holdnyi s tagosítva levén, többet felénél birnak Marosy László, Lányi Imre és Fényes Lajos s Menyhért; a többi birtokosok betürendben: Aranyos, Baranyi, Borbély, Csanády Mártonnő és István, Csepei, Domokos László, b. Döry Józsefnő, Fényes Dániel árvái, Fényes István és János, Farkas, Guthy, Horty, Hetey, Hunyady, Lánczy, Mándy, Nemes, Miskolczy Károly, Oláh, Pongrácz, Szilágyi, Tardy Elek és Zsigmond, Uray Pál és Károlynő, Veres Józs., B. Ujfalu városa. Ut. p. Debreczen.

Hertelend, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 2139 hold, mellyből urbéri beltelek 78, szántó 1050, rét 326, legelő 91, szölő 81, uraságí beltelek 12, szántó 91, rét 5, erdő 401 hold. Földje hegyes völgyes. Lakja 555 r. kath. Birja a pécsi seminarium.

Hertelend, német-horvát-magyar falu, Baranya vmegyében, hegy alatt, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 1485 hold, mellyből urbéri szántó 345, rét 101, szölő 77, közös legelő 68 hold, majorsági szántó 15, rét 5, szölő 10, erdő 749 hold; haszonvehetlen vizmosások 94 hold. Földje nem igen jó. Lakja 112 r. k. Birja Majláth György.

Kis-Hertelend, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 95 hold, mellyből urbéri szántó 22, rét 14, gyeplegelő 11, erdei legelő 29, szölő 18. Birja a pécsi seminarium.

Hertnek, tót falu, Sáros vmegyében, ut. p. Bártfához délre 1 mfldnyire, az eperjesi postautban: 750 kath., 5 evang., 1 ref., 15 zsidó lak. Gyönyörü fenyves erdő. Zsindelykészités. F. u. gr. Forgács, s feje egy uradalomnak.

Hervaltó, tót falu, Sáros vmegyében, Richvaldhoz ½ órányira: 456 kath., 1 evang., 10 zsidó lak. Hegyes, sovány határ. Nagy erdő. F. u. b. Splényi örök. Ut. p. Bártfa.

Herzest, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában: 340 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 3⅜ urbéri telekkel.

Hete, magyar falu, Beregh vmegyében: 6 r. kath., 359 ref., 5 zsidó lak. Ref. templom. Fejércséhez közel esik s határa is ahoz hasonló. F. u. Pap, Somosy, Hetey, Nagy, Bako, s m. Ut. p. Beregszász.

Hetény, magyar falu, Komárom vmegyében, Komáromtól 1 mfldnyire, lapályos rónaságon: 27 kath., 1192 ref. lak. Ref. anyaegyház és iskola. Róna határa 5050 holdból áll, melly a Duna, Vágh, Nyitra és Zsitva folyamok áradásaitól igen sokat szenved, ugy hogy 3509 holdat könnyen ávizjárta földnek lehet mondani. Földe homokos, de jó termő. Lakosai szorgalmasok, s földmivelésen kivül marhával is kereskednek. F. u. az eszterg. érsek, és a guttai urad. tartozik.

Hetény, puszta, Torontál vmegyében, Kécsa szomszédságában: 20 házzal, 148 kath., 6 óhitü magyar lakosokkal, dohánytermesztéssel. F. u. pap nemesek.

Hetény, orosz falu, Ugocsa v.-megyében, a Tisza mellett: 302 gör. kath., 12 zsidó lak., fil. templommal. A Tisza itt sok szigetet képez, s ezekben a föld olly termékeny, hogy minden esztendőben megtermi bőséggel a tengerit. Ezen helység feje volt hajdan a Hetén földjének, mellyet Toxus fe-

jedelem ajándékozott Heten jeles kun vezérnek. Fő birtokosa az igen régi s mostan is virágzó Pogány nemzetség, továbbá Fogarassy örökösök, gr. Teleki, b. Perényi, Szintay, Kürthy, Egri, Dienes, Kálos, Morvai, Bényei örökösök. Ut. p. Nagy-Szőlős.

Alsó- és **Felső-Hetény**, 2 puszta, Somogy vmegyében: 53 kath. lakossal.

Hosszú-Hetény, magyar falu, Baranya vmegyében, a Mecsek hegylánczZengő nevü csúcsa alatt, Pécshez $1\frac{1}{2}$ órányira, feletle kies és regényes völgyben. Határa 11,171 hold, mellyből beltelek $298\frac{6}{8}$ h., szántóföld $3111\frac{1}{8}$ h., rét $324\frac{1}{8}$ h., tiszta legelő $671\frac{6}{8}$ h., szőlőhegy $656\frac{1}{8}$ h., erdő $5633\frac{4}{8}$ h., kihagyott szántóföld $433\frac{6}{8}$ h., rét 34 h., majorsági szántóföld $5\frac{5}{8}$ hold. Földje részint sárga, részint vörös agyag, kavicscsal vegyest, kevés de súlyos gabonát, kukoriczát, burgonyát terem; bora kitünő jóságu. Lakja 2047 r. kath., paroch. templommal. Az erdő mélyében találtatik egy Doragony nevü gazdag forrás, melly 17 malomra szolgáltat vizet; egy másik forrás (Csurgókut) kövesitő tulajdonnal bir. Vörös márványkövek bőséggel ásatnak. A magas Zengő hegy tetején egy régi vár omladéka látható. Említést érdemel a felső szőlőhegyen egy óriás nagyságu gesztenyefa, mellynek átmérője 11, körzete 33 láb, koronáját a vihar letörte, kedvező időben 8–10 mérő gesztenyét is megad. Végre megemlitjük a Sátánkő sziklatornyot, melly 9 öl magas, s két nyilása van, mellyek üregében 8 ember kényelmesen fér. A helység birtokosa a pécsi püspök.

Lovász-Hetény, német falu, Baranya vmegyében: 540 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Sok buza és burgonya. Szőlőhegy. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Hetes, magyar falu, Somogy v.-megyében: 358 kath., 644 ref., 8 zsidó lak., ref. és kath. paroch. szentegyházakkal. Legelője, rétje jó; földjei hő termékenységüek. Itt minden esztendőben jutalomdijakkal összekötött lóverseny és állatmutatás tartatik. F. u. b. Pongrácz Alajos, és Jankovich István özvegye. Ut. p. Öreg-Lak.

Hetés, magyar falu, Zala vmegyében: 614 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Hetfehely, német falu, Baranya vármegyében, igen erdős hegyes vidéken, ut. p. Pécs. Határa 2407 hold, mellyből urbéri beltelek 60, szántó 469, rét 115, legelő 161, szőlő 92, urasági beltelek 4, szántó 47, rét 30, erdő 1427 hold. Lakja 423 r. kath. Birja a pécsi káptalan.

Héth, magyar falu, Gömör vmegyében, alulról Putnok mezőváros, felülről Pogonyi pusztával határos. A Sajó vize kiáradásakor csaknem az egész helységet halomba dönti. Van a reformatusoknak a helység alsó végén, utczáján végig néző templomjok; van a helység felső és közepe táján kiapadhatatlan két tó, melly a helység lakosai onnét ki nem apasztása szorgalmasságuk jelképe. Lakosok száma 289-re megy. Van 6 majorsági telek, 3 zsellér és 6 lakó, 80 hold legelő; erdő semmi. Földe igen bőven termi a jó s szép tisztabuzát, gabonát; rétje sok és jó takarmányt ad; nagy menynyiségben termesztik a kukoriczát; mint mondják a héthi sertés még soha nem volt makkon, csak otthon hizlaltatik. A lakosok télen által a halcsikkali kereskedést üzik. Birják e helységet: Héthi, Lökös, Ujvári, Kovács, Dienes és Forgon családok. Ut. p. Putnok.

Hétháts, (Lipjani, Siebenlinden), tót mv., Sáros vmegyében, a Tarcza mellett, ut. p. Eperjeshez éjszak-nyugotra $3\frac{1}{2}$ mfld: 1121 kath.,

65 zsidó lak. Kath. paroch. templomában a Tárcza és a Dessewffy nemzetségnek több emlékjelei látszanak. Földje jó rozsot terem; legelője, erdeje böven; líszt- és fürész-malmai vannak. F. u. Dessewffy nemzetség, de magát megváltotta.

Hetmény, magyar falu, Nyitra vmegyében, a Vágh jobb partján, Séllyéhez közel: 80 kath. lak. — Határa róna és termékeny; réte, legelője böven. — Nevezetes itt a birka- és lótenyésztés. F. u. gr. Hunyady. Ut. p. Érsekujvár.

Hetmény (Kis), puszta, Nyitra vmegyében, Tornocz fiókja, 22 kath. lak. gr. Hunyadi birja.

Hetye, magyar falu, Vas vmegyében, 321 kath. 186 evang., 18 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. F. u. a Gothárd nemzetség, s m. t. Ut. p. Kis-Czel.

Hetye, magyar hely, Sopron v.-megyében, Sajtós-Kál mellett, ut. p. Sopron.

Hetyefő, magyar falu, Szala v.-megyében, 108 kath. lak. F. u. a türjei prépost. Ut. p. Sümeg.

Hettyén, magyar falu, Beregh vmegyében, Kaszonyhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 5 r. kath., 16 g. kath., 398 ref., 14 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. F. u. Bárczy, Bay, Lónyay s m. Ut. p. Beregszász.

Heufeld, német falu, Torontál vmegyében, Haczfeldhez nyugotra 1 mfdnyire: 930 kath., 2 ref., 34 óhitü, 12 zsidó lak., kath. paroch. templommal. $69\frac{6}{8}$ egész jobbágytelekkel, gazdag első osztálybeli határral. F. u. Zichy Ferraris örök. Ut. p. Csatád.

Heugraben, Virovnicza, német falu, Vas vmegyében, 315 kath. lak. Sovány, hegyes határ. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Szombathely.

Heves, magyar m. v. Heves v.-megyében, Egertől délre $5\frac{1}{2}$ mfdnyire: 3777 kath., 185 ref., 45 evang., 6 n. e. óhitü, 208 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Róna határa fekete homokos és igen termékeny, legelője elég, rétjei jók, sok és igen hires dinnyét termeszt. F. u. b. Orczy László, és György ör., gr. Eszterházy János, gr. Szapáry József, Radics, Németh, Bernáth, Szepesy örökösök, Dobóczky, Frajzaijzen. Ut. p. Kápolna.

Héviz, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Héviz-Györk és Tara közt, ut. p. Bag. Határa $4343\frac{6}{8}$ hold, mellyből szántóföld $1752\frac{4}{8}$ h., rét 478 h., legelő 300 h., szőlő 240 h., erdő 700 h., uradalmi szántóföld 643 $\frac{3}{8}$, rét és nádas 200 hold. Fekete agyag földje minden gabonát jól terem. Urbéri egész telek $57\frac{3}{4}$. Lakja 1640 kath., 10 evang., 18 zsidó. Kath. paroch. templom. Van e helységben több nevezetes meleg forrásos folyó, u. m. Sósi patak, Galga vize, melly több mocsáros helyekből áll. Szent-András hegyen egy régi kolostor maradványa látszik. Birja h. Eszterházy Pál.

Hezeres, oláh falu, Krassó v.-megyében, ut. p. Lugoshoz 1 órányira: 9 kath., 395 óhitü lak., s anyatemplommal, sok uras. gyümölcsösökkel, legelővel. F. u. a kamara.

Hiadel, tót falu, Zólyom vmegyében, hegyek közt keskeny völgyben, ut. p. Beszterczebánya. Határa 1955 hold, mellyből 168 h. szántó és rét, 1787 hold erdő. Majorsági birtok szántó nincs. Lakja 610 kath., kik jobbára favágó napszámosok. Van patakja, savanyuviz forrása, Hradiste dombon egy régi vár nyomdoka, s elhagyatott bányaürege. A magas Prassiva hegynek egy része ide tartozik, melly különnemü füveiről ismeretes. Birja a kamara.

Hibbe, (Geib), tót m. v., Liptó vmegyében, a Szepesi országútban, közel a Kriván hegycsúcshoz. Szám-

lál 229 kath., 1789 evang., 17 zsidó lak. — Kath. és evang. anyaszentegyházak; erdeje szép és nagy; földje sovány, köves; lakosai bányászságból, facszközök készitéséből, mesterségekből, s vászon-csinálásból, élősködnek. F. u. a kamara. Ut. p. Vichodna.

Kis-Hid, és **Ránodfa**, 2 puszta, Baranya vmegyében, Szent-Dienes fiókjai, 21 kath., 2 ref. lak. F. u. h. Eszterházy.

Hidas, német-magyar-rácz falu, Baranya vmegyében, s a helység is e nemzetek szerint 3 részre osztatik, 60 kath., 1173 német evang., 513 ref., 118 óhitü, 9 zsidó lak. Van két evang. fiókegyháza, 2 evang. oskolája, 1 ref. és 1 óhitü anya-, és 1 kath. fiókegyháza. Nevét vette a sok hidról, mellyek itt a Mecsekről lejövő patakokon épültek. Termékeny határa bort, buzát, s 2000 mázsánál több dohányt terem. A helység mellett láthatni, egy hegyen lévő régi várnak omladékait, melly hajdan a templariusoké volt. 1823-ban egy pincze-ásás alkalmával egy iszonyú nagy Egyszarvú (Einhorn) állatnak fejére találtakitt, mellynek közepéből egy öl hosszú szarv nyult ki. F. u. Kajdácsi, Kardos, Nunkovics, Perczel, Sauska nemzetségek. Ut. p. Bonyhád.

Hidas-Németi, lásd Németi, Abauj v.

Hidastelek, vagy Hollód, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 3¼ mfd., dombos helyen, 5 ref., 375 g. kath. lak., anyatemplommal. Urb. szántó 290, rét 100, legelő 60, majorsági szántó 250, rét 200, erdő 200 hold. Földe agyagos és fekete lapály, melly mindent megterem. Folyóvize a Hollód. Birja a váradi görög püspök.

Hideghét, (Gnadendorf), m. f., Pozson vmegyében, a pesti országutban, Pozsonhoz 1½ órányira: 168 kath., 6 zsidó lak., középszerű szántóföldekkel. Rétje kevés; legelője elég. F. u. b. Jeszenák, Balassa, Bittera, s m. t.

Hidegkút, magyar falu, Nográd vmegyében, 348 kath. lak. F. u. gr. Keglevics, s m. t. Ut. p. Rimaszombat.

Hidegkút, (Dubravka) tót falu, Pozson vmegyében, Pozsonhoz 1 órányi távolságra, a Kobelhegy alatt. Kath. paroch. templom. 582 kath. lak. Itt sok kővé vált tengeri csigák találtatnak.

Hidegkút, német falu, Pest-Pilis vmegyében, Budával szomszédos, 1016 kath. lak., paroch. templommal. Hegyes völgyes határa főleg rozsot és bort terem; erdeje is van. Birja Steinbach Ferencz, és Szunyogh nemzetség.

Hidegkút, oláh falu, Szathmár vmegyében, ut. p. N. Bányához délre: 4 római, 628 g. kath. lak., s anyatemplommal. Fekszik dombon kies vidéken, de földje sovány; tölgyes, nyires erdeje szép. F. u. b. Bánffy László örök.

Hidegkút, német falu, Tolna vmegyében, a Kapos mellett, 10 kath., 621 evang., 8 zsidó lak., ágostai anyaekklézsiával, dohány és bortermesztéssel. F. u. gr. Apponyi József. Ut. p. Szekszárd.

Hidegkút, (Kaltenbrunn), német m. v., Vas vmegyében, a Lapincs mellett, Stájerország szélén, 493 kath., 1058 evang. lak., s oskola tanitóval. Kath. paroch. szentegyház. Harminczadhivatal. Szőlőhegy. Sok gyümölcs és dohány. Derék erdő. F. u. h. Batthyáni Fülöp. Ut. p. Fürstenfeld.

Hidegkút, vindus m. v., Vas vmegyében, 270 kath., 1 evang. lak., kath. paroch. szentegyházzal. Róna termékeny határ. Kövér rétek. F. u. gr. Nádasdy Leopold. Ut. p. Radkersburg.

Hidegkút, puszta, Sáros vmegyében, Kapi fil. 28 kath. lak.

Hidegkút, lásd Guttenbrunn.

Hidegkút, puszta, Zala vmegyében, Bazsó mellett, Tátika vár omladékával.

Kis-Hidegkút, puszta, Veszprém vármegyében, 274 kath. lak. Nagy-Hidegkut mellett.

Nagy-Hidegkút, német falu, Zala vármegye szélén Veszprém vmegyében, 464 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Földje kevés és sovány; határa többnyire erdőbül áll. A helység nyugoti részén láthatni egy elpusztult szentegyházat, s mellette egy igen jó vizü forrást. F. u. gr. Eszterházy József, Mihály, és Károly. Ut. p. Veszprém.

Hidegpatak, orosz falu, Máramaros vármegyében, Galliczia határszélén: 1705 g. kath., 181 zsidó lak., egy anya-, két leánytemplommal. Határa sovány, és tüzifában szükséget lát; savanyu és érczes vizek bőven találtatnak. Van kristályköve is. F. u. gr. Teleki, b. Sztojka, b. Perényi, Uray, Várady, Szathmáry, és több nemesek. Ut. p. Huszt.

Hidegség, németül Klein-Andree, magyarosodott horvát f., Sopron vmegyében, a Fertő mellett, Sopronhoz $1\frac{1}{2}$ mfd., 438 kath. lak., s paroch. templommal. Határa $24\frac{5}{8}$ h. belsőség, és $1855\frac{6}{8}$ h. külsőség. Ebből urasági belsőség 2, szántóföld 837, rét $46\frac{6}{8}$, legelő 260, szőlőhegy $127\frac{2}{8}$ hold. Urbéri belsőség $22\frac{5}{8}$, szántóföld 234, rét $102\frac{7}{8}$, legelő 166; a helységé 27 h. szántó, $10\frac{6}{8}$ h. rét. Templom, pap és mester bir 29 h. szántóföldet, $15\frac{1}{8}$ h. rétet. Az urbéri földek meglehetősek, de az uraságé roszak. Szőlőhegye azonban kitünő jó bort terem. Birja gr. Széchenyi István.

Hidgya, puszta, Tolna vmegyében, ut. p. Tolnához 1 órányira.

Hidor, német falu, Baranya vármegyében, 269 kath. 7 zsidó lak. Kath. fiókegyház. Hires fejér bortermesztés. F. u. gr. Batthyáni János.

Hidvég, magyar falu, Zemplén vmegyében, Onodhoz közel a Hernád mellett: 12 kath., 1258 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Ezelőtt a Hernád jobb partján feküdt, most pedig a bal parton fekszik, csak a templom maradván a jobb parton. Szántóföldje 1524 hold, s bő termékenységü; szénája nem igen sok; erdeje csekély. F. u. gr. Erdődy, Almásy. Ut. p. Szikszó.

Hidvég, magyar falu, Baranya vmegyében, 45 kath., 257 ref., 5 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával, termékeny határral, tölgyes erdővel. A vaiszlói urad. tartozik. Ut. p. Pécs.

Hidvégh, magyar falu, Honth vmegyében, az Ipoly jobb partján: 960 kath. lak. Fekete homokos határja szép gabonát, sok kukoriczát, dohányt terem. Szőlőhegye s erdeje is van. F. u. az eszterg. érsek. Ut. p. Ipoly-Ságh.

Hidvég, puszta, Heves vmegyében, Kömlő mellett, s Magyarád pusztával együtt 8000 hold, melly gazdag fekete szántó-földekből és gyönyörü rétekből áll. Birja a szathmári püspök, s a tisza-nánai urad. tartozik.

Hidvég, puszta, Pozson vmegyében, Alistál fiókja: 6 kath., 5 ref. lak.

Hidvég, magyar falu, Zala vmegyében: 128 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Alsó-Lendva.

Hidvég, puszta, Tolna vmegyében, Kajdacs mellett.

Hidvég, puszta, Pozsony vmegyében, a Csallóközben, Felistál és Alistál közt.

Balaton-Hidvég, magy. falu, Zala vármegyében, a Zala vizének a Balatonba való folyásánál: 152 kath.

lak. F. u. gr. Széchenyi. Ut. p. Nagy-Kanizsa.

Falu-Hidvég, magyar falu, Somogy vármegyében, Város-Hidvég mellett: 184 kath., 213 ref. lak. F. u. h. Batthyáni.

Rába-Hidvég, magyar mv., Vas vmegyében, a Rába jobb partján: 870 kath., 2 ref., 79 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy és termékeny határ. Mind rétje, mind legelője elég; a honnan a birka- és marhatenyésztés szépen virágzik. F. u. Bertha, Varga, Tóth, Geiger s mások. Ut. p. Körmend.

Város-Hidvég, magyar mv., Somogy vmegyében, Mező-Komáromtól a Sió választja el: 340 kath., 1410 ref., 16 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával, sok mesteremberrel. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Sió-Fok.

Hihalom, magyar falu, Nógrád vmegyében, részint rónaságon, részint domboldalban, ut. p. Hatvantól éjszakra $1\frac{1}{2}$ mfld. Határa $2356\frac{2}{4}$ hold, mellyből urbéri föld 870 hold, uraságí szántó $1014\frac{2}{4}$ h., rét 105 h., dézmás szőlő 40; erdő, melly közös legelő 300 h., hegyoldal $26\frac{2}{4}$ h., soronkivüli rét 27 hold. Földje $\frac{2}{3}$ igen termékeny fekete agyag, $\frac{1}{3}$ veres agyag, melly zabnál egyebet nem terem. Népessége 789 kath., 13 evang., 9 héber. A falu alatt folyik egy gyakran kiáradó patak. Ámbár a helység hegyaljában fekszik, mégis csak egy kutjában van jó iható viz, s azért ezt negyedórai távolságból kéntelen hordani. Van kath. fiók-temploma, s derék urad. tisztilaka. Birja h. Eszterházy Pál.

Hild, puszta, Pest-Solt vmegyében, Hajós, Nádudvar, Rém és Dzida puszták közt. Határa 12,000 hold, mellynek nagyobb része homokos legelő. Birja a kalocsai érsek.

Hillye, puszta, Pest-Solt vmegyében, Miske mellett, a kalocsai érsek birtoka.

Hilyó, (Hilow), magas hegyek közt fekvő tót falu, Abauj vmegyében: 592 kath., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Van egy régi kastélya, vasbányája és hámora, fürészmalma s szép fenyves erdeje. F. u. b. Mesko. Ut. p. Kassa.

Him, (Hym, Hima), magyar-orosz falu, Abauj vmegyében, ut. p. Kassához 5 órányira: 300 r. kath., 115 g. kath., 8 zsidó lak. Kath. és görög sz.egyházak. Derék erdő. F. u. többen.

Himeshâza, magyar falu, Baranya vármegyében: 1048 kath. lak., paroch. templommal. A pécsi püspök birja. Ut. p. Mohács.

Himód, magyar falu, Sopron v.-megyében, Sopronhoz keletre 5 mfld: 1013 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Róna határa 3000 holdra terjed, mellyből 900 h. szántóföld, 600 h. rét, 1500 hold erdő, melly legelőül is használtatik. Földje középszerű, s terem rozsot, burgonyát, árpát, zabot, kukoriczát és dohányt. Gyümölcse elég; erdeje igen szép s főleg tölgy-, éger- és szilfákból áll. Birja a győri püspök.

Hinczocz, tót falu, Szepes v.-megyében, Velbach fil. 232 kath. lak.; gr. Csákyak hotkóczi urad. tartozik. Ut. p. Lőcse.

Hind (Nagy és Kis), két egymás mellett lévő magyar falu, Nyitra v.-megyében, a Zsitva vize mellett: az első 284 kath. lak., kath. paroch. templommal; a második 451 kath., 80 zsidó lak. — Határuk róna s bő termékenységü; széna, nád elég. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Hird, magyar falu, Baranya v.-megyében, Pécshez keletre 1 órányira, részint dombon, részint völgyben. Van 603 r. kath. lakosa, 30 egész telke, termékeny agyagföldje. Birja a kir. alapitvány.

Hirics, magyar falu, Baranya vmegyében, a Dráva mellett: 15 kath., 200 ref. lak. Ref. anyaekklézsia. Buza, kukoricza, kender- és lentermesztés. Makkos erdő. Halászat. F. u. a pécsi káptalan. Ut. p. Siklós.

Hirip, magyar falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz 5 negyedórányira, rónaságon: 613 lak., u. m. 15 r. kath., 330 ref., 283 g. kath., kik mindnyájan magyarul is beszélnek. Ref. és g. kath. anyaegyház. Határa 4706 hold, mellyből 3357 hold 1045 □ öl szántóföld és rét, 1348 h. 55 □ öl erdő, legelő csak az ugarforduló. Földe e vidéken a legjobbak közé tartozik; gyönyörű lisztes tiszta buzát, tengerit és rozsot terem, kevesbé kolompért. Telkesgazda van 24, zsellér 24, lakó 11. Határán végig folyik a Nagy-Balhán, továbbá határszélben esnek a száraz Balhán és a Homorod patak. Esős időben mind a két Balhán folyik. Birja Szuhányi László, kinek itt csinos lakhelye és szeszgyára van; továbbá Szuhányi Ferencz és Ignácz, Kállay Erzsébet özv. Peley Zsigmondnő, Sántha Mária özv. Kruspér Sándornő, és a Zanathy örökösök.

Hirm, magyarul Félszerfalu, német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz éjszakra 2 mfld, a Vulka mellett: 350 kath. lak. Van 376 h. szántóföldje, 55 hold rétje, 4 h. kertje. Földje középszerű. Birja h. Eszterházy.

Hityiás, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz keletre 3¼ mfld, a Temes partján: 1363 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 6574 hold, mellyből majorsági birtok 510 hold szántó, 112 h. rét, 437 h. legelő, 3400 hold épületi fákkal bövelkedő erdő; urbéri szántó 1206 h., rét 525 h., 199 h. legelő, 173 belsö telek, és 73 h. szorgalomföld. Földe második osztálybeli s buza-, tengeritermesztésre legalkalmasabb. Lakosai szerszámfával kereskednek. Birja a kir. alapitvány.

Hladovka, tót falu, Árva vmegyében: 725 kath., 7 zsidó lak., kath. paroch. templom. 29 sessio. Vizimalom. Nagy gyolcs- és vászonkereskedés. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Hlinik, tót falu, Liptó vmegyében: 6 kath., 97 evang. lak. Urasági lakházak. F. u. Csemniczky, Lehóczky.

Hlinik, tót falu, Trencsén vmegyében, Bicséhez ½ óra, a Vágh mellett: 484 kath., 251 zsidó lak., és egy synagógával. Határja termékeny. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Hlivicse, orosz falu, Ungh v.-megyében, ut. p. Szobránczhoz éjszakra 1½ órányira: 5 romai, 304 g. kath., 13 zsidó lak., hegyes sovány határral, derék erdövel, fürészmalommal, s gör. kath. paroch. templommal. F. u. gr. Sztáray Albert örök.

Hlboke (Alsó), tót falu, Trencsén vmegyében, Bicsével átellenben, a Vágh parton: 123 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Hlboke (Felső), tót falu, Trencsén vmegyében: 200 kath. lak., Alsó-Hricsó fiókja. F. u. h. Eszterházy.

Hlboke (Hornyo), hegyek közt elszórt nagy tót falu, Trencsén vmegyében, 2674 kath., 22 zsidó lak., kath. paroch. templommal. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Hlózsa, tót falu, Trencsén v.-megyében, Bellushoz egy fertály: 440 kath., 15 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Hluboka, tót falu, Nyitra v.-megyében, Szénásfalu mellett: 63 kath., 1160 evang., 23 zsidó lak. Evang. anyaszentegyház. Van fiatal topolyafenyö-erdeje; gr. Aponyinak igen szép nemesitett juhnyája; homokos de jól mivelt földei; malma. F. u. gr. Aponyi, s más korláthköi urad. birtokosai. Ut. p. Nagy-Szombat.

Hluboka, orosz-tót falu, Ungh vmegyében, ut. p. Szerednyéhez nyugotra ¾ órányira: 273 rom., 280 g. kath., 15 zsidó lak. F. u. többen, de Petrovay legtöbbet bír.

Hnilcsek, tót falu, Szepes v.-megyében, Wagendrüsselhez közel: 338 kath., 5 evang. lak. Hegyes sovány határ. F. u. a Márjássy nemzetség.

Hnilecz, tót falu, Szepes vmegyében, a Gölnicz vizénél, Gömör vmegye szélén: 187 kath., 31 evang. lak. Kath. paroch. templom. Vashámorok. Szép erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Lőcse.

Hobgart, német falu, Szepes vmegyében, a Poprád mellett, ut. p. Lubló 1 óra, hegyoldalban. Földje középszerű, terem árpa, zab, burgonya, len, kender, káposzta, répa. Telek 24. Majorsági nincs az erdőt kivéve. Lakos 1083 mind r. kath., plebániával és templommal. A nyelv német, azonban különös dialectus, melly valamennyi szepesi némettől elüt, s majdnem érthetetlen. Lakosai részint fuvarból, részint marhakereskedésből élnek. Birja a falut Raisz György, Lublóvár ura.

Hochárt, német falu, Vas vmegyében, Pinkafeldhez ½ óra: 192 kath. lak. Fenyves. F. u. gr. Batthyáni Miklós. Ut. p. Kőszeg.

Hochstetno, (Hochstetten), tót falu, Pozsony vmegyében, a Morva mellett, ut. p. Stomfához 2 órányira: 1590 kath., 15 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Róna homokos határa jól miveltetik; rétjei kétszer kaszálhatók; erdeje derék; a földesuraságnak nagy majorsága van itt. F. u. gr. Pálffy Leopold, de bir benne még egynehány curialista is.

Hocsa, tót falu, Zemplén vmegyében, Sztropkó fil. 515 kath., 20 zsidó lak., 769 h. szántóföldd el, vizimalommal. F. u. gr. Keglevich örök. Ut. p. Komarnyik.

Hodász, magyar falu, Szathmár vmegyében, ut. p. Nyir-Báthorhoz éjszakra 2 órányira: 61 romai, 583 g. kath., 645 ref., 195 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplomokkal. Határa homokos; erdeje igen szép; szőleje kevés. F. u. gr. és b. Vay, Ábrányi, Ibrányi, Irinyi, s m. t.

Hegyhát-Hodász, magyar falu, Vas vmegyében: 59 kath., 130 evang., 14 ref. lak., bortermesztéssel. F. u. gr. Festetics Tasziló.

Ó-Hodász, horvát falu, Vas v.-megyében; 179 kath. lak. A rohonczi urad. tartozik.

Uj-Hodász, német m. v., Vas vmegyében, 518 kath., 210 ágostai lak. Határa sovány; fa, legelő cség; bort termeszt és sok méhet tart. A rohonczi urad. tartozik. Ut. p. Kőszeg.

Hodermark, Szász-Vásár, orosz falu, Szepes vmegyében, Bélához keletre ½ órányira: 37 római, 893 görög kath. lak. Gör. kath. paroch. templom. Sok erdő és zsindelykészités. F. u. többen. Ut. p. Késmárk.

Hodi, tót falu, Pozson vmegyében, Galantha mellett: 224 kath., 3 evang., 20 zsidó lak., s egy kastélylyal. Ut. p. Szered.

Hodics, puszta, Torontál-vmegyében, a tisza-szentmiklósi uradalomban: dohány-termesztéssel. F. u. a nádor József ő cs. kir. herczegsége örök.

Hodony, oláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz 2¼ mfd, 168 r. kath. német, 918 n. e. óhitü, 15 zsidó lak. Van itt jó anyagú óhitü egyház 2 lelkészszel, kath. és óhitü tanoda, szép kinézésü vendégfogadó, jeles urilak szép kerttel, egy nagyszerü igen szép idomu 5 kerekü hollandi szélmalom. Völgyes határa gazdag termékenységü, s főleg tiszta buza és kukoricza vettetik; rétjei igen jó szénát adnak; egynyiretü juh nagy

mennyiségben tenyésztetik. Kiterjed a határ 4465 holdra, 1400 □ ölre, mellyből 2504 h. szántó, 640 h. rét, 270 h. legelő, 95 h. 800 □ öl házhely, 43 h. szőlő, 211 h. kivágás. Urbériség 3763 h. 800 □ öl, 702 h. 600 □ öl pedig majorsági. A római sánczok határszélén mennek el. Birja: Manasszi György.

Hodos, magyar falu, Vas vmegyében, az ugynevezett Őrségen, 5 kath., 237 evang., 44 ref. lak. Evang. anyaekklézsia, és oskola. Az ide való kath. parochia a kerczaival köttetett össze, minthogy temploma elpusztult. Határa sovány és erdős. F. u. gr. Batthyáni Károly és több földesurak. Ut. p. Lövő.

Hodos, magyar falu, Pozson v.-megyében, Szerdahelytől nyugotra ½ mfd. Lakja 379 kath., 485 ref. 26 zsidó. Ref. anyatemplom, és ekklézsia. Legelője, rétje elég, melly kevés de jó szénát terem. F. u. több nemesek. Ut. p. Somorja.

Hodos, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugoshoz 1¼ mfdnyire: 6 kath., 692 óhitü lak. s anyatemplommal. Birja Kiss család.

Hodos, puszta, Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvár, 130 hold jó földdel, Spissich és Guzics uraké.

Hodos, oláh falu, Arad vmegyében, lásd Bodrogh.

Hodos, oláh falu, Arad vmegyében, Kujedhez szomszédos: 6 kath., 750 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal.

Hodos, puszta, Somogy vmegyében, Kadarkutnál.

Hodos, puszta, Veszprém vmegyében, Enyénghez tartozik.

Jákó-Hodos, magyar falu, Bihar vmegyében, lapályos rónaságon, a Berettyó mellett, Váradhoz 2½ mfd., 958 ref lak., s anyatemplommal. Határa 5000 hold, mellyből szántó 1140 h., rét 952, legelő 1650, csere erdő 158, nádas rét 900, haszonvehetlen mocsár 200 hold. Ebből urbéres szántó 540, rét 412, legelő 1650. Földe igen termékeny volna, hanem a Berettyó árja felette rongálja; szénája sok de sásas; a Berettyóban sok halat és hires nagyságu rákokat halász; s ugyan ezen jövedelmes vizimalom áll. Birják: Porubszky István, Ercsey Zsigmond, Barthos Gábor, Szilágyi Gábor, Jármy László, Lévay Imre és Farkas, özv. Nagy Péternő Szilágyi Teréz asszony.

Nagy- és Kis-Hodos, 2 magyar falu, Szathmár vármegyében, a Hodos vizétől, melly itt keresztülfoly igy neveztetvén. Nagy-Hodoson lakik 21 római, 72 g. kath. 211 ref., 19 zsidó. Kis-Hodoson 15 római, 5 g. kath., 222 ref. lak. Mind a két helységben van egy ref. anyatemplom. Nagy-Hodosnak földje három nyomásbeli, de laposas, vadvizes, sovány, makkos erdeje, malma, s a Hodos vizében sok hala és rákja van; Kis-Hodosnak földje két nyomásbeli, fával s kövér sertésekkel bővölködik. Mind a két határt a Hodos és Túr árvizei járják. Kis-Hodos a kamaráé s a tiszaujlaki provisoratushoz tartozik. Nagy-Hodost többen birják. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Oláh-Hodos, oláhul Hodis, oláh falu, Bihar vmegyében, Csekéhez 1 mfld, hegyes vidéken: 306 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Hodisel nevü patakkal. Birja a váradi deák káptalan.

Oláh-Hodos, oláh falu, Szathmár vármegyében, Béltekhez keletre 1½ órányira; 6 romai, 415 g. kath., 7 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, sovány földekkel, szőlővel és kevés erdővel. F. u. gr. Károlyi s mindenkor a bélteki urad. tartozott. Ut. p. Szathmár.

Hodosel, puszta, Bihar vmegyében, Csontaháza mellett, hegyes vi-

déken, a váradi deák püspök béli uradalmában: 600 n. c. óhitü lak., 400 hold szántó, 200 h. kaszáló földekkel, szép erdővel.

Hodoska, puszta, Veszprém v.-megyében, Pápa és Agyaglik közt.

Hodsák, német mv., Bács vmegyében, Zomborhoz délre 4 mfld, 3000 kath. lak., paroch. templommal, melly igen szép épület. A helység mellett folyik el a Mosztonga mocsár, s ugyan itt láthatók némelly régi sánczok. Sok és híres kendert termeszt, és selyembogarat tenyészt. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 11,449 hold, mellyből $152^2/_8$ telek után urb. szántó 5006, rét 3579, legelő 2322, szőlő 200, tavak 86, ut 256 hold. Majorsági föld nincs. Birja a kamara.

Hogyis, oláhul Ozsest, oláh falu, Bihar vmegyében, M. Csékéhez 1 mfld, egy hosszu hegysor alatt: 229 n. c. óhitü lak., s anyatemplommal. Van itt urb. szántó 230, rét 60, legelő 65, majorsági szántó 100 h., rét 10, erdő 260, legelő 245 hold. Földe a hegyeken sárga agyagos, a völgyben termékeny fekete agyag; sok szilvát termeszt, sok sertést, de a métely miatt kevés marhát tarthat. Vize a Hollód patak, s van egy kénszagu hideg forrása. Birja Dobray Gábor.

Holcsikocz, tót falu, Zemplén vmegyében, N. Domasa fil. 175 rom., 30 g. kath., 7 zsidó lak., 429 h. szántóföllddel. F. u. b. Vécsey. Ut. p. Nagy-Mihály.

Holczschlag, német falu, Vas vmegyében: 34 kath., 399 evang. lak., és oskolával. Kavicsos, sovány határ. Szép erdő. F. u. gr. Batthyáni József, Emanuel és Ferencz. Ut. p. Kőszeg.

Holdmézes, oláh falu, Arad vmegyében, a Fejér-Körös mellékén, Deznához délre 2 órányira: 10 kath., 628 óhitü lak., anyatemplommal, hegyes, erdős határral. A Kornély nemzetség innen veszi előnevét. Ut. p. Arad.

Holdosplan, puszta, Liptó v.-megyében, Sztankovanhoz $^1/_2$ órányira: 25 kath. lak.

Holics, egy szép vegyes tót-ném. mv., Nyitra vgyében, s feje egy cs. k. uradalomnak, közel a Morva vizéhez, N. Szombathoz 6, Pozsonyhoz 10 m.-földnyire. Hajdan erős várral dicsekedett, ugy hogy a Bocskay-háboruban bár többször ostromoltatott; mindazáltal Révay Péter várkapitány mindannyiszor megoltalmazta. Azonban Bethlen Gábortól elfoglaltatván, fegyver és tüz által nagyon megrongáltatott. Innen ragadta el Bakics Péter detreköi várába Forgách Susánnát Révay Ferencz feleségét, minekutána a várat éjjel meglepte. — A régi időkben az ide tartozó uradalommal együtt a hatalmas Stibor vajda birta; később Révayaké lett; azután gr. Czoboré; ettől megvette I. Ferencz német császár, kinek halála óta mindig az uralkodó császár és király birtokában volt és van. — Utczái a városnak szélesek; házai csinosak; piacza, mellyen tartatnak héti- és országos vásárok, tágas. — A cs. k. mulatókastélyhoz egy kétszeres hársfasor, 2 hid, s ezen kivül 1—2 sánez-árkon keresztülhuzott felvonó-hid viszen. A külsőben ezen sánez-árkok közül a legszebb zöld pázsitot, a másodikban pedig kertet láthatni, mellyben legjobb izü gyümölcsös, burgundiai szőlőtőkék s baraczkfák díszlenek. A 3 emeletes kastélyban van egy chinai tánczoló- s ebédlő-terem, császár-módra kiékesitett szobák, egy pompás kápolna 3 karzattal együtt, több földalatti menetel. — 1805-ben az auszterliczi ütközet után itt jöttek össze Európának akkori legnagyobb fejedelmei s hadvezérei. Mindjárt a fő épület mellett terül el a fáczányos kert, mellyet a felséges vendégek vadászat kedvéért gyakran meglátogatnak. — Említést érdemel a konyhakertben lévő kász-

tor-tó (Biber, Castor) vagy hod-tó; hol ritkaság kedveért ezen állatokból egynehány darab mindig tartatik.

Nevezetes épületek még itt: a kath. paroch. templom, az evang. szentegyház, a synagóga, a cs. k. harminczad és postaházak, a régi elhagyatott kapuczinusok klastroma; a kőedénygyár; az 5 emeletes gabona-tárház; a gazdasági tisztek házai; — s végre a fél mfldnyi hosszaságu, csupa kövekből épitett pompás töltés, melly a Morva vizén, szigetein, lapályain Morvaországba Göding városába viszen.

Lakosai Holicsnak 4515 lélek, u. m. 3091 kath., 423 evang., 1001 zsidó, kik földmivelésből, kereskedésből s mesterségekből táplálják magokat, s igen vagyonosak.

Határa ámbár homokos több helyeken, mégis jó mivelt s termékeny; rétjei kövérek; erdeje szép, de nem sok; legelője bővebb. — Millyen virágában van a spanyol nemes juhok tenyésztése, s millyen tömérdek befolyással volt ez a juhok nemesbitésére nem csak magyar hazánkban, hanem az egész monarchiában: az közönségesen tudva van; sőt a szaporitásra alkalmatos anyajuhok s kosok eladása által most is hasznot árasztani meg nem szünik. — A juhokon kivül nézésre méltó még a tehenészet, hol különféle faju, de válogatott szépségü tehenek tartatnak.

Holicska, puszta, Szepes vmegyében, Hnilecz fil., bányász és szénégető lak.

Hollád, magyar falu, Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz: 423 kath. lak., jó rétekkel és földekkel, erdővel. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. p. Marczali.

Hollód, lásd Hidastelek.

Hollóháza, tót falu, Abauj v.-megyében, Fűzérhez 1 óránylra: 492 kath., 5 zsidó lak. Nagy erdő. F. u. gr. Károlyi István. Ut. p. Kassa.

Hollókő, magyar falu, Nógrád vmegyében: 308 kath. lak. F. u. gr. Forgács. A régi hollókői vár, melly egy 3 oldalról megmászhatatlan hegy tetején épült, a bátkai puszta határába esik, s most csak rom Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Egyházas-Hollós, magyar falu, Vas vmegyében, közel a Rábához: 164 kath., 123 ref. lak., kath. paroch. szentegyházzal, jó réttel és legelővel. F. u. többen. Ut. p. Körmend.

Hidas-Hollós, magyar falu, Vas vmegyében, a Rába mellett: 210 kath., 3 evang., 234 ref. lak. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Körmend.

Nemes-Hollós, magyar falu, Vas vmegyében: 252 kath., 16 evang., 14 ref. lak. F. u. Tóth, Egerváry. Ut. p. Körmend.

Rempe-Hollós, magyar falu, Vas vmegyében: 184 kath., 30 evang., 28 ref. lak. F. u. Darázs, s m. Ut. p. Körmend.

Holt, oláh falu, Arad vmegyében, a Fejér-Körös mellett, 350 n. e. óhitü lak. Ut. p. Arad.

Holubina, orosz falu, Beregh vmegyében, ut p. Munkácshoz 3 m.-földnyire, a gallicziai országutban: 524 gör. kath., 30 zsidó lak. Paroch. templom. Savanyuviz-forrás. Rétje jó; legelője, erdeje elég. F. u. gr. Schönborn.

Nasz-Holyatin, orosz falu, Máramaros vgyében, lásd Majdanka.

Ó-Holyatin, orosz falu, Máramaros vmegyében: 622 g. kath., 43 zsidó lak., anyatemplommal. Kövecses dombjai hegyi kristálykövet, mocsáros völgyei több helyeken érczes vizeket adnak. Régi hagyomány mellett nevezetessé teszi ezen helységet a már fiu ágon kihalt híres Dolhay nemzetségnek itten ideigvaló tartózkodása a rabló kuruczok miatt, a kik kincsére vágyva

Dolhai kastélyát fel is dulták vala. F. u. Dobsa, Fráter, Majos stb. Ut. post. Huszt.

Uj-Holyatin, orosz falu, Máramaros vmegyében, a gallicziai határszéltől fél órányi távolságra, hegyek közt: 735 g. kath., 36 zsidó lak., s anyatemplommal. F. u. gr. Teleki, Pogány, Kallos, Butykay, a kamara s több nemesek. Ut. p. Huszt.

Homok, magyar falu, Szathmár vmegyében, ut. p. Szathmárhoz északra 2 órányira, 24 római, 64 g. kath. 230 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Három nyomásbeli határra mindent bőven terem. Tölgyes erdeje van: az Eger és Sár vizek körülveszik, de veteményében kárt nem tesznek. A Homoki és Mikolai határ össze-jövetelénél van egy ásványos vize, s fördője is, melly köszvényben különösen ajánltatik. F. u. Kovács, Boros Sándor és József. stb.

Homok, németül Amhagen, magyar falu, Sopron vmegyében, a Fertő partján, Sopronhoz 1¾ mfd. 450 kath. lak. Van itt uraságí belsőség 2, urbéri 33⅜; uraságí szántóföld 298, urbéri 398; uraságí rét 2⅞, urbéri 127; fertőtava-melléki legelőben uraságí 409, urbéri 263 hold. Szőleje az uraságnak 5⅜; a templom, pap és mester szántóföldje 13⅛ hold. Földje középszerü. Birja gr. Széchenyi István.

Homok, magyar falu, Somogy vmegyében, a Kapos mellett, 322 kath., 7 zsidó lak., kath. fiókszentegyházzal, kövér rétekkel. F. u. a piáristák. Ut. p. Szigetvár.

Homok, orosz falu, Beregh vmegyében, ut. p. Beregszászhoz 1¼ órányira: 4 r. kath., 8 ref., 176 gör. kath., 6 zsidó lak. Fája, szénája elég, földe is termékeny. F. u. a Lónyay nemzetség.

Homok, magyar-orosz f., Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz délre egy mfdnyire: 142 római, 107 g. kath., 156 ref., 18 zsidó lak. F. u. Tahy, Kállay, Homoky, s m.

Homok, puszta, Csongrád vmegyében, Al-Győ fil., 745 kath., 5 ref. lakossal.

Homok, puszta, Heves vmegyében, lásd Tisza-Földvár.

Homok-Szent-Lőrincz, puszta, Pest vmegyében, lásd Szalk-Szent-Mártont.

Homolytáj, Nagy-Köröshöz tartozik.

Homonna, tót-orosz m. v. Zemplén vmegyében, egy gyönyörü vidéken, a Laborcza mellett, Ujhelyhez 9 mfdnyire: 1815 római, 203 g. kath., 14 evang., 666 zsidó lak., római és g. kath. paroch. templommal, synagogával, s sóhivatallal, mellék-postával, igen népes heti és országos vásárokkal. Diszére szolgálnak továbbá a városnak a gr. Csáky és a gr. Vandernath kastélyai, igen pompás angol kertekkel. — Homonna feje volt egy több mint 100 helységből álló uradalomnak, mellyet a most említett uraságok birnak, s össze van kötve a barkoi és jeszenői uradalmakkal. Hajdan herczeg Keriatovich birta. Ez a nemzetség kihalván, 1360-ban a Drugethek kapták meg, s vele összecsatolták a barkoi és jeszenői ősi jószágaikat. Ki épitette azonban ezek közül hajdani várát, nem tudhatni.

Alsó-Homorod, német falu, Szathmár vmegyében, dombok közt, Szathmárhoz délkeletre 3½ mfd., 540 r. kath., 65 telkes gazda, 22 zsellér, 6 lakóval. Paroch. szentegyház. Határa tagosztályozva levén, van urbéri szántóföldje 1170 h., rét 390 h., legelő 100 h., szőlőhegy 150 hold; majorsági szántóföld 160 hold, rét 80, igen szép erdő 1500 hold. A föld vörös agyag, sok helyt salétromos, legjobban megtermi a zabot; a mezeigazdaság a nép nagy szorgalma mel-

lett is csak középszerüen fizet. A zsellérek és lakók vászonszövésből élnek. Birja gr. Károlyi Lajos.

Felső-Homorod, oláh falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz délkeletre 4 mfd., 305 g. kath. lak. Van 148 h. szántófölde, 48 h. rétje, 50 h. legelője, s 1700 hold bikkes cserjés erdeje, melly egyedül majorsági birtok, s a falu végén van egy hamuzsirégető intézete. Dombos földei soványak, főkép zabot teremnek; tengerit kevés föld termi meg. A falu két dombon feküdvén, közepén folyik a Homorod vize. Birja gróf Károlyi Lajos.

Közép-Homorod, oláh falu, Szathmár vmegyében, A. Homorodhoz közel dombos helyen, 400 g. kath. lak., s anyatemplommal. Urbériség $8\frac{3}{8}$ telek után van 240 h. szántó, 70 h. rét, bokros legelő 90 h., szőlő 40 h., urasági erdő 2300 hold, melly igen szép bikk és cserfákból áll. Földe vörös agyag és sovány; van patakja. Birja gr. Károlyi Lajos.

Homorog, (Magyar-Homorog), magyar falu, Bihar vmegyében a Sárréten a leglapályosabb helyen, Váradhoz, melly utolsó postája 3 mfd. Népessége 793 lélek, u. m. 720 reform., 21 r. kath., 52 n. e. óhitü. Ref. anyaegyház. Határa csupa majorsági föld, s ide tartozik még Petlend és Nagy-Nyésta puszta is. Homorog 1116 hold földből csak 80 holdat szánt, a többi legelő, kevés kaszálló, legnagyobb része álló viz. Petlend 600 holdas, mellyben 100 szántó, a többi kaszálló és vizállás. Nagy-Nyésta 1000 holdból állván felc szántó, felc kaszáló föld. Földje mocsáros, de hátasán terem buzát, árpát, tengerit, zabot, mellyet közönségesen mindig elseper a viz. Állattenyésztése ollyan, hogy csupán sertésnek való, mert esős, árvizes években, mind a szarvasmarha, mind a juh elmételyesedik. Folyóvize egy Ér, melly a Sebes-Körösből szakadván ki, áradáskor az egész határon keresztülkasul folyik. — Birtokosok mind a három helyen: a nemes Tarsoly család, leányágon Rettegi urak, Fejér Sándorné, Buday Anna, Szabó, Kiss, Balogh.

Homorog, Oláh-Homorog, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 4 mfd., ut. postája Szalonta. Van 1200 n. e. óhitü, 18 ref., 7 kath. 8 zsidó lak., óhitü anyatemploma. Határa 5031 hold, mellyből szántó 2313 h., kaszálló 1318 h., legelő 1400 h. Az urbéres föld tesz 1431 h., a földesuri majorság 2200 h., a legelő közös. Földjei rónán feküsznek, fekete ilványosak, buzát, zabot, árpát, tengerit középszerüen teremnek. Folyóvize v. tava nincs. Birtokosa: Klobusiczky János, kinek itt szép lakháza és kertje van.

Homorszögh, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, Besenszögh mellett: 13 kath., 162 ref. lak. F. u. a Szathmári káptalan. Határa főkép rétekből áll, s itt ökröket szoktak hizlalni. Ut. p. Szolnok.

Homosdia, oláh falu, Krassó vmegyében, Kossovához $\frac{1}{2}$ órányira: 201 óhitü lak, s anyatemplommal.

Homrogd, magyar-orosz falu, Abauj vmegyében, közel Borsod vármegyéhez: 205 r. kath., 382 g. kath. 36 ref., 26 zsidó lak. Görög kath. szentegyház. Ékesitik a Lánczy és Marjássy urak szép lakházai. Bortermesztés. Erdő. Ut. p. Szikszó.

Honczisor, oláh falu, Arad v.-megyében, közel Zaránd vmegyéhez, zordon hegyes vidéken: 13 kath., 596 óhitü lak., s anyatemplommal. Ut. p. Arad.

Honoris, oláh falu, Krassó vármegyében, ut. p. Lugoshoz 1 órányira: 4 kath., 718 óhitü lak. anyatemplommal. Birja Kiss család.

Honth, magyar falu, Honth v.-

megyében, ut. p. Ipoly-Sághoz $^1/_2$ mfd. Az Ipoly vize mellett: 703 kath. lakossal. Homokos határja mindennel megáldatott: van bora, buzája, dohánya, sok gyümölcse, szép makkos erdeje, vizimalma, vendégfogadója.— Régi várának nyomát is alig láthatni. F. u. az eszterg. érsek.

Hoporty, magyar falu, Zemplén vmegyében, Csanálos mellett: 40 kath., 33 evang., 214 ref., 14 zsidó lak. Ref. templom. Szőlőhegy. 708 hold szántóföld. Erdő. F. u. Szepesy, Thuránczky stb. Ut. p. Szikszó.

Hor, tót falu, Zemplén vmegyében, a Tapoly mellett, ut. p. N.-Mihályhoz 2 mfdnyire: 304 római, 94 g. kath., 70 evang., 140 ref., 7 zsidó lak., 720 hold jó szántóföldekkel. F. u. gr. Vandernath.

Horelicza, tót falu, Trencsén vmegyében, ut. p. Csácsához $^1/_2$ óra, a szileziai országutban, magas hegyek közt. Táplál 1100 kath., 5 zsidó lak. F. u. h. Eszterházy.

Horenicz, tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh jobb partján, 168 kath. lak., s jó határral. F. u. gr. Erdődy. Ut. p. Trencsén.

Horgos, magyar falu, Csongrád vmegyében, Szegedhez nyugot-délre két és fél órányira: 2495 kath., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, s ékes urasági épületekkel, postahivatallal és váltással Szeged és Kis-Kanizsa közt. Határa egy részben gazdag termékenységü korhany föld, nagyobb részben homokos, de azért mind szántásvetésre, mind különösen szarvasmarha- és juhtenyésztésre felette alkalmatos. A Tisza rétségeiben sok nádat vághat. Urbéri telke 100-ra felmegy. F. u. a Kárász nemzetség.

Horhi, magyar-tót falu, Honth vmegyében, ut. p. Lévához $^3/_4$ mfd. 100 kath., 161 evang., 82 ref. lak. Jó rétekkel, és vizimalommal. F. u. többen.

Horhi, puszta, Tolna vmegyében, Felső-Nyékhez tartozik.

Horka, magyar falu, Gömör v.-megyében, Pelsőcz és Lekényével szomszédos. Van benne a reformátusoknak templomjuk. A lakosok száma 693, mind reform. kevés r. katholikus. Mindnyájan eredeti magyarok. Van $10^3/_8$ urbéri és $22^1/_8$ majorsági telek, 500 hold erdő. Sovány szántóföldje a tisztabuzát csak nagy szorgalmas munka után termi meg. Rétje jó, ollykor a Sajó kiáradásakor kárt szenved; határában melegforrások találtatnak. Birják: Hevessi, Hámos, Czekus urak, ugy a nemes Székely, Farkas, Bakó, Ambrus, Barna és Gál nemzetségek. Ut. p. Tornalja.

Horka, tót falu, Szepes vmegyében, Löcséhez nyugotra egy posta állásnyira, a liptói országutban: 61 kath. lak. Van itt Budaházy uraságnak egy udvara, s egy k. postahivatal.

Horlyó, orosz falu, Ungh vmegyében, ut. p. Szerednyéhez északra egy mfdnyire, erdős, hegyes vidéken: 7 római, 755 g. kath., 23 zsidó lak. Görög kath. paroch. templom. Kálló és lisztmalom. Szőlőhegy. Bikkes erdő. F. u. gr. Klobusiczky, Horváth, Pongrácz. s m.

Hornavesz, (Windischdorf), német falu, Bars vmegyében, Körmöcz város határán: 282 kathol., 30 evang. lak.

Hornya, orosz-tót falu, Ungh vármegyében, a szobránczi fördők szomszédságában: 114 római, 338 g. kath., 5 zsidó lak. F. u. gr. Buttler János örök., és Pongrácz.

Hornyán, tót falu, Trencsén-, most A.-Nyitra vmegyében, 335 kath., 4 zsidó lak., fiók kath. templom. A báni urad. tartozik. Ut. p. Nyitra Zsámbokrét.

Horocz, tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh jobb partján, hol ezen rév vagyon. Táplál 408 kath, 6 zsidó

lak. Ékesíti az uraság csinos kastélya. F. u. Madocsányi. Ut. p. Trencsén 5 óra.

Horogvég, puszta, Somogy v.-megyében, ut. p. Kaposvár, 101 hold termékeny réttel; Márffy és Farkas urak birják.

Horpács, magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 3½ m.-föld: 600 kath., 15 zsidó lak., paroch. templommal, jeles kastélylyal és kerttel. Határa róna s főleg buzát, még pedig szépet terem. A majorsági föld mennyisége nem közöltetett. A lakosok birnak 800 h. szántóföldet, 432 hold erdőt, melly egyszersmind legelő. Birja gr. Széchenyi Lajos.

Horpács, magyar falu, Nógrád vmegyében, egy mély völgyben: 361 kath., 21 evang., 10 zsidó lak. Földjei jók. F. u. Vörös, Somosköi, Porubszky, Kovács s m. t. Ut. p. Rétság.

Horsó, puszta, Borsod vmegyében, Csernely és Járdánháza közt, 76 h. szántófölddel, 102 h. réttel, 850 h. erdővel. Birják Sturman örökösök, Nedeczky és Laszkáry család.

Horth, magyar falu, Heves vmegyében, ut. p. Hatvanhoz 1 órányira, a gyöngyösi országutban: 1756 kath., 2 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa róna és igen termékeny; marhát, juhot sokat tart. F. u. gr. Batthyáni József, Miklós és Vinczéné, Kendelényi Ferencz.

Kis-Hort, puszta, Szabolcs v.-megyében, Ujvároshoz éjszakra: 5 kath., 16 ref., 11 zsidó lak. F. u. gr. Fáy.

Nagy-Hort, puszta, Szabolcs vmegyében, az előbbeni puszta mellett: 16 kath., 12 ref., 7 zsidó lak. F. u. a Semsey nemzetség.

Hortobágy, puszta, Szabolcs vmegyében, Debreczenhez nyugotra 4 mfldnyire: 28 kath., 41 ref. lak., nagy vendégfogadóval a pesti utban. Határa roppant kiterjedésü, s nagyobb részt legelőnek használtatik. F. u. Debreczen városa.

Kis-Hortobágy, magányos lakhely, Szabolcs vmegyében, vámmal és korcsmával. F. u. a Semsey nemzetség. Lakik itt 25 romai, 69 kath., 8 ref.

Horvátfalva, német falu, Vas vmegyében, a sz. gothárdi uradalomban: 571 kath. lak., szőlőhegygyel, középszerü földekkel. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Horváthi, orosz-magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, Tornához délre ½ órányira: 101 romai, 294 g. kath., 73 ref. lak. Görög k. anyaszentegyház. Termékeny határát a Bodva nedvesíti; rétjei kétszer kaszálhatók; erdeje elég. F. u. gr. Keglevich. Ut. p. Rozsnyó.

Horváthi (Alsó és Felső), 2 népes puszta, Zala vgyében: 156 kath. lak. Dióskál fiókja, ut. p. Kanizsa.

Horváthi, (Horvaticse), magyar falu, Honth vmegyében, Szalatnától délre ½ mfldnyire: 260 kath., 8 ev. lak. Szőlőhegy. Jó legelő és föld. Erdő. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Erdő-Horváthi, magyar falu, Abauj vmegyében, Zemplén vmegye szélén: 390 r. kath., 200 g. kath., 654 ref., 100 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyház. Szőlőhegye híres bort terem, különösen a Melegmálé, Agáros, Szunyogh, Kalap és Véghegyek. Ezen bort a kristálytiszta s felette állandó szín teszi nevezetessé. Továbbá az itteni hegyekben igen szép carniol és chrysolit találtatik. F. u. h. Breczenheim. Ut. p. Visoly.

Horvátkút, magyar népesitett puszta, Somogy vmegyében, Gomba mellett: 358 kath., 6 zsidó lak., kath. kápolnával. Fejér bora szinte olly híres mint a gombai. F. u. többen. Ut. p. Marczali.

Hostina, tót falu, Trencsén v.-

megyében, Puchó fiókja: 52 kath., 361 evang. lak.

Hosszuaszó, oláh falu, Bihar vmegyében, egy völgyben, Váradhoz $2^1/_2$ mfldnyire: 960 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 2855 hold, mellyből szántóföld 1250 h., rét 1095 h., erdő 50 h., irtás 460 h., legelő semmi. Majorság itt csak az erdő és irtások. Földe agyagos, nem igen termékeny; lakosai szép szarvasmarhát tenyésztenek. Van egy kis patak folyója. Birja a váradi deák püspök.

Hosszufalu, magy. falu, Nyitra vmegyében, a Vágh bal partján, Sellyével átellenben: 962 kath. lak., kath. paroch. templommal. Bővelkedik buzával, zabbal, kukoriczával s a t., dohányt és kölest is termeszt. F. u. a pesti universitás. Ut. p. Érsek-Ujvár.

Hosszúfalu, (Longovilla, Dluha), tót falu, Pozsony-, most F. Nyitra vmegyében, N. Szombathoz nyugotra 2 órányira: 575 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, szép erdővel, jó rétekkel, termékeny szántóföldekkel, halastóval, vizimalommal. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Hosszúfalu, magyar falu, Somogy vmegyében: 86 kath., 403 ref. lak., ref. fiók-ekklézsiával és oskolatanitóval. Sok erdő. Szén- és fa-kereskedés. F. u. gr. Hunyady Ferencz. Ut. p. Babolcsa.

Hosszúfalu, magyar falu, Vas vmegyében: 583 kath., 7 evang, 10 zsidó lak. Szép lótenyésztés. F. u. gr. Erdődy Kajetán. Ut. p. Devecser.

Hosszúfalu, magyar falu, Zala vmegyében: 184 kath., 4 zsidó lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Hosszúfalu, magyar falu, Zala vmegyében: 182 kath., 8 evang. lak. F. u. Bajáky. Ut. p. Egerszeg.

Hosszúhegy, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Iszka-Sz. Györgyhöz $^3/_4$ óra: 6 kath. lak. F. u. Bajzáth.

Hosszu-Láz, német falu, Zemplén vmegyében, ut. p. Ujhelyhez $^1/_2$ órányira, hegyes vidéken: 196 rom., 30 g. kath., 10 evang., 28 ref. lak.

Hosszuliget, oláhul Grujlung, oláh falu, Bihar vmegyében, hegyek közt, dombtetőn: 219 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Sárga és fejér agyagos határán van 180 h. szántó, 100 h. rét, mind urbériség, és 665 h. majorsági erdő, melly különben legelőnek is használtatik. Birja a váradi deák püspök. Ut. p. Várad 3 mfld.

Hosszúmező, orosz-magyar falu, Ungh vmegyében, Kis-Rát fil., 71 romai, 255 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Hosszúmező, magyar-orosz koronaváros, Máramaros vgyében, a Tisza bal partján, ut. p. Szigethez éjszak-nyugotra $1^1/_4$ mfldnyire: 210 r. kath., 522 ref., 438 g. kath. lak., g. kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa termékeny; szénája sok; erdeje derék.

Cziroka-Hosszúmező, nagy tót falu, Zemplén vmegyében, ut. p. Homonnához keletre 2 órányira: 1451 kath., 7 evang., 32 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 1330 h. szántóföld. Hegyes, erdős határ. Két malom a Cziroka patakján. F. u. Szirmay.

Izbugya-Hosszumező, tót falu, Zemplén vmegyében, Papina fil. 250 római, 32 g. kath., 10 zsidó lak., 361 h. szántófölddel. F. u. Szirmay, Kazinczy. Ut. p. Homonna (fiók).

Kolcs-Hosszumező, tót falu, Zemplén vmegyében, A. Körtvélyes fil. 731 kath., 8 evang., 28 zsidó lak. 788 h. szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. Vecse.

Varanó-Hosszúmező, (Vranovszke Dluhe), tót falu, Varanóhoz 5 perczre, ut. p. Eperjeshez pedig $4^1/_2$ mfld távolságra, egy hegy déli oldalán, a Sárosból Ungba vezető országutban, a Tapoly és Ondava völ-

gyét választó szegletes ponton. Földjének $^1/_4$ dombon, $^3/_4$ része lapályon fekszik, s ez igen termékeny, ámbár néha mind a Tapoly, mind az Ondava árjai által rongáltatik. Határa 1600 hold, mellyből 12 telek után szántóföld 270 h., és 100 h. rét, közlegelő 200 h., a többi majorság. Lakja 170 r. kath., 90 g. kath., 260 evang., 30 zsidó. Birják gr. Barkóczy János, gr. Forgács család, Vladár Kristóf, Eperjesi Gábor, és az Oláh család.

Hosszuréth (Krasznahorka-), (Ronnawszka, Dluhaluka), magyar-tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Torna vmegye szélén, ut. p. Rosnyóhoz 1 órányira: 754 kath. lak. Határának egy része hegyes, de különben termékeny; síkon fekvő rétjei igen jók; meszet éget, és fuvarozik. F. u. gr. Andrásy György.

Hosszuréth (Murány-), tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Jolsvához 3 órányira: 499 kath., 685 evang. lak., kik zsindelyt deszkát készítnek s ezeket az alföldre hordják; gyolcsot szőnek; s vasbányákban dolgoznak. Kath. és evang. anyaszentegyház; hegyes sovány határ. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rosnyó.

Hosszurét, (Dluha-Luka), tót-orosz falu, Sáros vmegyében, a bártfai fördőtől egy hegy-gerincz választja el: 599 római, 200 g. kath. 9 zsidó lak. Savanyúvíz-források. F. u. gróf Erdődy.

Hosszurét, (v. Dlucha-Luka), tót falu, Liptó vmegyében, 187 kath., 25 evang. lak. 2 kastélya a Klebricz és Jób csal. tartozik; az elsőben nevezetes pénzgyüjtemény vala, de egy éjjel a zsiványoktól kiraboltatott.

Hosszurév, puszta, Borsod v.-megyében, Vadna és Dubicsány közt, a Sajó hidjánál levő vendégfogadóval. Galgóczhoz tartozik.

Hosszú-Szer, falu, lásd Apáthi, Abauj vmegyében.

Hosszúszó, tót-magyar falu, Gömör vmegyében, Pelsőcz, Ardó és Kecső helységekkel határos. Van benne az evangelikusoknak templomjok, mellyben az isteni szolgálat még eddig tót nyelven tartatik. A lakosok ugyan, csaknem mindnyájan magyarúl is beszélnek; a lelkek száma 535-re megy: evang. 508, reform. 9, róm. kath. 18. Van $11^5/_8$ urbéri telke, szántóföldje 276 köblös, rétje 70 kaszás, erdeje 700 hold. Folyóvize nincs, kútjaiból, bár az egész helység lapos helyen s völgyben fekszik, szárazság idején sokszor egészen kiapad a viz. Szántóföldje vadvizes, őszibúza helyett inkább tavaszit és jó zabot termesztenek; a marhatenyésztést igen kedvellik; juhaik s kecskéiknek köves hegyei egészséges legelőt adnak. A lakosok többnyire szénégetéssel és annak fuvarozásával keresik élelmöket. Birják ezen helységet: Kerepessi, Gotthard és Szeleczki urak. Ut. p. Tornalja.

Hosszúszó, oláh falu, Temes vmegyében, a Maros bal partján, Lippához $1^3/_9$ mfd., 1459 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Hegyes völgyes határa sovány, s áll 3507 holdból 1495 □ ölből, melly közt 7 h. 1200 öl majorsági szántóföld, 362 h. 269 □ öl kaszálló, 8 h. legelő, 68 h. 1085 □ öl szorgalomföld, 17 h. szilvás, 9 h. Maros sziget, 1078 hold erdő; urb. szántó 804 h., rét 172 h., legelő 157 h., 203 h. házhely, 24 h. szorgalomföld, 169 h. 780 □ öl szilvások, 169 h. haszonvehetlen, 218 h. szabad földek. Birják gr. Latour Tódor hadügyminister örökösei.

Hossúszó, tót falu, Gömör és kis Honth. egyesült vmegyékben, Pelsőczhöz délre 1 mfd. a borsodi országutban: 22 kath., 442 evang. lak. Határa mészhegyekből, völgyekből áll, s elég sovány. F. u. többen.

Hosszúvíz vagy **Hidas**, pusz-

ta, Somogy vmegyében, 140 kath. lak. F. u. gr. Hunyadi.

Hosztavicza, Papina fil. orosz falu, Zemplén vmegyében, 40 róm., 560 g. kath., 14 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. Kastély. Malom. Erdő, sok nagy vadakkal. 1133 hold szántóföld. F. u. Rholl. Ut. p. Homonna (fiók).

Hosztót, magyar falu, Szala v.-megyében, 283 kath., 4 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Hoticsa, vindustót falu, Szala vmegyében, 314 kath. lak. F. u. hg. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Hotinka, oláh falu, Máramaros vmegyében, 325 g. kath. lak. F. u. több nemesek. Ut. p. Sziget.

Hotkócz, tót falu, Szepes vármegyében, egy szép termékeny vidéken, Szepesváraljához délre ¼ mfdnyire: 115 kath., 13 evang. lak. Ékesíti az uraság csinos izlésü kastélya, s nézésre méltó pompás kertje. F. u. gr. Csáky; s feje egy uradalomnak. Ut. p. Lőcse.

Hottó, magyar falu, Szala vmegyében, 196 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Hotyka, magyar falu, Zemplén vmegyében, Sáros-Patakhoz ¾, ut. post. Ujhelyhez 1 órányira, hegyes völgyes vidéken. Határa 2701 hold, mellyből szántóföld 1000 hold, erdő 1445 h., szőlő 15 h., kaszálló 150 hold. És ez mind majorság; urbériség nincs. Földje kemény agyag; terem kétszerest, rozsot, árpát és zabot; legelője az erdőben levén, csekély sikerü. Lakja 471 lélek, kik többnyire reformatusok, ámbár zsidók is vagynak számosan. A helységet közbirtokosok birják.

Hovárdos, Hamicz, horvát f., 194 kath. lak., sovány határral. F. u. gr. Erdődy, ut p. Szombathely.

Hozelecz, tót falu, Szepes v.-megyében, Ganoczhoz közel: 51 kath., 170 evang. lak., kik gyolcsot készitenek. Vizimalom. Kastély. F. u. Szirmay, Marjássy s m. Ut. p. Horka.

Högyész, német m. v. Tolna v.-megyében, egy igen kies, erdőkkel, szőlőkkel körülvétetett környéken s völgyben, 1984 kath., 9 evang., 630 zsidó lak. Ékesiti a dombon épült kath. paroch. szentegyház, az uraság számos épületjei és majorjai, de legfőbb diszére szolgál mégis a roppant kiterjedésü, csinos izléssel készült angolkert, mellynek szinte közepében láthatni az uraság négyszögletes, sok drágasággal megrakott pompás kastélyát. Elhallgatván e kertnek a magas jegenyék s balzsam illatú hársfák közt csavargó utjait, mindennemü külföldi drága csemetékbeni, virágokbani gazdagságát: csupán az egy, kézzel összehordott, dombocskára épült, s fenyők közé rejtett Tanumot említem, mellyet egy ember-nagyságú, egészen alabastromból faragott Venus szobra ékesít.

Van itt továbbá egy nagy synagóga, vendégfogadó, kávéház, gyógyszertár. Szántóföldje nem sok de termékeny, s a lakosok főkép dohánytermesztésre használják. Szőlőhegye tágas; erdeje szép; országos és kivált pénteken tartott hetivására a gabonára nézve nevezetes.

Urbéritelek van 38. A högyészi lakosok eldődeit gr. Merey telepitette ide 1722-dik s következő években a régi franconiai kerületből. F. u. gróf Apponyi György s a város feje egy uradalomnak. Ut. p. Szekszárd.

Högyész, magyar falu, Vas v.-megyében, a Marczal mellett, 271 kath. 735 evang., 5 ref., 38 zsidó lak. Kath. és ágostai paroch. szentegyházak. Legelője, rétje, szántóföldje böven. F. u. Békásy, Gömbös, és más családok. Ut. p. Kis-Czel.

Hőke, oláh falu, Bihar vmegyében, Micskéhez ½ órányira, hegyes

völgyes vidéken, 130 n. c. óhitü, 9 zsidó lak., óhitü anyatemplommal. Határa 81 hold, mellyből 11 h. szántó, 10 h. rét, 20 h. szölö, 40 h. legelö; erdeje nincsen. Majorsági birtok csak 4 hold szölö. Van egy patakja, melly rétjeit elönti. Birtokosok: Sárosy Tamás, Szártóry Károly, Draveczky Lajos, Kon László, Elek Mihály, Vásárhelyi Mihálynö, Kalotay Vincze, és Papp Károlynö.

Hölvény, (Hulwinki), magyar falu, Bars vmegyében, 87 kath., 5 evang., 167 ref. lak. F. u. az eszterg. érsek. Ut. p. Léva.

Kis- és Nagy-Hörcsök, két puszta, Székesfejér vmegyében, Kálozhoz 1 órányira, 306 kath., 61 ref., 2 evang., 9 zsidó lak., nevezetes birkatenyésztéssel. A kálozdi urad. tartozik. Ut. p. Sár-Keresztur.

Hörnyék, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 1043 hold, mellyből urbéri beltelek 22, szántó 468, rét 195, legelö 30, szölö 55, urasági beltelek 4, erdö 269 hold. Lakja 341 r. kath. Birja h. Eszterházy.

Hövej, magyar falu, Sopron v.-megyében, ut. postája Kapuvár 1 mfd., 635 r. kath. lak. Róna határa 1740 hold; ebből 1100 hold urbéri szántóföld, rét és legelö; 340 h. urasági erdö; a többi rész urasági szerzödés mellett mint irtásföld s rét biratik. Földje rozsot, árpát, kukoriczát, burgonyát és dohányt terem. Erdeje tölgy, szil, köris, eger, nyár. Birja a csornai prépost.

Hrabicsov, puszta, Bars vmegyében, F. Hámor fiókja, 306 kath. lakossal.

Hrabko, tót falu, Sáros vármegyében, Sz.-Kereszt fil., 508 kath., 1 evang., 25 zsidó lak. Perényi Miklós 1333-ban itt egy Templáriusok zárdáját alapitott. F. u. többen. Ut. p. Bertót.

Hrabó, puszta, Ungh vmegyében, Solymos fil. 12 kath. lak.

Hrabocz, tót f., Sáros vmegyében, a Tapoly völgyében, Bártfához keletre $1\frac{1}{2}$ mfd. 395 kath., 2 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom. Sok és jó rét. Termékeny föld.

Alsó-Hrabócz, tót-orosz falu, Zemplén vmegyében, az Ondava mellett: 376 római, 240 g. kath., 16 evang., 86 zsidó lak., kath. és görög templommal. 656 h. szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. Vecse.

Izbugya-Hrabócz, tót falu, Zemplén vmegyében, Papina fil. 335 kath., 55 zsidó lak., 664 h. szántóföldel. F. u. többen. Ut. p. Homonna.

Orosz-Hrabocz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Szinna fil. 503 g. kath., 17 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal, 515 hold szántófölddel, hegyes határral. F. u. b. Vécsey. Ut. p. Homonna (fiók.)

Orosz-Hrabocz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Turány fil. 8 római, 148 g. kath., 15 zsidó lak. 353 h. szántófölddel.

Hrabonicza (Alsó), orosz falu, Beregh vmegyében, ut. p. Munkácshoz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 256 g. kath., 4 evang., 13 zsidó lak. Papiros- és lisztmalom. Erdö elég. F. u. gróf Schönborn.

Hrabonicza (Felsö), orosz f., Beregh vmegyében, Pudpukorcz fil. 74 g. kath. lak. F. u. gróf Schönborn.

Hrabovcsik, orosz falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Radoma fil. 5 romai, 564 görög kath., 8 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. Ut. p. Bártfa.

Hrabove, tót falu, Trencsén v.-megyében, Predmir mellett, egy szép termékeny síkságon. Számlál 332 kath.,

9 zsidó lak. Van egy urasági kastélya. F. u. Hrabovszky család.

Hrabovka, tót falu, Trencsén vmegyében, Szucsa fiókja: 305 kath., 17 evang., 2 zsidó lak. F. u. Szina, Hrabovszky, Lamecska család.

Hrabovka, tót falu, Trencsén vmegyében, Puchóhoz délre ½ óra: 136 kath. lak. F. u. gr. Erdődy György.

Hrabszke, orosz falu, Sáros vmegyében, a Kárpát alatt, Galliczia szélén: 22 romai, 550 g. kath., 29 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Szép fenyves erdő. Savanyuviz-források. Zsindelykészités. Sovány, hideg föld. F. u. a Bideskuty nemzetség. Ut. p. Bártfa.

Hrachovistye, tót falu, Nyitra vmegyében, Csejtéhez ½ óra: 635 kath., 63 evang., 11 zsidó lak. F. u. Skultéti, s más nemesek.

Hrad, puszta, Nyitra vmegyében, Koross fiókja: 20 kath. lak.

Hradecz, tót falu, Nyitra vmegyében, Bajmocz fiókja: 186 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan. Ut. p. Privigye.

Hradek vagy **Liptó-Ujvár**, tót mv., Liptó vármegyében, a Vágh jobb partján, a szepesi országulban: 334 kath., 80 evang. lak. — Feje egy nagy kamarai uradalomnak. — Nevezetes kath. paroch. temploma; a kameralis praefectusi hivatal; egy nagy vendégfogadó; több számos derék urasági épületek; népes országos vásárok; sóhivatal, hová a só Galliziából hozatik; három osztályból álló kath. normalis oskola, melly a hajdani erdőszséget tanitó intézet helyébe állittatott. Ezzel az oskolával össze van kötteve egy leánynevelő ház is, a hol a növendékek mindenféle kézi mivekre tanittatnak, s nemcsak a tanitónét a kamara fizeti, hanem a megkivántatók, t. i. selyem, czérna, s a t. is a kamara költségén szereztetnek meg benne. Az 1813-iki felső parancsolatnál fogva eltörlött fegyvergyár azelőtt 24,000 darab puskacsövet készitett, még pedig olly jó minemüségüt, hogy 3000 darab közt 25 darab alig találtatott kivetendő. Fürészmalmai igen jó állapotban vannak, s a lehotaival és kokavaival együtt, összvesen esztendőnként 35—40,000 darab derék fát és törzsököt metszenek el, s ezekből több mint 300,000 fenyőszál és deszka készül. Az 54,000 holdra terjedő erdő felette szép, és 100 vágásokra van osztva; belőle minden esztendőben általjában véve 30,000 darab szálfa jegyeztetik ki szálhajóknak, a szálfák Hradeken válogattatnak ki, s ott készülnek meg a szálhajók is, 13 darabot vévén egy szálhajóra; — a fák a hegyekről a patakok s azokon készitett rekeszek segitségével hozatnak Hradekre. Egyébiránt a hradeki vizi épületek, mint p. o. hidak, töltések, rekeszek, zsilipek, mesteri remek készületöknél fogva valóban nézésre méltók. — Végre emlitést érdemel még a régi liptóujvári várnak omladéka, mintegy fél órányira a várostól. Ut. p. Okolicsna.

Hradek, tót falu, Nyitra vmegyében, a Vágh bal partján: 606 kath., 63 evang., 7 zsidó lak. Van kath. par. temploma, szép erdeje, papirosmalma, és egy réve a Vághon. F. u. többen. Ut. p. Galgócz.

Hradekváralja, puszta, Liptó vmegyében, ½ óra Hradek városától: 143 kath., 46 evang. lak. F. u. a kamara.

Hradist, tót falu, Nyitra vmegyében, Jablonczához ½ óra: 1088 kath., 5 evang., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, erdővel s vizimalommal. F. u. a gr. Erdődyné jókői uradalma. Ut. p. Nagy-Szombat.

Hradistya, tót falu, Nógrád v.-megyében: 16 kath., 592 evang. szorgalmatos lakosokkal, kik sok faeszközöket készitenek. F. u. Szentiványi. Ut. p. Losoncz.

Hradistye (Kolos-), tót falu, Nyitra vmegyében, Kolosfaluval összeolvadva: 336 kath. lak. F. u. a religyiói kincstár. Ut. p. Nyitra.

Hradistye, tót falu, Nyitra v.-megyében, Szkacsán fiókja: 398 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan. Ut p. Nyitra-Zsámbokrét.

Hradiszkó, orosz falu, Sáros vmegyében, Ternyéhez egy óránnyira: 47 romai, 384 görög kath., 14 zsidó lak. Gör. paroch. templom. Sok rét és erdő. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Hradiszkó, (Kuntschehchen), tót falu, Szepes vmegyében, Lőcséhez éjszak-nyugotra egy mfldnyire: 122 kath., 37 evang. lak. F. u. Lőcse.

Hradna, tót falu, Trencsén v.-megyében, Szulyov fiókja: 52 kath., 179 evang., és 5 zsidó lak., 2 csinos kastélylyal. F. u. Ákay s Ordódy család. Ut. p. Trencsén.

Hreczén, puszta, Honth vmegyében, A. Palojta fiókja: 8 kath. lak.

Hribocz, orosz falu, Beregh v.-megyében, szinte hegyes vidéken: 235 g. kath., 4 zsidó lak. Görög paroch. templom. F. u. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Hrinyova, puszta, Zólyom v.-megyében, Miklósfalva fiókja: 176 kath. lakossal.

Hrisocz, tót falu, Szepes vmegyében, Kluknó fil. 292 kath. lak. F. u. gr. Csáky.

Hrissó (Alsó), tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh bal partján. Lakja 628 kath. Van kath. paroch. temploma, és egy nagy vendégfogadója a Sziléziába vivő országutban. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Zsolna.

Hrissó (Felső), tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh bal partján, a Sziléziába vivő országutban: 488 kath. lak. F. u. h. Eszterházy.

Hrncsárki, puszta, Nógrád v.-megyében, 11 kath., 15 evang. lak.

Hrochot, tót falu, Zólyom vmegyében, erdős hegyek közt, Pojniktól délre 1 mfld: 43 kath., 781 evang. lak., kik robotot nem szolgáltak, hanem e helyett más szolgálatra, mint p. o. levélhordásra használtattak. Ezek egyszersmind híres lövészek. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Nagy-Szalatna.

Hrubó, tót falu, Zemplén vmegyében, ut. p. Homonnához éjszakra $2\frac{1}{2}$ mfldnyire: 307 kath., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 438 hold szántóföld. Hegyes, erdős határ.

Hrussin, tót falu, Árva vmegyében: 939 kath., 7 zsidó lak., kik vászon- és fa-eszközök készitéséből, s fuvarozásból élnek. Kath. paroch. templom. $95\frac{7}{8}$ sessio. F. u. az árvai uradalom.

Hrussó, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, a Kis- és Nagy-Balog vizek összefolyásánál: 6 kath., 616 evang. lak., evang. anyaszentegyházzal. Határa hegyes, köves; szántóföldjei domboldalban csüggnek inkább, mint fekszenek, s azért soványak; lakosai posztót szőnek, különféle faeszközöket csinálnak, viaszszal kereskednek. F. u. h. Coburg s m. Ut. p. Rimaszombat.

Hrussó, tót falu, Honth vármegyében: 620 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja igen nagy, hegyes, erdős. Bora jó. F. u. Baloghyak, és a pesti kir. egyetem. Ut. post. Balassa-Gyarmat.

Hrusso, tót falu, Nyitra vármegyében, Vágh-Ujhelyhez 3 fertály. Számlál 32 kath., 361 evang., 1 zsidó lak. F. u. Benyovszky, Bertalanfy, s m. t.

Hruszov, puszta, Pozsony vmegyében, B. Sz. Miklós fiókja: 48 kath. lakossal.

Hubina, tót falu, Nyitra vmegyében, közel a Vágh bal partjához: 472 kath., 58 zsidó lak. — Sok gyü-

mölcs és erdő. F. u. a temetvényi uradalom. Ut. p. Galgócz.

Hubó, magyar falu, Gömör v.-megyében, ut. p. Tornallyához közel egy szük völgyben fekszik. Van a reformatusoknak templomjuk. A lakosok száma 458ra megy. Van $27^3/_8$ majorsági telek, 98 kapás szabad szölő, 700 hold erdő. Rétje igen kevés; hegyes de könnyü munkájú szántóföldje böven termi a szép tiszta buzát s bármi egyebet; a marhatenyésztést kedvelik. Birja Hubai, Szuhai, Kasza család.

Hugad, puszta, Győr vmegyében, a Tóközben, a Rábcsa mellett, 5 kath., 10 evang. lak. Fiatal erdő. Homokos határ. F. u. a Neuhold nemzetség.

Hugomér vagy **Rakó**, puszta, Somogy vmegyében, 100 kath. lak. Fekszik a Kapos csatornája mellett, egy kies, termékeny vidéken. Van híres forrásvize, vizimalma, erdeje, birkatenyésztése. Üveghutája megszünt. F. u. Gál István. Ut. p. Kaposvár.

Hugyag, magyar falu, Nógrád vmegyében, az Ipoly partján: 932 kath. lak. Homokos földjein jó rozsot és sok dinnyét termeszt s avval kereskedik. F. u. az eszterg. érsek. Ut. p. Szakál.

Hugyaj, magyar falu, Szabolcs vmegyében, ut. p. Kállóhoz délre $^1/_2$ mfldnyire: 90 romai, 780 g. kath., 170 evang., 20 ref., 30 zsidó lak., g. kathol. templommal, igen termékeny fekete homokos határral, $24^4/_8$ első osztálybeli egész telekkel, nemesitett birkatenyésztéssel. F. u. a gr. Dessewffy nemzetség.

Hukliva, orosz falu, Beregh vmegyében, A. Vereczkéhez keletre $1^1/_4$ mfldnyire, a Polonyina hávasok alatt: 727 g. kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. A mondott hávasokon sok juhot, tehenet legeltet; fenyves erdeje szép; földe nagyon sovány; vizimalma van. F. u. gr. Schönborn.

Húll, tót-magyar falu, Bars v.-megyében, közel a Zsitvához: 720 kath. lak. Buzája sikeres; juha sok; bora, fája elég. F. u. Motesiczky s a t. Ut. p. Érsekujvár.

Humenecz, puszta, Pozsony vmegyében, Ujfalu Laksár fiókja: 306 kath. lak.

Hunkocz, orosz falu, Ungh v.-megyében, ut. p. Szobránczhoz nyugot-éjszakra egy órányira: 14 romai, 369 g. kath., 3 evang., 25 zsidó lak. Görög kath. paroch. templom. Hegyes határ. Szép erdő. Fürészmalom. F. u. gr. Sztáray, Fekete, Pribék.

Hunkocz, orosz falu, Sáros v.-megyében, a makoviczi uradalomban, Duplin fil., 6 romai, 245 görög kath., 7 zsidó lak. Ut. p. Bártfa.

Hunsdorf, (Hunisvilla), nagy német falu, Szepes vármegyében, a Poprád jobb partján, ut. p. Késmárkhoz délre $^1/_2$ órányira: 546 kath., 674 evang., 928 zsidó lak. Kath. és evang. parochia. Synagóga. Lakosai földmivelésből, lentermesztésből, gyolcscsinálásból, kereskedésből élösködnek. F. u. Okolicsányi, Teöke, Szepesházy, Szirmay, Matyasovszky. A helység régiségét mutatja egy torony, melly kúpalakban meredeken és csúcsokon van felépitve, s hegyiben kereszt helyett vastyukot láthatni. Mi összeköttetése volt hajdan a hunsdorfi tyuknak a lomniczi kakassal, meghatározni nem lehet. Hunsdorf nevét vette a hunusoktól, kik itt 441-ben a romaiakkal megütköztek, s Macrin és Tetricus romai hadvezérek el is estek. Ennélfogva a parasztok gyakran ásnak a szántóföldeken olly fegyvereket, millyenekkel a hunok éltek. Nem régen pedig egy pincze ásása alkalmával egész ember-csontvázakat, romai pénzeket, hamvedreket, s azokban könyüvegeket épségben találtak.

Huóra vagy **Hóra**, tót falu, Liptó vmegyében, 43 kath., 33 evang. lak., a Kárpát hegyei alatt. Nagy erdő. Az itten levő hórai pusztában van egy savanyúviz, mellynek kifolyásánál ércz mészföld találtatik, s veres festékre használják. Ha megégetik, akkor setétveres gránát szint kap. F. u. Horánszky. Ut. p. Okolicsna.

Huorka, tót falu, Trencsén v.-megyében, a Vágh jobb partján 96 kath. lak. F. u. többen.

Huorka, tót falu, Nyitra vmegyében, Trencsén vmegye szélén: 460 kath., 3 evang., 9 zsidó lak. F. u. a temetvényi uradalom. Ut. p. Galgócz.

Huorki, tót falu, Trencsén vármegyében, 230 kath, 10 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Trensén.

Huszák, tót-orosz falu, Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 124 római, 110 g. kath., 6 zsidó lak. Vasbányák. F. u. a kamara.

Huszna, orosz falu, Ungh vármegyében, közel a gallicziai, unghi, és bereghi határok összejövetelénél: 206 g. kath., 8 zsidó lak., s igen jó legelővel az ugy nevezett havas pusztákon. F. u. a kamara. Ut. p. Unghvár.

Huszt, orosz-magyar m. v., Máramaros vmegyében, egy kellemes vidéken, a Nagyág vizének a Tiszába való ömlésénél: 640 r. kath. 370 ref. 1953 g. kath., 8 evang., 132 zsidó lak., római és görög kath., reform. anyaszentegyházakkal. A gyors Nagyágot, itt inkább Sokágnak lehetne nevezni, szélső ágán a kamarának vámos hidja van, több ágain gázolva, a városhoz legközelebb fekvőn pedig, ha a viz árad, csigás kompon, egyébkor itt is gázolva lehet általmenni. Általjában Husztnak majd minden utczáját viz, s különféle nevü, és eredetü futja át. Igy a többek közt, egy Kotszögnek nevezett, szabad, s különös földesurak birtokához tartozó részt, Huszttól a Huszt vize választja el. Régi omladozott vára egy magas, kupformáju kősziklás hegyre épült, s viszontagságai a történetirásból eléggé esmeretesek. Ide, a sürü bokrokkal benött hegynek csigás alaku utján, egy hosszas bolthajtású kapun juthatni. Udvara a hely mivoltához képest elég tágas s ezen helyet talán a jelen időben is olly fontos erősségnek lehetne mondani, mint hajdan volt. — A várhegy aljának déli oldalán, a fömélt. kamara szőlő-ültetéssel tett probát, s első években igen jó sikerrel, de később csupa egres termett, mellyből világos, hogy a máramarosi éghajlat a szőlőnek soha nem leend barátja, mellynélfogva az ide való tőkék is eladatni rendeltettek. Határa a városnak termékeny, réljei igen jó szénát adnak. F. u. a k. korona, s feje egy uradalomnak. Van saját postahivatala.

Husztköz, Nánkova, orosz falu, Máramaros vmegyében, igen hegyes vidéken, 620 g. kath., 20 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Van 68 telkes, 60 zsellér gazdája, szép erdeje, sovány földje. Birják: gr. Toldy, Uray, Ujhelyi, Pogány, Szaplonczay, Vasady, Somosy, Morvay, Eötvös, Fogarasi, Rétki, Eszenyi, Bajó. Ut. p. Huszt.

Husztót, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 1207 hold, mellyből urbéri beltelek 7, szántó 280, rét 101, legelő 115, szőlő 19, urasági erdő 683 hold. Földje sovány. Lakja 208 róm. kath. Birja a pécsi seminarium.

Alsó-, Felső- és Legfelső Huta, 3 telepitvény, Heves vármegyében, a Hasznosi erdőben. Lásd Hasznos.

Jero-Huta, puszta, Szepes v.-megyében Hnilcsek filiája.

Közép-, O- és Uj-Huta, 3 tót falu, Abauj vmegyében, Regécz-

hez 1 órányira: 603 r. kath., 101 g. kath. lak., kik az idevaló üveghutákban keresik élelmöket. F. u. hg Breczenheim. Ut. p. Tállya.

O- Uj- és Répás-Huta, Borsod vmegyében, lásd Hámor.

Ó-Huta, oláh falu, Szathmár v.-megyében, Erdőszadához nyugotra egy mfdnyire: 303 g. kath. lak. s anyatemplommal, s egy régi üveg hutának helyével. Földje sovány; bikkes, tölgyes erdeje van. F. u. gróf Károlyi.

Ó-Huta, (Radványi), Uj-Huta, vagy máskép Prédahegy, 2 tót f., Abauj vmegyében, Radványhoz $1^1/_2$ órányira: 387 r. kath., 19 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. gr. Károlyi.

Ó-Huta, oláh falu, Szathmár v.-megyében, lásd Pap-Bikó.

Ó-Huta, puszta, Bars vmegyében, Ujbánya fiókja: 218 kath. lak.

Uj-Huta, Szelisztye pusztáján épült német-oláh helység és üveghuta, Szathmár vmegyében, 155 római, 80 g. kath. 4 ref., 6 zsidó lak. Földje rétje nincs, hanem rengeteg bikkes tölgyes erdővel bir, s hutájában igen jó üveg készittetik. de a metszö-intézet Misztotfaluban van. F. u. gr. Károlyi nemzetség. Lásd Szelistye.

Hutka, orosz falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Zboró fil. 2 római, 258 g. kath. lak.

Hutka (Alsó), magyar-tót falu, Abauj vmegyében, a Tarcza mellett, 171 kath., 14 evang., 150 ref. lak. Ref. szentegyház. F. u. a sz. István seminárium. Ut. p. Kassa.

Hutka (Felsö), tót falu, Abauj vmegyében, 204 r. kath., 50 g. kath., 20 evang., 5 ref., 4 zsidó lak. F. u. a Bárczay nemzetség. Ut. p. Kassa.

Hutta, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Murányhoz északra $1^1/_2$ órányira: 622 kath. lak., sovány határa zabot, burgonyát, kevés rozsot terem; erdeje derék; vendégfogadója, és a helység felett egy 250 lépésnyi hosszú barlangja van. F. u. h. Coburg.

Hutta, tót falu, Abauj vmegyében, 271 kath. lak. Fekszik nagy erdőségek közt. F. u. gr. Forgács. Ut.p. Kassa.

Hutta, tót falu, Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz északra $1^1/_4$ mfdnyire: 332 római, 17 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. a kamara.

Hutta, puszta, Thuróczvmegyében, Jeszeno fiókja: 11 kath. lak.

Hutta, (Sztebnik), tót falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Zborohoz 3 órányira, a gallicziai határszélen: 303 kath. lak.; üveghutával, s nagy erdőséggel. Ut. p. Bártfa.

Divény-Hutta, nem rég telepitett tót falu, Nógrád vmegyében az Osztrovszka hegyek alatt, Zolyom v.-gye szélén; 454 kath. lak. Van itt egy igen szép fejér üveget készitö huta, és 3 savanyúviz forrás, mellyből a vöröses szinü legjobbnak tartatik. F.u. gr. Zichy senior.

Hutti, tót falu, Liptó vmegyében, Árva vmegye szélén, 1283 kath., 7 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határja roppant, de sovány; zabot, lent, kolompért terem; erdeje szép; lakosai közt sok üveges és ablakos vagyon; vásznat készitenek; lenmag-olajt sajtolnak, s azzal kereskednek. F. u. a kamara. Ut. p. Rosenberg.

Huttne, tót falu, Trencsén vmegyében, 363 kath., 20 zsidó lak. A vágh-beszterczei urad. tartozik.

Hvoznicza, tót falu, Trencsén vmegyében, közel a Vágh jobb partjához: 140 kath., 8 zsidó lak. Jó határ; legelője fája bőven; fürészmalom. A vágh-beszterczei urad. tartozik.

I.

Ibafa, magyar-német-horvát falu, Baranya vmegyében, dombos vidéken, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 3109 hold, mellyből urb. szántó 607, rét 174, szőlő 105, közös legelő 593 hold; majorsági szántó 350, rét 34, szőlő 13, erdő 853 hold. Földje silány. Lakja 166 r. kath., paroch. templommal, 2 csinos uri lakkal. Birja Jeszenszky János.

Iborfa, magyar falu, Zala vmegyében 42 kath., 20 evang. lak.

Ibrány, magyar falu, Szabolcs vmegyében, a Tisza partjától 1, Tokajtól 2 mfd., 455 kath., 1338 ref., 61 zsidó, 31 g. kath. lak., kath. és ref. anyaegyházzal. Határa 6000 h., mellyből szántóföld sziget és erdő 3000 h., a többi nádas, tó és mocsár. Urbéri szántóföld 524, szerződési 420, majorsági 300 hold; urb. kaszálló 360, szerződési 300, majorsági 390 hold. Tölgyfa erdő a Tiszapartján 650 hold. Földje terem buzát, rozsot, tengerit, zabot, árpát, burgonyát, de különösen dohányt, mellyből pénzelnek. Nevezetes a helység nyugoti oldalán az ugynevezett Feketehalom, mellyben sok embercsont találtatik; az északi oldalon pedig vizzel állandóul körülvett szigetben egy várkastélyrom szemlélhető; még 30 évvel ezelőtt az Ibrányi család egyik tagja lakta, de jelenleg puszta falai állanak. A ref. templom szinte igen régi épület, sok latin felirattal, mellyek bemeszeltettek (!). Birja a helységet Ibrányi Ferencz, Lajos és Zsigmond, kik közül Ferenczneknek lakháza van itt, de helyben nem lakik. Az Ibrányi nemzetség a Vayakkal egy eredetü, mint ezt Vajánál láthatni.

Ibrony, magyar falu, Szabolcs vmegyében, ut. p. Kállóhoz északra 2 mfdnyire: 37 r., 16 g. kath., 600 ref., 31 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $3^7/_8$ első osztálybeli egész telekkel. Dohányt termeszt. F. u. Benkő, Darabos, Jármy, Kriston, stb.

Kis-Ida, tót falu, Abauj vmegyében, a szomolnoki országutban: 368 kath., 2 ref. lak. Serház. Derék erdő. F. u. a szepesi káptalan.

Nagy-Ida, magyar m. v. Abauj vmegyében, Kassához dél nyugotra 2 órányira: 1158 kath., 10 evang., 345 ref., 185 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Diszesiti ezen helységet a gr. Csáky Antal kastélyja s gyönyörü angol kertje, pompás tavakkal, üvegházakkal, vadaskerttel. Határának nagyobb része sikon fekszik s igen termékeny; erdeje, rétje, legelője jó; nádja elég a Kanyapta mocsárban; országos vásárai erősen látogattatnak, különösen a sertésre nézve hiresek. 1557-ben Perényi Ferencz igen vitézül megoltalmazta az ide való várat Puchaim császári vezér ellen, a számos czigányokat is fegyverfogásra kényszeritvén; de végre ezt a puskapor hiánya miatt 20 napi ostrom után csakugyan feladá. 1650-ben pedig az izraeliták tartának itt nevezetes zsinatot, mellyre Európának minden tartományából jelentek meg, de sikeretlenül megint eloszlottak. — F. u. nagyobb részt gr. Csáky Antal és báró Perényi, továbbá Knézsik, Jabreczky, Püspöki, stb.

Idrány, magyar falu, Abauj vmegyében, F. Novajjal összefüggésben: 38 kath., 148 ref., 58 zsidó lak. Bortermesztés. F. u. a jászói prépost.

Idvornak, bolgár-magyar hely, Torontál vmegyében, Jankahidhoz északra 1 mfdnyire: 44 házzal, 380 kath. lakossal, buja termékenységü földekkel, s rétekkel. F. u. Petrovics József. Ut. p. N.-Becskerek.

Igal, magyar m. v. Somogy vmegyében, 1366 kath., 20 ref., 33 zsidó lak., kath. paroch. templommal, kato-

na tiszti lakásokkal. Erdeje, szőlőhegye, s termékeny szántóföldje van. F. u. gr. Batthyáni Kázmér zártömege. Ut. p. Kaposvár.

Igal, puszta, Veszprém vmegyében, Hánta és Lehérd közt.

Igar, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Keresztes mellett, 40 kath. lak., gazdag buza-termő határral. F. u. gr. Károlyi György.

Igar, magyar falu, Székes-Fejér vmegyében, Simontornya mellett, 109 kath., 924 ref., 14 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával. Virágzó marha- és birkatenyésztés. Sok nád. F. u. a Vörös nemzetség. Ut. p. Sár-Bogárd.

Igar, puszta, Veszprém vármegyében.

Igar, magyar falu, K.-Szolnok vmegyében, lapályos rónaságon, Debreczenhez 5, Füredhez 2 mfd. 1458 ref., 31 r. kath., 113 zsidó lak., ref. anyatemplommal, kath. fil. szentegyházzal. Határa 7600 hold, mellyből szántóföld 2600 h., legelő 650 h., vizállásos hely 850 h., szőlőkert 317 h., erdő 253 h., kaszálló 1917 hold. Ebből urbériség 570 hold. Földe fekete homok, melly minden veteményt egyformán jól megterem; marha- és juhtenyésztése szép, mert sok szénája van. A helység déli oldalán van egy tó, melly 863 holdat foglal el, s a Tiszából kap táplálékot. Birják: Papszász Ignácz, Vörösmarty István, és László, Varga Józsefnő, Barkasy Benedek, Szána Pál, Lipcsey Károly, Deme Sámuelné, Dapsy József, Okolicsányi Gusztáv és György, Széki Péter, Borbély László, Kovács István, Pál és György, Nagy Pál és Szabó József.

Iglincz, orosz falu, Ungh vmegyében, Szerednyéhez keletre 1 mfdnyire, Beregh vmegye szélén: 5 r., 415 g. kath., 13 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Jó bort termő szőlőhegy. Erdő. F. u. gr. Károlyi, Kárner, Péchy, s m.

Iglincz, Hlinyanecz, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz 1 mfdnyire: 356 g. kath., 5 zsidó lak. Földe sovány; tölgyes, bikkes erdeje; vizimalma, kevés legelője van. F. u. gr. Schönborn.

Igló, (Neudorf), Szepes vmegyében, a 16 szepesi városok közt fő és legnagyobb város, egy széles gyönyörü völgyben, felséges kilátással a távolesö Kárpát hegyeire, a Hernád bal partján, Löcséhez délre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 3685 kath., 2486 evang. német lakosokkal. A város szépen és rendesen épült. Jeles épületjei a roppant kath. paroch. templom, rézzel fedett toronynyal, az új szép evang. szentegyház, az igazgatósági, városi és plébánia házak. A Palzmann kertje ritka virágai s növényházai miatt nézésre méltó. Van itt egy sóház, sok épülettel, két jó kőbánya, jeles fejércserépedénygyár, mész és téglaégető kemenczék, egy papiros és több liszt-, fürész- kalló-malmok, kórház, vendégfogadó, nevezetes evang. sirkert, fördő egy regényes vidéken, számos vas- és réz-hámor, mellyekben sok réz, s a megyében legjobb vas készittetik. Határa a városnak felette nagy, különösen rengeteg erdövel bir; a lentermesztés, gyolcsszövés, és az erdőkben a méhtenyésztés jeles sikerrel üzetik. A lakosok mulatság kedveért gyakran meglátogatják az innen $\frac{3}{4}$ órányira fekvő Sanssouci nevü ligetecskét, mellyet hajdan a Csáky grófok pompás mulatóhelynek varázsoltak; de jelenleg csak egy pyramis emlékeztet régi dicsőségére.

Kis-Igmánd, pusztai helység, Komárom most Esztergom vmegyében, Komáromtól $^{15}/_{16}$, ut. p. Uj-Szönytől $^{12}/_{16}$ állomásra, sik vidéken, a Komáromból Veszprémbe menő országútban; északról Csém, Mocsa; keletről Mocsa, Tömörd; délről s nyugotról N.-Igmánd környékezvén; ha-

tárkiterjedése az 1841-ki felmérés szerint 2884 hold, melly 48 h. belső telket s 50 h. szőlőt kivéve, s némelly használhatlanokon kivül, mind szántóföld és rét, s általában majorsági s jó termékenységü föld. Említést érdemel Ghyczy Ignácz úr jól rendezett majorsága s jeles gyümölcskerte. 148 r. kath., 476 ref., 29 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplommal. F. u. Boday, Ghyczy stb.

Nagy-Igmánd, derék magyar falu, Komárom most Esztergom vmegyében, Komáromhoz $1^{2}/_{16}$, Tatához $1^{3}/_{16}$, Uj-Szönyhöz, melly u. p. $^{14}/_{16}$ állomásnyira; határa a helységtől inkább keletre terjed, északról K.-Igmánd, Mocsának egy része; keletről Kocs és a Sz.-Mihályi puszta; délről Csep, Tárkány és a csanaki puszta; nyugotról a csémi puszta határozzák. Földe általában középszerü fekete föld, kivéve a sz. Mihály felül eső homokos részt, egyébkint általában halmos. Maga a helység 3 tó közt laposan fekszik; e tavak Malomtó vagy Öregtó, Majortó, Disznótó; ezen kivül Csep felé esnek még 3 tavak, Katonató, Kerektó, és Csepiéri tó, ez utolsó lecsapoltatván kaszáltatik; a többiben az egész urodalomban követett egy általános rend szerint gyakoroltatik a halászat. Van itt sok ponty, csuka, kevés csik. A helységen keresztülmegy a mészárosok utja, mellyen az Öregtó érén nagy megyei köhid van; továbbá itt megy át a Komáromból Kisbéren keresztül Veszprémbe vezető országút. Kender, káposzta, itt jól miveltetik, s az Öregtó szélén terem a legnagyobb fejü káposzta. Van két kis szőlőhegye is, az egyik az Öreg-, a másik az Ördöghegy, mindenik csak savanyú kerti borral fizet. A sok vizes rétségben szép kaszálók s nádasok vannak. Legelője pedig különösen jó. Ugyanazért itt a baromtenyésztés is jó karban áll, különösen lovakat jókat és gyorsakat tartanak és nevelnek. A határhoz tartozik még a csicsói puszta, melly a jobbágyok által haszonbéreltetvén, legelőül használtatik. Van itt 651 kath., 12 evang., 1632 ref., 11 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplommal. A nép szorgalmas, háza körül látszik vagyonosság. Foglalatossága főkép a mezei gazdaság, fuvarozás, s köztök igen ügyes kocsisok találtatnak. F. u. gr. Eszterházy Miklós, s a gesztesi urad. tartozik.

Ignesty, oláh falu, Arad vmegyében, Nyágrához közel, sovány bérczes vidéken, 198 óhitü lak.

Ignicz, Znyaczovo, orosz falu, Beregh vármegyében, Ungh vmegye szélén, Munkácshoz 2 mfd. 17 r., 725 g. kath., 12 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Határa róna s jó kukoriczát terem; erdeje szép; rétje, legelője böven. F. u. gr. Schönborn, Bornemisza, gr. Majláth, Jó, Kende, s. m.

Igrám, tót falu, Pozson vmegyében, Cziferhez délkeletre $^{1}/_{2}$ mfd. Lakja 458 kath., 1 evang., 6 zsidó. Van derék urasági tiszti lakása, termékeny földje, rétje, malma. F. u. gróf Pálffy Ferencz.

Igricze, magyar falu, Zala vmegyében, igen erdős és hegyes vidéken, 283 kath. lak. F. u. Rumy Ferencz. Ut. p. Szalabér.

Igriczi, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1^{12}/_{16}$ állomásra; határát a Miskolczról Csáthnak vezető országút metszi keresztül; vidéke homok halmokkal terítve rónaság; szomszédja északról Papi, napkeletről P. Bikki puszta és T. Tarjány, nyugotról Csáth mezőváros, északnapnyugotról az emődi határ Lakosai nagyobb részint nemesek, kik egyszersmind közbirtokosok is. Területi tére, minthogy még mérnökileg felmérve nincs, hozzávetőleg 3000 holdat meg nem halad; ebből belső te-

lek 200, szántóföld 2000, kaszálló 300, legelő 500, erdő 150, szőlő 50 hold; a határ szabálytalan szántóföldjei a javitást, szorgalmat nagyon megkivánják, a mennyiben csaknem átaljában homokos, kavicsos s rétegesek; szorgalmatos földmivelés által azonban buzát, rozsot, árpát, zabot, tengerit, krumplit, főzeléket bőven terem. A nőnem kivált nyáron által leginkább paprika-termesztéssel foglalkozik, mellyből több megyékbe elhordva kereskedést űz. Szarvasmarhát szekereikbe nevelnek; lovakat, fejőstehenet, sertéseket tartanak; juhot azonban, a mennyiben száraz legelőjök engedi, bővebb mennyiségben tenyésztenek; ludat, pujkát s más apró marhát a nők sokat nevelnek. Az egész határt uri joggal apróbb nagyobb részekben földesurak, nemes birtokosok használják. Lakosok száma 1300, kik mind magyar nyelven beszélnek. Vallást illetőleg reformatus 1230, kiknek anyaegyházuk van; zsidó 70. Kitünő épületjei nincsenek, egyedül a ref. egyház czélszerü idomzatu tornyával emelkedik ki az egyszerü lakok csoportozataiból; iskolája népes tanuló gyermekekkel megtelve jó karban van. Lakosai mindnyájan irni, olvasni és számolni tudnak. Jelenlegi birtokosai: Szentimrey, Visoly, Pásztor, Nagy, Seres, Kis, Gombos, Kazay, Kovács, Csiszár, Szilvásy, Gere és Szabó családok.

Iharkut, puszta, Veszprém v.-megyében, az ugodi határból szakittatott ki, kevés földje van; a többi mind Bakonyság. Az ugodi uradalomhoz tartozik.

Iharos, magyar falu, Somogy vmegyében: 496 kath., 152 ágostai lak., kath. paroch. szentegyházzal, termékeny szántóföldekkel, erdővel. F. u. Inkey Antal örökösei. Ut. p. Iharos-Berény.

Ihászi, puszta, Veszprém vmegyében, Marczaltö és Pápa közt.

Ihlics, puszta, Trencsén vmegyében, Kosztolna-Miticz fil., 20 kath. lakossal.

Ihrács, tót falu, Bars vmegyében, Zólyom vgye szélén: 400 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Körmöcz.

Ihristye, tót falu, Trencsén v.-megyében, Puchótól éjszak-nyugotra 1 órányira: 19 kath., 165 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Ikervár, magyar mv., Vas vmegyében, a Rába mellett, ut. p. Szombathelyhez 3 mfldnyire: 884 kath., 5 evang. lak., kath. paroch. szentegyházzal. Ékesíti e várost az uraság gyönyörü kastélya és ritka szépségü kertje. A Rábán tul ismét van egy természetes kert, szép jegenye- s nyárfacsoportokkal, halastavakkal, méhesházzal, fáczányossal, gyümölcsössel, s egy roppant kiterjedésü kaszállóval. Határja a városnak róna és igen termékeny; szarvasmarha- s juhtenyésztése virágzó; az uraság szép tehenészetet tartott; volt egy nagy répaczukorgyára. F. u. gr. Batthyáni Lajos zártömege, s a város feje egy uradalomnak.

Iklad, német falu, Pest-Pilis v.-megyében, egy jó fekvésü szőlőhegy aljában, s alatta mindjárt a Galga vize folyik. Ut. p. Bagh. Határa a hozzá tartozó H e r n á d pusztával együtt 2700 hold, mellyből 1108 hold szántóföld, 70 h. beltelek, 370 h. rét, 180 h. vágás, és 781 hold lábas erdő, végre 191 hold szőlőhegy. Ebből urbériség 408 h. szántó, 20 h. beltelek, 120 h. rét, 151 h. szőlő; uraságí szántó 700 h., 50 hold beltelek, 250 h. rét, 40 h. szőlő, 961 h. erdő és vágás, mellyek a lakosokkal közösen legelőül használtatnak. Földje fekete, néhol fejér agyag, megtermi a tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, lencsét, borsót, burgo-

nyát. Szölöhegye kitünöen miveltetik. Népessége 594 lak., kik csaknem mind ágostaiak, Steyerhonból származottak, helybeli anyaegyházzal. Van csinos urasági lakháza. Birja gr. Ráday Gedeon.

Iklad, puszta, Bars vmegyében, Cseke filial., 7 kath. lak.

Ikland, puszta, Veszprém vmegyében, Vásárhelyhez ½ óra.

Ikló, puszta, Somogy vmegyében, az Inkey család iharos-berényi uradalm. tartozik, N. Kanizsához 2 mfld, 129⅝ h. szántóföld, 12 h. rét, 176⅝ h. erdei legelö.

Iklod, magyar falu, Zala vmegyében: 163 kath. lak. F. u. gr. Szapáry. Ut. p. A. Lendva.

Iklód, puszta, Szabolcs vármegyében, nagy részt ugyanazok birják kik Petneházát.

Iklód, puszta, Bihar vmegyében, Váradhoz közel, a váradi deák káptalan birtokában, sok és termékeny szántóföldel.

Iklód, magyar falu, Szathmár vmegyében, Kántor-Jánosi mellett, homokos, de meglehetös határral, kevés erdövel. F. u. az Iklódy nemzetség s m. t. Ut. p. Nyir-Bátor.

Ikloda, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz délre 1¼ mfld, a Pogonis jobb partján, rónaságon. Lakja 793 n. e. óhitü, anyaegyházzal. Határja 2028 h. 1460 □ öl, mellyből 611 hold szántóföld, 339 h. rét, 125 h. 400 □ öl legelö, 26 h. szorgalomföld, 138 h. belsö telek. Urbériség: 1296 hold; majorság: 798 h. 1464 □ öl, mellyből 150 h. szántó, 263 h. rét, 385 h. 1464 □ öl legelö. Földe porhanyós fekete agyag és elsö osztálybeli. Szénája sok és igen jó. Birja a kir. alapitvány.

Ikrény, puszta, Györ vmegyében: 397 kath. lak., nagy urasági majorsággal. F. u. gr. Lamberg.

Iktár, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz keletre 4 órányira, a lugosi országutban: 850 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. A Bethlen régi család innen veszi elönevét, de kastélyuknak már nyoma is alig látható. Földje termékeny; rétjei kövérek. Van 24⅝ egész urb. telke. Birja a kamara.

Iliny, magyar falu, Nógrád v.-megyében: 349 kath., 4 evang., 6 zsidó lak. F. u. Szentiványi, Darvas, Csikány. Ut. p. Losoncz.

Ilk, magyar falu, Szathmár vmegyében, ut. p. V.-Naményhoz délre 1¼ mfldnyire: 35 rom., 53 g. kath., 485 ref., 24 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa homokos, dombos és völgyes, de böven adja a rozs kereszteket, ugy a tengerit, burgonyát, s lapos földje, mivel trágyáztatik, buzát, árpát, kendert, kölest. Kaszállója kevés; ligetes erdeje meglehetös. F. u. nagyobb részben gr. Károlyi, továbbá Lónyay, Eötvös, Eördögh, Kendeffy, Toldy s m.

Iklócz, (Giwkuwci), orosz falu, Beregh vármegyében, Hribóczhoz ½ órányira: 42 g. kathol. lak. F. u. gr. Schönborn.

Illadia, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Oraviczához 1½ órányira: 8 kath., 1553 óhitü lak., s anyatemplommal.

Illava, tót mv., Trencsén vmegyében, a Vágh bal partján, gyönyörü vidéken: 1071 kath., 139 zsidó lak. Kath. paroch. temploma hajdan a trinitáriusoké volt. Van egy régi várkastélya, ser- és pálinkafözö-háza, vendégfogadója, ispotálya, s egy synagógája. Lakosi szorgalmatos mesteremberek; köztök sok varga, s egynehány posztós is van. Határa nagy részt róna, dombos, és igen termékeny. Feje egy uradalomnak, mellyet hajdan Bakacs, azután Magyar Balázs, Kinisi Pál, Osztrosics, a fiskus, gr.

Breuner, most pedig gr. Königsegg család bir. Ut. p. Trencsén.

Illávka, tót falu, Trencsén v.-megyében, Illavához 1 fertály: 204 kath. lak. F. u. gr. Königsegg.

Illésfalva, tót falu, Zólyom v.-megyében, a Garan bal partján, Beszterczétől délre ½ órányira: 42 kath., 153 evang. lak. Földje elég termékeny; legelője jó; erdeje derék. F. u. többen.

Illésháza, magy. falu, Pozsony vmegyében, a kis Duna mellett, N. Magyarhoz ¾ órányira: 475 kath. lak., kathol. paroch. templommal. Legelője bőven; rétje sok; jó szénája; nagy erdeje; révje van a kis Dunán. A szarvai urad. tartozik. Ut. p. Pozsony.

Illia, (Sz. Egyed), tót falu, Honth vmegyében, Sz. Antal mellett: 398 kath., 3 evang. lak. Nagy erdő. F. u. h. Coburg. Ut. p. Selmecz.

Illocska, rácz-horvát falu, Baranya vgyében: 307 kath., 320 óhitü, 9 zsidó lak., óhitü anyatemplommal. Rétje sok és jó. A dárdai urad. tartozik.

Illove, tót falu, Trencsén vmegyében, ut. p. Zsolnához délre 1½ órányira, egy patak mellett. Van 170 kath., 3 evang., 2 zsidó lak. F. u. h. Eszterházy.

Illye, oláhul Csömegy, oláh falu, Bihar vármegyében, rónaságon, ut. p. Kötegyán. Lakja 900 n. e. óhitü, kiknek helyben anyatemplomuk. Határa 1838 hold, mellyből szántó 166, kaszálló 175, legelő 80, erdő 480, mocsár 240, majorság erdőn kivül 350 hold. Földe vadvizes, szikes, kétszerest, tengerit, zabot terem. Határát a Gyepes folyó környékezi, és sok posványa van. Birja a báró Szepessy család.

Illyésfalva, (Sperndorf), tót falu, Szepes vmegyében, Smizsánhoz éjszakra ¾ órányira: 441 kath., 119 evang. lak. Kastély. Tehenészet. Sörház. F. u. gr. Csáky Imre.

Alsó-Ilmicz, (Unter-Ilmicz), német falu, Mosony vármegyében, a Fertő tava partján: 1116 kath. lak., paroch. szentegyházzal, szoda-gyárral. Határa negyedik osztálybeli, s 54¼/ egész telek után van 116 telkesgazdája, 67 hold második, 209 hold harmadik, 1669¾/ hold negyedik osztálybeli szántóföldje, 408¾/ embervágó rétje. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Mosony.

Felső-Ilmicz, (Ober-Ilmicz), német falu, Mosony vmegyében, az előbbeni helység szomszédságában: 346 kath. lak., 6¼/ harmadrendü egész telekkel, 41 telkesgazdával, 84¾/ hold harmadik, 104 hold negyedik osztályb. szántóföldekkel. Halászat. Szíksóseprés. Vizivadászat. F. u. a szombathelyi káptalan.

Iloba, oláh-német falu, Szathmár vármegyében, N. Bányához nyugotra egy postaállásnyira. Számlál a Handallal együtt 38 r., 415 g. kath. lakost. Van g. kath. anyatemploma, postahivatala, jövedelmes bányái, mellyek főképen rezet adnak; veres érczes vize, melly a vasat rézzé változtatja, patakjaiban sok kövé vált fája, roppant bikkes bérczе és gyeptőzege, vagy turfája. F. u. nagyobb részt gr. Károlyi, gr. Teleki, Becsky örökösök.

Iloncza, orosz falu, Beregh v.-megyében, ut. p. Nyiresfalvához 1½ mfld: 4 r., 1004 g. kath., 8 ref., 25 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Vasbányák. Nagy és szép erdő. Sovány föld. F. u. Ilosvay, Lónyay, Somosy nemzetségbeliek.

Ilosva, (Irsáva), orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz délre 3 mfldnyire: 18 r., 617 g. kath., 34 ref., 18 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Van itt egy büdösköves ásványos forrás, vizimalom, egy régi vár omladéka Budolo hegyén. Szántóföldei egyik nyomáson termékenyek; rétjei jók; erdeje szép, és sok makkot, gubacsot szolgáltat. F. u. az Ilosvay nemz.

Iltyó, oláh falu, Arad vmegyében, a Maros mellett, Erdélyország szélén, hegyen dombon szétszórva, 18 kath., 711 n. e. óhitü lak., s fatemplommal. Ut. postája Soborsin 1 mfd. Határa 2962 hold, mellyből szántóföld 564 h., rét 278 h., legelő 120 h., erdő 2000 hold. Majorsági birtok az erdő, továbbá 60 h. szántó, 110 h. rét, és 120 h. legelő. Földje jó volna, de leginkább csak kukoricza termesztetik. Birja b. Lopresti Josepha.

Imár, puszta, Veszprém vármegyében, Salamon és N. Ganna közt.

Imár, puszta, Zala vmegyében, Pula és Dörögd közt.

Imely, magyar falu, Komárom vmegyében Nyitra vize mellett, Komáromhoz éjszakra 2 mfdnyire, 1086 kath., 4 evang., 192 ref., 11 zsidó lak. kath. anya-, ref. fiókegyházzal. Határa 5133 hold, mellyből 4250 holdat árviz jár. Földe részint homokos, részint lapályos, fekete agyag. Az egész határt jobbágyság birja, majorság itt nincs. F. u. az eszt. érsek.

Imola, helység, Gömör vmegyében, Ragálytól keletre magányosan egy szük völgyben fekszik. Van benne a reformatusoknak templomjok. A lakosok száma 412-re megy, ezek közül férfi 195, asszony 217; mindnyájan reformatusok s eredeti magyarok. Van benne $3^2/_8$ urbéri, $10^4/_8$ majorsági telek, 6 lakó, 1401 hold erdő; szántóföldje jó mivelés után megtermi a tiszta buzát is; rétje a falu közepén végig folyó pataktól gyakran beöntetik. A szarvasmarha- és juhtenyésztést kedvelik; van elegendő s jó legelője. Birják a kül birtokosokon kivül: Ragályi, Czékus, Új, Palis, Osvárt, Oroszlányi, Ambrus családok.

Imrefalva, tót falu, Szepes vmegyében, Gömör vmegye szélén: 187 kath. lak., szép erdővel. F. u. gr. Csáky.

Imregh, magyar-orosz f., Zemplén vmegyében, a Latorcza mellett, Zemplénhez 1 órányira: 161 r., 311 g. kath., 276 ref., 59 zsidó lak. Minorita szentegyház és zárda, s ugyan ezen szerzetesek teszik a plebániai szolgálatot is. Van szőlőhegye, 518 hold szántóföldje, jó rétje. F. u. nagyobbára b. Barkóczy nemzetség, kinek itt kastélya van. Ut. p. Velejte.

Imretelek, magyar hely, Torontál vmegyében, 29 házzal, 156 kath. lak. Dohánytermesztós. F. u. a Marczibányi család. Ut. p. Uj-Kanizsa.

Imsád, orosz falu, Máramaros vmegyében, 526 g. kath., 12 zsidó lak., anyatemplommal. Határa sovány és kicsiny. Ezen helységhez nem messze állott Jaszenóvácz nevü falu, melly a felette álló hegynek leszakadása által végső pusztulásra jutván, a benne volt régi templom helyét mostanság csak egy fakereszt mutogatja az utazónak. F. u. Darvay, Szaplonczay maradékok, Horváth, Várady, Tóth, és több nemesek. Ut. p. Huszt.

Inakod, puszta, Somogy vmegyében, Mikénél. F. u. h. Eszterházy.

Inám, magyar falu, Honth vmegyében, közel az Ipolyhoz: 660 kath. lak. és egy borral, fával, gabonával bövölködő határral. Dohányt is termeszt. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Inám, puszta, Somogy vmegyében, 14 kath. lak.

Inánes, magyar falu, Abauj v.-megyében, Forróhoz egy órányira: 573 r., 31 g. kath. 39 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Gazdag róna határ. F. u. gr. Keglevich János.

Inánes, puszta, Hont vmegyében, Balog helységhez kapcsolva.

Inánd, oláh falu, Bihar vármegyében, rónaságon, Váradhoz $2^1/_2$ mfdnyire, 310 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Urbéri birtok 570 hold, a legelő közös, a majorsági földet meg

nem tudhattam. Földje fekete porhanyós gazdag föld. A cséffai határtól egy patak választja el. Birja gr. Csáky Károly özvegye.

Alsó- és Felső-Inárcs, máskép Csikos, Pest-Pilis m. népes puszta, melly nevét a felső Inárcson keresztül húzódó s csikkal bővölködő turjános tótól vette, Ócsához egy postaállásnyira a kecskeméti országutban: 250 kath., 15 evang., 20 ref. lak. Alsó-Inárcson van postahivatal, és vendégfogadó. F. u. gr. Keglevics Gizela. Felső-Inárcsot birják gr. Beleznay és Farkas családok.

Inczéd, horvát falu, Vas vmegyében, a Stajerországutban, 545 kath., 8 ágostai lak. Kath. paroch. szentegyház. Szőlőhegy. Jó rét és erdő. F. u. gr. Batthyáni Gusztáv. Ut. p. Kőszeg.

Inke, magyar falu, Somogy v.-megyében, 315 kath., 120 ágostai, 743 ref., 6 zsidó lak., kath. kápolnával, ref. anyaszentegyházzal. Tágas határa homokos; erdeje elég; bort is termeszt. F. u. Szegedy Károly. Ut. p. Iharos-Berény.

Innocenthal, puszta, Bars v.-megyében, Skiczov fil. 126 kath. lak. Üveghuta.

Inócz, orosz falu, Zemplén v.-megyében, Ungh vmegye szélén, N. Bereznához 2 órányira: 251 g. kath. lak., 317 h. szántóföldd el, sovány hegyes határral. Ut. p. Ungvár.

Inoka, magyar falu, Heves v.-megyében, Szolnokhoz délre 4 mfdnyire a Tisza közelében, 950 lak., kik csaknem mind reformatusok, anyatemplommal. Határa 5209 hold, mellyből szántóföld 2646 h., rét 860 h., szőlő 154 h., lapos vizjárta legelő 890 h., gyeplegelő 520 h., kenderföld 30 h., kaszálló 109 h. Urbériség $8^{13}/_{16}$ telek után 282 h. szántó, a hivatalnokoké 32 h., a többi szántóföld majorság. Földe szikes, mikor sok eső jár, megterem mindent. Árvizes években marhákat nem igen lehet tartani. A Tisza közel folyik a helységhez, mikor az árviz kiönt, a helységnek 3 oldalát mossa, a kertekbe is bejön, és csak egy felől lehet szárazon a helységbe menni, a hol is a temető és falu közt egy kis dombon egy régi toronynak egyik sarka $1^1/_2$ öl magas és 4 láb széles, most is fenáll, s mellette más épület alapköve szinte látható. Birja gr. Teleki Domokos, Tihanyi Ferencz, és Kubinyi árvák, kiknek gyámuk Kubinyi Ferencz ur.

Inota, magyar falu, Székes-Fejér vmegyében, Csórhoz egy órányira, szőlőhegyekkel s erdőkkel körülvétetett kies vidéken, 258 kath. 587 ref., 4 evang. 7 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiókszentegyházzal. F. u. a palotai Zichy grófok.

Puszta-Inota, puszta, Veszprém vmegyében, bortermesztéssel. Közbirtokosoké.

Inta, puszta, Vas vármegyében, Dömölk és Sitke közt. Herczeg Batthyáni Filepnek innen veszi egyik uradalma nevét.

Ipacsfa, magyar falu, Baranya vmegyében, az Okor vize mellett, 8 kath., 458 ref. lak., ref. anyaegyházzal. Sok legelő. Erdő. F. u. a siklósi uradalom. Ut. p. Siklós.

Ipolofa, puszta, Somogy vmegyében, gr. Széchenyi Pálé.

Almásy-Nagy-Iratos, puszta, Arad vmegyében, Csanád vmegye szélén, Aradhoz 2 órányira. Kiterjedése 5212 hold 1100 □ ölével, mellyekből 1232 h. kaszálló, 3120 hold szántóföld, 860 hold pedig legelő. Az egész puszta róna és igen gazdag termékenységü; rétje legelője zsiros levén, a marhahizlalás nagyban divatozik. Haszonbérlők tartják, de van itt egy kis 30 holdnyi erdő mellett egy dohány-kertész község is megtelepitve. 480 r. kath. magyarból álló. Birja

a pusztát Almásy Pál, volt hevesi alispán.

Forray-Nagy-Iratos, puszta, Arad vmegyében, Csanád vmegye szélén, Aradhoz 2 mfdnyire. Az egész róna határ igen gazdag föld, s kevés szik van benne. Ebből bir a rátelepitett kertész község 1500 hold szántóföldet, 464 hold legelőt; majorságilag kezeltetik 2750 hold szántóföld, és 750 hold gyep. A dohány-kertész község számlál 688 lelket, kik mindnyájan magyarok és római katholikusok. Birja a pusztát báró Forray Iván.

Kis-Iratos, puszta, Csanád v.-megyében, Arad vmegye szélén: 259 lakossal, nevezetes ló-marha- és juhtenyésztéssel. F. u. Szalpek uraság, kinek itt szép lakhelye van.

Iregh, magyar m. v. Tolna vmegyében, egy róna termékeny vidéken, 1295 kath., 54 ágostai, 1090 ref., 8 zsidó lak., kath. és ref. paroch. szentegyházakkal, 107 egész telekkel. Van itt egy roppant 3 szögletü kastély, szép kerttel és nagy istálókkal, telivérü ménes, nemesitett birkanyájak. Tágas határa sikeres buzát terem, szarvasmarha s lótenyésztése virágzó: erdeje derék. F. u. a Viczay grófi család Az ireghez tartozó békai pusztán szemlélhetni egy veres barátok kolostorának romjait, egy a kolostor alatt levő 12 fiókos pinczével, melly deák és török betükkel van bémázolva.

Irhócz, orosz falu, Máramaros vmegyében, a Taraczk mellett: 9 r. 1048 g. kath., 64 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Iriny, magyar falu, Szathmár vmegyében, Dengeleghez ¼ órányira: 66 r., 200 g. kath., 411 ref., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa fekete, s kövér búzatermő; rétjei jók; erdeje kettő. F. u. a régi jeles Irinyi nemzetség.

Irota, orosz falu, Borsod vmegyében, Abauj megye szélén Szendrőtől $^{12}/_{16}$ állomásra. Szomszédai Szakácsi, Abód, Rakacsa borsodmegyei, Gadna és F. Vadas abauji helységek. Határkiterjedése 2567 hold, ebből 49 belsőség, 632 szántóföld, 128 rét, 1737 h. erdő, 21 h. használatlan; urbériség 8 negyedik osztályu telek. Vidéke kivált délnek és nyugotnak hegyes és erdős; északi hegyeiből ered egy patak, melly a falun keresztülfolyván Szikszó alatt a Borsonyossal egyesül. Lakház van 72, lakos 411, u. m. 36, r. kath., 358 g. kath., 5 ref, 4 evang., 8 zsidó; a görög katholikusoknak helyben van anyaegyházuk. Birtokos gr. Vay Ábrahám.

Kis-Irsa, Pest-Pilis m. puszta, 20 evang. lak. Irsához tartozik.

Irsa, Pest-Pilis m. tót-magyar f., Alberti mellett: a szolnoki ország- és vas-utban: 500 kath., 895 evang., 12 ref., 10 óhitü, 450 zsidó lak. Kath. és evang. anyaszentegyház. Synagóga. Sok bolt és korcsma. Határa részint fekete, részint sárga homok, általában jó gabona termő; téres legelőjén sok juhot tart; bora is van. F. u. nagy részben az Irsai nemzetség, továbbá Szabó, s m. t. Van saját postája.

Irsa, puszta, Zala vmegyében, Lövőhöz ½ óra.

Isakocz, vindus-tót falu, Zala vármegyében, 400 kath. lak. F. u. Gyika.

Isal, puszta, Veszprém vmegyében, Somogyié, Pápához ¾ óra.

Isebor, puszta, Zala vmegyében, Zala-Apáti és Buberek közt.

Iske, magyar falu, Ungh vármegyében, a Laborcza mellett, N. Kaposhoz nyugotra 1½ mfdnyire: 24 r., 47 g. kath., 424 ref., 8 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház; jó rét és föld; tava, s erdeje is van. Birják Horváth és Bánóczy örökösök. Ut. p. Ungvár.

Isnéthe, Znatin, magyar-orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz

délre 2 mfd. 8 r. 340 g. kath., 513 ref., 8 zsidó lak. Ref. anya-, g. fiókszentegyházzal. Földei rónán feküsznek s termékenyek, de rétjei soványak. F. u. gr. Schönborn.

Isófölde, puszta, Zala vármegyében, Barabás mellett.

Isópallaga, oláhul Hatór, oláh falu, Bihar vmegyében, 3 dombon keresztül szórva, ut. posta Élesd 1 mfd., 710 n. e. óhitü lak., kik meszet készitnek, s avval kereskednek. Határa 6478 hold, mellyből az erdö 4852 hold, a többi szántóföld, rét és gyümölcsös. Majorság az erdön kivül 200 hold. Hegyes földe agyagos; szilvája igen sok. Három patakja közül kettö a falun foly keresztül. Birja Beöthy Zsigmond. Van itt óhitü anyatemplom.

Ispánk, magyar falu, Vas vmegyében, 142 ref. lak. F. u. gr. Batthyáni Zsigmond. A csákányi urad. tartozik.

Ispánmező, Spano-Pole, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Ratkóhoz egy mfdnyire: 11 kath., 799 evang. lak., kik sok vas gereblyét, és fa eszközöket csinálnak. Hegyes határa rozsot, buzát, árpát, középszerüen, de jó minemüségben terem. F. u. h. Coburg s m.

Istennezeje, magyar f., Heves vmegyében, közel Gömör vármegyéhez, Pétervásárhoz északra 1¼ mfd, 661 kath., 4 ref., 9 zsidó lak. Határa felette hegyes; földeit a vizmosások rongálják; erdeje sok. F. u. Csernus, Brezovay, Beöthy, Radics, Szalatnay. Ut. p. Eger.

Istvánd, (Szala), magyar falu, Zala vmegyében, 318 kath., 331 evang. lak., evangelikus anyaszentegyházzal. F. u. gr. Festetics Tasziló, s az ollári urad. tartozik.

Lesencze-Istvánd, magyar falu, Zala vmegyében, 816 kath., 7 ref. lak., tágas szölöhegygyel. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Sümeg.

Valiczka-Istvánd, puszta, Zala vmegyében, Valiczka szomszédságában.

Istvándi, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Túr mellett, közel Csekéhez: 19 r. 7 g. kath., 321 ref., 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határának dombosabb része homokos, a többi fekete lapály, mellyet a Túr vize gyakran elönt; tölgyes, szilfás, gyertyános erdeje derék; a Túrban sok halat, rákot foghat; jövedelmes vizi malma is van. Föbirtokos Kende Zsigmond, továbbá a Kölcsey, és Jármy nemzetségbeliek. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Istvándi, magyar m. v. Somogy vmegyében, 93 kath., 927 ref., 5 zsidó lak. Ref. paroch. szentegyház. Postahivatal. Vizimalmok az Okor vizén. Nagy határa homokos; pogácsa-almája hires; bora nem állandó. F. u. hercz. Eszterházy.

Istvánfalu, (Stephanovcze), tót falu, Pozson vmegyében, Vöröskötöl keletre 1½ órányira: 297 kath. lak., kath. paroch. templommal, erdövel, kövecses határral. F. u. gr. Pálffy Rudolf örökösei.

Istvánfalva, (Steffelsdorf), vindus falu, Vas vmegyében, Szentgothárdhoz délre 1 óra, 497 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Soványacska határ. Fiatal erdö. A szentgothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Istvánfalva, tót falu, Szepes vmegyében, Imrefalva szomszédságában: 190 kath. lak. Kath. paroch. templom. Fürész- és lisztmalmok.

Istvánfalva, vagy Hajdusicza, tót-magyar falu, Torontál vmegyében, az Illancsai mocsár mellékén, a német bánáti végezered vidéke határszélén: 524 kath., 398 evang., 16 ref., 8 óhitü lak., kik contractualisták. Evang. anyatemplom. F. u. Damaszkin Antal. Ut. p. Margita.

Istvánháza, puszta, Szolnok vmegyében, Czibakházához közel, 6700 hold határral, melly gazdag szántó- és kaszálló földekből áll. Birja a Földváry nemzetség osztatlan állapotban, s jelenleg 12,000 pforintért haszonbérbe van adva.

Istvánmegye, magyar falu, Bács vmegyében, Bajával összefüggésben, Pest vmegye szélén: 1252 kath. lak., kik többnyire a bajai gabonás házakban s hajókon dolgoznak. Sok korcsma. F. u. a kalocsai érsek.

Istvánvágás, tót falu, Sáros vmegyében, ut. post. Berthót. Többen birják.

Iszka, orosz falu, Máramaros v.-megyében: 604 g. kath., 32 zsidó lak., anyatemplommal. Határa sovány; hegyeiben kristálykö találtatik. F. u. gr. Teleki, b. Perényi, Uray, Várady, Szathmáry stb. Ut. p. Huszt.

Iszkász (Alsó), magyar falu, Veszprém vmegyében: 244 kath., 4 zsidó lak. F. u. Martonfalvayak s m.

Iszkász (Felső), magyar falu, Veszprém vmegyében: 303 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. F. u. a kegyes alapitvány.

Iszkász (Közép-), magyar falu, Veszprém vmegyében: 514 kath., 48 zsidó lak. F. u. többen. Mind a 3 falu síkságon fekszik, nyires erdőkkel. Ut. p. Devecser.

Isztáncz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Töke-Terebeshez délre 1½ mfld: 19 r., 520 g. kath., 7 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal, 507 hold szántóföldel. F. u. gr. Erdődy.

Isztebne, tót falu, Árva vmegyében, az Árva jobb partján: 80 kath., 590 evang., 25 zsidó lak. Evang. anyatemplom. F. u. Kubinyi, Ambrózy s a t. Ut. p. Rosenberg.

Isztebnik, tót falu, Trencsén vmegyében: 203 kath., 5 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök.

Isztimér, német mv., Székes-Fejér vmegyében: 1155 kath., 2 ref., 2 evang., 20 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Földje szép buzát, szőlőhegye pedig igen jó bort terem; erdeje is derék. F. u. gr. Zichy István. Ut. p. Fejérvár.

Kis-Isztimér, puszta, Székes-Fejér vmegyében: 39 kath. lak.

Magyar-Ittebe, magyar falu, Torontál vmegyében, ut. p. Becskerekhez keletre 4½ mfldnyire, a Bege partján: 44 kath., 2360 ref., 6 óhitü, 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 68⅜ egész telekkel. Határa minden trágya nélkül gazdagon terem. F. u. Ittebei Kiss Erneszt örökösei.

Rácz-Ittebe, rácz falu, Torontál vgyében, Magyar-Ittebe szomszédságában: 40 kath., 14 ref., 3072 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határában gyönyörü fáczányosok vannak; 172 egész telket számlál. F. u. Ittebei Kiss Erneszt örök.

Ityiv-si-Kohán oláhul, lásd magyarul Lüki-Kohány.

Ivachnófalva, tót falu, Liptó vmegyében, a Vágh bal partján: 308 kath., 3 evang. lak. Termeszt rozsot, buzát, kolompért, hüvelyes veteményeket. Kastély. F. u. Rády család. Ut. p. Rosenberg.

Iváczkó, oláh falu, Szathmár vmegyében, Hiriphez közel: 225 g. kathol. lak., anyatemplommal, soványacska földekkel, tölgyes erdővel. F. u. Szuhányi János. Ut. p. Szathmár.

Ivád, magyar falu, Heves vmegyében, Pétervására mellett: 399 kath., 7 zsidó lak. F. u. az Ivády nemzetség. Ut. p. Eger.

Iváknófalva, (Ivancsina), tót falu, Thurócz vmegyében, a Thurócz vize mellett: 32 kath., 252 evang. lak. Evang. anyatemplom. Határa róna és termékeny; rétjei igen jók. F. u. b. Prónay, Nyáry család.

Batthyáni-Iván, német-rácz falu, Baranya vmegyében: 178 kath., 52 n. e. óhitü, 12 zsidó lak., fáczánkerttel, szép erdővel. F. u. gr. Batthyáni Iván. Ut. p. Siklós.

Dárda-Iván, rácz-német falu, Baranya vmegyében: 132 kath., 337 óhitü, 72 evang., 5 zsidó lak., óhitü anyaegyházzal. Határa róna és termékeny. A dárdai urad. tartozik.

Iváncz, magyar falu, Vas vmegyében, közel a Rábához, Körmöndhez 2 óra: 447 kath., 5 evang., 10 ref. lak. Kath. paroch. szentegyház. Szép urasági kastély és kert. Határa, mellyhez a himfai és tótfalusi puszták is tartoznak, soványacska. Legelője igen sok; rétje elég; erdeje nagy szorgalommal ápoltatik s felette gyönyörü. Feje egy uradalomnak, mellyet a Sigray grófi család bir.

Iváncz, vindus-tót falu, Zala vmegyében: 270 kath. lak. F. u. hg. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Ivánczháza, puszta, Veszprém vmegyében, Pápához 1 óra, a zirczi apátságé.

Ivánda, rácz falu, Torontál v.-megyében, Gyülvészhez $\frac{1}{2}$ órányira: 1178 óhitü lak., s anyatemplommal, $64\frac{7}{8}$ egész telekkel. F. u. Ivándai Karácson István. Ut. p. Temesvár.

Iványfalva, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Zádorfalvához tartozik: 11 kath. lak.

Ivánföldе, puszta, Zala vmegyében, Kapornak mellett.

Iványka, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól 3, ut. p. M. Kövesdtől 1 állomásra, vizenyös róna vidéken: Határai: Szőke és Kétutköz puszták, Poroszló, Négyes, Sz. István, Eger, Löyő helységek, Tagositott határa 2853 $^{38}/_{100}$ holdat foglal, mellyből beltelek 80, szántóföld 774 $^{38}/_{100}$, rét 623 $^{97}/_{100}$, legelő 1273 $^{43}/_{100}$, mocsár s nádas 101 $^{1}/_{100}$ hold. Ebből 15 urbéri telek után szántóföld 485, rét 200, legelő 246 hold. A többi majorság. A határ fele vadszik, fele fekete föld, melly kétszerest legjobban terem. A kaszállókat az árviz járja. 658 lakosai csaknem mind r. katholikusok helybeli anyaegyházzal; fuvarozással is foglalatoskodnak. A helységet az Eger vizéből, Kányafolyásból, Ostoros patakból és Hór vizéből alakult állandó és mindig folyó nagy tó körözi, melly Poroszlótól $\frac{1}{4}$ órára a Tiszába szakad. Ékesili a helységet b. Orczy István földesurának pompás kastélya, kettős nagy angolkerttel, mellynek nyugoti részén sánczokkal körülvett földvár látható.

Iványka, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{10}{16}$, ut. p. S. Kazinczitól $\frac{5}{16}$ állomásra, felette emelkedő erdös hegy oldalában. Határa 802 hold, mellyből 241 hold szántó, 160 h. rét és legelő, 85 h. szőlő, 316 h. erdő. Felszabadult urbéri telek 6 h. Mind szántóföldje, mind rétje igen termékeny; tölgyes erdejében sok sertést tart; szőlöhegye pedig jó bort ad. Lakja 219 reformatus, helybeli anyaegyházzal. Birtokosok: Radvánszky Albert s Molnár Károlynő.

Iványka, (Iványi), tót falu, Pozsony vgyében, fekszik Pozsonyhoz $1\frac{1}{2}$ órányira, Cséklészhez 1 fertály óra járásra, a kis Duna bal partján, kies erdöktől, kertektől, mezőségtől körülvétetve: 484 kath., 10 evang. lak., kath. paroch. templommal, egy nagy kastélylyal és kerttel. Nézésre méltó az idevaló plébánusnak gyümölcsös kertje, melly több százféle nemes fajtáju alma, körtvély, baraczkfákkal diesekedhetik, s honnan több ezer oltó-ágakat hordanak el mindenfelé a környékbe. F. u. h. Grasalkovich örökösök.

Iványka, tót falu, Nyitra vmegyében, a Nyitra jobb partján, Nyitrától délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 892 kath., 80 zsidó lak., kath. paroch. templom-

mal. Földje termékeny; van erdeje, szölöhegye s jó rétjei. F. u. többen.

Iványka (Nagy- és Kis-), puszta, Székes-Fejér vmegyében, Adonyhoz 1 mfld, 341 kath., 260 ref., 2 evang., 6 zsidó lak. Sok rét és legelö. F. u. többen.

Ivánka, puszta, Borsod vmegyében, Szendröhöz tartozik.

Ivanocz, tót falu, Trencsén v.-megyében, a Vágh jobb partján, a Trencsénhez vivö országutban, a mondott várostól délre 2 mfldnyire. Határja egy a legjobbak közül való a megyében. Vannak jó szántóföldjei, legelöje, rétje, erdeje. Lakja a Mlacsoviczi irtásokkal együtt 302 kath., 458 evang., 60 zsidó. F. u. több közbirtokosok.

Ivanocz, vindus falu, Vas vmegyében: 44 kath., 197 evang. lak. F. u. gr. Festetics Tasziló és Inkey Imre kamarás.

Iványi, magyar mv., Sopron v.-megyében, Sopronhoz délre $4^3/_4$, Köszeghez keletre 4 mfldnyire: 1430 r. kath., 20 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. Róna határa 14,500 hold, mellyből szántóföld 4600, rét és legelö 642, erdö 9258 hold. Földje középszerü s terem buzát, rozsot, árpát, zabot, bükkönyt, lencsét, repczét, dohányt, nemkülönben burgonyát és kukoriczát. Erdeje legnagyobb a helységek közt e megyében, s föleg tölgy- és nyárfákból áll, 60 éves forgásra felosztva. Birja gr. Széchenyi Pál, kinek itt szép kastélya van.

Iványi, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rima-Szécshez $^1/_2$ órányira: 28 kath., 271 ref. lak. F. u. h. Coburg.

Iványi (Nagy-), magyar falu, Külsö-Szolnok vármegyében, Debreczenhez $4^3/_4$ mfld, 1987 kath., 3 ref. lak., tágas róna határral, nagy marhatenyésztéssel, s kath. paroch. templommal. F. u. az egri káptalan.

Iványi, puszta, Heves vmegyében, Ballához fél óra: 66 kath. lak. Szép rét. Erdö. F. u. Gyürky Pál, Halasy Károly, Horváth, Herkály, Sütö örök. Ut. p. Gyöngyös.

Iványi, (Iwanuwci), orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz éjszak-nyugotra $1^1/_4$ mfldnyire: 5 rom., 561 g. kath., 9 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Földje csekély; szölöhegye jó; szénája elég; de legnagyobb nevezetessége, felette dicsértetett vasas ásványos vizében s fördö-intézetében áll. F. u. gr. Schönborn.

Iványi, magyar falu, Baranya vmegyében: 28 kath., 459 ref. lak., ref. anyaekklézsiával. Tágas legelöjén sok marhát tart. Erdeje derék. F. u. a Petrovszky nemzetség kihaltával, a királyi kamara.

Iváskó, oláhul Nyekopoj, oláh falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz 2 órányira, dombon, 230 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 1721 hold, mellyből 361 h. szántó, 300 h. rét, 860 h. tölgyes erdö, 200 h. szölö. Ebböl majorság a szölö, erdö, és 60 hold szántó és rét. Földe fejér agyag s a szárazságot szereti, terem buzát, zabot és kevés tengerit. Vize a Honorod, melly gyakran kiönt. Birja Szuhányi Ignácz.

Iváskófalva, (Vaskovicza), orosz falu, Beregh vármegyében, N. Ábránkához $^1/_2$ órányira: 130 g. kath., 4 zsidó lak. Határja hegyes, sovány. F. u. gr. Schönborn.

Iza, orosz falu, Máramaros vmegyében, ut. p. Huszthoz: 1198 g. kath. lak., s anyaszentegyházzal. F. u. a korona. Egészen rónaságon fekszik, s jó földe van.

Izbék, német-rácz falu, Pest-Pilis vármegyében, Sz. Endre mellett egy völgyben: 424 kath., 3 evang., 5 ref., 228 óhitü lak., kik föképp bortermesztésböl élnek. A sz. endrei ráczok Ar-

senius patriarcha alatt Törökországból kiköltözvén, itt telepedtek meg először.

Izbugya, tót falu, Vinnához nyugotra 1 órányira a Cservenicz vize mellett, melly két részre osztja olly formán, hogy egyik része Ungh, másik Zemplén vármegyéhez tartozik. Számlál 421 r., 98 g. kath., 5 evang., 8 ref., 65 zsidó lak. Kövér rétek a Laborcza mentiben. F. u. gr. Sztáray, Viczmándy, b. Lusinszky, Boronkay, s m. Ut. p. Nagy-Mihály.

Izgár, oláh falu, Krassó vmegyében, Lugoshoz $3\frac{1}{4}$ órányira: 639 óhitü lak., s anyatemplommal.

Iziény, német falu, Tolna v.-megyében, 9 kath., 1000 ágostai lak. Evang. anyaszentegyház. Lakosai tehetös gazdák, s számos malmaikban repczéből, tök- s kender-magból, dióból, mákból olajat sutolván, evvel nevezetes kereskedést üznek. F. u. gr. Apponyi. Ut. p. Szekszárd. Ide tartozik Kis-Izmény puszta is.

Izsa, magyar falu, Komárom v.-megyében, a Duna mellett egyenes téren, Komáromhoz $\frac{1}{2}$ mfdnyire. Határa, melly a Duna áradásainak igen ki van téve, 5870 hold; földe fekete homokos, s középszerü termékenységü. Van 1310 kath. 146 ref. lakosa, kath. anya-, ref. fiókegyházzal. F. u. az eszterg. fökáptalannal egyesitett szent tamási prépostság.

Izsák, magyar m. v. Pest-Solt vmegyében, rónaságon, saját postahivatallal és váltással Szabadszállás és Vadkert közt. Határa 24,282 hold és 953 □ öl. Ebből majorsági birtok a bab földdel 10,039 h. 1289 □ öl, urbéri, postai, városi, vendégfogadói, egyházi és iskolai föld 3215 h. 1283 h., szölöskertek 449 h. 452 □ öl, belsöség 423 h. 438 □ öl, selyemerdö 17 h. 298 □ öl, nagyobb szikesek a földek közt 13 h. 828 □ öl, a Kolontó tava 2262 h. 124 □ öl, jó legelö 4087 h. 643 □ öl, homokos legelö 1169 h. 75 □ öl, buczkás legelö 657 h. 338 □ öl, szikes legelö 147 h. 72 □ öl, Kis János rétsége 588 h. 1052 □ öl, nádas 11 h. 1012 □ öl, sivány homok 1067 h. 225 □ öl, utak és töltések 84 h. 925 □ öl, csatorna 12 h. 642 □ öl, kaszálható szigetek a Kolontóban 35 hold 348 □ öl. Egész urb. telek $66\frac{4}{8}$. A határ egy része fekete jó föld, nagyobb része homok; a fekete tiszta buzát, a homokos igen jó rozsot és tavaszit terem, ha a szél a magot ki nem hordja. Szarvasmarha és juh nagy menynyiségben tenyésztetik. Közel a városhoz fekszik a Kolontó tava, melly jó izü haláról és igen szép vékony és tartós nádjáról nevezetes. A Kis-János rétje csekély használatu zsombikos mocsárság. A Csiraszék álló tó szikes vizzel birván, a gyapjut szép tisztára kimossa. Népessége 3553 lélek, kikből 1821 r. kath., 1444 reform., 27 ágostai, 260 zsidó. Az ágostaiakat kivéve, mindenik felekezetnek helyben van imaháza és lelkésze. Van itt jeles, cseréppel fedett városház és vendégfogadó. Országos-vásárt 3 tart, u. m. mart. 24-kén, jul. 2-kán, s oct. 1. napján, azon megjegyzéssel hogy mindig azon napokon esö hét elején hétlön egy napon tartatik mind a barom-, mind a kirakóvásár. Hetivásárok pedig minden kedden és pénteken tartatnak. A város birtokosai: Uzovics János, Reviczky Imre, gr. Majláth Károlynö szül. Reviczky Judit, Reviczky Menyhért, Szily Ádám, özv. Sütö Istvánné, Csemniczky Lajos, és György; Csernus József, Pál és György örök., özv. Fekete Györgynö, Gaál Ignácznö, Nagy János és Strecska Sándor urak.

Izsák, puszta, Pest-Solt vármegyében, Dusnok és Sükösddel határos. Kiterjedése 1500 hold, melly csupa legelö, s a kalocsai érsek birja.

Izsákfalva, magyar falu, Vas vmegyében: 424 kath., 58 evang. lak., bortermesztéssel. F. u. gr. Somogyi és több közbirtokosok. Ut. p. Kis-Czel.

Izsap, magyar falu, Komárom v.-megyében, Komáromhoz 4 mfldnyire fekszik rónaságon, Győr vmegye határszélén, Csiliz vizére megy lábbal, mellyen a pozsonymegyei vizek egy része foly le a Dunába. Hogy e Csiliz vize a Csallóközt el ne öntse, az egész komárommegyei részen nagy töltés huzatott, s a Csiliz torkolatán nagy zugó készittetett, melly azonban Győr megyével közös erővel épittetett és tartatik fel. Határja 1879⅛ holdra terjed, mellyből 23⅛ hold belső telek, 699⅜ h. szántóföld, 341⅜ h. rét, 24⅜ erdő, 36 h. mocsár, 255⅝ h. legelő. Szántóföldje és rétje a legjobb minemüségü; a buza, árpa, zab, tengeri, burgonya és lenvetés böven fizeti meg a magot. Szarvasmarha leginkább tenyésztetik, de ügyetlenül, valamint a mezei gazdaságot is hanyagul üzi az izsapi földmives. A határ nyugoti szélét környező Csiliz folyóban jó halászat van. 103 kath., 242 ref. lak., ref. fiók-egyházzal. F. u. gr. Zichy István, Ábrahám, Kiss, Czina, Győry, László, Füsy, Bozóky, Tamásy, Nagy, nemes családok. Hajdan a komáromi vár urad. tartozott.

Izsaszeg, magyarosodni kezdő tót falu, Pest-Pilis vmegyében, kevessé laposban, délről hegy alatt fekszik, Pesthez keletre 3 mfld, s ut. p. Kerepes. Határa 5620 hold, mellyből 2860 hold szántó, 500 h. rét, 460 h. legelő, 200 h. szölő, 1600 hold erdő. A határ keleti és nyugoti része homokos, déli része agyagos; terem rozsot, zabot, kevés kukoriczát, jó dohányt. Egyébiránt szántóföldjei hegyes és oldalas részekből állván, a záporok által nagyon rongáltatnak. A falu alatt folyik a soha ki nem száradó Rákos vize. A helység a gödöllői uradalomhoz tartozik s van még itt az uraságnak 2 pusztája, u. m. Nyiregyháza erdőből álló és Tápio-Szt.-György, uradalmi birka-majorral. Egyik egyik puszta 2000 holdra terjedhet. Népessége a helységnek 1467 r. kath., 2 ref., 9 zsidó. Van itt kath. paroch. templom, 1 pálinkafőző-ház, vendégfogadó, és 4 vizimalom. Az ugynevezett Katona-Parlagi hegyen számtalan dombocskák léteznek, mellyekben csupa csontok találtatnak, jeléül, hogy itt a régi korban is nagy ütközet történt. De nevezetesb ennél azon nagy ütközet, melly itt 1849-ben épen nagypénteken történt az osztrák főtábor, és a Görgey, Klapka, Damjanics, s Aulich vezérsége alatt álló magyar seregek közt. Ugyanis hg. Windischgrätz osztrák tábornagy minden hadtesteit egyesitvén, 60,000 emberrel a cserháti erdős dombokat és hegyeket erősen megrakta, s kulcsául igen erős állásának Izsaszeget választá. A magyarok két izben rohanták meg e csaknem bevehetlen álláspontot, de mindannyiszor visszaverettek, miglen Aulich hadtestétől segíttetve harmadszor szuronynyal foglalták el az izsaszegi tetőket; minek következtében az osztrákok Pest felé vonultak vissza, mindegyik rész mintegy 700 halottat hagyván a csatamezőn.

Izsép, (Zipow), tót falu, Sáros vmegyében, Bajor fiókja: 156 kath., 85 evang., 2 zsidó lak. Erdő. Meglehetős föld. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Izsép, horvát falu, Baranya v.-megyében: 1421 kath., 12 óhitü, 3 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyháza a helységtől fél órányira fekszik. Gazdag határ. Nagy marhatartás és halászat. F. u. Károly főherczeg örök. Ut. p. Herczeg-Szölös.

Magyar-Izsép, magyar-orosz falu, Zemplén vmegyében, Isztánczhoz ¼ órányira: 374 r., 690 g. kath., 456 ref., 63 zsidó lak. Gör. kath. és

ref. anya, és r. kath. fiók-szentegyház. Van 1480 hold szántóföldje, erdeje, kevés rétje. F. u. többen. Ut. p. Velejte.

Tót-Izsép, tót falu, Zemplén vmegyében, a Tapoly vize éjszaki oldalán, kevessé dombos helyen. Határja 2290 hold, mellyből 54 h. belsőség, 828 h. szántó, 247 h. rét, 560 hold erdő és füzes, 396 hold terméketlen térség. Ebből 14⅛ urbéri telek, 13 zsellér után 330 h. szántó, 130 hold rét; a többi majorság. Földje nem a legjobb ugyan, de a földesuraság kitünően mivelteti, s szép birkákat is tenyésztet. Lakja 65 romai, 80 görög kath., 220 evang., 4 zsidó, Van itt jeles, gőzre készitett szesz- és ser-gyár, egy igen nevezetes csür, tisztilak, kath. fiók-templom, vizimalom. Birja Bujanovics Eduard, s illetőleg neje gr. Haller Julianna halála után gyermekei. Ut. p. Eperjes.

Izsépfalva, (Izsipovicze), tót falu, Liptó vmegyében: 15 kath., 169 evang. lak. Több urasági lakházak. F. u. Dobák, Csemniczky s a t.

Izvor, orosz falu, Beregh vmegyében, Ploszkóhoz 1 órányira: 185 g. kath., 4 zsidó lak. Sovány határja zabot, s néha kukoriczát terem. Erdő. F. u. gr. Schönborn.

J.

Jaba, puszta, Somogy vmegyében, Endrődhöz 1 óra: 85 kath., 10 ref. lak.

Jabalcsa, horvát falu, Krassó vmegyében, Székashoz 3 órányira: 479 kath., 16 óhitü lak. F. u. a kamara.

Jabloncza, magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, a Torna vize mellett, ut. p. Rozsnyótól délre 2 mfldnyire: 91 kath., 503 ref., 5 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Szőlőhegye tágas; gyümölcse igen sok; erdeje szép; rétjei is jók. F. u. h. Eszterházy s mások.

Jablonicza, (Jablonicz), népes tót mv., Nyitra vármegyében, feje a korlátkői uradalomnak, melly 2 mvárosból és 4 helységből áll. Fekszik a Miava vize mellett, N. Szombathoz 2½ mfldnyire, az innen Morvaországba vivő országutban. Táplál 1519 kath., 181 evang., 57 zsidó vagyonos lakosokat; kik a kendertermesztést s mesterségeket erősen üzik. Ékességére szolgál a kath. paroch. templom, a gr. Apponyi József csinos kastélya és kertje, s a két vendégfogadó. Határát a Fejér hegye hasítja keresztül, s ez nagyobb részt fejér homokos, de azért jól mivelt és meglehetős termékeny; topolyafenyőből álló erdeje derék. — F. u. a korlátkői uradalom, mellyet hajdan a Korlát nemzetség, most pedig a Lapsánczky családnak leányágon származó örökösei birnak. 1702-ben a Rákóczyak megverték itt Ricsán cs. k. generálist.

Jablonka, tót falu, Árva vmegyében: 3617 kath., 2 evang., 20 zsidó lak., kik elszórt házakban laknak. Kath. paroch. templom. Harminczadhivatal. 2 vizimalom, 1 fürészmalom. Vendégfogadó. Sessiója: 165⅛. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Jablonka (Alsó), orosz falu, Zemplén vmegyében, Papnia fiókja: 28 r., 436 g. kath., 3 zsidó lak., 645 h. szántóföldel. F. u. gr. Vandernath. Ut. p. N. Mihály.

Jablonka (Felső), orosz falu, Zemplén vmegyében: 6 rom., 670 g. kath., 10 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. 726 hold szántóföld. F. u. Szirmay. Ut. p. N. Mihály.

Jablonove, tót falu, Trencsén vmegyében, Predmirhez ½ óra: 248 kath., 17 evang., 10 zsidó lak. F. u. többen.

Tót-Jablonya, tót falu, Zemplén vmegyében, Papina fiókja, 851 r.,

50 g. kath., 26 zsidó lak., 761 hold szántóföldel. F. u. Malatinszky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Jabrikova, tót falu, Zólyom vmegyében, a tajovai völgyben, hegyoldalban szétszórva 279 kath. 30 evang. lak., kik jobbára kir. hutákban dolgoznak. A falu mellett folyik Szpolocsna patak. Ut. p. Beszterczebánya. Birja Radvánszky család.

Jabuka, oláh-szerb falu, Temes vmegyében, Verseczhez délkeletre $1\frac{3}{4}$ órányira, 1200 n. c. óhitü lak., anyatemplommal. Van 53 urb. telke, hires bort termő szőlőhegye. Birja Nemeshegyi család.

Jacsó, puszta, Nyitra vmegyében, N. Herestény filial., 5 kath. lak.

Jácz (Kis), (Jaczovcze), tót falu, Nyitra vmegyében, 142 kath., 7 zsidó lak. F. u. gr. Erdődi Józsefné.

Jácz (Nagy), tót falu, Nyitra v.-megyében, 510 kath., 188 zsidó lak., kath. paroch. templommal, synagogával. Bikkes erdejök derék. F. u. többen. Ut. p. Nagy-Tapolcsán.

Jácz (Nemes), (Zemanszke Jaczovcze), tót falu, Nyitra vmegyében, 119 kath., 1 evang., 8 zsidó lak. Ut. p. N.-Tapolcsán.

Jád, magyar falu, Somogy vmegyében 100 kath., 721 ref., 4 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával. Erdeje, szőlőhegye van. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Lak.

Jágónak, magyar-német falu, Baranya vmegyében, a dombóvári herczegi uradalomban, ut. p. Kaposvár. Határa 1833 hold, mellyből urb. belsőség 149 h., szántó 740 h., rét 315 h., gyeplegelő 50 h., szőlő 66 h., uradalmi beltelek 3, erdő 510 hold, melly közös legelőnek használtatik. Lakja 459 magyar kath., 242 német ágostai.

Jahodnik, tót falu, Thurócz vmegyében, sz. Mártonhoz 1 fertálynyira az országutban, közel a Thurócz vizéhez. Számlál 50 kath., 327 evang., 20 zsidó lak. Határa termékeny; rétjei kövérek; legelője cleg és hasznos; a Thurócz vizén több fürész- és liszt-malmokkal bir. Nevezetes továbbá savanyuviz-forrása, mellynek alkotó részei: savanyuforrási szesz, kevéssé felolvadt vas anyag, elemésztő föld, só sat. F. u. a Révay fam.

Ják, magyar m. v. Vas vmegyében, Szombathelyhez 2 órányira, 1316 kath., 23 zsidó lak. Régi apáti temploma, melly most plébániális szentegyház, már messzire látható. Közönséges vélemény, hogy ez apátság a 12-ik vagy 13-ik században alapittatott, még pedig a benedekiek részére; de 1532-ben a törökök Kőszegről visszaverettetvén, elpusztitották, s akkor a hozzá tartozó Péczöl is tőle elszakadt. Most mint jövedelmes apátságot az Erdödy grófi nemzetség ajándékozza el.

Jakabfa, magyar falu, Zala v.-megyében, 272 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Baksa.

Jakabfa, puszta, Zala vmegyében, Oroszton és Báránd közt.

Jakabfalu, német falu, Baranya vmegyében, 318 kath., 21 zsidó lak., fiókegyházzal, erdővel. F. u. gr. Batthyáni János. Ut. p. Lapáncsa.

Jakabfalva (Magyar), Jakubowce, tót falu, Sáros vármegyében, Szeben fiókja, 345 r., 48 g. kath., 85 evang., 4 zsidó lak. Kastély. Jó határ. Derék erdő.

Jakabfalva, (Jakubovani), tót falu, Liptó vmegyében, 16 kath., 163 evang. lak. F. u. Pongrácz, Potúrnyay.

Jakabfalva, (Jakubove), tót falu, Pozson vmegyében, ut. p. Malaczkától nyugotra $1\frac{1}{2}$ óra: 913 kath., 21 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sik homokos határ. Jó legelő. Itt az uraság egy, kétszáz holdnyi, mocsárt kiszárittatván, most helyette kövér rétet kaszál; valamint fiatal erdeje is;

melly egy ártalmas homokos térségre ültettetett, az egész vidéknek ékességére szolgál. F. u. h. Pálffy.

Jakabháza, (Jakobshof), német falu, Vas vmegyében, 238 kath. lak. Jó kis határ. Kövér rétek. Erdő. F. u. gr. Festetics Tasziló, Rosty, s. m.

Jakabszállás, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Sárosd mellett, 149 kath., 39 ref. lak. Határa 2670 holdra terjed, melly róna, s inkább homokos, de termékeny. Az egész 12 táblára osztatik, mindenik tábla 222½ holdat foglalván magában. Közepén vannak a csinos urasági épületek; innen mennek ki az utak mindenik táblára, s ezek, valamint a táblák határai fákkal vannak beültetve. A juhok nemesitése igen előment; a szarvasmarhák, lovak, télen nyáron istállón tartatnak, minthogy a takarmány-növények termesztése összeköttetett a váltógazdálkodással. F. u. gr. Eszterházy János örökösei.

Jakabszállás, puszta, szabad Jász- és Kun kerületekben, s ¼ Fülöpszállás, ¾ Szabadszállás, ¼ Majsa városok birják.

Jakabvágás, tót falu, Sáros vmegyében, ut. p. Berthóthoz 1 óra.

Jakabvolya, tót falu, Sáros vmegyében, a Tarcza mellett, Roskovány fiókja, 272 kath., 11 evang., 5 zsidó lak. Kastély. Jó rét. Hegyes határ. Erdő. F. u. Tahy, Dessewffy nemz.

Jákfa, magyar falu, Vas vmegyében, 268 kath., 109 evang. lak. tágas és termékeny határral. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Szombathely.

Jákfalva, tót-magyar f., Borsod vmegyében, Miskolcztól 2, ut. p. Putnoktól 13/16 állomásra, erdős hegyes vidéken. Határa 1841 hold, mellyből 35 h. belsőség, 425 h. szántóföld, 161 h. rét, 1211 h. erdő, 19 h. müveletlen. Urbériség 6¼ egész telek. Lakja 60 r. kath., 12 g. kath. 31 ref., 110 evang., kiknek leányegyházuk S. Kazához tartozik. Birják számos nemesek.

Jákó, magyar falu, Somogy v.-megyében, egyenes sikságon, ut. p. Kaposvárhoz nyugotra 2 mfd. Lakja 305 r. kath., 206 református, 10 zsidó. Jó keverékü homokos földje különös szép rozsot, elég kukoriczát, hajdinát terem. Magas fekvése miatt semmi folyóvizet be nem vesz. Van 14 egész urb. telke; a többi majorsági föld, s birják Csépán, Molnár, Tallián, Bárány, Farkas, Madarász.

Jákó, magyar-német falu, Veszprém vmegyében, 1370 kath. lak. s paroch. szentegyházzal, a Bitván malommal; hegyes, völgyes határral, nagy erdővel. F. u. gr. Somogyi. Ut. p. Pápa.

Jákó, magyar falu, Szabolcs v.-megyében, Madához nyugotra egy órányira: 140 r., 42 g. kath., 450 ref., 60 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 6⅘ első osztálybeli egész telekkel. F. u. Asztay, Bukowinszky, Böszörményi, Csernyiczky, Doby, Dömötör, Falvay, Fejér, File, Gabányi, Galvácsy, Jeney, Kántor, Kaszonyi, Kelemen, Kigyósy, Kovács, Ibrányi, Lencsés, Lénárd, Nagy, Nyeviczkey, Pap, Sebők, Sutka, Szabó, Szanics, Ut. p. Nyir-Báthor.

Jákóhalma, magyar falu, a Jászságban, a Tarna mellett, ut. post. Jász-Berény. Lakja 2690 katholikus, egy halmon épült derék paroch. templommal. Róna határa igen termékeny fekete homok, s kiterjed 7759 holdra; ezenkivül a szent László pusztából bir 5189 holdat. A földbirtokosok száma 226. Van szőlőskertje és kis erdőcskéje is.

Jákó-Hodos, lásd Hodos, Bihar vmegyében.

Jakoris, (Jakowjani), orosz falu, Sáros vmegyében, Szebenhez északra egy órányira: 47 r., 254 gör.

kath. lak. Földje hegyes, sovány; de erdeje, legelője elég. F. u. Péchy nemz.

Jakubján, orosz falu, Szepes vmegyében, rónán és hegyoldalban fekszik a Jakubjánka patak két partján, melly itt igen ragadó és sebes. Szántóföldjei többnyire hegyeken vannak és soványak; urasági birtok az erdőn kivül más nincs. Lakja 150 római, 2650 görög kath., helybeli plebániával. Innen Lőcse felé hegyeken keresztül vezet egy ut, mellyen a földesur gyönyörü kastélyt épittetett. A helységtől ½ órányira van egy urasági vasgyár. Birja Probstner András és Adolf. Ut. p. Késmárk.

Jakusócz, orosz falu, Zemplén vmegyében, 150 g. kath., 4 zsidó lak., 256 h. szántófölddel. F. u. Dessewffy. Ut. p. N. Mihály.

Jalna, tót falu, Bars vmegyében, Zolyom vmegye szélén: 258 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Jalocz, (Jalovecz), tót falu, Liptó vmegyében, 44 kath., 275 evang. lak. F. u. Bán fam. Ut. p. Okolicsna.

Jalova, orosz falu, Zemplén v.-megyében, Szinna fiókja: 179 gör. kath. lak., 203 hold szántófölddel. F. u. Révész. Ut. p. Homonna.

Jalova, orosz falu, Beregh vármegyében, Pudpulocz fiókja: 74 gör. kath., 2 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Jalovecz, tót falu, Nyitra v.-megyében, Chrénocz filial. 183 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Jalovecz, puszta, Árva vármegyében, 12 kath. lak.

Jalsó, tót falu, Nyitra vmegyében, a galgóczi uradalomban.

Jalsovik, puszta, Nógrád vmegyében, Gács fil. 5 kath., 21 evang. lakossal.

Jám, oláh falu, Krassó vmegyében, a Karas vagy Krassó vize mellett, Temes vmegye szélén, ut. p. Oravicza hoz 2½ órányira; 6 kath., 1136 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja gr. Bissingen.

Jamnik, tót falu, Szepes vmegyében, Odorin fiókja, 417 kath., 5 evang. lak. Kastély. F. u. Jóhny. Ut. p. Lőcse.

Jamrik, tót falu, Liptó vármegyében, 396 evang. lak. Juhtartás, derék erdő. F. u. Poturnyay. Ut. p. Okolicsna.

Ján, puszta, Zala vármegyében, Hermánfa puszta és Zalatnak közt.

Jáncsesd, oláh falu, Bihar v.-megyében, egy nagy dombtetőn 2 völgy közt, ut. posta Várad 3½ mfd., 486 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Fejér agyagos határán van 250 hold szántó, 120 h. rét és 716 h. erdő, s ezen kivül nincs itt semmi majorság. Birja a váradi deák püspök.

Jancsok, puszta, Bars vármegyében, F. Hámor fil. 55 kath. lak.

Jánd, magyar falu, Beregh v.-megyében, a Szamosnak a Tiszába való ömlésénél: 10 r., 16 gör. kath., 685 ref., 12 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Fában, szénában, gyümölcsben, halban bövelkedik. F. u. többen. Ut. p. Beregszász.

Jánk, magyar m. v. Szathmár v.-megyében, a Szamos és Tur vizek közt, Szathmárhoz 2¾ mfdnyire, 320 r. kath., 164 ref., 278 g. kath., 9 zsidó lak., római és görög kath. anyatemplommal; a reformatusok Majtishoz tartozván. Van itt egy csinos urasági kastély és kert, s egy szeszgyár, melly készit 73,314 itcze 20 foku pálinkát, s e mellett táplál 60 darab ökröt, s 500 darab sertést. Határa 4306⅔ hold, mellyből urbériség 24 telek után 576 h. szántó, 192 h. rét, 192 h. tiszta legelő, város rétje 20 h., urb. irtás 11⅔ h. Majorsági szántóföld 1515 hold, rét 440 h., erdő 1200 h., régi

gyümölcsös 160 hold, melly jelenleg rendeztetik minden faju válogatott gyümölcsoltványokkal. A föld minősége fekete és homokos agyag, buja termésü, buza és tengeri a legfőbb termesztménye, azonban minden gabonát gazdagon terem, és hüvelyes veteményeket is, ha az árviz nem bántja. Az urasági gazdálkodás kitünő, mit a lakosok is kezdenek követni, s a sertés és szarvasmarha, de lovak is nagy mennyiségben tartatnak, hanem a birkatenyésztéssel a vizenyős föld miatt fel kellett hagyni. A határt keresztülhasítja a Szamosnak egy szakadéka, melly Gögö nevet visel, s Gécztől Simának, Csegöldön keresztülhasítja a jánki határt, a majtisi erdőt, és N. Szekeres helységet keresztülvágja. Vannak itt mocsáros helyek is. A város feje gr. Barkóczy János jánki uradalmának, melly áll Jánk mv., Hermánszeg, Ricse egész falukból, s 25 helységben elszórt részjószágokból.

Jánka, puszta, Veszprém vgyében, Ülőfához közel, ut. p. Devecser.

Jankafalva, igen szép puszta, Bihar vármegyében, az Érmelléken, Diószeg szomszédságában: 150 ref. lak., több csinos urilakkal. E pusztának határa 3000 holdnyi terjedésü s mindennel megáldatott. Van híres bort termő és roppant szőlőhegye, gazdag fekete szántóföldjei; az Ér mentiben kövér kaszálló és nádas rétjei; s a szőlőhegy háta megett erdeje. Birják: Szilágyi Gábor, Vincze Miklós, Járny László, özv. Nagy Lajosnő, Lévay, Dömsödy, Laky, Ercsey, Szeremley, Derecskey, Olasz, Vecsey, Patay, Ibrányi, Sebes, Bay stb. Kiss Péterféle örökösök.

Jankahid, oláh falu, Torontál vmegyében, ut. p. Becskerekhez kelet-éjszakra $1\frac{1}{4}$ mfldnyire: 32 kath., 6 evang., 1358 n. e. óhitü, 8 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, $36\frac{3}{8}$ egész telekkel. F. u. Lázár Zsigmond.

Jankócz, tót falu, Zemplén v.-megyében, Sztropkóhoz kelet-délre 3 órányira: 220 kath. lak. Paroch. templom. 430 hold szántóföld. Vizimalom. F. u. gr. Csáky. Ut. p. N. Mihály.

Jankovácz, magyar mv., Bács vmegyében, Pest vármegye szélén: 5712 r. kath., 4 egyesült óhitü, 3 n. e. óhitü, 4 evang., 5 ref., 255 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Synagóga. Határja igen nagy, de jobbára homokos. Gulyát, ménest, és sok juhot tart. Szőlőskertjei csekély borral üzetnek. Fában szükséget érez. Széksót gyüjt. A báró Orczy családtól megvette valami Mayer nevü bécsi bankár. Határja 4-dik osztálybeli, s kiterjed 41,838 holdra 1100 □ ölével. Ebből $284\frac{6}{8}$ egész urb. telek után van szántóföld 11,042 hold, rét 6841 h., jó legelő 3563 h., buczkás legelő 2381 h., szőlő 590 h., majorsági föld 10,000 hold, erdőkkel beültetett homoktérség 6874 h., mocsár 373 h., utak 114 hold.

Janó, tót-orosz falu, Sáros v.-megyében, Radács fiókja: 40 r., 79 g. kath., 108 evang., 4 zsidó lak. $10\frac{3}{4}$ jobbágytelek. F. u. az alapitványi kincstár. Ut. p. Eperjes.

Janócz, tót falu, Szepes vmegyében, a Lőcséről Liptóba vivő postautban, Horkához $\frac{1}{4}$ mfld: 178 kath. lak. F. u. a szepesi káptalan.

Jánocska, tót falu, Sáros v.-megyében, Böki szomszédságában: 235 r., 20 g. kath. lak. F. u. Bujanovics.

Janofalva, tót falu, Nyitra v.-megyében, Bars vmegye szélén: 337 kath., 36 zsidó lak. F. u. a Bosányi örökösök. Ut. p. Privigye.

Janók, magyar falu, Abauj v.-megyében, Torna vmegye szélén: 787 r., 14 g. kath., 7 evang., 37 ref., 53 zsidó lak. Kath. par. templom. Földe termékeny; nádja a kanyaptában elég; erdeje szép. F. u. Szentimrey, Péchy s m. t. Ut. p. Meczenzéf.

Jánosd, magyar falu, Abauj v.-

megyében, Szikszóhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 30 r., 58 g. kath., 115 ref., 19 zsidó lak. Termékeny határ. Szőlőhegy. F. u. Lánczy, Kandó, Fáy, Básthy.

Jánosda, oláh falu, Bihar vmegyében, Szalontától, melly ut. postája, $1\frac{1}{2}$ óra. A helységnek hosszát végét egy nagy völgy kigyózza át, különben a határ róna. Népessége 1288 n. e. óhitü, 27 r. kath., 9 ref., 4 zsidó. Óhitü anyatemplom. Határja 7810 hold, mellyből szántó 5044, rét 490, irtatlan 1000 h., legelő 1276 hold. Urbériség 1118, majorság 5416 hold; a legelő közös. Földje vadvizes és sovány, a zahot és tengerit középszerüen termi, de árpát vagy buzát nem, mert az csupa vadócz és üszög; szénát is igen roszat terem, ugy hogy a jószág csak teng leng rajta. Van itt egy közlakos telkén valami igen nagy épület maradványa, honnan köveket hordanak a lakosok, s hihetőleg kolostor lehetett. Birtokosa $\frac{3}{4}$ részben a váradi deák püspök, $\frac{1}{4}$ részben Blaskovics Bertalan.

Jánosfa, magyar falu, Sopron vmegyében, a Répcze mellékén, Sopronhoz $5\frac{1}{2}$ mfld: 220 kath., 100 evang. lak. Róna határa bő termékenységü, van 50 h. belsőtelke, 620 h. szántóföldje, 213 h. rétje, 59 hold legelője. A luczerna-, lóhere- és bükkönytermesztés divatban van. Birják Adorján János, Spisich Antal, Seregély László, Pál János, Sághy Dániel, Töttösy József, b. Perényi László, Tóth, Talabér családok, stb. Urbériség itt nincs.

Jánosfa, magyar falu, Vas vmegyében: 80 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni Zsigmond, s a csákányi urad. tartozik.

Jánosfalva, magyar-oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 1 mfld, rónás helyen: 349 g. kath., 137 ref. lak., s e. óhitü anyatemplommal. Urb. szántó 430 h., rét 110, legelő 64, majorsági szántó 80, erdő 96 hold. Földje sárga és fekete agyag, s közép termékeny; sok szilva. Vize a Fekete-Körös. Birja a váradi görög püspök.

Jánosföld, német falu, Torontál vmegyében, Párdányhoz nem messze: 1348 kath., 10 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Lakosai contractualisták, s vagyonos emberek. F. u. gr. Buttler János örökös. Ut. p. N. Becskerek.

Jánosháza, magyar mv., Vas vmegyében, a veszprémi országutban: 1867 kath., 7 evang., 127 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Synagóga. Nagy határa termékeny; legelője bőséges. Lakosai jó lovakat tenyésztenek, dohányt termesztenek, szelid szárnyasokkal Bécsbe, Gréczbe kereskedést folytatnak. Feje egy uradalomnak, mellyet gróf Erdődy Kajetán bir. Ut. p. Sümeg.

Jánosháza, magyar falu, Pozsony vmegyében, a kis Dunán tul, N. Födémeshez 3 fertálynyira. Lakja 130 kath. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Csicsó.

Jánosháza, (Janosovec), tót falu, Liptó vmegyében: 7 kath., 116 evang. lak. F. u. Kiszely s m. t. Ut. p. Berthelenfalva.

Jánosháza, puszta, Szabolcs vmegyében, birják Niczky Lászlóné, Horthy, Erdődy s Tatár.

Jánosháza, puszta, Arad v.-megyében, Gyula-Varsándhoz tartozik.

Jánoshida, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, az egyesült Zagyva és Tarna folyó mentiben, ut. p. Tápio-Szele. — Határai A. Sz. György, Jászberény és Alatyán hevesmegyei helység. Kiterjedése 6336 hold, mellyből szántóföld 1806 h., rét 1330 h., legelő 2815 h., beltelek 108 h., kenderföldek 50 h., utak s folyók 227 hold. Ebből első osztálybeli urbéri telek 70, helység földje 35 h., majorsági szántó 70 h., parochialis 21, uradalmi kaszálló 490 hold. A helység s az egész határ rónaságon, sőt lapályban fek-

szik, s erős töltések oltalmazzák az árvizek ellen. Földje fekete s felette csipákos és ritka; esős időben igen ragadós, szárazságban pedig kemény és hasadékos, ugy annyira, hogy szárazságban meg sem lehet szántani; leginkább megtermi a tiszta buzát és kétszerest, nedves években a kukoriczát. Népessége 2513 lélek, kik, 13 hébert kivéve, mindnyájan r. katholikusok. A helységet birja a praemonstrati szerzethez tartozó jánoshidi prépostság, melly a csornaival össze van kötve; van itt a szerzetnek 11 szobából és nagy teremből álló szép lakháza, s a Zagyva és Tarna egyesült folyó partján derék kertje; derék paroch. toronnyal és órával ékesitett szentegyház, 2 rendbeli iskola, egyik a helységé, másik a földesuraságé, az egyesült Zagyván kivül Telek nevü folyó ér, és Kereksós nevü nádastó. A jánoshidi uradalomhoz tartozik még Mizse egész puszta mintegy 4000 holddal, és Alatyán helységnek $^3/_4$ része.

Jánosi, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszombathoz kelet-délre 1 órányira: 240 kath., 1036 ref. lak. Ref. anya-, kath. leány-szentegyház. Határja róna s gazdag termékenységü; dohányt, dinnyét sokat termeszt. Fő birtokos Szathmári Király, kinek itt derék lakháza van.

Jánosi, német falu, Baranya v.-megyében, ut. p. Pécs. Lakja 440 r. kath. paroch. templommal. Erdeje igen nagy, s lakosai favágásból és mészégetésből táplálják magukat. Birja gr. Batthyáni Iván.

Jánosi, (Makkos), magyar-orosz falu, Beregh vmegyében, Beregszászhoz 1 mfldnyire: 5 r., 258 g. kath., 208 ref., 7 zsidó lak. Gör. kath. és ref. szentegyház. Buzája, fája, nádja, szénája elég. Malma van. F. u. gr. Schönborn.

Jánosi, puszta, Veszprém vmegyében, Csögle és Egeralja közt.

Jánosi, magyar falu, Beregh vmegyében, a munkácsi uradalomban.

Csenger-Jánosi, puszta, Szathmár vgyében, Csenger mellett.

Kántor-Jánosi, magyar falu, Szathmár vmegyében, Nyir-Báthorhoz éjszakra 2 mfldnyire: 86 r., 204 gör. kath., 926 ref., 31 zsidó lak., reform. anyatemplommal. Földje fekete homok, jó buzát, rozsot terem; nyiri erdeje, szőleje szép. F. u. gr. Vay Ábrahám, Ibrányi, Komoróczy, Császy, Bakay s mások.

Jánosocz, vindus falu, Vas v.-megyében, a lendvai uradalomban: 38 kath. lak.

Janova, oláh falu, Temes vmegyében, Gyarmatához keletre 1 óra: 1600 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Határja igen termékeny, s $90^5/_8$ egész telket számlál. Birja Csekonics János.

Jánya, vagy Nyánya, puszta, Tolna vgyében, Szekszárdhoz 1 óra.

Jányok (Alsó és Felső), két egymáshoz közel fekvő magyar falu, Pozsony vmegyében, N. Magyarhoz $^1/_2$ órányira; az első 184 kath., 11 zsidó; a második 189 kath., 6 zsidó lak. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Ut. p. Pozsony.

Jár, puszta, Veszprém vmegyében, közel Döbrönczhöz.

Jaraba, bányatelep, Zólyom v.-megyében, lásd Mitó.

Járdánháza, magyar falu, Borsod vmegyében, hegyektől szaggatott téres vidéken, Miskolcztól $3^4/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^6/_{16}$ állomásra, erdős hegyektől környezett térségen; éjszakról Arló, keletről Csernely, délről Mocsolyás puszta, s általa közvetve Balatony, délnyugotról Nádasd helységek szomszédságában. A határ mintegy 30 évvel ezelőtt arányositatván felméretett, 2006 holdat foglal, melly-

ből 937 h. szántóföld, 215 h. rét, 54 h. belsőség, 700 h. erdő, 100 h. út, mocsár sat. használaton kivüli föld s legelő. Urbériség a határban sohasem volt. A föld különben harmadik osztálybeli, nagy részt homokkal vegyes, sok helyt nyirkos, többnyire pedig kisebb nagyobb partokon fekszik, de jó mivelés mellett illendően terem; megtermi a tiszta buzát, rozsot, árpát, mit azonban ritkán vetnek, tenkelyt, zabot, kukoriczát, burgonyát, különösen igen jó kendert, mellynek termesztésére külön kenderföldek vannak. Nyomás van három, ugar rendesen fekete tartatik. A hegyek jóféle fekete köszénnel telvék, de köszénbánya egy sem miveltetik; a határ éjszaki szélén jó épületkő-bányák vannak, mellyekből a követ a szomszéd helységekbe is hordják. Van a helységben 74 lakóház, több gazdasági épület. 536 lakos, u. m. 261 fi, 275 nő, nemes összesen 400, u. m. 182 fi, 218 nő; czigány szegverök, muzsikusok, téglavetők 26-an, u. m. 16 fi, 10 nő, kikkel együtt házatlan zsellér van 17 család; van továbbá 5 zsidó, u. m. 3 fi, 2 nő, a többi lakos birtokos, mindnyájan r. katholikusok, s Boldogasszony fogantatására szentelt templommal ellátott leányegyházuk Arlóhoz tartozik. A nép eredeti palócz, de pallérozódván, a régi palócz kiejtést naponként inkább elhagyja. Kézmüves van 4 molnár 1 legénynyel, vizi és száraz malomban, 2 kovács, 1 kerékgyártó, 2 csizmadia. Keresztülmegy a helységen a Gömörmegyéből Hevesmegyébe vivő legrövidebb országut, melly azonban csinálatlan levén, gyakran járhatatlan. Birtokos s itt lakó családok: Csomós, Berencsy, Nemes, Vályi, Nagy, Jászberényi családok.

Régibb oklevelek szerint hajdan e helység a szomszéd mocsolyás pusztán feküdt, s a XIII. század körül több régi oklevelekben olvasható: „Járdánháza alias Mocsolyás.“ Mikor építtetett mostani helyére s mi okon, arról adataink nincsenek. A helységgel szemközt álló, most már szántás alatt levő dombon némelly romok találtatnak, a közvélemény szerint itt még igen régi időkben valamelly kis zárdának s templomnak kellett lenni, s buja növényzet jelöli ma is a különben sovány földön a helyet, hol az épületek alapzatai állottak; e helytől mintegy 20 ölnyire földbehorpadás van, hol pincze volt, s az ezelőtt 35 évekkel még berogyva látható pinczegödörben, az akkori öregek még benne jártak. E hely fölött emelkedő csúcsos hegy ma is paphegynek neveztetik.

A Nádasd felé vivő országut mellett van egy emelkedett hely, régen erdő, most szántóföld, mit Királyszálásának hivnak; a rege szerint 1-sö Mátyásnak e vidék kedves vadászó helye levén, vadászat közben kiséröivel itt szokott tanyázni.

Délnek Balatony felé cső partból cserép urnák, s araszt hosszuságu gömbölyü, bunkós, hajtőforma, részint lapos, sárga réz-szegek ásatnak ki; illyenből egy urnát s szeget a helység házánál most is mutogatnak. Más völgyön pedig, hol ezelőtt 70—80 évvel szőlő miveltetett, kővé vált diók találtatnak. E dióknál a belek közép hártyája nincs kővé válva, a belek pedig olly kemények, hogy aczéllal tüzet adnak. Mind ezek mutatják, hogy itt valamelly régi telepnek kellett lenni.

Járek, Bács m. német falu, Temerinhöz egy fertálynyira: 20 kath., 1123. evang, 11 ref., 5 zsidó lak. Evang. anyatemplom. Lakosai tehetősek, szép buzát és sok kolompért termesztenek. F. u. a gr. Széchén család. Az 184$^{8}/_{9}$-ki forradalomban Temerinnel együtt a ráczok által meggyujtatott és kiraboltatott. Első osztálybeli határa 2647 hold 1100 □ ölével. Eb-

ből 36 urb. telek után van 1160 hold szántóföld, 916 h. rét, 549 h. legelő, 22 h. utak.

Jarembina, orosz-német falu, Szepes vmegyében, völgyben, ut. p. Lublyó. Határa 50 urb. telek, melly árpát, zabot, burgonyát, lent, káposztát, répát terem. Allodium az erdőn kivül más nincs. Van 1400 görög, 50 római kath. lakosa, g. kath. plebániája. A lakosok többnyire drótosok. Birják Mihajlovics és Grob családok.

Jargo, puszta, Zolyom vmegyében, a Feketeviz mellett: 107 kath. lakossal.

Járkos, oláh falu, Arad vmegyében, Buttyinhoz nyugotra 1½ órányira: 3 kath., 140 óhitü lak.

Járkostó, Arad vármegyében, lásd Bokszeg.

Jármi, magyar falu, Szathmár vmegyében, Máté-Szalkához északra fél mfdnyire: 21 r., 69 g. kath. 596 ref., 52 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa homokos, de meglehetős termékeny; rétje, erdeje kevés, valamint szőleje is. F. u. Kulin, Kömives, Tatay, és igen számos nemesség. Ut. p. Nyir-Báthor.

Horvát-Járndorf, horvát f., Mosony vmegyében, a pozsonyi országutban, 514 kath. lak. s paroch. szentegyházzal. Erdeje kicsiny. 66⅝ másodrendü telke után, 49 telkesgazda bir 881⅜ hold második, 656⅜ hold harmadik, 404⅜ hold negyedik osztálybeli szántóföldet; 75 embervágó másod, 295⅛ harmadrendü rétet. Lakosai főkép lovakat tartanak s a szekerezést erősen üzik, úgy a méhtenyésztést 20 kasban. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Köpcsény.

Német-Járndorf, német falu, Mosony vmegyében, 297 kath., 395 evang. lak., kath. anya-, ágostai fiók szentegyházzal, egy kis erdővel. Határa első osztálybeli s 76⅜ egész telek után van 31 vagyonos telkes gazdája, 869⅝ hold első, 883 hold második, 61 hold harmadik, 103 hold negyedik osztálybeli szántóföldje, 100 embervágó másod, 113¼ embervágó harmadik rendü rétje. Van a Lajthán 6 kerekü malma, 38 gyümölcsöskertje. Szőlőt Ausztriában a prellenkircheni határban birnak a lakosok, s ettől oda adóznak. Ut. p. Köpcsény.

Jásd, német-magyar falu, Veszprém vmegyében, 1054 kath., 15 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Sok burgonya és rozs. Kevés rét. Erdeje nagyon elpusztult. Vizimalmai vannak. F. u. gr. Zichy István. Ut. p. Palota.

Jász-Apáthi, magyar m. v. a Jászságban, 7673 lak., igen tágas határral, melyhez még Szent-Iván, Kócsér és Kara puszták tartoznak. Lásd bővebben Apáthi.

Jász-Berény, magyar város és főhelye a Jász-Kun megyének, a Zagyva két partján, a Tápio és Tarna vizektől pedig körülövedzve, igen szép rónaságon, Pesttől, Vácztól, Egertől 7 mfdnyi távolságra, saját postahivatallal. Határa a hozzátartozó pusztákkal igen nagy, mert 47,604 holdra terjed, mellyet 2950 polgár bir. Földje Szeli felé homokos; egyebütt gazdag fekete föld; van 2 szőlőskertje, kövér réljei, Hajta nevü erdeje és tava, melly náddal és szárnyasokkal szolgál. Népessége 3131 házban, 18343 lakos, kik 999 reformatust, 107 n. e. óhitüt és 108 ágostait kivéve, mindnyájan r. katholikusok, egy roppant paroch. szentegyházzal, egy a történetben is nevezetes szent Ferencz szerzetü kolostorral és templommal, hol régen vár volt, s némellyek Attila várának hiszik. Van itt még ref. anyaekklézsia, kath. gymnasium, takarék-pénztár, rabdolgoztató-intézet szürposztó- és pokrócz-gyárral, gyógyszertár, nagy vendégfogadó, jeles kerületi megyeház; a városházánál Lehel kürtjét mu-

togatják. Találtatik 658 kézmüves, kik közt 215 szües.

Jász-Kisér, lásd Kisér.

Jász-Ladány, lásd Ladány.

Jaszenicza, tót falu, Árva v.-megyében, 1005 kath., 34 zsidó lak. Nagy uraságí ser- és pálinkafőző ház. Gyolcs-készités és kereskedés. Sessioja: 61⅛. F. u. az árvai urad.

Jaszenova, tót falu, Árva v.-megyében, a rosenbergi utban: 1 kath., 484 evang., 16 zsidó lak., 44 sessio. Lakosai sok vásznat, és hires sajtot készitenek. Itt született Benczur. F. u. az árvai urad. s Csaplovics. Ut. p. Rosenberg.

Jaszenovszka, puszta, Árva vmegyében, Erdődkához 2 óra, 276 kath. lak.

Jászfalu, tót helység, Komárom vmegyében, északról nagyobb, délről kisebb dombok teknőjében fekszik, Csúzhoz északra ½ mfdnyire. Itt jő össze az Esztergomból és Komáromból Verebélyre, onnan a bányavárosokra menő országút. Egész határa tesz 4764⅝ holdat, mellyből 2906 h. urbériség, 652 h. majorság, 733⅝ h. erdő, 156 h. szölő. Földe hegyes ugyan, de jó fekete földe leginkább buzát és rozsot terem. Némelly tagositott birtokosok földeik szélén, dicséretesen igyekeznek megkezdeni a gyümölcstenyésztést. 773 kath., 5 ref., 57 zsidó lak. Kath. anyatemplommal. Házai alacsony szegények; utczája felette sáros, mellyet csaknem járhatlanná tesz egy azon keresztül folyó mocsáros ér; a falu szélén derék vendégfogadó áll. F. u. gr. Batthyány Károly, gr. Beckers Alfred, Csúzy, Halasy, Jármy, Petrics, Jáross, Rozsos, Kovács.

Jászlócz, tót falu, Pozson most Nyitra vmegyében, a Blava vize mellett, Nyitra megye szélén 482 kath., 4 zsidó lak. Földe dombos és meglehetős, szük rét és legelő, vizimalom a Blava vizén. F. u. gr. Erdődy Józsefné. Ut. p. Nagy-Szombat.

Jászó, (Jósz), magyar mv. Abauj vmegyében, Kassához nyugotra 5 órányira, a szomolnoki országutban, egy kies völgyben, a Bodva vize mellett. Lakja 1592 kath. Hajdan bányaváros volt, mint czimeréből (két keresztben álló kalapács) láthatni: most a praemonstrati szerzet gazdag prépostsága s hiteles levéltára ékesiti. A prépostsági két tornyos szentegyház, mind épitési módjára, mind ékességre nézve egy a legjelesbek közül. Belső falai egészen fejér márványozottak; két oltára, az oltárok mellett álló szent képek, a szónok-szék, márványból készültek; a menyegzetet pompás festések ékesitik. A szentegyháztól jobbra esik a préposti-lakás, balra zárda (klastrom), mellyben laknak a szerzet többi tagjai, kik egyébiránt mint kanonokok (Canonici regulares) tekintetnek, s Eximius czimmel tiszteltetnek. Fő alapitói ezen prépostságnak Kálmán s II. Béla voltak, s a hiteles levéltár most is egy a legnevezetesebbek közül való, ámbár IV. Béla alatt a tatároktól semmivé tétetett. Az idevaló hegyeken igen sok vörös és fejér, fekete és fejér, kék és fejér csikos márvány töretik, s helyben asztalnak, szobornak, oltárnak, sirkőnek dolgozzák fel; továbbá találtatik itt számos mesterember, a vásárok pedig különösen sertésre nézve nagy fontosságuak. F. u. a jászói prépostság, s feje egy uradalomnak. Ut. p. Meczenzéf.

Hodics és Jászova, magyar helyek, Torontál vmegyében, a tisza szent-miklósi urodalomban: 164 házzal, 1364 kath. lak., kik dohánytermesztők. F. u. a nádor József ő cs. k. főherczegsége örök.

Alsó- és Felső-Jásztelek, puszta, Nógrád vmegyében, Rétság fil. 109 kath. lak.

Jasztraba, tót falu, Bars vmegyében, Zolyom vmegye szélén: 427 kath. lak. Kath. paroch. templom. Sovány, köves határ. F. u. a beszterczei püspök. Ut. p. Selmecz.

Jasztrabnye, tót falu, Trencsén vmegyében, a Trencsénbe vivő országutban. Számlál 407 kath., 13 zsidó lak. Filial. kath. templom. Érdeje nagy. Nevezetes savanyuviz forrásáról, mellyben igen sok ásványi szesz találtatik, továbbá vas, szikső-föld, és szikső. Hasznára nézve egyenlő a chocholnaival, csakhogy a jasztrabnyei a savanyúságtól eredt betegségekben foganatosabb. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Játó (Alsó), puszta, Nyitra vmegyében, 206 kath. lak., kath. paroch. templommal; nagy gazdasággal, juhtenyésztéssel, kövér rétekkel, vadaskerttel. F. u. gr. Eszterházy Mihály.

Játó (Felső), puszta Nyitra vmegyében, Alsó-Játó filial., 203 kath. lak. Szinte igen szép és termékeny puszta, saját postahivatallal és váltással Szered és Érsekujvár közt.

Jatto, puszta, Nyitra vmegyében, N.-Surány filial., 115 kath. lak.

Javorina, (Urgarten), tót falu, Szepes vmegyében, igen hegyes vidéken, közel Gallicziához; 158 kath., 2 evang., 8 zsidó lak. Vashámor. F. u. b. Palocsay Horváth.

Javorina, puszta, Árva vmegyében, 6 kath. lak.

Javornik-Cserne, vagy Makov, tót falu, Trencsén vmegyében, hegyek közt szanaszét a megyének majd legmagasabb vidékén fekszik Morvaország szélén. Ut. post. Zsolna. Határa felette sovány, csak zabot és burgonyát terem. Itt ered a Kiszucza folyó, mellyen faszerszámokat szoktak leszállítani talpakon. Lakja 2600 r. kath., kik igen szegények, s mint drótosok Német-, Magyar-, Oroszországokba szétjárnak. Kath. paroch. templom. Herczeg Eszterházy bicsei uradalmához tartozik.

Kis-Jécsa, német falu, Torontál vmegyében, szép róna vidéken, ut. p. Csatád. Lakja 1332 r. kath., kik igen szorgalmasok és tehetősek; csupán lovakat és tehenecket tartanak. Gazdag termékenységü határán főleg tiszta buza és zab termesztetik. Van itt 2815 h. szántóföld, 285 h. legelő, 104 h. beltelek, 162 hold utak, 106 hold uradalmi föld, 86 egész, 11 fél és ¼ telkes gazda. Birja a zágrábi püspök.

Nagy-Jécsa, német falu, Torontál vmegyében, szép rónaságon, ut. p. Csatád. Határa 5591 hold, mellyből 3810 h. szántóföld, 1043 h. felszántott kaszálló, 518 h. legelő, 220 h. belsőség, mellyből 70 hold szőlővel van beültetve; és ez mind urbéri birtok; uradalmi föld egy darabban van 300 hold. Gazdag fekete földje főleg tiszta buzát és zabot terem. Lakosai szép lovakat tenyésztenek. Lakja 2323 német r. kath., helybeli anyatemplommal, uradalmi tisztlakkal. Birja a kir. kincstár.

Jederov, puszta, Liptó vmegyében, Sztankovánhoz 3 fertálynyira: 58 kath. lak.

Jedlinka, orosz falu, Sáros v.-megyében, a makoviczi uradalomban, Duplin fiókja: 4 rom., 308 g. kath., 2 zsidó lak.

Jedlova (Alsó), orosz falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Duplin fiókja: 5 r., 163 g. kath., 8 zsidó lak.

Jedlova (Felső), orosz falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Duplin fiókja: 11 r., 223 g. kath., 15 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház.

Jéke, magyar falu, Szabolcs v.-megyében, 1 mfd. a Tiszától, homokos térségen, ut. p. Vásáros-Namény. Határa 1500 hold, mellyből azonban alig használhat 500 hold homokdom-

bot, a többi viz alá van temetve, melly azonban, 2000 ölnyi vizeresztő csatorna már készen levén, hihetőleg termékeny földdé fog átalakulni. Van 212 többnyire reform. lakosa, anyatemplommal, s egy kath. kápolnával. Termesztetik főleg rozs, burgonya, dinnye, kevés kukoricza. Urbériség $^6/_8$ telek. Birják báró Horváth János, Liptay Eduard, Szőgyényi Lőrincz és Gábor, Tömösváry, Bátta, s több nemesek.

Jékelfalva, (Jaklowce), tót falu, Szepes vmegyében, Gölniczhez északra egy órányira: 982 kath. lak. Kath. paroch. templom. Több olvasztóház és hámor a Gölnicz vizénél. Vasbányák. Vendégfogadó. Első birtokosa czen falunak, melly 1284-ben állott össze, bizonyos Hekkul nevü vala Gölniczbányából, ősatyja a Jékelfalusy nemzetségnek, melly most is birja. Ut. p. Lőcse.

Jelene, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Susán és Pongyelok közt: 48 kath., 14 evang. lak. Makkos erdő. Szántóföldek. Savanyúviz-forrás.

Jelenecz, (Alsó és Felső), 2 egymás mellett lévő tót falu, Zólyom v., a rozenbergi országutban hegyek közt. Az első számlál 298 kath., a második 167 kath. lakost. F. u. a kamara.

Jelsova, puszta, Árva vármegyében, Knyáza filial. 38 kath., 22 evang., 9 zsidó lak. F. u. az árvai urad. Abaffy, Trukoczy, Skrabák.

Jelsőcz, magyar falu, Nógrád vmegyében, keskeny völgyben, a bányavárosi országutban, cser és tölgyfás erdőktől körülvéve, ut. post. Losoncztól 1 órányira. Határa 1311 h., mellyből 70 hold belsőség, 647 hold szántó, 150 h. rét, 444 h. erdő. Ebből majorsági szántóföld 375 h., belsőség 6, erdő 444 hold. Földje dombos, agyagos, néhol kavicsos és vadvizes; legjobban termi a rozsot, zabot, burgonyát, veres lóherét; rétjei kétszer kaszálhatók. Népessége 65 házban 497 kath., 3 evang., kik fuvarozással sokat foglalkodnak. A vilkei urad. tartozik. Egész urb. telek 22.

Jene, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Harmacz szomszédságában: 17 kath., 201 ref. lak., kik közt sok nemes találtatik. F. u. többen.

Jenke, magyar-orosz falu, Ungh vmegyében, Ungvárhoz észak-nyugotra $1^1/_2$ órányira: 203 r., 220 gör. kath., 184 ref., 114 zsidó lak., kath. paroch., és ref. anyatemplommal, synagógával, s termékeny határral. F. u. Pongrácz Ferencz, Pribék, s m.

Jenke, szép puszta, Borsod v.-megyében, Szirma, Alsó- és Felső-Zsolcza helységek közt, Miskolcztól $^3/_4$ órányira, a Sajó és Bársonyos partján, 695 hold területtel, melly birtokosai közt háromfelé oszlik, u. m. a vallás-alapitványi sajó-ládi birtokhoz tartozik 96 h. szántóföld, 224 h. kaszáló, 190 h. erdő; Plathy Imréné bir 65 h. rétet; végre a munkácsi püspök 30 h. szántóföldet, 60 h. kaszállót és 30 hold erdőt.

Jenő, puszta, K.-Szolnok vmegyében, közel Czibakházához, 7700 hold határral, melly részint gazdag gabonatermő föld, részint laposas és mocsáros térség. Birja a Földváry nemzetség osztatlan állapotban, s jelenleg haszonbérbe van kiadva 9650 pengő forintért.

Jenő, német-magyar falu, Baranya vmegyében, a religyioi kincstár mágócsi uradalmában, ut. p. Kaposvár. Határa 3209 hold, mellyből urb. beltelek 113 h., szántó 790, rét 239, gyeplegelő 117 h., szőlő 159 h., uradalmi beltelek $2^1/_8$ h., szántó $68^6/_8$, rét 58, szőlő $10^3/_8$, erdő 1088 hold, mellyből 561 h. közös legelőül hasz-

náltatik. Lakja 689 német, 100 magyar, kath. fiók templommal.

Jenő, csinos német falu, Pest-Pilis vmegyében, Budához nyugotra 2¼ mfd., 700 kath. lak., paroch. templommal. Szép urasági kastély. Határa hires buzát terem; tölgy és cserfás erdeje van; bort termeszt. Birja a telki apát.

Jenő-Boros, lásd Borosjenő, Arad és Pest vmegyékben.

Diós-Jenő, népes magyar falu, Nógrád vmegyében, Honth vmegye szélén: 390 kath., 21 evang., 653 ref., 11 zsidó lak. Ref. anya-, kath. filial. templom. Határa a természetnek minden ajándékival gazdagon megáldatott. Van jó szántóföldje, és rétje, sok szőleje, hires nagy szemű gesztenyéje, roppant erdeje, mellyben őzekre és szarvasokra szép vadászatok esnek; egy 90 öl hosszuságu, 25—30 öl szélességü tava, melly bövölködik pontyval, czompóval, s más halakkal, végre ásványos forrása, de a melly 24 órai tartás után mind izét, mind színét elveszti. A helység felett elnyuló jenői hegylánczon gránátok is találtatnak. F. u. hg Eszterházy. Ut. p. Vácz.

Kis-Jenő, kicsiny, oláh-magyar m. v. Arad vmegyében, Aradhoz északra 6 mfdnyire a váradi postautban. Van 211 r. kath. 38 reform., 12 evang, 1300 n. e. óhitü lak., kath. és óhitü anyatemploma, sok szép uradalmi épülete, postahivatala, egy nagyszerü szeszgyára, melly évenként 3000 akó pálinkát éget, szinte nagy sörháza, mellyben 1700 göncze sör főzetik. Róna határa 7892 hold, mellyből belső telek 228 h., szántóföld 3018 h., kaszálló 1789 h., legelő 2857 hold. Ebből majorsági szántóföld 1200 h., kaszálló 1000 h., legelő 661 h. Földje 2-ik osztálybeli, de rendes munka után mindent jól megterem. Vize a Fejér-Körös. Országos vásárt kettőt tart, u. m. Vizkereszt és Sz.-Mihály napokon; de kedden tartott hetivásárai élénkebbek. A város feje egy szép és roppant uradalomnak, mellyet István főherczeg volt nádor bir.

Kis-Jenő, oláh-magyar falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös kies völgyében, ut. posta Várad. Lakja 360 ref., 651 n. e. óhitü, s mind a két felekezetnek helyben van papja. Határában van 31 egész urb. telek, s majorsági szántó 160, kaszálló 40, ezenkivül 200 h. szőlő és 1200 h. erdő, melly hegyen fekszik. Földe agyagos és rozsot, zabot, tengerit terem. Sok gyümölcs kivált szilva. A Sebes-Körösön kivül van itt két patak, a falu közt 2 tó, és a Holt-Körös. Birja a váradi deák káptalan.

Kis-Jenő, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Ladány mellett: 263 kath., 25 ref. lak., sok réttel. F. u. Fiáth, Szücs, stb.

Kis-Jenő, magyar papnemesi falu, Veszprém vmegyében, a somlói hegy alatt, 672 kath., 18 zsidó lak. Szük fövényes határ. Malmok a Tornán. Erdő. A somlói hegy nyugoti része ide tartozik, s édesb és lágyabb bort terem itt, mint a többi oldalokon. A győri püspök papnemesei birják, kik a Vecse székhez tartoznak.

Jernye, (Jaromnice), tót falu, Sáros vmegyében, Eperjeshez nyugot-északra 2 mfd. 623 kath., 11 evang., 15 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szép kastély és kert. Vizimalom. Termékeny határ. F. u. a Szinyei Merse nemz.

Jersnik, oláh falu, Krassó v.-megyében, Facsethez 1½ órányira: 5 kath., 378 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja a kamara.

Jerszegh, oláh falu, Krassó v.-megyében, a Boganis vize mellett, Lugoshoz 4 órányira: 6 kath., 807 óh. lak., s anyatemplommal. Birja a kir. kegy. alapitvány.

Jessen (Kis), tót falu, Thurócz vmegyében, Sz. Mártonhoz keletre ½ mfldnyire. Táplál 12 kath., 310 evang. lakost.

Jessen (Nagy), tót falu, Thurócz vmegyében, az elébbeni helység mellett: 41 kath., 265 evang., 10 zsidó lak., evang. anyatemplommal. Legelője jó; almás és szilvás kertjei, valamint méhtenyésztése is említést érdemel. F. u. többen. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Jeszena, tót falu, Zólyom vmegyében, a Garan fő völgyétől éjszakra huzódó keskeny völgyben, ut. p. Beszterczebánya. Van itt 22½ urb. telek. Allodiuma az erdőnél egyéb nincs, melly 5032 hold. Sovány földje zabot, burgonyát, kis részben rozsot terem. Lakja 989 r. kath. helybeli templommal és iskolával. Van egy Jeszena nevü patakja, savanyuviz-forrása, s több vasbányája és gyára. Végre szándékban van Liptó vmegyébe át egy földalatti utat (tunnelt) áttörni, mellyen keresztül a bányákhoz megkivántató fát fuvarozandják. Birja a k. kamara.

Jeszenicz (Kis), tót falu, Trencsén vmegyében, közel a Vágh jobb partjához: 248 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Zsolna.

Jeszenicz (Nagy), tót falu, Trencsén vmegyében, Kistől csak egy patak választja. Számlál 228 kath., 2 ev., 5 zsidó lak. F. u. többen.

Jeszenő, tót falu, Thurócz v.-megyében, Nyitra vmegye szélén: 247 kath., 90 evang. lak. Kath. paroch. templom; sovány, hegyes határ; sok erdő; jó legelő. F. u. Jeszenszky család.

Jeszenő, orosz falu, Ungh v.-megyében: 31 rom., 458 g. kath., 28 zsidó lak., gör. paroch. templommal. F. u. gr. Sztáray s m. Ut. p. Szobráncz.

Jeszenő, tót falu, Zemplén v.-megyében, Homonnához ½ órányira: 420 r. kath., 28 zsidó lak. 1810 hold szántóföldel, nagy erdővel, s egy régi puszta várral. F. u. g. Vandernath.

Jeszenócz, tót falu, Zemplén vmegyében, Zsalobina fiókja: 132 r., 20 g. kath., 10 zsidó lak., 366 hold szántóföldel. F. u. Barkóczy.

Jeszenove, tót falu, Trencsén vmegyében, Rajeczhez 1 fertály: 365 kath., 3 zsidó lak. F. u. a lietavai uradalom. Ut. p. Zsolna.

Jeszkófalva (Kolos-), tót f., Nyitra vmegyében, Koloshoz ½ órányira: 301 kath., 13 zsidó lak. F. u. a religyioi kincstár. Ut. p. Nyitra.

Jeszkofalva, (Jeszko Veisza), tót falu, Nyitra vmegyében, Divék fil., 128 kath. lak. F. u. b. Splényi, Rudnay, Divéki örökösök. Ut. p. Privigye.

Jeszte, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rima-Szombathoz délre 2½ mfldnyire: 185 kath. lak. Dombos határa meglehetős. F. u. az egri káptalan.

Jesztreb, orosz-tót falu, Ungh vmegyében, Nagy-Mihályhoz délre 2 órányira: 128 r., 262 g. kath., 5 zsidó lak. Termékeny róna határ. Tölgyes erdő. F. u. gr. Sztáray Albertnő.

Jesztreb, orosz falu, Sáros v.-megyében, Palocsához dél-keletre ¾ mfld: 74 r., 723 gör. kath., 25 zsidó lak. Gör. paroch. templom. Szép fenyves. F. u. a Dessewffy nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Magyar-Jesztreb, magyar-orosz falu, Zemplén vmegyében, Zemplénhez éjszakra 1 mfldnyire: 147 r., 239 g. kath., 3 evang., 172 ref., 28 zsidó lak., ref. szentegyházzal, s rom. kath. kápolnával. Van szőlőhegye, 1047 hold szántóföldje. F. u. Rhédey, Bernáth s m. Ut. p. Velejte.

Tót-Jesztreb, tót falu, Zemplén vmegyében, a Tapoly vize déli oldalán, ut. p. Eperjes. Van itt 15⅝ urbéri telek, 16 zsellér, mintegy 200 hold majorsági föld, 400 hold bikkes erdő, és 100 hold müveletlen térség.

Földje $^1/_3$ részben a Tapoly völgyében jó; a dombokon ellenben kopár, sovány. Lakja 70 romai, 190 görög kathol., 60 evang., 70 zsidó, r. kath. fiók-templommal. Birják gr. Forgách család és Vladár Tamás.

Jezernicze, tót falu, Thurócz vmegyében, a Thurócz vize mellett: 58 kath., 93 evang. lak., s termékeny sík szántóföldekkel. F. u. a Jezerniczky család. Ut. p. Zsámbokrét.

Jezeró, német falu, Vas vmegyében, a németujvári uradalomban: 220 kath. lak. Ut. p. Fürstenfeld.

Jezerszkó, tót falu, Szepes vmegyében, Hanusfalva fiókja: 355 kath. lak. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Lőcse.

Jeszvin, oláh falu, Temes v.-megyében, a lugosi országútban, Temesvárhoz $2^3/_4$ mfld, 1300 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Határa igen termékeny, s $71^7/_8$ egész urb. telket foglal magában. Birja a kamara.

Jóbaháza, magyar falu, Sopron vmegyében, ut. p. Kapuvárhoz keletre $1^1/_2$ mfld: 560 r. kath., 420 evang., 40 zsidó lak., kathol. fiók-egyházzal. Róna határa 1816 hold 703 □ öl, mellyből belsőség 99 h. 503 □ öl, a többi nagyobbára szántóföld, mintegy 300 h. rétnek és legelőnek használtatik; a határ 1843-ban tagosíttatott, s a gyepek feltörettek. Földje részint agyag, részint feketc, melly minden gabonanemet jól megterem, különösen az agyagban a luczerna szépen díszlik; ugar nincs divatban, s a mezei gazdaság jó karban van. Birják: Döry Ádám, Bolla család, Tóth Mihály, Tóth Teréz, Saáry Lászlóné, kiknek helyben csinos lakházaik vannak; és több kisebb birtoku nemesek.

Jobbágyi, magyar falu, Nógrád vmegyében, a Zagyva mentiben, melly a határt kétfelé hasítja, s a tulsó oldal, melly a határnak majd $^2/_3$-át teszi, Kis-Jobbágyinak neveztetik. Tagosított határa 4142 hold, mellyből belsőség 102 h., szántóföld 1796 h., rét 527 h.: szőlő 335 h., erdő 111 h., legelő 172 h., utak, haszonvehetlen 99 hold. Urbéri illetőség $41^3/_4$ egész telek és 86 zsellér után, az egyházi és községi földekkel együtt 1669 hold, uraságí birtok 2473 hold, mellyben dézsmás szőlő 265, majorsági szőlő 70 hold. Földje róna és első osztálybeli, melly mindent igen jól terem, különösen híres az itteni rozs; rétjei a Zagyva mentiben gazdagok; szőlőhegye erős tartós, finom bort terem, $^4/_5$ vörös, $^1/_5$ fejér színűt. A vörös igen híres; mandolája sok terem; erdeje főleg gyertyánfákból áll; legelője a juhoknak felette egészséges; épületi s faragni való köve bőséggel; a Zagyvában apró halak halásztatnak, s ugyan e vizen van az uraságnak 4 kerekü malma, melly 560 kila rozs vámot hoz be; a lakosok sok lovat tartanak, s Pestre, Debreczenbe stb. fuvaroznak. Népessége 950 l., kik többnyire r. katholikusok, helybeli anyatemplommal. Van itt a Zagyván, mellybe a Szurdok patak szakad, 12 öles fahid, takarékmagtár, több uri lakok és épületek. Birják a helységet 40 részre osztva b. Révay család $^{15}/_{40}$ és $^{12}/_{24}$, Baloghy József $^8/_{40}$, gr. Czebrián Ferencz $^6/_{40}$ és $^{12}/_{24}$ r., Fáy család $^3/_{40}$ és $^8/_{24}$, özv. Scultéty Istvánnő $^2/_{40}$ és $^{16}/_{24}$, özv. Taródy Bertalannő $^1/_{40}$ részt. Ezenkivül Kaszap család bir 51 holdat, melly a többitől elkülönözve van. Ut. post. Hatvan.

Jobbágyi, (Jabling), magyar-német falu, Vas vmegyében, Vörösvár és Sz. Mihály közt: 895 kath., 105 evang. lak., kik igen szorgalmatosak, s hegyeikben találtatott kékes agyagból igen kapós korsókat s más edényeket csinálnak, mellyeket aztán messze földre elvisznek. E korsók Petersdorfer név alatt ismeretesek. Ha-

tára szük és sovány. F. u. gr. Erdödy György s nemesek. Ut. p. Kőszeg.

Jobbágyi (Kis-), puszta, Heves vmegyében, Szurdok-Püspöki és Apcz város közt, keletről magas hegyektől kerítve, Jobbágyitól a Zagyva választ-ván el; lásd Jobbágyi. Határa 1533 hold, mellyből szántó 175 h., legelő 65 h., szőlő 150 h., belső telek 12, haszonvehetlen 25 h., erdő 1106 hold; rétje nincsen. Ezekből urbériség 75 h. szántó, legelő 15, szőlő 112 h., haszonvehetlen 25 hold. Földje fekete és homokos agyag, igen jól megtermi főleg a rozsot; szőlőhegye kitünő jeles bort szolgáltat. Birja báró Révay György.

Jobovicza, orosz falu, Beregh vmegyében, Szászkóhoz ¼ órányira: 228 gör. kath., 3 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Jóka (Nagy és Kis), két egymás mellett fekvő magyar falu, Pozsony v.-megyében, a kis Duna bal partjához 1 fertálynyira. Van itt 1730 kath., 46 evang., 322 ref., 243 zsidó lak. 2 kastély és kert, több nemesi lakház, kath. és ref. anyaszentegyházak; synagóga. Gyümölcse sok, mert ugyszólván az egész falu egy gyümölcsös kertben fekszik. Nagy erdeje számtalan vadat rejteget. Szántóföldje, ámbár több helyen homokos, mégis jó gabonát, káposztát, dinnyét terem. F. u. a Farkas, Udvarnoky család, s más igen sok nemesek. Ut. p. Pozsony.

Jóka-Ujhely, magy. falu, Pozsony vmegyében: 293 kath. lak. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Ut. post. Pozsony.

Jókő, (Dobra Voda, Gutenstein), tót mv., Nyitra vmegyében, kősziklás hegyek közt egy mély völgyben, N.-Szombathoz 2, Nyitrához 5 mfldnyire. Számlál 1445 kath., 15 zsidó lak., kik földmivelésből, cserépedény-csinálásból s mesterségekből élnek. Határa hegyes; földjei homokosak; erdeje nagy s tele vadakkal. ½ órányira a várostól meglehetős épségben láthatni egy régi hegyen lévő várat, mellyet a köznép templariusok lakhelyének tart, most pedig egy urasági tömlöztartó több hajdukkal lakik benne; minthogy az itteni erős fogházak végett a gr. Erdödyné minden uradalmaiból levő rabok itt tartatnak. A várhegy éjszaki oldalában van egy meglehetős nagyságu üreg, hol hajdan egy remete több esztendeig élösködött. Az oltárt, a tüzhelyet, s egy hosszu padot, mind kősziklába vágva most is meg lehet különböztetni. Végre említést érdemel itten a Bláva vizének eredete, t. i. azon kősziklának alján, mellyen a k. paroch. templom épült, több források fakadnak fel, és egy közülök emberkar vastagságnyira, s mindnyájan egy tóban gyülnek öszve. Vize ezen tónak sohasem fagy be, a legnagyobb melegben hideg, s olly nyomása van, hogy kifolyásától nem messze már malmot hajthat. F. u. Erdödy Józsefné; — e város feje egy uradalomnak.

Jólész, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rozsnyóhoz délre ¾ órányira: 246 kath., 149 evangel. lak. Földje, rétje síkon fekszik s termékeny; erdeje nincs. F. u. gr. Andrásy.

Jolsva, (Eltsch, Alnovia, Gallsova), szabadalmas tót mv., Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rozsnyóhoz nyugotra 2 mfldnyire: 1060 kath., 3015 evang. lak., kath. és evang. szentegyházakkal s oskolákkal. A h. Coburg régi kastélya csaknem egészen márványból épült. Határának nagyobb része hegyes; szántóföldjei középszerüek s nem elegendők; rétjei a völgyekben jók, de a Jolsva partjain fekvők gyakran elöntetnek; erdeje mindig kevesbedik, s már nagy részt a hegyek oldalait erdők helyett csak bokrosok fedik; gyümölcsös kertjei nagyon szépek, s a legválogatottabb

fajokkal dicsekedhetnek, különösen cseresznyéjök egész erdővel van s híres jóságu. Egyébiránt kézmivességből és kereskedésből több ember él itt, mint földmivelésből. Nevezetesen kézmivesek csak 600-on felül vannak, s ezek közt számos timár (ezek híres bört készitnek), fazekas, harangmives, posztó- és guba-csináló találtatik. F. u. h. Coburg.

Kis-Jón, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Isztimérhez tartozik, 6 kath. lak.

Jóod, oláh falu, Máramaros v.-megyében: 24 r., 1610 g. kath., 30 ref., 130 zsidó lak., két g. kath. parochiával, synagógával. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Jormensdorf, (Gyirmótfalva), német falu, Vas vmegyében: 144 kath., 185 ágostai lak. Feje egy uradalomnak, mellyet gr. Batthyáni Ferencz bir, s melly annyira bővelkedik nyulakban, hogy volt esztendő, mellyben az urbéri vadászaton 900 lövetett. Ut. post. Kőszeg.

Josecz, vindus falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban.

Josephova, rácz-magyar falu, Torontál vmegyében, a kikindai szabad kerületben, Török-Kanizsához közel a Tisza mellett: 180 kath., 2 ref., 1092 n. e. óhitü, 20 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, 64 egész telekkel. F. u. a kamara.

Jósvafő, magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, erdős és hegyes környéken, Agtelekhez $^3/_4$ órányira: 60 kath., 802 ref., 30 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Szőleje, erdeje sok; vashámora is van. Birják gr. Andrásy, Arday, Bekény, Császár, Deli, Diószeghy, Dobozy, Draskóczy, Hubay, Józsa, Mészáros, Molnár, Szeghő, Szontagh, Szentimrey, Sebő, Péchy, Tarczaly, Urbán, Valkay.

Jósza, orosz-tót falu, Ungh v.-megyében, N. Mihályhoz keletre 2 mfldnyire: 102 r., 346 gör. kath., 6 evang. 18 zsidó lak. Gör. kath. par. templom. Határa részint hegyes, részint róna; erdeje szép; fürészmalma van. F. u. gr. Waldstein, gr. Sztáray, Draveczky.

Jószás, oláh falu, Arad vgyében, Zaránd vmegye szélén, Deznához 2 órányira: 4 kath., 480 óhitü lak., anyatemplommal, bérczes, erdős határral.

Jószáshely, oláh falu, Arad vmegyében, közel Jószáshoz: 4 kath., 403 óhitü lak., s anyatemplommal.

Gyula-Jovánczа, magy. falu, Tolna vgyében: 2153 kath., 7 evang., 5 ref., 9 zsidó lak., paroch. szentegyházzal, gazdag határral, téres szőlőhegygyel, gyönyörü erdővel. Közel ide Tur pusztán szentegyház romjai szemlélhetők. Vörösegyházán még 1752-ig állott is egy épségben, s ebből épült a jovánczai templom. F. u. h. Eszterházy.

Józseffalva, kis német falu, Zemplén vármegyében, közel Sáros-Patakhoz, rónaságon: 243 kath. lak. Határa 639 hold, mellyből belsőség 44 h., szántóföld 315 h., kaszáló 274 hold, majorsági kert 6 hold; legelője nincs, hanem marháit közösen legelteti Sáros-Patakkal. Van egy kis Bodrog nevü tava 7 hold kiterjedéssel. Birja h. Breczenheim.

Józsefháza, oláh-német-magy. falu, ut. p. Aranyos-Megyeshez éjszakra egy kis órányira: 325 r., 468 g. kath., 144 ref., 23 zsidó lak., r. és g. kath., s ref. anyatemplommal. Földje térséges és kövecses; szép tölgyes makkos erdeje, s jó bort termő szőlőhegye van. F. u. legnagyobb részben gr. Károlyi ház, de birnak benne még gr. Teleki, b. Vécsey Miklós, Szirmay, s egynehány nemesek.

Józsefháza, magyar hely, Torontál vgyében, 36 házzal, 284 kath., 24 óhitü lak., kik dohány-kertészek.

F. u. a Hertelendy család. Ut. postája Beodra.

Jugeri, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, a czibakházi uradalomban. Területe 2800 hold. Birja a Földváry nemzetség, osztatlan állapotban.

Jurgov, tót falu, Szepes vmegyében, a Bialka mellett, Galliczia szélén: 653 kath., 5 zsidó lak. Hegyes, erdős határ. Paroch. templom. F. u. báró Palocsay Horváth. Ut. post. Késmárk.

Juszkó-Volya, tót falu, Zemplén vmegyében, csupa hegyek közt, ut. post. Eperjes. Határa 2000 hold, mellynek nagyobb része erdő. Van itt $7\frac{1}{8}$ urb. telek és 15 zsellér, s mintegy 1 teleknyi majorság után 280 hold szántó és vagy 150 hold irtás. Sovány földje főleg zabot és burgonyát terem. Lakja 25 romai, 260 görög kath., 14 zsidó lak., g. kath. fiók-templom. Van egy kavicsot hordó patakja, s Zamutó felé egy merő gömbölyü kövekből álló hegye, mellyet emberi kezekkel gondolná az ember összehordottnak, ha ez igen nagy, s a többi hegyekkel összeköttetésben nem volna. Bányái is voltak régente. Birja gr. Forgách család és gr. Barkóczy János.

Juta, magyar falu, Somogy v.-megyében: 604 kath., 4 ref. lak., kath. fiók-szentegyházzal. Határa első osztálybeli. F. u. gr. Batthyáni Kázmér zártömege. Ut. p. Öreg-Lak.

Jutás, puszta, Veszprém vmegyében, Veszprém és Márkó közt.

Juth, magyar falu, Somogy v.-megyében, a Sió mellett: 21 kathol., 513 ref., 7 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával, igen termékeny szántóföldekkel, kövér rétekkel. F. u. gr. Széchenyi Lajos. Ut. p. Sió-Fok.

Jutom, puszta, Somogy vmegyében, 9 kath. lak.

K.

Kaán, német falu, Baranya vármegyében, ut. p. Pécs, 260 kath. lakossal. Határa 2272 hold, mellyből urbéri beltelek $46\frac{4}{8}$, szántóföld 401 $\frac{5}{8}$, rét $99\frac{3}{8}$, legelő 44, szőlő $50\frac{6}{8}$, urasági beltelek 4, erdő 1626 hold. Birja Majláth György.

Kab, puszta, Veszprém vmegyében, N.-Vásonyhoz 1 óra.

Kaba, magyar mezőváros, Bihar vmegyében, Debreczenhez $3\frac{1}{2}$ mfdnyire, s ez utolsó postája is. Népessége 6106 lakos, kik közt 6047 reform., 14 r. kath., 6 ágostai, 39 zsidó. Ref. anyatemplom. Határa $19,493\frac{12}{16}$ hold, mellyből belső telek $278\frac{3}{16}$, szántóföld $7112\frac{6}{16}$, kaszáló $5953\frac{4}{16}$, szőlőskert $210\frac{10}{16}$, legelő $5368\frac{5}{16}$, sásas $490\frac{14}{16}$, haszonvehetlen 80 h. Majorság itt nincs, mert a város ezelőtt hajdui szabadsággal élt, s azért a lakosok szabad adás vevés mellett birván földjeiket, csak bizonyos summát fizetnek h. Eszterházy Pálnak. Azonban a jegyző, ekklézsia, s a város maga bir külön földeket, névszerint az utolsó 521 h. szántóföldet, és 398 h. kaszállót. Földje a város határának róna és fekete agyag, melly kiszáradásra nagyon hajlandó, s azért csak rendes esős időben ad gazdag termést. Kaszállója inkább szántással lenne használható, miután rajta a gyepszéna az elmohosodás miatt szük termést ad, a mesterséges takarmánynövények azonban szépen diszlenének. Szarvasmarhát lovat sokat tartanak, de biz ezek a hamar kiszáradó legelő végett soványak. Vásártartásra nincs szabadalma. Ide tartozik Kis-Kaba puszta. A kabaiak igen szenvedélyes és ügyes méhtenyésztők, ugy hogy tölök a rosnyaiak mázsánként 2 v. 3 fttal is drágábban megveszik a mézet; s tavaszszal a méh-kasokat 5—6

mfdnyi távolságu erdőkbe szokták hordani.

Kaba, (Kis-Kaba), puszta, Kaba város mellett, rónaságon. Kiterjedése 3219 hold, mellyből major épület 16, szántó 1450 h., kaszálló 510 h., gyeplegelő 620 h.; sásas vizenyős hely 580 h., fiatal erdő 25 h., utak 18 hold. Földje ennek is mint Kaba városának fekete, s csak esős időben ad gazdag termést; szárazabb években hamar kiszárad.

Kis-Kaba, puszta, a Nagy-Kunságban, Turkevi birja.

Kabalapatak, Máramaros v. oláh falu, közel Szigethez: 854 gör. kath., 161 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, synagógával. F. u. többen.

Kabaláspatak, oláh falu, Bihar vmegyében, Telegdhez északra 1 mfd., 230 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, hegyes erdős határral, 75. urbéri telekkel. Birja a Ferdényi család.

Kabold, (Kobersdorf), német m. v. Sopron vmegyében, Ausztria szélén, Sopronhoz keletre 3 mfd., 414 kath., 359 evang., 939 zsidó lak., mind a három felekezetnek helyben van papja és imaháza. Határa hegyes völgyes és terméketlen. A majorsági birtok nem közöltetett; a lakosok birnak 490 h. szántóföldet, 147 h. rétet, 250 hold erdőt. Határát 2 patak nedvesiti, s ugyan itt van 2 savanyuviz forrás, egyik ben a városban, másik egy kics völgyben, s a lakosok ezekből isznak rendesen, mert az édes kutak büdöskövesek. Végre a városban még lakható állapotban láthatni egy váracskát, mellyet 1606-ban gr. Kéry János, és Czobor Orsolya, épittettek. Ez a Kéry ivadék fogatta meg Zrinyit és Frangepánt 1670-ben, midőn pála menedéket kerestek. A város birtokosa h. Eszterházy.

Kács, magyar falu, Borsod vármegyében, a bükki hegyek között, a róla nevezett kácsi völgy kezdeténél, Miskolcztól $1^{10}/_{16}$, u. post. Harsánytól $^{10}/_{16}$ állomásra. Szomszédai északról Kis-Győr, keletről Geszth és Sály, délről Tibold-Darócz, Cserépváralja, nyugotról Cserép falu, és Zsércz helységek. 2718 holdnyi határából belső telek 38, szántóföld 75, rét 75, kenderföld 10 hold, és ez mind urbéri föld, nyolczad dézmás szőlő 80, majorsági erdő 2440 hold, melly azonban legelőül az urbéresekkel közösen használtatik. A föld köves, sovány, és csak trágyázással használható. A szarvasmarha-tenyésztés azonban meglehetős lábon áll. Mindazáltal a lakosok inkább favágásból és mészégetésből, mint csekély mezei gazdaságukból élnek, nőik pedig különösen szövéssel, fonással, és főkép vászonfehéritéssel foglalkoznak. Lakosok összes száma 594, kik 5 reformatust s 21 zsidót kivéve, r. katholikusok, nem-különbség szerint 309 fi, 285 nőnemü. Telkes jobbágy van 8, házas zsellér 42. A r. kath. leányegyház, a sz. háromság tiszteletére szentelt templomával, Tibold-Daróczhoz tartozik. A helység felső részén a völgy torkolatánál ered több lágy-meleg forrás, mellyeknél csinos fördőház emelkedik. E viz köszvény és csuzos nyavalyák ellen igen hasznos. Azonban a különben elég csinnal s kényelemmel épült fördőháznál a jobb gond és felügyelet hiányzik. E meleg forrásokból eredt patak soha be nem fagy, hanem már magában a kácsi határban 3, azonkivül pedig 11 malmot hajt. A helység közepén áll a róm. kath. templom; itt hajdan 1292-ik év táján a Tibold család kegyurasága alatt, sz. benedeki szerzetesek apátsága volt. Katona történetirónk 1317-ről a kácsi apátot együtt emliti a diós-győri és dédesi priorokkal, sőt 1332-ben a kácsi apát a papi tized sorozatában is előfordul. Később ezen apátság laka

az augustinusoknak szolgált lakásul; ma már azonban a zárda nyoma is elenyészett, hanem az apátság címe fenmaradt. A fenálló kis templom a hajdani zárda-templom volt, s ennek aljában bevésve találtak egy követ illyen felirással: „Hoc molimen Dux Eurs Deo suo“; ebből gyanítható, hogy e templomot még Eörs vezér építette. Ide a sz. háromság tiszteletére évenkint nagy bucsujárások esnek, ugy hogy az összetódult idegen népség száma gyakran 10,000-ret is meghalad. E templommal átellenben levő ugynevezett várhegyen látható egy régi várrom, mellynek építését sokan még Árpádnak tulajdonitják. Ugyancsak Árpád ajándékozta e helyet Eurs vezérnek, kitől származott le a Tibold család; ettől jönnek a Borsyak s Ebeczkyek; ezeknek maradéki aztán a Fáy, Majthényi, Klobusiczky, Okolicsányi, Péchy, Almásy, Kállay, Blaskovich nemzetségek, kik mind ez ideig birtokában vannak a Tibold jószágoknak. Van Kácsnak jó köbányája, mészégetése és sok fája. Birtokosai jelenleg: Kállay Péternő, gr. Péchy Szilárd, Fáy Barnabásnő, Majthényi László, Almásy József, Szalay Antal, Okolicsányi Ferencz, Fáy Antal, Gyurcsányi Gábor.

1566. Micsoda végrendeletet tett itteni részbirtokáról Hangácsi Regy Kelemen; Bessenyőnél adjuk elő.

1701. Pély puszta leirásánál kitetszik, hogy bizonyos itteni részbirtokba a Szepessy család igtattatott.

Kacsánd, tót-orosz falu, Zemplén vmegyében, Málcza fil., 57 rom., 150 gör. kath., 4 evang., 75 ref., 13 zsidó lak., 196 hold szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. N.-Mihály.

Kacse, (Medzi-Brodzye, Krendzyelovka, Zavodzye), négyből álló egy helység, Szepes vmegyében, 4 helyen szétszórva többnyire hegyen fekszik a Poprád vize felett, ut. p. Lubló. Lakja 364 rom., 280 g. kath. A nyelv tótlengyel. Földje zabon és burgonyán kivül mit sem terem. Van $8\frac{2}{8}$ urbéri telke, de a földesuraságnak erdőn s csekély kerteken kivül majorsága nincsen. Birja Hellner család.

Kácsfalu, szerb-magyar-német falu, Baranya vmegyében, ut. p. Laskafaluhoz $\frac{1}{2}$, Eszékhez 2 mfld: 1300 n. e. óhitü, 300 magy. és német evang., 200 kath., 15 zsidó lak. Van itt óhitü anya-, evang. fiók-imaház és iskola, gazdag, lapályos határ. A dárdai urad. tartozik.

Kácsorlak, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Hahót: 479 kath. lakossal.

Kacsota, magyar falu, Baranya vármegyében, síkságon, a szigetvári postaut mellett, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 2058 hold, mellyből urbéri szántó 774 h., rét 387 h., közös legelő 117 h., majorsági szántó 30, rét 300 h., erdő 480 hold. Termékeny határa mindennemü gabonát jól terem. Lakja 400 kath., 278 ref., 2 zsidó. A ref. leánygyülekezet Nagy-Váty anyához tartozik. Birja h. Eszterházy.

Kaczola, puszta, Borsod vmegyében, Sajó-Kazához tartozik, mintegy 1000 hold területtel.

Kaczvink, tót falu, Szepes v.-megyében, Ófaluhoz $\frac{3}{4}$ órányira: 1001 kath., 4 zsidó lak. Kath. par. templom. Marha- és juh-tenyésztés. Gyolcscsinálás. Vizimalom. F. u. b. Palocsay. Ut. p. Lubló.

Kádár, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz délre 3 mfld, Krassó vmegye szélén, dombos helyen, a Bogonis vize mellett. Lakja 500 n. e. óhitü, anyaegyházzal. Határa 3802 hold 1040 □ öl, mellyből uradalmi szántóföld 600 h., rét 150 h., cserés legelő 360 h., szőlő 5 h., erdő 1082 h., ligetes 67 h. 850 □ öl, irtás alá való 165 h. 410 □ öl, utak, árkok stb. 165 h. 410 □ öl. Urbéri szántó

793 h. 1400 □ öl, legelő 136 h., temető 3 h., rét 311 h. 560 □ öl, szorgalomföld 37 h. 1020 □ öl. Földe sürü agyag, szárazságban repedező; terem mégis buzát, zabot és kukoriczát. Birja báró Duka István ur.

Kadarkut, magy. falu, Somogy vmegyében, egyenes de gödrös térségen, ut. p. Kaposvárhoz nyugotdélre 2½ órányira: 1216 ref., 212 r. kath., 95 zsidó lak. Mindenik keresztény felekezetnek nagy temploma van itt. Határa 5730 hold, s nagyobb része mind őszi, mind tavaszi gabonát jól terem, egy része azonban homokos és tavas. Birják Somsich József cs. kir. kamarás, kinek itt szép kastélya és mulató-kertje díszlik; továbbá Nagy Mátyás, b. Majténi, Spissich, Farkas, Márffy, Sárközy, Kronekker, Guzsics Juliana.

Kádárta, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Veszprém ½ óra: 750 reform., 80 kath. lak., ref. anyatemplommal. Földje a rozsot, kétszerest jól megtermi; erdeje és vizimalma van. Birja a veszprémi káptalan.

Kágya (Kis-), puszta, Bihar v.-megyében, Székelyhid, Csokaj és N.-Kágya közt: 280 ref. lak. E pusztának kiterjedése mintegy 1800 hold, mellynek fele szőlőhegy és erdő, fele szántóföld, kaszálló és nádló rét. Bora az Érmelléken a legjobbak közé tartozik; szántóföldje fekete homokos gazdag föld, melly mindent megteremne ugyan, de főleg tengeri, rozs, lencse, dinnye, s más tavaszi vetemények termesztetnek. Szénája, nádja sok és szép terem; s az Ér vizében nagy viz idején halak is bőséggel találtatnak. Birják Fényes Károly, József, Lajos, s több Fényes nemzetségbeliek, Darvay, Csanády, Sárközy, Klobusiczky, Reviczky, Muraközy, Magyari, Török, Oláh stb.

Kágya (Nagy-), puszta, Bihar vmegyében, Kis-Kágya, Csokaly, Kóly. Szent-Imre közt, ut. p. Székelyhid. E puszta is mint Kis-Kágya a természetnek minden ajándékaival böven meg van áldva. Van 1000 holdnyi híres bort termő szőlőhegye, 500 h. erdeje; lapályban fekvő szántóföldei gyönyörü tiszta buzát, tengerit, zabot teremnek 900 holdon; az Ér vize mentiben fekvő kaszálló és nádló rétjei jó szénát és szép nádat adnak, s mintegy annyi tért foglalhatnak el mint a szántóföldek. A szőlőhegy tövében ékeskedik özv. Lónyai Józsefnőnek, szül. gr. Batthyáni Karolina asszonyságnak, izlésteljes kastélya és kertje, szilárd gazdasági épületekkel, válogatott nemesvérü ménessel, finom birkatenyésztéssel, okszerü szőlőmiveléssel stb. Az emlitett asszonyságon kivül birnak még itt gr. Nemes, Tisza Lajos, gr. Bethlen, gr. Kendeffy, Barcsay, Bükk, Lónyai család, b. Vay, Irinyi, Kállay, Halasy, Becsky, Szemere, Császár. Van itt egyébiránt 315 lakos, kik kevés kivétellel reformatus magyarok s Kólyra járnak templomba.

Kajal, magyar falu, Pozsony v.-megyében, Galanthához keletre 1 órányira. Lakja 986 kath., 165 evang., 26 reform., 28 zsidó Kath. paroch. templom. Sok rét és legelő; nagy juhtenyésztés. F. u. többen. Ut. p. Szered.

Kajánfölde, magyar falu, Zala vmegyében: 350 kath. lak. Többen birják, s ut. p. Sümeg.

Kajár, magyar falu, Győr vmegyében, szép dombos vidéken: 700 kath., 658 evang., 50 ref., 12 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Bora sok; erdeje van. Birja a szentmártoni főapát, s ut. p. Téth.

Kajár (Balatonfő-), magy. falu, Veszprém vmegyében, a Balatonhoz fél órányira, ut. p. Lepsény. Lakja 1600 ref., 200 kath., 150 zsidó. Ref. anyatemplom. Határa első osztálybeli; szőlőhegye kedves izü asztali bort terem. Birja gr. Zichy Domokos, a tu-

dományi alapitvány, Nagy Ferencz, Kenesey, s más több nemes családok.

Kajata, tót falu, Sáros vármegyében, Szinnyéhez ½ órányira: 421 kath., 41 evang., 4 zsidó lak., kik németek voltak, de eltótosodtak. 26⅛ telek; 156 hold uraságí szántóföld; 48 hold uraságí rét; 440 h. erdő. F. u. az alapitv. kincstár. Ut. p. Eperjes.

Kajatha, magyar falu, Abauj vmegyében, Füzérhez 1 órányira: 16 r. kath., 340 ref., 5 zsidó lak. Ref. szentegyház. Közel a helységhez egy hegytetőn tavat láthatni. F. u. gr. Károlyi István. Ut. p. Kassa.

Kajd (Kis-), magyar falu, Vas vmegyében, a Gyöngyös mellett: 80 kathol. lakossal. Ut. p. Szombathely. Birja Szegedy Károly.

Kajd (Nagy-), magyar falu, Vas vmegyében, az előbbeni helység mellett: 260 kath. lak., jó buzatermő róna határral. Birják többen.

Kajdacs, magyar falu, Tolna vmegyében, a Sárviz csatornája mellett, ut. p. Szekszárd. Lakja 816 ref., 458 kath., 20 ágostai, 34 zsidó, kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa buzát, rozsot, zabot és dohányt terem. Nevezetes e helység arról, hogy Perényi Pétert, ki a magyar koronát Sárospatakra akará vinni, Szerecsen Lajos több lovassal együtt éjszaka megtámadván, e nagy fontosságu országékességet tőle elvette, és Soliman kezébe játszotta. Birják a falut közbirtokosok. Kis-Kajdács puszta ide tartozik.

Kajdanó, orosz-magyar falu, Beregh vmegyében, az ungvári országutban, ut. p. Munkácshoz 1½ m.-fldnyire: 489 g. kath., 205 ref., 11 zsidó lak. Gör. és ref. szentegyház. Termékeny róna határ. F. u. gr. Schönborn.

Kajmád, puszta, Fejér vgyében, a bodajki uradalomhoz tartozik.

Kajna (Tóth-), tót falu, Zemplén vmegyében, Dobra fil. 356 kath., 50 zsidó lak. 477 hold szántóföld. F. u. Bideskuthy. Ut. p. N.-Mihály.

Kajna (Orosz-), orosz falu, Zemplén vgyében, Hrubóhoz 1 órányira: 168 gör. kath. lak., 376 hold szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Komarnyik.

Kajsza, tót falu, Nyitra vmegyében, a Nyitra folyó jobb partján, Nyitrától éjszakra 1 órányira: 212 kath., 10 zsidó lak. F. u. a nyitrai püsp.

Kajtor, szép és termékeny puszta, Fejér vármegyében, Aba mellett, 150 lak. Többen birják.

Kak, magyar falu, Szathmár v.-megyében, a Szamos tekerületében, Szathmárhoz ¼ mfldnyire, 350 lak., kik reformatusok és g. katholikusok. Határa 600 hold, mellyből 450 h. szántó, 150 h. rét, s gyümölcsöse is szép. A föld feliszapolt lankaság, s olly buja kövér, hogy csak tengerit és burgonyát lehet gazdag sikerrel termeszteni. Rétjei is szinte illy gazdagok, s itt gyönyörü hizott göbölyöket láthatni. Birják: Gáspár-Dániel, Péterffy Albert, Markos Imre, Téglásy József. A határból 380 h. urbériség.

Kak, magyar falu, Zemplén v.-megyében, a Hernád mellett, H. Némethihez egy fertálynyira: 180 kath., 21 evang., 236 ref., 41 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szántóföldje 1055 hold s mindent jól megterem; rétje elég; a Hernádon tul Sisát nevü pusztája s erdeje van. F. u. többen. Ut. p. Szikszó.

Kák, puszta, Somogy vmegyében, N.-Bajom mellett, curialis birtoka több földesuraknak: 350 kath. lak.

Kakacseny, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 1½ mfld: 138 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 80 h. urb. szántó, 50 h. réttel, 179 h. majorsági erdővel. Birja a váradi görög püspök.

Kakad, lásd Kokad.

Kakasd vagy Kokasd, német falu, Tolna vmegyében, ut. p. Szekszárdhoz nyugotra 1 órányira: 1050 lak., kik igen szorgalmas vagyonos emberek, s csaknem mind r. katholikusok, paroch. templommal. E helység első volt Magyarországban, melly az országgyülés által engedett szabadsággal élni akarván, magát előbbi földesuraitól, gr. Festetics Ernő, és Bezerédy István uraktól örökösen megváltotta.

Kakasfalu, (Kakasowcze), tót falu, Sáros vmegyében, a Delna patakja mellett, Sóvárhoz kelet-délre 1 mfld: 345 r., 61 g. kath., 67 evang. lak. Kath. paroch. templom. Savanyuviz-forrás. Itt kezdődik azon csatorna, mellyen a fát Sóvárra eresztik. F. u. a kamara. Ut. p. Eperjes.

Kakasfalva, (Kokosova), tót falu, Nyitra vmegyében: 130 kath., 9 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Nagy-Tapolcsán.

Kakat, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, ut. p. Bánhalma szomszédságában s Kenderes mellett: 500 lak. Határa ennek is mint Bánhalmának első osztálybeli gazdag fekete föld, melly burgonyán kivül mindent jól terem, különösen sok és erős dohányt. A pusztát a roffi Borbély nemzetség birja, de ennek tagjaitól számosan haszonbérlenek itt, s jeles gazdaságot, s birka- és marhatenyésztést folytatnak 6500 hold határán.

Kakics, magyar falu, Baranya vmegyében, mocsáros erdős vidéken, ut. p. Szent-Lörincz. Határa 3319⅝ hold, mellyből majorsági rét 19 h., erdő 1886⅜, berek 445⅜ hold, urbéri szántó 613, rét 204⅜, közös legelő az urasággal 113⅛ hold. Földje a vizenyős éveket kivéve igen termékeny. Lakosai sok sertést tenyésztenek és faeszközöket csinálnak. Van 403 reform. lakosa és anyatemploma. Birja gr. Batthyáni Iván.

Kákonya, puszta, Somogy v.-megyében, a csurgói uradalomban.

Kákonyszállása, puszta, Pest-Solt vmegyében, 29 kath. lak. Szent-István és Csanád közt.

Kákova, oláh falu, Krassó v.-megyében, 32 kath., 1568 óhitü lak., s anyatemplommal, postatisztséggel és váltással Kudricz és Oravicza között a verseczi országutban.

Kakucs, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, ut. p. Ócsához délre ¾ mfld: 640 kath., 3 evang., 2 ref. lak., kik közt magyarul tudó tótok is találtatnak. Van itt az urasagnak egy szép épülete s magháza, egy mellette lévő szőlőskerttel s kies erdővel. A gödöllői urad. tartozik.

Kakucs, puszta, Arad vmegyében, Kétegyházzal szomszédos; 6500 holdból álló. Földje róna, s a legszebb buzát termő. Ezelőtt az Edlsbacher családé volt, most gr. Almásy Alajos birja.

Kakucs (Magyar-), magyar-oláh falu, Bihar vgyében, a Sebes-Körös gyönyörü völgyében: 300 ref., 138 n. e. óhitü lak., két anyaegyházzal, 12¼ egész urbéri telekkel. Határa e vidéken a legtermékenyebbek közé tartozik. Közös birtokáról lásd Szászfalva. Birják többen.

Kakucs (Oláh-), oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös kies völgyében: 186 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, Élesdhez keletre ¾ órányira. Határa kicsiny de meglehetős. Urbéri telek 5⅞. Közös birtokát lásd Szászfalva. Birja a Servánszky család.

Kál, magyar falu, Heves vmegyében, a Pestről Miskolczra vivő országutban, Egerhez délre 3 mfldnyire: 2274 kath., 15 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Nagy vendégfogadó. Sík határa fekete földből áll, s igen termékeny; rétje, legelője bőséges. F. u. a debröi uradalom.

Kál (Alsó- és Felső-), l. Dióskál.

Kalácsa, oláh falu, Bihar vármegyében, Váradhoz 4 mfd., dombos helyen, 718 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 3183 hold, mellyből az erdő 1783 hold, a többi szántóföld és rét, mit a lakosok vegyesen használnak. Majorság csak 50 hold szántó és az erdő. Földe agyagos és javitást kiván, szarvasmarhája jó; a lakosok pénzen vett dohánnyal és paprikával kereskednek. Birja a váradi deák püspök s a béli urad. tartozik.

Kalácsa, oláh falu, Temes v.-megyében, Arad és Temesvár közt, ut. postája Orczifalva. Lakja 44 kath., 1239 n. e. óhitü lélek, derék anyaegyházzal és két lelkészszel. Tájéka dombos, kies, nagy völgyekkel, melyeken keresztül a vingai határban levő forrásokból eredő vizekből kis patakok képződnek. Földe jó fekete, porhanyós, első osztálybeli, leginkább tiszta buzát termő. Czigara-juh nagy mennyiségben tenyésztetik. Határa kiterjedése 4291 hold, mellyből 2899 h. szántó, 804 rét, 264 legelő, 97 házhely, 120 szorgalmiföld. Urbériség: 2776; majorság 1515 hold. A római sánez e határon is keresztülvonul. Birják h. Szina György és János urak; s a tiszttartóság székhelye helyben van.

Kalai, Nógrád m. puszta, 19 kath. lakossal.

Kalanda, Nógrád m. magyar f., 440 kath., 16 evang. lak. Határja hegyes, és róna; erdeje van; a falun kivül levő kath. fil. templom egy felette régi épület. F. u. nagyobb részint a Battik család.

Kalász, Nyitra m. vegyes tótmagyar falu, ut. p. Verebélyen felül a Zsitva mellett: 449 kath., 5 zsidó lak. F. u. többen.

Kalász, Pest-Pilis m. rácz-német falu, Budához északra 1½ mfd. 415 kath., 4 ref., 764 óhitü, 5 zsidó lak. Kath. és óhitü anyatemplomok. Erdeje nagy s benne legelője bővséges; szőlőhegye sok; réte; szántóföldje kevés. F. u. a Vattay örökösök.

Kalász, Nyitra m. puszta, Verebély filial. 13 kath. lak.

Kalaznó, német falu, Tolna v.-megyében, 850 ágostai, 8 kath., 20 zsidó lakossal, ágostai anyatemplommal. Van szőlőhegye, patakmalmai, dohány-termesztése. Birja gr. Apponyi, s ut. p. Nagy-Dorog.

Kalch, német falu, Vas vármegyében, a stájer határszélen, a dobrai uradalomban, 283 kath. lak.

Kalchgruben, német falu Sopron vmegyében, Sopronhoz nyugotra 3 mfd., dombon, 51 kathol., 140 evang. lak. Urbéri szántóföld van 338 h., rét 57 hold. Patakja van. Földje rosz. Birja h. Eszterházy Pál.

Káld, magyar falu, Vas vármegyében, a Kemenesalján, ut. p. Kis-Czel. Lakja 1023 kath., 214 evang., 30 zsidó lakos. Kath. paroch. templom. Bora, buzája, fája, legelője elég. Birja a sárvári uradalom és több közbirtokos.

Kalenó, Zemplén v. orosz falu, Galliczia szélén: 389 g. kath., 9 zsidó lak., 408 h. szántóföldd el. F. u. Szirmay. Ut. p. Komarnyik.

Kálikert, Szabolcs v. puszta; 2 római, 3 g. kath., 3 ref. lak. F. u. gr. Vay Ábrahám.

Kalina, Krassó v. oláh-horvát falu, Székashoz 2 órányira: 102 kath., 657 óhitü lak., óhitü anyatemplommal. F. u. a kamara.

Kalinfalva (Alsó), Máramaros v. orosz falu, a Taraczk mellett: 692 g. kathol., 64 zsidó lak., anyatemplommal.

Kalinfalva (Felső), Máramaros v. oláh falu, 7 római, 1037 gör. kathol., 34 zsidó lakossal, s anyatemplommal. F. u. a Jurka nemzetség, s m. Ut. post. Sziget.

Kálinics, Máramaros v. orosz uj-telep, lásd Ökörmező.

Kalinka, Zólyom m. tót falu, Végleshuta mellett: 79 kathol., 151 evang. lak. Sovány hegyes határ. Birja a kamara. Ut. p. Nagy-Szalatna. Van itt egy igen nevezetes kir. kénkőbánya, melly Schweiczer Gábor fökamaragróf parancsolatjára nyittatott meg. A kénkö érczek apró darabokra zuzatván olvasztó kemenczében olvasztatnak meg. Az olvasztott kén, ismét tüz által megtisztitatik, a midőn a kénkő tisztán vörös szinben folyik; azon részből pedig, melly meg nem sürüdik, kénkővirág lesz. Tizenkét hónap alatt tiszta kén 2220 mázsa állithatik elő, mellynek ára, mázsánként 7 fr. 20 kr.; 16280 p. forint.

Kalist, Zólyom m. tót falu, Urvölgyétől északra sürü erdők közt. 139 kath. lak. F. u. a kamara.

Mindszent-Kálla, magyar f., Zala vmegyében, egy völgyben, ut. post. Veszprém, 450 kath. 10 zsidó lak. Szántóföldje jó gabonát terem; erdeje, szőleje van. A szántóföldek végén áll egy igen nagy puszta templom omladéka. Birja a veszprémi püspök.

Kallenberg, Szepes v. német falu, a Dunajecz partján, mellyet II. József telepitett ide., Ófaluhoz $^1/_2$ órányira: 102 kath. lak. Ut. p. Lubló.

Kálló, falu, Borsod vmegyében Miskolcztól $1\,^8/_{16}$, Szendrőtől $^{15}/_{16}$ állomásra, részint hegyoldalba, részint rónaságon van épitve. Lakosok magyarosodó tótok, s nincs köztük egyén, ki már magyarul ne tudna. Határának egész kiterjedése 976 hold, ebből szántóföld 495, rét 379, szőlő 16, legelő 40, erdő 40 hold. Urbériség 5 telek után 165, rét 90; majorsági szántóföld 289, rét 335 hold. A föld minemüsége nagyon jó s első osztályu, mert bár van partos része is a határnak, de nagyobb része lapos, és jó mivelés mellett sokat terem; leginkább pedig megtermi a rozsot, zabot, a tisztabuza és árpa szinte jó termést nyujtanak. Az állattenyésztés itt a szarvasmarhára nézve meglehetős lábon áll, kivált ökröket nagyon szépeket nevelnek, más állatok tenyésztésére nem sok figyelmet forditanak. Ezen helység határa szélén folyik le a Szuha vize. Lakosok száma 423 lélek, r. kath. 76, reform. 28, óhitü 247, evang. 37, zsidó 35; telkes polgár 10, zsellér 25, lakó 12, nemes 5. A helység birtokosai: Balogh Judith, Barczikay Pálné, Czékus Lajos, Gondol Pál, Göcze Ferencz, Kerekes András, Kisházy Istvánné, Lenkey György, Oroszlányi Tamás, Osvárth Péter, Szakál Sámuel, Sztankovics János, Szerencsi Józsefné, Vadnay Ferencz, Zatrogh Dániel.

Kálló, Nógrád m. magyar falu, 1425 kath., 12 evang. lak. Határja nagy és mindennel bővelkedik. Van egy kath. paroch. templom. F. u. b. Podmaniczky, gr. Teleki és több családok. Ut. p. Hatvan.

Kálló (Kis), Szabolcs v. magyar falu, N.-Kálló közelében: 192 római 281 g. kath., 5 ref., 12 zsidó lak., g. kath. fil. templommal, 3 második oszt. egész telekkel. F. u. a Kállay nemzetség.

Kálló (Nagy), Szabolcs v. népes magyar m. v., Debreczenhez északra 4 mfdnyire: 5499 lakossal, kik közt 683 római, 664 g. kath., 8 evang., 3451 ref., 693 zsidó. Római és görög kath. s ref. anyaszentegyházak. Synagoga. Itt a megyeház is, mellyben Szabolcs megye gyüléseit szokta volt tartani. Az épület régi és kicsiny, s nem felel meg a nagy és fényes megye szükségének. Határa nagy és termékeny; van 24 első oszt. egész telke; mesteremberei számosak; postahivataláról és dohányáról nevezetes. F. u. az igen régi s most is virágzó

Kállay nemzetség. Eredetét vette a Pannoniát vérrel foglaló Bolok Simian magyar nemből. Legelsőknek említtetnek: Ubul, kinek még II. András király 1220 eszt. ajándékozta Nunkupul és Tuth pusztákat Szabolcs vmegyében azért, hogy mikor Kálmán herczeg az oroszok ellen harczolt, Egyed, az Ubul testvére, ő mellette vitézül elesett. Később e nemzetség sok főispánokat, zászlósakat s vitézeket adott a hazának. A kállai vár hajdan meglehetős erősség volt. Salétromfőzésről szinte nevezetes e város.

Kallós, magyar falu, Zala vmegyében, a kapornaki apátsági uradalomban, 350 kath. lak.

Kálmáncsa, szép egyenes fekvésü magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Istvándítól északra ¾ órányira, 701 ref. 156 r. kath., 6 evang., 7 zsidó lakossal. A reformatio elején itt volt ezen a vidéken a reformatusoknak első iskolája, s most is van anyatemplommal együtt. Régi várának romjai mailag láthatók. Határa 8350 hold, mellyből 4500 hold gyönyörü tölgyes erdő. Földje mindent jól terem; szénája sok és jó. Birja gr. Széchenyi Lajos, kinek itt nagyszerü szesz- és sörgyára van.

Kálmánd, Szathmár v. német falu, ut. post. N.-Károlyhoz északra ½ mfdnyire: 640 római, 24 g. kath., 12 ref. lak., derék kath. anyatemplommal, s nevezetes lótenyésztéssel. Határa gazdag fekete föld; az ecsedi lápban sok szénát gyüjthet, halat, csikot, nádat szerezhet; szőleje lapos helyen fekszik; erdeje mind az uraságnak, mind a lakosoknak van. F. u. gróf Károlyi.

Kálna, Zemplén v. orosz falu, Szinna fil. 4 római, 360 g. kath., 23 zsidó lak., görög templommal, 955 h. szántóföldel, erdővel. F. u. gr. Vandernath. Ut. p. N.-Mihály.

Kálna (Kis), Bars m. magyar f., a Garan mellett; 50 kathol. 205 ref. lak. Ref. anyatemplom. Határa első osztálybeli s mindent jól megterem. Diszesiti özv. Pély Nagy asszonyság lakháza. Ut. p. Léva.

Kálna (Nagy), Bars m. magyar falu, a lévai országutban: 342 kath., 251 ref. lak. Ref. és kath. filial templomok. F. u. gr. Hunyady. Ut. post. Léva.

Kálnás, Sáros v. tót falu, Karácsonmező fil. 252 kath., 112 evang., 29 zsidó lak. Két kastély. Réljei a Tapoly mentiben kövérek. F. u. a Kálnásy nemzetség.

Kálnicz, Trencsén m. tót falu, Beczkóhoz ½ óra: 228 kath., 443 evang., 22 zsidó lak. Két részre osztatik u. m. Beczkó-, és Rozson-Kálniczra, az elsőt a beczkói uradalom, a másikat többen birják. Ut. post. Trencsén.

Kálnik, Beregh v. orosz falu, ut. p. Munkácshoz észak-nyugotra 2 mfd. 688 g. kath., 17 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Földei igen középszerüek; bora jó; fája elég. F. u. többen.

Kálno, (Kalinovo), Nógrád m. tót falu, az Ipoly mellett: 102 kath., 708 evang., 6 zsidó lak. Derék uri lakházak. Határja nagy s meglehetős termékeny. A Szlana patakjában jóféle csukát, és menyhalat fogdos. F. u. az Ettre örökösök. Ut. p. Zelenc.

Kálnok, (Gahling), német falu, Moson vármegyében, a Szigetközben, 653 kath. lak., és paroch. templommal. Fekete földü róna határa igen termékeny, s a lakosok 50⅔ telek után birnak 1435 hold szántóföldet, 183 hold rétet. A méhtenyésztés itt az egész megyében legjobban virágzik. Erdeje szép. Három dunamalma van. Az óvári urad. tartozik, s ut. p. Moson.

Kalocsa, magyar érseki város, Pest-Solt vmegyében, a Vajas vize mellett, nem messze a Dunától, lapályos, vizenyős rónaságon, Pesthez

délre 15 mfdnyi távolságra, saját postával. Ékességére szolgálnak a helybeli kath. érsek kastélya, a székesegyház, a piaristák zárdája és Collegiuma, 9 kanonoki ház, Seminarium. Van itt továbbá egy k. kath. gymnasium a piaristák alatt, fő nemzeti iskola, ser- és olajgyár. Népessége a szállásokkal együtt 11,281 r. katholikus, 2 görög, 107 héber; ezek közt 357 czéhbeli mesterember. Határa roppant kiterjedésü, mert 59476 holdat számit 1200 □ ölével. Ebből szántóföld 29145, kaszálló 18486, szőlő 1775, tavak és mocsárok 7500, legelő 4670, erdő 600 hold. Ebből ismét polgári szántóföld 5280, kaszálló 2640 hold; majorsági uradalmi 23865 hold szántóföld, 15846 hold kaszálló. A föld kevéssé szikes és mocsáros, de általában gazdag fekete föld, hanem a Duna árja gyakran rongálja. Az örjegi mocsár e határba is behat. Tart a város 4 országos vásárt, u. m. Mátyás napján, urnapkor, N.-Boldogasszony napján, és sz. András napján; és heti vásárokat szerdán és szombaton. A kalocsai érseki megyének, melly a bácsival egyesült, Kalocsa a főszékhelye. Kiterjed ez egész Bács vmegyére, a Csajkások kerületére, továbbá Solt- és Csongrád vmegyék némelly részeire. Van benne 10 valóságos kanonokság, 3 fő, 10 alesperestség, 100 plebánia, 5 szerzetesház. Az érsek suffraganeus püspökei pedig ezek: a csanádi, diakóvári és szeremi, erdélyi, nagyváradi, szegniai és modrusi, zágrábi.

Kalocsa, Máramaros v. orosz falu, melly egy domb által 3 részre oszlatik: 1784 g. kath., 80 zsidó lak., egy anya- s egy leánytemplommal, csinos papi lakhelylyel. Vannak szép havasai és legelői, gyönyörü erdőséggel, mellyekben sok vadak, császármadarak, és vad pávák bőven találtatnak, Savanyuvize mind italra, mind fördésre használható. Ennek határában, Német-Mokrára vezető ut mellett van amaz álló viz, mellynek mélysége mindeddig ismeretlen, s mellyet valamelly rettentő földingás, egy Havas részének lezuhantával régibb időben okozhatott. F. u. b. Sztojka, Darvay, Szaplonczay maradékok és több nemesek. Ut. p. Huszt.

Kalocsno, tót falu, A.-Nyitra, ezelőtt Bars vmegyében, Oszlánhoz 1 mfld: 550 kath. lak., kik sok faeszközöket csinálnak, s igen jó meszet égetnek. F. u. többen.

Kálóczfa, magyar falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban: 400 kath. lak.

Kálóczfa, magyar falu, Zala vmegyében: 60 kath. lak. Ut. postája Egerszeg.

Kálosa (Alsó-), magyar falu, Gömör vmegyében, a Dapsi puszta és Mihályfalva helység szomszédságában a Vály völgyön fekszik. Ékesíti ezen helységet Draskóczi Sámuel ur kastélya s nagy kiterjedésü kerte, ugy a Hevessi uraknak uri lakhelyük, ezek, s ugy a reformatusok temploma dombon van épülve. Számlál ezen helység 480 lelket, kik közül 460 reform., 5 r. kath., 15 evang., s mindnyájan magyar ajkuak. Van az egész helységben $13\frac{4}{8}$ urbéri, $12\frac{3}{8}$ allodialis házhely, 10 urbéri s 6 majorsági zsellér. Könnyü munkáju szántóföldje dombokból áll, mind a mellett buzát, gabonát s egyebeket igen jól megterem; rétje elegendő szénát ád s jót, ha a Vály völgyéről a helység rétjén lefolyó patak el nem önti. Az egész helységet Draskóczi és Hevessiek birják. Ut. p. Tornalja.

Kálosa (Felső-), magyar falu, Gömör vmegyében, felülről Mihályfalvával, alulról Alsó-Kálosával határos, völgyben fekszik. A lakosok száma 108-ra megy, mindnyájan ma-

gyarok s reformatusok. Van benne 5 urbéri és $4^6/_8$ majorsági telek, 2 zsellér, legelője 82 holdat tesz, az egész helység tagositott. Szántófölde, mind a mellett hogy hegyes, könnyü munkáju, megterem mindent. F. u. Draskóczi Sámuel. Ut. p. Tornalja.

Kalota, lásd Esküllő.

Kálóz, magyar mv., Fejér vmegyében, a Sárviz csatornája mellett, ut. p. Sár-Keresztur. Lakja 1250 kath., 1230 ref., 60 zsidó, kath. és ref. anyatemplomokkal. Van derék uraságí kastélya, angolkertje, több urad. tisztilaka, vendégfogadója. Róna határa fekete és sárga homok, s mindent jól terem; szőlőskertjei is vannak. A város feje egy uradalomnak, mellyhez terjedelmes majorságok tartoznak, nevezetes birkatenyésztéssel. Illyen uradalmi majorságok: Belmajor, Külmajor, Ödön, Kis-Hörcsök, Nagy-Hörcsök puszták. Birják az uradalmat gr. Zichy Ödön örökösei.

Kálozd, puszta, Fejér vármegyében, Válhoz $^3/_4$ óra.

Kalsa, Abauj v. orosz-tót-magyar falu, Zemplén vgye szélén: 70 r. kath., 160 g. kath., 4 evang., 45 ref., 4 zsidó lak. Ref. szentegyház. Legelője szük; erdeje, földje elég. F. u. gr. Vandernath, Ócsváry, Bideskuthy, Reviczky.

Kalugyer, oláh falu, Bihar v.-megyében, a váradi deák püspök vaskóhi uradalmában, magas hegyek közé szorított völgyben: 655 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 5066 hold, mellyből szántó 1577, erdő és legelő 3489 hold. Majorsági földek itt nincsenek. Van itt egy hamuzsirfőző huta, melly 60 egyént foglalatoskodtat, s a Vaskóhnál emlitett Izbuka nevü dagadó forrás is e helység határára esik. Ez Husvét előtt egész Pünkösdig egy vagy 2 óranegyedben, nagy zúgások közt egyszer egyszer rohan ki; felette hideg és tiszta viz, s némellyek fördésre használják.

Kalusa, orosz falu, Ungh-vmegyében, Vinnához keletre egy órányira: 7 rom., 315 g. kath., 19 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Lakosai részint föld-, részint szőlőmivelésből élnek. Erdeje sok. F. u. gr. Waldstein. Ut. p. Szobráncz.

Kalyava, tót falu, Szepes vmegyében, Kluknó fil., 201 kath. lak. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Kám, magyar falu, Vas vármegyében, ut. p. Szombathelytől keletdélre $2^1/_2$ mfld: 513 kath., 16 zsidó lak., paroch. templommal. Birják Bezerédy, Szegedy Ferencz és Scotti.

Kamaháza, magyar falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban: 96 kath. lak.

Kamánfalva, tót falu, A.-Nyitra vmegyében, ut. p. Nagy-Tapolcsán: 280 kath. lak.

Kamánháza, puszta, Zala v.-megyében, Pördefölde mellett.

Kamarás (Kis-), puszta, Csanád vmegyében, Mezőhegyeshez csatoltatott, lásd Mezőhegyes.

Kamarás (Nagy-), kir. kincstári puszta, Arad vmegyében, Kétegyházához délre $1^1/_2$ mfld. E puszta több osztályokra van szakítva, s rajta 2 népes dohánykertész-község is telepittetett meg. Egyik Nagy-Kamarás név alatt 1177 r. kath. magyart számlál, s bir 3005 hold földet 365 □ ölet. A másik kertészség Almásnak hivatik: 730 r. kath. magy. lak., s $2986^{4}/_{110}$ holdnyi birtokkal. A föld mindenütt fekete, homokkal vegyes, és igen termékeny.

Kamat, puszta, Békés vmegyében, nádas vizenyős rétekkel, Békéshez közel.

Kamenecz (Alsó-), tót falu, Bars, most A.-Nyitra vmegyében, $^1/_2$ órányira a Nyitra vizétől: 401 kath., 19 evang. lak.

Kamenecz (Felső-), tót falu, Bars, most A.-Nyitra vmegyében: 240

kath., 22 evang. lak. Kathol. paroch. templom. Határa mind a két helységnek meglehetős; erdejök, legelőjök sok. Patakja 4 liszt-, és 1 papirosmalmot forgat. F. u. Kosztolányi, Simonyi s m. t. Ut. p. Oszlán.

Kamenecz, puszta, Liptó v.-megyében, Teplához egy fertály: 21 kath. lak.

Kamenicsán, tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh jobb partján: 345 kath., 33 zsidó lak. Határja termékeny; kevés, de jó rét és legelő. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Kamjonka, orosz falu, Szepes vmegyében, hegyes vidéken, ut. p. Késmárk, egy völgyben. Lakja 2200 görög, 144 romai kath., g. kath. anyatemplommal. Földje középszerű, terem árpát, zabot, burgonyát, lent, káposztát, répát. Van 74½ egész urbéri telke, de majorsága az erdőn kivül nincs. Birják Gorjup, és Szemző családok.

Kamocsa, magyar falu, Komárom vmegyében, fekszik lapályos síkságon a Vágh bal partján, Guttához éjszakra fél, Érsekujvártól nyugotra 2 mfldnyire. Mi a helység határát illeti, tagosztály, vagy más hiteles felmérés még itt nem levén, ezt holdakban megmondani nem lehet egyébkint, hanem hogy Kamocsa határa 38 és ½ régi telket tesz, mellyből urbéri föld 31 és ½ telek, a curialistáké pedig 7 telek. Földesuri majorság nincs. A fenemlített határnak ismét ¼ része szántóföld, ¼-de legelő, ¾-de pedig kaszálló. Szőleje nincs; több lapályos völgyeit fűzfákkal ülteti be, mellyekből minden harmadik, vagy negyedik évi águlemetélés által tüzifát elegendőt szerez. A föld minősége agyagos homok, s ezért leginkább gyökeres és kerti növények termesztetnek, minthogy a föld arra legalkalmasabb, s kevés is lévén, gazdasági szempontból legjövedelmezőbb. Termesztetik pedig különösen veres hagyma, sárga répa, petrezselyem, káposzta, dinnye s a t. Az állattenyésztés, valamint a mezei gazdálkodás is meglehetősen díszlik, hanem a Vágh folyók gyakori kiöntései miatt sokat szenved. Népessége 1340 lélek, kik közül reformált vallásu 1203, r. kath. 1, zsidó 56. Nemes 274, polgár 1010, zsidó 56. A nyelv egyedül magyar. Telkes jobbágy van 206, zsellér 7, lakó 6, kereskedő zsidó 11. Reformatusok anyaegyházán s iskoláján kivül említést érdemel még itt egy olajütő, mellyen keserves izzadással emberi erő tesz szert valamelly kis olajra. Jelenleg földesuraságok: gr. Hunyady József, ki szinte felét birja a helységnek; Balogh Ferencz, Halasy Eduárd, Lieszkovszky, Ghyczy, Petrics, Rozsos curialis nemes családok; Pethes, Kosa, Pollák.

Kámon, magyar falu, Vas v.-megyében, Szombathely mellett: 160 kath. lak., s róna buzatermő határral. Birják Reisig, Udvardy, Darázs, Sághy, Lelovics családok.

Kamond (Kis- és Nagy-) magyar faluk, a Marczal vize mellett, Veszprém vármegyében, az első 180 kath., 170 evang., a második 330 kath., 15 zsidó lak. Határuk róna és termékeny; az elsőt birják nemesek, a másodikat gr. Erdődy Kajetán. Ut. p. Devecser.

Kamonya, népes puszta, Zemplén vmegyében, Butka fil., 43 kath., 14 zsidó lak. Ut. p. Nagy-Mihály.

Kanak, rácz falu, Torontál v.-megyében, a Berzava csatornája mellett, Bókához 1¼ mfldnyire: 120 kath., 6 evang., 828 óhitü lak., anyatemplommal, 53 egész telekkel. A helységet sok puszta körözi, mellyek közül Krivobura puszta roppant kiterjedésü rétjei s legelője miatt nevezetes. F. u. b. Bedekovich, Pet-

rovich s más feudalis nemesei a zágrábi püspöknek. Ut. p. Margita.

Kánas, népes puszta, Sáros v.-megyében, N.-Sáros fil., 83 kath. lak. F. u. gr. Wolkenstein örök.

Kancsós, vindus falu, Vas v.-megyében: 218 evang. lak., híres bortermesztéssel. Többen birják. Ut. p. Radkersburg.

Kanisa (Török-), rácz-magyar mv., Torontál vgyében, a Tisza mellett, Szegedhez délre $2\frac{1}{2}$ mfldnyire: 450 kath., 2 evang., 1520 n. e. óhitü, 10 zsidó lak., óhitü és kath. anyatemplommal, kastélylyal, postatisztséggel, a Tiszán révvel, mellyen Magyar-Kanisára mennek által, $89\frac{3}{8}$ egész telekkel. F. u. Szerviczky család.

Nagy-Kanizsa, ném. Grosz-Kanischa, horv. Velika-Kanisa, magyar mv., rendezett tanáccsal, Zala vármegyében, Pesthez 30 mfldnyire a Fiuméba vivő országutban; posta helyben. Két részre osztatik, u. m. Nagy- és Kis-Kanizsára, s a két várost egy széles mocsár választja el. Népessége 9836 lélek, kik kevés óhitüeken, protestansokon, s 1500 izraelitákon kivül mindnyájan r. katholikusok. Van itt r. kath. és óhitü parochia, synagóga, kathol. kisebb gymnasium a piaristák alatt, kir. tanitó-képző-intézet, jó izraelita tanoda, több szivargyár és igen számos kézmüves. E város felette élénk, mert Pest és Horvátország, ismét Bécs és Slavonia, s Bosnyákországok közt fekiidvén, kereskedése nagy fontosságu; sertés-, gabona-, marhavásárai felette híresek, s a törökországi sertések, ökrök mind itt mennek keresztül; ezenkivül majd csaknem egész Somogy innen veszi a gyári és gyarmati árukat. Van k. sóháza is. A város feje egy uradalomnak, melly Batthyáni Fülep herczegé, s helyben van majorja $220\frac{5}{8}$ hold szántófölddel, $586\frac{6}{8}$ h. kaszállóval, $374\frac{4}{8}$ hold magánylag használt legelővel, a többi legelő közös levén a várossal, és a sánczi uradalmi majorral is. — Első épitője Kanizsának a Kanisay család volt; később Nádasdy kézre jutott, kitől Maximilian megcserélvén, ide várat épittetett, s annyira megerősitette, hogy abban az időben egész nyugoti Magyarországnak fő védbástyája vala. Azonban a törökök egyszer elfoglalván 90 évig birták, s csak 1690-ben vehette vissza Batthyáni Boldizsár capitulatio mellett. Mostan az 1702-ben lerontott várnak csak a posványok közt lehet maradványait látni.

Kanisa (Ó- vagy Magyar-), Bács vmegyében, jól épült vegyes magyar-szerb mv., a Tisza jobb partján, Szegedtől délre $3\frac{1}{2}$ mfldnyire. Számlál 9137, u. m. 7724 magyar kath., 1297 óhitü, 4 evang., 112 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Városháza. A helységtől $\frac{1}{2}$ órányira van a Tisza révje, mellyen Torontálba járnak át. Határa, mellyet a telecskai dombok hasitnak keresztül, szálásokra van felosztva. Földe fekete, s szép buzát, kukoriczát, sok kölest és dohányt terem. Marhatartása virágzó. A Tisza mentében; és a Körös-ér körül sok posványai vannak. Határa roppant, mert 1600 □ ölével 32,080 holdra megy, szabad koronai kerületi hold pedig 2200 □ ölet tevén, illyen holdakban van polgári szántóföld 2828, rét és beltelek 11,032, legelő 5300, szőlő 278, uradalmi föld 306, nádas 2800, tavak, vizek 396, utak 391 hold. E város a koronai tiszamellóki szabad kerülethez tartozik.

Kánó, magyar falu, Gömör v.-megye félre eső szélén völgyben, Borsod vgyei Telekes helység szomszédságában fekszik. Van benne a reformatusoknak templomjuk; a lakosok száma 321-re megy, eredet-szülte magyarok. Van $17\frac{1}{6}$ urbéri, $5\frac{4}{8}$ majorsági telek, 2010 hold erdő; szán-

tófölde mindent megterem; rétje elegendő takarmányt ad, jó s bő legelője miatt alkalmas hely szarvasmarha- és juhtenyésztésre; a helységen végig egy patak foly, gyakran kiönt, s miatta a helység gyakorta sáros. Helyben lakó Almási családon kivül birják Jankovics, Hevessi, Hámos urak, és egy részit a pataki collegium. Ut. p. Putnok.

Kánora, orosz falu, Beregh v.-megyében, fekszik F.-Vereczkéhez $^1/_2$ mfdnyire: 417 g. kath. 4 zsidó lak. Földe felette köves, sovány; erdeje, legelője elég. F. u. gr. Schönborn.

Kány, orosz falu, Abauj vmegyében, Jánokhoz $1^1/_2$ órányira: 14 r. kath., 450 g. kath., 43 ref., 27 zsidó lak. Görög kath. anyatemplom. F.u. többen.

Kánya, magyar falu, Tolna v.-megyében, Somogy vmegye szélén, ut. p. Siófok. Van 800 kath. lakosa, anyatemploma. Határa termékeny de szük; szőleje is kevés. Birja gr. Viczay család.

Kányaháza, oláh falu, Szathmár vmegyében, az Avasságon: 1136 g. kath., 14 zsidó lak., s anyatemplommal. Szétszórva épült, több dombok oldalában. A Túr vize itt folyik el. Határa hegyes, völgyes és sovány; szép szőlőhegye és erdeje van. F. u. többen, u. m. Teleky, Károlyi, Kornis grófok s a t. Ut. post. Aranyosmegyes.

Kanyanka, Nyitra m. tót falu, Lazán fil 306 kath. lak. F.u. a bajmóczi prépost. Ut. p. Privigye.

Kanyár, Szabolcs v. magyar f., a Tisza mellett, Zemplén vármegye szélén: 27 római, 1 g. kath., 345 ref., 9 zsidó lak., ref. anyatemplommal, mocsáros határral. Hala, nádja, szénája bőséggel. Van öt 2-ik osztálybeli egész telke. F. u. a leleszi Convent. Ut. p. Berkesz.

Kánye, puszta, Bihar vmegyében, Sarkad mellett, igen gazdag határral. Birja gr. Almásy Alajos, és a sarkad-kereszturi közbirtokosok.

Kanyóvár, magyar falu, Zala vmegyében, 280 kath. lak. Ut. p. A. Lendva. Egy régi vár és sáncolások nyoma most is látható.

Káp (Alsó és Felső), Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, a Gábor hegye alatt. — Az első 143 kath., 11 zsidó; a második 43 kath., 4 zsidó lak. F. u. többen. Ut. post. Galgócz.

Kaparás, Nyitra m. puszta, Szelőcze filial. 25 kath. lak.

Kapasz, puszta, Hont vmegyében, Ipoly-Keszi mellett.

Kapberek, erdős puszta, Komárom most Esztergom vmegyében, Tatától $1^6/_{16}$, Komáromtól $2^{14}/_{16}$, neszmélyi utolsó postájától $2^3/_{16}$ állomásnyira. Határa keletről sz. Tamás, délről Zsemlye, nyugotról Sikvölgy, kis részben Körtvélyes, északról Körtvélyes; kiterjedése 1425 h. körül. Az erdőség közepén derék vadászlak; völgyei téresek; hegyei szelid emelkedésüek. Nyugotról a körtvélyesi határszélen a Hosszuhegy és Nyergeshegy közti hegysarkon sürü erdők közt meredek hegyen látszanak a régi Vithánvár omladékai, mellynek fenálló falai annak erősségét most is mutatják, a vár egyébiránt csak kisszerü lehetett, de erős, s tőle Kömlődnek, Tatának, Komáromnak szép kilátás nyilik. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kapi, Kapussani, Sáros v. tót f., Eperjeshez kelet-északra $1^1/_4$ mfd. 950 kath., 2 evang., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Két kastély. Vendégfogadó. Termékeny határát a Székcső keresztül folyja; erdeje derék. A helység mellett egy magas meredek hegyen állott a Kapivár. Épült 1310-ben; 1685-ben Tököly elfoglalta, de tőle Schulcz cs. vezér visszavette; 1611-ben Keczer András felgyujtván elpusz-

titotta, s most romban hever. F. u. a Kapi nemz.

Kapi, magyar falu, Győr vmegyében, a Tóközben, a Rábcza mellett, ut. p. Győr. Van 300 evang., 30 kath. lak., evang. fiók-egyháza és iskolája. Szántóföldje kevés de termékeny; rétje, legelője bőven; gabonával kereskedik.

Kapisso, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradal., Duplin fil. 32 római, 309 g. kath., 2 evang., 9 zsidó lak. Nagy erdő, tehenészet. Ut. post. Orlik.

Kapitányszállás, puszta, Bihar vármegyében, Sarkad mellett. Földje jó különösen marha-legelőnek. Birja gr. Almásy Alajos és a sarkadkereszturi közbirtokosok.

Kápláth, (Koplotovecz), Nyitra m. tót falu, ut. p. Galgóczhoz $^3/_4$ órányira, a Vágh mellett. Számlál 442 kath. lak. Földe termékeny, van vizimalma, erdeje, bora, és sok gyümölcse. Meleg-forrásai csak kenderáztatásra használhatók. F. u. Kochanovszky, Frideczky, gr. Erdődyné. s m. t.

Kaplyon vagy Kaplony, Szathmár v. magyar-német falu, N.-Károlyhoz észak-keletre $^1/_2$ mfdnyire: 650 római, 89 g. kath., 334 ref. lak., ref. anyaekklésiával. Van itt egy sz. Ferencziek zárdája és szentegyháza, mellyet gr. Károlyi Sándor alapitott a régi kolostor helyén. A templomnak délre eső kápolnája alatt van egy sirbolt, melly a gr. Károlyi nemzetség temetkező helye. Határa mindent bőven terem, s észak felől Kraszna vizéből alakuló tavai vannak. F. u. gr. Károlyi, Bagossy nemzetségek s több apró birtokosok.

Kapocsány, oláh falu, Bihar vmegyében, egy hosszu hegysor tövében, M. Csekéhez $1^1/_4$ mfd., 230 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Van itt urbéri szántó 220, rét 60, legelő 90, majorsági 60, rét 30, szőlő 6 h. Sok szilva és jó bor. Csupán szarvasmarhát tenyészt. Van Hollód nevü vize, s azon egy malom. Birja Géczynő asszonyság.

Kapolcs, magyar falu, Zala v.-megyében, a Bakony szomszédságában, a budai országutban, ut. post. Veszprémtől 3 óra, az Eger vize mellett. Lakja 800 evang., 563 kath., 174 reform., 120 zsidó, evang. anya-, kath. és ref. fiók-templomokkal, synagógával. Földjei csak közép termékenyek; szőlőhegye savanyu bort terem, s e mellett kifakadáskor a fagy a tőkét gyakran elrontja. Nevezetes az itt található hófejérségü fövény, melly üveghutákban és porczelán-gyárakban nagyon használható; továbbá egy különös forrás a helységnek Apáthi felől eső részén, a fürészmalom udvarában. Ez négyszögre körülkeritetvén, egy kis tavat képez, s már 12 lépésre lisztörlő kerekeket hajt meglehetős sebességgel. Szine kék, zöld, fekete s olly borzasztó, hogy bele tekinteni is irtódzás. Említést érdemel még egy kősziklás és erdős hegyoldalban levő kis barlang, melly a lakosok által pokolliknak neveztetik. Az Eger vize itt 9 liszt- és 3 fürészmalmot hajt. Kapolcs régi időkben, Attila-Kapolcsnak neveztetett, s nevezetes illy nevü regényes váráról, mellynek romjai az ugynevezett Királykövön látszanak. Többen birják.

Kápolna, oláh falu, Bihar vármegyében, Váradhoz $4^1/_2$ mfd., felemelkedett dombon, a Fekete-Körös jobb partján, 683 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 700 h. szántó, 200 h. rét, 300 h. erdő, 20 hold legelő, Körös medre és kövecses térek 80 h. Az erdőn kivül semmi majorság. Földe a Körös bal partján termékeny, de a jobb parton dombos sovány. Vize a Fekete-Körösön kivül

ennek elhagyott árka Bálta nevü. Birja a váradi deák püspök.

Kápolna, (Kapelle), tót falu, Pozson, most F. Nyitra v., Czifertől délre fél órányira az országutban. Számlál 237 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Kápolna, Abauj v. puszta, Füzérhez $1\frac{1}{2}$ órányira: 39 kath. lakossal.

Kápolna, Heves v. magyar f., Kálhoz északra $\frac{1}{2}$ órányira, a Tarna mellett: 1314 kath. vagyonos lakosokkal. Kath. paroch. templom. Postahivatal és váltás, Eger s Gyöngyös közt. — Gazdag sik, s róna határ; az itt letelepedett németek egészen elmagyarosodtak. F. u. az egri érsek. E helységnél történt 1849 februar végén azon két napi ütközet, mellyben h. Windischgrätz cs. k. osztrák tábornagy 50 ezer emberrel a Dembinszky vezérlete alatt álló magyarokat megtámadván, azokat Mező-Kövesd és Tisza-Füred felé visszanyomta.

Kápolna, Abauj-Torna v. magyar falu, Varbóczhoz közel: 142 ref. lak.

Kápolna, puszta, Fejér vmegyében, a moori uradalomban, a vértesi hegyek közt, 200 lakossal.

Kápolna, igen szép és termékeny puszta, Tolna vmegyében, Medina mellett, s ut. p. Tolnához nyugotra $1\frac{1}{2}$ órányira. Van 160 lakosa, sok szántóföldje, jó rétje és legelője, szőleje. Birja Kápolnay család.

Kerkás-Kápolna, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Lövő, 148 reform., 40 kath. lak. Közbirtokosoké.

Kápolna, puszta, Zala vmegyében, Balaton-Magyarod mellett.

Kápolna, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Baksa, 300 kath. lak. Birja h. Eszterházy.

Kápolna, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól, melly ut. postája, $^{13}/_{16}$ állomásra, hegy alatt. Határa 2127 hold, mellyből 491 hold szántó, 131 hold kaszáló, 448 hold legelő, 323 h. szőlő, 731 hold erdő. Van $16\frac{3}{4}$ urbéri telek. A föld lapos, s néhol emelkedett sikon fekete nyirok, tiszta buzát, rozsot, zabot, kukoriczát, burgonyát böven terem. Szőlőhegye jó bort ad. Az erdő szinte inkább egyenes mint dombos, s tölgy- és cserfákból állván, makkot, gubacsot böven terem. Lakja 617 lélek, kik 10 zsidón kivül reformatusok, anyatemplommal. A helységen keresztül folyik a Nyögő patak, melly Szentpéteren tul a Sajóba szakad. Birtokosa: a korona.

Kápolna, magyar falu, Vas vmegyében, az inlai uradalomban, 150 kath., 70 evang. lak. Ut. post. Kis-Czel.

Kápolnás, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez 2 óra, 1400 n. e. óhitü lak., paroch. templommal. Van sok erdeje, szilvása, szőleje. Az uradalmi legelő mintegy 2000 holdra terjed. Birja gr. Zichy.

Kápolnás, puszta, N.-Kunságban, Madaras által biratik.

Kápolnásfalu, magyar falu, Vas vmegyében, a Sorok mellékén, ut. p. Szombathely, 120 kath., 80 ref. lak. jó buzát termő róna határral. Birja gr. Hugonnai Gusztáv.

Kápolnás-Nyék, lásd Nyék.

Kápolnás-Tamási, lásd Tamási.

Kápolnás-Visnye, lásd Visnye.

Kapoly, magyar falu, Somogy vmegyében, 758 ref., 203 kath. lak., ref. és kath. anyatemplommal. Hegyes völgyes határa termékeny; erdeje és szőlőhegye van. Birja a tihanyi apátság, s más nemesek.

Puszta-Kapoly, puszta, Somogy vmegyében, Kapoly helységétől délre.

Kaponya, magyar falu, Zemplén vmegyében, Boltyánhoz ½ órányira: 169 római, 42 g. kath., 4 evang., 53 ref., 76 zsidó lak. Szántóföldje 275 hold. F. u. Szerdahelyi, Durcsák. Ut. p. Ujhely.

Kapornak, magyar falu, Vas vmegyében, ut. post. Lövő, 88 evang. 20 ref. 14 kath. lak. Többen birják.

Kapornak (Kis), magyar falu, Zala vmegyében, közel N.-Kapornakhoz, 87 kath. lak.

Kapornak (Nagy), magyar m. v. Zala vmegyében, erdőkkel és szőlőhegyekkel körülkeritve, ut. post. Egerszeg. Lakja 988 kath., paroch. templommal. Földjei csak közép termékenységüek. Apátursága 1216-ban alapitatott a sz. benedekiek számára, s hiteles levéltára is volt; jelenleg ismét jövedelmes apátság, s ő felsége világi papoknak szokta adományozni.

Kapos (Kis), Ungh v. magyar m. v., Unghvárhoz nyugotra 2½ mfdnyire: 179 római, 20 g. kath., 218 ref., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. a jászói prépostság.

Kapos (Nagy), Ungh v. magyar m. v., Kis-Kapos szomszédságában: 231 római, 30 g. kath., 814 ref., 34 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház, sok urasági épülettel, számos nemes lakossal. Határa róna, s igen termékeny, szénája bőséggel; körülötte több apró tavak találtatnak, mellyek közt legnagyobb az Ortói. Makkos erdeje derék. F. u. a jászói prépostság.

Kapos-Mérő, lásd Mérő, Somogy vmegyében.

Kaposvár, magyar város és főhelye Somogy vmegyének, Pesthez 24 mfdnyire, saját postahivatallal a Kapos vize mellett. Lakja 3780 lélek, kik jobbára r. katholikusok, paroch. templommal. Ékességére szolgál az uj vármegyeháza, s több uradalmi és magán derék épületek. Van egy posztógyára, mellyet egy részvényes társaság állitott fel, s czélja a megyei raboknak dolgot adni. Kath. gymnasiuma jelenleg megszüntetett. Határa első osztálybeli. Szőlőhegye roppant kiterjedésü s jó asztali bort terem. A város feje h. Eszterházy Pál egyik uradalmának.

Káposztafalva, (Kabsdorf), Szepes v. tót m. v., ut. post. Horkához egy órányira: 1025 kath., 29 evang. lak. Kath. paroch. templom. Szegények háza. Sok urasági épület. Fürész- és liszt-malmok. Vashámorok; és nagy erdő. Találnak itt meglehetős nagyságu Karniolt. A toronyban igen szép hangu harang csügg, melly hajdan a Lapis refugii hegyen állott Karthausi kolostorban függött. Közel a helységhez egy erdős vidéken emelkedik fel a Lapis refugii nevü hegy. Nevét onnan vette, mivel IV. Béla alatt a tatárok pusztitása elül a szepességi németek ide vették fel magukat; itt laktak mintegy 3 esztendeig; a hegyet kőfallal körülvették, sőt egy templomot is épitettek, melly utóbb a Karthausi szerzetesek birtokába jött. A templomnak már ma csak omladékai látszanak, s körülötte iszonyu magasságu fenyőfák emelkednek fel. Ezen hegy gyomrában van még három nevezetes barlang is. F. u. gr. Csáky.

Kapriora, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez 2½ órányira, közel a Maroshoz sziklás hegyek között: 5 kath., 745 óhitü lak., anyatemplommal, köves sovány határral, bortermesztéssel, sok gyümölcscsel. Birja Vodianer család.

Kaproncza, puszta, Nógrád m. A. Esztergal filial. 11 kath. lak.

Kaproncza, (Deutsch Litte), német falu, Bars m. Körmöcz mellett: 1045 kath. lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdő. Sovány köves határ. F. u. a beszterczei püspök.

Kaproncza, (Pokriwnicza), tót falu, Sáros vmegyében, Kurimá-

hozdélre 1¾ mfd. 566 kath., 5 evang., 54 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom. Jó rozs-termő föld. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Kaprucza, oláh falu, Arad v.-megyében, a Maros mellett, az Erdélybe vivő posta- és országutban, Aradhoz 6¼ mfd., 736 n. e. óhitü lak., paroch. fatemplommal, s iskolával. Van itt vendégfogadó, postahivatal, két patakmalom. Hegyes völgyes határa 2000 hold, mellyből 580 hold szántóföld, 300 h. rét, 12 h. urasági szőlő, a többi urasági bükkes és tölgyes erdő. Földje főleg kukoriczát terem; szilvája, almája sok. Birja özv. Kaszonyinó asszonyság.

Káptalanfalva, magyar falu, Zala vmegyében, 850 kath. lak., paroch. templommal. Tágas határa termékeny; makkos erdeje szép. Birják gr. Eszterházy Józsefnő, Mihály és Károly. Ut. p. Devecser.

Káptalan-Kiss, lásd Kiss.

Kapuvár, magyar m. v. Sopron vmegyében, rónaságon, Sopronhoz keletre 5 mfdnyire, 6 evang., 50 zsidó, 4000 r. kath. lak., derék paroch. egyházzal és plebániával. Van itt jeles uradalmi tisztilak, postahivatal, serfőzőház, mellyben igen jó izü sör főzetik. Lakosai közül 84 kézmüves, 4 kereskedő, 10 lakó, 669 zsellér, kik különben hajdutelkes gazdák, de mivel csak 18 gyalog napot szolgáltak, zselléreknek neveztettek. Mindnyájan kiváltságosok. Gr. Nádasdy idejében a várban rendes katonai szolgálatot tettek, s azért kapták földjeiket s kiváltságaikat, s a vámtól ezelőtt országszerte mentesek voltak. Határa 6000 hold, mellynek fele szántóföld, fele rét és legelő; fele urbériség, fele majorság. Földe agyag, melly megterem minden termesztményt; főkép azonban gabona és dohány termesztetik; az állattenyésztés s a mezei-gazdaság az uraságnál kitünő karban van. Négy országos-vására jan. 10., mart. 25., jul. 25., nov. 1. s minden csötörtökön hetivásár. Folyóvize a kis Rába, melly régen a várt két ágával bekeritette. E vár hajdan a nevezetesb erősségek közé tartozott; a török ellen 1559: 30 t.czikk szerint megerősittetni rendeltetett. 1656. a bádeni fejedelem ostrommal bevévén, a törököktől roppant hadikészületek foglaltattak el. 1708. Rákóczy seregei bevévén, leromboltatott, s régi erősségének nyoma sincs. Említést érdemel, hogy 1749 mart. elején a halászok a Hanságban levő királytóból egy 8 éves vadgyermeket hálóval fogtak ki, ki is az uradalmi lakba vitetvén, mart. 17-kén Hany Istvánnak kereszteltetett, s már beszélni és némi munkát tenni is kezdett, midőn vigyázatlanságból megszökött, a Rába folyóba ugorván. Birja Kapuvárt h. Eszterházy Pál.

Kara, puszta, Pest vmegyében, Tápio-Szeli határával van összetagositva. Lásd Szeli.

Kara, puszta, a Jászsághoz tartozik, s ½ Fénszaru, ½ A. Sz. György birja. Határa nagyobb részt homokos és tanyák vannak rajta. Fekszik Pestmegyei Törtel helysége mellett.

Kára, német falu, Somogy vmegyében, közel Török-Koppányhoz, ut. p. Siófok. Lakja 198 kath. Határa hegyes, agyagos és nehéz mivelésü; bort termeszt. Birja a Zichy nemes család.

Karáb, puszta, Pozson vgyében, Alistál filial. 17 kath. lak.

Karáczadfa, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécs, 84 kath. lak. Határa 620⅞ hold, mellyből urbéri beltelek 16⅛, szántóföld 337⅜, rét 65, legelő 94⅝, szőlő 11, uradalmi erdő 96 hold. Birja Majláth György.

Karácsfa, (Hagensdorf), német falu, Vas vmegyében, ut. p. Kör-

mend. Lakja 480 kath., kik szép lovakat nevelnek. Kath. par. templom. Birja gr. Erdődy.

Karácsfalva, orosz falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, közel ut. p. Tisza-Ujhelyhez: 16 romai, 284 g. kath., 3 ref., 6 zsidó lak.; róna, de kicsiny határral. F. u. Ujhelyi, Sztojka, Szaplonczay s m.

Karácsond, magyar falu, Heves vmegyében, Gyöngyöshöz 1½ mfldnyire: 1698 kath. lak. Kath. par. templom. Sík, termékeny határ; nagy juhtenyésztéssel, erdővel. F. u. Taródy Bertalannő, b. Baldachy, Ocskay, b. Orczy Lőrincz örök., Gosztonyi, Orczy János, Okolicsányi, s több családok.

Karácsond, puszta, Abauj v.-megyében, F.-Gagy fil., 11 kath. lak.

Karácsonfa, magyar falu, Zaiá vmegyében, az egerszegi uradalomban: 200 kath. lak.

Karácsonfalva, orosz falu, Máramaros vgyében, Szigethez 1¼ mfldnyire: 11 r., 639 g. kath., 5 ref., 219 zsidó lak., g. kath. templommal, synagógával. F. u. a Pogány nemz.

Karácsonmező, (Kracinewcze), tót falu, Sáros vmegyében, Hanusfalvához éjszakra 1¼ mfld: 237 kath., 201 evang., 1 ref., 85 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Jó határ. Erdő. F. u. Semsey örök. Ut. p. Eperjes.

Karácsonszállás, puszta, Fejér vmegyében, roppant de homokos határral. Az elöszállási uradalomhoz tartozik.

Karád, magyar falu, Zemplén vmegyében, a Tisza mellett, S.-Patakhoz 2 mfld: 1571 ref., 17 zsidó lak. Ref. anyaszentegyházzal. Ezen helységet mocsárok, lápok, nádas tavak veszik körül, s mind a többi helységektől elszigetelik, mind a földmivelést akadályoztatják. Ut. p. Ujhely.

Karád, magyar mv., Somogy v.-megyében, kies vidéken, ut. p. Szemes. Lakja 2400 kath., paroch. templommal. Tágas, dombos határán sok buzát és szénát termeszt; szőlőhegye, erdeje van. Birja a veszprémi püspök.

Karakó, magyar falu, Vas v.-megyében, Veszprém vmegye szélén, Jánosházához ½ óra: 460 kath. lak., paroch. templommal. Birja a kegyes alapitvány, s ut. p. Devecser

Karakó, oláh falu, Arad vmegyében: 197 óhitü lakossal, s hegyes határral.

Karakó-Szörcsök, lásd: Szörcsök.

Karánes, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Herczegszőlős ¼ mfld: 1500 ref., 343 kath. lak., ref. anya-, kath. fiók-templommal. Határa gazdag termékenységü; fejér bora igen becses. A dárdai urad. tartozik.

Karancsallya, magyar falu, Nógrád vmegyében, a Karancs hegy tövében: 496 kath. lak., és meredek kerek parton álló kath. fil. templommal. Földje jó mivelés után termékeny. F. u. Jankovics Antal. Ut. p. Szakál.

Karancs-Keszi, magyar falu, Nógrád vmegyében, a Dobrava patakja mellett: 1130 kath., 35 evang. lak., egy kath. anyatemplommal. Határa nagy és termékeny; rétje, erdeje elég; szőleje sok és jó bort ad. F. u. Gyürky István özvegye, Haan, Hegyesi, Básthy, Jakabfalvy, Horváth, Bakó s m. t. Ut. p. Szakál.

Karancs-Ság, magyar falu, Nógrád vmegyében: 1113 kath., 49 evang., 6 zsidó lak., s egy meredek hegyen épült kath. anyatemplommal. Határa tágas és jó; erdeje nevendék; szőleje, földje, rétje elég és termékeny. F. u. Kubinyi Gáspár, kinek itt ékes lakháza és kertje van. Hajdan a szerencsétlen Ságh Felicián birta. Ut. p. Szakál.

Káránd (Kis-), puszta, Bihar vmegyében, N.-Káránd mellett: 180 h. szántófölddel, 20 h. réttel, 591 h.

erdővel. Ezeket haszonbérben tartja 25 n. e. óhitü család a váradi deák püspöktől.

Káránd (Nagy-), puszta, Bihar vmegyében, hegyes erdős vidéken, M. Csekéhez 1 óra, 175 h. szántóföldd el, 25 h. réttel, 1268 h. erdővel. Ezeket mintegy 167 n. e. óhitü oláh haszonbérben tartja a váradi deák püspöktől.

Káránd (Toplicza-), oláh falu, Bihar vmegyében, hegyes vidéken, a váradi deák püspök uradalmában: 389 n. e. óhitü lak. s anyatemplommal. Van itt 538 h. szántóföld s rét mind urbériség, és 2678 hold majorsági erdő. Fekvése szép; földe meglehetős; erdeje a lapályon gyönyörü tölgyfákkal ékeskedik, mellyekből zsindely, donga készül. Közel a faluhoz van egy meleg forrás, mellynek vize vasas, szabadon levén, fördésre nem alkalmaztatik, hanem lent és kendert áztatnak benne. Sok és szép gyümölcsöt találni itt.

Karap, puszta, Pozsony vmegyében, Bögellő és Hidvég közt.

Kárász, magyar falu, Szabolcs vmegyében, ut. p. Berkeszhez keletre $1\frac{1}{4}$ órányira: 400 romai, 620 gör. kath., 400 reform., 183 zsidó lak., ref. és g. kath. anya-, r. kath. fióktemplommal, melly Gemzséhez tartozik. E r. kath. templom igen régi épület, s a hajdaninak csak sanctuariuma; közvélemény szerint ez is, mint a kisvárdai templom, sz. László király idejében épült. Határa 9551 hold, s tagositva van. Ebből a lakosok birnak 22 és $\frac{1}{8}$ telek után 1234 holdat és 78 hold dézsmás szőlőt; mind a három hitfelekezet papja egy egy, a tanitók fél fél telket. Az erdő tesz 2000 holdat. A helység felett van egy magyar kalap formáju földhányás, Gara Miklós nádori székhelye, mellyen hajdan törvényt szolgáltatott. Nevezetes továbbá a határban két hányt halom, az ugynevezett test- és vérhalom, melly alatt a Zápolya János Zsigmond által a Solimán Szigetnél történt halála hirére Tokaj ostromától elbocsátott, de rablásaik miatt levágatott tatárok feküsznek. A helység keleti oldalán fekszik egy nagy tó, mellyből a kárászi határra 170, a gyulaházi határra 340 hold esik, mellynek lecsapolása azonban munkába vétetett. Birják: Ferenczy Antal, Némethy József, Komjáthy Pál, Ladányi, Kálmánczhelyi, Asztalos, Mikó és több nemes családok.

Kárász, magyar falu, Baranya vmegyében, Bonyhádhoz 2, Pécshez éjszakra 3 órányira: 464 kath. lak. és paroch. templommal. Határa $1911\frac{3}{8}$ hold, mellyből urbéri beltelek $20\frac{3}{4}$, szántóföld 638, rét 93, szőlő 116, uradalmi beltelek $3\frac{7}{8}$, szántóföld $25\frac{7}{8}$, rét $2\frac{3}{4}$, erdő, melly egyuttal közlegelő, 1012 hold. Földe jó mivelés mellett mindent megterem. A gyümölcstermesztés terjesztésére s nemesitésére a köznép közt igen sokat tett a helybeli Jankó János plebánus ur, ki különben is müvelt férfiu levén, hivatala körét s fontosságát teljesen felfogta s betölti. A helység birtokosa a pécsi püspökség.

Karaszló (Alsó-), orosz falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, az Ilosva vize mellett: 1212 g. kath. lak., s anyatemplommal. Földe elég termékeny; rétjei jók. F. u. gr. Károlyi, Morvay, Pogány, s m. Ut. p. Nyiresfalva.

Karaszló (Felső-), két helységre osztott orosz falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, az egyik oroszul Hreblya, a másik Rosztóka. Hreblyán lakik 405 g. kath., Rosztókán 314 g. kath. lakos. F. u. nagyobb részben gr. Károlyi, s még Morvay, Ilosvay s m. Ut. p. Nyiresfalva.

Karaszó, oláh falu, Bihar v.-megyében, egyenes téren, ut. p. Várad

4½ mfld. Lakja 792 n. e. óhitü, anyatemplommal. Van 1506 h. szántóföldje és rétje, mellyek összevissza használtatnak, 40 h. gyeplegelő, 944 h. legelőnek használt erdő, és 2831 h. szép makkos erdő, melly az uraság által folyvást tilalomban tartatik. Földei dombosak, kemény agyagosak; sertést és szarvasmarhát eleget tenyészt. Birja a váradi deák káptalan, mellynek az erdőn kivül csak 15 hold majorsága van.

Karasztos, (Bachselten), horvát falu, Vas vmegyében: 230 kath., 18 evang. lak., agyagos földekkel, kövér rétekkel. Közbirtokosoké. Ut. p. Kőszeg.

Karátfölde, magyar falu, Vas vmegyében, gr. Festetics Tassiló vasvári uradalmában: 400 kathol. lak., bortermesztéssel. Ut. p. Vasvár.

Karavukova, német falu, Bács vmegyében, a Mosztonga mocsárjai mellett, Bácshoz éjszakra 1½ mfld: 1844 kath., 6 óhitü, 3 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Tehetős lakosai sok és jó kendert, kolompért, buzát s a t. termesztenek. Marhájuk, boruk, nádjuk elég. Halat nemcsak a mocsárban, hanem az innen egy mfldre eső Dunában is fognak, még pedig nagy bőséggel. Földjük részint lapályos, részint fekete agyag. F. u. a kamara. Határa 15,404 hold 1100 □ ölével; ebből urbéri szántó 1488, rét 992, jó legelő 800, lapályos legelő 1043, szőlő 190, uradalmi makkos erdő 2497, lágyfa-erdő 758, nádas 6479, mocsár 1214; utak 123 hold.

Kárbonár, oláh falu, Bihar v.-megyében, az Erdélytől elválasztó havasok tövében, Belényeshez 2 mfld: 617 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Urb. szántó 324, rét 178, legelő 208, majorsági erdő 1490 hold, mellyben őzek, vaddisznók is tanyáznak. Van egy patakja. Birja a váradi görög püspök.

Karcsa (Amadé-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 116 kath. lak. Fekszik a Csalóközben, ut. p. Somorjához keletre 2 mfld.

Karcsa (Damazér-), magy. falu, Pozsony vmegyében: 18 kath. lak.

Karcsa (Egyház-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 53 kath., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom.

Karcsa (Erdőhát-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 117 kath. lak.

Karcsa (Etre-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 290 kath., 10 zsidó lakossal.

Karcsa (Geönczöl-), magy. falu, Pozsony vmegyében: 72 kath. lak.

Karcsa (Királyfia-), magyar falu, Pozsony vármegyében: 213 kath., 5 zsidó lak.

Karcsa (Kulcsár-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 145 kathol., 4 zsidó lak.

Karcsa (Morócz-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 152 kathol., 6 zsidó lak.

Karcsa (Pinka-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 159 kath. lak.

Karcsa (Sólymos-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 112 kath. lak.

Karcsa (Sipos-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 99 kathol. lak. Mind a 12 Karcsa egy tagban igen kevés messzeségre fekszik egymástól. Szerdahelyhez 1, ut. p. Somorjához 2 órányira. Határjokat számos vizerek, lapályok futják keresztül, mellyekben sok, de nem igen jó szénát csinálnak; azért fő élelmök a marhatartás. Egyébiránt szántóföldeik meglehetős termékenységüek, csak hogy sok helyt pőrjések. Tüzelni fűzfát, jegenyét használnak. Birtokosai több nemesek, kik között nevezetesebbek: Bartal, Kulcsár, Somogyi, Kondé, gr. Amade, Bacsák sat. Morocz-, és Pinke-Karcsa a vajkai székhez tartozik.

Karcsa, magyar falu, Zemplén vármegyében, S.-Patakhoz keletre 2

mfldnyire: 78 kath., 319 ref., 13 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház, 277 hold szántóföldel, mocsáros határral, s egy régi góth templom omladékival. F. u. a gr. és h. Sennyeiek.

Karcsava, orosz-tót falu, Ungh vmegyében, Ungvárhoz éjszakra 1¼ mfld: 116 rom., 172 g. kath., 11 ref., 15 zsidó lak., s részint hegyes, részint róna határral. F. u. b. Horváth János.

Kardó, oláh falu, Bihar vmegyében kisebb dombok közt, Váradhoz 1½ mfldnyire: 566 g. kathol. lak. s anyatemplommal. Határa 3427 hold, mellyből 715 h. szántó, 330 h. kaszálló, 385 h. legelő, 1997 hold erdő. Földe sárga és vörös agyagos, nehéz mivelésü. Birtokosa a váradi deák püspök, kinek itt csak az erdő majorsága.

Kardosrét, máskép Kis-Esztergár, Veszprém vmegyében, N.-Esztergár falu határában telep, az Ányos családé.

Kardos-Vaszka, tót falu, Trencsén vmegyében, Domanis mellett: 143 kathol. lak. F. u. a Kardos család.

Kardszag, vagy Kardszag-Ujszállás, főhelye a Nagy-Kunságnak, a Jász-Kun megyében, Debreczenhez nyugotra 6 mfldnyire a pesti országutban, saját postahivatallal. Van 12,344 magyar lakosa, kik közt 11,293 ref., 1030 rom. kath., 1 ágostai, 20 n. e. óhitü; r. kath., ref. és n. e. óhitü paroch. templomokkal, jó karban levő ref. iskolával. A reformatusok itt 2 lelkészt tartanak. Nagy határa egészen róna, keletre igen lapályos, s azért főleg legelőnek használtatik; másutt gazdag fekete föld, melly sikeres tiszta buzát, árpát, zabot, kétszerest, kukoriczát terem. Jelenleg a hajdani Nagy-Kunság egy járást képez, mellynek területe 15,425,000 □ öl, vagyis 19 □ mfld.

Karkócz, (Tarkocz, Tarkovicza), tót falu, Nyitra vmegyében, a nagy-szombati országutban, ezen várostól 1½ órányira. Lakja 895 kath., 38 zsidó. Földe jó; bort termeszt. F. u. többen.

Karló, német falu, Sopron v.-megyében, Sopronhoz dél-nyugotra 3¼ mfld, Ausztria szélén: 280 kath. lak. Van 364 hold sovány szántóföldje, 98 h. rétje, 42 h. kertje, 711 h. községi, s 1500 hold uradalmi fenyves erdeje. Birja h. Eszterházy, s a helység áll 12⅜ urb. telekből.

Karlova, rácz falu, Torontál vmegyében, a kikindai sz. kerületben, ut. p. Beodrához közel: 48 kath., 2 ref., 2668 n. e. óhitü, 16 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, 106 egész telekkel. F. u. a kamara.

Karmacs, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Szalabér. Van 950 kath., 20 zsidó lak, paroch. temploma. Határa igen köves. Birják többen. E helység 3 határból olvadt össze, u. m. Dániel, Kis- és Nagy-Karmacsból.

Karna, tót falu, Zemplén vmegyében, Göröginye fil., 347 r. kath., 9 zsidó lak., 901 h. szántóföldel. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Károly (Nagy-), népes és csinos mv., Szathmár vmegyében, Debreczenhez éjszak-keletre 8 mfldnyire, egy termékeny rónaságon. Népessége 11,284 lélek, többnyire magyarok, kevesebb németek, zsidók, oláhok, oroszok. Vallásukra nézve 4792 rom., 2000 g. kath., 248 evang., 2258 ref., 1786 zsidó. Van r. kath. plebánia, piarista collegium, ref. és evang. anyaekklézsia, két gör. kath. templom, mellyek közül egyik az oláhoké, másik a magyaroké és oroszoké; egy synagóga, postahivatal, sóház, normalis oskola, kir. gymnasium az ájtatos atyák felügyelése alatt, könyvnyomda, s igen számos czéhbeli mesteremberek és kereskedők. A

város heti és országos vásárai különösen gabonára, szarvas-marhára, lóra és sertésre nézve nevezetesek. A szilva- és rozs-pálinka kereskedés nagy fontosságu. Diszesebb épületei a grófi kastély, melly várnak neveztetik (mivel a régi vár helyén áll) s most ujabb izlés szerint épült; a megyeház, mellyben ezelőtt Szathmár megye üléseit szokta tartani; a piaristák temploma, melly egyszersmind plebánialis; az uraságnak számos szép épületei, istálói, mellyekben igen jeles angolvérü mag- és ménlovakat láthatni. Az urasági angolkert szinte nézésre méltó. A magános házak többnyire alacsonyak, s ezekből az 1836-ki nyáron több száz ház leégett, több izben kiütvén a tüz, de ezen veszélynek ma már kevés nyoma látszik. Határa egyenes és fekete föld, melly mindenféle gabonát bőven terem; kaszálói a legjobb nemü szénát termik. Tölgyes erdeje épen a város tövében van, széles utakkal szakaszonkint megkülönböztetve; ennek közepén két különös nagy kiterjedésü gyümölcskert. Az erdőből a szőlőkbe ültetett fasorok közt lehet menni, melly kövér földön levén, sok és egészséges nyári bort terem. Emlitett erdején kivül 3 darab erdeje van még, és egy fáczányosa. A városból több helyeken fasorok közt visznek az utak a szomszéd helységek felé. Földes ura Károlyi György gróf. E nemzetség még az Árpád alatt vitézkedő Kupolon, vagy Kaplony magyar nemből származik; szinte ezen törzsből származván le a Bagossy, Vetéssy még virágzó, s a fiágban nem rég kihalt Csomaközy nemzetségek is.

Károlyfalva, falu, Zemplén vmegyében, hegyek közt, ut. p. Ujhelyhez ½ órányira, 480 kath. lakossal, kik magyar és német nyelven beszélnek. Határa 385 hold, uradalmi föld 75, urbéri szántóföld 15¼ telek után 244 hold, rét 61 h.; legelő a pataki határban vagyon, ugy szinte szőlők is; erdeje nincsen. Breczenheim hg. sárospataki uradalmához tartozik.

Károlyfalva, (Karlova), tót f., Thurócz m. a Blatnicza patakja mellett; 7 kath. 105 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Th.-Zsámbokrét.

Károlyfalva (Carldorf), tót f., Pozson m. Dévén filialisa: 175 kath., 2 zsidó lak., s a Pálffy majorságával.

Károlyháza, puszta, Veszprém vmegyében, Devecser vidékén.

Károlyháza, puszta, Pozson most F.-Nyitra m., Czifer filial: 16 kath. lak., gróf Zichy Károly majorja.

Karom, puszta, Komárom vmegyében, fekszik az öreg Duna partján, Romka és Füs határok által környeztetve. Áll 925 holdból, melly közt 800 hold erdő, 125 hold pedig kaszálló és legelő. Az erdő nagy részt nyár- és jegenye füzfákból áll, s a Csalóköz egy része innen szokta tüzi fáját vásárlani. Az egész puszta majorság, a szentmártoni főapátság birtokához tartozik.

Karos, magyar falu, Zemplén vmegyében, Karcsához ½ órányira: 38 római, 36 g. kath., 220 ref., 12 zsidó lak. Ref. anyatemplom. 132 hold szántóföld. Erdeje, legelője, szénája elég. F. u. a Sennyeiek és mások többen. Ut. p. Ujhely.

Karos, magyar falu, Zala vmegyében, a kis-komáromi uradalomban, 670 kath. lak., sok réttel.

Kartal (Kis), igen szép és gazdag termékenységü puszta, Pest-Pilis vmegyében, rónaságon, Nagy-Kartal mellett. Birja b. Podmaniczky András. Buzája aczélos és sikeres.

Kartal (Nagy), magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Aszódhoz ¼, ut. p. Baghoz ½ órányira, termékeny róna térségen. Lakja 1092 katholikus, kik közt 46 telkes gazda. Egészen róna határa 5439 hold, mellyből szántóföld 2604 hold, rét 286 h., uradalmi

erdö 2361 hold. Urbéri szántó és rét 1650, uradalmi szántó és rét 1186 h. Fekete földje buja termésü; buzája hires; zabot, árpát, kukoriczát is sokat terem. A gödöllöi uradalomhoz tartozik.

Karva, Esztergom most Komárom vmegyében, curiális magyar falu, a Duna bal partján, Esztergomtól nyugotra 2½ mfdnyire; 385 kath. 15 zsidó lak. Diszesitik a földes urasági szép lakházai s gyönyörü gyümölcsös kertjei. Földe homokos, de a juhtenyésztésre kedvezö. Bora és malmai vannak. F. u. Somogyi, Koller, Nedeczky, Hunyady, Lippay, Huszár, Czuzy, Reviczky, Biró, Bakay, Hajos, Kerekes, s m. t.

Kas, puszta, Pest-Solt vmegyében, Sükösd és Fájszal határos, 300 hold területtel, melly szántóföld és kaszálló. Birja a kalocsai érsek.

Kaskantyú, puszta, Pest-Solt vmegyében, a kis-körösi uradalom birtokosai birják. Elosztatik 4 részre mellyek e következök: Legalsó Kaskantyú 1945 hold; Közép-Kaskantyú 1845 hold; Szélsö-Kaskantyú 1845 hold; Felsö-Kaskantyú 1800 hold területtel. Felsö-Kaskantyút kivéve, mindeniknek van egy kis homok erdeje, de szöleje egyiknek sincs. Az egész határ homokos, ⅓ szántó, ⅓ legelö, a többi kaszálló, erdö, vagy épen futó homok, söt F.-Kaskantyún 100 holdnyi mocsár.

Kásmárk (Alsó), magyar falu, Abauj vmegyében, a Száraz-völgyben: 46 r. kath., 30 g. kath., 53 evang., 156 ref., 3 zsidó lak. Ékesiti a Péchy uraság szép lakháza. Ut. post. Szikszó.

Kásmárk (Felsö), magyar falu, Abauj vmegyében, 123 r. kath., 10 g. kath., 5 evang., 238 ref., 24 zsidó lak. Jó bor. Erdö. F. u. többen. Ut. p. Szikszó.

Kásó, orosz-tót falu, Zemplén vmegyében, Zemplénhez 1¼ órányira: 113 római, 404 g. kath., 14 zsidó lak. Szölöhegy. Ut. p. Velejte.

Kassa, németül Caschau, egy a legszebb legrégibb, s legmüveltebb királyi városaink közül, Abauj-Torna vmegyében, Pesthez 32, Debreczenhez 18 mfd távolságra, majd minden oldalról szölöhegyekkel körülkeritett gyönyörü kies völgyben fekszik, a Hernád vize partján. Maga a hajdan nagyon megerösitett város kicsiny, de széles rendes utczái, csinos sőt pompás épületei miatt, méltán legszebb városaink közt foglal helyet. Ezenkivül 3 külvárost számlál, mellyeket a belvárostól széles gyeptér (glacis) választ el. A külvárosok házai alacsonyok, s jelest épen nem lehet róluk mondani. A belváros föutczáján látható a sz. Erzsébet roppant és pompás szentegyháza, melly most püspöki székes templom. Ez csupa négyszegü faragott kövekből régi goth izlésre épült, s mint hazánk egyik nevezetes régiségét, Henselmann Imre ur különös iratban böven megismerteté. Nevezetesb épületek még: a sz. Mihály temploma, melly Kassán legrégibb épületnek tartatik; a dominikanusok, a sz. Orsolya szüzek templomai és kolostorai; a seminariumi, academiai szentegyházak, melly utolsót az academia épületével együtt hajdan a jesuiták birtak; az evang. ujabb izlésre épült szentegyház, s a félrecsö ref. templom; a püspöki palota; a kétemeletes nagy kiterjedésü kamara-ház, mellyben a posta, harminczad s beváltó pénztár hivatalok vannak letelepitve; a vármegyeház; a tanácsház; a felsökaszárnya; vége gr. Andrásy, Szirmay, Barkóczy, Csáky, Péchy, Sos stb. nemzetségek lakházai. Népessége a legujabb katonai összeirás szerint 13,034 lélek, kik közt 4738 tót, 2904 magyar, 2592 német ajkú, 729 izrae-

lita, 113 orosz, 100 czigány, 2838 pedig részint belföldi, részint külföldi idegen. Vallásukra nézve reform. 898, evang. 1039, izraelita 729, gör. kath. 113, a többi római katholikus. Foglalatosságuk kis részben föld és szőlőmüvelés, nagyobb részben kézmüi és gyári ipar, és kereskedés. Szántóföldjei termékenyek, különösen rétjei nagyon jók; szőlőhegye savanyus, de állandó asztali bort ad; a városi vágásokra osztott erdő igen tágas és szép. Egyébiránt Kassa, saját határán kivül, földesuri joggal birja még Forró mezővárosát, és 18 más helységet; s csak az uradalmi erdőség 29,000 holdra felrug. A kézmüvesek száma 539, kik közt sok a csizmadia, s ezek becsés kordovány csizmáikkal Debreczenbe is lejárnak. Van itt 2 kőedény-, 1 vasszög-, egy jó hirben álló börgyár, répaczukorgyár, eczet- rosolis- liqueur- kártya, több burnótgyár, papiros- s puskapormalom, egy kisebb s egy nagyobb posztógyár, s egy könyvnyomda. Van itt tovább egy kath. királyi, nagyobb gymnasium a praemonstrati szerzet alatt 8 osztálylyal, egy kir. academia, mellyekben vegyesen magyar és német nyelveken adatnak elő a különböző tudományok, de a tót nyelv is rendesen tanittatik; királyi nemes Convictus, papnövelde, 2 kisdedóvoda, nemzeti és rajz-iskola, 3 könyv- és müárus. Mulatságul szolgálnak a városi játékszin, a város közepén levő téres sétahely, melly három soru magas nyár és gesztenye-fákkal ültetett be; a város kies környéke, mellynek közelében fürdők, hámorok, gyárak, stb. bőséggel találtatnak. — De kereskedési forgalma szinte nagy fontosságu, mert északi Magyarország fővárosául Kassát méltán tekinthetni, s a Magyarország és Galiczia közti kereskedésnek középpontja. Fő kereskedési czikkek a bor, gabona, dohány, gubacs, posztó és gyolcs, bőr, kalap s más kézmüi áruk, piskolcz, vas s más érczneműek, papiros, asztalos-enyv, stb. Öt országos-vására csekély, de hetivásárai felette népesek. Diszesitik végre Kassát az itt székelő fő egyházi, polgári és katonai kormányszékek. Igy Kassa székhelye egy római kath. püspöknek, s káptalannak. E püspökség 1804-ben állitatott, s megyéje, melly kiterjed Abauj, Sáros és Zemplén vmegyékre, a hajdani egri püspökség területéből szakittatott ki. Van benne 1 jövedelmes apátság, 3 jövedelmes prépostság, 1 káptalan 6 kanonokkal, 3 fő, 17 alesperestség, 11 szerzetesház, 191 plebánia. Továbbá Magyarország az uj rendezés szerint 5 kerületre osztatván, ezekből egy k a s s a i kerületnek czimeztetik, s e kerület áll: Abauj-Torna, Gömör és Kis-Hont, Szepes, Sáros, Zemplén, Ung, Bereg-Ugocsa, és Máramaros vmgyékből. Mellynélfogva Kassa székhelye a kassai kerület főispánjának, s a mellé rendelt katonai főparancsnoknak, s az ezekhez tartozó különféle hivataloknak, az egyesitett Abauj-Torna megyék főnökének, és több kincstári hivataloknak. — E város hajdan 2 faluból állott, u. m. Alsó- és Felső-Kassából; de a Sajó melletti szerencsétlen ütközet után IV. Béla az alsó-kassai lakosoknál kitünő fogadtatást nyervén: Alsó-Kassát városnak tette, s különféle szabadságokkal megajándékozta. Később (1270) V. István Felső-Kassát is ide csatolván, az egyesült helységet királyi városi rangra emelé, s ennek előbbeni birtokosait, u. m. Lodomerit, Theodorit, Gallit, Csány és Göncz falukkal ajándékozá meg. Kassának ekkori lakosai szászok voltak, s a bányamüvelés levén fő foglalatosságuk: a többi szepesi szászokkal együtt kamaragróf által kormányoztattak. Ezenkivül laktak itt gazdag kereskedő zsi-

dók is, de ezeket idővel I. Lajos kiüzette. IV. László 1290-ben a várost kőfalakkal, sánczokkal vétette körül, mellyeket II. Ferdinand megnagyobbitott, I. Leopold pedig hozzá erős fellegvárat épittete. I. Károly Kassát Amade Pál nádornak, Göncz birtokosának adá el, mivel a lakosok Trencséni Mátéval tartottak: de ezek uj földesurokat megölvén, az öt gyermekkel hátramaradt özvegy minden jogairól lemonda, sőt 2 fiai a kassaiakkal egyetértvén a rozgonyi ütközetben Károly ellen harczoltak, s ott el is estek. E győzedelmes ütközet után melly az elhatalmasadott Trencsényi Mátét végképen tönkre tevé, Kassa is visszatért törvényes urához, s ez szabadságaikat ujolag megerősitette. Erzsébet I. Károly hitvese kezdte el épittetni a maig fenálló roppant szent Erzsébet templomát, s ugyanez ajándékozta a városnak Forró helységét, és Szántón némelly szőlőket. I. Lajos 1346-ban vérhatalommal ruházza föl. Ugyanez 1361-ben Kassát árurakhelynek (Stappelplatz) rendeli az orosz és lengyel portékákra nézve, s egyszersmind vásárok tartására szabadságot enged. Corvin Mátyás megengedi, hogy a kassaiak a budai pénzmérték szerint pénzt verethessenek, s az itt vert pénzek oldalain egyfelől C. betüt, más felől franczia liliomot lehete szemlélni. 1430. nagy döghalál uralkodik. 1461-ben az ujvári vár széljelhányatására Kassa kölcsönzött löszerszámokat; 1528. pedig katonákat küldött Szepes vára oltalmára. 1556-ban majd az egész Kassa elég, s a dominikanus és sz. ferenczi szerzetesek kiköltöznek. 1568-ban a szepesi városok kamarai kormányszéke Kassára tétetik. 1619-ben Bethlen Gábor itt országgyülést tart, s ugyan itt ment végbe 1626-ban Brandenburgi Katalinnali pompás összekelése. 1653. III. Ferdinand tulajdon palotáját a jesuitáknak adja, kik már 1650 olta az ifjuság nevelését magukra vállalták. 1659-ben Kisdi Benedek egri püspök academiát állit, s ezt I. Leopold 1660-ban arany pecsétes levéllel erősiti meg. 1674-ben aug. 22-kén iszonyu gyuladás ütötte ki magát, melly alkalommal 300 ember veszté életét. 1676-ban földrengés. 1682-ben Tököli országgyülést tart. Az 1848-ki magyar forradalomban kétszer volt Kassa közelében ütközet a császári osztrák és magyar seregek közt, de mind a kétszer az utóbbiak szétverettek.

Kassa, német falu, Baranya v.-megyében, részint dombon, részint domb-oldalban, ut. p. Pécs. Népessége 703 lakos, kik csaknem mind katholikusok, kimerithetlen szorgalmu emberek, s azért vagyonosok, szarvas-marhát, jó lovakat, birkákat tenyésztenek. Egész urbéri telek 49⅛. Van malma is, termékeny határa, és fiókszentegyháza. Birja gr. Batthyáni Iván.

Kassa, lásd Kossa, Trencsén v.

Kassád, horvát falu, Baranya vmegyében, a dárdai uradalomban, 700 kath. lak., lapályos termékeny határral. Ut. p. Siklós.

Kaszaháza, magyar falu, Zala vmegyében, 100 kath. lak. Ut. post. Egerszeg.

Kaszapereg, igen szép és gazdag puszta, Csanád vmegyében, ut. post. Tót-Komlós. Egészen röna határa 14,937 hold, melly igen termékeny fekete szántóföldből, kövér rétekből és hizékony legelőből áll. Birja a Kállay nemzetség osztatlan állapotban.

Kaszaritka, puszta, Szabolcs vmegyében, lásd Gégény.

Kászmán, puszta, Bihar vmegyében, Váncsod határával egybeolvadva.

Kászony (Mező), (Koszinó) Beregh vm. magyar m. v. Munkácshoz

dél-nyugotra 4 mfld: 127 r. kathol., 21 g. kath., 2 evang., 871 ref., 110 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyház. Három nyomásbeli határa fekete, s mindenféle gabonát gazdagon terem; szőlőhegye sok; legelője, erdeje elég. F. u. Dolinay, Rácz, Lónyay s többen. Ut. p. Beregszász.

Káta (Boldog-), puszta, Pest-Pilis vmegyében, Tó-Almás, Lőrincz-Káta, Jász-Szentgyörgy, Szentmárton-Káta és Tamás-Káta közt, 90 kath., magyar lakossal. B. Prónay Albert részén van egy cpreskert selyembogár-tenyésztéssel, és dohánytermesztés. Határa jó gabonatermő. Birják: b. Prónay, Sötér örökösök, u. m. Reviczky, Rakovszky, Laczkovics, Ziska családok.

Káta (Egres-), Pest-Pilis vm. puszta, N.-Kátához éjszak-keletre: 125 kath., 7 evang., 42 ref. lak. F. u. gr. Keglevics Gábor.

Káta (Nagy-), Pest-Pilis vmegy. magyar mv., Pesthez 6, ut. p. Jászberényhez 2 mfld: 3497 kath., 8 ev., 1 óhitü lak. Kath. paroch. templom. Kastély. Vendégfogadó. Tágas utczáit cperfák diszesítik; szántóföldei feketék s gazdagon termők; de legelője sivatag homokbuczkás; szőlőskerte, s erdeje is van; marhavására felette nevezetes. F. u. gr. Keglevics Gábor.

Káta (Sz. Lőrincz-), Pest-Pilis v. magyar falu, a Jászság szélén, Tó-Almáshoz ½ mfld: 1190 kath., 18 ev., 12 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földei mindent böven teremnek; rétjei a Zagyva mentiben igen jók; erdeje, szőlőskerte is van. F. u. b. Bedekovich, Laczkovics, Sötér, Dévay, Zsiska, Nagy, Szlávy stb. családok. Ut. post. Jászberény.

Káta (Szent-Márton-), magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Pesthez 5½, ut. p. Jászberényhez 2 mfldnyire. A helység szép róna helyen fekszik, melly egymás ellenében emelkedő két tornyos egyházával, és a határ déli részeiben elterjedt tölgy- és homok erdejével, éjszak felől igen kies panorámát képez. Határa kiterjed 8639 holdra. Földje és rétje igen termékeny, kivevén homokos részét, melly közel 1000 holdig lábas tölgy- és puhafa-erdővel megfogatott. Déli részén keresztülfolyik a Tápió. Van 56¼ urbéri telke; ezt birja 134 gazda. Ház-szám 314. Népessége 2192, kik közt 1375 ref., 753 kath., 64 héber, 40 evang., kath. és ref. parochiákkal, templomokkal és iskolákkal. A föld gazdag termékenységü; gabonája, gyümölcse, szénája, legelője jó; bort szőlőkertekben mivel; van 2 darab szép erdeje, mellyben jó vadászat esik. A nép egészséges szép faj, és szorgalmas; szerencsés marhakereskedést üz, és általában vagyonos. Birtokosok: b. Prónay Albert, gr. Keglevich Gábor és Batta nemzetségek.

Káta (Sz.-Tamás), Pest-Pilis v. puszta, Tó-Almás és Sz.-Márton-Káta közt: 65 kath. lak. F. u. gr. Keglevics Gábor, b. Bedekovics, Rakovszky, Laczkovics, Zsiska, Nagy nemzetség.

Katádfa, magyar falu, Baranya vmegyében, posványos és erdős helyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 750 h. erdő, 120 h. szántó, 175 h. rét, 18 hold közös legelő. Majorsági birtok csak az erdő. Lakja 395 reform., kik sok faeszközöket csinálnak, s azokkal kereskednek. Van ref. temploma. A mosgói urad. tartozik.

Katafa, magyar falu, Vas v.-megyében: 180 kathol., 50 ref., 38 evang. lak., erdővel, szőlőhegygyel. Birja gr. Festetics Tasziló. Ut. post. Vasvár.

Katalin (Puszta-), kis német népes puszta, Nógrád vmegyében, a vácz-balassagyarmati nagy országut mellett, ut. p. Váczhoz éjszakra 1 órányira, völgyben, 103 r. kathol. lak. Határa 581 hold, mellyből 10⅝ h.

beltelek, $6^{3}/_{12}$ h. szántóföld, $66^{4}/_{12}$ h. rét, 463 h. erdő, 35 hold szőlő. Földje burgonyára legalkalmasabb. Birja a váczi püspök.

Katalinfalva, Torontál vm. német falu, Szent-Györgyhöz $^{1}/_{2}$ órányira: 1624 r. kath. lak., igen szép kath. anyatemplommal s a Kiss család sirboltjával. F. u. Kiss Antal örök. Ut. p. N.-Becskerek.

Katymár, Bács m. dalmát-német falu, a Kigyós ere mellett, Bajához dél-keletre 3 órányira: 3523 kath., 18 óhitü, 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határának jó nagy része homokos. Legelője, bora, marhája, kivált juha sok. Fában szükséget szenved. F. u. a Latinovics nemzetség. Roppant határa 1100 □ ölével 19,210 holdra terjed, mellyből 176 urbéri $6^{4}/_{8}$ szabad telek után szántó 6267, rét 4854, legelő 3927, szőlő 341, urasági szántó és rétföld 3117, lágyfaerdő 160, nádas 100, mocsár 155, utak 289 hold.

Katlocz, Pozsony-, most F.-Nyitra v. tót falu, a Blava vizénél: 816 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, középszerü partos szántóföldekkel s bortermesztéssel. F. u. gr. Erdődy Józsefné. Ut. p. Nagy-Szombat.

Kátó, kis puszta, Kis-Kunságban, Laczházához tartozik.

Kátoly, horvát falu, Baranya vmegyében: 683 kath. lak., kik élénk sertéskereskedést üznek. Kath. fióktemplom. Ut. p. Pécs, s birja a pécsi püspök.

Katonautcza, Pozsony vm. Szered városával összefügg, s lakosai ahoz vannak számlálva. F. u. gr. Eszterházy Károly.

Katov, Nyitra m. tót falu, közel ut. p. Holicshoz, a Morva mellett: 535 kath., 40 evang., 1 zsidó lak. Nemesitett juhtenyészlés; halászat a Morvában. F. u. ő cs. k. felsége.

Kattuny, Szepes v. tót falu, Baldocshoz közel: 132 kath. lak. F. u. a szepesi káptalan.

Kava, puszta, Komárom vmegyében, határa jelenleg a vizvári puszta határával egybe van olvadva. 1548. Amade Mihály a Csuzyakat bizonyos Hethemes nevü halastó végett perbe idézi. 1754. Ocskay Julianna, Balogh Pál hitvese Hunyady János gondnoka s többek ellen zálogpert indit.

Káva, Pest-Pilis v. magyar-tót falu, Benyéhez $^{1}/_{2}$ órányira: 237 kath., 106 evang., 8 ref., 6 zsidó lak. Evang. templom. Fekszik egy szép völgyben, s van termékeny szántóföldje, jó bora, erdeje, egészséges legelője. F. u. Puky, s más több Fáy nemzetségbeliek. Ut. p. Czegléd.

Kavalhát, puszta, Komárom v.-megyében, lásd Bálvány-Szakálas. Kiterjedése 128 hold.

Kavallo (Kis-), (Kavalovecz), Nyitra m. tót falu, Radosocz mellett: 334 kath., 5 zsidó lak. F. u. a berencsi uradalom.

Kavállo (Nagy-), Nyitra m. tót falu, $^{1}/_{2}$ órányira a Miava vizétől: 684 kath., 14 zsidó lak., hegyes dombos határral; kender- és lentermesztéssel. Kath. paroch. templom. F. u. ő cs. k. felsége. Ut. p. Holics.

Kavarán, Krassó v. oláh falu, Szakulhoz $^{1}/_{2}$ órányira, a temesvári és mehádiai postautban: 1 kath., 641 óhitü lak., s anyatemplommal, erdőkkel, szilvásokkal. Birja Házy család.

Kávás, magyar falu, Zala v.-megyében, ut. p. Egerszeg, 300 kath. lakossal.

Kávásd, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 4 mfldnyire: 663 n. e. óhitü, 12 r. kath., 25 zsidó lak., óhitü anyatemplommal. Határa jó volna, de szorgalom nincs, egyébiránt kiterjedése hosszában 1000, szélességben 200 folyó öl. Birja a Nadányi család.

Kaveczán, Sáros v. tót falu, Kassához 1 mfld, nagy erdőségek közt: 690 kathol. lak., paroch. templommal. Mészégetés. F. u. Kassa.

Kavna, Arad v. oláh falu, B.-Jenő fil., 8 kath., 456 óhitü lak., anyatemplommal.

Kaza, falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{12}{16}$, Szendrőtől $1\frac{2}{16}$ állomásnyira a Miskolcztól Gömör v.-megyébe vezető országut-vonal éjszak-keleti oldalán, épen a Sajó vize partján hármas dombon s meglehetős sik térségen. Lakosai tisztán magyarok s szorgalmas földmivelők. A vadnai és galgóczi hajdan híres rabló várak helyei ezen helység határával szomszédosok levén, a helységből ezen hegyek tökéletesen láthatók. A határ 6498 hold 915 □ öl; ebből belső telek 115 h. és 270 □ öl, szántóföld 1372 h. 423 □ öl, kenderföld 34 h. 340 □ öl, rét 764 h. és 12 □ öl, erdő 3020 h. és 270 □ öl, szőlő 446 h. és 800 □ öl, legelő 746 hold. Urbéri szántóföld 546 h. és 597 □ öl, urbéri beltelek $23\frac{1}{4}$ házhely után 21 h. és 1065 □ öl, rét 243 h. 569 □ öl; a legelő a földesurasággal közös. Ezen helységhez tartozik az ugynevezett Kaczola puszta, melly mintegy 1000 hold földet foglal magába réttel, szántófölddel és erdővel együtt, birják Radványszki Albert és Molnár Károlyné. Kaza helysége szántóföldei nagy részben hegyek tetején és hegyek oldalán levén elterülve, minemüségre nézve nem a legjobbak, leginkább fehéres nyirokból áll; legjobban megtermik a rozsot, zabot, azonban szorgalmatos lakosai nagy figyelmet fordítván sovány földjük mivelésére, buzát, kukoriczát, árpát nagy mennyiségben termesztenek. Az állattenyésztés itt kevéssé halad elő, sertéseket mindazáltal igen jó fajúkat tartanak. A lakosok száma következőleg áll: r. kath. van 458, ref. 659, evang. 286, óhitü 27, zsidó 65, összesen 1495. Ebből telkes jobbágy 44, zsellér 83, lakó 168, férfi 302, nő 364, fiú 187, leány 364, nemes 28, mesterember 32. Van ref. és evang. anyaegyház, a r. kath. leányegyház Galgóczhoz tartozik. A helység határán foly végig a Sajó vize, melly minden évben határa nagy részét elönti, malmát már egészen használhatatlanná tette s medrét annyira kiszélesztette, hogy most már a helység 60 öles hidat kénytelen fentartani. A helységen végig fut egy patak Patsány név alatt, melly esős időben szinte sok károkat tesz. A külön határt képező Kaczola pusztáni épületekben lakik 3 férfi, 3 nő, 1 fiú, 3 leány. Van Kaza helysége felett éjszak-keletre egy hegy oldalából csergedező forráska, ennek vize tapasztalat után köszvény ellen nagyon használ. Sajó-Kaza a régibb okiratokban ugy jelenik meg, mint város, de kitetszik ez a reformatusok $7\frac{2}{4}$ mázsás harangjuk köriratából is, melly igy hangzik: „Haec campana confecta est in oppidum Kaza parocho existente, Joanne Kardos cura Joanne Thuri sumptibus communitatis.“ A harang közepén ez olvasható: „Universae oppidi supra dicti anno 1639.“ Hogy a reformatio Kazán korán kezdődött, mutatja az egyház jegyzőkönyve, hol is beirva találtatik, hogy már 1596-ban Tolnay Vincze, Szentpéteri Peneke György, Szikszói Ungváry Andr. miskolczi papok ezen egyházat meglátogatták. Sajó-Galgócz, hol a híres cseh rabló Valgatha vára romai most is láthatók, ezen egyházhoz tartozott, mint leányegyház, mutatja egy az egyház birtokában levő kehelyen olvasható körirás, melly is magyarul van következő szavakkal: „Sz. Márton ur ajándéka s.-galgóczi r. sz. ekkl. számára 1741.“ A sajó-kazai ref. templomnak keleti része még azon időben látszik épültnek, midőn a vidéket a csehek

lakták, a többi része, mint szinte a torony is későbbi munka. Nevezetes erre a templomra nézve az, hogy mintegy 60 év óta a két protestáns felek egyenlően s közösen használják. Földesurai ezen helységnek Radvánszky Albert, Molnár Károlyné, Dobozy Antal, Vadnay László, Szakál Sámuel, Sándorné, Héthy Lajos, Herke István, Lajos, Kollát András, Imre, Deák István, Terge Istvánné, Bukó Istvánné, Zarrag Dániel, Putnoky Károly, Czékus Lajos, Kerepessy István, Horváth László, Désy Samu, Vályi Károly.

Kaza, puszta, Bihar vmegyében, Debreczenhez 2 mfdnyire, 2340 hold róna határral. Birja gr. Zichy Ferencz.

Kazár, magyar falu, Nógrád m. 526 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja szorgalmat kiván. F. u. gr. Berényi Miklós. Ut. post. Szakál.

Kazincz, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1^{6}/_{16}$, Putnoktól, melly kettő között saját postaváltással bír, 1 állomásra, a Gömörbe vivő főországutban, közel a Sajóhoz téres sik vidéken; keletről Mucsony, délről Dusnok s a harnóczi puszta, melly elválasztja sz. Pétertől s Berentétől, továbbá Alacska, nyugotra Bánhorváth, Barcza, Ivánka, északra Barczika s Kálló szomszédságában. Határkiterjedése 5151 hold, mellyből 1297 h. szántóföld, 347 h. rét, 284 h. legelő, 360 h. szőlő, 2863 h. erdő. A szántóföldből s rétből urbéri birtok 1044, majorsági 600 hold. A föld első osztálybeli, könnyű miveletü fekete agyagos föld, leginkább buzát, rozsot, árpát terem, s a lakosság szükségit illendőleg kielégíti. Bor bőven. Az állattenyésztés közönségesen üzetik. Átalában azonban a mezőgazdaságot, régi modor mellett is, szép sükerünek mondhatni. Lakosok száma 1038 lélek, kik közül 82 r. kath., 8 g. kath., 34 evang., 813 ref., 101 zsidó, nemi különbség szerint 522 fi, 516 nő. A reformatusoknak helyben van anyaegyházuk, mellyhez Alsó-Barcsika is tartozik. A zsidóknak van sinagógájok, a r. kath. fiók egyház pedig sz. Péterhez tartozik. Ujonnan felszabadult telkes gazda van 60, házas zsellér 71, lakó 12; több korcsma s 3 vendégfogadó. A helységen, mély árkot ásva foly keresztül a Baricza patak, melly a helység alatt délkeletnek folyó Sajóba szakad. Közel a falu felett délnyugotnak látszanak egy régi földvár maradványai. Birtokosok: b. Kemény Dénes, Radvánszky, Kubinyi, Mariássy sat.

Kazincz (Puszta-), puszta, Borsod vmegyében, hegyes erdőség a szendrői határ déli részén.

Kázmér (Kis), orosz falu, Abauj vmegyében, Zemplén vmegye szélén: 5 r. kath., 186 g. kath., 15 evang., 11 ref., 14 zsidó lak.

Kázmér (Nagy), tót-magyar-orosz falu, Zemplén vármegyében, Abauj vmegye szélén, Ujhelyhez északra 2 órányira: 218 római, 150 g. kath., 107 evang., 83 ref., 45 zsidó lak. Van itt r. kath. plebánia s egy elpusztult szentegyház; evang. templom, derék kastély és szép kert; 796 h. szántóföld. F. u. gr. Török.

Kázmér (Orosz-), orosz falu, Zemplén vmegyében, Dobra fil. 29 romai, 231 g. kath., 10 zsidó lak. 414 h. szántóföld. F. u. gr. Barkóczy, Forgács. Ut. p. N.-Mihály.

Kazuk, puszta, Baranya vmegyében, Vörömart mellett, a béllyei urad. tartozik.

Kazsok, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvárhoz északra 2 órányira, 500 ref., 40 kath. lakossal, reform. paroch. templommal, igen jó határral. Birja a Gál család, névszerint Gál György és Martininő szül. Gál.

Kazsú, Zemplén v., m.-orosz f., Tőke-Terebeshez délre egy mfdnyire: 138 római, 205 g. kath., 3 evang., 165 ref., 28 zsidó lak., 503 h. szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. Velejte.

Kebele, magyar falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban, 500 kath. lakossal. Itt sok varganya terem.

Kebesd, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez $1\frac{1}{2}$ mfd., 4 ref., 2 zsidó, 540 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Urbéri szántó $588\frac{1}{2}$, rét 288, legelő 202, majorsági erdő 1424 hold. Földe meglehetős. Birja a váradi görög püspök.

Keblov, tót falu, Trencsén m. a Vágh jobb partján: 88 katholikus, 9 zsidó lak. F. u. többen. Ut. post. Zsolna.

Kécs, puszta, Komárom vármegyében, alsó Gellér szomszédságában 12 magyar lakossal. Határa $950\frac{2}{8}$ holdra terjed, mellyből $12\frac{5}{8}$ h. belső telek, $330\frac{2}{8}$ h. szántóföld, $374\frac{4}{8}$ h. kaszáló, $232\frac{4}{8}$ h. nádas mocsáros terület. Fekete agyagos földe s réte első osztálybeli; jó sikerrel termesztetik buza, árpa, zab, here, repcze. Van itt 7 holdból álló fiatal szép gyümölcskert is. F. u. gr. Zichy István. Hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott.

Kécsa, oláh-szerb-horvát falu, Torontál vmegyében, lapályos rónaságon, Haczfeldhez 1, ut. p. Csatádhoz $2\frac{1}{2}$ órányira, 2131 n. e. óhitü, 320 kath., 32 zsidó lak. Az óhitüek $\frac{4}{5}$ része oláh, $\frac{1}{5}$ szerb ajkú, a katholikusok horvátok. Ezenkivül e határhoz tartozó Tamásfalva és Hetény pusztákon laknak több száz lélekből álló magyar katholikus dohánykertészek. A határ kiterjedését 14,000 holdra tehetni 1600 □ ölével. Ebből 55 egész, 67 fél, 40 fertályos és 6 nyolczados telkes gazda bir 2400 h. szántóföldet, 1065 hold kaszállót, 345 hold legelőt, és industrialis föld czim alatt 42 hold 1230 □ öl szőlőt. Az allodialis birtok pedig tesz 7150 holdat. Kécsa határa még csak 1836 előtt nagy részben mocsár és rétség volt; de csatornák által kiszárittatván, most a leggazdagabb föld, melly buzát, kukoriczát, repczét, dohányt uzsorával fizet. Van itt óhitü anyatemplom, és több uradsági épület. 1795-ben a zágrábi püspökség Horvátországban levő Viduschevacz, Zlankovecz, Szlava-Thopuszko, Szent-Péter, és több feudalista helységeit a kormánynak a Végvidék kikerekitése végett átengedvén: e helyett kapta Torontál vármegyében Billét, Perjámos, Varjas helységeket, és Pakrácz pusztát; feudalis helyeknek Bókát, Neuzinét, Kécsát, Klárit, Udvarnokot, Kanakot mint falukat és Grinda-alui és Avram pusztákat. Ennélfogva Kécsát a zágrábi püspök praedialis nemesei birják, u. m. Busán, Bedekovich, Delimanics, Mixics, Kaurics, Uzbasics, és Bunyevácz családok, kik földesuri joggal élnek mindenben, s csupán a billéti püspöki uradalomnak bizonyos szent-Mártoni járandóságot fizetnek.

Ó-Kécske, magyar falu, Pest-Solt vmegyében, a Tisza jobb partjától 1000 öl távolságra, ut. p. Abony. Lakja 1927 reformatus, 5 katholikus, 18 zsidó. Határa tagositva van, s 10651 hold, mellyben erdő nincs, mind rónán fekvő szántóföld, stb. Ebből urbériség $60\frac{1}{2}$ telek után 1573 h. szántóföld, 726 hold kaszálló, 978 hold legelő, 628 hold nádas, 566 h. szőlőskert. Majorsági birtok 5454 hold. Földje részint sárga, részint fekete homokos, vagy szikes, általában közép termékenységü; de az árvizektől sokat szenved. Ugyanis a Tisza határát közel egy mértföldnyi távolságra

fél karikában övedzi körül. Ebben halászata gazdag, s fognak itt sok kecsegét is. Szőlőskertjei gyenge bort, ellenben olly sok gyümölcsöt teremnek, hogy Külső-Szolnok vmegye egy részét Ó-Kécske tartja ki gyümölcscsel. A falu az abonyi uradalomhoz tartozván: az ottani földes urak birják. Lásd Abony.

Uj-Kécske, magyar népesitett puszta, Pest-Solt vmegyében, közel a Tiszához és Ó-Kécskéhez, ut. p. Abony. Lakja 2000 r. katholikus, kik 1741-ben telepittettek ide, s az egész majorsági puszta birtok levén, urbériség itt semmi sincs, hanem a lakosok haszonbérlésből, halászatból, szőlőmivelésből, marhatartásból (s némellyek marhalopásból) táplálják magukat. Van itt kath. paroch. templom és 4 olajgyár. Birja az abonyi közbirtokosság. Ut. p. Abony.

Kecskéd, csinos német falu, Komárom most Esztergom vmegyében, Tatától $^{15}/_{16}$, ut. p. Neszmélytől $1^{15}/_{16}$ állomásnyira; határai északról Környe, nyugotról Kömlőd, délről Dad, Bokod, Hereki, keletről Oroszlán. A határ 3600 holdat foglal, nagyobb része dombos, de sik térei is vannak, s maga a helység is délről kevés emelkedésü sikon fekszik. Vannak több tavai, legnagyobb a falu feletti Szabó Pál tava. Rétsége kevés, földe középszerü. Lakosai németek, szorgalmatosak, sok gyümölcsöt termesztenek, lovaik szépek. A falu utczái rendesek, egy fő- és kereszt-utcza, s a házak végei két sorjával gyümölcsfákkal vannak kiültetve. Van itt két malom. A helységet néhai gr. Eszterházy József országbirája alapitotta és e honban szedett népekkel szállitotta meg, kik nagyobb részt németek, de kevés magyarok is vannak közöttük, s amazok is értenek többnyire magyarul. A jobbágytelkek száma urbéri tábla szerint $23^{9}/_{32}$; telkes gazda 65, urbéri házas zsellér 34, házatlan 5, nemes család 1; népessége összesen 697 l., kik 4 ágost. s 1 reformátuson kivül mind r. katholikusok. Anyaegyházuk 1750 óta áll fenntemplomuk sz. Anna tiszteletére; ide tartoznak Majh, Oroszlán, Mindsz. s sz. Györgyvár is. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kecskemét, (Egopolis), Pest-Solt v. m. legnagyobb m. v. egész országban, Pesthez délkeletre 12 posta mfd. a Szegedi országutban egy nagy kiterjedésü homokos pusztaság közepén. Népessége a közigazgatási táblás összeirás szerint 44,110 lél., kik közt 43413 magyar, 84 szerb, 613 izraelita. Vallásra nézve a magyarok $^{2}/_{3}$da kath., $^{1}/_{3}$da reformatus és még 750 ágostai. Utczái nagyobb részt rendetlenek ugyan, de vannak benne számos jeles privát és középületek. Nevezetesebbek ezek közt: a kath. paroch. templom, a kegyes oskolabéli atyák és franciskanusok kolostorai, és templomai; a ref., evang., óhitü szentegyházak; synagóga, tanácsház, árvaház, postahivatal, kaszárnya, és ló-iskola. Van itt egy jó kath. polgári oskola, gymnasium a kegyes oskolabeli atyák felügyelése alatt; kik itt novitiatust is birnak; egy virágzó ref. lyceum. Ez eredetét hihetőleg akkor vette, midőn a hires tolnai collegium (1600-ban) több tolnai lakosokkal Kecskemétre költözött, s azolta különféle viszontagságokon menvén keresztül: jelenleg 3 tanár tanitja a theologiát, philosophiát, történetirást, statistikát, politikát, a mathesist, physikát, görög-deák-magyar literaturát, és 1836 olta a hazai törvényeket. A humanistákat, syntaxistákat, s gramatistákat ismét egy egy különös tanár oktatja. — Határa magának a városnak is roppant kiterjedésü, de még ehhez számos pusztákat bir részint zálog, részint haszonbérlés utján, a honnan lakosi tehetős és va-

gyonos polgárok. Élnek pedig főképen juh-, szarvasmarha-, ló-, sertéstenyésztésből, szőlőskertek miveléséből, mellyek igen becses és erős vörös bort, s igen sok gyümölcsöt teremnek; szappancsinálásból, s más kézi mesterségekből, s végre kereskedésből. Nevezetesen Pestre hordanak kenyeret, gyümölcsöt, szalonnát, zsiradékot, hizott sertéseket, szappant, gyapjut, szarvasmarhát, nyers bőröket, bort. Továbbá szarvasmarhával, lóval, sertéssel mindenfelé szélesen elágadzó kereskedést folytatnak, s a kecskeméti baromvásár az elsők közé tartozik hazánkban. Van itt egy könyvnyomda, eczet- s rosolisgyár, s igen sok száraz s szélmalom, és kereskedési bolt. A városnak több fő nemzetségekből lévő földesurai lennének, kik közt első helyet foglal h. Coburg, de már 1848 előtt legnagyobb részben megvette magát, valamint Szentkirály és Borbásszállás pusztákat is csaknem egészen, továbbá Monostor, Ágasegyháza, Bugacz pusztáknak kisebb, nagyobb részét; Kis-Alpár pusztát Szikrával együtt zálogban bírja, de ez utóbbi csak az elsőnek része a Tisza mellett s homokos térségből áll. Végre a kecskeméti járás határán kivül is több jószágokat bir.

Kecskés, Szabolcs vm. népes puszta: 15 r., 78 g. kath., 5 ref., 8 zsidó lak. F. u. Gencsy Ferencz cs. k. tábornok, ki itt nemesitett juhokat tart. Ut. p. Debreczen.

Kecskés, magyar falu, Vas v.-megyében, Kenyeri mellett: 450 kath. lak. Birja gr. Cziráky Antal.

Kecskés, Szabolcs vm. puszta, Csegéhez tartozik: 16 reformatus lakossal.

Kecskócs, Sáros v. orosz falu, a makoviczi urad., Duplin fil., 5 rom., 486 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház.

Kecső, magyar falu, Gömör v.-megyében, hegyek közt igen szük völgyben fekszik, Aggtelek és Hosszuszuszó helységekkel határos. Az evangelikus oskolával átellenben a helységen keresztülfolyó patakcsán van épülve malma, melly esős időben jövedelmes. Van ama jóságáról híres kapát s ásót készitő hámorja is. A lakosok száma 334-re megy; ezek közül evang. férfi 90, asszony 80; rom. kath. férfi 82, asszony 65, reform. 17. Mindnyájan eredeti magyarok. Van benne 4 urbéri telek, lakó 12, irtásokban $10^6/_8$ telek a lakosoknál; erdő és legelő 2345 hold. Szántóföldje zabon s burgonyán kivül csak nagy szorgalom után terem meg egyebet; rétje igen kevés, mind a mellett a lakosoknak bő és jó legelőjök van, szarvasmarhát és juhot bőven tartanak. Szén, mész, s ezek fuvarozása által könnyitenek élelmük keresésén.

Kécz, magyar-oláh falu, Bihar vmegyében, az Érmelléken, ut. post. Piskolt. Van 428 ref., 510 g. kath., 10 r. kath., 8 zsidó lak., ref. és gör. kath. anyatemploma, $19^5/_8$ urbéri telke, szeszgyára, jó földje és szőleje. Birja gr. Károlyi György.

Kecseghe, Gömör-Kis-Honth v. tót falu, Rahóhoz $^1/_2$ órányira: 24 kath., 237 evang. lak. A rahói urak birják.

Keczel, magyar falu, Pest-Solt vmegyében, lapályos homokos térségen, ut. p. Vadkerthez 1 órányira, 3663 lak., kik 17 zsidót kivéve, mind r. katholikusok. E helységet gr. Patachich Gábor kalocsai érsek telepitette 1734-ki sz. György hava 22-kén kiadott szerződésnél fogva, melly szerződést később visszavévén, 1745-ik apr. 9-kén más szerződéssel cserélte fel. Ebben Bánegyház, Dömötör és Csöngöd pusztákat örökösen a keczeli határhoz kapcsolta, s magának semmi majorsági földet fen nem hagyott. E pusztákkal a keczeli

határ tesz mintegy 26,000 holdat, mellyből 1000 h. beltelek, 9000 h. szántó, 3000 h. rét, 100 h. kenderföld, 200 h. kukoriczaföld, 360 h. helység szántóföldje, 260 h. kaszállója, 700 h. öreg szőlő, 800 h. uj szőlő, 50 h. nyiresi szőlő, 50 h. fejérhomok szőlő, 40 h. helység erdeje, 40 h. helység csukástói erdeje, 800 h. szarkási erdő, 400 h. rafai-széki erdő, 48 h. urasági tölgyes erdő a falu mellett, 1 h. dömötöri korcsmaföld, 9151 hold közlegelő. Határa egészen homokos, de mégis $^1/_6$ első, $^1/_6$ második, $^4/_6$ pedig negyedik osztályu, mivel ezen föld az erős szelektől, hol pedig a föld árjától rongáltatik, s leginkább rozsot terem. A marha- és birkatenyésztés jó karban áll. Van itt kath. paroch. templom, régi módra épült plebánia, mellynek közepén csak egy szoba van emeletben torony formára; uradalmi borház és lakhely, megyei ház, urad. pálinkafőző. Birja a kalocsai káptalan.

Keczel, puszta, Somogy vmegyében, nem messze Kaposvártól.

Keczer-Kosztolán, Sáros v. tót mv., Ránkhoz 1 mfld: 39 kath., 268 evang., 9 zsidó lak. Jó rét és legelő. Erdő. F. u. a kamara.

Keczer-Lipócz, l. Lipócz.

Keczer-Lyuba, Abauj vm, puszta, Buzitha fil., 11 kath. lak.

Keczöl, magyar falu, Sopron vmegyében, a Rába mellett, Vas v.-megye szélén, Kapuvárhoz délre 2 mfld. Lakja 685, u. m. 678 kath., 3 evang., 4 zsidó. Határa 4000 hold, mellyből 1661 h. szántóföld, 400 h. rét, és 1939 hold legelő és erdő. Ebből urbériség $34^4/_8$ telek után 661 h szántó, 276 h. rét, $197^1/_2$ hold legelő, s ugyanannyi erdő. Földje jó termő öntésföld, benne leginkább buza termesztetik, az uraság pedig komlót is szép mennyiségben állit elő. Vize az öreg Rába, melly Sopron vármegyét Vastól választja el. Nevezetesb épületei: a r. kath. egyház és az uradalmi tisztlak. Birja h. Eszterházy Pál.

Kehida, magyar falu, Zala v.-megyében, a Zala folyó mellett, kies környéken, ut. p. Egerszeghez nyugotra 2 órányira: 523 kath., 20 zsidó lak., paroch. templommal. Földje, rétje elég és termékeny. Bort termeszt. Birják a Deák nemzetség és a k. kegyes alapitv. Lakhelye Deák Ferenczneк.

Kék, magyar falu, Szabolcs v.-megyében, a Tisza mocsárjai mellett, ut. p. Berkeszhez 1 órányira. Határa mintegy 4000 hold, mellyből száraz lehet 2000 hold, a többit a Tisza árja borítja, de ez is leginkább kaszállással és nádvágással használtatik. Földje homok, de ha trágyázzák, terem buzát, rozsot, zabot, krumplit, kukoriczát, lent, kendert, káposztát, dohányt nagyon bőven. Láp-szénája és nádja igen sok, ugyszinte hala, mivel a Tisza árja rétjeibe kiviszi a halakat. Lápjain sok égerfa terem. Nevezetességei közé tartoznak a vándorló lápok, mellyeket a szél egyik határról a másikra visz, s megesik gyakran, hogy egyik helység a lápokról lekaszálja a füvet, fel is gyüjti, de hirtelen szél kerekedvén más helység határára vándorolnak a lápok, s az hordja be a szénát. Népessége 728 lélek, kik kevés romai és g. kath. és zsidót kivéve, mind reformatusok, helybeli anyatemplommal. Belső birtokosok: Szombathy István és Pál, Csuta István, Szalanczy István, Gönczy János és többek e néven; Mezey István, Szabó István; külső birtokosok: gr. Vay Ábrahám, Jármy Dienes, Pap örökösök, Mikecz, Fejér és Bodó örök. Azonban $4^6/_8$ urb. telek után a közlakosok is birnak 188 hold földet és rétet.

Kék, (Kety), Abauj vm. orosz falu, 22 r. kath., 130 g. kath., 7 ev.,

10 ref., 4 zsidó lak. Gör. kath. templom. Ut. p. Forró.

Kékcse, Szabolcs v. magyar f., K. Várdához nyugotra ½ órányira: 131 romai, 12 g. kath., 390 ref., 4 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Nádja, fája bőséggel. Dohányt termeszt. Van 3⅜ 2-ik osztálybeli egész telke. F. u. b. Vay.

Kéked (Alsó), (Nizni Kiked), Abauj v. tót-magyar falu, Kassához dél-keletre 2 mfldnyire, igen kies vidéken: 309 r. kath., 5 evang., 18 ref., 6 zsidó lak. Van itt egy bástyával megerősitett kastély és nagy gyümölcsös kert, gyönyörü, vadakkal bővelkedő erdő, ásványos forrás és fördő intézet. Földje termékeny, rétjei jók. F. u. a Zombory nemzetség.

Kéked (Felső), (Wissni Kiked), Abauj v. tót-magyar falu, 187 r. kath., 40 g. kath., 56 ref., 10 zsidó lak. F. u. Zombory, Soós, Fehér, Jakabfalvy, Melczer, Bónis. Ut. p. Kassa.

Kékes, oláh falu, Temes vmegyében, Lippához délre 5 órányira: 657 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 1864 hold, mellyből urb. belsőség 42 h., legelő 120 h., rét 212 h., szántóföld 182 h., szorgalomföld 45 h.; majorsági szántó és legelő 517 h., 100 hold rét, 556 h. erdő, 90 h. vizmosás és haszonvehetlen. Földe hegyes, de középszerüen megtermi a buzát, zabot és kukoriczát. Legelőjük szilvafákkal van beültetve. Birja Nikolics Dániel ur.

Kékes (Magyar-), Szathmár v. oláh falu, F. Bánya mellett: 352 g. kath. lak., s fil. templommal. Ezen két helység (Oláh- és Magyar-Kékes) az itt folyó Kékes vizétől veszi nevezetét. Földeik részint hegyesek, részint laposok, s jó mivelést kivánnak; erdejök van; a lakosok hajdan magyarok voltak.

Kékes (Oláh-), Szathmár v. oláh falu, 514 g. kath. lak., s paroch. templommal. F. u. Wankay, Uray, Szilágyi, Mihályi, Mátay.

Kékesd, magyar falu, Baranya vmegyében, a pécsváradi uradalomban, ut. p. Pécsvárad. Van 500 kath. lak., termékeny dombos határa, szőlőhegye.

Kékkő, (Madrikamen), Nógrád m. tót mv. Fekszik meredek nagy hegyek közt, egy mély völgyben, Bal.-Gyarmattól éjszakra 3 mfldnyire: 1572 kath., 20 evang. lak., kik hegyen völgyön elszórt házakban laknak. Kath. paroch. templom. Földje kevés és sovány; bora nem jó; gyümölcse sok, a minthogy ebből és mesterségekből élnek leginkább; gesztenyés erdeje felette szép. A helység felett egy kék szinü kösziklás hegyen láthatni régi várát, melly hajdan nagyobb kiterjedésü, s erősebb volt mint jelenleg. Most csak egy része szolgál lakóhelyül elég rendesen felkészitve. Kapuja előtt mély sáncz van, melly azt egészen körülkeriti, s csak egy kőhidon lehet bemenni. A sánczban pinczék vannak a kösziklába bevágva, s ugyan itt több rejtekhelyek találtatnak. Egy pinczében forráskut is van, mellynek vize hideg ugyan, de kellemetlen izü; azonban jelenleg a tovább eső hegyekről vezettetik be friss forrásviz csatornák segedelmével. A palotát nem kevéssé ékesitik a Balassa nemzetség mindkét nemből való jeles tagjainak függő képei. Birja b. Balassa Sándor.

Kékkő, Nyitra m. puszta, Üzbégh fil., 33 kath., 5 zsidó lak.

Kékkut, magyar falu, Zala v.-megyében, nem messze Tihanytól, ut. p. Veszprém. Van 300 kath., 10 ev., 5 zsidó lak., jó gabonatermő földje, sok szénája; erdeje is van. De fő nevezetessége savanyuviz-forrásában áll, melly kővel rakatott ki s a falutól keletre esik. Nem kifolyó, de könnyen azzá lehetne tenni. Vize könnyü italu, erős orrtekerő, közelíti a füredit,

csakhogy szine kevessé kékes. A kut fala világosabb sárga iszappal van bevonva mint a füredié. Birja a kegyes szerzet.

Kéklő, puszta, Szabolcs vmegyében, lásd Bogdány.

Kelcse, tót falu, Zemplén vármegyében, N.-Domasa fil. 431 római, 63 g. kath., 11 zsidó lak. Szép kastély és kert. Savanyuviz. Erdő. 866 h. szántóföld. F. u. Jékelfalusy. Ut. p. N.-Mihály.

Kelebia, Bács m. népes puszta, Szabadka határjában: 900 kath. lak.

Kelecsén, (Klacsán), Nyitra m. tót falu, Galgóczhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 376 kath., 41 evang., 10 zsidó lak. — Van szölöhegye, erdeje, jó rétei. F. u. gr. Erdödy Józsefné.

Kelecsény, lásd Szirma-Besenyő, Borsod vmegyében.

Kelecsény, Nyitra m. puszta, Ürménez fil. 48 kath. lak.

Kelecsény, Nógrád m. puszta, Nándor filial. 19 kath., 6 evang., 2 ref., 3 zsidó lak.

Kelecsény, orosz falu, Máramaros vmegyében, 475 g. kath, 30 zsidó lak., anyatemplommal. Szántóföldei meglehetösek, de erdeje nincsen. Közel a helységhez különös erejü érczes vizek találtatnak. F. u. Szentpály, Hatfaludi, Frater, Szunyogh s több nemesek. Ut. p. Huszt.

Kelecsény, (Kleczenon), orosz falu, Abauj vmegyében, Kassához keletre $2\frac{1}{4}$ órányira, a zemplényi postautban: 25 r. kath., 211 g. kath. lak. Görög kath. anyaszentegyház. Vendégfogadó. Szép erdö. F. u. gróf Szirmay.

Kelecsény, magyar-orosz falu, Ungh vmegyében, Dobo-Ruszkához egy órányira: 102 római, 93 g. kath., 8 evang., 156 ref. 15 zsidó lak. F. u. gr. Barkóczy.

Kelecsény, orosz-magyar falu, Zemplén vmegyében, M. Izséphez közel: 60 római, 245 g. kath. 7 evang., 56 ref., 25 zsidó lak., 483 h. szántóförddel. F. u. többen. Ut. p. Velejte.

Fekete-Kelecsény, tót falu, Bars m., Ar. Maróthoz $\frac{3}{4}$ mfd. 341 kath. lak. F. u. gr. Migazzi. Ut. post. Verebély.

Felső-Kelecsény, magyar f., Borsod vmegyében, Gömör megye szélén, ut. p. Sajó-Kazincztól $\frac{13}{16}$ állomásra. Alatta folyik el a Ragály völgyéről jövő ér. Határa 1665 hold, mellyből 45 h. belsőség, 682 h. szántóföld, 272 h. rét, 26 h. szölö, 617 hold erdö, 23 h. használatlan. Urbéri telek $6\frac{1}{4}$. Lakja 70 házban 394 lakos, kik többnyire reformatusok, anyatemplommal. Birtokosok többen.

Fülek-Kelecsény, magyar f. Nógrád m., 220 kath. 16 evang. lak. F. u. Ajtics Horváti, Csillom, s m t. Ut. p. Losoncz.

Garan-Kelecsény, Bars m. tót falu, Léva és Bars közt: 549 kath., 4 evang. lak. s kövér rétekkel és szántóföldekkel. F. u. h. Eszterházy. Ut. post. Léva.

Puszta-Kelecsény, puszta, Borsod vmegyében, Rahacza határához tartozik.

Tót-Kelecsény, tót falu, Nógrád m. 32 kath., 191 evang. lak., és egy urasági köépülettel. A Madách fam. öröksége volna, de most gróf Zichy Károly örökösei birják. Ut. post. Szakál.

Kelecsényi, (Klacseni), tót f., Liptó m., 330 kath., 17 evang. lak. Nagy de sovány határ; szép erdö. F. u. Fejérpataky.

Keléd, magyar falu, Vas vmegyében, Zala v. szélén, 230 kath. lakossal. Birja Horváth József ör. Ut. post. Kis-Czel.

Kelemenfalva, (Klimovicza), Beregh vmegyében, orosz falu, Hátmeg fil., 72 g. kath. lak. F. u. gróf Schönborn. Ut. p. Munkács.

Kelemenfalva, (Klemenova), Thurócz m. tót falu, közel a Thurócz vizéhez, a Jeszenicza patakja mellett: 40 kath., 126 evang. lak. Határja középszerü; legelője rétje jó; erdeje elég; vizimalom; savanyuviz-forrás. F. u. többen. Ut. p. Rudno.

Kelemenfalva, (Kalameny), Liptó m. tót falu, Lucskihoz egy fertály, 241 kath. 17 evang. lak. Földje sovány; erdeje szép; legelője, s juha sok. F. u. Madocsányi, s m. t. Ut. post. Rosenberg.

Kelemér, magyar falu, Gömör vmegyében, Poszoba és Naprágy helységgel határos. Van benne a reformatusoknak templomjok. A lakosok száma 606-ra megy, kik közül: 100 kath., 506 ref. Mind eredeti magyar. Van benne urbéri telek $8\frac{1}{8}$, majorsági jobbágy 5, majorsági telek 16, zsellér 36, lakó 5; erdő 1695 hold; majorsági szöllő 92, dézmás, 517 kapás. Szántóföldje böven terem mindent, rétje jó s elegendő takarmányt ád; szarvasmarha-tenyésztésre alkalmas, jó legelője van. Van a helység végitől elfolyó patakcsán egy malma, melly esős időben jól jövedelmez. Birják ezen helységet: Diószeghi, Hámos, Vadnai és a Putnoki urak. Ut. post. Putnok.

Kelemes, tót falu, Sáros vmegyében, Eperjeshez keletre $\frac{1}{2}$ mfd. 631 római, 64 g. kath., 3 evang., 70 zsidó lak. Több kastély és gazdasági épület. Termékeny föld és rét. F. u. Péchy és Melczer nemz., melly utóbbik előnevét is innen veszi.

Kelenye, (Klenanki), magyar f., Honth m. 343 kath., 12 evang. lak. Szőlőhegy. Tölgyes erdő. Sok gyümölcs, főkép cseresnye. F. u. többen. Határában levő Pólyahegyről igen szép kilátás történik. Ut. p. Ipoly-Ság.

Kéles, puszta, Bács vmegyében, Jankovácz fil. 50 kath. magyar lak. Határa 1200 □ ölével 4135 hold, melly egészen majorsági birtoka a kalocsai érsekségnek. Róna határa jobbára homokos.

Keleviz, magyar falu, Somogy vmegyében, 300 kath. lak. Ut. post. Nemes-Vid.

Kelmák, oláh falu, Temes vármegyében, a Maros bal partján, Lippához $2\frac{1}{4}$ mfd., 782 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Hegyes völgyes határa sovány, s van 3204 h. 205 □ öl földje, mellyből majorsági szántóföld 152 h. 954 □ öl, 18 h. kaszáló, 363 h. 1251 □ öl legelő, 9 hold házhely, 21 h. szorgalomföld, 12 h. szilvás, 2 h. szőlő, 2 h. nádas, 950 h. erdő, 12 h. szabadföld; urb. szántó 648 hold, 288 h. rét, 119 h. legelő, 155 h. házhely, 34 h. szorgalomföld, 264 h. haszonvehetlen. A Maros partján van régi vára düledéke, melly nagy részt már a Maros medrébe beszakadt, de még most is látható a kemény kőfalban egy vaskapcsokkal erősített mély üreg, melly vészteljes fogház lehetett. Az épitési anyagok összeillesztése módfelett kemény. — Birja gr. Latour Tódor hadügyminister örök.

Kélnik (Alsó), tót falu, Thurócz m., Sz.-Mártonhoz keletre $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 9 kath., 70 evang. lak. Ut. post. Th.-Zsámbokrét.

Kélnik (Felső), Thurócz m. tót falu, 21 kath. 130 evang. lak., mind a két helyen sok alma, szilva terem. F. u. többen.

Kelnik, lásd Kölnik Krassó vmegyében.

Kemecse, puszta, Veszprém vmegyében.

Kemecse, magyar falu, Szabolcs vmegyében, Nyiregyházához északra 2 óránnyira: 298 római, 72 g. kath., 2 evang., 1456 ref., 95 zsidó lak., róm. kath. és ref. anyatemplommal, synagógával, $20\frac{1}{8}$ első oszt. egész telekkel. Nádja, szénája bőség-

gel. Sok dohányt termeszt. F. u. Bagossy, Bányai, Bodó, Borbély, Fejér, Garay, Gönczy, Hajdu, Hagymássy, Hegedüs, Horváth, Jakab, Irínyi, Kelemen, Kiss, Kriston, Körössy, Olasz, Ormos, Nagy, Szita, Szücs, Turányi, Zsiday, Korda, Zoltán.

Kémej, puszta, Borsod vármegyében, Jenke, Alsó és F.-Zsolcza közt, a Bársonyos parton, 200 holdnyi határral. Sajó-Ládhoz tartozik.

Kemencze (Alsó), Dolni Kamenic, Abauj vmegyében, tót-magyar falu, Ránkhoz délre 1 órányira: 65 r. kath., 41 g. kath., 130 evang., 120 ref., 12 zsidó lak. Ref. szentegyház. Kastély. F. u. gr. Forgács. Ut. post. Szinye.

Kemencze (Felső), Horni Kamenic, Abauj vármegyében, tót falu, 60 r. kath., 14 g. kath., 150 evang., 20 ref., 35 zsidó lak. Evang. szentegyház. F. u. gr. Forgács.

Kemencze (Kis), Zemplén vármegyében, tót falu, Petecsé fil. 510 r. kath., 4 ref., 8 zsidó lak. 288 hold szántóföldel. F. u. gr. Csáky. Ut. p. N.-Mihály.

Kemencze (Nagy), Zemplén vmegyében, tót-orosz falu, Cziróka-Hosszumező fil. 654 római, 196 gör. kath., 3 ref. lak. 1397 hold szántóföldel, két malommal a Cziróka vizén, erdővel. Van papiros-malma is. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Kemencze (Ó), Ungh vmegyében, orosz falu, Ungvárhoz északra 1¼ órányira: 25 római, 306 g. kath., 6 zsidó lak. Kallómalom. F. u. a kamara.

Kemencze (Uj), Ungh vármegyében, orosz falu, N.-Bereznához 2 mfdnyire: 335 gör. kath., 10 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. F. u. a kamara.

Kemencze, (Kamenicza), Hont vm. népes magyar falu, egy meredek hegy tövében, Ipolysághoz 1 mfd. 1131 kath. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Több urasági épületek, boltok, és malmok. A megyei gyülések ezelőtt itt tartattak, de leégvén a vármegyeház teteje, annak falai most romokul pusztulnak; s az Areopagus helyén baglyak tanyáznak, — földszint pedig nehány őrült gyógyitatik. Rétje kevés; legelője a hegyeken bőséggel; vörös bora, gyümölcse, dinnyéje, dohánya és gabonája sok; rengeteg makkos erdejében özet, szarvast táplál. F. u. az esztergomi érsek.

Kéménd, német-magyar-horvát falu, Baranya vmegyében, a pécsváradi uradalomban, ut. post. Szederkény. Lakja 930 kath. Van két kath. temploma, igen termékeny szántóföldje, jó rétjei, erdeje, szőlőhegye, vizimalma.

Kéménd, magyar falu, Zala vmegyében, Szalabér és Egerszeg közt, mindeniktől egyforma távolságra, 380 kath. lak., régi omladékban heverő várral. Az oltári uradalomhoz tartozik.

Kéménd, Esztergom, most Komárom vmegyében, régi magyar falu, a Garan jobb partján, Esztergomtól északra 2 mfd. a lévai és nyitrai országutban: 961 kath. lak. s egy jól dotált plébaniával. Határja egészen róna s első osztálybeli: van jó fekete földje, rétje, legelője bora, fája. Hajdan a Hunt Pazman fam. öröksége volt, de 1392-ben Ugrinus gróf az esztergomi érseknek kénytelenitetett általengedni, mivel testvérjei nagy pusztitást követének el az érseki jószágokban. Az itten volt postahivatal eltöröltetett, de ujra felállitatott. F. u. az esztergomi érsek. A lakosok birnak 1449½ hold első, 724 h. második osztályu szántóföldet, 464½ hold rétet, 983½ kapa szőlőt.

Kemény (Kis és Nagy), puszták, Bihar vmegyében, az Erdőháton, kö-

zel Tamásdához, szép tölgyes erdővel. Birja Névery báró.

Keményfa, magyar falu, Zala vmegyében, ut. post. Baksa, 120 kath. lak.

Keményfok, puszta, Bihar vmegyében, Tamásda és Kötegyán közt a Gyepes mellett, a Thurzó nemzetség birtokában. Erdeje szép; földe jó, de az árvizek kárositják. A Gyepesen nagy hid van itt.

Kémes, magyar falu, Baranya vmegyében, a siklósi uradalomban, 350 ref. lak., anyatemplommal. Róna határa igen termékeny; tölgyes erdeje derék. Ut. post. Siklós.

Kemesmál, magyar falu, Vas vmegyében, a körmendi uradalomban, 100 kath. lak.

Horvát-Kémle, (Croatisch-Kimling), horvát falu, Moson vmegyében, a mosoni Duna jobb partján, Magyar-Kémlével átellenben, 860 kath. lak., paroch. templommal. Van $30^{3}/_{8}$ egész urbéri telke, s ezután 1109 hold szántóföldje, 8 hold rétje, 6 dunamalma. A lakosok főleg lovakat tartanak. Birja a szarvai uradalom, melly Poson vmegyében fekszik. Ut. p. Moson 1 óra.

Magyar-Kémle, horvát-német falu, Moson vmegyében, az elébbeni faluval átellenben, a mosoni Duna bal partján, 650 kath. lak., paroch. templommal. Lakosai birnak 28 telek után 713 hold szántóföldet, 184 hold rétet. Ezenkivül van sok káposztása, dunamalmai, meglehetős erdeje. A magyar-óvári urad. tartozik, s ut. p. Moson.

Kemse, magyar falu, Baranya vmegyében, 300 ref. lak., kik a piskói anyaekklézsiához tartoznak. Határa lapályos s a Dráva öntözi; szilvás-kertje, erdeje sok. Birja a pécsi káptalan. Ut. p. Szent-Lőrincz.

Kende, tót falu, Sáros vmegyében, a Tarcza mellett, Eperjeshez délre 1 mfdnyire: 642 kath., 4 evang., 69 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje is, de rétje különösen jó; erdeje van. F. u. többen.

Kenderes, magyar falu, Külső-Szolnok vmegyében, rónaságon, ut. postája Bánhalma 1 mfd., 1698 római kath., 1710 ref., 95 zsidó lak., ref. és kath. anyatemplomokkal. Határa 11001 hold, mellyből $7227^{11}/_{100}$ hol^{d} szántóföld, 3600 h. rét, $173^{37}/_{100}$ h. szőlő. Urbéri belső és külső telek $3435^{62}/_{100}$ h., majorsági szinte csupán használható föld és rét $3791^{48}/_{100}$ h. Földe általánosan gazdag fekete, a kakati puszta széliben legelője kis helyen szikes; terem leginkább tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, repczét, bükkönyt, kölest; sőt a majorsági földeken dohány is és luczerna nagy mennyiségben. Szinte a majorsági birtokon temérdek selyembirka, sertés és szarvasmarha tenyésztetik. Folyóvize nincs, hanem a kakat folyóból tavaszonként kitóduló árviz minden évben elönt a legelőből 300 holdat. Továbbá itt van a Szejkő laposa, melly zsombikos és vizenyős, hasonlóan 300 h. terjedésben. Birtokosai $^{1}/_{2}$ részben a k. örökös kegyes alapitvány, $^{1}/_{4}$ részben gr. Károlyi Lajos, $^{1}/_{4}$ ifj. Halasy József.

Kendereske, orosz falu, Beregh vármegyében, Munkácshoz $^{1}/_{2}$ mfd. 16 r. kath., 98 g. kath., 7 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Kendervölgy, puszta, Honth m. Szakálas filial. 30 kath. 7 evang. lakossal.

Kendi, puszta, Abauj vmegyében, Léh fil.

Kenese, puszta, Somogy vmegyében, Kadarkutnál.

Kenese, magyar falu, Veszprém vgyében, a Balaton felvége mellett, egy szőlőhegyek közé szoritott völgyben. Utczái tömöttek és rendetlenek. Van 1300 reform., 250 kath., 20 zsidó la-

kosa, ref. anyatemplommal. Szőlőhegye roppant, de erdeje kevés vagy semmi, mert gondatlanság miatt elpusztult. Halászata a Balatonban felette jövedelmes. A tópart-oldalban most is láthatni némelly kivágott füstös üregeket, mellyek hajdan a lakosoknak menedékül szolgáltak, most pedig a halászok eszközeiket tartják benne. A balatonbeli híres porzót, mellyet a széllel hullámzó viz hajt ki, itt szedik. Birja a tudományi alapitvány, s ut. p. Veszprém.

Kenész, puszta, Somogy vmegyében, Kadarkut mellett, 150 hold termékeny határral, Spissich és Sárközy uraké.

Kenéz, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Szombathely: 300 kath. lak. Birja a szombathelyi káptalan.

Kenéz (Cserepes-), Szabolcs v. magyar falu, Beregh vmegye szélén, a Tisza közelében: 32 romai, 56 g. kath., 273 ref., 37 zsidó lak., reform. anyatemplommal, erdövel, 3-ik osztálybeli határral. F. u. Bakó, Balaskó, Balogh, Jakab, Dicső, Jászter, Izsák, Kala, Katona, s t. m. Ut. p. Vásáros-Namény.

Kenéz (Ér-), Szabolcs v. magyar falu, Debreczenhez keletre 3 mfldnyire, Bihar vmegyétől körülvétetve: 32 romai, 800 g. kath., 14 ref., 6 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Lakosai oláhok volnának, de magyarul jobban, s inkább igy beszélnek. Van 14 első oszt. egész telke s erdeje. F. u. a Szlávy nemzetség, de bir benne Ábrányi is.

Kenéz (Takta-), Szabolcs v. magyar falu, a Taktaközben: 80 romai, 4 g. kath., 440 ref., 5 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 6⅜ 2-ik oszt. egész telekkel. Határa különösen szénával dús, ha azt a Tisza árjai miatt betakaríthatja. F. u. Drevenyák. Ut. post. Tokaj.

Kenézi, puszta, Bihar vmegyében, Bereg-Böszörmény mellett, rónaságon. Határa 2021 hold, mellyből 455 h. szántó, 809⅜ h. kaszálló, 756 ⅝ h. haszonvehetlen s leginkább szikes földek; de ezeken kivül gazdag puszta. Birja gr. Csáky Antal.

Kenyeri, magyar falu, Vas v.-megyében, ut. p. Kis-Czeltől éjszakra 2 óra: 400 kath., 43 evang., 13 zsidó lak., paroch. templommal. Tágas határa lapályos és termékeny. Birja gr. Cziráky Antal.

Kenyeri, puszta, Veszprém v.-megyében, Sz. László mellett.

Kenyeri, puszta, gr. Károlyi István holdmező-vásárhelyi uradalmában.

Kengyel, igen gazdag puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Török-Szent-Miklós mellett, 17,000 hold határral, dohánytermesztéssel, gulyákkal, ménesekkel és birkanyájakkal. Birja az Almásy nemzetség osztatlanul. Repcze és dohány itt is sok termesztetik; csak burgonya, az sehogy sem akar itt díszleni. Pásztor, csősz s cselédek s felügyelők és haszonbérlők népessége 896 lélek. Legujabban a család tagjai közt felosztatott.

Kenyézlő, magyar falu, Szabolcs vmegyében, tul a Tiszán a zemplénmegyei oldalon, a Tisza jobb partján, Sárospataktól délre 1 mfldnyire. Fekvése dombos, földje felette termékeny homok. Határa 2925 hold, mellyből szántóföld 2130 hold, kaszálló 645 hold, erdő 150 hold. A Tisza és Bodrog árvizének nagyon ki van téve, ugy hogy közönségesen minden évben kaszállói és sok szántóföldjei elöntetnek. A lakosok 15¾ telek és 40 zsellér illetőség után birnak 784 hold szántóföldet, 195 hold rétet. Birkát, sertést sokat tenyészt. A Tiszából itt szakad ki a malomér, melly Sárospataknál ömlik a Bodrogba. Áradások alkalmával e szakadékon S.-Patakra fenyőszálakat szok-

tak a kenyézlöiek szállitani. Van még egy 50 hold területü állandó tava is. Birtokosok: Fazekas Ferencz, József és Lajos testvérek, s mindegyiknek derék lakháza van helyben.

Kenyhecz, Abauj v. magyartót falu, Kassához délre 2 mfldnyire, a pesti országutban: 424 r. kath., 42 g. kathol, 19 reform., 87 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Termékeny róna határ. F. u. Szalay, Kornis, Dobay, Antony.

Kepeth, oláh falu, Temes v.-megyében, dombos helyen, Buziáshoz 1 órányira: 800 lak., kik közt 720 oláh n. c., 30 magyar, 50 tót ajku r. kath. Óhitü anyaegyház. Határa 2159 hold; mellyből urbéri szántó, rét és legelő 1475 hold; s a többi majorsági legelő és 400 h. erdő. Dombos része sovány; völgyes s egyenes térei termékenyek. Birja a kir. alapitvány.

Kér, német falu, Tolna vmegyében, 950 kath. lak., paroch. templommal. Lakosai sikeres buzát és sok burgonyát termesztenek. Birja a pesti k. egyetem, s ut. p. Duna-Földvár.

Kér, puszta, Somogy vmegyében, a veszprémi püspök karádi uradalmában.

Kér, Szathmár v. magyar falu, 4 r. kath., 324 ref., 13 zsidó lak. Lásd Kér-Semlyént.

Kér (Nagy- és Kis-), Abauj v. 2 magyar falu, Bodókö-Váraljához egy órányira: 789 r. kath., 88 g. kath., 31 evang., 209 reform., 64 zsidó lak. Kath. és ref. szentegyház. Termékeny határ. F. u. többen.

Kér (Kis-), Bács m. csinos német falu, Verbászhoz délre egy mfld, az ujvidéki postautban: 16 kath., 1501 evang., 28 zsidó lak. Evang. anyatemplom. Határa fekete rónaság, s gazdag termékenységü; azért is lakosai 1848 előtt vagyonosak voltak. Termesztenek igen híres sikeres buzát, sok kendert, kolompért, zabot sat. Szénájok bőven lévén, szálas lovakat, és sok tehenecket tartanak, s vajjal is kereskednek. F. u. a kamara. Határa 1100 □ ölével 7018 hold, mellyből 86 urb. telek után 2915 h. szántó, 2193 h. rét, 1499 h. legelő, 11 h. mocsár, 100 hold utak.

Kér (Ó- vagy Nagy-), Bács m. szerb-magyar falu, Kis-Kérhez egy fertálynyira: 1030 magyar kath., 1834 óhitü, 29 evang., 20 zsidó lak. Kath. és óhitü templomok. Postahivatal. Vendégfogadó. Határa ollyan gazdag mint a kis-kéri, s lakosai is tehetősek, csakhogy ezek lovak helyett több juhot és marhát tartanak. F. u. a kamara. Határa szinte 1100 □ ölével 14,115 hold, mellyből 160⅝ urb. telek és 10 szabad telek után 5405 h. szántó, 4100 h. rét, 3985 h. legelő, 153 h. mocsár, 472 h. utak.

Kis- és Nagy-Kér, Nyitra m. két egymás mellett lévő magyar helység, a Nyitra bal partján, Nyitrától délre 3 órányira. Az első számlál 354 kath., a második 1158 zsidó lak. Van kath. paroch. templom. Határuk első osztálybeli, bővelkedik sikeres buzával, árpával, kölessel, kukoriczával, sat.; réljei kétszer kaszálhatók, s nagy kiterjedésüek; szarvasmarhát sokat tartanak. F. u. az esztergomi érsek.

Kér (Kis-), Hont m. magyar-tót falu, Lévához délre ¾ mfld: 100 kath., 161 evang., 82 ref. lak. Kastély. Gazdag határ. F. u. gr. Majláth.

Kér (Kis-), Nógrád vm. puszta, 51 kath., 6 evang. lak.

Ipoly-Kis-Kér, Nógrád vm. népes puszta, 91 kath., 69 evang., 5 zsidó lak.

Ipoly-Nagy-Kér, Nógrád vm. népes puszta, 147 kathol., 37 evang. lak. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Kér (Kis-), oláhul Fel-Tyer, oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös völgyében, fele a falunak dom-

bon, fele völgyben fekszik; ut. post. Várad 1 mfld. Lakja 445 n. e. óhitü, anyatemplommal. Van 4⅛ egész urbéri telke, erdeje, agyagos földe. Birja a váradi deák káptalan.

Kér (Nagy-), oláhul Tyer, oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös völgyében, magas dombon, ut. p. Várad 1 mfld. Lakja 456 n. e. óhitü anyatemplommal. Van 22 egész urbéri telke, igen szép erdeje, agyagos földe, melly a zabot leginkább szereti. Birja a váradi deák káptalan.

Kér (Tót-), magyar falu, Tolna vmegyében, 280 evang. lak., kik tótokból magyarosodtak el, s a tabi anyaekklézsiához tartoznak. Többen birják. Ut. p. Sió-Fok.

Kér (Uj-), magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 4 mfld, a sárvári országutban: 600 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Róna határa 1857 hold, mellyből szántóföld 1382 h., rét 163 h., erdő 312 h., melly egyszersmind legelő. Termesztetik buza, rozs, árpa, zab, kukoricza, burgonya, hajdina, lóher, luczerna, bükköny. Erdeje tölgy. Birja gr. Széchenyi Pál.

Kér-Mácsa, puszta, Pest-Pilis vmegyében, Mácsa mellett, 246 hold igen termékeny fekete szántóföldel, 89½ h. réttel, és 429 h. erdei legelővel. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Kér-Nemes, lásd Nemeskér.

Kér-Semlyén, Szathmár vm. kettős magyar falu, a Szamos két partján, t. i. Kér a bal, Semlyén a jobb parton esik, s ezelőtt Szabolcs megyéhez tartoztak, de az 182⅝-ki országgyülési czikkely erejénél fogva cserében Szathmár megyéhez adattak. Kérben lakik: 4 romai kath., 324 ref., 13 zsidó; Semlyénben: 15 kath., 237 ref., 10 zsidó, egy ref. templommal; oskolatanitó mind a két helyben külön van. Határuk a Szamos körül homokos, egyébütt fekete nyirok, s igen termékeny; rét, legelő bőséggel levén, szép szarvasmarhát és erős lovat tenyésztenek. F. u. a Kállay nemzets.

Kércs, puszta, Borsod vmegyében, lásd Hangács.

Kércs, Szabolcs v. magyar falu, Baktához közel: 47 romai, 92 g. kath., 217 ref., 32 zsidó lak., ref. anyatemplommal, erdővel, 1⅛ első osztályb. egész telekkel. Jármy Imre itt nemesitett juhokat tenyésztet. F. u. Jármy, Bozóky, Budaházy, Ormos. Ut. post. Nyir-Bátor.

Kércs (Fulló-), Abauj v. magyar falu, ¾ órányira Fájhoz: 138 r. kath., 60 g. kath., 24 evang., 327 ref., 26 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny jó határ. F. u. többen.

Kércs (Hernád-), Abauj v. magyar falu, a Hernád bal partján, felséges vidéken: 398 r., 11 g. kath., 14 evang., 16 ref., 5 zsidó lak. Kathol. paroch. templom. F. u. gr. Fáy István. Ut. p. Forró.

Kercseliget, magyar falu, Somogy vmegyében, közel a Kaposhoz, ut. p. Kaposvár. Lakja 821 lélek kik többnyire r. katholikusok, paroch. templommal. Dombos határa igen jó. vannak vizimalmai és szőlőhegye; Birja gr. Niczky György.

Kercza, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Lövő. Van 230 ref., 20 kath., 16 evang. lak., kath. és ref. paroch. temploma. Birja gr. Batthyáni család.

Kerecsend, Heves v. magyar falu, Egerhez délre 2 órányira a gyöngyösi országutban: 1420 kathol. vagyonos lak. Kath. paroch. templom. Földe trágya nélkül is termékeny; szőleje s jó rétje van. F. u. az egri érsek.

Kerecseny, magyar falu, Zala vmegyében: 586 kath., 20 zsidó lak. Ut. p. Hahót.

Kerecsény (Tisza-), Beregh v. magyar falu, a Tisza jobb partján:

61 r. k., 2 g. kath., 915 ref., 31 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa jó gabonát terem; rétjei jók; legelője s mindkétféle fája van; gyümölcse és hala sok. F. u. Uszkay, Ördög s m. Ut. p. Beregszász.

Kereczke, Máramaros v. orosz falu, Beregh vm. szélén: 928 g. kath., 9 zsidó lak. s anyaszentegyházzal. F. u. gr. Teleky, b. Sztojka, s m. Ut. p. Huszt.

Keregnye, helyesebben Kereknye, Ungh v. orosz falu, Ungvárhoz délre 1 mfldnyire: 18 romai, 618 g. kath., 32 ref., 14 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Jó határ. Erdő. Itt lovasság szokott tanyázni. F. u. a kamara.

Kerek, oláh falu, Arad vmegyében, Pankota és Sz. Anna városok közt fekszik rónaságon: 30 kath., 1734 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 6884 hold, mellyből szántóföld 4383¾ h., legelő 2500¾ hold. Ebből majorsági szántóföld 1738¾ h., legelő 1178 hold. Földje első osztálybeli, s mindent gazdagon terem. Határán a Szelistye nevü mocsár huzódik keresztül. Birja b. Ditrich József.

Kerék-Berek, Abauj v. puszta, Kenyhecz fil., 9 kath. lak.

Kerekegyháza, puszta, Bihar vmegyében. Lásd Gyapoly.

Kerekegyháza, Békés vm. puszta. F. u. a Harukkern örökösei, s rajta a lakosok tanyái vannak.

Kerekegyháza, puszta, a Kis-Kunságban, Kecskemét határa mellett az izsáki postautban, Szabadszállás és Fülöpszállás polgárai birtoka egyenlő részben. Határa róna, s bár homokos, de jó termékenységü.

Kerekerdő, puszta, Fejér v.-megyében, Válhoz ¾ óra.

Kerekerdő, Nyitra m. puszta, Séllye fil., 10 kath. lak.

Kerekgede, Gömör v. magyar falu, Serkéhez 1 órányira: 361 kath. lak. F. u. többen.

Kerekhegy, Máramaros vm. orosz-német falu, a técsői határon: 96 romai, 125 g. kath. lak., s nevezetes sóbányákkal, r. kath. fil. szentegyházzal. Ut. p. Sziget.

Kereki, puszta, Komárom- most Esztergom vmegyében, hegyes, völgyes, nagyobb részt erdőségből álló határ; környezik délről Pusztavám, nyugotról Bokod, hol az összejövő határoknál a gyönyörü rétség ide is kiterjed; éjszakról Oroszlány és Puszta-Mindszent, keletről Puszta-Szentgyörgyvár és Gerencsér. A hegyekről több patakai csergedeznek, u. m. a Vékony ér, kereki ér sat., mellyek mind a határt átszelő Szép vizbe folynak. Magasabb részei: a Kopaszhegy, Delhegy; völgyei közt említjük a Szerencsés völgyet, Sóos völgyet; de legnagyobb nevezetesség, mi itt említést érdemel, a puszta déli közepén tul emelkedett hegyen romban álló szentkereszti templom. A fenálló hátulsó falak, a kiszedett négyszegü kövek mutatják e templom hajdani nagyszerűségét. A romok egy része a vidéki lakosoktól elhordatván, a megmaradt, ámbár most csak csekély rész őrzése a régiséget tisztelő birtokos által különös csőszre bizatott. Előfordul e hely Bokodnál említett 1231-ki oklevélben. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kereki, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Szemes 1 óra: 403 kath., 209 ref., 15 zsidó lak., kath. és ref. fiók-templommal, melly utóbbi a köröshegyi anyához tartozik. Dombos határa első osztálybeli; van szép tölgyes erdeje, szőlőhegye. Közbirtokosoké.

Kereki, puszta, Pest-Solt v.-gyében, Kalocsa mellett, 280 holddal. Birja a kalocsai érsek.

Kereki, puszta, Zala vmegyében, Köves-Kálla mellett.

Kis-Kereki, magyar falu, Bihar vmegyében, az Ér vize mellett, ut. p. Székelyhid $^1/_2$ mfld. Lakja 1000 ref., anyatemplommal. Van igen jó szántófölde, szőlőhegye, sok szénája s nádja, és $23^3/_8$ urbéri telke. Birja gr. Stubenberg, s a székelyhidi urad. tartozik.

Nagy-Kereki, magyar falu, Bihar vmegyében, szép rónaságon, Váradhoz 2 mfld, 1300 lak., kik kevés kath. és zsidót kivéve, mindnyájan reformatusok, helybeli anyatemplommal. Határa 4000 hold, mellyből szántó 2500, rét 899, legelő 601 hold. Ebből urbéri szántó és kaszálló 1242 h., majorsági 2758 hold. Ezenkivül az Ádámi puszta is ide tartozik. Fekete porhanyós földe gazdag termékenységü; szénája sikeres. Határát a Kis-Körös nedvesíti. Van itt egy régi vár, mellyet még Bocskay István épittetett, most megujitva Csanády Sándor ur lakháza. Birják: Csanády Sándor és József, Papszász Lajos, Hodosy Miklós, Erdődy László örök., Veér Dániel örök., Veér Sándor, Szilágyi Gábor, Forster János, Dobozy család.

Nemes-Kereki, Békés vm. puszta, egy omladozott templommal, s nádas rétes határral. Berényhez tartozik.

Kerékrét, Nógrád m. puszta, 17 kath. lak.

Kerekrét, (Okruhle), Sáros v.-megyében, tót falu, Radoma fil. 279 római, 38 g. kath., 8 evang., 9 zsidó lak. Ut. p. Bártfa.

Kerekszenttamás, puszta, Somogy vmegyében, Szeraszlóhoz tartozik, s gr. Széchenyi Pálé.

Kerekszenttamás, puszta, Fejér vmegyében.

Kerektódomb, puszta, Pest-Solt vmegyében, az abonyi uradalomban, 6000 hold kiterjedéssel. Határa homokos, gyepes földből áll, s közép termékenységü. Birja egészen Ürményi Ferencz.

Kerekudvar, Heves vmegyéhez tartozó, de már a Jászságban fekvő népes puszta; Jászberényhez egy órányira: 73 kath. lak. F. u. Gelylyén, Tormásy, Splényi, Pauker, Kós, Bauer, Oláh, Szőke, Fövényes, Ottlik Gábor, Fáy, Stegner, stb. családok.

Kerény, Pozson megyei puszta, Szenczhez $1^1/_2$ óra, 8 kath. 4 evangelikus lak.

Kerepecz, Gömör várm. puszta, Méhes és Kövecses közt, 20 kath., 27 ref. lak. Vendégfogadóval, erdővel, s jó földekkel.

Puszta-Kerepecz, Beregh vmegyében, népes puszta, Munkácshoz délre $1^1/_2$ órányira: 9 r. kath., 40 g. kath., 7 zsidó lak. Van itt egy igen jeles timsógyár, mellyet gróf Schönborn és a Dercsényi báró és ns család hitbizottmánya (fidei commissum) közösen birnak, s e pusztán is főbirtokos ugyan a Dercsényi család.

Kerepes, Pest m. tót-magyar falu, Pesthez egy postaállásnyira a kassai országutban: 708 kath., 7 evang., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom, Postahivatal; Vendégfogadó; határa hegyes és homokos; tölgyes erdeje szép; dohányt termeszt; de rétje kevés. A gödöllői uradalomhoz tartozik, mellynek itt 332 hold majorsági szántóföldje van, de rétje nincs, s legelője is az erdőkben.

Kereplye, Zemplén vmegyében, orosz falu, Parnó fil. 52 római, 432 g. kath., 14 zsidó lak., 418 hold szántófölddel, erdővel. F. u. b. Fischer, Szemere, s m. Ut. p. Vecse.

Kereskény (Kis), Hont m. (Male Krskány), Lévához $^1/_2$ mfd. 250 kath., 87 evang. lak. F. u. Zmeskál, Bakay, s m. t.

Kereskény (Nagy), Hont megyei tót-magyar falu, 260 kath. 50

evang. 2 ref. lak. Kath. paroch. templom. Kövér rét és legelő. Bor, fa, gabona elég. F. u. Majláth és Zsarnoczay.

Kerész, Ungh vmegyében, magyar-orosz falu, 36 római, 69 gör. kath., 88 ref., 6 zsidó lak. Fekszik Mokcsa szomszédságában. Földje termékeny; erdejében egy régi vár maradványai láthatók. F. u. többen. Ut.p. Ungvár.

Keresztény, magyar falu, Sopron vmegyében, Kőszeghez keletre 3 mfd., 200 k. lak. Határa róna és termékeny; van 1170 hold szántóföldje, 26 h. rétje, 30 4h. erdeje és legelője. E helységet Maria Therezia ama hires jogtudós Kollár Ádámnak, a bécsi cs. kir. könyvtár felvigyázójának ajándékozá; s most is egy rokona Kollár Ferencz ur birja.

Keresztes, Pos., most F. Nyitra v. puszta. N. Szombat fil.; 25 kath. lak.

Keresztes, magyar falu, Fejér vgyében, ut. p. Fejérvárhoz északra 1 mfd., 1890 ref., 120 kath., 20 ev. lak., ref. anya-templommal. Határa első osztálybeli s mindennel megáldatott; van szép szőlőhegye, Borbáli pusztán derék eredeje, két vizimalma. Birja gr. Károlyi György, s a csurgói urad. tartozik.

Keresztes, (Kreutzstätten), német f. Temes vgyében, ut. p. Aradhoz délre $1\frac{1}{2}$ mfd., 640 kath. lak., s anyatemplommal. Határa termékeny, s van 35 egész. urb. telke. Birják Ullmann Móricz, Tóth, Thuróczy családbeliek.

Keresztes (Komlós-), Chmelow, Sáros v. tót f., Pósfalu fil. 91 római, 10 g. kath., 142 evang., 17 zsidó lak. Evang. templom. Termékeny határ. Erdő. A Fejérváry nemzetség innen veszi előnevét.

Keresztes (Magyar-), (Groszdorf), német falu, Vas vgyében, a pornói uradalomban, 374 kath. lak. ut. p. Szombathely.

Keresztes (Német-), német falu Vas vgyében, az előbbeni helység mellett, mellytől csak a Pinka vize választja el, 382 lakossal. Szőlőhegye jó bort terem; erdeje van. A pornói urad. tartozik.

Keresztes (Mező-), magyar f., Bihar vgyében, róna lapályos vidéken, a pesti országutban, Váradhoz 2 mfd., 10 r. kath., 2700 ref. lak., derék anyatemplommal, vendégfogadóval, olajütővel. Határa 9675 hold, mellyből szántó 5760 h., rét 1880 h., legelő 1460 h., erdő 100 h., belsőtelek 250 h., kenderföld 125 h., káposztás 100 h. Ezekből majorság 2640 h. szántó, 580 h. kaszáló, 100 h. erdő; a többi urbériség. A föld minősége mocsáros, szikes, lapályos, fekete föld, a buzát, zabot, tengerit legjobban termi, de szoktak vetni árpát, kölest, burgonyát és kendert is. Folyóere a Kutas, melly a Sebes-Körösből szakad ki. Birja a váradi deák püspök.

Keresztes (Mező-), magy. mezőváros, Borsod vgyében, Miskolcztól 2, utolsó postája Kövesdtől $^9/_{16}$ állomásra, rónaságon, a pest-miskolczi országutban. Egész határkiterjedése 17,709 hold, ebből 172 h. belső telek, 7296 h. szántóföld, 5401 h. legelő; 335 h. szőlő, 2432 h. rét, 2073 h. közutak, gödrök, vizállás, sat használatlan föld. Erdeje a városnak nincs. A nevezett mennyiségből, belső telkeken s használaton kivüli földeken kivül 8276 h. földesuri majorság, 7188 h. urbéri föld. A föld harmadik osztályu. A határ alsó része sürü fekete nyirok, egyebütt szinte néhol homokos, másutt agyagos fekete föld; rozsot, árpát legbövebben terem. A tágas legelőn szarvasmarha, apró faj ló, és magyar juh, nagy mennyiségben tenyésztetik. Gazdaságát a nép

meglehetős szorgalommal és kedvvel üzi. Azonban a hó-olvadások s nagyobb eső-szakadások alkalmával a cserépi hegyekből rohanó vizek sok kárt tesznek, különösen a határ alsó részit nagyon elöntik, s szabályozásukra még eddig semmi sem történt. Népessége a városnak 3889 lélek. Nemszerint 2398 férfi, 1491 nő; vallás szerint 111. r. kath., 3689 ref., 89 zsidó. Nyelvökre nézve mind magyarok. Telkes gazda van 497, zsellér 247, lakó 43. Összesen 77 mester, 9 legény, 20 inas. Czéhök csak a csizmadiáknak van, mellyben van 36 mester, a többiek, a miskolczi czéhez tartozó 2 szijgyártót, s az egri czéhben levő 1 molnárt kivéve, mind kontárok. Kereskedő van a városban 1. Van itt egy nemesi magtár, mellynek tőkéje 285 köböl gabona, és 205 köböl árpa volt, s külön adózók magtára alapja 169 köböl gabona és 129 köböl árpa, 1843-ban Szemere Bertalan lelkes kormánya alatt keletkezvén, azóta 1000 köblön felül növekedve a kebelbeli szegénységen a szük idők sulyát könnyiteni már meglehetősen képes. Helyben évenkint 4 vásár esik: 1-ső Pál nap előtt 3 nappal, 2-ik Sz. Háromság vasárnap előtti pénteken, 3-ik. Sz. Mihály nap előtt 3 nappal, 4-ik Karácson előtti hétfőn. Heti vásár még eddig nem volt, hanem eziránt szabadalmat most keres a közönség. A kácsi és sályi hegyekből eredő két patak egyesülve, Szarda név alatt foly el a város tövén, mellyen vámos hid van. A határ északkeleti felső szélén nagy és kis Csincse nevü két patak kigyózza át a hajdan Moam telke nevet viselt, most Csincse gyepének hivott városi nagy legelőt. Földesura Keresztesnek a korona.

Régi időben Keresztes a diós-győri várhoz és urodalomhoz tartozván, Török-Nyáryak által biratott, kik itt azon időben többféle inscriptiokat csináltak.

1628. Nyáry Pál bizonyos házát Csorvásy Jánosra és örököseire irja által.

1633. Gr. Nyáry István, Varga Gáspár részére tesz inscriptiot.

1639-ben pedig Hallerkői gr. Haller Sámuel, Hunyady Ferenczneк és örököseinek ir át egy elhagyott telket.

1651. Nyáry Sigmond és Miklós irják át házukat Rimay Istvánra.

1652. Nyáry Iván Sigmond irja át Bóka György telkét Mészáros Mátyásra és Bükk Jánosra.

1654. Nyáry Miklós egy telket Csizmazia Györgyre ir át.

1655. Nyáry Sigmond, Nagy Gáspár telkit átirja Csontos Annára. Ugyanazon évben Nyáry Miklós egy telkit Kun Istvánnak és örököseinek örökbe vallja.

1656. Nyáry Sigmond egy telket Pap Györgyre ir át.

1700-ig e hely még mint falu fordul elő, mint az a Nagy-Mihály helységénél előadott határperből bővebben kitetszik.

1702. Kochlács Leopold Vilhelm 8500 ftnyi kölcsön összeg iránt már mint szabadalmas város lakosai iránt folytat a keresztesiek ellen pert.

Nevezetessé teszi Keresztest 1596. év octob. 26-án a törökön nyert győzelem. Ugyanis elfoglalván Mehemet Egert, minden módon azon igyekezett, hogy a keresztény seregeket minél előbb elszélesszthesse, azért is Giaffert 30,000 katonával együtt, a magyar sereg véletlen megtámadására küldi, melly sereg oct. 21-dike körül Miskolczhoz közel tanyázott. Ezt Maximilián észrevevén nemcsak Schwarczenberget inti meg táborának megerősitésére, s illő őrizettel ellátására, hanem Roszwurm és Péchy hadfőnököket másnap azaz oct. 22-én 600 lovasokkal azonnal segitségére küldi, meghagyván nékik, hogy alkalmas táborhelyről gondoskodván, ott várják be

az ellenséget. Ezen közben Giaffer közelget, kit mihelyt a magyar kiküldött elősereg meglátott volna, néhány lovast a többieknek segitségül hivása végett hátra küldvén, a többiek a törököket előhaladásokban késleltették. Gondolatnál gyorsabban ott termettek a magyarok Pálffy, a németek Schwarczenberg, az erdélyiek pedig Király vezérlése alatt. Estve vetett véget az ütközetnek, s a törökök közül mintegy 1400 fő, s a lovasság nagyobb része csatasikon maradt, midőn a győzedelmes magyarok között nem több mint 50 holt, s ugyanannyi sebesíttetett találtatott. Másnap, midőn a 6000 emberrel előre küldött Galga szinte a mieink által nagy veszteséggel visszaüzetett volna, maga Mehemet jött 150,000 embertől kisérve, mindenféle hadi szerekkel felkészülve, de a Csicse mocsára előhaladásának ellentállván, attól 3000 főre menő veszteséggel ő is csufosan visszaüzetett. Nem különben lett sorsa Mehemetnek, midőn később sz. Demeter napkor, a veszteséget vissza akarván torolni, ugyanitt seregeinket ujra megtámadta. E három ütközetben elesett a magyarok közül 6000 lovas és csaknem annyi gyalog, ezek közt főbb magyarok: Vidffy, Bory, Forgács Sebestyén, Zeleméri István, Pálffy Péter, Telegdy János, Hathalmi Miklós, Eszterházy István és Strittei Miklós. A török vesztesége sok jelesebb egyéneivel együtt 20,000 főre ment.

Keresztéte, Abauj vmegyében, magyar falu, 129 kath., 8 zsidó lak. F. u. többen.

Keresztfalva, (Krizova Ves), Szepes vmegyében, tót falu, Bélával általellenben, mellytől a Poprád választja el: 462 kath., 60 evang. lak. Lazacz-halászat, gyolcs-szövés. F. u. Marjássy. Ut. p. Késmárk.

Keresztpatak, Abauj vármegyében, puszta. Léh fil.

Keresztszeg, helyesebben kellene nevezni Körösszeg, oláh falu, Bihar vmegyében, szép rónaságon, Váradhoz, melly utolsó postája 2 mfd., 1275 n. e. óhitü, 10 ref. lak., óhitü anyatemplommal, 30 egész urbéri telekkel, 98 földesgazdával. Határa 5100 hold, mellyből 1300 hold szántó, kaszálló 1000 h., erdö 600 h., legelö 2200 hold. Az urbériség 750 h. szántó, 270 h. kaszálló, 678 hold legelö. Uri majorság 3402 hold, mellynek $^2/_3$-át a sz. Istvánhegyi prépostság, $^1/_3$-át gr. Csáky Petronella assz. birja. Földje fekete s első osztálybeli, melly minden gabonanemet gazdagon terem, sok káposztát, kendert. Szarvasmarhát szépet tenyészt. A helység határán keresztülfut a Sebes-Körös. Van itt egy régi vártorony, épen a bereg-börszörményi erdö alatt, melly körül a sáncz helyei most is láthatók. A vártorony 6 szegletre épült, s e vár már 1400-ban az akkori impetrator Csáky Miklós és György idejében „arx antiquissima"-nak neveztetett, s olly erös alkotásu, hogy aljának fala 2 öl széles, s olly kövekből épittetett, hogy több századok viharaival daczolva, szép sima, meg nem romlott állapotban vannak minden vakolás nélkül. Ugyanitt volt egy zárda is azon szerzeté, mellyet latinul Ordo-Praedicatorum-nak neveztek. Végre nevezetes Körösszeg még arról, miszerint IV. Lászlót, ki a kun szép nöket igen szerette, a kunok itt ölték meg.

Keresztyene, (Nagy és Kis), Bars most A.-Nyitra vm. tót faluk, a Nyitra mellett: 616 kath. lak., s kath. paroch. templommal. Határjok termékeny; rétjei különösen jók. F. u. a pesti-seminarium, a nyitrai káptalan, mások többen. Ut. p. Oszlán.

Keresztúr, Pozson m. tót fa-

lu, a Dudvágh mellett, N.-Szombathoz 1½ órányira. Van egy kath. paroch. temploma, szép erdeje, mellyben sok vad találtatik, és 639 kath., 11 zsidó lak. 1490-ban itt fogadták el a magyar Rendek ujonan választott királyokat II. Ulászlót. F. u. gróf Eszterházy József.

Keresztúr, magyar-oláh falu, Bihar vmegyében, az Érmelléken, ut. postája Margita ½ mfd., 270 ref., 205 g. kath., 10 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Dombos völgyes határa jó mivelés mellett mindent megterem, de leginkább rozs és tengeri vettetik; szőlőhegye s erdeje van. Birja Ravaszdy István. Van itt 9⅜ urbéri telek.

Keresztúr, magyar falu, Sopron vmegyében, ut. postája Kapuvár 2 mfd. Lakja 380 r. kath., 570 evang., 40 zsidó. Kath. paroch. templom. Róna határa közép termékenységü s kiterjed 3000 holdra; erdő, szőlő nincs. Urbériség: 28 telek. Birják a csornai prépost, s más több közbirtokosok.

Keresztúr, Nógrád m. puszta, 19 kath. lak.

Keresztúr, (Hastein), Bars m. tót falu, 738 kath. lak. Nagy erdő, sovány föld. F. u. gr. Keglevics.

Keresztúr, Nyitra m. puszta, Megyer filial, 34 kath. lak.

Keresztúr, Bács m. orosz falu, Kulához délre 1½ órányira; 92 kath. 2818 egyesült göröghitü, 9 evang. 2 zsidó lak. Görög egyes. templom és plébánia. Feketeközér földjei síkon feküsznek. Lakosai tehetős gazdák. F. u. a kamara. Első osztálybeli róna határa 1100 □ ölével 15,898 hold, mellyből 208 urbéri és 6⅛ szabad telek után van 6864 h. szántó, 4934 h. rét, 2500 h. jó, 1250 hold posványos legelő, 200 h. mocsár, 150 hold utak.

Keresztúr, máskép Kollátszeg, magyar-horvát falu, Zala vmegyében, a Mura mellett, mocsáros vidéken, 800 kath. lak., egy kies dombra épült paroch. templommal. Birja a kamara és a helybeli apátság, melly a plebániával van összekötve. Ut. post. N.-Kanizsa.

Keresztúr, puszta, Zala vmegyében, Rezi faluhoz közel.

Keresztúr, puszta, Veszprém vmegyében, Szent-László mellett.

Keresztúr, (Alsó és Felsö), magyar faluk, Vas vmegyében, ott hol Vas, Veszprém, Zala határai összejönnek, 560 kath., 43 evang., 14 zsidó lak. Többen birják, s ut. post. Devecser.

Balaton-Keresztúr, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Marczali. Van 720 kath. lakosa, fióktemploma, első osztálybeli határa, erdeje. Birja gr. Festetics Tasziló.

Bodrog-Keresztúr, magyar mezőváros, Zemplén vármegyében, a Bodrog mellett, és a Dereszla nevü domboldalban, ut. post. Tokajtól ½ órányira. Határa 4622 hold, mellyből szántóföld 806 h., kaszálló 1519 hold, legelő 200 h., szőlőhegy 1200 hold, erdő 897 hold. A szántóföldben csak 5 hold urbériség van, mind a földesurak használják. Földje agyagos és nyirkos, s jó buzát és gabonát terem; erdeje igen szép egyenes tölgyfákat növeszt; szőlőhegyei tokaji név alatt ismeretes bort teremnek; állattenyésztését az árvizek hátráltatják. Lakja 1873 lélek, kik közt 780 római, 40 görög kath., 652 reform., 35 evang., 366 zsidó, 48 mesterember, 6 kereskedő. Vizei a Bodrogon kivül a halastói forráskut, a messzelátó forrásviz, tul a Bodrog vizén a Bogdányi tó, mellyben régi szász fegyverek, kerekes puskák, és görbe kardok találtatnak. Igen mély sáros tó volt, de most már a Bodrog árjai által beiszapoltatott. Van itt római és görög kath. templom, reform. anya-

szentegyház, synagóga, több nemes udvar, vendégfogadó. Országos vásárt 4-et tart, mellyek még Pestről is meglátogattatnak. Névszerint Mátyás, Pünkösd csonka hét, Bertalan, és Katalin napjain. Hetivásárok nincsenek. Földesura volt a csőd alá jutott gróf Wolkenstein család. Hajdani szabadságait II. Rudolftól nyerte, vérhatalommal is birt. A 16 és 17-ik században könyvnyomtató műhelye volt. 1608-ban a bécsi békekötés következtében Bocskay foglalta el. 1647. III. Ferdinand Rákóczy Györgynek adta. — II. Katalin orosz czárnő idejétől fogva egész 1800-ig egy orosz katonacsapat tanyázott itt, s az udvar számára a borokat ez vásárlotta össze.

Dráva-Keresztúr, horvát f., Somogy vmegyében, a Dráva mellett, 300 kath. lak, lapályos határral. Sok marhát tenyészt. Birja a pécsi káptalan. Ut. p. Szigetvár.

Kapos-Keresztúr, magyar falu, Somogy vmegyében, 598 kath. lak., erdővel, szőlőhegygyel. Birja Gál István. Ut. p. Kaposvár.

Kis-Keresztúr, német falu, hegyes völgyes vidéken, Somogy v.-megyében, 130 kath. lak. Birja Siskovics. Ut. p. Kaposvár.

Magyar-Keresztúr, Torontál vmegyében, magyar népes puszta, a bébai uradalomban: 87 házzal, 744 kath., 14 óhitü lak. Dohánytermesztéssel. F. u. gr. Batthyáni család.

Német-Keresztúr, (Deutsch-Kreuz), német m. v. Sopron vmegyében, Sopronhoz 1¼ mfdnyire, 1442 kath., 796 zsidó lak., paroch. templommal és synagógával. Határa átaljában jó, s leginkább buzát, rozsot terem. A majorsági föld nem tudatik; urbéri szántóföld van 1777 hold, rét 159 h., szőlőhegy 1929 h., erdő 226 hold. Van itt egy patak, s egy savanyuvizforrás, melly az egész vidéket, különösen Sopron városát kellemes itallal látja el. A helységtől ¼ óranyira van egy nagyszerü vár, négy szegletre épitve, s minden szegleten tornyokkal ékesitve. Hajdan gr. Nádasdy családé volt; most a várossal egyetemben h. Eszterházy Pál tulajdona.

Petri-Keresztúr, magyar f., Zala vmegyében, 180 kath. lak. Ut.p. Egerszeg.

Rába-Keresztúr, (Heiligenkreuz), német falu, Vas vmegyében, közel a stájer szélekhez, saját postahivatallal és váltással Fürstenfeld stájerországi, és Rába Sz.-Mihály vasmegyei helységek közt. Van 650 kath., 240 evang. lakosa, kath. paroch. temploma, nagy vendégfogadója, termékeny róna határa. Birja h. Batthyáni Filep.

Rácz-Keresztúr, Torontál vmegyében, szerb falu, Szegedhez délre 2 óranyira: 50 kath., 1476 gör. n. e. óhitü, 6 zsidó lak, óhitü anyatemplommal, s 66 egész telekkel. Határának nagy része mocsáros és sokat szenved a Tisza árjaitól. F. u. a kamara, s a kikindai sz. kerülethez tartozik.

Rácz-Keresztúr, magyar-tót falu, Fejér vármegyében, 800 kath., 100 ref., 20 evang., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, termékeny róna határral. Közbirtokosoké. Ut. p. Martonvásár.

Rákos-Keresztúr, Pest-Pilis vmegyében, tót-magyar-német falu, Pesthez keletre egy jó mérföld. 663 kath., 870 evang., 7 ref. lak., kik közt igen vagyonosok találtatnak. Evang. anya-, kath. filial-szentegyház. — Dicsire szolgál a b. Podmaniczky János ékes kastélya, egy általellenben fekvő 20 holdnyi kiterjedésü kerttel, mellyet a keresztülfolyó Rákos vize, szép halastava, s árnyékos fa sorai felette kellemetes mulató helynek varázsolnak. Határa völgyes, dombos, s a természetnek sok javaival áldatott

meg. Szántóföldei részint homokosak, részint feketék s sikeres buzát teremnek; bora annyira becses, hogy a pestiek kőbányai helyett veszik meg; legelője egészséges lévén, az urasági nemesitett juhtenyésztés szépen divatozik; erdeje, vendégfogadója, s a Rákoson több jövedelmes malma van. — A helységben legtöbbet bir báró Podmaniczky János, a hátra lévő részt báró Podmaniczky Lajos, báró Wenkheimnő.

Sajó-Keresztúr, magyar f., Borsod vmegyében, Miskolcztól $^{8}/_{16}$ állomásra, sik földön. Kiterjedése 3486 hold, ebből szántóföld 1386, rét 479, legelő 600, erdő 250, szőlő 771 hold. Majorsági szántóföld 911, rét 194, erdő 250, szőlő 771 h., legelő közös; urbéri föld van 475, kaszálló 285 h. A föld fekete, agyagos, nyirkos; terem buzát, rozsot, zabot, kukoriczát, krumplit; az állattenyésztés silány, de a mezeigazdaság türhető. A lakosok száma 468 lélek, ebből r. katholikus 8, óhitü 2, ref. 457, anyaegyházzal, zsidó 1. Nyelv szerint mind magyarok; nemre nézve férfi 279, nő 288. Foglalatosságra van: lelkész 1, kántor 1, jegyző 1, biró 1, haszonbérlő 1, cseléd 20, nemes 29, adózó 98; mesterember: 1 kerékgyártó, 1 kovács. A határt keresztülfolyja a Sajó vize, van még egy patak Bábony név alatt; a határban van egy puszta-templom maradványa, mellynek tetején már rét van. Birtokosa: gr. Szirmay István, a szirma-bessenyői uradalomhoz tartozik.

1543. Pelsőczi Bebek Ferencz és örökösei nyernek itt s Kisfaludon igtatást.

1568. Gálházy Miklós s örökösi Derencsényi János magszakadása czimén egy nemes telekbe igtattatnak.

1572. Gyulay János, Gálházy Miklós megszakadása czimén nyer egy nemes telket.

1611. Gyulay Mihály egy Jákó Pál házhelye nevü elhagyott jobbágytelket Tegzes Jánosnak zálogosít.

1613. Basó Sára, Zokoly Péter özvegye, birtokrészét Seniey Péternek és Csáztay Magdolna nejének zálogositja el.

1617. Ugyancsak Basó Sára egy jobbágy-telket szőlővel együtt Végh Andrásnak ad zálogba.

1744. Debreczenyi János perét lásd Sz.-Péternél.

1754. Bukovics Susánna, özvegy Pallaviczininé, indit pert a Szirmay grófok, Csákyak s egyebek ellen, Sajó-Keresztur, Nyárád, Arló, Kelecsény, Egres és Kisfalud helységekben levő részbirtoka iránt.

1761. Bizonyos nemes telekre nézve peralkura lépnek Palatics József és Döry Ferencz.

1768. E helység $^{2}/_{3}$-da Szendrői Török Jánosé, $^{1}/_{3}$-da Almásy kir. tanácsosé volt, a jobbágyok mind szabad költözésü szerződésesek. A tiszai és sajói halászatot az uradalomtól a komáromi halászok haszonbérelték.

Sár-Keresztúr, magyar falu, Fejér vmegyében, Fejérvárhoz délre 2 mfd., saját postahivatallal és váltással Fejérvár és Sár-Bogárd közt. Lakja 1400 ref., 600 kath., 120 zsidó, kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa egészen róna, s bár homokos, de termékeny. Birja $^{1}/_{2}$ a fejérvári püspök, $^{1}/_{2}$ gr. Zichy család.

Sarkad-Keresztúr, magyaroláh falu, Bihar vmegyében, lapályos térségen, ut. postája Sarkad. Lakja 854 ref., 310 n. e. óhitü, 47 kath. Ref. és óhitü anyatemplomok. Határa mintegy 2000 hold, mellyből urbériség 364, majorság 1636; erdő, szőlő nincs. Földe részben szikes, részben gazdag termékenységü. Birják: Lakatos Benedek, Hrabovszky Albert özv. Csotka Lajos, Lakatos Imre, Draskóczy árvák és több curialisták.

Szécs-Keresztúr, Zemplén vmegyében, orosz-tót falu, N.-Azarhoz ¾ mfdnyire: 350 római, 517 g. kath., 11 zsidó lak., gör. kath. paroch. róm. kath. fil. templommal. Szép izlésü urasági kastély és kert. Erdő. F. u. b. Lusinszky. Ut. p. Velejte.

Tisza-Keresztúr, Bereg-Ugocsa vmegyében, magyar falu, közel a Tiszához: 14 római, 47 g. kath., 468 ref., 10 zsidó lak, ref. anyatemplommal. Földe jó és termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók, erdeje kevés. F. u. Ujhelyi, s m. t. Ut. post. Tisza-Ujlak.

Tót-Keresztúr, horvát-magy. falu, Somogy vmegyében, gr. Batthyáni Kázmér mosgói uradalmában, 320 kath., 50 ref. lak., hegyes határral. Ut. p. Szigetvár.

Tót-Keresztúr, magyar-vindus falu, Vas vmegyében, ut. p. Lövő. Van 813 evang., 30 kath. lakosa, evang. anyatemploma. A kath. fiókegyházban tartatott ezelőtt egy nagy ágyu és összelövöldözött vaskapu. Szőlőhegye jó bort terem; de különben határa sivatag, köves. Birják Niczky, Horváth, Muray, Medgyesi, Csányi és Rosty családok.

Keresztut, Szabolcs vmegyében, magyar falu, máskép Kótajnak is neveztetik, Nyiregyházához északra egy mfdnyire: 750 római, 675 gör. kath., 2 evang., 570 ref., 114 zsidó lak., római és g. kath. anyatemplom. Határa nagy kiterjedésü s részint fekete, részint sárga homokos; általjában termékeny. F. u. Ibrányi, báró Bánffy, Vay, s Kelcz.

Keretye, magyar falu, Zala v.-megyében: 120 kath., 10 zsidó lak. Ut. p. A. Lendva.

Kermes, Lipló m. tót falu, 42 kath., 96 evang., 4 zsidó lak. F. u. Köröskényi, Detrich.

Kernecsa, puszta, Temes v.-megyében, Nagy-Zsám szomszédságában. Határa 976 hold, mellyből szántó 600 h., kaszálló 300 h., luczernaföld 50 h., majorsági épületek és kertek 26 hold. A föld fekete agyag, kevés homokkal keverve, minden veteményt igen jó haszonnal terem. Birja Karácsonyi Guido, s a nagy-zsámi uradalomhoz tartozik.

Kernecz, vindus falu, Vas v.-megyében, 103 evang., 4 kath. lak.

Kernyája, Bács m. német falu, Zomborhoz keletre 5 fertálynyira: 2736 kath., 11 óhitü, 6 ref., 24 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa mindenféle gabonát jól megterem. Szőlőskertjei vannak. F. u. a kamara. Határa 1300 □ ölével 11,674 holdra terjed, mellyből 5246 h. urbéri szántóföld (142 urb. és 2⅛ szabad telek után), 3423 h. rét és beltelek, 2070 h. legelő, 253 h. szőlő, 460 h. uradalmi szántó és rét, 27 h. mocsár, 195 hold utak.

Kernyecsa, Krassó vm. oláh falu, Székashoz ¾ órányira: 4 kath., 792 óhitü lak., anyatemplommal, kevés bortermesztéssel. Birja Jagodics család.

Kerpenyet, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskóhi uradalmában, erdős, hegyes vidéken, egy domboldal mellett, 535 n. c. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 1391 hold, mellyből szántó 390, rét 411 h., erdő, melly egyuttal legelő, 590 hold. Majorsági birtok itt nincsen. Agyagos földe középszerű, rétjei vad szénát teremnek. Folyóvizei a Fekete-Körös, és Kristyorel nevü patak.

Kerpest (Nagy-), oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 2 mfld, 420 n. e. óhitü, 10 kath. lak., óhitü anyatemplommal, derék uri lakkal. Határának ½ dombos, ½ lapály; van 11⅞ urbéri állomány, 64 hold majorsági szántó és rét, s 700 hold erdő. Földe a dombokon sovány agyag, la-

pályon fekete föld, s inkább kaszállónak való. Vize a Ró patak. Birja Verner László.

Kérsziget vagy Gabonás, lásd Gabonás.

Kerta, magyar falu, Veszprém vmegyében, a somlyói hegyhez 1 óra: 350 kath., 290 evang., 12 zsidó lak., evang. anya-, kath. fiók-templommal, jó földdel és réttel, erdővel. Birja gr. Zichy István, s ut. p. Devecser.

Kertes, németül Baumgarten, horvát falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz $1\frac{1}{4}$ mfld, a németujhelyi országutban: 650 kath. lak., s paroch. templommal. Van 757 hold szántóföldje, 51 h. rétje, 50 h. szőlőhegye, 62 h. kertje, 200 h. erdeje. Termeszt buzát, rozsot, árpát, zabot, babot, lencsét és burgonyát. Urbéri telek $30\frac{1}{8}$. Erdeje többnyire fenyves, vegyítve bükk- és cserfával. Birja h. Eszterházy.

Kertes, Arad v. oláh falu, Buttyin fil., erdős hegyes vidéken: 384 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal.

Kertes, (Gaas), német mv., Vas vmegyében, ut. p. Szombathely. Fekszik a Pinka mellett, 560 kath. lak., paroch. templommal. Határa meglehetös; rétjei jók; bort termeszt és erdeje van. Itt népes bucsujárások szoktak történni. Birja gr. Erdödy.

Kerülös, (Tyerelus), oláh falu, Arad vmegyében, lapályos erdös vidéken, ut. p. Kis-Jenö 2 mfld. Van 100 magyar kath., 1700 görög egy. lak., temploma, több gazdasági épülete, pálinka-gyára. Róna határa az árpán kivül mindent jól terem, s kiterjed 7000 holdra, mellyből belső telek 270 h., szántóföld 1800 h., kaszálló 1200 h., legelő 1730 h., erdő 2000 hold. Ezekből majorsági szántó 800 h., rét 700 h., legelő 730 h., erdő 2000 hold. Folyóvizei a Fejér-Körös és Tőz. Birja Nemeskéri Kiss Sándor.

Keselymező, Máramaros vm. orosz falu, a Nagyág mellett: 2 rom., 1127 g. kath., 54 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. F. u. többen. Ut. p. Huszt.

Keserü (Ér-), magyar falu, Bihar vmegyében, rónaságon az Ér vize mellett, ut. p. Székelyhid $\frac{1}{2}$ mfld. Népessége 2300 lélek, kik 200 rom. kath., és 50 zsidót kivéve, reformatusok, s mind ezeknek, mind a katholikusoknak helyben van anyatemplomuk. Határa 8000 hold, mellyből 5000 h. szántó, 1500 h. kaszálló, 1000 h. legelő, 100 h. erdő, 110 h. kerti szőlő; mocsár, vizállás 300 hold, sőt két ennyi is lehet. Ebből urbériség 1500 hold, a többi majorság. Földe gazdag fekete homokos agyag, melly tiszta buzától kezdve mindent megterem; dohányt is termeszt, és sok sertést tenyészt. Az Ér vize csavargós és tavas; egy domb csucsán hajdani klastrom helye püspökdomb név alatt ma is kiismerhető, és egy szigetbe szoritott kastély-maradvány. Birják a Fráter nemzetségbeliek 40-en.

Keserütelek, Pest-Solt vm., 268 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Keskend, német falu, Baranya vmegyében, a béllyei uradalomban, ut. p. Laskafalu. Lakja 300 kath., kik többnyire favágók és szénégetők. Kath. fiók-templom. Roppant erdejében nagy vadak is tanyáznak.

Késmárk, kir. város, Szepes vmegyében, a Poprád vize partján, egy kellemes rónaságon, három gyalog órányi távolságra az óriási ös Kárpátok bérczeitől, saját postahivatallal, Pesthez $32\frac{1}{2}$ mfldnyi távolságra. A városnak hosszú, tiszta és szép utczái vannak, a lerontott város kőfalai helyén szép veteményes és gyümölcsös kertek láthatók. Nevezetesb épületei: a városháza díszes rézzel fedett toronynyal; a volt Tököly vár, melly jelenleg a kórházon és börtönön kivül, faraktárul szolgál; a várbeli ká-

polna, mint régi díszének utólsó emléke, minden idegentől meglátogattatik; a goth modorban épült r. kath. nagyobb templom, mellyben a roppant nagyságu feszület és keresztelő-kő történeti ritkaságok; a kisebb kath. templom, melly hajdan paulinusoké vala; az evang. $1\frac{1}{2}$ század előtt fából épült templomuk; az ev. lyceum épülete egy jeles, 12000 kötetnyi könyvtárral; a cs. k. sóraktár, sóhivatal a harmincaddal összekötve. Házak száma 579. Népesség 4391 lélek, kik közt 1782 r. kath., 2571 evangelikus, 3 ref., 6 egy. görög, 29 zsidó, 244 személy, 304 polgár, 50 választott polgár, 273 kézmüves, 40 kereskedő, köztök 1 könyvárus, 2 gyógyszerész. Nyelvet illetőleg főkép németek, aztán magyarok és tótok. Van itt egy r. kath., és két ágostai lelkész; egy virágzó evang. lyceum, mellyben magyarul tanitanak; kath. középtanoda; szegény intézet 6342 f. 18 kr. v. cz. tőkével; kórház 4535 f. alaptőkével; agg-kóroda 8655 f. 50 kr. tőkével; Tichy-féle alapitvány, mellynek kamatjai a helybeli katholikus tanulók közt osztatnak el ösztöndij-képen, 2678 falu 38 kr. váltó czed. tőkével; Smith alapitvány 1560 v. fr. tőkével, kamatjából iskolai könyvek vásároltatván; Schwartner Márton (ki itt született) alapitványa 1500 v. fból álló, mellynek kamatja évenkint egy férjhezmenendő jó erkölcsü hajadonnak adatik ki. — Kereskedése vászonnal és hegyaljai borokkal nagy fontosságu; de gyár csak kettő van, u. m. egy börgyár, és egy nagy terjedelmü sergyár, melly hires és különös jóságu sert főz. A Poprád vize a Dunajecz folyóba, ez pedig a Visztulába folyván; ennél fogva a Poprád nagy fontosságu viz szabályozása végett több évek előtt egy királyi biztosság müködött. — A város határa 10,877$\frac{1}{48}$ hold 1200 □ ölével. Ebből háztelek 44 h., majorok és kertek 263 h., rét és szántóföld 5772$\frac{14}{48}$ hold, a város közbirtoka az erdővel együtt 3406 hold, polgárok erdeje 1000 hold, egyházak tulajdona 35 h., terméketlen tér 35 hold. Helivásárai egész Szepesben legélénkebbek. Földesuri joggal bir Késmárk két és fél falut. Késmárk eredete bizonytalan, de IV. Béla 1269. már több szabadsággal ruházta fel. I. Lajos 1380. királyi városnak tette, s idővel főhelyet foglalt el a Szepesi 24 város közt, a minthogy Ulászló parancsolatjára 1440 a Szepesi gróf, lakását Lőcséről ide tette át. 1423. frigyet kötöttek itt Zsigmond magyar és Ulászló lengyel királyok. 1443 és 1464 a husziták feldultak. 1530. Zápolya János, később Laszky Hyeronym gazdag lengyel mágnás, majd Tököly magyar család birta. 1655-ben ujolag a királyi városok sorába vétetett. I. Ferdinand és Zápolya János közt háboru folyván, Lőcse és Késmárk is egymás ellen valódi háborut folytattak, s köztök több véres ütközet történt. Oka e háborgásnak az vala, hogy mind a két város magának akará tulajdonitni azon jogot, hogy az idegen kereskedők portékái náluk rakassanak le először.

Keszeg, Nógrád m. tót f., 520 kath., 5 evang. lak., kik földjeiket igen szorgalmatosan mivelik, szőllőjök is elég. F. u. Huszár, s. m. t. Ut. p. Vácz.

Keszegfalva, magyar f., Komárom vgyében, határos Guttával, Bálvány-Szakálas s Vizvár pusztákkal, a Vágh-Duna mellett, Komáromhoz északra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire. Határa a szőlősi pusztával egybe van olvadva, s a Vágh-Duna által keresztül metszetik, az innenső vagyis a csallóközi rész 1611 hold, mellyből 803 hold szántóföld, 808 hold pedig kaszáló és legelő; vannak több szigetei is, mellyek náddal és vesszővel szolgálnak. A

Vágh-Dunán tuleső rész 2500 hold kiterjedésü, melly nagyobbára jó szénát termő rétség, erdőség, gyümölcsös és nádas posványos kerület; a Vágh-Nyitra kiöntéseitől sokat szenved. Folyói a Vágh-Duna erei, a Dodvágh, a Császta, melly Poson vármegyéből Vásárutól jő s nagy és mély erével Ekecs, Apácza-Szakálas, Aszod, Gutta, Bálvány-Szakálas, Keresztfalva határain keresztülfolyva a keszegfalvi holt Vághba foly egyik ágával, másikkal a Vágh-Dunába szakad. Jelenleg ugyan a töltések által végképen elfojtatott. Ez érnek árka is épen olyan, mintha hajdan mesterséges csatorna lett volna. Fekete agyagos öntéses földje igen termékeny: dohány is több mint 30 holdban termesztetik az idevaló zsellérek által. Népessége 311 lélek, kik közt kath. 246, ref. 7, zsidó 9; a Vágh-Dunán tul a szigetben lakók száma 50; van itt továbbá 33 nemes családfő. A r. katholikusok saját templommal és pappal birnak. F. u. Kürthy, Csuzy, Balogh, Missics, Simonyi, Lipovniczky, Sárkány, Malovecz nemes családok.

Keszi, Békés v. puszta, Gyulához nem messze.

Keszi (Kis-), magyar f., Komárom vgyében, a Duna mellett, Nagy-Keszi és Érsek-Léllel határoztatván Komáromtól nyugotra 2 mfdnyire. Határa 1061 holdra terjed, mellyből 600 hold szántóföld, 461 hold pedig nagyobbrészint kaszáló, legelő, kákás, nádas és mocsáros laposság; fákat a tagositott birtokokba ültetnek. Földe, melly egészen curiális birtok, jó öntés föld, mindent bőven megterem, ha a Pozson megyéből jövő vizek el nem boritják. Szarvasmarha- és lótenyésztése jó karban van. A lakosok száma 250; ebből 172 református, 71 katholikus, zsidó 7. Nemes családfő 13. Folyó vize az öreg Duna, itt van az ugynevezett Keszi fok mély ere, melyen a felső vizek kifolytak; most nagy töltés tartja, s a fokból uj mellékcsatorna fog a készülőben lévő nagy zugóhoz vezetni, mellyen a pozsonmegyei vizek egy része eresztetik ki. Birtokosok: a szent-mártoni főapátság, Zámory, Csorba, Vigyázó, Baranyai, Mihálykó családok.

Keszi (Nagy-), magyar f., Komárom vgyében, Érsekléllel határos, de a Dunára ki nem terjed, mert délről kis Keszivel szomszéd, Komáromtól 2 mfdnyi távolságra. Határa 3190 holdra terjed, mellynek $^1/_3$-da szántóföld, $^2/_3$-da legelő, kaszáló, nádas és mocsáros helyek. Az egész határból 1680 h. urbéri; a többi curialis és allodialis birtok. Földe igen jó, kivévén a mocsáros laposokat, mellyek Pozson várm. a Milléren folynak ide, s még kifolyások a többiek által gátoltatván, itt száradnak ki, különben a járás most készíteti a zsilipet az öreg Duna partján a Kis-Keszi fokon alul, mellyen időről időre ezen vizek itt ki fognak folyni. Népessége 423 lélek, u. m. református 263, r. kath. 142, zsidó 17, ágostai 1. Van itt $7\,^{16}/_{32}$ rész urb. telek, mellyet 14 gazda és 6 zsellér mivel; 49 nemes családfő. Nevezetesebb épülete a ref. templom és Zámory Károly úr csinos lakháza. F. u. Zámory, Illés, Reinprecht, Lehoczky, Vigyázó nemes családok és a szent-mártoni főapátság.

Keszi, (Garan-), Kosihi, Bars m. tót f. Lévától északra 1 mfd. 510 kath. lak. Határjában láthatni azon kápolnát, melly a lévai ütközetben elesett gr. Koháry István örök emlékére állitatott. F. u. b. Eszterházy.

Keszi (Ipoly-), Hont m. magyar f., 389 kath., 25 evang. lak., s igen termékeny szántóföldekkel. F. u. többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Készi (Kis-), Hont m. magyar fl az Ipoly jobb partján, 434 kath. lak. és egy goth. izlésü régi templommal.

Róna határja gazdag termékenységü. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. p. Ipoly-Ság.

Készi (Kis-), magyar f., Fejér vgyében, 500 ref., 53 kath., 8 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Szántóföldje és rétje jó; bort is termeszt. Birja gr. Nádasdy Lip. Ut. p. Fejérvár.

Sajó-Keszi, magyar f. Gömör vgyében, egy szük völgyben fekszik, nyugot felé Kövecses helységgel határos. Van benne reformatus templom; lelkek száma 305, kik mind reformatusok s eredet-szülte magyarok. Van benne $3^6/_8$ urbéri telek, 3 majorsági telkes gazda, $6^4/_8$ majorsági telek, 19 zsellér, majorsági szőllő 35, dézmás, 33 kapás; 150 hold erdő. Szántóföldje mindent megterem, — rétje nem a legroszabb takarmányt ad; van jó és bő legelője; a marhatenyésztésnek a lakosok kedvellői. Birják ezen helységet: Abaffi, Mumhárt, Pogonyi és Dancs urak. Ut. p. Putnok.

Tisza-Keszi, magyar f. Borsod vgyében, Miskolcztól $2^8/_{16}$ állomásra rónaságon; napkeleti határának közepét ketté vágja a Tisza folyama, mellynek partja ez oldalon füzes erdőkkel van övedzve. A helységnek rétjei s legelői nagyobb részt a Tisza ezen napkeleti részén nyulnak el. A négyszeget képező határt északról Tisza-Tarján s Mező-Csáth város, napkeletről Polgár mezőváros s a sz. Margitai puszta, délről Ároktő helysége, valamint nyugotról is Ároktő és Csáth város határai környezik. A határ összes kiterjedése hozzávetőleg 10,000 holdat tesz, mellyből szántóföld 3500, rét 2500, legelő 3340, szőlő 80, füzes erdő 80, s a faluterülete 190, használaton kivüli 310 hold; rétje és legelője a Tisza gyakori áradásai miatt gyakrabban használhatatlanok. Szántóföldei mind földesúri hatóság alatt vannak, mellyeknek $^2/_3$ része szikes, $^1/_3$ része pedig fekete és homokos földek, a kövéritès és kifeszitett szorgalom által azonban buzát, rozsot, árpát, zabot, krumplit, kukoriczát, főzelékeket bőven megteremnek. Szőleje homok-halmokon fekszik, bora gyenge, de tápláló. Az állattenyésztés egy nagyobb részét teszi a birtokosok jövedelmének, több selyemszőrü birkanyáj, több magyarfaju szarvasmarhaguják, közönséges magyarlovakkal gazdag ménes és sertésnyájak legelnek száraz években árviztől ment gazdag határain s legelőin, árvizes időkben azonban haszonbérlett pusztákon legeltetnek. A lakosok mind magyarok, s tiszta magyar nyelven beszélnek, kiknek összes száma 1856; ezek közt férfi 935, nő 921 számmal vagynak. Vallási tekintetbe nevezetesen reformatus 1657, anyaegyházzal; r. katholikus 169, evangelikus 4, izraelita 26, uj magyar 41. A lakosok kézimunkások és halászok. Telkes jobbágy nincs, majorsági földön lakó zsellér 236, házatlan 109, mesterember 18. A Tisza folyamán deszkákkal, fákkal, zsindellyel, gerendákkal és faszerszámokkal kereskedő 4; boltos izraelita 1; a lakosok olvasni, irni általában tudnak. A Tisza a határt keresztülmetszi, s áradásaival sok kárt okoz; több kompos malmok forognak a Tisza hátán, s birtokosaiknak jó jövedelmet hajtanak; napkeletről a Tiszából kiszakadó Sejpes nevü mély ér választja el a sz. Margitai puszta határától a Tiszakeszi határt. A Tisza árjától táplált nádtermő tavak a Tálló, és a vadmadarakkal bővölködő Karattsa tava. Reformatus temploma, oskolája ugy pap lakja meglehetős csinossággal épitvék. A Tálló tó felett meglehetősen emelkedett dombon állott hajdan Százd falu, mellynek templom s épületromait az ekék ma is felszaggatják. A helység birtokosai: Gencsy, Bük, Komjáthy, gr. Csáky, Dobozy, Karácsondy, Tornaljay, Vadnay, Acs,

Nagy, Szabó, Garas, Kecskeméthy, Csiszár, Losonczy, Makrányi, Tóth, Veres családok, és Oros nemzetség, s több más apró birtokosok.

1575. Pribék Éva bizonyos birtokrészt Csiga Györgynek zálogosit.

1577. Ugyanazon részt Csiga György Szoklosy Istvánnak alzálogositja.

Készihócz, Hont m. magyar-tót falu, 520 kath., 238 evang. lak. Földjei középszerük; bora, legelője, fája elég. F. u. a Dacsó örökösök. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Keszincz, oláh falu. Temes vgyében, Aradhoz 3¼ mfd., ut. postája Guttenbrunn ¼ mfd. Lakja 2110 n. e. óhitü, s 5 zsidó. Anyatemplom. Van itt 3 egész, 30 fél, 182 negyed, 73 nyolczad telek, 324 hold legelő, 786 h. szölő, és 618 h. 1400 □ öl szilvás. Majorsági szántó 296 h., erdő 4400 hold. Agyagos földe második osztálybeli; bora, szilvája, ha az idő kedvez, szerfeletti bőséggel. Birja a kir. kincstár; ezelőtt Lovász Josepha jószága volt.

Keszneyéten, Zemplén v. magyar falu, Zemplénnek legalsó déli csúcsán, hol a Sajó a Tiszába vegyül: 15 kath., 1440 ref., 20 zsidó lak. Ref. anya sz. egyház. Róna, fekete agyagos határa gabonát, buzát, kukoriczát terem, szinte dohányt is; erdeje csekély; szántófölde 651 hold. Halászata sok hasznot hajtó. F. u. gróf Erdödy, Almásy. Ut. p. Tokaj.

Kesző, vár, Sopron vgyében; lásd Szany.

Egyházas-Kesző, magy. f., Vas vgyében, Sopron vgye széléhez közel, a Rába és Marczal vizek közt, 800 kath. lak. paroch. templommal, termékeny lapályos határral. Birja a győri püspök, s ut. p. Pápa.

Vár-Kesző, magyar falu, Vas vgyében, a Rába mellett, melly Sopron megyétől választja; 300 kath. lak. Régi vára tul a Rábán, már Sopron vgyében fekszik, s feje egy uradalomnak, mellyet a győri püspök bir.

Keszőiczés, Poson m. magy. falu, Vajka mellett, a minthogy a Vajkai praedialis székhez tartozik. — Fő gazdagsága a Duna szigetjeiben áll, hol sok legelőt, elég rétet, fát, vadat, találsz; malmai is vannak. Lakja 290 kath., 16 zsidó. Ut. p. Somorja.

Keszteg, lásd Esküllő.

Keszthely, magyar város, Zala vgyében, a Balaton mellett, igen regényes, és egészséges vidéken, ut. p. Hahót. Lakja 6500 kath., 24 evang., 500 zsidó. A lakosok főleg szőlőmüvelésből, kézmüvekből és kereskedésből élnek. Van itt jeles urasági kastély és kert, derék uradalmi épületekkel és példány-gazdászattal, ásványos fördővel a Héviz pataknál, s a Balatonban jövedelmes halászattal. A kereskedési közlekedést a balatoni gőzhajó is élénkiti. De legfőbb nevezetessége Keszthelynek a Georgicon, vagyis gazdaképző-intézet, melly legujabban, valamint a magyaróvári, ugy ez is czélszerü átalakitásnak néz eleibe. Ez intézet, melly a halhatlan Festetics György gróf által állitatott, sok jeles gazdát adott már a hazának. A kath. gymnasiumban a praemonstrati szerzetesek tanitanak; a gazdagon dotált kath. plebánus pedig egyszersmind hahóti apát szokott lenni. A város feje gr. Festetics Tasziló egyik uradalmának.

Kesztőlcz, Esztergom m., tót falu, a Pilisi hegyláncz alatt, hol az legnagyobb magasságát eléri: 1140 kath. lak. Kath. paroch. templom. Roppant erdő, mellyben meszet égetnek. Sok gyümölcs. Sovány homokos szántóföldek és rétek. F. u. az esztergomi káptalan. Van itt egy omladékban heverő régi paulinus kolostor.

Keszü, magyar falu, Baranya vgyében, regényes völgyben, ut. p. Pécs. Határa 1284 hold, mellyből

szántóföld 696, rét 410, legelő 50, szőlő 58, erdő 70 hold; majorsági rét 120 h., erdő 70 hold. Földe sárga agyag és homok, főleg rozsot terem. Lakja 576 kath., paroch. templommal. Birja a pécsi seminarium.

Kétegyháza, Békés v. oláh-magyar-német falu, Arad vármegye szélén, Gyulához délre $1^1/_2$ mfldnyire: 803 kath., 4036 n. e. óhitü, 4 ref. lak, n. e. óhitü templommal, szép uradalmi kastélylyal, s egy gyönyörü, nézésre méltó kerttel. Határa gazdag termékenységü; a juh-, marha-, ló- és sertéstenyésztés nagy divatban van. F. u. gr. Almásy család.

Ketergény, Ungh v. magyar falu, Kis-Ráth fil., 13 romai, 8 gör. kath., 69 ref., 20 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Ungvár.

Kétfél, oláh-német falu, Temes vmegyében, Aradhoz dél-nyugotra 2 mfldnyire: 419 r. kath., 1017 n. e. óhitü lak., nagy óhitü egyházzal, 2 óhitü lelkészszel, vendégfogadóval, tisztilakkal. Dombos völgyes határa igen kies, fekete porhanyós s első osztálybeli földdel. Kiterjed 9064 holdra, mellyből 6689 hold 400 □ öl szántóföld, 1266 h. rét, 569 h. legelő, 265 h. házhely, 32 h. szorgalmi föld, 242 h. 1200 □ öl kivágások. Urbériség 5052, majorság 4012 hold. Völgyeit Szikszó nevü patak futja át. Fő foglalatossága a tiszta buza-termesztés és czigarajuh-tenyésztés. A majorsági földeken nem rég 2 kertész község telepíttetett meg, u. m. Kis-Szent-Péter, és Kis-Telep nevü, mellyek összesen $2073^3/_4$ hold földet évenként 5904 pengő forint haszonbér mellett 20 évre birnak; e mellett tartozik minden ház 4 holdat dohánynyal beültetni, s annak felét az uradalomnak átadni. E szerint mind a két község évenként 492 holdat szokott dohánynyal beültetni. Birja Kétfélt a királyi kincstár, mellynek Turegyháza pusztája is itt fekszik, nagy kiterjedésü gazdasági épületekkel.

Kéthalom, Külső-Szolnok vm. népes puszta, Déva-Ványa mellett: 132 kath., 33 ref. lak.

Kethely, kis magyar helység, Komárom-, most Esztergom vmegyében, a vértesi erdők nyugot-déli szélében, Kisbértől $^5/_{15}$, Találól $1^{14}/_{16}$, Komáromtól $2^5/_{16}$, Moortól Fejér megyében, melly utolsó postája, $1^9/_{16}$ állomásnyira. A helységtől inkább nyugotnak terjedő határát ugyan e részben puszta Bottyán és Ette, éjszakról Császár, keletről a Moorhoz tartozó dobosi puszta; délről Sárkány és Kisbér környezik. Van egy tava, egykerekü malommal. Földe dombos, nagyobb részt homok. Ette felé jobbacska; rétei Ette és Bottyán felé jók. A Hidegkut ere a dobosi határ felül ered, s az egész határt végig futja, vize igen jó italu, s ámbár árnyéktalan helyeken jár, legnagyobb forróságban is igen hideg. Van a Császárról átnyuló dobsai hegyen meglehetősen mivelt szőlőhegye. Sertéstenyésztése a nép szorgalma közt fő figyelmet érdemel. A kethelyiekről, császáriak és ászáriakról megjegyzendő, hogy ők egyéb megyei lakosoktól egészen különválva, viseletükben, szokásaik s életmódukban, sőt szókiejtésükben is inkább a veszprémmegyeieket követik. Az erdőszélben látszik egy földvár régi nyoma, s e hely most is várhegynek neveztetik. A határ az 1847-dik évben szabályoztatott urbéri tábla szerint számlál 37 jobbágytelket. Telkes van 54, urbéri házas zsellér 45. Lakosainak száma 810 lélek, ebből 449 r. kath., 200 ágostai, 156 ref., 5 zsidó. Különös említést érdemel, hogy itt mind a 3 felekezetnek van leány-gyülekezete, de anyagyülekezete egy sincs. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kéthely, németül Manersdorf, német falu, Sopron vmegyében, Kőszeghez ½ mfld, a soproni postautban: 680 r. kath. lak., s szentegyházzal. Határa 1376⅛ holdnyi, mellyből 423 h. szántóföld, 138 h. rét, 799 h. erdő, 18 h. szőlő. Urbéri telek 22⅞. Földje középszerű; buzát inkább terem, mint rozsot. Birja h. Eszterházy.

Kéthely, magyar mv., Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz, ut p. Marczali. Lakja 1850 kathol., 23 zsidó. Kath. paroch. templom. Róna határa sok gabonát terem; erdeje szép; a baglasi hegyen jó vörös bort termeszt; gyümölcse, hala bőséggel. Birja gr. Hunyady József, s feje egy szépen kezelt uradalomnak.

Kéthely, (Neumarkt), német falu, Vas vmegyében, a szalónaki uradalomban: 650 kath. lak., paroch. templommal, hegyes, sovány határral.

Kéthely, magyar falu, Vas v.-megyében, a szent-gothárdi uradalomban: 360 kath. lak., paroch. templommal, melly egy hegyen fekszik, rónán fekvő termékeny szántóföldekkel. Ut. p. Rába-Keresztur.

Kéty, német falu, Tolna vmegyében, ut. p. Szekszárdhoz 2½ mfld, 980 ágostai, 203 kath., 30 zsidó lak., ágostai anya-, kath. fiók-templommal. Lakosai gabona-, dohány-, és bortermesztésből táplálják magukat. Birják Bene, Fonyó, Eperjesy, Horváth, Noszlopy, Szvastics, Szalay, Szép és Zichy nemes családok.

Kéty, Esztergom-, most Komárom vm. magyar falu, Bars vmegye szélén, egy posványos ér mellett: 213 kath., 459 ref. lak. Ref. anyatemplom. Dombos határa bővelkedik borral, gyümölcscsel, fával, jó réttel. F. u. a primás. A lakosok birnak 1176 hold másod, 588 h. harmad osztályu szántóföldet, 79 h. rétet, 272⅜ kapa szőlőt. Ut. p. Kéménd.

Kétnyár, puszta, Somogy v.-megyében, Udvarhelynél, gr. Festetics Tasziló birja.

Kéttornyúlak, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Pápa. Lakja 400 ref., 160 kath., 18 zsidó, ref. anyatemplommal, róna termékeny határral. Malom a Tapolczán. Birják gr. Somogyi, Trsztyánszky, Vigyázó, Öry s m.

Kettős, Szabolcs v. népes puszta, Csegéhez tartozik: 105 kath., 4 evang., 82 ref. lak., nagy gazdasággal és juhtenyésztéssel. F. u. b. Vay.

Kétutköz, puszta, Borsod v.-megyében, Ivánka mellett.

Kétutköze, Heves v. puszta, Poroszló mellett: 22 kath., 5 ref. lak.

Keyermes, Csanád vm. népes puszta, Arad vmegye szélén, Tornyához éjszakra 2½ órányira: 1388 magyar kath., 10 n. c. óhitü lak. Igen szép és nagy puszta, nevezetes marhatenyésztéssel és hizlalással, ménessel, dohányföldekkel. Birta néhai Tököly Péter csanádi volt főispán, kinek itt jeles kastélya, angolkertje, s nézésre méltó istállói voltak.

Kevicz, Thurócz m. tót falu, a Szomolicza patakja mellett: 60 kath., 60 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Rudnó.

Kéza, puszta, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Khogl, német falu, Vas vmegyében, Ausztria szélén, a köszegi uradalomban: 250 kath. lak., paroch. templommal, erdővel, sovány agyagos határral.

Kicsind, Esztergom-, most Komárom vm. magyar falu, a Garan bal partján, Esztergomhoz 1 mfld: 410 kath. lak. Földje hegyes és sovány, de bora jó. F. u. az esztergomi seminarium. A lakosok birnak 471 hold harmadik osztályu szántóföldet, 170 h. rétet, és 557½ kapa szőlőt.

Kicsorna, Beregh vm. orosz falu, fekszik Galliczia határszélén: 149 g. kath., 5 zsidó lak. Legelője, rétje, erdeje elég; földe csak zabot terem. F. u. gr. Schönborn.

Kiczlád, német falu, Vas vmegyében, a szalónaki uradalomban, Stájerország szélén: 200 kath., 120 evang. lak., kath. paroch. templommal, hegyes, sovány határral.

Kide, puszta, Szathmár vmegyében, Endréd mellett.

Kiete, (Kigaticze), Gömör vm. tót falu, Ratkóhoz 2 órányira: 14 kath., 212 evang. lak., evang. szentegyházzal. Faedények készítése; gabona-kereskedés. F. u. hg. Koburg. Ut. p. Rimaszombat.

Kigyik, oláhul Kizsik, oláh falu, Bihar vármegyében, Telegdhez délre 1½ mfld: 300 n. e. óhitü lak., fa anyatemplommal. Hegyes völgyes határa 2000 h., mellyből szántó 900, rét 200, erdö 500, legelö 400 hold. Ebből majorság az erdövel együtt 1200 hold. Földe sovány agyag; szilvája böséggel. Birják b. Radivojevich István, gr. Kornis Károly, Thuolt József, b. Döry Ferencz, Sulyok.

Kigyós, magyar falu, Bereg v.-megyében, ut. p. Beregszász ½ óra. Lakja 400 ref., 10 zsidó, ref. anyatemplommal. Határa 1702⅜ hold, mellyből 14 urbéri telek után birnak a lakosok 778⅜ hold szántó és kaszálló földet. A határ déli részén fekszik az uradalom erdeje; az éjszaki határt pedig teszi a Szernye mocsár, melly összesen 27,000 holdnyi, és Kigyós helysége s több más helységek határain terül el. Földe fekete agyagos, és igen termékeny; árviz csupán a náddal benött Szernye mocsárt járja. Birja a gr. Károlyi család.

Kigyós (Ó-), Békés vm. népes puszta, 72 kath., 81 n. e. óhitü, 12 ref. lak.

Kigyós (Uj-), Békés vm. szép népes puszta, Gyulához délre 2 órányira: 1033 kath., 19 ref. magyar lakossal, kik többnyire urasági cselédek és dohány-kertészek; csinos kath. paroch. templommal, díszes urasági épületekkel, kerttel, s igen jeles és fontos gazdasággal. F. u. gr. Wenkheim Ferencz, ki nyáron maga is itt szokott lakni.

Kigyós, puszta, Veszprém v.-megyében, Puszta-Miske mellett.

Kijow, Sáros vm. orosz falu, Héthárshoz éjszakra 1 mfld: 23 rom., 625 g. kath., 33 zsidó lak. Gör. paroch. templom. Két kastély. Sok legelö a hegyeken. Erdö. Liszt- és fürészmalom. F. u. a Dessewffy nemz. Ut. p. Eperjes.

Kikinda (Nagy-), Torontál v. csinos mv., s föhelye a kikindai szab. kerületnek, melly hajdan katonai igazgatás alatt volt, de jelenleg is magának külön tanácsa s szép szabadalmai vannak; különben kamarai javadalom. Fekszik N.-Becskerekhez éjszakra 8, Szegedhez 7 mfldnyire: 2908 kath., 24 ref., 74 evang., 11,800 n. e. óhitü, 196 zsidó lak., kik nyelvökre nézve szerbek, németek s magyarok. Van kath. és n. e. óhitü temploma, szép városháza, postahivatala, gyógyszertára, vendégfogadója, epreskertje. Határa roppant kiterjedésü s igen termékeny; kevés erdeje, sok szölöskertje van; szarvasmarhát, juhot nagy mennyiségben tart s 406 egész telket számlál. A kikindai szabad kerülethez még e következö népes helységek tartoznak: Mokrin, Franyova, Melencze mvárosok, Kumánd, Basahid, Karlova, Josephova, Taras, Rácz-Keresztur faluk s számos puszták. A kerület pallosjoggal élt.

Kilics, Nyitra m. puszta, Séllye fil., 7 kath. lak.

Kilimán, magyar falu, Zala vmegyében: 250 kath. lak. Ut. p. Hahót.

Kiliti, Pozson vm. magyar falu, a Szigetközben, a mosonyi Duna bal partján, Magyar-Óvárhoz 5 fertálnyira. Számlál 916 kath. lak. Kathol. paroch. templom. Szántóföldje termékeny; rétje jó; erdeje nagy és szép; gyümölcse böven. A szarvai uradalomhoz tartozik.

Kiliti, magyar falu, Somogy v.-megyében, a Sió vize mellett, közel a Balatonhoz és ut. p. Siófokhoz. Lakja 938 ref., 612 kath., 10 zsidó, kath. és ref. anyatemplomokkal. Nagy határa első osztálybeli; gabonája, bora, fája, szénája elég. Birja a veszprémi kápt.

Kimp, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában, sziklás hegyek közé szorított völgyben: 600 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 3058 hold, mellyből szántó 988, erdö és kaszálló 2070 hold. Mind urbériség. Földjei hegyeken, sziklákon feküdvén, soványak; hegyeiből nagy mennyiségü vasércz ásatik.

Alsó-Kimpány, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában: 426 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, $5^{4}/$ urbéri telekkel.

Felső-Kimpány, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában: 205 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, $3^{2}/$ urbéri telekkel.

Papmező-Kimpány, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 2 mfld, hegyes vidéken: 505 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Van itt 384 h. urb. szántó, 128 h. rét, 120 h. legelö; majorság 200 h. az erdöt is beleértve. Földe sovány agyag. Vize a Ró patak. Birja gr. Porcia Otto.

Kincses, Ungh v. puszta, Kereknye fil., 13 g. kath. lak.

Kincses, Zemplén vm. puszta, Parnó fil., 50 kath., 6 evang. lak.

Kinczelova, tót falu, Zólyom vmegyében, ut. p. Beszterczebánya, felemelt sikságon: 110 evang., 29 kath. lak. Földe homokos agyag, melly mindent megterem. Van Szelecz nevü patakja, 6 urb. telke; de majorsága nincs. Birja Beszterczebánya városa.

Kis-Kinyiz, Abauj v. magyar falu, a Hernád völgyében: 132 kath., 12 evang., 262 ref., 35 zsidó lak. Ref. szentegyház. Első osztálybeli határ. F. u. többen.

Nagy-Kinyiz, Abauj v. magyar falu, szinte a Hernád mellett: 169 r. kath., 236 ref., 24 zsidó lak. Ref. szentegyház. Hid a Hernádon. Hegyes völgyes határa nehéz mivelésü, de elég termékeny, különösen rétje igen jó. F. u. többen.

Kió, Zemplén vm. puszta, A.-Körtvélyes fil., 62 lak. F. u. Szirmay.

Királd, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $2^{8}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $^{7}/_{16}$ állomásra hegyek közt, téres völgyben. Határa 1239 hold, mellyből 14 h. beltelek, 306 h. szántó, 113 h. rét, 86 h. szölö, 500 h. erdö, 220 hold legelö s müveletlen föld. Urbériség $8^{1}/_{4}$ telek után 205 h. szántó és 96 h. rét. A szántóföldek magasabb része szinte szölövel van beültetve. Lakosok száma 119 r. kathol., fióktemplommal. A hegyekben köszén találtatik, s a köszén-bánya haszonbérben gr. Nádasdy Tamás által a belléri vasgyár részére miveltetik. Birja az egri papnövelde.

Király, Gömör v. magyar falu, ut. p. Tornalja szomszédságában: 94 kath., 201 ref. lak. Határa első osztálybeli, igen termékeny. A Sajó nyugoti partján van egy ásványos tava, melly malmot hajt. F. u. többen.

Királyerdö, roppant puszta, Bihar vmegyében, Dobrest mellett. Határa 15,000 hold, mellyből 13,000 h. magas hegyes bikkes erdöség, 2000 hold irtás, melly haszonbérbe adatik a tulajdonos kir. kincstár által. Szá-

mos patakjai, kösziklás barlangjai vannak, szép öreg bikkes erdő, mellynek senki hasznát nem veszi s többnyire kóborgók tanyája. Vizei a Vida pataka pisztrangokkal, s a Ró pataka.

Királyfalu, (Kralocz), Hont m. tót falu, Kormos mellett: 1 kath., 263 evang. lak. s evang. templommal. F. u. h. Coburg.

Királyfalva, (Königsaden), Pozsony m. tót falu, a Pozsonyból Szeredre vivő országutban, Szenczhez ½ órányira, igen kies vidéken: 674 kath., 1 evang., 14 zsidó lak. Fő ékességére szolgál a helységnek a gr. Pálffy Ferencz nagy mulató kastélya, mellyhez egy gyönyörű kert is tartozik, sok különös ritka növényekkel, fákkal, sétáló helyekkel, üvegházakkal, halastóval, mesterséges viz-rohanással s a t. Határa 2 nyomásu s igen termékeny; rétjei szépek; közel Királyfalvához van az uraság majorsága, nevezetes tehenészettel, s sajtcsinálással, és fáczános kerttel. F. u. gr. Pálffy Ferencz, s feje egy uradalomnak.

Királfalva (Modor-), (Königsdorf), tót falu, Modortól éjszakra 1 fertálynyira. Van 337 kath., 822 ev., 11 zsidó lak., jó szőlőhegye, erdeje, kőbányája, kövecses szántóföldje. F. u. Modor városa.

Királyfalva (Vágh-), Nyitra m. magyar falu, Séllyéhez ¼ órányira, a Vágh jobb partján, Pozsony vmegye szélén: 974 kath. lak. Határa róna, jó buzatermő; sok zabot, kölest, kukoriczát termeszt. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Érsekujvár.

Királyfalva, (Königsdorf), német falu, Vas vmegyében, a Lapincs mellett, Stájerország szélén: 586 kath., 520 evang. lak., kath. paroch. templommal. Róna termékeny határát az árvizek járják. Birja h. Batthyáni, s ut. p. Rába-Keresztur.

Királyfalva, tót falu, Zólyom vmegyében, rónán, a Garan mellett, Radván tőszomszédságában, ut. post. Beszterczebánya. Földe televényes termékeny; minden gabonanemet megterem, még a kukoriczát is. Van 5¾ urb. telke, és terjedelmes földesuri majorsága. Lakja 158 kath., 214 ev. Nevezetes épülete a toborzók laktanyája és Tihanyi kastélya, mind a kettő a 16-ik század elejéről. Van itt 7 puskaporgyár, mellyekben 24 ember foglalatoskodik, s évenkint 200-250 mázsa löport készit, melly a bányákban alkalmaztatik. Birják a kir. kincstár, Tihanyi és Radvánszky család.

Királyfalva (Uj-), Zólyom. m. tót falu, Dobranyivától keletre 5 fertálynyira: 39 kath., 42 evang. lak. F. u. h. Eszterházy.

Királyfia, Pozsony m. magyar falu, Somorjához 1 fertálynyira: 66 kath., 14 ref. lak. F. u. b. Jeszenák, Bátló, s mások.

Királyfia, Honth vm. puszta, Egegh fil., 9 kath., 6 evang. lak.

Királyföldje, puszta, Veszprém vmegyében, közel Pápához.

Királyháza, Bereg-Ugocsa v. orosz-magyar falu, tágas völgyben egy sziklás hegy alatt a Tisza mellett: 138 romai, 560 g. kath. lak., r. és g. kath. anyatemplommal. Dombosabb határa elég termékeny, de a Tisza mellett fekvő földeit a vizár rongálja. Egy magas sziklás hegyen állott itt a régi, most elpusztult Nyaláb vára. Ez már 1423-ban a Perényi nemzetségé volt, s jelenleg is nevet ad egy uradalomnak, mellyet e jeles nemzetség bir. Ut. p. N.-Szőlős.

Királyhegyes, puszta, Csanád vmegyében, ut. p. Tót-Komlós, a k. kincstáré.

Király-Helmecz, lásd Helmecz.

Királyi, oláh falu, Bihar vgyében, közel a Berettyó vizéhez, félemelkedett síkságon, Margitához, melly

utolsó postája 1 mfdnyire, 410 lakossal, kik közt 389 n. e. óhitü, 10 g. kath.; 6 ref., 5 zsidó. Óhitü anyatemplom. 28¼ egész urbéri telek. Földje vöröses agyag, de trágya után mindent jól megterem; erdeje van, de szőleje nincs. Szénája elég és jó. Birtokosai: a Baranyi család után Miskolczy Károly, Bernáth Gedeon, Dessewffy urak.

Királyi, (Kralove), Nyitra m., magyar falu, Mocsonok mellett: 791 kath., 3 zsidó lak., termékeny jó határral. F. U. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Királyi, magyar falu, Gömör vgyében, ut. p., Tornallya s Méhi helységek közt rónaságon Putnok felé vivő országút mellett fekszik. A helység közepén van néhai Szentmiklósi R. nagy kastélya és a reform. templ. A lakosok száma 245-re megy; ezek közül ref. 219, evang. 26, mindnyájan magyarok. Van 6⅛ urbéri telek, 22⅛ majorsági, 6 zsellér, 10 lakó; 146 hold erdő, s legelő. Szántóföldje mindent megterem; rétje bőven adja a jó takarmányt. Határában van közel a Sajó vizéhez az ugynevezett meleg vizitó, melly soha be nem fagy, nyáron által kender-áztatásra használtatik, van rajta egy malom. Birják ezen helységet Szentmiklósi csődtömege, Hevessi, Draskóczi, Szontagh és Lóczi család.

Királykút, puszta, Borsod vármegyében, Szendrőhöz tartozik, 49 lakossal, szeszgyárral. Birja Pallavicini őrgróf.

Királynép, (Kralowce,) Abauj m., tót-orosz falu, Sáros vgye szélén: 241 r. kath. 114 g.k. 82 evang., 11 ref. 12 zsidó lak. Görög kath. szentegyház. Határának egy részét a Tarcza gyakran elönti. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Kassa.

Királyrét, Poson m. Felbás filial., 10 kath. lak. Termékeny szép puszta, sok kaszállóval. A gr. Pálffy család majoratusi urad. tartozik.

Királyrév, magyar falu, Poson vgyében, 650 kath. lak., róna termékeny határral, szép erdővel. A sellyei urad. tartozik, sut. p. Szered.

Királyság (Nagy-), puszta, Csongrád vgyében, Szentes mellett. E puszta, Szentes várossal létrejött örök váltsági szerződés szerint egy részben a közös legelőből kihasított földtérből, más részben a hegyesi allodialis birtoknak amazzali összesitéséből, és 3 egyenlő részre történt felosztásából kerekedett; ehhez járulván gr. Károlyi Lajos urnak a szentesi határban volt bökényi birtoka helyett, ugyancsak a királysági közlegelőből cserében adott földtér. E szerint Nagy-Királyság birtoka gróf Károlyi Lajosnak teszen $5326^{1017}/_{1100}$ holdat, melly minthogy nincsen egy tagban, részletesen adatik elő, u. m. a felső vagy száraz rész 2000 $^{28}/_{1100}$ hold, az alsó vagy vizes rész $2340^{780}/_{1100}$ hold, a cserebökényi rész $986^{209}/_{1100}$ hold. E birtokból mind eddig kevés kezeltetik majorságilag; többnyire haszonbérben tartják a szentesi s más vidéki gazdák. Földje ennek is gazdag fekete korhany, melly a legszebb tiszta buzát termi. Nagy-Királyság puszta név alatt még gr. Károlyi György is bir, de ennek terjedelmét nem tudom.

Királyság (Kis-), puszta, az elébbeni puszta mellett, gróf Károlyi István birtoka.

Királytelek, Szabolcs v. népes puszta, Nyiregyházához északra 2 órányira, a tokaji postautban: 410 romai, 15 g. kath, 30 evang., 12 ref. magyar-tót lak., postahivatallal és váltással Nyiregyháza és Tokaj közt. F. u. gr. Dessewffy.

Királyudvar, lásd Königshof.

Kiripolcz, Poson m. tót f., ut. p. Malaczka mellett: 621 kath., 14

zsidó lak. Határja homokos: az uraság itt ménest tart. F. u. h. Pálffy.

Kirva, Esztergom m., német f., melly 1785. szállitatott meg. 516 kath. lak. Kath. paroch. templom. Mind bora, mind földje nagyon középszerű. F. u. a religioi kincstár. Van 28 urbéri telke. Ut. p. Dorog.

Kirva (Kis-), Máramaros vgyei orosz falu, a Taraczk mellett; 301 g. kath., 21 zsidó lak. F. u. a kincstár, sm.

Kirva (Nagy-), Máramaros v., orosz f. a Taraczk mellett, Kis-Kirvával átellenben: 408 g. kath., 29 zsidó lak. F. u. a k. kincstár s m. t. Ut. p. Sziget.

Kirva, Bereg- Ugocsa v., orosz falu, a Tisza partján, magas hegyek tövében, Máramaros vmegye szélén: 214 g. kath., 7 zsidó lak., s fil. templommal. A nyalábi uradalomhoz tartozik. Ut. p. N. Szőlős.

Kirve, vagy **Kirva**, Máramaros v., orosz falu, 698 g. kath., 25 zsidó lak., leány-templommal. F. u. többen.

Kirvave, Máramaros v., orosz ujtelep, lásd Ricska.

Kisa, Poson m. puszta, Jóka filial 7 kath., 1 ref. lak.

Kis-Asszonyd, lásd Asszonyd Somogy vgyében.

Kisasszonyfa, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 1279 hold, mellyből urbéri szántó 417 h., rét 208½ h., elkülönzött legelő 265 h., posványos erdő 50 h., majorsági szántó 88¾, rét 100 h., legelő 40 h., szőlő 30⅛, melly a lakosok által használtatik. Földje vizenyős; sok sertést tart. Lakja 120 kath. lak., derék paroch. templommal. Birja gr. Batthyáni Iván.

Kisbér, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Szalabér, 530 kath., 12 zsidó lak. Bora, buzája, fája elég. Birja Horváth Eduard.

Kisbér, magyar m. v., Komárom, most Esztergom vgyében, Veszprém vgye szélén, Győrtől 2$^{4}/_{16}$, Komáromtól 2$^{6}/_{16}$, Tatától 2 állomásra, Fiók-postát maga az uradalom tart, Győrből hozatván a leveleket. Határa 8877 hold, 583 □ öl. Ebből urbéri birtok 45$^{40}/_{64}$ telek után 56 h. 119 □ öl beltelek, 1322 h. 449 □ öl szántó, 303 h. 997 □ öl rétföld, 222 h. 194 □ öl természeti rét, 56 h. 486 □ öl zselléri beltelek, 87 h. 288 □ öl szántó, 163 h. 14 □ öl urbéri szőlő, 66 h. 63 □ öl lakosok kezén levő irtás. Templom-, iskola-, községföld 230 h. 389 □ öl. Földes uri belsőség 149 h. 38 □ öl, szántóföld 275 h. 56 □ öl, rét 47 h. 36 □ öl, erdő 692 hold 2 öl, szőlő 7 hold. Utak, s müveletlen 198 hold 146 □ öl. Fajzásuk a lakosoknak az uradalmi erdőből jár, s ez legelőnek közösen használtatik. Határa emelkedett halmos, homokos, de fekete földjei is vannak. Termesztetik buza, rozs, árpa, zab, kukoricza, és igen sok burgonya. A lakosok már a luczernát kezdik termeszteni, az uradalom által pedig vonósok számára zöld tengeri termesztetik, s ezek egész nyáron istállón tartatnak. Folyó itt nincs, kivéve a Bakonyból jövő ereket, mellyek a határt több helyt átvágják, több tavakat képezvén; ezenkivül szép forrásvizei vannak. Van 3 lisztmalma 2 – 2 kerékre, s egy deszkametsző malom. Népessége a városnak 2085 lélek, kik közt 1840 kath., 20 ágostai, 210 ref., 15 zsidó, kath. paroch. templommal. A reformatusok az ászári anyaegyházhoz tartoznak. Fő ékessége a városnak gróf Batthyáni Kazmér emeletes kastélya, mellyet jeles angolkert vesz körül; s a város feje egy uradalomnak, mellyhez tartoznak még Tarcs, alsó és felső Vasdinnye, Bottyán, Nagybér, Lóhert puszták; Veszprém vgyében Hánta, Ta-

mási faluk, és Nádasd puszta. Ugyanesak Kisbéren van 1 gyógyszertár, vendégfogadó, jeles schweiczi tehenészet, s évenkint 70 — 80 darab sőre hizlaltatik. Ezenkivül az uradalom tart 10,000 darab nemesitett birkát, és szép makkos erdei levén, több száz darab sertést javit.

Kisfalu, Abauj v., magyar falu, Hejczéhez $^3/_4$ órányira: 184 r. kath., 21 g. kath., 6 evang., 42 ref., 54 zsidó lak. Synagóga. Ut. p. Visoly.

Kisfalu, (Mala-Vieska), Thurocz m., tót falu, a Zsarnovicza patak mellett. Számlál 88 kath., 265 evang. lak. Földje rétje jó; erdeje is van. F. u. többen. Ut. p. Rudnó.

Kisfalu, Gömör v., magyar f., 128 kath., 302 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny határ. Erdő. F. u. többen.

Kisfalu, (Maloweska), Sáros v. tót f., Sz. István fil. Szentegyház, s 456 kath. lak. Népes bucsujárások. Erdő. Jó legelő. F. u. Kassa városa.

Kisfalu, Abauj-Torna v. puszta, Sziliczéhez délre: 14 kath. lak. Juhtenyésztés. F. u. többen.

Kisfalu, (Mala-Wieszka), tót falu, Nógrád vgyében, A. Sztregovától $^1/_4$ órányira, a Sztregova vize partján, laposon fekszik, de hegyes környéken, ut. p. Szakál Határa 490 h., u. m. 20 h. beltelek, 274 szántó, 100 h. rét, 62 h. erdő, 34 h. haszonvehetlen. Ebből majorsági beltelek 2, szántó föld 10 h., erdő 62 h., haszonvehetlen 34 hold; a többi urbériség. Az erdő közös legelő. Földje veres agyag, néhol vadvizes, kavicsos, árkos; legjobban termi a rozsot, zabot, burgonyát, veres lóherét, de a buzát s árpát is megtermi. Rétjei kétszer kaszálhatók. Juhokra legtöbb gond fordittatik. Lakja 173 evang., 8 kath., 5 zsidó, kik magyarul is tudnak. A sztregovai patak egy malmot hajt. Birja a Madách család.

Kisfalud, Poson m. magyar f. Egyház-Gellétől keletre 1 órányira: 289 kath., 13 zsidó lak., termékeny földdel, jó legelővel. F. u. Nagy, s más nemesek. Ut. p. Somorja.

Kisfalud, magyar falu, Sopron vmegyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár $1^1/_4$ mérföld. Lakja 828 r. kath., 432 evang., 40 zsidó. Róna határa 3333 $^{32}/_{100}$ holdat, az irtáskertek $197^{99}/_{100}$ s igy összesen 3531 $^{22}/_{100}$ holdat teszen. Ebből a lakosok legelője $120^{75}/_{100}$ hold; a többi föld $3276^{53}/_{100}$ hold. Az irtások részint gyümölcsösnek, részint szántóföldnek használtatnak; erdő, szőlő nincsen. Az urbériség is, melly $20^5/_8$ telek, tagositva van. Földe fekete agyag, s minden gabonanemet, luczernát és lóherét terem. Juh mintegy 2000 darab tartatik. Birtokosai: Barthodeiszky, Róth, Fiáth, s több családok.

Kisfalud, puszta, Fejér vmegyében, Fejérvárhoz 1 órányira, igen szép és termékeny róna határral, 150 lakóval. Birja gr. Lamberg.

Kisfalud, Nógrád m. puszta, 85 kath. lak.

Kisfalud, (Veiszka), Bars m. tót falu, 368 kath. 10 evang. Kastély. Középszerü föld. Erdő. Vizimalom. F. u. Zerdahelyi, s a t.

Kisfalud, puszta, Szabolcs vmegyében, birja a Törös nemzetség.

Kisfalud, Beregh vmegyében, orosz falu, az Ilosva vize mellett, a mármarosi postaulban: 5 r. kath. 514 g. kath., 12 ref., 40 zsidó lak. Gör. kath. paroch. Vámhid. Földe elég termékeny, különösen rétjei nagyon jók; erdeje is van. F. u. Ilosvay, Ajtay, Morvay nemz. Ut. p. Nyiresfalva.

Kisfalud, Gömör vmegyében, puszta, N.-Kalósa és Oldalfalva közt: 32 ref. lak., s korcsmával. F. u. a Plechtrich nemzetség.

Kisfalud, német-szerb falu, Baranya vmegyében, a Karasicza mel-

lett, a bellyei uradalomban, ut. post. Baranyavár. Lakja 643 kath. 630 n.e. óhitü, anyatemplommal. Rétjei igen jók; bort termeszt.

Kisfalud, (Klein-Dörfl), magyar falu, Vas vmegyében, a szentgothárdi uradalomban, 175 kath. lak.

Kisfalud, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Szombathely, 160 kath., 40 evang. lak. Többeké.

Kisfalud, magyar falu, Zala vmegyében, egy hegyoldalban, Szent-Bénkállához óranegyedre, ut. p. Veszprém, 383 kath. lak. Határa szük, de termékeny; réljei jók; bort termeszt. Ezen a helységen innen esik egy völgy, melly káli völgynek neveztetik. Birja a veszprémi káptalan.

Kisfalud, magyar falu, Zala vmegyében, 150 kath. lak. Ut. post. Egerszeg.

Kisfalud (Bodrog-), magyar falu, Zemplén vmegyében, dombos helyen, a Bodrog mellett, közel B.-Kereszturhoz, ut. p. Tokaj. Határa a Szegi pusztával együtt 5533 hold, mellyből szántóföld 753½ hold, rét 756½, szölöhegyek 865, legelö 550, erdö 2383, urasági szilvás 19, a helység és puszta fekvése 200, liba- és bornyú-mezö 25 hold. Ebből majorsági szántóföld 385½, urbéri 199, lakosok kezén levö irtás 169 hold. Földje agyagos és mindent jól megterem javitás után; szölöhegyei felette nemes bort teremnek, s tokajihoz soroztatnak; erdeje gyönyörü; szénája sok, de sásas. A várhegy tetején Szeghi vár romjai most is láthatók. Lakja 157 házban 503 római, 300 görög kath., 120 reformatus, 20 evang., 80 zsidó. Hajdan a jesuiták birták, de jelenleg Kisfaludot egészen, s a Szeghi pusztát nagy részben birja a kegyes alapitvány, mellynek itt van 385 posoni mérö szántóföldje, 411 kaszás rétje, 5 hold 164 □ öl szöleje, és erdeje mind Kisfaludon, mind Szegi pusztán. Ezenkivül a Szegi pusztán birnak még vagy 70-en, föleg Mudrányi Ferencz, András, Szentimrey, Kazinczy András, gr. Szirmay Sándor stb.

Kisfalud, két hasonnevü puszta, Borsod vmegyében, egyik Palkonya és Szederkény közt a Tisza partján; másik Ecseg és Sajó-Keresztur közt a Sajó partján.

Kisfalud, puszta, Borsod vármegyében, a Bikkhegy keleti részén, sik vidéken, Szent-Péter és Alacska közt, 1200 hold területtel, szép majorsággal, 66 lakossal. Birják a Pilta testvérek.

Nemes-Kisfalud, magyar f., Somogy vmegyében, ut. post. Nemes-Vid. Lakja 460 reform., 83 kath., 30 zsidó, ref. anyatemplommal, termékeny határral, mellyet több nemesek birnak.

Zseliz-Kisfalud, magyar f., Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvárhoz délre 1¼ órányira, 800 ref., 68 kath. lak., ref. anyatemplommal. Legelője térséges; szölöhegye és jó homokköve van. Láthatni itt egy régi vár vagy kolostor romjait is. Birja h. Eszterházy.

Jász-Kisér, magyar város, a Jász-Kun megyében, az apáti járásban, ut. p. Jászberény. Van 5316 lakosa, kik közt 4503 ref., 797 róm. kath., 4 ágostai, 12 n. e. óhitü. Kath. és ref. anyatemplommal. Róna határa igen jó, szép tiszta buzát, s minden gabonát nagy haszonnal terem; van szölöskertje, a Tisza mellékén nádas rétje, kis erdöcskéje. Sok és erös dohányt termeszt.

Kisháza, oláhul Kecse, oláh falu, Bihar vmegyében, laposas rónaságon, ut. postája N.-Várad 4½ mfd. Határa 2478 hold. Ebből laposan fekvö termékeny szántóföld 539, rét 318, mellyek a Fekete-Körös árjai által gyakran rongáltatnak; dombosabb és soványabb szántóföld 160 h.,

legelő tisztás 100 h., erdő 1291 hold, mellyben azonban a legeltetés september elejétől Sz. György napig tilalmas, mert akkor benne a földesuraság sertései makkoltatnak. Majorságföld csak 70 hold van. Népessége 100 r. kath. és ref., 1216 n. e. óhitü, fa paroch. templommal, urasági kőházzal és nagy magtárral. Vize a Karaszói patak, és egy Holt-Körös, Kristyor nevezetü, melly a Fekete-Körös áradását veszi fel. Birja a váradi deák káptalan.

Kis-Koh, oláh falu, Bihar v.-megyében, Belényeshez $2\frac{1}{2}$ mfld, felette hegyes erdös vidéken: 313 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Urb. szántó sovány köves föld 65, jó rét 108, legelő 123, majorsági erdő 1167 hold. Itt a híres Válja-Szákó, vagy Reichenstein ezüstbánya. Birja a váradi görög püspök.

Kislak, magyar falu, Somogy vmegyében, a kaposvári uradalomban: 350 kath. lak.

Kislaka, oláh falu, Bihar v.-megyében, hegyes vidéken, a váradi deák püspök béli uradalmában: 657 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Van 600 hold szántóföldje és rétje, mellyből csak 15 h. majorsági, és 1200 h. majorsági erdeje, melly makkos. Földe a tiszta buzát is megtermi, de keveset ad. Szilvája sok.

Kismarton, németül Eisenstadt, német város, Sopron vmegyében, szölökkel, erdökkel koszoruzott hegy tövében, igen szép vidéken, Bécstől 6, Soprontól $2\frac{1}{2}$, a Fertő tavától $1\frac{1}{2}$ mfldnyi távolságra. Áll a tulajdonképeni királyi városból, és a hg. Eszterházy Pál birtokához tartozó várból és váraljából. Népessége a kir. városnak 3000 r. kathol. Nevezetesb épületei a kath. paroch. templom, a ferenczieк kolostora egy kis szentegyházzal együtt, mellynek sírboltja temetkezési helyül szolgál az Eszterházy hgi családnak; s egy üvegből készült szekrényben most is látható Eszterházy Pál nejének Orsolyának holt teteme. Van itt még városház, polgári kóroda, szegények háza. Minden polgári házhoz réteken, földeken, szölökön kivül egy kis darab erdő is tartozik. A hg. Eszterházy birtokához tartozó Váraljába (Eisenstadt am Berg) a város felső kapuján menni ki, s áll a tulajdonképeni Váraljából és a Zsidóvárosból, s lakja 1900 r. kath., 900 zsidó, 15 ágostai. Itt említést érdemlenek: a várpiacz, mellyen a várossal közösen tartatnak a vásárok, szép ugrókuttal; a nagy cancellaria épület, melly hajdan apácza-zárda volt, s most benne székel az összes herczegi uradalmak kormányzó hivatala; a herczegi igen szép istálló, oszlop-rendekkel, márványjászolokkal, két ugrókuttal; a herczegi őrház és kaszárnya; az irgalmas barátok kolostora és kórháza; synagóga, könyvnyomda, stb. De a mi Kismartont külföldön is ismeretessé teszi, ezek: a herczegi pompás várkastély, a felséges angolkert, a kálvária és a herczegi vadaskert. A várkastélyt még Eszterházy Pál herczeg építtette 1683-ban, hg. Eszterházy Miklós pedig 1805-ben egészen uj alakba vétette. Ez egy roppant négyszegü épület egészen rézfedélre, 4 magasb és 2 kisebb toronynyal, a kert felöl kettös oszlopsorral. Szobái királyi pompával készültek. A ritka szépségü angolkert a kastélytól kezdve egy lassan emelkedő dombon és hegyen terül el, mellynek tetejéről igéző kilátás esik a környékbeli vidékre. Roppant növényházaiban 70,000 darab legdrágább növénynemek ápoltatnak, s e tekintetben a kismartoni kert minden osztrák birodalmi kertet felülmulván, csak a franczia malmaisonival vetekedik. A kálvária

szépség tekintetéből a selmeczivel és eperjesivel versenyez. Végre a herczegi vadaskert a Pozsonyba vivő országut mellett terül el, s egészen fallal kerítve 2300 hold kiterjedésü, s ezenkivül az egész erdőkkel fedett Lajta hegye a vadásztiloshoz tartozik; mellynélfogva itt a szarvasok, őzek, dámvadak csordánként legelnek. — Kismarton a 12-ik században mint falu az ó-budai káptalan birtokában volt; ettől vette meg III. Béla király, s ennek Imre fia 1202-ben Korláth Benedek vajdának ajándékozta, Korláth Benedek pedig Tota nejének hitbérül adá. II. András Korláthot számüzvén, mind őt, mind nejét jószágaiktól megfosztotta, de Totának ezt ismét visszaadá. A 14-ik században Kanisai család birta, majd 1447-ben Albert osztrák herczeg, ki a lakosok szabadságait megerősité. 1464-ben Corvin Mátyás III. Fridriknél zálogban levő magyar koronáért Kismartont több várakkal együtt, mint Fraknó, Kőszeg, Kabold, Szarvkő, zálogba veté; ez pedig Ausztriában virágzó szent György vitézeinek ajándékozta, kiktől Mátyás cserében visszavevén, miután Fridriket az országból kiüzte, fiának Jánosnak adá. Zápolya István Beatrixnak s az országnak 17,000 aranyat adván, Kismarton birtokába jött; majd I. Maximilian minden atyjától reá maradt jószágokat visszafoglalá, s ezeket II. Ulászló önként nála hagyván, egész 1622-ig Kismarton elszakitva állott Magyarországtól, és csak ekkor igéré meg II. Ferdinand a soproni országgyülésen, hogy minden magyarországi várakat visszaadand. Melly igéret betöltetvén, később a vár a várostól elszakittatott; s a várat hg. Eszterházy nyeré el, a város pedig 1648. oct. 28-kán királyi városok sorába vétetett fel. 1683-ban a törököktől, 1619-ben a Bethlen seregeitől igen sokat szenvedett; 1713-ban pedig majd az egész város dögvészben halt el.

Kismező, puszta, Borsod v.-megyében, Csokva, Nekesény, Visnyó és Lénárt-Darócz közt, nyilt vidéken, 482 hold területtel, mellyből 246 h. szántó, 166 h. kaszálló, 70 h. legelő. Van kis majorja, korcsmája. Birja az egri papnövelde.

Kisoda, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz délre ½ mfld rónaságon: 1463 n. e. óhitü lak., kik az egész Bánságban első fürjfogók. Határa 3075 hold, mellyből urb. szántó 1422 h., rét 469 h., legelő 209 h., házhely 244 h., majorsági szántó 300 h., rét és legelő 265 h., szabad földek 166 h. Földe fekete agyag s első osztálybeli; főleg tiszta buzát és kukoriczát terem. Birja a kir. kincstár.

Kissócz, Szepes vm. tót falu, Svabocz fil., 238 kath. lak. Savanyuviz. F. u. Glosz, Görgei, Stavácz, Marsalkó, s m. Ut. p. Horka.

Kis-Szállás, puszta, szabad Jász és Kun kerületekben, ½ Félegyháza, ½ Alsó-Sz.-György birja. Ennek részén van a közel 100 ölet elfoglaló Fejértó.

Kis-Szállás, Bács vm. népes puszta, Mélykuthoz 1¾ óra: 647 kath., 6 ref. magyar lak. Roppant határa 21,112 hold 1200 □ ölével, melly azonban igen homokos. A b. Orczy család öröksége volna, de most Meyer bécsi bankár birja.

Kistelek, magyar falu, Baranya vmegyében, rónaságon, ut. p. Sz.-Lörincz. Határa 1304 hold, mellyből urbéri szántó 348 h., rét 174, elkülönzött legelő 93⅜ h., majorsági szántó 379 h., rét 100 h., legelő 206 ⅜ hold. Földe elég termékeny. Van egy csinos uradalmi laka. Birja Czindery László.

Kistelek, Csongrád v. magyar falu, a Szegedről Pestre vivő postautban, Szegedhez 2 állomásnyira:

3254 kath., 4 zsidó lak., kath. paroch. templommal, vendégfogadóval. Postahivatal és váltás Szatymáz és P. Péteri között. Határa homokos. Urbéri telek 100. F. u. Szeged városa.

Kisujszállás, Ungh v. népes puszta, Szerednyéhez 1 mfldnyire: 35 romai, 12 g. kath., 15 zsidó lak.

Kisujszállás, magyar város, a Jász-Kun megyében, a nagykunsági járásban, a pest-debreczeni országutban, Pesthez 16, Debreczenhez 8 mfld távolságra. Van 9159 lak., kik közt 9108 ref., 11 kath., 40 n. e. óh., nagy és derék ref. anyatemplommal, jó vendégfogadóval. Róna határa gazdag fekete föld, melly minden gabonát uzsorával térit vissza. Az ugynevezett Takács görög-dinnyéje híres; Kardszag felől a Kara János mocsár terül el. Van itt 202 kézmüves, 840 polgár, 1593 ház. A nők sok baromfit tenyésztenek, s evvel Pestre kereskednek.

Kiszács, Bács m. német-szerb falu, Ujvidéktől éjszakra 2 órányira: 13 kath., 623 óhitü, 1575 evang. lak. Van egy evang. anyatemplom, és lapályos fekete földe. F. u. gr. Brunszvik család. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 6691 hold, mellyből urbéri birtok $96^{6}/_{8}$ urb. és $3^{2}/_{8}$ szabad telek után 3211 h. szántó, 2330 h. rét és beltelek, 960 h. legelő, 49 h. mocsár, 141 h. utak. Majorsági földek itt nincsenek.

Kiszető, oláh falu, Temes v.-megyében, a lugosi postautban, Temesvárhoz 5 mfldnyire keletre: 1350 n. e. óhitü, 15 kath. lak., óhitü anyatemplommal, egy szép fahiddal a Bege csatornáján. Termékeny határa 2-dik osztálybeli, s $26^{1}/_{8}$ egész telket számlál. Birja a kamara.

Kiszindia, Arad v. oláh falu, Buttyinhoz délre 1 órányira: 10 kath., 1364 óhitü lak., anyatemplommal. Határa igen nagy, de bérczes, sovány; erdeje roppant; patakjaiban pisztrangot fog; van szürkallója is.

Kiszte, Zemplén v. orosz-magyar falu, Baranes fil., 69 romai, 571 g. kath., 104 ref., 6 zsidó lak. Kath. kápolna. Ref. szentegyház. 586 hold szántóföld. Szőlőhegy. Erdő.

Kizdia, oláh-montenegrinus f., Temes vmegyében, hegyes völgyes vidéken, 1500 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Van nagy erdeje, sok szilvása, $57^{5}/_{8}$ harmadik oszt. urbéri telke. Birja b. Sina György és Simon. Ut. p. Temesvár.

Klacsán, Trencsén m. tót falu, Rajeczhez $^{1}/_{2}$ óra: 164 kath., 6 zsidó lak. Határa jó rozsot, lent terem. F. u. többen. Ut. p Zsolna.

Klacsán, Bars m. tót falu, Zólyom vmegye szélén: 213 kath. lak., és sovány köves határral. F. u. a besztercze-i püspök. Ut. p. Selmecz.

Klacsanó, Beregh v. orosz-magyar falu, Munkácshoz nyugotra 1 mfld, 97 r. kath., 368 g. kath., 55 zsidó lak. Határa leginkább kukoriczát terem, s a völgyekben néhol mocsáros; erdeje, szőlőhegye van; réteinek nagy része bokros. F. u. többen.

Kladova, Krassó v. oláh falu, Lugoshoz 3 órányira: 741 óhitü lak., anyatemplommal, szőlőhegygyel, szilvásokkal, 1000 holdnál több urasági legelővel. F. u. a kamara.

Kladova, Arad vm. oláh falu, Radnához közel: 120 kath., 1614 óh. lak., óhitü anyatemplommal, szép erdővel, bor- és gyümölcstermesztéssel. A falu nagy hegyek közt mély völgyben fekszik. Egyikén ezen hegyeknek most is látszanak régi várának romai, honnét felséges kilátás van a Maros vidékére, s a temesi bánátra. F. u. a kamara.

Kladzán, Zemplén v. tót falu, az Ondava mellett, A. Körtvélyes fil., 39 r. kath., 231 evang., 6 zsidó lak. Evang. templom. 540 h. szántóföld.

F. u. Szulovszky, Szirmay, Szentléleky, Kiszely s m. Ut. p. Vecse.

Klak, Bars m. tót falu, 239 kath. lak. Kath. paroch. templom. Üveghuta. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Klak, Bars m. népes puszta, Ujlehota fil., 76 kath. nemes lak. Ut. p. Körmöcz.

Klárafalva, Torontál v. magyar népes puszta, a Maros mellékén: 30 házzal, 234 lak., dohánytermesztéssel. F. u. b. Gerliczy. Ut. p. Szeged.

Klári, vagy Péterd, szerb-oláh-horvát falu, Torontál vmegyében, szép rónaságon, Haczfeldhez 1, ut. p. Csatádhoz 2½ órányira, Nyély helységgel együtt 2253 n. e. óhitü szerb és oláh, és 500 horvát kathol. lak., óhitü anyaegyházzal. Határa gazdag fekete föld, s van itt 5590 hold majorsági, 2112 h. urbéri szántóföld, 678 h. kaszáló, 1000 h. uradalmi rét, 159 h. szölö, 584 hold közlegelö. Fö termékek buza és kétszeres. Az Ó-Bege csatornája a határon foly keresztül. Birják a zágrábi püspök papnemesei.

Klastrom, Abauj vm. puszta, Göncz-Ruszka fil., 3 kath. lak.

Klastrom, német falu, Sopron vmegyében, Köszeghez ½ mfld, kies völgyben egy patak mellett, 564 kath. lak., a cisterciták szép lakházával és templomával. 22 egész telek van határában, melly buzát, rozsot, árpát, zabot, bükkönyt, kevés bort, kendert, káposztát, répát és burgonyát terem. Erdeje cser, nyir és tölgy s 500 holdnyi. Birja az Ausztriában székelö lilienfeldi cistercita apát, s egy szerzetes állandóul itt gazdálkodik és lelkészkedik.

Klastromalja, (Pud-Manaster), Beregh v. orosz falu, a Munkácscsal átellenben fekvö Oroszvég falujával összefüggésben: 5 r., 189 g. kath., 7 zsidó lak. Az itt közel felemelkedö hegyen van Basilita barátmonostor s szentegyház, mellyben feküsznek h. Keriatovich Theodor és Demeter hamvai. F. u. a cserneki Basiliták.

Klastromfalva, (Handerovicza), Beregh v. orosz falu, Munkácshoz keletre 1½ mfldnyire: 7 r., 144 g. kath., 8 zsidó lak. Hegyes sovány határ. F. u. gr. Schönborn.

Klaszita, Hont m. tót falu, magas köszikläs hegyek közt: 11 kath., 99 evang. lak. F. u. Gudics. Ut. post. Selmecz.

Klek, Torontál v. német falu, 1 jó mfldnyire Becskerekhez: 1048 kath., 4 evang., 26 óhitü, 2 zsidó lak., 27⅛ egész jobbágytelekkel; itt végzödik az ásott Béga csatorna, melly itt a Béga folyó eredeti medrébe vegyül. F. u. Lázár Zsigmond.

Klemberg, Sáros vm. orosz falu, Szedlicze fil., 45 romai, 500 g. kath. lak., paroch. templommal. Hegyes, erdös, sovány határ. F. u. Roll. Van itt egy jeles Gall göz-égetési készitvényekkel dolgozó pálinkaház. Ut. p. Eperjes.

Klempa, (Kliegenbach), horvát falu, Sopron vmegyében, a bécsi országutban: 620 kath. lak., paroch. templommal. Van erdeje, szölöhegye, középszerü szántóföldje. Birja Sopron város.

Klenócz, Gömör-Kis-Honth v. tót falu, Rimaszombathoz éjszakra 3 mfldnyire, egy magas hegyektöl keritett völgyben: 65 kath., 2651 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Határa egész a breznói erdöig kiterjed, s rajta a lakosoknak számos szállásaik vannak. Tiszta buzát csak a falu közelében vetnek, de más gabonanemeket böséggel, valamint mákot és fözeléket is; a juh- s marhatartást szinte szorgalmatosan üzik; de erdejük nem igen sok. Némellyek durva fehér posztót csinálnak. Megjegyzésre méltó, hogy az ittení evang. predikátor fize-

tése helyett a kir. dézsmát kapja. F. u. a Kubinyi nemzetség.

Klenova, Zemplén vm. orosz falu, Szinna fil., 9 romai, 723 g. kath., 21 zsidó lak. Gör. paroch. templom. 1093 hold szántóföld. Erdő. Vizimalom. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Szobráncz.

Klesztyina, Trencsén m. tót falu, 301 kath. lak. F. u. b. Balassa, gr. Szapáry.

Klicsén, vagy Klacsán, Thurócz m. tót falu, a Vágh jobb partján: 26 kath., 330 evang., 8 zsidó lak. Fürészmalmok; kalló; lentermesztés; nagy erdő; fakereskedés. Lakosai sok marhát tartanak. F. u. a Révay nemz.

Klicsova, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugos: 880 n. e. óhitü lak., és óhitü paroch. templommal. Határa $4104^{1000}/_{1600}$ hold, mellyből urbéri beltelek 287, szántóföld 645, rét 294, legelő 118, szorgalomföld $12^{3}/_{4}$ hold, uradalmi erdő 1734, szántóföld 295, rét 56, legelő 435 hold. Földe hegyes völgyes, s nem igen termékeny. Birja a kamara.

Klin ad Namesto, tót falu, Árva v., 810 kath., 6 evang., 6 zsidó lak. $49^{5}/_{8}$ sessio. F. u. az árvai uradalom, de a Klinovszky nemes család használja a földeket, s ez fizeti mind az uraságnak az árendát, mind a contributiót.

Klobusicz, Trencsén m. tót falu, Dubnicz és Illava közt, a Vágh bal partján: 408 kath., 3 evang., 48 zsidó lak. Tulajdonképen két részből áll, s az egyik részt külön elöjáróssággal gr. Kinigsegg; a másik részt pedig több nemes család birja. Ut. p. Trencsén.

Kloczkófalva, Beregh vm. orosz falu, a Viznicze patak mellett: 98 g. kathol., 4 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Klokócs, Zólyom m. tót falu, Nógrád szélén: 268 kath., 84 evang. lak., s felette sovány határral. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. N.-Szalatna.

Klokocsa, tót falu, Ung vmegyében, Vinna fil., 340 lak. Ut. p. N.-Mihály.

Klokodics, Krassó v. horvát falu, Székashoz 2 órányira: 1367 kath. lak. Sok erdővel. F. u. a kamara.

Klopodia, oláh-magyar-német falu, Temes vmegyében, ut. p. Moravicza 2 mfld. Lakja 600 n. e. óhitü, s 600 r. kath., és ref. és ágostai; a kath. magyarok, az ágost. és ref. németek, de magyarul is beszélnek, sőt az oláhok közül is többen. Van itt óh. anyaegyház két pappal, óhitü és ref. iskola. Határa, melly $^{1}/_{3}$ részben róna, $^{2}/_{3}$ hegyes völgyes, kiterjed 7332 holdra és 145 □ ölre. Ebből 2 egész, 15 fél, 270 negyed telek, s 10 zsellér után van urbériség 297 h. belsőség, 306 h. legelő, 1848 h. szántó, 882 h. kaszáló; szorgalmi czim alatt holdjától fizetendő 30 pkr. mellett a lakosok kezén van 150 hold szőlő, 411 h. szilvás, dézmás szőlő 37 hold; utak, vizmosások, papi, iskolai földek stb. 336 h. 411 öl; majorsági szántó és rét föld 1921 h., mészárszéki s korcsmai illetőség 24 h., erdő 1119 h. 1334 □ öl. Földe urbérileg 2-ik osztálybeli, termékenységét illetőleg jó középszerü, s a tiszta buza legsikeresebben termeszletik; zab, kukoricza már nagyon az időjárástól függ, mert a sok eső, s a szárazság egyformán reményt dönt; árpa, köles is vettetik. Természetes legelője és szénája édesces természetü, mi okból a marha sok sót kiván, különben a széna kevés táplálékkal bir, s vetett takarmányfüvek csak most jönnek divatba. Állattenyésztése ez okokból középszerü, s juhokat csak magyar fajból tart. Birják a helységet Beniczky Miklós, Nyéky Albert, és Onossy Antonia asszonyság.

Klucsárka, Beregh v. orosz

falu, Munkácshoz dél-nyugotra ½ mfld, 13 romai, 449 g. kath., 10 zsidó lak. Földe jó kukoriczát terem; szűk legelője van. F. u. gr. Schönborn.

Klucsó, Trencsén m. tót falu, a Vágh jobb partján. Lakja 294 kath., 1 evang., 11 zsidó. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Klukno, Szepes v. tót mv., 1024 kath. lak. Paroch. templommal. Kastélylyal, vasbányákkal és hámorokkal. F. u. gr. Csáky Károlynő. Ut. p. Lőcse.

Klússó, Sáros v. tót falu, Bártfához délre ½ mfld: 665 kathol., 6 zsidó lak. Jó határ. Erdő.

Knéz, oláh-német falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz éjszaknyugotra 3 mfld, Torontál vmegye szélén: 470 r. kath., 39 zsidó, 2763 n. e. óhitü lak. Van itt egy roppant óhitü egyház 3 lelkészszel, r. kath. anyatemplom. Dombos, völgyes határa első osztálybeli, s főleg tiszta buzát és kukoriczát terem. Szénája kevés, mert rétjeiket felszántják a lakosok. Czigara és sztogos juhok nagy mennyiségben tenyésztetnek. A helység mellett elfolyó Szikszó patakban csukát és pontyot halász. A legelőn keresztülvezető ut mellett egy dombon valami régi vár romai és sánczai láthatók, melly vár a népmonda szerint Kinisy Pálé volt. Nyugoti határszélén pedig a Szikszó folyóig terül el a Czernabara tó, mellytől éjszak felé egy összeomlott templom most is látszik; valamint a romai sáncz a Knézi határt is keresztülfutja. Határa kiterjed 8613 holdra, mellyből 5302 h. szántóföld, 1547 h. kaszálló, 933 h. legelő, 401 h. házhely, 91 h. szőlő, 249 h. kivágás. Urbériség: 7577; majorság: 1036 hold. Van itt 23 szerződéses lakos is, kik zsellérek voltak ugyan, de e mellett még 529 hold szántó és legelő földet birnak 805 pft. haszonbér mellett az uradalomtól, t. i. a kir. kincstártól.

Knoll, Szepes v. puszta, Hnilecs fil. Lakosai bányászok.

Knyahinya, Ungh v. orosz f., N.-Berczna fil., 325 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Knyáza, tót falu, Árva vm., az Árva jobb partján: 558 kath., 16 ev. lak., kath. paroch. templom. Szép erdő. 28 sessio. F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Knyezich, Bars vm. tót falu, Ar. Maróthoz ½ mfld: 559 kath. lak. Mind földe, mind rétje jó; erdeje is van. Ut. p. Verebély.

Kobilán, Nyitra m. puszta, Radosocz fil., 10 kath. lak. F. u. ő cs. k. felsége.

Kobilnik, Máramaros v. orosz uj-telep, lásd Kelecsény.

Kobulnicza, Zemplén v. orosz falu, Sáros vmegye szélén: 6 romai, 288 g. kath., 10 zsidó lak. 635 hold szántóföld. F. u. Szulovszky, Poturnyai. Ut. p. Eperjes.

Kochanócz, Trencsén m. tót falu, a Vágh jobb partján, Trencséntől délre 1 mfld. Számlál 69 kath., 238 evang., 7 zsidó lak. Kath. és evang. anyatemplom. Földe termékeny, erdeje nagy, bort is termeszt. F. u. Ambro család.

Kochnacs, Trencsén most A.-Nyitra v. puszta, Gradnához ½ óra: 42 kath. lak., urasági majorsággal. A bani uradalomhoz tartozik.

Kocs, magyar falu, Vas vmegyében, a Marczal mellékén: 330 evang., 140 kath. lak., evang. iskolával. Közbirtokosoké, s ut. p. K.-Czel.

Kocs, régi nagy magyar falu, Komárom most Esztergom vmegyében, hajdani neve Kos lehetett, minthogy a falu pecsétén ma is kos czimer látható. Tatától $^{10}/_{16}$, Komáromtól $^{16}/_{16}$ állomásnyira, ugyanennyire Neszmélytől, melly utolsó postája; 14,000 holdnyi szélesen kiterjedt határral,

mellyet északról Tata, keletről Tágyos, Kömlőd, Parnak; délről Szend, sz. Mihály, a n. igmándi határban Csicsó; nyugotról Tömörd környeznek; földe nagyobb részt csekély változású síkság; vannak mindazáltal néhol kisebb nagyobb emelkedésü halmai és dombjai; természeti tulajdonsága nagyobb részt jó középszerü, csak kisebb részben és itt is kevéssé homokos, de általában a nép szorgalmát sinli. Szőlőhegye van kettő, egyik a nagy, vagy Lencsehegy, másik a Badacsony, melly utóbbinak keletdéli aljában elterülő rétség között, magas emelkedésü dombon vannak a régi Tekevár maradványai. Van két kisebb tava, legelője, szántóföldje böven, végre egy salétrom főzője. Az urbéri telkek száma tábla szerint 177¾. Telkes gazda 217, házas zsellér 136, házatlan 33, nemes 86. Itt valamint Dadon és Szenden számos nemes udvartelki haszonbérlők vannak. Az összes népesség 2770 lelket számlál; ebből róm. kath. 484, evang. 21, ref. 2255, zsidó 10. Róm. kath. anyaegyház. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kocs, puszta, Külső-Szolnok v.-megyében, Csépához ¾ óra: 83 kath. lak. F. u. többen.

Kocs, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, Tisza-Füred mellett, gazdag szántóföldekkel és rétekkel. Többen birják.

Kocsér, puszta, a Jász-Kun megyében, N.-Körös, Törtel, Sz.-Király szomszédságában. Minthogy nagyobb részt homokos, marhalegelésre használja Jász-Apáti városa, s kis részben kaszállásra. Van két fiatal erdeje is. Itt látható egy puszta templom, és egy Pálffyhalma nevü domb, hosszú árkolásokkal, honnan a lakosok itt régente ütközetet gyanitanak.

Kocsin, Nyitra m. tót falu, Verbóhoz ¾ órányira; 270 kath., 7 zsidó lak. Bortermesztés; hires cseresnye. F. u. többen. Ut. p. N.-Szombat.

Kocsisföld, puszta, Pozson most F.-Nyitra vmegyében, Rozindol filial 6 kath. lak.

Alsó-Kocskocz, Trencsén m. tót falu, 533 kath., 4 zsidó lak.

Felső-Kocskocz, Trencsén m. tót f., a Vágh mellett: 519 kath. 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Urai mind a kettőnek többen. Ut. post. Trencsén.

Kocsócs, Trencsén m. tót falu, a Beczkói uradalomban: 253 kath., 10 evang. 37 zsidó lakja.

Nemes-Kocsócs, Trencsén m. tót falu, az előbbeni helységgel egybe függ. Lakja 163 kath., 2 evang. F. u. nemesek.

Kocsola, Arad vármegyében, oláh falu, Buttyin fil. 2 kath., 120 óhitü lak., hegyes, erdös határral.

Kocsola, magyar falu, Tolna vmegyében, 1600 kath., 20 zsidó lakossal, paroch. templommal. Határa első osztálybeli; van szőlőhegye, tágas és szép erdeje, vizimalmai és katonaházai. Birja h. Eszterházy, s ut. post. Kaposvár.

Kocsord, Szathmár vmegyében, magyar falu, Ecsedhez északra 1½ mfdnyire: 9 kath., 841 ref., 34 zsidó lak., ref. anyatemplommal. A Kraszna vize mellett posványos helyen, az ecsedi láp megszakadásában levén, sok hidakkal s töltésekkel tartatik. Szántóföldje részint fekete nyirok, részint homok, de termékeny; roppant lápjában sok szénát, nádat gyüjthet; halat, csikot foghat. F. u. gróf Degenfeld, Kende s m. t. Ut. p. N.-Károly.

Kocsova, Beregh vmegyében, német falu, Munkácshoz délre 1 mfd. 208 róm. kath., 13 gör. kath., 8 zsidó lak. Dombos határa jó mivelést kiván. F. u. gr. Schönborn.

Kocsuba, oláh falu, Bihar v.-megyében Belényeshez 3 mfd., 239

n. e. óhitü lak., anyatemplommal, patakkal. Urb. szántó 60, rét 40, legelő 80, majorsági erdő 1200 hold. Földe középszerü, agyagos és köves. Birja a váradi görög püspök.

Kocsuba, oláh falu, Bihar v.-megyében, lapályos földön, Váradhoz, melly utolsó postája, 4 mfd., 1451 n.e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határán van 850 h. föld és rét, mellyek laposan feküdvén igen termékenyek, s össze vissza használtatnak, 260 hold hátasabb és sováryabb szántóföld és 270 hold legelő, melly nagy részt erdő. Majorsági földe csak 8 hold. Folyóvize nincs, hanem 4 ere van, mellyek esőzéskor megtelnek, s a lapályos földeket rongálják. Birja a váradi deák püspök.

Koczur, Nyitra m. tót falu, Bajmocz filialisa, 129 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Privigye.

Koczkaszállás, (Kosinuw), Bereg vmegyében, orosz falu, Munkácshoz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 154 g. kath., 5 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Koczuricz, Nyitra m. tót falu, Pöstyénhez $\frac{3}{4}$ órányira; 81 kath., 6 zsidó lak. Termékeny föld és rét; vizimalom. F. u. többen. Ut. post. Galgócz.

Kohanócz, Zemplén vmegyében, tót falu, Homonna fil. 310 kath., 6 zsidó lak. 428 h. szántófölddel, jó réttel a Laborcza mentiben, erdővel. F. u. gr. Csáky.

Kohány, Sáros vmegyében, tót falu, Kapronca fil., 56 kath., 109 evang., 9 zsidó lak. F. u. többen.

Kohány, Zemplén vmegyében, orosz-tót falu, Gálszécs fil., 94 róm., 571 g. kath., 57 evang., 40 ref., 23 zsidó lak., 856 h. szántófölddel. F. u. többen.

Kohány, lásd Lúki-Kohány.

Kohány, puszta, Somogy vármegyében, közel N.-Korpádhoz, gr. Hunyadi Ferenczé.

Kohár, puszta. Zala vmegyében, Szegvár és Hosztót közt.

Kohldorf, Krassó vmegyében, oláh falu, a megye déli csúcsán: 8 kath., 592 óhitü lak., s anyatemplommal, igen hegyes, erdős, köves határral. F. u. a kamara. Utolsó post. Szászka.

Koissó, Szepes vmegyében, orosz falu, Göllniczhez keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 169 római, 758 gör. kath. lak. Gör. kath. parochia. Fürész- és lisztmalmok. Nagy erdők. Vasbányák. F. u. gr. Csáky.

Kój, lásd Kóly.

Kóka, Pest-Pilis vármegyében, magyar falu, Pesthez keletre $4\frac{3}{4}$ mfd: 2119 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Határának $\frac{1}{3}$ része homokos, $\frac{2}{3}$-da dombos, agyagos, bora meglehetős, erdeje szép. F. u. legnagyobb részt gr. Károlyi István, de valami keveset birnak benne b. Prónay és Rakóvszky nemzets. is.

Kokad, oláhul, Kokot, magyar falu, Bihar vmegyében, Debreczentől $3\frac{1}{2}$, utolsó postájától N.-Létától $\frac{1}{2}$ mfd. Reform., és gör. kath. anyatemplomok. A falun kivül urasági major szép gazdasági épületekkel. Népessége 1289 lélek, kik közt 1009 reform., 280 g. kath., kik oláhul és oroszul már csak törve beszélnek. $22\frac{6}{8}$ egész urbéri telek után van 98 földesgazda, 55 zsellér, 8 lakó. Határa egészen róna s 3775 holdra terjed, mellyből szántóföld 1600, kaszálló 425, legelő és erdő 1600, mocsár 50, nádas 100 hold; urbériség szántóföld 1300 h., kaszálló 325 h., majorsági szántóföld 300 h., kaszálló 100 hold, az erdő 1600 h., s ez közösen legelőnek használtatik. Földje dél felé fekete agyag és homok, s tisztabuzát, tengerit, zabot, árpát gazdagon terem, az északi rész homokos és dombos helyen feküdvén, itt burgonya, dinnye, és dohány nagy mértékben

termesztetik. Állattenyésztése a homoktorlásos legelő miatt csekély. Van a helység alatt egy kis folyam, melly mocsárokat és nádas tavakat képez, de 1847-ben az uraság árkokat huzatván, sok föld megnyeretett; továbbá van itt egy vár fok nevü domb, hol hajdan kolostor volt, de minő szerzetesek? arra a monda sem emlékezik. Földesura gr. Zichy Ferencz, s a diószegi uradalomhoz tartozik.

Kokasd, puszta, Fejér vármegyében, Herczegfalvához ¾ óra, 196 lakossal.

Kokasd, lásd Kakasd, Tolna vmegyében.

Kokot, oláhul; lásd magyarul Kokad.

Kokava, Gömör-Kis-Honth v.-megyében, tót falu, Klenóczhoz 1 órányira: 806 kath. (ide számlálva az üveg- és papirosgyárakban, s a hamuzsir-főző-intézetekben levőket is) 1795 evang. lak. Kath. és evang. parochia. Határa tágas, s a szállások rajta elszórva vannak; van itt 2 üveghuta, papirosmalom s hamuzsir-főző-intézet; sok posztós, kik durva fehér posztót szőnek. F. u. gr. Haller örökösök. Ut. p. Rimaszombat.

Kokova, Liptó m. tót falu, a Kárpát hegyek alatt, 166 kath. 1184 evang. lak., evang. anya-, kath. filial templomok. — Földje sovány; erdeje szép és nagy. Van vashámorja; fürészmalma; nevezetes juhtartása. Lakosai között sok fuvaros találtatik. F. u. a kamara. Ut. p. Vichodna.

Koksó, Abauj vmegyében puszta, Koksó-Mindszenthez ½ órányira. 5 kath. lak. F. u. Bárczay.

Kis-Kolacsin, Trencsén m. tót falu, 133 kath., 5 zsidó lak.

Nagy-Kolacsin, Trencsén m. tót falu, Dubnicza mellett: 294 kath., 14 zsidó lak. Határja hegyes völgyes; fája elég. A Dubniczai urad. tartozik.

Kolacskó, tót falu, Szepes v.-megyében, egy völgyben, nagy hegyektől környezve, 950 r. kath. lakossal és plebániával. Szántóföldjei hegyeken vannak és igen soványak; keresztülfolyik egy sebes és ragadó patak. Van itt 6 urbéri telek, számtalan curialis zsellér, sok közbirtokos és sok birtoktalan nemes, kik szegénységükről ismeretesek. Majorsági birtok 300 hold, s ugyanennyi erdő. Ut. post. Késmárk.

Kolárovicz, Trencsén m. tót falu, a hegyek közt elszórva. 2612 kath., 21 zsidó lak., kik zsindellel, fával nagy kereskedést üznek. Kath. paroch. templom. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Zsolna.

Kolbach, Sáros vmegyében, puszta, Siroka fil. 8 kath. lak.

Kolbach, Szepes vmegyében, tót falu, Szepesvárhoz közel: 369 kath. lak.

Kolbása, Zemplén vmegyében, magyar-orosz falu, Abauj vmegye szélén: 87 római, 229 gör. kath., 12 evang., 180 ref., 36 zsidó lak., gör. kath. és ref. szentegyházzal. Hegyes erdős határ; 1024 hold szántóföld. F. u. többen. Ut. p. Velejte.

Kolbász, puszta, a Nagy-Kunságban, Kunhegyes határában. Hajdan itt volt a nagy kunok főszéke.

Kolbócz, Zemplén vmegyében, orosz falu, Sztropkó fil. 2 római, 320 g. kath., 3 zsidó lak. 561 h. szántóföld. F. u. többen. Ut. p. Orlik.

Kolcs, Szathmár vmegyében, magyar-oláh falu, közel Kis-Kolcshoz; a Szamos árjainak kitétetve: 8 római, 250 g. kath., 295 ref., 15 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Lapályos határa igen termékeny; gyümölcsöse, erdeje bőven. F. u. Bagossy, Darvay s m. t.

Kolcs (Kis), Szathmár vmegyében, magyar-oláh falu, Szathmárhoz keletre 1¾ mfdnyire: 355 ref., 125

g. kath. lak., ref. anyatemplommal. Sik határa, mellyen a Szamos folyik, buzát, tengerit, zabot böven terem. F. u. gr. Teleki, b. Vesselényi, Darvay, s m. t.

Kolcsin, Kölcsény, Beregh vmegyében, orosz falu, Munkácshoz ¾ mfdnyire: 5 r. kath., 276 g. kath., 6 zsidó lak. Földei meglehetősek. F. u. gr. Schönborn.

Kolcsva, Szepes vármegyében, tót falu, Görgő fil. 362 kath., 2 evang. lak. F. u. az alapitványi kincstár.

Koldusfalva, (Bettlsdorf), német falu, Sopron vármegyében, a fraknói uradalomban, 925 evang. és kath. lakossal, evang. és kath. templommal. Ut. p. N.-Höflein.

Kolgyár, puszta, Zala vármegyében, közel Szentgyörgyvölgyhöz, ut. post. Baksa. Több nemesecké.

Kolibabócz, Ungh vmegyében, orosz falu, Ungvárhoz északra 2 órányira: 9 római, 150 gör. kath., 20 zsidó lak. Erdő. F. u. gr. Sztáray, Viczmándy.

Kolinkócz, Beregh vmegyében, puszta, Iványihoz ½ órányira. 19 r. kath. lak. F. u. a Jó nemzetség.

Kolinócz, Szepes vmegyében, tót falu, Olaszihoz keletre ½ órányira a Hernád mellett: 281 kath. lak.

Kollátszeg, lásd Keresztur, Zala vmegyében.

Kollest, oláh falu, Bihár vármegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában, hegyektől körülvéve, völgyben, egy felemelkedett kősziklán, 550 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 1907 hold, mellyből szántó 447, erdő és legelő 1460. Mind urbériség. Sovány kősziklás föld. A falu közepén van egy nagy tó, mellynek eredetét s fenekét s belőle a viz hova mentét nem tudhatni; tiszta kősziklán van. Lakosai közül 60-an vasbányászattal foglalkoznak.

Kolluth, Bács m. német falu, ut. p. Bezdányon fölül 1 fertálynyira: 2445 kath. 40 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja vizenyös és salétromos, de jól mivelt. Erdeje a Duna mentében kettő is van. Selyembogarat tenyészt. A Duna mellett vagyon az ugy nevezett régi Béka várnak omladéka. F. u. a kamara. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 10.180 h., mellyből urbéri birtok 98 urbéri és 2 szabad telek után 3206 h. szántó, 2318 hold rét és beltelek, 329 jó, 266 posványos legelő, 111 h. szőlő, 103 h. uradalmi makkos, 238 h. lágyfa erdő, 2028 hold nádas, 619 hold mocsár, 62 hold utak.

Kolon, Nyitra m. magyar falu, Ghymeshez ½ órányira: 733 kath., 27 zsidó lak., kath. paroch. templommal, több urasági lakházakkal. — Földe középszerü; erdeje; szőlőhegye elég; rétei jók; lakosi sok meszet égetnek, melly is jóságára az egész megyében legtöbbre becsültetik. F. u. a religioi kincstár, s m. t. Ut. p. Nyitra.

Kolon, német falu, Vas vármegyében, a monyorókeréki uradalomban, 332 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel. Ut. p. Szombathely.

Kolon, puszta, Zala vmegyében, Balaton-Magyarod mellett.

Kolonicza, Zemplén vmegyében, orosz falu, Szinna fil. 4 római, 720 g. kath. 10 zsidó lak. Gör. paroch. templom. 926 h. szántóföld. Hegyes határ. F. u. gr. Schmidegg. Ut. p. N.-Mihály.

Kolonpos, puszta, Vas vmegyében, Molnári mellett.

Kolontár, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Devecserhez ½ óra, s a devecseri urad. tartozik. Határa részint hegyes, részint róna; tölgyes erdeje szép; malom a Torna vizén. Lakja 550 katholikus. Kis-Kolontár puszta, szinte ide tartozik.

Kolos, (Klizs), Nyitra vm. tót falu, Bars vmegye szélén: 411 kath., 2 evang., 21 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Földe sovány; erdeje nagy. Hajdan apátsággal birt; de miután a Podmanin testvérek elfoglalták, s belőle zsiványfészket csináltak, az 1548-iki országgyülés elrontatta. F. u. a religioi kincstár, s feje egy uradalomnak. Ut. p. Nyitra.

Kolos-Néma, magyar falu, Komárom vmegyében, fekszik rónaságon az öreg Duna mellett, Kis- és Nagy-Keszi szomszédságában, Komáromhoz nyugotra 1 s ¼ mfldnyi távolságra. Nevét vette Kolos családtól s annak néma leányától, melly családnak lakháza a mostani templom és temető emeltebb helyén volt, mint az alapkövek most is mutatják. Határa 2511 holdra terjed, mellynek harmada rét és sziget, melly egyszersmind tüzifát szolgáltat a lakosoknak A némai szigetet képezi a falu mellett elnyuló holt Duna. Az urbéri föld tesz 415 holdat, a többi majorsági birtok, földe első osztálybeli s mindent megterem. Az állattenyésztés is szorgalmasan üzetik; egyébiránt határában több nádas és mocsáros tavak találtatnak. Népessége 455 lélek, ebből reform. 302, ebből 65 nemes, 235 nemtelen, 153 r. kath. Urbéri telek van 11 és ½, zsellér 7. Nevezetesebb épületei: a reformatusok anyaegyháza, r. katholikusok kápolnája és Zámory György ur lakháza; végre a falun felől 300 ölre a kis Duna partján egy régi szentegyház alapkövei láthatók. F. u. Zámory, Vigyázó, Csorba, Somody családok és a szentmártoni apátság.

Kolovrát, Zemplén v. népes puszta, Peticse fil., 2 romai, 16 g. kath. lak.

Kolozsvár, (Glossing), német falu, Vas vmegyében, a német-ujvári uradalomban: 380 kath. lak. Zsankháza puszta ide tartozik.

Kolpach, Honth vm. tót falu, Selmeczhez ½ mfld: 390 kath. lak. Kath. paroch. templom. Sovány határ. Erdő. F. u. a selmeczi hányász kamara.

Kis- és Nagy-Kolta, 2 magyar falu, Vas vmegyében: 200 ev., 150 kath. lak., ágostai anyatemplommal, jó buzatermő határral. Többen birják, s ut. p. Szombathely.

Koltha, magyar-tót falu, Komárom vmegyében, Jászfalutól éjszakra ¼ mfldnyire, lapos völgyben. Van itt 1288 kath., 60 ágostai, 34 ref., 362 zsidó lak. 154 szavazható nemes, kath. anyaegyház, synagóga. Hegyes völgyes határa 5949 hold, mellyből 1000 h. erdő, 300 h. rét, 4463 majorsági, 183 h. urbéri birtok, mert itt csak 5 gazda van, s e közül is 3 zsidó. Földe agyagos de termékeny; leginkább megtermi a buzát és rozsot; a tavaszi gabonanemeket kevésbbé, azonban lencséje híres. Birják Kürthy, Szombathelyi, Járossy, Bangya, Madarassy, Dömjén, Sáry, Halász, Horváth, Mátéffy, Lévai, Soós sat. Ut. p. Perbete.

Kóly, magyar falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 3½ mfld, hegytetőn, ut. p. Székelyhid. Lakja 758 lélek, kik kevesket kivéve, reformatusok, helybeli anyatemplommal. Határa 3100 hold, mellyből csak 20 föld urbéri szántó, a többi dézmás és majorsági szőlők, majorsági szántóföldek és rétek; erdeje meglehetősen elpusztult. Határának több felénél szőlőhegy, melly kitünő jóságu hires bort terem. Kaszálló és nádló réljei az Ér vize mentiben vannak, s elég jók. Földei a lapályban jobbak, de a dombokon levők sovány sárga agyagosak. A rétek közt van egy régi várnak maradványa, melly a mostani lakosoktól Zólyom várának neveztetik. Birtokosai a három ágon, u. m. Komáromy György, Sándor és József után származó számos közbirtokosok,

mint: Domokos, b. Döry, Komáromy, Péchy, Fényes, Szunyogh, Sárközy, Sombory, Gulácsy, Décsey, Báthy, Barcza, Marsó, Halmágyi, Sréter, Thury, Becsky, Simonfy, Paksy stb.

Komádi, magyar falu, Bihar vmegyében, a Sárréten, Debreczentől 7 mfldnyi távolságra. Népessége 2700 lélek, kik mindnyájan reformatusok s helyben papjuk van. Földesgazda 47, zsellér 254, lakó 25, mesterember 23. A helységnek déli oldalától kezdve, Békés megyéig, három mfldet tartó nádas rét foglalt helyet, mellyet a Sebes-Körös folyama csinál és tart fel, mellynek áradásai miatt igen sok kárt szenved; más oldalról rák, hal, csík, vad madarak itt olly bő-séggel vannak, hogy ezekkel a szegénység nem csekély kereskedést üzhet Váradra, Debreczenbe, stb. Határához még 5 puszta kebelesittetett, mellyeknek külön határuk nincs, hanem ezek összesen 21,800 holdra terjednek, mellyből szántóföld 1479 h., kaszálló 5303 h., nádas rétség 15,000 Különözött legelője nincs, csak a szántóföldek közt levő kaszálló laposak s erek teszik a legelőt; valamint erdőt és szőlőt is hiába keresel itt. Az emlitett puszták e következők: Kis-Nyésta, Eszi, Háth, Kóth, Ossi. Urbériség, valamint majorság itt nincs, hanem a lakosok szerződés szerint birták még 1848 előtt h. Eszterházytól földeiket, kinek derecskei uradalmához tartozik Komádi is, s hajdan hajdui szabadságokat élvezett. Ingoványos földe igen középszerüen termi a buzát, zabot és árpát; ugy hogy csak marhatenyésztése segíti ki a szükségből, meg a sok rák, hal, nád, gyékény, stb. Kócsag, s téli időben vidra is elég fogatik. A réten élősködő (puskás, halász, rákász, tört használó) emberek pákászoknak neveztetnek. A nőnem pedig festett gyapjuból csinos pokróczokat, és kenderfonalból szép tarka szunyoghálókat készit.

Kománfalva, (Komanova), Nyitra m. tót falu, 293 kathol., 15 zsidó lak. Termékeny szép rétek és földek; jövedelmes malom a Nyitra vizén. F. u. Zerdahelyi. Ut. post. N.-Tapolcsány.

Alsó-és Felső-Komárnik, Sáros v. 2 egymáshoz igen közel fekvő orosz falu, a gallicziai és zempléni határszéleken, a makoviczi uradalomban: 69 romai, 410 g. kath., 18 zsidó lak. Alsó-Komarnyikon postahivatal van. Határuk sziklás, soványy; erdejük igen nagy; szarvasmarhát sokat tartanak.

Komárno, Nyitra m. tót falu, Csejthe mellett: 188 kath., 13 evang. lak. F. u. a csejthei uradalom. Ut. p. Galgócz.

Komarócz, Abauj v. magyar falu, Nagy-Idához 1 órányira, a Kanyapta mocsár mellett: 148 r. kath., 2 evang., 255 ref., 4 zsidó lak. F. u. a nagy-idai közbirtokosok. Ref. szentegyház.

Komarócz, Sáros v. tót falu, a Tapoly mellett, Bártfához keletre 1 mfld: 331 kath., 31 zsidó lak. Mind földe, mind rétje igen jó; erdeje, vizimalma, s két nemes udvara van. F. u. Bideskuthy.

Komarócz, Szepes v. tót falu, Svabocz fil., Horka mellett: 54 kath. lak. F. u. Hatbafny.

Komarócz, (Komarjáni), tót falu, Zemplén vmegyében, szép rendben épült házakkal, mellyek közt kőből épültek is láthatók: 90 romai, 160 g. kath., 60 evang., 15 zsidó lak., r. kath. fiók-templommal. Határa 1100 hold, mellyből 5⅛ telek és 12 zsellér után van 190 h. szántóföld, 50 h. rét, majorsági szántó 200 h. és 100 h. rét; erdeje 400 hold, a többi cserjés legelő. Volt itt azelőtt vagy 40 kapás szőlő is. Földének ⅔-da lapá-

lyon feküdvén, ha megtrágyáztatik jó buzát és tavaszit terem. A Tapoly vizén kivül van egy patakja, melly a helység utczáját iszapolja. Hajdan volt a Tapolyon 5 kerekü hires malma, most csak helye látszik. Kőbányája jó épületkőveket szolgáltat. Birják néhai Závody Pál özvegye, most Podhajeczky Sándor neje, gr. Forgách család és Dienes István. Ut. p. Eperjeshez 4, Varanóhoz $^3/_4$ óra.

Orosz-Komarócz, Ungh v. orosz falu, Szerednyéhez nyugotra $^3/_4$ mfldnyire: 18 romai, 503 g. kath. lak. Gör. kath. parochia. Nagy erdö. F. u. többen.

Komarócz (Szobráncz-), Ungh vm. tót-orosz falu, 97 romai, 80 g. kath., 13 ref., 8 zsidó lak. Róna, termékeny határ. F. u. Viczmándy, Szemere, Fekete s m. Ut. p. Szobráncz.

Komárom, németül Comorn, magyar királyi város, Komárom vmegyében, Budától nyugotra $6^4/_{16}$, Györtöl keletre 3, Uj-Szönytöl, melly ut. postája, $^4/_{16}$ állomásra. Fekszik a Duna bal partján, a Calóköz legvégsö csucsában, hol t. i. a Vágduna az öreg Dunába ömlik, lapályos róna vidéken. Határa kiterjed 4107 holdra, mellyből a várerösités $520^4/_{12}$ holdat foglalt el. Erdeje a városnak ugyszólván semmi sincs, s a vizenyös helyekkel körülvett szigetek és félszigetek összesen 144 holdat, 455 □ ölet foglalnak el, és csak lágy fát és rőzsét teremnek, ritkásaik kaszállóul használtatván. Szántóföldje jó minöségü fekete föld, csakhogy felette kevés, miután a polgári kézen levö szántóföldek 661 hold 100 □ ölnél többre nem terjednek; ezenkivül a városi major és veteményes telkek 109 holdat 379 □ ölet foglalnak el. Legnagyobb figyelmet érdemel az öreg Dunának, melly itt györi Dunának neveztetik, kis és nagy ága által képeztetett, s épen a város aljában terülö szigete, melly a gözhajói kikötön, sétatéren, s rakodóhelyeken kivül 122 hold 1037 □ ölnyi területen, szép gyümölcsös és mulató kertekkel diesekszik. A legelö szinte vizenyös, s jobban használható része 500 hold körül terjed. Telekkönyv ezelött Komáromban nem volt. A városáli a várból, várerösségből, és a tulajdonképeni városból. A vár keleti részén van a városnak, épen azon sarkán, hol a Vág-Duna az öreg Dunába szakad, és igy három oldalon viztöl vétetik körül, a várostól faültetvényes sétahely által választatván el. A várerösség, az ugynevezett nádori vonalok, nyugoton az öreg Dunánál kezdve, éjszaknak egész keleten a Vágh-Dunáig körülveszik a várost, ugyhogy ez három felöl vár és erösség által körülvéve áll közepett, s csak déli része levén nyiltan alsó részen az öreg Dunára, felsön a györi kis Dunára. A vár ismét elosztatik ó és uj várra. Az ó-vár épen a vizek sarkánál, áll belülről négyszögre, körül földszint épült nagy laktanyákból, ugyanitt vannak sütökemenczék és éléstár; kivülről az épületeket széles sánczok, kőbástyák, és tetejökön földbástyák védik. Az ó-vártól nyugotra csak egy széles sánez által választatik el az uj-vár, hová nagy felvonó hid viszen által. A két vár közti sánez mellett mindkét végről kapu van, egyik az öreg, másik a Vág-Dunára nyilván; háborus idök alkalmával mind a vág-dunai, mind az öreg dunai hid ide szokott lehozatni. Az uj vár az ó vár felöl és a Vág-Dunára egy kis sarkán nyiltan áll, egyebütt felülről háromszöget képezö emeletes épületekkel s laktanyákkal vétetik körül, mellyeket kivülről hármas sánczok, föld- és kőbástyák öveznek. Az épület nyugoti közép szárnyában a vártemplom van, az udvar közepét pedig ferde négyszöglet, s egy fedél alatt az emeletes, csinos és kényel-

mes tisztilakok foglalják; mind ezen épületek tetői szükség esetében sarkaikon leeresztethetnek. E vár város felé eső része két felnyitható hosszu sánczhidon át kaput nyit a városi főtér felé, hova fasoros sétaut vezet; a vár és város közt egyébkint is fákkal kiültetett sétatér fogván helyet. A belső hidfőtől bemenet balra a széles sánez fölött a vár nyugoti sarkán, a kőbástyában, épen az őrtorony alatt kőből kifaragva látható egy szüzalak, jobb kezében koszorut tartván, baljával ruháját fogja, s alatta négyszegü góth betükkel e felirás áll: Nec arte. Nec marte. A várhatár azonban szemközt a várral az öreg Dunán is áthat, s az ó-szönyi határban a Dunaparton egész az uj-szönyi hidfőig 540 holdat foglalván el, öt rendre osztott sánczai s bástyái közt egy osztályt magába fogadható lovas laktanya van, s ugyanitt a bástyák alatt kaszamáták is fogván helyet. Ez erősségnek folytatását teszik az uj-szönyi határhoz tartozó monostori pusztabeli sánczok, mellyeket az utolsó magyar háboruban is sok vér áztatott. Végre a vár harmadik része az uj nádori vonal, melly miután a vár 1808 óta több izben erősittetett, terv szerint Komáromot kő- és földbástyákkal vonandja körül a Csalóköz felől, s már nagyobbára be is végeztetett. — Egy szóval Komárom az egész osztrák birodalomnak legfontosabb erőssége, s ez a legutóbbi magyar forradalomban is bebizonyult. Mi a várost illeti: ez a vár két izbeni megszállása és ostroma következtében, nagy pusztulást szenvedett, nagy része leégett vagy leromboltatott, annyira, hogy jelenleg alig ismerhetni azon Komáromra, melly 1848-ban állott. Utczái keskenyek és rendetlen menetelüek. Volt e városban 72 szabad nemes udvartelek, s ezen mintegy 400 ház. A polgári telken levő házak száma 1325. Népessége tett 1847-ben 20,660 lakost, melly szám jelenleg mintegy 13,000-re olvadt le. Vallásukra nézve $^2/_3$-da a népességnek mintegy 800 zsidót és 60 n. e. óhitüt is beszámitva r. kath., $^1/_3$-da pedig reformatus, 350 ágostait szinte ide is beszámitva. Nyelvet illetőleg igen kevés kivétellel mindnyájan magyarok. A nép eredetére nézve kúnfaj, s mind jellemben, mind szókiejtésben nagyon hasonlit a kunokhoz. Kézmüves van 497; 491 legénynyel és 235 inassal. A kereskedés főtárgya a gabona, liszt és épületfa. A Vág-Duna segedelmével nagy mennyiségü deszkák, léczek, szálfák usztatiatnak le Liptó és Árva vmegyéből. És e talpkereskedést nemcsak helyben üzik számos társulatok, hanem le egész a török szélekig több helyen tartanak faleraló és áruló helyeket. A dunai hajóvontatók száma, gőzhajózás óta csökkent. A boltos kereskedést főleg a zsidók folytatják. Hetivásárok tartatnak szerdán és szombaton; országos vásár pedig 4 izben esik, de nem nagy fontosságuak. A városnak a vidékkeli közlekedését eszközli az öreg Duna és a Vág-Duna, és 4 fő országut. A dunai forgalmat a számos kereskedési hajók és gőzösök élénkké teszik, s télire sok hajó és gőzös szokott az itteni kikötőben maradni. A vág-dunai forgalmat leginkább a negyedi, farkasdi hajók, és az épületfakereskedés eleveníti. A kis Duna 100 öl széles ágán álló fahid, az öreg Dunán pedig hajóhid visz keresztül Uj-Szönyre, részint felfelé a bécsi, részint lefelé a budai fő országutakra. Van itt mindenik fentebb elöszámlált vallásfelekezetnek helyben papja és imaháza; egy kir. kath. gymnasium, mellyben a benedekiek magyarul tanitanak; egy ref. gymnasium öt oktatóval; sz. Anna nevü polgári szegényház templommal együtt, 16,822 ft. 36 kr. tőkével vállóban; sz. József

kórház kis templommal, szegények ismét IV. Béla 1238-ban kelt privi-
házával, Sárközy Lajos alapitványán legiumban mondja: Cumanos cum Ár-
keletkezett; városi kórház; takarék- pád ad Kiov consociatos, et moder-
pénztár; szabadalmas hajózást biz- nam Hungariam cum iisdem intrantes
tositó társaság; temetkezési társulat. — circa Cumarum consedisse. Ugyan-
De lássuk már a város történetét rö- csak Oluptulma épittetett itten a Duna
viden: A morvai herczeg, öregebb és Vág összefolyásánál egy várat,
Szvatopluk eltünése után, annak há- melly Kumáromnak neveztetett. És igy
rom fiától, fegyverrel foglalta el Ár- e nevet, vagy a Kuma vize emlékére,
pád nagy Morvaországnak azon ré- vagy a magukéra adták, kik különben
szét, melly a Garan vizétől a zólyomi is már kumai magyaroknak, az ide-
hegyekig egészen a mai morvai hatá- gen iróktól pedig cumanusoknak hi-
rokig terjede, e föld elfoglalását Le- vattak. Mások ismét más származatot
helre bizván, az alatta volt baskiriai adnak a névnek, állitván, hogy még
vagy urali magyarokkal együtt, ugyan- a magyarok kijövetele előtt egy scytha
csak melléje rendelvén Rételt, a ku- telepnek kellett lenni, mellynek tör-
mai magyarok egyik vezérét az ő nép- zsöke sajátlag Bactrianában lakott, és
évei. Rétel az ő kumai magyarjaival Chomárnak neveztetett, miként ezt
a Vág alsóbb részeit, a Nyitra és előadja Plinius hist. nat. lib. VI. C 18.
Zsitva folyók vidékeit, a hajdani Csa- Emlékezik erről Ptolemaeus is lib. c.
lóközt hóditotta meg, s birtokába jött 12. egy Chomara nevü várost emlit-
e földnek. Ebből egy részt a Nyitra vén; sőt Pompon. Mela is emliti a Co-
vize szomszédságában levő Zsitva mar nevü népet. 1037. felállitván sz.
mentiben Thege nevü kumai magyar István a bakonybéli apátságot, ugyan-
vezérnek ajándékozott, azon földet azon évben a komáromi vásár és rév
t. i., hol most Ó- és Uj-Gyalla s Kon- jövedelmeit annak adta. 1075. I. Geiza
koly puszta fekszik; innen származik a garanmelléki apátságot alapitván a
a Konkoly Thege család. Másik darab sz. benedekiek számára, annak a ha-
földet Illmár, vagy Illmér vezérnek tárban 3 ekeföldet (tria aratra) aján-
adott a mai Ürmény vidékén, honnan dékozott, ugyan annak engedvén át a
ismét az Ürményi nemes család cred; halászati jogot. 1242., midőn IV. Béla
a Duna vidékét maga tartván meg. alatt a tatárok hazánkat elpusztitották,
Ezen Rétel fia volt Oluptulma, ki leg- szinte a komáromi vár is kezökre ke-
először szállitotta meg Komárom táját rült; később a csehek dühöngvén ho-
kumai magyarokkal; de nem cuma- nunkban Ottokár alatt, e vár is földig
nusokkal, vagy kunokkal, kik hason- lerontatott, és csak akkor épült ujra,
lókép a Kuma vizétől vették ugyan midőn 1272. Kun László Ottokárt
nevöket, hanem az előbb a baskiriai, tönkre tette. 1307 táján trencséni Csák
vagy urali magyaroktól elszakadt ma- Máté kezére került, mignem Robert
gyarokkal, kik Kiovnál még Álmossal Károly megerősödvén a trónon: annak
és Árpáddal egyesültek; mert a mos- birtokába jutott, s ezt Tamás eszter-
tani kunok, kik azelőtt uzoknak is hi- gomi érseknek ajándékozta. 1320-
vattak, és elszéledésök előtt tették a ban Robert Károly, Tamás érsek-
Turk nemzetség 8-ik szakaszát, elsőbb nek e várért más jószágokat adott
II. István alatt 1123-ban jöttek be, s a Hont vármegyében. Ez időtől fogva
mostani Kis-Kunságon telepitettek meg, a komáromi vár is azon szerke-
a későbbiek IV. Béla alatt 1239-ben zetet nyerte, mellyel birtak a vegyes
a mai Nagy-Kunságba szállittatván; házakból való királyok alatti egyéb ma-

gyar váraink. Ugyan is a szomszéd falukban, a Csalóközben, valamint a Mátyus földén laktak a várjobbágyok, kik közép helyet fogván a serviens nemesek és adózó jobbágyok közt, igen csekély adót fizettek a várparancsnoknak, például nehány vizát s más halat; s a várföldet saját hasznukra hübérben mivelték; de had idején és egyébkor is a várat őrizték s katonáskodtak a kir. zászló alatt. 1527. a komáromi várat Zápolya János hivei foglalták el, és midőn a következett évben I. Ferdinánd megszállta, a várőrizet Komárom várost előbb felgyujtván, a német hadakra derekasan lövöldözött, és az ellentállással csak akkor hagyott fel, mikor látta, hogy a kemény ostrom miatt ledüledeznek a vár falai. Megadá tehát magát a várőrizet, mellynek Ferdinánd megkegyelmezvén, e várban Branstein Ernő parancsnokot hagyta, és egy Decius nevü olasz épitész által, mint Ursinus Velius irja, azon részt, melly még ma is áll és ó várnak neveztetik, csinosan felépittette. Soliman Bécsbe igyekezvén, a komáromi őrség a várat gyáván elhagyta, s ezt 1529. ujra Hardegg János vezér spanyol katonasággal vette vissza a törököktől. A most következett várparancsnokoktól függött aztán sorsa jobbadán a város lakosainak mindaddig, mig 1751-ben a királyi városok sorába nem iktattatott. A várparancsnokok teljesen uralkodtak a város népén, s hatalmukkal jól és roszul éltek, mint jó vagy rosz kedélyök hozta magával. Illyen várparancsnokok voltak Pálffy Miklós, a 17-ik század elején Molárd János és Kolonics Ferencz, közepén Walther, ki ágostai hitü levén, a komáromi várban evang. templomot épittetett, s midőn e szük vala, kieszközlé, hogy ezek a piaczon épitének maguknak diszes egyházat. Ekkép cselekedének a reformatusok is, kik 1550 körül templomot épitvén, [később olly virágzó állapotra jutottak, hogy a 17-ik század felében az egész Komárom reformáltatott, kedvezvén nekik a Walter után lett várparancsnok gr. Souches türelmes gondolkozása. Ámde 1670. megváltoztak a körülmények, mert az akkori parancsnok Hoffkirchen Lajos Károly gróf a ref. templomot elvette, és papjaikat a városból kiüzte. Midőn 1809-ben kérdés tétetett volna az iránt, valljon a várerősség részére elfoglalt sz. ferenczi szerzetesek temploma tartozott-e valaha a várerősség birtokához, akkor a szerzetesek jegyzőkönyvében következő olvasható: Ezen város Luthert és Calvint követő eretnekek által annyira el volt öntve, hogy itt a kath. lelkész még csak nem is szivelteték; hanem a Győrből ide alamizsnát szedni jövő sz. ferenczi szerzeteseket is egy Huszár Mátyás nevü elökelö kath. nemes ember rejtegette tulajdon házában, kinek halála után fia Huszár István hasonló indulattal viseltetett a szerzetesek iránt, s öket gyakran éveken át is titokban tartotta magánál, félvén az eretnekeknek, kivált a calvinistáknak hatalmától, kiknek itt azon időben gyülekezetök és iskoláik voltak. Meghallván ennek okáért Hoffkirchen a várparancsnoka, hogy a szerzetesek titokban szolgáltatnak isteni tiszteletet, egész erővel felfegyverkezvén, miután a király jóváhagyását is kinyerte, a calvinisták lelkészeit Szondy Istvánt, és Csuzy Jakabot minden tanitókkal és tanulókkal együtt lakásaikból, a városból kiüzte, s helyökbe behozta a sz. ferenczi szerzeteseket 1670-ben, mellyet aztán I. Leopold is oklevelével, melly a szerzet levéltárában feltalálható, megerősitett. 1627. Széchenyi György érsek az evangelikusokkal épen ezt tette; és bár ezek az 1681. soproni diaeta 26. art. erejénél fogva templomukat vissza-

nyerték, a vakbuzgó Hoffkirchen 1683. ezt ismét a jesuiták rendelkezése alá bocsátá. Ezután nemcsak itt, hanem az egész vidéken borzalmas üldözést követtek el; mert Komáromban hitnyomozó törvényszéket állitva fel a protestans papoknak a bejövetelt megtiltották, és mivel az ekeli ref. lelkész Száky János ezen tilalom ellenére ide bejött, ezt német vasasokkal éjnek idején Ekelben ágyában megkötöztették, Komáromba hurczoltatták, és itt rövid vizsgálat után hajját fejéről lenyirván, és reá forró ólmot töltvén, iszonyu kinok közt megölték. Kiköltöztek tehát Komáromból a legjelesebb protestansok, nem állhatván továbbra a jesuitai és katonai üldözést, melly a mult század elején olly pontra emelkedett, hogy egy Zámory nevü alkapitány surlódásba jövén a vármegyei tisztséggel, a megye házát felgyujtatta. Minek az a következése lön, hogy a megye gazdag levéltára elégett. De a gyakori földrengések is nagy csapásul szolgáltak e szegény városnak. Illy földrengések voltak 1763-ban jul. sept. oct. dec. hónapokban; 1764-ben jan., febr., mart., apr., máj., jun., jul., aug. és september hónapokban; 1765. febr. és apr. 6-kán; 1783. apr. 22., jun., jul., dec. ujonan földindulás. Ez idő után az ingások ereje Moorhoz ment át Fejérvmegyébe, s Komáromban csak kis mértékben mutatkozott. 1822. febr. 18-kán ismét nagy földrengés, és legutoljára 1832-ben febr. 21-kén tapasztaltatott. I. Mátyás királyunk előtt igen kedves volt Komárom vidéke, s ő ezt 1470 táján faluból királyi mezővárossá tette. Volt ez időben Mátyásnak a komáromi határban egy virágzó gyümölcsös kertje (pomarium), melly szépségeért arany kertnek neveztetvén, e név az egész Csalóközre rá ragadt. Ezenkivül volt itt királyi vadaskert is, az örsi határra kinyuló dombos vidéken, melly hely most is vadasdülőnek neveztetik. 1489. Mátyás Várköze falut a városnak adományozta. E földön volt hajdan a rómaiak Virginaceum nevü vára, mellynek némelly maradványai, a Vág-Dunán tul most is látszanak, a hely pedig Leány várnak neveztetik. II. Mátyás Komáromot Reifenberg János Tódornak, ki azon időben a komáromi várőrség kapitánya vala, adományozta visszaváltható czim alatt 17,000 forintért, kinek halála után örökösei tartották meg. Kolonics Ernőnek, Reifenberg utódának a várparancsnokságban, nem levén értéke a visszaváltásra, ezen javakat királyi jóváhagyás mellett gróf Eszterházy Miklós nádor váltotta vissza. De nem soká maradt ő is e birtokban, mert csakhamar egy részét bizonyos kedvezésből Kolonics Ernőnek ajándékozta; másik részét, u. m. 7 falut nemes Zichy Pálnak, ki akkor alezredes és győri várkapitány volt, a fenirt 17,000 ftban olly feltétel alatt zálogositá el, hogy ha a komáromi kapitányok közül ugyanezt valaki visszaváltani kivánná, ő és utódai azt azonnal visszabocsátani tartozzanak. III. Ferdinand azonban időközben eladta e birtokot Kolonics utódának Puchhaim Kristóf János várkapitánynak 54,118 forintért, ki ugyan kevés idő mulva meghalt, utódára Puchhaim Adolf Ernőre hagyván birtokát. Minthogy pedig fennevezett gr. Zichy Pál fia István 4 falut, u. m. Ujfalu, Neszmély, Almás és Szent-Pétert Komárom városával és szent Pál pusztával együtt Puchhaim Adolf Ernőnek, mint a komáromi vár parancsnokának ingyen átengedett, e tetteért I. Leopold a komáromi uradalom egyéb részeit, u. m. N. Megyer várost, Izsap, Ekecs, N.-Tany, Csicsó, Megyeres, Bogya, Szőny falukat, ugy szinte Komáromban levő kőházat, a kereskedési bol-

tokkal és hozzá ragasztott kerttel, ugar és major földeivel s egy szomszédságban levő nagyobb kerttel, ezenkivül Aszód vagy Királyfölde pusztát, vizahalászati joggal együtt, aztán Kech, Bök, alsó és felső Aranyos, Füzek, Főmonostor határokat szinte vizahalászati joggal, ugy szinte Harcsás, Béleslegh, sebes Tanya, felső Görbetanya, alsó Görbetanya helyeket Komárom vmegyében; továbbá Tök, Budakeszi és Ó-Buda, szent Endréd, Bogdán, Tótfalu, ezen kivül következő elhagyott falukat: Monostor, Torda, váczi Rév sz. Péter, és Várad Pilis vmegyében, nem különben minden más javadalmakat, mellyek az idők viszontagságai miatt idegenek birtokában vannak, de a fennevezett komáromi várhoz tartoztak, ugyanazon gr. Zichy Istvánnak és örököseinek adott örök és visszavehetlen joggal 57,518 forintért, melly általadást 1659-ben adományos levéllel is megerősitette. — Később I. Leopold rendelménye következtében, melly 1699-ben kelt, a komáromi várhoz tartozott egész uradalom, és igy Neszmély, Almás, stb. is a Zichy grófi család birtokába került. — Mi Komárom várának az 184$^{8}/_{9}$-ki magyar forradalombani történetét illeti: ezt hitelesen és hiven közölni még most nem lehetvén: csak a fő eseteket fogom megérinteni röviden. 1848-ki decemberben herczeg Windischgrätz tábornagy, a császári osztrák főhadsereg vezére Magyarországba benyomulván, s a magyar seregek vezérét Görgeit folytonos hátrálásra kénszeritvén, Komárom vára 8000 magyar honvéddel megrakva, magára hagyatott, s a többi magyar sereggeli összeköttetéstől egészen elvágatott. Nem sokára megkezdődtek az ostromi készületek, s az ostrom 1849. mart. és april hónapokban olly erélyesen folytattatott, hogy a várörség már teljes csüggedésben volt, midőn egyszerre Guyon magyar tábornok a császári előörsökön néhány huszárral átvágván magát, hiteles hirét hozta a magyarok részére dült apr. 19-ki véres nagy-sallói ütközetnek. Melly körülmény a várőrségbe uj lelket öntvén, sőt segitségül már Klapka hadteste Komáromnál meg is jelenvén, apr. 24-kén az osztrákok által elfoglalt szőnyi és monostori sánczok rohammal a magyaroktól visszavétettek, s a vár az ostrom alul felszabadittatott. Később Görgei egész hadimüködésének kulcsául és alapjául Komárom várát s ennek környékét választá. Igy a peredi és zsigárdi, majd a győri szerencsétlen csaták után egész erejét Komáromnál összpontositván, Ács és Szőny közt jul. 2-kán nagy ütközetre került a dolog a magyar összes sereg, és az osztrák és orosz szinte egyesült császári hadtestek közt, mellynek azonban semmi következése nem lön, miután iszonyu veszteségek daczára is mind két fél megtartá elébbeni állását. Görgei ez ütközetben fején, kardvágással keményen megsebesittetett. Jul. 12-kén ismét megkisérté Görgei a császári seregek áttörését, de terve ez uttal sem sikerülvén, más nap az orosz főhad ellen 30,000 emberrel Vácz felé vonult, Klapkát 20,000 emberrel a vár védelmére itt hagyván. Az osztrák fősereg Pest felé szinte levonulván, csak néhány ezer ember maradt Komárom vára bekeritésére. E bekeritő sereget azonban, mellyet Barco császári tábornok vezérlett, Klapka a Duna jobb partján aug. 3-kán megtámadá, s olly sikerrel, hogy ez nagy sietséggel kénytelenittetett a Duna bal partjára visszavonulni, melly alkalommal a császáriak több száz holtakon és sebesülteken kivül 2000 darab ökröt, és majdnem minden pogyászukat, ágyujokat, löporukat elvesztették. E csata után Klapka Győrig előre nyomult, ott

ujoncokat szedett, s magát eröteljesen készité további munkálatokra; midőn a világosi események hire mindennek végett vetett, s a hatalmas komáromi vár is, magát egy sept. 29-kén, Puszta-Harkályon kelt s Haynau osztrák fövezér és Klapka közt kötött 9 pontu szerződés következtében feladván oct. 3-kán s következő napokon az egész várörség fegyverét lerakta.

Homok-Komárom, német falu, Zala vmegyében, ut. p. Kanizsa 1 óra, 180 kath. lak., paroch. templommal. Erdeje fiatal; bort termeszt. Feje Batthyáni herczeg egyik uradalmának, mellyhez tartoznak: Lángviz, Füzvölgy, Szent-Miklós, Korpavár és Obronak. Róna határa termékeny s aránylag sok kaszállót és legelőt bir. Földesura h. Batthyáni, kinek majorságához tartozik 322⅛ hold szántóföld, 382 h. kaszálló, és 2000 hold részint közös, részint magán legelő, kis erdő.

Kis-Komárom, magyar m. v. Zala vmegyében, ut. p. Nagy-Kanizsa. Lakja 1600 kath., 30 zsidó, paroch. templommal. Róna határa róna sőt lapályos és igen termékeny; rétje bőséggel levén, sok és szép szarvasmarhát tenyészt. Birja a pesti közönséges papnövelde.

Lajos-Komárom, német-tót-magyar f., Veszprém várm., Mező-Komáromhoz közel, 350 kath., 138 ref., és 1084 ágostai lak., kiknek közel fele német, $^3/_{10}$-de tót, $^2/_{10}$ pedig magyar ajku. Evang. anyatemplom. Róna homokos határa jól müveltetik. Birja h. Batthyáni. Ut. p. Lepsény.

Mező-Komárom, magyar m. v. Veszprém vmegyében, a Sió vize mellett, ut. p. Lepsény. Lakja 780 kath., 773 reform., 10 zsidó, kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa nagy, s ámbár sok helyt homokos, még is termékeny. Birja hg Batthyáni, s az enyingi urad. tartozik.

Komárváros, magyar falu, Zala vmegyében, a kis-komáromi uradalomban, 1280 kath. lak., kik szép marhát tenyésztenek.

Komját, (Kommeten), német falu, Vas vmegyében, a szalónaki uradalomban, 800 kath. 234 evang. lak., kath. paroch. templommal, szép erdővel, hegyes sovány határral.

Komjáth (Nagy- és Magyar-), Bereg-Ugocsa vmegyében, 2 orosz falu, 5 kath., 1238 gör. kath. lak., s anyatemplommal. Földei dombosak; rétjei a Borsova mellett feküsznek. F. u. gr. Károlyi, Megyery, Pák s m. Ut. p. N.-Szöllös.

Komjáthi, (Komnyatyicze), Nyitra m. tót m. v. a Nyitra vize mellett, Nyitrától délre $2^1/_2$ órányira. Számlál 1861 kath., 1 evang., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. — Ékesiti az uraság csinos izlésü kastélya, és kerte. Határa igen szép buzát terem; rétei kövérek; több kerekü malma a Nyitrán sok jövedelmet hajt; erdeje nem elég. F. u. h. Grasalkovics; de most Motesiczky birja. Ut. p. Érsekujvár.

Komjáthi, Abauj-Torna vmegyében, magyar falu, a Bódva mellett, Tornához délnyugotra $1^1/_2$ mfdnyire: 241 kath., 428 ref., 24 zsidó lak, ref. anyaszentegyházzal. Termékeny jó határ, erdő. Szőlőhegy. F. u. többen.

Komjátna, Liptó m. tót falu, Árva vármegye szélén, kösziklás hegyek közt: 449 kath. 9 evang. 6 zsidó lak. Nagy erdő; barlang, csepegő kövekkel. Kath. parochialis templom. F. u. Turánszky nemzetség.

Komló, magyar-német falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécs, 384 kath. lak. Földje meglehetős; erdeje van s határában köszén találtatik. Birja gr. Batthyáni Iván.

Komlós, puszta, Bihar vmegyében, Sarkad-Kereszturhoz tartozik.

Komlós, Abauj vármegyében, magyar falu, Füzérhez 3 fertálynyira: 160 róm. kath., 2 evang., 118 ref. lak. Ref. szentegyház. Határa hegyes és sovány. F. u. gr. Károlyi István.

Komlós, Bereg-Ugocsa vmegyében, oláh falu, 158 gör. kath., 17 zsidó lak., fil. templommal, hegyes, völgyes, sovány határral. A nyalábi uradalomhoz tartozik. Ut. post. N.-Szölös.

Komlós, Beregh vmegyében, orosz-magyar falu, Munkácshoz délre 3 mfdnyire: 5 r. kath., 285 gör. kath., 96 ref., 13 zsidó lak. Ref. szentegyház. Határa jó termékenységü; erdeje, rétje, legelője elég. F. u. a Komlósy nemzetség.

Komlós, Sáros vmegyében, tót falu, Pósfalu fil. 222 kath., 108 evang., 14 zsidó lak. Nemes udvarok. Középszerü határ. Erdö. II. András egy, Jerusalem hegyéről nevezett szerzetes házat alapitott itt 1212-ben. F. u. Izdenczy.

Komlós, Sáros vmegyében, orosz falu, a makoviczi uradal., Zboró fil. 9 r. kath., 748 g. kath. 9 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. Utolsó post. Bártfa.

Komlós, Torontál vmegyében, oláh-német m. v. a török-kanizsai s szegedi postautban: 1206 kath., 18 evang., 6 ref., 3220 óhitü lak., kath. és óhitü anyatemplomokkal, derék urasági épületekkel, postahivatallal és váltással Mokrin és Család közt; gyógyszertárral, vendégfogadóval, 183⅜ egész telekkel. Lakosai sok szarvasmarhát és juhot tartanak. F. u. Nákó János.

Komlós (Tót-), Békés vármegyében, tót falu, Csongrád és Csanád vmegyék közt, Békéstöl egészen elszakitva, Makóhoz 4 órányira: 48 kath., 6769 evang., 30 ref., 41 n. e. óhitü lak. Van itt evang. szentegyház 2 predikátorral; evang. népiskola 4 tanitóval; postahivatal, több csinos lakház. Határa igen termékeny, de a lakosok számához képest szük. Ezek 1746-ban jöttek ide Sz.-Andrásról. F. u. a Paksi örökösök. Lásd Sz.-András helységét.

Komlósd, magyar falu, Somogy vmegyében, a szigetvár-nagykanizsai postautban, ut. p. Babolcsa, 600 ref., 28 kath. lak., ref. anyatemplommal. Homokos határán sok legelője és erdeje van. Birja gr. Széchenyi Pál.

Komlóska, Abauj vmegyében, orosz falu, Erdö-Horváthihoz ½ órányira: 32 r. kath., 590 gör. kath., 5 ref., 16 zsidó lak. Görög kath. paroch. templom. Fördö-intézet. Nagy erdö. F. u. gr. Károlyi.

Komo, Zolyom m. tót falu, 291 kath. lak. F. u. a kamara.

Komoristye, Krassó vármegyében, oláh falu, Kákovához 1 órányira: 13 kath., 1374 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja Deszpinics és Lazarovics család.

Komoró, Szabolcs vmegyében, magyar falu, a Tisza mellett, Zemplén vmegye szélén: 62 római, 15 gör. kath., 470 ref., 35 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Erdeje, nádja, legelője elég; dohányt és dinnyét termeszt; van 2⅝ 2-ik osztálybeli egész telke. F. u. b. Sennyei, Pózner, Vay, Áfra, Bogáthy, Fodor, Korcsma, Morvay, Ormos, Ruszka, Szathmáry, Szombaty, Töke. Ut. p. Berkesz.

Komorócz (Palágy-), Ungh v.-megyében, magyar falu, Palágy mellett: 27 római, 34 g. kath., 234 ref., 34 zsidó lak. F. u. Kárner, gr. Buttler, s m. Ut. p. Ungvár.

Komorzán, Szathmár vármegyében, nagy oláh falu, az Avasságon szélszórva épülve: 1830 g. kath. lak., s anyatemplommal. Az oda jut-

hatás csak magas és szoros sziklasorok közt történhetik. Roppant erdős bérczeiken sok irtást tettek, s a közel levő Visk lakosaitól megtanulták a nők a lentermesztést és gyolcsszövést. F. u. gr. Károlyi, gr. Teleki, gr. Kornis, b. Vesselényi, b. Vécsey, b. Perényi s a t. Ut. p. Aranyosmegyes.

Kompolth, Heves v. magyar falu, a Tarna mellett, ut. p. Kápolna közelében. 1290 kath., 3 ref. lak., kik közt németek is találtatnak, de már elmagyarosodtak. Földe nagyon termékeny; szénája sok levén, a marha-, ló-, juhtenyésztés szépen virágzik. F. u. a debrői uradalom, melly Kompoltinak is nevezteték, s a h. Grasalkovich család örökségе volna, de most gr. Károlyi György birja.

Koncsán, Szepes v. tót falu, Görgő fil., 70 kath. lak. F. u. a Teöke nemzetség. Ut. p. Lőcse.

Konczháza, Ungh v. magyar falu, Ungvárhoz délre 1 mfldnyire: 231 romai, 46 g. kath., 34 ref., 10 zsidó lak. F. u. az ungvári káptalan.

Konda, puszta, Tolna vmegyében, a dombóvári uradalomban.

Kondó, magyar falu, Borsod vmegyében, a Bikk hegység éjszaki aljában kies völgyben, Miskolcztól $1^5/_{16}$, ut. p. Kazincztól $^8/_{16}$ állomásra. Környékezik keletre Kápolna, Lászlófalva, délre Radistyán, Parasznya, nyugotra Tardona, éjszakra Alacska s Berente helységek. Határkiterjedése 1668 hold (1200 öléve!), mellyből 375 h. szántóföld, 215 h. rét, 91 h. szőlő, 69 h. belső telek, 918 h. erdő. Felszabadult urbériség van $8^5/_8$ telek s ezután $241^1/_2$ szántóföld. Majorsági szántóföld $133^1/_2$ hold, mellyből 49 hold ismét a lakosok kezén haszonbérben van. A föld egy részben partos, másban pedig egyenes lapály, általában második osztályba sorolt fekete nyirok, tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot bőven terem, a rétek igen jók. A szőlőhegy szép helyen fekszik, földe kavicsos nyirok, sok és jó bort terem. A gyümölcsből különösen szép hasznot huznak a lakosok. Az erdő sok makkot teremvén, a lakosok a sertéstartást szorgalmasan üzik s sok sertést hizlalnak. A szőlőhegyen van egy épületkő-bánya. A helységen keresztülfoly egy kis patak, melly a helység felett erdős kösziklák közt eredvén, itt egy átmérőleg évenként 70 köből gabonát jövedelmező malmot hajt, Radistyánon alól pedig a Nyögő patakkal egyesülvén a Sajóba siet. A helység lakosainak száma 412 lélek, kik közt 12 romai kath., 5 zsidó, a többi reformatus s helyben van anyaegyházuk. Telkes gazda van 43, zsellér 26, lakó 4, kézmüves egy kontár kerékgyártó. Birtokosok: gr. Serényi János, Almásy Bódog, Kárász Miklós, Sütő János.

Kondorfa, magyar falu, Vas vmegyében, Szentgothárdhoz délre 2 órányira: 450 kath., 120 ref. lak., hegyes közép termékenységü határral.

Kondoros, Pozson m. puszta, N. Léghez $^1/_2$ óra: 8 kath. lak. F. u. Benyovszky Péter.

Kis-Kondoros, Békés vm. puszta, Endrődhöz tartozik.

Nagy-Kondoros, Békés vm. puszta, a szarvasi határhoz tartozik.

Alsó- és **Felső-Konkoly**, puszta, Komárom vmegyében, mind a kettő hasonlóul Konkoly-Thege örökség, s hasonló jogi viszonyai voltak Ó- és Uj-Gyallával.

Konop, oláh falu, Arad vmegyében, a Maros mentiben, az erdélyi országutban, ut. p. Odvos $^1/_2$ mfld. Van 967 n. e. óhitü lak., kis fatemploma, két lelkésze, derék uri lakháza, pálinkafőző-gyára, 5 patak-, 1 Maros-malma a lakosoknak, egy urasági patak- s egy száraz malom, sok szilvás és gyümölcsös. Hegyes völgyes határa 14,000 hold, mellyből

24 7/8 urb. állomány, 360 hold majorsági iszapolt föld; s a többi majorsági bikkes, tölgyes erdőség, mellyből a község részére elkülönítve van 610 használható, 560 h. kopár legelő. Földe a Maros mentiben jó, s főleg kukoriczát terem; juhot, kecskét tart. Van egy elhagyatott rézbánya-üregе, s az uraság pedig 4 helyen is ásatott köszenet, de rendes kőszén-bánya mindeddig nincs. Birja Czigler Antal.

Konosov, (Koneshely), Bars m. német falu, Thurócz vmegye szélén: 1476 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdő. Sovány határ. F. u. Körmöcz városa. Ut. p. Körmöcz.

Konszka, Liptó m. tót falu, 8 kath., 213 evang. lak. Földe főképen zabot terem; savanyuviz-forrása van. F. u. Andreanszky. Ut. p. Okolicsna.

Konszka, Trencsén m. tót falu, egy völgyben a rajeczi fördők felett. Számlál 705 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. temploma elromlott; hanem a sztranskai templom szolgál helyette; földe vizenyős; legelője elég; valamint fája is. F. u. a lietavai uradalom. Ut. p. Zsolna.

Konszke, Thurócz m. tót falu, a Liptóba vivő országutban, közel a Vágh vizéhez: 3 kath., 130 evangel. lak. F. u. a Huszár család. Ut. p. Nolcsó.

Kóny, magyar falu, Győr vmegyében, a Tóközben, Sopron vmegye szélén: 1300 kath. lak., paroch. templommal. Sok rét, legelő és nád. Szép lovakat és sok szarvasmarhát tenyészt. Tava mérges növényeiről ismeretes. Birja a győri káptalan. Ut. p. Csorna.

Konyár, magyar falu, Bihar vármegyében, szikes térségen, Debreczenhez 3 mfldnyire, ut. p. Hosszu-Pályi. Lakja 2655 ref. és 15 zsidó. Ref. anyatemplom. Határa 8042 hold, mellyből szántóföld 2997, kaszáló 1914, nádas 577, legelő 2554 hold 1100 □ ölével. Minthogy az egész határt örökös szerződés mellett birják a hajdan hajdu szabadsággal biró lakosok Eszterházy Pál herczegtől, ennélfogva itt semmi majorság nincs. Földének 1/4 fekete homok, 1/4 szikes, 2/4 része fekete agyag s gazdag termékenységü. Sok és szép szarvasmarhát tenyészt. Folyóvize a Kék-Kálló, s ezenkivül több szikes tavak vannak itt, mellyekből szíksó sepertetik. A konyári szikes fördőt köszvény ellen nagy foganattal használják; ez azonban már Fejértó puszta határában van.

Konyha, Máramaros vm. oláh falu, az Iza mellett: 25 romai, 878 g. kath., 86 zsidó lak., g. kath. templommal, synagogával. Határa termékeny, erdeje sok, sóskutja is van. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Konyha, (Kuchinja), Poson m. tót falu, a Baba tövében, ut. p. Malaczkához keletre 2 mfldnyire. Lakja 1363 kath., 122 zsidó. Kath. paroch. templom; synagóga. Fő kincse nagy erdejében áll, mellynek egy része erdei vagy topolya fenyőből áll. Vizimalmok. F. u. h. Pálffy.

Kónyi, magyar falu, Tolna v.-megyében, a Koppány jobb partján, igen kellemes és termékeny vidéken: 1625 kath. lak., paroch. templommal. Erdeje, szőlőhegye felette szép; földei is termékenyek. Birja h. Eszterházy, s ut. p. Kaposvár.

Kónyi, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Berzenczétől éjszakra 2 1/4 órányira: 539 ref., 58 kath. lak., ref. anyatemplommal. Határa róna és homokos, erdeje van. Birja Festetics Antal.

Kónyus, Ungh vm. orosz falu, ut. p. Szobránczhoz keletre 1 1/4 órányira: 12 romai, 320 g. kathol, 40 zsidó lak. Roppant erdő. Hegyes, sovány határ. Fürészmalom. A helységhez keletre 3/4 órányira most is lát-

hatni a kónyusi vár romait. F. u. gr. Sztáray, Nyeviczkey.

Kopács, magyar falu, Vas v.-megyében, ut. p. Szombathely: 140 kath., 40 evang. lak.

Kopács, magyar falu, Baranya vmegyében, közel a Dunához, ut. p. Eszék 1 óra. Lakja 1350 ref., 20 kath. Ref. anyatemplom. Határa nagy kiterjedésü de lapályos; szénája, nádja, halastava bőséggel. A bellyei urad. tartozik.

Kopacsel, oláh falu, Bihar v.-megyében, Váradhoz $1\frac{1}{2}$ mfld, dombos és erdős vidéken, 413 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Határa 4662 hold, mellyből szántó 750 h., rét 150, erdő 2806 h., legelő 470 h. Urbéri föld 900, majors. 450 hold; ebből 91 h. buza tengeri alá jól terem, a többi bokros hely. Földe általában meglehetős, szilvája bőven. Van pataka, mellyből isznak. Birja gr. Frimont Béla, kinek itt derék udvarháza van.

Kopanicza, Bars m. tót falu, Hont vmegye szélén: 45 kath., 114 evang. lak., kik többnyire favágók és bányászok. F. u. a kamara. Ut. post. Selmecz.

Kopár, puszta, Somogy vgyében.

Kopcsa, vindus falu, Zala v.-megyében, az alsó-lendvai uradalomban: 383 kath. lak.

Kopcsán, Nyitra vm. tót falu, Holicstól délre $\frac{1}{2}$ órányira, szinte a Morva vizénél: 1430 kath., 256 evang., 81 zsidó lak. Dohánytermesztés; sok kertek; szép erdők. De legfőbb nevezetessége a cs. k. ménesben áll, hol az udvar számára igen erős, tartós kocsilovak neveltetnek. A csődörök vagy ménlovak nagyobb részt tiszta angol, azután arabs, nápolyi, török származásuak. Filialisa ezen ménesnek Gödingben Morvaországban van (ez is császári családjószág), s a csikók is ott tartatnak. Említésre méltó továbbá a vadkácsa-tó, a Morva vize mellett, egy fűzfáktól benőtt környékben. Ebben olly számos kacsák tanyáznak, hogy gyakran egy nap 100–150 darab is megfogatik (hálóval). A feleslegest az urasági erdőszségi hivatal kótyavetyén szokta eladni. F. u. ő cs. k. felsége.

Kopecz, Trencsén m. tót falu, Nyitra vmegye szélén a hegyek közt. Lakja 264 kath., 7 zsidó. Fenyves erdeje, s jó legelője van. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Kopháza, (Kolnhof), horvát falu, Sopron vmegyében, Sopron és Czenk közt: 1030 kath. lak., paroch. templommal. Földe kevés; erdeje szép; vizimalma van. Birja Sopron város.

Koplaló, gyarmat, Veszprém vmegyében, máskép Farkasgyepü, a városlödi határban.

Kopócs-Apáti, lásd Apáti.

Koppány, német falu, Veszprém vmegyében, a Bakonyban: 500 kath. lak., paroch. templommal. Sovány földeiket szorgalmas lakosai jól művelik; bora savanyú; őszi baraczkja híres. A zirczi urad. tartozik.

Koppány (Szala-), magyar falu, Zala vmegyében, a Zala vize mellett: 1200 kathol., 30 zsidó lak., paroch. templommal, középszerü földekkel, jó rétekkel. Többen birják, s ut. post. Szalabér.

Török-Koppány, magy. mv., Somogy vmegyében, Tolna v. szélén, a Koppány vize mellett, igen szép vidéken, ut. p. Siófok. Lakja 1058 kath., 16 zsidó, kath. paroch. templommal. Gazdag agyagos határán több buzát mint rozsot termeszt; szőlőhegye és erdeje tágas. A mohácsi ütközet után e helységet a törökök bástyákkal, sánczokkal megerősitvén, innen sok rablást és dulást követtek el, miglen a 17-ik század végével egészen kiüzettek. Régi várának nyomai alig látha-

lók. Birják h. Eszterházy és a veszprémi püspök.

Kopras, Gömör v. tót falu, Jolsvához 1½ órányira éjszak felé: 83 kath., 103 evang. lak. F. u. h. Koburg.

Kórbász, Honth vm. puszta, Egegh fil., 15 kath. lak.

Korbest, oláh falu, Arad vmegyében, Erdélyország szélén, ut. p. Sobórsin, hegyek között egy nagy völgyön elnyulva, 387 n. e. óhitü lak., s egy fatemplommal. Hegyes völgyes határa 1384 hold, mellyből szántóföld 177 h., rét 67 h., legelö 240 h., erdö 800 h., haszonvehetlen 100 hold. Majorsági birtok az erdön kivül 8 h. rét, 140 h. legelö, és 100 hold haszonvehetlen. Szilvása böven. Birja Szálbek György.

Korbest, oláh falu, Bihar v.-megyében, M. Csékéhez 1 óra, erdös hegyekkel keritett szük völgyben: 583 n. e. óhitü lak., romladozott templommal, derék új urilakkal, mészbányával. Urb. szántó 462, rét 168, majorsági erdö 2299 hold. Földe vörös agyagos kövecses, de trágyázás után mindent megterem. Sok cseresznye, alma és szilva. Szép szarvasmarhát, s a hegyeken juhokat és kecskéket is tart. Patakja 4 malmot hajt. Birja Vatman József.

Korbesty, Arad v. oláh falu, Petrishez közel: 428 óhitü lak., s anyatemplommal, sok bérczes erdövel.

Kordik, Zólyom vm. tót falu, Thurócz vmegye szélén, nagy hegyek, erdök közt: 243 kath., 97 evang. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Beszterczebánya.

Korejócz, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradalomban, Orlikhoz 1 óra: 194 g. kath. lak.

Babina-Koritne, Szepes v. puszta, Markusfalva fil., 34 kath. lak.

Koritno, Nyitra m. tót falu, a Dudvágh mellett: 693 kath., 160 ev. lak. F. u. a csejthei uradalom. Ut. p. Galgócz.

Korlát, Nógrád m. meredek hegyek közé szorult magyar falu: 129 kath., 17 evang. lak. F. u. Záborszky Antal. Ut. p. Rimaszombat.

Korlát, Bars vm. puszta, Sz. Benedek fil., 15 kath. lak.

Korláth, Abauj v. magyar falu, ut. p. Visolyhoz ½ mfldnyire: 336 r., 73 g. kath., 5 evang., 442 ref., 150 zsidó lak. Kath. fil., ref. anyaszentegyház. Synagóga. Földe igen termékeny; bora jó; legelöje, fája kevés. F. u. többen.

Korlátháza, Gömör v. puszta, 8 ref. lak.

Korlátkö, régi vár, Nyitra v.-megyében, mellyről egy uradalom veszi nevét, közel Nádashoz.

Kórmoss, Honth vm. tót falu, Zólyom vmegye szélén, a hegyek közt: 15 kath., 367 evang. lak., kik a korponai határban szölöt mivelnek. Kath. paroch. templom. Fenyves, bikkes erdö. F. u. h. Coburg. Ut. p. Selmecz.

Korna, (Krna), Nógrád m. tót falu, magas hegyek közt Gömör v.-megye szélén: 17 kath., 274 evang. lak., kik leginkább fa eszközök készitéséböl élnek. Roppant erdejében medve is találtatik. Határa sovány. F. u. Plathy Sámuel. Ut. p. Zelene.

Korniczel, oláh falu, Bihar v.-megyében, a báródsági nemes kerületben: 170 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Lásd N. Báród.

Kóród, Gömör vm. puszta, Lénártfalva és Csiz között: 28 lak. F. u. többen.

Tisza-Koród, Szathmár vm. magyar falu, Beregh vmegyétöl éjszakra a Tisza választja el: 16 rom. kathol., 838 reform., 18 zsidó lak., reformatus anyatemplommal. Földe részint sárga agyagos, részint homokos; a Tisza árjai járják; kaszállója bövebben van; almás, szilvás kertjei szépen jövedelmezök; a lakosok nyáron csajkásoknak szoktak állani, s ez-

zel sok pénzt keresnek. F. u. Kende, Ormós, Kölcsey s m. t. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Kórógy, puszta, Bihar vármegyében, Zsáka és Bakonyszeg közt, 2000 holdnyi határral, mellynek nagyobb része kaszálló és legelő. Birja Berettyó-Ujfalu városa.

Korógy (Szamos-), Szathmár v.-megyében, magyar-oláh falu, közel a Szamoshoz és Szathmárhoz: 160 gör. kath., 210 ref. lak. s ref. anyatemplommal. Lapos határa szük, de termékeny; gyümölcsösei szépek. F. u. többen.

Koroj, oláh falu, Bihar vármegyében, hegyes vidéken, a váradi deák püspök béli uradalmában, 385 n. c. óhitü lak., s anyatemplommal. Van 160 h. szántó, 70 h. rétje mind urbéres, és 1300 h. majorsági erdeje, egy patakja, melly néha egészen kiszárad. Sárga agyag földe a tisztabuzát leginkább szereti; fazekas agyag is találtatik, de nem használják.

Koroknya, puszta, Somogy vmegyében, N.-Bajomhoz tartozik.

Koromla, puszta, Veszprém vármegyében, Csesznekhez keletre 1 óra.

Alsó-Korompa, (Unter Krupa, Dolna Krupina), Pozson most F.-Nyitra vmegyében, tót falu, N.-Szombattól nyugot-északra, 2 mfdnyire: 848 kath., 81 zsidó lak. Van kath. paroch. temploma, synagógája, szép szőlőhegye, vadakkal bövölködő erdeje, jó rétjei; nézésre méltó tehenészete, serfőzőháza, téglavető helye; de legfőbb nevezetessége mégis az urasági kastély és az ennél még pompásabb angolkert, gyönyörü sétálóhelylyel; üvegházzal, s egy nagy halas és tekenös- béka- tóval. F. u. gróf Brunsvik nemzetség.

Felső-Korompa, (Home-Krupina), Pozson most F.-Nyitra vármegyében, tót falu, 470 kath., 119 zsidó lak. Határja hasonló az alsó Korompaihoz. F. u. többen.

Koromsáp, puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Nagy-Rév mellett.

Koronczó, magyar falu, Győr vmegyében, a soproni országutban, egy tó és patak mellett, 1096 kath., 32 zsidó lak., paroch. templommal, vendégfogadóval. Legelője tágas, de homokos. Birja a győri káptalan, s m. Ut. p. Győr.

Korong, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, a Mura vize mellett, termékeny róna határral, 461 kathol. lakossal.

Kórós, magyar falu, Baranya vmegyében, a siklósi uradalomban, 650 ref. lak., anyatemplommal, róna termékeny határral, makkos erdővel. Ut. p. Siklós.

Kóros, (Kruszoncze), Nyitra m. tót falu, a Nyitra völgyében: 657 kath., 41 zsidó lak., kath. paroch. templom, s egy nagy várkastéllyal, honnan a Nyitra gyönyörü völgyére felséges kilátás esik. F. u. gr. Berényi Ferencz. Ut. p. N.-Tapolcsán.

Korosecz, vindus falu, Vas vmegyében, a felső-lendvai uradalomban, 211 kath. lak.

Korotnok, Szepes vmegyében, tót falu, a Branyicskó hegy alatt, Sáros vmegye szélén, az eperjesi postautban: 146 kathol., 4 evang. lak. Postahivatal. Vendégfogadó. Kastély. F. u. a Korotnoky nemz.

Korotnok-Ardó, Abauj-Torna vmegyében, puszta, Josvafőhöz északra: 41 kath. lak. és szép erdővel s savanyu viz-forrással, mellyet Lófejnek neveznek. Többen birják.

Korpád, német falu, Baranya vmegyében, egy hegyen, ut. post. Szent-Lőrincz. Határa 3344⅞ hold, mellyből a lakosoknak adatott 328⅜ hold szántó, 54⅜ rét, 41⅜ h. szö-

lő. Majorsági szántó 1102⅝ h., rét 59, legelő 428 h., erdő 1189 hold, haszonvehetlen föld 142 hold. Földje nagyon hegyes, leginkább birkatenyésztésre alkalmas. Lakja 78 katholikus. Birja Majláth György.

Kis-Korpád, vagy Puszta-Korpád, magyar falu, Somogy vármegyében, ut. p. Kaposvárhoz nyugotra 2 órányira: 300 ref., 250 kath. lak. Kath. fióktemplom. A reformatusok a Kis-Asszonydi anyaekklézsiához tartoznak, de iskola helyben van. Határa dombos; erdeje van; szőleje nincs. Birja Sárközy, Siklósy, s m.

Nagy-Korpád, magyar falu, Somogy vmegyében, az elébbeni helységtől délre 1 órányira, 938 ref., 79 kath., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa részint agyag, részint homok; erdeje van; szőleje nincs. Birja gr. Hunyadi Ferencz.

Korpavár, magyar falu, Zala vmegyében, a homok-komáromi uradalomban, 120 kath. lak.

Korpona, (Carpona, Karpfen, Krupina), Zólyom m. szabad. kir. v. Egy a legrégiebb városok közül egész hazánkban, ugy hogy IV. Béla 1244-ben csak a régi s tatár pusztitás alkalmával elvesztett szabadság-leveleit erősitette meg. Később több királyok is megajándékozták különböző kiváltságokkal. Nevezetesen 1270-ben V. István, 1272-ben IV. László; majd I. Lajos, Zsigmond, Erzsébeth, V. László, Corvin Mátyás. 1437-ben már kőfallal meg volt erősitve. 1440-ben régi várának omladékain uj vár épült. A török időkben, Zolyom, Árva, Liptó, Thurócz, Trencsén, Bars, Hont, Nógrád több izben járultak a város kőfalainak jó karban való tartására; minthogy Korpona ekkor védfala volt a bányavárosoknak, s menedékhelye számos gazdag nemes nemzetségeknek, mellyek közül: Duló, Szentiványi, Gerhárd, Bényei, Madách, Beniczky, Zsembery, Medveczky, Sindler, Péchy, Radvánszky, Balassa, Szmrcsányi, Trajtler, Bory, Zmeskál, Podmaniczky, Veres, Balogh, különösen feljegyeztettek; s ez időben a városi tanács nagyobb része nemesekből állott. 1605-ben Bocskay congressust tartván, a bécsi békesség pontjai itt tétettek fel először.

A mostani belső város négyszeget ábrázol, mellyhez 2 erős kapu vezet észak és délfelé. Piaczán lévő házai emeletesek, de régi épületek. Ékesitik a kath. paroch. templom, a kegyes osk. atyák és az evangelikusok szentegyházai, a kath. kis gymnasium, s a tanácsház. Fekvése szőlőhegyek, s gyümölcsös kertek közt igen gyönyörü, s mivel a zólyomi hegylánczaz északi szeleket feltartóztatja, éghajlata is jóval szelidebb, s melegebb, mint a megye többi vidékein. Szőlőhegye savanyu bort ád ugyan, de gyümölcsére nézve annyival híresebb. Népsége 3533 lélek, u. m. 1613 róm. kath., 1920 evang. kik még a 15-ik században németek valának, de jelenleg egészen eltótosodtak. Ut. post. Selmecz.

Korumlya, Ungh vmegyében, orosz falu, Ungvárhoz északra 2 órányira: 23 római, 354 g. kath. 29 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Hegyes határ. Nagy erdő. F. u. gróf Sztáray örök. Horváth, s. m.

Kosárháza, vindus falu, Vas vmegyében, a muraszombati uradalomban, 204 kath. lak.

Kosba, puszta, Tolna vmegyében, Tamásihoz tartozik. Van itt egy vadászkastély épen a régi Tamási vár tövében, s mintegy 15 zsellérház, mellyek szálláshelyül szolgálnak a vadászatokra összejövő herczegi vendégeknek. A vadászkastély Miklósvár néven ismeretes.

Kosd, Nógrád m. népes magyar falu, a Naszál hegy tövében 709 kath.,

9 evang., 639 ref. lak. Kath. és ref. anyatemplomok. Földje, rétje elég és termékeny; bora a Rádival együtt ezen a környéken legjobb. F. u. a váczi püspök. Ut. p. Vácz.

Kosgyán, oláh falu, Bihar v.-megyében, Belényeshez 2 mfd., hegyes, erdös vidéken, 410 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Urb. szántó 480, rét 140, legelö 70; majorsági szántó 360, rét 180, szölö 20, erdö 700 hold. Vize a Hollód. Birja Dobsa Sámuel.

Koskócz, Zemplén vmegyében, tót falu, Lyubisse fil. 425 római, 40 g. kath., 12 zsidó lak., 547 h. szántófölddel. F. u. gr. Csáky. Ut. post. N.-Mihály.

Kosolna, Pozson most F.-Nyitra vmegyében, tót falu, Szuha mellett. Lakja 559 kath., 11 zsidó, kik igen kapós fejér cserép edényeket csinálnak, s azt messze elhordják; róna termékeny határján termeszt sikeres rozsot, buzát, bort. F. u. gróf Pálffy Ferencz. Ut. p. N.-Szombat.

Kospallag, Hont m. magyar tót falu, melly csak 1756-ban telepitetett meg, erdös hegyek közt a Dunához $1^1/_4$ mfd. 468 kath. lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdö. Az itt termesztett dohány hires, de füstölni némellyek erösnek tartják. F. u. a kamara. Ut. p. Vácz.

Koss, Nyitra m. tót falu, 634 kath. lak. Kath. paroch. templommal. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Kossa, Trencsén m. tót m. v. Illavától $^1/_2$ órányira a Vágh bal partján. — Számlál 1006 kath., 36 zsidó lak., kik közt számos posztó-szövök vannak. Találtatik itt kath. paroch. templom; régi urasági kastély. Köhid a Vághon által, ser- és pálinka fözöház. sat. F. u. Motesiczky stb. Ut. p. Trencsén.

Kosarócz, Zemplén vmegyében, tót-orosz falu, Jankócz fil. 179 róm., 118 gör. kath., 12 zsidó lak., 545 h. szántófölddel. F. u. b. Vécsey.

Kossova, Krassó vmegyében, oláh falu, a Facsetröl Erdélybe vivö postautban: 24 kath., 399 óhitü lak., s anyatemplommal, postatisztséggel, szép erdövel. F. u. a kamara.

Kossovicza, Krassó vmegyében, oláh falu, Erdély határszélén, zordon hegyes vidéken, Kossovához közel: 3 kath., 77 óhitü lak. F. u. Dézsánfalvi Gyika család.

Kossuth, Thurócz m. kis tót falu, a Jordán patakja mellett: 26 kath., 58 evang. lak., és jó határral. F. u. Kossuth család. Sz.-Mártontól északra $^1/_2$ órányira. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Kossuth, Pozson m. magyar f., a Dudvágh mellett, Diószegtöl délre $^1/_2$ órányira. Számlál 794 kath., 44 zsidó lak. Ékesitik ezen helyet a kath. paroch. templom, a birtokos uraságok csinos lakhelyei. Róna határja mindent bövven megterem: legelöje elég levén, a juhtenyésztés nagy divatjában van. F. u. Fekete Ferencz, Jezerniczky, s m. t. Ut. p. Cseklész.

Kis-Kostély, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugostól 1 órányira, 306 n. e. óhitü, 8 kath. lakossal. Határa $384^{1530}/_{1600}$ hold, mellyböl urb. beltelek 34, szántó 132, rét 70, legelö 26, uradalmi szántó 43, rét 3 hold. Földje igen termékeny, különösen szép tiszta buzát terem. Birja a kamara. E helységnél válik el a Temes vize, a folyó maga balra távozván, jobbra 2-ik József által ezen felirással: „Josephus II. aug. Imperator Rex Hungariae, has Cataractas ad replendum Begae Alveum Temesiis undis in emolumentum Rei publicae Navigationi servituras fieri fecit Anno Imperii 6-to AE 1786-o", épittetett költséges zsilip Temesvár felé bocsátja nagyobb

részét a viznek; a Béga csatorna táplálására.

Nagy-Kostély, oláh f., Krassó vmegyében, ut. post. Lugos. Határa 2387 $^{144}/_{1600}$ hold, mellyből 219 h. urbéri beltelek, 687 h. szántó, 286 h. rét, 123 h. legelő, 22^{2}/ hold szorgalmi föld, 78 $^{1}/_{8}$ hold uradalmi szántó, 59 $^{1}/_{4}$ rét, 641^{3}/ hold legelő. Határa első osztálybeli, s igen szép tisztabuzát terem. Birja a kamara. Lakja 1423 n. e. óhitü, paroch. templommal.

Kostye, Krassó vmegyében, oláh falu, ut. p. Kossovához 1 $^{1}/_{2}$ órányira: 3 kath., 352 óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Kis-Koszmály, (Kozmalovcze), Bars m. magyar falu, a Garan jobb partján, Uj Barshoz $^{1}/_{2}$ mfd. 313 kath. 186 ref. lak. Földjei jó buzát, rozsot teremnek, szölleje, s tölgyes erdeje van. F. u. gr. Migazzi. Ut. p. Léva.

Nagy-Koszmály, Bars m. tót falu, a Garan bal partján; 461 kath. lak. Róna határja szép rétekkel, és szántóföldekkel bir. F. u. gr. Migazzi. Ut. p. Léva.

Koszorin, Bars m. tót falu, Sz.-Kereszthez északra $^{1}/_{2}$ mfd. 380 kath. lak. Jó legelő. Terméketlen határ. F. u. a beszterczei püspök. Ut. p. Selmecz.

Kosztelicz, Trencsén m. tót falu, Vágh Beszterczéhez északra egy mfd. 142 kath., 12 zsidó lak. Chocholnaihoz hasonló savanyu viz-forrással. F. u. b. Balassa, gr. Szapáry. Ut. p. Zsolna.

Kosztiroch, Bars m. puszta, F.-Hámor fil. 323 kath. lak.

Kosztivjarszka, tót falu, Zólyom vármegyében, a beszterczei völgyben, rónán, a Beszterce folyamtól áthasitva, ut. p. Beszterczebánya. Földe agyagos homok, melly buzát kivéve, mindent megterem. Van 8 $^{1}/_{2}$ urb. telke, de majorság nincs. Lakja 290 kath., 60 ágostai, kik kir. hámorosok és földmüvelők. Van itt egy papirgyár, és egy vashámor. Birja a kir. kincstár és Beszterczebánya városa.

Kosztolán (Ghymes-), Nyitra m. vegyes tót-magyar falu, Ghymeshez északra egy órányira: 493 kath., 4 zsidó lak. Van szép erdeje; sok gyümölcse; gesztenyéje, liszt-, és fürészmalmai. F. u. gr. Forgách.

Kosztolán (Nagy), Nyitra m. tót m. város N.-Szombathoz 2 órányira: 1105 kath., 10 evang., 151 zsidó lak. Kath. paroch. templom, synagóga; régi kastély; vizimalom. Földe, réte termékeny; legelője szük; bora nem sokat ér. F. u. a csejthei uradalom.

Kosztolány (Fenyö-), Bars m. tót falu, K.-Tapolcsányhoz északra 2 mfd. Lakja (az irtásokat is ide számlálván) 871 kath. lak. Kath. paroch. templom. Erdeje roppant; legelője elég; de földjei soványak; üveghutája van. F. u. gr. Keglevics. Ut. p. Verebély.

Kosztolány (Nemes-), Bars most A. Nyitra vmegyében, tót falu, a Nyitra vize mellett: 413 kath. 89 evang. lak. Vannak itt több uri lakások, pálinka-házak, s a t. Földjei szép gabonát teremnek; rétjei jók; erdeje gyönyörü. F. u. a Kosztolányi nemzetség. Ut. p. Oszlán.

Kosztolistye, Thurócz várm. puszta, Neczpálhoz 1 óra. 2 kath., 40 evang. lak.

Kosztolna, (Drietoma), Trencsén m. tót falu, a Vágh jobb partján, Trencsénhez $^{3}/_{4}$ órányira: 166 kath., 10 zsidó lak. Van egy savanyuvizforrása, melly mindenben a chocholnaihoz hasonlit, vendégfogadója és serfőző-háza; az uraság számos teheneket is tart. F. u. a nyitrai püspök.

Kosztolna, Nyitra m. tót falu,

Vágh-Ujhelyhez nyugotra 1½ órányira, hegyek közt. Számlál 203 kath., 1794 evang., 19 zsidó lak. Evang. anyaszentegyház s ekklézsia; jó marhatartás; vizimalom. Sok erdő. F. u. a csejthei uradalom.

Kosztolnafalva, (Kosztolnyejsza), Nyitra m. tót falu, 308 kath. lak., kath. paroch. templommal. F. u. a Bosányi család. Ut. p. Privigye.

Kosztrina, Ungh v. orosz falu, 6 romai, 413 g. kath., 16 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Kosztyán, Thurócz m. tót falu, a Thurócz vize mellett, ut. p. Zsámbokréthez 1 fertálynyira. Számlál 83 kath., 362 evang., 30 zsidó lak. Földe termékeny, rétje s legelője, és jó vizimalma van. F. u. többen.

Koszuhócz, Sáros vm. orosz falu, a makoviczi uradalomban, Komárnyikhoz 1½ óra: 175 g. kath. lak.

Kót, magyar falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban: 120 kath. lak.

Kót, puszta, Bihar vmegyében, lásd Komádi.

Kotelnicsne, Szepes v. puszta, A. Labs fil., 10 kath. lak.

Kis-Kotessó, Trencsén m. tót falu, Bicséhez egy fertály: 165 kath., 20 evang. lak. F. u. többen. Ut. post. Zsolna.

Nagy-Kotessó, tót falu, Trencsén vmegyében, a Vág vize mellett: 500 kath. lak. Van itt az uradalomnak egy majorsága. Birja h. Eszterházy, s a bicsei urad. tartozik. Ut. p. Zsolna.

Nemes-Kotessó, Trencsén m. tót falu, 420 kath., 108 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. F. u. többen.

Kotilnicza, Beregh vm. orosz falu, fekszik szinte a gallicziai határszélen: 110 g. kath., 2 zsidó lak. és nagyon sovány határral. Erdő. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Kotman-Lehota, tótul Kotmanova, tót falu, Nógrád vmegyében, egy szűk és igen mély völgyben, ös erdők közt, Szinóbánya, Málnapataka, Miklósfalva, Dobrocs helységektől környezve, ut. p. Losoncz. Határa 3102 hold, mellyből belsőség 28, szántóföld 1156, rét 380, erdő 1524, árkos tér 14 hold. Majorság csupán az erdő; irtványi szántó 1016, rét 260 hold; a többi urbériség. Az irtványi földektől és rétektől szinte a dobrocsi evang. templom huzta a dézsmát. Lásd Dobrocs. Földje a völgyben agyagos, a hegyeken porhó de köves; termékei: rozs, árpa, zab, burgonya, borsó és pohánka. Erdeje bikk. Főleg a juh-, aztán szarvasmarha-tenyésztés gyakoroltatik. Lakja 633 ágostai, kik a dobrocsi anyaegyházhoz tartoznak. Patakja pisztranggal bővelkedik. A divényi urad. tartozik. E helység az L. betüben Lehota név alatt is előjön, de leirása a most közlöttek szerint igazitandó.

Kotormány, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Lövő. Lakja 80 ref., 38 evang., 10 kath. Többeké.

Kis- és Nagy-Kotroczó, 2 puszta, Karancskeszi fiókjai. Ut. p. Szakál.

Kotszög, Máramaros v. Huszt városának egy része, mellytől Kotszögöt csak a Huszt vize választja. Szabad földét több földesurak birják.

Kotterbach (Alsó és Felső), Szepes v. elszórt tót falu, Wagendrüsselhez éjszakra 1 órányira: 381 kath., 50 evang. lak. Rézbányák és hámorok. F. u. a Márjássy, Jóny nemzetségek. Ut. p. Rosnyó.

Kotyháza, Nógrád m. puszta, 65 kath. lak. Krakó mellett.

Kotyiklet, oláh falu, Bihar v.-megyében, két magas hegy közt, ut. p. Várad 2 mfld: 520 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, derék udvarházzal, s egy patakkal. Határa 3234 hold,

mellyből szántó 747, rét 550, legelő 390, erdő 1567 hold. Az erdőn kivül majorság 280 h. szántó, 250 h. rét. Hegyes völgyes határa trágya után mindent megterem; gyümölcse sok. Birja Sztarovecz ky Károly.

Kovaczéna, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécs, 292 kath. lak. Határa 1518 hold, mellyből urbéri beltelek 14, szántóföld 545, rét 180, legelő 200, szőlő 104, uradalmi szántóföld 34, erdő 440 hold. Birja a pécsi seminarium.

Kovacseva, Zólyom vm. tót falu, Hajnik mellett: 87 kath., 96 ev. lak. Termékeny jó határ. F. u. a kamara.

Kovácsháza (Ó- és Uj-), Csanád v. népes puszta, roppant kiterjedésü és igen gazdag, ut. p. Batonyához és Mezőhegyeshez egy jó mfdnyire: 2131 magyar kath., 378 ref. lakossal. Az utóbbiaknak itt oskolamesterök s leánygyülekezetök van, melly Dombegyházához tartozik. F. u. gr. Fekete birta, de most ennek magvaszakadtán részint zálogban, részint haszonbérben számos urak birnak itt.

Kovácshida, magyar falu, Baranya vmegyében, az Okor vize mellett, a siklósi uradalomban: 648 ref. lak., anyatemplommal, lapályos árvizes határral, erdővel. Ut. p. Siklós.

Kovácsi, dohánykertész telepitvény, Temes vmegyében, Csernegyháza mellett: 122 r. kath. magyar lak., kik birnak 375 h. szántó, 32 h. kivágási földet, s dohánytermesztéssel foglalkoznak. Birja a kir. kincstár.

Kovácsi, Bars m. puszta, Mellék fil., 11 kath. lak.

Kovácsi, (Kaszarovecz), Bars m. tót falu, Sz. Benedekhez ½ mfld, 890 kath. lak., kik bort és gyümölcsöt termesztenek. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. p. Léva.

Kovácsi, Pest-Pilis vm. német falu, Budához nyugot-éjszakra 2 mfld, 1115 kathol., 5 ref. lak. Kath. anyaszentegyház. Hegyek közt fekszik, de azért 3 nyomásu szántóföldje elég, s jó gabonatermő; rétje, erdeje kevés; lakosai sok burgonyát, gyümölcsöt és káposztát termesztenek. F. u. gr. Teleki jog után Tisza László.

Kovácsi, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Pápához 1 óra: 580 kath., 200 ref., 20 evang. lak., kath. paroch. templommal. Róna határa termékeny; rétje, legelője igen jó; két malom az Atya patakán. Birják a pápai uraság, gr. Somogyi, Barcza, s mások.

Kovácsi, puszta, Zala vmegyében, Szántó mellett.

Kovácsi, kis német falu, Tolna vmegyében, Tevel mellett, 220 kath. lakossal.

Kovácsi, Abauj-Torna v. puszta, Szent-Andráshoz tartozik: 37 kath. lak. s derék erdővel. Birja h. Eszterházy.

Füleki-Kovácsi, Nógrád m. magyar falu, 302 kath. lak. Rétjei az Ipoly mentében jók volnának, ha ez, és a Kölesér vize néha be nem iszapolnák. F. u. a Füleki uradalom. Ut. p. Zelene.

Hegyköz-Kovácsi, magyar falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 1 mfld, Bihar mellett: 850 ref. lak., s anyatemplommal, több uri lakokkal. Határa 1600 hold, mellyből urbéri szántóföld 416, majorsági 220, urb. rét 192, majorsági 262, dézmás szőlő 386, uri 64, közlegelő 160 hold. Földe fekete agyag, s két fordulóban használtatván főleg őszi buzát, kétszerest és rozsot terem; bora különő jóságu; tavaszit csak a szomszéd Nagy- és Kis-Mezőfalva, Latóbár, Benke, Vay pusztákon termesztenek. Vize a Kösmő patak. Birják: Ercsey Zsigmond, Laky Teréz, Szentgyörgyi Eleknő, Olasz Czeczilia Nadányi Albertnő, Ilosvay Polexina, Patay Istvánnő, Fényes Zsófia, Jármy Lász-

lóné örök., Olasz Menyhért, Szeremley Károly zárlott tömege, Pap József, Pesti István, Orbán Sándor.

Kis-Kovácsi, magyar falu, Somogy vmegyében, egyenes területen, ut. p. Kaposvárhoz nyugot-délre 2 órányira: 326 ref., 26 kath. lak., ref. templommal. Róna határa 2340 hold, mellyből 19¾ urbéri telek. Földe jó; legelőjén szép marhák tenyésztetnek. Birja h. Eszterházy.

Kis-Kovácsi, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Palotától délre 1¼ óra: 400 ref., 30 kath. lak., ref. anyatemplommal. Szőlőhegye, erdeje, és termékeny földe van. Birja gr. Nádasdy Tamás.

Puszta-Kovácsi, puszta, Bihar vmegyében, Bakonszeg szomszédságában a Berettyó mellett, több csinos urilakkal. Határa 7000 hold, s igen gazdag szántóföldeket, s kaszálló réteket bír. Sok szarvasmarhát, juhot tenyészt. Birja a Nadányi család férfi ága, u. m. Nadányi Lajos, László, Imre, Károly, Antalnő és Gergelynő, s leány-ágon: Bessenyei András és György, Fényes Lajos, Szilágyi Mihály, Sebes Ferencz és Gábornő, Horti István, Szarka és Ónody örökösök, Sisáry Lajos, Székely Sándor, Lasztóczy, Körtvélyesi, Dohi, Vincze, Rácz, Bene.

Puszta-Kovácsi, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Lak. Lakja 983 kath., 20 ref., 86 zsidó, kath. fiók-templommal. Határa nagy, s bár homokos, de elég termékeny; erdeje van. Többen birják.

Rába-Kovácsi, magyar falu, Vas vmegyében, a Rába mellékén, az ikervári uradalomban: 513 kath., 10 zsidó lak. Mind földei, mind különösen rétjei igen jók. Ut. p. Szombathely.

Szécsény-Kovácsi, Nógrád m. magyar falu, 258 kath., 48 evang., 4 ref., 5 zsidó lak. s több szép uri lakházakkal. Földei a térségen termékenyek; erdeje nevendék. Az Ipoly ezen falut félhold formára bekeríti, s itten jóval mélyebb lévén mint egyébütt, halászatja is jövedelmesebb. F. u. Bibiti Horváth, Fáy, Tapolcsányi, Ambrózy, Radványi, s m. t. Ut. post. B.-Gyarmat.

Kovácsvágás, Abauj v. magyar falu, Radványhoz egy órányira: 76 r. kath., 34 g. kath., 1018 ref., 219 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Synagóga. Lakosai többnyire nemesek; borok, fájok elég. F. u. többen. Ut. p. Kassa.

Kovácsvágás, Abauj-Torna v. magyar falu, Kovácsinak is hivatik. Dernőhez keletre ½ órányira: 352 kath., 638 ref. lak. Határa nagyobb részt hegyes, köves és sovány; a Somhegyében vasbányákat mivel; tágas erdejében szenet éget. F. u. gr. Andrásy. Ut. p. Rosnyó.

Kóvár, (Kolári), Honth m. magyar falu, az Ipoly mellett, B. Gyarmathoz ¾ mfld: 247 kath., 92 evang. lak. Van termékeny szántóföldje, rétje, szőleje, erdeje, és vizimalma. F. u. Géczy, Kubinyi, Ebeczky, Dubraviczky.

Kovarcz, Nyitra m. tót falu, a Nyitra vize mellett, ut. p. Tapolcsántól délre egy órányira. Számlál 798 kath., 7 evang., 6 zsidó lak. Említésre méltók benne a kath. paroch. templom; kastély, mellyet 1640-ben Adamko zsivány-kapitány kirablott; vizimalom; termékeny földek; kövér rétek. F. u. gr. Apponyi, és Motesiczky család.

Kovasócz, vindus falu, Vas vmegyében, a f. lendvai uradalomban, 155 kath. lak.

Kovaszincz, Arad v. oláh falu, Gyorok és Világos közt, regényes vidéken: 59 kathol., 3350 óhitü lak., anyatemplommal. Határa részint róna és igen termékeny, részint hegyes. Szőlőhegye a ménesihez hasonló bort

terem; erdeje és kőbányája van. F. u. a kamara. Ut. p. Arad.

Kovászó, Beregh vm. oroszmagyar falu, a Borsova mellett, Beregszászhoz $1\frac{1}{4}$ mfldnyire: 25 rom. kath., 92 ref., 454 g. katk., 10 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Vizimalom. F. u. Pogány; gr. Károlyi, Dessewffy.

Kozár, puszta, Vas vmegyében, Nagy-Gencs mellett.

Kis-Kozár, német-magyar falu, Baranya vmegyében, egy része dombon, más része völgyben fekszik, mellyet patak nedvesít, ut. p. Pécs. Van $17\frac{5}{8}$ egész telke; a föld meszes, kövecses, veres agyaggal keverve, s főleg rozsot terem. Lakja 436 lélek, kik közt 150 magyar, 286 német kath., 4 zsidó. Van egy patakmalma is. Az üszögi uradalomhoz tartozik.

Nagy-Kozár, horvát falu, Baranya vmegyében, völgyben, ut. p. Pécs. Lakja 770 r. kath., fiók-templommal. Van itt 42 urb. telek, 300 hold majorsági szántóföld. Termeszt buzát, rozsot, kukoriczát. Birják közbirtokosok.

Kozárd, magyarosodó tót falu, Nógrád vármegyében, hegyek alatti völgyben, Ecsegtől $\frac{1}{4}$, ut. p. Hatvantól $3\frac{1}{4}$ órányira: 472 kath., 16 evang., 4 héber lakossal. Határa 1000 hold, mellyből szántóföld urbéri 271, majorsági 271 hold, rét $54\frac{2}{3}$ hold, majorsági szőlő 41, dézsmás $67\frac{1}{2}$, a többi erdő. Földe agyagos, szomjas, köves, $\frac{1}{3}$ igen árkos, nehéz munkáju, középszerüen terem rozsot, árpát, kukoriczát, tenkelyt és zabot. A helység felső végén hegyekből eredő kis patak folyik, melly ollykor annyira kiárad, hogy házakat dönt, s a kevés de jó réteket kővel behordja. Van itt egy jegyző s éneklő, ki egyuttal iskolamester, 59 házas zsellér, 11 lakó, 2 mesterember. Birtokosok: h. Eszterházy, Szentkirályi Móricz, Dobóczky, özv. Taródy Bertalannő.

Kozelecz, Sáros v. puszta, Plavnicza fil., 57 romai, 48 g. kath., 2 ev., 8 zsidó lak. Szép fenyvesek. F. u. b. Palocsai Horváth.

Kozelnik, Zólyom m. tót falu, a selmeczi országutban: 49 kath., 198 evang. lak. F. u. többen.

Kozicska, Nógrád m. puszta, Sz. Iv'ány fil., 31 kath., 6 evang. lak.

Kozma, puszta, Somogy vmegyében, Kutasnál.

Kozma, Zemplén v. orosz-tót falu, Kolbása mellett: 225 romai, 265 g. kath., 50 ref., 12 zsidó lak., 979 h. szántóföldd el. F. u. Kácsándy, Reviczky, Bideskuthy s m.

Kozma, puszta, Bihar vmegyében, Félegyházával szomszédos, 800 hold igen termékeny szántóföldekkel és rétekkel. Birják Fráter Mihály és özv. Kelemen Jánosnő assz.

Kis-Kozma, német falu, Fejér vmegye szélén egy mély völgyben, Csákvárhoz $1\frac{1}{4}$ órányira: 400 kath. lak., kik többnyire favágásból keresik élelmöket. Kath. paroch. templom. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Libicz-Kozma, magyar falu, Somogy vmegyében, közel Fajszhoz, ut. p. Lak: 320 kathol. lak. Birja gr. Hunyady.

Kozmadombja, magyar falu, Zala vmegyében, 200 ref., 20 kath. lak. Ut. p. Szala-Lövő.

Kozmadombja, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Egerszeg: 328 kath. lak.

Kozmafa, magyar falu, Vas vmegyében, a vasvári uradalomban: 120 kath. lak.

Kozsán, Sáros vm. orosz falu, Kurima fil., 33 romai, 235 g. kath, 11 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy, gr. Szirmay. Ut. p. Bártfa.

Kő, magyar falu, Baranya vmegyében, a bellyei uradalomban, ut. p. Herczeg-Szőlős. Lakja 320 ref., anyatemplommal. Híres vörös bort termeszt.

Kőalja, puszta, Borsod vmegyében, Sikátor és Domaháza szomszédságában, $50^{2}/_{16}$ hold területtel, mellyből $29^{13}/_{16}$ h. szántó, $23^{5}/_{16}$ h. kaszálló. Birják Somosközy Ferencz, Bolyki, Beretky, Rácz, Császár nemes családok.

Kőalja, oláhul: Subtyátra, oláh falu, Bihar vmegyében, egy magas hegysor tetején, ut. postája Élesd. Lakja 332 n. e. óhitü., anyatemplommal. Határa 3120 h., u. m. 200 hold, szántó, 580 h. gyümölcsös kaszálló, 2330 hold erdö, melly egyuttal legelö. Az erdön kivül más majorság nincs. Földe vadvizes és sovány. Van két patakja, mészhegye, mellyből mész égettetik. Ebben találtatik egy barlang 20 ölnyi hosszuságu, több ágakra oszló fiókokkal, mellyekbe azonban ember még nem hágott. Birja: Beöthy Zsigmond.

Kőbánya, Gömör vmegyében, puszta, Ispánmező és Félfalu között: 17 kath., 10 evang. lak. Van itt mészégetés. F. u. többen.

Kőbánya, németül: Steinbruch, német falu, Moson vmegyében, a Lajta hegyén, Ausztria szomszédságában, 450 kath. lak., kik az itteni hires köbányákban dolgoznak, s azért földjeik nincsenek, csak káposztásaik. Van itt 3 vizimalom, s ide tartozik Königshof vár is. Birják a ciszterciták, s ut. p. Parndorf.

Kőbánya, szöllöhegye Pestnek, melly igen becses fejér bort terem.

Köblény, német falu, Baranya vmegyében, ut. post. Pécs, 510 kath. lak., és paroch. templommal. Határa 1171 hold, mellyből urbéri beltelek 36, szántóföld 896, rét 29, legelö 60, szöllö 56, uradalmi erdö 94 hold. Birja b. Puchner család.

Köblér, Ungh vmegyében, orosz falu, 28 róm. kath., 617 g. kath., 5 ref., 19 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Hegyes határ. F. u. gr. Klobusiczky, b. Ghilányi, Petrovay, Csató, Karner, Horváth. Ut. post. Szerednye.

Köbölkut, magyar falu, Bihar vmegyében, hegyes völgyes vidéken, Székelyhidhoz, melly utolsó postája, 1 mfd. Lakja 1522 lélek, kik közt 1432 ref., 22 r. kath., 19 ágostai, 15 n. e. óhitü, 34 zsidó. Ref. anyatemplom. Több uri lak. Határa 6000 h., mellyből szántóföld 2400 h., rét 600 h., legelö 300 h., szöllö 1000 h., erdö 1500 h. Urbériség szántóföld 600 h., rét 300 h., szöllö 300 hold, 300 hold legelö közös; majorság: szántó 1800 h., rét 300, szöllö 700 h., erdö 1500 hold. Agyagos kemény földe bö trágya után megtermi a buzát, különben a zabot és rozsot leginkább. Bora jó. A határszélen Berettyó vize foly keresztül, mellyen a Tihanyi családnak jó készületü vizimalma van. Birtokosai: a Tihanyi család, Rhédey Ferencz, Szártóry Károly, Draveczky család, Osváth Ignácz, Sárossy József, Szunyogh Sándornö, Némethy Gábor, Kovács Ferencz, Kovács Pál, Ottlik Ferencz, Ottlik Lajosnö, Vásárhelyi József, Fekete Elek, Mihály, Komárominö assz. Bernáth Vincze, stb.

Köbölkut, Esztergom most Komárom vmegyében, magyar-német falu, Esztergomtól nyugotra $2^{1}/_{4}$ mfdnyire, egy posványos vizér mellett: 827 kath., 5 ref., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja részint dombos, részint róna; bora, fája gabonája böven. F. u. h. Pálfy. Postahivatal és váltás Perbete közt. A lakosok birnak $493^{1}/_{2}$ hold másod, $1057^{1}/_{2}$ h. harmadik osztályu szántóföldet, 705 h. rétet, 385 kapa szöllöt.

Köbölkut, puszta, Zala vármegyében, Gulács mellett.

Kis- és Nagy Köcsk, 2 magyar falu, Vas vmegyében, ut. post. Kis-Czel. Lakik az elsöben 304 kath., 123 evang., 10 zsidó; a másodikban

244 kath., 79 evang., 4 zsidó. Határa dombos; bort termeszt; erdeje van. Birják Gothárd, Sághy, Szita, s mások többen.

Ködszállás, puszta, Jász-Kun megyében, Kardszaghoz tartozik.

Kőforrás, Nógrád m. puszta, 45 kath. lak.

Kőhalom, németül: Steinberg, német m. v. Sopron vmegyében, Kőszeghez északra 1¼ mfd. hegyen völgyön, 1042 kath. 4 evang. lak., paroch. egyházzal. Van 492 hold szántóföldje, 322 hold rétje, 404 kapa szőleje, 3000 hold urasági erdeje, melly tölgy, cser, gyalog fenyő, fenyő és nyír fákból áll. Urbériség 23⅜ telek. Folyóvize a Répcze. Tart 3 országosvásárt, u. m. Jubilate vasárnaputáni hetfőn; jul. 25 utáni hetfőn; olvasó vasárnap utáni hetfőn. Birja hg Eszterházy.

Kőhányás, puszta, Fejér vármegyében, Komárom, most Esztergom vmegye szélén, nagy erdővel, vendégfogadóval, 120 lakossal. Gróf Eszterházy Miklós birja, s Csákvártól 1½ órányira fekszik.

Kökeháza, puszta, Veszprém vm., Nádasd mellett.

Kökény, horvát falu, Baranya vmegyében, részint völgyben, részint dombon fekszik szétszórva, ut. post. Pécs. Határa 1775 hold, mellyből szántóföld 1164, rét 365, legelő 140, szőlő 56, erdő 50 hold. Ebből ismét urbéri szántóföld 814, rét 365, legelő 140, szőlő 44; majorsági szántó 350, szőlő 12, erdő 50 hold. Földje sárga és fekete agyag, melly terem buzát, rozsot. Lakja 496 katholikus. Van itt egy pompás kilátással biró uradalmi ház, és a szőlő alatt egy jeles urad. pincze több ágra oszolva, mellyben több 50, 100, 150 akós hordók állanak, főleg a hires szilvási borral telve. Birja a pécsi papnövelde, s a növendékek szünnapokon, gyakran meglátogatják e kies helyet.

Kökény, (Kokina), Sáros vármegyében, orosz falu, Kapihoz ¾ órányira: 24 róm., 152 gör. kath., 8 evang., 3 zsidó lak. F. u. a Kapy nemzetség.

Kökényes, Máramaros vármegyében, orosz falu, a Taraczk mellett: 7 római, 1065 gör. kath., 113 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal, synagógával. F. u. a kir. kincstár s mások. Ut. p. Sziget.

Kökényes, magyar falu, Nógrád vmegyében, rónaságon, Pest vmegye szélén, ut. p. Hatvanhoz ¾ órányira. Tagositott határa 3995 hold, mellyből szántóföld 3179 hold, rét 746 hold, szőlő 70 hold; legelője felszántatott. Ebből urbéri, lelkészi kántori, községi szántóföld 827, rét 225 hold; majorsági szántó 2352, rét 521 dézsmás szőlő 70 hold. Fekete földje igen termékeny, s leginkább terem tiszta buzát, rozsot, kukuriczát, zabot, de árpát nem igen, az uraságok repczét és luczernát is szoktak termeszteni. Marhája tagositás óta kevesebb de jobb; a lakosok Pestre Debreczenbe erősen fuvaroznak. Birka nem tartatik. Határát egy patak futja keresztül. Lakja 655 r. kath., 50 evang., 9 zsidó. Birtokosok: gr. Benyovszky Zsigmond, b. Podmaniczky László, b. Podmaniczky Károlynő, és b. Podmaniczky Lajos csődtömege, b. Laffert Antal, Szirmay Ádám ör., Dessewffy Jób, kinek itt szép lakháza van, és Dessewffy Titus urak.

Mindszent-Kökényes, magyar falu, Zala vmegyében, ut. post. Egerszeg., 120 kath. lak.

Kökényesd, Bereg-Ugocsa vmegyében, orosz-magyar falu, ut. p. Halmihoz ½ órányira: 135 római, 492 g. kath., 35 ref., 21 zsidó lak., római és gör. kath. anyatemplommal. Határa róna és gazdag; rétjei jók,

tölgyes erdeje van. F. u. Szentpály, Pogány, Fogarassy, Butykay, Dobsa, Ráthonyi, Domahidy örökösök.

Kőkeszi, (Kamene, Keszike), Hont m. magyar falu, 220 kath., 3 evang. lak., kik földmivelésből és bortermesztésből élnek. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Kőkosár, puszta, és juhmajor Borsod vmegyében, Sajó-Vámos határában, a falutól 1 órányira.

Kőkut, Heves vmegyében, népes puszta, Sirokhoz tartozik: 110 kath. lak. Van szép legelője, rétje, földe. F. u. a Siroki urak.

Kőkut, Veszprém vmegy. Lepsény határnak egy része, özv. Rába assz. birja.

Kölcse, Szathmár vmegyében, magyar falu, sziget formája van, mivel a Túr vize, és az abból kiszakadó Eszteró körülfolyják. Fekszik Szathmárhoz 4 kis órányira, s főhelye a kölcsei uradalomnak: 98 római, 82 g. kath., 237 evang., 526 ref., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Az elmagyarosodó tót evangélikusok N.-Károlyhoz csatoltattak egyházilag. Tágas határának nagyobb része sárga agyag, kisebb része homokos, buzát, zabot, kétszerest, tengerit bőven terem; szénája sok, de vad és sásos; erdői szépek; vizimalma is van. F. u. a Kölcsey családhoz tartozók, Egri, Ormósok, Nagyidaiak, Jeneiek, stb. Régente Kulchnak neveztetett, és még a Magyarok bejövetele óta maig is virágzó Kulchey nemzetség birta. Származik ez az Onud vezértől, az Ete atyjától, kitől jön le a Kölcsey nemzetség. A Kende nemzetség is, melly a Kölcseyvel egy eredetü, ezen helységöl czimeztetik.

Kölesd, magyar-német m. v. Tolna vmegyében, magas felemelkedett helyen a Sárviz mellett, ut. post. Nagy-Dorog. Lakja 1200 reform., 516 evang., (kik közt 346 német ajkú), 160 kath., 15 zsidó. Ref. anyatemplom. Az ágostaiaknak már 1719-ben anyagyülekezetük volt itt, de tagjai 1725-ben kiköltözvén, s helyökbe német gyarmat telepedvén, 1774-ig a kis tormási anyához tartozott; de 1789-ben mestert hivott, 1832-ben pedig papot hiván, az anyagyülekezetek közé felvétetett. Van a városnak nagy vendégfogadója, sok csinos uradalmi épületje, jó izü bort termő szőlőhegye, termékeny szántóföldje; hanem erdeje és nádja nincs, sőt a Sárviz szabályozásával malmaitól is elesett. Számlál 35 urb. telket. Birja gr. Apponyi Antal.

Kölcsér, puszta, Bihar vármegyében, Szalonta és Tulka közt, gazdag határral. Birja a váradi deák püspök.

Köleshalom, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, Déva-Ványa mellett: 38 kath., 10 ref. lak.

Köleshát, puszta, Borsod vmegyében, Dorogma határában.

Kölesvölgye, vindus falu, Vas vmegyében, a felső-lendvai uradalomban, 90 evang., 70 kath. lak.

Kis-Kölked, magyar falu, Vas vmegyében, ut. post. Körmend 1 óra, 130 kath., 80 ref., 12 zsidó lak. Birja Szabó, Karcsay, s m.

Nagy-Kölked, magyar falu, Vas vmegyében, közel az előbbeni helységhez, 420 kath. lak., kik horvátokból magyarosodtak el. Kath. paroch. templom. Róna határa jó buzát terem; rétje, legelője, erdeje elég. Birják Zarka, Helyei, Lukács és Péchy családbeliek.

Kölked, puszta, Somogy vmegyében, Öreg-Lak és Puszta-Kovácsi közt elosztva a postautban fekszik, 150 kath. lak.

Kölked, magyar falu, Baranya vmegyében, a Duna mellett, ut. post. Mohács. Róna határa mindent jól te-

rem, a Dunában jövedelmes halászatot üz. Birja a pécsi püspök.

Kölked, puszta, Baranya vmegyében, a pécsi püspöké, Kölked falu mellett.

Kölnik, Krassó vármegyében, oláh falu, a Berzava mellett, Dognácskához 2 órányira: 6 kath., 621 óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Kömlő, Heves vmegyében, magyar falu, Poroszlóhoz 2 órányira a Pestről Debreczenbe vivő országutban: 1820 kath. lak., s egy derék paroch. templommal, vendégfogadóval. Tágas, róna határa gazdag termékenységü; legelője, rétje bőven levén, a lakosok sok és szép marhát tartanak. F. u. a szathmári püspök. Ut. p. Kápolna.

Kömlőd, német falu, Tolna vmegyében, ut. p. Pakshoz 1 órára, a Duna mellett. Van 1300 kath. lakosa, paroch. temploma, szép buzát termő határa. Birja a pesti k. egyetem.

Kömlőd, (Kimling), pusztai f., Komárom most Esztergom vmegyében, Tatától $^{13}/_{16}$, Neszmélytől, melly Tatán által utolsó postája $1^{12}/_{16}$, Komáromtól $2^{1}/_{16}$ állomásra, kies vidékü völgyhajlaton. Határozzák keletről kis Tagyos, Környe; délről Dad; nyugotról Szák, Kocs; északról Kocs, e határban benfoglaltatván a tagosztály óta vele egyesitett Parnak puszta is. Kiterjedése 5073 h., mellyből 273 hold utakra és használatlan földekre s a t. kihagyatván, tagosztály alá esett 4800 h. mind majorsági, s ebből, miután többnyire a rétek s legelők is feltörettek, szántás alá jő 4400 h., szőlő 83 h. 590 □ öl, nádas 25 h. 199 □ öl, soronkivüli szabadosok földe 168 h. 866 □ öl, belső telek 124 h. 560 □ öl. A határ, kivált keleti részében dombos, földminősége feketa homok, s általában jó termő, különösen igen szép buzát s árpát terem, rozsot kevésbé; zab nagyban miveltetik; a burgonya is egy idő óta nagy divatba kezd jőni, s az évi termést 10,000 méröre bátran tehetni. A tagositott birtokon a legelő többnyire feltöretvén, a takarmány-termesztés is napi renden van, legszokottabb a luczerna, lóhere, baltaczim és tehénrépa, s általában mondhatni, hogy itt a gazdaság szépen fejlik, ugy hogy a repcze termesztést is többen jó sikerrel gyakorolják, mire a föld tulajdonsága is, melly ázalékra, zöldségre, sőt fatenyésztésre is egy a legjobbak közül, igen kedvező, csak az kár, hogy a légvonal egy kevéssé kemény, miután a vidéknek északról semmi tartaléka nincs, s e miatt a késő tavaszi fagyok gyakoriak. Szőlőhegye délnek igen szép fekvésü s jó bort is teremne, de hanyagul miveltetik. Gyümölcstenyésztés nemcsak kertekben gyakoroltatik, de már kin a tagositott birtokon is találni gyümölcs-ültetéseket. Különösen említést érdemel Sárközy József úr 17 holdra terjedő kertje; de még szebb ennél a tagyosi határ felé levő majorja, mellyet mind vidékére, mind rendezésére nézve a legelsők közé tehetni a megyében. A marhák nyáron is többnyire istállóztatnak; egyébiránt vagy eredeti svaiczi, vagy keverékfajból valók, s gyarapodások az istállózás behozatala óta észrevehető. Nemesitett birkát csak Pázmándy Dienes és Sárközy József urak tartanak. Pázmándy úr meglehetős tüzzel gyakorlott nemes lótenyésztése azonban megszünt s csupán házi szükségre terjed. Népessége e pusztai helységnek 1030 h. ebből 216 r. kath, kik a dadi anyaegyházhoz tartoznak; 26 ágost. 686 ref. és 102 zsidó. A ref. anyaegyház 1740-től kezdődik, s templomuk 1784-ben épült; zsidóknak is helyben van synagógájok. Nemes család van 126. Házak száma 112 melyek közt csinos úri lakok találtatnak.

Van egy gőzerőmives szeszgyár, melly annak idejében 36 mérő burgonyát éget naponta. A határban lévő nádastó igen szép hosszú, vékony, egyenes és tartós nádat terem, melly a csalóközi vastag nádaknál háromszorta is tovább tart s messze el is hordatik; a tagyosi határszélben pedig szép forrásos helyek vannak; ugyanitt egy halastó, melly birka-usztatásra használtatván, a gyapjut igen fejérre mossa. A falu felett van egy hun őrhalom, ezenkivül többfelé találtatnak itt különféle régiségek, emlékek, urnák s más edények. Nem hagyhatjuk végre említés nélkül Sárközy József ur mintegy 6000 darabra menő régi pénzgyüjteményét, mellyről fentebb a megye általános birásánál is emlékeztünk, ehez járul még gyönyörü fegyver- s egyéb régiség-gyüjteménye. Birtokosok: Pázmándy, Sárközy, b. Saffaliczky, Badics, Pálffy, Szemerey, Jókuthy, Szabó sat. számos családok, mellyek részint a Pázmándy, részint a Szemerey már szinte leányágon bíró családoktól ágaznak el.

Kömörő, Szathmár v. magyar falu, 4 kath., 400 ref., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa, mellyet a Túr gyakran elönt, szük; földe részint fekete, részint sárga agyagos; rétje kevés, de azért jó marhát nevel. A Túr vizében sok halat és rákot foghat. F. u. ugyanazok, kik Istvándit birják. Ut. p. Szathmár.

Kömpőcz, Pest-Solt v. puszta, Majsához keletre: 6 kath. lak.

Köncsög, Pest-Solt v. puszta, Kecskeméthez dél-nyugotra: 107 kath., 28 ref. lak. F. u. Sárközy, Dinyes, Enzsel, Szalay, Tasnády s m. t.

Königsfeld, Máramaros v. népes uj telep, Orosz-Mokrához közel: 192 romai, 6 g. kath., 7 evang. német lakossal.

Königshof, vagy Királyudvar, Kőbányához tartozó régi várkastély, Moson vmegyében, s főhelye a szent-kereszti cistercita apátság uradalmának.

Königsgnade, Krassó v. német falu, Temes vmegyéhez közel: 547 kath. lak., s kath. paroch. templommal. F. u. a kamara.

Königsthal, Máramaros v. népes uj telep, A. Nyéresházához közel: 149 romai német, 36 g. kathol. orosz lak, és sóbányákkal. Mind ez illyen telepek lakosai többnyire kir. kincstári favágók és bányászok.

Könyök, Nyitra vm. tót falu, Nyitrához egy kis óránvira, a pozsonyi országutban, kies vidéken. Számlál 175 kath., 7 zsidó lak. Földe dombos és lapályos; szőlőhegye, erdeje derék; rétei jók. Ékesíti a földesuraságnak Uzovich Jánosnak csinos kastélya, mellyhez nagy kiterjedésü gyümölcsös és mulató-kert tartozik.

Köpcsény, németül Kittsee, német-horvát mv., Mosony vmegyében, igen kies róna vidéken, Pozsonyhoz 1 órányira, saját postahivatallal, 1500 kath., 360 zsidó lak. Van itt kath. paroch. templom, synagóga, nagy vendégfogadó, urasági várkastély sánczokkal körülvéve, fáczánkert, serfőzőház. jeles uradalmi birkatenyésztés és schweiczi tehenészet, több vizimalom. A lakosok birnak $106^6/_8$ telek után 438 h. másod, 1964 h. harmad, 600 hold negyedik osztályu szántóföldet, 344 h. rétet, s főleg lovakat tartván, erősen fuvaroznak Bécsbe s Ausztriába. A város feje h. Eszterházy egyik uradalmának, mellyhez még Horvát-Jarndorf, Körtvélyes és Edlsthal faluk tartoznak. A Naszvady család is bir Köpcsényben egy udvartelket. E város hajdan királyi mezőváros volt.

Köpösd, Nyitra vm. tót falu, Semptéhez dél-nyugotra $1^1/_2$ órányira, egy kellemes környéken. Számlál 875 kath., 3 zsidó lak. Van benne:

kath. paroch. templom; több ékes uraságí lakások és kertek. Szántóföldje sok és termékeny; rétei szépek; azonban fában szükséget szenved. Fő birtokos b. Orczy György. Ut. p. Szered.

Kis-Köre, magyar falu, Heves vmegyében, rónaságon, ut. p. Kápolna. Lakja 1420 lélek, r. kath. paroch. szentegyházzal. Határa 7000 hold, melyből szántóföld 960 h., a kaszálló ugyanannyi, a legelő 5080 hold, s ez mocsáros, miután határában a Tisza folyik. Földe gazdag termékenységü fekete, szikkel keverve. Marhatenyésztése virágzó. Majorsági birtok itt nincs. Birja a szathmári püsp.

Körmend, magyar mv., Vas v.-megyében, Szombathelytől délre 3 mfld, saját postahivatallal. Fekszik a Rába vize mellett, s a várost 8 posta és kereskedő ut vágván keresztül, ezért kereskedése élénk. Lakja 1700 kath., 813 ref., 400 evang., 10 óhitü, 480 héber, kath. ref. és evang. anyatemplomokkal, synagogával. Van itt nagy sóház, 2 vendégfogadó, gyógyszertár, több boltok. Ékességére szolgál hg. Batthyáni Filep pompás várkastélya, a hozzá tartozó 95 hold terjedelmü igen szép angolkerttel, melly a herczeg szivességéből a közönségnek is nyitva áll. A város határa kies és termékeny, s kár hogy a Rába és Pinka kiöntései néha kárositják. Körmend feje hg. Batthyány Filep egyik uradalmának, melly többek közt szép erdőségekkel bir.

Körmend, puszta, Somogy v.-megyében, közel Kadarkuthoz. Határa 1794 hold. Szép és jó földe mindent megterem; bikkes erdeje 600 holdat foglal el. Birja Nagy Mátyás ur.

Körmöcz, (Cremniczium, Kremnicz), Bars m. első bánya és igen régi királyi város, egy hegyektől körülvétetett mély és szük völgyben. Beszterczebányától 3, Selmecztől 5 mfldnyi távolságra. Mikor épitették először, az nem tudatik, de annyi bizonyos, hogy már Kálmán alatt királyi várossá lett, a mint ez az 1-ső Károly 1342-ben Visegrádon kiadott oklevéléből látható; mostani szabadságát pedig 1-ső Károlynak az 1328-dik esztendőről köszönheti, ki a várost körülbelől 2 mfldnyi kiterjedésü földdel ajándékozá meg. Levéltárában, melly egyébiránt sokat szenvedett, 2 igen régi oklevelet találni, az egyikben Likava várából segéd seregek kérettetnek 1129-ben, a másik a II. Andrástól kiadott constitutiót, vagy arany Bullát foglalja magában 1222-ről.

A belső város a várral együtt csak 39 házat számlál, s kőfallal van bekerítve. Ezen házak közül 26-nak szabad bormérési joga van, de azért tartoznak a bányamivelletésben részt venni. A külső városokban 582 ház számláltatik. Nevezetesebb épületei: a vár, régi góth izlésü templomával együtt; a város pompás kath. paroch. szentegyháza, két rézzel fedett, s gazdagon megaranyozott tornyával; a Lippay esztergomi érsektől 1634-ben alapitott Franciskanus templom és monostor; a bányászok kórháza; az ev. szentegyház; a városháza; a bányatisztség házai; a pénzverőház; a primás kastélya. Továbbá említést érdemlenek még a piaczon lévő sz. háromság ékes oszlopa; ugyanitt az ugró kút; a nagy csatorna, melly egy hegy gerinczén általfolyván a város minden házait friss forrásvizzel bőven ellartja.

A városi magistrátuson kivül helyet ád a bányász-törvényszéknek, a pénzverő-, bányász-, igazgató-, erdőszségi királyi hivataloknak; egy kath. gymnasiumnak, mellyben a piaristák tanitanak; normalis oskolának; leánynevelő-intézetnek, 4 köz kórháznak.

Lakosai 5052, u. m. 4251 kath., 801 evang. mennek, s nyelvökre nagyobb részt németek, kevesebb tótok. Fő élelmódjuk a bányászság, kézi

mesterségek, kereskedés, fuvarozás s a t. Készitenek itt közönséges, és finomabb kalapokat, különféle böröket, asztalkendőket, abroszokat, és más gyapot szöveteket, bánya-köteleket, csipkét, húrokat. Van egy jó köedény-gyára, a pesti k. egyetemnek jeles papirgyára, melly gép-papirt is készit. Ezenkivül a rézmüvesek, kolompárosok, lakatosok, harangöntők, késcsinálók felette számosak. Fő dísze azonban Körmöcznek gazdag arany- és ezüst-bányáiban áll, melylyek ezelőtt kivált nagyon jövedelmeztek; mert 1780 előtt, és után csak 12 esztendő alatt az itt veretett arany és ezüst pénzt 48 milliomra lehet becsülni, ide nem számlálván $11\frac{1}{2}$ marka aranyat, 1500 marka ezüstöt, melylyek hónaponként Bécsbe küldettek az odavaló aranymüvesek és dróthuzók számára. A jelenlegi bányanyereség egyre másra véve esztendőnként nem tesz többet 2 mázsa aranynál, s 14 mázsa ezüstnél; e mellett ásatik még kevés réz és vas, ón, piskolcz; továbbá vitriolt főznek mintegy 400 mázsát. — A bányákon kivül van itt egy olvasztóház (Scheidgadn), mellyben az arany különöztetik el az ezüsttől, s 18 érczzuzó és mosószin. Ezekben az ércz porrá töretvén, s vizzel felelegyíttetvén, csapinósan, s mozgatható állásban függő táblákra letöltetik, melly alkalommal az arany és ezüst mint nehezebb testek fenékre szálnak, a más részek pedig a táblákról lefolynak. A leszáltat kis teknőben ujra megmossák s megrázogatják, és ugy adatik azután az olvasztó színekbe. — Mind ezen érczczel bánó házak erömüveit s gépelyeit egy vizcsatorna tartja mozgásban, melly Thurócz vármegyében roppant költséggel 2 mfldnyi távolságról vezettetett ide.

Körmöcz városa földesura a stubnai és turcseki uradalmaknak, mellynek roppant erdőségeit a bányász kamara használja, s esztendőnként 40,000 ölet szolgáltatnak.

Körnöcske, (Kremnicska), tót falu, Zólyom vmegyében, rónán, a selmeczi országutban, ut. p. Beszterczebánya. Földe agyagos homok, mindenre alkalmas; van 16 urb. telke és földesuri majorsága. Lakja 218 ev., 49 kath. Határát a Garan vize hasitja. Birja a Rakóvszky család, kinek itt szép kastélya van, és a Radvánszky család.

Körnöcske (Ó), Bars m. tót falu, Sz. Kereszthez $\frac{1}{2}$ mfld: 308 kath., 3 evang. lak. Van jó legelője, makkos erdeje, káposztás-, gyümölcsös-, komlóskertje. F. u. a beszterczei püspök.

Körnösd, puszta, Bihar vmegyében, Keresztszeg-Apáti mellett. Határa 5635 hold, hol 3 fordulóban van 1500 h. szántó, 3 tagban levő tanya és akolkertek területe 120 h., kaszálló és legelő 4015 hold. Fekete földe gazdag termékenységü; rétjei kövérek, de a mocsárok miatt juhok nem igen szaporodhatnak. Ellenben az uraság itteni gulyája egész Európában nevezetes; s innen Oroszországba is vitetnek bikák egy-egy 400 pft., anyatehenek 40—50 aranyakért. A tehenek többnyire hosszu fenálló fehér, vékony szarvuak, mellyeknek végeik idomzatosan feketék; fejük kurta és csaknem háromszegletes, nagy kiülő bogár fekete szemekkel; nyeldeklőjöknél kezdődő pötyögőjük térdekig leér; vastag lábaik igen fényes körmökkel, mély és kerekded hasuk, széles elejük, s szinte bámulásra méltó széles keresztcsontjaik, vizmértékes hátuk felette nagy erőre mutatnak, s nagyságra nézve jó középszerü ökrökhöz hasonlíthatók. Birtokosa a pusztának gr. Csáky Petronella assz., ki a gulyán kivül, híres mangalicza-sertésfajokat is tenyésztet.

Apácza-Körnösd, Pozsony

m. tót falu, Királyfalvához közel: 200 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Pap-Körmösd, Pozsony m. tót falu, Királyfalvához közel: 258 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Környe, vegyes magyar-német falu, Komárom, most Esztergom v.-megyében, Tatától $^{12}/_{16}$, ut. p. Neszmélytől $1^{10}/_{16}$ állomásra; határa dombos és dél-keletnek homokos; keleti része nagyobb részt erdőség, de a Kapcsi hegy alatt a zsemlyei határig, továbbá a falu alatt és a síkvölgyi utban szép térségei is vannak. A határ a helységtől inkább keletnek terjed, s ez oldalon Zsemlye, Majk; délről Kecskéd, Kömlőd, nyugotról Kis- és Nagy-Tagyos, puszta Patár; éjszakról Bánhida és a síkvölgyi puszta határozzák; kiterjedése 6140 hold körül. A határ nyugoti részén keresztülfolyik a Dad felől Kecskéden átjövő Altalér a falu alatt nagy halastavat képezvén, mellynek felső végén derék töltés oltalmazza a falu felett kiterjedő rétséget; van itt jól épült kétkerekü fölülcsapó vizimalom. Van két szőlőhegye, egyik kisebb mindjárt a falu felett, másik a kömlődi határszélben. Az urbéri telkek száma tabella szerint $33^3/_8$-ra megy; telkes van 78, házas zsellér 48, házallan nemes család 1, összes népessége 937 lélek, kik 84 ref., és 3 zsidót kivéve, r. katholikusok; anyaegyházuk 1741 óta állván fen, hová kebelezteinek a tagyosi puszták. F. u. gr. Eszterházy Miklós. Nagy kiterjedésü fundamentomok, számos régiségei, ugymint: áldozó oltárok, kőkoporsók s a t., mellyek itt időnként napfényre jönnek, mutatják, hogy itt hajdan nagy kiterjedésü romai városnak kellett lenni, miként hivatott azonban, annak sem a talált kevés számu felirásokban, sem a régi irokban nyomára nem akadhatni, némellyek azt Quiriniumnak szeretik állitani.

Kis- és Nagy-Környe, Békés v. népes puszták, Körös-Ladányhoz éjszakra $1^1/_2$ órányira feküsznek.

Köröm, Zemplén v. magyar falu, a Hernád és Sajó vizek összefolyásánál: 460 kath., 7 zsidó lak. Szántóföldje 901 hold, s igen termékeny. Van vendégfogadója, legelője, rétje, erdeje. F. u. az alapitv. kincstár. Ut. p. Miskolcz.

Körös, Gömör v. magyar falu, Rosnyóhoz dél-nyugotra $1^1/_2$ órányira: 60 kath., 174 evang., 200 ref. lak. Határa ámbár hegyes, de mégis termékeny. Szenet éget. F. u. a Mariássy nemzetség.

Kis-Kőrös, népes mv., Pest-Solt vmegyében, homokos rónaságon, ut. p. Vadkert 1 óra. Határa, ide nem értve a pusztákat, 12,507 hold és 142 □ öl, holdját 1200 □ ölével számitva. Ebből szántóföld 2579 h. 439 □ öl, kaszálló 1930 h. 206 □ öl, szőlőskert 746 h. 589 □ öl, legelő 4041 hold, futó homok 295 h. 1072 □ öl, mocsár és vizállás 1996 hold, beltelek 919 hold és 36 □ öl. Ebből ismét urbériség: 1963 h. szántó, 912 h. kaszálló; egyház és város szántóföldje 379 h., kaszállója 516 h., majorsági szántó 236 h. és ugyanannyi kaszálló. Hanem majorsági puszták többen tartoznak ide, mint: Tazlár, Kaskantyú, Czebe, Tabdi, Csengöd és Kis-Bócsa, mellyek összesen 42,510 holdra terjednek. Földe nagyon homokos, melly főleg csak rozsot és burgonyát, de tiszta buzát és tavaszit gyéren terem. A szarvasmarha- és birkatenyésztés jó karban áll. Terjedelmes szőlőiben kerti bort, de sok gyümölcsöt termeszt. Lakja 5560 ágostai, 257 rom. kath., 223 héber. Az ágostaiakat Vattay János telepitette ide a mult század első tizedében, Nyitra, Nógrád, Hont vmegyéből és Pestnek váczi járásából; s ezért ezek tót eredetüek, de ma már a legöregebbeket kivéve, mindnyájan

beszélnek magyarul. A katholikusok mind magyarok. Urbéri egész telek 70 találtatik, továbbá 233 mesterember és 959 zsellér. Van itt egy igen nagy ágostai templom, 4 osztályu derék iskolával, és egy kath. szentegyház; végre határában 4 mocsáros tó. Kis-Kőröst birják a Vattay nemzetség leányágu örökösei, u. m. gr. Teleki Auguszta, gr. Teleki Zsófia, Kubinyi András, László árvái és Petronella; b. Podmaniczky Carolina és Kubinyi Borbála, Sós Ágoston, Sós János ör., id. Pázmándy Dienes, és ifj., Sós Jánosnő, id. Okolicsányi János ör., Okolicsányi József, Beniczky Márton, Szabó János, Kis Ignácz, Vörös Pál, Meskó József, Rutkay Károly, Marsó András, Poós Ágoston, Tallián Gergelynő, Benedicti András.

Nagy-Kőrös, magyar város, Pest-Solt vmegyében, Pesthez keletre 10, Kecskeméthez 2 mfldnyire, homokos rónaságon, saját postahivatallal. A várost csaknem egészen jó vörös bort és sok gyümölcsöt termő szőlőskertek fogják körül. Roppant határa egészen róna, s hozzá még 9 puszta tartozik; sőt ezenkivül a város többet haszonbérel; a Tiszán tul pedig zálogban birja Bábocz ka pusztát. Földe fekete és sárga homokos, s általában minden gabonanemet jól terem. Népessége a Pestmegye által 1850-ben kiadott hivatalos táblázatban 21,006 lélekre tétetik, kik közt magyar 20,141, héber 840, göröghitü 25. Azonban a legujabb katonai összeirás csak 15,000 lakost talált mint irják, de hivatalosan közölve nincs. Ezek mintegy 1200 r. kath., 800 hébert s nehány óhitüt kivéve mindnyájan reformatusok, egy ref. és kathol. paroch. templommal. Ref. lyceuma 4 tanárt számlál, s itt a népoktatás tudománya egy oktató által különösen oktattatik; evvel összeköttetésben áll egy kis példány gazda-intézet saját felügyelő vezetése alatt. Továbbá a 4 nyelvészeti osztályban a helybeli lyceum első nevendékei közül évenkint választott 3 nyilvános oktató tanit, a nemzeti iskolák 4 osztályaira ugyanannyi tanitó szinte a lyceum nevendékei közül választatván. Van itt ezenkivül 4 ref. leány, egy romai kathol. nemzeti és 1 izraelita iskola. Nevezetes épületei: az igen régi és roppant ref. szentegyház, és a városon kivül 9000 □ ölet foglaló lovas kaszárnya. Kézmüves van 450, s ezek közt 152 csizmadia. A számos timárok különféle bör és fontos talp készitményeiket Fejérvárra is elhordják. A kőrösi kofák, cseresznyeéréstől kezdve szüret végéig naponta több kocsikkal Pesten megjelenvén, közönséges gyümölcscsel, kovászos ugorkával, stb. árasztják el a piaczot. Kőrös határát városi polgárok és közbirtokosok birják.

Körösfő, Kerestveg, Sáros v. orosz falu, A. Sebeshez keletre ¾ mfld: 10 romai, 509 g. kath., 68 zsidó lak. Gör. kath. anyaszentegyház. Nagy erdő. F. u. gr. Haller. Ut. p. Eperjes.

Köröshegy, magyar falu, Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz, csaknem átellenben a regényes tihanyi félszigettel: 813 ref., 324 kath., 28 zsidó lak., egy kath., és egy igen régi ref. templommal. Van szép szőlőhegye, erdeje. Hogy ezen hely hajdan nevezetesebb hely lehetett, mutatják egy kolostor, és két szentegyház omladékai, és egy nagy temetőhely. Birja gr. Széchenyi Lajos. Ut. p. Szemes.

Alsó- és Felső-Köröskény, Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, a Nyitra jobb partján, Nyitrától csak egy órányira délre. Az első számlál 791 kath., 37 zsidó lak., s van benne kath. paroch. templom; a második 783 kath., 14 zsidó lak. Ré-

tei'jók; van erdeje és szőlőhegye. F. u. többen.

Körös-Ladány, l. Ladány.

Körös-Tarcsa, l. Tarcsa.

Körösmező (Alsó és Felső), Máramaros vmegyében, orosz-német falu, Galliczia határszélén magas hegyek és bérczek között: 506 római, 2264 gör. kath., 2 ref., 16 zsidó lak. Egy római és két g. kath. parochiával, harminczadhivatallal, sok kamarai épülettel és élésházzal. F. u. a kir. kincstár. Ut. p. Sziget.

Körösszeg, lásd Keresztszeg.

Körtvélyes, Pozson m. puszta, Vedrőd mellett: 69 kath., 6 zsidó lakossal.

Körtvélyes, Pozson m. puszta, F.-Szeli filial 32 kath. lak.

Körtvélyes, puszta, Pozson vmegyében, Csölösztő és Tejfalu közt.

Körtvélyes, (Hrussowcze), tót falu, Szepes vmegyében, Olaszihoz $^3/_4$ mfd. nyugotra: 637 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. a Teöke nemzetség. Ut. p. Lőcse.

Körtvélyes, Abauj-Torna v.-megyében, magyar falu, Jablonczához északra $^1/_2$ mfdnyire; 104 kath., 746 ref., 13 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szőlőhegye nagy kiterjedésü; gyümölcse, kivált szilvája felesleges mennyiségben; erdeje, rétje elég; szántóföldje, ha jól miveltetik, mindent megterem. F. u. hg Eszterházy. Ut. post. Rosnyó.

Körtvélyes (Alsó), Zemplén, vmegyében, tót-orosz falu, az Ondava mellett, ut. post. N.-Mihályhoz 2 órányira: 487 római, 204 g. kath., 7 evang., 32 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 1036 hold szántóföld. Malom és erdő. F. u. Szirmay és Okolicsányi.

Körtvélyes (Felső), Zemplén vmegyében, tót-orosz falu, Homonnához északra 2 órányira: 299 római, 188 g. kath., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 802 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky László örökösei.

Körtvélyes, Máramaros vmegyében, orosz falu, a Tisza völgyében: 5 római, 630 gör. kath. lak., s anyatemplommal. F. u. többen.

Körtvélyes, (Eltendorf), német falu, Vas vmegyében, a gréczi országutban, ut. post. Rába-Keresztur. Lakja 164 kath., 640 evang., anyaekklézsiával. Van jó szántóföldje, szőleje, erdeje, sok gyümölcse. Birja h. Batthyáni.

Körtvélyes, Szathmár vármegyében, magyar falu, ut. post. Piskolt és Mihályfalva közt, Bihar vmegyébe beszegülve: 9 római, 498 gör. kath., 1132 ref. 46 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Határának egy része homok, más része a legjobb fekete föld, melly szép buzát, tengerit, árpát, dohányt terem; két növendék erdeje derék. F. u. a Güthy nemzetség, Szlávy, Tódor, Becsky, Irinyi, Nagy, s m.

Körtvélyes, (Hrussovan), Nyitra m. tót falu, a Nyitra vize mellett: 472 kath., 17 zsidó lak. Földei termékenyek, rétei különösen jók. F. u. többen. Ut. p. N.-Tapolcsán.

Körtvélyes, (Pama vagy Pammern), horvát falu, Moson vmegyében, Pozsonhoz 2 órányira, 780 kath. lak., paroch. templommal, 6 kerekü vizimalommal a Lajtán. Róna határa termékeny, s a lakosok 94% telek után birnak 2178 hold szántóföldet, 342 h. rétet; inkább lovakat mint ökröket tartanak. Földesura h. Eszterházy, de nemes udvarokat birnak itt a Zsitvay és Naszvady örökösök is. Ut. post. Köpcsény.

Körtvélyes, (Alsó és Felső), 2 puszta, Fejér vmegyében, Szent-Miklóshoz $^1/_2$ órányira, termékeny róna határral, nagy juhtenyésztéssel.

Körtvélyes, (Felső és Alsó),

derék puszta, Komárom most Esztergom vmegyében, Tatától délre 2 mfd. Ez utóbbi helység erdőség, részei a Nyergeshegy, Menyasszony, Erősagy és Vizesbükk. Felső-Körtvélyesnek van majorsága, mellyben váltó-gazdaság és juhtenyésztés üzetik. Téresfekvésü szántóföldei, kevesebb erdősége határozzák ezen mintegy 3400 holdból álló egy taggá vált két pusztát, délről Kapberek, nyugotról Sikvölgy, Bánhida és a csákányi puszta. A váltógazdaság 8 dülős, mellyeknek veteményezési rendszere e következendő: 1 kapáló, közönséges kolompér, 2 árpa vörös-herével, 3 vörös here, 4 vörös-here, 5 buza, 6 bükkönyös zab takarmánynak, 7 rozs, 8 zab; a jármos ökrök istállón tartatnak zöld takarmányon, melly egy külön apróbb táblákra felosztott dülőben termesztetik és kukoriczából, őszi tavaszi rozsból és bükkönyből áll. Megjegyzést érdemel, hogy a fekvés magassága miatt a tengeri itt meg nem érik és a vegetatió a helység tövében fekvő vidékekhez képest közönségesen 8—12 nappal hátramarad; van itt még terjedelmes gyümölcsös kert is, leginkább nyári gyümölcs termesztésre intézve. F. u. gr. Esterházy Miklós.

Kösse, Pozsonm. puszta. Itt van a só lerakóhely. Nádszegh filial. 137 kath. lakossal.

Kőszeg, németül Güns, királyi város Vas vármegyében, Sopron vmegye szélén, a Gyöngyös vize mellett két hegy közt, igen kies vidéken, Sopronhoz délre 4 mfdnyire. Jelenleg Kőszeg csinos és iparkodó városaink jelesebbjei közé sorozható. Népessége 6823 lélek, kik közül polgár 520; vallásukra nézve $^2/_3$ részben r. katholikusok, $^1/_3$ részben ágostaiak; nyelvet illetőleg többnyire németek, jóval kevesebb magyarok. Házak száma 667, nevezetesb épületei az igen régi kath. paroch. templom, a jesuiták volt szentegyháza és collegiuma, melyet most a sz. Benedek szerzetesei birnak; a város végén Eszterházy herczeg vára, melly egész uradalomnak ad nevet; az ágostaiak is birnak egy anyatemplomot, mellyben a magyarok számára minden negyedik vasárnap magyar isteni tisztelet tartatik. Határának kiterjedése az 1845-ki felmérés szerint 10,012 hold (1200 □ ölével) és $1165^2/_{12}$ □ öl, mellyből belső telek 104 h., $502^9/_{12}$ □ öl, kert 133 h. $338^4/_{12}$ □ öl, szántóföld 2460 h. $810^2/_{12}$ □ öl, szőlőhegy 824 hold $82^2/_{12}$ □ öl, végre erdő 5004 hold. Van itt egy kath. kir. gymnasium, mellyben most a sz. Benedek szerzetesek németül tanitják a tudományokat; 2 nőnevelő-intézet; hangász-egyesület; árvaház, melly az alapitók után Kelcz és Adelfi néven ismeretes, s hol 60 árva nyer ellátást; derék polg. kórház 40,552 f. $33^6/_8$ kr. alaptőkével az épületen kivül, s még más két kóroda. Lakosai a városnak a kézmü-ipart szorgalommal üzik. A mesteremberek száma 426, kik 1847-ben 439 legénynyel és 148 inassal dolgoztak. Találtatik ezek közt 90 posztós is, kik közül azonban csak 50 dolgozik maga kezére, a többiek bérben munkálkodnak amazoknál. Van itt még egy részvényeken alapuló nagy posztógyár, és egy kisebb kőedénygyár. A városnak Ausztria és Stájerország szomszédságábani fekvése, s azon körülmény, hogy 5 főországutvonal vágja keresztül, a kereskedést igen élénkké teszi, s a nagyobb kereskedők száma 46. Megemlitendő még a postahivatal és egy takarék-pénztár. Egyébiránt a lakosok a föld és szőlőmüvelést is nagy terjedelemben üzik, különösen jeles fejér bort, sok gyümölcsöt, ezek közt híres baraczkot, gesztenyét termesztenek. — Mikor kezdték Kőszeget épiteni, az bizony-

talan, de hogy a magyarok kijövetele után Henrik bán, s ennek fia János nádor szálitották meg, az kitetszik I. Károlynak 1328-ban kiadott leveléből. 1336-ban ugyancsak Károly megparancsolá a lakosoknak, hogy a várost sánczokkal és árkokkal vegyék körül, s ezért 16 esztendőre minden adótól felszabaditá őket, melly kiváltságot I. Lajos is megerősitett 1343-ban, I. Ferdinánd pedig 1532-ben kitüntetett vitézségeért mind szárazon, mind vizen a vámtól feloldotta. Királyi város lett 1649-ben. — 1445. III. Fridrik megszállván elfoglalta, de Mátyás királytól roham által visszavételtetett, melly alkalommal a város sokat szenvedvén, a király öt évre minden adótól felmentette. De legnagyobb dicsőségére válik a városnak az 1532-ki vitézül kiállott török ostrom. Ugyanis a mondott évben Soliman, mint Zápolya pártfogója, Bécset, s evvel együtt Németországot is megakarván hóditani: 300 ezer emberrel, s ugyan annyi száz ágyuval Fejérvárról megindult, s Pápán és Sárváron keresztül jul. 3-kán Kőszeg falai alá érkezett. Ibrahim nagyvezér a várost mindjárt körülvétetvén, azt feladatni kérte: de a vitéz Jurisich Miklós magát oltalmazni utolsó csepp vérig elszánta. Mellynélfogva Ibrahim mind a várát, mind a várost lövetni kezdetvén, az ejtett résekbe egyszerre ostromot parancsolt, hanem ez, ámbár több izben megujittatott, mindazáltal a vitéz magyaroktól mind annyiszor visszaveretett. Igy 25 nap alatt 19 véres rohamot állott ki a rettenthetlen Kőszeg. Utóbb is a török saját roppant veszteségén megrémülve, Kőszeg alól vérengező pusztitások közt eltakarodott. Az ostromlottak naplójából, melly a városi levéltárban szemlélhető, világos, hogy az egész városban és várban nem volt több 1000 férfinál, 1800 asszonynál, és 2300 gyermeknél. A férfiak közül 418-an estek el. 1621-ben Bethlen hadai ostromlák; 1705-ben pedig a kuruczok felgyujtván a külvárosokat, egyszersmind kirablották, a midőn 120 lakos veszett-el. 1777-ben nov. 29-kén 200 ház égett le a herczegi várral s gr. Sigraynak 30000 kötetni könyvtárával. 1809-ben máj. 30 nov. 20-kig franczia seregek tanyáztak itt.

Kőszeg, (Kisak), Sáros vmegyében, tót falu, a Hernád mellett: 113 kath., 258 evang. lak. Erdeje roppant és szép. Az itteni kath. fil. egyházban van egy harang, melly igen szép hangjáért nevezetes. F. u. Kassa. Ut. p. Boki.

Kőszeg-Remete, lásd Remete.

Köszörülő, Abauj vmegyében, puszta, Göncz fil. 5 kath., 20 zsidó lakossal.

Köszvényes, magyar falu, Zala vmegyében, 120 kath. lak. Ut. post. Szalabér.

Köszvényes, vagy Kuszüs, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez 1½ mfd., 568 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Urb. szántó 532, rét 266, majorsági erdő 1831 hold. Földe a lapályban igen termékeny, a dombos rész sovány fejéragyag. Vize a Feketc-Körös. Birja a váradi görög püspök.

Kötegyán, magyar falu, Bihar vmegyében, Szalonta és Sarkad közt, lapályos rónaságon, 1665 ref. lak., s anyatemplommal. Posta helyben. Határa mintegy 7000 hold, mellynek nagyobb része erdő; továbbá mocsáros erek és vizállások, mellyek sem legelőnek, sem kaszállónak nem használhatók. Folyóvize az Ó-Gyepes és Uj-Gyepes, mellyek több erekben szaladják át a határt, s árvizzel elboritják. Urbéri birtok csak 487 hold, s az elkülönzött legelő 900 h. Főélelme a szarvasmarha- és sertéstenyésztés.

Birják gr. Rhédey Ádám, Ferencz, és b. Radák Istvánnő egyenlő részben.

Kőtelek, magyar falu, Heves vmegyében, a Tisza jobb partján, árvizes lapályos helyen, ut. postája Szolnok, vagy túl a Tiszán Bánhalma még közelebb. Lakosa 1200, kik kevés zsidót kivéve r. kath. derék anyatemplommal. Határa 11,000 h., mellyből 2000 h. szántó, 2000 h. kaszálló, 7000 h. pedig közlegelő; de a szántóföldek fele részét, a kaszállót és közlegelőt azonban a Tisza árja általában elönti és haszonvehetlenné teszi, mellynélfogva itt sok a tó és mocsár, s a Tisza ezenkivül két nádas szigetet kanyarít. Urbériség szántó kaszállóval együtt 2500 hold; majorsági szántó 500 hold. Földe nagy részben szikes, buzát, rozst, árpát, zabot terem, de tengerit nem akar. A szarvasmarhatenyésztés meglehetős, s valóban virágzó lehetne, ha a Tisza szabályoztatnék. Birják: b. Baldachi Antal, gr. Szapáry József, gr. Eszterházy Mihály, Almásy Ignácz, Halasy József maradékai, Frájzájzen István, Almásy István, Hellebront Gáspárnő, Sághi család.

Köteles, puszta, Bihar vmegyében, Debreczenhez 1 mfdnyire. Határa 6000 holdra terjedvén, nagyobbára gazdag szántóföldekből áll. Birják Szoboszló városa, és igen számos nemesek és hajdúk.

Kötöny, puszta, Pest-Solt vármegyében, határos Halas várossal, Pirtő, Tázlár, Bodoglár, és Harka pusztákkal. Kiterjedése 10,000 hold, mellynek harmada sivány homok. Többire nézve lásd Vadkert leirását.

Köttse, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. post. Szemes 1 óra, 400 kath., 673 ágostai, 150 ref., 100 zsidó lak., ágostai anyatemplommal. A reformatusok, a csepeli anyához tartoznak; synagóga. Ágostai német lakosai annyira elmagyarosodtak, hogy a vármegyétől magyar urbariumot kértek, mivel a németet nem értették. Földje mindent meglehetősen terem; szőlőhegye van. Többen birják.

Kővág, oláh-tót falu, Bihar v.-megyében, Váradhoz északkeletnek $2^3/_4$ órányira, hegyektől körülövedzett dombos de forrásos helyen, 126 tót r. kath., 300 görög kath. lak., s anyatemplommal. Határa 1381 hold, mellyből urb. szántó 446, rét 162, legelő 40, szőlő 40, bokros 26; majorsági szántó 90, rét 155, bokros 50, szőlő 106, erdő 266 hold. Földét illetőleg két rész sovány, egy rész fekete agyagos; egy részen a tavaszi inkább, más része pedig forrásossága miatt esőzések idején haszonvehetlen. Birja a gr. Csáky család.

Kővágó-Szőlős, magyar falu, Baranya vmegyében, a Mecsek hegysor déli oldalában, honnan a kilátás a dél felé terjedő síkságra, távolabb a harsányi, gyüdi és szlavoniai hegyekre, leirhatlan szép. Ut. post. Pécstől nyugotra 1 órányira. Határa $3586^6/_8$ hold, mellyből urbéri beltelek 74, szántóföld 956, rét 343, szőlőhegy 335, legelő 334, erdő 1476 hold. Földje vörös agyag és kövecses; terem rozsot és kukoriczát. Bora hires. Nyugot és északról a Mecsek ormaitól környezve, fris forrásokkal bővelkedik. Terjedelmes kőbányája igen kapós és jó malomköveket ad. Lakja 891 katholikus, paroch. templommal. Birja a pécsi káptalan.

Kövecses, magyar falu, Gömör vmegyében, felülről a Kerepeczi pusztával, alólról Recske helységgel határos, rónaságon fekszik, ut.post. Tornallyától a Putnok felé vivő országút két oldalán, reformatus templommal. A lakosok száma 160, kik közül róm. kath. 7, ref. 140, evang. 13; mindnyájan eredet szülte magyarok. Van $3^1/_8$ urbéri telek, majorsági jobbágy 4,

majorsági telek 19⅞, zsellér 14, lakó 3; erdő 128 hold. Szántóföldje mindent bőven terem; rétje sok és jó takarmányt ad, ollykor egy rész a Sajó vize által elöntetik; a lakosok a szarvasmarha-tenyésztést s hizlalást üzik. Birják Danes, Abaffi, Lukács urak.

Nagy-Kövéres, derék falu, Temes vmegyében, sikságon, Temesvárhoz délkeletre 2½ mfdnyire, 1940 lak., kik közt 1890 n. e. óhitü oláh, 50 magyar r. kath., 10 reform., óhitü anyatemplommal. Urbéri határa 3939 hold 1300 □ öl, mellyből urb. belsőség 328 h. 680 □ öl, legelő 331 h., szántóföld 1863 h. 80 □ öl, rét 890 h. 630 □ öl, szorgalomföld 527 hold. Majorsági kaszálló 359 h. 1300 □ öl, kivágások 648 h. 800 □ öl, házhelyek 51 h. 1560 □ öl, szabad helyek, utak, stb. 464 h. 500 □ öl. Földe agyagos és második osztálybeli, igen jól megtermi a buzát és kétszerest; rétjei kövérek; van egy Kövéres nevü pataka. Birja a kir. alapitvány s feje egy uradalomnak, a minthogy székhelye a tiszttartóságnak.

Kövesd, magyar falu, Zala v.-megyében, a Balaton partján, 638 ref., 100 kath. lak., csinos ref. anyaegyházzal, s kath. kápolnával. Fekszik egy felemelkedett, szép kilátásu egészséges helyen. Földje, rétje kevés; erdeje van. Többen birják, s ut. post. Veszprém.

Kövesd, (Gissing), magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz, délre 2¾ mfd. a sárvári országutban, 1010 kath. lak., paroch. egyházzal, vendégfogadóval. 36 egész urb. telek után van 870 h. szántóföldje, 63⅝ h. rétje, 519 hold erdeje és legelője. Ezenkivül van itt az uraságnak sok majorsági földje, erdeje, és 150 hold dézmás szőlő. Földje termékeny; bora jó; erdeje többnyire tölgy. Birja gr. Széchenyi Lajos.

Kövesd, oláhul Kujesd, oláh falu, Bihar vmegyében, a Lakságon, Élesdhez 1 mfd., 210 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Határa 3916 hold, mellyből urb. szántó 249, rét 48, szőlő 3, uraságí szántó 30, rét 50, erdő 3500 hold. Földe könnyü agyag, melly mindent megteremne, de főleg tengeri és burgonya termesztetik, mivel erdők terkában levén, a kalászos gabonát a madaraktól bajosan lehet megőrzeni. Szilva s más szelid és vad gyümölcs nagy bőséggel; az állattenyésztés is juhon és lovon kivül jó karban. Gyepes vize sok pisztrangot és rákot, az erdő pedig nagy vadakat is szolgáltat. Van különös jó mészköve, malomköve. Birja gróf Batthyáni Arthur.

Kövesd, Nógrád m. tót-magyar falu, 395 kath., 86 evang., 4 zsidó lak., nagy és termékeny határral. F.u. Baloghyak, s. t. Ut. p. Rétság.

Kövesd, Hont m. magyar falu, közel a Garannak a Dunába való ömléséhez: 656 kath. lak. Kath. paroch. templom. Tágas szőlőhegyén sok veres bort termeszt. Makkos erdeje szép. F. u. az esztergomi érsek. Ut. p. Esztergom.

Kövesd, Beregh vmegyében, orosz falu, Falucskához ½ órányira: 502 g. kath., 103 zsidó lak. Gör. kath. fil. templom. Synagóga. Erdeje derék; földe, rétje középszerü. F. u. gr. Károlyi, Komlósy, Ilosvay, Vasady. Ut.p. Nyiresfalva.

Kövesd, német falu, Baranya vmegyében, közel Vilányhoz, ut. p. Siklós. Lakja 380 kath., fióktemplommal. Szőlőhegye a vilányihoz hasonló becses bort terem. Birja gróf Batthyáni Iván.

Kövesd, puszta, Baranya vmegyében, a Mecsekháton, ut. p. Pécs. Határa 3040 hold, mellyből beltelek 4, szántóföld 1030, rét 202, erdő 1204, legelő 604 hold, s mind ez majorsági

birtoka Majláth Györgynek. Lakik itt 134 lélek is, kik többnyire uraságicselédek.

Kövesd (Kis), Zemplén vmegyében, magyar falu, Ujhelyhez délre 2 óránnyira, a Bodrogközben: 26 római, 7 gör. kath., 528 ref., 60 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Szántóföldje 730 hold; szőlőhegye jó bort terem; erdeje, rétje kevés. F. u. b. Sennyei b. Fischer, b. Vécsey, Szirmai s. m.

Kövesd (Nagy), Zemplén vmegyében, magyar falu, 201 római, 131 g. kath, 615 ref., 41 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szép szőlőhegy. Van itt egy sziklahegyre épült régi vár is, melly 1673-ban rontatott le, és 763 h. szántóföld. F. u. b. Fischer, kinek itt kastélya van, — és Szirmay.

Mező-Kövesd, szabadalmas m. v. Borsod vmegyében, Miskolcztól délre $2^{8}/_{16}$ állomásnyira, sik térségen a pest-miskolczi országutban, saját postával ellátva. Egész határkiterjedése 14,990 hold. Ebből 890 h. belső telek és kert. 7969 h. szántóföld, 1956 h. kaszáló, 385 h. szőlő, 3482 hold legelő, 308 h. kenderföld. Az egész határt régenten különös kiváltságos levél mellett, mellyben a város szabad királyi mezővárosnak neveztetik, később pedig 1784-ben a fels. királyi kincstárral kötött örökös szerződés szerint maga a közönség bírja. Van pedig 209 egész telek, mellyből dominicalis föld nevezet alatt 19 egész telket a nemesek, a többi 190 egész telket az adózók használnak. Azonban a patronatusi, korcsmai, mészárszéki, vásári s bolti királyi haszonvételek jogát a k. kincstár gyakorolja. A határ felsőbb részén néhol dombos emelkedettebb, közben völgyes nyirkos földü térség; a közép és alsó részen róna, itt-ott szikes, másutt vizenyős, leginkább agyagos föld. A trágyázást általában megkivánja, s a nélkül silány termékenységü. Főterméke a kétszeres buza, s itt a tiszta buza is kevés évek mulva kétszeressé válik. Zab középszerüen, az árpa szüken fizet. Termesztetik ezenkivül kukoricza és burgonya is. Széna kevés terem, ez okból a marha-tenyésztés, bár különben szembetünö szorgalommal üzetik, csak középszerü fokon áll. Lakosok összes száma 6904, ebből 6819 róm. kath., 85 zsidó. Férfi 3208, nönemü 3696, mind magyar ajku. Különféle hivatalt s tisztséget viselők száma, az oklevelesekkel együtt 23, kézmüves 47 mester, 9 legény, 18 inas. Kereskedö van 5. Telkes gazda 472, zsellér 411, lakó 51. Az összes lakosság közül 692 nemes, 6212 nem nemes. A r. kath. anyaegyház igen régi, s már 1332-ben fenállott, anyakönyvei azonban 1677-ben kezdödnek. Nevezetesebb épületek: egy r. kath. derék templom, sz. László király tiszteletére, egy kápolna, paplak, iskola, gyógyszertár, postahivatal, katona tisztilak, kaszárnya, díszes városház, dombos helyen az országut mellett szárnyakra épitett, kellemes kinézésü vendégfogadó, uradalmi pálinkaház, s az országut mentében több csinos zsindely-fedelü magán épületek. Takarékmagtára, mellynek alapja $228^{3}/_{4}$ köböl gabona, 18 köböl árpa, és 8 köböl zab volt, szépen gyarapszik. A határban van két kis folyó viz: Kanya folyás és Hórvize vagy másképen Vérpatak, mellyen a városnak malma vagyon. Az ugy nevezett Vén-forrás a legszárazabb időben is semlyékes. A határ alsóbb részén kitetszőleg keresztülvág a regényes Csörszárka. Országos vásár esik M.-Kövesden 4, u. m. sz. József, sz. László, sz. István király, és Seraf. sz. Ferencz napok előtt, mindenkor hétfön. Baromvásár vasárnap kezdödik, kirakó vásár ünnep közbe-jöttével kedden tartatik. Heti vásárra, melly

csötörtökön lenne tartandó, most keres a város szabadalmat: azonban főkép élelembeli s némelly anyagok és eszközök árulása a város piaczán mindennapos. A város birtokosa tulajdonképen a felséges királyi kincstár, azonban örökös szerződés mellett a város maga magát birja.

1744. M. Kövesd és Tard között határper folyt. M. Kövesd hajdan egészen szabad volt, mint ezt Ulászló, I. Mátyás s Mária levelei, és a városnál most is meglevő több rendbeli irományok bizonyitják; s lakosai nemcsak vámot schol sem fizettek, hanem pereiket is tulajdon tanácsuk itélte el, s onnan csupán a diós-győri várparancsnoksághoz feljebbeztek.

Rába-Kövesd, magyar falu, Vas vmegyében, a Rába mellékén: 190 kath., 14 evang., 15 zsidó lak., jó rétekkel. Birja Végh István volt koronaőr örök. Ut. p. Szombathely.

Kövesdomb, Abauj v. puszta, Göncz fil., 8 kath. lak.

Kövesegyháza, oláhul Szcsistye, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz éjszak-keletnek 4 órányira, hegyektől övedzett völgyben: 326 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 416 hold, mellyből urb. szántó 42, rét 14, majorsági rét 80, erdő 200, közlegelő 40, szőlő 40 hold. Földe sovány; esőzéskor a tengerit jól megteremné, de a közel levő Rézhegyben tanyázó vadsertések pusztitják. Gyümölcse sok. Birják: Fényes János, Miskolczy Imre, Feltóthy Józsefnő, Domokos Zsigmond, Szodoray Farkasnő.

Köveskálla, magyar mv, Zala vmegyében, a Balatonhoz csak 1 órányira, ut. p. Veszprém. Lakja 728 ref., 350 kath., 24 evang., 40 zsidó, ref. anya-, kathol. fiók-templommal. Szántóföldje kevés, mert határát nagy részt szőlők foglalják el, mellyek igen nemes bort teremnek. A köveskállai erdős hegy tetején 2 tavat is láthatni, mellyek hihetőleg tűzokádók torkolatjai lehettek. Fognak e tavakban igen jóizü kárászokat varsákban. Erdeje gyönyörü. Határában 2 puszta épület, és 1 puszta szentegyház romai láthatók. Kanyita nevezetü tóban, melly Kövágó-Örssel közös, sok szép nád terem; ezenkivül csikkal, vizimadarakkal bővelkedik. Tart 3 országos vásárt. Birják közbirtokosok.

Köveskut, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Szombathely: 230 kath. lak. A Szegedy nemzetség birja.

Köveskut, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Szalabér: 186 kath. lakossal.

Kövesliget, Máramaros vm. orosz falu, a Talabor mellett: 11 rom., 1062 g. kath., 130 zsidó lak., g. kath. anyaszentegyházzal. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Kövi, Gömör v. tót falu, 43 kath., 2339 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Termékeny föld; híres buza. A lakosok csaknem minden háznál pálinkát égetnek. Ut. p. Tornalja.

Középes, oláh falu, Bihar v.-megyében, a Rézhegy tövében, dombok közt, Margitától, melly utolsó postája, 2 mildnyire: 430 n. e. óhitü lak., és anyatemplommal. Határa 8270 hold, mellyből szántó 320, kaszálló 280, szőlő 50, erdő 7620 hold. Az urbéri birtok 2 egész telek után tesz 650 holdat, a többi majorság. Földe silány vadvizes, leginkább rozs, tengeri, burgonya, zab terem benne. Szilvája s más gyümölcse sok. Vize egy patak, melly a Rézből fakadván, a helységen, s Papfalva falun keresztül a Bisztrába foly be. Birtokosai: Erdődy László, és Bernáth Vincze urak.

Kracsfalu, Máramaros v. oláh falu, 8 romai, 439 g. kath. lak., s anyatemplommal. A Mára vize itt veszi eredetét. F. u. $^3/_4$ a kincstár, $^1/_4$ a Tupicza nemzetség. Ut. p. Sziget.

Krajna, vindus falu, Vas vmegyében, a muraszombati uradalomban: 152 kath., 28 evang. lak.

Krajna, Nyitra m. tót falu, ut. p. Galgócz. Lakosi, kik közül 43 kath., 2740 evang., a hegyek közt az irtásokban széljel laknak. Kath. és evang. anyaszentegyházak. Lakosai kendert és lent termesztenek; lenmag-olajt ütnek; sok szarvasmarhát, juhot tartanak; pálinkát főznek. F. u. a csejthei uradalom.

Krajnikfalva, oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös völgyében, Élesdhez 1 mfld, hegyes vidéken: 225 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Van itt egy régi, terméskőből épült szentegyháznak maradványa. Saját határa kicsiny, de közös birtokát lásd Szászfalva helységnél. Birja a váradi deák káptalan.

Krajova, oláh falu, Bihar v.-megyében, hegyes vidéken, a váradi deák püspök béli uradalmában: 481 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 1200 hold, mellyből 220 urb. szántó és rét, 80 majorsági, erdő szinte urasági 900 hold. Van egy kis rosz pataka, melly árvizkor malmot hajt, különben ivóvizük sincs. Sárga agyagos határa a tiszta buzát legjobban megtermi.

Krajván, (Kuhschwanz), Szepes v. tót falu, Tepliczhez délre egy órányira: 666 kath. lak. Sok erdő, legelő. F. u. a szepesi püspök. Ut. post. Lőcse.

Krakó, Nógrád m. majorság, 10 kath., 41 evang. lak. Kisfalud puszta határában. Ut. p. Szakál.

Krakován, Nyitra m. tót falu, Pöstyéntől nyugotra egy órányira: 695 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Határa termékeny; terem buzát, rozsot, árpát, kukoriczát, makkot, s a t. F. u. a nyitrai püspök s fejc egy uradalomnak. Ut. p. Galgócz.

Králik, tót falu, Zólyom vmegyében, hegyoldalban szétszórva, a tajovai völgy felett, ut. p. Beszterczebánya. A föld termése silány, terem benne mégis árpa, zab, káposzta, kolompér és jó gyümölcs. A tehéntartás dicséretes és hasznos. Urbériség itt nincs, hanem a földesurnak van majorsága. Lakja 124 kath., 108 evang. Farbenicza patak hasitja határát. Birja a Radvánszky család.

Králócz, Zólyom m. tót falu, Korponához egy óra: 179 kath., 101 evang. lak.

Kralován, tót falu, Árva vm., a Vágh jobb partján, hol t. i. az Árva vize bele ömlik: 1 kath., 406 evang., 9 zsidó lak. Fekszik igen magas hegyek között. Van vendégfogadó, $6^5/_8$ sessiója, roppant erdeje, mellyben medvét, őzet lőhetni; és egy nevezetes kikötőhelye, hol minden árvai szálhajó megáll. F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Kralovecz, oláh falu, Temes vmegyében, ut. p. Rékas. Lakja 650 n. e. óhitü, paroch. templommal. Határa 2-dik osztálybeli, s van $19^7/_8$ urb. telke. Birja Dobrovolny Jakab.

Kráu, Zólyom vm. tót falu, a Fekete viz mellett: 282 kathol. lak. F. u. a kamara.

Kráncsesd, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 2 mfld, hegyes vidéken: 320 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Van itt 470 hold urb. szántó és rét, 141 h. legelő, majorsági szántó és rét 130 h., erdő, mellyből a lakosok fajzást birnak 320 h., közös legelő, bokros hely 239 hold. Földe a dombon ritka sárga agyag, lapálya fekete, de vizforrásos. A nők sok hagymát termesztenek. Vize a Ró patak, melly Hollód helység mellett, Hollód nevet vesz fel magára. Birják Derekasy József utódai.

Krasics, vindus falu, Vas vmegyében, a f. lendvai uradalomban, 388 kath. lak.

Kraska, Ungh v. orosz falu, ut. p. N. Mihályhoz délre 1¾ órányira: 16 romai, 334 g. kath., 5 zsidó lak. G. kath. paroch. templom. Termékeny róna határ. Erdő. F. u. Szirmay, b. Vécsey, s m.

Krassó, Szathmár vm. magyaroláh falu, a Szamos régi árka mellett, Szathmárhoz keletre 2¼ mfldnyire: 8 romai, 510 g. kath., 595 ref., 84 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, synagógával. Határa, melly a helységnél jóval alább fekszik, igen szép buzát, tengerit terem; szilvás s gyümölcsös kertjei nagy hasznot adnak. A Balkány és Szin patakjai a határon keresztül folynak. F. u. többen.

Krassova, Krassó v. horvát falu, ut. p. Dognácskához 2 órányira, a Karas vize mellett: 3568 kath., 34 óhitü lak., kath. paroch. templommal; nagy de hegyes, völgyes, köves határral; roppant erdőséggel; egy régi, hegyen állott vár omladékival, gyümölcsös és szilvás kertekkel; vendégfogadóval; kőbányával. F. u. a kamara.

Kraszkó, Gömör-Kis-Honth v. tót falu, Rimaszombathoz éjszakra 4 órányira: 7 kathol., 316 evang. lak. Evang. szentegyház. Határa elég tágas és termékeny; lakosai sok faeszközt csinálnak. F. u. többen.

Kraszna, Trencsén m. tót falu, az ugróczi uradalomban. Számlál 450 kath., 20 evang., 13 zsidó lak.

Krasznahorka, tót falu, Árva vm., 774 kath., 4 zsidó lak. Földe meglehetős, s jó lent terem. Gyolcskereskedés. Vizimalom. 22⅛ sessio. F. u. az árvai uradalom. Ut. postája Rosenberg.

Krasznahorka-Váralja, Gömör v. magyar mv., Rosnyóhoz keletre 1 órányira a szepesi és tornai országutban: 987 kath., 27 evang. lak., kik közt számos kézmives, kereskedő, és nemes találtatik. Kathol. anyaszentegyház. F. u. gr. Andrásy György. A várostól éjszakra fekszik régi vára, melly egy azon kevés honi lovagvárak közül, mellyek mind e mai napig épségben megmaradtak. Épült egy gyönyörü teke formáju hegy legfelső csucsára; kőfal és sáncz nélkül, csupán tornyoktól és bástyáktól ékesitve. Első épitői leghihetőbben hussiták voltak a 15-dik századból, vagy épen Krasznahorka örökös urai a Bebek nemzetségbeliek, kiktől a hussiták elvévén, csak I. Mátyástól kaphatták ismét vissza, s meg is tarták 1566-ig, a midőn Bebek György már 2-szor pártolván el törvényes királyától, Krasznahorkát Svendi Lázár cs. vezér elfoglalta, s várnagynak Andrásy Pétert helyezé oda. Később-ben az Andrásyak hűségök miatt erdélyi jószágaiktól elesvén, pótlásul a krasznahorkai várat s uradalmat kapták meg, s mindez ideig a nagyérdemü Andrásy grófi nemzetség birja.

Krasznibrod, Zemplén vm. orosz falu, Sztropkóhoz 3 órányira: 2 romai, 470 g. kath., 6 zsidó lak., 849 h. szántófölddel, erdővel. A helységhez közel van egy basilita szerzetesek zárdája, mellyet a Drugethek alapitottak; 1765-ben pedig gr. Vandernathnő, szül. gr. Zichy asszony, Homonna, Varanó, Terebes, s a t. uradalmak birtokosa megerősitett. F. u. Szirmay. Ut. p. Orlik.

Krasznischora, Máramaros v. orosz falu, a Taraczk mellett: 8 romai, 354 g. kath. lak. F. u. többen.

Ó-Krasznó, másként Szópalak, Nyitra m. tót falu, Bars vmegye szélén: 254 kath., 5 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Ny. Zsámbokrét.

Uj-Krasznó, Trencsén m. tót falu, magas hegyek közt a Kisucza völgyében, a Szileziába vivő országutban. Táplál 2430 kathol., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Határa nagy; fenyvese szép;

de földei igen soványak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Csécsa.

Krasznócz, Zemplén vm. tót-orosz falu, ut. p. N. Mihály fil., 74 romai, 150 g. kath., 1100 evang., 7 ref., 30 zsidó lak. Szántóföld 414 hold. F. u. Boronkay.

Krasznyán, Trencsén m. tót falu, Varinhoz 1 fertály. Lakja 460 kath., 16 zsidó. Határa elég termékeny rozsra és árpára; erdeje derék. Van egy csinos urasági kastélya is. F. u. gr. Pongrácz, és b. Luzsinszky család. Ut. p. Zsolna.

Krembach, Szepes v. német falu, a Bialka jobb partján, közel Gallicziához: 698 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Két vizimalom. Sziklás, sovány határ. F. u. b. Palocsay. Ut. p. Késmárk.

Krempach, Szepes vm. orosz falu, ut. p. Lublyóhoz éjszakra 1 órányira: 61 romai, 400 g. kath., kik sok juhot és marhát tartanak. Görög anyaszentegyház. F. u. Aranyossy.

Krencs, (Krncza), Nyitra m. tót falu, N. Bossán fil., 242 kath., 238 evang., 27 zsidó lak. F. u. az Ordódy család. Ut. p. Nagy-Tapolcsán.

Kreszulya, oláh falu, Bihar vmegyében, a havasok alatt, Belényeshez $1^3/_4$ mfld, 470 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Urb. szántó 180, rét 100, legelő 70, majorsági erdő, mellyben nagy vadak is tanyáznak, 1400 hold. Földe sovány; juhot, kecskét tart; van patakja. Birja a váradi görög püspök.

Kricsfalva, Máramaros vm. orosz falu, a Talabor mellett: 681 g. kath., 25 zsidó lak., anyatemplommal, sovány földekkel, nagy erdővel, érczes forrással. F. u. többen. Ut. post. Sziget.

Kricsova, Krassó v. oláh falu, Szakulhoz $^1/_2$ órányira: 4 kath., 878 óhitü lak., anyatemplommal, termékeny szántóföldekkel. Birják Fischer, Orbók, Nákó, Szerényi családok.

Krigh, (Kreigh), Szepes v. tót falu, egy kerek hegy tövében, melly messziről igen szépen látszik: 154 kathol., 178 evangel. lak. Gyolcsszövés. Savanyuviz-forrás. F. u. többen. Ut. p. Késmárk.

Krislócz, Zemplén vm. orosz falu, 120 g. kath., 9 zsidó lak. 229 hold szántóföld. F. u. gr. Barkóczy.

Kristyán, német falu, Vas v.-megyében, a stájer határszélen: 718 kath. lak. Földe hegyes; bora jó; erdeje van. A sz. gothárdi urad. tartozik.

Kristyór, oláh falu, Bihar v.-megyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában, hegyen, völgyön szétszórva: 600 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, s 9 fazekassal. Hegyes, kösziklás határa 3062 hold, mellyből szántó 600, rét 600, legelő 657, erdő 1205 hold. Ebből majorság csak 110 hold. Van egy kis patakja, s igen sovány, köves földe, melly leginkább burgonyát terem.

Kriva, tót falu, Árva vm., 663 kath., 12 zsidó lak. Földe termékeny. Sessioja 47. Gyolcsot készit, s avval kereskedik. F. u. az árvai urad. Ut p. Rosenberg.

Kriva, Sáros v. orosz falu, Richvaldhoz 1 órányira, igen erdős, hegyes, sovány vidéken: 11 romai, 200 g. kath., 7 zsidó lak. Ut. p. Bártfa.

Tót-Kriva, Zemplén vm. tót falu, Papina fil., 124 kath., 10 zsidó lak., 427 hold szántófölddel. F. u. gr. Van Dernath. Ut. p. N. Mihály.

Ulics-Kriva, Zemplén v. orosz falu, Sziuna fil., 8 romai, 320 g. kath., 10 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal, 427 hold szántófölddel, hegyes határral. F. u. gr. Van Dernath. Ut. p. N. Mihály.

Krivány, (Kriwgani), Sáros v. tót falu, Héthárshoz nyugotra $^1/_2$ órányira, a Tarcza mellett: 870 kath.,

31 g. kath., 62 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szép emeletes kastély. Termékeny határ, jó rétekkel, erdővel, vizimalmokkal. F. u. többen. Ut. post. Eperjes.

Krivina, Krassó v. oláh falu. Kossovához 2 órányira: 1 kath., 361 óhitü lak., anyatemplommal, nagy erdőséggel, szép urasági legelővel. F. u. Dezsánfalvi Gyika család.

Krivobara, oláh falu, Temes vmegyében, Lippához délre 5 órányira: 642 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Határa 1285 hold, mellyből urb. belsőség 40 h., legelő 110, rét 210 h., szántóföld 180 h., szorgalomföld 75 h., majorsági szántó 200 h., legelő 150 h., rét 70 h., erdő 250 h. Földe agyagos, hegyes, de azért megtermi a tiszta buzát, zabot és kukoriczát. A legelő szilvafákkal van beültetve. Birtokosa: Kapdebo Kristóf.

Krivobara, puszta, Torontál vmegyében, Kanak mellett.

Krivoklád, Trencsén vm. tót falu, Pruszkától nyugotra egy órányira: 378 kath., 7 zsidó lak. F. u. gr. Königsegg. Ut. p. Trencsén.

Krivostyány, Zemplén v. tót-orosz falu, Sztára fil., 209 romai, 205 g. kath., 24 zsidó lak., 147 hold szántóföldel. F. u. gr. Sztáray, Szirmay, Okolicsányi. Ut. p. N. Mihály.

Krivozsád, Trencsén vm. tót falu, Budovka faluval együtt a beczkói uradalomban. Van 57 kath., 235 evang., 6 zsidó lak., kik a komlótermesztéssel foglalatoskodnak. F. u. a beczkói uradalom. Ut. p. Trencsén.

Krizse, Sáros vm. orosz falu, szinte hasonló vidéken mint Kriva, Richvaldhoz délre 1 órányira: 8 rom., 450 g. kath., 16 zsidó lak. F. u. gr. Forgács. Ut. p. Bártfa.

Kroiszek, német falu, Vas vmegyében, Stájerország szélén, ut. p. Kőszeg: 160 kath. lak. Birja gr. Batthyáni.

Krokava, Gömör vm. tót falu, Ratkóhoz éjszakra 1 mfldnyire: 18 kath., 384 evang. lak. Hegyes, sovány határ. F. u. hg. Koburg. Ut. p. Rimaszombat.

Krokna, Arad v. oláh falu, Buttyin fil., 10 kath., 523 óhitü lak., s anyatemplommal, hegyes, köves határral.

Krompach, Szepes v. tót-német bányaváros, Szomolnokhoz éjszakra 3½ mfldnyire, kellemes völgyben: 1376 kath., 482 evang. lak., kik bányászságból, gyoles - szövésből, méz-tisztitásból és zsindely-csinálásból keresik élelmöket. Kath. és evang. anyaszentegyház. Vashámorok. Vizimalmok. F. u. gr. Csáky nemzets. és Gundelfinger, kinek itt szép kastélya és kertje van. Ut. p. Löcse.

Kroplivnik, vindus falu, Vas vmegyében, a f. lendvai uradalomban: 178 kath., 30 evang. lak.

Krotendorf, német falu, Vas vmegyében, a dobrai uradalomban: 178 kath., 90 evang. lak.

Krpellán, Thurócz m. tót falu, a Vágh bal partján, a liptói országutban: 37 kath., 282 evang., 7 zsidó lak. Határa termékeny; rétje, legelője igen jó; köbányája van. Vannak több almás és szilvás kertjei. F. u. gr. Nyáry, és a Huszár család. Ut. p. Nolcsó.

Krsztyánfalva, (Krsztanovisza), Nyitra m. tót falu, 239 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Privigye.

Kis- és Nagy-Krsztenye, 2 tót falu Bars, most A. Nyitra vmegyében, a Nyitra vize mellett: 650 kath. lak., paroch. templommal, kövér rétekkel. Birják a pesti seminarium, a nyitrai káptalan, s mások többen.

Krtócz, Nyitra m. tót falu, 160 kath., 5 zsidó lak. F. u. gr. Berényi, s a t. Ut. p. N. Ripény.

Krucsó, tót falu, Zemplén vmegyében, közel Varanóhoz, ut. p. Eperjes. Határa 920 hold, mellyből

beltelek 44 h., szántóföld 581 h., rét 295 h., mellyből 6⅜ telkes és 10 zsellér bir 150 h. szántóföldet, 60 h. rétet, 40 h. legelőt, a többi majorsági birtok, s tulajdonosai: Szögyényi Ferencz, Dienes István, és Fáy testvérek. Földe ollyan mint Komaróczé, de lakosai szegényebbek. Szögyényi Ferencz ur kertjét a hegyoldalban szőlővel ültette be. Lakja 260 romai, 35 g. kath., 2 evang., 25 zsidó, kath. fiók-templommal, Szögyényi és Dienes urak köházaikkal. Határát a Tapoly nedvesíti.

Krucsó, Sáros v. tót falu, Kapronczа fil., 95 kath., 119 evang., 8 zsidó lak. F. u. Fekete családb. Ut. p. Bártfa.

Orosz-Krucsó, Zemplén vm. orosz falu, Turány fil., 296 g. kath., 10 zsidó lak. Görög templom. 542 hold szántóföld. F. u. Banó.

Krushevlya, Bács m. német falu, Zombortól éjszakra 2½ mfld, 921 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földe róna, s nagy részt fekete. Szőlőskertek. F. u. a kamara. Második osztálybeli határa 1100 □ ölével 3976 hold, mellyből 41 urbéri, 2⅜ szabad telek után van szántóföld 1435 h., rét és beltelek 1050 h., jó legelő 250, rosz legelő 696 h., mocsár 500 h., utak 45 hold.

Krussinecz, Sáros vm. orosz falu, a makoviczi urad., Sztropkó fil., 5 romai, 186 g. kath., 6 zsidó lak.

Kruszetnicza, tót falu, Árva vmegyében, 786 kath., 16 zsidó lak. Kathol. paroch. templom. Vizimalom. 62⅛ sessio. F. u. az árvai uradalom.

Kruszló, Sáros v. orosz falu, Bártfához keletre 1½ mfld, 16 rom., 428 g. kath., 9 zsidó lak. G. kath. paroch. templom. Fürészmalom; nagy erdő; vashámor, mellyben öntött vasmüvek készülnek. F. u. gr. Forgács.

Kruszló, Sáros v. orosz falu, a makoviczi urad., Duplin fil., 4 romai, 428 g. kath., 5 zsidó lak. Görög anyaszentegyház.

Ksina, Trencsén, most A. Nyitra v. tót falu, Nyitra vmegye szélén: 29 kath., 743 evang., 9 zsidó lak., kath. fil., evang. anyatemplommal. Nagy és szép erdővel bir; legelője a hegyeken elég. Ugróczi urad. tartozik. Ut. post. Nyitra-Zsámbokrét.

Kubin (Alsó-), tót mv., Árva vmegyében, az Árva bal partján: 327 kathol., 810 evang., 124 zsidó lak. Kath. és evang. anyatemplomok; synagóga. Díszére szolgál a városnak a szép vármegyeháza, s az Árva vizén épült köhid. Van itt továbbá egy vendégfogadó, sörház, kőbánya; heti és országos vásárok, s 41 sessio. Földe a megyében a legjobbak közül való, s buzát, rozsot is terem. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Kubin (Felső-), tót falu, Árva vm., 45 kath., 476 evang., 14 zsidó lak. Vannak benne több csinos uraságí lakházak, s egy kath. fil. templom, melly mellett sz. Háromság napján vásárt tart. Erdeje nagy. Földe a buzát is megtermi. A falu felett egy régi várnak omladéka látható. F. u. Kubinyi, Meskó, Ivanovics, Országh, Gazda, Koroda.

Kubina, vagy Klubina, Trencsén m. tót falu, egy mély völgyben: 770 kath., 9 zsidó lak. Sovány határ; hasznos legelő. F. u. Szina család. Ut. p. Zsolna.

Kis-Kubra, v. Kubricza, Trencsén m. tót falu, Trencsénhez keletre ½ órányira: 154 kath. lakossal. Nevezetes savanyuviz-forrásáért, melly igen tiszta és szeszes, szaga keresztülható, ize kellemes savanyu és frissitő. Alkotó részei: ércz-szesz, kevés vas, alkali föld, só, és ásvány alkali. A körülbelől fekvő vidék mind italra, mind főzésre használja. Foganatja szembetünő a savanyuságtól eredt hideglelésekben, a máj-, epe-,

véseduguláskban; a vizelletet igen hajtja; azonban a forró betegségben ártalmas. F. u. a trencséni, vagyis a dubnicai uradalom. Ut. post. Trencsén.

Nagy-Kubra, Trencsén m. tót falu, 515 kath. lak. Van jó rétje, legelője, fája, s a t. F. u. ugyancsak a dubniczai uradalom.

Kucsava, Beregh vmegyében, orosz falu, ut. p. Szerednyéhez 1 mfd. 160 g. kath., 5 zsidó lak. Szőlőhegy. Erdő. F. u. gr. Schönborn.

Kucsin, Zemplén vmegyében, tót falu, A.-Körtvélyes fil. 201 r. kath., 3 evang., 35 zsidó lak. 294 h. szántóförddel. F. u. Szentléleky, Bálpataky, Orosz, Kárász. Ut. p. N.-Mihály.

Kucsin, Sáros vmegyében, tót falu, Kurimához ½ órányira, a Tapoly völgyében: 434 kath., 10 zsidó lak. Termékeny határ. F. u. a Fekete nemzetség. Ut. p. Bártfa.

Kuczura, Bács m. derék oroszmagyar-német falu, ut. p. Verbászhoz 1 mfd. 3757 egyesült óhitü, 758 r. kath. 563 német evang. 7 ref. 6 nemegyesült óhitü, 31 zsidó lak. Kath. egyesült orosz, evang. anyaszentegyházak. Határa sok kendert, és gabonát terem. Vagyonos lakosai számos marhát tartanak, és fuvaroznak. F. u. a kamara. Első osztálybeli határa 13764 hold (1100 □ ölével), melly-178⅝ urbéri és 8 szabad telek után van 5954 h. szántó, 4349 h. rét és beltelek, 3242 h. legelő. Majorsági szántó 19 h., füzes 35 h., tó 40 hold, utak 125 hold.

Kudlócz, Zemplén vmegyében, tót falu, Homonnával összefüggésben; 425 római, 60 g. kath., 8 zsidó lak., 405 h. szántóförddel. F. u. gr. Csáky, gr. Van Dernath.

Kudricz, német m. v. Temes vmegyében, Verseczhez egy postaállomásra, hegy alatt, 1200 lak., kik csaknem mind r. katholikusok, anyatemplommal, postahivatallal, köbányával. Határa 3920 hold és 1406 □ öl; mellyből urbériség 159 hold házhely, 1407 szántóföld, 540 h. rét, 237 h. legelő, 428 h. s 1273 □ öl hegyvámi szőlőhegy, 38 h. szorgalmi kertek, két telek postaföld 68 hold, vásárhely 12 h., egyházi, iskolai föld 13 h. 1350 □ öl, utak s haszonvehetlen térség 205 hold. Majorság: 811 h. 536 □ öl, mellyből szántóföld 19 h., legelésre kivágott helyek 301 h. 642 □ öl, erdő 462 h. 1416 □ öl, szerződéses házhelyek 20 hold 868 □ öl, szőlők 7 hold 810 □ öl. Földe fekete agyag, termékeny, s fő termesztménye a tisztabuza. Bora igen jó. Birja: Kudriczy Bálint ur. Egyébiránt országosvásárt kettőt tart, u. m. máj. 1. és octob. 10-kén, mind a kirakó, mind a baromvásárt egy napon u. m. kedden, a mikor hetivásárok is tartatnak. — A bánság felszabadulván a török járom alul, Tetz János volt első, ki terjedt családával, Elsaszból 1719-ben e vidékre bevándorolt, s az itteni hegyeket szőlőtermesztésre igen alkalmasaknak találván, Kudricz nevü hegyes tájékot magának kiválasztván, egy délkeletnek fekvő hegyoldalt szőlővel beültetett, melly maig is Tetzesberg nevet visel, s igen jó bort terem. Tetz János azonban Lotharingiából s Elsaszból egész gyarmatot telepitett ide, melly igen sok üldözésnek vala kitéve a szomszéd irigy oláh és rácz lakosok által. Különösen 1788-ban septemb. végén Brenka Damaszkin komoristyei oláh lelkész vezérlése alatt a szomszéd oláh helységek Kudriczot egészen kirabolták, lakosait szétkergették vagy megölték. E rablók katonaság által megfenyittettek, s a kár megbecsültetvén, 100,000 frtra rugott, melly iránt a pör a mai időkig folyvást folyván, csupán Markovecz falu adott ön-

ként a templomnak 1821-ben 1084 ft 24 kr. váltóban.

Kuhbach, Szepes vmegyében, tót falu, Greniczhez nyugotra ½ órányira: 1158 kath. lak. Kath. paroch. templom. Szép erdő. F. u. a szepesi püspök.

Kujás, oláh falu, Arad vmegyében, erdős hegyek közt eldugva, Soborsinhoz ½ mfdnyire, 188 n. c. óhitü lak. Itt megy el a Maros partján, a kősziklák oldalába vágott erdélyi országut. Van itt 4⅞ urb. állomány, 118 hold majorsági föld és liget, 198 h. közlegelő, 253 hold bükkerdő, 584 hold tölgy erdő. Földje a Maros mentiben jó, a hegyeken nagyon rosz. Birja b. Forray Iván.

Kujed, Arad vmegyében, oláh falu, Boros Jenőhez keletre: 13 kath., 1414 n. e. óhitü lak., anyatemplommal.

Kukerics, németül Schwabenhof, horvát falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délnyugotra 120 kath. lak., 8 jobbágytelekkel, parányi határral. Erdeje, szőleje nincs. Birja Sibrik Mihály.

Kukló, (Kugelhof), Pozson m. falu, a Miava bal partján. Nyitra vmegye szélén 1521 kath., 149 zsidó lak., kath. paroch. templommal, vizimalommal. Szántóföldjei sikon feküsznek s jól mivelteinek; sok kender, rozs; nemesitett juhtenyésztés; kétszer kaszálható rétek, derék erdő. F. u. a cs. kir. fam. s a sasvári uradalomhoz tartozik. Ut. p. Sz.-János.

Kukmér, német falu, Vas vármegyében, ut. p. Fürstenfeld Stájerországban, 140 kath., 930 evang. lak., kik többnyire szőlőmivelésből élnek. Van szép tornyos evang. anyatemploma, és kath. fiókegyháza. Birja hg Batthyáni.

Kula, Bács megyében, vegyes német-szerb-magyar m. v. a Ferencz csatornája mellett, annak csaknem közepe táján: 7353, u. m. 4524 róm. kath., 2813 nem egyesült óhitü, 16 zsidó lak. Van itt egy nagy kath., és egy óhitü templom; egy roppant serház, mellyben hires sert főznek; egy derék vendégfogadó, kávéházzal, és tánczteremmel; több jeles uradalmi épületek. A helység felett északra a teleskai dombok nyulnak el, mellyek lehetős bort termő szőlőkkel kevélykednek; a többi határ pedig kövér buza termő, fekete szántóföldekből s zsiros rétekből áll. A szerbek és magyarok többnyire vagyonos földmüvelők, gulyát, ménest s számos juhnyájakat tartanak, gabonájokat pedig gyakran az itten megállapodó hajókra adják el. A németek ellenben mind mesteremberek, s köztök igen ügyes kötéljártók és kalaposok találtatnak. F. u. a kamara, s feje egy uradalomnak. Határa 1100 □ ölével 25877 h., mellyből 272⅛ urbéri, 10 szabad telek után van 10062 h. szántó, 6731 h. rét és beltelek, 7226 h. legelő, 798 hold szőlő. Uradalmi birtok 427 hold szántó és rét, 74 h. tó, 559 h. utak.

Puszta-Kula, igen szép és gazdag puszta, Bács vmegyében, Kula város mellett. Róna határa 1200 □ ölével 8036 hold, mellyből 79 hold mocsár, 79 h. utak, a többi szántóföld, rét és legelő. Birja a kamara.

Kulcsárfalu, (Allersdorf), horvát falu, Vas vmegyében, ut. p. Kőszeg, 120 kath. lak.

Kulcsárvölgy, Nyitra m. puszta, Alsó-Jarto filial. 44 kath. lak.

Kulcsod, magyar falu, Győr vmegyében, tul a Dunán a Csiliz közben, 320 ref. lak., anyatemplommal. Fekete földje jó buzát és kendert terem. Szénája bőséggel. Ut. p. Győr.

Kuldó, magyar falu, Fejér vmegyében, Gyuró szomszédságában, 300 lak., kik többnyire reformatusok s a gyuraiakkal tesznek egy anyaekklésiát. Ut. p. Martonvásár.

Kullanto, Bars m. puszta, Besc filial 27 kath. lak.

Kulpin, Bács m. szerb-tót falu, Ujvidéktől északnyugotra 3 órányira: 15 kath. 1108 n. e. óhitü, 501 evang. lak. Határja untató rónaság, de termékeny. Marhájok sok. A földes uraságoknak csinos épületjeik vannak itten. F. u. a Stratimirovics örök. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 9330 hold, mellyből 76 urbéri, 5 szabad telek után van 2604 h. szántó, 1947 h. rét és beltelkek, 1560 h. legelő. Uraságí szántó és rét 3010 hold, mocsár 40, utak 169 hold.

Kumánd, Torontál vmegyében, szerb falu, a kikindai sz. kerületben ut. p. Melenczéhez nyugotra 1¼ mfdnyire: 32 kath., 3248 n. e. óhitü, 2 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, 136 egész telekkel. F. u. a kamara.

Kumanyesd, oláh falu, Bihar vmegyében, hegyek közt, a váradi deák püspök béli uradalmában, kies vidéken, 153 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 125 hold, urb. szántóföldd el s réttel és 328 hold majorsági erdővel. Van itt az uraságnak szép szőleje is, melly lehetős bort terem. A Botfejről s Agrisról lefolyó, és Hagymásról csergedező patakok itt egyesülnek, s 4 malmot hajtanak.

Kumbaja, Bács m. német-magyar falu, Szabadkához nyugotra 3 mfd. 1810 kath., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja igen nagy, de homokos. Téres legelőjén a juh és marhatenyésztés virágzó állapotban van. Szőlőskerteket is bir. F. u. Rudics József. Határa 16131 hold, mellyből 90 urbéri, 4 szabad telek után van 3522 hold szántó, 1416 h. rét és beltelek, 1600 h. jó, s 521 hold homokbuczkás legelő, 451 hold szőlő. Uradalmi szántó és rét 7351 hold, lágyfa erdő 1000 hold, tó 50 hold, utak 220 hold.

Kunágota, Csanád vármegyei, puszta, Arad vmegye szélén, Batonyához két órányira: 26 kath., 47 n. e. óhitü lak. F. u. a kamara.

Kunhegyes, magyar város, a Jász-Kun megyében, a nagy-kunsági járásban, ut. p. Kardszaghoz 2 mfd. Egészen róna határa 25079 hold és 342 □ öl, holdját 1600 □ ölével számitván. És ez kemény fekete föld, melly igen szép tisztabuzát, kétszerest, zabot, árpát, kukoriczát bőséggel terem. Lakja 6401 lélek, kik közt 6308 reformatus, 82 kath., 3 ágostai, 8 n. e. óhitü. Házak száma 1305; czéhes mesterember 156. Van egy roppant ref. temploma, mellynek tornya a végetlen sikságon már mérföldnyire feltünik. Itt született Mészáros János, ki közhuszárból báró, altábornagy, a Maria Teréz vitézrend lovagja, s egy uhlan ezrednek tulajdonosa lön.

Kunóv, Nyitra m. tót falu, Szénásfalu mellett: 115 kath., 295 evang., 35 zsidó lak. A berencsi uradalomhoz tartozik.

Kunovecz, Trencsén várm. puszta, Beszterczéhez 2½ óra, 22 kath. lak.

Kunyerád, Trencsén m. tót f., Konszko filial. Lakja 317 kath., 12 zsidó; fenyves erdeje derék, de földje sovány. F. u. többen.

Kunst, Zolyom m. puszta, Danovalhoz egy óra: 5 kath. lak.

Kup, magyar falu, Veszprém v.-megyében, ut. post. Pápa. Lakja 560 kath., 380 reform., 30 evang., ref. anyatemplommal. Termékeny határát a Bitva öntözi; erdeje is van. Birja a pápai uraság.

Kupa, Abauj vármegyében magyar falu, Edelényhez 2 mfdnyire: 238 r. kath., 53 g. kath., 159 ref., 24 zsidó lak. Ref. szentegyház, szőlőhegy. F. u. többen. Ut. p. Szikszó.

Kupa, Csanád vmegyében, puszta, Kunágotával határos: 21 kath., 54 n. e. óhitü, 16 ref. lak. F. u. a kamara.

Kupány (Kis), Ugocsa vmegyében, orosz falu, a Tisza mellett, a Feketehegy tövében: 303 gör. kath. lak., s anyatemplommal. Rónán fekvő földeit és rétjeit a Tisza kövéríti; belső telkeiken sok gyümölcsöt termesztenek a lakosok. F. u. b. Perényi. Ut.p. Nagy-Szőllős.

Kuporte, Krassó vármegyében, oláh falu, Dognácskához 3 órányira: 492 óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Kupsincz, vindus falu, Vas vmegyében, a muraszombati uradalomban, 120 evang., 80 kath. lak.

Kupuszina, Bács m. magyar falu, Zomborhoz $1\frac{1}{2}$ a Dunához egy órányira: 2551 kath. 2 óhitü 10 zsidó lak. Földje fekete s igen termékeny; hires káposztát, sok zöldséget, nevezetesen foghagymát terem. A határjában lévő posványságok közt, némely épületek nyomdokit láthatni; ugyan ezen mocsárok tekenyös békát, csikot, nádat, s a t. bőven szolgáltatnak. Kath. paroch. templom. F. u. a kamara. Határa 1100 □ ölével 9534 hold, mellyből $49\frac{7}{8}$ urbéri, $1\frac{6}{8}$ szabad telek után van 1872 hold szántó, 1259 hold rét és beltelek, 314 hold jó, 1810 hold mocsár legelő; 102 h. szőlő. Uradalmi szántó és rét 158 h., nádas 2392 h., mocsár 1532 h., utak 95 hold.

Kuraczel, oláh falu, Bihar v.-megyében, Belényeshez 1 mfd., 456 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Urb. szántó 280, rét 160, legelő 180, majorsági erdő 1200 hold. Van egy pataka. Birja a váradi görög püspök.

Kuraly, Esztergom most Komárom vmegyében, tót falu, 264 kath. lak., kik 1612-ben szállittattak ide Paluska György érseki director által N.-Tapolcsányból, Chinorányból s a t. August Keresztély szász herczeg mint akkori primás valódi kiváltságos oklevéllel megajándékozván őket, most ennek erejében csak 200 frt tartoznak esztendönként fizetni, menttek lévén még 1848 előtt különben minden dézmától, robottól, sőt az urasági korcsmáltatástól is. — Határjok szomszéd Bars vármegyével, s elég termékeny; borok, fájok, rétjök elég. F. u. a primás.

Kurd, magyar falu, Tolna vmegyében, a Kapos bal partján, ut. post. Szekszárdhoz nyugotra 4 mfdnyire, 1250 kath. lak., paroch. templommal. Van első osztályu szántóföldje, jó bort termő szőlőhegye, derék erdeje, hidja a Kaposon, s kő épületjei az itt tanyázó lovasság számára.

Kurima, Sáros vmegyében, tót m. v. a Tapoly mellett; Eperjeshez kelet-északra 4 mfdnyire: 1066 róm., 54 g. kath., 273 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Első osztálybeli határ. Vászon és gyolcs készités. F. u. gróf Erdödy, és gróf Szirmay.

Kurinján, (Kirn), Szepes v.-megyében, tót falu, Harikócz fil. 145 kath. lak. F. u. gr. Csáky.

Kurinka, Sáros vmegyében, orosz falu, a makoviczi uradal., Haiszlin fil. 2 római, 553 g. kath., 6 zsidó lakossal.

Kurincz, puszta, Gömör vmegyében, Rimaszombathoz 1 óra.

Kurittyán, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{12}{16}$, utolsó postája Kazincztól $\frac{7}{16}$ állomásnyira, Borsod megyét Gömör megye alsó részével összekötő fiók utvonal mellett az ugynevezett Szuha völgyén egy part oldalában. Lakosai tisztán magyarok, holott eredeti nyelvök tót volt. Az egész helység határának kiterjedése $1584\frac{1}{4}$ hold, ebből belső telek $63\frac{3}{4}$, szántóföld $636\frac{1}{4}$, rét $262\frac{3}{4}$, szőlő $22\frac{3}{4}$, erdő $543\frac{2}{4}$ hold, ezegyszersmind legelőül szolgál; utak, árkok s a t. $55\frac{1}{4}$ hold. Urbéri szántóföld 341, rét 88, szőlő $16\frac{3}{4}$ hold, a

többi mind majorsági. Határa hegyes sovány kavicsos és nyirkos s ollyan, hogy minden évben megkivánja a javitást, leginkább megtermi a rozsot és zabot, valamint a kukoriczát is. Az állattenyésztés a legelő szük volta miatt rosz lábon áll. A lakosok összes száma 391, u. m. r. kath. férfi 52, nő 36; evang. férfi 109, nő 115; reformatus férfi 26, nő 40; óhitü férfi 2, nő 1; zsidó férfi 6, nő 4; telkes jobbágy 21, zsellér 26, lakó 23, nemes 4, kézmüves 10. A határban van egy Szuha nevezetü folyó viz, s egy álló tó, melly a legnagyobb szárazság idején sem apad ki. Van a falunál északfelé az erdő alatt egy omladozó klastrom, imaház-falai jelenleg is állanak, kik lakhatták nem tudatik. Van az evangelikusoknak egy kisszerü imaházuk. A falu birtokosai: Pallavicini Róger örgróf és Vay Eulália grófnő fele részében.

Kurtahegy, Bars m. puszta, Léva filial 29 kath. lak. F. u. herczeg Eszterházy.

Kurtakér, oláh falu, Arad v.-megyében, lapos, vizenyős vidéken, Magyaráthoz 2 órányira, 6 kath. 1503 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Van 1370 h. urbéri szántóföldje, 588 h. rétje, 1282 h. elkülönzött legelője, 185 h. belsötelke. A majorsági föld tesz 1500 holdat. Földje 2-ik osztálybeli, s közép termékenységü. Vize a Csiger. Birja Aczél János.

Kurtakeszi, tót falu, Komárom vmegyében, Komáromhoz 1 mfdnyire, 718 kath., 2 ref., 62 zsidó lak., kath. egyházzal, és sinagógával. Határának egy része dombon, nagyobb része rónaságon fekszik s kiterjed 4237⅜ h., mellyből 1241 h. urbériség, 394 h. erdő, 753 h. közös legelő, 1113½ hold majorsági, 323 hold szőlő. Urbéri telek 20, zsellér 53, lakó 27; nemes családfő 3. Földe részben homokos, a Zsitva folyam mellett fekete és igen termékeny; szénája bőséggel. F. u. Bodorfalvay, Baranyay Gáspár.

Kurtány, Nógrád m. puszta, 91 kath. lak. Fülek mellett.

Kurtics, Arad vármegyében, oláh-magyar falu, Aradhoz északra 3 órányira: 120 kath., 2360 óhitü., 35 zsidó lak., kath. és óhitü anyatemplomokkal. Határa sik és gazdag termékenységü; sok dohányt termeszt; marha- és juhtenyésztése nevezetes. Többen birják.

Kurtya, Krassó vármegyében, oláh falu, a Béga mellett, Kossovához fél órányira: 13 kath., 916 óhitü lak., s óhitü anyatemplommal, hegyes erdős, sziklás határral.

Kurova, Sáros vármegyében, orosz-tót falu, Gáboltóhoz ½ órányira: 120 romai, 169 gör. kath., 10 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy.

Kurvakér, Arad vmegyében, oláh falu, Boros Jenőhez délre 2 órányira. Lásd Kurtakér.

Kusbély, Máramaros vmegyében, orosz uj-telep, lásd Szolyma.

Kusnyicza, Máramaros vmegyében, orosz falu, közel Beregh vmegyéhez: 5 római, 715 gör. kath., 49 zsidó lak., anyaszentegyházzal, synagógával. F. u. gr. Teleky s m.

Kustán (Alsó és Felső), 2 magyar falu, Zala vármegyében, a Zala völgyében, 383 kath. lak. Határa termékeny; nagy rákászat a Zalában. Birja gr. Schmidegg s ut. p. Zalabér.

Kustánfalva, Beregh vármegyében, orosz falu, Munkácshoz ½ mfdnyire: 20 r. kath., 310 g. kath., 7 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Kustanócz, vindus falu, Vas vmegyében, ut. p. Radkersburg. Lakja 344 evang. Határa felette köves és sovány; hanem híres bort termeszt. Közbirtokosoké.

Kustánszeg, magyar falu, Zala

vmegyében, ut. p. Egerszeg, 340 ref., 80 kath., 20 zsidó lak. Többeké.

Kuszin, orosz-tót falu, Ungh vmegyében, Vinnához keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 64 romai, 275 g. kath., 25 zsidó lak. Szőlőhegy; erdő és vizimalom. F. u. gr. Waldstein, Draveczky; Szemere, s m. Ut. p. Szobráncz.

Kustyán, puszta, Veszprém vmegyében, Enying mellett.

Kutas, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvárhoz nyugotra 3 órányira: 712 ref., 313 kath., 20 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa homokos; rétje igen kevés. Többen birják.

Kutas, Nógrád m. puszta, Karancskeszi fil., 209 kath., 15 evang. lakossal.

Kerka-Kutas, magyar falu, Zala vmegyében. ut. p. Baksa: 380 kath., 50 ref. lak. Birja h. Eszterházy.

Kis- és Nagy-Kutas, 2 magyar falu, Zala vmegyében, 583 kath. lak. Ut. p. Egerszeg.

Kutasó, vagy Gutas, Nógrád m. tót-magyar falu, 148 kath., 157 evang., 14 zsidó lak. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Kutfej, magyar falu, Zala v.-megyében, az alsó-lendvai uradalomban, 220 kath. lak.

Kutti, német falu, Fejér vmegyében, 530 kath. lak., paroch. templommal. Határa hegyes, dombos, s nem igen termékeny; szőlőhegye, sok gyümölcse, s a Baglashegyben barlangja van. Birja gr. Zichy Miklós. Ut. p. Fejérvár.

Kutty, Nyitra m. tót falu, a Miava vize mellett, a Holicstól Pozsonyba vivő országutban. Számlál 2264 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa termékeny; különösen rétje sok és jó; erdeje s ligetei szépek; halászata a Miavában, főképen pedig a Morvában hasznos; kendert termeszt, s azzal kereskedik Morvaországban és Ausztriában; 3 vizimalma van. F. u. ő cs. k. felsége.

Kutina, oláh falu, Krassó vmegyében, a Béga mellett, ut. p. Lugos $2\frac{1}{2}$ óra: 930 n. e. óhitü lak., paroch. templommal. Határa $3233\frac{350}{1660}$ hold, mellyből urbéri beltelek 149, szántóföld 429, rét 190, legelő $99\frac{1}{8}$, 1 szőlő, 75 hold szorgalmi föld; uradalmi erdő $811\frac{3}{8}$, szántóföld $661\frac{2}{}$ hold, rét 107, legelő 423 hold. Földe hegyes völgyes, és csak közép termékenységü. Birja a kamara.

Kutkafalva, (Pokutya), Beregh v. orosz falu, Papfalva fil., 248 görög kathol., 3 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Kutya-Bagos, Szabolcs vm. puszta, közel Debreczenhez: 12 romai kath., 5 ref. lak. F. u. gr. Vay, Ábrányi, Reviczky, s a t.

Kuvin, vagy Kövi, Arad vm. oláh falu, Gyorok mellett: 23 kath., 1828 óhitü lak., anyatemplommal, híres bort termő szőlőhegygyel, kőbányával. F. u. a kamara.

Kuzma, vindus falu, Vas vmegyében, a f. lendvai uradalomban: 160 kath., 80 evang. lak.

Kuzmics, Nyitra m. tót falu, 142 kath., 5 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy Józsefnő. Ut. p. N. Tapolcsán.

Kuzmina, Beregh vm. orosz falu, 322 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Dombos határa, szőlőhegye, makkos erdeje van. F. u. többen. Ut. p. Szerednye.

Kükecs, vindus falu, Vas v.-megyében, ut. p. Radkersburg: 175 evang., 38 kath. lak. Határa felette köves sovány; de híres nemes bort terem. Közbirtokosoké.

Kükemező, (Kukoma), Sáros v. tót falu, Karácsonmező fil., 235 kath., 219 evang., 1 ref., 58 zsidó lak. Evang. templom. Nemes udvarok; jó föld; jó rét. F. u. a Kükemezey nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Küllő, (Gierm), német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 1½ mfldnyire, 354 kath. lak. Van 380 h. szántóföldje, 32 h. rétje, 337 h. erdeje, 44 hold legelője. Urbériség 567 h., majorság 182 hold. Földe jó, s termi buzát, rozsot, s a t. Goldbach nevü patakja van. Birja h. Eszterházy.

Küngös, magyar népes puszta, Veszprém vmegyében, ut. p. Lepsény: 360 ref., 60 kath. lak., termékeny dombos határral, erdővel. Birják a Kenesey örökösök.

Kürt, Nógrád m. magyar-tót falu, 201 kath., 358 evang. lak. Erdeje szép; rétje, legelője jó és elég. F. u. gr. Steinlein özvegye, kinek itt csinos kastélya és kertje van. Ut. p. Vácz.

Kürth, Heves v. puszta, Jász-Ladány mellett. F. u. hg. Eszterházy.

Kürth, Heves v. puszta, Parádhoz nem messze. F. u. gr. Károlyi György.

Kürth, Pozsony m. magyar falu, Szerdahely és Vásárut közt a pesti országutban. Számlál 487 kath., 14 zsidó lak. Kath. fil. templom. Jó szénát termő rétje; erdeje van. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Érsekujvár.

Kürth, magyar falu, Komárom vmegyében, ut. p. Perbete. Van 1748 kath., 3 ágostai, 15 zsidó lak., kath. anyaegyháza. Határa csak kis részben hegyes, jobbára szép és igen termékeny rónaság. Buzája aczélos; bora jó. Régi szabályzatlan urb. telket, 36 hold szántóföldde l, (egy egész telek kaszállóval, belső telekkel 63 holdra is felmegy), 56-ot számlál, s ezeket 3 egész, egy 1½ telkes, egy ¼, 49 féltelkes, három negyedes gazda miveli. Az uraságnak itt semmi majorsága nincs, hanem a kovácsházhoz ¼, a mészárszékhez ½, s a vendégfogadóhoz is ½ telek adatott. Van 2 nemes családja. F. u. az esztergomi érsek.

Kürth, magyar falu, Külső-Szolnok vgyében, Szolnokhoz délre 4½ mfldnyire, a Tisza bal partján, kik többnyire reformatusok, anyatemplommal. Határa 10,260 hold, mellyből 3140 h. szántó, 1560 h. száraz kaszálló, 1400 h. vizjárta rét, 3000 h. közlegelő, 850 h. szőlő, 310 h. erdő. Urbéri szántóföld 900 h., száraz kaszálló 360 h., a legelő közös. Ezentul mind majorsági, kivevén a szőlőkből 820 holdat. Földe részint homokos, részint szikes és fekete agyagos, s minden gabonanemet jól megterem. Szép szarvasmarhát, s az uraság egyuttal sok birkát tenyészt. Birják Luby Imre és gr. Tige Lajos.

Assa-Kürth, Nyitra m. tót falu, 250 kath., 181 evang., 58 zsidó lak. Van kath. és evang. paroch. temploma, synagógája, szőlőhegye, erdeje, s termékeny határa. Eredeti helye a Ghyczy családnak. Ut. p. Nyitra.

Hidas-Kürth, Pozsony m. magyar falu, a Dudvágh vizénél, Diószegtől délre 1½ mfldnyire. Lakja 1132 kath. Van egy kath. paroch. temploma, tágas termékeny határa, szép erdeje, sok rétje. F. u. gr. Eszterházy Mihály. Ut. p. Cseklész.

Ipoly-Kürth, Nógrád m. puszta, Bussa fil., 43 kath., 36 evang. lak.

Nemes- és **Puszta-Kürth**, Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, Semptéhez éjszakra 1 órányira, az elsőben lakik 334 kath., 151 zsidó, kiknek synagógájok van; a másodikban 410 kath., 14 zsidó. Határuk dombos, de meglehetős; dohányt és bort termesztenek. F. u. többen. Ut. post. Szered.

Tisza-Kürth, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolczhoz 2 1/16, a Tiszai [illegible]/6 állomásnyira, róna vidéken. Határa egyebeken kivül 998 h. szántóföldet s 1633 hold rétet foglal. Van 20 urbéri telke. Földminősége jó termékenységü. A helység 1782-ben gr. Eszterházy Károly által kez-

dett megnépesíttetni; most lakosai száma: 438 r. kath., 1 ref., 4 zsidó lélek. A r. kath. anyaegyház 1792-ben keletkezett, hozzá tartoznak még Csáth, Igricze, Papi, Tisza-Tarján. F. u. a kassai püspök.

1633. Ludnay nőágiak birtokrészöket elidegenítni akarván, Bodó Mihály által megakadályoztattak.

1667. Ezen egész helységet a rimaszombathiak birták.

1702. Telekessy István egri püspök által indított pert lásd Cserépvárnál.

Kürtös, puszta, Somogy vmegyében, Fajsz mellett.

Kis-Kürtös, Nógrád vm. tót falu, 161 kath., 139 evang., 6 zsidó lak. Földe javítást kiván. F. u. többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Nagy-Kürtös, Nógrád m. tót falu, a Kürtös sebes patakja mellett, melly gyakran megárad. Számlál 104 kath., 563 evang. lak. Evang. anyatemplom. Több szép uri lakhelyek. F. u. Ambrózy, Csemiczky, s m. t. Ut. p. B. Gyarmat.

Nagy-Kürü, magyar falu, Heves vmegyében, a Tisza jobb mellékén, rónaságon, ut. p. Szolnok, vagy ha a Tisza engedi, Bánhalma még jóval közelebb. Népessége 1300 r. kath., derék anyatemplommal. Határa 12,530 hold, mellyből szántó 1600 h., szárazon levő legelő 1500 h., vizalatti legelő 2500 h., szőlőkert 250 h., belső telek 200 h., kaszáló 4500 h. mind vizalatti, tavak 1980 h., mellyek soha sem legelőre, sem kaszállóra nem alkalmazhatók. A szántóföldből urbériség 1211 h., majorság 389 hold. Földének kevés része homokos, s ez igen szép rozsot és zabot terem leginkább; a nagyobb rész szikes, vizállásos, terméketlen, mellyben kétszeres termesztetik, és zab s silány árpa, más nem. Az állattenyésztés a sok árviz és mocsár miatt sínylik. Birják: b. Baldachi Antal, gr. Szapáry József, gr. Fáy, gr. Eszterházy, Petrovay László, Freizeisen István, Kállay Enoch, özv. Pintér Istvánné.

Kvacsán, Liptó m. tót falu, 501 kath., 8 evang. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadója és erdeje van. F. u. Dvornikovich család. Ut. p. Bertelenfalva.

Kvacsány, Sáros v. orosz falu, közel Klemberghez: 60 romai, 235 g. kath., 4 zsidó lak. F. u. Roll.

Kvakócz, Zemplén v. tót falu, Dobra fil., 200 romai, 53 g. kathol., 90 evang., 30 zsidó lak. 1207 hold szántóföld. F. u. b. Vécsey.

Kvassó, Trencsén m. tót falu, Beszterczc mellett: 160 kath., 16 zsidó lak. Kastély; urasági majorság; jó rót és legelő; sovány föld. F. u. Kvassay család. Ut. p. Trencsén.

Kvaszov, Trencsén m. tót falu, Lednicz mellett: 432 kath., 3 zsidó lak. Szép bikkes erdeje van. A lednicziurad. tartozik. Ut. p. Trencsén.

Városi Könyvtár 104561 Dunaharaszti